

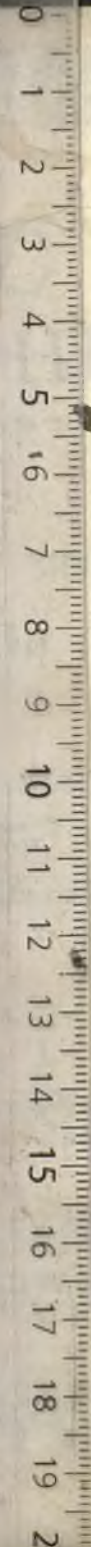
Handwritten text on the spine of the book, likely in a historical script, possibly indicating the title or author.

A
1-264

15-a-7-8

Biblioteca Universitaria	
GRANADA	
Salida	A
Edición	1
Tabla	
Número	264

15-a-7-8

18-a-7-8

Biblioteca Universitaria	
GRANADA	
Sección	A
Volumen	1
Tabla	
Número	264

18-a-7-8

B. 1.419

✠

CURSUS
 PHILOSOPHICI
 REGALIS COLLEGIJ
 SALMANTICENSIS
 SOCIETATIS JESU,
 IN TRES PARTES DIVISI,
 TERTIA PARS.

Continens Tractatum De Generatione , &
 Corruptione: Synopsin Tractatum de Mundo,
 de Cœlo , de Elementis , & Mixtis:
 Animasticam , seu Tractationem de Anima:
 & Disputationes Metaphysicas.

AUTHORE

R. P. LUDOVICO DE LOSSADA
*ejusdem Societ., & in eodem Regali Collegio
 Theologia Professore, & Sacrae Scripturae
 Interprete.*

SALMANTICÆ : TYPIS EUGENIJ GARCIA
 de Honorato & San Miguel. Ann. 1735.

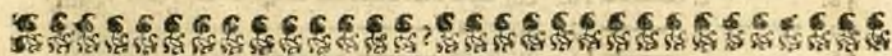
17.	1.	1.	calore	colore.
18.	2.	23.	exiltentes	exiltens.
20.	1.	23.	acrimoniam	acrimonia.
Ibi.	2.	29.	inflamant	inflammat.
26.	1.	8.	unica	uncia.
Ibi.	1.	12.	unicæ	uncix.
28.	1.	10.	receptionem	repetitionem.
Ibi.	1.	11.	receptionem	repetitionem.
30.	1.	41.	constitutione	constrictione.
38.	1.	24.	ut	fi.
54.	2.	17.	nitriari.	nitirati.
55.	2.	44.	caloris igne	caloris in igne.
56.	1.	10.	cur	cum
60.	1.	17.	propria	proprie.
66.	2.	12.	formalis	formali.
73.	2.	29.	nimirum	nimum.
79.	1.	46.	intensi	extensi.
86.	2.	26.	subjectum	subjecto.
105.	1.	22.	fonti.	fronti.
108.	2.	43.	quæ	quem.
110.	1.	44.	existentes	exiltens.
120.	1.	33.	Maj.	Min.
123.	1.	14.	id	in.
135.	2.	38.	simili	similia.
143.	1.	32.	solet corpus	solet intelligi corpus.
145.	2.	18.	Meteorum	Meteororum.
153.	2.	4.	refractione	refractione.
155.	1.	16.	Hydrostaticæ	Hydrostaticæ.
157.	2.	44.	proprius.	propius.
208.	1.	31.	sensibus	senibus.
242.	2.	1.	hanc de dicit	hanc dicit.
258.	2.	42.	color.	calor.
Ibi.	1.	31.	ratio	actio.
326.	2.	18.	cor	cordis.
351.	1.	37.	efficiunt	afficiunt.
353.	2.	35.	immediatè non terminant	dele non.
356.	2.	33.	sentit	-sensit.
377.	1.	7.	proinde.	perinde.
379.	2.	28.	negativa	vegetativa.
397.	2.	41.	fit	fic.
418.	1.	31.	mereantur.	mereatur.
517.	2.	22.	albedo	dulcedo.
525.	1.	11.	intrinseco.	extrinseco.
547.	2.	47.	decretum	concursum.

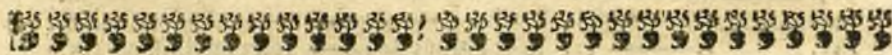
24. Metaph. 2.	37.	-- generis	_____	_____	entis.
42. _____	1. _____	12. --- metaphysica	_____	_____	metaphorica.
45. _____	2. _____	41. --- utrumque	_____	_____	utrumque.
46. _____	1. _____	28. --- præ	_____	_____	pro.
49. _____	2. _____	5. --- aliquid	_____	_____	quid.
70. _____	2. _____	8. --- aut entitas	_____	_____	aut identitas.

Ultimus hic Tomus, exceptis mendis hic editis, Originali ejus est conformis. Matrivi 14. Kalendas Junij, anni Dom. 1735.

Lic. D. Emmanuel Garcia Aleffon,
C. M. Generalis Corrector,

Esta tercera parte de Curso Philosophico se dà à luz con el Privilegio de su Magestad, y las licencias del Ordinario, y de la Religion, que estàn al principio de la primera parte.

SUMA DE LA TASSA.

Tassarón los Señores del Consejo este Libro à seis maravedis cada pliego; y dicho Libro tiene noventa y dos y medio, que à este respecto importa quinientos y cinquenta y siete maravedis, como consta por certificacion de Don Miguel Fernandez Munilla, Secretario del Rey nuestro Señor. Dada en Madrid à quinze de Junio de mil setecientos y treinta y cinco.

D. MIGUEL FERNANDEZ MUNILLA.

TRACTATUS DE GENERATIONE, ET CORRUPTIONE.

PRÆTER octo Physicorum Libros, quorum explicacioni secundam partem Philosophici Cursum impendimus, materiam Philosophiæ naturalis magis in particulari tractavit Aristoteles Libris alijs, quos in proœmio Physicæ recensuimus. Ex ijs in hac tertiâ parte seligimus Libros de Generatione, & Corruptione, seu de Ortu, & Interitu, necnon Libros de Cœlo, & Mundo, de Meteoris, ac de Anima: ut quæ continent magis scitu digna, magisque Theologiæ candidatis utilia, consuetâ in Scholis methodo digeramus. Porrò Libros istos meritò dixeris totidem partes Scientiæ Physicæ, cujus ad finem, seu attributionis objectum referri debent. Si tamen per se ac seorsum considerentur, eorum objectum attributionis erit distributione accommodatâ corpus naturale ut generabile, ut cœlestè, ut elementare, &c., atque ut animatum. Cætera verò, quæ in ordine ad fines hosce tractantur, ita ut per se se consideratione digna sint, constituent latitudinem objecti formalis. Aggredimur igitur primo tractatu Libros de Ortu & Interitu, quorum materiam tribus Disputacionibus complectemur.

DISPUT. I.

DE GENERATIONE, ET AUGMENTATIONE.

CAP. I.

EXPLICATUR GENERATIO SUBSTANTIALIS in communi.

1 Generatio, latè accepta, recurrit cum eductione, definiturque *Productio rei ex subjecto presupposito*; quam definitionem satis explicuimus in Physicâ. Dividitur in substantialem, & accidentalem, prout fuerit productionis terminus, substantia, vel accidens. Generatio tamen propriè dicta, quæ ab alteratione, & à cujuslibet accidentis productione discernitur, sola est substantialis. Hac ab Aristotele sæpe definitur per mutatio-

nem materiæ primæ de non formâ ad formam, seu per transitum materiæ de privatione ad formam; ut videtur in 8. Physic. t. 62., in 1. de Gener. t. 25., & alijs in locis. Quid autem importet ejusmodi mutatio, vel transitus, tum vialiter, tum terminativè sumptus, diximus tract. 1. Physic. disp. 1. c. 3. Ibi quoque defendimus cap. 5. & seqq., mutationem non esse de conceptu generationis pro quacumque hypothesi.

2 Interdum tamen generationem definit Aristoteles per conversionem, seu mutationem conversivam, quæ est transitus materiæ de formâ in formam, vel transformatio unius substantiæ in aliam. Hanc sententiam habet

notissima illa definitio generationis, sumpta ex Aristot. 1. de Gener. t. 23. *Mutatio totius in totum nullo sensibili remanente in subiecto eodem*: id est, transformatio unius compositi in aliud alienate substantiali, quæ scilicet subiectum, quod per accidentia redditur sensibile, seu sensibiliter discretum ab alijs diversæ speciei, jam non sit idem, quod prius, sed novam aliud. Nominis quippe *subiecti* significat Aristoteles ens actu, nempe substantiam physicè completam: unde 1. Physic. t. 7. generationem definiit mutationem *de non subiecto in subiectum*. Itaque definitione illa, *Mutatio totius &c.*, voluit Aristoteles generationem ab alteratione discernere: quatenus per alterationem mutatur quidem totum sensibiliter (ut cum lignum est frigidum fit calidum), sed id, quod subsistat accidentibus, adhuc manet idem: at per generationem fit novitas & alienitas in subiecto ipso, quod sensibilitati subsistat accidentium. Est autem definitio ista intelligenda de generatione Aristotelis notâ, nimirum quæ à causis secundis provenit nullo interveniente miraculo: hæc enim semper importat conversionem, cum supponat materiam tempore præcedentem, ac proinde compositum aliud, quod in denuò genitum convertatur. Absolutè verò, seu pro omni eventu, generatio substantialis definiri potest *Productio substantiæ ex subiecto præsupposito*.

Quædam super Conversione notantur.

3 Occasione definitionis Aristotel. nunc explicatæ, soleat hic Reценsores agere de conversione. De hac fusè differunt Theologi tract. de Eucharist. nosque aliquid diximus cit. disp. 1. Physic. cap. 3. Nunc sufficiat notare sequentia. 1.: licet con-

versio, v. g. ligni in ignem, importet duplicem mutationem, alteram privativam, seu amissivam (quæ materia transit de formâ lignea in ejus privationem), alteram positivam, seu adquisitionem (quæ transit materia de privatione ad formam ignis), & consequenter duplicem habeat terminam à quo, positivam, & negativam; duplicem item ad quem, alterum positivum, negativum alterum: nihilominus de solis terminis positivis ratio habetur in usu loquendi; unde conversio absolute veritari dicitur inter positivos terminos, à quo, & ad quem. 2.: alia est *conversio subiecti ab una formâ in alteram*; alia verò *conversio unius in aliud*, sive rei unius in alteram. Prima solum subiectum denominat *conversum*, secunda terminum à quo; potestque dari conversio subiecti, tamen non detur conversio termini formalis à quo: nam cum moritur homo, materia convertitur ab animâ rationali ad formam cadaveris, nec tamen anima in cadaveris formam convertitur. Utraque vocabitur vel substantialis, vel accidentalis, prout fuerit primarius terminus ad quem.

4 3.: substantialis conversio unius in aliud, si totam substantiam præcedentem ita destruat, ut nihil ejus supersit, dicitur *conversio totalis*, proprioque nomine *transsubstantiatio*, qualis accidit in Eucharistiâ: totalis, inquam, formaliter; nam denominativè totalis appellatur quæcumque compositum destruit in esse totius, destruendo formam, vel saltem unionem, ut cum homo convertitur in cadaver; quo sensu generatio dicitur *mutatio totius in totum*. Si verò unam tantum partem destruat substantiæ præcedentis, erit conversio partialis (denominativè tamen totalis, ex modo dictis); & hæc, si solam formam destruat, conversio for-

formalis vocabitur; si solam unionem, quasi formalis; si materiam, vel subiectum, materialis, aut subiectiva. 4.: conversio proprie dicta, dicitur necessariò requirit. *Unam*: ut terminus à quo, designat in vi productionis, vel novi muneris termini ad quem. Unde, si subiectum, dum sit album, casu amittat dulcedinem, non ideò dulce convertetur in album, nec dulcedo in albedinem. Debet ergo inter utrumque terminum aliqua dari contrarietas, vel impossibilitas. *Alterum*: ut impossibilitas ista exerceatur circa tertium aliquod commune, quod scilicet cum utroque termino successivè uniatur aliquomodo, sive illud sit subiectum utriusque, sive forma, vel quasi forma, substantialis, vel accidentalis. Unde impossibilitas duorum corporum quoad locum, non sufficit ad conversionem unius in aliud: quia nec locus extrinsecus unitur corpori, nec intrinsecus est communis duobus. Hinc uniones utriusque termini cum tertio communi, sunt etiam conversionis termini, à quo, & ad quem, minus principales; qui tamen non solent computari seorsim, quia sunt velut appendices principalium.

5 Jam, si quæras, utrum ad veram conversionem pro omni eventu necessaria sit desitio termini à quo, & nova productio termini ad quem? *Resp.* 1.: si sermo sit de unionibus utriusque termini, omninò requiritur unius desitio, & alterius productio, ut per se patet: non enim lignum converteretur in ignem, si vel adveniente formâ ignis maneret unita forma ligni, vel hac abeunte non uniretur ignea. Et hinc requiritur consequenter desitio, & productio utriusque complexi, vel compositi, resultantis ex unionibus terminorum cum tertio, vel subiecto, v. g. desitio ligni, & productio ignis in esse

totius. *Resp.* 2.: ad veram conversionem subiecti, ab una formâ in alteram, non requiritur absoluta desitio unius forme, nec productio alterius. Quoad desitio nem patet in morte hominis, ubi materia convertitur ab animâ rationali (quæ certè non desinit absolute existere) ad formam cadaveris. Quoad productionem verò constat in hominis nutritione, ubi materia convertitur à formâ alimenti ad animam rationalem, quæ certè non tunc primò producit. Idem contingeret, si materia transfret à formâ ligni ad formam ignis diu ante productam, & à Deo extra subiectum conservatam.

6 *Resp.* 3.: ad conversionem unius in aliud requiritur desitio termini à quo, prout adæquatè distincti à subiecto, vel tertio communi. Patet hoc, tum ex proprietate vocis; nam unum converti in aliud, est suum esse cum esse alterius commutare, quod non cohæret cum retentione sui esse. Tum exemplis: non enim aliâ de causâ in morte hominis non dicitur converti anima rationalis in formam cadaveris; nec dicitur converti Christi corpus in vermem, etsi species Eucharisticæ verminem; nec diceretur converti Divinæ personalitas in creatam, si humanitas Christi, amissa unione ad Verbum, fieret purus homo. An autem requiratur similiter nova productio termini ad quem, prout adæquatè distincti à tertio communi, & ab unione? quæstio est difficilior, & Theologis de Eucharist. tractantibus relinquenda. Interim id videtur asserendum, requiri saltem, ut terminus ad quem sit res verè causabilis; alioquin, si humanitas transfret à peccato ad unionem cum Verbo, diceretur peccatum in Deum converti, quod nimis est ab-

sonum.

(0)

A 2

Ge

Generatio est actio ab alteratione distincta.

7 Plures Thomistæ, quos citatos sequuntur Carmelitæ Complut., negant, generationem substantiæ esse actionem realiter distinctam ab alteratione, idest, à productione accidentium, quibus materia ultimò disponitur ad formam substantialem. Sed contraria sententia communis, & verissima est, eamque tenet etiam cum alijs Thomistis Collegium S. Thomæ Complut. Videri potest Exim. Doctor d. 18. Met. s. 2., ubi sententiam istam probat auctoritate Aristotelis, & rationibus ferè demonstrat. Nunc breviter probatur 1. : quia separabilitas est signum evidens distinctionis realis : alteratio autem à generatione separari potest, saltem divinitus, cum dari possit ultima dispositio sine generatione formæ, & è converso. 2. : quia alteratio per se primò respicit qualitatem, generatio verò substantiam, qui sunt termini maxime distincti, existentes in diversis signis, & ex distinctis subjectis educti, nempe forma substantialis ex solâ materia, qualitas ex quantitate, vel ex toto composito, ut Thomistæ volunt. Hæc autem terminorum diversitas quomodo non postulat distinctas actiones ?

8 3. ad hominem : quia vel sermo est de alteratione, quæ præcedit instans generationis, vel de alteratione, seu productione accidentium in eo instanti positâ. Si primum dicas, alteratio illa non coexistit formæ substantiali, siquidem juxta Thomistas in instanti novæ generationis pereunt omnia accidentia tempore prævia.

Quare, si est actio productiva formæ, existet actio sine termino, & terminus sine actione; quod omnino implicat. Si secundum : accidentia in instanti generationis posita dimanant efficienter à novâ formâ juxta Thomistas : ergo forma est causa efficiens productionis eorum. Sed non est causa efficiens productionis sui ipsius : ergo productio formæ, & productio talium accidentium, non est eadem actio. Vide dicta tract. 2. *Physic. disp. 6. cap. 4.* Accedit, quòd subjectum alterationis apud Thomistas est totum compositum : subjectum autem generationis est materia : tum quia sic docet Aristoteles 1. de Gener. 1. 24. : tum quia sequeretur alioquin totum compositum præsupponi ad generationem sui.

9 *Objic. 1.* : omnis actio transiens, est motus : si autem datur generatio ab alteratione distincta, erit actio instantanea, adeoque non erit motus. *Resp.* : motus etiam dicitur in sensu lato de actione instantanea, ut notavimus tract. 3. *Physic. d. 1. c. 1.* Quòd verò generatio non sit motus successivus, probat Aristoteles 5. *Physic. c. 1. & 2.* : unde potius retorquetur objectio. *Objic. 2.* : generatio interdum dicitur terminus alterationis. Forma quoque dicitur resultare ex ultima dispositione. *Resp.* : si generatio est terminus alterationis, non erit alteratio, sicut forma non est generatio, quia est terminus generationis. Præterea generatio solum est alterationis terminus extrinsecus, & mediatus, quatenus est finis, ad quem subjectam præparat alteratio. Resultantia formæ ex ultimâ dispositione, solam significat istius cum illâ connexionem naturalem. *Objic. 3.* : D. Thomas alicubi docet, actionem creaturæ non attingere immediatè substantiam, sed solum accidens. *Resp.* : si hoc ita est, substantia quævis nonnisi à Deo immediatè produci poterit; nec agens creatum magis produceret formam ignis v. g., quàm animam rationalem, D. Thomas igitur solum vult, ut causa creata prius producat accidens, quàm substantiam, idest, ut alterationem generationi præmittat. Quòd verò pro utroque effectu non sit una, sed duplex actio, docet apertissime S. Doctor 3. *cont. Gent. c. 69.*

De termino generationis.

10 Generationis terminus principaliter intentus, alias terminus qui, five ut quod, cui præcipuè convenit denominatio generari, totum est compositum in esse totius; ut inter omnes convenit. De termino quo, seu formali, & immediato, nonnulla inter Authores dissensio est, sed ferè vocalis, & parvi momenti. Certum est, formam immediatè produci per actionem generativam in omni composito præter hominem. Certum est etiam, non requiri generationem immediatè terminatam ad formam, ut compositum verè generetur in esse totius; ut in homine videre licet, immò & in quovis alio composito, cujus forma crearetur divinitus, solaque unio produceretur à generante. Unde, si nomine termini formalis, aut quo, intelligatur ille, cujus generatio (semper & pro omni eventu requiritur, ut compositum denominetur genitum, sola unio est terminus istiusmodi. Nec obstat, quòd in nostris principijs unio sit realiter indistincta ab eductione formæ materialis. Negamus enim, quòd

terminus quo, debeat semper ab actione generativa distingui, nisi ut summam distinctione rationis.

CAP. II.

DE GENERATIONE VIVENTIVM.

11 **G**eneratio viventium (quæ potissime venire solet nomine generationis), universim accepta quantum ad vivencia, quæ in creatis generari dicuntur, est productio substantia viventis ex præsupposito subjecto : atque ita comprehendit etiam viventium generationem ex putri. Sumpta verò præfius, prout significat propagationem viventium à proprijs, aut univocis principijs, definitur communiter ex D. Thoma, *Origo viventis à vivente à principio conjuncto in similitudinem nature.* Ubi origo significat veram influxum, five sit causalitas, five secus; ut ita comprehendat generationem Divini Verbi à Patre. Hic autem influxus non solum debet terminari ad vivens, sed etiam inchoari à principio venti; quòd principium in ipso generationis momento debet esse proli conjunctum, idest, intraneum, per aliquid proprium sui, quòd scilicet sit, vel fuerit ipsius principij generantis proprium, & jam in genito maneat. Sic in Filio Divino est eadem natura Patris; & in humanis materia seminis, & sanguinis parentum, quæ proli materia primitiva dicitur. Atque hunc sensum habet illud, à principio conjuncto.

cujus particula defectu aves, quæ pullos ex alienis ovis excludunt, parentes eorum non sunt. Sed propria parens est avis, quæ ovum peperit; quia materiam sui propriam ministrat virtute feminali præditam: unde & illius tantum similitudinem refert pulvis, non avis foeniculus incubantis. Hinc etiam, siquando ex feminâ, & dæmone incubo nascatur humana proles, dæmon non erit illius pater, sed ille potius vir, ex quo dæmon ipse decusum semen exceperit: ipse quippe, cum sit substantia undique spiritualis, incapax est proprii seminis, aut propriæ materiæ ministranda.

12 Denique in definitione generationis viventium additur, *in similitudinem naturæ*: quo significatur, ex vi originis, & ex intentione innata generantis debere per se in prolem refundi convenientiam naturæ cum suo principio maximam, quæ dari potest inter supposita distincta. Unde inferitur 1., cum in Divinis inter distincta supposita possibilis sit convenientia identitatis in naturâ, idcirco generari Filium ejusdem naturæ cum Patre. Inferitur 2., cum in creatis sola sit possibilis convenientia similitudinis, hanc ex vi generationis debere esse maximam, atque adeo specificam. Cujus defectu, homo non dicitur parens pulicum, aut vermium, qui ex ejus humoribus generantur. Inferitur 3., Evam non fuisse Adami filiam, licet ex ejus costâ formata fuerit cum naturæ similitudine: quia similitudinem istam non habuit ex vi originis, aut modi procedendi ex Adamo: non enim ex ulla naturali determinatione ab Adamo præstitâ, sed ex mera voluntate Dei, materia costæ formata est in mulierem. Inferitur 4., equam & asinum esse parentes muli, ut etiam leopardi leonem & pardum (idem de alijs hybridibus intellige):

quia, licet proles in tertiâ quadam specie sit, nec parentibus per omnia similis, contingit hoc per accidens ex commixtione seminum diversorum: per se tamen singuli parentes ex vi propriæ inclinationis, proprijque influxus, intendunt prolem ejusdem speciei.

13 His præoccupavimus objectiones, quæ contra datam definitionem fieri solent. Superest tamen ardua difficultas ex mysterio Trinitatis desumpta, cur scilicet processio Spiritus Sancti non sit generatio? cum illi tota generationis definitio convenire videatur. Sed responsio physicam tenuitatem superat, ideoque Theologis remittenda est; qui varia in placita dividuntur, sic tamen, ut omnes concludant, processioem Spiritus Sancti sub datâ definitione non comprehendi, eo quod Spiritus S. non habeat tantam in natura convenientiam cum suo principio, quanta in Divinis possibilis est inter supposita distincta; vel quia non accipit ex primaria vi processioem naturam formaliter ut talem; vel quia non procedit ut imago sui principij, sicut Filius titulo Verbi; vel quia non accipit naturam cum vi productiva alterius suppositi Divini; vel alias ob causas doctæ & acutæ à Theologis excogitatas.

Varie quæstiuncula deciduntur.

14 *Queritur* 1., quâ ratione in rebus creatis concurrat uterque parens ad generationem proles? Certum est, patrem activè influere, non quidem immediatè in animationem foetus, cum in instanti animationis separatus sit, & sæpe jam mortuus; sed medio semine, cujus virtute elaboratur organizatio embryonis, & producitur unio substantialis, vel etiam anima ipsâ, si materialis est, ut in brutis. Qualiter autem

tem javeatur virtus seminis, ut producat effectum se nobiliorem, qualiterque dicatur pater propriè caulare prolem, tamen non immediate intuat, nec actu existat; explicuimus *tract. 2. Physic. disp. 6. cap. 2. à n. 26.*

15 Certum est etiam, matrem passivè concurrere, ministrando sanguinem pro materiâ foetis; & consequenter præstare quoque concursum activum, saltem remotum, cujusmodi est confectio sanguinis, & evocatio ejusdem ad locum generationis. Quod autem mater verum semen efficiat, quo activè concurrat immediatè ad foetum organizandum, & animandum, negant cum Aristotele plures Philosophi, ac Theologi. Sed affirmant cum Hippocrate, & Galeno Medici serè omnes, quibus alijs plures, gravetque Theologi, & Philosophi suffragantur: quorum sententia videtur probabilior, utpotè nixa observationibus anatomicis, quibus hac in parte fidendum. Videri possunt Conimbric. in 1. de Gener. c. 4. q. 27., P. Suar. 2. de Anim. c. 12., & tom. 2. in 3. p. d. 10. l. 2., & P. Hurtad. d. 2. de Gener. l. 5., ubi difficultates omnes, præsertim quæ ex mysterio Incarnationis exurgunt, optimè solvit. Immo valde probabile mihi est eam eodem Hurtado, Arriaga, Peynado, & alijs, animam matris in viviparis activè concurrere immediatè per modum causæ principalis ad productionem animæ proles, si materialis sit, vel si anima sit spiritualis (quam à Deo solo creari constat), ad productionem animæ. Cum enim anima femine sit proxime applicata, & perfectione aequalis effectui, qui nonnulli ad præsentiam illius producitur, non est cur ipsi negetur immediatus, & principalis influxus, qui ob eandem rationem conceditur igni, & alijs causis univocis in suos effectus. Nec est,

cur in generatione leonis v. g. recurratur ad causam primariâ pro toto influxu principali, cum adur causa secunda univoca, & satis applicata, cujus improprio nullo ex capite appareat. Hac sententia non improbat ab Exim. Doctore d. 18. Met. l. 2. n. 41.

16 Attamen non ideo foemina sine mare sufficiens ad generandum in ijs speciebus animantium, in quibus est differentia sexus: maris enim concursus necessarium esse naturæ lege, monstrat experientia perpetua, Philosophiæ doctrix (quod equæ Lusitanæ, vel Cappadoces, vento maritima concipiant, poeticum, & fabulosum est). Nec ex eo, quod adit causa æquæ perfecta, vel etiam perfectior effectu, continuo sequitur, quod ejus virtus sit adæquata, vel quod non egeat confortio alterius causæ instrumentalis; ut cernitur in intellectu, qui nequit producere cognitionem sine specie impressâ; & in substantiâ ignis, quæ juxta probabilem sententiam nequit alium ignem producere sine juvamine caloris. Ex dictis inferes, in sobolem plus influere matrem, quam patrem: quia hic solum influit mediâ virtute instrumentaria feminis; illa verò, & mediâ virtute feminis, & immediatè ac principaliter per se ipsam. Est tamen anima maris ex se capax influxus principalis, & immediati, cum sit ejusdem speciei cum anima foemina; solumque per accidens impeditur ex organizatione proprii corporis; quem defectum abunde compensant alia commoda, quæ obtinet anima in masculino corpore præ termino.

17 Caterum sententia ista non procedit in oviparis, cujusmodi sunt aves, pisces, plantæ, & stirpes omnes, quarum semina sunt ova quadam. In pitibus enim, & stirpibus, productio sobolis fit absente animâ produc-

8
 succinea feminis, aut ovi; quod etiam sæpe contingit in avibus, quarum ova sæpe loventur, & ad pulli excisionem decoquantur calore terræ, fimi, vel alterius avis specie diverſa. Quare vel tum, cum avis proprijs ovibus incubat, ſolum videtur addere fomentum caloris ultra virtutem ſeminalem, quæ ovo ineſt. In oviparis ergo influxus cauſæ principalis in prolem totus ab univerſali cauſa deſcendit, juxta dicta in Phyſica loco cit. ſupra n. 14.

18 Itaque generatim de viventibus, quæ ſexus differentiam habent, dicendum eſt 1., ſemina maris & fœminæ concurrere active, tum ad accidentiã, quibus materia organizatur, & ultimo disponitur ad animam fœtus (quem influxum præſtare poterant ut cauſæ principales, cum etiam per propriam ſubſtantiã immediate influant); tum ad animationem, id eſt, ad educationem animæ materialis, vel in homine ad unionem animæ cum corpore; qui tamen influxus inſtrumentalis eſt, eo quod effectus nobilior ſit vel ipſa ſemina ſubſtantiã. Nec audiendi ſunt, qui putant, animam rationalem producere primam ſui unionem ad corpus. Tum quia foret alioquin anima verè genitrix, & parens hominis, in quo ipſa includitur. Tum quia naturale eſt omni formæ, prius exercere vim informativam, quàm activam, ut inductione conſtat: prius ergo, quàm producat quidquam, debet anima præſupponi actualiter informans, ac proinde unita. Dicendum eſt 2., eadem ſemina paſſivè quoque concurrere, miniſtrando materiam. Sunt enim, ut Medici obſervant, in unoquoque ſemine duæ partes, una ſubtilior, denſior alia: hæc ſimul cum materno ſanguine diſponitur in materiam fœtus; illa verò active diſponit, & operatur, nec an-

te animationem prolis corrumpitur. Hinc ſemen non eſt agens, & patiens ſecundum idem, ſed ſecundum partes diſtinctas.

19 Docent novi Phyſici Experimentales, in ſemine quoque contineri actu rudimentum fœtus generandi, ſub mole tamen adeò parvula, ut ſenſum poenæ fugiat: rudimentum, inquam, in quo, ſi ſemen eſt planta, delineati jam ſint ramuli, trunculus, radícula, cum ſuis porulis, vaſculis, ac venulis, ad ſuccum nutritium excipiendum, ac diſtribuendum aptis; ſimiliterque, ſi ſemen eſt animalis, ad ſit jam figuratio corpusculi cum lineamentis dorſi, capitis &c., cumque tenuiſſima ſtructurã organica, quam ſubire poſſit ſuccus alimenticius. Docent inſuper, fœtum ex ſemine generari, nihil eſſe aliud, quàm ſuccum nutritium debite præparatum ſubintrare porulos, aut tubulos illius rudimenti, atque ita partes ejus augere, ut excreſcant in molem facile ſenſibilem: qui tamen ſuccus non attrahatur ab ulla virtute inſitã rudimento, vel ſemini, ſed eò impellatur à materni uteri, vel terræ calore, à preſſione aëris, & ab alijs cauſis motum excitantibus in ſucco. Docent præterea quidam eorum, illius rudimenti formationem à ſolo Deo eſſe, nec parentes creatos quidquam conferre, præter materiam utrumquẽ, ac deinde fomentum, ſuccumque nutritium: ſtructurã enim corporis viventis, aut animabilis, tam ſubtilis, & artiſicioſa eſt, ut non niſi ab agente ſummã intelligentiã prædico, & ex ideã operante, provenire poſſit. Immo nonnulli dicunt, in ſemine primorum individuaſcorum cujunque ſpeciei incluſiſſe Deum initio Mundi ſemina cæterorum, quæ in eadem ſpecie fuerunt, & futura ſunt utique ad Mundi finem.

Equi-

20 Equidem, quod ad rudimentum attinet, non diſſentio, ſi ſermo ſit de ſeminibus ſtirpium, & oviparorum: in ijs enim ope microſcopij deprehenditur quedam generandi fœtus adumbratio, ideò forte præmiſſa, quia fœtus eſt generandus extra maternum uterum, & sæpe in abſentiã generantis; unde oportuit, materiam delineatione illã ſigillari, ne ab alijs cauſis traheretur ad fœtum alterius ſpeciei. At in ſeminibus animalium viviparorum non credo, rudimentum ejuſmodi obſervatum fuiſſe; neque ullã ratione videtur neceſſarium ante quàm incipiat in utero materno coagmentari cum ſanguine materia ſeminis, & ad fabricam organiſci corpusculi diſponi. Semina verò, in quibus rudimentum illud obſervatur, non ideò vivunt, cum à ſtirpe, vel ave genitrice ſeparata ſunt, & nondum ad generationem ultimo diſpoſita: non enim ſine alimento, & nutritione vivere poſſunt per annos integros in horreo grana tritici v. g. Et generatim, quod nullum ſemen deciſum actu vivat, ferè omnium ſententia eſt apud Conimbric. in 1. de Gener. c. 4. §. 25.

21 Deinde, quod generatio in nullo alio conſiſtat, quàm in ſucci nutritij introductione in rudimentum ſeminale, quòdque nulla tunc interveniat actio præter impulſum, & motum localem; doctrina eſt orta ex principijs generalibus Corpuscularis Philoſophiæ, quæ ſatis alibi rejecimus. Quare tenendum eſt, generationem diſpoſitivè conſiſtere in productione accidentium, quibus materia organizatur, ac temperamento debito diſponitur; formaliter autem in educatione unionis animæ cum corpusculo, vel etiam in educatione animæ ipſius, ſi materialis ſit. Utraque verò actio provenit à virtute activã ſeminis, juxta

dicta n. 18: non quidem ab eã virtute ſolã, vel conjunctã ſolã cum alijs citra propriam ideam operantibus; ſed ſimul, ac principalitè à virtute Divinã, cujus ſimultaneus concurſus, quàmvis non eſſet ex alio capite neceſſarius, aſſatim probaretur ex formatione corporis organiſci, & animabilis; quo ex capite illum probavimus tract. 2. Phyſic. d. 8. c. 1. §. 5. Non tamen propterea neceſſe eſt veram activitatem, & influxum in ſuo genere denegare ſemini, & alijs cauſis ſecundis, quæ in ſe non præhabent ideam effectus. Illa verò coaccervatio ſeminum in exordio Mundi, paradoxum eſt nullo fundamento nixum; poſſetque facile poſitivis rationibus impugnari, niſi communiter contemneretur.

22 *Quæritur 2., quantum partes corpusculi animabilis prius efformentur in utero materno? & quo tempore fœtus animetur? Alij cum Ariftotele cor, alij cum Galeno hepar, alij cerebrum, alij ſpinam dorſi prius elaborari volunt, alij partes principes ſimul omnes. Res eſt ferè conjecturalis: de qua vide, ſi lubet, PP. Conimbric. P. Suar. 1. de Anim., & P. Hurtad. Quod animationem attinet, communiter cenſetur mas quadrageſimo die, fœmina octogefimo animari: plures tamen mari trigefimum, fœminæ quadrageſimum deſignant: alij tam mari, quàm fœminæ, menſem cum dimidio. Qua de re conſulantur Scriptores Medici; ſicut etiam de tempore geſtationis in utero, quæ res eſt partim medica, partim hiſtorica. Hic etiam quæri poteſt, undenam proveniat filiorum cum parentibus ſimilitudo, vel diſſimilitudo, in vultu, colore, & conformatione membrorum? & quantum in hoc ſit vis imaginationis parentum? & quo pacto in hoſce naturales*

B

cf,

effectus influat imaginatio? Sed de hac quaestione consulantur Comimbrii. in 1. de Gener. c. 4. q. 30., P. Saar. d. 18. Met. f. 8. n. 28., & P. Delrius. *Disq. Mag. lib. 1. cap. 3. q. 3.*

23 *Queritur 3.*, utrum humanus embryo prius animetur animâ pure vegetativâ, postea sensitivâ, ac denique rationali? Affirmare videtur Aristoteles, & clarius affirmant D. Thomas, & plures alij: non ita, ut tres animæ simul perseverent; sed ita, ut prima pereat adventu secundæ, & hæc adventu rationalis. Sed contraria sententia, quam plures etiam tenent, videtur satis verisimilis. Quid enim cogit dicere, prolem humanam generari non posse, nisi prius quædam planta, deindeque brurum quoddam ab humanis parentibus generetur? Adde, quod naturâ lege nullum vivens immediatè definit in aliud vivens, sed in cadaver, aut corpus inanime. Nec obstat, quod in embryone ante rationalem animam adsint quædam signa nutritionis, & sensationis, ut palpitatio in corculo semiformato. Nam palpitatio à spiritibus provenire potest, ut in corde hominis recens occisit. Partium verò incrementum non est propriè nutritio, sed augmentatio proveniens à virtute generativâ feminis, & matris. Dum ergo fœtus humanus prius vivere dicitur vitâ plantæ, deinde sensitivâ, postea rationali, sensus esse potest eandem rationalem animam prius in corpore exercere actiones vegetandi, deinde sentiendi, postea discurrendi: quamquam non puto, animam rationalem infundi, nisi corpusculo jam apto ad sensationem, scilicet per tactum. Usus verò rationis differri naturaliter ad aliquot annos, certissimum est.

24 *Queritur 4.*, utrum animalium omnium generatio semine indi-

geat? Certum est (quidquid nonnulli temere dixerint), hominem nullâ virtute creatâ generari posse naturaliter absque humano semine. Mira enim humani corporis fabrica, & temperamentum exquisitum, quo disponitur ad animam rationalem, tum nobilitate suâ, tum experientia teste, tum cordatorum omnium consensu, necessariò postulat formatricem humani seminis virtutem. Immo pariter certum est, non posse hominem citra miraculum gigni extra maternum uterum, aut sine concursu maris & foeminae ex propria specie. Quare, si quando historiae memorant ex congressu viri cum brutâ foeminâ natum hominem, proles supposita fuit, & aliunde à dæmone advecta. Et, si verum est, quod refert Saxo Grammaticus, Gothicos Reges ex Urso & virgine nobili originem ducere, conceptio illa non contigit absque viri semine adducto à dæmone, qui sub urfi specie virginem delusit. Vid. P. Delrius lib. 2. q. 14..

25 Quod attinet ad bruta perfecta, cujusmodi sunt canis, leco, equus, aquila, &c., est etiam fere certum, eorum generationem non aliunde, quam à proprijs parentibus mediâ virtute feminis, naturaliter provenire posse. Id quod suadet tum experientia, tum organizationis & temperamentis perfectio, quæ iudicio sapientum nequit alijs causis adscribi. Unde canes intra lapidicinam, cum primum sinderetur, inventos, ut viderentur ibidem nati, quod refert Guillelmus Neubrigenis, censet merito Delrius, inibi inclusos à dæmone fuisse. Anseres verò, qui ex deciduis arborum fructibus in mari putrescentibus in Scotia gigni dicuntur, vel naturâ constant valde imperfecti, vel certè fabulosi censeri debent. Sed quid de Phœnice? *Qui neque conceptio*

sc-

fœtu, nec semine surgit, -- sed pater est, prolesque suis -- ut Poetis placet. Alitem ipsum non esse fabulosum, probat Veterum, & Recentiorum auctoritas. Historia quoque non semel visum memorat, immò & Romam ex Ægypto allatum. Ejus tamen ex proprio cinere generatio, prout vulgò fertur, fabulis accensenda est. Nam avem omnium pulcherrimam, & perfectissimam gigni ex putredine instar muscæ, & sterilitate damnari instar monstri, non est verisimile.

26 De animalibus verò imperfectis, ut sunt muscæ, vermes, locustæ, colubri, mures, &c., communis persuasio est, ea quidem sæpe generari ex semine parentum propriæ speciei, sed sæpe etiam, aut plerumque gigni ex putrescente materia, nullo semine gravidâ: quod etiam de plantis, & herbis communiter existimatur. Sunt tamen, qui opinentur, Deum initio Mundi produxisse semina quamplurima, tum animalium istiusmodi, tum herbarum, & stirpium omnium, eaque cum elementis permiscuisse, cum terrâ præsertim, & aquâ: atque ex illis, cum incidant in locum indoli cuiusque attemperatum, prædicta viventia procreari. Mihi quidem necessaria videtur virtus feminis pro cujuslibet generatione viventis; non quòd improbem recursum ad causas univertales, etiam ad primam, pro influxu principali præstando; sed qua universalis causa supponit exigentiam causæ particularis materiam disponentis, aut determinantis, & hæc nequit esse alia, quam virtus seminalis. Nam temperies, & organizatio mirabilis cujuslibet corporis animabilis, etiam vernali, aut herbæ vilissimæ, nequit calori & humiditati, putrefactionem inducentibus, in solidum adscribi tamquam causis activis, cum sint longe infano-

ris indolis: nec item tamquam causis determinantibus, cum sint qualitates valde communes, & ex se nihil habeant, quo fabrica tam mirabilis exigatur, præsertim determinatæ speciei, v. g. muris potius, quam lacerti, vel multellæ. Idem cogita de alijs causis particularibus, quæ nec vivunt, nec cum viventibus cognationem habent.

27 Itaque tam exquisita materix præparatio ad solam pertinet virtutem feminalem, quæ, licet non vivat, est admodum cognata viventi, estque peculiaris instrumentaria virtus, materiam ex proprio munere determinans ad propagationem viventium; quæ potest esse veluti definitio feminis in communi. Quare vel admittenda est opinio illa de feminibus initio Mundi productis, & per elementa dispersis, conservatisque etiam sub aquis Diluvij generalis (quod tamen non prohibet alia semina ab ejusmodi viventibus de novo produci): vel dicendum, semina multa, quæ ab animalibus imperfectis, nec non à plantis & herbis decidunt, vento dispergi, deserri que quaquaversam, vel integra, vel in paraculis divisâ; atque ex ijs, aliorum corporum putrefactione decottis, generari deinde viventia prioribus similia, vel etiam per accidens degenerantia. Quoniam verò terra putrescens suo velut in utero quasi mater fovet, ac decoquit illa semina, idcirco quæ inde nascuntur viventia, dicuntur ex putri generari, vel à terrâ progigni. Quaestionem istam curiose tractat Author *Philosoph. Burgund. tom. 6. tr. 3. differt. 3. cap. 1.*

28 *Queritur 5.*, quænam sit causa generationis foeminae potius, quam maris? & an foemina per se intendatur à natura? Super hac quaestione videri possunt Comimbrii in 1. de Gener. c. 4. q. 16. ar. 4., ubi mentem D. Tho-

ma verbis ipsius expressam exhibent. Communiter dicitur, foeminei sexus generationem provenire, vel ex debilitate virtutis activæ, vel ex imperfecta dispositione materiæ, vel etiam ex aliquâ causa extrinsecâ, ut ex ventis australibus propter eorum humiditatem. Addunt aliqui, diversa esse in utero materno conceptacula pro foetibus diversi sexus. Quod generatio foemina non sit casualis, aut præter intentionem naturæ, saltem universalis (quamvis Aristoteles foeminam appellat *marem occasionatum*), certum esse debet: tum ex eo, quod ad propagationem speciei in hominibus, & animalibus perfectis, simpliciter necessaria est foemina: tum quia naturæ Author initio Mundi primam per se mulierem efformavit. Palsim tamen asseritur, foetum foemineum esse præter intentionem innatam agentis particularis, scilicet maris ad generationem concurrentis, qui per se intendit prolem sibi similem.

29 Verum hoc difficultate non caret: quia particulare agens debet etiam per se innate intendere, quod necessarium est ad propagationem speciei. Nec doctrina ista videtur inventa, nisi ad salvandum dictum Aristotelis de *mare occasionato*; quod tamen sine piaculo referri posset ad jocos. Quod mas intendat prolem sibi similem, verum est de similitudine specifica naturæ substantialis, quam solam requirit definitio tradita *num. 11.*, & quæ proculdubio salvatur in prole foemineâ. Quare verius videtur, agens particulare per se intendere vagè aliquod individuum suæ speciei, determinarique ad unum præ alio sexum à circumstantijs temperamenti utriusque generantis. Concedi forsitan poterit mari propensio innata major in prolem masculam, quam in foemineam, utpote minus

perfectam accidentaliter; sic tamen, ut sit propensio inefficax instar velleitatis elicite; cujus comparatione proles foeminea dicatur aliquomodo, scilicet improprie, præter intentionem agentis particularis. Utrum autem queat naturaliter virilis sexus in foemineum transmutari, aut è converso, quod etiam hic disputari posset; docebit Delrius *lib. 2. q. 22.*, ubi multa congerit eruditione plena.

30 Ultimo *queritur*, quibus ex causis proveniat generatio monstrorum? *Resp.* ex Conimbric. in 2. *Physic. c. 9. q. 5.*, & Delrio *lib. 2. q. 14.*, causas esse multas, ac varias. Nam frequentissime monstra proveniunt ex commixtione animalium diversæ speciei. Interdum proveniunt ex vi imaginatrice parentum, ex Cœli temperie, & astrorum influxu, ex corruptione, redundantia, vel penuriâ materiæ primordialis, sæpe etiam ex Divina ultione. Quæ omnia exemplis confirmant eruditissimi Authores modo laudati, qui alias insuper causas assignant. De Pygmæis, & Gigantibus, tractant Conimbric. *loc. cit.*, & Delrius *lib. 2. q. 15.*. De ijs etiam, nec non de quibusdam alijs monstris hominibus, quos ferunt alicubi nasci unipedes, aut monoculos, aut acephalos, videri potest D. Augustinus *lib. 15. de Civit. Dei cap. 9.*, & *lib. 16. cap. 8.*, & in utrumque locum Ladovicus vives.

CAP. III.

DE AUGMENTATIONE: UBI DE nutritione viventium.

31 **A**ugmentatio, quæ generationem sequitur, ac perficit, est actio faciens integraliter crescere in substantiâ & quantitate compositam, quod jam sup-

supponitur genitum, & existens: definire solet, *Motus à minori ad majus*; ut illi contraria diminutio, *Motus à majori ad minus*. Ubi *motus* idem sonat, ac mutatio, seu actio mutativa: *majus* autem, & *minus* sumuntur integraliter. Notandum tamen, conceptum augmentationis salvari, dummodo nova pars addatur composito præexistenti, tametsi non resulet hic & nunc majoritas, eò quod compositum aliunde simul amittat tantundem, quantum denuò acquirit. Sic accidit in homine provectæ ætatis, qui jam nutritione non crescit, nec redditur major: cujus tamen nutritio verè augmentatio est; quia, quantum est ex se, tendit ad *majus*, hominemque redderet majorem, nisi per accidens minueretur aliunde materia præhabita. Id ipsum de diminutione censendum ordine inverso. Quare in definitionibus modò datis subintellige, *quantum est ex se*.

32 Augmentatio, & diminutio, quatenus crescere, vel decrescere facit substantiam compositi, dicitur *substantialis*: quatenus verò quantitatem auget, aut minuit, dicitur *accidentalis*, & peculiari nomine *accretio*, vel *decretio*. Substantialis augmentatio à generatione differt in terminis, à quo, & ad quem: qui termini respectu generationis mutativæ sunt privatio simpliciter, & esse rei simpliciter: at respectu augmentationis terminus à quo est privatio secundum quid, seu privatio partis integralis compositi, quod simpliciter existere supponitur; terminus verò ad quem, est pars integralis, seu esse rei secundum quid. Similiter proportione servata differt diminutio substantialis à corruptione. Triplex distingui solet species augmentationis substantialis. Nam alia dicitur *augmentatio simplex*, cum scilicet sola

producitur unio continuativa rei cum nova parte jam alias præexistente, ut cum aqua admiscetur aqua: alia vocatur *aggeneratio*, cum scilicet nova pars substantiæ inanimis denuò producitur, ut cum ignis per materiam ligni serpiti: alia denique *nutritio* appellatur, quæ solis viventibus propriè convenit, cum ex alimenti materia propriam substantiam augeat.

33 Accretio, sive augmentatio quantitatis, novam actionem addit augmentationi substantiali, cum hæc in substantiam tendat, illa in accidens. Dubium tamen est, an accretio consistat in solâ actione, quâ nova quantitas acquiritur, & cum præhabita unitur? In quo dicendum, accretionem consistere in actione istâ principaliter, & in recto; quia terminus ejus principalis est quantitas, ideoque accretio dicitur actio simpliciter accidentalis: connotare tamen, seu de obliquo importare substantialem augmentationem, seu acquisitionem novæ substantiæ; quia quantitas non est terminus accretionis, nisi quatenus sit propria compositi crescentis; & propria non fit, nisi ratione substantiæ, cui ut subiecto inest: ut enim homo v. g. in quantitate cresceret, non sufficeret mera unio continuativa novæ quantitatis cum præcedente, nisi substantia, in qua recipitur nova quantitas, simul esset hominis propria; nam alioquin quantitas illa magis pertineret ad aliam substantiam, quam ad hominem. Involvitur ergo in conceptu accretionis acquisitio & appropriatio subiecti novæ quantitatis, non in recto (proprie nuper dicta), sed in obliquo.

34 Nunc *queritur* 1., utrum augmentatio ex materia divisibili necessarii fieri debeat successive, ita ut ignis v. g. prius tempore comburat partem materiæ vicinioram, quam

remotiorē? Si neget; contrā est, quod pars materiæ remotior ab agente, nequit tam citō disponi, quā vicinior. Si affirmes; exurgit ingens difficultas ex Aristotelica compositione Continui: quia nequit assignari ligni pars, vel particula, vel superficies, adeo iam propinqua, ut non sit divisibilis in propinquorem, & remotiorem; & quæcumque signetur, erit in infinitum divisibilis versus ignem in particulas magis ac magis igni propinquas; nec ignis pervenire poterit ad extrema puncta particula signata, quin successivè percurreret infinitas illius particulas proportionales.

35 Dico 1.: augmentatio ignis v.g. ex materiā divisibili, per se & ex intrinsicā ratione sui, non indiget successione temporis. *Prob.*: quia, dummodò partes materiæ palmaris sint ultimò dispositæ in instanti A., in omnes simul dabitur formæ ignis instantanea introductio: forma quippe substantialis non habet contrarium, quod ejus productionem retardet, nisi ratione præviæ dispositionis. Sic, quia lux contrarium non habet, totus aer Soli objectus illuminatur in instanti. Quod autem regulariter non nisi successivè disponantur materiæ partes, provenit à resistentiā contrariæ qualitatis, vel à defectu causæ disponentis, estque accidentarium, aut extrinsecum augmentationi substantiali. Unde, si penetraretur ignis cum ligno, ex suppositione istius miraculi omnes ligni partes simul combureret naturaliter. Potest etiam interdum fieri naturaliter, ut ultima dispositio simul adveniat parti remotiori, ac viciniori; si nimirum remotior ad concipiendum ignem indigeat minori calore, quā vicinior, ut si hæc sit lignea, illa sulphurea; vel etiam quando adest alia causa æquivoca, calorem impertiens parti remotiori.

36 *Objic.*: agens intra propriam spheram operatur difformiter, idest, citius & intensius in partes pasci propinquiores, quā in remotiores. *Resp.*: verum id est in productione qualitatum contrarium habentium. Immo in productione qualitatis contrario carentis, verum est etiam quoad tō intensius, non quoad tō citius: quia lux, licet in intentione decreseat pro ratione distantie, cum hac tamen inæqualitate simul & instantaneè producitur per totam spheram. At forma substantialis nec contrarium habet ratione sui, nec est capax intensificationis, & remissionis. *Objic.* iterum: virtus ignis occupatur in materiā propinquā: ergo nequit in momento ad remotiorem pervenire, quantumvis dispositam. *Neg. consequ.*: tam quia potest ignis esse mole major, quā materia pasci: tum quia juvatur à novo igne in parte proximā producto, qui potest in primo instanti suæ existentie operari, si materiā dispositam inveniat. Nec ignis ad partem remotam pervenit per motum localem, sed per seriem novarum ignis partium, ubi non est per se necessaria successio temporis, sed naturæ, seu causalitatis ut summum.

37 Dico 2.: regulariter, sive ut plurimum, augmentatio ex materiā sensibiliter extensā fit successivè. Constat hoc experientia: cernimus enim, ignem per stupam, vel quodvis aliud pabulum, cum quadam successione serpere, ut etiam vegetantia successivè crescere. Ratio autem est; quia materiæ partes inæqualiter ab agente distantes non nisi successivè disponuntur ut plurimum, tum ob resistentiā contrariæ qualitatis (quæ, dum eminens oppugnat, tardius vincitur), tum ex eo, quod qualitas dispositiva remissius producit pro ratione distantie sensibili. Dixi ut plurimum: quia

quia interdum aliter contingere potest, ex dictis n. 35., saltem si materia sit modica. Certè in primā animatione fœtus humani, anima rationalis simul introducitur in omnes partes, aut particulas minimi naturalis; non enim naturaliter introduci valet in corpus minus minimo: & tamen illius materiæ partes inæqualiter distant à agente. Cur ergo simile quid contingere nequeat interdum in augmentatione?

38 Dixi quoque ex materiā sensibiliter extensā: quia, si moles materiæ sit insensibilis, licet ejus particule distent inæqualiter ab agente, nihil prohibet augmentationem ex ijs cerni regulariter instantaneam: non enim obstat experientia, quæ in molecula insensibili locum non habet: non item ratio; quia medicissima distantie inæqualitas pro nihilo reputatur, & non sufficit remissioni qualitatis dispositivæ, nec dat locum majori resistentiæ contrariæ. Atque ita sentiunt plures e defensoribus Continui Aristotelici; qui, ut evadant difficultatem num. 34., docent, successione augmentationis non fieri per partes proportionales, quæ infinite sunt, sed per determinatas minutissimas, quarum particule simul tempore disponuntur ad novam formam, eamque recipiunt in eodem instanti. Postea compositione Continui Zenonici, quam in Physica prætulimus, potest citra incommodum admitti successio augmentationis per indivisibilia. Sed propter modò dicta verisimilius est, eam successione plerumque fieri per partes divisibiles, tamen insensibiles singulatim.

39 *Queritur* 2., utrum augmentatio, dum successivè fit, continuè fiat? Idest, utrum novæ materiæ partes (sive sint divisibiles minutissime, sive sint puncta, vel superficies iniectiles) immediate adquirantur unæ

post aliam, sine ulla temporis, vel instantis intercapedine? *Resp.* 1., successione illam sepe esse continuam quoad sensum: nam quippe notatur interruptio sensibilis, cum ignis serpit per nitratam pulverem v.g. *Resp.* 2., sepe quoque continuam esse reipsa quoad aliquas partes, simulque discretam, vel interruptam quoad alias. Constat primum: quia sepe materia igni apposta præsupponitur uniformiter affecta quoad partes aliquot: in his autem non est cur interrumpatur successio augmentationis. *Dices*: debet interrumpi moralis eā ratione, quā motus localis non summo velox, juxta dicta in Physica, ubi de Continuo. Sed *contra*: moralis ille, licet in præfenti interruptatur, non debent esse per altera instantia, sicut nec in motu locali; sed ita, ut agens otietur quanto quoque instanti v.g., postquam operationem per quatuor instantia continuavit. Unde jam dabitur continuatio quoad partes aliquas, ut nunc intendimus.

40 Quod verò sepe interrumpatur successio quoad partes alias, probari potest, non solum ex paritate motus localis quantum ad morulas, sed etiam ex eo, quod partes materiæ, v.g. ligni, sepe non sunt uniformiter affectæ, dum igni applicantur, sed aliæ alijs frigidiores, aut humidiores: quo fit, ut postquam ignis augmentatio pervenit ad partem B. successione continuā, tantisper suspendatur, quia opus est aliqua mora temporis, ut ultimò disponatur pars C. frigidior, aut humidior. Atque hinc frequenter provenit (præter rationem generalem ex motu locali desumptam), quod inter augmentationes sensibiliter continuas aliæ sint alijs velociores: velocius enim serpit ignis per nitratam pulverem, quam per stupam. Quamquam hæc

16
 inaequalitas dari quoque potest inter duas augmentationes reipsa continuas; finimirum utraque fiat per partes determinatas insensibiliter extensas ex n. 38., sed altera per majores, altera per minores, eò quòd dispar sit vel virtus agentis, vel aptitudo subjecti. Certè in partibus adeò modicis, ut sensum fugiant, dari potest majoritas, & minoritas, etiam in sententiâ Zenonis, quin perveniatur ad atomos.

De Nutritione viventium.

41 Præcipua species augmentationis substantialis est nutritio; quæ definiri potest, *Actio per se tendens ad incrementum substantiæ viventis, à cujus virtute oritur.* Hæc per se supponit *intussumptionem* novæ materiæ, idest, internam sumptionem materiæ alimenti, quæ ab omnibus corporis vivi partibus attracta, & cum ijs intimè commixta, omnes auget uniformiter difformiter: uniformiter; quia crescente capite v. g., pedes crescunt: difformiter; quia unumquodque membrum crescit juxta proportionem sibi debitam, quæ varia est. Differt nutritio ab aggeneratione, vel augmentatione inanimatorum: tum quia per se requirit *intussumptionem*, & commixtionem novæ materiæ; cum aggeneratione contenta sit juxtapositione, nec per se importet augmentum compositi, nisi penes illam partem, cui apponitur nova materia, ut in igne cernitur: quodsi aliquando in aggeneratione contingat interna lucio, vel commixtio, id erit per accidens. Tum præcipuè, quia nutritio dicit essentialem respectum ad virtutem viventis ut talis, & essentialem ordinem ad incrementum ejusdem; nec potest producere suum terminum specificativè *sumptum*, quin illum simul continuet cura

præxistente composito, ut mox dicam.

42 Alimentum ergo in viventibus sensitivis ore susceptum, per oesophagum trajicitur in stomachum, seu ventriculum, ibique primò dissolvitur, ac decoquitur in chylum, qui cremor est cineris coloris: quæ prima decoctio provenit (præter virtutem animæ) partim ab innato calore, partim à quodam succo dissolvente, qui ex ventriculi membranis extillat, & passim *acidum* appellatur; atque huic acido tribuitur alimenti durioris dissolutio, ut cum canes ossa digerunt, & struthiocamelus, ut fertur, ferrum concoquit. Deinde chylus per pylorum (quod est inferius ventriculi orificium) in intestina defluit; ubi, fœcibus deorsum tendentibus, pars chyli purior, ac liquidior exsugitur à venis mesaraicis (ut veteres putarunt), per easque defertur in jecur: in quo fit secunda decoctio in chymum, qui liquor est quatuor humoribus constans, flavâ nimirum, & atrâ bile, pituitâ, & sanguine. Ab hepate, seu jecore, (quod censetur officina sanguinis), amandatis in propria receptacula humoribus nutritioni superfluis, aut inutilibus, sanguis jam purior (nonnihil tamen admixtum habens ex reliquis humoribus, præsertim ex pituitâ) defluit in venam cavam; indeque per varias, ac multiplices venulas in omnia corporis membra dispersus, & per poros etiam attractus, tandem ab insito calore, succoque membrorum ultimò decoctus, ac dispositus juxta variam indolem cujusque membri, convertitur in substantiam aliti.

43 Moderni Physici, & Anatomici, aliter explicant viam chyli: ut scilicet in transitu per intestina exagatur pars chyli purior, non à venis mesaraicis, sed à venis lacteis, per quas,

lacteò imbuta calore, ad commune receptaculum propè lumbos positum deferatur: unde per ductum thoracicum in venam subclaviam, hinc in venam cavam deducta, ad dextrum cordis sinum perveniat; ac sapius cum præxistente sanguine circulata convertatur in sanguinem. Non desunt tamen docti Neoterici, qui censeant, chylum duas in partes ita dividi, ut pars serosa per venas lacteas viam arripiat nunc expositam; pars verò sulphurea per mesaraicas tendat ad jecur, non ut ibi formetur in sanguinem (nullam quippe Neoterici videntur agnoscere sanguinis officinam, præter arterias & venas omnes in corpore dispersas), sed ut, bile depositâ, purior ad cor feratur. Quidquid de hoc sit, certum est, ante ultimum nutritionis actum prætere saltem tres alimenti concoctiones: quarum primâ formatur chylus, secundâ sanguis, tertiâ inducitur proxima dispositio, vel carnis, vel ossis, vel nervi &c.. Quibus positis, sequitur ultimus nutritionis actus, qui est illius materiæ animatio, & unio cum composito jam antea viventi. In quo mirabili naturæ opere laborant quatuor animæ facultates (sive distinguantur entitative, sive tantum ex munere), nimirum *attractans*, *concoquens*, vel *alteratrix*, *retinens*, & *expurgans*: quæ omnes velut administræ sunt facultatis quintæ nobilioris, quæ dicitur *alens*, aut *altrix*, & cujus est ultimus actus nutritionis. Has autem quinque simul comprehendit nomen *facultas nutritiva*, seu *vegetativa*: atque omnes etiam inveniuntur in plantis, quæ per radices alimenta augent, suaque habent receptacula, venulas, ac ductus plurimos, quibus alimenta concoquunt, distribuuntque per omnes proprii corporis partes, ut eas nutiant.

44 Nunc *queritur* i., in quo stet propriè nutritio, sive ultimus nutritionis actus? Post tres concoctiones nuper expositas, dum alimentum in substantiam aliti convertitur, necessaria est 1. actio continuativè uniens novam partem materiæ cum materiâ corporis viventis: 2. actio informativè uniens novam illam materiam cum animâ præxistente (si hæc sit indivisibilis, ut in homine), vel producens & uniens, cum eâ materia novam partem animæ, si hæc sit divisibilis: 3. actio continuativè uniens in homine novam unionem informativam cum unione simili præhabita. Quodsi anima sit divisibilis, ut in colubro, datur 3. actio continuativè uniens novam partem formæ cum præxistente: ac demùm 4. actio continuans novam unionem informativam cum præsuppositâ. Negant aliqui, necessariam esse unionem quasi reflexam, quæ nova unio informativa continetur cum præcedente. Sed immeritò: quia unio informativa, utique divisibilis, quæ per totum corpus hominis extenditur, continua est, nec partes habet merè contiguas, ut omnes supponunt, utque perfectâ unitas compositi requirit. Dubium igitur est, quænam ex his actionibus sit propriè nutritio? Plures, quos citat & sequitur P. Peynod *hic tract. 2. d. 6. s. 1.*, supponunt, tres, vel quatuor actiones, nunc enumeratas, realiter inter se distingui; consentique, in sola ultima consistere immediate & formaliter nutritionem. Quia, inquit, reliquæ actiones possunt existere, quin vivens sit subitaneò majus, aut quin sibi propriam faciat novam partem substantiæ: non ita verò ultima actio.

45 Dico tamen 1.: actio, quæ in homine producitur unio animæ cum materiâ alimenti, & actio, quæ

unitur continuativè nova hæc unio cum unione præhabitâ, vel non sunt actiones realiter distinctæ, vel saltem habent simultatem naturæ, atque ita connectuntur invicem, ut nequeat, existere alterutra sine alterâ. Quod si vivens animâ divisibili constat, idem dico de actionibus 2., 3., & 4.. Quantum ad hominem, probatur: quia nequit animâ uniri cum materiâ alimenti, quin eo ipso conversum sit alimentum in substantiam hominis: sed in hac conversione stat formaliter nutritio, ut est certum: ergo dari nequit unio animæ cum illâ materiâ (non in instanti temporis, nec in signo naturæ), quin eo ipso detur nutritio; cumque nutritio necessariò importet continuationem novæ illius unionis cum præhabitâ, nova illa unio vel per eandem actionem, vel per duplicem simultaneam, & producitur, & continuativè unitur cum præcedente. Cetera constant, & Major probatur facile: quia tunc alimentum sine dubio convertitur in aliam substantiam, siquidem ejus materia transit à formâ alimenti ad aliam formam: sed substantia, in quam convertitur per unionem cum animâ rationali, est substantia hominis, & non hominis novi, seu denuò geniti, ut est evidens, sed hominis præexistentis, & modo nutriti: ergo. Et quidem, si potest existere unio animæ cum materiâ alimenti, quia sit propria hominis præexistentis, nec illam augeat, ut Authores citati dicunt; sequitur 1., quòd ex ea unione resultare potest novus homo, seu novum compositum humanum, quod non sit pars præcedentis: unde productio illius unionis, erit proprie nova generatio. Sequitur 2., quòd anima rationalis potest informare leorsum materiam minorem minimo naturali; nam alimenti materia per par-

tes minutissimas, & minimo naturali minores, permiscetur cum materiâ viventis.

46 Similiter probatur Assertio quantum ad vivens formâ divisibili constans: nequit enim in materia alimenti produci nova pars animæ, quin eo ipso tam illa, quam unio ejus, fiat propria viventis præsuppositi; ac proinde quin utraque uniatur continuativè cum animâ & unione præhabitâ. Nam alioquin verè converteretur alimentum in substantiam viventem, quæ non esset substantia aliti, sed alia denuò generata; fierique posset, ut nova animula informaret seorsum materiam minimo naturali minorem. Hinc ratio redditur, cur in quibusdam animantibus, v. g. in mulo, detur aptitudo ad se nutriendum, non verò ad generandum: quia scilicet generatio est actio validior, utpotè sufficiens ad producendum novum compositum, quod non sit pars alterius, sed per se existentes: nutritio verò est actio impotens producere sive animam, sive unionem, nisi sub ratione partis actualis, præcedens compositum integrantis. Quare non tenet illatio à vi nutritiva ad generativam.

47 Dico 2.: nutritio præsupponit unionem continuativâ novæ materiæ cû materiâ viventis, sed formaliter consistit in productione simultaneâ novæ unionis informativæ, & alterius unionis ipsam continuantis cum alia simili præhabitâ. Hoc in homine. In ijs autem, quæ constant animâ divisibili, nutritio addit insuper simultaneam productionem novæ partis animæ cum suâ continuativâ unione ad animam præexistentem. Ratio Assertionis sumitur ex nuper dictis: quia positis hæc terminis plenè intelligitur alimenti conversio in substantiam aliti propriam, & quovis eorum sublato, vel præcisò,

realis conversio non intelligitur. Aliunde hi termini produci debent simul naturâ: quia nequit alter alterum præcedere. Quòd unio continuativa non præcedat novum extremum, evidens est: quòd verò nec nova unio informativa, nec nova pars animæ (ubi datur) præcedat unionem sui continuativam, patet ex dictis; quia neutra producitur, nisi sub ratione partis actualis integrantis compositum præexistens; & in ratione partis istiusmodi constituitur per unionem continuativam. Quare productio terminorum istorum vel est realiter actio unica, vel saltem importat actiones invicem connexas, & simultaneas. Aliud est de unione continuativâ novæ materiæ cum præhabitâ: quia potest illa unio existere, quin detur conversio alimenti in substantiam aliti: passim quippe cernimus, duo composita specie diversa continuativè uniri quoad materiâ.

48 Ex dictis inferes, cur nutritio dicatur actio immanens, & vitalis, quamvis tota recipiatur in novâ materia: quia nimirum exercitè & per se facit novam materiam esse propriam illius suppositi, à quo ipsa oritur: unde in nullo instanti vel signo existit, quin verè immaneat supposito, à quo est. Non ita evenit in aggeneratione ignis v. g.: non enim producitur novus ignis sub ratione partis actualis integrantis ignem præcedentem; nec ejus productio est augmentatio per se, sed per accidens, eo quòd inveniat materiam continuam; ipsa namque per se posset eadem existere, licet nova materia esset purè contigua, tuncque non foret aggeneratio, sed generatio nova: unde per se est actio transiens, licet per accidens aliquomodo reddatur immanens. Quando autem producitur unio continuativa novæ formæ & unionis ignæ cum præce-

dente, fortassis ea productio non est ab intrinseco ignis, sed ab alijs causis extrinsecis.

49 *Quæritur 2.*, quænam sint causæ nutritionis? *Resp.* Causa seu virtus principalis est animæ substantia, quæ debet immediatè influere in omnem actum vitalem, licet potentijs accidentalibus adjuvetur, ut in Animalicâ dicemus. Nec solam influit in ultimum actum nutritionis, sed etiam in præcedentes, quibus multifariam concequitur, circulatur, ac distribuitur alimentum. Non enim ad opus tam varium, ac mirabile, sufficere possunt acida, vel alia fermenta, nec lymphæ, calor, spiritus, aer inspiratus, aut materia subtilis; ut volunt moderni Physici Corpusculares, qui nullum in toto nutritionis opere influxum tribuere videntur animæ rationali. Concedo tamen, animam ad opus hujusmodi omnino indigere corporeis officinis, ac medijs mechanicis, videlicet ventriculis, venis, arterijs, glandulis, poris, &c.: indigere item varijs succis, & idoneo temperamento qualitatuum, præsertim caloris, tanquam causis instrumentalibus activis, tum ad præparandam alimenti materiam, tum ad ultimum nutritionis actum, possunt enim accidentia immediatè influere in effectum substantialem, ut in Physicâ tenuimus.

50 *Quæritur 3.*, utrùm nutritio ex materiâ divisibili successivè fiat, & continuè? *Resp.* Hic applicanda est eadem doctrina, quam supra generativam pro augmentatione dedimus à n. 35., & à n. 39.. Sed adhuc *quæritur 4.*, utrùm nutritio (quidquid sit de morulis exiguis) debeat esse moraliter continuata, seu non interrupta notabiliter, per totum vitæ tempus? Supponendum, necessitatem nutritionis provenire, non tantum ex innato appeti-

tu crescendi ad magnitudinem debitam, sed etiam ex jacturâ particularum materiæ præhabita, quæ ferè continuò resolvitur, & in vapores, aut halitus abit per transpirationem, tum vi caloris interni, & acidorum acrimoniæ, tum vi agentium extrinsecus oppugnantium, ac corruptentium temperamentum viventi debitum. Hoc posito, sententia communis est, nutritionem ita necessariò continuari toto vitæ tempore, ut interrumpi nequeat, saltem notabiliter, sine vitæ discrimine: unde Aristoteles dixit, facultatem nutritivam non dormire, sed ejus somnum esse mortem. Ratio autem est: quia, cum detur ferè continua materiæ solutio, & alteratio temperamenti in reliquâ materiâ viventis, nisi hæc detrimenta reparentur nutritione ferè continuâ, brevî mors imminet. Accedit; quòd acidi acrimoniæ, & calor stomachi, nisi in alimento excoquendo laborent, in partes viventis delavient ad interitum usque. Humidum etiam radicale brevî absumetur ab interno calore.

§ 1. Nec obstant exempla brutorum, & quorundam hominum, qui diù sine cibo vixerunt, de quibus crudè Conimbric. 1. Gener. c. 5. q. 10., & Delrius lib. 2. *Disquis.* q. 21.. Nam ea animalia (quorum materia glutinosa non ita facilè resolutionem patitur) vivunt quidem, aut vixerunt, absque nova cibi externi sumptione; non tamen absque omni alimento, quo nutrentur aliquatenus: quia per id tempus alebantur pinitâ, vel aliis densi & concreti humoris copiâ, quam antea congesserant, & quæ frigiditate & concretionem suâ calori resistens, tardius excoquitur. Similiter per dies octo, vel decem, quibus homo vivus in ediam sustinere potest communiter (ut creditur), calor stomachi magnâ

ex parte occupatur in absumendis humoribus inanimis, ibi residuis, nec totam vim suam in partes animatas convertit. Dum autem convertit, atque ita molitur interitum illius compositi, cujus cominodo inservire debebat, & consequenter causat etiam interitum sui ipsius, totû hoc est per accidens ex defectu cibi, cui coquedo debebat per se insistere ex naturæ instituto.

§ 2. Notandam tamen, quòd ex partibus animatis calor unius non agit in humidum alterius (multò minus in humidum ejusdem), nisi quando in alterutrâ minuitur, vel augetur aliunde citrà, vel ultrâ temperamentum naturaliter debitum. Calor ergo absumens humidum radicale (quo nomine venit tum humiditas debita & inhærens partibus animatis, tum quæ inest sanguini, & succo nutritio) ille est, qui residet in spiritibus inanimis, in ijs præterea nitrosi, aut sulphureis, qui totum intra corpus divagantur, & partim ex alimento decoctione resultant, partim respiratione trahuntur, aut per poros subeunt. Huic accedit calor à Sole, vino, aliisque causis proveniens, qui sæpe supra modum inflamant jecur, aliaque viscera, vel humores, unde febres oriuntur. Hinc facilè solves quæ contra caloris actionem in humidum objiciunt aliqui. Sed adhuc objicies, experientia comperit esse eos, qui fame, aut inedia moriuntur, multo plerumque sanguine abundare: non ergo mors provenit ex defectu alimenti, quod nutritione convertatur in substantiam aliti. *Respondetur*, sanguinem illum jam non esse idoneum nutritioni: vel quia, ut aliqui volunt, non quævis pars sanguinis nutrit, sed pars tantum serosa, & ovi albumini similis, quæ jam in fame enectis consumpta est: vel quia totus ille sanguis factus est sicciore, &

adul-

adulsiore, quam ut in nutrimentum cedere possit.

§ 3. *Queritur* §., utrum ex nutritione ipsa debeat homo mori, licet alia mortis causa non esset? Certum est, mortem sapièsimè ex cibi sumptione provenire; vel quia cibus est noxius, vel quia sumptio immoderata. Certum est etiam ex eo principio, *Agens agendo reparatur*, hominem in alterando alimentum, etiam congruentissimum, aliquid repati, atque adeò aliquid nativi temperamenti ac vigoris amittere, quod non potest per ultimam alimenti conversionem recuperare; quia conversum nequit esse perfectius convertente. Unde, si spectetur præcisè nutritionis opus (etiam præfiscendo a lege Dei, quâ statutum est omnibus hominibus semel mori) certum videtur, hominem ex eo ita debilitatum iri decursu temporis, ut tandem moriatur. Atque ita sæpe accidit, ut homines, rationem victus optimam observantes, nullaque aliâ ægritudine vexati, paulatim senescant, & corrugentur, ac tandem ex mera senectute deficiant.

§ 4. *Dices*: cum alimenta sint varia, potest homo reparare per unum, quod per aliud perdidit ex temperamento sibi debito, v. g. reparare per calidum, quod amisit per frigidum. Et quamvis de facto nunquam ita contingat constanter in homine longævo, vel ob insalubritatem ciborum nunc provenientium, vel ob defectum proportionis in quantitate; tamen ex naturâ rei non repugnat. Unde communis sententia est apud Exim. Doctorem lib. 3. *de op. sex dier.* c. 15., fructum arboris vitæ, in Paradyso plantatæ, hanc vim habuisse naturalem, ut renovaret juventam hominis, ejusque mortem à senio obventuram perpetuò arceret. *Resp.* Reparatio ista fieri ne-

quit ab alimento ut tali, idest, ut apto decoqui, & converti in substantiam aliti: alioqui cibus corrumpetur ab eo calore, quem ipse produxit, aut reparavit in vivente. Solum ergo fieri poterit ab alimento, quatenus medicinâ, seu pharmaco, idest, quatenus habente partem aliquam cæteris dissimilarem, quæ vim habet reparandi temperamentum hominis, & non convertitur in substantiam ejus: qualis pars fuit in fructu Ligni vitæ, & modò nusquam est ita perfectè reparatrix.

De termino magnitudinis, & parvitatis.

§ 5. Tandem *queritur*, utrum substantijs præfixus a naturâ sit certus crescendi ac decrescendi terminus, quem transgredi nunquam valeant? *Resp.* 1. cum communi sententiâ: viventia certum habent terminum magnitudinis, ultra quem naturaliter crescere nequeunt: certum item parvitatatis terminum, infra quem naturaliter conservari non possunt. De termino magnitudinis constat experientiâ, non solum in individuis (quæ ex peculiari temperamento alia sunt alijs majora), sed etiam in speciebus: nunquam enim visus est gigas unius leucæ v. g.. Accedit ratio ex necessitate nutritionis: quia non posset cibus aptè distribui per partes corporis ad Lunam usque pertinentis. De termino autem parvitatatis patet: quia nequit anima uniri naturaliter, nisi corpori organico, quod certè requirit extensionem materiæ divisibilis, nec salvari potest in puncto. *Dices*: homo attingens quamlibet magnitudinem designabilem, posset adhuc augeri tumore capitis, vel hydropisii. Posset quidem; sed non vitaliter: humor enim ille morbidus non esset animatus, nec per nutritionem adquisitus.

§ 6. Notandum hic pro intellectu gen-

tia terminorum, summam cuiusque speciei magnitudinem, aut summam parvitatem, appellati terminum intrinsecum, & *maximum quod sic*, aut *minimum quod sic*, alias *minimum naturale*, in quod primò introduci potest anima: minimam verò inter illas magnitudines, aut maximam inter illas parvitates, quæ sunt viventi naturaliter impossibiles, vocari terminum extrinsecum, & *minimum quod non*, aut *maximum quod non*. Notandum insuper, homines non crescere communiter ultra 25. ætatis annum, eò quòd ossa nimis obdurata nequeant augeri. Pinguescunt tamen, seu carnis molem adaugent. Senes verò debilitantur, & corrugantur: quia defectu caloris & humiditatis innatæ non benè decoquantur alimenta, nec tantumdem in se convertunt, quantum propria materia in dies amittunt. Eorum tamen nutritio verè est augmentatio, propter dicta supra n. 31.

57 *Resp. 2.*: pleraque inanimata per se non habent terminum magnitudinis impertransibilem, nec item parvitatibus usque ad atomum, sive punctum. Ita quoque communis sententia contra plures Thomistas. Quia imprimis nulla prorsus apparet ratio, cur ignis v. g., eò quòd nimium excreverit, jam non possit appositam sibi stupam comburere, & cum novà flamma continuativè uniri. Ac deinde, cum ignis non requirat dispositiones heterogeneas, seu non coherentes in eadem parte materiae, non est cur ejus forma nequeat existere in quavis materiae particulà, vel atomo. Hinc passim videmus, plurima corpora ad pulverem redigi minutissimum, quin ideò primitivam formam substantialem amittant. Dixi *per se*: quia per accidens, & ab extrinsecò, vel à contrarijs agentibus, sæpe impediuntur res inanimatæ, ne vel ni-

mium crescant, vel diu conserventur in exiguâ materia, in quâ facilius vincuntur, ut patet in scintillâ ignis; quæ tamen, si poneretur in vacuo, vel in loco ab oppugnatione libero, non extingueretur, quamvis punctum esset. Dixi quoque *pleraque inanimata*: quia nonnulla sunt, quæ à viventibus per se pendunt, aut resistant, indeque limitationem magnitudinis habent: cujusmodi sunt cavavera, margaritæ in ostreis generatæ, avium ova, & similia.

58 Sed pro Thomistis *objic. 1.*: quævis forma est determinata ad certam perfectionem: ergo & ad certam quantitatem. 2.: nequit corpus in quavis minimâ quantitate agere, vel pati: ergo nec esse; quia esse est propter operari. Verùm hæc nullius sunt roboris. *Ad 1. dist. Antec.*: ad certam perfectionem intensivam, seu quoad speciem, conc.; extensivam, seu quoad numerum partium, quibus possit magis ac magis integrari, *neg. Antec.*, & *Consequ.* *Ad 2. neg. Antec.* per se loquendo: nam punctum ignis, à validiori contrario liberum, cur non possit oppositum sibi punctum pyrii pulveris comburere?

CAP. IV.

DE RARITATE, ET DENSITATE.

59 **Q**Uoniam raritas & densitas quamdam præferunt speciem augmentationis & diminutionis, earum explicationem hic attemimus. *Rarum* definitur ex doctrinâ Aristotelis 4. *Physic. t. 84.*, *Quod sub magnis dimensionibus parum habet materia.* E contra *Densum* definitur, *Quod sub parvis dimensionibus multum habet materia.* Ubi *parum* & *multum*, *magnis* & *parvis*, sumuntur respectivè: quatenus in corpore raro parum est materiae, si comparetur cum materia aliorum cor-

porum æqualem dimensionem habentium: in densò autem multum est materiae, factâ comparatione cum alijs dimensionibus æqualibus. Sic aer rarus est, quia palmus aeris cum palmo terræ comparatus nonnisi decimam habet partem materiae: terra verò est densa, quia sub dimensione palmari materia terra decies excedit materiam aeris palmari. Unum corpus esse densius, aut rarius alio, colligimus ex varijs accidentibus, præcipue ex pondere. Sic ferrum dicimus densius ligno, quia in equali mole plus ponderis habet. Potest etiam fieri comparatio ejusdem corporis ad se ipsum: nam cera v. g., dum rarefcit, extensionem acquirit *magis* respectu illius extensionis, quæ alias sufficere posset eidem ceræ: dum verò densatur, ad extensionem, redigitur *parvam* respectu illius, quæ alias eidem ceræ correspondet.

60 In præfenti præcipua questio est de raritate & densitate, quas idem corpus incorruptum subire potest alternatim, dum pro varietate temperamentum nunc majus, nunc minus occupat spatium. Ubi notandum, quòd illa forma, vel quasi forma, quæ corpus in actu primo determinat ad extensionem majorem, aut minorem, à multis dicitur esse certa quædam qualitas non aliud munus habens, pcc. variæ nomine vocatur *raritas*, aut *densitas*. Communior tamen sententia non agnoscit istiusmodi qualitatem, sed ad id munus sufficere putat certum temperamentum qualitatum commutatum, ita ut in rarefaciendo prævaleat calor, in condensando frigus, à quibus passim experimur effectus hocce provenire, nisi à nimia duritie & siccitate corporis impediatur. An autem raritas (idem esto de densitate) consistat in hujusmodi temperamento, an verò in ubicatione, seu extensione locali?

questio est de nomine. Passim, & rectè dicitur, quòd raritas radicalis, sive in actu primo, consistit in temperamento; raritas autem formalis, sive in actu secundo, consistit in ubicatione magis extensa, prout à tali temperamento naturaliter ortâ. Unde Christi corpus in Eucharistiâ raritatem habet radicalem, non formalem.

61 Sed difficillimum explicatu est, quomodo in eodem corpore nunc major, nunc minor extensio contingat sine penetratione, aut bilocatione partium, vel totius corporis. Nam cera densa v. g. existit in spatio palmari tamquam in loco sibi adæquato: dum ergo rarefacta occupat spatium bipalmare, locum occupat duplò majorem adæquato, quòd est bilocari. Vel, si spatium bipalmare non est nisi unus locus adæquatus, spatium palmare solum erit adæquatum medietati ceræ: dum ergo cera in condensatione redigitur ad palmare spatium, necesse erit unam medietatem ejus cum alterâ penetrari. Hæc difficultas Philosophos distinxit in varias sententias, quarum præcipuas nunc exponam, & utcumque expendam.

§. I.

Prima, & secunda sententia.

62 **P**rima sententia est, aut fuit (vix enim hodie patronum habet), corpus rarefieri per novæ quantitatis adventum; densari verò per amissionem ejusdem. Sed *rejjicitur*: quia, si loquatur de adventu & amissione totius quantitatis, paradoxum dicit, cum quantitas non habeat contrarium, nec sit verisimile quantitatem unam per aliam ejusdem speciei corrumpi. Si verò loquatur de nova parte quantitatis, *contra* est 1., quòd

nec pars illa potest in condensatione corrumpi sine contrario. 2., quod confunditur rarefactio cum accretione. 3., quod, si nova pars materia non additur (ut hæc sententia supponit), pars quantitatis nova vel in nullo subiecto recipietur, vel si recipitur in materia, penetrabitur cum quantitate præhabita, quæ totam materiam illius corporis informare supponitur; vel si præcedens quantitas relinquit aliquam partem materiæ, murabit subiectam, & insuper quoad aliquas sui partes penetrabitur, utpotè contractas ad minorem materiam. Nec obstat D. Thomas in 4. *Physic. lect. 14.* dicens, rarefactionem fieri per hoc, quod eadem materia accipiat nunc majorem, nunc minorem quantitatem. Loquitur enim de majoritate, non entitativa, sed purè extensiva; ideòque subdit: *Rarefieri nihil aliud est, quam materiam recipere majores dimensiones.*

63 *Secunda sententia* supponit compositionem continui Aristotelicam, & raritatem explicat per adventum novæ qualitatis, quæ corpus & ejus quantitatem determinat ad occupandum majus spatium, quam antea. Id quod bifariam explicatur. 1. ita, ut partes quantitatis magis evolvantur, aliæque ab alijs magis distent; nec tamen singulæ majorem, quam antea, præsentiam habeant. Verum hoc *impugnatur* facile. Tum quia illa partium evolutio, majorque distantia, inexplicabilis est, si nec importat expenetratorem, nec discontinuationem, nec dilatationem pororum cum vacuitatibus, aut corpusculis adventitijs, nec demùm replicationem, aut majorem præsentiam singularum partium. Nihil autem horum importat evolutio illa, juxta suos Authores. Tum quia inconcepribilis est extensio corporis ad majus spatium, si nulla pars ejus majorem

præsentiam acquirit. Tum etiam, quia vel sermo est de partibus proportionalibus, vel de aliquotis. Si primum dicas; evidens est, singulas partes ceræ rarefactæ fieri extensive seu præsentialiter majores, videlicet medietates, quartas partes, octavas, &c.: si enim cera, prius palmaris, nunc occupet bipalmaris spatium, medietas ejus sit palmaris, cum antea semipalmaris esset; eademque proportione crescunt reliquæ partes. Si secundum: partes aliquotæ, v. g. palmi, vel digiti, non evolvuntur, nec sunt egedem, aut totidem, quot antea, sed numero multiplicantur: quæ enim cera prius in extensione habebat quatuor digitos, nunc habet octo.

64 2. explicatur per indifferentiam quantitatis ad varias extensiones, tam partium corporis, quam totius. Quantitas nimirum, in se spectata, exigit extensionem localem, non tamen hanc præ illâ, non majorem præ minore: sed pro variatione qualitatum, quibus afficitur, nunc majorem, nunc minorem radicat. Unde secundum se non est tanta in actu secundo (v. g. palmaris potius, quam digitalis), sed tanta redditur per ubicationem, seu præsentiam, in qua consistit extensio actualis: nec item est tanta determinate in actu primo, sive in exigentiâ, nisi prout conjuncta est cum certâ qualitate, vel temperamento raritatis, aut densitatis. Hinc, dum occupat spatium duplo majus, non bilocatur; quia non est plusquam in uno loco adæquato: nam spatium præcedens, quod quantitati aliter affectæ adæquabatur, jam non est adæquatum eidem prout hic & nunc qualificatæ. Nec verificatur, partes in condensatione penetrari: quia, cum partes infinitæ sint tam in quantitate, quam in spatio quolibet, nunquam designabitur pars quanti-

titatis, cui non correspondeat pars spatij distincta. Hæc explicatio videtur communior inter Aristotelicos, satisque ad mentem ipsius Aristot., & D. Thomæ. Illam indicat Exim. Doctor d. 40. *Met. f. 4. n. 29.*, & *f. 9. n. 22.*: indicant etiam Coninbric. 1. *de Gener. c. 5. q. 17. ar. 6. sine*: sed eam præ cæteris explicat ac tuerur P. Jo. Bapt. de Benedictis *tom. 3. l. 2. q. 1. c. 4.* Eadem videtur communis inter Thomistas; qui tamen modos quosdam addere solent in quantitate rarefcente.

65 Nihilominus explicatio ista difficilis est. 1.: quia nulla erit determinata quantitas, quæ non possit naturaliter extendi, vel contrahi magis ac magis sine fine. Unde poterit naturaliter fieri, ut quantitas totius Mundi coarctetur ad locum unius grani tritici, & unius granuli materia locum occupet Mundi totius. *Dices*: unaquæque finita quantitas certos habet limites, tum summæ raritatis, tum summæ densitatis. Sed *quæro*, num materia grani, & materia montis habeant eosdem limites? Si habent: ergo materia, seu quantitas grani, poterit naturaliter æquare molem montis, aut totius Mundi, quod opinor nemo concedet. Si non habent; cur non? Quia, inquis, grani quantitas minor est in se, & quoad se. Sed in quo stat minoritas in se, & quoad se? An in aptitudine ad minorem locum? At hujus aptitudinis ratio queritur. An in habendo pauciores partes entitatis suæ? At *contra* est, quod partes proportionales tam infinitæ sunt in grano tritici, quam in toto caucaso monte: partes autem aliquotæ (v. g. digiti, palmi, ulnæ, leucæ) nullæ sunt determinatæ ratione solius quantitatis; sed à certâ præsentia & extensione locali pendet quod plures vel pauciores sint. Similiter ab eadem extensione pendet, juxta citatos

AA., quod partes proportionales (v. g. dimidia, tertia, quarta pars) majores sint, vel minores.

66 *Dices* iterum: raritas nequit naturaliter tanta esse in materia grani, ut exigit spatium montis. Sed *contra*: eadem qualificatio (sit, vel non sit raritas), quæ est in totâ materia montis, poterit naturaliter esse in materia grani: hanc ergo naturaliter extendi faciet ad spatium montis. *Prob. Antec.*: inprimis potest qualificatio eadem esse quoad intensiorem, ut est manifestum. Deinde quoad extensionem entitativam in multitudine partium materiæ: quia, ut super ostendimus, in materia grani secundum se non sunt pauciores, nec minores partes, quam in materia montis. Cur ergo non inde sequetur naturaliter eadem extensio localis? Hinc *rejecitur*, quod aliqui dicunt, in rarefactione quantitatem fieri majorem in se, non per additionem partis ad partem, sed per majorem radicationem, & actualiorem subiecti, quæ solum novos modos addit non aliter, ac de intensiorem qualitatum sentiunt Thomistæ. *Rejecitur*, inquam: quia nulla ratio est, cur actualio, vel radicatio quantitatis granuli necqueat naturaliter tanta esse, ut sufficiat ad spatium totius Mundi; siquidem multitudo partium proportionalium eadem est in grano, & Mundo; multitudo autem aliquotarum, & magnitudo proportionalium, utrobique expectatur ab extensione locali, vel à radicatione ipsâ.

67 2. difficilis est explicatio prædicta: quia ex ea sequitur, non plus esse materiæ & quantitatis in auri libra, quam in uncia; quod est evidenter falsum. *Prob. sequel.*: considera quantitates libræ & uncie auri pro priori ad omniâ qualitatem: tot invenies partes proportionales in unâ, quot in altera, tot scilicet medietates, tertias, quartas, &c.: ali-

quotas autem nullas in alterutra certas invenies: nec item in alterutra proportionales majores; nam quod libræ medietas v. g. sit major medietate unciæ, non est in quo fundetur pro priori ad extensionem, & raritatem. Nullo ergo ex capite plus quantitatis invenies in librâ, quam in unicâ. Nec recurras ad inæqualitatem ponderis: nam de pondere, seu gravitate, pariter quæram, cur plus insit materiæ libræ, quam unicæ? 3. difficilis est: quia longitudo, latitudo, & profunditas, sunt species quantitatis, ut fert sententia omnium Philosophorum & Scholarum apud P. Suaz. d. 40. Met. f. 6. n. 5.: sed species istæ in corpore rarefacto majores fiunt: ergo in eodem non sola præsentia, sed quantitas ipsa, specificè sumpta, sit major. Non autem sit major per novam radicationem, de qua n. 66.: tum ex dicendis suo loco contra intensionem Thomisticam: tum etiam, quia quantitas, juxta communem sententiam, non admittit magis & minus secundum intensionem. Fit ergo major per additionem novarum partium. 4.: quia extensio localis provenit à quantitate, tamquam effectus formalis secundarius: ergo nequit naturaliter fieri major, quam quantitas, & ejus effectus formalis primarius, major evadat. Huc etiam facit adagium illud, *sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis.*

§. II.

Tertia sententia.

68 **T**ertia sententia, quam illustrant PP. Alphonsi, Carlet, Izquierd., & alij, quos citat, & sequitur P. Peynad. tr. 2. de Gener. d. 7. f. 2., supponit compositionem continui ex punctis numero finitis, & physice indivisibilibus, tribuit-

que singulis punctis materiæ & quantitatis naturalem aptitudinem ad occupandum spatium extensum, nunc majus, nunc minus, pro varietate temperamentum qualitatum (hinc puncta ista vocantur *inflata*, vel *tumentia*); quemadmodum anima humana, vel etiam leonina juxta Thomistas, licet indivisibilis, locatur in spatio extenso, eoque majori, vel minori, juxta varias corporis ætates. Dum ergo puncta corporis à temperamento determinantur ad majorem ubicationem, corpus rarefcit; dum ad minorem, corpus densatur; quin ulla sit quantitatis additio, vel detractio. Hæc sententia expeditissima est, quoad præsens attingit; & aliunde facile defensibilis, præsertim si notentur sequentia.

69 1.: quod res corporea entitativè indivisibilis localem extensionem & figuram admittat, concedunt omnes Atomistæ moderni, nec possunt inficiari Thomistæ, qui animam bruti perfecti, v. g. leonis, indivisibilem asserunt, & tamen immediate unitam quantitati extensæ, ac figuratæ. Unde Authores isti negare tenentur, quod hinc objici solet, non posse rem corpoream naturaliter esse totam in toto spatio divisibili, & totam in quavis parte spatij. Tenentur, inquam, id negare de re corporea indivisibili; quamvis de divisibili verum sit, eod quod alioqui daretur penetratio partium. 2.: quod talis rei extensio possit naturaliter variari, nuncque major esse, nunc minor, sine bilocatione propriè dictâ, fateri debent Thomistæ in animâ leoninâ, necnon Authores omnes sententiæ communis explicatæ n. 64.; non enim indifferentia ad extensiones inæquales difficilior est in puncto, quam in corpore divisibili (quod pariter, dum rarefcit, dici poterit *inflatum*, vel *tumescens*), nec magis sequitur bilocatio unius, quam alterius;

ut

ut patebit applicanti rationem n. 61.. Nec verò quisquam negare potest, bilocationem propriè non sequi ex eo præcisè, quod locus alias adæquatus nunc duplicetur: alioquin anima humana, vel leonina, dum in corpore adulto locum habet centies majorem, quam in primâ animatione (ubi locum habebat tunc adæquatum), propriè bilocata, vel centies locata diceretur. Non ergo propriè bilocatur, nisi quod ultra locum sibi naturaliter debitum hinc & nunc, prout talibus qualitatibus, aut circumstantijs convestitum est, simul alibi existit.

70 3.: punctum indivisibile materiæ, vel quantitatis, satis differt à substantiâ spirituali, tum ex impenetrabilitate cum alio simili, tum ex eo quod sit primordium integrale rei divisibilis. 4.: nullum punctum ejusmodi potest naturaliter extendi ad locum quantumlibet magnum: si enim limitatio localis convenit Angelo, quanto magis puncto corporeo? Singulis ergo punctis secundum se spectatis, naturaliter præfixus est terminus extensionis maximæ (unus & idem pro omnibus, cum puncta quantitatis ubique sint homogenea secundum se), qui terminus fortè complectitur ter mille puncta spatij. Similiter præfixus est terminus præsentia versus minimum, scilicet punctum indivisibile spatij: potest enim eod reduci punctum quantitatis in summâ compressione: quo in evento non erit extensum actualiter ut quod; erit tamen radix extensionis, tum relatu ad alias circumstantias, tum actualiter ut quo, quatenus conlittuit cura alijs quantitatem extensam, quæ potest ex inextensu resultare, juxta Zenonistas. Intra hos ergo limites infimæ & summæ præsentia, naturaliter possibilis absolute, potest punctum quodlibet reddi nunc magis, nunc minus extensum, pro varietate qualitatum, aut circumstantiarum.

71 5.: tenuitas punctorum physice insectilium tanta est, ut multis millibus, aut millionibus opus sit ad constituendam molem sensu perceptibilem. Sunt quidam vermiculi, qui vel microscopio egrè percipiuntur: in his tamen datur corpus organicum, prope infinita partium varietate contextum. Quot puncta in capite? quot in corculo? quot in venulis? quot demùm in toto corpore? Et tamen omnia simul vix efficiunt molem sensibilem. Hinc vides, ineptum esse, quod aliqui objiciunt contra puncta tumentia: posse scilicet punctum unum ita dilatari, ut assumatur pro clypeo, qui nullo ictu penetrabilis erit. Ineptum, inquam, est: quia punctum quantitatis, licet perveniat ad summam extensionem naturaliter possibilem, solum occupabit spatium ter mille punctorum (vel, si mavis, centies mille), quo in statu per nullum microscopium videri potest seorsum ab alijs; tantum abest, ut assumatur in clypeum. Quia tamen plurima sunt punctorum millia in quovis corpore sensibili, idcirco extensiones omnium simul sumptæ visibilem efficiunt extensionem corporis rarefacti. 6. denique: dum extensionem puncti quantitatis metimur ex punctis spatij, non loquimur de spatio reali extrinseco, materialiter sumpto (cujus puncta possunt etiam magis vel minus extendi), sed de spatio imaginario, seu de loco intrinseco ut possibili; ita ut punctum A. extendi ad tria puncta spatij, nihil aliud sit, quam acquirere ubicationem respondentem tribus ubicationibus expenetratis, quæ singulatim essent inextensæ.

72 His ita notatis, vix ullum contra hanc sententiam superest argumentum difficile, saltem à ratione. Nam quæ objecimus contra 2. sententiam à n. 65., hic non urgent. Non 1., nec 2. quia ratio inæqualitatis entita-

tive, & extensivæ, inter quantitates grani & montis; aut uncie & libra, sumitur ex inæquali numero puncto- rum, quibus constant. Not. 3.: nam longitudo, latitudo, & profunditas, sunt quidem species quantitatis in con- tinuo Aristotelico; at non in Zeno- nico, quod hec sententia supponit: in hoc enim latitudo a longitudine dif- fert per receptionem linearum, & pro- funditas a latitudine per receptionem superficialium; quæ differentia non est specifica in sensu physico, licet in ma- thematico sit. Adde, quod juxta Zeno- nistas salvatur essentia quantitatis in puncto impenetrabili, quamvis inex- tenso, ubi nulla est ex ijs speciebus. Non 4.: quia formalis effectus secun- darius non causatur à forma in genere causæ intrinsecæ, sed in genere causæ efficientis moralis, ut notavimus in *Physica tr. 2. d. 2. c. 2. n. 16.*: effec- tus autem extrinsecus variari potest ex conditionibus, aut prærequisitis, se- renentibus ex parte causæ, quamvis hæc in se ipsa non varietur. Nec adagium, *sicut se habet simpliciter &c.*, tenet in iis effectibus, nisi quando primus sup- ponitur adæquatus causæ pro omni eventu male quippe sic argues, Ad in- telligendum requiritur Intellectus, er- go ad magis intelligendum major In- tellectus: vel sic, Ad animandum cor- pus requiritur anima, ergo ad majus corpus major anima. Potest enim idem Intellectus intelligere magis & minus, & eadem anima minus & majus cor- pus animare.

73 Nihilominus contra senten- tiam istam *obic. 1.*: materia granuli thuris in fumum conversi adeo rarefcit, ut totum impleat conclave: tunc ergo puncta singula pervenient ad tumorem sensibilem. *Resp.*: non sola materia fu- mi occupat conclave, sed permixta cum aere, quem suo colore tingit, quemadmodum cum virga aqua mist-

cetur. Unde extensio illa, quæ par- te aërem complectitur, non est prop- riè raritas fumi. Et generatim intro- missio partium extranei corporis (quæ sæpe datur, ut nemo negat), quæ parte datur, non auget rarefactionem propriè talem; alioquin spongia, im- bibens aquam, diceretur propriè rare- scere.

74 *Obic. 2.*: ergo, dum Ange- lus nunc majori, nunc minori loco sit præsens, dicitur rarefcere, ac densari. *Neg. consequ.*: quia raritas & densi- tas nomina sunt pro solis rebus mate- rialibus inventa, ut patet ex definitio- nibus initio positis. Immo nec in re materiali locum habent, nisi quando extensio & contractio à temperamento qualitatum naturaliter proveniunt: sic enim omnium consensu intelliguntur definitiones rari & densi. Unde nec miraculosa corporis bilocatio est rari- tas, nec penetratio est densitas: ideo- que Christi corpus per Eucharisticam præsentiam non densatur. Sic etiam respondere debent Authores secundæ sententiæ.

75 *Obic. 3.*: cum Mundus sit cor- poribus plenus, non poterit unum cor- pus rarefcere, quin aliud condensetur, ut locum illi relinquat. *Conc. sequelam* (quæ pariter concedenda est in omni sententiâ, ut notat P. Ovied. *hic contrav. 7. punct. 3. n. 12.*), dummodo con- densatio latè accipiatur pro compres- sione, quæ in aere circumstante non est difficilis, præsertim distributa per plures partes. *Obic. 4.*: non poterit ullum corpus rarefcere, quin occupet spatium duplo majus; nam singula puncta adquirent unum saltè spatij punctum, adeoque duplicabunt locum præhabitum. *Neg. sequel.*: tum quia locus præhabitum a puncto corporis, sæpe consistit pluribus punctis spatij: tum quia non semper omnia puncta corporis rarefiunt, sed ea tantummodo,

do, quæ magis incalescunt. Si tamen supponatur corpus summe densatum, & simul rarefcatur quoad omnia puncta, concedo sequelam. Mitto alia minoris momenti.

S. III.

Quarta sententia.

75 *Q*uarta demum sententia rari- tatem & densitatem explicat per dilatacionem & contra- ctionem pororum, ita ut corpus rarefcere nihil aliud sit, quam ejus poros magis aperiri; contra verò den- sari nihil sit aliud, quam poros ipsius magis contrahi. Si quæras, quidnam occupet pororum spatia, dum cor- pus rarefcit? Alij respondent, ea ma- nere vacua, nec repugnare naturaliter vacuum insensibile, ac disseminatam. Alij censent, ea occupari ab extra- neis corpuscularibus subtilissimis, quæ in rarefactione protinus subingrediuntur, & in condensatione protruduntur; si- ve ista corpuscula sint ex materia sub- tili, quam *atheream* vocant, sive ex aere tenuissimo, sive ex nitrosi spiri- tibus, sive ex alijs magis aut minus tenuibus juxta variam capacitatem po- rorum. Hæc sententia, quatenus ad- jungit ingressum & egressum corpuscu- lorum, placet omnibus Atomistis & Corpuscularibus modernis, placet etiam multis Peripateticis, ut sunt Arriaga, Oviedo, Tellez, Pontius, & alij, quos citat Peynaño *cit. disp. 7. n. 7.*, cuius adde Jo. Villosa *Philos. Na- turæ disp. 1. n. 141.* Et in eâ quidem facile vitatur penetratio, & bilocatio partium. Non enim re ipsa majus mys- terium est in rarefactione & condensa- tione corporis, quam in eo quod lin- teum, aqua madefactum, plus occu- pet spatij; minus verò, dum aqua ex illo exprimitur.

76 Si *obicias 1.*, non salvari de-

initiones rari, & densi: quia corpus rarum, si computes extranea corpus- cula, non habet parum materiæ sub magnis dimensionibus; si vero solam spectes materiam propriam, hæc non habet majores, quam antea, dimen- siones; nulla enim pars plus occupat spatij, quam antea, cum spatiola po- rorum ab his partibus non occupen- tur. Similiter corpus densum non ha- bet multum materiæ sub parvis dimen- sionibus, cum jam illi desit materia extranea, propria verò locum occupa- pet, quantum potest pro omni even- tu. *Respondetur*, eas definitiones (quæ certe non sunt alicujus Concilij cano- nes) rejiciendas esse, si denotent, in eadem materiâ propriè & in rigore augeri vel minui posse dimensiones. Quare solùm admittuntur cum addito *sensibiliter*: quatenus, dum cera v. g. rarefcit, parva est materia sensibilis (nempe materia cere, quia materia extranea, tunc subingressa, sensu non percipitur) respectu dimensionum, quæ hic & nunc apparent in eo cor- pore, & quæ tunc attribuitur soli ce- re, eo quod non alia materia sensibi- liter addit: contra verò, dum cera densatur, materia ejus multa videtur respectu dimensionum præsentium, quæ possent esse longe majores in ea- dem materiâ non aucta sensibiliter. Cum autem Aristoteles & D. Thomas (de quorum mente non admodum curant Corpuscularis) negant nove materiæ adventum, vel additionem, intelligendi sunt de nova materia, non qualicumque, sed propriâ illius cor- poris, quod rarefcit, quasi hoc prop- riè augmentaretur integraliter.

77 Si *obicias 2.*, quædam esse corpora per se rara, siqui- dem ignis v. g. suapte natura rarior est terrâ. Si autem corpus in esse rari constituitur per materiam ex- traneam, ignis per se erit ignis cum

cum non igne: vel certe substantiam extraneam importabit ut proprietatem sui connaturalem. Et hinc proprietates ignis erit summa densitas: immò nullum corpus erit rarius, aut densius alio: nam corpus rarum, prout includens extranea corpuscula, conspississimum est, & non pauciores, nec minus contractas partes habet, quam corpus densissimum ejusdem extensionis. Hinc etiam non plus ponderis erit in uno, quam in alio corpore, ceteris paribus; cum in uno præ alio non sit plus materiæ. Accedit, quod corpora per se rariora, eadem sunt perfectiora, cum magis accedant ad ignem elementorum perfectissimum: quid autem ad perfectionem confert pororum laxitas, vel aliena materia? Respondetur, raritatem non consistere formaliter in aliena materia, vel in ejus ingressu, sed in laxitate pororum, ad quam sequitur ingressus ille, non ex peculiari & specifica exigentia corporis rari, sed vel ex mobilitate corpusculorum circumstantium, vel ex generali lege naturæ ad vitandum vacuum.

78 Hinc negatur, quod ignis, quatenus per se rarus est, constituatur ex materia extranea, vel eam importet ut proprietatem sui. Negatur etiam, quod omne corpus sit conspississimum, aut unum alio non rarius: certum quippe est dari alia alijs magis porosa, quamvis poros semper esse corpusculis plenos nemo dubitet, exceptis vacuistis. Conspissio ergo, vel densitas, in presenti sumitur, non plenitudine undecumque profecta, sed pro constitutione pororum materiæ propriæ, quæ prohibet ingressum alienæ. Illud de pondere solvendum est omnibus: constat enim, corpora magis porosa eadem esse leviora; cum tamen certum sit (nisi ad vacuum recurras), poros semper esse plenos cor-

pulculis extraneis, quæ si computentur cum materia propria talis corporis, non efficiunt minus materiæ, quam quæ inest corpori non ita poroso. Cur ergo non est utrobique pondus æquale? Ab omnibus igitur id revocandum est ad naturam corpusculorum poros implentium, quæ vel nullam, vel exiguam gravitatem habent. Nec ex inæqualitate ponderis colligitur materiæ inæqualitas, nisi quando sermo est de corporibus ex se constantibus materia gravi. Quod rariora corpora generatim sint magis perfecta, falsum est: nam aurum, cum sit metallorum perfectissimum, simul est densissimum, ut ex pondere constat: pumex non est adamante perfectior, cum sit rarior: nec fœmineum corpus, licet virili rarius, est eo perfectius. Raritas ergo se sola non auget, nec minuit perfectionem: sed majoritas perfectionis ex alijs indicijs colligenda est, præsertim ex activitate: hinc enim ignis prævalet ceteris elementis.

79 Si objicias 3., hinc fieri, ut spongia, dum aquam imbibit, aut vinum, dum aqua diluitur, aut corpus solidum, cum in pulverem redigitur, proprie rarefcat. Negatur sequela: quia in his datur introductio sensibilis materiæ extraneæ: raritas autem proprie non est, nisi quando corpusculorum intromissio est insensibilis; quia tunc tota majoritas dimensionum attribuitur soli materiæ corporis dilatati, eò quod nulla alia sensibus appareat. Adde, quod in vino dilato, & in pulvere, non datur mera pororum relaxatio, sed solutio & discontinuatio partium. Si objicias 4., nullam fore causam, cur aer violenter compressus in vase, vel sclopeto pneumatico, tanto impetu erumpat: tum quia nulla via ingredi possunt extranea corpuscula: tum quia non est earum tantopere appetatur relaxatio pororum: quæ ratio

mi-

militat etiam in igne subterraneo, sæpe rupes & montes dirumpente, ut in regione aeris exspatiatur. Respondetur, illum impetum aeris, aut ignis, provenire ex innato appetitu debiti raritatis, quod & in alijs sententijs fatendum est. Pororum autem laxitas tantopere appetitur eadem ratione, quæ major ubicatio juxta alias sententias; quia scilicet hic & nunc naturaliter debita est tali materiæ. Nec major apparet rei utilitas in majore ubicatio- ne, quam in laxitate pororum. Corpuscula verò extranea ingredi possunt per poros vasis, aut sclopeti. Nullum enim est corpus adeò solidum, ut poros non habeat majores, aut minores pro vario nexa particularum. Et aliunde nullus est porus impervius materiæ æthereæ, vel alijs corpusculis heterogeneis miræ tenuitatis, quæ infinita propemodum sparguntur per aerem, terram, aquam.

80 Dices: cum tot corpuscula in promptu sint, numquam erit vacuum: cur ergo ad vitandum vacuum sæpe rumpuntur solida corpora, & gravia contra propriam inclinationem moventur, aut non decidunt? Sed respondetur, effectus hujusmodi non ex metu vacui provenire, sed ex alijs causis, quas in Physicâ tetigimus, ubi de Vacuo: quam doctrinam moderni Experimentales ferè demonstrant. Dices iterum: in regione cœlesti quædam sunt corpora densa, quædam rara; nec tamen ibi sunt extranea corpuscula. Sed respondetur, vel nullam esse in ullo corpore cœlesti raritatem, quia diaphaneitas, vel minor opacitas (unde probari solet), raritatem non arguit; alioquin vitrum rarius esset, quam lana: vel etiam in regione cœlesti dari varia corpuscula; de quo alibi. Dices demùm: cur ignis non comburit aliena corpuscula in poros admittit? Respondetur, ea vel non

esse combustibilia, vel non ita facile, ut non prius avolent, novis alijs in eorum locum subeuntibus.

§. IV.

Quid verisimilius videatur? Ubi de vi elastica non nihil.

81 **I**N re adeò ancipiti nihil certum habeo. Sed, si admittatur stricta raritas, aut densitas, qualem sonant definitiones initi opositæ, dicendum videtur 1., stante Continuo Aristotelico, solam secundam sententiam, secundo modo expositam, esse tenendam: quia non alia verisimilior apparet; ipsaque, præter difficultates ex Continuo nascentes, facile defendi potest. 2., stante Continuo Zennonico, seu constituto ex indivisibilibus numero finitis, tertiam sententiam esse præferendam; ut ex dictis §. 2. facile quisque colliget. Quia tamen nihil cogit admittere raritatem & densitatem in illo sensu stricto, videtur præferenda ceteris omnibus quarta sententia. 1.: quia intellectu clarior est, & facilius. 2.: quia magis consonat varijs experimentis, quæ afferunt moderni Experimentales, & aliqua videri possunt apud Toscam *tr. 4. lib. 2. prop. 7.*

82 3.: quia hinc benè percipitur, cur calor ad raritatem, frigus ad densitatem conducatur: quia scilicet calor poros relaxat, frigus constringit, ut passim experimar. 4.: quia semper manet difficile, quod extensio corporis augeri possit sine additione quantitatis propriæ, vel extraneæ. Quamvis enim extensio formalis, sive in actu secundo, à quantitate distinguatur, & in ubicatione consistat; extensio tamen radicalis, sive in actu primo, est ipsa quantitas, ut passim asseritur, aut supponitur: sed major extensio in actu secundo, supponit majorem in actu

pri-

puno (aliis, quia parte major est, foret indebita, & violenta): ergo supponit majorem quantitatem. *Urgetur*: extensio formalis, quia in ubicatione consistit, nequit esse major per ullam qualitatem sine majore ubicatione: cum ergo extensio radicalis in quantitate consistat, major esse non poterit sine quantitate majore, quodcumque sit temperamentum qualitatum.

83. Adde, recursum ad vacuitates insensibiles, interdum relictas intra poros, non videri prorsus improbabilem. Quæ enim aërii solent pro naturali repugnantia vacui, vim forsitan habent in *conseruato*, non in *disseminato*: tum quia per hoc intra poros admissum non interrumpitur unio partium; alioquin per ipsos etiam poros interrumpetur in humano corpore v. g.: tum quia nec impeditur transitus lucis, & aliorum influxum per lineam sensibiliter rectam; inflexiones enim, quas poruli causant, non sunt sensibiles: tum etiam, quia effectus omnes, quibus probatur metus vacui, solum probant, si probant, metum vacui notabilis. Sed *objicies* ex Tosca *loc. cit. prop. 1.*: potest aer, ut varijs experimentis compertum est, rarefactione dilatari ad spatium septuagies majus, quam sit spatium ejus connaturale: potest etiam arte comprimi ad partem spatij connaturalis quadragesimam. Quo fit, ut spatium aeris summe compressi, comparatum ad spatium eisdem summe rarefacti, se habeat ut 1. ad 2800., ut patebit multiplicando 40. per 70.. Si ergo per vacuitates sit raritas, in aere palmari summe rarefacto, ex 2800. partibus spatij unica tantum erit aeris, ceteræ vacuæ erunt; quod est absurdum.

84. Verum hoc parum urget. Nam imprimis cur non erit panter absurdum, quod in tali spatio una tantum pars occupatur ab aere, reliquæ

usque ad 2800. occupentur à non aere, idest, ab extraneis corpusculis, quæ Tosca introducit? Certè non est, cur vacuitates sint magis sensibiles, quam extranea corpuscula, vel cur magis impediatur continuam sensibilitatem aeris. Vide quæ in *Physic. cap. penult.* diximus ad simile argumentum contra morulas in motu locali. Deinde non volumus (nec opinor voluit Galendus, aut alius Vacuista) poros omnes corporis rari manere vacuos; semper enim aderunt multa corpuscula subintrantia. Solum ergo vacuitates admittimus in nonnullis porulis angustioribus, quando non adest corpusculorum vel copia, vel subtilitas, replendis omnibus idonea; quod non raro continget. Atque ita recursum factum partim ad vacuitates, partim ad corpuscula, multè in presenti difficultates emolliuntur.

85. Superest non nihil dicere de *tensio*, & *compressio*. Peripatetici passim confundunt tenum cum raro, & compressum cum denso: unde dicunt, raritatem interdum provenire à temperamento, interdum à violentia externa, vel à metu vacui. Sed moderni Experimentales, quos jam aliqui ex Peripateticis imitantur, ea distinguunt: quia rarum, siante eodem temperamento, non conatur se contrahere, nec denium se extendere: contra accidit in tenso, & compresso, ut patet in arcu ligneo, vel ferreo, cujus superficies convexa tenditur, concava comprimuntur, & utraque nititur se restituere ad pristinam & sibi debitam extensionem, convexa quidem ad minorem, concava ad majorem, quam statim utraque recuperat, dum ab externa violentia liberatur. Unde tensio & raritas in eo differunt, quod tensio importat extensionem violentam, raritas naturalem, secundum præsens temperamentum corporis: quamvis

causa

enim raritas interdum violenta sit corpori secundum se (ut cum aqua calore rarefcit), semper tamen est connaturalis temperamento præsentis. Eadem ratione differunt compressio, & densitas. Motus, quo tensum, vel compressum redit ad extensionem debitam, appellatur *motus restitutionis*: ipsa vero vis intrinseca, quæ talem motum exigit & causat, vocatur *vis elastica*, atque etiam *elaterium*; quo tamen nomine sæpe significatur in concreto corpus compressum actu nitens se restituere, ut in horologio rotato chalybea lamina convoluta.

86. Tensio & compressio, quod attinet ad vitandam bilocationem, & penetrationem partium, eodem modo explicandæ sunt, quo raritas & densitas. Sed circa vim elasticam *dubatur* 1., unde proveniat, vel in quo consistat? Varias causas mechanicas excogitant Atomistæ, & Corpusculares, hac in re non parum inter se dissidentes. Sed Peripatetici compendio respondent, eam vim esse intrinsecam & innatam partibus quantitatis, prout tali temperamento affectis. Cum enim quantitas exigit hinc & nunc tantam determinatam præsentiam, vel pororum dilatationem, si ad majorem aut minorem trahatur, innatè renititur, & statim ac licet, propria virtute redit ad situm debitum. Quam sententiam amplectuntur ex Atomistis Maignan, & Saguens, nec improbat Tosca, licet parum consequenter ad sua principia. *Dices*: non omne corpus vim habet elasticam, ut patet in lamina plumbea, dum inflectitur: & tamen omne corpus exigit certam extensionem, temperamento præsentis congruentem. *Resp.*: non quilibet exigentia certæ extensionis est vis elastica, sed quæ supponit in corpore capacitatem, ut violenter amittat extensionem debitam. Unde, si detur corpus pororum expertis, aut

ita durum, ut indolentis flexi possit vi naturali, non erit elasticum. Nec item elastica sunt quedam corpora mollioris naturæ, quorum partes, dum videntur comprimi, reipsa non amittunt extensionem debitam, sed mutant locum. Sic accidit in plumbea lamina curvata: migrant enim aliquæ partes ejus à superficie concava ad convexam. Et hæc eadem ratio est, cur corpus elasticum, diuturno tempore compressum, elasticitatem amittat: quia scilicet diuturna violentia cogit partes aliquas mutare locum.

87. *Dubit.* 2.: utrum vis elastica sit causa motus reflexi, quo unum corpus in aliud impactum reflit? Communis responsio affirmat: quia non apparet alia causa idonea. Nam causa motus directi, nempe gravitas, aut impetus, licet remotè conferat ad reflexum, quatenus compressionem inducit, tamen non sufficit ad illam proximè causandam: alioquin magis refliret pila plumbea, quam pila luforia tomento plena, dummodò gravior esset, aut impetu majore coniceretur. Itaque corpora, percussa, & percussam, compressionem aliquam patiuntur; dumque vi elastica pollent, & compressionem removere conantur, corpus resiliens impetum concipit retrorsum, partim à vi propria, partim à vi corporis repercussantis. Videri possunt P. Jo. Bapt. de Benedictis *tom. 3. l. 2. q. 3. c. 6.*, & Auct. Philos. Burgund. *tom. 4. tr. 2. dissert. 2. c. 5.*, ubi nonnullas objectiones solvunt, ostenduntque nullam esse corpus adeò durum, ut percussam non patiat compressionem aliquam insensibilem.

88. Hic etià quæri solet, an detur quies in puncto reflexionis? v. g. dum pila luforia violenter in pariete cõjecta reflit, an inter motum directum & reflexum detur aliqua mora? Variæ sunt opiniones. Sed nos, qui morulas vel in motu simpliciter

E ad-

admissimus ubi de Continuo, facile quietem, seu morulam dabimus inter motum directum, & reflexum, in eo saltem instanti, in quo prior impetus

& vis elastica (vel etiam impetus & gravitas, quando lapis iustum projectus decidit) perveniunt ad æquilibrium.

DISPUTATIO II. DE CORRUPTIONE.

CAP. I.

DEFINITUR CORRUPTIO: ET nonnulla dubiosa resolvuntur.

Corruptio, generationi opposita, definiri solet, *Desitio rei permanente subjecto*: diciturque substantialis, vel accidentalis, juxta indolem rei desinentis. Hæc definitio convenit corruptioni, tum compositi, tum formæ materialis, aut unionis, seorsum spectatæ: quæ forma, vel unio, quamvis definat in nihilum sui, non proprie anihilatur, sed corrumpitur; ut in Physic. tract. 1. disp. 4. contra Corpulculares propugnāvimus. Nomine autem *subjecti* intelligitur sustentativum, ex quo scilicet præsupposito res fuit generata, vel educta. Differt corruptio à generatione: tum quia hæc importat actionem positivam; illa verò cessationem actionis: tum ratione terminorum, à quo, & ad quem: siquidem generatio tendit à privatione ad formam, corruptio vice versâ. Differt etiam ab anihilatione: quia hæc est desitio rei in purum nihilum, ita ut nec pars ejus, nec subjectum sustentationis maneat, immo, ut plures volunt, ita ut nihil aliud in ejus locum per conversionem substituat.

2. Notandum tamen, quod illa definitio solam comprehendit corruptionem naturali ordine possibilem,

nullo præeunte, vel interveniente miraculo: quæ sola corruptio sub experientiam cadit, solaque innouit Aristoteli. Ceterum quod absolute dari possit corruptio uon permanentis subjecto sustentationis, constat 1.: quia, si Deus destrueret materiam ligni conservatâ formâ, corrumpetur lignum. 2.: quia, si totus homo, inclusa etiam unione, divinitus produceretur per creationem, nihilominus corruptibilis esset; nec tamen subjectum sustentationis haberet. 3.: quia accidens creatione conservatum, si pereat, corruptione peribit. Itaque definitio corruptionis pro omni hypothese hæc erit, *Desitio rei suapte naturâ generabilis*. Consequenter definitio anihilationis erit, *Desitio rei suapte naturâ creabilis*, saltem si addas, *sine conversione in aliam*; eo quod, juxta plures, materia panis in Eucharistia non dicitur anihilari, quia convertitur in substantiam aliam: quare desitio rei creabilis ex vi conversionis, media crit inter anihilationem, & corruptionem. Ex his constat, cur incorruptibilia dicantur ea, quæ solâ creatione produci possunt, quamvis à Deo anihilari possint, ut Angelus, anima rationalis, materia prima. Quædam etiam solum in ordine ad causas naturales dicuntur incorruptibilia, quæ tamen, si desicerent divinitus, corruptione deficerent, ut corpus gloriosum, & in sententiâ plurium cælum, etiam si forma cælestis ponatur educta. Nunc

3. Nunc dubitabis 1., quo sensu verum sit vulgatum illud, *Generatio unius est corruptio alterius*? Resp.: verum est in sensu formali, vel identico, si fermo sit de generatione conversivâ, quæ definitur, *mutatio totius in totum* &c.: talis quippe mutatio proculdubio imbibit corruptionem compositi præcedentis. Si verò generatio pro actione sumatur, vel pro transitu de privatione ad formam, solum est alterius corruptio connexivè, quatenus naturaliter connectitur cum desitione formæ præexistentis in eodem subjecto: quo eodem sensu verum est pariter è converso, quod unius corruptio est generatio alterius. Hoc tamen limitandum 1., ut non procedat in formis accidentalibus contrario carentibus: nam generatio lucis v. g. nihil corrumpit. 2., ut nec in substantijs generatim procedat, si dentur formæ subordinatæ: tunc enim anima equi v. g. sine corruptione alterius generabitur, & sine ullius generatione corrumpetur. 3., ut non teneat in generatione formæ, vel compositi, posita in primo instanti creationis subjecti, quam possibilem esse ostendimus in Physicâ.

4. Dubit. 2., an generatio sit corruptione prior? Sermo est de prioritæ naturæ inter educationem unius formæ, & desitionem alterius in eodem subjecto, & eodem instanti. Sunt, qui velint, corruptionem accidere pro signo priori ad generationem. Sunt, qui utramque concomitanter dari censeant. Communis sententia corruptionem generatione posteriorem, & quasi ex illâ resultantem asserit: unde palsim dicitur, quod expulso formæ veteris est formalis effectus secundarius formæ novæ, qui scilicet præstitum supponit formalem effectum primarium. Ratio sumi potest: tum ex efficaci appetitu materiæ ad formam aliquam, qui non patitur se spoliari

formâ possessâ, donec aliam obtineat: tum quia forma qualibet cupit sui conservationem, quousque ab alia incompossibili propellatur. *Objicies*: forma præhabita, est impedimentum ad introductionem novæ. Fateor: sed non omne impedimentum debet intelligi sublatum pro priori ad actionem: si enim sit auferibile per actum secundum (ut est in præsentî) ejus ablatio non præit, sed subsequitur. Vid. dicta in Physicâ tr. 2. d. 3. c. 5.. *Objicies* iterum: expulsio formæ veteris non intenditur ab agente, nisi ut mediam ad introductionem novæ formæ, tamquam ad finem. *Negatur* hoc: quia expulsio intenditur ut finis indirectus, & secundarius, ex dictis tr. 2. Physicæ disp. 4. c. 3. n. 8., & seqq.

5. *Objicies* denique: pro priori ad novâ formâ datur ultima dispositio ad illâ, quæ dispositio per se expellit veterem formâ, tû quia est cû ea incompossibilis, tum quia destruit dispositionem, quâ forma vetus indiget, ut conservetur. *Resp.*: ultima dispositio ad formam ignis v. g. non expellit per se immediate formam aquæ, sed mediatè duntaxat, quatenus infert formam igneam, & penitus destruit dispositionem aquæ propriam: quare donec intelligantur posita hæc veluti media, non intelligitur aquæ destructio formalis. Vide locum Physicæ modò citatum, ubi signorum ordinem exposuimus. Immo probabiliter dici potest, quod, si, posita ultimâ dispositione ad ignem in aquæ materiâ, Deus denegaret formam ignis, non desineret naturaliter aquæ forma: tum quia obstaret repugnantiâ materiæ ad carendum omni formâ: tum quia ipsa forma aquæ, licet esset violenta in carendo proprijs accidentibus, non tamen in retinendo suam existentiam; & aliunde accidentia contraria non exigant efficaciter expulsionem ejus, nisi quatenus fo-

man ignis exigunt, quæ exigentia tunc frustraretur. Hoc intellige, suppositâ sententiâ negante formas subordinatas: nam in sententiâ contrariâ, ut corrumpatur anima leonis v. g., sufficit destructio propriæ dispositionis accidentalis.

6 *Dubit. 3.*, utrum corruptio sit naturalis, aut naturaliter à rebus intenta, vel exacta? *Dico 1.*: valde probabile est, quòd nulla res exigit naturaliter corruptionem sui. Ratio est: quia exigentia, seu appetitus naturalis non fertur nisi in bonum appetenti commodum, & connaturale: destructio autem propria nulli rei potest esse naturaliter commoda, cum auferat existentiam, quæ est prima basis, primumque fundamentum omnis communitatis connaturalis. Nec dicas, posse commodam esse ad evitandum malum. Hæc enim commoditas poterit quidem appeti appetitu elicitò (quo non inficior posse appeti propriam defensionem, aut proprium non esse; an aliquando rationabiliter, non disputo; videri potest P. Jo. Maldon. in Math. cap. 26. n. 24.) ; ceterum appetitus innatus nequit intendere vitacionem mali per jacturam propriæ existentie; quia nihil intendit, nisi sub ratione sibi connaturalis, idest, suæ naturæ proportionati, & coaptati, facientisque, ut res appetens commodius existat, atque adeò supponentis existentiam ejus. Adhò, mihi etiam probabile esse, quòd nulla res perit sine aliqua violentiâ, ita ut defectio semper sit contra propriam conservationis appetitum innatum. Cùm enim conservatio semper sit bonum ex se connaturale rei, semper appetitur, licet sæpe ab extrinseco fiat naturaliter impossibilis, juxta doctrinam datam in Physic. tr. 1. d. 3. c. 2.. *Dices*: ergo canis appetit perpetuò durare. *Dist.*: appetitus naturaliter infrustrabili, *neg.*: appetitu vincibili per

multiplicem causam naturalem, *concl.* Cum autem mors, ex ægritudine proveniens, dicitur non violenta, sed naturalis, sumitur violentia in sensu vulgari, prout sonat extrinseci occisoris actionem.

7 *Dico 2.*: corruptio est rebus pereuntibus naturalis, tum quatenus provenit à causis naturalibus, seu ordinis naturæ; tum quatenus res ipsæ sunt naturaliter obnoxie corruptioni, idest, suapte naturâ ita debiles, ut non possint efficaciter resistere viribus contrariorum agentium naturalium. Hoc sensu dicitur homo v. g. naturaliter corruptibilis, & suapte naturâ mortalis. Dicitur etiam homo ab intrinseco corruptibilis, quatenus ab intrinseco indiget nutritione, cujus opere paulatim deteri, ac tandem mori necesse est, ut præcedenti disput. ostendimus: què tamen interitum, aut defectum virium, non exigit homo ab intrinseco, sed præter propriæ naturæ intentionem patitur ex alimenti reactione.

8 *Dico 3.*: nulla causa activa naturalis, seu non libere operans, *immediate*, vel *directè* intendit operatione suâ corruptionem alterius entis. Quod non *immediate*, constat; quia omnis actio immediate terminatur ad aliquid positivum; corruptio autem est quid negativum, seu merum non esse rei præexistentis. Quòd nec *directè*, patet ex eo, quòd causa agentis nihil interest rem aliam corrumpi, nisi quatenus obstat, ne talis causa propriam virtutem explicet in effectu positivo; quem quia directè intendit, idèò consequenter infert remotionem obstaculi, seu corruptionem rei cum tali effectu impossibilis: quare solum illam intendit titulo sequelæ resultantis ex fine directo; quod est intendere indirectè tantum. Hinc est luxit proloquium illud, *Nullum agens intendit*

agens in malum operatur, videlicet directè intendendo meram destructionem alterius. Hinc etiam, si, productâ formâ ignis in materiâ ligni, Deus nollet ligentiam formam expelli, nullam violentiam pateretur ignis agens, quippe qui jam finem directè intentam obtinisset.

9 *Dico 4.*: sæpe res una exigit immediate, ac directè corruptionem alterius, non quidem media operatione, sed per suam ipsius naturam, aut existentiam in subiecto. Patet hoc in formis substantialibus non subordinatis, in calore & frigore, in amore & odio efficacibus ejusdem objecti, in Gratiâ & peccato, in resistentiâ innatâ naturæ sensibilis ad dolorem, & in alijs. *Dices*: una forma non exigit corruptionem alterius oppositâ, nisi ut suam obtineat statum connaturalem, quem solum exigit directè. Sed *contrari.* status connaturalis caloris v. g. constituitur per carentiam frigoris in eodem subiecto: nequit ergo exigi directè status iste, quin directè exigatur frigoris carentia, seu corruptio. Fateor tamen, corruptionem non exigi quatenus malum rei pereuntis, sed quatenus bonam rei exigenti pro statu suo: unde, si frigus à Deo conservaretur extra subiectum, calor non exigeret corruptionem ejus, utpotè jam sibi non adversantis. Hinc verum est etiam, quòd *Nullum exigens naturaliter intendit in malum*, scilicet quatenus malum est.

10 *Dubit. 4.*, quemam sint causas corruptionis? *Resp.* Corruptio formaliter sumpta, cum sit merum non esse, nullam habet causam immediate efficientem, nisi talis vocetur in sensu negativo & improprio causa illa, quæ cessat à conservatione rei pereuntis. Pleramque tamen habet causam efficientem mediate, illam scilicet, quæ formam efficit pereunti

contrariam. Habet etiam, ut nuper vidimus, causam exactivam directè, & immediate (quæ dici potest moraliter efficiens), quoties una res perit ad exigentiam alterius: atque hujusmodi exigentia, dum est propria formæ aliam expellentis, dici quoque solet corruptionis causa formalis extrinseca, et in Physica explicatum est. Causa quasi materialis est illud subiectum, a quo forma expellitur. Ac demum causa finalis (scilicet dum corruptio non provenit à causâ secundâ liberâ) semper est commodum aliquod alterius rei, ut ex dictis n. 9 colligi potest.

CAP. II.

UTRUM RES SEMEL EXISTENS
possit deficere defectu absoluto?
an respectivo tantum?

11 **D**ubiam hocce primus movisse videtur P. Lynce tom. 2. Philosoph. lib. 7. tract. 2. n. 28.; ubi occasione cujusdem argumenti contra durationem, quam tuetur, à re durante distinctam, docet, ex suppositione quod datur existentia rei in aliquâ temporis differentia, nullam dari posse carentiam talis existentie secundam se sumptam, sed duntaxat carentiam alicujus durationis, quam illa habere posset, nunquam tamen habitura est. Hoc ipsum tenuerunt subitiles aliqui Recentiores, citati à P. Peyrardo tract. 2. de Generat. disp. 5. n. 7.. Negat itaque opinio ista, rem semel existentem, v. g. in instanti A., pati posse in alijs instantibus defectum, seu carentiam propriæ existentie secundam se sumptam, idest, prout realiter condistincta à duratione: quæ

quæ carentia vocatur defectus absolutus. Concedit tamen, rem illam admittere posse defectum durationis in alijs instantibus; quæ defectus pro tali re vocatur respectivus, quia non facit rem simpliciter in se ipsa deficere, sed tantum non esse in tali tempore, seu deficere respectu talis instantis: atque hoc sufficere putat, ut res creata verè dicatur (quod negare non licet) ablatè, seu pleno ore defectibilis, aut destructibilis à Deo.

12 Verùm hanc opinionem ex professo rejiciunt PP. Izquierdo, & Quiros, quos citat, & latè sequitur P. Peynaa. disp. cit., nec non P. Jo. Ulloa in Prodróm. disp. 7. cap. 4.: nec alià mens esse videtur exterorum omnium Authorum, ut qui nusquam respectivi defectus ab absoluto sejuncti meminerunt. Et verò, si duratio non distinguitur à re durante, & tempore extrinseco, dicta opinio planè convincitur falsitatis: quia, ut Petrus heri existens deficit hodie, necessariò deficit complexum hoc, *Petrum existere hodie*; sed non deficit per defectum diei hodierni, ut patet: ergo deficit per defectum existentia Petri secundum se, prout à tempore distincta; non enim aliud est constitutivum illius complexi, præter diem, & existentiam Petri. Quare, ut quæstioni sit locus, supponenda est duratio distincta ab existentia rei, & tempore extrinseco. Supponendum etiam (saltem claritatis gratià), rerum carentias habere aliquod esse objectivum, quodcumque illud sit, vi cujus incipient, ac desinant dari ex parte objecti. Utraque suppositio forsitan falsa est: hinc tamen ab utriusque partis Authoribus præmitti solet.

13 Nihil cunctandum puto, sed omnino dicendum, rem hodie existentem posse cras deficere, non solum per defectum durationis crastinae, sed

etiam per defectum existentiae propriae, quatenus à duratione distincta. Probatur 1. ab absurdis, quæ sequuntur ex contraria sententia. Sequitur enim 1., nihil posse à Deo verè & propriae destrui, quod nefas est dictu. Patet: quia Deus circa Petrum hodie existentem nihil aliud cras facere potest juxta Adversarios, quam illi negare durationem crastinam: in hoc autem nulla destructio intervenit; non existentia Petri in se spectata, quæ permanet illaesa, ut vultis; non durationis crastinae, quia hæc non producit, & mera non productio nequit propriae destructio vocari, alioquin propriae destructi essent omnes Angeli, quos Deus nunquam produxit. Certè rem destrui, non est præcisè non adquirere, sed est amittere esse præhabitum: dum ergo Petrus solum amittit durationem crastinam nunquam præhabitam, non destruitur.

14 Hinc, in Eucharistia non dabitur vera transubstantiatio, seu conversio substantia panis in Corpus Domini; siquidem substantia panis post consecrationem absolute permanet in rerum naturam, nec amittit ullum esse præhabitum, ne ipsam quidem unionem cum accidentibus, sed præcisè non acquirit novum accidens durationis. Item, homo non verè morietur; siquidem absolute retinet materiam, formam, & unionem, neque ulum amittit constitutivum sui, sed tantum non obtinet novum accidens, quod certè non est constitutivum hominis. Item, peccatum post remissionem absolute inficiet D. Petrum, & Gratia post peccatum absolute sanctificabit Satanam; siquidem absolute permanet in utroque quiddam aliquando constituebat denominationes peccatoris, & sancti, nempe subjectum, forma, & unio. Quis non horreat ita dicentem: *D. Petrus non est quidem malus &*

ini-

inimicus Dei pro nunc, sed tamen absolute simpliciter malus est, & inimicus Dei? Muta sermonem in Satanam, & pariter horrebis.

15 Sequitur 2., Petrum absolute existere priusquam primo producat. Prob.: Petrus hodie primo productus excludit carentiam absolutam sui ab omni differentia temporis, ut vult P. Lynce *loc. cit.*, ac proinde à tempore præterito: ergo præstat, ut in præterito defecerit carentia sui absoluta. Sed deficere carentiam istam, est formaliter Petrum absolute existere; sicut è converso deficere absolutam existentiam Petri, est formaliter dari carentiam ejus absolutam. Petrus igitur, hodie primo productus, præstat se absolute existere in tempore præterito, adeoque priusquam primo producat. Urgetur: carentia Petri, si aliquando datur, juxta Lynceam æterna est à parte antè, & à parte post; quod non alià ratione verum esse potest, nisi quia talis carentia Petrum excludit ab omni differentia temporis: ergo pariter æterna erit existentia Petri, si aliquando ponitur; siquidem juxta Adversarios excludit pariter carentiam sui ab omni temporis differentia: non enim minus repugnat excludi carentiam à tempore, in quo non datur existentia, quam vice versà.

16 Sequitur 3., Petrum, semel existentem in instanti A., non posse non durare in B., & in toto tempore sequenti, atque adeò non posse deficere defectu respectivo. Prob.: Petrus, semel existens in A., redditur ens necessarium in rerum naturam, seu indefectibile secundum se, siquidem ejus contradictorium (nempe carentia existentia Petri secundum se sumpta) redditur impossibile: sed ens necessarium, & indefectibile in rerum naturam, non potest non coexistere instanti B., & sequentibus: ergo non potest non in

eo durare; cum nihil aliud sit durare in aliquo instanti, quam illi coexistere. Prob. min.: quia ens in rerum natura indefectibile non potest non coexistere omni existenti, ut patet in Deo, qui non alià ratione debet omni rei existenti coexistere. Dices: in præterito supponitur, non posse Petrum durare in B., nisi per durationem superadditam. Fateor: sed tua sententia suppositionem istam destruit, & se se implicat in terminis: ponit enim Petrum invariabiliter existentem in semetipso post instans A. independentem à duratione superaddita: quod autem ita existit post A., verè excludit existentem B.; hoc autem est formaliter durare in B.: ponit ergo existentia ista sine duratione superaddita quiddam est de conceptu durantis in B., redditque proinde superfluum durationem ipsam, quam necessariam esse supponit. Mitto alia absurda, quæ deducta videri possunt apud P. Peynaa.

17 Probatur 2. à ratione: Petrus, eò quod existat in instanti A., non necessariò excludit carentiam absolutam sui ab instanti B.: ergo potest deficere in B. defectu absoluto. Prob. Antec.: existentia Petri, eò quod sit in A., non necessariò est in B.; alioquin non posset deficere in B. defectu respectivo: sed existentia non necessariò excludit carentiam absolutam sui ab instanti, in quo ipsa non est: ergo &c.. Prob. Min.: quia existentia non excludit suum contradictorium, nisi per se ipsam formaliter, immò ipsa est unica formalis exclusio talis contradictorii, nempe carentia absoluta: ergo in instanti, in quo ipsa non est, non excludit carentiam sui: quomodo enim carentia ista excludetur in instanti, in quo non datur exclusio ejus? Hoc perinde esset, ac si Petrus existeret in instanti, in quo non datur ejus existentia. Confirm.: tota ratio cur se se invi-

cem

cem excludunt existentia, & carentia, est oppositio contradictoria: sed hæc oppositio non postulat, ne dentur in diversis instantibus: ergo. *Prob. Min.*: quia oppositio contradictoria solum postulat, ne *simul* dentur carentia & existentia rei, seu ne res *simul* sit & non sit; fundatur enim in illo principio, *Impossibile est idem simul esse & non esse*. Atqui carentiam & existentiam in diversis instantibus dari, non est dari *simul*. Patet hoc: quia dari in instantibus A., & B., est dari *successive*: & sicut instantia ipsa, licet ambo existant, unum post aliud, non existunt *simul*; ita nec ea, quæ divisim coexistunt instantibus hæc, *simul* existunt; alioquin simul existerent in eodem subiecto gratia & peccatum, vel in eadem materia hominis anima & forma cineris.

18 Denique sic argui potest: durationes A. & B. sunt essentialiter successivæ, juxta Adversarios, ita ut nunquam possint coexistere, seu condurare. At hoc stare nequit in sententia contraria. *Prob.*: juxta doctrinam contrariam duratio A., si semel existit, redditur incapax defectus absoluti: ergo absolute existit adveniente duratione B.: ergo & absolute durat durante duratione B., cum in durationibus idem formaliter sit existere, ac durare. Sed quod absolute durat durante alio, illi condurat, ut viderat nozum ex terminis: ergo. Profecto, si duratio ipsa, semel existens, est incapax defectus absoluti, non minus quam alia res qualibet, ut Adversarij volunt, sequitur, quod nulla res amittere potest denominationem absolute durantis, quam semel habuit; sicut amittere nequit denominationem absolute existentis semel habitam, eò quod existentia nequeat desicere absolute. Poterit igitur vetè nunc dici, *Peccatum absolute durat in Apostolo Pe-*

tro, vel etiam, *Gratia absolute durat in diabolo*. Non dico, verum esse quod *durat nunc*, sed verè nunc dici posse, quod *absolute durat*: id quod nimis absolum videtur.

Objectiones propositæ, & solutæ.

19 *Objic.* 1.: carentia absoluta Petri, posita in B., excludit absolute Petrum à rerum natura: ergo & excludit illum ab instanti A., & à quolibet alio: ergo non coherent in diversis instantibus carentia & existentia Petri. *Prob. prima Consequ.*: carentia in B., si excludit absolute Petrum, excludit absolute complexum hoc, *Petrum existere in A.*, cum excludat unum constitutum istius complexi, nempe existentiam Petri: sed excluso tali complexo, excluditur Petrus ab instanti A.: ergo. *Dist. Antec.*: excludit absolute Petrum à rerum natura, quæ est in instanti B., *conc.*; à rerum natura, quæ fuit in A., vel in alio tempore preterito, aut futuro, *neg. Antec.*, & *Consequ.*. In cujus probatione concedo, complexum illud excludi ab instanti B., ideoque in B. reipsa non dari hoc objectum, *Petrum existere in A.*: nego tamen, tale complexum, vel ullum constitutum ejus, excludi ab instanti A. per carentiam in B.; quia carentia, eo quod sit in hoc instanti, non retrahitur ad præteritum, nec protrahitur ad futurum, sicut nec existentia, ut fatentur contrarij, ne illam faciant sempiternam. Itaque non est concipienda creaturarum rerum natura (prout complectitur res præsentis, futuras, & præteritas), tanquam theatrum permanens, & invariable, quod non aliam mutationem admittat, quam solius temporis: id enim esset tollere contingentiam rerum intrinsecam, sociareque naturas rerum innumerabilium inter se pugnantium. Ipsa quoque temporis mutatio præcisè consisteret in adjectione

novorum dierum, quin ideo præcedentes dies desinerent esse in rerum natura; quod plane videtur contra conceptum temporis, in continuo existentis fluxu positum. Potest ergo contingere, ut natura rerum, idest, collectio rerum creaturarum, absolute varietur in semetipsa, ita ut alia sit absolute rerum natura, seu collectio in instanti A., alia fuerit in B.: quare, licet Petrus absolute excludatur ab una collectione, non ideo ab alia necessario excluditur.

20 *Repl.* 1.: carentia absoluta in B. est verificativum hujus propositionis, *Petrus non existit in A.*: ergo excludit Petrum ab A. *Prob. Antec.*: quia est eadem ipsa carentia, per quam talis propositio vera fuisset, si Petrus non extitisset in A., *Resp.*: si verbum, *existit*, in tali propositione sumatur proprie, seu per statum, *conc. Antec.*; quia in B., sicut verè dicitur non existere instans A., ita & Petrus non existere in A. Si verò tò *existit* ampliatur, ut idem valeat, ac *extitit*, nego *Antec.*. Cujus probatio instatur manifestè sic: existentia Petri hodierna, est eadem ipsa, per quam verificaretur propositio affirmans, *Petrum extitisse heri*, & ab æterno, vel extitutum cras, & in æternum, si reverà Petrus ab æterno & in æternum existeret: talis ergo existentia nequit hodie dari, quin verificet propositionem affirmantem, *Petrum ab æterno & in æternum existere*. Sicut ergo existentia non verificat, *Petrum existere heri* v.g., nisi ut conjuncta cum duratione hesternâ; ita nec carentia verificat, *Petrum non existere in A.*, nisi ut conjuncta cum duratione carentiæ ipsius in A., quæ duratio non necessario est, vel fuit, eo quod carentia detur in B.; quemadmodum nec duratio Petri hesternâ, eo quod Petrus existat hodie.

21 *Dicitur*: ut propositio, *Petrus*

non existit in A., vera sit, sufficit quod excludatur existentia Petri absolute: sed hanc existentiam excludit carentia absoluta per se ipsam, ut condistincta à duratione sui pro A.: ergo, si talis carentia, ut ita condistincta, verè datur in B., propositionem illam verificat. Verum argumentatio ista similis est huic: *Gratia*, ut condistincta à subiecto, per se ipsam expellit peccatum: sed, ut ita condistincta, datur in Paulo: ergo in Paulo posita, peccat & expellit à Petro. Quare *dist. Maj.*: sufficit quod existentia excludatur ab instanti A., *conc.*; ab instanti B., *neg. Maj.*. Tum *dist. Min.*: existentiam excludit carentia per se ipsam ab instanti, in quo ipsa est, *conc.*; ab instanti, in quo ipsa non est, *neg. Min.*, & *Consequ.*. Jam suprâ diximus, quod reciproca exclusio & oppositio inter carentiam & existentiam solum est in ordine ad simultatem, sive ad idem tempus: nec ideo non opponuntur per se ipsas; quia unaquæque per se ipsam habet excludere alteram à tempore, in quo ipsa est. Sic gratia per se ipsam habet excludere peccatum, sed nominis à subiecto, in quo est ipsa.

22 Non ergo (inquies) carentia excludit existentiam absolute, sed respectivè tantum, nempe respectu temporis, in quo durat. Concedo *Consequ.*, si tò *absolute* auferat ordinem ad tempus: nego tamen, si solum denotet, exclusionem verari inter extrema absoluta, idest, inter carentiam & existentiam, ut à suis durationibus condistinctas, quo sensu impræsentiarum unaquæque dicitur *absolute*, & excludens suum contradictorium *absolute*. Carentia igitur in B. non excludit existentiam nisi à B.; sed tamen excludit absolute, quatenus facit, ne tunc in rerum natura detur existentia Petri quoad sui absolutam entitatem à duratione condistinctam. Quodsi ve-

lis, ut existentia, prout actu excludens carentiam (aut vice versa), importet de obliquo durationem sui pro tali tempore, quemadmodum gratia, prout actu excludens peccatum, importat unionem sui ad tale subiectum; non repugnabo: nam, si quod inde absurdum sequitur, tribuendum est sententiæ, quam Adversarij permittimus, de distinctione durationis à re durante.

23 *Repl. 2.*: carentia absoluta excludit existentiam sine limitatione. *Dist.*: sine limitatione entitatis, *conc.*; sine limitatione temporis, *neg.*, dum carentia ipsa durationem habet limitatam. *Repl. 3.*: duratio carentiæ in B., non limitat carentiam, ne sit, vel fuerit in A.. Fateor: sed limitatio provenire potuit à contradictoriâ existentia Petri, posita in A.. *Repl. 4.*: carentia absoluta præstat, Petrum absolute deficere in rerum naturâ: ergo & deficere in omni tempore, præfenti, præterito, & futuro; hæc enim omnia complectitur absolute natura rerum. *Insto*: existentia Petri, posita in A., præstat, Petrum absolute existere in rerum naturâ: ergo & in omni tempore &c.. Quare *dist. Antec.*: in rerum naturâ, actualiter existente cum datur carentia Petri, *conc.*; in rerum naturâ, non tunc actualiter existente, *neg. Antec.*, & *Consequ.* Nec verum est, quod rerum natura, absolute dicta, complectatur omnia tempora: quæ enim de præfenti non existit, non est absolute rerum natura, sed fuit, aut erit.

24 *Repl. 5.*: posito Petrum heri existisse, nequit hodiè dari aliquid impediens veritatem hujus propositionis, *Petrus existit heri*, ut est evidens: ergo nequit hodiè dari carentia Petri absolute nam hæc, cum sit contradictorium objecti dictæ propositionis, impediret veritatem ejus. *Neg. Consequ.*: cuius probatio nulla est: quia contra-

dictorium objecti propositionis non impedit veritatem ejus, nisi detur pro tempore importato per copulam, quod hîc non accideret. *Insistes*: vel tam deficit hodiè *Petrus existit heri*, quam existere hodiè, vel non? Si primum: ergo utrumque falsum erit hodiè. Si secundum: ergo non datur hodiè contradictorium prioris objecti. *Resp.*: æquè deficit utrumque ab existendo hodiè; non enim hodiè datur *Petrus existit heri*, alioquin daretur hodiè dies hesternus: unde verè datur contradictorium talis objecti, excludens illud ab hodiè. Non tamen ideò excluditur veritas cognitionis hodiè affirmantis, *Petrus heri existit*; quia veritas ista non requirit objectum positum hodiè, sed heri. *Insistes* adhuc: carentia absoluta non minùs est contradictoria existentia hesternæ, quam hodiernæ: sed quia est contradictoria hodiernæ, illam excludit: ergo eadem ratione excludit hesternam. *Dist. Min.*: quia est contradictoria præfens, *neg.*; quia est contradictoria, & quia datur hodiè, *conc. Min.* Tum *dist. Consequ.*: excludit hesternam ab hodiè, *conc.*; excludit ab heri, *neg. Consequ.*

25 *Objic. 2.*: recta est hæc argumentatio, *Petrus aliquando existit, ergo existit*: cum igitur ex opposito consequentis inferatur oppositum antecedentis, recta pariter erit hæc, *Petrus non existit, ergo nunquam existit*. Sed absoluta carentia Petri, posita in B., est hic conceptus, *non existit*: ergo ex eâ rectè inferitur, *Petrus non aliquando, seu nunquam existere*, ac proinde non existere in A.. *Concedo* totum, si verbum, *existit*, sumatur per statum: sic enim idem valet, ac *existit de præfenti*: verissimum est autem, quod, dum carentia Petri ponitur in B., Petrus de præfenti non aliquando, seu nunquam existit, id est, non in ullo tempore, vel instanti, quod sit præfens; quia solum B. præfens est, & in hoc non existit:

unde nec tunc existit in A., licet antea extiterit. Vide dicta in Logic. tr. 5. d. 2. c. 3., & 4.: ubi etiam ostendimus, quod verbum de præfenti, v.g. *currit*, aut *existit*, significat, suum objectum dari in aliquo instanti ex possibilibus, quod actu sit præfens: quare additâ negatione significabit, in nullo instanti ex possibilibus, quod sit actu præfens, dari objectum suum. Si verò verbum, *existit*, ampliatur ad tempus præfens, præteritum, vel futurum, *neg. Antec.* objectio- nis: sic enim idem valet, *aliquando existit, ac vel existit, vel extitit, vel existet*: ex hoc autem antecedenti perperam inferes, *ergo existit* (nisi etiam hîc similiter ampliatur verbum *existit*); alioquin ex eo quod D. Petrus aliquando peccaverit, rectè deduces, *ergo peccat*. Similiter negandum, quod ex eo conceptu, *non existit*, inferatur, *ergo nunquam existit*, si tò nunquam comprehendat etiam præteritum & futurum, ut talia: sic enim illatio illa æquivalet huic, *ergo nec existit, nec extitit, nec existet*; cui nulla Dialecticæ regula favet.

26 Hinc solvitur eadem objectio sic proposita: per carentiam absolutam in B. falsificatur hæc propositio, *Petrus existit*: ergo & ista, *Petrus existit aliquando*, utpotè cum illâ convertibilis. Sed nequit ista falsificari, quin verificetur ejus contradictoria, videlicet *Petrus nunquam existit*: ergo per talem carentiam verificatur, *Petrus nunquam existere*. *Dist. primum Consequ.*: si tò *existit aliquando* ampliatur ad præfens, præteritum, vel futurum, *neg.* (sic enim nulla est convertibilitas); si solum affirmet existentiam in aliquo instanti actualiter præfenti, quodcumque sit, *conc. Consequ.* Similiter explicandum tò *nunquam existit*. Si adhuc *insistas*: existentia Petri, nunc posita, essentialiter inferit, *Petrus durare in aliquo instanti*: ergo carentia id ipsam excludit essentialiter. *Dist. Antec.*: in aliquo instan-

ti ex possibilibus, quod sit præfens, *conc.*; in aliquo instanti, quod præfendat à præfenti, præterito, & futuro, *neg. Antec.*, & sub ead. distinctione *neg. Consequ.*

27 *Objic. 3.*: carentia absoluta nequit excludere Petrum à rerum naturâ, quin excludat Romæ, Salmanticæ, & in omni loco: ergo pariter nequit Petrum excludere à rerum naturâ, quin illum excludat in instanti A., in B., & in omni tempore. Sed paritas ista, cui nimis fidunt Adversarij, retorquetur in ipsos. Nam, si Papa supponatur existens Romæ, non verè & propriè destruitur, aut moritur Salmanticæ, eo quod non habeat præfentiam Salmanticensem: ergo pariter, si supponatur existens in instanti A., non verè & propriè moritur in B., nec in tempore ullo, eo quod ulteriorem durationem non habeat. Item: Petro peccante Romæ, tu, in quocumque sis loco, verè dices *Petrus actualiter esse inimicum Dei*: ergo pariter, Petro peccante in uno tempore, tu, in quocumque sis tempore, verè dicere poteris, illum actualiter esse Dei inimicum: ergo & hodiè verè dicere hoc poteris de Petro Apostolo. *Ad object.* negabunt *Antec.* qui cum P. Carleton, & Spinula censent, eodem tempore dari posse rei existentiam in uno loco, & carentiam absolutam in alio, ita ut Petri existentis hîc, non solum Romæ detur carentia præfentiæ Romanæ, sed etiam entitatis absolutæ.

28 Hæc tamen sententiâ nunc omisâ, *dist. Antec.*: quin excludat in omni loco, qui coexistit carentiæ Petri, *conc.*; in omni loco, qui tali carentiæ non coexistit, *neg. Antec.* Similiter *dist. Consequ.* de omni tempore, coexistente, vel non coexistente carentiæ Petri. Hoc solum est discrimen, quod eidem carentiæ possunt simul coexistere multa loca; multa verò tempora, vel

instantia, non nisi successivè: carentia tamen ex se non potius excludit ab instanti A., quàm à B., vel ab alio, sed tantùm excludit ab eo, quod sibi coexistit, seu quod actu est præsens, quodcumque illud fuerit, & hoc sensu excludit ab omni tempore sub ratione præsens. Adde, quòd, admissò Antecedenti, negari potest consequentia, propter manifestam disparitatem. Nam diversitas loci non impedit, ne duo absolute dicantur existere simul: unde, si Petrus & ejus carentia darentur actualiter in diversis locis, jam absolute darentur simul esse & non esse Petri, quemadmodùm simul existunt Cœlum & terra. Ceterùm diversitas temporis tollit simultaneam absolutam: falsò enim absolute dixeris, Petrum simul esse vivum & mortuum, eo quòd vivat hodiè, & moriatur cras. Cùm ergo carentia solùm excludat existentiam à similitudine absoluta tecum ipsa, nihil mirum, quòd eam patiatur esse in diverso tempore, licet non in diverso loco, dum ipsa datur.

29 *Objic. 4.*: duratio & ejus carentia absoluta dari nequeunt pro diversis temporibus: ergo nec alia contradictonia. *Prob. Antec.*: posita duratione hodierna, jam nequit hodiè dari carentia ipsius, ut patet: aliunde nec dari potest cras, aut in alio tempore: ergo. *Prob. Min.*: quia durationis carentia dari nequit, nisi cùm duratio potest existere: sed duratio non potest existere, nisi hodiè: ergo. *Prob. Maj.*: quia duratio pro tempore, quo nequit existere, non excluditur per sui carentiam, sed per semetipsam: duratio enim hodierna per suam essentiam habet non existere cras. *Confirm.*: carentia durationis hodiernæ præstat eam non existere hodiè, cùm excludat ejus essentiam, quæ consistit in existendo hodiè: sed ex suppositione, quòd hodierna duratio sit hodiè, impossibile est aliquid præstans

eam non esse hodiè: ergo impossibilis est carentia ipsius. *Ad object. neg. Antec.*. *Ad prob. neg. Min.*. Et in hujus probatione *dist. Maj.*: durationis carentia contingenter posita, *conc.*: necessariò posita, *neg. Maj.*, quæ malè probatur: nam suppositis (ut nunc supponuntur) carentiis objectivis, admittenda est carentia necessaria rei impotentis existere, seu pro tempore, quo existere nequit: nec alio sensu duratio hodierna per suam essentiam habet non existere cras, nisi quatenus per suam essentiam exigit, aut fundat carentiam sui pro die crastinâ; quemadmodùm ignis dicitur per suam naturam calidus, quia suapte naturâ calorem exigit, & radicat.

30 Itaque, sicut eadem duratio pro die hodiernâ est contingens, & pro crastinâ est impossibilis; ita eadem illius carentia relatu ad hodiè contingens est, & relatu ad cras est necessaria. Quâ in re si qua est difficultas, tota devolvitur ad sententiam de duratione essentialiter successivâ. In rebus alijs, ex se non alligatis certo tempori, pro quovis tempore vel instanti contingens est carentia, sicut & existentia. Concedimus igitur, quòd, si supponitur existere hodierna duratio, jam nequit dari carentia ejus, quatenus contingens: potest tamen cras dari, quatenus necessaria, seu necessariò posita. *Ad Confirm. dist. Maj.*: carentia durationis &c. posita hodiè, *conc.*: posita cras, *subdist.*: præstat, eam non existere hodiè pro hodiè, *neg.*: præstat, eam non existere hodiè pro cras, præstando scilicet ne hoc objectum, *existere hodiè*, detur cras, *conc. Maj.*. Vel aliter *distingui* potest de carentia durationis hodiernæ posita cras: præstat, eam non existere hodiè de præsentis, seu actualiter, *conc.*: verè enim præstat cras, ut ipsum *existere hodiè* non detur actualiter in rerum naturâ: præstat, eam non existere hodiè,

nec existisse hodiè, *neg. Maj.*. Similiter distinguenda est *Minor*, & *Consequentia* neganda quantum ad alia tempora præter hodiè. Carentia igitur durationis hodiernæ, cras posita, munus implet carentiæ absolutæ; quia præstat, ne cras in rerum naturâ detur essentia consistens in existendo hodiè: quare non solùm excludit chimericam durationem crastinam istius essentia, sed immediate excludit essentiam ipsam ab actuali naturâ rerum.

Illationes aliquot.

31 Ex dictis inferes 1., non posse rem existentem absolvi ab omni tempore, idest, non posse actu existere in rerum naturâ, quin duret in tempore præsentis, reali, vel imaginario. Ratio est: quia nequit res actu existere, quin determinata sit, vel formaliter, vel radicaliter, ad coexistendum omni actualiter existenti (ex dictis n. 16.), ac proinde ad coexistendum tempori reali actualiter posito (quod est formaliter durare in tempore reali), vel tempori possibili, si actu daretur (quod est durare in tempore imaginario). Dixi, *vel radicaliter*: quia, suppositâ necessitate durationis distinctæ, res actu existens pro priori ad durationis modum jam est radicaliter determinata, ut per modalem durationem coexistat tempori præsentis. Quod si renuas, quero, an, re actualiter existente, possit à Deo impediri resultantia durationis distinctæ? Si non potest, intentum habeo. Si potest: ergo talis duratio non est necessaria, ut res duret in tempore præsentis, siquidem necessaria non est, ut existente tempore res actu existat, adeoque ut tempori coexistat, quod est in eo durare. Accedit, quòd nequit res actu existere, quin coexistat Deo, ac proinde quin coexistat omni, cui Deus actualiter coexistit: Deus autem coexistit tempori præsentis.

32 Inferes 2., nec posse mente concipi rem actu existentem, quin concipiatur de præsentis durans, saltem radicaliter. Quia, si concipitur actu existens, concipitur existens nunc: si enim omninò præscindatur à nunc, & *elim.*, concipitur indifferens ad verificandum verbum *existit*, vel *extitit*, vel *existet*: sic autem non magis concipitur actu existens, quàm non existens actu; alioquin peccatum Petri Apostoli magis actu existeret, quàm non existeret. Hinc, dum loquimur de carentiâ, vel existentia rei absolutâ, non eam accipimus ut solutam ab omni duratione, nec ut præsentem ab omni respectu ad tempus (nam hunc respectum præferret, ac requirit questio ipsa, dum inquit, an rei existentis hodiè possit cras dari carentia absoluta?), sed *absolutam* vocamus eam existentiam, quæ, & quatenus realiter distincta est à duratione sui, licet cum illâ necessariò conjuncta sit: quæ verò existentiam sic acceptam excludit, vocamus carentiam *absolutam*. Eodem sensu accipitur carentia, vel existentia *secundum se*.

33 Inferes 3., quòd etiam si admittatur sententia dicentium, posse rem existere solutam divinitus ab omni duratione, nihilominus dicendum est, rem & ejus carentiam dari posse in rerum naturâ. Non dico, dari *simul*; quia tò *simul* non salvatur sine respectu ad idem tempus, qui tunc nullus esset: sed tantum vere dari, tametsi nec *simul*, nec *successivè*; non aliter, ac duo Angeli actu existentes, & ab omni duratione soluti, nec successivè, nec simul essent. Ratio illationis est: quia lapis v. g., solutus ab omni duratione, initium haberet, vi cujus transfret de non esse ad esse; alioquin jam ab aeterno durasset: posset etiam, utpotè ab intrinseco defectibilis, finem habere, vi cujus transfret de esse ad non esse. Verè igitur in rerum

rum natura darentur, aut dari possent esse, & non esse lapidis. Dices: carentia, seu non esse lapidis, illum excluderet à rerum natura. *Dist.*: à rerum natura, simul posita cum carentia ipsa, *conc.*; à rerum natura, nec simul, nec successivè posita, qualis esset in eà hypothesi, *neg.*: carentia quippe solum præstat, ne simul detur existentia; quod etiam in eà hypothesi præstaret.

34 Interes 4., quid sit dicendum ad eandem quætionem aliter propositam sub his terminis, An duo contradictoria dari possint pro diversis instantibus? Affirmandum scilicet de contradictorijs objectivis, seu de carentia & existentia ejusdem rei; ut satis supra ostendimus. Dices: carentia & existentia non sunt contradictoria, nisi relatu ad idem instans: non enim carentia in B. contradicit existentia in A.: si ergo carentia & existentia ponuntur in diversis instantibus, eo ipso desinant esse contradictoria. *Neg. Consequ.*: ea quippe sunt contradictoria objectiva, quorum unumquodque per se immediatè excludit alterum ab instanti, in quo est: hoc autem utique haberent carentia & existentia, in diversis instantibus posita. Quare, licet non sint contradictoria, nisi relatu ad idem instans, quatenus neutrum excludit alterum nisi à suo instanti, cum tamen hæc exclusio exerceatur ab utroque successivè posito in diversis, non desinant esse contradictoria, singula pro instanti suo. Cum autem dicitur, quod carentia in B. non contradicit existentia in A., *distingue* sic: non contradicit præstando, ne existentia fuerit in A., *conc.* (non enim est de conceptu contradictionis objectivæ, quod unum contradictorium præstet ex B., ne alterum fuerit in A.); non contradicit præstando, ne illa ipsa existentia, quæ fuit in A., sit in B., *neg.* Quod autem hæc propositiones, *Petrus existit*

in A., *Petrus non existit in B.*, contradictoria non sint, ex eo provenit, quod ad contradictionem intentionalem non sufficit enuntiare utcumque duo contradictoria objectiva, sed opus est ea enuntiare pro eodem tempore; non enim aliter propositiones pugnant in veritate & falsitate.

CAP. III.

UTRUM RES SEMEL CORRUPTA
reproduci possit?

35 **O**Mnia, quæ in Mundo sunt, jam olim extitisse, nec modo quidquam existere nisi reproductum, omniaque, cum iterum perierint, iterum reditura esse post longum intervallum, quod annorum millia multa complectitur, & *annus Platonius* vocitatur, quò respexit illud Maronis, *Atque iterum ad Trojam magnus mittetur Achilles*: hoc, inquam, Platonium delirium fuit, omni veritatis specie destitutum, quod refutat Magnus Augustinus l. 12. de Civ. Dei cap. 13.. Nec huic delirio favet locus Eccles. c. 1., *Nihil sub Sole novum* &c.: loquitur enim de specificâ similitudine rerum præsentium cum præteritis & futuris, ut exponunt S. Augustinus l. c., & S. Thomas 4. cont. Gent. c. 81.. Quare concors est omnium sensus, nullam de facto esse, vel fore lege ordinaria, reproductionem eorundem individuorum effectuum semel pereuntium (ijs exceptis, qui ad perfectam resurrectionem hominum requiruntur): nemini quippe suspicio incidit, ne forsitan ignis, quem cernit, idem ipse sit, quo arsit Troja; aut asina quæ vehitur, sit ipsamet asina Balaam, post longum sæculorum tractum redi-viva.

36 Tenendum tamen est, quamlibet entitatem destructam posse de po-

tentiâ Dei absolutâ eandem numero reproduci, excepto duntaxat durationis modo, si datur. Ita ferè omnes Philosophi, & Theologi contra Durandum, & paucos alios, quorum argumenta nullius esse roboris ostendit Exim. Doctor tom. 2. in 3. p. d. 44. l. 6., & disp. 5. Metaph. l. 9.. Nulla certè contradictio probari potest in eo, quod ignis v. g., semel extinctus, iterum accendatur idem numero: nam quod jam antea extiterit, est circumstantia extrinseca, quæ conceptum talis individui non variat. Accedit, quod vix invenitur ratio efficax pro impossibilitate naturali reproductionis, ut mox videbimus. Nec obstat proloquium illud, *Ad præteritum non datur potentia*. Nam sensus illius est, nulla potentia fieri posse, ut res, ex suppositione quod extiterit, non extiterit. Verisimum hoc est: cæterum nihil prohibet rem, quæ verè extitit in instanti A., & desijt in B., iterum existere in C.

37 Dices: ergo poterit res eadem simul esse præcens & præterita. *Dist.*: si tò præterita sonet, rem fuisse, & nunc non esse, *neg.* (sequeretur enim, nunc esse & non esse): si tantum denotet, rem antea fuisse, & postea desijisse, *conc. Consequ.* Nec item obstat illud Aristotelis cap. de Oppositis, *A privatione ad habitum non datur regressus*: quod probat Philosophus, quia nec cæcus visum, nec calvus comam, nec edentulus dentes recuperat. Hoc, inquam, haud obstat: tum quia non loquitur Aristot. de potentia Dei absolutâ: tum quia nec loquitur de regressu ad eandem numero formam, sed ad eandem specie; alioquin, dum ibidem admittit regressum in contrariè oppositis, v. g. à calore ad frigus, de eodem individuo frigore loqueretur; quod Adversarij renuunt. An autem ejus regula

perpetuò vera sit, nostra non interest in præsentia.

38 **E**xcepimus durationis modum, si datur: quia durationem à re durante distinctam admittentes, eam ponunt ita essentialiter successivam, ut modaliter alligata sit certo tempori, vel instanti; immo ut in ipsa consistat tempus prout essentialiter successivum. Quare, cum hodiernæ durationis essentia sit *esse hodiè tantum*; nequit Deus facere, ut reproducatur cras: quemadmodum facere nequit, ut quæ solius hominis est ubicatio, vel actio, vel unio, sit unio, actio, vel ubicatio equi: non enim ad potentiam Dei spectat invertere rerum essentias. Verum hæc ratio non militat in rebus cæteris, quæ non probantur essentialiter alligatæ certo tempori præ alijs. Unde, quod passim dicitur, entia successiva reproduci non posse, intelligendum est de successivis prout importantibus determinatas durationes. De cætero, motus alterationis v. g., vel motus localis, prout à duratione condistinctus, etiam si ponatur essentialiter successivus, poterit idem numero reproduci: qui enim heri productus fuit decursu unius horæ, cur hodiè per alterius horæ decursum reproduci nequeat? Quo autem sensu tempus dici possit irrevocabile, quamvis non dentur durationes modales, explicuimus in Physic. tr. 3. d. 2. c. 3. n. 7.

39 Superest quæstio difficilior, an scilicet reproductio rei jam antea destructæ sit naturaliter possibilis, seu provenire potens à causis naturalibus, vel à Deo ut Authore naturæ? Negat communis sententia, quam tenent Thomistæ, & plerique Nostrorum, cum D. Thoma quodlib. 4. ar. 5., & P. Suar. locis cit. Probatio tamen, quamvis multiplex afferatur, vix ulla invenitur satis efficax, ut patebit discutendo potissimas. Prima est, quod

Univerſi pulchritudine ſaltidit iteratam ejuſdem rei productionem, cum exigat ornari multitudinem, ac novitate rerum. Hęc etiam eſt congruentia parum efficaci: nam Univerſum non magis pulchrum eſſet roſa A. primò producta, quam roſa B. reproducta, & ſic de alijs.

40 *Secunda*: quòd, effectu aliquo ſemel producto, cauſa illius exhauſta manet, atque adeo impotens eundem iterum producere. Hęc impugnatur facile: quia cauſa, dum producit effectum adæquatam, virtutem ſuam non amittit, ut eſt certum; ſed exhauriri dicitur, ideſt, occupari, quatenus agit quantum poteſt pro tali tempore, nec valet alium effectum producere, quamdium illud conſervat. Attamen, ſicut poteſt ab illius conſervatione ceſſando producere alium æqualem, cur non & iterum eundem jam antea corruptum? Adde quòd ſępe continetur idem effectus in alijs cauſis, tum univocis, tum æquivocis, quarum virtus nondum exhauſta eſt. *Tertia* quòd individuatio effectuum ſumitur à circumſtantijs temporis & loci, quę ſemel tranſactę redire nequeunt. Hęc ſupponit doctrinam, quę ut ſummum vera eſt de individuatione extrinſecā, ſeu quoad nos. De cętero res quęlibet ſecum identificat ſuam intrinſecam individuationem, & hęcceitatem, quę (ſi durationem, & ubicationem excipias) non alligatur certo tempore, nec loco; alioquin idem homo, qui Salmanticę natiſcitur hoc anno, ne divinitus quidem potuiſſet alio tempore natiſci Matriti. Certe poteſt eadem lux conſervari per horam: cur ergo non poterit intra horam eandem primò produci, deinde corrumpi, & in ultimo quadrante reproducti naturaliter?

41 *Quarta*: quòd, ſi reproductio foret naturaliter poſſibilis, re-

ſurrectio hominis non eſſet opus miraculoſum. Sed contrā eſt, quòd reſurrectio foret abſdubio miraculoſa, etiamſi anima hominis mortui per novam unionem nondum antea productam rediret in corpus; quo in eventu nullum hominis conſtitutivum reproductetur: non ergo reſurrectionis miraculum à reproductioe penderet: quemadmodum nec ab eā penderet reparatio viſus in homine cæco, & oculis capto, quę pariter miraculoſa eſſet, ſive oculos afferret antea præhabitos, ſive novos alios ejuſdem ſpeciei. Ratio ergo miraculi petenda eſt, tum ex difficultate præparandi corpus ad animam extra materna viscera; tum ex eo, quòd anima rationalis, licet innatè appetat unionem ſecundum ſe, refugit innatè reunionem ut talem cum corpore corruptibili, quippe quę impedit perfectiorem intelligendi modum, quo gaudet anima corpore ſoluta. *Quinta*: quòd, ſicut naturaliter repugnat tranſire de loco in locum diſſitum ſine tranſitu per medium, ita & rem exiſtere in temporibus diſſitis ſine exiſtentia in medio non interrupta. Sed hæc non urget patronos affirmativę partis, apud quos non repugnat naturaliter, quòd ſucceſſivè ponatur corpus in locis diſſitis ſine tranſitu per medium, ſi nimirum pereat Matriti, & reproductatur Romę. Quòſi loquaris de tranſitu per motum progreſſivum continuum, paritas ſolum probat, non poſſe rem tranſire de tempore in tempus diſſitum per durationem continuum, quin duret in medio.

42 *Sexta*: ſi reproductio eſſet naturaliter poſſibilis, foret naturaliter debita; quòd nemo concedit. Probat ſequela: quia res ſemel exiſtens exigit omne commodum ſibi naturaliter poſſibile: hæc ergo exigentię debita erit reproductio, utpotè valde commoda. Sed *neg. ſequel.*; in cuius pro-

probatione *diſt. Antec.* exigit &c., pro caſu, quo res ipſa exiſtere non deſinat, *conc.*; pro caſu, quo jam exiſtere deſierit, *neg. Antec.*; & *conſequ.* Res, cum exiſtere deſinit, penitus amittit omne jus naturale, quippe quòd ab ejus exiſtentia non diſtinguitur: nulla autem exigentia poteſt ſibi debitum facere terminum pro caſu, quo jus ad illum penitus extinguitur; ut in dominio, vel jure morali cernere licet. Quòd actus meritorius, poſtquam phyſicè deſijt, præmium ſibi debitum faciat, ideò eſt, quia non amittitur cum exiſtentia phyſicā jus morale (in quocumque conſiſtat), quamdium non committitur injuria præponderans: quòd quidem jus non tam manet in actu, quam in perſona merentis. Amittitur tamen jus phyſicum, ſeu jus ad exiſtendum phyſicè; ideòque actus ille non exigit phyſicè reproducti.

43 *Septima*: Deus non ceſſat à conſervatione rei ſemel exiſtentis, v.g. ignis A., niſi ad exigentiam naturę conſtantis inducere formam incompoſibilem: ergo, ſi ſemel ceſſat, debet ut Author naturę perſiſtere in non conſervatione talis ignis, ſeu, quòd idem eſt, in conſervando privationem ejus, quamdium natura non exigit, ut auferatur privatio iſta. *Prob. Conſequ.* à pari: nam Deus, poſtquam ad exigentiam naturę produxit ignem A., debet illum ut naturę Author conſervare, donec adſit exigentia fortior in contrarium: ergo pariter de privatione talis ignis, ad exigentiam naturę ſemel poſita, diſcurrendum. Tum ſic: ſed nulla cauſa naturalis poteſt exigere, ut auferatur privatio ignis A.; quia, licet exigat, ut in tali materia producat formam ignis, non tamen ut ſit potius forma A., quam B., aut alia ejuſdem ſpeciei, cum ſolius Dei ſit determinatio effectuum quoad individua: ergo Deus ut naturę Author debet ſemper privationem illam conſervare. Sed ne-

gatur facile prima *Conſequ.*: & in probatione pariter *neg. Conſequ.* Nam igitur ſemel exiſtentem debet Deus ut Author naturę conſervare, donec adſit exigentia fortior, non præciſe quia illum produxit ad exigentiam naturę (ſiquidem pariter conſervare debet ignem productum initio Mundi, nulla naturę exigentia præcedente), ſed quia ignis ſemel exiſtens exigit conſervationem ſui, & corruptioni reſiſtit. At non conſervatio, ſeu privatio ignis, cum nihil ſit, nihil exigit, nec reſiſtit excluſioni ſui; alioquin reſiſteret etiam primę productioni formę. Unde, ſi, amoto agente contrario, materia iterum diſponatur ad formam ignis, nullam Deus exigentiam violabit reproductendo formam corruptam.

43 Ex dictis inferri videtur, non ſatis probari naturalem impoſſibilitatem reproductiois: ideòque poſſibilitatem naturalem tuentur plures Scotiſtę, Scotum allegantes, & aliqui à Noſtris cum PP. Hurtado, & Oviedo, qui putant, reproductioem non aliunde impediri de facto, quam ex lege Dei, citra naturę exigentiam ſtatuta. Nec multum diſſentit P. Suarez diſp. 5. Met. ſ. 9. n. 20., ubi poſt oſtenſam aliarum probationum inefficaciam, ſic tandem concludit: *Fatendum* ergo eſt, „ vel hoc (quòd nihil de facto repro-
„ ducatur) pendere ex ſolâ Divina vo-
„ luntate; vel, ſi aliquam habet cau-
„ ſam naturalem, nobis eſſe occultam:
„ & ad ſummum dici poſſe, cum hæc vir-
„ tutes naturales ad multiplicationem
„ individuum ordinantur, eamque
„ naturaliter intendunt, eſſe magis con-
„ ſentancum naturis earum, ut ſemper
„ concurſum recipiant ad novos effec-
„ tus. Hęc enim de cauſa, non ſolum
„ in Dei voluntate, ſed in ipſis etiam
„ naturis rerum fundatum eſt, quòd in
„ hominum generationibus ſemper no-
„ vę animę producantur, & non unian-
„ tur iterum corporibus quę ſemel jam
„ crea-

„ creatæ, & separatæ existunt. Hæc tenus Eximius Doctor.

45 Cujus in verbis ratio traditur satis idonea pro communi sententiâ negativa, quam tenendam puto. Nimirum, quod agentia n. u. alia naturaliter appetunt virtutem suam explicare, divitias que bonitatis à Creatore acceptas ostendere, quantum fieri possit citra injuriam alterius: ad hunc enim finem collata est ipsis activitas à natura, ut passim supponunt Philosophi, & ipsi quoque Adversarij, qui fatentur, legem Dei, quâ de facto impeditur reproductio, valde consentaneam esse naturis rerum. Atqui magis ostenditur quid possit virtus productione novorum effectum (quos utique continet innumeros ejusdem speciei, ut constat ex physica), quam reproductione corruptorum, cum ostendatur minus limitata, seu ditior, ac fecundior: potest etiam id fieri citra injuriam alterius, eum in eo nulla violetur exigentia naturæ. Appetunt ergo agentia naturalia concursum à Deo accipere ad novos effectus, ac proinde reddunt naturaliter impossibilem reproductionem corruptorum.

46 Dices: appetitus, aut exigentia hujusmodi non est adeo efficax, ut sit naturaliter infrustrabilis. Sed contra est, quod ea exigentia censetur naturaliter infrustrabilis, que nunquam frustratur: non enim alia ratione talis esse creditur exigentia materiæ ad quantitatem, ignis ad calorem, Solis ad lucem: sed prædicta naturalium causarum exigentia nunquam frustratur, cum nulla detur de facto reproductio, ut Adversarij supponant: ergo &c. Dices iterum: ergo agentia naturalia, scilicet ac producunt aliquid, appetent destructionem ejus, ut novos effectus producant, atque ita magis ac magis virtutem suam indefinenter explicent. Neg. Consequ.: quia id fieri nequit citra injuriam effectuum actu existentium, qui jus habent ad sui conservationem,

quàm diù ab agente fortiori alterius speciei non oppugnantur. At, postquam illi effectus esse desierunt, si nova occurrat occasio agendi, nulla ipsis injuria sit productione novorum.

47 Rejici quoque potest ab absurdo contraria sententia: quia, si forma, corrupta in uno tempore, potest in alio reproduci naturaliter, poterit etiam, ab uno adæquato subjecto expulsa, reproduci naturaliter in alio subjecto distanti; non enim forma A. magis ex se determinata est ad certam materiam, certumve locum, quam ad certum tempus: unde forma ignis A., in hoc loco extincti, poterit alibi reproduci in alia materia: ergo & poterit hoc accidere, non interrumpendo existentiam, ita scilicet, ut forma illa in eodem instanti, in quo hic expellitur ab una materiâ, reproducatur, aut conservetur alibi ab igne B. applicato alteri materiæ dispositæ: si enim hoc fieri potest naturaliter in instanti sequenti, cur non in eodem? Hinc autem absurde sequitur, hoc esse naturaliter, non solum possibile, sed necessarium: quia forma ignis A., semel existens, exigit sui conservationem, quàm diù hæc est naturaliter possibilis, eamque reddit naturaliter necessariam, quàm diù non obstat exigentia fortiori; non autem obstat exigentia aquæ v. g. hic extinguentis ignem A.; solum quippe intendit occupare materiam hic appositam, & nihil suâ interest quod eadem forma ignis conservetur alibi. Non ergo extinctio ignis erit argumentum physicè evidens corruptionis formæ; cum potius sit physicè necessarium eandem formam alibi conservari, si detur alibi pro eodem instanti materia disposita. Erit etiam naturaliter possibile, ac sæpè necessarium, quod materialis forma repente mutet subjectum adæquatum, & quod in hoc instanti existat Salmantica, & in instanti proxime sequenti existat

Ro-

Romæ, vel Mexici. Ut igitur hæc absurda vitentur, dicendum est, formam corruptibilem, eo ipso quod amittat jus existendi in materia semel habitâ jam non posse naturaliter existere nec in alio subjecto, nec in alio tempore.

48 *Objic. 1.*: virtus causæ manet eadem, & invariata, sive effectus jam antea extiterit, ac desierit, sive secus; est enim circumstantia ista penitus extrinseca virtuti causæ, quam proinde immutare non potest: sed *idem manens idem, semper est naturam facere idem*, ut est in proverbio: ergo virtus causæ nata est producere naturaliter eundem effectum post corruptionem ejus, sicut antea. Accedit 1. auctoritas Aristotelis l. 8. & 12. *Metaph. docentis*, quod, si applicetur idem numero agens ad eandem materiam, eundem producat effectum. Accedit 2. experientia muscarum, apum, & aliorum quorundam insectorum, quæ suffocata reviviscunt. Accedit 3. exemplum Artis, quæ potest opera sua reparare, domum dirutam v. g. Ad *objec. concess. præmiss. neg. Consequ.*: quia virtus causæ nunquam habuit posse naturaliter producere effectum jam semel corruptum: quare, licet post corruptionem effectus maneat virtus eadem, non idè potest illum producere post corruptionem; nisi forte corruptio sumatur ut circumstantia, non *objectiva*, sed *subjectiva*, quos terminos explicuimus in *Physicâ tr. 1. d. 3. c. 2.* Sic, licet Sol maneat idè post recessum ab hoc hemisphærio, non idè potest noctu illud illuminare; quia nunquam vim habuit huc transmittendi lucem ex alio hemisphærio.

49 Nec obstat, quod corruptio sit circumstantia extrinseca: nam etiam extrinsecum est igni A. quod ipsi locali-ter applicetur passum B.; nec tamen potest in illud naturaliter agere, si deit ejusmodi circumstantia. Fateor, non esse asserendam suæ fundamenti limitationem virtutis ad agendum pro ceris tantum cir-

cumstantijs extrinsecis, v. g. pro diebus tantum dominicis: dum tamen fundamentum adest (quale nostræ probationes exhibent) nova non est istiusmodi limitatio, ut in exemplo applicationis localis videre licet. Dices: quod effectus jam antea extiterit, nunc nihil est: ergo nequit nunc impedimentum esse, ne iterum existat idem effectus. *Inso.*: interpositio vacui inter coelum & terram, impediret terræ illuminationem à Sole. Item defectus applicationis localis nihil est: impedit tamen productionem effectus in passu. Similiter me heri extitisse Salmantica, hodie nihil est: efficit tamen, ne possim hodie naturaliter esse Mexici. Si dicas, in his casibus deficere conditionem necessariam ad agendum; dicam pariter, conditionem esse necessariam ad agendum naturaliter, quod effectus conducatur ad majorem explicationem virtutis, & propagationem speciei; quæ conditio deficit eo ipso, quod effectus antea extiterit, ac desierit.

50 Jam *accessiones* argumenti n. 48. solvantur facile. Nam Aristoteles intelligendus est de effectu eodem, non numero, sed specie. Ut muscæ, & alia animalcula reviviscant, non opus est reddita formæ corruptæ, sed sufficit reproductio alterius præcedenti similis. Ars verò, cum domum reparat, nihil physicè reproductit; non lapides, & ligna, ut est certum; non item formam artificialem, quia non producit eundem numero partium situm, qui perijt, sed similem alium. Quare domus reparata solum est physicè eadem quoad materiam: dicitur etiam moraliter eadem quoad formam, quatenus hæc est priori similis, & ad eandem usum deservit.

51 *Objic. 2.*: possibles sunt plures virtutes naturales, eundem numero effectum continentis; plures etiam actiones ad illum terminabiles: at frustra essent tot causæ, & actiones, si non

posset effectus naturaliter reproduci. *Resp.*, virtutem plurium causarum respectu ejusdem effectus, sicut & possibilitatem plurium actionum, utilem esse, tum ut effectus possit primo produci in varijs divisivis locis, & temporibus; tum ut semel productus possit à varijs causis conservari, quamdiu non oppugnatur à contrario agente validiori. *Dices*: ergo plures actiones terminabiles ad ignem A., per corruptionem ejus fient naturaliter impossibiles, quamvis nondum extiterint. *Conc. Consequ.*, in qua nihil absurdi: quia, cum actiones totæ sint propter terminum, eadem circumstantia, quæ terminum reddit naturaliter impossibilem, illas pariter impossibiles efficit.

52 *Objic.* 3. : complexum hoc, *Rem extitisse in instanti A., & non in B.,* potest naturaliter coherere cum eo quod res eadem existat in instanti C.: ergo existentia interruptio non impedit naturaliter iteratam rei productionem. *Prob. Antec.*: partes illius complexi inter se non pugnant; & aliunde singulæ possunt naturaliter coherere cum eo quod res existat in C.; ut contingeret, si vel existentia præhabita in A. conservaretur in B., vel ante B. non fuisset producta: ergo & complexum utriusque partis coherere potest cum existentia rei in C.: quando enim duo extrema non pugnant inter se, nec singula cum existentia tertij, nequit utriusque complexum cum existentia tertij pugnare. *Inso*: ergo complexum hoc, *Petrus fuisse in loco A., & non in B.,* poterit naturaliter coherere cum eo quod Petrus sit in loco C., quamvis non interrumpat existentiam. *Prob.*: quia singulæ partes illius complexi possunt naturaliter coherere cum eo quod Petrus invenitur in C.; ut contingeret, si vel Petrus transisset de loco A. ad B., vel primo produceretur in C.: ergo & complexum utriusque coherere potest &c.: quo fiet, ut Petrus, non interrupta ex-

istentia, transeat naturaliter de loco in locum distantem non transeundo per medium; quod est absurdum. Itaque ad *objic.* neg. *Antec.* & ad *prob. neg. Consequ.*: quia fieri potest, ut complexio conveniat aliquid, quod non convenit partibus seorsum, & ut pars qualibet, sub conditione quod conjungatur cum parte altera, cum tertio aliquo pugnet, tamen cum eo seorsum ab altera coherere possit: ut patet, tum in exemplo nupero; tum in acta fidei divinæ, qui sic enuntiaret, *Vel existit Petrus sine Paulo, vel Paulus sine Petros* posset enim huic actui coexistere tum Petrus, tum Paulus seorsum, non tamen uterque simul, quamvis ipsi inter se non sint incompatibiles.

CAP. IV.

UTRUM IN CORRUPTIONE

substantiali fiat resolutio usque ad materiam primam?

53 **Q**UÆSTIONIS PROPOSITÆ SENSUS est, Utrum in instanti, quo unum compositum substantiale corrumpitur altero generato, simul cum forma substantiali pereant accidentia omnia, quæ pereunt composito inerant: nec solum ea, quæ cum tali formâ connectebantur, vel tamquam modi, vel tamquam proprietates naturaliter inseparabiles (quæ omnia simul perire constat); sed illa quoque accidentia, quæ communia vocant, seu quæ ex propria indole specificâ non omnino pugnant cum forma nova: utram, inquam, hæc omnia pereant, ita ut nihil ex corrupto composito supersit præter unam materiam primam? *Affirmant Thomistæ*: sed negant *Scotistæ*, & *Authores nostri* communiter cum *Exim. Doctore d. 14. Met. l. 3. Mens D. Thomæ* dubia est: favet enim varijs in locis affirmativæ parti: favet in alijs & negativæ, præsertim 4. cont. *Gen. cap. 81. dicens*, quod post mortem hominis materia ma-

net sub dimansionibus eisdem (idest, sub eadem quantitate), ex quibus habebat ut esset individualis materia. *Item 3. p. q. 9. ar. 3. ad 2.*, ubi docet, quod calor prævis disponens materiam ad formam ignis, hac adveniente, non cessat, sed remanet. *Item in locis cap. sequ. citandis*, ubi tenet, quantitatem in solâ materiâ recipi; quod si verum est, ne Thomistæ quidem in præsentî dissentient. Pars negativa nobis apparet multo probabilior.

54 *Prob. 1. experientiâ*. Nam, ut oculis cernimus, passim in cadavere manent quantitas, figura, organizatio, nervus, cicatrix, pluraque alia accidentia carnis & ossis, quæ fuerunt in homine vivo: passim etiam in carbone ignito permanet accidens gravitatis, à formâ ignis alienum: in aceto plures qualitates vini supersunt: in igne ex materiâ sulphuris accento remanent color & odor, aliaque accidentia, magis sulphuris, quam ignis propriæ: quod & in alijs plurimis contingit. Falsum est igitur, quod in instanti corruptionis compositi, omnia illius accidentia subito evanescant. Ad hæc Thomistæ sensus corrigere nos jubent, credereque firmiter, ejusmodi accidentia non esse eadem numero, sed specie tantum, alia scilicet præcedentibus consimilia, quæ cum novâ formâ producuntur. Sed verò sensus corrigere tenetur nemo, nisi vel in obsequium Fidei, vel in gratiam manifestæ rationis. At ratio in præsentî sensibus aperte suffragatur. Nam, si contingat, arctiopem sabita mole nivis oppressum mori, paulo post mortem invenitur in ejus cadavere calor aliquis, nigror intensus, organizatio, & structura corporis humani: sed hæc accidentia à nullâ causâ denuò producuntur: ergo sunt eadem ipsa, quæ viventi inerant.

55 *Prob. Min.*: talia accidentia non producuntur à materiâ primâ, ut

est certum: non ab accidentibus prioris compositi, quæ juxta Contrarios in instanti generationis non existunt: non à causis circumstantibus; quia nix non est productiva nigredinis, nec calor, nec organizationis humanæ: non a formâ cadavericâ, cui calor contrarius est, cui nigredo non magis est utilis, quam albedo, cui organizatio aurium, oculorum, &c., nihil prodest: non denique à causâ universali; quia hæc nihil in materiâ operatur nisi ad exigentiam causæ particularis; & nulla talis exigentia in casu proposito apparet. Nam materia primâ, de se ad quævis accidentia indifferens, non exigit ista præ alijs. Nix, & forma cadaveris non est cur exigant accidentia, sibi vel contraria, vel prorsus inutilia. Accidentibus autem compositi corrupti, si semetipsa conservare nequeunt, non apparet unde conveniat exigentia tam valida, ut in eorum gratiam subito producatur tota mirabilis structura corporis humani, quæ tanto labore, ac temporis dispendio, naturæ steterat.

56 *Dicunt Adversarij*, accidentia ista denuò produci a causâ universali ad exigentiam materiæ primæ, non quidem specificativè sumptæ, sed prout sigillatæ per accidentia prioris compositi. Sed superest explicandum, quid sit in instanti generationis sigillatio materiæ. Si enim nihil addit supra entitatem materiæ primæ, nihil prodest, cum illa entitas ex se non exigat potius accidentia ista, quam alia. Si autem addit aliquid, vel hoc additamentum remanet ex composito corrupto, vel denuò producitur in instanti generationis. Si primum dicas: ergo non fit resolutio usque ad materiam primam. Si secundum: restat difficultas, quam nuper expendimus, assignandi causam activam, vel exactivam talis additamenti, quod cum prædictis accidentibus cadaveris connexionem habeat.

54
 Mens Adversariorum esse videtur quod sigillatio sit connotatio quædam extrinseca, in eo consistens, quod materia immediate antea præhabuerit accidentia similia ijs, quæ in cadavere cernimus: cumque nequeat materia subito transire ad accidentia contraria, vel nimis diversa (ne alioqui detur transitus de extremo ad extremum sinetransitu per medium), debet in instanti generationis accipere alia præcedentibus similia, quæ deinde paulatim mittantur.

57 Verum hæc solutio rejicitur 1.: quia materia subito transit ab animâ ad formam cadaveris valde diversam: cur ergo transire non poterit ab uno accidenti ad aliud valde dissimile? Certe hujusmodi transitionis passim exempla cernimus; ut cum nitratus pulvis concipit ignem, vel cum ignis affusa aquâ repente desinit in carbonem; subito enim apparet color præcedenti contrarius, aut dissimillimus. *Dices:* color iste exigitur a novâ formâ. *Esto:* sed imprimis habemus, subitum materiæ transitum ad accidentia dissimilia, non esse naturaliter impossibile. Deinde forma cadaveris exigit etiam frigus calori contrarium: & tamen post mortem subitam, aut violentam, perseverat aliquandiu calor in cadavere. Mutationes igitur istiusmodi non pendunt ex sigillatione materiæ, nec ex solâ exigentiâ novæ formæ; sed ex eo quod adsit particularis causa sufficiens ad vincendâ exigentiâ propriæ conservationis, quam hæc est: accidentia prioris compositi, etiam post corruptionem ejus.

58 *Rejic. 2.:* quia, vel est conditio omnium accidentium sigillare materiam ad alia similia? vel aliquorum tantum? Primum dici non potest: alioquin, cur igneus color non sigillat materiam carbonis ad colorem similem? cur lux, dum subito perit extincta lucernâ, non sigillat ærem ad aliam lucem? cur accidentia auri, quod si fulmi-

nis actu repente solvitur in cineres, non exigunt alia similia subrogari? Immo inde sequeretur, materiam, quæ semel habuit unum caloris gradum, existere nunquam posse, quin vel illum, vel alium similem obtineat. Si verò dicatur, eam esse conditionem aliquorum tantum accidentium; assignetur accidens aliquod, cui sigillum natura tribuerit. Nullum potiori jure assignabitur, quam organizatio, color, & gravitas. At, quod organizatio & color non sigillent, satis probat subita hominis fulmine tacti mutatio, & solutio in cineres, ubi non vultus, non color idem. Quod item non sigillet gravitas, testatur mutatio nitrari pulveris in flammam. Nobis certe sufficit, quod aliquod accidens ex ijs, quæ cernimus in cadavere præter exigentiâ novæ formæ, non habeat privilegiû sigillandi.

59 *Prob. 2. sententia nostra.* Color, quo materia ligni tempore præcedenti disponitur ad formam ignis (idem intellige de quovis accidenti præparante materiam quamlibet ad novam formam), non perit in instanti generationis ignis: non ergo fit in eo instanti solutio ligni usque ad materiam primam. *Prob. Antec.:* calor ille prævius exigit adventum formæ ignis; ad hunc enim finem introducit ab igne agente: non ergo perit adventu formæ ignis: nam alioquin exigeret sui destructionem, quæ necessario resultaret ex adventu illius formæ. Vel *aliter:* Si calor perire debet pereunte ligno, cum propriam exigit conservationem, exiget pariter conservationem ligni: sed aliunde exigit adventum igneæ formæ, cum ad illam præparet, & ordinetur suapte naturâ: simul ergo formas exiget impossibiles; quod absurdum est. *Confirm.:* si præviæ dispositiones materiæ pereant in instanti generationis, materia in eo instanti non habebit unde determinetur ad recipiendam formam

55
 mam ignis potius, quam aliam. *Dices,* determinari ab agente extrinseco. Sed *contra:* fac (quod sæpe accidit) novam generationem fieri ab agente æquivo-co, v. g. a Sole, vel causa prima. Cur tû productur potius forma ignis, quam auri? cum ad utramlibet sit ex se indifferens tam materia, quam agens. *Confirm.* iterum: calor ille prævius non perit imprimis ex impugnatione contrarij; non enim illi contrariatur nova forma ignis cum suis accidentibus: non deinde ex defectu causæ efficientis, cum adsit ignis lignum combusturus, ut suppono: non denique ex defectu subjecti, seu causæ materialis; non enim deficit materia prima, quæ sola est subjectû sustentativâ caloris, ut probabitur cap. 5. Non est ergo cur pereat ille calor.

60 Sed quoniam præcipuum contrariæ sententiæ fundamentum est, quod accidentia recipiuntur in toto composito, ac proinde pereunte composito perire debent, quia nequeunt mutare subjectum; ex fundamenti istius inefficiaciâ probatur 3. nostra sententia. Permissio accidentia recipi in toto composito, non ideo præcise perire debent eo corrupto, dummodo substituatur eodem loco & tempore compositum aliud, ad illorum sustentationem idoneum: sed, dum comburitur lignum v. g., substituitur eodem loco & tempore compositum igneum, utique idoneum ad sustentandum calorem prævium, siquidem juxta Adversarios sustentat calorem aliam ejusdem speciei: non igitur ex eo capite bene probatur solutio compositi usque ad materiam primam. *Prob. Maj. exemplis ex Thomistarum doctrinâ sumptis.* Nam materialis forma non minus pendet a subjecto, quam accidens: & tamen anima equina, quæ juxta Thomistas indivisibilis est, mutat subjectum, dum novam materiam per nutritionem adquiret, amittendo præhabitam. Si di-

cas, solum ibi mutari parziale subjectum: idem accidit in casu nostro; ubi sola forma mutatur, eadem materiâ permanente, quæ utique parziale subjectum est accidentium.

61 Præterea, juxta Thomistas materia magis pendet a formâ, quam accidens a subjecto, siquidem materia totam suam actualitatem accipit a formâ, & sine formâ existere nequit, etiam divinitus: & tamen pereunte una formâ, dummodo alia subrogetur, materia perseverat eadem. Rursus, compositum in doctrinâ Thomistica non recipit accidentia, nisi prout subsistens: & tamen mutata subsistentiâ (v. g. si destructâ humanâ, succederet subsistentiâ Divinâ), non ideo accidentia omnia variari deberent. Accedit exemplum aliud nemini dubium. Videlicet, accidens magis pendet a causâ efficiente, quam a subjecto, cum possit absque omni subjecto existere divinitus, non autem absque omni causa efficiente: certum est tamen, quod accidens, ab una causâ primò productum, potest ab alia conservari: ut accidit in calore aquæ, qui ab igne productus, aliquandiu permanet extincto igne.

62 Ratio quasi à priori est: quia imprimis idem numero calor, semel receptus in ligno v. g., de se indifferens est ut recipiatur in igne; alioquin non foret ejusdem speciei cum calore ignis, siquidem haberet respectum essentialem ad subjectum specie diversum. Deinde calor ille non pendet a ligno, nisi per passionem, seu inhesionem, quæ est actualis ipsa dependentia. Passio autem, utpotè realiter eadem cum actione, variari potest eodem calore permanente, cum hic passim conservetur per actionem novæ causæ. Dum ergo in materia ligni succedit ignis, nihil impedit receptionem ejusdem caloris igne. Patet *Consequ.*: quia nec ille calor resistit ex se tali subjecto, cum sit

ex se indifferens ad illud ; nec item reficit passio præcedens ; hæc enim cum ligno deficit ; & aliunde defectus ejus non connectitur cum defectu caloris , dum alia passio substitui potest a nova causa .

63 *Urgetur* : quia calor ex se indifferens est , ut producat a varijs causis activis , potest , ab una primò productus , ab alia postmodum conservari efficienter : cur ergo sit etiam ex se indifferens , ut recipiatur in varijs subjectis , poterit , in uno primò receptus , in alio postea conservari sustentativè ; præsertim cum ejus prima passio , vel in hæsiō , variari possit , & sæpe varietur . *Dices* , magis connecti accidens cum determinato subjecto , quam cum agente determinato : tum quia subjectum , utpote causa materialis , est causa intrinseca : tum quia accidens individuatur a subjecto . Sed nihil proficiet . Nam causa materialis sustentationem non est intrinseca per constitutionem , sed tantum per unionem , vel in hæsiōnem : talis autem causa non est cur variari nequeat invariato accidenti , sicut variatur passim unio , vel in hæsiō ; & sicut variatur materia respectu animæ equinæ , cujus non minus est causa intrinseca . Quòd accidens individuatur a subjecto propriè , & intrinsece , falsum est , ut alibi ostendimus : est etiam inutile , quoad præsens attinet : nam pariter anima equina , juxta Thomistas , individuatur a materia per quantitatem sigillatam ; & tamen materiam , quantitatemque mutat decursu vitæ .

64 *Dicitur* iterum : ergo poterit accidens naturaliter mutare subjectum adæquatum . *Neg. Consequ.* : quia nequit contingere naturaliter , ut in eodem loco & tempore , quo deficit primum subjectum totale , substituat aliud idoneum , ut ostendit P. Oviedo *contro.* 1. *de Generat. punct.* 1. Neque ad hoc facit exemplum causæ efficientis . Tum quia potest uni causæ activæ faci-

le subrogari alia in eodem loco & tempore . Tum etiam , quia nec fieri potest , ut virtus activa sit omnino alia ; cum semper adesse debeat virtus primæ causæ . Nobis ergo sufficit , quòd mutatio subjecti partialis sit naturaliter possibilis , sicut possibilis est ejusdem subrogatio in eodem loco & tempore , qualis accidit , quoties novum compositum generatur , veteri corrupto . Multo magis negandum est , quòd accidens possit naturaliter transire , migrare , vel saltare de subjecto in subjectum . Hæc enim verba propriè sonant motum localem , quo accidens , immoto primo subjecto , feratur in aliud alibi positum : qui motus repugnat naturaliter , cum nullum accidens loco moveri possit nisi ad motum subjecti , cui inest . Atque de hujusmodi locali transitu intelligendi sunt Veteres , siquando negant accidentia transire posse ad novum subjectum . Nos tantum loquimur de mutatione subjecti partialis immoto accidenti . Quod verò hæc aliqui objiciunt , fore scilicet , ut anima rationalis posset in nova corpora transire , nec repugnaret ex naturâ rei Pythagorica metempsychosis ; frivolum est . Nam , quidquid de accidenti sit , Thomistæ non negant , posse ab anima rationali materiam initio habitam amitti , & novam paulatim acquiri decursu vitæ : vel ergo hinc sequitur possibilitas metempsychoseos ? vel non ? Quare , ne objectione istâ hæc detinearis , *distingue* sic : si pariter id sequatur ex omnium sententiâ circa nutritionem hominis , *omitte* : si non inde sequatur , *neg.*

Objectionibus occurritur.

65 *Objic.* 1. auctoritas Aristotelis 1. de Gener. c. 23 , dicentis , in generatione substantiali perire compositum præcedens , nullo sensibili remanente : remaneret autem aliquid sensibile , si non omne periret accidens . *Resp.* Ver-

ba

ba Philosophi sunt , nullo sensibili remanente , ut subjecto eodem : ubi non negatur , remanere aliquid sensibile utcumque , sed remanere ut subjectum idem , eò quòd non remaneat idem compositum substantiale : non negatur , remanere idem sensibile ut quo , seu per modum formæ accidentalis ; sed solum remanere idem sensibile ut quòd , seu per modum subjecti . Ex quo patet discrimen (eo loco intentum ab Aristotele) generationis ab alteratione : nam in alteratione , licet varietur sensibilitas , ut cum mutatur aqua de frigida in calidam , subjectum sensibile manet idem : at in generatione , sive sensibilitas sit aliquatenus eadem , sive non , subjectum sensibile jam est aliud . *Dices* : materia , ut subsistans accidentibus , est subjectum sensibile : si ergo remanet materia cum iisdem accidentibus , jam aliquod subjectum sensibile remanet idem . *Resp.* Hoc pariter urget Thomistas , ut qui non negant , materiam esse subjectum accidentium , saltem partiale : cum ergo materia remaneat eadem , & quidem sensibilis per accidentia , saltem ejusdem speciei , non est dubium , quin aliquod subjectum sensibile remaneat idem : nec obstat , quòd accidentia non sint eadem ; nam subjectum sensibile , v. g. calidum , semper est idem , sive calor sit A. , sive B. , dummodò substantia perseveret .

66 Omnes ergo fateri debent , quòd Aristoteles nomine *subjecti sensibilis* intelligit , non solam materiam , sed totum compositum , quòd semper est principale subjectum attributionis , licet sola materia recipiat accidentia . Sicut enim totum suppositum absolute venit nomine *agentis* , licet subsistentia non sit ratio agendi ; verèque diceretur non manere idem agens , si subsistentia variaretur manente natura cum eadem actione ; ita in re nostrâ dicendum . *Sollet* etiam hæc alligari Aristoteles *cap. de*

substantia dicens , *Non existentibus primis substantijs , nihil eorum remanere posse* : unde proverbium , *Corruptis nobis , corrumpuntur ea , quæ sunt in nobis* . Sed verò mens Aristotelis est , quòd , si deficerent omnia individua substantialia (hæc vocantur *primæ substantiæ*) , nihil remaneret in statu existentis ; quia tunc nec esset materia , nec accidens . Nec potuit Arist. loqui de individuo quovis ; alioquin ne materia quidem remaneret ex corrupto composito . Proverbium verò vel rejiciendum est , vel intelligendum de ijs tantummodo , quæ sunt in nobis tamquam proprietates naturaliter inseparabiles .

67 *Objic.* 2. : si corrupto composito non perit quantitas v. g. , sequitur , materiam magis strictè & insolubiliter uniri quantitati , quàm formæ substantiali . At hoc est absurdum : tum quia materia cum formâ substantiali facit magis unum , quam cum quantitate : tum quia partes , ad idem Prædicamentum spectantes , connaturalius & amicitius copulantur , proindeque difficilius separantur . *Instatur* obiectio in animâ rationali , quæ cum potentia intellectivâ facit unum per accidens , cum materia verò unum per se : & tamen ab eâ potentia nunquam , à materia facile separatur . Præterea *resp.* materiam uniri quantitati magis *strictè* , id est , magis *permanentè* , quam formæ substantiali ; non tamen magis *aptè* ad constituendum unum : nam aptitudo unionis ad constituendum magis unum , sive unum per se potius , quam unum per accidens , non sumitur ex diuturnitate ; alioquin adamus esset magis unum per se , quàm arbor , equus , aut homo : sed sumitur ex eo , quòd respiciat extrema ejusdem generis , seu Prædicamenti , prout invicem ordinata ad constituendum physicè unum . Unde negandum , quòd ea , quæ copulantur amicitius , separantur difficilius ; cum etiam

H

in

in moralibus hæc regula sæpe falliat.

63 *Objic. 3.*: materia prius recipit formam substantialem, quam accidentia; nam idem est ordo recipiendi, ac respiciendi, & materia prius respicit formam, priusque ad illam ordinatur. Si autem accidentia corrupti compositi remanerent, prius in materia reciperentur, quam nova forma. *Resp.* Materia prius respicit substantialem formam, quam accidentia, prioritatis dignitate, & intentionis; non tamen prioritatis originis, & executionis; oportet enim, ut materia pro priori ad formam disponatur per accidentia. Sic potentia visiva prius innatè respicit visionem, quam speciem; cum tamen speciem prius recipiat. Sic etiam æger prius respicit sanitatem, quam medicamenta, quæ tamen prius recipit. Quare non est idem ordo recipiendi, ac respiciendi principaliter; cum hic sit ordo intentionis, ille executionis: quod pertinet proverbium illud, *Quod est prius in intentione, est posterius in executione.* Dici quoque posset, materiam prius quidem prioritatem temporis recipere accidentia compositi corrupti, sed non prius prioritatem naturæ: quia in instanti novæ generationis accidentia illa non intelligantur positivè conservata, donec pro signo priori nova forma intelligatur in materia. Atque ita dicendum est, si accidentia recipiantur in toto composito.

69 *Objic. 4.*: accidentia in composito existunt gratiâ formæ substantialis: hæc ergo pereunte, conservari nequeunt. *Resp.* Inprimis quantitas existit gratiâ materiæ, cum sit ejus proprietas, ex dicendis cap. sequ. Deinde calor, & aliæ præviæ dispositiones, lignum v. g. præparantes ad combustionem, existunt gratiâ formæ igneæ mox adventuræ, non gratiâ ligneæ, cui potius opponuntur: hæc ergo accidentia, pereunte ligno, perire non debent. No-

bis autem sufficit quod vel unum accedens perseveret. Præterea quæro ab Adversariis, cujus formæ gratiâ existant in cadavere organa visus, auditus &c., quæ formæ cadavericæ sunt prorsus inutilia? Postremo, quamvis plura sint accidentia, quæ ex indole peculiari sic connectuntur cum determinatâ formâ, ut sine illâ conservari nequeant; alia tamen sunt, quæ, licet primò producantur in gratiam alicujus formæ, non unicè ab ea pendent in sui conservatione, sed ipsa per se exigunt conservari à causis æquivocis, quando à validiori contrario non oppugnantur. Hujusmodi sunt illa, quibus materia præparatur ante instans generationis: illa quippe, sicut ante genitam formam existant, ita post corruptam formam aliquandiu permanere possunt.

70 *Objic. 5.*: accidentia perire debent, pereunte subjecto: sed corrupto composito, perit subjectam omnium accidentium, cum omnia in toto composito recipiantur: ergo. *Resp.* Minor est falsa, ut patebit cap. sequ. Sed ejus doctrinâ, quoad præsens attinet, permissa, *dist. Maj.*: pereunte subjecto adæquato, *conc.*, vel *transseat*; pereunte subjecto inadæquato, *subdist.*: si aliud idoneum eodem loco & tempore substituat, *neg.*; si non ita substituat, *conc. Maj.*. Ad *Min.* autem admitto, perire subjectum accidentium, sed inadæquatum duntaxat (nempe formam compositi), & ita ut idoneum aliud subrogetur in eodem loco & instanti: unde *neg. Consequ.* Relege dicta supra n. 60. & sequ.

CAP. V.

QUODNAM SIT SUBJECTUM ACCIDENTIUM, QUÆ IN SUBSTANTIALI COMPOSITO EXISTUNT?

71 **N**ulla nunc instituitur quæstio de accidentibus spiritualibus

bas, quæ in homine certum est in solâ animâ recipi. Nec item de actibus vitalibus sentiendi, & vegetandi, qui fortassis ex propriâ indole in materiâ simul & animâ subjectantur, in materiâ quia materiales, in animâ quia vitales; de quo in Animasticâ. Nec præterea de modis, qui ad alterutram compositi partem peculiariter pertinent, cujusmodi est ubicatio formæ, vel materiæ; talis quippe modus inhæret illi parti, cujus est proprius. Quæstio igitur (cui occasione hic præbet quæstio præcedens, seu præced. cap. resoluta) est de cæteris accidentibus materialibus, & absolutis, qualia sunt quantitas, calor, frigus, color, &c., quodnam scilicet subjectum inhætionis habeant? *Inhætionis*, inquam, vel, quod idem est, *sustentationis*, aut *receptionis* per modum causæ materialis: nam certum est, totum compositum esse subjectum *denominationis*, cum totum denominetur quantum, calidum, &c.; neque hinc infertur ex terminis inhætio accidentium in toto composito, siquidem difficultus, soli animæ inhærens, totum hominem denominat discurrantem. Prima sententia, quam tenent Thomistæ communiter, affirmat, accidentia toti composito inhætere. Secunda, quam tuentur communiter Nostri cum Exim. Doctore disp. 14. Met. sect. 3., solam materiam alteri esse subjectum inhætionis accidentium.

72 Hæc secunda sententia probatur 1.: Accidentia, quæ in instanti generationis materiam disponunt ad receptionem formæ, non recipiuntur in formâ: ergo in solâ materiâ recipiuntur: idem ergo de cæteris putandum, cum in omnibus eadem sit ratio juxta Adversarios. *Prob. Antec.*: dispositiones accidentales intelliguntur productæ & existentes in materiâ pro signo priori ad formam: sed hoc ipso non recipiuntur in formâ, seu non pendent

ab eâ tanquam à subjecto inhætionis, & causâ materiali: ergo. *Maj.* contra videtur: nam ille dispositiones non autem materiam præparant, quam ipsi inhærendo, & ipsam informando: nequeunt autem informare materiam propriam ad formam, nisi jam intelligantur productæ, & existentes; ut est manifestum. *Minor* vero *prob.*: tum quia dispositiones, si pro priori ad formam jam existunt, jam sunt extra omnes suas causas: ergo & extra causam materialem. Sed non extra formam, quæ pro priori ad se nondum existit: non ergo à formâ pendent tanquam à causâ materiali. Tum etiam, quia dispositiones in signo, in quo intelliguntur productæ, jam terminant educationem sui, atque ad passionem, seu causalitatem materialem, quæ realiter non distinguitur ab educatione. Sed non terminant materialem causalitatem formæ, à quâ pro signo illo præscinditur: ergo &c.

73 Nec prodest Thomistarum recursus ad mutuam prioritatem, quæ scilicet forma sit prior accidentibus per modum subjecti, & accidentia priora sint formæ per modum dispositionis. Nam, præter dicta in Physica contra mutuam prioritatem, etiam in diverso genere, in præsenti sequitur mutua prioritas, & causalitas in eodè genere, quæ vel apud Thomistas implicatoria est. Pateret sequela: quia dispositiones formam præcedunt in genere causæ materialis; ad hoc enim genus, juxta Thomistas, reducitur causa dispositiva, se tenens ex parte materiæ. Aliunde forma quoque dispositiones præcedit in genere causæ materialis, siquidem earum est subjectum inhætionis. Nec dicas, genus causæ materialis dare locum mutue prioritati, eo quod sit subalternum, sub se continens diversa genera. Nam pariter subalternum est genus causæ efficiētis; in quo tamen repugnat mutua

prioritas, v. g. inter causas univocam & æquivocam.

74. *Prob. 2.* ex doctrinâ Thomistica. Ultimæ dispositiones, & alia accidentia ex formâ reluctantia, juxta Thomistas producuntur à generante per eamdem actionem, quâ forma ipsa producitur: ergo forma nequit esse materialis causa talium accidentium. *Prob. Consequ.*: forma nequit esse materialis causa passionis illius, quâ sustentantur accidentia in subjecto: ergo nec esse potest causa materialis accidentium; hæc enim non aliter à subjecto causantur, nisi mediâ passione, ut nemo dabitur. *Prob. Antec.*: forma nequit esse materialis causa propria educationis; alioquin semetipsam causaret: ergo nec potest esse materialis causa educationis accidentium, siquidem hæc educio est actio indistincta realiter ab educatione formæ. Sed educio accidentium realiter est eorundem passio in subjecto, cum actio & passio realiter identificentur, ut fert sententia Thomistis etiam familiaris: non ergo forma potest esse materialis causa passionis, quâ sustentantur accidentia in subjecto. 3. ex aliâ doctrinâ Thomistarum, cap. præced. relatâ, quod scilicet, si accidentia recipiuntur in toto composito, necessariò pereunt eo pereunte. Hinc enim sequitur, accidentia, quæ disponunt compositum ad corruptionem, non posse in ejus formâ recipi; alioquin exigerent corruptionem subjecti, quo indigent ad existendum, atque adeo sui ipsorum corruptionem exigerent.

75. *Prob.* denique: quantitas hominis nullatenus recipitur in animâ rationali: ergo recipitur in solâ materia, quæ proinde subjectum est aptum sustentare accidentia, quævis in hoc genere non juretur à formâ: unde ruit præcipuum Thomistarum fundamentum. *Prob. Antec.*: quantitas nequit re-

cipi naturaliter in subjecto, cui suum unicum effectum formalem communicare non potest; hæc enim lex est instantialib., tum accidentalibus: sed quantitas nequit animâ rationalem reddere *quantam*, qui est unicus effectus formalis à quantitate communicabilis: ergo &c.. Constat *Minor*: quia *quantum* est, quod partes habet radicaliter extensas, & impenetrabiles; quæ certe notio verificari nequit de animâ prorsus indivisibili. Ubi nota, quod forma modalis, & respectiva, quæ plures continet effectus formales, seu denominationes diversas, non debet omnes communicare subjecto, in quo recipitur, dummodò communicet aliquam: sic enim generatio (quæ simul est passio), recepta in materiâ, non illam denominat, *generantem*, sed *patientem*. At forma absoluta, cujusmodi est quantitas, cum non nisi unam denominationem contineat (vel, si plures continet, omnes unam illam præsupponunt), omninò frustra recipietur in subjecto talis denominationis incapax; non secus, ac si Gratia recipetur in lapide.

76. *Dices*: licet anima rationalis nequeat seorsum recipere quantitatem, potest tamen prout simul sumpta cum materiâ, seu prout materiam informans, ita ut solùm sit recipiens *ut quo*. Sed *contra*: vel *tò prout*, & *tò ut quo*; indicat, entitatem animæ immediate affici à quantitate, & receptionem ejus terminare in se ipsâ; vel non. Si non: ergo materia est unicum subjectum immediate affectum quantitate, & ejus receptionem terminans; quod unum intendimus. Si vero illud indicat: ergo entitas animæ rationalis, dum est unita corpori, erit propriè quanta, quemadmodum propriè quanta est entitas materiæ, quævis juxta Thomistas quantitatem non recipiat nisi prout

con-

conjuncta formæ, solùmque sit recipiens *ut quo*. Sed nonne, inquis, totus homo, animam includens, denominatur quantum? Denominatur quidem: sed tantum *ut quod*, seu per modum totius; quæ sensu denominatio *quanti* est denominatio *habentis partes extensas*; quæ de homine verificatur ratione materiæ, quam habet. Sic homo denominatur *intelligens* ratione animæ, in qua solâ recipitur intellectio.

77. Hinc inferes, nec in alijs compositis, ubi forma est divisibilis, quantitatem in formâ recipi tanquam in subjecto inhaerentis, & causâ materiali. Ratio est: quia quantitas non minus à materiâ pendet in ligno v. g., quàm in homine: sed in homine pendet à materiâ, tanquam à causâ sufficiente, & adæquatâ in genere causæ materialis: ergo & in ligno. Effectus autem, pendens ab unâ causâ in aliquo genere adæquatâ, nequit naturaliter pendere simul ab aliâ ejusdem generis. Quapropter, licet forma ligni, & quævis alia materialis, immediate sit quanta, idest, extensâ in loco per ubicationem, seu præsentiam partium extra partes; non tamen est quanta, idest, radicans, ac sibi debitam faciens extensionem (qui est formalis effectus quantitatis), nisi mediâ, seu ratione materiæ quantæ, cui unitur; eo scilicet, quod singulæ partes formæ cohæreant singulis materiæ partibus, quarum extensionem consequenter imitari debent, quævis non recipiant in semetipsis quantitatem. Atque ita docet expressè D. Thomas in 1. de Gener. lect. 15. dicens: *Formæ & speciei non debetur locus nisi ratione materie, quæ est propriè subjectum quantitatis dimensivæ*. Dices: nihil potest sic extensum esse, nisi quantitatem recipiat, vel saltem in eâ recipiatur, sicut recipiuntur qualitates. Sed *contra*: subsistentia formæ materialis, & ejus existentia, juxta Thomistas

ab essentiâ distincta, nec quantitatem recipiunt, nec in eâ recipiuntur; & tamen verè coextenduntur materiæ, & quantitati.

78. Addo tamen cum P. Quiros, & P. Jo. Bapt. de Benedictis lib. 4. Physic. cap. 6. §. 2., nullum esse incommodum in eo, quod quantitas immediate uniatur materiali formæ tanquam subjecto *informationis*, vel, quod idem sonat, *pura receptionis*, dummodò simul recipiatur in materiâ tanquam in unico subjecto *inhabentis*. Ratio est: quia subjectum merè *informationis* nec exercet causalitatem passivam, seu materialem, nec prioritatem importat respectu formæ, ut in Physicâ ostendimus *tract. 1. d. 2. c. 2.*; nec aliunde forma sic à tali subjecto pendet, ut sine illo naturaliter esse non possit, ut patet in animâ rationali. Quævis ergo quantitas eo modo uniatur materiali formæ, nec ideo habebit causam materialem plusquam adæquatam, nec dabitur mutua prioritas inter quantitatem & formam, nec quantitas in homine violenta erit, licet ibi non afficiat animam, sed solam materiam. Aliunde in formâ materiali nulla improportio apparet, ut immediate afficiatur à quantitate: non est igitur, cur affectio, vel unio ista negetur. Id ipsum pura de qualitatibus; quæ, licet soli materiæ mediâ quantitate inhæreant, poterunt simul uniri materiali formæ tanquam subjecto *informationis*; ut scilicet forma ista verè afficiatur, ac perficiatur à proprietatibus suis.

Solvuntur Argumenta contraria.

79. *Objic. 1.* Aristoteles, apud quem subjectum generationis est sola materia, alterationis verò totum compositum: subjectum autem alterationis, utique subjectum est accidentium, quæ per alterationem producuntur. Item D. Thomas varijs in locis, & præsertim 1. p. q. 76. ar. 6., ubi docet, nullam

ac-

62
accidens posse in materia intelligi ante formam substantialem. *Resp.* Aristoteles loquitur de subjecto denominationis, vultque, ut generatio, quatenus est transitus subjecti de privatione ad formam, vel de una forma in aliam, denominet solam materiam; alteratio vero præcipue denominet totum compositum; hoc enim verè transire dicimus de frigidum in calidum v. g. Adde retorsionem: nam generatio juxta Aristot. in solâ materia recipitur: sed generatio est motus accidentalis juxta Thomistas: jam ergo aliquod accidens recipitur in solâ materia, quod ipsi pernegant.

80 D. Thomas nostrâ sententiam expresse tenet loco cit. n. 77. Item q. 5. de verit. ar. 9. ad 6., ubi sic ait: *Dimensiones* (id est, quantitas trine dimensâ) *præintelliguntur in materia, non in actu completo ante formas naturales, sed in actu incompleto: & ideo suat prius in via generationis; sed forma est prior in via complementi, scilicet prioritate dignitatis. Quod magis explicat in 4. dist. 11. q. 1. ar. 1. in fine dicens: Dimensio, que præintelligitur ante formam substantialem in materia, non habet esse completum, quia non est dimensio terminata: terminatio enim dimensionis est per formam.* Ubi planè docet, quòd in materia pro priori ad formam recipitur quantitas, quæ dicitur *interminata*, id est, præscindens, quantum est ex debito materiæ, à certâ mensurâ, & figurâ, cujus determinatio provenit à formâ, saltem pro ut contenta in virtute generantis: non enim materiæ, sed formæ tribuitur, quòd corpora, præsertim viventia, talis figuræ sint, tantæque molis. Si autem quantitas in solâ materia recipitur, idem de qualitatibus censendum, quippe quæ non nisi mediâ quantitate recipiuntur. Huc etiam spectant loca citata supra n. 53., quibus alia superaddi possent. Quare ad loca nobis objecta

dicendum, D. Thomam vel solum accidens denegare prioritatem intentionis, non verò prioritatem originis; vel incertum nobis esse, quid ex propria sententia tenuerit in re præsentis. Non enim probo, quòd aliqui Thomistæ volunt, D. Thomam mutasse sententiam. Adde quòd Angel. Doctor non ait, accidentia inharere formæ, sed non advenire priusquam forma sit in materia; quòd utique stare potest, quamvis accidentia soli materiæ inharereant, ut mox dicam.

81 *Objic. 2.*: materia, cum sit pura potentia, non habet existentiam pro priori ad formam: ergo donec formam accipiat, qua reddatur existens, nequit recipere accidentia. *Confirm. 1.*: quia materia prius compleri debet in propria lineâ substantiali, quam in linea diversâ, nempe accidentali. *Confirm. 2.*: quia forma substantialis est actus primus; accidentalis verò est actus secundus: debet autem actus primus præire secundum. 3.: quia in eo differunt actus accidentalis, & substantialis, quòd iste adveniat enti incompleto, ille verò enti completo, seu toti composito. 4.: quia materia non patitur accidentia priusquam sit subsistens; nam passionibus, sicut actionibus, sunt suppositorum: non est autem subsistens, donec suscipiat formam substantialem. 5.: quia accidentia in eo subjecto recipiuntur, cui præcipue tribuunt suos effectus formales, suis nempe denominationibus: has autem præcipue tribuunt toti composito, quòd denominant *album, calidum &c.* *Resp.* Hæc omnia, licet concederentur, non probarent, substantialem formam esse partiale subjectum accidentium, sed esse duntaxat conditionem præviam, ut accidentia in materia recipiantur. Sic juxta Thomistas existentia, & subsistentia prærequiritur ad agendum & patiendum; nec tamen est ratio agendi, vel patiendi, sed

sed tantum prævia conditio, ut virtus activa, & potentia receptiva se se exercent. Hæc doctrinâ stante, foret quidem inefficax nostræ sententiæ probatio ex prioritate accidentium, sed urgerent cæteræ probationes.

82 Reipsâ tamen falsum est, quòd nullum accidens prius insit materiæ, quam forma substantialis. Quare *ad object. neg. Antec.*: quia materia propriam existentiam habet, ut in Physica ostendimus. Quod si mavis, *perm. Antec., neg. Conf. 1.*: nam, si materia, quantumvis pura potentia, pro priori subjectum est proximè aptum ad formam substantialem, cur non etiam ad accidentia? Item, si materia pro priori ad formam, licet nondum existens, jam terminat actionem creativam, cur non etiam terminare queat unionem accidentium? *Ad 1. confirm.*: regula illa non tenet, quando complementa linearum diversæ sunt dispositiones necessariæ, ut materia compleatur in lineâ propria: *Ad 2.*: forma substantialis est actus primus ordine intentionis, perfectionis, aut dignitatis; non tamen ordine executionis, & originis, in quo possunt, ac debent priores esse plures actus accidentales, ut potè preparantes aditum illi formæ. Nec dubium, quòd accidentia verò aliquo sensu sit actus primus; siquidem juxta Adventarios formam substantialem præcedit verâ prioritate naturæ in aliquo genere causæ.

83 *Ad 3.*: quidquid advenit enti completo, seu enti in acta, est quidem actus accidentalis, ut sæpe docent Aristoteles, & D. Thomas: sed non idè quidquid advenit enti incompleto, non est accidens: quemadmodum quidquid loquitur, est animal; nec tamen quidquid tacet, non est animal. Quare generale discrimen inter actus, substantialem, & accidentalem, non sumitur ex illo capite, sed ex eo, quòd alter præ altero intendatur à naturâ in

gratiam suppositi adæquatè distincti. Et verò, si omne accidens advenire debet enti completo, quomodo poterit disponere materiam, ut substantialiter compleatur? nisi fortè materiam disponat ad habendū id, quòd jam habere supponitur. Advenit igitur enti completo illud accidens, quòd resultat ut proprietates compositi, sive ut dispositio perficiens, & ornans, vel etiam disponens compositum ad corruptionem: secus verò quòd gerit munus ultimæ dispositionis ad novam formam. Nec tamen quòd enti completo advenit, in toto composito recipi debet: quemadmodum usus rationis advenit homini jam integrè constituto, nec tamen recipitur nisi in solâ animâ.

84 *Ad 4.*: materia in sententiâ probabilî propriam subsistentiam habet pro priori ad formam. Sed, quamvis non habeat, negandum est, quòd subsistentia præcedere debeat passionibus ad ipsam preparantes, quamvis istæ tribuantur supposito posterius constituto, tamquam subjecto denominationum *calidi, frigidi, &c.* Certè passio, quæ materia recipit substantialem formam, vel unionem, præcedit materiæ subsistentiam, si hæc a forma provenit: generatio quoque, licet supposito passivè tribuatur, prior est ipso. *Ad 5.* instantia est evidens in toto supposito, quòd totum præcipue denominant passionibus, & actionibus, nec tamen in toto recipiuntur, vel à toto procedunt; non enim subsistentia ratione sui recipit, aut agit. Instantia item est in denominationibus *judicantis, volentis, justis, prudentis, &c.*, quæ præcipue tribuuntur toti homini, cum proveniant à formis in solâ anima receptis. Omnibus itaque fatendum est, ut Totum ab accidenti aliquo denominetur *ut quod*, ac per modum subjecti principalis, sufficere quòd in aliqua ipsius parte recipiatur accidens.

85 *Objic. 3.*: accidentia, cum sint

sint proprietates compositi, ab ejus forma dimanant efficienter: nequeunt igitur in materia recipi ante formam. *Resp.* Inprimis accidentia multa solent esse in composito, quæ non sunt proprietates ejus, sed vel ab extrinseco inducta, vel ex precedenti composito remanentia. Deinde plura ex ijs, quæ dimanant efficienter à formâ, verè formam in materia præcedunt aliquo genere prioritatis, juxta Thomistas. Postremò illa quoque accidentia, quæ formam purè subsequuntur, non est cur toti composito inhereant: ex eo enim, quòd forma sit eorum causa efficiens, non sequitur esse quoque causam materialem, sed ad summum esse subjectum informationis, ex n. 78. Quomodò autem accidentia, quæ formam præcedunt in instanti generationis, sint proprietates formæ, & ab eâ efficienter dimanant pro sequentibus instantibus, dictum est in *Physic. tract. 2. d. 4. c. 3. n. 10.*

86 *Objic. 4.*: si quantitas in solâ materia recipitur, erit incorruptibilis, siquidem perire non potest ex defectu subjecti, nec ex oppugnatione contrarij. *Concedo* sequelam cum Exim. Doctore cit. disp. 14. l. 3. n. 57. & 8., ubi optimè probat, quantitatem esse proprietatem materiæ, vel compositi ratione materiæ: unde sequitur esse materiæ cœvam, ab eâ inseparabilem, solùmque corruptibilem integraliter, seu quoad uniones integrales, quo sensu corruptibilis etiam est materia ipsa. Hinc motus ad quantitatem, non est productio quantitatis novæ, sed est *accretio*, id est, adjunctio unius quantitatis ad aliam. Cum autem Aristoteles dicit, materiam esse *non quantum, non quale* &c., non negat, quòd materia recipiat quantitatem (alioqui ne partiale quidem subjectum esset quantitatis), sed solùm quòd cum illâ identificetur: eo nimirum sensu, quo materia dicitur *infernis*, non quia nullam recipiat for-

mam, sed quia nullam secum identificat. *Dices*: quantitas est proprietas compositi secundum gradum corporis: sed hic gradus provenit à formâ, sicut gradus viventis, animalis, &c.: ergo quantitas est proprietas compositi ratione formæ. Certè quantitas debetur composito ratione formæ; quod etiam in homine verum est, cum anima rationalis exigat materiam quantam, nec aliter illam informare possit.

87 *Resp.* Inprimis necessarium non est, quòd peculiaris aliqua species accidentis correspondeat composito secundum gradum corporis; cum enim hic gradus sit genericus, solùm exigit proprietatem genericam, quæ potest esse qualitas materialis *ut sic*. Deinde, *concess. præmiss., dist. consequ.*: ratione formæ, tanquam finis, aut tanquam radicis pure exigentis, *concl.*: tanquã radicis efficientis per emanationem, *neg. consequ.* Itaque, sicut materia ordinatur ad formam, ut ad finem, & à formâ exigitur, idèdque dici potest debita composito ratione formæ; ita etiam quantitas, sine qua nequit materia esse subjectum idoneum formæ, nec operationum ejus. Cæterùm, sicut non idèd materia dimanat efficienter à formâ, sed ad eam præsupponitur; ita de quantitate censendum. Ut autem quantitas absolute dicatur proprietas totius compositi, satis, superque est, quòd à materia dimanet, & à formâ exigatur ad connaturaliter existendum, & operandum, quamvis dici nequeat proprietas formæ seorsum spectatæ, ex defectu dimanationis, & inhesionis. Hæc intellige de quantitate interminata: nam prout certis dimensionibus, aut terminationibus affecta, potius est effectus formæ, vel generantis, quam materiæ.

Vide supra
n. 80.

CAP. VI.

UTRUM QUANTITAS SIT SUBJEC-
tum proximum qualitatum cor-
poræarum?

88 **D**iximus, accidentia in solâ materia recipi, ut forma excluderetur à munere subjecti partialis. Modò quærimus, an in materia proximè, sive immediatè recipiantur? De quantitate non est dubium, quin materiæ immediatè inhereat. De qualitativibus corporeis idem asserunt Hurtado, Arriaga, Carleton, & Jo. Bapt. de Benedictis, qui plures veteres allegat. Sed communis in omni Scholâ sententia, quam tenet D. Thomas pluribus in locis apud P. Suar. d. 14. Met. l. 4., docet, ejusmodi qualitates (saltem si vitales actus excipias) immediatè recipi in quantitate, ita ut hæc sit earum subjectum proximum, materia verò non nisi remotum, aut mediatum, ac veluti prima basis accidentium. Ita cum P. Suar. loc. cit. sentiunt è Nostri Oviedo, Quiros, Rubio, Alphonsus, Peynado, & alij communiter: quæ sententia nobis tenenda est.

89 Nam inprimis, quòd qualitates corporeæ insunt substantiæ mediæ quantitate, docent omnes Philosophi, teste Doctore Eximio loc. cit. n. 7. Illud autem, *mediæ quantitate*, licet ita possit intelligi, ut receptio quantitatis præcedat velut prævia conditio (qualiter præcedit ad formam substantialem), non est cur in præsentia non accipiat de mediatione subjecti proximi: quia nullo ex capite repugnat, unum accidens in altero recipi; ut patet in ubicatione quantitatis, necnon in habitibus, & speciebus, quæ recipiuntur in potentijs accidentalibus, si hæc distinguuntur ab anima. Sic, quia

forma substantialis in materia recipitur mediâ quantitate, merito dicitur in quantitate velut in proximo subjecto recipi, nisi quantitas probaretur huic muneri prorsus inepta. Deinde passim asseritur, quòd colores in superficie recipiuntur, quòdque gravitas & levitas sunt affectiones quantitatis; præcipuè verò raritas, & densitas, non solùm formalis, sive in actu secundo, quæ in extensione actuali consistit, verum etiam radicalis, sive in actu primo, quæ consistit in temperamento caloris & frigoris cum alijs accidentibus, vel, si mavis, in speciali qualitate. Profecto, si raritas & densitas immediatè insunt materiæ, huic immediatius, quam quantitati, præstabunt formales effectus *rarae, ac densæ*, cum materia non sit incapax eorum: hoc autem est contra sententiam omnium, qui effectus hosce à quantitate derivant in materiam, non è converso.

90 Denique sententia communis probari solet ex mysterio Eucharistici. Si enim ibi non inhereant quantitati accidentia panis, sequitur 1., non posse hostiam ab agente naturali calefieri, nec impelli; calor enim, & impulsus debent à solo Deo produci per creationem. Sequitur 2., accidentia omnia inibi existere dissoluta, & inconexa, nec ad motum unius cetera moveri sine novo pro singulis miraculo. Sequitur 3., nihil ibi esse, quòd dicatur calefieri, frigescere, &c., cum nullum sit subjectum affectionum istarum, neque ullus ordo denominationis. Sequitur 4., nullam esse pugnam cum accidentibus corruptivis; nam omnis pugna, seu contrarietas accidentium circa commune aliquod subjectum exerceri debet, ut notum est: unde non poterit ibi naturaliter accedere corruptio specierum. Fateor, in Eucharistia tot fieri miracula, quot necessaria sunt ad exequendum, & occultandum sen-

sibus mysterium. Sed quænam precor necessitas pro tot novis miraculis, à communi sensu remotis? Quotus quisque est, qui novum miraculum expectet, aut cogitet, cum quantitas panis & vini calefit, aut frigeat, cum moventur species sacre, cum decidunt, cum ad corruptionem disponuntur? Tota necessitas, à contrariis asserta, in eo fundatur, quod quantitas nequit esse subiectum qualitatum: pro quo tamen nulla ratio affertur admodum urgens, ut jam ostendo.

91 *Objic. 1.*: materia nullo ex capite apparet impotens immediate recipere qualitates, sicut quantitatem recipit. *Dist.*: nullo ex capite, quod sit ratio à priori, *conc.*; quod sit ratio à posteriori, vel à signo, *neg.*. Satis enim ex mediatione quantitatis, ex ejusque rarefactione & condensatione, atque ex ijs, quæ juxta communem sensum naturaliter accidunt speciebus consecratis, satis, inquam, colligitur qualitatum receptio & inhaesio in quantitate, ut in subiecto proximo, absque immediatâ causalitate materiæ; quæ proinde ad hoc munus non destinatur à naturâ, consequenterque non habet ad id potentiam naturalem.

92 *Repl.*: si quantitas recipere qualitates, esset in hoc munere contrarium instrumentum materiæ, quæ proinde instrumento indigeret ad recipiendum, utique titulo imperfectionis: ergo materia ex hoc titulo evaderet minus receptiva qualitatum, quam si non egeret instrumento; minor quippe est receptivitas mediata, quam immediata. Sed repugnat, quod titulo imperfectionis decreseat receptivitas, cum hæc sit mera potentialitas, quæ in imperfectione fundatur: ergo &c.. *Resp.* Materia pro receptione qualitatum indiget quidem instrumento, seu causâ materiali subordinatâ; sed non ob titulum imperfectionis solius. Cum enim

ex eâ indigentia decreseat materiæ receptivitas, & potentialitas, decreseat etiam imperfectio: quare materia, de facto existens, perfectior est, quam alia forte possibilis non indiga instrumenti. Sed nonne, inquis, omnis indigentia provenit ex imperfectioe? Provenit quidem, tanquam ex conditione propriâ subiecti indigentis (non enim indiget nisi res imperfecta, & finita, ideoque Deus nullo indiget), sed non tanquam ex unicâ ratione formalis cur indigentia sit major, aut minor: potest quippe intra idem genus res perfectior pluribus indigere, quam imperfectior. Sic major & perfectior est potestas magni Regis, quam patrisfamilias: & tamen pluribus indiget ministris, velut instrumentis ad gubernandum. Sic etiam homo, cum sit leone perfectior, multo pluribus indiget, nempe vestibus, calceis, armis, &c..

93 *Objic. 2.*: Munus quantitatis proprium est extendere subiectum, & penetrationem corporum impedire. *Fateor*, hoc esse notius, & quasi primarium munus: at cur non poterit esse munus illius quasi secundarium, qualitates corporeas proxime sustentare? *Objic. 3.*: qualitates materiæ disponunt ad formam substantialem: ergo materiæ inhaerent. *Dist. Consequ.*: materiæ inhaerent mediata, *conc.*; immediate, *neg. consequ.* Qualitates eatenus materiæ disponunt, quatenus & expellunt accidentia contraria novæ formæ, & indifferentiam materiæ determinant. Utrumque præstare possunt absque immediatâ inhaesione in materiâ: primum quidem, quia contraria accidentia pariter inhaerebant quantitati: secundum, quia indifferentia materiæ coarctatur eo ipso, quod quantitatem recipiat talibus qualitibus affectam. Si enim indifferentia agentis æquivoci limitatur à dispositionibus in passu receptis, facilius indifferentia materiæ

limitabitur à receptis in quantitate propria.

94 *Dices*: ergo materia per qualitates non immediate disponitur ad formam. *Neg. Consequ.*: quia nullum aliud subiectum disponitur immediatius: quantitas enim, utpotè incapax recipiendi formam substantialem, nullatenus ad illam disponitur. Quare negandum, quod munus immediate disponendi requirat inhaesione immediate. Sic qualitates propriæ formam substantialem immediate disponunt ad agendum ad extra; non enim immediatius disponunt materiæ, utpotè non activam: & tamen juxta Adversarios non immediate inhaerent formæ, sed soli materiæ. *Repl.*: ergo datur in materiâ quidam effectus formalis immediatus (nempe denominatio *dispositæ*) absque unione immediatâ cum formâ, cujus est. *Dist. Consequ.*: absque unione immediatâ, immediatione inhaesione, *conc.*; immediatione ordinis, *neg. con-*

sequ.: nam mediata inhaesio quædam, & qualitas ipsa, immediate ordinatur ut materiæ dispositam reddant ad formam substantialem. Hoc ipsum Adversarij dicere tenentur in exemplo nupero formæ, quæ immediate disponitur ad agendum per qualitates in materiâ receptas.

95 *Objic.* demum: accidentia panis & vini sine subiecto existunt in Eucharistiâ; quod in nostra sententiâ non verificatur nisi de quantitate. *Resp.*: quantitas existit ibi sine ullo subiecto; reliqua verò accidentia existunt sine subiecto mediato, & substantiali, cui tribui solet nomen subiecti *quod*. Sublatâ autem substantiâ, quæ prima basis est accidentium, hæc verè dicuntur absolute manere sine subiecto: quemadmodum si pyramis immota periret, sublata basi, verè dicerentur sine sustentaculo manere lapides omnes, licet alij alijs innixi.

DISPUTAT. III.

DE ALTERATIONE.

CAP. I.

EXPLICATO BREVITER ALTERATIONIS CONCEPTU, DE QUALITATIS INTENTIONE DIFFERITUR.

Alteratio definiri solet *Motus ad qualitatem*. Sumitur nunc motus pro mutatione, vel transitu subiecti de privatione ad formam. Unde productio qualitatis in primo instanti existentie subiecti, non est alteratio. Illud, *ad qualitatem*, discriminat alterationem à generatione substantiali, & ab accretione, sive augmentatione quantitatis, videlicet per

terminum *ad quem*: hic enim debet esse *qualitas*; quo nomine venit omne accidens, quod nec est quantitas, nec pura modificatio. Itaque alterari est aliter se habere nunc, quam antea, penes qualitates, seu mutare qualitatis statum; ut cum subiectum transit de calido in frigidum, vel de sanitate in ægritudinem. Alteratio dividitur 1. in *activam*, seu *vivalem*, quæ est ipsa qualitatis productio mutativa; & in *terminativam*, quæ est qualitas in subiecto producta, ut connotans præcedentem sui privationem. Dividitur 2. in *pure peractivam*, & *corruptivam*: quarum prima est motus ad qualitatem conuato

carentem, ut productio lucis in aere: secunda est motus ad qualitatem cum expulsionem contrarij, ut productio caloris in aqua cum expulsionem frigoris: & hæc secunda est, quæ in strictissimo Aristotelico sensu vocatur *alteratio*; & cum maxime convenit esse motum successivum.

2 Denique (& est tertia divisio) triplex distingui solet quasi species alterationis: prima dicitur *alteratio simpliciter*, estque motus ad qualitatem in subjecto, privationem illius omnimodam præhabente; ut cum aer penitus obscurus illuminatur: secunda dicitur *extensio*, sive *alteratio extensiva*, estque motus, quo qualitas, in aliqua subjecti parte præexistens, per alias ejusdem subjecti partes continuas propagatur; ut cum calor, ab igne productus in proximis aquæ partibus, sensim protrahitur ad remotiores: tertia dicitur *intensio*, seu *alteratio intensiva*, estque motus, quo quantitas præexistens augetur, ac redditur major in eadem parte subjecti; ut cum eadem aquæ portio jam calida, magis incalescit. Idem erit, si qualitas augetur in eodem subjecto indivisibili, ut gratia in anima rationali. Nec extensio, nec intensio (nisi hæc gradibus constet heterogeneis) propriè variant speciem alterationis, aut qualitatis, juxta illud, *Mais & minus non variant speciem*. Quare melius extensionem dixeris augmentum qualitatis in novis subjecti partibus continuis; intensionem vero augmentum qualitatis in eadem parte subjecti. Utrique respondet suum decrementum: extensioni scilicet *contractio*, quæ qualitas a pluribus ad pauciores subjecti partes contrahitur: intensionem autem *remissio*, qua decrevit qualitas in eadem parte subjecti; ut cum aqua fervens tepescit.

3 Dubium est, in quo consistat intensio qualitatis (quod extensio consistat in additione novarum qualita-

tis partium integralium, & in earum amissione contractio, satentur omnes): & loquimur de intensione terminativa, seu de qualitate intensâ in facto esse, unde facile judicium erit de motu, vel actione intensivâ; necnon de remissione, quæ opposito modo explicanda est. Plurimi negant, intensionem fieri per additionem novarum partium qualitatis in eadem parte subjecti, vel, ut passim loquimur, per additionem gradus ad gradum. Sed, ut illam aliter explicent, variè discurrunt, & intense laborant.

§. I.

Duæ sententiæ rejiciuntur.

* **P**rima sententia, quæ nonnullis antiquis tribuitur, intensionem explicat per majorem expulsionem qualitatis contrariæ, ita ut subjectum fieri magis calidum v. g. nihil aliud sit, quam plus frigiditatis amittere. Sed *rejecitur*. 1.: quia lux intenditur, & contrarium non habet. 2.: quia gratia, cum primum existit, lethale peccatum penitus expellit; atque adeo, cum deinde intenditur, jam non habet contrarium, quod expellatur: id quod maxime locum habet in gratia Dei paræ, quæ intensissima fuit absque ulla contrarietate peccati à subjecto expellendi. 3.: quia expulsio contrarij naturali necessitate sequitur primarium effectum formæ, tanquam effectus secundarius: ergo, simul ac formæ existit, suumque primarium effectum communicat necessariò expellit contrarium, quantum potest. 4.: quia, si frigus à calore pellitur paulatim, seu non totum simul; ergo partim pellitur, & partim manet: ergo partes habet, ex quibus ejus intensio coalescebat, & quarum diminutione remittitur.

5 Secunda sententia est Durandi, qui cum alijs nonnullis censet,

in

in intensione penitus destrui qualitatem remissam, & novam produci indivisibilem, perfectioremque præcedenti: atque idem in remissione contingere vice versa. Sed *rejecitur*. 1.: quia gratia non destruitur, nisi per lethale peccatum: ergo, dum intenditur, non destruitur gratia præcedens, cum nullum ibi peccatum interveniat. 2.: quia habitus remissus intenditur ab actu instanti, in quo illum producit: sed in eo instanti non perit talis habitus; alioquin physice causaret actum, quando non est: ergo. 3.: quia remissio non fit per destructionem totius qualitatis præhabitæ, & productionm novæ imperfectioris: ergo. *Prob. Antec.*: quia, dum aqua fervens incipit tepescere, nulla causa est, per quam novus calor destructo priore producat: non aqua ipsa, ut liquidum est: non ignis, quem amotum, vel extinctum suppono: non agentia circumstantia, quæ possunt esse frigidissima, ut nix, aut glacies: non denique causa prima, quia nulla præit exigentia ex parte subjecti, vel alterius causæ creatæ; & quia sequeretur, habitum vitiosum, v. g. mentiendi, cum remittitur, a solo Deo produci præter exigentiam creaturæ; quod absurdum est. Adde, quod aqua deberet primo impetu recuperare summum frigus, siquidem primo impetu totam expellit qualitatem contrariam.

6 4.: quia valde absolum est, & contra omnes Philosophos, generatim negare veram & propriam intensionem in qualitatibus. Hoc autem re ipsa præstat sententia Durandi. Quia intendi est augeri, perfici, majoremque reddi qualitatem in eadem parte subjecti præexistentem: at hoc propriè verificari nequit, ubi omnimodò destruitur qualitas præexistens: non enim augetur, perficitur, aut fit majus, quod de medio tollitur, & penitus evanescit, ut locum alteri relinquat. Certè negari

nequit salvâ doctrinâ Concilij Trident. sess. 6. cap. 10. & can. 22., quod gratia & virtutes augeantur in nobis verè, & realiter. Accedit, quod juxta hanc sententiam dabitur intensio etiam in formâ substantiali; cum tamen omnes unocore negent, substantiam intendi posse. Patet sequela: nam, dum expulsa formâ embryonis introducit anima, nihil deest ad intensionem Durandinam. *Dices*, deesse convenientiam specificam utriusque formæ. Sed *contra* est, quod nec nova qualitas juxta Durandum potest esse ejuſdem inſimè speciei cum præcedenti: tum quia nihil corrumpitur à suo simili: tum quia indivisibilis qualitas intrinsecè & notabiliter perfectior aliâ, nequit non ab eâ differre plusquam numero. Si autem sufficit convenientia in specie subalternâ, hoc pacto dari quoque poterit intensio in substantiâ, si nimirum anima pure vegetativa pellatur à subjecto per sensitivam, & hæc per rationalem, ut multi putant in formatione hominis accideret.

7 *Objic.* 1.: cum arcus intenditur, & remittitur, priorem ubicationem amittit, & novam acquirit. *Faſtor*: sed illa non est propriè intensio, aut remissio, sed tensio, & compressio, major, aut minor, in quadam extensionis variatione consistens, quæ partes cogit mutare locum, & consequenter ubicationem. *Objic.* 2.: intensio est transitus à minore ad majorem qualitatem: ergo qualitas minor, seu remissa, cum sit terminus à quo, perire debet. *Inſo* in augmentatione quantitatis, aut ignis, & in nutritione viventium, quæ pariter est transitus à minori ad majus, nec tamen destruit terminum à quo in sensu objectionis. Itaque intensionis terminus à quo, non est qualitas remissa specificativè sumpta, & quoad positivum, sed est qualitas reduplicative ut remissa, seu quoad caren-

tiam,

tiam, aut privationem incrementi; quæ privatio atque perit per intensiorem.

8 *Objic.* : actus vitales, ut intellectio, & amor, non aliter intenduntur, quam per adventum actus perfectioris destructo imperfectiore: idem ergo de cæteris qualitatibus censendum. *Resp.* Antecedens falsum esse supponitur satis communiter ab Authoribus, nominatim à P. Suar. d. 46. Met. l. 2. n. 13. Sed, licet verum sit, inde tantum sequitur, actus vitales non esse proprie intensibiles; quod quidem ex terminis non est absurdum; non enim latitudo intensiva est proprietas omnium qualitarum, ut probat, ac certum esse docet P. Suar. cit. sect. 2. n. 10. Absurdum tamen est consequens objectionis; cum certissimum sit, qualitates plerasque veræ ac propriæ intensiōis esse capaces.

9 Sed occasione istâ obiter quæres, an reipsâ verum sit, quod actus vitales non aliam admittant intensiōem, quam impropiam, & Durandinam? Affirmant plerique Recentiorum, quos citat, & sequitur P. Peynad. *hic tr. 1. d. 1. n. 60.* Probant: quia major claritas cognitionis unius, quam alterius, non consistit in compositione graduum, sed in specifico indivisibili modo tendendi: unde cognitio intuitiva, quantumcumque remissa ponatur, semper claritate superat abstractivam de eodem objecto, quantumcumque intensam. Sic etiam amor efficax superat inefficacem, non ex additione reali, sed ex modo tendendi: ex quo etiam capite differunt inter se iudicium absolutum, & conditionale, disjunctivum, & determinatum. Sed probatio istâ parum urget. Quamvis enim cognitio intuitiva non differat mere gradualiter ab abstractivâ, quia est in diverso genere, vel specie adæquata; quid prohibet unamquamque in lineâ suâ crescere, & augeri gradu-

liter? Certè inter intuitivas pãssim accidit, ut alię sint alijs clariore. Similiter, est o amor efficax & inefficax plusquam intensivè differant, sicut etiam iudicia memorata; unde probas, plusquam intensivè differre amores efficaces, quorum alius est alio ferventior? aut absoluta iudicia, quorum aliud sit alio vividius?

10 Idcirco negativam partem tenent antiquiores, quamquam illam magis supponunt, quam probant. Mihi tamen præferenda videtur affirmativa. Tum quia placuit ferè omnibus, qui rem ex professo examinarunt. Tum etiam, quia in accidentibus spiritualibus præsumptio stat pro indivisibilitate, & simplicitate omnimoda, nisi aliud constet; ut ita magis accedant ad indolem substantiæ, cui insunt. Nihil autem est, unde constet aliud in intellectu & amore; sicuti constat in gratiâ, & habitibus, de quibus non est dubium quin verè & propriè augeantur in eodem subjecto. Itaque intensio actuum vitalium, sãkẽm spiritualium, impropria est, neque aliud significat, quam quod unus actus omnino simplex, ad alium ejusdem lineæ adæquate distinctum comparatus penes claritatem, aut fervorem, est eo perfectior ex indivisibili naturâ suâ. Quo sensu etiam Divina cognitio dici solet creatas omnes excedere perfectione intensivâ, & unus Angelus dicitur intensivè perfectior alio: ubi certum est non dari propriam intensiōem, prout hæc sumitur in præsentia, scilicet prout importat verum augmentum formæ præ-existentis in eodem subjecto.

S. II.

SENTENTIA THOMISTARUM,
eiusque varie explanationes impugnantur.

11 **S**ententia Thomistarum est, qualitatem, cum intenditur, nul-

lallantis augei secundum entitatem suam, sed eas intensiōem consistere in maiore radicatione ipsius in eodem subjecto; sic enim qualitas magis subiectum actuat, perfectiusque denominatur, quamvis ipsa in se sit indivisibilis versus intensiōem, seu partibus carens intensivis. Dum autem quæritur, quid sit radicatio ista major? Thomistæ dividuntur in explanationes multas, ac varias. *Prima* dicit, esse novam & perfectiorem existentiam qualitatis. *Secunda*, majorem ejusdem qualitatis unionem ad subiectum. *Quarta*, peculiarem modum, cui nomen est *modus majoris radicationis*, quique non aliud munus habet. *Quinta*, terminationem ejusdem qualitatis penes magis esse in subiecto. *Sexta*, nihil importare distinctum à qualitate præhabitâ, sed per sola connotata extrinseca salvari.

12 Sed in primis explanationes istę ferè omnes *rejiçuntur* communi argumento: quia, dum advenit nova existentia, novaeductio, &c., vel destruit præcedentem, vel cum illâ conjungitur. Si primum dicas, incidit in sententiam Durandi, & ipsẽm impugnaveris argumentis, illo præferum, quod sumitur ex remissione caloris in aqua. Si secundum, admittis in existentia, eductione, &c., additionem gradus ad gradum, quam in qualitate tantopere fugis, & in quâ manifestè infringuntur argumenta tua. *Rejiçuntur* etiam omnes, nullâ excepta: quia juxta D. Thomam 2. 2. q. 24. ar. 4. ad 3. charitas (idem est in alijs qualitatibus) *augetur essentialiter, augetur secundum essentiam*, quando intenditur: at augmentum istiusmodi nulla ex prædictis explicatio verificat. *Prob.*: quia non augetur essentialiter, quod solam augetur accidentaliter; nec augetur secundum essentiam, quod solam auge-

tar secundum aliquid adæquate distinctum ab essentia: sed statibus prædictis explanationibus, qualitas solum augetur accidentaliter, & secundum aliquid adæquate distinctum ab essentia, ut patebit consideranti: ergo &c..

13 Deinde singularum rejiciuntur explanationes illæ. *Rejiçitur* prima. Tum quia falso supponit distinctionem realem essentię ab existentia. Tum quia imperceptibile est augmentum existentię, nisi augeatur essentia: nam totum munus, & formalis effectus existentię, est reddere essentiam formaliter positam extra causas, & extractam à nihilo, seu à statu purę possibilitatis: at essentia indivisibilis, si semel verè posita est extra causas, & à nihilo extracta, quomodo magis poni, vel extrahi poterit? nisi forte, non obstante indivisibilitate, partim sit extra, & partim intra causas, aut partim aliud, partim nihil.

14 *Rejiçitur* secunda. Tum quia, cum omniseductio inferat existentiam termini, majoreductio debet inferre naturaliter majorem termini existentiam: unde hæc explicatio relabitur in præcedentem. Tum quiaeductio illa major supponit suum terminum jameductum, & quidem totum, utpote indivisibilem: supponit, inquam,eductum per actionem totalem, siquidem prioreductio sufficiens erat ad existentiam ejusdem termini. Illa ergo majoritas novæeductiois nequit non esse prorsus inutilis, atque adeo naturaliter impossibilis. Et hic redargui poterunt Thomistę argumento, quo in Physicâ ipsi rejiciunt influxum duplicis causę totalis in eundem effectum: videlicet, *Quod est totumeductum, nequit magis educi* &c.. Accedit, quodeductio connaturalis specificatur à termino vel unice, vel præcipue: ergo perfectiorieductio respondere debet terminus perfectior.

15 *Rejicitur* tertia. Nam i. nulla ratio est, cur qualitas, cum primum existit, non adquirat unionem maximam, cuius est capax, & appareat statim intensissima: quia tam ipsa, quam subiectum, innatè propendunt in talem unionem; & aliunde plures qualitates à nullo contrario retardantur, ut lux, que contrario caret, aut gratia, que contrarium excludit in prima productione sui. 2.: distinguitur est valde, quod gratia Deiparæ, immò & humanitatis Christi Domini, præcindendo ab unione, & inhæssione actuali, non sit intensior, & perfectior, quam gratia cuiuslibet pueri recens baptizati. 3.: licet uniones ejsdem formæ possint, saltem divinitus, esse diversæ, & inæquales in alijs prædicatis, nequit tamen unio informativa crescere, vel minui, in esse unionis & communicationis, si forma est eadem, & subiectum idem: nequit ergo ex ea pendere, quod forma magis, aut minus, subiectum actuet, ac denominet. *Prob. Antec.*: tum quia unio quævis informativa est ultima determinatio formæ, ut subiectum actuet: ergo non relinquit in formam indifferentiam à maiore unione determinabilem: non aliter, ac ubicatio, quia est ultima determinatio corporis ut sit in loco, nullam in eo relinquit indifferentiam à maiore ubicatione determinabilem respectu ejsdem loci. Tum etiam, quia unio informativa in esse talis inspectatur ab extremis, & ex eis totam perfectionem derivat: non est ergo, unde crescat, aut decreascat, dum extrema sunt omnino eadem. Mitto, quod unio juxta plerisque Thomistis non distinguitur ab extremis.

16 *Rejicitur* quarta. Quia modus ille, si majoris radicationis est, reddat formam magis in subiecto radicatum: ergo & magis communicatam, si ve unitam; non enim aliud in præsentibus significare potest *radicatio*: ergo mo-

us ille re ipsa est unio major, subiective impugnationibus hum. præced. Vel, si non est unio, cum aliunde non sit forma, nec subiectum, nequit augere formalem effectum formæ, redereque subiectum magis calidum v. g.: non enim effectus formalis augeri potest per aliquid distinctum à suis omnibus constitutivis, quæ sunt forma, subiectum, & unio. Et hinc *rejicitur* etiam quinta. Quia terminatio illa (que utique modus quidam esse debet, cum non sit qualitas, nec pars qualitatis), si facit formam magis esse in subiecto, nihil est aliud, quam major inhæssio, atque adeo major communicatio, seu major unio, nunc nunc impugnata. Vel, si velis, ut inhæssio distinguatur ab unione, non pertinebit ad constitutionem effectus formalis, quem proinde augere non poterit, ex modo dictis. Adde, quod major inhæssio est majoreductio, vel eam supponit: quare impugnari poterit ex n. 14..

17 *Rejicitur* sexta. Quia doctrinam de connotatis extrinsecis abundè rejecimus, tum in Logica, ubi de Relatione; tum in Physica, ubi de Unione ab extremis distincta. Et verò, quis percipiat, effectum formalem, v. g. *calidum*, realiter & intrinsece augeri, vel minui, nullo sui constitutivo aucto, vel minuto? aut aquam nihil intrinsece acquirere, cum intrinsece incalcescit ad fervorem usque? nihil ve intrinsecum amittere, cum de summe frigida sit intrinsece tepida? nec frigidam ut octo, distingui realiter à frigida ut unum? Nonne intensio, juxta omnes, est motus realis, & realis actio? Quem ergo terminum habet? Nonne manus, dum calefit, intrinsece mutatur, & transit in novum statum? Quomodo autem dabitur transitus, & mutatio intrinseca, per sola extrinseca connotata? Numquid fieri potest, ut justus ex uno gratiæ gradu. *scilicet* per-

veniat ad sanctitatem S. Francisci, quin aliquid intrinsecum denuò adquirat? Hæc profectò satis ostendunt, quantis prematur angustijs sexta illa Thomistica radicationis explicatio. Sed præterea tam illa, quam reliquæ omnes *rejici* poterunt ex dicendis §. sequenti.

§. III.

Vera sententia probatur, & defenditur.

18 **V**era nobis sententia est, in-tensionem fieri per additionem novarum partium qualitatis in eodem subiecto, vel, ut passim loquimur, per additionem gradus ad gradum; partes enim qualitatis secundum incrementum intensivum, *gradus* vocant. Hos gradus, claritatis gratiæ, octonario numero determinant Authores, ita ut calor summus v. g. sit calor *ut octo*, & calor minimus calor *ut unum*. Quamvis enim calor summus quoad latitudinem intensivam sit quoddam continuum permanens, & coalescat vel ex partibus sine fine dividuis juxta Aristotelem, vel ex innumeris fere punctis intellectibus juxta Zenonem: tamen, ut confusio vitetur, imaginatione dividimus calorem summum in octo tantum partes determinatas; ut cum lineam mente dividimus in palmos octo: vel sicut Astronomi lineam æquinoctialem dividunt in gradus 360..

19 Porro qualitates naturales (ut hoc obiter notem) certum habent intensiois terminum, quem naturaliter transilire non valent in præfenti ordine rerum. Id quod præbari solet, tum ex limitatione agentium naturalium, quorum virtus nequit in infinitum procedere. Tum ex eo, quod omnes, aut fere omnes qualitates, sunt dispositiones, aut proprietates alicujus formæ substantialis, cujus gratiæ exi-

tunt: unde nequeunt excedere limites exigentiæ formæ illius, juxta præsentem rerum ordinem possibilis, cui maxime debentur. Si tamen existerent perfectiores aliæ formæ, ac virtutes activæ, nihil obstitet ex parte qualitatum intensiori majori; cujus proinde mensura naturalis, sumenda est potius ab extrinseco, quam ab intrinseco qualitatum ipsarum. Quod à fortiori verum est in qualitativis supernaturalibus, cujusmodi sunt gratiæ, charitas, &c.: hæc quippe suapte naturam tot gradus admittere possunt, quot Deo producere placuerit. In ordine autem ad potentiam Dei absolutam intensio cujusvis qualitatis crescere potest in infinitum syncategorematicè; quia nulla inde contradictio sequitur. Quod ad remissionem attinet, supposito continuo Aristotelico, qualitas contrario carens remitti potest magis ac magis sine termino, non solum divinitus, sed etiam naturaliter; nam quæcumque tenuis portio designetur, semper est designabilis tenuior alia, in qua nihil impedit naturalem conservationem lucis, v. g. si non desit agens. Aliud dicendum de qualitate contrarium habente; quæ, si nimirum remittatur, facile vincitur. At, supposito continuo Zenonico, ultimus remissionis terminus erit punctum indivisibile; & eò pervenire naturaliter poterit qualitas contrario carens; non verò qualitas contrarij obnoxia, propter dicta modò.

20 Nostra igitur de intensioe sententia, nrm. 18. expressa, quam tenent Scotistæ cum D. Bonaventura, & Scoto, Nominales cum OKamo, & Authores nostri cum P. Suarez d. 46. Met. s. 1., quibus accedunt Aver-sa, Spinosa, Murcia, & plures alij; probata satis censeri potest impugnatione cæterarum. Sed præterea *probatur* sic. Dum calor v. g. intenditur, subiectum fit magis calidum: sed nequit

ita fieri sine additione caloris, seu novę partis ejus: ergo tunc novus caloris gradus superadditur. *Prob. Min. 1.*: nequit subjectum reddi magis calidum nisi a majore calore: ut enim calore simpliciter opus est ad calidum simpliciter, ita majore calore ad magis calidum, juxta proverbium illud, *sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis*, quod hic valere debet, si nunquam alias: atque ita fert usus loquendi; quis enim calorem intentum non vocitet remissio majorem? Sed calor non fit major calor absque additione novę partis caloris, ut patet exemplo rerum quarumlibet, quę majores sunt, cujusmodi sunt homo, arbor, ignis, domus: ergo &c.. Et verò quomodo poterit in aliquā lineā fieri majus, cui nihil additur in eā lineā? *Dices*: additur calori radicatio major. *Contra*: radicatio nec est calor, nec pars caloris (vel, si est, habemus intentum): ergo in lineā caloris nihil addit: ergo, licet recedat calorem magis radicatum, non reddet majorem. Profectò, juxta Adversarios, radicatio ipsa nequit fieri major sine adventu novę radicationis: ergo nec calor sine adventu novi caloris.

21 2.: nequit subjectum fieri magis quantum, magis ubicatum, magis unitum, magis calidum extensive, sine additione quantitatis, ubicationis, unionis, & caloris: ergo nec potest fieri magis calidum intensivè, quin debeat calor additio. Cur enim non hic militet regula aliās generalis, quod nulla denominatio, nullivè formalis effectus, crescit in ratione talis, sine incremento formę illius, à quā provenit? *Dices*: potest etiam crescere formalis effectus ex incremento unionis. Fateor: sed nunquam sine incremento formę, sine quo nequit crescere unio informativa, ex n. 15. *Confirm. 1.*: qualitas, dum intenditur, verè auge-

tur, verumque accipit augmentum sui: tum quia intentio idem sonat, ac augmentatio qualitatis in eodem subiecto: tum quia de intentione gratiæ in homine iusto certum id est ex Tridentino sess. 6. can. 32. definiente, hominem iustificatum per opera secundum Deum facta verè mereri augmentum gratiæ. Sed augmentum rei cujuslibet sonat accessionem novę partis ejusdem rei, ut patet in augmentis per aggenerationem, per nutritionem, per accretionem, per qualitatis extensionem: ergo &c..

22 *Confirm. 2.*: juxta Concilium Trident. sess. 7. can. 7., per sacramenta novę Legis datur gratia semper omnibus rite suscipientibus: ergo homini iusto per Eucharistię sacramentum datur gratia tam verè, quam peccatori attrito per sacramentum Pœnitentię. Sed peccatori attrito datur absoluta qualitas gratiæ, & non præcisè modulus quidam à gratiā distinctus: ergo & homini iusto; in quo proinde redditur gratia intensior per additionem gradus ad gradum, seu gratiæ ad gratiam. *Urgetur*: nova gratiæ radicatio, in quocumque consistat, dum iusto datur per sacramentum, vel est gratia verè ac propriè, vel non est? Si non: ergo, si sola datur nova radicatio, Concilij definitio falsa erit in sensu vero ac proprio. Si autem verè gratia est: ergo, cum illa non destruat gratiam præcedentem, ut Thomistę fatentur contra Durandum, verè additur in homine iusto gratia ad gratiam; & ob eandem rationem admitenda erit additio caloris ad calorem, & sic in cæteris qualitativis, cum pariter nova radicatio debeat esse verè ac propriè calor, &c..

23 *Confirm. 3.*: qualitas intensa est magis activa, quam remissa; ut experimur in luce, calore, & alijs, utque docet D. Thomas 2. 2. q. 24. ar-

2. ad 3.: ergo qualitas, dum intenditur, acquirit aliquid virtutis activæ, quod antea non habebat: ergo acquirit aliquid entitatis proprię; non enim virtus activa distinguitur ab entitate qualitatis, etiam apud Thomistas. *Confirm.* denique: qualitas non intenditur nisi ab agente, quod virtualiter præcontinet entitatem ejus, & quatenus præcontinet, ut est certum: ergo agens, dum intendit calorem v. g., agit ut præcontentivum entitatis caloris, & virtutem fecundam caloris explicat ut talem. Sed virtus ista non explicatur nisi producendo calorem: ergo tunc verè producitur calor. At non producitur præcisè calor præexistens; tum quia hic supponi potest ab aliā causā conservatus; tum quia nequit intendi per solam majorem educationem sui, ex dictis n. 14.: producitur ergo nova caloris entitas, quæ præcedenti superadditur.

24 *Urgetur*: calor non nisi per calefactionem intenditur; non enim ignis aquam fervere facit, nisi calefactionem continuando: sed calefactio est actio productiva caloris: ergo &c.. *Urgetur* iterum: juxta omnes, plus virtutis calefactivæ in agente requiritur ad intendendum, quam ad primò producendum calorem remissum: ergo actio intensiva non producit solam majorem radicationem caloris. *Prob. consequ.*: quia radicatio major, in quocumque modulo ponatur, non est calor (alioquin jam adderetur calor ad calorem), nec est aliquid calore perfectius, immò nec æquè perfectum, cum omnis modus naturalis sit imperfectior absoluta re, quam modificat. Repugnat autem, quòd productio termini, qui non est calor, sed est virtutis quod calore ignobilius, plus virtutis calefactivæ in agente requirat, quam productio caloris; ut per se evidens apparet.

25 *Objic. 1.*: juxta Aristotelem 4. Physic. t. 84., *Ex calido fit magis calidum nullo factò in materia calidore*; ergo nullo calore in materia denuò producto. *Neg. Conf. qu.*: nam Aristotelis perspicua mens est, quòd per intentionem nulla pars materiæ fiat calida, quæ antea verè calida non fuerit; alioquin non tam intensio, quam extensio dabitur. Ideò textus ille sic pergit: *nullo factò in materia calido, quòd non esset calidum, quando erat minus calidum*. Verissimum hoc est; sed non tollit, quòd eadem materia, jam calida, magis calida fiat additione caloris. Unde D. Thomas explicans illum textum lect. 14. litt. K. dicit, quòd *prior calor advenit posteriori*.

26 *Objic. 2.* auctoritas D. Thomæ, sæpe docentis, quòd intensio non fit per additionem formæ ad formam, v. g. charitatis ad charitatem, aut albedinis ad albedinem, sed per majorem ejusdem formæ radicationem, quatenus scilicet qualitas magis subiecto inest, & inhæret, magisque in eo esse incipit, seu quatenus è subiecto educitur ab actu imperfecto ad perfectum. Et in Opusc. 48. tr. 2. cap. 4. expressè negat S. Doctor, intensio nem fieri per additionem gradus ad gradum. *Resp.* Angelic. Doctorem respò pro nobis esse satis probabiliter suaderetur à PP. Rubio, & Alphonso, & præfertim à P. Hurtado disp. 5. de Generat. sect. 5., ubi Cajetani testimonium adducit satis aperte declarantis, nostram, & D. Thomæ sententiam non nisi verbis aut modo loquendi disside-re. Itaque D. Thomas, dum negat additionem formæ ad formam, loquitur de formis in suo esse completis, seu non coordinatis invicem ad constituendum unam formam completam: quia tum temporis nomen *forma* (idem puta de nomine *charitas*, &c.) communi usu non erat indifferens ad for-

mam totalem, & partialem; sicut etiam nunc accidit in quibusdam formis substantialibus; nemo enim dicit absolute, quod in nutritione arboris, aut etiam lacertæ, vel colubri, additur forma ad formam, aut anima ad animam, quamvis certum sit, etiam apud Thomistas, quod tunc additur forma partialis, aut pars anime.

27 *Dices*: opinio, tum temporis asserens additionem formæ ad formam, loquebatur de formis, quæ in eodem subjecto unirentur, adeoque de formis partialibus. Esto: sed utebatur locutione tum temporis insolita, & absurdum sensum præferente, ideoque improbatà per Div. Thomam: quemadmodum nunc improbaretur qui diceret in arbore, vel colubro nutritionem fieri per additionem arboris ad arborem, aut colubri ad colubrum, quamvis solum intenderet significare novarum partium additionem. Hodie tamen locutio illa satis communiter accipitur de formis partialibus; ut cum dicimus passim, quod in febricitante, si ponatur sole sub ardenti, additur calor ad calorem; & in cubiculo, si nova candelâ superveniat, additur lux ad lucem; sicut etiam gratia ad gratiam in homine iusto, locutione consonâ Tridentinæ, ut vidimus n. 22.. Quare modum istum loquendi non improbat hodie D. Thomas; immo nec improbat in 4. Physic., ut patet ex verbis citatis n. 25.. Sensum verò nostrum approbat S. Doctor 3. p. q. 7. ar. 12., ubi planè supponit in gratiâ, & in calore, pluralitatem graduum: *gradus autem caloris ut duo* (inquit Cajetanus in 1. 2. q. 52. ar. 2.) *calor quidam est, & sic de alijs.* Eundem approbat 2. 2. q. 24. ar. 4. ad 3. docens, qualitatem, dum intenditur, augeri secundum es-

sentiam, & secundum virtutem activam.

28 Docet quidem eodem loco D. Thomas, quod nihil est aliud, qualitatem augeri secundum essentiam, quam eam magis inesse subjecto, quod est magis in eo radicari, nempe quia *accidentis esse est inesse*. Sed non loquitur immediate de *inesse* formali, seu de in hærentiâ in actu secundo; in hac enim non consistit essentia accidentis, cum ab eâ realiter separari possit, ut in Eucharistiâ patet. Si renuas, responde huic argumento: Quod accidentis esse sit inesse, non probat, in intensiōne destrui totam essentiam qualitatis præcedentis, & novam produci; quamvis juxta Thomistas destruatür tota radicatio, totumque inesse præcedens, & producatür novum, ne alioquin radicatio constet gradibus, & quidem heterogeneis: ergo nec probat, essentiam qualitatis augeri, quamvis ejus inesse augeatur. Responde item huic alteri: Quod accidentis esse sit inesse, non probat, quantitatem Eucharisticam destrui secundum essentiam, cum destruitur secundum inesse: ergo nec probat, qualitatem augeri secundum essentiam, cum augeatur secundum inesse. Loquitur ergo Angel. Doctor de *inesse*, & *radicari* in actu primo, sive in exigentiâ, quod est ipsissima essentia qualitatis, impotens augeri nisi per additionem partium sui. Mediatè tamen, aut ex consequenti, loquitur etiam de in hærentiâ, & radicatione formali, quæ quidem eò major est, quod plures formæ partes eidem subjecto unit. In hoc igitur sensu veras agnoscimus locutiones D. Thomæ; nempe quod qualitas eatenus intenditur, quatenus in eodem subjecto magis radicatur, magis inest, magis incipit esse, magisque educitur ab actu imperfecto ad perfectum: hæc enim

omnia verificantur eo, quod qualitas secundum novas sui partes incipiat esse, &c.. Mirum certè, si juxta D. Thomam magis incipiat esse, quod jam totum est in rerum natura. Nec te moveat Opusc. 48.: tum quia ponitur inter incerta D. Thomæ: tum quia ibidem expressè admittitur pluralitas graduum, solumque negatur quod sint designabiles, scilicet à nobis, qui non possumus sensu discernere unum ab alio.

29 *Objic. 3.*: duo gradus caloris vel sunt similes, vel dissimiles. Si primum; non poterunt conjungi; quia duo accidentia solo numero distincta nequeunt esse in eodem subjecto. Si secundum; non resultabit ex eis una qualitas, sicut nec ex albedine & dulcedine. *Resp.*, esse dissimiles aliquatenus, ut dicemus quæst. sequenti, ubi hanc objectionem diluemus. Nunc autem admittam similitudinem, quod duo accidentia solo numero distincta non possint in eodem subjecto conjungi, *distinguo* sic: quando sunt completa, seu non invicem coordinata ad integrandum unum totale, *transseat*; quando coordinationem istam habent, *nego*. Nec accidens individuatur à subjecto, nisi extrinsecè, seu quoad nos; ut alibi ostendemus. *Repl.*: ergo, si Deus plures quantitates partes conjungeret in eodem subjecto, fieret intensio quantitatis. *Retorqueo*: ergo pariter fieret intensio, si Deus in eodem subjecto majorem unionem tribueret quantitati, vel formæ substantiali. Præterea *neg. Consequ.*: tum quia partes quantitatis naturâ suâ non sunt aptæ perficere simul idem subjectum, sed ex se requirunt partes subjecti distinctas, & expenetratas: tum quia formalis effectus quantitatis non admittit in eodem subjecto magis & minus. *Repl.* iterum: ergo saltem

partes unionis, quibus anima rationalis unitur diversis partibus corporis, facient intensiōnem unionis in anima, cum omnes in eâ conjungantur. Sed iterum *neg. Consequ.*: tum quia unio non recipitur in anima, juxta communem sententiam: tum quia partes illæ non denominant animam magis unitam nisi extensive.

30 *Objic. 4.*: essentiæ consistunt in indivisibili; sunt enim sicut numeri, qui quavis additione vel detractiōne variantur: ergo essentia caloris v. g. nullam additionem patitur, aut detractiōnem: & alioquin non erit eadem essentia caloris intensi, & remissi. *Confirm. 1.*: ille calor fit intensus, qui antea remissus erat: ergo ille ipse, qui remissus erat, præstat effectum formalem intensè calidi. *Confirm. 2.*: forma accidentalis est actus purus: ergo est expert compositionis. Quod maxime vim habet in gratiâ, quæ, cum sit participatio Divinæ naturæ, debet simplicitatem ejus imitari. Adde, quod alioquin gratia remissa perfectior erit, quam intensa, cum sit minus composita, proindeque magis accedens ad simplicitatem Dei.

31 *Respond. ad object.* Essentiæ consistunt in indivisibili, non quoad integritatem physicam (ut evidens est in essentiâ arboris, & in quavis alia materiali), sed tantum quoad prædicata essentialia, per definitionem expressâ, quia, quolibet eorum addito, vel dempto, essentia est alia, saltem inadæquate, sicut alius est numerus qualibet unitate dempta, vel addita. Essentia ergo caloris intensi, & remissi, non est eadem quoad physicam integritatem, licet semper sit eadem quoad metaphysicam præ-

dicata, per quæ definitur sub conceptu caloris ut sic: quod facile percipies exemplo arboris teneræ, & proceræ. Observa tamen, posse additionem esse integram in ordine ad unum conceptum, & in ordine ad alios essentialium: sic additio palmi ad lineam palmarem, est integralis respectu hujus conceptus *linea*, & est essentialis respectu istius *linea bipalmaris*. Quamvis igitur additio novi gradus sit purè integralis per ordinem ad conceptum *calor*, poterit esse essentialis per ordinem ad conceptum *calor ut ocio*, vel *ut quatuor*, quo jam exprimitur essentia caloris reduplicative ut aucta. Observa insuper, calorem augeri secundum essentiam (quod nec Thomista negabit, nisi contra D. Thomam), quatenus augetur secundum entitatem suam, & ita, ut partes additæ veram essentiam caloris habeant, sicut præcedentes. Hoc tamen augmentum non dicitur essentialis, sed integrale: quia non efficit, ut calor magis verificet nomen, & definitionem caloris ut sic. Et hinc calor intensus est major, sed non magis calor, si hoc sonet, magis proprie illi convenire nomen caloris: sic arbor proceræ est major, sed non magis arbor, quam tenera. Subjectum tamen dicitur magis calidum, quia non poterat dici majus, nisi cresceret in entitate suâ, quam in recto importat nomen *calidi*. Dummodo tamen de re constet, loquere pro libitu.

32 *Ad 1. confirm. dist. Antec.*: fit intensus per additionem graduum, *conc.*; sine tali additione, *neg. Antec.*. Tum *dist. consequ.*: ille ipse seorsim à gradibus superadditis, *neg.*; simul cum novis gradibus, *conc. consequ.*. Et in isto in extensione caloris: nam ille calor fit extensus, qui antea contractus erat, &c.. *Ad 2. neg. Antec.*: quia nec omnis forma accidentalis ita est actus purus, ut excludat compositionem integram

(quod manifestum est in quantitate, & in qualitate extensâ); nec ita, ut sit purè forma, nihil habens potentia receptivæ, cum quantitas recipiat qualitates, ut etiam intellectus & voluntas, quæ sunt formæ accidentales juxta Thomistas, recipiunt actus, & habitus. *Dices*: saltem forma accidentalis ita est purus actus, ut non constet partibus inter se unitis per modum actus & potentia, qualiter uniti essent gradus intensiois, si darentur. Sed *quæro*, cur non poterunt uniri gradus unione continuativa? Quia, inquis, talis unio est propria quantitatis, & rei quantæ. Assentior, si sermo sit de unione continuativa, quæ requirit extrema experientata. Sed cur repugnet species alia continuativæ unionis, quæ importet penetrationem extremorum? Non ne juxta Thomistas intensio est motus continuus? ergo in eâ datur continuitas partium, quæ, cum sit in eodem subjecto, non est continuitas extensiva. Præterea, quamvis gradus uniantur per modum actus & potentia, ita ut quilibet sit potentia simul & actus respectu diversorum, quid inde?

33 Quod circa gratiam addebatur n. 30., nullius est ponderis: nam eadem vi probat, quod gratia debet imitari perfectiones alias Divinæ naturæ, proindeque debet esse infinita, substantialis, irreceptibilis, incapax intensiois, &c.. Gratia ergo est participatio naturæ Divinæ, quia sanctificat, quia peccato opponitur, quia radicat operationes supernaturales intelligendi & amandi, quia præstat jus ad gloriam. Cæterum, cum sit proprie intensibilis, Divinam simplicitatem imitari nequit. Nec ideo gratia remissa perfectior erit, quam intensa: quia, licet res simplicior, seu minus composita, perfectior sit, cum cætera sunt paria; secus accidit, cæteris imparibus; alioquin materia prima foret per-

fectior toto leone, vel toto homine, & punctum materiæ perfectius toto Mundo.

34 *Objicitur* denique multiplex exemplum ad probandum, eandem formam pro varietate unionis & circumstantiarum præstare posse varios effectus formales, & aliquos modo explicare, modo cohibere. Nam 1. rationalis anima reddit oculos, & non aures, potentes videre. 2. eadem quantitas, nulla sui parte superaddita, reddit corpus rarum magis extensum. 3. eadem species visualis in aere recepta non illum denominat proxime aptum videre, sicut organum visus. 4. idem subjectum, licet jam totum actuatum, potest magis ac magis actuari, absque additione potentia actuabilis. 5. eadem causa efficiens, pro varietate actionis, & applicationis, varios producit effectus. 6. gratia habitualis non tribuit Christo Domino denominationem filij Dei adoptivi, quam tribuit puro homini. Verum hæc omnia extra rem adducuntur, cum nullum eorum probet, eandem formam, in se invariata, in eodem subjecto explicare posse se nunc majorem, nunc minorem effectum formalem, pro sola varietate unionis.

35 *Ad 1.*: rationalis anima non reddit oculos magis *animatus*, quam aures. Denominatio autem *potentis videre* non provenit in organo visus a sola anima, sed simul a dispositionibus accidentalibus. Et quamvis unio animæ diversa sit in oculis, & in auribus, quod plerique negant; non tamen est major in esse unionis informativæ (alioquin anima foret capax intensiois, si quidem posset magis ac magis uniri, seu radicari), licet in exigentia dispositionum diversa sit, aut perfectior. *Ad 2.*: in corpore raro denominatio *magis intensi* provenit formaliter ab ubicatione tanquam à forma, quæ

necessario est major in entitate suâ; unde retorquetur exemplum. Radicaliter autem provenit à quantitate, non sola, sed præut conjuncta cum certâ qualitate, vel temperamento, sine cuius additione reali non provenit extensio major. *Ad 3.*: aer non est subjectum capax illius denominationis, quantumvis species uniatur, aut radicetur magis ac magis.

36 *Ad 4.*: licet idem subjectum possit actuari magis, absque additione potentia actuabilis; non tamen absque additione formæ actuantis, quæ additio requiritur, & sufficit, ut crescat formalis effectus *actuati*. Insistentes: idem subjectum, tamen totum actuatum, potest actuari magis: ergo & eadem forma, tamen tota sit actuans, poterit magis actuare. *Dist. Antec.*: potest actuari magis, ab eadem forma invariata, *neg.*; à novâ formâ, vel parte formæ, *conc. Antec.*. Tum *dist. consequ.*: eadem forma (in se non aucta) poterit magis actuare novum subjectum, vel partem subjecti, *transfert*; idem subjectum in se invariata, *neg. consequ.*. Nobis sufficit, quod effectus formalis, ipsumque *actuari*, & *actuare*, crescere nequeat, quin vel forma, vel subjectum crescat: cumque in præsentem supponatur non crescere subjectum, superest ut crescat forma. Et retorquetur exemplum: nam potentia passiva, quia in se ipsâ non augetur, non fit intensior, quantumvis augeatur receptio, & passio ergo nec forma, si non augetur in semetipsâ, fiet intensio, quantumvis augeatur unio, & radicatio.

37 *Ad 5.*: varietas actionis, aut applicationis, non conducit ad novum, vel majorem effectum, nisi ponat in rerum natura novam, vel majorem entitatem, à se distinctam, in qua stat novitas, vel majoritas effectus. At varietas unionis, aut radicatio-

nis, à Thomistis asserta, nullam ponit entitatem a se distinctam. Unde & exemplum hoc retorquetur: nam varietas actionis non variat effectum causæ efficientis, ut patet in quantitate Eucharistica: ergo nec sola varietas unionis variabit effectum causæ formalis. Ad 6.: Christus Dominus non est subiectum capax denominationis illius, utpotè requirentis personam extraneam adoptanti. Quare id non provenit ex defectu radicationis, quæ certè non deest in gratiâ Christi.

CAP. II.

SINT NE GRADUS INTENSIONIS
homogeni? an heterogeni?

38 **S**uppositâ latitudine graduum in qualitibus intensis, superest inter Authores hujusmodi latitudinis quæstio proposita, eaque celebris, circa graduum indolem, seu naturam. Duplex est sententia principalis. Prima gradus asserit homogeneos, idest, omnino similes inter se, neque ullum per se ordinem requirentes; ita ut, qui modo producitur primus, potuerit esse octavus, aut è converso, & sic de reliquis. Ita Scotiitæ apud Pontium, & è Noltris PP. Conimbric., Vazquez, Arriaga, Quiros, Ulloa, & alij. Secunda gradus adstruit heterogeneos, idest, dissimiles, & s'napte naturâ certum inter se ordinem servantes; ita ut, qui primus est, non potuerit naturaliter esse secundus, aut iste primus; sed potius secundus per se s'pponat in subiecto primum, tertius secundum, & sic de cæteris. Ita Doctor Exim. d. 46. Met. s. 1. à n. 30., quem sequuntur PP. Hartad., Compt., Cardinal. de Lugo, Tellez, Alphons., & alij, quos citat, & sequitur P. Peynad. tr. 1. de Gener. d. 2. n. 5.. Authores alij mediâ viâ incedunt. Qui-

dam enim gradus heterogeneos agnoscunt in solis qualitibus operativis aliarum similium: quidam in solis qualitibus contrarium habentibus. Sunt & alij, qui cum Pat. Lynce problema judicant quæsitum hocce, & utriusque partis argumenta solvere nituntur.

39 **M**ihi quidem præferenda videtur sententia Doctoris Eximij. Quæ probatur 1. generatim: Si qualitatis intensio fit per gradus homogeneos, ijdem gradus ex se indifferentes erunt, ut vel intensionem, vel extensionem faciant, ita ut ipsis per accidens sit primò produci vel in eadem, vel in pluribus partibus subiecti: at hoc est falsum: ergo intensio non fit per gradus homogeneos. Majorem ultrò concedunt Adversarij. Prob. Min.: quia, si Major vera est, ijdem gradus naturaliter indifferentes erunt, ut inter se uniantur per uniones intrinsecè diversas, videlicet per uniones intensivam & extensivam, quæ utique diversitatem habent intrinsecam, cum altera exigat intrinsecè penetrationem extremorum, altera expenetrationem eorundem (suppono cum plerisque Adversarijs, & cum communi Philosophiâ, gradus intensionis inter se uniri, non solum mediare, seu ratione subiecti, sed etiâ immediate, secundum primo, tertium secundo, &c.; non enim aliter posset qualitas intensa dici unum per se, vel eorum continuum): atqui talis indifferentia graduum ad uniones intrinsecè diversas, impossibilis est: ergo. Prob. Min.: quia uniones, saltem naturales, nequeunt esse intrinsecè diversæ sine ullâ diversitate extremorum, à quibus specificantur: hæc enim ratione Authores in præsentî contrarij rejiciunt diversas radicationes Thomisticas, ut vidimus cap. præced. : si ergo extrema, nempe gradus qualitatis, nullam diversitatem, nec distinctionem ha-

habent, repugnat in ijs indifferentia naturalis ad uniones intrinsecè diversas. Profectò, juxta Contrarios, unio informativa variari nequit sine variatione subiecti, vel formæ, vel utriusque: ergo nec unio continuativa sine variatione suorum extremorum; cum eadem ratio militet utrobique.

40 **C**onfirm.: ex formis omnino similibus, in eodem subiecto concurrentibus, nequit intensio fieri. Prob.: quia nequit subiectum ab ijs propriè reddi perfectius ac melius affectum, licet reddatur affectum pluries. Patet hoc exemplis. Nam 1. idem objectum, si videatur simul ab octo lippis, aut cæcipientibus, non videtur intensius, aut clarius, quàm ab eorum uno, nec tam clarè, quàm si à perspicaci oculo videretur per visionem claram ut octo. Similiter idem objectum, octo simul phrasibus, idem & eodem modo significantibus, explicatum, non explicatur clarius, quàm unicâ; nec homo redditur disertior, aut eloquentior per meram multiplicationem phrasium illiusmodi. Petrus item, octo simul homines cognoscens per cognitiones octo, singulas claritatis ut unum, non ideò redditur clarius, aut vividius cognoscens, quàm per unam earum, nec tam clarè, quàm si cognoscat unicum hominem claritate ut octo. Nec obstat, quòd vitalis actus non admittat intensionem propriè, & formaliter: admittit enim saltem æquivalenter, aut virtualiter: quod sufficit, ut ex ejus comparatione indagetur perfectio intensionis formalis, cui æquivalet. Nec item obstat, quòd prædictæ visiones, aut cognitiones, non uniantur invicem. Tum quia, etiamsi unitas inter se singas, idem invenies. Tum quia, stante præcipuo contrariæ sententiæ fundamento (de quo infra n. 58.) ad intensionem nihil aliud requiritur, quàm quod plures formæ similes afficiant idem subjec-

tum: sic enim illud reddent magis affectum; non extensive; ergo intensive. 1. 2.: chrysellam A., lucidum ut octo, nemo non dicit pulchrius, & perfectius illuminatum, quàm chrysellam B. octies majus, sed lucidum ut unum: & tamen in numero graduum, seu partium lucis, ambo sunt paria: mox ergo partes octo lucis ut unum in vi perficiendi subiectum æquivalent octo gradibus lucis intensæ: sed semper agnoscenda est in intensione perfectio specialis, quæ superet extensionem ejusdem qualitatis remissæ, tametsi par sit in utràque numerus partium, & unionum. Dices: specialis perfectio intensionis in eo præcisè consistit, quòd partes qualitatis, in eodem subiecto conjunctæ, fortius operentur & contrarijs resistent; quia, ut ajunt, *virtus unita fortior*, tum ad agendum, tum ad resistendum. Sed contra: tum quia in intensione debet agnosci specialis perfectio in ordine ad perficiendum subiectum, ut patet in exemplo allato. Tum quia major expeditio ad agendum, & resistendum, quæ sumitur ex majore conjunctione virtutis, non est specialis perfectio intensionis; cum possit etiam extensioni competere, non solum divinitus, si partes subiecti penetrantur, sed etiam naturaliter per condensationem subiecti: certum quippe est, quòd qualitas ejusdem gradus fortius agit ac resistit in subiecto densò, quàm in raro, nec tamen condensatio est intensio.

42 3.: si Deus in eadem parte subiecti conjungeret plures partes formæ ignis, non fieret ignis intensior, nec subiectum redderetur magis ignitum intensive, licet esset ignitum pluries. Dices 1.: forma substantialis non est capax intensionis. Fateor: sed ex tuâ sententiâ sequitur absurda capacitas, cum in formâ substantiali reperiri possit illa eadem ratio, propter quam à te dicitur qualitas intensibilis, nempe quia

plures ejus partes, omnino similes, in eodem subiecto conjungi possunt: *Dices* 2.: ad intentionem requiritur capacitas naturalis partium formæ similium, ut uniantur simul eidem subiecto. Sed *contra*: capacitas naturalis partium qualitatis omnino similium, ut eidem subiecto simul uniantur, à nobis etiam negatur; nec tibi licet eam supponere. Præterea, solam inde sequitur, quod forma substantialis nequit intendi naturaliter: poterit tamen divinitas intendi, siquidem potest in eâ salvari totus conceptus intentionis. Sic, licet quantitas nequeat creari naturaliter, si tamen à Deo producatur ex nihilo, verè creabitur, quia totus creationis conceptus in eâ salvabitur. *Dices* 3.: exemplum hoc pariter militat contra gradus heterogeneos: nam, si Deus in eâ sem materiam conjungeret formas substantiales dissimiles, non resultaret intentio. Immo ex nostrâ sententiâ sequitur, ex formâ corporeitatis & anima resultare formam intensiorem.

43 *Sed contra*. Nihil nos cogit admittere formam corporeitatis, aut aliam subordinatam. Sed, quamvis admittatur, non ideo resultabit intentio; quippe quæ in nostrâ sententiâ non resultat ex formis, aut partibus, utcumque dissimilibus, sed tantum ex convenientis sub eodem saltem genere proximo: si enim ad diversa genera spectent, intentionem hand faciunt. Sic qualitas unita quantitati, & in eâ recepta, non facit cum ipsa, accidens intensius; nec ex materia & formâ fit substantia intensior, licet fiat substantia major. Quod si divinitus unirentur eidem materiæ plures formæ ejusdem generis, v. g. animæ leonis & equi, tunc ideo non resultaret intentio, quia hæc in nostrâ sententiâ non constituitur, nisi ex partibus per se unitis, cum sit unam per se: illæ autem animæ non possent inter se uniri nisi per accidens, cum non sint invicem ordina-

tæ ad unum constituendum. At in principiis Adversariorum defectus unionis per se nihil obstat; nam, siquid valet præcipuum eorum argumentum, ad intentionem sufficit, quod subiectum, per formas similes iterum atque iterum, denominetur, & non extensive, seu non secundum partes distinctas.

44 *Prob.* 2. specialiter in qualitatibus univoce activis, seu productivis aliarum similium. Si gradus sunt homogenei, non stabit receptissima Philosophia, quam experientia comprobat, & Adversarij veram agnoscunt: nempe, quod intentum nequit à remisso produci, nec augeri: quod ex doctis æque intensis, aut æque remissis, nequit alterum in alterum agere, nec augeri ab altero: quod que nulla qualitas in proprio subiecto potest intendere semetipsam. *Probat*ur absurda sequela. Nam 1., datâ homogeneitate, quidquid operatur qualitas intensa ut octo, poterit operari qualitas remissa, extensa tamen per partes octo: unde octo partes subiecti, singule calidæ ut unum, poterunt in eodem passo producere calorem ut octo, vel ut septem, sicut illum producere possent alius calor ut octo: jam ergo poterit intentum à remisso produci. *Prob. Antec.*: quia remissa qualitas, dicto modo extensa, nec minorem, nec dissimilem virtutem, aut perfectionem habet, quam intensa ut octo, cum totidem coactet partibus omnino similibus. Aliunde sufficienter applicari potest quoad partes omnes; si nimirum particula, vel punctum passi, proxime circumdetur octo calidis ut unum; vel si octo illæ partes agentis calidi miraculose penetrarentur.

45 2. poterit calidum ut quatuor producere duos caloris gradus in calido ut sex, illudque ultimo disponere ad ignitionem: poterit igitur intentum à remisso, augeri. *Prob. Antec.*: ubi adest subiectum capax, & agens applicatum,

&

& ex se productivum effectus, neque ullum obstat contrarium validius, nihil deest ad productionem effectus: sed calidum ut sex, capax est duorum ultra graduum, & eorum ex se productivum est calidum ut quatuor, si sunt omnino similes gradibus primo & secundo; nec adest contrarium validius, quia duo frigoris gradus, qui sunt in passo, superari possunt à calido ut quatuor: ergo &c. 3. ob hanc eandem rationem poterunt duo calida ut quinque se se invicem intendere usque ad summum. Ac demum poterit qualitas in proprio subiecto intendere semetipsam: cur enim quinque caloris gradus nequeant in ligno, cui insunt, producere tres alios? siquidem nec deest capacitas subiecti, nec virtus activa, nec applicatio?

46 Negant Adversarij sequelas istas: quia, inquit, *Simile non agit in simile*, eo quod finis agentium ex nature instituto sit assimilare sibi passum: unde nec remissum potest agere in intensum, ne reddat illud sibi magis dissimile; nec duo calida ut quinque possunt in se invicem agere, quia cum supponantur similia, cessat finis agendi; nec calidum in semetipsum potest agere, quia nequit se reddere sibi simile, cum similitudo postulet distinctionem. *Sed contra* 1.: proloquium illud, *simile non agit in simile*, falsum esse debet in sententiâ homogeneitatis, utpotè contrarium regulæ philosophicæ, Quod agentia naturalia appetunt virtutem suam explicare pro capacitate subiecti applicati. Certè substantialis effectus nunquam desinit produci, nisi vel ex defectu applicationis, vel ex incapacitate subiecti, quatenus præoccupati formâ impossibili, & tenaciore, vel frustraneam reddente novam formam: ideo enim ignis v. g. non agit in materiam jam ignitam, quia materia præoccupata est formâ impossibili, quæ

frustrâ expelleretur ad inducendam aliam omnino similem. Cur ergo non idem dicatur in effectu accidentali?

47 *Contra* 2.: duo calida ut quinque, se se invicem intentione, evadent tandem similia in intentione ut octo: ergo sine detrimento similitudinis poterunt in se invicem agere. *Contra* 3.: octo calida, singula virtutis ut unum, applicata passo non calido, vel agunt per modum unius agentis actione communi, vel agunt singulatim unumquodque ab alijs præscindens? Si hoc secundo modo: ergo; cum singula intendant assimilare sibi passum, singula in eo producent unum caloris gradum, ac proinde octo simul gradus producentur in eodem passo, quod evadet calidum ut octo. Si autem agunt actione communi: ergo totum illud agens conabitur assimilare sibi passum, quantum potest. Sed passum, magis evadet simile toti complexo ex octo calidis ut unum, si recipiat octo caloris gradus, quam si recipiat unicum; tunc enim in passo, & in agente adæquato, par erit numerus homogenearum partium caloris, qui est forma similitudinis: octo igitur gradus in eodem passo tunc producentur.

48 Et hinc impugnatur alia responsio Adversariorum, vel eadem sub alijs terminis: nempe, Quod superioritas agentis respectu passi, est conditio requisita naturaliter ad agendum, non minus, quam applicatio localis; nec de hoc alia ratio reddi potest, quam natura ipsa rerum, nota per experientiam, quæ perpetuò cernimus, nec simile agere in simile, nec remissum in intentum: Quemadmodum sola experientia monstrat, nullum agens in passum agere nisi approximatum. Impugnatur, inquam quia octo calida ut unum, applicata passo non calido, vel etiam passo jam calido ut quatuor, superioritatem ha-

bent sufficientem, ut illud intendant utique ad sextum gradum, saltem si agant per modum unius agentis, ut sine dubio agent, si continua sint. *Prob.*: quia tunc agens est superius, quando forma, per quam agit, perfectior est in agente, quam in passio. Sic autem accidit in calu posito: nam forma, per quam agens agit, cum sit calor constans octo gradibus, utique perfectior est calore passio, constans gradibus quatuor, aut sex. Nec obstat, quod octo illi gradus non sint in eadem parte subiecti agentis, sed in octo partibus distinctis. Nam hoc non tollit, quod sint entitative similes & æquales gradibus passio, & aliunde superiores quoad numerum.

49 Unde sic arguo: gradus illi, prout existentes in octo partibus, non sunt minus perfecti, quam si essent in eadem parte agentis: sed si essent in eadem parte, suppositam haberent respectu passio: ergo. Si dicas, esse minus perfectos quoad unionem, facile rejicietur: tum quia unio non est ratio agendi, proindeque non variat perfectionem virtutis activæ: tum quia non est unde sumatur perfectio major unionis intensivæ, quam extensivæ, si extrema utriusque sunt eadem, vel æqualia. Aliter arguo: calor intensus ut octo, solum est superior calore ut quatuor secundum numerum partium similiarum: sed hæc etiam superioritas datur in octo gradibus extensis: ergo utrobique datur superioritas sufficiens ad agendum in calidum ut quatuor. Si dicas cum nonnullis, in calore intenso, præter excessum numeri, dari quoque perfectionis excessum ex parte unionum: quia gradus posterioris advenientes uniantur perfectius, quam priores. Iterum rejicietur: tum quia sic jam ponitur inæqualitas, atque adeo heterogeneitas, in unionibus; quæ posita, penitus infirmitur quidquid contra graduum heterogeneitatem objici-

tur. Tum quia dum intensio fit instantaneæ, ut saepe in luce contingit, nulla est inter gradus prioritas, aut posterioritas, nec temporis, ut supponitur, nec item naturæ, siquidem gradus nullam inter se subordinationem, aut causalitatem habent: tunc ergo nullus dabitur inter uniones ordo, nulla inæqualitas.

50 Denique ratio illa n. 46., quod calidum remissum nequit intendere semetipsum, quia defectu distinctionis nequit se reddere sibi simile; absurdè probat, nullum accidens operari posse in proprio subiecto, etiam æquivoce, cum agens etiam æquivocum intendat assimilare sibi passum similitudine analogica, quæ pariter distinctionem requirit: unde non poterit lux in proprio subiecto producere calorem, nec actus habitum, ne species cognitionem; quod nemo dixerit. Sicut ergo accidentia ista operantur in subiecto suo, quia in eo datur capacitas, & in ipsis virtus activa, & applicatio; cur ob easdem rationes non poterit calor ut quinque, producere tres alios caloris gradus in subiecto proprio? Dices fortè, nullum accidens operari, nisi in bonum substantiæ, cui inest: unde, si substantia solum petit calorem ut quinque, nequit calor iste se magis intendere. Sed rejicitur hæc responsio: tum quia calor aqua ferventis operatur ad extra sine commodo substantiæ, cui inhæret. Tum quia gravitas hominis, ex alto ruentis, producit motum in subiecto proprio, certè non commodam. Tum quia saltem frigus remissum atque tepidæ poterit intendere semetipsum sine juvamine formæ aquæ, cum hæc intentio cedat in bonum propriæ substantiæ: unde ruet communis probatio pro virtute activâ substantiæ in suas proprietates. Similiter calor viventis, si præter debitam remittatur, poterit se se intendere proprio Marte.

51 Dicendum igitur, qualitatem remissam idcirco non posse intendere semetipsum, nec aliam æquè vel magis intensam, quia gradus superiores sunt dissimiles inferioribus, nec in eis continentur ut in causis univocis, aut adæquatis, quantumcumque inferiores multiplicentur extensive. Sic enim idonea ratio redditur experientiæ; nec recursus fit ad occultam rerum naturam, Philosopho vitandus quoad fieri possit. *Dices*: ratio quidem idonea est, si vera sit: sed restat probandum eam esse veram. Sic, si verum esset quod materia ditans non est ejusdem speciei cum materia applicatâ, idonea ratio foret, cur ignis in applicatam agat, non in distantem: sed quia verum non est, idcirco recurritur ad occultam naturam rerum.

52 Sed verò ex hoc ipso probatur efficaciter nostra sententia sic: Ubi occulta natura rerum inquiritur, illa hypothesei censenda est existere de facto, quæ magis congruit effectibus, aut fenomenis experientia notis, seu per quam de ipsis reddi potest idonea ratio philosophica, dummodo aliunde talis hypothesis non sit impossibilis, nec sit evidens oppositam existere. Hæc est Maxima generalis, a nullo Philosopho neganda, quæ facile potest exemplis confirmari, si foret opus. At in præsentem occulta inquiritur natura intensiois, cujus effectibus, aut fenomenis, quæ experimur, multo magis congruit hypothesei heterogeneitatis graduum, quam homogeneitatis, cum illa præ istâ idoneam suggerat experientiæ rationem philosophicam, ut Adversarij agnoscant, & videtur evidens: nec aliunde hypotheseis illa est impossibilis, ut ferè omnes Adversarij fateantur, & adeo certum visum est Exim. Doctore, ut loc. cit. n. 41. dixerit, nullam sibi rationem

occurrere, quæ vel apparenter ostendat impossibilem esse talem hypotheseim: nec præterea evidens est oppositam existere, ut quisque videt. Hæc igitur hypothesis censenda est existere de facto. Hinc retorquetur exemplum applicationis. Si enim non esset evidens, nec fenomenis alijs congruentius, materiam distantem ejusdem esse speciei cum applicatâ, non immerito censetur specie diversa, ex eo quod ignis in eam non agat. Adde, quod hujus experientiæ redditur idonea ratio ex limitatione ignis, & aliorum agentium.

53 *Prob.* 3. in qualitibus corruptivis, seu contrarium habentibus. Pro quo supponenda est doctrina communis, quod scilicet qualitates contrariæ pacifice conjungi possunt in gradu remisso, v. g. calor ut quatuor cum frigore ut quatuor: quod item, quantum una crescit, tantum præcisè decrescit altera, ita ut ex utraque simul nequeant existere in eodem subiecto pluriquam octo gradus: quare calor ut quinque, solum coheret cum tribus gradibus frigoris, calor ut sex cum duobus, calor ut septem cum uno, calor ut octo cum nullo; similiterque vice versâ. Hoc posito, sic arguitur. Si gradus sunt homogenei, primus gradus frigoris inductus in subiectum calidum ut octo, vel debet expellere omnes caloris gradus, vel nullum: non enim est cur uni præ alijs opponatur, siquidem omnes sunt omnino similes. Sequelam autem falsam esse nemo dubitat, cum certum sit, unum duntaxat caloris gradum tunc expelli. Nec dicas, ex gradibus caloris illum expelli, qui primus, vel qui ultimus productus est. Nam, si intensio fiat instantaneæ, ut contingit saltem initio Mundi in calore ignis, & frigore aquæ, nullus gradus est primus, nec ultimus. Præterea, esse primum, aut ultimum,

si non tollit similitudinem cum cæteris, circumstantia est impertinens ad contrarietatem, quæ fundari debet in intrinseca indole formarum. Quo etiam rejicitur responsio P. Quirós, communitatis quædam ordinem unionis, & educationis, vi cuius uni gradus pendeant ab alijs, non e converso. Nam in primis, hoc est fundare contrarietatem, non in gradibus ipsis, sed in diversa eorum unione, vel educatione. Deinde, si talis ordo non fundatur in diversa indole graduum, non est unde proveniat. Postremo hinc faciunt, quæ in simili diximus n. 49.

54 Communis Adversariorum responsio est, quòd primus gradus frigoris opponitur uni gradui caloris vagè sumpto, quatenus exigit ne in subiecto sint octo gradus caloris, seu ne sint plusquam septem, quod verificabitur uno expulso, quicumque ille sit: quinam autem sit expellendus, sola causa prima determinat, sicuti determinat quænam gutta sit expellenda è vase aqua pleno, cuius in medio nova ponitur gutta; vel sicuti determinat effectus quoslibet quoad individuum, v. g. ex infinitis gradibus primis, qui possent divisive produci, quinam sit producendus hic & nunc. Sed *contra* 1.: primus frigoris gradus contrariatur calori ratione indolis intrinsece formalium effectuum, qui ab utroque præstantur: sed à gradibus caloris, sive vagè, sive determinate sumantur, in sententiâ homogeneitatis præstatur formalis effectus ejusdem indolis: ergo utroque modo subsistit contrarietas. Quòd si contendas, tò *vagè* conducere ad contrarietatem, sic infero: ergo primus frigoris gradus, expulso uno caloris, contrariatur adhuc uni ex septem residuis vagè sumpto. *Prob. Conseq.*: quia unus caloris gradus, vagè acceptus, sive accipiatur ex septem, sive ex octo, ejusdem rationis est tam quoad

indolem sui & effectus formalis, quam quoad acceptionem vagam: si ergo primus frigoris contrariatur uni caloris vagè sumpto ex octo, cur non & uni vagè sumpto ex septem? Nulla certè disparitas apparet; nisi contrarietas absurdè reducatur, non ad naturam graduum, sed ad solum numerum, ita ut octo caloris gradus contrariantur uni frigoris, non quia tales, sed quia tot.

55 Et hinc *contra* 2.: sint in eodem subiecto quatuor caloris gradus, & quatuor frigoris: ex datâ responsione sequitur, quòd novus caloris gradus superveniens non magis pugnabit cum uno vagè gradu frigoris, quam cum uno caloris præexistentis, tantumque exigit expulsionem alicujus gradus ex totâ præcedenti collectione frigoris & caloris. *Probat*ur absurda sequela: quia novus ille gradus æquè est composibilis cum omnibus & singulis quatuor frigoris, ac cum omnibus & singulis quatuor caloris; existeret enim connaturaliter in subiectum cum quatuor frigoris, si unus ex quatuor caloris præhabiti expelleretur; & absque dubio pacificus esset, dummodò in subiecto non daretur collectio graduum octo præter ipsum, sive frigoris, sive caloris: ergo æquè satisficeret exigentiæ novi gradus per expulsionem unius è quatuor caloris, ac unius è quatuor frigoris: ergo cum utrolibet eadem est pugna, vel inimicitia novi gradus; talis enim pugna eò tendit, ut gradus ille sine violentiâ existat, quod æquè obtineret per expulsionem utriuslibet. *Urgetur* exemplo ipso responsionis: si in vase pleno permixtæ sint vini & aquæ guttæ numero pares, nova aquæ gutta superveniens non potius exigit expellere unam ex guttis aquæ, quam ex guttis vini; quia solum est incompossibilis cum collectione omnium utriusque liquoris, quarum qualibet expulsa, æquè benè re-

ci-

ciperetur: ergo pariter &c.

56 *Urgetur* iterum: in casu posito quatuor frigoris gradus non contrariantur se solis quinto gradui caloris, sed prout conjuncti cum quatuor alijs caloris præexistentis. *Prob.*: quia eatenus contrariantur, quatenus illius gradus introductioni resistunt: non autem resistunt, nisi prout conjuncti cum alijs quatuor caloris, siquidem, uno ex ijs deficiente, statim cessaret resistentia, ut est certum. Contrarietas ergo relatu ad quintum caloris gradum non consistit in solo frigore ut quatuor, sed constituitur etiam intrinsece per quatuor alios caloris gradus, quorum quolibet ablato, & toto frigore permanente, cessaret contrarietas. Non igitur quinto illi gradui contrarium est frigus tantummodò, sed totum complexum ex frigore ut quatuor & calore ut quatuor: quæ sequela proculdubio est absurda.

57 Quapropter in sententiâ homogeneitatis salvari nequit vera contrarietas qualitatum; solum quippe salvatur quædam impossibilitas numeralis, & quasi localis, instar plurium corporum in eodem loco, vel more guttarum aquæ in vase superpleno; quatenus scilicet, quia subiectum non capit plusquam octo gradus, sive ex utraque, sive ex utralibet qualitate contraria, idè adveniente quinto caloris debet unus frigoris loco cedere. At, quòd contrarietas non sit solum ratione numeri graduum, vel incapacitatis subiecti, sed insuper fundari debeat in adversâ indole qualitatum, certum videtur: tum ex communi sensu Philosophorum: tum quia alioquin eodem modo contrarius esset calor ut octo alteri calori ut octo, ac frigori ut octo, siquidem æquè non patitur naturaliter in eodem subiecto consortium illius, ac istius. Admittenda est igitur in gradibus cujusque qualitatis

heterogenea indoles, seu natura diversa; vi cuius octavus caloris gradus determinate pugnet cum primo frigoris præ cæteris, septimus cum secundo, sextus cum tertio, quintus cum quarto, & e converso. Sic enim clara & idonea ratio redditur omnium, quæ in contrarijs experimur. Nam quærenti, cur calor ut quatuor sociari possit cum frigore ut quatuor? respondetur, quia in eo gradu contraria non sunt, nisi dispositive, quatenus unumquodque disponit ad gradum alteri contrarium. Et quærenti, quæ gradum frigoris expellat quintus caloris? respondetur, quartum. Cur istum præ alio? quia ex propria indole cum isto determinate pugnat, non cum alijs. Et hinc etiam applicari potest nostra sententiæ præbatio, quam dedimus num. 52.

CAP. III.

EXARRANTUR ARGUMENTA
contraria.

58 **O** Bjic. 1., & principaliter: potest intensio fieri per gradus similes: ergo ita fit de facto; quia non sunt absque necessitate multiplicandæ entitates dissimiles. *Prob. Antec.*: si Deus in eodem subiecto poneret plures caloris gradus similes, v. g. ex ijs, quos dicimus primos, subiectum fieret magis calidum: non extensive: ergo intensive. *Confirm.* 1.: in eo eventu subiectum fieret magis calefactivum, & in eo sentiret tactus majorem calorem: at ex hisce signis cognoscimus intensiorem qualitatum: vel ergo tunc agnoscenda est intensio caloris, vel generatim abroganda est fides experientijs circa intentionem. *Confirm.* 2.: ijdem gradus indifferentes sunt, ut vel extensionem, vel intensiorem faciant: sed, qui extensionem faciunt, sunt similes: ergo. *Prob. Maj.*
exem-

exemplis. Nam vinum rubrum, si aqua diluatur, minus rubrum apparet; non alia de causa, nisi quia gradus rubedinis, antea intensiorem facientes, postea in plures materiae partes dispersi, faciunt extensionem. Item vitrea conspiciuntur ideo conferunt ad visionem clariorem, quia species alias diffundendae per oculum, & extensionem facturæ, conspiciuntur ope coeunt in unum veluti punctum, & intensiorem faciunt. Similiter hic rumor, aut sonus intensior ex pluribus sonis in eodem loco simul editis, qui possent in diversis locis seorsim edi.

59 In primis argumentum retorqueo. Potest intensio fieri per gradus dissimiles, ita ut non sit opus recursum ad causam primam, vel ad occultam rerum naturam, pro reddenda ratione multiplicis experientiae: ergo ita fit de facto; quia recursum iste non est absque necessitate faciendus. Deinde in isto multifariam. 1. exemplis adductis n. 40. & 42.: nam idem objectum, simul visum ab octo lippis, fieret magis visum: Petrus, simul cognoscens homines octo per octo cognitiones similes, fieret magis cognoscens: eadem materia, simul recipiens plures formas igneas, fieret magis ignita: sed in isto *magis* non numeretur extensivè: ergo intensivè. 2.: intensio, juxta Adversarios communiter, non fit sine unione graduum inter se: & tamen, si subjectum idem reciperet plures gradus non inter se unitos, fieret magis calidum, & non extensivè. 3.: idem subjectum simul habens calorem, lucem, albedinem, dulcedinem, est magis qualificatum, quam si solam lucem haberet: non magis extensivè: ergo intensior qualificatio resultat ex illis omnibus qualitativibus.

60 Fatendum est igitur, dari medium inter *magis intensivè*, & *magis extensivè*, si hoc tantam sonet extensio-

nem quantitativam: datur enim quoddam *magis*, quo significatur extensio purè numeralis, in mera entitatum multiplicatione consistens, quae nec facit intensivè majus, nec cum quantitativa extensione coincidit: atque in hoc sensu idem valet *magis ac pluries*. Hoc patet in nuperis instantiis; nec non in hypothesi, quia idem effectus produceretur à duplici simul causa totali, vel idem locus à duplici simul corpore repleretur: tunc enim & effectus *magis* productus, & locus esset *magis* occupatus, idest, *pluries*. In forma *neg. Antec.* objectionis: quia intensio, cum sit unum per se, indiget partibus naturaliter coordinatis, ut uniantur invicem unione penetrativa; nequit enim unio ista esse per se, nisi partes ita coordinatae sint: tales autem esse non possunt gradus omnino similes, ex dictis n. 39. Ad *prob. dist. Maj.*: teret *magis* calidum, idest, *pluries*, *conc.*; aliter accepto *magis neg. Maj.* Tum *dist. Min.* Si tunc extensivè sonet extensionem quantitativam, *conc.*; si sonet extensionem purè numeralem, *neg. Min.*, & *Consequ.*

61 Ad 1. *Confirm.*: subjectum in eo eventu foret magis calefactivum extensivè, quatenus in pluribus partibus passis posset producere calorem ut unum: non tamen intensivè; quia in nullà parte passis producere posset calorem ut duo, cum in sua virtute non contineret gradum secundum. Tactus autem sentiret calorem purè numeraliter majorem, quatenus sentiret plures caloris gradus. Nec sensatio ipsa, licet unica sentiret indivisibiliter gradus omnes, foret proprie intensiva; quemadmodum, si daretur hæc indivisibilis cognitio, *Petrus*, & *Paulus*, non esset intensior, quam cognitio, *Petrus*; sed solum esset virtualiter, aut æquivalenter intensior, utpotè æquivalens duabus similibus. Fallerentur quidem sensus in eo eventu quadam intensi-

ima-

immagine: sed fallerentur pariter, si octo subjecti partes, calidè ut unum, penetrarentur divinitus; vel, si octo caloris gradus in eodem subjecto existerent absque unione inter se: quibus in exemplis eadem difficultas premit Adversarios. Nec ideo sensibus, aut experientiis generatim abroganda fides: potest enim indicium aliquod esse physice evidens, quamvis in eventu miraculoso non valeat. Sic accidentia panis indicium præbent substantiæ panis physice evidens; quod tamen in Eucharistia valere desinit.

62 Ad 2. *confirm. neg. Maj.*, quin obstant exempla probationis. Nam vini rubedo, dum aqua miscetur, non spargitur in plures materiae partes; si enim transiret in partes aquæ, mutaret subjectum adæquatum; quod nemo dixerit. Ideo ergo minor apparet, quia partes vini per admixtionem aquæ minus conjunctæ sunt; unde & minus vividam oculis speciem mittunt. Cum autem rubedo, & quodvis aliud objectum, sit causa æquivoca specierum, potest eas producere magis aut minus perfectas pro diversitate applicationis, aut subjecti, vel medij. Et hæc eadem est ratio, cur conspiciantur juvenit ad videndum clarius; quia scilicet illa dispositio medij conducit, non ut species similes coeant, sed ut objectum in pupilla producat perfectiorem speciem. Ad exemplum de sonis remissis, posito quod sint omnino similes, dicatur, eos non in eadem aëris parte recipi, nec in unum coalescere rumorem, aut sonum intentum: posse tamen ab omnibus simul æquivocè produci perfectiorem speciem in auditu, quam quæ ab uno tantum produceretur, indeque resultare perfectiorem etiam auditionem. Ubi nota, communiter idem dici de specie intentionali, quod de actu vitali, scilicet ejus intentionem esse impropiam, seu

virtualem, nempe quatenus potest produci species perfectior loco imperfectioris.

63 *Objic. 2.*: eadem pars aëris intensius illuminatur a duabus lucernis æqualibus, quam ab unica: sed ab utraque producitur lux ejusdem rationis: ergo. *Confirm. 1.*: quia, si una lucerna post aliam adveniat, gradus lucis ab ipsa producti, & lucem intensiorem complentes, possunt ijdem perseverare in luce remissa, si nimirum prior lucerna postmodum extinguitur: cur enim pereant permanente eodem subjecto & agente applicato, & nullo contrario oppugnante? Id quod vel oculi testantur: nam, si posterior lucerna sit sulphurea, extincta priore videbitur adhuc eadem lux pallida, seu livida, quæ antea procedebat à lucerna illa posteriore. Gradus ergo illi non ita supponunt priores alios, ut sine his existerent non possint; atque adeo non sunt heterogenei. *Confirm. 2.*: habitus jejunandi v. g., fit intensior, repetitis actibus similibus: ergo fit intensior per gradus similes; non enim à jejunijs ejusdem rationis causari possunt in habitu diversi gradus.

64 *Resp. ad objec. 1.*: utraque lucerna, simul applicata, producit actione communi unam & eandem lucem intensam, ex gradibus heterogeneis compositam, quam unaquæque lucerna continet ut causa æquivoca ratione virtutis substantialis. Ideo autem non totam producit unica lucerna, dum sola existit, quia obstat materia tenuitas; sicut obstat in igne modico, ne tantumdem caloris in aëre proximo producat, quantum produceret duplo major. Hoc ipsum dicere debent Adversarij, si rogentur, cur à duabus lucernis æqualibus producat in aëre lux ut quatuor, si ab unica non producitur nisi lux ut duo? cum aliunde certum sit, à duplici lucido

M re-

remisso produci non posse lucem intensam? Fateantur igitur necesse est, lucernam unicam remissius agere, non ex defectu intensificationis, aut contingentia virtualis ex parte sui, sed ex tenuitate materis.

65 Ad 1. confirm.: lucerna posteriùs adveniens producit (vel sola, vel simul cum altera per actionem communem) novos lucis gradus heterogeneos, quartum, v.g. & quintum, qui priores alios per se supponunt, & qui non procederent ab eadem posteriore lucerna, nisi subjectum supponeretur dispositum per priores gradus; si enim lucerna ista applicaretur aeri non lucido, vim suam impenderet in prioribus gradibus produendis, sicut impendit lucerna prior. Hinc, si lux aeris remittatur extincta priore lucerna, non permanent quartus & quintus gradus, antea producti à lucerna posteriore, sed pereunt ex defectu subjecti, nempe ex defectu graduum inferiorum cum priore lucerna percuntium: gradus enim inferior, vel est subjectum superioris, vel certe dispositio, seu conditio naturaliter necessaria ex parte subjecti; quæ conditione deficiente, deficit subjectum in ratione proxime dispositi ad gradum superiorem. Lucerna ergo posterior, extincta priore, definit conservare gradus quartum & quintum, & producit inferiores alios, perinde ac si ab initio prior advenisset; qui gradus poterunt superiores imitari colore sulphureo.

66 Ad 2. confirm.: idem fere dicimus, quod supra de lucernis; nempe habitum intendi ab actibus, ut à causis æquivocis; quæ, licet singulæ virtualiter contineant totam intensificationem habitus sibiinceptis proportionati, non totam singulæ producant ex defectu dispositionis in subjecto, vel etiam ob tenuitatem propriæ duratio-

nis. Quare primus actus, quia subjectum invenit indispositum, producit habitum in gradu valde remisso: secundus actus, licet priori similis, cum jam inveniat dispositionem al qualem, producit superiorem & heterogeneum gradum, vel partem ejus: & sic de cæteris. Vid. P. Suar. d. 44. Met. l. 10., præsertim n. 13. & seqq.; ubi explicat, quomodo potentia resistat productioni habitus; & probat, non posse habitum intendi per actus similes & æquales ultra gradum intensificationis ipsorum. Eadem etiam responsio ad exemplum, etiam objici solitum, de gravitatione, vel impulsu, qui redditur intensior per additionem ponderum æqualium, v.g. multiplicando granum tritici. Et quidem, nisi in granis, actibus, lucernis, & alijs hujusmodi, supponatur virtus æquivoca continens totam intensificationem effectus, exempla illa probant, à multis calidis remissis produci posse calidum intensum, sicut gravitatio intensa producitur a multis arenulis tenuissimis.

67 Objic. 3.: si gradus sunt heterogenei, superiores erunt perfectioniores inferioribus: ergo gradus octavus se solo continebit perfectionem cæterorum; quos proinde reddet in eodem subjecto superfluos; sicut anima rationalis reddit in suo corpore superfluas inferiores animas, quia perfectionem continet earum. Respondent aliqui nostræ sententiæ defensores, gradus omnes, licet dissimiles, perfectione tamen æquales esse, juxta sententiam in Animastica probabilem, quod specifica diversitas non semper infert inæqualitatem perfectionis: & quavis primus gradus deprimatur titulo subordinationis ad secundum, imperfectio ista compensari poterit per majorem independentiam; secundus enim pendet à primo, non è converso, & sic de cæteris. Quæ solutio factis est expedita. Com-

68 Communis tamen responsio concedit perfectionis excessum in superioribus relatu ad inferiores, non quidem simul sumptos, sed singulatum; sicut adamas forte est inter pretiosos lapides pretiosissimus, quamvis pretio non superet cæteros omnes simul acceptos. Itaque gradus octavus continet singulos alios eminenter, tum continentia perfectionis, quia perfectior est singulis; tum continentia virtutis in qualitativis activis, quia potest influere in productionem eorum, vel similibus. Et hinc non eos reddit in subjecto suo superfluos; cum octavus ipse non sit formaliter gradus septimus, sextus, &c., nec se solo constituat subjectum v.g. calidum ut septem, vel ut octo; si enim sine alijs existeret solum nominaret subjectum calidum gradu octavo. Sic lux non reddit calorem in subjecto proprio superfluum, quia non est formaliter calor, quamvis illum contineat virtualiter, aut eminenter. Deserviunt ergo inferiores gradus, tum ut subjectum disponant ad superiores, tum ut illud reddat formaliter calidum ut unum, ut duo, &c., tum ut superiores adjuvant ad operandum. Anima verò rationalis reddit superfluas inferiores, vel quia ipsa constituit corpus formaliter sensitivum, ac vegetativum, vel quia est forma substantialis, quæ non patitur consortium alterius. Magis certe superfluas reddit animas alias æquales, & similes: unde retorquetur exemplum.

69 Replie.: gradus octavus excedit septimum excessu ut unum, excedit sextum excessu ut duo, & sic deinceps: ergo excedit primum excessu ut septem: ergo tantum valet solus, quantum septem alij simul sumpti. In primis, licet totum admitteretur, non ideo septem gradus forent superflui, cum detervant ad fines nuper indica-

tos. Deinde dist. Antec.: excessu ut unum, duplicante valore septimi gradus, neg.; excessu ut unum, parum præponderante valori septimi, conc. Antec.. Idem intellige proportione servata de sexto, & cæteris. Tum dist. 1. consequ. : excessu ut septem, id est, septies majore, quam sit excessus supra septimum gradum, conc.; excessu ut septem, æquivalente septem gradibus simul, neg. 1. & 2. consequ.. Itaque excessus octavi supra septimum exiguus est: non enim consistit in eo, quod octavus sit in aliquo genere, vel ordine superiore, sicut vitio beatifica respectu visionum cæterarum; sed in eo, quod sit natura suâ determinatus ad talem modum intensificationis constituendum, sibi subordinando septem alios; vel etiam in eo, quod sit aliquatenus activior. Quare excessus ille, seorsim inspectus, fortasse non æquivalet perfectioni septimæ partis, quæ vel re, vel ratione distingui poterit in gradu septimo: ac proinde, licet sit septies major excessus octavi supra primum, non ideo id æquivalet septem gradibus simul. Pone homines octo, quorum octavus septimum excedat uno tantum digito, sextum duobus, & sic deinceps: non ideo solus octavus evadet æqualis septem alijs simul acceptis. Sic etiam, licet smaragdus à topazio, hæc à sapphiro, hæc ab unione, hic ab adamante superetur, non ideo solus adamas cæteris simul sumptis æquivalet.

70 Scio, quosdam velle, ut in qualitativis non activis, v.g. in albedine, gradus superiores (ita vocantur, qui præsupponunt in subjecto alios) sint minus perfecti, quam inferiores; tum quia maiorem durationem exigant, cum citius expellantur; tum quia dependent ab inferioribus, cum sine his existerent non possent: quæ imperfectiones in qualitativis activis,

v. g. in calore, compensantur per majorem activitatem superiorum graduum; at in non activis non est unde compensentur. Verum hæc opinatio repugnare videtur communi sensui, qui, posita graduum heterogeneitate, inferiores in omni qualitate concipit subordinatos superioribus: nihil autem perfectius subordinatur imperfectiori. *Dicitur*: subordinatio nihil est aliud, quam dependentia superiorum ab inferioribus. *Contra*: subordinatio, licet importet dependentiam, aliquid amplius addit: non enim quidquid ab alio pendet, illud sibi subordinat; alioquin proprietas accidentalibus subordinaret sibi substantiam: requirit igitur subordinatio, ut id, cui alterum subordinatur, sit altero dignius. Accedit, quod gradus inferior suapte naturam dispositio est ad superiorem, quo proinde imperfectior esse debet, cum producat in gratiam illius; ut patet exemplo dispositionis ad formam substantialem. Accedit insuper, quod nomen ipsum gradus in partibus intensio- nis indicat, ab unis ad alias gradatim ascendi tamquam ad altiores: nullo autem sensu altiores sunt, si perfectiores non sunt. Quapropter major inferiorum independentia, & resistentia major, seu major exigentia durationis, compensatur per meliorem naturam graduum superiorum, quæ semper eos reddit magis activos: nulla enim est qualitas, quæ non sit æquivocè saltem activa alicujus effectus, & eò perfectioris, quo ipsa intensior est. Albedo v. g. saltem activa est speciei visualis, eamque producit meliorem, ac vividior, dum est intensior. De cætero sæpe accidit, ut forma imperfectior sit magis resistiva, magisque tenax durationis; ut patet in formam ferri, vel saxi, comparatam cum animam bruti. Sæpe etiam forma perfectior per imperfectiorem expellitur, ut anima per for-

mam cadaveris: unde nihil mirum, quod gradus octavus & supremus caloris v. g., expellatur ab infimo frigoris.

71 *Objic. 4.*: si gradus heterogenei sunt, erunt specie diversi: ergo uniri non poterunt ad constituendum unam per se qualitatem intensam; alioquin posset una per se qualitas resultare ex albedine & dulcedine, vel ex frigore ut quatuor & calore ut quatuor. *Confirm. 1.*: quamvis albedo & nigredo conveniant in ratione coloris, quia tamen differunt specie, nequeunt intensivè uniri: ergo pariter gradus caloris primus & secundus, licet conveniant in ratione caloris, si tamen specie discrepant, intensivè uniri non poterunt. *Confirm. 2.*: juxta scitum proverbium, *Magis & minus non variant speciem*: cum ergo calor intensus à remisso non differat, nisi penes magis & minus, nihil importat specie diverium; sed subjectum denominat *magis calidum*, non *diversè calidum*. Verum hæc objectio probat contra plerisque Adversarios, intensiorem ex gradibus heterogeneis impossibilem esse. Deinde, sunt qui velint, gradus intensiorem, licet magis inter se dissimiles, quam partes extensiorem, non ideo specie distingui; quia tota heterogeneitas pertinet ad differentiam individualem; quemadmodum duæ visiones candoris A., elicite à Petro & Paulo, dissimiliores sunt, quam aliæ duæ ejusdem candoris elicite à solo Petro; nec tamen specie differunt. Cui solutioni favet P. Suarez cit. d. 46. s. 2. n. 40.

72 Quia tamen gradus admittimus, non utcumque dissimiles, sed inæquales, ideo cum communi concedimus, eos inter se differre specie partiali, & incompleta, idest, specie per se ordinata, ut cum alia comparte diversa indolis constituat unam

unam per se speciem completam, & totalem. Nec oppositum docet P. Suarez, qui loc. cit. solum permissivè loquitur. Quod autem partes inter se diverse coordinari possint ad unum per se constituendum, ex terminis minime repugnat; ut cernere est in materia & forma substantiali, & in partibus formæ corporeitatis juxta Scotistas, & juxta alios ex Adversariis in partibus heterogeneis animæ bruti, vel plantæ. Nec propterea intensiorem facient albedo & dulcedo: differunt enim specie completa, idest, ordinantur ad constituendas intensiões completas specie diversas. Sed unde, inquis, hoc constat? *Resp.*: ex eo, quod unaquæque summè intendi, ac perfici potest in subjecto sine admixtione alterius, ut albedo in cygno, & dulcedo in nigro aliquo liquore. Eadem ratio militat in calore & frigore: & præterea, quod frigus, quo magis intenditur, eò minus caloris secum patitur, & è converso.

73 Ad 1. *confirm.*: in albedine & nigredine, ut pertineant ad diversas species completas, militat rationis eadem, quæ in calore & frigore. Quare ratio coloris, etiam complete sumpta, est species subalterna, sub se continens plures species completas: at ratio caloris, si complete sumatur, est species atoma; solumque est species subalterna, dum incomplete sumitur, sic enim continet sub se plures caloris species partiales. Non aliter, ac Logica habitualis, complete sumpta, species atoma est; incomplete vero, subalterna, utpotè contrahibilis per habitus definiendi, dividendi, & argumentandi, inter se diversos: quod etiam videre licet in anima, vel formam corporeitatis leonina, dum incomplete accepta comparatur ad partes carneam, ossæam, nerveam, &c..

Ad 2. *confirm.*: magis & minus in in-

tensiõne non variant speciem, prout continetam ab alijs speciebus completis; calor enim, sive remissus, sive intensus, æquè distinguitur ab omni specie, quæ non est species completa caloris, nec ad illam pertinet: attamen speciem variant varietate partiali ad eandem speciem completam pertinente: quod exemplo Logicæ, vel formæ leoninæ, explicari poterit. Similiter calor intensus non reddit subjectum *diversè calidum* diversitate ad aliam speciem completam attinente; bene tamen, diversitate spectante ad eandem speciem totalem. Ex dictis inferes, gradus advenientes calori remisso, licet sint partes integrantes respectu essentiæ caloris ut præscindentis à remisso & intenso, esse tamen essentielles respectu caloris ut intensi, vel complete sumpti.

74 *Objic. 5.*: data compositione continui Aristotelicæ, sequitur 1. ex nostrâ sententiâ in calore quovis infinitudo partium dissimilium, adeoque non communicantium, quæ infinitudo categorematica erit. Sequitur 2., quod in calore ut octo pars aliqua erit infinita perfectionis, utpotè excedens infinitas alias, in quas dividi potest intenso continua: id quod pariter sequitur in gradu quolibet, cum primus gradus v. g. sit divisibilis in infinitas particulas heterogeneas, & inæqualiter perfectas. Sequitur 3. infinitus processus in partibus per se subordinatis, qui non minus absurdus est, quam in causis efficientibus, *Resp.* Non tenemur in continuo admittere sententiam Aristotelis, continuis tenebris & difficultatibus plenam. Sed, si admittatur, ad objectionem respondendum est per instantiam. *Prima* sequatur in quovis continuo infinitudo categorematica partium similium non communicantium, *transseat*; si non sequatur,

tur, *neg.* Satis ostendimus in Physicâ disp. ult. cap. 1., hac difficultate generaliter premi continuum Aristotelicum: neque ulla solutio dabitur pro continuo homogeneo, quæ non proficit heterogeneo.

75 *Secunda* sequela sic: Si pariter sequatur, quod in palea palmari pars aliqua erit infinite molis, & infinite distans ab alijs, *transfert*: si non id sequatur, *neg.* Vide Physicam cit. cap. 1. n. 5. & seqq., ubi ostendimus, quod, ablata & seposita prima medietate, potest Deus alias sine fine auferre adæquatè inter se distinctas, minores, & minores, & omnes aliquantulum extensas: unde moles primæ medietatis excedet infinitas alias, & quidem simul sumptas. Distabit etiam infinite particula extrema paleæ à quavis aliâ non immediatâ, siquidem inter utramque mediant infinite particule, atque adeo infinite extensiones. *Tertio* demum sequela sic: Si pariter sequatur infinitus processus, & quidem causarum efficientium, quando ignis per materiam palmarem continuo serpit, ita ut aliæ partes ab alijs producantur successione continua, *transfert*: si hoc non sequatur, *neg.* Certè palmaris ille ignis sine fine dividi potest in partes magis ac magis propinquas primo agenti, quarum unaquæque ab aliâ propinquiore producit. His adde, quod, si ex Continuo Aristotelico licet arguere, sequitur ex sententia Homogeneitarum, posse fieri calorem infinite intantum ex calore ut unum extenso per subjecti palmum. Si enim Deus calorem unius semipalmi transferat in alterum, fiet calor ut duo: si deinde ab unâ medietate semipalmi ad alteram, fiet calor ut quatuor: si postea de una in alteram medietatis istius medietatem, fiet calor ut octo: & sic in infinitum, cum nullus sit finis medietatum proportiona-

lium. Unde, si totum Deus ponat in puncto terminativo, fiet intensio categorematicè infinita.

76 *Objic.* denique: si gradus sunt inæqualiter perfecti, non homines iusti, inæquali gratiâ præditi, & æqualiter operantes, inæqualiter merebuntur: immò iustus, habens gratiam ut 100., plus merebitur actu remisso, quàm iustus, habens gratiam ut 4., actu valde intenso; nam primus ille merebitur saltem gradum gratiæ centesimum primum, qui perfectione superat septem, aut octo gradus inferiores, quos meretur alter. *Resp.* Meritum crescit, cæteris paribus, ex majore gratiâ, seu dignitate operantis, ut tenet major pars Theologorum: unde ex duobus iustis, inæqualiter gratis, & æqualiter operantibus, ille plus meretur, qui gratior est. Crescit tamen meritum etiam ex alijs capitibus, ut ex majore bonitate, intentione, & duratione actus, qua majoritas poterit non raro majoritatem gratiæ compensare, ut gratius ut quatuor tantumdem aut plus mereatur actu heroico, quantum gratius ut centum actu remisso. *Dices* 1.: tanta poterit esse unius iusti gratiâ, ut compensari nequeat per actum alterius, etiam heroicum. *Resp.* Non est hoc absurdum: nemini quippe dissonum erit quod nullus iustus tantumdem mereatur per actum charitatis heroicum, quantum virgo Deipara per actum quemlibet humilitatis v. g.

77 *Dices* 2.: saltem non crescit arithmetice meritum ex majore gratiâ: sic autem cresceret in nostrâ sententiâ; siquidem iustus per actum honestum meretur unum saltem gratiæ gradum, qui perfectione adæquat gradus omnes præhabitos. *Resp.* In primis arithmeticum incrementum gravibus Theologis probatur. Deinde non interitur ex nostrâ sententiâ: tum quia

quia gradus superior non adæquat inferiores omnes simul sumptos: tum quia non semper obtinetur integer, sed quoad partem aliquam duntaxat; potest enim gradus quilibet dividi, vel in plurima indivisibilia, vel sine fine in particulas proportionales. *Dices* 3.: gratiâ, quam Sacramenta conferunt ex opere operato, semper æqualis est: oppositum autem ex nostrâ sententiâ sequitur. *Resp.* Licet ea gratiâ sit æqualis per se, ac cæteris paribus; per accidens tamen crescere potest ex meliore dispositione, & majore gratiâ suscipiens; ut probat Exim. Doctor tom. 3. in 3. p. d. 7. l. 5.. *Dices* tandem: ergo peccator, jam reus poenæ ut centum, plus poenæ merebitur novo peccato veniali, quam peccator, reus ut unum, novo peccato mortali; siquidem hic meretur secundum gradum intensiōis poenæ, ille verò centesimum primum. *Neg. Consequ.*: quia quodvis peccatum mortale meretur plurimos poenæ gradus, qui simul sumpti longe superant exiguam partem gradus centesimi primi, prædicto veniali peccato respondentem. Sed de his jam satis.

CAP. IV.

VARIÆ QUÆSTIUNCULÆ HUC
SPECTANTES DICENDUUR.

78 **Q**uæstiunculas voco; non quod prolixius disputari non possint, ut a multis per otium disputantur; sed quod compendio decidenda sunt nobis, qui omnia ex professo discutere non volumus. *Quæritur* 1., quænam formæ sint intentionis capaces? *Resp.* Formæ substantialiter non sunt intensibiles, propter dicta n. 43.: quia non possunt naturaliter conjungi plures in eodem subjecto; &, si conjungerentur divi-

nitus, non possent per se uniri, ut ex eis una per se forma resisteret. Formæ autem subordinatæ, si admittantur, semper spectant ad diversa genera. Quantitas item non est intensibilis, ob rationem allatam n. 29.. Actio, & passio, dum respiciunt terminum intensibilem, intendi possunt; non quidem circa terminum in se simplicem; sed circa plures partes, quibus terminus redditur in se intensior: eductio enim plurimum graduum caloris, suis etiam gradibus constat heterogeneis. Relatio autem nulla videtur intensibilis, excepta relatione similitudinis in qualitate, seu formâ intensibili; possunt enim duo alba v. g. reddi magis & minus similia: hæc tamen intentio re ipsa non distinguitur ab intensione utriusque albedinis, cui relatio similitudinis identificatur. Qualitates igitur sunt, quæ præcipue intensiōnem admittunt, quamvis non omnes; non enim in potentijs animæ locum habet intensio; nec fortassis in speciebus intentionalibus, & in actibus animæ, nisi tantum impropria, seu virtualis.

79 *Quæritur* 2., quo sensu verum sit illud toties repetitum, *simile non agit in simile*? De hoc in Physicâ dictum est tr. 2. d. 3. c. 5. n. 4., nec non de illo altero, *Omne agens intendit as- simile re sibi passum*. Videri quoque poterit Exim. Doctor d. 18. Met. l. 9.. Nunc tamen *resp.* 1.: simile non agit in substantialiter simile actione substantiali, v. g. unus ignis in alterum: quia nec duplex forma ignis potest simul esse in eadem materia; nec nisi frustra produceretur nova destruendo præhabitam. 2.: potest simile æquivoce agere in simile, producendo formam aliquam accidentalem, quæ nec superflua sit, nec alteri simili contraria. Sic unus homo in oculis alterius producit speciem sui. 3.: si detur simili-

litudinem in substantiâ, sed non in qualitate, vel in intensione qualitatis, potest simile agere in simile actione accidentali. Sic aqua calida producit calorem in frigida, & calidior in tepida. 4.: si duo sint similia in intensione qualitatis, nequit alterum in altero qualitatem illam augere: & hic est principus dicti proloquij sentus, quem experientia comprobat, & P. Suar. loc. cit. dicit esse veluti primum principium in Philosophiâ. Rationem dedimus n. 71.: quia ex duobus calidis ut quatuor nequit unum augere calorem alterius, nisi producendo gradum quintum; duo enim quarum gradus fuerint superflui, & ad intensiorem inutiles: at virtus calidi ut quatuor non satis continet gradum quintum, utpotè suapte natura superiorem, & specie incompletâ diversum. Eadem ratio, & experientia probatâ fortiori, nec remissum posse in intensum agere, ita ut calidum ut quatuor v.g. possit augere calidum ut quinque. Probat item, non posse intendere semetipsum, ita ut quatuor inferiores gradus quintum producant in subiecto proprio. Nec refert, quod quatuor interiores, simul sumpti, ratione multitudinis adæquent, aut superent perfectionem solius quinti: adhuc enim vel sic illum non continent, nec ut causâ univoca, cum sint dissimiles, nec ut causâ æquivoca principalis, cum nihil involvant pertinens ad speciem superiorem respectu quinti gradus. Non tamen negaverim, posse inferiores gradus velut instrumentaliter concurrere ad superiores, si juventur, & quasi eleventur ab aliâ causâ principali, videlicet à superioribus alijs, vel à substantiâ idonea: quod probabile reputat P. Suar. loc. cit. n. 27. & 28.

80 Sed *objicitur* experientia multiplex, quâ videtur agens interdum producere majorem intensiorem, quam

in se habeat. Nam 1. duas manus æquæ calidas si jungamus, calidiores sentimus. 2. vinum in ocluso vase contentum, & puteo immersum, magis frigescit in æstate, quam aqua putealis. 3. ferrum candens comburit stupam, adeoque in eâ producit calorem ut octo, quem in se non habet, cum non sit ignitum. Similis experientia est in luce Solis, quæ per crystallum tracta ignefacit stupam. 4. aer in hyeme congeat aquam, cum ipse non sit gelidus. 5. aqua fervens, cum sit minus calida, quam flamma, intensioris caloris productiva est; manum quippe raptim transeuntem calefacit magis, quam flamma. Huc etiam spectant Reflexio, & Antiperistasis, de quibus postea. *Resp. ad 1.*: conjunctio manuum efficit, ut aer interjacens excludatur; quo excludo, vel accurrent illuc interni spiritus, qui calorem augent; vel lenius antea distractus in intendendo contiguam aerem frigidiorum, postea lentit vividius calorem manuum, tamen non auctum. *Ad 2.*: vinum vel non est tunc frigidius aqua, licet ob densitatem magis afficiat sensum; vel redditur frigidius, non ab aqua, sed à vaporibus frigidioribus, qui puteum inhabitant, & magis adherent vino, quam aquæ: unde magis frigescit vinum, si vas intra puteum propè aquam in aere pendeat. *Ad 3.*: ferrum candens comburit stupam, vel quia multas ignis particulas in poris habet, vel quia stupa ob peculiares alias dispositiones non indiget calore ut octo, ut ignera concipiat. In objectâ experientia chrystalli dicendum, quod stupa, quia magis, vel aliter disposita, potest quamlibet intensiorem caloris accipere à luce, ut à causâ æquivoca. *Ad 4.*: aqua gelida non est frigidior, quam aer in hyeme circumstantans: gelatit autem, non ex solo frigore, sed simul ex adventitiâ siccitate, ut

ut alibi dicemus. *Ad 5.*: aqua fervens nequit augere calorem in flammâ existentem: potest tamen citius, quam flamma, calorem in manu producere ratione majoris densitatis; quamvis nunquam producat intensiorem, quam sit calor flammæ, vel aquæ ipsius.

81 *Queritur* 3., an, & quantumvis multitudo agentium similium, aut major densitas agentis corporei, conducat ad melius operandam? *Resp.* 1.: in agentibus æquivocis major densitas, aut multitudo conducat ad operandum intensius. Sic magis gravitas granum auri, quam tritici, quia densius: magis etiam multiplex granum tritici, quam unicum. Ratio: quia densitas magis conjungit partes activas, & virtus unita fortior: multitudo quoque validius reddit unumquodque agens auxilio ceterorum, ut cum plures homines se se mutuo juvant ad elevandum pondus. Aliunde nihil tunc agitur supra virtutem causæ: quia quodlibet agens æquivocum eminenter continet totam latitudinem intensivam effectus inferioris, v.g. quælibet gravitas totam intensiorem gravitationis, aut impulsus; quamvis per accidens nequeat totam producere ex defectu applicationis, aut ex parvitate molis. Unde poterit contingere, ut qualitas æquivocè agens, sit in suâ specie remissior, quam effectus in suâ, v.g. si lux ut quatuor producat calorem ut quinque: adhuc enim non operatur causâ supra intensiorem, quam in se continet saltem eminenter. Hoc tamen fallit in nonnullis causis æquivocis ob peculiarem indolem earum.

82 *Resp.* 2.: in causis univocis densitas, aut multitudo non coaducit, ut major sit intensio effectus, quam agentis: conducat tamen, ut effectus evadat intensior, quam alias evaderet. Ratio prioris partis est; quia quatuor inferiores gradus caloris v.g., quan-

tumcumque sint in materiâ densâ, vel multiplici, non satis continent gradum quintum, ex dictis n. 75. Ratio posterioris est; quia, cum densitas, & multitudo vires roborat, ut nuper vidimus, potest efficere, ut calidum ut quinque producat in passio non calido quatuor, aut quinque gradus, cum solum produxisset duos, aut tres, si esset in materiâ rarâ, vel exigua. Hinc plures candelæ similes (etiam si supponantur agere, ubi æquivocè per substantiam, sed univocè tantum per lucem propriam) intensius illuminant idem spatium aeris, quoniam illuminaret unica: non tamen una intendit lucem alterius; nec plures simul intendunt lucem aeris ultra intensiorem candelæ cujusque, nec intendere possent, quantumcumque multiplicarentur. Quod diximus de multitudine agentium, verum est etiam quando successivè applicantur, dummodò priorum effectus perleveret; potest enim etiam tunc asseri successivè intensio passio, licet non ultra intensiorem cujusque agentis. Sic plures ex aquâ fervida portiones, successivè applicate, plus calefaciunt manum, quam earum unica. Id ipsum quoque verum est de multitudine partium integralium agentis continui: nam palmare calidum magis intense agit, ceteris paribus, quam semipalmare. Nec obstat, quod remotiores partes agentis non immediatè contingant passum: sufficit enim earum continuatio cum partibus passio contiguis, ut omnes simul agant actione communi (vide dicta in Phisica tr. 2. d. 3. c. 7. n. 12.), dummodò tamen remotiores non penitus distraherentur ad alios effectus. *Resp.* 3.: densitas, & multitudo agentium, aut partium agentis, conducat etiam, ut effectus à tali virtute producibilis producat citius, & in pluribus partibus passio, atque etiam in majore distantia. Sic enim

virtus illa facilius expugnat contrarium, & ampliorem sphaeram sibi vendicat.

83 *Queritur 4.*, an possit agens univocum perfecte assimilare sibi passum? De agente substantiali non est dubium, quin possit: ignis enim alium ignem producit sibi omnino similem, tam substantialiter, quam accidentaliter. De agente accidentali, seu per qualitatem solam operante, passum Recentiores negant, quod possit assimilare sibi passum quoad intensiorem, nisi cum eo penetraret: alioquin posset qualitas, saltem quae contrario caret, equabiliter extendi per totam sphaeram agentis; lux enim Solis produceret in spatio immediato aliam aequae intensam, hac aliam perfecte similem in sequenti spatio, & sic deinceps usque ad terram: unde lux aequae intensa foret prope nos, ac prope Solem; quod plane repugnat experientiae. Accedit ratio: quia, sicut locorum distantia impedit, ita locorum distinctio (quae datur in agente & passio non penetratis) minuit actionem agentis, cum tollat applicationem summam. Certè, si agens penetraretur cum passio, tantum produceret intensiorem aequalem: ergo, dum non penetratur, minorem producit intensiorem, utpotè minus applicatum; decrescit enim effectus pro minoritate applicationis. Addunt tamen, posse interdum suppleri defectum penetrationis per multam densitatem, aut multiplicationem agentium, ita ut, si passio applicetur multiplex calidum ut octo, producere tunc valeat calorem ut octo: quod etiam aliqui admittunt sine multiplicatione, si passum jam aliunde supponatur calidum ut quatuor, vel ut sex.

84 Mihi quidem resolutio ista placet, si de communiter contingentibus intelligatur: quia passum ex-

perimur, qualitatem, quò magis distat à principali agente, eò remissiores esse per se loquendo, sive contrarium habeat, sive non. Ratio tamen, quae sumitur ex defectu penetrationis, non placet. Tum quia eadem vi probat, non posse ignem producere ignem, alium omnino similem, nisi cum passio penetraretur; quod est aperte falsum. Tum quia penetratio, cum sit naturaliter impossibilis, nequit esse medium simpliciter necessarium, ut agens perfecte assequatur finem suum naturalem, qui finis est assimilare sibi passum. Quare, cum absque penetratione stare possit applicatio summa, naturaliter possibilis, nempe contiguitas, vel immediatio localis, quòd tunc non detur perfecta illius finis consecutio, non provenit ex defectu applicationis. Accedit, quod in luce Solari defectus penetrationis suppleri poterit per virtutem aequivocam substantiae Solis, sicut suppletur per multiplicationem agentium juxta Recentiores. Quapropter, vel recurrendum est ad Naturae legem, nobis experientia notam; vel dicendum, quòd, cum agens debeat agere per totum spatium sphaerae suae (sic enim exigit commune bonum universi), nequit totam intensiorem producere in spatio proximo, & contiguo; ne scilicet totas vires statim impendat, & jam nihil agere valeat in ulteriori spatio. Hinc, si sphaera lucidi, vel calidi, coarctetur per obstaculum (ut cum flamma ignis intra exiguum cubiculum clauditur), spatium proximum intensius illuminatur, & caesit, quam si actio agentis ulterius excurrere sinatur: tantaque poterit esse coarctatio sphaerae, ut in spatio relicto producatur, tota intensio agentis. Unde non est naturaliter impossibilis assimilatio perfecta passum cum agente: quo etiam pertinent exceptiones positae n. 83. in fine.

Scd

85 *Sed objic. 1.*: quamvis Sol vires reservet ad ulterius spatium, lux tamen prope solem producta poterit aliam aequae intensam producere in sequenti spatio, & sic deinceps, ita ut intensio illa perveniat aequabiliter ad nos usque. *Resp.*: lux illa, Soli proxima, suam etiam sphaeram habet, ad quam vires reservat: quae vires, licet conjungantur cum viribus à Sole reservatis, non producant aequalem intensiorem in spatio sequenti; quia utraque vires se se ulterius reservant ad majorem distantiam, donec finiatur sphaera. Lux igitur illa (quam pono intensam ut septem) solum poterit cum auxilio Solis producere in sequenti spatio lucem ut sex, productura tantum lucem ut quinque, si ageret sola. Id ipsum proportionem servatà intellige de luce producta in reliquis partibus spatio, quae pro ratione distantiae sensim decrescit ex minoritate applicationis ad Solem, & ex quadam laesitudine activitatis.

86 *Objic. 2.*: ergo nec ignis in passio contiguo producere poterit alium ignem aequalem, nec calorem ut octo, cum pariter debeat vires reservare. *Neg. Consequ.*: quia virtus substantialis, quatenus univocè productiva substantiae, non reservatur ad sphaeram distantem, eo quòd effectus deberet pro ratione distantiae remitti, seu decrescere, & forma substantialis non est capax remissionis. Agit ergo virtus illa in passio proximo, quantum potest: & cum ex parvo igne incendiatur magna domus, non totum incendiū producitur ab igne primo, sed una tantum pars, quae deinde producit aliam, & haec aliam, & sic deinceps. Calor autem ut octo non semper in passio producitur ab igne agente; quia multa sunt pabula, quae per calorem ut septem ultimò disponuntur ad ignitionem, vel quae jam aliunde calorem

prahabent. Quando autem pabulum indiget toto calore ut octo, dici potest, quòd ignis agens, & calor ejus, convertunt in passum proximum vires calefactivas alioquin reservandas ad sphaeram ampliorem, ne scilicet pretereat occasio producendi substantialem effectum. Hoc accidit tantum in primo instanti generationis: nam in sequentibus jam novus ignis conservat calorem suum, & calor agentis manet expeditus.

De intensione qualitatis per reflexionem.

87 *Queritur 5.*, quia ratione intendatur qualitas per reflexionem? Reflexio est retrocessio actionis & termini versus agens principale; tumque datur, cum actio, quae longius continuanda erat per lineam rectam, incidit in corpus obstitens, à quo veluti repercussa progressum commutat in regressum. Retrocessionem istam experimur, non solum in motu locali, ut cum è pariete resilit pila ludoria; nec solum in voce, quam echo reddit; sed in varijs insuper qualitativis, praecipue vero in luce, & in specie intentionali, quae dum incidunt in obstitens idoneum, praesertim in speculum, quodammodo retrocedunt versus agens, unde trahunt originem. Quòd non ita intelligas, ut eadem numero qualitas, vel pars qualitatis ear, & redeat in partem pila ludoria; sic enim migraret de subjecto in subjectum: sed ita, ut propagatio qualitatis, quae futura erat ultra obstitens, ad spatium anterius regrediatur. Ubi notandum, quòd propagatio tendens ab agente ad obstitens, dicitur *actio directa*; quae vero tendit ab obstitente ad agens, *actio reflexa*. Linea actionis directae vocatur *linea incidentis*; linea vero actionis reflexae, *linea reflexionis*. Quando lux perpendiculariter incidit in obstitens positum, ac tersum, eadem est

linea incidentiæ, & reflexionis: sed quando incidit obliquè, tunc linea reflexionis est opposita lineæ incidentiæ, ita ut altera v. g. dexteram, altera sinistram teneat, & angulus reflexionis angulo incidentiæ sit æqualis. Sic etiam rebilit pila lusoria, cujus exemplo facile res ista percipitur.

88 Nec confundenda est cum reflexione refractio, quæ passim etiam contingit in lumine, & in specie visibili: refractio quippe non est retrocessio, sed inflexio, sive ulterior progressio cum inflexione aliqua: & tunc accidit, cum radius luminis transit ab uno diaphano in aliud diversæ densitatis; dumque obliquè incidit in superficiem communem utriusque diaphani, ultra quidem progreditur, sed in eâ superficie frangitur, sive inflectitur, ita ut restam, qua venerat, lineam non prosequatur, sed aliam arripiat magis aut minus à perpendiculari recedentem. Si enim transeat à medio rariori in densius, linea refractionis magis accedit ad perpendicularem; magis autem ab eâ recedit, si radius à medio densiori transeat in rariorem, v. g. ab aqua in aerem. Huc pertinet vulgaris experientia nummi, quem in fundo vasis vacui possum videre non poteris e loco paululum remoto; videbis tamen ex eodem loco, si vas aquâ impleatur. Hinc etiam provenit, quod solem videamus paulò post occasum realem, & paulò ante realem ortum. De refractione tractat ex professo Dioptrica, ut de reflexione Catoptrica. Quæ diximus, pro terminorum explicatione sufficiunt. In presenti solum nobis incumbit exponere, unde proveniat intensio qualitatis, quæ major esse solet propè obstitens, quam alibi; ut cum lumen solare clarius apparet propè speculum, aut parietem album, quam in aere procul inde posito, qui minus à sole distat.

89 Ratio dubitandi: quia, si talis intensio proveniat à Sole, cur non illa, vel major producitur in aere minus distante? Si autem provenit à luce recepta in obstitente, sequitur, quod lux intensior à remissiore producitur: nam sæpe minor est lux in obstitente, v. g. in pariete albo, quam in propinquo aere: & quamvis in speculo non sit minor, in ipsâ luce speculi redit difficultas; quia non est à quo lux illa reddatur intensior, nisi à luce per actionem directam productâ in aere proximo, quæ remissior est. Missis alijs aliorum solutionibus, respondeo cum P. Suar. cit. disp. 18. s. 9. n. 34., agens principale, v. g. Solem, aut ignem, actione directâ producere qualitatem intensiorem in corpore obstitente, à quo fit reflexio, quam in aere intermedio, propter aptiores obstitentis dispositiones. Illa verò major intensio causat deinde parem, aut superparem intentionem in aere propinquo per actionem, quæ dicitur *reflexa* relatu ad agens principale, à quo mediate pendet, seu à quo primam trahit originem; quamvis respectu agentis immediati sit actio *directa*.

90 Unde non sequitur, intensiorem lucem à solâ remissiore produci: quia lux speculi v. g. non producitur à solâ luce directâ æris propinqui (licet hæc forsan instrumentaliter cooperetur agenti principali ex n. 79.), sed à Sole ipso: lux autem reflexa producitur à luce speculi, quæ non est remissior. Immo nec remissior est lux recepta in superficie parietis, aut papyri, quam quæ inde reflectitur; nec minus, sed magis intensa est, quam lux directâ proximi æris; quia superficies illa diaphaneitatem aliquam habet, opacitate terminatam, & aere densiorem, quæ redditur aptior ad intentionem lucis; hac enim ratione superficies Lunæ intensius

sub illuminatur à Sole, quam vicinus æther. Porro, quod possit agens interdum producere perfectiorem effectum in passo distante, quam in medio, constat exemplo Lunæ nunc adducto, nec non exemplo impulsis satis obvio: si enim fundam, aut perticam manu moveas motu circulari, cujus centrum sit versus manum, majorem recipit impulsam extremitas distans, quam manus proxima, cum illa moveatur celerius, majoremque circumlevum peragat eodem tempore; quod etiam accidit, si rotam ab axe circumagas, magis quippe impelluntur partes extremæ, quam axi viciniores. Non tamen hæc, & alia contingant absque actione per medium; ut explicatuna est in Physicâ. tr. 7. d. 3. c. 3.. Quod verò qualitas in obstitente recepta influat in reflexionem, certum videtur saltem in lumine; cujus reflexio tantò major est, quanto intensius illuminatur obstitens; ideoque major provenit è speculo, quam è papyro.

91 Adde, fieri posse, ut reflectatur qualitas, licet non sit alterius finis activa; quo in eventu actio reflexa oriatur à solo agente æquiveco principali; cujus virtus, sicuti posset actionem directam continuare longius, nisi adesset obstitens, ita poterit quasi repulsa tantumdem operari retrorsum, quantum erat prorsum operatura: non aliter, ac ab eodem impulsu provenit motus directus, & reflexus pile lusoria. Adde præterea, non semper intentionem resultare ex actionibus directâ & reflexâ, receptis in eodem medio; vel quia non coexistunt, eo quod perierit directâ, cum advenit reflexa, ut accidit in motu pile; vel quia non uniantur inter se, nec in unam formam coalescunt, propter quamdam oppositionem numerum, ut accidit in speciebus visualibus; directæ quippe representat objectum ubi

est; reflexa verò, in loco opposito.

De intensione per Antiperistasis.

92 *Quæritur 6.*, unde proveniat intensio qualitatis, quæ sæpe fit occasione contrarij circumstantis? Intensio hujusmodi per Antiperistasis fieri dicitur, quia idem significat *Antiperistasis*, ac *obsessio*, vel *circumobstitentia contrarij*. Sic loca subterranea, & puteales aquæ magis frigescent æstate, quam hyeme: sic manus attritione nivis incalescunt: sic stomachus per hyemem calidior est, quam per æstatem, ex quo provenit, quod tunc magis esturiet, & facilius digerat alimentum: sic etiam natantes famem sentiunt, & regionem frigidiorum incolæ majore cibo indigent. Aliqui negant, in his & similibus reipsâ dari majorem qualitatum intensiorem, licet sensibus hyemali frigore præventis videatur in hyeme calidior putealis aqua v. g., vel locus subterraneus; contra verò frigidior in æstate, quia tunc sensorium est magis calidum. Hoc evidenter demonstrari dicunt experientia thermometri, quod, ut refert Author Philosophiæ burgund., Parisijs in specu subterranea latis profunda collocatum, eandem liquoris altitudinem in qualibet anni tempestate retineat: non igitur specus illa calidior erat in hyeme, quam in æstate; aliquid liquor thermometri ascenderet hyberno tempore, & assivo descenderet.

93 Sed in primis, etsi concedatur deceptio sensuum quantum ad experientiam frigoris & caloris in locis subterraneis, negari nequit vera per Antiperistasis intensio in calore stomachi, & plurimis alijs. Deinde, quod ad thermometrum attinet, contrariam experientiam assert P. Jo. Bapt. de Benedictis tom. 7. Philos. lib. 4. q.

3. c. 2. Quare suspectum, aut fallax est experimentum nuper objectum: quavis enim thermometer non fallat in indicando gradum frigoris, aut caloris, ambientem aerem afficiens, fieri tamen potuit, ut Parisiensis specus ex peculiari loci dispositione non facilem egressum, aut ingressum præberet halitibus; ideoque temperiem eandem retineret toto anni tempore: quare perperam inde sumitur pro cæteris specubus regula generalis. Supposita igitur verâ intentione per Antiperistam, super illius causâ dissident Philoſophi: nam alij putant, qualitatem remissam se se magis intendere ad præsentiam contrarij; quod ex supra dictis stare nequit: alij alias afferunt causas; quas refert, & efficaciter impugnat Exim. Doctor cit. sect. 9. n. 14. & seqq. Veritissimior est responsio ejusdem Eximij, quæ alij communiter sequuntur: nempe, quod qualitas à contrario obſidente intenditur occasionaliter, & remotè proximè verò aliquando intenditur ab extrinseco agente, quod eâ occasione inibi detinetur; & aliquando ab intrinseco, dum scilicet ea occasione recedit aliud agens contrarium, quo abscedente, forma substantialis intentionem producit sibi connaturalem.

94. Exemp. gr., calor stomachi hyemali tempore, vel flante Boreâ, intenditur à spiritibus igneis, in stomacho detentis, eo quod obstructis frigore poris minor sit tutu temporis transpiratio: contra in æstate minus incalescit stomachus, quia laxatis calore poris exhalantur spiritus majore copia. Utimur tamen cibis frigidioribus in æstate, quia tunc oportet calorem internum esse temperatum, ne scilicet cum externâ vi æstivi caloris conspiret ad febres excitandas. Manus attræctione nivis incalescunt, quia interni spiritus, eo accurrentes,

vel illac discurrentes, obstructione pororum magis detinentur, & coaccervantur. Aquæ puteales, & subterranea loca in hyeme calidiora sunt ab igneis exhalationibus, sub terra detentis, eo quod terræ meatus tunc obturentur, & aer externus, densior, ac frigidior, earum ascensum impediatur: contra in æstate magis frigescent ab intrinseco; quia tunc, laxatis terræ meatibus, calida exhalationes evolvunt, & actionem substantiæ aquæ, vel vaporum naturâ suâ frigidiorum, minus retardant. Gignitur autem toto anni tempore sub terrâ ingens ignearum exhalationum copia ex varijs mineralibus, ut notum est.

CAP. V.

DE RESISTENTIA, ET REACTIONE qualitatum: nec non de successione, & continuitate alterationis.

95. **C**ertum est, qualitates contrarias inter se quodammodo pugnare. Nam vel in exordio Mundi, ut cecinit Naso,

Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,

Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.

Cum autem non detur pugna sine resistantiâ (quæ definiri potest, *conatus ad impediendam actionem oppugnantis*) idcirco resistantiam in rebus naturalibus agnoscit communis Philosophia, eamque dividit in *activam*, & *formalem*. Resistentia activa est, quæ fundatur in virtute activâ ut tali; & tunc datur, cum unum agens conatur impedire actionem alterius, producendo, vel conservando qualitatem ipsi contrariam: v. g. cum

cum calidum impedit actionem frigidam, conservando calorem in se, vel illum producendo in frigido ipso, vel in tertio aliquo passo, pro cujus possessione pugnatur. Resistentia formalis est, quæ fundatur in virtute informativa, quâ tali, seu in tenacitate formæ reagentis amittere possessionem subjecti: & tunc invenitur, cum qualitas, aut formæ quævis, in præsentia contrarij agentis conatur retinere suam existentiam, & inherentiam, atque ita impedire productionem formæ contrariæ in subjecto, quod ipsa informat. His adhi solet resistantia *negativa*, quæ consistit in mera incapacitate subjecti ad formam aliquam recipiendam; quo passo resistit opacum luci, & materia cœlestis, si specie distinguitur à sublunari, resistit igni. Verum hæc resistantia, cum à nullo contrario impugnetur, impropria est, aut nulla; alioquin Angelus verè resisteret vulnere, vel colori.

96. Utraque resistantia, activa & formalis, si spectetur in actu primo, consistit in exigentiâ operandi, vel informandi subjectum, non obstante præsentia contrarij: si verò spectetur in actu secundo, consistit in actuali operatione, vel informatione, quatenus induceat earentiam actionis à contrario prædicti possibilis. Utraque, dum sistit in actu primo, dicitur resistantia inefficax; efficax verò dum transit ad actum secundum. Aliqui volunt, sine operatione dari posse resistantiam activâ efficacem, sive in actu secundo, si nempe dentur duo contraria agentia, v. g. frigidum & calidum, viribus paria, & æqualiter applicata eidem passo, nullâ qualitate præoccupato: tunc enim unumquodque producat quatuor gradus suæ qualitatis, & neutrum aget ulterius, sed alterum ab altero efficaciter impediatur producere gradum quintum, utique per solam exigentiâ æqualem. Hoc tamen exem-

plum nihil probat: quia tunc resistantia efficax ex parte calidi consistit in actuali productione, vel conservatione quarti gradus caloris, impossibilis cum quinto frigoris: & idem accidit è converso in resistantiâ frigidam. Dicitur pro priori ad productionem caloris Deus parat concursum frigidum ad producendum quatuor gradus tantum: ergo negatio concursus ad gradum quintum, quæ est velut effectus resistantiæ calidi, non provenit à productione caloris, sed à solâ exigentiâ calidi. *Dist. Antec.*: si lyranium excusatur præcivæ, *con.*: si sumatur exclusive, *neg. Antec. & Consequ.* Sicut enim, dum calidum ut 8. expellit à frigido ut 8. gradum unum, Deus pro priori ad productionem caloris ita parat concursum frigidum ad conservandum septem gradus, ut non excludat positivè concursum ad conservandum octavum, sed quasi præcivæ se gerat, donec introducatur primus gradus caloris (alioquin non esset prior introductio unius, quàm expulsio alterius, contra communem doctrinam); haud aliter in hypothese objectâ discurrendum.

97. Non tamen inconveniens puto, quod resistantia sit aliquatenus efficax per exigentiâ virtutis resistivæ, prout conjunctam cum operatione, vel informatione, non physica, sed morali. Certe in resistantiâ formali hoc passim accidit: nam septimus & octavus gradus in instanti expulsionis suæ, quando jam non informant subjectum physice, resistunt efficaciter pro reliquis gradibus, in eo instanti non expulsis. Immo resistantia omnis, etiam dum succumbit, semper est efficax aliquatenus, nempe quoad effectum minuendi, vel retardandi, vel difficilem reddendi contrariam actionem; aliter nulla dabitur imago pugne: dicitur tamen tunc inefficax, quia non tollit actionem absolute victricem. Hinc, si calidum ut 8. aggredietur frigidum ut 1., etiam si vincat in pri-

primo instanti, verè resistit unus ille frigoris gradus reddendo difficilem actionem calidi, quatenus actio ista indiget maiore virtute ex parte actus primi pro his circumstantiis, quam pro alijs; idèdque agens non tot producit effectus in eo instanti quot alias produceret, quia majores quodammodo facit impensas virium.

98 Si queras, an resistentia formalis, & activa, semper in eodem concurrant? *Resp.* 1.: sæpe forma eadem resistit activè simul & formaliter, quasi pugnans offensivè simul ac defensivè. Sic calor manūs resistit nivì applicatæ secundum eos gradus, qui non amittuntur in primo instanti: resistit, inquam, activè, quia nivem aliquatenus liquefacit; & resistit formaliter, quia retinendo in hærentiam suam impedit introductionem graduum contrariorum. *Resp.* 2.: potest resistentia activa inveniri sine formali. Sic in aquâ, dum ab igne calefit usque ad sextum gradum, forma substantialis activè resistit calori, quia conatur efficienter conservare frigus suum; non tamen resistit formaliter, quia non est impossibile cum 6. gradibus caloris in eodem subiecto, nec per eos expelli potest. *Resp.* 3.: resistentia formalis sæpe invenitur sine activâ; sicut sæpe in humanis resistentia purè defensivâ sine offensivâ. Sic albedo, quamvis nihil agat, resistit nigredini. Si calor existens in aquâ, in quam nihil agit, resistit ejus formæ substantiali, quatenus conanti calorem expellere productione frigoris. Sic etiam in ferro candenti, & in metallis igne liquefactis, forma substantialis resistit expulsionì suì; quando jam nihil reagit in ignem. *Dices:* in his, & similibus activè resistit causa conservativa formæ. Sed *contra:* sæpe forma, v. g. calor aquæ ab igne remota, vel forma ferri, conservatur à sola causâ primâ, quæ non resistit activè, tum quia non agit cum appetitu innato:

tum quia ultrò & sponte annuit exigentiæ contrarij validioris.

99 Communiter dicitur, minorem esse resistentiam formalem, ubi major est activitas, & è converso, ita providè distribuyente naturâ rebus singulis sua præsidia: quod quidem in formis substantialibus verum est ut plurimum; facilius enim extinguitur ignis, quam destruitur aqua; facilius quoque moritur animal, quam corrumpitur adamas. In qualitatibus autem contrarijs, quamvis dici soleat, quod calori convenit activa resistentia major, & formalis minor, quam frigori; idque ipsam dicitur de humiditate respectu siccitatis: hoc tamen difficile apparet: nam quod magis resistit activè, magis atterit, aut debilitat vires contrarij, & eo ipso magis se tuetur, quod est magis resistere formaliter. Hinc, si calidum ut 8. applicetur frigidum ut 8., in primo congressu non solum magis offendit producendo duos caloris gradus, & non recipiendo nisi unum frigoris; sed etiam magis se defendit conservando in se gradus septem, cum frigidum non conservet nisi sex. Nihilominus dici poterit, quod, licet calor magis se defendat activè, minus resistit formaliter, quia cedit minori activitati: fortassis enim activitas calidi ut 8. est quadrupla respectu activitatis frigidi ut 8. (quod patet in brevitate, quæ ignis liquefacit glaciem): si ergo in primo congressu expelluntur è frigido duo gradus, & è calido unus, activitas vincens duos frigoris est quadruplo major, quam quæ vincit unum caloris; & consequenter activitas, cui cedit unusquisque frigoris, erit duplo major, quam cui cedit unus caloris gradus. *Dices:* formalis resistentia debet esse in omnibus æqualis, cum omnia æqualiter exigant conservationem sui. *Resp.*: exigentia conservationis non est in omnibus æque robusta; ut patet in igne & aquâ, in ferro & adamante. Præterea sæpe juvat

ma-

major materiæ densitas. Sæpe item juvat exigentia fortior causâ conservatricis: nam idcirco difficilius expellitur qualitas, quando inhæret substantiæ, cujus est proprietas.

100 Ex dictis facile jam explicari potest reactio. Hæc nihil est aliud, quam actualis resistentia activa, quæ unum contrarium, ab alio fortiori oppugnatum, invicem in eo producit aliquid propriæ qualitatis, quæ vires ejus aliquatenus minuit. Contrarium debilius dicitur in præsentì passum, & reagens, ejusque operatio reactio: contrarium fortius dicitur agens, & repassum. Quod si ambo sint viribus paria, invicem agent, & reagent. Hanc contrariorum indolem significat Axioma illud philosophicum, *Agens agendo reparitur;* quod quidem passim comprobatur experientia. Nam ferrum candens calefacit aquam, & ab eâ refrigeratur: lapis fontis applicatus communicat frigus, & calor accipit: glacies infrigidat manum, & ejus calore solvitur: aqua calida, si miscetur cum frigida, temperat, & temperatur sic: in alijs innumeris. Illud tamen prologium, ut generatim teneat, nonnullis indiget conditionibus. 1., quod agens & passum sint ejusdem ordinis, non enim Deus reparitur à creaturâ. 2., quod agens sit intra sphæram activitatis passivi; non enim Sol reparitur à terrâ, nec ignis à manu remissa frigida & non nihil distante. 3., quod agens & passum materiam habeant ejusdem speciei. 4., quod agens tentet inducere qualitatem contrariam qualitati passivi: unde objectum producens speciem in oculis, & lucerna lumen in pariete, nihil repariuntur, 5., quod passum non sit adeo inerme, ut in primo congressu penitus vincatur: unde calidum ut 8., applicatum frigido ut 1., non reparitur; nec item in fine luctæ, seu in ultimo instanti, quo tota succubit resistentia passivi; vel etiam in penultimo, in quo jam redacta sit ad imbecillitatem

extremam, seu ad gradum infimuram. 101 Hucusque dicta de resistentiâ, & reactione, nonnullas patiuntur difficultates, quas oportetolvere. *Obijtes* 1.: resistentia vel est inter æqualia, vel inter inæqualia: sed utrumque repugnat: ergo. *Prob. Min.*: si est inter duo æqualia neutrum vincit, nec vincitur: ergo, utriusque resistentia simul est efficax, & non est efficax: est, quia non vincitur; non est, quia non vincit. Si autem est inter inæqualia, naturaliter necessarium est quod fortius prævaleat, & vincat: ergo, si debilius resistit, appetet ré naturaliter impossibilè, cum appetat conservare se, vel suum effectum in his circumstantiis. Objectio absurdè probat, non posse duos homines, aut duos exercitus inter se pugnare, nec alterum ab altero cum resistentiâ vinci. Igitur *neg Min.*, quin obstat probatio. Nam in primis & si duo contraria sint æqualia, poterunt vinci simul & vincere quoad gradus distinctos. Finge, calidum ut 8. & frigidum ut 8. esse viribus paria: nihilominus activitas calidi superat in primo instanti formalem resistentiam frigidi quoad gradum ejus octavum, qui non juvatur à cæteris in resistendo formaliter expulsionì suì (quamvis superiores gradus resistant pro se, & pro inferioribus, quia illis indigent ad existendum; inferiores tamen non resistunt pro superioribus, cum sine illis queant existere); activitas enim calidi pro primo instanti, est activitas septem graduum caloris, quæ non mirum si vincat resistentiam formalem unius tantum gradus frigoris. Ob eandem rationem activitas frigidi vincit, & expellit in primo instanti octavum gradum calidi: & sic deinceps ambo se mutuo vincunt in sequentibus instantibus, donec invicem se se atterant usque ad quartum, aut quintum gradum, in quo jam ex defectu virtutis neutrum aget in alterum, sed ambo à pugna collabunt.

O

Si

102 Si autem duo contraria sint inæqualia, fortius prævalet quidem absolute, quia plus infert damni, quam patitur: attamen debilius (nisi præ nimiam imbecillitate omnino pereat in primo congressu) prævalet etiam secundum quid, vincendo formalem resistantiam fortioris quoad aliquem gradum, vel partem gradus. Si enim v. g. calidum ut 8. applicetur frigido ut 6., expellet quidem in primo congressu duos, aut tres frigoris gradus: sed tres alij, qui supersunt in frigido, activitate sua superabunt formalem resistantiam calidi quoad gradum octavum, vel partem ejus, reagendo scilicet aliquid frigoris: quâ in re nulla est impossibilitas naturalis, cum gradus octavus in resistantia formalis sit omnium debilissimus. Hinc patet, quomodo passum, tametsi debilius, possit reagere, quin violeatur alia paraxia philosophica, nempe quod *Actio procedit à proportione majoris inæqualitatis*. Hujus enim paraxiæ sensus est, quod, si duo contraria decertent, nequit unum agere, vel reagere in alterum, nisi quâ parte major est unius activitas, quam alterius resistantia formalis: quod etiam in reactione contrarij debilioris verificatur, ut nunc explicuimus. Sed adhuc *insister*: gradus illi, qui expelluntur, suam conservationem appetunt in præsentia contrarij validioris; alioquin non resisterent: appetunt ergo conservationem naturaliter impossibilem. *Dist. Consequ.*: naturaliter impossibilem per se, & intrinsicè, *neg.*; naturaliter impossibilem per accidens, & extrinsecè, quia scilicet hic & nunc extrinsecus & contingenter adest jus aliud naturaliter prævalens, *conc. Consequ.*: in hoc enim nullum absurdum est, ut constet ex doctrina data, & probata in *Physica* tr. 1. disp. 3. cap.

103 *Objic. 2.*: calidum ut 8.

non repetitur à frigido ut 7. in primo applicationis instanti; supponitur enim applicari cum 8. gradibus, quorum proinde nullus deficiere in eo instanti potest: aliunde nec repetitur in instanti sequenti, in quo jam frigidum est imbecillius: ergo nunquam. *Obiectio* probat, nec frigidum ut 7. pati unquam posse à calido ut 8.; quod est planè falsum. Quare *neg. Maj.* cum probatione adjunctâ: quia calidum ut 8. in primo applicationis instanti non habet positivè gradus octo, sed pro signo priori præcindit ab illo, vel ab illis gradibus, ad quos per reactionem expellendos jus & activitatem habet frigidum in eodem instanti. Quare actio calidi non oritur à gradibus, qui tunc expelluntur, sed à cæteris, qui perseverant. Solum ergo dicitur applicari calidum ut 8., quia in instanti immediate præcedenti habebat positivè gradus 8.; quâ ratione dicitur Soli applicari aer tenebrosus, vel igni applicari frigidum ut 4., quamvis in ipso applicationis instanti desinat esse ut quatuor. *Dices*: ergo nunquam applicabitur calidum positivè ut octo, nec octavus gradus unquam aget. *Neg. Consequ.*: quia sæpe frigidum adeo est imbecillum, ut non habeat jus reagendi, nec proportionem majoris inæqualitatis, de quâ n. 102.: tunc autem calidum cum octo positivè gradibus applicabitur, & aget.

104 *Objic. 3.*: qualitas nunquam resistit expulsionis sui: ergo nulla unquam datur resistantia formalis. *Prob. Antec.*: quia non resistit in instanti, in quo est; tunc enim nullum est periculum expulsionis, aut desitionis, cum omnino repugnet eam non esse ex suppositione quod sit: nec item resistit in instanti, in quo jam non est, seu in quo expellitur; formalis quippe resistantia identificatur cum existentia, vel inhxrentia actuali, quæ jam tunc

NON

non datur. *Resp.*: qualitas resistit formaliter in actu secundo pro instanti, in quo est, per actualem inhxrentiam, quæ est actualis ipsa resistantia. Nec orbitat, quod ex suppositione inhxrentiæ jam non sit periculum expulsionis: nam hoc perinde est, ac non esse jam periculum non resistendi ex suppositione resistantiæ; quod verissimum est, & solum probat cessare periculum ex vi resistantiæ in actu secundo. Potest autem dari pro tunc pugna, vel oppugnatio contrarij, non quod nitatur expellere qualitatem ex suppositione quod sit, sed quod pro signo priori concipitur ne sit.

105 Notandum tamen, quod quilibet gradus qualitatis in instanti, in quo est, resistit etiam in actu primo pro instanti sequenti, in quo proinde, si pereat, non perit sine resistantia. Ratio est: quia res quilibet, dum actu existit, exigit & quali petit ab Authore naturæ continuari conservationem sui, & consequenter non parari concursum agenti contrario, ut illam continuationem interrumpat (aliter cur non statim perit calor aquæ, dum removetur ab igne?): hæc autem exigentia in instanti A. pro B., reipsa est resistantia formalis: fietque efficax, & in actu secundo, si Deus velut in gratiam ejus pergat conservare formam in B., denegando concursum contrario impugnanti; erit verò inefficax, si Deus ut Author naturæ non sic annuat ejusmodi exigentiæ. Nunquam tamen adeo erit inefficax, ut non obtineat saltem effectum minuendi, vel reddendi difficilem actionem contrarij, ex dictis n. 79.; & cum è frigidum ut 8. expelluntur gradus octavus, & septimus, eorum resistantia erit efficax pro illo instanti quoad conservationem sexti, & aliorum, pro quibus etiam resistunt, ut notatum est n. 101.: non aliter, ac milites primâ in acie pug-

nantes, licet resistendo pereant, causant tamen conservationem cæterorum, convertendo in se impetum hostium.

106 *Dices*: ergo dum expelluntur in instanti B. gradus octavus & septimus frigoris, nulla tunc est eorum resistantia præsens. *Dist.*: præsens physice, *conc.*; præsens moraliter, aut virtualiter, *neg. consequ.* Resistantia illa, quæ physice fait in instanti A. pro B., jam in B. non est physice præsens, si tunc datur expulsio graduum: est tamen præsens moraliter, quatenus, prout cognita ab Authore naturæ, movet ipsum, vel ab ipso obtinet in instanti B., ne concursum parat agenti contrario, nisi taliter, ut ejus actio reddatur laboriosior, ac difficilior. *Insister*: gradus existentes in A., licet ex tunc exigant agere in B., non verè agunt, si in B. expelluntur: ergo nec verè resistunt, licet ex A. exigant resistere in B. *Neg. Consequ.*: quia ad physice agendum requiritur existentia physice præsens: at ad resistendum sufficit existentia præsens moraliter: sic enim peccatum physice transactum resistit infusioi gratiæ, & beneficium physice præteritum resistit ingratitude. *Insister* iterum: gradus existens in instanti A., ex tunc exigit conservari, non solum in B., sed etiam in C., & in sequentibus: ergo, licet expellatur in B., resistet adhuc in C., & deinceps. *Neg. Consequ.*: quia gradus eatenus exigit conservari in C., & in seqq., quatenus exigit conservationem suam continuari, seu non interrumpi: si autem interrumpatur in B., tota exigentia penitus evanescit; nec jam deinceps existit moraliter; quia non amplius acceptatur ab Authore naturæ in ordine ad concursum cum limitatione parandum agenti contrario; alioquin minueretur nunc actio calidi propter exigentiam frigoris anni præteriti.

Aliud est in ipso instanti B.: tunc enim pro signo priori ad expulsionem nondum intelligitur interruptio, proindeque locum habet existentia moralis resistentiæ, quæ immediate antea præexistit physice.

107 *Objic. 4.*: frigidum ut 8. non potest in se gradus suos octavum & septimum tueri ab impugnatione calidi ut 8. in primo congressu: ergo nec potest in ipsum reagere. *Prob. Consequ.*: quia, si frigidum vires haberet ad reagendum, potius eas convertere deberet ad conservandum suos in se gradus; quia magis suâ ipsius interest conservare frigus in se, quam illud in calido producere. *Confirm.*: quia major in unoquoque debet esse resistentia formalis, quam activa, cum magis natura quæque refugiat non esse, quam appetat agere: si ergo nihilominus formalis resistentia frigidi succumbit præsentia calidi, a fortiori succumbere debet resistentia activa, seu vis reagendi. Ad *objec. neg. consequ.* cum probatione: quia, si frigidum reagat per solam qualitatem, reaget per sex gradus, quos non amittit in primo congressu: horum autem activitas, licet sufficiat ad producendum in calido primum gradum frigoris, non potest converti ad conservandum gradus septimum & octavum, quos non continet, utpote superiores. Si autem frigidum reagat etiam per substantiam, si v. g. sit glacies, ne tum quidem vires ejus valere possunt ad conservandum in se gradus illos; quia ad hoc necesse erat activitate suâ superare activitatem calidi, quæ totam in eos gradus invehitur. Valent tamen in primo congressu vires frigidi ad reagendum in calido primum frigoris gradum; quia ad hoc sufficit activitate sua superare formalem resistentiam octavi gradus caloris; quod re ipsa accidit, ex dictis n. 102. Ad *confirm. tran-*

seat *Antec.*, & *dist. Consequ.*: a fortiori succumbere debet resistentia activa, propria illorum graduum, quorum formalis resistentia succumbit, & quando succumbit, *concl.*; propria graduum aliorum, quorum formalis resistentia nondum succumbit, *neg. Consequ.*. Non dicimus, frigidum reagere secundum gradus, quos amittit, sed secundum reliquos.

108 *Objic. 5.*: ergo modicus aer, interjacens glaciem & ignem, recipiet simul calorem & frigus, movebiturque motibus contrariis, si glacies in ignem reagit. *Resp.*: non movebitur aer ille motibus contrariis; quia recipiet calorem & frigus in eo tantum gradu, in quo qualitates istæ sociari possunt in eodem subjecto: v. g., si aer ab igne recipit quinque gradus caloris, recipiet a glacie tres frigoris.

Unde proveniat successio alterationis?

109 Cum passim experiamur, alterationem, tum intensivam, tum extensivam, in qualitatibus contrarium habentibus, fieri successivè, idest, non totam in instanti, sed in latitudine temporis, ut cum lignum, aut aqua paulatim incalescit ab igne admoto, vel cum aqua suum in se frigus intendit, paulatim expellendo calorem præhabitum: dubium est, unde proveniat successio ista? Ratio dubitandi: quia ignis v. g. non majorem vim habet in secundo instanti, quam in primo; totam quippe vim calefactivam, quam in secundo exercet, jam in primo habebat citra dubium: cur ergo non producit in primo instanti applicationis illum etiam calorem, quæ aquæ addit in secundo? & cum eadem sit ratio de tertio, & seqq., cur non totam intensivam caloris producit in primo? Mihi alijs aliorum opinionibus, respondeo cum com-

muni Nostrorum, præsertim Recentiorum, idè intensivam fieri successivè, quia successivè minuit resistentia formalis contrariorum graduum. Pro quo suppono, quod jam supra n. 101. notavi, gradus superiores resistere, non solum pro se, sed etiam pro inferioribus; non tamen è converso. Hinc sequitur, quòd ignis in primo instanti expellens ab aqua gradum frigoris octavum, & septimum, non possit simul expellere sextum, quem expellit in secundo instanti; eo scilicet, quòd in primo pugnet pro sexto gradu resistentia major, quam in secundo: pugnat enim in primo instanti, non solum resistentia ipsius sexti, sed etiam resistentia septimi & octavi; qui postea in secundo instanti jam non resistunt (ex dictis n. 106.), idèque jam tunc sola pro se pugnat resistentia sexti gradus, quæ proinde facilius vinci potest. Quamvis ergo in secundo instanti non creascit activitas calidi, poterit tum potius, quam in primo, producere tertium caloris gradum, quia tum decrescit resistentia pro sexto frigoris, qui contrarius est tertio caloris. Eadem ratio cum proportionem valet pro reliquis instantibus, donec pugna finatur.

110 *Objicies 1.*: resistentia pro sexto gradu non est major in primo instanti, quam in secundo. *Prob.*: quia resistentia graduum octavi & septimi est inefficax pro conservatione sui: ergo etiam pro conservatione sexti gradus; non enim magis appetit conservationem alienam, quam suam: ergo non juvat, nec efficaciorum reddit resistentiam sexti. *Resp.*: resistentia graduum octavi & septimi potest esse efficacior pro conservatione sexti, quam pro sua; non quòd illam magis appetat; sed quia propter naturalem ordinem graduum activitas contraria prius impetit octavum & septimum, quam sextum; quem proinde non immediate

oppugnat, donec illos veluti clypeos destruat. Sic milites, primà in acie occumbentes, sæpe resistunt efficacius pro alijs, quam pro semetipsis.

111 *Objic. 2.*: licet in secundo instanti minuatur formalis resistentia pro sexto gradu, augetur aliunde pro eodem resistentia activa; nam activitas aquæ, jam non occupata in conservando septimum & octavum, tota revocatur ad conservandum sextum: hujus igitur expulsio non est facilior in secundo instanti, quam in primo. *Resp.*: In primis objectio non procedit, quando qualitas oppugnata non conservatur à propria substantiâ, sed à Causâ primâ, ut calor in aquâ, vel frigus intensum in vino. Deinde, nec urget, quando impugnatur frigus aquæ: nam in secundo instanti activitas aquæ, licet expedita sit à conservatione graduum superiorum, occupatur aliunde, tum in reagendo, tum in conando recuperare gradus amissos, & expellere à se gradus caloris in primo instanti receptos: quamvis enim conatus ille frustratur, tamen quasi distrahit, & aliò avertit activitatem aquæ, ne tota revocetur ad conservationem sexti sui gradus.

112 *Objic. 3.*: sicut decrescit in secundo instanti formalis resistentia frigidi, ita decrescit activitas calidi, quippe quod, si per reactionem amisit in primo instanti gradum octavum, in secundo amittit gradum septimum, idèque jam non agit per septem gradus, ut in primo instanti, sed per sex tantum: non ergo facilior est expulsio sexti gradus frigoris in secundo instanti. *Resp.*: activitas calidi non decrescit tantumdem in lineâ suâ, quantum in suâ decrescit resistentia frigidi: nam activitas decrescit uno gradu, resistentia duobus. Quòd si argumentum convertas ad reactionem frigidi, quæ pariter successivè minuit calorem contrarij; & tamen in secundo instanti plus, aut non

minus decrefcit a&ivitas frigidi, quam refiftentia calidi: negabo hoc ultimum; quia, licet a&ivitas frigidi decrefcat forfan duobus gradibus, & refiftentia calidi non nifi uno; attamen pars caloris, quæ per reactionem expellitur in fecundo instanti, non eft totus gradus feptimus (quamvis ita vocari folet claritatis gratiâ), fed tertia, vel quarta feptimi pars; cujus proinde refiftentia decrefcit in ratione quadrupla, vel quintupla, erat enim quadruplo vel quintuplo major in primo instanti, in quo juvabatur a refiftentiâ totius gradus octavi, cum in fecundo instanti refiftat per fe folam. Non fic autem decrefcit per duorum graduum ja&uram a&ivitas frigidi reagentis, fi quidem ex fe& gradibus in primo instanti confervatis retinet adhuc quatuor in fecundo. Si tamen redacta fupponatur ad infimum gradum, jam nihil reaget, ex dictis

113 Adde, quod, licet in fecundo instanti a&ivitas calidi amittat gradum unum, denuo tunc roboratur juvamine duorum graduum in primo instanti productorum; qui, tametsi inferiores, poffunt instrumentaliter adjuvare superiores, in agente calido fuperfites, ad producendum tertium caloris gradum, ex probabili doctrinâ n. 79. Dices: quamvis a&ivitas calidi juvetur duobus illis gradibus, aliunde occupatur tantumdem eorum confervatione in fecundo instanti: non ergo tali juvamine redditur robustior, aut expeditior. *Refp.* In fecundo instanti ad confervandum duos illos gradus multo minor fufficit a&ivitas, quam ad eos in primo instanti producendos, eo quod in fecundo ceflet omnino refiftentia graduum contrariorum, quæ in primo virtualiter aut moraliter exiftentes difficilem reddebat eorum productionem, nec nifi a totâ calidi a&ivitate vinci poterat. Quare in fecundo instanti con-

servatio talium graduum folum occupat a&ivitatem calidi agentis quoad duos, aut tres inferiores gradus; cæterum eam relinquit expeditam quoad tres gradus superiores: hi verò funt, qui juvamine duorum in primo instanti productorum redduntur. magis a&ivi, ac robusti, quam fi foli agerent. Neque tali juvamine locus erat in primo instanti, in quo penitus occupati superiores gradus agentis in vincenda refiftentiâ contrarij quoad gradus tunc expellendos, non poterant elevare virtutem graduum caloris, primi & fecundi, tunc productorum in paffo, ad producendum in eodem instanti gradum tertium.

114 Quod diximus de alteratione intèrfivâ, dicendum pariter de extenfvâ, eam fcilicet ideò fucceffivè fieri, quia fucceffivè minuitur refiftentia contrariæ qualitatis in paffo extenfvâ. Nam, dum igni applicatur palmare lignum v.g., quod fupponatur frigidum ut fex, ideò prius incalefcit pars igni propinquior, quam remotior, quia pars frigoris propinquior minus refiftit formaliter: refiftit enim per fe nudam, nullo clypeo protectâ; cum in fe immediate oppugnetur ratione applicationis immediate; quæ verò remotior eft, refiftit in primo instanti, tum per fe, tum per propinquiorem, quæ ipfi eft pro clypeo, vel antemurali. In fecundo autem instanti, devictâ propinquiore, cum jam immediate oppugnetur pars illa remotior, facilius expugnetur. Idem in tertio, & fequentibus instantibus accidit cæteris ligni partibus intra fphæram ignis conftitutis, fed magis adhuc ab igne remotis. Dices: unus, aut duplex caloris gradus, quem in primo instanti recipit pars prima ligni, poterit in eodem instanti oppugnare immediate partem fecundam, illamque proinde calefacere fimul cum prima. *Refp.* Gradus ille nihil agere potest in primo instanti; quia deeft illi proportio majoris in-

æqua-

æqualitatis refpectu frigoris in parte fecundâ exiftentis: potest tamen in instanti fecundo; quia tunc juvatur ab igne agente, qui jam minus laborat in confervando calore primæ partis paffi, ut in fimili diximus n. 113.

An alteratio fucceffivâ fit continua?

115 Superest difcutiendum, an alteratio, quæ fucceffivè fit, fiat continua, feu nulla interjectâ morâ temporis; ita fcilicet, ut in fingulis instantibus accrefcat nova pars qualitatis, donec abfolvatur tota intentio, vel extenfvio, quæ in virtute agentis hic & nunc applicati continetur? Affirmant plures: quorum fententia probari potest; quia refiftentia contrariæ qualitatis, ex quâ provenit alterationis fucceffio, continue minuitur; minor quippe eft in fecundo instanti, quam in primo, minor in tertio, quam in fecundo, & fic de reliquis: non eft igitur cur agens interrumpat a&ionem, & orietur in instanti aliquo, fi quidem quolibet designato ad oriandum, non major in eo difficultas operandi occurret, quam in fequenti. Negant tamen alij non pauci, tum Veteres, tum Recentiores, quos citat, & fequitur P. Peinado tract. 1. de Gener. d. 4. f. 3. Hinc nimirum, licet in alterationis motu fucceffivo continuitatem admittant per aliquot instantia, tamen in toto tractu fucceffionis aliquas agnofcunt morulas, plures, aut pauciores, juxta variam indolem & a&ivitatem agentiam: ita ut, fi agens A. moratur v.g. tertio quoque instanti, agens B. duplo validius non moretur nifi post continuationem instantium quinque, vel fex.

116 Sententia negativa magis experientiæ congruit. Nam in primis, quod ad extenfvionem attinet, fi calorem extenderet ignis fucceffione continua per fphæram fuam (fit fphæra if-

ta mille paffuum), ita ut nullum efferet instans, in quo non calefaceret novum punctum loci; fequeretur contra manifeftam experientiam, quod totam fphæram calefaceret in ic&tu oculi. Patet: quia in ic&tu oculi plura labuntur instantia, quam funt puncta in lineâ mille paffuum: certum quippe eft, quod Sol, & alia corpora cœleftia fpatium plusquam mille paffuum motu fubpercurrunt in ic&tu oculi; nec tamen plusquam punctam fpatij adquireunt in unoquoque instanti. Deinde, quod ad intenfvionem fpectat, eadem urget experientia. Si enim abfque morulis intenderetur calor in aquâ igni admotâ magna fentiretur intenfvio caloris in ic&tu oculi, fi quidem tot confaret gradibus, aut particulis, quot instantia in ic&tu oculi prætervolant, atque adeo pluribus, quam funt partes caloris extenfvio per mille paffus: cum tamen in tam brevi tempore vix accipiat aqua calorem fenfibilem.

117 Itaque ad rationem allatam pro contrariâ fententiâ dicendum, oia, vel morulas in alteratione fucceffivâ, non provenire ex refiftentiâ contrariæ qualitatis, nec ex aliò capite, quam ex nativâ conditione finitorum agentium; quorum fcilicet limitatio virtutis nequit per plura instantia continuare motum fucceffivum, quin oia quædam, aut morulas interferat, ut vires refumat. Vide dicta in Phificâ fuper continuo, ubi fimiles morulas defendimus in motu locali. Nec mirum effer debet, quod ad naturam, aut limitationem agentium recurratur, dum experientia manifefta eft, & ratio non fuppedit: non enim aliò recurrunt omnes, ut explicantur cur approximatio neceffaria fit ad agendum. Notabis hic, fupposuiffe nos in quaftione itâ, & fæpe alias, Continuum componi ex folis indivifibilibus numero finitis; quia & hanc fententiam in Phificâ præferendam

dam duximus, & per infinitudinem partium proportionalium non tam ex-

plicari, quam confundi quæstiones ed alludentes, opinamur.

SYNOPSIS

TRACTATUUM

DE MUNDO, DE COELO, DE ELEMENTIS,
& Mixtis.

PRÆFATIUNCULA.

DE rebus in titulo propositis constitueram hoc loco tractare non omnino raptim, aut perfunctorie; materiamque tractationis haud modicam apparaveram. Sed anima diverso non posse id pro dignitate fieri, quin tertia hæc Cursus philosophici Pars in volumen excreceret iusto grandius, tum propter uberrimam rerum legetem, tum quia passim congregi necesse est cum Philosophiâ Corporulari, quæ hic maxime speciosâ novitate superbit, hic de referatis Naturæ mysterijs sibi plaudit, hic Naturæ ipsius familiaritatem, & communicationem secretorum ostentat, eorum præsertim, quæ spectant ad quidditatem luminis, caloris, fluiditatis, necnon ad gravitatem & levitatem corporum, ad vim magneticam, & electricam, ac demum ad fabricam mixtorum: idcirco brevem tantum synopsis hic inserere malui, & accuratam tractationem in aliud remittere volumen, quod Deo dante separatim edam. Accedit, quod labor Cursus istius tricornis ed dirigatur, ut tyrones, ad Theologiam Scholasticam aspirantes, in Philosophicis dogmatibus, & concertationibus congruenter inilitari, & exerceri valeant: quem ad finem non admodum juvat in rebus huc diu versari, quantumcunque jucundis, & alias Philosophi scitu dignis. Siquis autem eas curiosius nosse velit in Libris plurimis & obvijs inveniet affatim expositas, facileque intelliget, si modo Physicæ generalis principijs imbutus legat: non enim tam ardua sunt difficultatis, ut novo magisterio, novavè scholasticâ exercitatione seorsum egeant. In hac igitur Synopsi (quam non penitus omittendam duxi, ne Physices studiosus, quidnam hic desit alibi querendum, omnino nesciat) brevissime procedam, rerum notiones, Quæsitæ, & communia placita referendo potius, quam discutiendo, unâ vel alterâ Quæstione, quam huc ex Physicâ generali remissimus, exceptâ.

CAP. I.

DE MUNDO.

VARIA Mundi, sive Universi acceptio, ac definitio videri potest apud Conimbric. in 1. de Coel. c. 1. q. 1. ar. 2. Nunc sic accipitur Mundus ex Aristotele lib. de Mund. ad Alexand. ut idem sit, ac Ma-

china, seu Compages à Cælo, terraque coagmentata, atque ex ijs naturis, quæ intra eam continentur, vel eam inhabitant; quod ultimum addimus, ut etiam Angeli comprehendantur. De Mundo sic accepto *queritur* 1., an sit, aut possit esse multiplex? *Resp.* 1., Mundus de facto est unicus. Sic tenent Catholici omnes; estque id omnino consentaneum varijs S. Scripturæ locis, quæ af-

ferunt Conimbric. in 1. de Cœl. c. 8. q. 1. ar. 2.: neque ullum indicium, ullave ratio probabilis favet opinioni contrariæ quorundam veterum ethnicorum, aut hæreticorum. *Resp.* 2.. Possunt à Deo effici Mundi plures; cum id nullo ex capite repugnet, nec ex parte divinæ potentæ, nec ex parte ipsorum effectuum. Nemo dissentit præter quosdam ethnicos, & hæreticos, falkem si Cartesium excipias existimantem, non esse alteri Mundo locum, eo quod hujus Mundi materia occupet omnia spacia imaginabilia: quæ quidem existimatio nititur ejusdem Cartesij doctrinâ mille nominibus falsa, quod scilicet, ubicumque extensionem imaginamur, ibi materia sit.

2 *Quar.* 2., an Mundus ab æterno sit, aut esse potuerit? *Resp.* 1.. Mundus à Deo liberè creatum esse in tempore, vel cum initio temporis, veritas Catholica est, quam ex Scripturâ, Concil., & Patrib. ostendit P. Suar. l. 1. de Op. sex. dier. c. 2. Unde graviter erravit Aristoteles putans, Mundum ab æterno esse per necessariam emanationem à Deo. Turpius adhuc errarunt alij, ponentes Mundum increatum, vel saltem ex increatâ materiâ factum. Nec facile ab errore materiæ æternæ liberatur doctrina Cartesij num. præced. memorata: cum enim in spatio, quod Mundus hic replet, extensionem imaginemur fuisse ante Mundum, & ante quodlibet initium temporis, sequitur, materiam initio carere, si extensio illa, imaginationi objecta, verè materia est. Porro, quod Mundus, & creatura quævis, potuerit initium habere, demonstrari valet ex ejus contingentia, & ex dominio, ac libertate Dei. Quod verò de facto inceperit, congruentius fuit, ut ita fieret manifestior, tum creaturarum dependentia, tum Dei in operando libertas, & eundem plenissima sibi sufficientia, nullius extra se indiga. Quæ pariter inter alias

congruentia redditur interroganti, cur Deus non totum Universum produxerit simul, sed successive consummaverit per aliquot dierum spatium: quæ de re videri possunt S. Scripturæ Interpretes in 1. Genes., & Theologi de Opere sex dier.. Ad eisdem spectat explicare, quo sensu sacræ Litteræ doceant, Mundum aliquando jubente Deo interitum. An autem Mundus naturâ suâ possit in æternum durare, tractant Conimbric. in 1. de Cœl. c. 12. q. 1.. *Resp.* 2.: de potentia Dei absolutâ potuit Mundus ab æterno creari quoad res permanentes, non quoad successivas. Ita colligitur ex dictis in *Physicâ tr.* 3. d. 2. c. 5.

3 *Quar.* 3., an Mundus sit perfectus, & optimus, ita ut non possit melior à Deo creari? *Resp.* 1.. Mundus est optimus secundum ordinem ad finem ipsi præstitutum à Divino Artifice, nempe talem ac tantam Dei gloriam, sive ostensionem attributorum, videlicet sapientiæ, bonitatis, potentie, justitiæ, &c.: consequenter optimus etiam est secundum ordinem partium in toto, qui ad eum finem requiritur, quique mirabilem importat harmoniam totius machinæ Mundalis, in qua nihil non ordinatum sit, saltem extrinsecè, ita ut etiam monstra in physicis, & peccata in moralibus, quodammodo conducant ad Universi pulchritudinem, ut eleganter ponderant SS. Patres, præsertim Augustinus. *Resp.* 2.. Mundus, entitativè sumptus, licet sit perfectissimus quoad rerum classes, sive gradus genericos (omnes enim continet, nec videtur possibilis creatura, quæ non pertineat ad aliquem ex gradibus jam existentibus); potest tamen fieri perfectior quoad rerum species; ut satis constat ex dictis *tr.* 3. *Physic.* circa repugnantiam creaturæ perfectissimæ.

4 *Quar.* 4., an Mundus sit vivens, aut animatus? *Resp.* ex Ethnicis Philosophis quidam putarunt, Mundum

dum esse magnum quoddam animal, eujusque partes omnes unâ & eadem animâ informari. Verùm hæc opinio, quæ hodiè computatur inter somnia, valdè rejicitur à Conimbric. in 2. de Cœl. c. 1. q. 1.. Tantùm hic moneo, plures è modernis Corpuscularibus, quos sequitur Tosca, non satis consequenter negare Mundo vitam & animam eadem ratione, quâ illam concedunt cani, vel equo: hujus enim animam consistere dicunt in portione materiæ subtilioris, & mobilioris, quæ intra corpus agitata varios in eo motus causat: hoc autem genus animæ conventiciam Mundo, siquidem, juxta hos Authores, totum Mundi corpus, & ætherea, subtilissima, & mobilissima, quæ motuum in singulis plurimorum causa est.

5 *Quar.* 5., quodam sit Mundi systema? *Resp.* Systema Mundi est coordinatio, seu dispositio localis magnarum partium, videlicet Elementorum, & Cœlestium corporum, in hac Mundiali machinâ: cujus figuram esse sphericam, supponunt omnes, demonstrantque Astronomi ratione, & experientia. Sed in præsentî solum agitur de coordinatione Terræ & Astrorum, præsertim Planetarum, per ordinem ad Mundi centrum. Quæ de re, misis alijs systematibus, vidèdis apud P. Ricciolum *Almag.* l. 9. sec. 1.; triplex est hac tempestate systema celebre, Ptolemaicum, Copernicanum, & Tychoonianum. Quorum primum, à Claudio Ptolomeo statutum, terram, ponit immobilem in centro Mundi: deinde circa terram, velut centrum, moveri dicit in circulum Planetas omnes, quos ita collocat, ut è terrâ sursum progredienti occurrat 1. Luna, 2. Mercurius, 3. Venus, 4. Sol, 5. Mars, 6. Jupiter, 7. Saturnus; quem supra sequatur Firmamentum, seu sphaera Stellarum fixarum, suam pariter circum diurno

motu pergens circa eundem centrum: 6 Secundum systema, à Nicolao Copernico inventum, aut laudatam, & à Galileo, Cartesio, & alijs approbatum, primò stellis fixas cum sua sphaera ponit immobiles: deinde in hujus sphaeræ, seu in Mundi centro Solem statuit pariter immotum (juxta Cartesium, & alios, Sol in se ipso volvitur, non tamen ab eodem Mundi centro recedens), unde Solem negat esse planetam; agnoscit tamen planetas septem, quia terram inter eos numeratum planetas sex gyrare dicit circa Solem ut centrum tali distantiæ ordine, ut Mercurius proximè gyrum suum perficiat spatio trimestri, tum Venus ferè octimestri, tum terra integro anno, tum Mars annis duobus, tum Jupiter annis 12., tum Saturnus annis 30.: Lunam verò circum terram volvi decernit intra mensem. Terræ autem tribuit duplicem motum; alteram (quem diximus annuum (per eclipticam, ex quo motu resultant quatuor anni tempora; alterum vertiginis circa proprium axem ab occasu in ortum spatio 24. horarum, quo ex motu resultant dies ac noctes, siderumque ortus & occasus.

7 Tertium systema, quod invenit insignis Astronomus Tycho Brahe, terram immobilem ponit in centro Mundi, & circum ipsam moveri statuit Lunam, & Solem, ut etiam stellis Firmamenti; solumque à Ptolemaico differt, quatenus cæteros planetas, nempe Mercurium, Venerem, Martem, Jovem, Saturnum, ita disponit, ut non terram, sed Solem respiciant pro centro sui motus circularis. Ex tribus hisce systematibus, quamvis Ptolemaicum placuerit communiter Philosophis & Astronomis ante telescopium inventum; hodiè tamen solum Tychoonianum communiter utrisque probatur. Nam Copernicanum, licet approbari queat ut hypotheis, quatenus, si existeret, aptè secundum illud explica-

mutar temporum vicissitudines, & siderum aspectus; licet insuper argumentis à ratione delumptis non facile convinci possit falsitatis; tamen absolute rejiciendum est, quia dissonum auctoritati Scripturæ Divinæ, clarè significantis, non terram, sed Solem moveri, ut Josué 10., 4. Reg. 20., Eccles. 1. Psalm. 92., & sæpe alias. Quæ de causâ sententiam Copernici damnavit sacra Inquisitio Romana; & Galileus, qui ut absolute veram defenderat, quam retractare coactus est.

CAP. II.

DE COELO.

COELUM dicimus, non solum Empyreum, in supremo in loco situm, quod beatorum sedes est, & cujus tractatio ad Theologos atinet, verum etiam totum illud spatium, quod Astra continent, quodque nemo dubitat esse corporeum, extensum, & integraliter divisibile. De hoc *queritur* 1., an sit corpus essentialiter simplex, id est, non compositum ex materia & forma: quod pariter *queritur* de quovis alio cœlesti corpore, nempe de quovis Astro. *Resp.* Communis sententia compositum asserit: quod quidem evidens est, si corpus cœlestis sit corruptibile. Sed, si Cœlum ponatur ab intrinseco incorruptibile, ut volunt plurimi, & in primo instanti Mundi creatum, poterit probabiliter simplex adstrui: quia probabile est, non repugnare corpus simplex; & aliunde corpus incorruptibile nequit ullum præbere compositionis indicium.

Quer. 2., an cœlestis corpus sit naturaliter corruptibile? *Resp.* Certum est, in præcæterarum ordine non posse ab ullo agente naturali corruptum totum cœlum, sicut nec totam terram, totam aquam, aut totam aerem. Solum est dubium, an cœlestia

corpora possint, quemadmodum elementa, partialem corruptionem pati. Communis Peripateticorum sententia negat. Sed oppositum cum pluribus Ecclesiæ Patribus unanimi consensu tenent recentiores Astronomi, quibus subscribitur plerique Philosophi moderni, etiam ex Peripato. Probat ex generatione & corruptione cometarum, qui à 150. annis observati sunt: omnes enim multò sublimiores Lunâ fuisse, ostendit eorum parallaxis, Lunari minor, aut fere nulla. Est autem parallaxis, diversitas aspectus, seu loci apparentis differentia, quâ Luna v. g., è diversis terræ locis inspecta eodem tempore, non sub ipsâ Firmamenti stellis conspicitur, sed è Salmantica sub unis, è Roma sub alijs: quæ differentia eò minor apparet, quò astrum est altius. Probat etiam ex maculis, quæ tubo optico deprehenduntur in Sole denuò genitæ, & postmodum corruptæ, crescentes que, & decrecentes, quamdiu durat. Videri potest Author Philos. Burgund. tom. 5. tr. 1. differt. 1. c. 2., P. Jo. Bapt. de Benedicis tom. 3. Philos. l. 1. q. 3. c. 3.

Quer. 3., an materia cœlestis sit ejusdem speciei, ac sublunaris? *Resp.* Si corpora cœlestia sunt corruptibilia, sine dubio affirmandum; cum nullum super sit fundamentum pro diversitate specificâ. Adde, quòd ex aquæ materia cœlos fuisse formatos, magis cononum est sacris Litteris, & communi doctrinæ Patrum, ut inter alios ostendit P. Cornelius à Lapide in cap. 1. Genes. Creavit enim Deus in principio Terram simul & Cœlum, id est, Empyreum: creavit etiam Abyssum, id est, aquas altissimas, quibus totum replebatur spatium à Terra usque ad Empyreum: ex hujus autem Abyssî parte maxima formavit postmodum aerem, Cœlum planetarium, & Firmamentum, seu Cœlum stellatum.

Quer. 4. Quæstio igitur solum pro-

cedit ex suppositione, quòd Cœlum sit incorruptibile, nec ex alio corporis materia factum, quamvis ex materia & formâ compositum: incorruptibile, inquam, per vires omnium agentium possibilem naturalis ordinis, seu non pertinentium ad ordinem supernaturalem, v. g. per vires ignis, qui potest à Deo sine fine produci fortior, & activior: incorruptibilitas enim, quæ solum resistit activitati causarum de facto existentium, non arguit specificam materiæ diversitatem, ut ex dicendis apparebit. In hoc itaque sensu duplex sententia est in Scholis. Prima tenet, materiam cœlestem & sublunarem ejusdem esse speciei. Ita Scotistæ cum D. Bonaventurâ, & Scoto, nec non plures à Nostris, præsertim Recentiores cum PP. Molina, Jo. Bapt. de Benedictis, Peinado, & alijs: quamquam incertum est, num Authores isti omnes loquantur ex suppositione incorruptibilitatis, quam nunc exposui. Secunda materiam cœlestem agnoscit specie diversam à sublunari. Sic Thomistæ cum D. Thomâ, & à Nostris plurimi cum P. Suar. disp. 13. Met. l. 11. Cum his conclusio nostra sit.

Si Cœlum est omnino incorruptibile naturaliter, materia cœlestis specie distinguitur à sublunari.

Prob. 1.: possibile est materia specie differens à sublunari, limitata nimirum ad certam aliquam formarum speciem; ut vidimus *tr.* 1. *Physic.*: ergo talis de facto est materia cœlestis, siquidem ad suam formam perpetuè & insolubiliter alligata nullum præbet indicium mutabilitatis, aut aptitudinis ad formas alias. Patet *consequ.*: quia deficit eo ipso in tali materia fundamentum, quo sublunarem adstruimus capacem diversarum formarum, videlicet illius ab unis in alias transmutatio. *Prob.* 2. materia cœlestis non

est ex se capax recipiendi qualitates corruptivas: ergo specie differt à sublunari, cum careat capacitate intrinsecâ, valde notabili, quâ pollet sublunaris. Consequentia recta est apud Adversarios. *Prob. Antec.*: materia Cœli, postquam semel habuit cœlestem formam, à nullo agente naturali possibili, quantumcumque activo, & applicato, suscipere potest qualitates corruptivas, ut modò supponitur: sed hæc impotentia non provenit à solâ tenacitate, seu resistentia formæ cœlestis: ergo provenit ab intrinseca incapacitate materiæ. *Prob. Min.* si talis impotentia proveniret à formâ cœlesti, forma ista vel esset intrinsece supernaturalis, vel polleter infinitâ vi resistentia: neutrum dici potest: ergo &c.

Prob. Maj.: forma, quæ tenacitate suâ, seu vi resistentia prævalet contra omnem naturalium agentium exigentiam & activitatem, tametsi crescentem magis ac magis sine fine, vel est in ordine superiore ad totas vires activas & exactivas naturæ, atque ita supernaturalis est: vel certe vim habet resistentiam ab agentibus syncategorematicè infinitis insuperabilem, atque ita infinitâ resistendi vi pollet. Patet hoc 1. exemplis. Lapis, si nullâ vi supernaturali fixus, non posset loco dimoveri ab ullo impulsu possibili agentium naturalium, gravitatem haberet infinitam. Peccatum lethale, quia multo merito possibili puræ creaturæ deleri potest, vel est infinitum in ratione offensæ, vel saltem est in ordine superiore ad omne puræ creaturæ meritum. Activitas naturalis unius agentis, cum nulla naturalis resistentia possibilis obfistere valeret, foret absconditâ activitas infinita. Pariter ergo de resistentiâ formæ cœlestis existimandum.

7 Deinde ratione: quia formæ tenacitas, seu resistentia formalis, eò major est, quò pluribus, & fortioribus agentibus obfistere valet: ergo cres-

crefcit in fuo genere, quantum in genere activitatis crefcit perfectio agentium, quibus obfiftit. Si ergo hujusmodi perfectio agentium, quamvis in infinitum augeatur, femper vincitur, aut eliditur ab aliqua determinata refiftentia, hac neceffario erit infinita. Sic, quia pro majore vifione requiritur lumen perfectius, fi daretur lumen individuum fufficiens ad vifiones magis ac magis fine fine perfectas, foret lumen infinita perfectionis. *Confirm.* : quia, fi refiftentia formæ coeleftis finita effet, dari poffet alia naturalis refiftentia major : ergo dari poffet alia refiftens alicui activitati naturali, cui minor illa refiftentia cederet; non enim alio ex capite major effet in genere refiftentia: jam ergo poffibilis erit activitas naturalis, cui refiftere nequeat forma coeleftis : hac igitur non erit naturaliter incorruptibilis in fenfu Quæftionis.

8 *Dices*, formam & accidentia Coeli carere contrario, ideòque non propriè refiftere, quia non impugnantur: quare eorum tenacitas non tam dicenda eft refiftentia, quam immunitas à contrario, & mera incapacitas corruptionis. Sed *contra* : quia, ut conftat ex dictis *tract. de Generat. cap. ult.*, refiftentia paffiva, feu formalis, prout condiftinguitur ab activa, nihil eft aliud, quam tenacitas formæ confiftens in exigentia propria confervationis in fubjecto ex fe capaci alterius formæ incompoftibilis: tenacitas, inquam, impediens, aut debilitans actionem agentis applicati, conantis que inducere formam incompoftibilem in tale fubjectum: & hujusmodi refiftentia formalis tamdiu eft effcax, quamdiu in Divina prævifione fortior eft, quam jus agentis applicati ad inducendam formam oppofitam, ideò que poftulat effcaciter, ut naturæ Author non præparet tali agenti còcurfum. Hac ratione verè dicitur adamas, aut aurum refiftere igni, etiamfi nihil in ignem

reagat. Atqui forma & accidentia Coeli propriam confervationem exigunt in materia, quæ, juxta Adverfarios, ex fe capax eft cujuflibet formæ & accidentis corruptivæ; atque ita exigunt, ut, etiamfi fupponatur applicatum agens ex fe productivum formæ incompoftibilis, omninò impediatur actionem illius, & conatum agendi fruſtrent, effcaciter poftulando, ne Deus illi præparet concuſum: ergo verè & propriè refiftunt, nec minus proprie, quam auri forma refiftit igni.

9 Negabis forſitan, in agente corruptivo, quod fupponatur Coelo applicatum, dari poffe conatum agendi in materiam Coeli. Sed perperam: quia, licet non detur conatus effcax, five in actu fecundo, negari nequit conatus ineffcax, five in actu primo, fi materia coeleftis ex fe capax eft qualitatis corruptivæ. Agentia quippe naturalia naturaliter appetunt operari in fubjecto applicato, & ex fe capaci effectus eorum. Hic autem appetitus, etiam dum eft ineffcax, & non obtinet actum fecundum (nimirum quando adefit exigentia fortiori fubjectum præoccupans), verè eft conatus agendi; alioquin nullares verè refifteret in infanti, in quo non vincitur, quia tunc appetitus contrarij agentis, utpotè ineffcax, non erit conatus, & nulla eft refiftentia ubi nihil conatur ex oppoſito. Quomodo autem detur conatus, aut appetitus naturalis in terminum naturaliter incompoftibilem, cujufmodi eft productio corruptivæ qualitatis in materia coeleſti; difficultas eft obvia, & ab omnibus ſolvenda in ſublunaribus. Quoties enim calor ignis vincit frigus aquæ cum non detur victoria fine refiftentia, frigus, & aqua ipſa verè refiftit, adeòque appetit innatè calefactionem impedire, proprium que ſtatim confervare; quod tamen in ijs circumſtantijs eft naturaliter incompoftibile. Similiter, dum auri forma refiftit effcaciter igni, verè fruſ-

trat ignis conatum; qui tamen tunc refpicit terminum naturaliter incompoftibilem, cum naturaliter fieri non poſſit, ut agens prævaleat contra refiftentiam validiorem. Sic in alijs innumeris.

10 Quare fatendum eft, ad appetitum & conatum agendi fufficere, quòd terminus fit naturaliter poſſibilis attentà fecundum fe capacitate fubjecti applicati, licet reddatur incompoftibilis ex præſentia robuſtioris activitatis, aut refiftentiæ alterius formæ; eft enim hæc incompoftibilitas per accidens refpectu fubjecti, & virtutis agentis fecundum fe inſpectæ. Unde colliges, formam & accidentia Coeli, fi ſunt in materia communi, verè impugnari ab igne applicato; quia impugnatio in naturalibus nihil eft aliud, quam conatus inducendi formam incompoftibilem. Colliges etiam, accidentia illa non carere contrario: ſunt enim naturaliter inſociabilia cum calore ut octo v. g., in eodem communi fubjecto, & ſecum adferunt ſubſtantialem formam cum formâ ignis incompoftibilem: hoc autem eft contrariari calori ut octo: aliter, cur inter fe contraria ſunt ultima difpoſitione ignis & auri? Certe accidentia contrario carentia poſſunt in fubjecto communi ſociari cum alio quovis accidenti, & non conectuntur cum formâ ſubſtantiali diverſâ; ut cernitur in luce, & in quantitate.

11 Denique, quidquid fit de nomine contrarietatis, impugnationis, aut refiftentiæ, de quo nonniſi vocaliter litigabitur, certum eft, quòd agentia naturalia jus habent agendi in materiam communem, & applicatam, niſi obſtet exigentia robuſtior ac prævalens: ſi ergo non agunt in materiam Coeli, tamenſi communem, & applicatam, nec in eam agerent, etiamfi fierent in infinitum activiora; ideò eft, quia prævalet exigentia robuſtior formæ coeleſtis ad confervationem ſui, & poſſeſſionem talis materiæ. Jam igitur in eâ for-

mâ datur exigentia prævalens contra jus omnium agentium poſſibilem ordinis naturalis; quæ quidem, five appelletur refiftentia, five ſecus, nequit non eſſe infinita, ſeu infiniti roboris.

12 Quapropter omnimoda naturalis incorruptibilitas Coeli non aliter ſalvari poteſt, quam per intrinſecam limitationem materiæ ad formam coeleſtem, ſeu per intrinſecam ejuſdem incapacitatem ad qualitates corruptivas: hac enim materiæ incapacitate poſita, forma & accidentia Coeli nullum habent contrarium, cum contrarietas non fit niſi circa fubjectum commune: à nullo item impugnantur agente corruptivo, cum nullum conetur, nec appetat agere in fubjectum fecundum fe incapax, & ineptum (idcirco naturaliter non conatur ignis Angelum calefacere): unde non refiftunt niſi negativè, atque adeò impropiè, quia refiftentia merè negativa, confiftens in incapacitate fubjecti fecundum fe, valde impropria eft, aut potius nulla, cum nullum ex oppoſito conatum habeat; & alioquin Angelus verè refifteret calefactioni ſui: denique nec habent exigentiam ſuæ confervationis prævalentem contra jus agentium infinitorum, quia nullum tale jus adefit, nec adefſe poteſt. Ubi notandum, nos minimè inſistere argumento pluribus familiari, videlicet quòd materia coeleſtis nequit habere potentiam naturalem, quæ nunquam reducatur ad actum, qualis eſſet potentia ad formas ſublunares. Novimus enim, potentia naturali, præſertim paffivæ, ſat eſſe quòd reducatur ad unum actum è pluribus æquè ſibi bonis, ad quos eſt diverſivè indifferens; ut de facto contineret materiæ coeleſti, etſi non diſcretet ſpecie à ſublunari.

Objectiones ſolutæ.

13 *Objic.* : non ſunt multipli-

plicandæ species sine necessitate: sed nulla est necessitas ponendi materiam Cœli specie diversam: ergo. *Prob. Min.*: quia incorruptibilitas Cœli provenire potest à solâ formâ, quæ suapte naturâ sit impotens expelli à subjecto: passim quippe cernimus, prædicata convenire compositis ratione solius formæ: sic homo ratione solius animæ dicitur vivens, rationalis, & impotens identificari cum equo. *Confirm.*: licet materia Cœli sit ex se capax formarum sublunarium, potest à formâ reddi absolutè incapax earum: sic humanitas, ex se capax peccati, redditur absolutè impeccabilis ab unionem hypostaticâ, & à visione beatâ: sic Beati corpus, ex se passibile, sit absolutè impassibile per motem impassibilitatis: sic etiam materia prima, de se penetrabilis cum aliâ, redditur impenetrabilis à quantitate. *In primis* retorquetur objectio. Non est multiplicanda, nec adstruenda, capacitas intrinseca materiæ sine ullâ necessitate, ullovè fundamento, vel indicio: nulla est autem necessitas, nullum fundamentum pro capacitate formarum sublunarium in materiâ Cœli; cum nec à posteriori adsit indicium, nec à priori ratio, siquidem non repugnat materia ex se limitata ad formam cœlestem, ut in præsentem supponitur.

14 *Deinde neg. Maj.*: quia incorruptibilitas Cœli talem materiam necessariò postulat. Ad *prob.* incorruptibilitas nequit à solâ formâ provenire; non quod pro regulâ generali sumamus, non posse prædicatâ convenire composito ratione formæ; sed quia prædicatum hocce, nisi fundetur in genio subjecti, formam arguit supernaturalem, vel infiniti roboris in resistendo; ut ex nostrâ probatione constat. Ad *Confirm.* negatur assertum: quia materia communis nequit reddi sic absolutè incapax, nisi à formâ infinitè robustâ, cujus scilicet exigentia possidendi materiam, præponderet juri, & conatui

infinitorum agentium: quemadmodum lapis nequit reddi loco immobilis à cunctis agentibus naturalibus, nisi ratione gravitatis infinite, vel virtutis supernaturalis. Subjuncta exempla non sunt ad rem. Nam unio hypothetica, visio beata, & dos impassibilitatis, sunt formæ supernaturales, & longe superioris ordinis ad vires nature productivas effectuum, quos induunt. Materia verò, nec est ex se indinerens ad quantitatem habendam, vel non habendam, (sicut est ad formam cœlestem juxta Adversarios), sed potius cum quantitate omnino connectitur naturaliter, ideòque ratione sui est radicaliter impenetrabilis; nec aliunde indiget quantitate infinite robustâ, ut penetrationi resistat: non enim quantitas contrarium habet, neque ullum corpus conatur penetrari cum aliâ materiâ quanta: unde, cum unum corpus alteri resistit, ne locum ipsius occupet, ea resistentia, quatenus penetrationem impedit, impropria est, & mere negativa; solùmque est positiva & propria, quatenus ratione gravitatis impedit expulsionem corporis e loco.

15 *Objic. 2.*: materia sine diversitate sui specificâ suscipere potest, nunc formam facile corruptibilem, nunc difficulter amissibilem; ut patet in materiâ pomi, & adamantis: ergo & potest suscipere formam simpliciter inamissibilem. *Prob. Conseq. 1.*: quia ex eodem capite sumi debet incorruptibilitas simpliciter talis, ex quo sumitur incorruptibilitas secundum quid, seu magna difficultas corruptionis: sed hæc sumi potest à solâ formâ sine diversitate specificâ materiæ: ergo & illa. 2.: quia, si materia, ex se capax impressionum ejuslibet agentis, potest beneficio solius formæ adamantinæ se protegere ab omnibus agentibus naturalibus præter unum, aut alterum; cur non etiam ab omnibus omnino se tueri queat ope solius formæ robustioris, quæ

qualis est coelica? *Objectio* absurdè probat, posse lapidem à gravitate finita reddi simpliciter immobilem, sicuti redditur difficilè mobilis; posse quoque ignem ab activitate non infinitâ reddi simpliciter irresistibilem. Præterea *neg. Consequ.*, si forma ponatur simpliciter inamissibilis per ordinem ad vires omnium agentium naturalium, etiam possibilem.

16 *Ad prob. neg. Maj.*: quia difficultas corruptionis sine incommodo reduci potest ad tenacitatem solius formæ, cujus exigentia, licet finita sit, robustior esse valet, quàm jus multorum agentium, utique finitum: at, si incorruptibilitas simpliciter, revocaretur ad formæ solius exigentiam, hæc evaderet infinita, utpotè superior jure infinitorum agentium, syncategorematicè saltem infinito. Exemplum habes in immobilitate lapidis. *Ad 2.*: falsum est, quòd materia communis possit ope solius formæ se protegere ab omnibus agentibus naturalibus præter unum, aut alterum, si de possibilibus loquamur: non enim possibilis est forma, quæ in materiâ communi superari non possit ab innumeris agentibus sine fine fortioribus. Poterit quidem materia solius formæ præsidio se tueri à pluribus, imò & ab omnibus de facto existentibus, quorum jus, & conatum, utpotè finitum, nihil vetat elidî & frustrari à resistentia pariter finita: unde, si Cœlum ponatur incorruptibile duntaxat per ordinem ad vires corruptivas de facto existentes, facile concedam, non requiri materiam specie diversam; licet forsitan connaturalior, aut verisimilior sit ex primâ probatione n. 5.. Ceterum non inde sequitur, quòd materia vi solius formæ resistere valeat agentibus omnibus possibilibus: sicut ex eo, quòd dari queat activitas à pluribus formis irresistibilis, malè colligitur, possibilem esse activitatem unius agentis, cui nihil resistat.

17 *Objic. 3.*: dummodo Cœlum habeat quantitatem specie diversam à quantitate sublunari, incapacem scilicet suscipiendi qualitates corruptivas (quæ non nisi media quantitate recipiuntur in materiâ), hoc ipso evadet incorruptibile; tamen non habeat materiam specie diversam: jam ergo sine specificâ diversitate materiæ stare potest incorruptibilitas Cœli. Sed facile respondetur, quantitatem specie diversam à sublunari non posse materiæ cœlesti convenire naturaliter & ab intrinseco, nisi materia ipsa sit etiam specie diversa. Cum enim quantitas sit proprietatis materiæ, & connaturaliter ex eâ resultet, aut dimanet, si quantitas diversa est, necessariò supponit diversitatem in essentia materiæ: essentia quippe ejusdem speciei radicare nequeunt proprietates specie differentes, ut notum est. Si ergo possibilis sit quantitas corruptivæ qualitatis incapax, illamque Deus tribueret Cœlo ex materiâ communi constituto, miraculosè ageret; & tunc Cœlum evaderet quidem incorruptibile, sed non nisi supernaturaliter, & ab extrinseco.

18 *Objic. 4.*: formæ & qualitates Cœlestes ex se, & præscindendo à materiâ, vel contrarium habent, vel non? Si non habent: ergo, licet recipiantur in materiâ communi, & nullo agente poterunt expelli, nec oppugnari. Si habent: ergo non exigunt specialem materiam sibi solis idoneam, & incapacem qualitatum corruptivarum: omnis enim forma, ex se capax pugna, & contrarietatis cum alijs, recipi debet in materiâ sibi & alijs communi. *Resp.* Nihil de contrarietate formarum decerni potest præscindendo à subjecto, vel ordine ad subjectum certæ indolis; cum contrarietatis non sit, nisi circa possessionem subjecti communis. Quare cœlestis forma, vel qualitas, sub eâ præcisione nec habet, nec non habet contrarium, sumpto 17

non in sensu exclusivo; sed ab utroque extremo præsciadit. Quodsi cum ordine ad subiectum consideretur, talis forma, vel qualitas non habebit contrarium, si respiciat subiectum peculiare, ac de se incapax qualitatum cum ipsâ iniociabilium; habebit tamen, si respiciat subiectum commune, ac de se aptum ad qualitates alias cum ipsâ infociabiles, unde & erit simpliciter corruptibilis. *Dices*: modò supponitur incorruptibilitas Cœli. Fateor: sed simul inquiritur, an cum suppositione istâ cohereat materia communis? & nostra sententia est, non coherere. *Dices* iterum: non datur contrarietas, nisi inter quatuor primas qualitates, vel quæ ex eis resultant, cuiusmodi non sunt qualitates Cœlestes. *Inprimis* dici poterit, qualitates Cœli esse valde affines elementaribus, si materia est communis utrisque. *Deinde* sæpe datur contrarietas inter qualitates alias altioris ordinis, ut inter habitus virtutum & vitiorum, vel scientiæ & erroris.

19 *Obijc.* 5: si Cœlum constaret materia diversæ speciei, non posset influere in sublunaria: ut enim datur influxus, & subordinatio, requiritur convenientia corporis influentis cum corpore influxum recipiente: nulla autem esset convenientia, nec in materia, nec in formâ, si cœleste corpus ex materia sibi peculiari constitueretur. *Resp.* Cum sententia nostra procedat ex hypothesi incorruptibilitatis Cœli, quæ absolute incerta est, aut falsa, ineptè in contrarium arguitur ex influentia absolute existente; cum facile concedi possit, Cœlum de facto constare materiâ communi, quia non est incorruptibile. Præterea, non est cur ad subordinatiônem influxus non sufficiat convenientia generica in ratione corporis compositi; præsertim cum cœlestia corpora non influant in sublunaria ut causæ univoce, nec intendant proprias sui ipsorum formas in mate-

riam sublunarem inducere. Certè non materia, sed forma est ratio influendi: unde non apparet, quid ad influendum referat convenientia specifica in materia. Ad extremum observa, quòd, si materia cœlestis est de se incapax formæ sublunaris, non posset cum eâ facere unum per se, licet cum ipsâ uniretur divinitus; quia unum per se compositum non resultat nisi ex actu & potentia per se coordinatis ad mutuam unionem.

Alia Quæsitâ de Cœlo, & corporibus cœlestibus attinguntur.

20 *Quer.* 4., an cœlestia corpora sint animata? *Resp.* Communis & certa sententia est, Cœlos & sydera nullo vitæ genere animari: quia nulla in eis organizatio, nullum vitæ indicium. Nec excipias vitam locomotivam. Tum quia hæc non datur sine sensitivâ, cum sit ejus velut proprietas, aut appendix. Tum quia motus cœlestium corporum, cum sit perpetuus, & constantissimus in ingenti, & panè immensâ mole, debet esse à motore validissimo, & lassitudinis incapaci, qualis certe non est anima purè locomotiva, utpotè imperfecti s; ma, siqua datur. Est igitur motus iste, non ab intrinseco, cum nec sit vitalis, nec in centrum tendat; sed ab extrinseco, nempe ab Intelligentijs, non informantibus, sed assistentibus, idest, ab Angelis à Deo deputatis ad Mundi regimen. Sic asserunt, aut supponunt passim cum SS. Patribus Theologi, ac Philosophi.

21 *Quer.* 5., utrum Cœli sint fluidi, an solidi? *Resp.* Tres sunt hæc de re sententiæ celebres, quarum Authores videri possunt apud *Toicam Compend. Philos. tr. 5. lib. 2. cap. 1.* Prima tenet, Cœlos omnes esse solidos: secunda, fluidos esse omnes (excepto Empyreo): tertia, solidam esse

Fir-

Firmamentum, seu Cœlum stellatum; Cœlum verò planetarium, seu totum illud spatium, quod Planetas continet, esse fluidum. Hæc tertia sententia placet hoc tempore plerisque Philosophis, & saltem quoad secundam partem, omnibus modernis Astronomis, imò plurimis Ecclesiæ Patribus, & antiquis Doctoribus apud P. Celadam *tom. de benedict. Patriarchar. in cap. 1. Genes.* Sumitur ejus probatio quoad secundam partem: tum ex motu cometarum supralunarium, qui cum sæpe observatus fuerit multiplex, & vagus, necessariò requirit spatium liberum, ac fluidum: tum ex proprio motu Planetarum, v. g. Mercurij, Veneris, qui Solem circumeunt, & modò supra, modò infra Solem divagantur, aliasque multiplices combinationes admittunt; ut etiam Satellites Jovis & Saturni circa hosce Planetas; quæ quidem motuum varietas salvari nequit in primâ sententia sine multis incredibilibus, & intricatissimis canalibus, concentricis, & excentricis, ipsdemque fluidâ materiâ plenis. Quoad primam verò partem probari solet: tum quia in Firmamento nullum apparet fluiditatis indicium, cum in stellis fixis nulla sit variatio motûs, aut sitas: tum quia sic optimè explicantur nonnulla loca Scripturæ & Patrum, quibus Cœlorum soliditas innuitur; & quamvis de Cœlis in parallelis loquantur, intelligi possunt de Firmamento & Empyreo.

22 Ex hujus Quæsitâ decisione determinandus est numerus Cœlorum. Nam ex Authoribus primæ sententiæ, alij statuunt, præter Empyreum, Cœlos octo, alij novem, alij decem, alij undecim: è quibus Cœlum Empyreo immediatam vocant *Primum mobile*, quod inferiores Cœlos secum moveat, ac rapiat ab ortu in occasum spatio diurno: Cœlum octavum deputant stellis fixis, septem inferiores septem Planetis, unicuique suum; ut ita

præter motum *raptum*, qui est diurnus à primo Mobili, habeant Astra motum *proprium* ab occasu in ortum ratione proprii Cœli. Novum verò, & decimum (si dantur inter primum Mobile, & Firmamentum) ponuntur à suis Authoribus propter motum Syderum, quem vocant *trepidationis*, aut *librationis*. Ex Authoribus secundæ sententiæ, alij duos tantum Cœlos agnoscunt, Empyreum videlicet, & Sydereum, quo nomine intelligunt totum spatium, à regione elementari ad Empyreum usque diffusum, id quo moventur Sydera, tanquam pisces in mari, vel aves in aere: alij statuunt Cœlos tres, quia numerant inter Cœlos regionem Aeris, quæ non rarò in sacrâ Pagina venit nomine *Cœli*, ut cum dicitur *pluvia de Cœlo, volucres Cœli &c.* Authores denique tertiæ sententiæ (quæ videtur præ cæteris amplectenda) Cœlos numerant tres; quorum primum, seu terræ proprius, est Planetarium, videlicet tota regio fluida, ubi errantia sydera, seu Planetæ vagantur (aër dici poterit hujus Cœli pars, aut appendix, ob cognationem fluiditatis); secundum est Firmamentum, stellis fixis præditum; tertium est Empyreum, quod significat Apostolus *1. Cor. 12.*, ubi se raptum dicit *usque ad tertium Cœlum*.

23 Hinc inferes 1., nullum esse primum Mobile, quod reliqua moveat corpora cœlestia: nam Empyreum est immotum: Firmamentum verò movetur quidem, sed non movet Planetas. Profectò, cum cœlestia corpora moveantur ab Intelligentijs, harum virtute induci poterit tota motuum varietas, quæ in aëtris observatur, sine recursum ad primum Mobile. Nec cœlestia corpora reipsâ moventur contrariis motibus: nam, cum Sol v. g. moveri videtur ab occasu in ortum, & ad tropicos declinare, non habet reipsâ nisi motum simplicem diurnum, qui, quia spiralis est, & quotidie aliquan-

nilum retardatus respectu Stellarum Firmamenti, sufficit, ut Sol ad polos declinet, & ut videatur ad ortum regredi motu annuo. Sed de his latius Astronomi. Inferes 2., totum Firmamentum, utpotè solidum, ab uno Angelo moveri cum stellis fixis: singulis autem Planetis singulos Angelos assiltere; neque enim unus tot corpora inter se distantia & inconnexa movere potest. Inferes 3., quòd, si dantur super Firmamentum stelliferum aquæ propriè tales (ut plurimi Patres, & Interpretes colligunt ex varijs sacræ Scripturæ locis), aquæ illæ non augent numerum Cœlorum; quia non habent formam cœlestem, sed elementarem. De aquis supercœlestibus fusè tractat Exim. Doctor lib. 2. de Oper. sex dier. c. 4., ubi rejicit opinionem dicentium, nomine aquæ crystallinum Cœlum esse intelligendum.

24 Quæ sit natura Syderum? Resp. Sydera dividuntur in stellas fixas, & Planetas. Stellæ Firmamenti dicuntur fixæ, & inerrantes, quia locum, & ordinem distantie inter se non variant, vixque motum nisi diurnum habere videntur: Planetæ verò vocantur errones, & sydera errantia, propter variationem locorum, & motuum; quamquam in hac ipsa variatione certam legem unumquique servat. Quod attinet ad Planetarum naturam, constat, Solem esse corpus sphericum nativè luce fulgens, & productivum luminis, caloris, & siccitatis. Sed dubium est, an sit formaliter ignis? Negant, qui cœlestia corpora incorruptibilia faciunt: hi namque volunt, ut Sol sit ignis eminenter, quatenus naturam habet nobiliorem, quæ ut causa æquivoca continet, & producit calorem, & ignem. Afirmant plerique alij præsertim moderni Philosophi & Astronomi, cum plurimis Ecclesiæ Patribus apud PP. Kirkerium, Scheinerium, & Ricciolum. Probant: tum

quia Sol, per telescopium debite præparatum inspectus, apparet velut igneum pelagus, undantis flammæ fluctibus agitatum, fumos etiam interdum emittens, & fuligines atras, quæ varias quasi maculas exhibent in Solari corpore. Tum quia Soli conveniunt omnes proprietates ignis, nempe lux, calor, siccitas, necnon virtus alterius ignis productiva; quod quidem sensibilibus effectuum experientia patet non minus, quam in flammâ, quæ apud nos est; neque ullum indicium nature formaliter igneæ præbet apud nos flamma, quod non pariter præbeat à Sole. Non tamen censetur Sol esse flamma pura, summè que rara; sed constare creditur materiâ densiore, partim fluidâ, partim solidâ, quamvis tota sit lucida, & accensa. De Quæstione istâ videantur, si lubet, PP. Jo. Bapt. de Benedictis tom. 3. Philos. l. 1. q. 4. c. 1., Jo. Ulloa Philos. natur. disp. 4. c. 2., & Tolca Compend. Philos. tr. 5. lib. 3. propos. 2.

25 De reliquis sex Planetis constat esse corpora pariter spherica, sed opaca, quæ suum à Sole lumen accipiunt, & ad nos usque reflectunt: id quod de Luna demonstrant ejus eclipses, varique phasès: cumque in Mercurio, Venere, & Marte, phasès pariter observentur Lunaribus non absumiles (crescunt, & decrescunt hæc Astra in lumine, apparentque nunc dimidiato disco, nunc pleno), certa pariter in ijs habetur opacitas, & mutatio luminis à Sole. De Jove autem, & Saturno, id ipsum colligitur ex analogiâ cum alijs Planetis, necnon ex eo, quòd satellites suos eclipsent umbrâ propriâ. Satellites, Asselæ, seu Comitæ appellantur minores quædam stellulæ, quæ circa Planetas hæcè volvuntur, & Planetarum naturam participant: & Jovi quidem sunt satellites quatuor, Saturno duo; qui vocantur etiam Saturni laterones. Putant com-

muniter Neoterici, Planetarum globos, Lunarem præsertim, componi ex solido & fluido, instar globi terraquei, magnis que montibus, scopulis, & cavitatibus constare more Telluris; quod valde consonum est observationibus telescopij. Plerique tamen non audent aperte dicere, Planetarum partes, solidam, & fluidam, esse propriè terram, & aquam; sed tantum ajunt, terræ & aquæ affines esse, vel non absumiles.

26 Jam de stellis fixis communis sententia tenet, earum corpora propriâ luce fulgere: cum enim ulquæ ad Sole distare credantur, ut Sol ex earum loco inspectus non appareret major stellâ mediocri, fieri nequit, ut à Sole ipso tam ingentia corpora tantam & tam vividam lucem accipiant. Hinc Moderni plurimi stellas fixas faciunt igneæ naturæ, tanquam totidem Soles: quod tamen non ita plausibiliter, ut in Sole, probari potest; cum in stellis non alia certo constat similitudo, vel proprietates ignis, præter lucem, & ex proprietate unâ non liceat colligere identitatem specificam. De Syderum, tum errantium, tum inerrantium magnitudine, distantiaque a terrâ, necnon de multiplici motu Planetarum, tractatio propriè pertinet ad Astronomos.

27 Porro, quòd sydera omnia generatim naturæ sint apta ad influendum in sublunaria, non solum per lucem & calorem, sed, etiam per occultiores alias influentias, quæ varia sunt pro variâ indole, vel temperie Syderum, variosque inducunt effectus naturales (non tamen ab humana voluntate pendentes); vix est qui neget, aut vertat in dubium. Magna tamen super ijs influentijs contentio est inter Corpusculares & Peripateticos, dum hi meras esse qualitates asserunt, illi verò non nisi effluvia corpusculorum. Decisio pendet à generalibus Philosophiæ utriusque principijs. Nunc tantum mo-

nuerim, ejusmodi effluvia, quæ inter alios defendit Tosca, non facile cohærere cum aliâ ejusdem Authoris doctrina, quòd scilicet Planetæ, & stellæ omnes sunt globi totales, sicut terra, idest, ad nullum extra se centrum propensi, sed singuli suum intra se habentes centrum gravitatis, aut propensionis, in quod partes omnes ejusdem globi tendant singularem nisu. Hoc enim posito, tam difficile apparet, effluvia corpusculorum Lunæ, vel Solis devenire in terram, quam effluvia terrestria in Solem, aut Lunam: vel, si per impulsam aliquem enormem in terram deveniunt, iterum in Solis, aut Lunæ centrum redire singularem nisu conabuntur. Obitur etiam advertendum, falsum esse, quod aliqui dicunt, cessante motu Cœli subito cessaturam omnem actionem agentium sublunarium, & omnia viventia subito moritura. Vide P. Suar. disp. 22. Met. f. 5., ubi sapienter explicat, quo sensu causæ Cœlestes dicantur universales, & quanta sit inferiorum subordinatio, ac dependentia.

28 Locus hic erat disceptandi de natura Lucis, quæ cœlestium corporum proprietates, & effectus est notior, & illustrior. Lucem esse qualitatem, firmiter asserunt, ac tuentur Peripatetici omnes: esse verò substantiam, sive corpus, vel saltem certum corpusculorum motum, acriter contendunt Corpusculares: quorum alij non eam distinguunt à substantia flammæ rarissimæ, vel ab effluvio corpusculorum igneorum valde tenuium; alij consistere faciunt, in motu tremulo globulorum æthereæ substantiæ, causato ab impulsionem corporis luminosi, quando scilicet ij globuli (quos per omnium corporum poros distandi volunt) motu illo tremulo concutuntur in corpore diaphano, idest, in corpore habente poros per lineam rectam excavatos; in hac enim pororum rectitudine stare putant diaphancitatem pro luminis diffusionem

requisitam. Res hæc longum poscit examen, promisso in Opere exequendum. Interim de Luce loquar, ut hætenus, juxta sententiam Peripateticorum, quam verissimam puto.

CAP. III.

DE ELEMENTIS.

TERRA, Aqua, Aer, & Ignis, vocantur Elementa Mundi sublunaris, ut nemo nesciat: cetera verò corpora dicuntur Mixta. Sed *quæritur* 1., quo jure, quæ proprietate quatuor illa vocentur elementa? siquidem *Elementi* nomine intelligimus principium intrinsecum alicujus rei, quod est primum in compositione, & ultimum in resolutione, juxta definitionem ab Aristotele datam 5. Metaph. cap. 3., quæ Elementum dicitur esse *Id, ex quo aliquid fit primo inexistente, & in quod ultimo fit resolutio*. Multi volunt, quatuor illa corpora proprie esse mixtorum omnium elementa in toto hujus acceptionis rigore: quia putant esse corpora ita simplicia, ut non componantur ex materiâ & formâ substantiali, atque ex eorum integrâ substantiâ, tamquam ex primo subjecto, seu materiâ primâ, componi mixtum quodlibet, in eandemque ultimo resolvi. Sic neoterici Corpusculares, & alij etiam ex ijs, qui formam substantialem in mixtis agnoscunt sensu peripatetico. Consonant ex parte, qui cum Avicennâ, & Averroë centent, quatuor illa elementa, quamvis substantialiter composita, manere formaliter in mixtis, id est, in mixtis constitutivè includi, non solum secundum materiam, sed etiam secundum proprias formas ignis, aeris, &c., quas Averroëstæ ponunt inibi refractas, aut remissas.

2. Sententia tamen receptissima inter Peripateticos cum D. Thomâ, & Scoto, quos citat, & sequitur P. Suar.

d. 15. Met. l. 10. n. 52., *supponit*, quatuor illa corpora componi ex materiâ & formâ substantiali (quod generatim de omni corpore sensibili probat P. Suar. ead. d. 15. sect. 1.), & negat, eorum formas substantiales manere in mixtis actu, & formaliter, dicens, manere potentiâ, seu virtute tantum. Hanc sententiam multis probat Exim. Doctor cit. sect. 10. à num. 41., ostenditque n. 54. eam ab Aristotele approbari. Quamobrem Authores isti nolunt quatuor illis convenire propriè definitionem Elementi nuper adductam, quæ in physicis non nisi de materiâ & formâ verificatur, & maxime de materiâ. Unde Aristoteles apud Eximium n. 55. non semel admonet, ea non esse propriè elementa, sed *vocata* elementa: hodie quoque dicuntur passim *elementa vulgaria*.

3. Pro his ab Aristotele 3. de Coel. t. 31. data est hæc alia Elementi descriptio, *Id, in quod cetera corpora resolvuntur, in quibus inest potentia, vel actu, ipsum verò in alia corpora specie diversa non resolvitur*: ubi in ambiguo relinquitur, utrum inest actu, an potentiâ tantum. Sed Peripatetici cum Aristotele ipso alijs in locis censent, elementa vulgaria solum inesse mixtis potentia, seu virtute; tum quatenus in mixto quovis inest temperamentum primarum qualitatum, quæ sunt virtutes & potentiæ accidentales elementorum, tum maxime, quatenus forma substantialis ejusque mixti, etiam hominis, virtutem quatuor elementorum participat in exigendo qualitates eorum proprias, tamen temperatas; quo sensu forma mixti dicitur *forma mixtionis*, id est, forma virtualiter in se miscens, aut continens aliquatenus formas ignis, aeris, aquæ, & terræ. Dicunt etiam, in hæc ipsa resolvi mixtum quodvis resolutione minus propria, quatenus ex eo per operationem chymicam extrahuntur corpora quædam his elementis valde cognata, nempe spiritus inflammabi-

bilis, fumus æreus, humor aqueus, & cinis terreus; non quod antea mixtum constituerint; sed quia tum denuo generantur juvamine primarum qualitatum, quæ pereunti mixto inerant; vel etiam, quia in mixti poris insensibiliter continebantur, & jam ope caloris, homogenea congregantis, & heterogenea disgregantis, sensibilia fiunt. Immo sunt ex Peripateticis, qui velint, in poris mixti sæpe contineri particulas minutissimas ignis, & aliorum elementorum: & hinc explicant experimenta varia, v. g. cur ignis percussione silicis eliciatur. Huc etiam spectant quæ diximus in Physic. tr. 1. d. 5. c. 3.

4. His igitur de causis nomen Elementi attribuitur vulgaribus quatuor: necnon quia sunt prima veluti fundamenta Mundi sublunaris, & generalia quædam seminata cæterorum corporum; quemadmodum prima principia generalia vocantur elementa scientiarum, ob rationem consimilem. Adde, quod sunt etiam corpora simplicia quoad exigentiam primarum qualitatum, quatenus unam earum exigit unumquodque in gradu simplici, id est, summo, & impermixto. Unde ad mentem Peripateticorum Elementum vulgare brevius & clariùs defini potest, *Corpus exigens unam è primis qualitativibus in gradu simplici*. Mixtum verò, *Corpus exigens temperamentum è quatuor primis qualitativibus*.

5. *Quæritur* 2., an elementa sint generabilia, & corruptibilia? Negant Corpusculares, & illi omnes, qui formam substantialem in elementis non agnoscunt. Quare in hac sententiâ ignis v. g., dum extinguitur, non corrumpitur substantialiter, sed solum integraliter dividitur in corpuscula insensibilia, quæ in poris circumstantium corporum se se abcondunt; dumque iterum idoneo aliquo motu evolvuntur, & congregantur in molem sensibilem, tunc ignis accenditur. Sed affirmant

constanter Peripatetici: non enim credunt fieri posse, ut intra libram pyrii pulveris v. g. contineatur tanta ignis incorrupti copia, quantam inde prodire facit modica scintilla; nec ut ignee particule recondantur illæ intra aquam, per quam vadique affulam extinguitur ignis. Mitto nunc plura alia argumenta, quibus utuntur, alibi expendenda.

6. *Quæritur* 3., an elementa sint invicem transmutabilia, ita ut quodvis è quolibet possit generari? Hoc etiam affirmant communiter Peripatetici cum Aristotele; quia potest quodlibet a quolibet alterari, seu affici qualitate alterantis propria: alteratio autem est via ad generationem unius, & corruptionem alterius. Difficile tamen creditu est, quod aqua generetur ex igne, nisi forte dum ignis prius resolvitur in exhalationes.

7. *Quæritur* 4. inter Scholasticos, utrum elementorum formæ in exordio Mundi eductæ fuerint? an propriè creatæ? Quæstio supponit, elementa omnia cum suis formis specificis à Deo producta fuisse in principio temporis; quod fuscè probat Exim. Doctor *lib. 1. de Oper. sex dier. c. 7. & 8.* Quo supposito, prima sententia tenet, formas elementares in exortu Mundi propriè creatas fuisse, vel concretas eadem actione cum materia. Ita communiter Thomistæ; quorum aliqui generatim negant, possibilem esse formæ substantialis educationem in primo instanti creationis materiæ; plerique tamen, quos inter Bayona, & Froylanus, educationem istam fatentur possibilem, quamvis materia tempore non præcedat, sed eam de facto denegant formis elementaribus. Secunda sententia militat pro educatione primævâ. Ita Scotistæ, & Nostrî communiter cum Exim. Doctore disp. 15. Met. l. 3.: quibuscum assero,

Formas Elementorum per educationem fuisse productas in ortu Mundi.

8 *Prob.*: formæ elementares in primis educi potuerunt in primo instanti creationis materiæ: deinde, attentâ ipsarum naturali exigentiâ, educi debuerunt: ergo de facto per educationem productæ sunt: ut enim fatentur omnes, cum D. Augustino *lib. 1. de Genesi ad litter. cap. 1.*, Deus in primâ rerum productione operatus est ut naturæ Author modo rerum naturis consentaneo. *Major* conceditur à plerisque Adversariis, & satis à nobis probata est in *Physic. tr. 1. d. 1. c. 5. 7. & 8.*: nunc tamen ex ibi dictis probatur breviter. Non est de conceptu educationis, quod materia, vel subiectum, tempore præcedat sed hoc unum obitare posset possibilitati educationis formarum elementarium in primo instanti materiæ: ergo. *Prob. Maj.*: dummodo productio formæ pendeat essentialiter à subiecto prioritate naturæ præsupposito, conceptum habet educationis: nam hoc ipso differt essentialiter à creatione: sed naturæ prioritas ex parte subiecti stare potest sine prioritate temporis. Patet hoc: quia sine prioritate temporis stare potest naturæ prioritas ex parte causæ efficientis, ut nemo negat: eadem autem est ratio ex parte subiecti, seu causæ materialis: nam prioritas naturæ fundatur in munere causæ, & minus hocce solum exigit potentiam causandi actualem, & applicatam, sive dispositam, quæ potentia sicut in primo instanti convenire potest causæ efficienti, ita & materiali, cum hæc statim habeat suam potentiam actualem, & possit à Deo sine mora disponi. Accedit exemplum formæ vermis, quæ, corruptis Eucharistiæ speciebus, educitur de potentia materiæ tum primò creata. Accedit & paritas formæ accidentalis: nam gratia, cognitio, & amor Angelorum, per educationem extiterunt in primo instanti creationis subiecti: corpus diaphanum, si produceretur in præsentia Solis, statim illuminaretur, utique per lucem educeretur: & sic de alijs.

9 *Jam Minor* primi syllogismi probatur sic. Forma elementaris nunquam producitur connaturaliter, nisi per educationem: ergo, attentâ ipsius naturali exigentiâ, educi debuit in ortu Mundi. *Prob. Antec. 1.*: quia materialis forma, cujusmodi est elementaris, suapte naturâ dependet semper à subiecto, nec potest unquam existere extra subiectum: ex hac autem dependentiâ colligitur perpetua connaturalitas educationis, tum in formis accidentalibus, tum in ipsâ elementari formâ, v. g. igneâ, quoties denuò producitur ex materiâ mixti: sicut ex opposita independentiâ deducitur, animam rationalem nunquam produci connaturaliter, nisi per creationem. 2.: quia forma elementaris naturâ suâ nunquam desinit, nisi per corruptionem: corruptio autem generationi, seu educationi respondet, sicut annihilatio creationi. Certe illa ipsa individua forma terræ, quæ primitus cum materiâ producta est, postea corrumpitur per adventum formæ mixti: at nihil in Philosophiâ solemnus, quàm id solum esse corruptioni obnoxium, quod generatione incipit, vel saltem incipere debet suapte naturâ. Adde, quod forma illa, dum perit, propriè annihilabitur, si non fuit educita: desinet enim in nihilum sui, & subiecti præsuppositi, cum à nullo pendeat in genere causæ materialis. Vide dicta in *Physic. tr. 1. d. 4. c. 4.*

10 *Confirm. 1.*: materia prima initio Mundi produci debuit per actionem distinctam à productione formæ elementaris: ergo forma ista debuit educi. *Consequentiâ* legitima est apud Adversarios: quia talis forma debet à materia pendere in fieri, sicut pendet in esse, & conservari; quare, si in fieri non pendet, quatenus per eandem actionem sit, necesse est à materiâ pendeat, quatenus ex eâ educitur. *Prob. Antec.*: materia prima naturaliter separari potest decursu temporis à forma elementari.

fieri, & sine illâ existere, ut accidit quoties mixtura ex elementis generatur: sed id, quod naturaliter separari, & conservari potest sine altero, actione distinctâ produci debet; hæc enim ratione anima rationalis productionem exigit distinctam à creatione materiæ: ergo &c. *Urgetur* hoc ipsum: nunc perseverat actio, quæ primò producta fuit illa materia terræ, quæ deinde transit in formam mixti: sed non perseverat actio, per quam terra forma producta fuit primitus in tali materia: non enim actio perseverare potest sine termino: ergo creatio materiæ distincta fuit à primâ formæ elementaris productione.

11 *Dicunt Thomistæ*, perseverare quidem creationem materiæ, sed incomplete, & sub terminatione ad solam materiam, non verò complete, & sub adæquatâ terminatione, quam habuit ad materiam simul & formam. Sed hoc rejicitur facile: nam actionis terminatio ad formam, vel realiter distinguitur à terminatione ad materiam, vel non? Si dicatur primum: jam ergo duplex illa terminatio realiter est actio duplex. Si secundum: ergo repugnat alteram terminationem sine alterâ permanere; alioquin separari possent, quæ realiter identificantur. Accedit, quod actio est actualis positio sui termini adæquati, sive ultima determinatio, ut totus terminus sit actu productus: implicat ergo actionis permanentia, destructo termino etiam inadæquato. Patet consequentiâ: quia posset alioqui talis terminus esse destructus, simulque producens actualiter, & in rerum naturâ positus; omnis enim positio & productio per modum ultimæ determinationis, quamdiu permanet, terminum suum necessariò denominat positum & productum, sicut omnis cognitio obiectum reddit cognitum, omnis unio utrumque extremum unitum, omnis ubicatio corpus locatum.

12 *Nec dicas*, formam elementarem esse terminum secundarium illius actionis. Nam in primis actio est ultima determinatio, & exercitium, quo actualiter producitur etiam terminus secundarius. Deinde forma elementaris, utpotè nobilior materia, & finis ejus, nequit non esse terminus primarius actionis communis utriusque. Saltem ipsum elementare compositum, cujus existentiam indivisibiliter intendit illa actio, terminus primarius esse debet: cum ergo terminus iste deficit, actio nullatenus permanere poterit. Hæc locum habent, etiam si creatio consistat in Divino decreto: cum hoc enim coherent, quod una Dei actio dicatur ab aliâ distincta, independens, & separabilis, v. g. creatio unius Angeli à creatione alterius, & creatio animæ rationalis à creatione materiæ.

13 *Confirm. 2.*: juxta D. Thomam 1. p. q. 66. art. 1. & 4., ubi etiam D. Augustinum allegat, materia informis initio Mundi præcessit formationem, non tempore, sed origine, seu natura tantum: sed materia non præcedit formam prioritate naturæ, nisi quando est materialis causa formæ, cum naturæ prioritas fundetur in munere causæ: materia igitur initio Mundi fuit materialis causa formæ elementaris, quæ proinde non fuit producta per creationem, cum creatio non habeat materiam causam. Adde, quod, si materia terræ formam præcessit prioritate naturæ (quæ prioritas pariter concedenda est materiæ respectu dispositionum accidentalium) pro signo priori creata fuit indifferens ad formas elementares speciei diversas: hæc autem indifferentiâ locum certè non habet, si materia creata supponitur per actionem, quæ simul est concreatio formæ terræ. Immo nec locum habet ullo vero sensu prioritas naturæ, vel ordo signorum, quia terminis eadem actione productis nequit non convenire naturæ similes.

Argumenta contraria diluuntur.

14 *Objicitur* 1. illud Genes. cap. 1., *In principio creavit Deus, Cælum, & Terram*: ex quo sequitur, terram, atque adeò elementa omnia per creationem fuisse producta: hoc autem verum non esset, nisi elementaris forma crearetur; compositum enim, cujus forma educitur, non dicitur creari, sed generari. *Resp.* Verbum *creavit* accipitur ibi pro eodem, ac *produxit* quoad partes omnes, seu ex nullo subiecto duratione præsupposito, nec aliunde ministrato. Hoc enim est, quod Fides prædicat, & Patres inculcant, Deum in principio temporis fecisse Mundum *ex nihilo*, id est, non ex ullâ materiâ aternâ, vel quæ duratione præcesserit, aut aliunde, quàm à Deo, extiterit, sed ex materiâ tunc primùm à Deo ipso creatâ: ut ita excludatur Gentilium Philolophorum error de materiâ æternâ, vel etiam increatâ, juxta suum illud estatum præve intellectum, *Ex nihilo nihil fit*. Verùm hoc non tollit, quod forma elementaris in eodem primo instanti fuerit à Deo producta per educationem, quodque materia veram habuerit naturæ prioritatem, quam agnovit D. Augustinus à nobis citatus in *Physic. tr. 1. d. 2. c. 3. n. 20. & 29.*, & cum eo D. Thomas 1. p. q. 66. ar. 4., & sæpe alias. Adde, quod actio Dei solius, vel etiam Dei simul & creaturæ, quando consideratur prout à Deo profecta, vocari solet creatio, quamvis à subiecto præsupposito pendeat, adeoque sit proprie generatio, vel educitio. Ratio est: quia talis actio & supponit potentiam creatricem, & propter identitatem agentis sumitur ut conjuncta cum stricta creatione subiecti, quæ, cum sit actio ex genere suo nobilior, prævalet in denominando. Hoc sensu dicitur Deus *verum Creator omnium*, & res omnes extra Deum dicuntur *creatura*, & entia *creata*. Hoc etiam sensu dicitur in eod. cap.

1. Genes., *Creavit Deus sete grandia, & omnem animam viventem, atque motabilem.*

15 *Dicer*: S. Scripturæ verba in sensu proprio accipienda sunt, ubi nullum sequitur inconueniens. *Fateor*: sed imprimis inconueniens est, quod Deus in productione Mundi operatus fuerit ut naturæ Author, & tamen contra naturalem rerum exigentiam: vel cedò, quàm aliâ ratione moventur Thomistæ, ut verba illa, *Creavit Deus sete grandia, &c.*, non accipiant de strictâ creatione piscium? Deinde non est idem acceptionem esse minùs propriam, ac esse impropriam, seu metaphoricam, aut abusivam. Propriè dicitur creari, quod à Deo fit ex nihilo: sed illud *ex nihilo* duplicem sensum admittit, utrumque proprium, alterum, quo excluditur in subiecto præcedentia duratio, alterum, quo negatur prioritas naturæ in genere causæ materialis: & prior quidem sensus est proprius, tum ex vi vocis, tum quia contraponitur generationi ab Aristotele agnitæ, ac definitæ per mutationem materiæ de privatione ad formam: posterior tamen est propriissimus, & maxime apud Scholasticos, quia creationem ab omni educatione possibili discernit ex proprio caractere independentiæ à causa materiali sustentativâ. In hoc igitur posteriore sensu dicimus, elementarem formam non fuisse creatam, aut factam ex nihilo, sed potius ex aliquo: quæ est sententia D. Augustini *lib. 13. Confess. c. 33.* dicentis, materiam de omnino nihilo, Mundi autem speciem de informi materiâ factam esse.

16 *Dices* iterùm: ergo idem censendum erit de formâ Cœli. *Conc. Consequ.*, si Cœlum sit corruptibile, factumque ex aquæ materiâ, vel ex aliâ ejusdem speciei. Si verò supponatur incorruptibile, constansque ex materiâ diversæ speciei, quæ videlicet ex se limitata sit ad formam cœlestem, & ab

ea inseparabilis; non militat in formâ Cœli argumentum, quod pro elementari desumpsimus ex separabilitate materiæ, & creationis ejus: idèdque Doctor Eximius magis velle videtur, ut forma Cœli dicatur, non propriè educita, sed concreata. Ipse tamen Eximius *disp. 13. Met. f. 13. n. 5. & 6.* concedit, productionem materiæ & formæ Cœli non esse actionem simplicem, sed compositam ex partibus, quævis naturaliter inseparabilibus; & quâ parte terminatur ad formam, pendere à materiâ ut à subiecto & causâ materiali; solùmque renuit hanc partem vocare propriam educationem, quia nequit existerè per se ac separatim a creatione materiæ cœlestis. Sed an circumstantia ista desideretur ad proprietatem educationis, dum forma producitur dependenter à causâ materiali, quæstio est de nomine: in quâ dicendum videtur non desiderari; quia dependere à materiali causâ, cum sit alienum à creatione strictâ, proprium est educationis verè talis. Hoc tamen non tollit, quod forma, tam cœlestis, quàm elementaris, vero aliquo sensu dicatur *concreata*, & ejus productio *concreatio*, nempe quia fuit actio comes creationis materiæ, seu concomitanter posita in primo instanti: quo titulo prima gratia Angelorum dicitur etiam *concreata*, quamvis per educationem producta juxta communem sententiam, etiam Thomistarum.

17 *Objic.* 2.: Deus se solo produxit materiam & formam elementi; potuit etiam utramque producere per unicam actionem: ergo ita produxisse credendum est; frustra quippe multiplicantur actiones, quando unica sufficit. Productio autem utriusque partis, si unica fuit, non potuit non esse propria creatio. *Confirm. 1.*: operari per educationem, proprium est illius agentis, quod, ut agat, expectare debet materiam sibi aliunde oblatam: sed hoc non competit Deo, qui materiam simul cum

formâ producere potuit, produxitque in exortu Mundi: tunc ergo, & generatim quoties Deus solus agit, congruenter excluditur educitio. *Confirm. 2.*: licet materialis forma, cum producitur ab agente creato post Mundum conditum, naturaliter exigat educi ex materiâ, non idèd hæc exigentia extendenda est ad primam formationem rerum. Sic, licet modò sit naturale, quod pueritia præcedat virilitatem, & arbores priùs tempore nascantur, & adolescant, quàm poma ferant, tamen in primâ rerum formatione Deus repente fecit hominem virum, & arbores statim poma ferentes.

18 *Resp. ad object.* Quamvis de potentiâ absolutâ potuerit Deus unicâ actione producere materiam & formam elementi, secus tamen ut naturæ Author, sive ut volens agere juxta naturalem rerum exigentiam; alioquin posset pariter unicâ actione producere materiam & formam arborum, piscium, & aliorum viventium, in Mundi exordio, *Dices*: viventia hæc producta fuisse scimus ex materiâ priùs creatâ sub formâ elementi. Sed *contra*: cur non potuerit Deus à primâ creatione materiæ cessare, subrogando aliam, quæ simul esset conservatio materiæ, & creatio formæ piscis? præsertim cum primâ illa creatio, si terminabatur simul ad formam elementi, sine hac permanere non posset, ut supra ostendimus. Dicendum igitur, non frustra multiplicari actiones, quando actio unica, licet sufficiat ad operandum sine contradictione, non tamen sufficit, ut satisfiat rerum naturis, & separabilitati terminorum. *Ad 1. Confirm. diff. Maj.*: operari per educationem, cum impotentia aliter operandi, *con.*; sine impotentia aliter operandi, videlicet per creationem, si placeat, *neg. Maj.*, & similiter distinctâ *Min. neg. Consequ.* Per educationem itaque operari potest & Causâ primâ, & secundâ; sed hoc discrimine,

quod prima potest agere per creationem, si velit; secunda vero, cum agere nequeat nisi ex subiecto sibi aliunde oblato, non aliter, quam per educationem operari valet.

19 *Ad 2. Confirm.* Instantia est manifesta in formis arborum, & piscium, quarum creatio eodem argumento probari poterit in primo rerum ortu. Præterea in obiectis exemplis disparitas est clara. Nam materialis forma, quia intrinsicè materialis est, & materiæ immeritè ex indole propria, in se habet cur exigit pendere à materiâ in fieri, sicut pendet in esse: quare nunquam potest aliter produci à quocumque agente, quin ejus exigentia intrinsicè violeatur. At nec hominis, nec arboris natura, secundum se inspecta, exigit expectare moram temporis ad statum virilem, aut fructiferum, nec in ejus præcoci, vel subitâ consecutione violentiam patitur: cum enim hunc statum naturaliter appetat à primo sui ortu, si fortè beneficio alicujus agentis illum statim obtineat, gaudebit potius, quod appetitum suum sine morâ & dispendio temporis satiatum habeat. Mora igitur, vel præcedentia temporis, homini & arbori naturalis est extrinsicè tantum, videlicet ex debilitate agentium naturalium, quæ ob imperfectionem virtutis, & resistentiam contrariorum, non nisi paulatim perducere valent corpus hominis, aut arboris, ad statum virilem; aut pomiferum. Hoc autem genus naturalitatis locum non habuit in prima rerum formatione, quæ solâ Dei virtute peracta est.

20 *Objic. 3.* repugnat educitio formæ in primo instanti existentie materiæ: ergo forma elementaris educi non potest in principio rerum. *Prob. Antec. 1.*: quia educitio importat materiæ transmutationem de privatione ad formam: quæ mutatio dari nequit, nisi materia privationem præhaverit, adeoque duratione præcesserit. 2.: quia per

actionem educitivam, seu generativam; materia, quæ erat in potentiâ, fit in actu, seu transit ad actum: repugnat autem, quod materia eodem instanti sit in potentiâ & in actu. 3.: quia generationem necessariò præcedit alteratio, quæ, cum sit motus successivus, indiget tractu temporis. *Confirm.*: quia elementum in ortu Mundi à solo Deo productum fuit: repugnat autem, quod actio Dei sit educitio: tum quia nequit Deus in operando pendere à subiecto præsupposito: tum quia Deus agit per actionem à se realiter indistinctam, quæ certè nequit habere causam materiale.

21 *Ad objectionem*, quæ paucorum est, & plerisque Thomistarum ingrata, *neg. Antec.*, quin obstant probationes. *Ad 1.*: mutationem importat educitio, non secundum se, & prout essentialiter à creatione distinguitur, sed tantum prout à causis secundis oritur, nullo interveniente miraculo. Relege dicta *tract. 1. Physic. d. 1. c. 5. & 8.*, ubi etiam Aristotelis auctoritati satisfacimus. *Ad 2.*: pro priori ad generationem debet materia esse in potentiâ, non privative, sed præcisivè, quatenus in signo causæ præcindere debet ab actu informativo, & ejus privatione: quocumque sensu potest utique materia pro eodem instanti simul esse in potentiâ & in actu; ut ex doctrinâ de prioritare nature notum est. Sic voluntas, dum liberè amat, pro eodem instanti & est in potentiâ, tum activâ, tum passivâ, ad amorem, & est in actu amoris. *Ad 3.*: alteratio, id est, productio qualitaris ad formam præparantis, solum est motus successivus ob resistentiam qualitatis contraria: quare, dum fit in materiâ nullis præventis contrariis qualitatis, ut accidit in ortu Mundi, potest & debet esse motus instantaneus.

22 *Ad confirm.*: extra dubium videtur, Deum operari sapientissime per educationem, & saltem quoties simultaneè

nec concurrir cum causis secundis; tunc enim Dei & creaturæ eadem realiter est actio, quæ certè non est simul educitio & creatio, nisi absurde ponatur dependens simul & independens essentialiter à subiecto: & quamvis Deus concurreret per actionem distinctam, hæc non esset creatio; nam alioquin omnis effectus causæ secundæ simul fieret ex nihilo, & ex aliquo, atque in omnibus naturæ & artis operibus admisceretur creatio, contra expressam doctrinam D. Thomæ 1. p. q. 45. ar. 8. Sæpe etiam, cum Deus solus agit, per educationem agit; ut cum producit gratiam, & habitus infusos: & saltem certum est, à Deo solo conservari viventia, postquam genita sunt, & à matris utero separata: quod autem per creationem de facto conservetur unio humana, vel anima equina, quis ausit dicere? Nec inde sequitur, quod Deus in operando pendeat à subiecto: potest enim sine subiecto operari, cum volnerit; adeoque dependentia illa, quæ in educatione reperitur, tota se tenet ex parte actionis externæ, non ex parte Divinæ virtutis. Quod autem Deus non agat nisi per actionem à se indistinctam, falsum est, ut in Physicâ vidimus; & qui verum putant, simul agnoscunt, ex actione cum Deo identificatâ resultare in effectu quamdam productionem passivam, à causâ materiali pendentem, ratione cujus actio interna Dei vere denominetur, ac sit educitio. De his plura diximus *tr. 2. Physic. d. 8. c. 2.*

Quæstia reliqua de elementis.

23 *Quæ. 5.*, an alia sint elementa, præter quatuor vulgaria? *Resp.* Corpulculares, qui elementa volunt formaliter ingredi constitutionem mixti, immò & totam esse substantiam mixtorum, alia plura statuat elementa, tum anonyma, & ex corporibus

coelestibus effluentia, tum sub nomine salis, sulphuris, spiritus, &c. Vide *Dissert. prelim. ad Physicam n. 7. 9. & 11.* Sed Peripatetici quatuor vulgaribus contenti sunt, dummodo nomen *elementi* sumatur latiore sensu supra expresso; si enim pro intrinseco principio accipiatur, tot præter materiam erunt elementorum species, quot sunt formarum substantialium in mixtis. Probant autem, sitendum esse in numero quaternario: tum quia non major est numerus primarum qualitatum, ut omnes consentiunt; quare, si elementum est, quod unam ex illis exigit in gradu simplici, non poterit esse nisi quadruplex: tum quia non alia noiscitur in Mundo sublimari corpora, quæ mereantur *elementi* nomen, vel titulo simplicitatis in qualitate aliqua primâ, vel titulo conducentiæ generalis ad generationem mixtorum. Diversitas autem, quæ in mixtis cernitur, ex proprijs ipsorum formis provenit.

24 *Quæ. 6.*, an elementa inter se differant specie substantiali? Affirmandum omninò est: quia diversitas proprietatum & operationum, permanenter & ab intrinseco radicata, necessariò supponit substantialem diversitatem inter ignem & aquam v. g. Satis autem in *cit. Dissert. prelim.* refutavimus Cartesianos, & plures Atomistas, quos sequitur Tolca, nullam diversitatem agnoscetes, nisi quoad figuram & motum corpusculorum. *Quæ. 7.* de ordine dignitatis, aut perfectionis elementorum, tum inter se, tum relatu ad mixta. Nemo dubitat, quin ignis sit inter elementa perfectissimus; quod satis patet ex ejus activitate maxima. Quod autem aer aquam perfectione superet, & aqua terram, valde incertum puto. Incertum quoque, vel falsum videtur, quod forma cujuslibet elementi sit ignobilior formâ cujuscumque mixti. Cur enim forma ignis, usquæ adeo activa, organice

lucis & caloris prædita, non excedat formam carbonis? Nec obstat, quòd forma mixti dicatur continere virtualiter formas elementorum: non enim continet secundum totam perfectionem eminenter, sed solum secundum quamdam participationem, & convenientiam; ut bene monet P. Suar. d. 15. Met. l. 10. n. 51.

De primis Qualitatibus, earumque distributione inter elementa.

25 *Quer. 8.*, qualiter Elementa inter se partiantur primas qualitates? Ante responsionem dicendum est de qualitatibus ipsis nonnihil. Inter qualitates Mundi elementaris ex vocantur *primæ*, quæ nullam aliam per se ac necessario præsupponunt, ipsæ verò præsupponuntur ad cæteras omnes, quas idcirco *secundas* vocant. Primæ qualitates ex omnium consensu quatuor sunt, videlicet calor, frigus, humiditas, & siccitas: hæ quippe cum elementis ipsis productæ fuerunt in principio Mundi: ac deinde ex earum temperamento vario, sine quo nullum mixtum gignitur, immediate, vel mediata resultarunt qualitates aliæ, quas inter numerantur colores, sapores, odores, durities etiam, mollitia, rigiditas, flexibilitas, gravitas, levitas, & cætera, quas tactiles appellant; omnes enim a quatuor illis variè temperatis oriri creduntur, vel tamquam a causis efficientibus, vel tamquam a conditionibus necessario prærequisitis. Sed nota, non proprie vocari qualitates secundas, nisi quæ per se sentiuntur, præsertim tactu: hæ namque sunt, quæ ex primis resultare putantur: immò ex earum censu excipi solent sonus, & lux; quæ, sicut & aliæ qualitates occultiores, quæ mixtis insunt, non dicuntur primæ, nec secundæ, sed neutre. Si tamen secundas vocare velis, quæcumque necessario supponunt pri-

mas, vel omnes, vel aliquas, materiam, vel immediate, quamvis ex ipsis non necessariò resultent; nullà exceptione opus erit: nam etiam lux, quæ igni convenit, necessariò supponit calorem, quo materia præparatur ad formam ignis. Nec omnis qualitas secunda debet esse ignobilior, quam primas: nunc enim loquimur de primatu, non dignitatis, sed executionis.

26 Primæ qualitates in particulari definiri solent ex Aristotele sic. Calor est *qualitas congregans homogenea, & disgregans heterogenea*, & *disgregans heterogenea simul & heterogenea*: humiditas, *qualitas quæ redditur corpus facile terminabile terminis alienis, difficile autem proprijs*: siccitas, *qualitas, quæ redditur corpus difficile terminabile alienis terminis, facile autem proprijs*. His definitionibus experientia favet. Nam calor in distillationibus, & resolutionibus chymicis, similes particularas inter se conjungit, & a dissimilibus secernit, v. g. particulas aqueas a terreis: frigus è converso in glacie congelinat, non modò liquoris partes similes, sed etiam quæcumque dissimilia inibi deprehenderit, ut lignum, paleam, lanam, &c. Humiditas, seu fluiditas, reddit aquam difficile terminabilem proprijs terminis, idest, non facile consistentem figuram propriam, quia, nisi ab alio corpore contineatur, huc illuc diffluit; facile tamen terminis alienis terminabilem, idest, facile se se accommodantem figuræ vasis, & cujusvis corporis continentis. Ac demum siccitas efficit, ut laxam non facile figuram propriam amittat, nec se alienis terminis accommodet. Solent tamen his definitionibus multa obijci, quæ soluta videri possunt apud Auctores, nominatim apud Conimbric. in 2. de Generat. cap. 3. q. 3.

27 Interim fatendum est, per eas definitiones, saltem per primam, & secundam, non haberi conceptum pri-

primarium definiti. Nec fortassè calor & frigoris inveniri potest conceptus clarior, quam qui respondet vulgaris nominibus, à propria & immediata sensatione notissimis. Et, quod humiditatem spectat, ea sumitur ibi pro fluiditate; quamvis vulgariter dicatur humidum, non quodcumque fluidum, sed fluidum adhaerescens corporibus alijs, quæ tangit; quo sensu aer non est humidus nisi per accidens ex vapore adventitio, cum tamen sit fluidissimus, & ipsi maximè conveniat Aristotelica humiditatis definitio. Itaque, cum de primis qualitatibus agitur, humiditas philosophicè accipitur pro fluiditate generatim, cujus velut species quædam sit humiditas vulgò nominata, differentie loco superaddens vim adhærsivam. Alij dicunt, humiditatem aeris & aquæ esse ejusdem speciei, quamvis aqua ratione majoris densitatis magis humectet, & adhaerescat.

28 Corpusculares Philosophi negant, primas qualitates esse accidentia absoluta, seu ab omni substantiâ, modalitate, & privatione distincta, quod pariter de cæteris qualitatibus negant, solumque volunt esse accidentia respectiva, quatenus adesse vel abesse possunt in varijs corporibus citra corruptionem eorum. Et, ut in particulari naturam primarum qualitatum explicent, calorem in primis alij dicunt esse rariorem ignem, vel effluvium particularum ignearum; alij frequentius volunt ejus naturam stare in motu celeri, & perturbato, vel tremulo, seu vibratorio, particularum insensibilium cujusvis corporis: frigus verò communiter asserunt indistinctum à privatione, seu carentiâ caloris, idest, à particularum quiete, seu cessatione motus. Humiditatem, seu fluiditatem committere dicuntur in tenuissimarum particularum facilitate ad motum, & in motu ipso; ita quidem, ut motus iste sit in omnem loci differentiam, & facilitas

illa proveniat ex figurâ particularum, atque ex eo, quòd nullo inter se nexu copulentur, vel non nisi levi, & facile solubili. Siccitas verò, seu soliditas, juxta Cartesianos consistit in merâ quiete particularum absque alio nexu: sed juxta plures alios, præter quietem, importat firmam aliquem partium nexum, eumque mechanicum per hamulos, aut quid simile. Multa pro his explicationibus allegantur, multa quodque ipsis obijciuntur, eaque prævalida: sed omnia nunc cogimur aliò remittere. Supponimus interea cum Peripateticis, omnes primas qualitates in positivo consistere, ut ex propria cujusque sensatione colligitur: esse quodque ab omni substantiâ distinctas, & ab eâ divinitus separabiles, ut in Eucharistiâ patet, ac proinde accidentia esse absoluta.

29 Quòd attinet partitionem primarum qualitatum inter elementa (ut respondeamus Quæstioni propositæ n. 25.), communiter tribuitur igni calor in summo, aquæ frigus in summo, aëri summa humiditas, terræ summa siccitas. Communiter etiam unicuique elementò, præter unam qualitatem in gradu summo, sive ut octo, alia quodque attribuitur in gradu excellenti, seu prope summum, nempe ut sex, aut septem; atque ita fit distributio, ut igni conveniat siccitas in excellenti, aëri calor, aquæ humiditas, terræ frigus. Hinc elementa, quibus convenit qualitas ejusdem nominis, alteri in summo, alteri in excellenti, dicuntur *symbola*: quæ verò in nullâ qualitate simili sunt, vocantur *asymbola*. Distributionem istam intellige de qualitatibus congenitis, seu connaturaliter debitis unicuique elemento ex propria exigentiâ. Nam, si de peregrinis, seu ab extrinseco impressis sermo sit, nullum est elementum, saltem apud nos, quod non alias etiam primas qualitates participet, seu quod suas in gradu connaturali

turali retineat: idque provenit, tum ex actione, vel reactione unius elementi in aliud confine; tum quia unumquodque secum permixtas habet multas aliorum partes, aut particulas, & varia quodque mixtorum genera, ut in aqua, terra, & aere manifestum est, & in igne satis ostendunt relicte fuligines. Nec absurdum est, quod elementa semper sint in statu aliquatenus violento: sic enim postulat Universi commodum ad varias mixtorum species ex hac elementorum pugna procreandas. Certè violentia ista, cum ab exigentia & actione alterius cause naturalis proveniat, non indiget miraculo. Præterea notandum, prædictam distributionem non esse omnino indubitam. Sicut enim, qui velint, ut aeri tribuatur summum frigus, & humiditas excellens; aquæ frigus excellens, & humiditas summa; terra cum siccitate summâ calor excellens. Siccitas etiam ignis dubia esse potest, cum flammæ convenire videatur desinitio humiditatis Aristotelica.

De Regionibus Elementorum.

30 *Quer. 9.*, an elementa singula regiones proprias habeant? & quo situs ordine collocatas? Regionis nomine venit proprius elementi locus; in quem, velut in propriam sedem, omnes ejus partes innatè properent; qui locus vocatur etiam sphaera elementaris. Aristotelicum elementorum systema collocat sphaeram ignis sub Lunæ concavo, idest, inter aerem & Lunæ Coelum sub igne collocat aerem, sub aere aquam, & infimo loco terram. Hæc tamen collocatio, quod attinet ad ignem, displicet plerisque Philosophis hujus ætatis. Nam imprimis tam vasta ignis sphaera, quæ mole superare creditur tria reliqua elementa simul accepta, videtur prorsus inutilis, cum nec intra se quidquam gigne-

ret, nec extra se ageret; alioquin assumeret totum aeris elementum, & Phaetontis incendium renovaret; præsertim cum ignis activitas deberet ibi esse vehementior, utpote existens in statu maximè connaturali, & à contrarijs libero. Nullo præterea experimento, nullâ efficaci ratione probatur. Quod enim flamma sursùm petat, probat quidem, eam esse circumfusio aere leviolem; at non probat, flammam tendere in centrum, aut in sphaeram super aera positam: sic fumus tendit sursùm, & virga demersa in aquam nititur ascendere; nec tamen sphaeram aliquam peculiarem quaerit. Si forte miseraris ignis, tamquam propriâ destituti sphaera, quam cæteris elementis Natura tribuit; solatio erit opinio existimantium, propriam ignis sphaeram esse Solem, ut vidimus cap. 2.: solatio item erit providentia Naturæ, quæ instituit excitando igni mille fomites, semperque magnam illius copiam conservat in locis subterraneis, & super terram; quibus in locis ignis & est perutilis Mundo sublunari, & inertiam, sive otium vitat, & facultate gaudet virtutem suam explicandi. Mittò alia, quibus prædicta regio ignis impugnari solet.

31 Communiter etiam impugnatur systema Aristotelicum, quatenus aquam in propria regione, sive in mari, ponit altiorelem tota terra. Quod enim aqua sit potius depressior magnis terræ partibus, videlicet montibus, & littoribus, communior & verisimilior sententia tenet, ut videre licet apud Conimbricenses in 2. de Cael. cap. 14. q. 4.: nec parum favent sacre Litteræ, ut cum dicitur in Psalm. 13., *Ipsè super maria fundavit eum, & super flumina præparavit eum, nempe orbem terræ: & in Psalm. 135., Qui fundavit terram super aquas.* Itaque, licet Deus in principio Mundi terram creaverit aquis undique operatam; deinde

tamen, ut habetur *Genes. cap. 1.*, congregavit aquas in locum unum, idest, in ingentem terræ cavitatem, quæ jam aquis plena vocatur mare: atque hæc ipsa est nunc elementi aquæ propria regio, in quam flumina omnia pronò cursu confluant, & cujus superficies, tametsi non nihil depressior superficie terræ, cum eâ tamen efficit unam sphaeram, seu globum unum, communè circulo conclusum, ut Mathematici demonstrant: qui globus terraqueus cavitates quidem, & eminentias habet; sed eæ pro nihilo computantur ad tantam totius globi magnitudinem. Porro, cum mare incumbat terræ, & ab ejus fundo usque ad Mundi centrum magna terræ moles interjaceat, verè dicitur terra infimum occupare locum Mundi: verè quodque dicitur aqua supra terram esse, licet non totam. Aer verò totum occupat locum à superficie globi terraquei usque ad lunare Coelum.

32 Elementa hæc in suis hisce locis, aut regionibus, non existunt pura, & impermixta. Nam terra in visceribus continet plurimos ignes, lacus & venas aquarum, lapides, metalla, sales, sulphura, bitumina. Aqua pisces continet, ac proinde quæ piscibus gignendis & alendis necessaria sunt, alia que non pauca. Aer vaporibus, & halitibus innumeris, qui è globo terraqueo, ejusque incolis, ac mixtis prodeunt, refertus est rotus usque ad altitudinem milliarium 40., vel 50.: unde hoc æreum spatium dicitur *Athmosphæra*, id est, sphaera vaporum. Multis tamen videtur aer esse purus à convexâ superficie athmosphære usque ad Lunam. Immo sunt, qui velint, ut in eo spatio non tam dicatur aer, quam purus æther; quia non est vocandus aer, nisi æther prout vaporibus impuratus, qualis in athmosphæra continetur. Nominè autem ætheris intelligant substantiam tenuissimam, fluidissimam, &

summè diaphanam, quæ sit ipsa substantia Coeli, saltem Planetariorum, & quæ protendatur à Firmamento usque ad terram, quamvis in athmosphæra nomen ætheris amittat, & appelletur aer.

33 Substantiam hanc Atomistæ volunt consistere rotundis atomis, seu globulis minutissimis, motu continuo & perniciosissimo agitatæ, qui non modo prædictum spatium coeli & æris occupent, verum etiam terram & aquam penetrent, & penitus se infundant in omnium poros corporum, in quibus ingentem motuum varietatem causent. Atque hæc globulosa substantia, vel sola, vel permixta cum alio tenuiori pulvisculo, quod in Cartesianâ Mundi fabricâ vocatur primum elementum, illa ipsa est decantata *materia subtilis*, vel *ætherea*, quam Cartesiani & Atomistæ ubilibet adhibent ad physicas difficultates enodandas, & sine qua vix quidquam radicitus explicare norant. Eandem etiam nonnulli ex Peripateticis admittunt, quamvis in ejus usibus & proprietatibus non omnino cum Corporalibus consentiant.

De Gravitate, & Levitate Corporum elementarium.

34 *Quer. ult.*, an elementis conveniat motus per gravitatem, aut levitatem? Hujus occasione quaestio solet hic ex professo tractari de motu gravium. Sed è multis huc spectantibus pauca nunc pro instituto synopsis delibabimus. Gravitas definitur, *Principium motus deorsum*, id est, versus terræ centum: Levitas, *Principium motus sursum*, id est, versus Mundi circumferentiam. Quæ definitiones, ut rectè sint, intelligi debent de motu non vitali; nam v.g. volatus avium sursum, non est à levitate: item de motu determinate intento, quia sursum, aut deorsum est; ut ita excludatur motus ab extrinsec-

impetu, sive impulsu proveniens, qui, licet interdum sit sursum, aut deorsum, hoc habet per accidens, cum solum ex se debeat causari per lineam rectam ab impellente: quâ ratione pariter excluditur motus à vi elastica procedens, & à vi magnetica, vel electrica. Cartesiani & Atomistæ negant, motum gravium à qualitate absolutâ proficisci: & ut istius motus causam explicant, alij recurrunt ad magnetismum terræ, sive ad effluvium magneticum, è terrâ emissum, quo gravia trahuntur, & levia propelluntur; alij ad pressionem aeris; alij ad impulsionem materiæ subtilis, aut æthereæ; alij ad modalem impetum, seu determinationem à Deo impressam atomis citra propriam earum exigentiam; & alij aliter opinantur; ita ut fere singuli singulos impugnent. Communis Peripateticorum sententia est, gravia moveri à principio intrinseco, nempe ab innatâ qualitate absoluta, quæ gravitas dicitur, & cujus distinctio à substantiâ ostenditur in Eucharistiâ, ubi sine substantiâ manet gravitas panis, & vini. Cur autem motus gravium non sit vitalis, dicitur in Animastica, ubi de conceptu vitæ. Cur item motus gravium tribuatur generanti, apud D. Thomam, & alios, explicat optime P. Suar. d. 18. Met. f. 7. à n. 21.

35 Hæc pariter de levitate dicta sunt; si tamen datur positiva & absoluta levitas. Multi enim solum agnoscunt levitatem negativam, seu respectivam, consistentem in carentiâ majoris gravitatis, seu in minori gravitate unius corporis respectu alterius; ita ut nullum dicatur leve, nisi comparative ad gravius, sicut lignum leve dicitur comparative ad aurum in equali mole. Unde putant, nullum corpus moveri sursum vi propriâ & intrinsecâ: sed ideo quædam ascendere, quia sursum extruduntur à gravioribus alijs inferioriorem locum occupare conantibus: sic aqua in vase ab injectis lapidibus

atollitur, & lignea tabula, si immergatur, sursum propellitur ab aqua. Hæc vis extrudendi tribuitur corporibus in specie gravioribus, id est, quæ alijs mole æqualibus præponderant, cujusmodi est aurum respectu argenti; quia, si palmus cubicus auri conferatur cum palmo cubico argenti, magis ponderat: quamquam excessus gravitatis specificæ compensari potest majoritate molis; non enim minus ponderat libra lanæ, quam auri libra. In firmâ, gravitas est vis illa, quæ corpora sublunaria, seu elementaria, se se circa Mundi centrum ita disponunt in unum globum totalem, ut graviora nitantur esse infra minus gravia, tuncque dicantur singula esse in loco suo naturali, cum nullum supra se habent specificè gravius, nec infra se levius: quem ad finem inutilis esse videtur positiva levitas. Hanc tamen communiter admittunt Peripatetici, quibus in præsentem repugnare nolim.

36 Certum est hodie, plurimisque experimentis comprobatur, gravia deorsum moveri motu accelerato, id est, continuè velocitatem augente, ita ut velocior sit in fine, quam in principio: idcirco lapis majore cum impetu ad solum pervenit, quò altior est locus, unde cadit. Constat item, hanc accelerationem, seu velocitatis incrementum, in partibus temporis equalibus fieri secundum progressum numerorum imparium, nempe 1. 3. 5. 7. 9. &c.: diviso enim tempore, quod motu impenditur, in partes equales, v. g. per arteriæ pulsuum numeratas, si grave decidens in primo pulsu percurret unam usque spatij, in secundo percurret tres, in tertio quinque, in quarto septem, & sic deinceps proportionem dictâ: quod post Galilæum, qui primus hunc inijt calculum, varijs experimentis demonstrant PP. Ricciolus, Dechales, & alij. Hujus accelerationis causâ variè redditur juxta varias de gravitate

sententias. In principijs Peripatetic. dicendum videtur, gravitatem, motu sibi congruo adjutam, producere in corpore, cui inest, novum impulsus, cujus ope velociorem efficit motum; quo motu redditur impulsus intensior (eo fere modo, quo in potentijs animæ habitus intenditur ab actu, quem producit), atque ita sensim crescit velocitas. Non sic accidit in motu projectorum sursum, vel ad latus; quia tunc gravitas corporis projecti resistit motui sibi violento, ac proinde facit sensim impulsus remitti, & motum retardari. Impulsus, sive impetum, qui sit absoluta qualitas impressa mobili, totaque existens propter motum, quo impedito statim pereat, communiter admittunt Peripatetici; neque aliter explicabitur facile causa motus projectorum: quamquam satis anomala est ista qualitas, tum in connexionione cum effectu suo, tum etiam in modo corruptionis, de quo P. Suar. d. 21. Met. f. 3. n. 17.

37 Jam, quod attinet elementa ipsa, gravitas proculdubio convenit terræ, & aquæ, sic tamen, ut terra sit gravior. Aeris autem gravitas negata est à multis: sed hodie vix negari posse videtur, postquam moderni Experimentales pondus aeris (saltem quatenus in atmosphæra existentis) comprobant plurimis experimentis, quæ videri possunt apud Authorem Philosophiæ Burgund. tom. 4. tr. 2. dissert. 3. à cap. 7. ad ult. Certè pondus aeris agnoscit Aristoteles 4. de Coel. c. 30., Cujus signum, inquit, est, utrem inflatum plus ponderis, quam vacuum habere. Vult tamen Aristoteles, in aère, necnon in aquâ, simul cum gravitate permixtam esse levitatem, solamque terram esse purè gravem, & ignem purè levem. Sed verius forsân est, in corpore minus gravi, nominatim in aère, nullum gradum positivæ levitatis inveniri; non enim aer fertur sursum, nisi extrusus à corpore graviore. Unde aer, intra

glaciem clausus, non aicitur ascendere: & inclusus in cubiculo, nisi ab aliâ causâ concitetur, non arietat cubiculi rectum, quamvis sub terrâ ædificatum sit. Gravitas ignis usualis à multis quodque agnoscitur, non solum in prunâ, sed etiam in flammâ, cujus pondus experimento quodam examinavit Robertus Boyle apud P. Jo. Bapt. de Benedictis tom. 3. Philos. lib. 2. q. 2. c. 4.

38 Controversatur hæc, utrum elementa gravitent in proprijs locis, sive regionibus? id est, utrum inibi nitantur deorsum, ita ut subjecta corpora, vel inferiores partes ejusdem elementi à superioribus premantur? Recepta satis apud Peripateticos sententia negat, probarique solet rationibus haud levibus, & nonnullis etiam experimentis, præsertim urinatorum, qui pondus marinæ aquæ non sentiunt. Quòd tamen in proprijs locis elementa gravitent, tum per modum unius (videlicet totus aër supra totum globum terraqueum, totaque aqua maris supra terram sibi subjectam), tum divisibiliter, sive per partes, ita ut aque v. g. pars inferior à superiore prematur; sententia est cunctis Experimentalibus indubitata, & multis Peripateticis valde probabilis. Sed eam hæc tetigisse sufficiat; longum quippe desiderat examen. Vide P. de Benedictis ubi nuper cap. 5. & Auth. Philos. Burgund. loc. cit., ubi explicatum invenies, cur nos pondus aeris non sentiamus, nec urinatores pondus aquæ marinæ. Et sanè, si huic experimento fidere licet, nec extra proprium locum aqua gravitabit; nam etiam qui dolio aquâ pleno immergitur, pondus aquæ non sentit.

CAP. IV.

DE MIXTIS.

CORPUS mixtum philosophicè dicitur, quod ex quatuor elementis

mentis componitur sub novâ formâ substantiali (vulgariter *mixtum* dicitur quodlibet aggregatum ex diversis corporibus inter se confusis, ut ex aquâ, vino, siccâ, citra formam substantialem denuò productam), sic tamen, ut compositio ex elementis intelligatur juxta Peripateticos in sensu virtuali, quem explicuimus *cap. præc. q. 1.*, nempe quatenus mixtum componi debet ex formâ substantiali, virtutem quatuor elementorum participante. Quare, ut ibidem notavimus, poterit mixtum ad mentem Peripatetic. definiri, *Corpus per se & ab intrinseco exigens quatuor primas qualitates attemperatas.* Nomen *mixti* deducitur à mixtione, quæ ab Aristotele *1. de Gener.* definitur, *Miscibilem alteratorum unio.* Quam definitionem ut intelligas, nota *1.*, miscibilia vocari ab Aristotele, quæ sunt facile divisibilia, simulque passiva, & activa; unde & facile commisceri possunt, & se se invicem alterare: cuiusmodi sunt præcipue quatuor elementa.

2. Nota *2.*, duplicem esse mixtionem philosophicam. Nam alia est mixtio accidentalis, ad substantialem generationem prævia, per quam scilicet miscibilia sunt quidem unita, & alterata, sed nondum corrupta, nec in novam substantiam transmutata: & de hac intelligitur literaliter nupera definitio mixtionis. Alia verò est mixtio substantialis, seu mixtio perfecta, & ultimata, quæ reipsâ fit per generationem substantialis formæ virtualiter continentis elementa quatuor: quæ forma, quia in se identice adunat elementorum virtutes, dicitur *unio miscibilem*, non utcumque, sed *alteratorum*, id est, à gradu summo propriæ qualitatis decidendum; non enim forma mixti exigat primas qualitates in gradu intensivis debito elementis. Nota *3.* mixtionem primi generis, nempe accidentalem, seu præviam, sæpe inveniri sine substantiali, & ultimata; quando scilicet

elementa vel non omnia, vel non satis uniantur & alterantur, vel etiam quando non adest ultima dispositio, nec virtus activa novæ formæ. Tunc autem resultat mixtum improprium, quod *mixtum imperfectum* appellatur, & in quo manent elementa quoad substantiam illæsa. Huiusmodi est lutum ex aquâ & terrâ conflatum, & huiusmodi sunt varia meteora, de quibus *cap. sequenti.* Mixtum igitur propriè dictum, sive *perfectum*, de quo tantum agimus in præsentia, non resultat nisi ex mixtione secundi generis, nempe substantiali.

3. His præmissis, *Quer. 1.*, cuiusmodi sit temperamentum primarum qualitatum, quod pro mixti generatione requiritur? *Resp.* Temperamentum istud est complexio, seu compositio quatuor primarum qualitatum in gradu temperato, seu non summo; cum videlicet in eadem materiâ conjunguntur omnes, aliquatenus remissæ, vel, ut aiunt, *refractæ*, unaquæque per sibi contrariam, nempe calor per frigus, humiditas per siccitatem, secundum gradus naturaliter sociabiles, de quibus diximus *disp. 3. de Gener. n. 53. & 57.* Dividitur in temperamentum *ad pondus*, & *ad justitiam*, vel, quod eodem redit, in *uniforme*, & *difforme*. Vocatur *ad pondus*, quod omnes primas qualitates continet in gradu equali, nempe ut quatuor. Vocatur *ad justitiam*, quod easdem qualitates importat in eo præcisè gradu, qui debitus est mixto secundum speciem ejus. Quod si temperamentum *ad pondus* debeatur alicui mixto, simul erit *ad justitiam* respectu ipsius.

4. Porro temperamentum *ad justitiam* in tot dividitur species, quot fieri possunt combinationes primarum quatuor qualitatum. Interdum prædominatur una, interdum alia, interdum duplex: prædominantiæque ipsam potest esse jam uno gradu, jam duobus, jam plu-

pluribus usque ad septem. Ex prædominio autem notabili alicujus qualitatis oritur varia temperamentorum denominatio, dum aliud dicitur temperamentum calidum, aliud frigidum, &c.. Et quia temperamentum vocari solet *natura*, idcirco, dum prævalent calor & siccitas, mixtum dicimus esse *naturæ igneæ*; dum humiditas & calor, *naturæ aereæ*; dum frigus & humiditas, *naturæ aqueæ*; dum siccitas & frigus, *naturæ terreæ*. Hinc in viventibus, v. g. in homine, resultat varia complexio quatuor humorum: nam qui naturâ, seu temperamento est igneus, complexionem habet cholericam; qui aereus, sanguineus; qui aqueus, phlegmaticus; qui terreus, melancholicus.

5. *Quer. 2.*, an temperamentum primarum qualitatum sufficiat pro ultima dispositione ad formam mixti? *Resp.* Videtur negandum. *1.*: quia non possent alioquin mixtorum species esse plures, quam combinationes primarum qualitatum: non enim una & eadem combinatio potest ad formas specie diversis ultimò disponere. At evidens videtur, quod varietas specifica mixtorum, cum sit propemodum infinita, longè superet ejusmodi combinationum varietatem. *2.*: quia sæpe datur primarum quatuor qualitatum temperamentum aliquod; nec tamen generatur nova forma mixti; ut videre licet in cibis & pharmacis artificiosè conditis, & in alijs pluribus, immò in elementis ipsis, prout sunt apud nos. Si autem nihil aliud pro ultima dispositione requiritur, incredibile est, temperamentum ullum dari posse, quod non sit *ad justitiam*, adeoque ultimò disponens, respectu alicujus ex innumeris mixtorum speciebus, quæ proinde statim generari deberet. Nec recurras ad defectum causæ efficientis. Nam, ubi datur ultima dispositio, causâ primâ supplet defectum causæ secundæ, juxta communem philosophiam.

6. Nec item recurras ad defectum secundarum qualitatum. Nam, si loquaris de secundis propriè dictis, eadem in his est difficultas: cum enim necessariò resultent ex primis, dari nequit temperamentum primarum sine secundis ipsis respondentibus. Si verò secundas appelles eas, quæ, licet supponant primas, non tamen ex eis resultant, nec sunt varijs mixtis communes, necum senties: hoc enim intendo, ad generationem mixti perfecti, ultra primas qualitates, pro complemento ultimæ dispositionis desiderari unam saltem qualitatem specificam, quæ non resultet ex primis, & quæ propriè conveniat tali mixto præ alijs specie diversis: conveniat, inquam, ut prævia dispositio pro priori ad generationem, & postmodum ut proprietas, & instrumentaria virtus ad operandum; quo modo calor igni convenit. Pro varietate qualitatis hujusce, quæ tot admittit species, quot mixtum, variatur temperamentum primarum in esse ultimæ dispositionis: unde fieri potest, ut duo mixta diversa speciei consent eadem primarum combinatione, seu temperamento perfectè simili, solum quæ differant in qualitate specifica. Hactenus dicta intelligo de mixtis etiam inanimatorum. In viventibus fortius urgent: quis enim credat, ad eorum generationem posse ultimò disponi materiam per primas qualitates quomodolibet attemperatas?

7. *Quer. 3.*, quæ sit generativæ virtus effectrix mixtorum? *Resp.* De virtute effectrice mixtorum viventium satis diximus *disp. 1. de Gener. cap. 2.* Quod attinet ad mixta inanimata, cuiusmodi sunt lapides, & metalla, quæ non videntur productiva similium, communis sententia productionem eorum tribuit principaliter causis universalibus, nempe corporibus celestibus, præsertim Soli: concursum autem instrumentalem, saltem dispositivum

vum, attribuit primis qualitibus variè contemperatis. Sed jam diximus, temperamentum primarum qualitatum non esse ultimam dispositionem ad mixtum, nisi addatur qualitas specifica: hujus autem productio non videtur tribuenda causis coelestibus: tum quia sæpe nulla talis qualitas producitur, etsi temperamentum primarum additur: tum quia non est cur à causis universalibus producat potius una, quam alia ex ijs, quæ possunt cum eodem temperamento conjungi. Quapropter, sicut cit. disp. 1. de Gener. n. 26. & 27. pro generatione viventium ex putri necessarium diximus virtutem seminalem; ita nunc pro mixtorum etiam inanimatorum productione semina quædam, vel quasi semina requirimus cum Philosophis haud paucis. Semina ista sunt tenuiores quædam substantiæ corporeæ, quæ chymico nomine vocari solent *Spiritus*, suntque diversæ indolis juxta diversitatem mixtorum; ut alius sit spiritus lapidificus, alius metallificus, & in his alius gemmificus, alius saxificus, alius aurificus, &c.: quorum munus est producere qualitates specificas pro ultima dispositione materiæ, & etiam activè concurrere ad formam substantialem mixti per modum instrumenti, quamvis principalis influxus tribuatur causis universalibus, postea determinatione seminum.

8 *Dices*: hæc semina vel spiritus, sunt etiam mixta, quorum productio seminibus alijs indigebit, & sic in infinitum. *Resp.*: spiritus isti partim producuntur, & evaporantur a productis antea mixtis, quorum propria sunt; quemadmodum semina plantarum à plantis ipsis generantur: ducant autem primam originem à mixtis initio Mundi per solam Dei virtutem productis: tunc enim verissime est prodixisse Deum, sicut plantas & animalia, ita etiam omne genus lapidum, metallorum, & aliorum fossilium. Un-

de colliges, mixtum quodvis inanime à suo simili produci posse mediâ virtute seminali. Præterea non est improbabile, quod Deus ab initio produxerit hujus generis multa semina, quæ dispersa serventur in elementorum regionibus, velut in comitibus seminarijs, præsertim in aquâ, juxta illud Marij Victor. alludens ad verba Genes. 1., *Spiritus Domini ferebatur super aquas*:

*Et sacer extensus impendens spiritus alis,
Altrices animabat aquas, dans
semina rerum.*

Nec aliud forte significant *rationes seminales*, à D. Augustino assertæ in *Libris de Genes. ad Litter.*, ubi sæpe docet, eas à Deo fuisse productas in ortu Mundi, ut inde variæ rerum species gignerentur. *Ex his velut primordijs rerum* (aquit lib. 9. c. 47.) *omnia, quæ gignuntur, suo quæque tempore exortus, processusque sumunt.* Quod intelligit non solum de viventium, sed generatim de mixtorum seminibus, iisque per elementa dispersis. Unde lib. 3. de Trinit. cap. 8., *Omnium*, inquit, *rerum, quæ corporaliter. visibiliterque nascuntur, occulta quædam semina in istis corporeis Mundi hujus elementis latent.*

Nonnulla à Lapidibus, Metallis, alijsque Fossilibus perstringuntur.

9 *Quer.* 4., quid præterea notandum sit circa varia mixtorum genera in particulari? *Resp.* Mixtum dividitur in animatum & inanimatum. De animato, seu vivente, non nihil in tract. de Gener. dictum est, & plura dicentur in Animalia. Inanime subdividi potest in duo genera: quorum alterum continet mixta, quæ intra terram generantur ut plurimum, & dicuntur *Fossilia*: alterum comprehendit ea, quæ de viventibus, aut eorum occasione producuntur, ut sunt cadave-

ra, ligna, &c., varij quoque succi, humores, aut liquores, puta resinam, lac, vinum, ficeram, oleum olivarum &c.. De his in præsentiarum tractari non solet. Quare solum de fossilibus non nihil hic dicendum. Quatuor fossilium genera distingui solent, nempe sales, sulfura, lapides, metalla. Quorum omnium materia proxima, juxta Aristotelem 3. *Meteor.*, coalescit ex duplici halitu, altero sicco, seu terreo, altero humido, seu aqueo: & cum sicco prævalet, generantur sales, sulfura, & lapides, juxta varios modos, aut gradus prædominii: metalla verò producuntur, cum prævalet humidus, vel mediocriter atemperatur sicco. Sed, quamvis concedatur, ex confluxu & commixtione istorum halituum (in quibus etiam supponitur calor intensus, & aliquale frigus) resultare materiam proximè præparatam quantum ad temperamentum primarum qualitatum, non idè sequetur generatio fossilium, nisi ulterius adsit virtus seminalis unicuique proportionata, ut constat ex dictis: & quia virtus hæc non ubique est in promptu, non ubique gignitur mixtum fossile, tametsi detur confluxus halituum illiusmodi.

10 *Salis* nomine solet corpus ex se durum & asperum, quod in aquâ dissolvitur. Notiores ejus species sex aut quinque recensentur. 1. *Sal communis*, & usualis, qui censetur naturæ siccæ, & terrea; quamquam alijs videtur ex æquabili elementorum mixtione genitas. 2. *nitrum*, cujus natura existimatur ignea, & aërea. Pro eodem accipitur passim *Salnitrum, balinitrum, & Salpêtre*, sicut in his aliqui differentiam agnoscent. 3. *Vitriolum*, quod in terris ferrugineis & cuprosis provenit, idèdque reputatur quasi ferri & cupri excrementum. In eo prævalet frigus. 4. *alumen*, in quo etiam frigus cum siccitate prædominatur. 5.

Sal ammoniacus, qui ex sale communi & nitro volatili coalescit: ut etiam *sal gemme* ex nitro fixo, & sale communi. In quolibet ex his speciebus continetur *sal volatilis*, & *sal fixus*, qui sunt veluti duæ portiones ejusdem salis, permixtæ quidem, sed tenuitate ac mobilitate differentes, idèdque, dum ignis actione fecernuntur, altera præ alterâ farsum evolat. De naturâ salis, ejusque varijs insuper speciebus, quæ tot ferè sunt, quot mixtorum species, cum è mixto quolibet suus sal extrahatur, fise tractant cum Chymicis Experimentales Physici.

11 *Sulfura* vocantur succi pingues, seu oleosi ac viscosi, è terrâ progeniti, facillimèque inflammabiles, quo ignea ipsorum natura proditur. Sulfur, aliud est commune, quod arte præparatur; aliud minerale, quod *vivum* vocant, & frequenter propè montes ignivomos effoditur. Inter sulfura computantur bitumina, propter cognationem utrorumque maximam. Sunt autem genera bitaminum varia, præter vulgare, quod nigrum, fatidum, & amarum est: eaque sensibilibiter differunt colore, & odore; nec non fluiditate, & consistentiâ, dum aliud est instar olei liquidum, aliud instar limi crassum, aliud fere instar lapidis durum: varia quoque sortiuntur nomina, ut *naphtha, asphaltum, gages, succinum, ambræ, &c.* De incenso tamen, seu electro, & ambrâ, Naturalisq; dissident: nam alij putant esse gummi, seu resinæ genus, quod ex arboribus defluit; alij succis bituminosis & fossilibus annumerant.

12 *Succino*, seu electro, vis inest attrahendi festucas, & omnis ferè generis corpora dummodò exigua sint, & facillè mobilia. Hæc etiam vi pollent duriora quæque bitumina necnon vitrum, gemmæ variæ, multaque alia corpora oleosa, dura, & terfa, seu lævigata. Vocatur tamen *vis electiva*,

ca, quia in electro maximè viget: unde & reliqua corpora, simili vi prædita, dicuntur electrica. In quo autem ea vis consistat, vel qualiter operetur, dubium est. Alij recurrunt ad sympathiam, aut qualitatem occultam: alij ad effluviū, aut halitum viscosum; in quo Neotrici conveniunt, maxime Corpusculares; qui tamen inter se dissident circa modum attractionis per halitum. Sed de hoc alibi.

13 *Lapides* appellantur corpora dura, quæ nec possunt malleo duci, nec aqua dissolvi, nec calore liquari, nec igni in pabulum cedere. Generantur ex humore viscoso ac tenaci, cui plurimum terræ sit permixtum, & nonnihil salis, accedente spiritu lapidifico, si fortè à salino succo distinctus est: & pro varietate hujus spiritus, & illius humoris, variantur species lapidum, quæ plurimæ sunt, tum preciosorum, tum vilium. Quidam negant, lapides esse mixta perfecta, censent que meras esse portiones terræ in duratæ, ac proinde inter se non distingui specie substantiali. Sed est opinio admodum exotica, præsertim si loquatur etiam de adamante, sapphiro, topazio, cæterisque gemmis: in his enim planè inveniuntur indicia mixtionis perfectæ, qualem præscribit Philosophia, seu Peripatetica, seu Corpuscularis. Eadem ferè ratio est in alabastrite, prophirite, jaspide, imò in silice, & communibus alijs lapidibus, qui suas habent peculiare proprietates ab intrinseco radicatæ.

14 Inter lapides nullus est admiratione dignior, quam magnes; de cujus mirabili vi, quæ ab eo *Vis magnetica* nominatur, locus hic erat differendi, nisi promissa brevitatis obstat. Inest magneti vis directiva, & vis tractiva. Per directivam polos suos dirigit magnæs ad polos Mundi: pollet enim suis quasi polis, quos ad Mundi cardines ultro convertit ita ut altero

respiciat Austrum, altero Boream, dummodò liberè moveri possit, ut si cymbulæ impositus aquæ vasis innatet. Vina istam communicant etiam ferro, præsertim polis ejus applicito: nam, si acus chalybea polo australi magnetis admoveatur, Boream deinde respicit. Et ex hac directione magneticâ tota ferè pendet ars nautica. Per vim tractivam magnes ad se trahit ferrum, & alium magnetem, vel etiam ipse ad ferrum accurrit, dum liberè moveri potest. Hanc etiam vim (cui sæpe non obstat interpositio alterius corporis, v. g. lignæ tabulæ) communicat ferro, præsertim puro, seu chalybi, qui vi magneticâ imbutus alium ad se chalybem trahit. Sunt & alia plura virtutis magneticæ phænomena; ut quòd duo magnetes non se invicem trahunt, nisi cum facies borealis unius respicit australem alterius; si enim admoveantur secundum polos cognomines, se se mutuo repellunt.

15 Ex his constat, inter vim magneticam, & electricam multum esse discriminis. Nam electrica purè tractiva est, non directiva: est etiam debilior, & quovis interposito graviori corpore nihil agit: inest quoque multis diversi generis corporibus, & omnia ferè levia corpuscula indifferenter trahit. Sed utrum vis magnetica revocanda sit ad formam substantialem, ad sympathicam, aut qualitatem innominatam? an verò ad effluviū corpuscularum insensibilium, sive à magnetem manantium, sive à globo terrestri, quem multi volunt magnum esse magnetem, vel saltem intra viscera continere rupem, seu venam magneticam, diametraliter excurrentem à polo in polam? quæstio est proluxæ discussionis: de qua, præter Philosoph. Burgund. tom. 5., & Toscam Compend. Philos. tom. 4., videri poterunt P. Jo. Bapt. de Benedictis tom. 3. Philos. l. 3. q. 5. c. 4., & P. Joan. Ulloa. Philosoph.

Na-

Natur. disput. 5. à numer. 44. ad 77.

16 *Metalla* vocantur corpora ex se dura, ductilia tamen, & liquabilia: quia possunt violento calore liquari, & malleo contusa in laminas produci. Septem communiter numerantur metallorum species, videlicet aurum, argentum, æs, ferrum, plumbum, stannum, hydrargyrum, qui & mercurius, & argentum vivum vocatur. Sed aliqui stannum remouent, eo quòd sit mixtum ex plumbo, & argento, vel plumbum defæciatius, sicut chalybs est ferrum purius. Alij non immeritò excludunt hydrargyrum cujus fluiditas à metalli ratione degenerat: illum potius, unà cum sulfure, metallorum communem materiam esse volunt, præsertim Chymici. Sed, quod materiam attinet, communiter creditur, metalla generari ex vapore, & exhalatione, seu ex permixtione halitus humidum cum sicco. Alijs placet substantiam quamdam salinam adhibere, quæ sensim excocta, & digesta, duritiem metallicam adquirat. Quæcumque tamen sit materia, si absit spiritus metallicus, de quo supra, nullum generabitur metallum. Docent Alchymistæ, metalla inter se non distingui specie substantiali, sed solo gradu perfectionis, aut puritatis: ut ita faciliorem prædicent transmutationem metalli cujuslibet in aurum, per suum scilicet phantasticum Lapidem philosophicum. Sed ut hinc hic vanissimus, sic & illa identitas specifica prorsus est improbabilis.

17 Præter hucusque numerata, sunt & alia fossilia, quæ metallica, seu mineralia dicuntur, quia metallis quodammodò cognata sunt, & propè venas eorum effodiuntur. Cujusmodi sunt Stibium, sive Antimonium, Lithargyrus, Pyrites lapis, vulgo Marcassita, Minium, Arsenicum, &c.. Nec dubium, quin præter hæc, & alia fossilia, quæ proprijs nominibus notari solent, sint & alia quamplurimæ,

quæ terræ in gremio, veluti communis matris in utero gignuntur. Hæc simul cum cæteris, calore Solis, aut ignis subterranei resoluta, continuo per terræ meatus exhalantur, & per atmosphæram diffusa, materiam suppeditant meteoris, de quibus cap. sequ.

CAP. V.

DE METEORIS.

1 **M**ETEORUM generatim *sublime* sonat: sed speciatim meteo-
teora vocatur quidam effectus, aut impressiones, quæ in sublimi aère contingunt, ut fulgura, tonitrua, &c.: eodemque nomine comprehenduntur quædam aliæ impressiones, in aqua & terrâ ex eadem materiâ provenientes, ut sunt maris æstus, fontium scaturigines, terræ motus, thermæ, &c.. Meteorum materia est halitus cujus duplex genus, vapor, & exhalatio: in vapore dominantur calor & humiditas, in exhalatione calor & siccitas. Exhalatio, quæ subtilior & acrior est, dicitur spiritus; quæ crassior & faculentior, vocatur fumus. Quamvis autem dici solet, exhalationem à terrâ, vaporem ab aquâ profluere, debet hoc intelligi, non, de terrâ & aquâ solis, aut paris, sed simul de mixtis omnibus in utroque elemento degentibus: ab omnibus enim ferè continuo profluunt materiæ particule, calore attenuatæ, & rarefactæ, quarum profluvia dicimus halitus: quod quidem in viventibus, & in omnibus sensibilibus odoriferis manifestum est; & in cæteris vix dubitari potest. Hinc atmosphæram innumeris scæter corpusculis extraneis, & specie distinctis, innumeris videlicet halitibus, non solum terreis, & aqueis, etiam sulfureis, bituminosis, nitroosis, salinis, metallicis, &c.. Communis opinio est, quòd halitus hujusmodi plerumque retinent naturam &

sub-

Substantiam mixtorum (exceptâ formâ viventium), è quibus effluunt, licet peregrinis qualitatibus affectam; nec semper eam amittunt, dum in meteo- ra formantur. Unde plura meteora, cuiusmodi sunt nubes, nix, grando, iris, & alia, sunt mixta imperfecta, quæ novam formam substantialem non asserunt.

2. Causa evaporationis, aut expirationis tot halituum è corporibus memoratoris, est calor, ut omnes ferè consentiant. Sed, quia non videtur sufficere calor innatus, præsertim in non viventibus, ad tantam halituum copiam, recurritur passim ad calorem solis, qui reverà plurimum confert in ijs corporibus, quæ non altè recon- duntur sub terrâ, vel aquâ. At Solis calor terram non penetrat ultra pedes aliquot; & aliunde certum est, in profundissimis metallorum fodinis calo- rem sentiri, halitumque multiplicem elevari, mixta quoque fossilia in profundis terræ visceribus gigni quamplu- rima, quorum generatio sine calore fieri nequit. Quare aliqui recurrunt ad consilium diversorum salium, quo calor subterraneus excitetur. Sed communis hodiè Philosophorum sen- tentia subterreneos ignes agnoscit, in magnis pyrophilacijs, aut fornacibus perenniter ardentibus intra penetra- ta terræ viscera quaquaversum atque ex his ignibus calore & influxum deri- vat ad effectus plurimos, præsertim ad fossilium tum generum, tum resolu- tionem in halitus.

3. Duo solent subterraneis ignibus objici. 1. defectus pabuli. 2. defectus respirationis. Sed, quod ad pabulum attinet, eadem est difficultas in vulcanis, seu locis, aut montibus ignivomis, quos in varijs Orbis parti- bus perpetuo ardere notissimum est. Subterraneum ignem in præcipuis py- rophilacijs accendit Deus ab initio Mundi, erque alendo copiosam para-

vit materiam combustibilem, præser- tim sulfuris, & bituminis: cujus quan- tum ex unâ parte consumitur, tantum ex alterâ reparatur per novi pabuli ge- nerationem ex materiâ, quam terra & aqua suppeditant, & ex ipsâ consump- ti pabuli materiâ, quæ post varias me- tamorphoses ad eandem formam ite- rum redit. Hinc non est timendum, ne terræ moles tandem absumatur; sicuti non absumitur materiam ministrando mixtis innumeris; quia scilicet tantum- dem materiæ recuperat corruptione mixtorum. Quod respirationem spec- tat, pyrophilacia inprimis latis ampla esse possunt, ut ignis exspatiatur. Dein- de tot sunt in nostrum aerem spiracu- la, quot in Orbe vulcani, seu montes ignivomi, quos idcirco per omnes Mundi partes, nempe Europam, Afri- cam, Asiam, Americam, provida Natura distribuit. Per hæc velut ora respirare possunt ignes etiam loco dis- tantes, propter communicationem, quam inter se habent per profundas terræ cavitates, etiam sub-maris fundo excurrentes. Unde ignes, qui sub His- pania, vel Gallia sunt, respirare po- terunt per Vesuvium, & Ætnam. Cum hoc tamen cohæret, quod novus ignis interdum accendatur in alijs terræ ca- vernis, qui, ut in cuniculis bellicis accidit, respirationis causâ terram disrumpat. Sed jam meteora in particu- lari breviter exponamus.

De Nube, Fulmine, Fulgure, & Tonitru.

4. Nubes definiri solet, *Vapor densatus in mediâ aeris regione.* Tres ve- luti regiones partiales in aeris spherâ distinguuntur. Prima, seu infima, ex- tenditur a terrâ usque ad nubes aeri nostro viciniores: secunda continet to- tam illud spatium, quod occupari po- test a nubibus, magis aut minus eleva- tis, sunt enim aliæ alijs altiores. Tertia est reliquam aeris spatium usque ad

Lu.

Lunare cœlum, vel usque ad spheram ignis, si datur. Alij tertiam quoque regionem aeris intra atmosphæram comprehendunt, ut nempe sit spatium à summis nubibus ad convexam super- ficiem atmosphære protensum, quo solum ascendunt subtiliores halitus, qui non possunt in nubem concrefcere. Itaque nubes in mediâ regione suspen- duntur, quia ibi obtinent æquilibrium ponderis cum aere; regio enim aeris inferior, quia magis compressa, gravior est, & nubium materiam lursum tradit. Interdum tamen nubes aliqua fit aere gravior, & tota decidit ad terram us- que. Nubium etiam trusionem, aut sus- pensionem juvare poterit impetus no- vorum halituum è terrâ & aquâ inde- fiaenter ascendentium. Dentantur au- tem vapores aquei à nativo frigore, quod facilius in mediâ regione recupe- rant, quia magis distant à vehementi reflexione radiorum Solarium, quam terræ superficies causat. Porrò nubes non ita coalescit ex vaporibus, ut non plurimas exhalationes permisceat: im- mò interdum majori ex parte conge- ries est exhalationum, quæ à ventis in mediâ regione flantibus coguntur, & coadunantur. Hinc sæpe formantur nubes steriles, aut aridæ, quæ nunquam in pluviam resolvuntur.

5. Fulmen est *Flamma in su- blimi accensa, & violento impetu vibrata.* Fulgur est *splendor fulminis*: sæpe etiam sumitur pro rariore flammâ subito ac- censa, quæ vim comburendi non ha- bet. Tonitru est *Fragor ex violenta nã- ris fractione resultans.* Modus, quo regu- lariter meteora ista contingunt, hic est. In vaporosâ nube sæpe includitur & coacervatur exhalatio nitrosa, & sulfu- rea, copiosior æstate, quàm hyeme, quia tunc major à terrâ profluit hujusmodi exhalationum copia. Hæc exhalatio materia est fulminum, ac fulgurum; dum scilicet nimium incalescit, vel ab igneis particulis, quas secum defert, & quas

densata nubes conjungit, & compri- mit; vel à Solaribus radijs in nube re- fractis. Tunc enim ab his eisdem causis ignem repente concipit, & subito rare- scens, amplio rem quo locum ambiens, nubem magno cum impetu perumpit, & vicinum aerem flagellat, unde re- sultat tonitru; simulque flammam eja- culatur, in qua fulmen cum fulgure consistit. Quodsi exhalatio tenuis sit, aut subtilis, & languida, in flammam abit rariorem, & quasi factam, quæ pro- merito fulgure vulgò accipitur. Si verò crassior, ac pinguior sit, & ad impul- sum recipiendum magis idonea, tunc in flammam vertitur combustivam & acrem, quæ impetu ex violenta erup- tione concepto ad terram usque perve- nit: & hæc sola fulmen vocari solet.

6. Unde fulmen non est lapis è nube vibratus, ut vulgò creditur: quamquam interdum lapidem secum deferre poterit, si nimirum portio ali- qua nubis talibus dispositionibus af- fecta sit, ut calore ignis accedente facile lapidescat. Experimentia enim comper- tum est, si terræ, quæ ex aquâ pluvîa subsidit in fundo vasis, misceantur cer- tæ portiones nitri, & sulfuris, ac dein- de tota mixtura incendatur, illam mo- mento temporis in quemdam lapidem concrefcere. Fulmen igitur proprie consistit in portione ignis è nubibus ejaculata, ut exposuimus. Et aliquando ad terram non pervenit, vel quia non sufficit impetus, vel quia è latere, vel è superiore parte nubis erumpit: ali- quando ad terram usque propellitur: plerumque tamen oblique descendit, vel ob aeris resistentiam, & agitatio- nem, vel quia nubes obliquo vulnere rampit. Et hinc provenit, quod ful- men frequentius celsiora feriat, ut mop- tes, turres, arbores; quia, dum obli- quo motu per aera fertur, facilius of- fendit quæ sublimiora sunt.

7. Mirabiles fulminum effec- tus ad varias materiæ qualitates revo-

candi sunt. V. g., cum fulmen illasâ vaginâ ensem inclusum liquat, vel numeros illibato sacco, vel cum ossa hominis integrâ carne comminuit; hoc ex eo provenit, quod fulminis flamma subtilior, & acrior est, idèdque raptim insinuata per poros molliorum corporum facillè cedentium, sine injuriâ transit, nec moram trahit pro combustione sufficientem: at duriora corpora, cum magis resistent, flammam illam diutius sibi adherere cogunt, idèdque vim ejus experiuntur. E contrariis sæpe accidit, ut fulmen vestes, aut capillos hominis depascat, nec tamen homini ipsi noceat: eo scilicet, quod sit oleacea naturâ, mitiorisque flammæ, quæ solis corporibus parùm resistentibus, seu facillè combustilibus nocere valet. Vid. Conimbric. hic tr. 2. c. 6..

De Pluvia, Grandine, Nive, Glacie, Rore, & Nebulâ.

8 Pluvia est nubes in aquam resoluta. Vapor enim jam coactus in nubem, si reddatur frigidior, densior, & gravior, resolvitur in aquæ guttas, ut in olla ferventis operculo cernere est. Dum guttæ minutissimæ desluant, pluvia dicitur stillicidium; dum majuscula, imber; dum prægrandes, nimbus. Et quidem in pluvie principio, & prope nubem, non desluit nisi stillicidium, tenuissimis guttis, seu guttularum filamentibus consistens, ex quibus in descensu conjunctis coalescunt guttæ grandiores. Varia mixtorum genera cum pluvia nonnunquam decidisse narrantur, ut ranæ, pisces, ferrum, lapides, lac, & sanguis. Quod, si verum est, & sine miraculo contigit, tribui poterit alteri è duabus causis. 1. : quia talia mixta violento aliquo turbine, seu typhone, à terrâ in aërem abrepta sunt, & postmodum cum pluvia decidunt. 2. : quia in atmosphæra ipsâ generantur ex certo confluxu vaporum & exhalationum

naturæ multiplicis, ac variæ. Sanguis tamen, & lac, si quando in pluvia decidere videntur, non veram, sed adumbratam naturam sanguinis, aut lactis habent, suntque re ipsâ crassiores aquæ partes, rubedine, aut lacteo colore tinctæ.

9 Grando formatur ex aquæ guttis è nube cadentibus, & in descensu congelatis, non solum vi frigoris, sed simul etiam accessu spirituum salis & nitri; quæ guttæ, quia in gyrum contorquentur à vento, tornantur in globos. Nix efficitur ex nuper dictis primi stillicidij filamentibus, priusquam in guttas coadunentur, dum scilicet frigore & salino spiritu gelascunt, & alia alijs leviter adherentia convolvuntur in floccos, multum aeris intercipientes. Hinc oritur nivis albor; quia aqua aëri permixta solet albescere, ut in spumâ cernitur. Grando solum à nive differt majore siccitate, & solidiore compactione partium, quæ provenit à majore copia salis, fortassis etiam diverſi. Si quæras, cur nix in æstate non decidat, sicut grando? Respondent aliqui, nivem etiam æstivo tempore prope nubem formari; sed, cum descendit, in aquam dissolvi calore infimæ regionis, quo non ita facillè dissolvitur grando, quia solidior. Alij recurrunt ad copiam salini spiritus, quæ major è terra fursam profluit æstate, quam hyeme, & congelationem pluvie è nubibus stillantis non finit in niveis flocculis sistere, sed ad soliditatem grandinis perducit; quemadmodum è contrario nimius calor non aslat, sed torret.

10 Glacies est liquor intenso frigore induratus, concurrente simul spiritu exsiccante, cujusmodi est spiritus salis nitri. Unde solum frigus, quantumvis intensum, non sufficit ad glaciem inducendam: nam aqua in profundo maris, ut urinatores testantur, est summe frigida, non tamen conge-

lata: & è converso, dum aqua in glaciem vertitur à nive circumpositâ, & sale permixtâ, minùs, aut certè non magis frigida sentitur, quàm aliàs agitatione frige facta in vase nive circumdato, tametsi liquida. Quare immeritò dixeris, aquam, eo quod naturaliter exigat frigus summum, non esse in statu suo connaturali, nisi glaciata sit. Communis persuasio est, glaciata aquam ex se non esse rariorem liquidâ, sed potius densiorem; quia particulas magis compactas, aut constrictas habet. Nec obstat, quod aqua glaciata majorem interdum locum occupet, quàm liquida; & quod videatur levior, cum glacies supernatet. Nam glacies multas intra se intercipit aeris particulas sensibilis, à quibus provenit major extensio, majorque levitas, non tamen raritas; quia hæc non fit per mixturem sensibilis extranei corporis, ut suo loco notatum est.

11 Ros est vapor tenuis, qui à leni calore Solis occidentis è terra elevatus, non ultra infimam regionem aeris ascendit, & nocturno frigore condescens, cadit noctu, & summo marie resolutus in guttulas. A rore non differt Pruna, nisi quatenus acriori frigore gelatur, magis que abundat spiritu nitri. Rori etiam affinis est Aura ferotina, quæ sereno Coelo post Solis occasum herbas humectat, solet que multis in locis esse noxia, præsertim hominibus, quibus pori sunt apertiores. Hæc solum à rore discrepat, quia citius desluit, & plus imbibit exhalationis acris. Porro, quando rori admiscetur pinguis exhalatio, simulque accedit congrua Cœli temperies, fit mel imperfectum, sive inchoatum, quod postea magis concoquantur apes, & perficiant. Hinc frequenter in flocculis, & in arborum folijs ros exhibet mellitum saporem: hinc etiam apes mel non colligunt deficiente rore, tametsi flores non desint.

12 Nebula est halitus caliginosus terræ incubans. Ejus materia, majori saltem ex parte, videtur esse terrea exhalatio, quæ gravitate & crassitie suâ nequit ad mediam aeris regionem ascendere, nec à terrâ multum recedere. Hinc nebula communiter censetur sicca, & humoris infecunda, solet que serenitatis esse signum. Sæpe tamen aqueus vapor miscetur, ijs præsertim nebulis, quæ ex fluminibus, & locis palustribus assurgunt. Unde interdum accidit, ut quæ prius nebulæ sunt, postmodum altius elevatæ, nubes fiant in pluviam resolubiles. Ac de his nebulis vaporosis verum puto, quod aliqui dicunt, eas à nubibus non differre, nisi quia graviore sunt, & terræ viciniores.

De Ventis.

13 Ventus est moles ingens materiæ spirabilis impetu vehementi fluens instar torrentis. Unde, ut dicitur ventus, non sufficit quæcumque portio aeris agitata, qualis v. g. foliibus cietur, sed requiritur moles ingens, eaque fluens impetu non modico; nam, si leniter moveatur, non ventus, sed aura dicitur. Nomine *materiæ spirabilis* intelligitur aer atmosphæricus, qui solus respirationi est aptus; ac proinde intelligitur aer, non quidem purus, qualis ultra atmosphæram existit, sed innumeris permixtus halitibus diversorum generum. Aer sic acceptus, ventis est pro materiâ; impetus pro formâ. Plures Peripatetici solam exhalationem, ut Cartesiani solum vaporem rarefactum, materiam ventorum esse volunt. Sed utrique rejiciuntur à plerisque alijs: quia, flante vento, halitus cujuscumque generis unâ cum aeris partibus concitantur, fluunt, & affiant occurrentia corpora: omnes ergo participant impetum proprium materiæ ventorum. Non tamen ægandum, quod exhalatio prævalet in ven-

tis ficcioribus, & e terrâ excitatis; vapor autem in humidioribus, qui sepe e fluminibus proveniunt, & fere semper e mari, ex quo, licet oriatur exhalatio multiplex, plus tamen educitur vaporis.

14. Origo impetus & concitationis ventorum censetur unum ex naturæ mysterijs, magnâ ex parte hæc tenus ignocis. Nonnullas tamen præferam probabiles causas à Philosophis excogitatas, quibus divisim tribui possit concitatio ista: non enim una semper & eadem causa est, sed pro varietate circumstantiarum multiplex, ac varia. Potest igitur concitari ventus ex celeri dilatatione, seu rarefactione alicujus magnæ molis aeris atmospherici: si enim aer in amplâ & profundâ valle v. g. existens, subito rarefcat, & amplio rem locum impetu querat, superiorem aërem propellet, & alio violenter profluere cogit, proindeque ventum efficiet. Sic in furnis calcis, dum calore rarefcat humor lapidum, & aer inclusus, per os furni erumpit flatus vehemens, vento non absimilis. E converso poterit etiam concitari ex celeri condensatione magnæ molis aeris: sunt enim proximæ partes, & aliæ deinde consequenter impetu movebuntur ad occupandum locum à condensatis & prius motis derelictum. Sic, furno calcis frigescente, densatâ que intus materia, externus aer irrupere solet per os furni tanto impetu, ut mæscas circumvolitantes secum deferat.

15. excitari ventus poterit ex eo, quod ingens halituum copia, solito velocius ascendens, à densitate & frigore mediæ regionis repellatur, & in subiectum aërem resiliens, illum violenter commoveat. 4. etiam ex eo, quod nubes gravida, vel densâ pluvia, cum impetu descendens, multâ vi comprimat inferiorem aeris molem; quæ, dum se versus latera dilatare nititur per insitam vim elasticam, alias aeris partes vehementer concitat. Hinc aquo-

fos turbines solet præire ventus. Hinc etiam sepe ventos quasi ex alto ruere experimur, & circumquaque, sive in omnem partem agitari: quod vel hinc, vel præcedenti causæ tribui potest. 5. ex eo, quod nix plurima in montibus liquetur, & multam aëris, quod intra se continet densatum, aut compressum, emittat liberum, aut rarefactum: hoc enim, ut sibi locum faciat, reliquum aeris valide propellet. 6. ex celeri & copiosâ evaporatione, vel expiratione maris ac terræ, præsertim si multa continenter prodeat exhalatio halititrosa, quæ maxime flatulenta creditur: hæc enim statim in regione infimâ tumultum & agitationem excitabit. 7. ut alias causas prætermittam, ex aëre in subterraneis cavitatibus rarefactione vel accessione halitus commoto; qui carceris impatiens, quâ data porta ruit, & terras turbine perdat: quod violentius præstabit, si per angusta spiracula contractus erumpat.

16. Hæc dici possunt immediata causæ ventorum. Causæ vero mediata, & præcipuæ, seu radicales, sunt Astra, præsertim Sol, & Luna, nec non ignes subterranei. Ab his enim causis provenit rarefactio, & condensatione materię spirabilis, liquefactio nivium, commotio, & evocatio halituum. Sic, oriente Sole, frequenter excitatur ventus; ut etiam in præcipuis Lunæ mutationibus, & in conjunctionibus Planetarum. Sic è quibusdam antris ventus jugiter spirat, materiâ per subterraneos ignes rarefactâ. Quod autem ventus in unam potius, quàm in aliam partem fluat, ut plurimum non provenit per se à causâ ciente, & impellente, quæ suapte naturâ vel nullam præ alijs partem determinat, vel frequentius intendit motum sarsum. Provenit ergo per accidens ex eo, quod aer ab eâ parte, quâ ventus fluit, debiliior invenitur, & facilius mobilis, ob majorem humiditatem, raritatem, aut alia

alia accidentia. Ventorum distinctio desumi solet ab eis horizontis partibus, à quibus efflant. Præcipui sunt quatuor: videlicet Eurus, aut subsolanus, ab oriente spirans; Zephyrus, seu Favonius, ab occasu; Boreas, sive Aquilo, à septentrione; Austus, sive Notus, à meridie. Præter hos, plures alij collaterales numerantur; & nautæ distinguunt viginti duos. Eorum proprietates desumuntur à regionibus, per quas ad nos transeunt, & a naturâ variorum halituum, quibus constant. Unde alij sunt frigidi, alij calidi, alij morbidi, salubres alij, &c.

De Cometis.

17. Cometa, præscindendo ab opinionibus, definiri, seu describi poterit, Corpus lucidum figuræ rotundæ, quod repente in sublimi apparet, & iterum ab oculis evanescit, sic tamen, ut appareat raro, ac sine certâ lege hæctenus cognitâ, duretque ut minimum dies aliquot, interdum plures menses, interdum annum integrum, & ultra. Cometa dicitur *crinitus*, sive *comatus*, cum radios luminis circumfundit instar comæ: *barbatus*, cum ex aliquo latere modicam radiorum appendicem extendit instar barbæ: *caudatus*, cum appendicem radiorum longius protendit instar caudæ: *falcatus*, cum hanc ipsam caudam exhibet curvam instar falcis. Dari cometas supralunares, constans est hoc tempore Astronomorum sententia, de quâ non nihil diximus supra cap. 2.: nec dissentire facile quis poterit, nisi plurimis & accuratissimis observationibus Astronomicis fidem abrogando. De materiâ cometarum hujusmodi magna est opinionum varietas. Sunt, qui patent, cometas supralunares non denuò generari, nec reipsâ corrumpi, sed esse astra de genere planetarum, non minus antiqua, & permanentia, quàm planetas ipsos;

quàmvis raro sub aspectum veniant, eo quod plerumque vel solaribus radijs opprimantur, vel nimium à Terrâ distent. Plerique tamen, eos denuò formari censent, vel ex portione aliquâ materiæ cœlestis, quæ condensata lumen reflectat, vel ex fumis quibusdam à planetis, à Sole præsertim, evibratis, & hac materiâ postea dissipatâ, cometas evanescere. Mitto sententias alias minus probabiles.

18. Plures Neoterici negant, dari posse cometas sublunares, qui proprie tales sint. Sed eos agnoscunt Philosophi communiter cum pluribus Astronomis, nimirum in supremâ regione aeris formatos ex halitibus eâ usque nonnumquam ascendentibus, & magnâ in copiâ conglobatis. Favent observationes variæ: ut quod aliquando visus sit uni tantum urbi, seu regioni cometes imminere, qualis ante Hierosolymæ excidium fuisse memoratur: quod item aliquando cometes Lunam obscuraverit: & quod nonnumquam scintillas in inferiorem aërem emiserit. Nec est cur sublunares isti dicantur improprie cometæ, siquidem splendore, figura, & duratione cum cometis cœlestibus conveniunt. Dices, convenire non posse in motu diurno ab ortu in occasum, qui cometarum est proprius. Sed inprimis, licet motus iste notetur in cometis cœlestibus, gratis à te supponitur esse proprius omnis cometæ verè talis. Deinde cur non poterit cometes eum motum habere in regione aeris supremâ, quæ communiter creditur à motu & impulsu cœlestium corporum circumagi? Dices insuper, omnes cometas, qui à duobus ferme sæculis observati sunt, fuisse cœlestes, & supralunares. Esto: sed cur teneantur sublunares cometæ in omni sæculo apparere?

19. Horum materia cometarum, juxta plerisque Philosophos, est crassa & pinguis exhalatio, partibus

constans bene coagmentatis, & à rotatione supremæ regionis conglobatis: ex quo provenit, quod sit flammæ tenax, & diu ardeat; si enim partes tenues, & facile solubiles haberet, brevi evanesceret, ut alijs ignitis meteoris accidit. Incenditur autem exhalatio ista, vel radijs solaribus, vel etiam fulmine à subjektâ nube fursùm evibrato. Unde cometa, cum sit verè ignitus, propria luce fulget. In hac tamen sententiâ difficile explicatur est, cur cauda cometæ semper à sole aversa conspicitur. Quare alijs malunt, cometam formari ex humidis vaporibus, in supremâ regione coadunatis, satis quidem densis, ut lumen Solis ad nos reflectant, sed non ita opacis, ut non aliquam retineant diaphaneitatem, per quam transmissi, refractique radij solares, in parte oppositâ signent albescentem tractum, quæ cometæ caudam appellamus. Quod autem cauda ista interdum videatur curva, provenit ex variâ refractione specierum visualium à medio variè disposito: quemadmodum virga, licet recta, interdum sub aquis apparet curva. Sed huic sententiæ objici potest, quod, si cometa solum haberet lumen à Sole mutuum, aliquando pateretur eclipsim interjectu terræ, sicut Luna patitur: quod tamen hætenus observatum non est, ut ajunt Conimbricenses. Hæc eadem opinionum varietas de luce propria, vel alienâ, datur etiam circa cometas supralunares. Fortassis aliqui verè ignei sunt; alij, purè illuminati ab extrinseco: & hinc alijs rubescunt, alijs candicant.

20 Cometarum supralunarium motus est duplex, aut quasi duplex, ut in Planetis: alter diurnus ab ortu in occasum; alter ab occasu in ortum, isque magis, quam in Planetis, obliquus, & anomalus. Uterque tribui potest eidem causæ, cui motus astrorum. Cometæ verò sublunares non semper ab ortu in occasum feruntur; nam

aliquando visi sunt immoti, aliquando tumultuariè moveri fursùm, deorsùm, & in varias horizontis partes: quæ varietas provenit potest, vel ex aliorum effluviis occurrentibus, vel ex eo quod pabulum ab hac vel illâ parte superveniat cometæ ignito: illuc enim tendere videtur ignis, unde ipsi pabulum apponitur. Prænantiant cometa, ut passim creditur, vehementes ventorum turbines, siccitatesque, & sterilitatem terræ; quos effectus physicè causare poterunt per effluvia, & qualitates. Passim quodque censetur infausa & ominosa prognostica humanorum eventuum, quæ nimirum portendant Regum funera, bella, seditiones, &c.: id quod piæres Patres ac Theologi referunt ad solam voluntatem & providentiam Dei, qui cometis utitur ut signis ad placitum istiusmodi calamitatum. Hæc tamen non est regula inconcussa; nam cometæ multi memorantur, vel prorsus innoxij, vel fausti, ac felices.

De reliquis Meteoris lucidis, & ignitis.

21 *Galaxia*, seu *Via lactea*, seu *Lacteus circulus*, qui serena nocte instar nubeculæ candidæ hemispherium cingentis apparet, ab antiquis cum Aristotele inter meteora numerabatur, quasi ex materiâ vaporum resisteret. Sed jam post telescopium inventum certò constat, eum circulum in Firmamento effici ex frequentia, seu congerie minimarum stellarum, quæ præ multitudine, atque exiguitate lumen respectu nostri permiscant, & confundunt. Idem putandum de stellis, quas *Nebulosas* vocant, & quæ nudis oculis apparent instar nubecularum albican-tium: sunt enim reipsa congeries stellarum, lumen, ut in *Galaxia*, continuantium.

22 *Iris* inter meteora lucida meritò computatur, estque *Arcus multicolor in nube roridâ ex reflexione &*

refractione variâ radiorum Solis apparent. Formatur, cum Soli objicitur nubes à tergo opaca, & externâ facie diaphana, crebras aquæ guttulas quasi catenatas exhibens, aut stillans. Colores Iridis præcipui sunt tres, purpureus, viridis, ruber, seu porpureus, quibus interdum alijs permiscetur juxta illud Poetæ, *Mille trahit variis adverso Sole colores*. Colores isti communiter censentur apparentes, seu indistincti à lumine variè refracto; non aliter, ac in trigono, seu prismate vitreo radijs Solis objecto, ubi similes colores apparent; ut etiam in roris guttulis per violentia prati gramina sparsis, si è certo loco spectentur oriente Sole; præsertim verò in quibusdam fontibus, qui aquam fursùm jaciunt, & aspergunt, in plurimas & confertas guttulas conciliant; in his enim adverso Sole vividam & perfectam Iridem non semel à me visam memini. Non desunt tamen, qui colores Iridis veros esse contendunt, à lumine que distinctos: de quo videtur potest P. Jo. Ulloa *Philos. natur. d. sp. 3. n. 243. & seqq.* Unde autem proveniat arcuata Iridis figura, & qualiter lumen refringi oporteat pro coloribus ejus efformandis, fusè explicat Author *Philosoph. Burgund. tom. 5. tr. 2. cap. penult.*: sed explicatio non ea est, quæ facile possit in compendium redigi. Solum addo, Iridem, licet sit effectus naturalis, & ante diluvium Nocticum extiterit, ab eo tamen tempore signum esse non futuri diluvij, non quidem ex se, sed ex divino beneplacito.

23 *Parhelia* dicuntur, cum duo, vel plures Soles, quasi in Coelo essent, apparent. Passim creditur, hoc phænomenon causari à reflexione lucis Solaris, quæ scilicet in nube glaciata, tersaque instar speculi, nobis perfectam Solis imaginem representet. Sed, quia difficilè concipitur, glaciata nubem in sublimi aere sustineri posse, & quia interdum *Parhelia* in ijs

apparent locis, ubi Cœlum serenum est, & à nubibus liberum; idcirco alijs probabilius judicant, *Parhelia* causari à refractione radiorum Solarium, data àënos transmittit per medium vaporosum, & inæqualiter dispositum; quemadmodum per vitrum plurimum facierum, objectum apparet multiplicatum. Quod si hoc phænomenon in Lunâ contingat, vocatur *Parahelene*.

24 *Halones*, sive *Coronæ*, sunt albicantes circuli, qui sæpius circa Lunam, interdum etiam circa Solem, ac aliud è splendidioribus Astris, videntur. Eorum materia est vapor semidiaphanus, qui nos inter & Astrum interponitur, & duplicem refractionem radiorum causans, candidum nobis fulgorem exhibet in modum circuli, qui Græcis *Halo*, Latinis *Corona*, sive *Arcus* dicitur. Simile quid apparere solet noctu circum lucernas, cum aer est ad modum vaporosus. *Virgæ* sunt vapores, aut nubeculæ nonnihil roridæ, angustæ, & in longam protensæ, quæ variè colorantur à radijs Solis intibi refractis, ut in Iride; nomen que accipiunt à figurâ, quam referunt virgis aut hastis non absimilem. Hic etiam spectant Colores nubium figuræ ejusmodi quæ interdum apparent albæ, interdum rubræ, interdum ferruginæ, &c.: quæ diversitas plerumque provenit ex diversâ nubium densitate, positione que, lumen Solis diversimodè excipiente, ac refringente. Hæc sunt ex materiâ vaporis frequentiora meteora, non ignita, sed purè lucida, nempe ab extrinseco.

25 Jam verò ex materiâ exhalationis inflammabilis, modò crassa, modò subtilis, modò hac, modò illâ mole ac figurâ præditæ; varia gignuntur meteora ignita, & brevi evanescentia. Hujusmodi sunt *Stellæ d'furrentes*, & interdum *cadentes*, quæ serenâ nocte stellarum figuram induant, & a vento impelluntur, vel potius eo ferri

videntur, quò linea pabali ducit; non aliter ac ignis per lineam pyrij pulveris quasi currit. *Draco volans*, qui more draconis incurvatur, & scintillas ex ore vomere videtur. *Capra saltantes*, quæ radios fundunt instar villorum & barbula capræ, & excursu suo capricos saltus imitantur. *Trabes*, sive *Lanceæ*, quæ in altitudinem porrigitur, & immobiles stare videntur. In his, & alijs hujuscemodi, ignitio provenit à sole, vel ab igneis particulis exhalationi permixtis. Figura autem, & motus, sunt accidentales, nimirum à vario ventorum impulsu, & ab halituum conjunctione fortuita, necnon à diversâ gravitate; si enim ex halicibus complicatis alij, nitantur sursùm, alij deorsùm, poterunt aut immoti suspendi velut in æquilibrio, aut alternis vicibus prævalentes saltuarim moveri.

26. Ad hunc ordinem pertinent *ignes fatui*, qui modicè urendi vi pollent, & incoaditè moventur favo- rum more: accenduntur autem propè terram, præsertim super coemeteria, & super cadavera pendendum in paribus, circa lapides, & flumina, quæ limo pingui abundant. Hujus enim meteoris materia est pinguis exhalatio, qualis edat seur occideribus, &c. Fatuus ista flammæ cum aere facile moventur, ideoque videntur sequentes fugere, & insequi fugientes. Affinis est *Ignis lambens*, qui nonnumquam accenditur ex calore, seu halitu animalium præcalidi temperamenti: ex halitu, inquam, inflammabili, sed raro, & subtili, unde flamma prodit innoxia, quæ interitum equorum & hominum capitibus inhaeret, ut illa, quæ apud *Virgilium* visa est *Juli Lambere flamma comas*, & *circùm tempora pasci*. Affines etiam sunt illæ flammæ, quæ navium aptennis insidere solent sub sinem tempestatis, & ab Ethnicis, cum unica erat, *Helena*, cum duplex, *Cassor* & *Pollux* vocabantur; à nostris autem

Nautis appellantur *Ignes Santelini*, creduntur que serenitatem brevi futuram præaunciare, quia, dum in antennis quiescere sinantur, satis indicant, placari ventos, & frangi tempestatem.

De Origine Fluviorum, & Fontium.

27. Fontes aliquos oriri è fluminibus, quorum aqua, per terram arenosam & spongiosam latenter insinuata, in proximis campis, aut vallibus scaturiat, extra dubium est: unde hujusmodi scaturigines cum fluminibus ipsis crescunt, & decrescunt. Nihilominus per se loquendo flumina derivantur à fontibus; quorum proinde si investigetur origo, simul origo fluminum innotescet. Hac de re pluraquàm 20. sententias referunt aliqui. Sed, ijs omisis, dicam breviter, quæ verisimiliora videntur, & plerisque probantur. Fontes igitur oriuntur ab aquâ existente in subterraneis conceptaculis, quæ provenit partim à mari, partim ab imbribus & nivibus liquefactis, partim ab aere in aquam transmutato.

28. E mari quidem provenit aqua fontium per oculos meatus, venas, aut canales, jam à tertiâ Mundi die formatos, & per terræ viscera dispersos, cum scilicet Deus aquas superterraneas in regionem maris abire iussit, simul efficiens, ut à marinis uberibus aridum terræ corpus lactaretur, magnam scilicet aquarum copiam surgendo, & corrivando in præparata receptacula, velut in totidem hydrophylacia, unde in omnes terrarum tractus distribui posset. Hinc lapidum & metallorum fossiles in profundo terræ, quò non penetrat aqua pluvia, frequenter ostendunt rivulos, stagna, lacus. Hinc aliqui fontes è rupibus, quæ sunt imbribus impervia, perenniter effluunt. Hinc etiam in quibusdam fontibus effusio marino similis observatur. Hinc demum plures sunt fontes quovis anni tem-

tempore, diuque pluvijs deficientibus, æquè copiosi. Congruum profecto fuit, ut naturæ Author, sicut pyrophylacia, seu ignium thesauros, & receptacula præparavit in terræ visceribus; ita & hydrophylacia plurima præpararet; nempe ut humiditas & calor, quæ maxime ad fertilitatem conferunt, terram, ex se aridam & frigidam, feracem redderent, & mixtorum fecundam.

29. Duo solent objici. 1., quòd in plerisque fontibus aqua non est, ut in mari, falsa. 2., quòd plures sunt fontes in montibus mari altioribus orti, qui non possunt à mari nutriri, nisi aqua marina contra leges Hydrostaticæ ad majorem altitudinem ascendat in exitu, quàm in principio, unde fuit. Sed 1. non urget: quia maris aqua, per longas terræ venas, ac rimas percolata, saltem deponit. 2., etiam admissio fontes illos nec à pluvijs, aut nivibus, nec à vapide aere nutriri, bifariam solvi potest. Primò, si dicatur, marinam aquam, ad radices montium pervenientem, à superiore terrâ, velut à spongiâ, exfugi, & sursùm attrahi, concurrentibus etiam vi quasi magnetica coelestibus influentijs, quæ medium ibi ritè dispositum inveniunt. Secundò, si asseratur, aquam, sub radice montis stangnantem, per subterraneos ignes attenuari, & solvi que in vapores, qui præ levitate altius evecti, & iterum externo frigore densati, desluunt in culmine montis, velut in alembici capitello; inde que fontes & fluvios alunt. Addi potest, fortassis intra viscera montium tubulos esse ingenio naturæ ita dispositos, ut aquam violento impetu in sublimem jactant; quemadmodum in Viridarijs arte disponuntur.

30. Quòd verò ex imbribus & nivibus exsolutis alantur, imò in solidum generentur fontes plurimi, dubitari non potest: plurimi quippe sunt, qui cessante per aliquot menses pluvia, nivibus que remotis, aut minuuntur,

aut arefcunt: & in terrâ tenaci, & argillosâ, quam ægrè pluvia penetrat, rari admodum fontes scaturiunt; qui tamen frequentes sunt in terrâ levi, & arenosâ, quam pluvie facile pervadunt. Nec obstat, quòd passim dicitur, terram vix unquam ultra duos pedes à pluvia penetrari. Tem quia id verum est in terrâ pingui, & argillosâ; secus in spongiosâ, arenosâ, petrosâ. Tum quia sub externa cujusvis terræ crustâ possunt aquæ pluvie per declivia delabi, confluereque in conceptacula, seu cavitates, unde fontes, rivuli, fluvij nascantur. Demum, quòd vapidus aer, qui per varia spiracula terram subit, frigore densatus in cavernis, vertatur in aquam, satis est verisimile: sæpè enim profunda specus, lapidicinæ, putei, quamvis aquæ scaturigine careant, crebris guttulis exsulant, & extillant; quòd non potest alijs causis commodè tribui. Ex his autem stillationibus facile poterunt formari fonticuli, ac rivuli, qui si plures deinde concurrant, fluvium efficiunt. Jam ex hæc quæ dictis patet quam verè dictum sit Eccles. 1., *Omnia flumina intrant in mare.. ad locum, unde exeunt, flumina revertuntur, ut iterum fluant.* Omnia quippe in mare conflunt, & à mari ortum ducunt, vel per subterraneas venas, vel per emissionem vaporum, qui postea in nives, & in imbres abeunt, & cum aere terram subeuntes in stillicidia solvuntur.

De maris salfedine, de maris etiam motu, præsertim de estu reciproco.

31. Cum constet, marinam aquam esse salfam, queritur, unde salfedinem contrahat? Plures cum Aristotele totam maris saluginem revocant in fumos, aut exhalationes terreas, marinis aquis permixtas, & fervore Solis adustas: & hæc provenire volunt, quòd mare sit salius sub Zonâ torrida, quam

alibi. Hodie tamen communiter censetur causa hæc insufficientis: nam aqua in stagnis non redditur salis; cum tamen ibi non desit exhalatio terrea, quæ fervore Solis aduratur. Communiter ergo recurrit ad verum saltem marinis aquis permixtum, & exsolatum, qui productus sit à principio Muadi, vel in aqua ipsa maris, vel in salinis montibus in fundo maris exsistentibus (quales in varijs terræ locis existunt), è quibus veluti sodinis aqua saltem extrahat, ac dissolvat: unde aqua in maris fundo salior est, quam in superficie. Cur autem vapores è mari elevati non resolvantur postmodum in pluviam salisam, ratio est, quod sal fixus non elevatur cum vaporibus, ut experientia constat; sal autem volatilis in mari minor portio est, & licet elevetur, & forsitan usque ad nubes ascendat, formationem que grandinis & nivis adjuvet, tamen separatus à fixo, & in regione aeris minutissima dissipatus, gustu non sentitur. Hinc etiam ratio redditur, cur mare sub Zona torrida sit salius: quia scilicet magna copia vaporum, inde fervore Solis elevata, saltem suum fixum in aqua reliqua deponit. Potest insuper salugo minor in Oceano septentrionali provenire ab uberioribus nivibus, & pluvijs, simulque à fluminibus, quæ in ea regione crebra sunt, & copiosa.

32 Maris motus, distinguuntur plurimi, præsertim si ratio habeatur eorum, qui certis quibusdam locis peculiare sunt. Nunc de tribus tantum notioribus nonnihil dicam. Primus est incertus ille, ac varius, qui dicitur tempestas, motus mirum perturbatus, ac vehemens, quo marini fluctus violenter agitantur sursum, & deorsum, & illitu reciproco franguntur. Hic provenit interdum à ventis ex alto ruentibus, aut oblique incidentibus in superficiem pelagi, præsertim si contrarii sint inter se: interdum ab halitibus è maris fundo excita-

tis ab igne subterraneo; quorum halituum commotionem præsentunt pilæ, qui ad superficiem enatando, tempestatem è fundo imminentem prænuntiare solent.

33 Alter motus est constans ille, ac perpetuus, qui notatur sub Zona torrida, sive inter Tropicos, ab ortu in occasum: unde, qui sub Torrida navigant, multo citius feruntur ab ortu in occasum, quam è converso. Idem motus notatur etiam extra Tropicos; nam Europæi, qui per Mediterraneum Palestinam perunt, plus temporis eundo, quam redeundo, consumunt: minor tamen est, quod magis à Polos acceditur, tum ex generali ratione motus spheræ circa suam axem, tum quia vincitur a vehementiore impetu ventorum & fluminum, è plagis Polaribus in mare incurrentium. Causa motus hujusce communiter creditur esse diurna conversio cælestium corporum, præsertim Solis, quæ motum etiam aliquem circumlarem communicat subjectis corporibus facile mobilibus, cuiusmodi sunt aer, & aqua: unde perpetuus etiam ventus flat inter Tropicos ab ortu in occasum. Sunt tamen, quibus difficilis apparet, ut revera est, tanta motus cælestis communicatio, vel extensio: idemque negant motum istum maris: & ad prædictam experientiam navigantium dicunt, eam non ab aquæ motu sub Torrida provenire, sed à solo vento sublano, qui mihi constanter spirat: hujus autem venti causam assignant vaporem è marinis aquis ardore Solis successivè elevatum, qui multum rarefactus, & majoris spatij avidus, anteriorem aërem impellit, & Solis cursum sequitur.

34 Tertius motus, perpetuus etiam, sed præ ceteris insignior, & explicata difficilissimus, vocatur *assus reciprocus*, aut etiam *fluxus & refluxus maris*; non ille quidem, quo tum marina, tum fluvialis aqua singulis penè momentis leniter ad oras allabatur, &

reflabitur; sed notabilior alter, quo mare ut plurimum per sex circiter horas intumescens, super littora effunditur ad pedes aliquot, & alicubi ad millaria multa, iterumque per horas totidem decumescens in se regreditur, & spatium illud liberum relinquit. Motus hic in Oceano maxime viget: in Mediterraneo parùm est sensibilis, excepto sinu Veneto, & alijs quibusdam locis: nullus autem notatur in mari Caspio, & in Ponto Euxino. Nec in toto Oceano est equalis: nam alicubi magnus est, ut in Zona torrida, & in confinjs Britannici, & Germanici maris; alicubi mediocris, ut ad oras Hispaniæ; alicubi modicus, ut à fretis Gaditano usque ad tropicum Canceri; alicubi vix ullus, ut ad Norvegiam, Groetlandiamque. Nec eandem ubique servat mensuram temporis; quamvis in plerisque locis eam, quam diximus, omnino retineat.

35 De causâ motus istiusmodi hoc unum constat, eum à Lunæ motu, varioque ejusdem ad Solem aspectu, causari; vel saltem utriusque motus, & Lunæ, & maris, causam esse communem. Hoc, inquam, constat: quia mare bis fluendo, & bis refluxendo intra horas circiter 24, quotidie sequitur Lunæ motum. Dum ab ortu Luna progreditur ad Cœli verticem, mare fluit ad littora; refluxit autem, dum Luna declinat à vertice in occasum: detrahe, dum Luna pergit ab occasu nostro ad oppositi Hemispherij fastigium, fluit iterum mare; iterum verò refluxit, dum ab eo fastigio Luna procedit ad nostrum ortum. 2.: quia maris fluxus singulis diebus contingit una circiter hora tardius; sicut etiam Luna tardius in dies una circiter hora, vel 30. minutis, oritur. 3.: quia maris fluxus multo major est in novilunijs, & plenilunijs, quam in quadraturis. Hæc sane convincunt, marinum fluxum à Lunâ pendere: quamquam etiam à Sole dependentiam ali-

quam habere videtur, cum in æquinoctijs sit maximus. Sed quid agit Luna in Oceanum, ut hunc ejus motum tam inconcussis legibus moderetur? Multi multa respondent, & se se invicem impugnant. Alij recurrit ad magnetismum Lunæ, sive ad qualitates, aut effluvia, quibus moveatur Oceanus, sicut vi magnetica ferrum. Sed hic magnetismus, & rem satis obscuram relinquit, ut in magnete ipso, & deberet etiam in fluminibus, vel saltem in mari Caspio explicari. Alij ad rarefactionem & condensationem aquæ maris, alternis vicibus à Lunâ causatam. Sed nec maris aqua levior, adeoque nec rarius deprehenditur in fluxu, quam in refluxu; nec est cur non similis motus eadem ratione causetur in quavis aqua; nec item est cur magis à Lunâ, quam à Sole proveniat raritas.

36 Cartesius recurrit ad pressionem ætheris, inter Lunam & terram fluentis, qui scilicet accessu Lunæ reductus in angustias, ideoque rapidius agitur, Oceanum premit, cogitque attolli versus littora. Sed multa supponit hic Author aperte falsa, v. g. quod terra moveatur juxta systema Copernici, & quod Luna in novilunijs & plenilunijs semper sit perigæa, seu terræ proxima: varias insuper difficultates incurrit, v. g. quod major (contra experientiam) esset apud nos intumescencia maris, dum Luna est in horizonte, quam in meridiano, siquidem aqua in parte Lunæ subiecta magis premerecur, & non nisi ad distantiam 90. graduum ab eo loco intumesceret. P. Fabri è contrario recurrit ad minorem aeris pressionem; putatque, idem mare intumescere, quia premitur à minore aëris mole, cujus partem sibi rapit, & in atmosphæram suam refundit Luna, dum proprius accedit. Sed quedam etiam supponit falsa, vel incerta, v. g. raptum aut propensionem aeris in Lunam, & minorem in aere nostro gra-

vitatem, dum mare tumet; quæ tamen gravitatis imminutio repugnat experientię Barometri. Vid. P. Jo. Bapt. de Benedictis *cit. tom. 2. lib. 3. q. 4. c. 5.*, ubi atramque sententiam, Cartesij, & Fabri, distincte proponit, & multis impugnat, præsertim Cattelianam, Alij demum recurrunt ad commotionem variorum spirituum, qui cum fecibus multigenis permixti sunt in Oceano. fando plures, quam in Mediterraneo, Caspio, vel alibi, qui que per accessum Lunæ vehementer commoti, molem etiam aquarum commoveri, & intumescere faciunt; non aliter ac vinum in magnis dolijs effervesceat solet in navilunij: quam sententiam fusè proponit & tueri conatur inter alios P. Jo. Ulloa *Philos. natur. disp. 3. à n. 122. ad 140.* Sed hæc etiam sententia graves patitur difficultates, præsertim circa vim Lunæ commotricem talium spirituum, & eorumdem indolem, seu naturam.

De terre motu, de thermis, & aquis mineralibus.

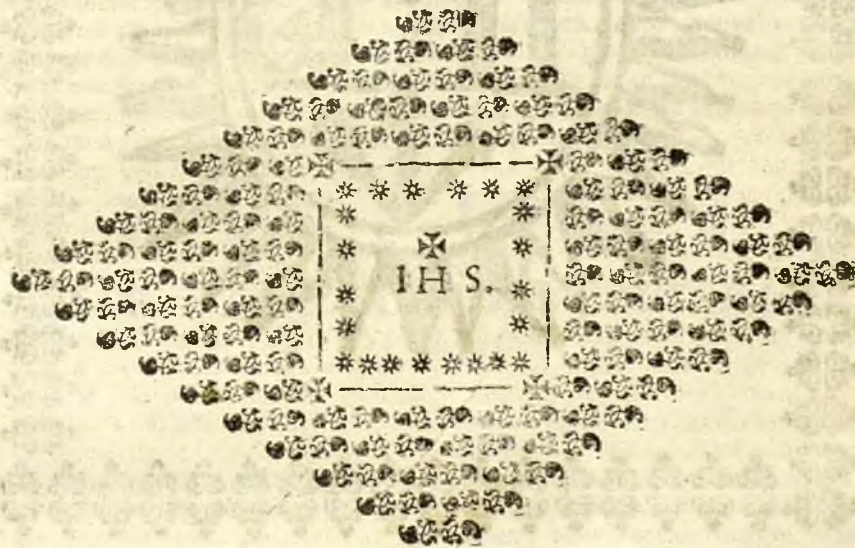
37 Non est sermo in præsentia de motu Terræ totius (de quo supra cap. 1.), sed de motu, quo terra interdum aliquibus in locis, aut regionibus, occulta vi tremat, & iucutitur, nonnumquam adeo violenter, ut edificia prosteruat, urbes absorbeat, aliaque horrendas causet strages. Causa nunc queritur hujus terræ motus: & sententia communis eam committere dicit in exhalationibus nitro-sulfureis, quarum magna copia in cavitatem aliquam subterraneanam confluit, & calore rarefascens, dum exitum violenter querit, terram circumquaque concutit, donec tandem alicubi erumpat. Sic pyritus pulvis, cuniculis bellicis inclusus, dum accenditur, & exitum querit, terram superstantem excutit, propugnacula diruit, & totam late viciniam tremefacere solet. Hinc frequentiores sunt terræ

motus, ubi terra cavernosa est, multoque nitro, sulfure, ac bitumine abundat. Hinc etiam paulò ante terræ motum è putealibus aquis sulfurei halitus prodeunt. Plures tamen non imminerè putant, ad terræ motum non sufficere quòd exhalatio calore rarefcat, nisi insuper ignem concipiat: exhalatio quippe, sine accensione rarefascens, ventum quemdam efficit, cujus non tanta vis esse videtur, ut terræ motum, lævem ingentem, causare possit. Multa hæc de varijs terræ motus effectibus, & modis, aut speciebus dicenda forent, si res pro dignitate tractaretur. Sed jam Synopsicos limites excedimus.

38 Addendum tamen superest nonnihil de thermis, & aquis mineralibus. Thermæ propriè sunt Balnea, quibus aquæ naturæ calidæ ministrantur: sed generatim eo nomine veniunt fontes omnes, qui è terrâ calidi erumpunt, quales in Hispaniâ sunt bene multi. Causa caloris in hujusmodi fontibus, quidquid aliqui dicant, non alia esse videtur, quam ignis subterraneus: non enim aliunde trahi potest constans & perpetuus calor, quem fontes multi retinere solent quovis anni tempore. Ignem tamen intelligo, non qui juxta terræ superficiem ardeat, aut in ipsâ fontium vulvâ subterraneâ; sed multo profundiore, qui per aliquas terræ venulas, aut rimulas, usque ad vulvam, seu cavum, unde fons emanat, continuò emittat igneos spiritus, aut radios, & sæpe etiam plures halitus sulfuris, bituminis, vitrioli, & aliorum fossilium, quibus aquæ thermæ ut plurimum inbutæ prodeunt. Quia verò pro varietate locorum major est aut minor igneorum spirituum copia, idcirco fontes alij tepidi evadunt, alij calidiores, alij calidissimi, & vehementi fervore correpti: similiterque varias induunt qualitates, juxta variam naturam & copiam fossilium, que in halitus ab igne resoluta cum aquis permis-

centur, easque reddunt minerales. 39 Sed, cum alij sint fontes minerales, quorum aqua varias qualitates præferat auri, ferri, vitrioli, aluminis, sulfuris, &c.; & tamen frigida est, aut instar aquæ communis temperata; queritur, unde qualitates istæ proveniant? Communis existimatio est, quòd eas aqua contrahit à subterraneis venis metallorum, & aliorum fossilium, per quas transit, radendo scilicet, aut dissolvendo plures illarum particulas, quas secum devehit. Sed quia rursus queritur, qua vi eruat, aut dissolvat aqua particulas hujusmodi, præsertim metallorum? tria videntur dici posse. 1., quòd aqua in vulvâ fontis accipit, ac secum miscet metallicos spiritus, & aliorum fossilium halitus, calore profundioris ignis rarefactos, &

fursum emissos; & quia sæpe vulva illa multum ab externa scaturigine distat, aqua in decursu calorem exiit, quamvis plures adhuc spiritus & halitus retineat admixtos. 2., quòd aqua motu & humiditate dissolvit occurrentes sales, sulfura, bitumina, variaque mineralia facile solubilia; quibus fortior & acrior facta, si postea venas metallicas inveniatur, poterit eas facilius corrodere, & ipsarum particulas secum rapere. 3., quòd aqua particulas eradit, non ex metallis perfectis, & jam omnino solidatis, sed ex metallorum rudimentis, & quasi embryonibus, quorum multa in venis metallicis copia, natura que mollior, ac solubilior. De aquis mineralibus, quatenus salubres sunt, aut insalubres, tractatio pertinet ad Medicos.

ANIMASTICA, SEU TRACTATIO DE ANIMA.

ANIMASTICA Disciplina, seu Tractatio de Animâ, quam per tres Libros tradidit Aristoteles, inter partes naturalis Philosophiæ merito recenseatur; cum perfectam intendat cognitionem Corporis animati, seu Viventis corporei, quæ est species Corporis naturalis in genere. Dubium tamen est, an ejus immediatum Subjectum, an Objectum attributionis, sit Corpus animatum? an potius Anima in communi? De quo videri possunt Cornimbricenses *Proem. in Lib. de Animâ*. Res est parvi momenti: nam, utrumlibet asseratur, Tractatio præfens iisdem rebus, aut quæstionibus discutiendis incumbet. Quia tamen de Animâ humanâ præcipuè differitur in præsentiarum, Objectum *principalitatis*, ut aiunt, censerî potest Anima hominis, aut homo ipse. Hinc hujus Disciplinæ præcellentia supra cæteras Physiologiæ partes: hinc utilitas maxima. Nihil enim, infra Deum & Angelos, nobilitatem adæquat, & perfectionem hominis; cujus gratiâ condita est Mundialis machina; qui que jure dicitur *Microcosmus*, idest, Mundus parvus, aut magni Mundi compendium, dispersas alibi perfectiones mirè complectens. Proinde nihil est Animi rationalis contemplatione dignius, quàm Animus ipse: nihil etiam utilius; tum ut Authorem suum, cujus imaginem expressam exhibet, melius cognoscat, & impensius laudet; tum ut propriæ nobilitatis & immortalitatis conscius, terrena despiciat, æterna cupiat, ac se cœlestium Spirituum cœtibus inserere ambiat.

DISPUT. I. QUID, ET QUOTUPLEX SIT VITA, & Anima?

CAP. I.

DE QUIDDITATE, SEU CONCEPTU VITÆ.

CUM anima definiendi solet per ordinem ad vitam, prænoscere oportet, quid vivens, quid vita sit; ne definitio statim obscuritate laboret. Vita interdum sumitur pro re

vivente, seu vivâ; interdum pro vitali operatione, quæ dici solet vita in actu secundo. Vita in primo sensu, seu Vivens, latius patet, quàm anima, & animatum; nam Deus & Angelus vitam, & non animam habent: unde solum cum animato convertitur vivens corporeum. Per se notum est dari viventia, etiam in rebus corporeis, & à non viventibus vulgo discerni per certos quos

quos edunt, motus ab intrinseco; cuiusmodi sunt nutriri, sentire, discurre; & quibus edendis aptam habent organizationem, variâ figurâ, miraque accidentium heterogeneitate contextam. Conceptus tamen ad Philosophiæ regulas exactus, qui omnibus & iolis viventibus conveniat, præsertim si Deo etiam aptandus sit, non facile assignatur; tum propter magnam viventium diversitatem inter se; tum propter quandam vitæ similitudinem in nonnullis corporibus, quæ constat esse inanima.

Definitio Thomistica insufficientis.

2 Thomistis communiter placet, ut Vivens definiatur, *Quod se ipsum movet; Vita vero in actu secundo. Motus immanens principio suo.* Ubi nomen *motus* largè accipitur, prout extenditur etiam ad actum perfecti, & ad operationem instantaneam, immò & ad improductam, & identicè immanentem, seu indistinctam ab operante, cuiusmodi est actus, quo Deus se intelligit: quæ ampliationem verbi *movere*, & *motus*, approbat, seu non improbat. D. Thomas 1. p. q. 9. art. 1. ad 1., & q. 18. ar. 3. in C. & ad 1. Huic definitioni, vel notioni, faver ab subiecto communis sensus, & usus loquendi, quo passim vitalis operatio dicitur *motus ab intrinseco* & *in intrinsecum*, id est, proveniens ab intrinsecâ virtute subiecti, in quo recipitur. Faver etiam non semel D. Thomas, præsertim cit. q. 18. art. 1., 2., & 3.: neque ullus ferè Philosophus est, qui dissentiat, vel qui non asserat, aut supponat, notionem istam esse viventis propriam, saltem secundo modo, seu ita ut conveniat omni, licet non soli. Quæstionis tamen est, an ea notio sit viventium propria quarto modo? seu an sit plena definitio, ita ut nihil addere opus sit, quo vivens philosophicè discernatur ab omni non vivente? Affirmant Thomistæ: sed impugnantur communiter ab Authoribus nostris, & Sco-

tistis, ex eo, quòd corpus grave, v. g. lapis, dum tédit in centrû, verè se movet, sicut etiam substantia ignis, aut aquæ, vel alia quævis, dum suas in se producit proprietates, & tamen non est vivens.

3 Respondent Thomistæ, motus huiusmodi non esse ab intrinsecâ virtute mobilis, sed à generante. Verùm hoc frustra dicitur: nam, licet motus gravium, & emanatio proprietatum dicantur esse à generante mediate, & imputative, proveniunt tamen proximè & immediate à virtute intrinsecâ rei, ut efficaciter ostendimus in *Physic. tract. 2. d. 6. c. 4.* ratione, & autoritate D. Thomæ: verè igitur sunt motus ab intrinseco, & immanentes principio suo, ac proinde sub datâ definitione vitæ comprehenduntur, tametsi non vitales. Certè, proprietates, & motus gravium, interdum producuntur longo tempore post generationem rei, ut cum aqua recuperat amissum frigus, vel cum vetustissimus lapis se movet in centrum: tunc autem nequeunt immediate produci à generante, quòd jam dudum perierit. Speciatim de motu gravium res videtur evidens: quis enim dubitet, motum deorsum immediate oriri ab intrinsecâ lapidis gravitate, quæ non nisi ad hunc effectum data est. Nec refert, quòd motus ille non sit immediate à substantia: hoc enim commune est omni actioni vitali juxta Thomistas, generatim negantes, substantiam esse immediate operativam. Nec item refert, quòd imputetur generanti, si verè est immediate ab intrinseco. Nam motus cordis tribuitur etiam generanti, juxta D. Thomam *Opusc. de motu Cord.*; & tamen vitalis est juxta Thomistas haud paucos. Actus etiam intellectûs & voluntatis, quos elicuit Angelus in primo instanti, verè vitales sunt, ut nemo dubitat: & tamen Deo creanti attribuuntur, ut Thomistæ volunt, idcirco negantes, Angelam in primo instanti peccare posse, ne scilicet peccatum Deo imputetur. His

His accedit motus restitutionis, à vi elasticâ proveniens (vide *disp. 1. de Gener. n. 87. & seq.*), qui verè immanens est, & ab intrinseco, ut Peripatetici non dubitant; cum tamen rebus inanimis conveniat. Idem accidit in motu rarefactionis, & condensationis, quo cera v. g. jam ad majorem locum extenditur, jam ad minorem contrahitur. Nec obstat quòd ad illum determinetur cera per qualitatem ab extrinseco acceptam: nam etiam Intellectus ad visionem beatam determinatur per lumen ab extrinseco infusum, quod apud Thomistas est tota ratio agendi; nec ideo Visio desinit esse vitalis. Accedit & motus magnetis in alium magnetem, & etiam in ferrum (non solum magnes ferrum ad se trahit, sed etiam magnes ipse, dum ferrum moveri non finitur, ad illud accurrat), qui motus, cum vitalis non sit, tamen immanens est, & ab intrinseco juxta Peripateticos. Immò & motus ferri ad magnetem deberet esse vitalis apud Thomistas, cum sit per qualitatem à magnete impressam, non minus ferè consonam, & coaptatam, quam sit respectu Voluntatis habitus infusus ad amandum. Accedunt etiam motus illi, quos Peripatetici referunt ad æterum vacui, ut cum aqua per fistulam ascendit attracto aëre: his quippe convenit Thomistica definitio vitæ, cum sint ab intrinsecâ inclinatione rerum propter commune bonum Universi. Accedunt præterea plures alij motus inanimatorum, qui referri solent ad sympathiam, & antipathiam, vel, quod perinde est, ad innatum amorem, aut odium, vi cuius erunt ab intrinseco. Accedunt denique modi relationis Thomistici, qui certè non sunt à generante, sed ex fundamento resultant eidemque inhærent secundum conceptum in; cum tamen conveniant rebus omnibus, & a nemine censeantur vitales.

5 Nec omnittendum, quòd om-

nis actio transiens juxta plures Thomistas, qui volunt eam in agente recipi, vitalis erit, v. g. actio, quæ ignis comburit lignum: est enim operatio ab intrinseco, & immanens, seu manens in principio suo. Dicunt, suam vitæ definitionem intelligendam esse de actione, quæ non sit principaliter propter terminum in passio extraneo producendum. Sed inprimis hanc limitationem non exprimit definitio, quæ proinde vitiosa est, ut jacet, cum propriè conveniat actioni transeunti non vitali. Deinde, quamvis actio sit propter terminum in alio subiecto producendum, non ideo vitalis esse desinit, si cætera requisita vitalitatis habeat; nam, dum quis manu projicit lapidem, manum ipsam movet vitaliter, ut Thomistæ non negant; & tamen motus ille manus principaliter est propter impulsus in lapide producendum.

6 Dicunt insuper, non esse vivens, nisi quòd se movet tam elicitive, quam applicative: ignem autem, licet elicitive se moveat, non tamen applicative, quia purè ab extrinseco applicatur ad comburendum. Sed contra 1.: quia nec limitationem istam exhibet definitio: unde, sicut malè definiens hominem per *animal biped*, licet postea diceret te loqui de bipede, quòd sit rationis particeps; ita &c. 2.: quia saltem, dum lapidem projicis, immediata productio impetus in lapide, quæ est actio transiens, vitalis erit, cum a te sit elicitive, & applicative. 3.: quia multi sunt in Angelis & in nobis actus vitales, qui applicative proveniunt ab extrinseco, videlicet prima cognitio, primus amor boni in communi, prima intentio finis, & generatim cogitationes & affectiones indeliberatæ circa bonum, quas Deus in nobis applicative causat. Si dicas cum Colleg. S. Thomæ Complut., sufficere ad rationem actus vitalis, quòd vel sit à nobis applicative, vel saltem se habeat ut applicatio ad

alios actus: jam novam gratis adhibes limitationem; ac præterea teneberis absurdè admittere, quòd alteratio prævia, quæ ignis lignum præparat ad combustionem, sit actio vitalis, cum per illam se applicet ignis ad comburendum.

7 Propter hæc cæteri Authores aliquid addendum putant in definitione Viventis ultra vim se movendi utcumque: quid tamen addendum sit, non omnes uno modo determinant, sed in varias explicationes abeunt, quas hic recensere non vacat. Multas referunt PP. Arriaga, Oviedo, Quiros: alij alias addunt; & singuli singulos impugnant. Omnes tamen ferè conveniunt in excludendo à ratione vitæ, saltem in rebus creatis, motus illos, aut actiones immanentes, quæ ad statum rei connaturalem pertinent, cujusmodi sunt motus gravium & levium, & emanationes proprietatum. Unde consentiunt, de ratione Viventis esse, quòd ultra statum connaturalem operari possit immanenter; sicut etiam de ratione motus vitalis esse, quòd supponat connaturalem statum sui principij, vel ad illum acquirendum non spectet, vel saltem quòd procedat à suo principio sub eâ ratione, sub quâ illum se actuare potest ultra connaturalem statum. Nomine autem *status connaturalis* intelligant illum accidentium apparatus, quem res in primo sui esse, & deinceps permanenter habere debet suapte natura, ita ut eo privari ex toto, vel ex parte nequeat citrà violentiam.

8 Limitatio, vel exclusio ista, est ad mentem Doctoris Angelici 1. p. q. 18. art. 1. ad 2., ubi rationem reddens, cur gravia & levia non moveantur vitaliter, *Dicendum*, inquit, *quòd corporibus gravibus & levibus non competit moveri nisi secundum quòd sunt extra dispositionem suæ naturæ, utpotè cum sunt extra locum proprium: cum enim sunt in loco proprio & naturali, quiescunt. Sed plantæ, & aliæ res viventes, moventur mo-*

tu vitali, secundum hoc, quòd sunt in suâ dispositione naturali, non autem in accedendo ad eam, vel in recedendo ab eâ. Est etiam ad mentem Eximij Doctoris 30. Met. s. 17. n. 7., ubi sic ait: In modo ergo vitæ, quem creaturæ habent, duo considerare licet: unum, quòd existentes in suo naturali statu se se actuant, vel aliquomodo se perficiendo, vel in seipsis alia representando per cognitionem, vel in eâ tendendo per appetitum perfectum: aliud est, quòd hæc efficiunt per veram causalitatem, & motionem, quâ se ipsas movent, &c. Unde colliges, D. Thomam, & P. Suar., quoties alibi absolute dicunt, Vivens esse, quòd se ipsum movet, semper subintelligere limitationem istam, *ultra statum connaturalem.*

9 Ratio autem limitationis est: tum quia motus ad statum connaturalem spectans, communis est omni substantiæ, etiam non viventi; proindeque non supponit principium vitale, nisi aliquid non commune superaddat. Tum quia motus hujusmodi, licet physicè sit ab intrinseco, cum tamen sit necessaria sequela primæ generationis, & resultantia primæ existentie, reputatur ut ab extrinseco acceptus cum existentia ipsâ, juxta illud, *Qui dat formam, dat consequentia ad formam*: unde, nisi alio ex capite vitalitatem sapiat, sed illum ponit res nomine proprio, sed nomine generantis; quòd est deicere à conceptu Viventis, siquidem, ut ait D. Thomas cit. q. 18. art. 2. ad 2., *Opera vitæ dicuntur, quorum principia sunt in operantibus, ut se ipsos inducant in tales operationes*; & ut ait idem S. Doctor ibid. art. 3. C., *Vivere dicuntur aliqua secundum quòd operantur ex se ipsis, & non quasi ab alijs mota.* Ex his inferes, non immeritò à nostris Authoribus, quos imitantur Averlæ, Maffrius, & alij, communiter definiri Vivens per ordinem ad operationes immanentes ultra connaturalem statum operantis.

Aprior definitio Viventis.

Quæ

10 Quare Vivens creatum satis aptè definitur sic: *Quod ultra statum connaturalem potest se movere per operationem ex suâ specie immanentem.* Hæc definitio, ad quam ferè omnes ab alijs traditæ revocari possunt, convenit omni & soli creaturæ viventi, ut ex dictis colligitur, & ex dicendis magis apparebit. At, quòd etiam Deo conveniat quoad illam particulam, *ultra statum connaturalem*, non satis intelligo, quidquid aliqui explicant. Ideò paulò aliter, satis tamen ad mentem Nostrorum, Vivens in communi definiendum puto, sic nimirum: *Quod citrà naturalem, ac perpetuam determinationem ab extrinseco, exigit se ipsum actuare per operationem ex suâ specie immanentem.* Definitio ista continet communem illam notionem, de qua n. 2. Duo tamen addit. 1.: quòd vivens non utcumque se actuat, aut moveat, sed citrà determinationem, quæ naturalis & perpetua s. t. 2.: quòd operatio viventis propria non solum sit verè immanens, id est, ab ipso in se physicè producta, vel certe non accepta per solam efficientiam extrinsecam; verum etiam immanentiam habeat ex suâ specie, ita ut nequeat esse ejusdem speciei cum operatione pure transeunte. Hoc pacto definitio convenit omni & soli viventi.

11 Convenit inprimis Deo, quatenus se actuanti per actus omnes intelligendi & amandi, etiam necessarios: omnes quippe, licet nec realiter, nec virtualiter effluant, aut emanent, tamen verè dicuntur operationes, tum ratione tendentiæ intentionalis in objectum, tum quia præferunt actualem perfectionem, quam non nisi per modum operationis, explicare possumus: omnes etiam ex conceptu suo immanentes sunt immanentia logicâ, sive identitatis; per easque Deus exigit se actuare exigentia identificatâ cum actualitate ipsâ: ac demùm à Deo habentur citrà naturalem determinationem

ab extrinseco, ut per se patet. Hinc Deo convenit summus vitæ gradus. Nam, ut ait D. Thomas cit. q. 18. ar. 3. C., *illud, cujus suâ natura est ipsum ejus intelligere, & cui id, quòd naturaliter habet, non determinatur ab alio, hoc est quòd obtinet summum gradum vitæ: tale autem est Deus.* Eadem quoque definitio clarissimè comprehendit reales processiones in Trinitate, quæ sunt actus vitales: neque illis deest immanentia; juxta illud Christi D. Joan. 14., *Ego in Patre, & Pater in me est.* Si forte inferas, Deum etiam vivere per immanentiam, æternitatem, & alia attributa, prout distincta formaliter ab essentia: concedunt multi consequentiam, cui satis favent verba D. Thomæ modò relata: negari tamen poterit; si malis; quia immanentia, & alia attributa nõ habet formaliter conceptum operationis.

12 Deinde data definitio convenit omnibus viventibus creatis: omnia enim exigunt se actuare per operationem aliquam ultra statum connaturalem, adeoque citrà naturalem ac perpetuam determinationem ab extrinseco: nulla quippe talis determinatio est, nisi pro acquirendo statu connaturali, qui de se perpetuus esse debet, & cujus immediata determinatio identificatur cum essentiâ rei creatæ ab extrinseco acceptâ. Pro reliquis autem operationibus, vegetandi, sentiendi intelligendi, determinatio ab extrinseco, saltem pro omnibus, vel non est *perpetua*, id est, pro omni instanti existentie rei exercenda, vel non est *naturalis*, id est, naturaliter debita, & exacta, v. g. si Deus determinaret hominem ad certam aliquam cognitionem perpetuam habendam. Sunt etiam hujusmodi operationes ex conceptu specifico immanentes: quòd de sensatione & intellectione non est dubium: de vegetatione autem mox apparebit. Denique solis viventibus definitio convenit: quia inanimata vel non se movent, nisi pro ad-

qui-

quendo, vel recuperando statu conaturali, pro quo determinationem perpetuam ab extrinseco accipiunt cum essentia sua; vel certè non se movent per operationes ex conceptu specifico immanentes, sed utiimum per motum localem, qui non ita est immanens, ut mox dicam.

Definitio vite in actu secundo.

13 Hinc spontè fuit definitio vite in actu secundo, seu per modum operationis, hæc nimirum: *Operatio ex sua specie immanens, habitaque sub eâ ratione, sub qua operans exigit se actuare citrà naturalem ac perpetuam determinationem ab extrinseco.* Nomine operationis immanens intelligitur ea, quæ recipitur, seu manet in eodem principio, à quo elicitur, vel quam res habet ab intrinseco, & in intrinseco. Bifariam autem potest actio immanentiam habere, ut notat Exim. Doctor *disp. 48. Met. f. 6. n. 10.*: vel quia recipitur in eodem principio quo, sive in eadem parte suppositi, à quâ elicitur; & hæc est omninò propria & stricta immanentia: vel quia oritur & recipitur ab eodem supposito penes distinctas partes, ita ut ab unâ eliciatur, ab aliâ recipiatur; & hæc immanentia minus propria est; immò ab Eximio *ibidem* appellatur impropria; quod intelligo, quando talis immanentia non convenit actioni secundum speciem. Prior ille immanentia modus non semper necessarius est ad operationem vitalem, sed potest sufficere posterior, ut docet idem Eximius *lib. 1. de Anim. c. 4. n. 12. & 13.*, ubi protervum fore dicit, qui hoc negaverit. Utralibet tamen immanentia fundari debet, non in solo conceptu individuali actionis, sed in essentiali, seu specifico, ita scilicet, ut operatio vitalis nequeat esse ejusdem speciei cum actione transeunte. Ita sentiunt expressè

PP. Oviedo, & Peinado, idemque sentire videntur PP. Hurtado, Compton, & alij. Ratio est: quia immanentia, juxta omnes, aut ferè omnes, est de conceptu vite in actu secundo, seu vitalitatis, quæ in operatione reperitur: vitalitas autem formalitas est insignis, valdeque notabilis, ac proinde non purè individualis, sed essentialis, aut specifica, quemadmodum ratio intellectiois, sensationis, appetitionis, quæ sunt veluti differentiæ vitalitatis in actu secundo.

14 Præter immanentiam istiusmodi postulat data definitio, ut operatio habeatur sub eâ ratione, sub qua &c. Hoc autem requiritur 1., ut definitio comprehendat quosdam actus vitales, quibus se actuare non per se exigit operans; cujusmodi sunt in homine supernaturales actus intelligendi, & volendi: hi quippe nihilominus vitales sunt, quia procedunt immanenter sub eâ ratione formali, sub quâ operans exigit se actuare citrà naturalem determinationem &c., nempe sub ratione intellectiois, & volitionis. Hinc inferes, non posse rem inanimem, v.g. lapidem, elevari ad vivendum in actu secundo, licet forsitan elevari possit ad producendum in se actum vitalem, v.g. sensationem: quia scilicet ejusmodi operatio, quantumvis immanens, non eliceretur sub eâ ratione formali, sub quâ lapis exigit se actuare &c.. Ob eandem rationem oculus corporeus nequit elevari ad intelligendum, nec ad audiendum, etiam si queat elevari ad producendum immanenter intellectiois, aut auditionem: quia neutra operatio vitalis esset ipsi, utpotè non habita sub eâ ratione, sub quâ corporeus oculus exigit &c..

15 Requiritur 2., ut definitio comprehendat etiam alios actus vitales, fortè possibiles, qui more proprietatis connaturalis ab extrinseco determinentur ut perpetuò habendis qualem

lem multi putant in Angelo primam cognitionem sui ipsius. Saltem non videtur repugnare substantia, cui perpetuò & connaturaliter debita sit aliqua sensatio, vel intellectio; quæ tamen, licet ad statum connaturalem spectans, vitalis operatio esset; quia procederet ab operante ut sensitivo, vel intellectivo, sub quâ ratione idem operans exigeret se per alios actus actuare citrà finem determinationem. Quòd enim sit possibilis creatura cognoscens, quæ nullum actum ex se possit immanenter elicere præter attinentes ad statum connaturalem, negandum omninò est: tum quia substantia verè sensitiva, vel intellectiva, non est unde limitetur ad perceptionem unius objecti præ alijs ejusdem rationis, tum quia, cum extensio virtutis, immanenter activa ultra statum connaturalem, constanter observetur in omni creato vivente hucusque noto, meritò colligimus eam esse de conceptu essentiali viventis creati ut sic.

16 *Objicies*: solum est vita in actu secundo illa operatio, in ordine ad quam definitur vivens: sed non definitur vivens nisi per ordinem ad operationem per se exactam, & non ab extrinseco determinatam more proprietatis: ergo. Accedit, quòd supra cum communi sententia excludimus à ratione vitam in rebus creatis operationes ad statum connaturalem attinentes. *Resp.* Non sola operatio, cujus meminit definitio viventis, est vita in actu secundo: quia vivens definiti non debet per ordinem ad omnes operationes vitales, sed per ordinem ad notiores, & quæ nobis magis ostendunt discrimen viventis à non vivente: tales autem sunt, quæ vivens elicit ex innatâ exigentia, & ut sibi magis proprias, idest, magis nomine proprio, quam generantis; ut disertè docet Angelic. Doctor 2. 2. q. 179. ar. 1. C. dicens: *Unumquodque vivens ostenditur vivere ex operatione sibi*

maximè propria, ad quam maximè inclinatur. Sic Rationalis definiti solet per ordinem ad discursum; cum tamen rationalitas in actu secundo conveniat etiam iudicio, & apprehensioni simplici. Postquam verò vivens à non vivente discretum est per operationes notiores, vita in actu secundo congruenter extenditur ad ceteras ejusdem suppositi sub eadem ratione formali elicitas; ut cognitio ipsa postulat, utque suadet idem exemplum rationalitatis. Nec obstat, quòd aliquæ forsitan spectent ad statum connaturalem: jam enim supra n. 7. & 9. indicata est hæc exceptio: fundarique potest in eo, quòd sensatio v.g. more proprietatis elicit, licet esset debita jure generantis, tamen à vivente ipso eliceretur etiam quasi nomine proprio; quia pariter ab ejus virtute procederet, etiam si aliunde debita non esset, sicuti procedunt alij actus ejusdem rationis.

Confectarium de motu locali.

17 Ex dictis sequitur, localem motum non esse intrinsece ac formaliter vitalem, seu vitam in actu secundo: quia scilicet non est immanens ex conceptu specifico. Nam motus progressivus hominis v.g., inprimis non est specificè immanens ratione termini, nempe ubitatis, cum hæc possit eadem produci ab extrinseco, v.g. à demone obsidente corpus humana: deinde nec ratione actionis prout specificata à principio activo; quia, licet actio, quâ homo se movet, non possit eadem in individuo procedere ab extrinseco, propter modalem alligationem ad principium hoc individuum, tamen specie non differt ab actione transeunte, quâ posset hic homo ab alio homine moveri; quemadmodum unio constitutiva Petri non differt specie ab unione Pauli, quamvis modaliter alligata sit corpori &

animæ Petri solius. Nec item motus ille differt specie ab eo, quo idem homo aliquam sui partem movere potest more agentis extrinseci, ut si pedem propriam manu moveat, vel dextrâ sinistram propriam perinde ac alienam; quo in eventu motus pedis, aut sinistræ manûs, à nemine dicitur intrinsecè vitalis, nec ex suâ specie immanens. Accedit, quòd ad operationem intrinsecè vitalem nequeunt duo simul supposita creata æquè primò concurrere, ut notant Authores, & inductiones patet. At ad motum localem hominis vivi sepe concurrunt æquè primò duo simul homines, ut cum infirmus brachium aut pedem attollit partim viribus proprijs, partim adjutus manibus famuli.

18 *Dices:* cum homo se ipsum movet, actio provenit immediate à propria potentiâ locomotivâ: cum autem movetur ab alio homine, actio immediate provenit ab impetu, sive impulsu, qui ab alio imprimitur: jam ergo ratione principij datur specificâ differentia inter utramque actionem. *Resp.* Impulsus imprimitur quidem, cum quis movetur ab alio, tamquam à projiciente, ita scilicet, ut motus aliquamdiu continuari possit in mobili separato; secus verò, cum ab alio movetur, tamquam à deferente, per motum scilicet semper dependentem à contactu immediato moventis, ut accidit cum quis pedem alterius jacentem elevat, aut ita movet, ut, si manum retrahat, motus illic cesset: tunc enim motus immediate provenire potest à potentiâ motrice sine interventu qualitatis, quæ impulsus dicitur. Patet hoc 1.; quia qualitas ista idèò adstruitur in projectis, ne motus, qui continuatur separatus à projiciente, existat sine ullâ causâ applicatâ: quæ ratio si desset, pro tali qualitate, satis alioqui difficili, nemo pugnaret. 2.; quia impulsus, cum datur, non pendet in conservari à potentiâ motrice,

sed aliquamdiu permanet seorsum, motumque continuat, donec ab obstaculo, vel à gravitate mobilis destruitur, ut in projectis cernimus. Dum ergo motus talis est, ut, cessante applicatione immediatâ potentiæ motricis, statim cesset, non est cur impulsus inter ipsum & potentiâ mediare dicatur: vel, si etiam tunc mediare debet, mediabit pariter dum quis ab intrinsecè propria membra movet.

19 Itaque motus localis in viventibus sensitivis solum est vitalis arguitivè, præsuppositivè, ac denominativè; quatenus scilicet præsupponit actum sensus, & appetitus, à quo determinatur, ac denominatur: non aliter ac in homine ambulare, loqui, scribere, & aliæ actiones externæ, dicuntur actiones liberæ, ac voluntariæ, denominatione acceptâ ab actu Voluntatis, à quo imperantur. Similiter vegetantium motus, qui ad nutritionem conducunt, ut motus cordis, arteriæ pulsus, contractio, & dilatio pororum ad intussumptionem alimenti: omnes, inquam, hi motus, sive in homine, & bruto, sive in plantâ, solum sunt vitales præsuppositivè, ac dispositivè, quatenus oriuntur ab animâ, per eos parante, disponente, & applicante materiam ad ultimum actum nutritionis. Nec obstat, quòd oriuntur ab animâ ut tali: nam huic etiam ut tali convenit, non solum vivere formaliter in actu secundo, sed etiam præmittere necessaria quædam ad ita vivendum. Sic ab igne ut tali provenit alteratio, quâ lignum disponitur ad ignitionem. Sic etiam ab animâ ut tali oritur concoctio ac digestio cibi in stomacho, & formatio chyli; quæ tamen actiones, utpotè transeuntes, non sunt formaliter vitales.

20 Hac doctrinâ molestas objectiones præcidimus, alioquin ægrè solubiles. Si enim localis motus in viventibus dicatur intrinsecè & for-

maliter vitalis, non facile negabitur ad ipsum plurimis inanimatorum motibus, de quibus n. 4.: illi quippe omnes ægrè admodum revocabuntur vel ad statum connaturalem, vel ad causam efficientem prorsus extrinsecam. Possunt & alij motus adjungi: motus v. g., quæ tumultuantur permixti sales acidi & alcalici, liqoresque diversi, ut chymistæ passim experiuntur: motus etiam, quo calx viva fervescit assusâ aquâ: necnon varius ille, qui cernitur in argento vivo, & qui frustra tribuitur partim innato ponderi, partim amori rotunditatis, aut conjunctionis partium, quasi alternatim jam una, jam alia causa prevaleat; hæc enim ratio probat similem motum in omni liquore, contra experientiam. Huc demùm spectant motus non vitales, qui nonnullis in plantis observantur: ut in heliotropio, cujus flos conversione suâ quodammodo sequitur cursum Solis: in plantâ, quam *puticam* vocant, eo quòd hominis contactum refugiat: in aliâ item plantâ mirabili, quæ in Istmo de *Panamâ* nascitur, nomine *vejucò*, aliâs *bien te veò*; ea quippe, cum aliâs in se contracta quiescat, si cominus accedat homo, cum repente invadit, & præacuto ferit spiculo, quod in extremitate præfert; se tamen continet ad vocem humanam, v. g. Hispanam *bien te veò*, unde traxit vulgare nomen. Certè localis motus nequit dici vitalis juxta communem doctrinam, nisi vel pertineat ad opus nutritionis, vel supponat vim sensitivam: neutrum autem habent memorati motus, cum tamen ab intrinsecò sint, & immanentes.

21 Quapropter hanc sententiam super motu locali tenent PP. Hurtado, Arriaga, Alphonfus, Oviedo, & Peynado, quibus alij consentiunt, præsertim Recentiores. Dissentiunt plures alij, pro se allegantes antiquorum mentem, nominatim Aristotel., D. August., D. Thom., & P. Suar.. Sed horum Sa-

piendum verba facile interpretaberis sic vitalitate extrinsecâ, præsuppositivâ, & arguitivâ; quamvis localem motum animantium dicant esse primum vitæ signum, vel indicium, eumque vocent absolutè vitalem, & inter species motuum vitalem connumerent. Nam etiam ordinata locutio solet esse primum indicium rationalitatis, aut usus rationis: solet etiam, tum illa, tum alia multiplex actio externa, vocari absolutè voluntaria, & inter voluntarias actiones connumerari: & tamen non intrinsecè & formaliter, sed arguitivè & præsuppositivè, rationalis, & voluntaria est. Tandem concludo, locales motus, quos aliunde constat nec ad nutritionem ordinari, nec præsupponere vitam sensitivam, aut rationalem (constare hoc poterit tum ex eorum fine, tum ex defectu organizationis in subiecto), nullatenus dici posse vitales, videlicet nec formaliter, nec arguitivè, quantumlibet sint ab intrinsecò, & in intrinsecum, illisque conveniat Thomistica definitio vitæ, quam idcirco ex hoc capite impugnâvimus.

22 Ex eodem capite rejicienti sunt Atomistæ, qui vivens & vitam non aliter, quam Thomistæ, definiunt, & aliunde in rebus mere corporeis nullum motum agnoscunt præter localem; immò & motum istum ab intrinsecè virtute ullius atomi, vel corporis, oriri posse negant cum Cartesianis eorum plerique. Quâ doctrinâ stante, nullum corpus erit verè vivens, præter hominem quatenus ratione utentem; cum omnis corporum motus sit parè ab extrinsecò. Vel, si ad vitam sufficit motus internorum spirituum, aut subtilium corpusculorum, qualem viventibus assignant Atomistæ, cuncta Mundi corpora verè vivent, ignea præsertim, & liquida, quorum naturam in jugi & vario motu particularum insensillum stare dicunt: quin etiam herologia rotata, ceteraque automata artificia-

cialia veram vitam habebunt; quod est delirium. Vide Difert. prælimin. ad Physicam n. 30., & antea n. 21.

Conceptus viventis in communi an sit univocus?

23 *Quæres* hic, an assignata definitio, seu conceptus viventis, aut vite, univocè conveniat omni viventi? *Dico 1.*: omni viventi creato univocè convenit: quia præscindit à differentijs, quæ vitalitatem diversificant in Angelo, homine, bruto, & planta; & aliunde verificatur propriè de singulis, ut patebit applicanti, si modò præ oculis habeat quæ de nutritione mox dicentur. *Objic.*: possibilis est substantia creata secum identificans intellectiōnem per quam utique viveret, cum omne intelligere sit vivere, etiam si cum substantia intelligente identificetur, ut patet in Deo: tali autem substantiæ non conveniret tradita definitio. *Resp.*: Talis substantia omnino repugnat vel ex hoc ipso capite: simul enim esset & non esset vita sua quasi in actu secundo; esset, quia vera intellectio substantialis; non esset, quia nihil magis alienum ab actu vitali, magis vè destruens conceptum immanentis, quam suapte naturâ profus esse ab extrinseco, tam effectivè, quam determinativè: sic autem ab extrinseco foret illa intellectio; ex quo patet disparitas ad intellectiōnem Divinam.

24 *Dico 2.*: idem conceptus videtur etiam univocus viventi creato, & increato, non solum quatenus ad intrâ prodnenti realiter in Trinitate, sed etiam quatenus absolutè intelligenti & volenti per actus etiam necessarios, & tamen non detur in Deo actus primus intelligendi, à quo virtualiter procedat intellectio actualis, sed in ipsa intellectiōne consistat formaliter essentia Dei. Solum potest obflare nomen *operatiōnis*, & *immanentis*, quo videtur pro-

prie significari realis actio, & receptio, sive unio. Sed hoc non obstabit, dummodò sumatur *operatio immanens* pro tendentiā in terminum intrinsicè habitā citra efficientiam adæquatam ab extrinseco, præscindendo ab eo, quod habeatur per identitatem, vel per actionem & unionem realem, nec non ab eo, quod terminū physicè producat, vel intentionaliter attingat. Si tamen non placeat hujusmodi præcisio, facile concedam, conceptum viventis esse analogum Deo, & creaturæ, sic tamen, ut Deus sit analogatum principale, propter rationem D. Thomæ supra n. 11.: Deo enim propriissimè convenit se actuare citra determinationem ab extrinseco, & ejus actualitas est operatio immanens eminentiali modo.

CAP. II.

SOLVUNTUR OBJECTIONES VARIÆ.

Ubi quadruplex sit Vivens, & Vita?

25 **A**Dversus datas definitiones viventis, & vitæ, præter ea, quæ jam solvimus, aut præoccupavimus, *objic. 1.*: plures iunt actus vitales, quorum productio determinatur ab extrinseco, nempe omnes, qui nec immediatè, nec mediatè procedunt à voluntate libera: non ergo est contra conceptum viventis quod ab extrinseco determinetur ad operandum. Quod autem determinatio sit, vel non sit naturalis, & perpetua, quid refert? *Resp.*: Solum obstat communi conceptui viventis determinatio ab extrinseco, quæ naturalis sit, & perpetua, sive accepta jam à primo instanti, & pro omni instanti, & quæ insuper comprehendat omnem illius suppositi operationem ex sua specie immanentem. Cur autem determinatio hujusmodi magis obstat, quam alia proveniens quidem ab extrinseco, sed sine conditionibus iisdem; ratio petenda est ab inductione, quâ solâ pro-

probantur quidditates, ac definitiones rerum. Omnia non viventia talem determinationem habent. Contrā verò nullum novimus vivens, quod illā non careat: non enim planta naturaliter determinata est ab extrinseco, ut pro omni instanti, etiam primo, se nutriat, nedūm ut omni vegetet modo, quo potest, v. g. folia, floresque producendo: nec res cognoscitiva, ut pro omni instanti cognoscat, & appetat, quantum capax est. Hinc oritur illa pro diversis temporibus immanentium operationum varietas, quæ in viventibus præ immanens elucet. Hinc item oritur, quod omne vivens, etiam non liberum, suam sibi quasi proprio Marte comparat determinationem proximam ad plures operationes: nam cognoscitivum adquirit species, quibus determinatur ad cognoscendum: & vegetativum attrahit, præparat, & applicat materiam alimenti, quâ determinatur ad se nutriendum. Unde jam operatur ex se ipso, & se ipsum inducit in operationem, ut supra n. 9. poscebat D. Thomas.

26 *Objic. 2.*: nutritio est actus vitalis; & tamen non est immanens ex conceptu specifico: eadem quippe unio (vel pars animæ in plantâ), quæ nutritione adquiritur, potuit effici ab extrinseco, si nempe Deus hominem, aut plantam in statu perfecto produceret, sicut in Mundi exordio, vel si materia, quæ nutritioni servit, fuisset primigenia. *Confirm.*: quia nec homo, nec planta est in statu connaturali, donec habeat molem, aut staturam perfectam, vel saltem idoneam ut homo ratione utatur, & planta fructificet. Tum quia moles ista naturaliter debita est. Tum quia ille dicitur status connaturalis, quo res apta redditur ad proprias operationes exercendas, ut patet in aquâ, vel igne: operatio autem propria respectu hominis est usus rationis, & respectu plantæ fructificatio. Nutritio igitur,

quæ ista moles acquiritur, ad connaturalem statum pertinet; cum tamen verè vitalis sit.

27 *Resp.*: In opere nutritionis sola actio, quæ convertitur alimentum in substantiam alii, formaliter vitalis est: nam aliæ præcedentes, ut concoctio cibi, formatio chyli, attractio, & distributio succi nutritivi, vitales sunt arguitivè tantum, cum vel sint transeuntes, vel in motu locali consistant. Illa verò actio convertiva, ex sua specie immanens est, non quidem ratione termini absolutè sumpti (cum hic possit ab extrinseco produci), sed ratione termini ut immediatè producibilis à principio talis speciei: non enim potest nova pars formæ, vel nova unio, tum informativa, tum continuativa, immediatè produci transeuntes à principio ejusdem speciei cum vivente, quod nutritur. Si producatur à solo Deo, clara est diversitas: si autem à generante, debet intervenire virtus seminis, quæ non concurrat ad nutritionem, & quæ speciei distinguitur à virtute nutritivâ. Cum igitur actio specificetur etiam à principio, ut ostendimus in Physicâ tract. 3., nulla est possibilis actio transiens, à quâ non differat speciei actio nutritiva, quæ proinde immanens evadit ex conceptu specifico. *Dices*: si duæ plantæ ejusdem speciei penetrarentur, posset altera per vim nutritivam convertere alimentum in substantiam alterius. *Negatur* hoc: quia nulla planta vim habet vivificandi materiam extraneam, seu non sibi continuativè unitam, nisi per generationem, quæ virtute seminis peragitur. Ex his colliges, actionem nutritivam esse speciei diversam à generativa, quidquid alij dicant.

28 *Confirmatio* litem movere de nomine *status connaturalis*, à quo abstinet nostra definitio viventis in communi, quæ proinde nequit ex eo capite impugnari. Nihilominus, ut communis illa definitio n. 10. pro vivente

creato propugnetur, *neg. Antec.* : quia communi usu non dicitur status connaturalis, nisi qui debet perpetuo rem comitari, ita ut res in nullo instanti possit eo privari sine violentia, vel miraculo. Quis autem dicat, fetum humanum pati violentiam, donec ratione uti valeat? aut plantam, donec fructificet? Nec obstant probationes adjunctæ. Nam ea moles debita quidem est, sed non pro omni tempore. Aptitudo autem ad proprias operationes non pertinet ad statum connaturalem, nisi quando ex natura rei debet esse uniformis pro omni instanti, ut accidit in aqua, & igne, & non accidit in viventibus corporeis, quæ pro diversis ætatibus diversas operationes, & aptitudines requirunt. Si hinc inferas: ergo nec ad connaturalem statum pertinebit ea corporis dispositio, quam fetus habet in primâ animatione, siquidem nutrimentum variatur decursu ætatis. *Nego. Consequ.*, si sermo sit de illâ tantum cordis, aut cerebri particula, quæ primitus animatur: ea quippe decursu vitæ non variatur quoad dispositionem, sicut non variatur quoad materiam juxta sententiam valde probabilem, de quâ in *Physicâ. tract. 1. d. 4. c. 5. l. n. 16.* Quod si amplectaris aliam sententiam, de quâ *ibidem. n. 20*, dici poterit, materiam minimi naturalis cum suâ dispositione perpetuo manere saltem in æquivalenti: quia, si amittatur, necessario substituenda est alia similiter disposita, & per nutritionem acquisita.

29 Sed hinc *objic. 3.* : nutritio ex se tendit ad conservandum, & reparandum statum connaturalem, qui brevi periret cum vivente ipso, nisi nutritio repararet detrimenta materiæ continua transpiratione resoluta, necnon detrimenta debiti temperamenti, quod morbo vel aliâ causâ sæpe læditur: non ergo magis est operatio vitalis, quàm actio, quâ recuperat aqua frigus amissum, ut se restituat in statum

connaturalem. *Resp.* Si materia primigenia (quæ sola cum suo temperamento in rigore pertinet ad statum connaturalem, utpotè sola sufficiens, ut vivens connaturaliter existat in primo instanti) sit inamissibilis decursu vitæ, ut fert sententia nuper allegata, nullum nec in se, nec in temperamento suo detrimentum patitur, quod nutritione reparatur, dum enim læditur temperamentum ejus, mors sequatur necesse est. Nec eam materiam conservat nutritio, nisi removendo prohibens, sive augendo molem, cujus vallo magis arcentur agentia contraria.

30 Si autem materia primigenia sit amissibilis, ne sic quidem nutritio tendit immediate ac formaliter ad reparandum statum connaturalem, sed solum mediate ac materialiter, adquirendo scilicet materiam, aut substantiam, ex quâ per aliam causam reparatio fiat. Nutritio enim, cum sit speciei augmentationis, immediate & formaliter solum tendit ad augendam substantiam præexistentem, ut patet in primo instanti, quæ incipit nutritio fetus animatus; tunc enim præexistit integra materia primigenia, neque ulla facta est jactura, quæ nutritione reparari debeat. Postea verò, dum materiam præhabita resolvitur, loco illius subrogatur quidem substantia per nutritionem acquisita: verum hæc subrogatio (quæ consistit in retentione novæ substantiæ simul cum amissione veteris) non est nutritio, nec actio vitalis; quia non fit nisi post instans nutritionis, quo transacto jam à solo Deo conservatur nutritionis terminus, ut vis nutritiva ad novas acquisitiones expedita maneat. Porro temperamenti læsi reparatio in materia præhabita non fit à cibo quatenus nutriente, sed quatenus habente rationem medicinæ, seu pharmaci, ut notavimus disp. 1. de Gener. n. 54. Extensio autem organizationis & conspersionis ad novam materiam non est

vitalis; quia præcedit nutritionem substantialem, est que actio transiens, quæ vivens præparat materiam alimentii, priusquam illam sibi continuative uniat: vel, si hæc aut alia accidentia radicantur effecienter à nova parte substantiæ ut proprietates ejus, non sunt immediati effectus nutritionis, sed emanationis, quæ supponit perpetuam ejusdem novæ partis determinationem quasi ab extrinseco, videlicet instat illius, quæ ab extrinseco accipitur in prima generatione viventis.

31 *Objic. 4.* : aggeneratio ignis non est actio vitalis; cum tamen sit ultra statum connaturalem, & immanentiam habeat non minus, quam nutritio plantæ. *Resp.* Aggeneratio, quæ ignis in materia continua producit ac sibi continuative unit augmentum propriæ formæ, ideò non est actio vitalis, quia non est immanens ex conceptu specifico, non solum quatenus producit novam partem ignis formæ (quæ pariter ab eadem virtute produceretur in materia merè coagulata), sed etiam quatenus terminatur ad unionem continuativam novæ illius formæ cum præcedente. Talis quippe actio specie non differt ab actione transeunte, quæ posset eadem unio ab alio igne produci: nam illa ipsa unio, quam in se producit ignis A., potuit transeunter produci ab igne B. per virtutem unanò similem, si nimirum ab igne B. primò produceretur ignis A. cum hoc eodem augmento. Unde negandum, quòd aggeneratio sit æque immanens, ac nutritio.

32 *Objic. 5.* : potest homo, vel Angelus intelligere, atque adeò vivere, per intellectionem à solo Deo productam, & insulam. Et saltem arbor vivit per insitionem rami, quæ ab extrinseco est tam effective, quàm determinative. *Resp.* Neganda omninò est possibilitas intelligendi per intellectionem ab extrinseco insulam, saltem

nisi Intellectus illam sibi uniat ab intrinseco, ut ita verificetur aliquatenus eam immanenter haberi: aliter iavertenda erit notio vitæ ab omnibus recepta. Sed hac de re fufius, cum de constitutivo intellectionis agemus. Nec arbor vivit per appositionem rami ab extrinseco, sed per productionem unionis, quæ ramum continuat secum; quæ productio est ab intrinseco, & ex suâ specie immanens eadem ratione, quam pro nutritione dedimus n. 27. Id ipsum intellige de actione, quæ pars nasci recens abscessa, & iterum applicata, reuniri solet. Ad extremum advertite, quòd productio durationis (si duratio est modus à re durate distinctus) non est actio vitalis, etiam in viventibus; non quidem ex defectu immanentiam; sed quia, licet divisibilis, semper tamen est una actio continua, pertinet ad statum connaturalem, supponens que determinationem perpetuam cum primo esse rei ab extrinseco acceptam.

Indicantur varia genera viventium, & actionum vitalium.

33 Vita in communi dividitur 1. in physicam, & intentionalem. Dicitur vita physica, quæ per productionem realem exercetur: intentionalis verò quæ per alicujus objecti cognitionem, aut appetitionem. Plantæ vitam habent purè physicam: Deus vitam purè intentionalem quoad actus absolutos physice improducos: Angelus, homo, & brutum, vitam simul physicam & intentionalem: percipiunt enim, & appetunt objecta per actus, quos physice producant. An possit in creatis aliquando dari vita intentionalis sine physica, discutimus alibi. Dividitur 2. in vitam in actu primo, & vitam in actu secundo: vel, quòd eodem modo, in vitam per modum principii potentis elicere operationem vitalem, & vitam per modum operationis actualis.

Vita per modum principij, saltem substantialis, dicitur *vivens*, tum substantivè ratione virtutis, aut quidditatis vitaliter activæ (quæ sufficit, ut homo v. g. dicatur simpliciter vivens, aut vivus, etiamsi nihil actu operetur) tum adjectivè ratione operationis, dum illam elicit. Vita vero per modum operationis, solum in Deo est vivens *ut quod*, propter indistinctionem à substantiâ & essentiâ Divinâ. Utrum in Deo detur actus primus intelligendi, virtualiter aut ratione distinctus ab intellectu actuali; an verò in ipsâ intellectione consistat essentia Dei; disputabunt Theologi. Quòd in creatis actus primus vivendi, seu principium vitale, realiter distinguatur ab operatione, certum est, & ex utriusque separabilitate demonstrabile. Doctrina verò Corpulcularium, præsertim Maignanitarum, quæ male cum distinctione istâ coheret, satis refutata est in Dissert. prælim. ad Physicam n. 33.

34 Principium vitale, seu vivens, in rebus creatis subdividitur in intellectivum, sensitivum, & vegetativum. Posset quidem immediatius dividi in vegetativum, & cognoscitivum, sub quo sensitivum, & intellectivum comprehenduntur: sed usitator est divisio illa trimembris. Intellectivum igitur est, quod se movet per cognitionem immaterialem: sensitivum, quod per materialem perceptionem objecti: vegetativum, quod per nutritionem. Intellectivum convenit homini, & Angelo; quamquam in homine rationale dicitur: sensitivum convenit homini, & bruto: vegetativum, homini, bruto, & plantæ. Hæc membra inter se distinguuntur saltem formaliter; non tamen semper & ubique realiter: nam, licet intellectivum separaretur à cæteris in Angelo, & vegetativum in plantâ; in homine tamen realiter identificantur omnia, & in bruto duo. Porro partitio hæc est adæquata: quia nullum in creatis est

vivens, quod sub his generibus non comprehendatur. Nec oportet addere vivens appetitivum, quasi novum genus: nullum enim est appetitivum (appetita elicito, qui solus est vitalis), quod non simul sit cognoscitivum sensu, vel intellectu, & è converso; atque ita quidem, ut vis appetitiva præsupponat realiter aut formaliter vim cognoscitivam, ab eaque radiceur quasi proprietatis: quod non accidit in vegetativo, & sensitivo, etiam cum realiter identificantur. Nec obstat, quòd appetitio sit genus operationis vitalis à cognitione diversum. Nam operationum genera multiplicantur ex diversitate rationis formalis *sub quâ*; viventium autem genera, non nisi ex separabilitate saltem non mutua, vel ex eo, quòd non invicem coordinentur ut essentia & proprietatis.

35 Sed *objicies*: locomotivum communiter numeratur inter viventium genera, seu gradus, qui proinde quatuor esse dicuntur: non ergo adæquata est partitio illa trimembris. *Resp.* Locomotivum, id est, progressivum, inter gradus viventium numeratur, non quòd sit genus viventis à toto genere sensitivo diversum, sed solum majoris claritatis gratiâ: quia enim vulgus ex motu progressivo (nempe ex incessu, volatu, vel natatu) dignoscere solet viventia sensu prædita, placuit Philosophis in ipsâ numeratione graduum indicare, quædam insuper esse sensitiva, quæ vix motum habent, vel certè non gradiuntur, quamvis aliquatenus se contrahant, ac dilatent; cuiusmodi sunt ostrea, conchylia, polipi. Quapropter graduum sensitivum partiuntur in duos; quorum alter nomine *locomotivi* comprehendit animalia, quæ dignoscuntur ex motu locali (non tamquam ex vitâ, sed tanquam ex signo vitæ); alter verò comprehendit animalia immota nomine *sensitivi* cum restrictione *sine motu*, tacite subaudita. Posset quidem alijs

partitionibus augeri numerus graduum ob rationes consumiles: sed hæc visa sunt cæteris congruentior.

36 Solet insuper vitale principium subdividi in substantiale, & accidentale. Substantiale in viventibus corporeis est anima, in Angelo substantia ipsius. Accidentale est accidens per se exactum à substantiâ, ut simul cum ipsâ infuat in actus vitales titulo vitalitatis. Ita colligitur ex communi sententiâ; quæ idcirco rationem vitalis principij accidentalis attribuit solis potentij intellectivæ, volitivæ, &c. (si ab animæ substantiâ distinguuntur); non verò speciebus, & habitibus: quia species non influit in cognitionem titulo vitalitatis, sed representationis: habitus autem, sive acquisitus, sive infusus, non est per se exactus à substantiâ; & infusus solum influit in actum titulo supernaturalitatis. Non desunt tamen, qui etiam habitus & species vocent principia vitalia: & è converso, qui nullum accidens velint esse vitale principium. Quâ in re dissidium est ferè vocale.

37 Certum videtur, quòd *vivere* soli substantiæ propriè convenit; quia nomen *vita*, prout significat principium vivens, seu vivum, *impositum est* (inquit D. Thomas 1. p. q. 18. ar. 2. c.) *ad significandam substantiam, cui convenit secundam suam naturam movere se ipsam. Unde vivum* (subdat S. Doctor) *non est predicatum accidentale, sed substantiale.* Certum est etiam, accidens posse dici principium vitale *ut quo*, si hoc tantum denotet, esse virtutem accidentalem, quæ juvatur substantia ut vitales actus eliciat. Atque hoc sensu, non solum potentij, sed etiam habitus, & species, vocari possunt principia vitalia. Unde solum videtur superesse questio, an potentia potius, quam habitus, & species, nomen principij vitalis *ut quo* mereatur speciali titulo, nempe quia per se exigitur à substantiâ, simulque influit in

actum formaliter ut vitale? Quâ in questione non est cur discedamus à communi sententiâ. Cur autem accidentalis potentia non sit propriè vivens, ratio est, quia non operatur propriè immanenter: quamvis enim efficiat actum vitalem, non illum in se recipit, ut suo loco dicemus: ideoque non dicitur movere se ipsam, sed juvare animam ut se moveat. *Dices*: ad operandum immanenter more viventis, sufficit quòd potentia activa, & receptiva operationis pertineant ad idem suppositum, licet inter se realiter distinguantur; ut notatum est suprâ a. 13. *Dist.*: si pertineant constitutive, seu tamquam partes ejusdem suppositi, *conced.* si utraque, vel altera, pertineat ad idem suppositum adjectivè, seu tamquam accidens superadditum, *neg.*: nam alioquin lux producens calorem in aëre, vel crystallo, cui inest, immanenter operaretur more viventis, proprièque diceretur movere se ipsam: quod etiam accideret impulsui producenti motum in lapide, cui inhaeret; necnon primis qualitibus secundas producentibus in subjecto proprio.

38 Jam verò vitalium actionum genera numerari possunt quinque. Primum continet eas, quæ spectant ad lineam intelligendi, seu immaterialiter cognoscendi. Secundum continet spectantes ad lineam volendi, seu immaterialiter appetendi. Tertium spectantes ad lineam sentiendi, seu materialiter cognoscendi. Quartum spectantes ad lineam materialiter appetendi. Quintum spectantes ad lineam vegetandi. Duo priora sunt propria viventis intellectivi: tertium & quartum sensitivi: & ultimum vegetativi. Præter hæc genera, nulla videtur esse actio propriè & formaliter vitalis. Nam productio potentiarum, præsertim intellectivæ, & volitivæ, ab animâ, vel Angelo, communiter censetur non vitalis, licet sit immanens in specie; quia pertinet ad

statum naturalem, & non provenit sub ea ratione, sub qua vivens se actuare potest ultra illum statum. Si tamen velis cum nonnullis, eam esse vitalem (quod satis verisimile videtur), reducere ipsam poteris ad lineam intellectio- nis, aut volitionis, cujus rationem formalem volitionaliter participat.

39 Productio specierum ab Intellectu agept, communiter etiam dicitur non vitalis; quia per eam non tam operatur Intellectus nomine proprio, quam nomine objecti. Si tamen immediate proveniat ab anima, eidem- que inhæreat, nihil prohibet eam dici vitalem, redncique ad lineam intelli- gendi. Idem nota de productione habi- tus, si forsitan sit immediate ab anima, & in anima. Si autem habitus a solis actibus producat, ut passim suppo- nitur, vitalis non erit ejus productio ex defectu immanentiæ, tum respectu ani- mæ, à qua non oritur, tum respectu actuum, quibus non inest. Actio ge- nerativa viventis, si sumatur pro for- matione seminis, est vitalis, utpotè quædam species nutritionis, sicut etiam formatio sanguinis: quia, licet sanguis & semen in animalibus non animentur, verè tamen sunt partes corporis viven- tis, ut infra dicemus; ideòque produc- tio, vel augmentatio eorum virtute ani- mæ, principium habet activum & pas- sivum intra idem suppositum. Si verò actio generativa sumatur pro decisione seminis, vel pro ejusdem concursu ad formationem fetus, est actio transiens, adeò que non vitalis. De alijs actioni- bus nulla videtur esse ratio dubitandi, excepto motu locali, de quo satis dic- tum est supra.

CAP. III.

QUID, ET QUOTUPLEX SIT ANIMA?

40 Circa naturam, seu quidditatem animæ, plurimi fuere veterum Philosophorum errores; qui-

bus referendis, & refellendis impen- dit Aristoteles totum Librum 1. de Ani- ma. Ipse verò lib. 2. cap. 1. doctrinam tradit, ex qua eruitur hæc animæ defi- nitio celebris: *Actus primus corporis physici organici, potentia vitam habentis.* Per quatuor priora verba significatur, animam esse formam substantialem, cui soli convenit esse actum primum cor- poris physici, seu naturalis, ut ex dic- tis tract. 1. Physicæ abundè constat. Particula *organici* denotat, corpus phy- sicum, cujus anima est actus, instruc- tum esse debere partibus dissimilari- bus, quæ scilicet dispositæ sint multà heterogeneitate accidentium, variæque figuræ, cum venis, fibris, alijsque ductibus ad vitæ functiones necessarijs: quod magis explicatur per illud addi- tum, *potentia vitam habentis.* Dubium tamen est, quo sensu hic accipiatur *corpus organicum*, Vel, ut loquitur Aristoteles, *corpus, cujus partes sunt instrumenta*, nempe ad vitaliter ope- randum. Hoc nomine significari mate- riam primam cum forma corporeita- tis, sentiunt Scotistæ; quorum funda- mentum propositum, & solutum est in Physicâ tr. 1. d. 5. c. 11. Apud cæteros Philosophos duplex est acceptio cor- poris organici, utraque satis probabi- lis, ut ostendit Exim. Doctor lib. 1. de Anim. c. 2.

41 Nam primò potest accipi cor- pus organicum pro materiâ primâ cum organizatione accidentali. Unde sensus definitionis erit, *Actus primus informativus materiæ, per se exigens illam esse orga- nizatam*; vel, *Actus primus debitus mate- riæ organizatæ, & ultimò dispositæ ut vi- viscetur*; hanc enim ultimam, seu pro- ximam dispositionem requirunt illa ver- ba, *potentia vitam habentis, vitam sci- licet substantialem*, quæ est ipsa ani- ma. Hoc sensu definitio excludit for- mam embryonis, aut cadaveris, quæ, licet sit in materiâ organizata, non per se exigit organizationem, vel certè non

DISP. I. QUID, ET QUOTUPLEX SIT VITA, ET ANIMA? 177

est debita materiæ, ut proximè apta vivificari: quâ ratione manet etiam ex- clusa quævis alia forma, quæ loco ani- mæ divinitus infunderetur materiæ pro- ximè animabili. Hæc acceptio videtur esse ad mentem Aristotelis, qui cit. cap. perspicuè docet, corpus, quod in definitione animæ ponitur, se habe- re ut subjectum, & materiam, atque ex eo & animâ unum fieri; quod non ve- rificatur nisi de corpore incompleto, seu de materiâ primâ pro priori natu- ræ organizatâ. Nec vitium est, quòd in definitione animæ ponatur organi- zatio accidentalis, dum ponitur in obliquo, tanquam conditio necessaria ex parte subjecti, seu tanquam conno- tatum, aut terminus exigentiæ, sicut sensatio in hac definitione animalis, *Principium sentiendi.* Nec item vitium est, quòd anima definiatur per ordi- nem ad subjectum dispositum ad vitam substantialem, idest, ad ipsam animam: quia nomina, *vita*, & *anima*, non sunt synonyma, nec æquè obscura, præ- sertim si præmittatur notio, vel con- ceptus viventis, & vitæ.

42 Secundò potest accipi corpus organicum pro toto composito, seu pro corpore substantialiter completo per animam ipsam: quo sensu anima est actus corporis, non infor- mativus, sed constitutivus, & specifi- cativus: & sensus definitionis erit, *Actus primus, quo constituitur corpus radi- caliter organicum, adeoque potentia vitam habens*, vitam scilicet in actu se- cundo, seu operationem vitalem. De- finitur ergo anima per ordinem ad suum effectum formalem, qui est con- stituere corpus vivum, seu vivens in actu primo, vel, quod perinde est, *potens operari vitaliter*; quæ clarior expressio est, quam *animatum*, aut *habens ani- mam*. Acceptio ista magis est ad men- tem Aristotelis, qui loc. cit. text. 8. di- cit, animam esse rationem, substan- tiam, & quidditatem corporis ta-

lis, & corpus hoc habere in se princi- pium insitum motus, & quietis: & text. 10. *Non est (inquit) id potentia vivens, quod abjecit animam, eaque va- cat; sed id, quod ipsam habet.* Est etiam Doctoris Angelici, qui 1. p. q. 76. art. 4. ad 1., explicans Aristotelicam animæ definitionem, ait: *Manifestum est, quòd in eo, cujus anima dicitur actus, etiam anima includitur, eo modo loquen- di, quo calor est actus calidi, & lumen est actus lucidi: non quòd seorsim sit luci- dum sine luce: sed quia est lucidum per lucem.*

43 Consequenter dicendum est, per verbum *organici* non tam sig- nificari organizationem accidentalem, quam substantialem, aut radicalem, consistentem in animâ ipsâ prout uni- tà materiæ, cui eo ipso debitam reddit varietatem accidentium, & organorum pro vitæ functionibus exercendis: hoc enim sensu corpus organicum est for- malis effectus animæ. Unde D. Tho- mas loc. cit., *Per animam*, inquit, & *est corpus*, & *est organicum*, & *est potentia vitam habens.* Hinc, si anima divi- nitus informaret materiam non acci- dentaliter organizatam, adhuc esset ac- tus corporis organici; quia constitueret corpus, cui debita esset illa organi- zatio. Similiter illud, *potentia vitam habentis*, intelligendum de potentia substantiali, seu radicali, quæ sola con- sistit in animâ, & ab animâ tribuitur composito in genere causæ formalis. Si quæras, an ultima ista pars definitionis aliquid addat supra verbum *organici* Communis responsio est, solum adde- re majorem explicationem: nam de cætero idem formaliter esse videtur corpus organicum (sensu nuper expo- sito), ac corpus potentia vitam habens: quia ratione potentiæ substantialis, quæ vitaliter operari potest, sibi debita red- dit organa vitæ functionibus inservien- tia. Qualiter autem rationalis anima, licet spiritualis, tribuat homini gradum

corporis, & accidentia organica radicet; satis in Physicâ explicuimus tr. 1. disp. 5. c. 1.

44 Aliam animæ definitionem dedit Aristoteles lib. cit. cap. 2., dicens, animam esse *Principium, quo vivimus, sentimus, loco movemur, & intelligimus*. Ubi verbum *vivimus* pro nutritione accipitur, tribuendo scilicet (ut sepe alias fieri solet) nomen genericum infimæ speciei: verbum autem *loco movemur* ponitur pro sensatione speciali, quæ motum progressivum causat, & non est communis omnino sensitivo, ex dictis n. 35.; vel potius ponitur ut signum appetitus elicti, a quo determinatur localis motus animantium; & hoc pacto significat novum genus operationis vitalis. Definitio hæc primo aspectu soli convenit animæ rationali. Aristoteles tamen, & ejus Interpretes communiter eam referunt ad animam in communi; non ita, ut quævis anima sit principium omnium operationum, quæ in definitione numerantur; sed ita, ut quatuor illa operationum genera circumscribant totam amplitudinem operationis vitalis generatim acceptæ, cujus principium est anima ut sic. Unde sensus erit, animam esse principium operationis vitalis, quæ reperitur in quolibet ex his numeribus, nutrire, sentire, appetere, intelligere: esse, inquam, principium quo, activum, & primum, seu per modum primæ radicis, aut naturæ compositum constituentis; sic enim explicat Aristoteles, & omnes intelligunt. Disputant Aristotelis Interpretes, an hæc sit propria, & quidditativa definitio? Et an per eam recte demonstraretur prior illa nuper exposita Quæ, & alia dubiola super utraq; definitione, videri possunt apud P. Suar. lib. 1. de Anim. c. 1. 2. & 3. Nobis tunc sufficit, quod prior definitio, *Animæ primus corporis &c.* communiter in omni Scholâ recipitur, non solum ut

univoce conveniens omni animæ, eamque discernens ab omni non ipsâ, sed etiam ut essentialis, aut quidditativa, eam exprimat ordinem ad proprium animæ subiectum, vel ad primum effectum formalem, qui ordo constituit meaphysicam essentialiam animæ.

45 Quod attinet ad divisionem animæ in communi, potest anima immediate dividi in vegetativam, & cognoscitivam; ac deinde cognoscitiva subdividi in sensitivam, & intellectivam, vel, quod perinde est, in cognoscitivam materialiter, & cognoscitivam immaterialiter. Sed clarioris doctrinæ gratia communiter dividitur anima in vegetativam, sensitivam, & intellectivam, seu rationalem. Quarum prima consistit corpus organicum potens nutrire; secunda, corpus organicum potens sentire; seu materialiter cognoscere: tertia, corpus organicum potens intelligere. Vel, juxta posteriorem animæ definitionem, prima est principium nutritionis, secunda sensationis, tertia intellectus. Divisio hæc, si duo priora membra sumantur præcisè ut jacent, nulla exclusione subintellectâ, non est divisio realis, sive in membra realiter distincta; cum omnia realiter identificentur in animâ hominis, & duo priora in animâ bruti, ut mox dicam: est tamen in membra ratione distincta, distinctione fundatâ in magna diversitate operationum, ad quas ordinem habent. Ut ergo divisio realis sit, dividenda est anima in *partem vegetativam* (quæ plantarum est propria), *vegetativam & sensitivam tantum* (quæ brutis convenit), & *vegetativam sensitivam & rationalem simul* (quæ solius est hominis): sic enim per adverbia, *partem, tantum, simul*, exprimitur positiva realis identitas exclusio, quam ante se invicem habent tres illi gradus animarum ex differentijs plantarij, belluini, & humani.

46 Qualiter autem idem gradus,

47 Quæritur hæc 1., an verum sit, quod n. 45. indicavimus, in homine realiter identificari prædictos animæ gradus tres? an potius in quovis homine sint tres animæ realiter distinctæ, videlicet purè vegetativa, purè sensitiva, & purè rationalis? Hoc secundum tenuerunt aliqui Veteres, relati à P. Suar. d. 13. Met. l. 10.. Idem re ipsa cum recentibus Atomistis tenet Tosca Compend. Philos. tr. 10. lib. 7. cap. 3. propos. 19., ubi docet, foetum humanum gradatim acquirere primò animam vegetativam, deinde sensitivam, ac demùm rationalem, omnes

Duplex questio resolvitur.

48 Hæc tamen sententia de pluribus in homine animabus, in omni Scholâ rejicitur, & ab Eximio Doct. loc. cit. censetur philosophice improbabilis, & in Fide parum tuta. Merito quidem: nam, ut omittam argumenta, quæ in Physicâ fieri solent contra pluralitatem formarum, etiam subordinatarum, in eadem materia, nullâ ratione probari potest necessitas ejusmodi animarum, vel insufficientia rationalis animæ ad operationes vegetandi & sentiendi, in corpore exercendas. Quod enim operationes istæ valde distant, tum inter se, tum ab actibus intelligendi, nihil probat: alioquin, cum magna sit diversitas inter operationes intelligendi, & volendi, nec non inter apprehensionem & discursum, inter amorem & odium, adstruenda esset in eodem homine multiplex anima rationalis; ut etiam multiplex anima sensitiva juxta diversitatem actuum phantasticæ, visus, auditus, &c. Nec obstat, quod operationes illæ materiales sint: nam, si rationalis anima, tamen spiritualis, potest esse forma corporis, eidemque physice unari, cur non & elice-

realiter inter se distinctas, atque ita sociabiles, ut quæ supervenit, præcedentis entitatem non destruat, nec excludat. Dico *re ipsa*: quia hic Auctor simul docet, primam animam per adventum secundæ, & hanc per adventum tertiæ, licet nihil amittant propriæ entitatis, desinere tamen esse animas, quia desinunt esse actus primi, eo quod principatum amittant, & superiori animæ subordinentur. Verùm hoc, ut vides, est amittere nomen, non realitatem animæ; siquidem perseverat in homine totum id, quod in plantâ est anima vegetativa, & in bruto sensitiva, & quod sufficeret, ut corpus humanum esset animal brutum, si Deus illi sano & integro negaret, aut auferret animam rationalem; ut concedit Tosca ibid. propos. 18.

48 Hæc tamen sententia de pluribus in homine animabus, in omni Scholâ rejicitur, & ab Eximio Doct. loc. cit. censetur philosophice improbabilis, & in Fide parum tuta. Merito quidem: nam, ut omittam argumenta, quæ in Physicâ fieri solent contra pluralitatem formarum, etiam subordinatarum, in eadem materia, nullâ ratione probari potest necessitas ejusmodi animarum, vel insufficientia rationalis animæ ad operationes vegetandi & sentiendi, in corpore exercendas. Quod enim operationes istæ valde distant, tum inter se, tum ab actibus intelligendi, nihil probat: alioquin, cum magna sit diversitas inter operationes intelligendi, & volendi, nec non inter apprehensionem & discursum, inter amorem & odium, adstruenda esset in eodem homine multiplex anima rationalis; ut etiam multiplex anima sensitiva juxta diversitatem actuum phantasticæ, visus, auditus, &c. Nec obstat, quod operationes illæ materiales sint: nam, si rationalis anima, tamen spiritualis, potest esse forma corporis, eidemque physice unari, cur non & elice-

re operationes à corpore penderent? Accedit, quod paucim experimur, ex nimia attentione ad actus intellectivæ facultatis impediri operationem sensus, immò & nutritionem: si autem operationes istæ à distinctis animabus penderent, non esset cur aliq̄ alijs impedirentur.

49 Porro sententiam hanc parum in Fide tutam esse, patet ex 8. Synodo Generali, seu 4. Constantinopolitana, quæ can. 11. anathema dicit asserentibus, in homine duas esse animas. Quod etiam traditur ut dogma certum in lib. de Ecclesiast. dogmat., qui D. Augustino tribui solet, cap. 15. per hæc verba: *Neque duas animas esse dicimus in uno homine; sicut Jacobus & alij Syrorum scribunt; unam animalem, quæ animetur corpus, & immixta sit sanguini, & alteram spiritualem, quæ rationem ministrat: sed dicimus, unam esse, eandemque animam in homine, quæ & corpus suâ societate vivificet, & semetipsam sua ratione disponat.* Similia habent SS. Augustin. & Damascen. apud P. Suar. l. c. n. 24. Unde non solum damnatur error ponentium duas in uno homine rationales animas, & error Manichæorum duas ita fingentium, ut altera à bono Deo, altera à Deo malo, quem ipsi somniabant, indita esset; verum etiam, præciudicando ab his erroribus, absolute damnatur eorum opinio, qui duas animas adstruunt in uno homine, alteram animalem, aut sensitivam, alteram spiritualem, & rationalem. Accedit absurdum ab Exim. Doctore deductum, quod scilicet Christus moriens aliquam substantiam Verbo unitam simpliciter dimisisset, nempe animam purè sensitivam, quæ tunc perisistat dicenda erit; siquidem nec mansit unita corpori (alioquin corpus mansisset vivum, quod est hæresis), nec extra corpus conservata fuit, cum id fieri non posset sine grandi miraculo, Ecclesie & Patribus incognito. Falleret igitur

Axioma Theologicum de Verbo Divino, *Quod semel assumpsit, nunquam dimisit.*

50 Nec quidquam prodest negare cum Tosca nomen *anima* inferioribus animabus in præsentia superioris, eo quod principatum amittant. Nam 1. persistit integra difficultas de morte Christi D.: si enim tunc anima sensitiva, rationali abscedente, mansit in corpore, iterum recuperavit principatum, & nomen *anima*, proindeque reddidit corpus in triduo animatum, & vivum, contra dogma Fidei: si autem à corpore separata fuit, destructam, aut in atomos dissipatam fuisse necesse est, adeoque à Verbo dimissam. 2.: nomen *anima* est nomen naturæ, non officij extrinsecus impositi, & amobilis: est enim proprium nomen formæ substantialis, potentis elicere in corpore operationes vitales; nec aliud indicat titulus *actus primi*, ut supra vidimus. At anima, seu vegetativa, seu sensitiva, qualis à Tosca ponitur, per adventum rationalis nihil amittit substantialitatis, aut virtutis propriæ ad motus vitales. 3.: qui poneret in uno homine tres substantias, materiam informantem, & aptas elicere actus intelligendi, quamvis eas diceret subordinatas, & inferioribus negaret primatum, & nomen *anima*, non effugeret errorem multiplicantium rationales animas in eodem homine: ergo nec effugit errorem multiplicantium animas diversi generis, qui tres substantias adstruit materiam ejusdem hominis informantem, & aptas elicere vitales motus vegetandi, sentiendi, & intelligendi. 4.: facultas vegetativa in plerisque actibus (v.g. in motu cordis, circulatione sanguinis, conversione alimenti in substantiam aliti) non subest imperio rationis, nec à sentatione dependet: facultas item sensitiva, non expectato actu rationis, elicit actus audiendi, odorandi, tangendi, dolendi,

&c.;

&c.; quod maxime præstat in pueris, & fatuis. Neutra igitur ita in homine subijcitur, aut subordinatur superiori animæ, ut non retineat independentiam quoad actus plurimos, immò in fatuis & pueris quoad omnes: ergo retinet utraque principatum veræ animæ proprium.

51 Quod de homine diximus, de bruto pariter cum proportione intelligendum, in eo scilicet non esse duas animas, purè vegetativam, & purè sensitivam, sed unicam, à quâ tam nutritio, quam sensatio proveniat. Confirmari hoc potest ex eo, quod brutum constans animâ integraliter divisibili, v. g. coluber, per nutritionem producit novas partes animæ sensitivæ; quæ certè ab animâ purè vegetativâ, utpotè inferioris ordinis, produci nequeunt: ergo nutritio colubri provenit ab animâ vegetativâ, quæ simul sensitiva est. Immo independentè à divisibilitate animæ bruti, simile argumentum fieri potest in actione generativa, quæ animæ vegetatricis est propria. Dum enim leo leonem generat, in eo causat animam sensitivam: ergo hæc causatur ab animâ vegetativâ generantis, quæ proinde sensitiva simul esse debet; alioquin superiorem animam causabit, quod absurdum est.

52 *Objic. 1.:* in Sacris Litteris non semel distinctè nominantur quasi res duæ, spiritus & anima hominis; ut cum dicitur Daniel. 3., *Benedicite spiritus, & anima iustorum Domino*: ergo in homine, præter spiritum, seu animum rationalem, alia datur anima. *Objic. 2.:* anima rationalis, à corpore separata, non sentit, nec vegetat: ergo in homine vegetatio & sensatio proveniunt ab alijs animabus, quæ in morte pereunt. *Objic. 3.:* sæpe homo contrarijs appetitionibus in diversa trahitur, juxta illud Galat. 5., *Caro concupiscit adversus spiritum*: nequeunt autem appetitus contrarij ab eadem animâ simul oriri. *Objic.*

4.: juxta Aristotelem foetus humanus prius vivit vitâ plantæ, deinde sensitivâ, postea rationali: has ergo tres animas gradatim acquirit, quas consequenter retinet. *Objic. 5.:* ea realiter distinguuntur, quorum unum distinctè concipimus sine alio, seu nihil de alio cogitantes; ut fert celebrata regula, Cartesio & affectis familiaris: sed in homine distinctè concipimus vim vegetativam sine sensitivâ, & hanc sine rationali: ergo. *Objic. ultimo:* in humano corpore, rationali animâ destituito, nonnunquam apparent signa sensationis, nempe motus in corde recens avulso, vel in capite recens abscisso, quod etiam aliquando locutum fuisse memoratur: apparet quòque interdum vegetatio in cadavere, crescentibus unguibus, & capillis. Habet igitur homo principium sentiendi, & vegetandi, ab animâ rationali distinctum.

53 Levia hæc sunt. *Ad 1.:* dum in S. Scriptura distinctè nominantur spiritus & anima hominis, non indicatur distinctio in substantiâ, sed in munere, & officio; ita ut eadem forma hominis, quatenus vivificat corpus, & operationes elicit alijs animantibus communes, dicatur *anima*; quatenus verò intellectiva est, potensque existere, & operari sine corpore, dicatur *spiritus*. Sæpe tamen anima ipsa, prout absolute vivificat corpus, appellatur spiritus in Sacris Litteris, ut ostendit P. Suar. l. c. n. 25. *Ad 2. neg. consequentia* quia ex antecedenti solum sequitur, actus vegetandi & sentiendi non elici ab animâ rationali, nisi dependenter ab organis corporeis, quæ in statu separationis absunt. *Ad 3.:* simili argumento probari posset in eodem homine multiplex anima intellectiva, & volitiva, cum sæpe idem homo diversis apprehensionibus intellectus, & contrarijs affectibus voluntatis, ob diversa motiva simul proposita, distrahatur: item in eodem bruto multiplex anima sensitiva

va, quia sepè canis v. g. contrarijs inclinationibus agitur, ut cum ad panem accedere cupiens, fultem meruit. Appetitiones ergo carnis, & spiritus, idest, materiales, & spirituales, dum inter se disident, & in eodem homine simul existunt, non sunt ita contrariæ, ut sint impossibiles; quia tendunt sub diversis rationibus, & si una est efficax, altera est inefficax: ex quo potius colligitur, utramque ab eodem oriri principio; alioqui non se se invicem retardarent, nec altera impediret efficaciam alterius, ut bene advertit P. Suar. n. 28. Dicuntur tamen contrariæ, quia altera retardat, aut impedit alterius effectum.

54 Ad 4. Aristoteles solum videtur loqui de vita in actu secundo, seu de operatione, qua fetus humanus prius vegetet, deinde sentiat, postea ratione utatur: qui ordo non indicat successivum ordinem animarum; alioquin puer ante septennium, quo incipit ratione uti, non adquireret animam rationalem. Hæc ergo infunditur in primo instanti animationis, licet non statim nobiliores operationes eliciat ex defectu dispositionis organicæ. Quodsi Aristoteles loquatur de tribus animabus, non ideo simul omnes in fetu permancunt, sed primæ peribit adventu secundæ, & hæc adventu tertiæ, ut philosophantur D. Thomas, & alij. Vid. disp. 1. de Gener. n. 23. Ad 5. neg. Maj., si generatim intelligatur de modo concipiendi præcisivo: fallit enim ea regula in multis, ut ostendimus c. seq. n. 79. Vera signa distinctionis realis dedimus in Logica. Ad ultim.: motus illi cordis, & capitis, proveniunt à spiritibus vitalibus, qui non omnes in momento pereunt. Locutio, si aliquando accidit, tribui debuit speciali providentiæ Dei. Vegetatio, vel incrementum capillorum, & unguium, est vere apparens; de qua infra, cum de informatione animæ, dicemus.

55 *Queritur 2.*, utrum animæ rationalis ita secum identificent vim eliciendi vegetationem, & sensationem, ut sit formaliter vegetativa, & sensitiva? Potest accipi vox formaliter duplici sensu. 1., ut significet identitatem rationis, quo sensu dicimus hominem esse formaliter substantiam. Atque hoc sensu affirmandum est, si rationalitas animæ humanæ sumatur ut integra species: negandum verò, si sumatur ut prædicatum differentiale; quia, ut in Logica vidimus, differentia non includit formaliter gradus genericos, cujuscumodi sunt gradus animæ vegetativæ, & sensitivæ ut sic, cum in his conveniat rationalis anima cum belluinâ, & arboræa. 2., ut vox formaliter opponatur voci eminenter; quo sensu dici solet, quod Deus non continet formaliter Solem, sed eminenter, nec Sol in sententia Aristotel. est formaliter ignis, sed solum eminenter, quia nobilioris est naturæ, potentis efficere quiddam ignis potest, licet ipsi non conveniat ignis definitio, seu conceptus ignis univocus. Atque hoc sensu procedit quæstio proposita: in qua plures Thomistæ, Cajetanum secuti, negative respondent; quia putant in conceptu proprio animæ sensitivæ, & præsertim vegetativæ, materialitatem importari, quæ procul abest ab animâ rationali, quamvis hæc ratione nobilioris naturæ producere possit quiddam potest materialis anima, ideoque dici debeat eminenter vegetativa, & sensitiva.

56 Sententia tamen affirmativa multò communior est, eamque tenent cum Nostrijs & Scoticis plures alij Thomistæ: quia rationali animæ propriè convenit definitio, & conceptus animæ vegetativæ (idem intellige de sensitivâ), sive anima ista definiatur principium quo elicivum nutritionis, sive actus primus corporis organici potentia vitam vegetativam habentis. Quilibet ex his conceptibus abstrahit a ma-

terialitate, cum nullam ejus mentionem faciat: quare univocè verificatur de animabus hominis, bruti, & plantæ. Quodsi Aristot., & D. Thomas aliquando dicunt, animam vegetativam contineri eminenter in rationali, loquuntur de vegetativâ purè tali, seu prout contractâ per materialitatem plantæ. Nec refert, quod rationalis anima non crescat, nec augeatur in entitate suâ, sicut anima plantæ: non enim hoc est de conceptu animæ vegetativæ: ut sic, sed solum quod sit principium augmenti substantialis; quo augetur compositum per ipsam constitutum. Idem à fortiori dicendum de animâ sensitivâ bruti, etiamsi ponatur indivisibilis, eam scilicet esse formaliter vegetativam.

CAP. IV.

REPELLITUR QUORUMDAM CONATUS contra Veri nominis animam in brutis, & plantis.

57 Supposuimus hætenus, brutis & plantis veram vitam, veramque animam inesse, plantis vegetantem, brutis sentientem, id est, materialiter cognoscentem: animam, inquam, quæ, utpotè vera forma substantialis compositi purè corporei, sit substantia incompleta, & absoluta, totique materiæ superaddita, ac proinde non materia, nec corpus per se solam, corporea tamen, & materialis, eo quod à materiâ & quantitate pendeat in fieri, & conservari. Et imprimis, quod brutis anima insit cognoscitiva, potens scilicet, non solum per sensus externos, sed etiam per internum, sive per phantasiam, elicere perceptionem, seu vitalem representationem objecti, non multum ab similem ei, quam homines inter somnandum, vel pueri ante usum rationis habent: atque ita quidem, ut phantasia bruti (quæ vocatur *instinctus*

in actu primo), simul ac percipit objectum, naturali necessitate quasi practice judicet, illud esse sibi vitandum, aut prosequendum; & ita, ut hic ipse actus phantasie (qui vocatur *instinctus* in actu secundo) necessariò excitet appetitum ejusdem bruti ad idem objectum appetendum, aut averfandum: hoc, inquam, merito supponi debuit tamquam probationis haud indigum, cum ad hæc usque tempora cunctis populis, cunctisque ferè sapientibus per se notum fuerit: immò & hac tempestate usque adeò censetur evidens, ut vix credantur serio loqui recentes pauci, qui oppositam opinionem, vel opinionis monstrum lectari affectant.

58 Sunt autem recentes isti Cartesius & asseclæ, post Antonium Gomez Pereyra Medicum Hispanum, qui primus in suâ *Margarita Antoniana* brutis negare animam ausus est. Hi mirum (vide Dissert. præliminar. ad Physicam num. 12.) bellas omnes meras esse automata dicunt, idest, machinas solo mechanico artificio mobiles, instar horologii notati, & aliarum, quæ arte fabricantur, mobilium machinarum. Unde bruta, juxta Cartesianos, licet videantur sentire, appetere, dolere, &c., reipsâ non magis sentiunt, appetunt, dolent, quam horologium, dum læditur, aut dissolvitur: nec alios edunt motus, quam merè locales, eoque non aliunde cautos, quam ab agitatione spirituum, aut subtilium materiæ particularum, per interna corporis organa decurrentium, quibus sæpe accedit impulsio ab externis objectis. Hoc ipsum re ipsâ tenent Atomistæ, quos Tosca sequitur Compend. Philosoph. tr. 10. lib. 2., licet verbo tenus concedant brutis vitam, & animam. Negant enim, in brutis quidquam esse præter materiam variè modificatam; neque ullum in eis motum agnoscunt præter localem, ab interna quadam portione materiæ proflantem, se posse

ab externis objectis determinatum, & inchoatum. Quare nihil addunt supra machinam Cartesianam, nisi portionem ignis, aut alterius elementis subtilis, quæ per internos canales corporis fluitando, varios causet membrorum motus merè locales.

59 Hanc igneam materiam vocant præfati Atomistæ animam brutis quamvis non magis mereatur nomen animæ, quam ær decurrens per tubulos organi pneumatici. Neque aliud genus vitæ, seu vitalis operationis, in brutis agnoscunt, quam prædictam motum localem; quamvis ille non magis mereatur nomen vitæ, quam motus horologii; & quamvis in eorum principiis sit omnino ab extrinseco, cum apud ipsos omnis res corporea sit indifferens ad motum & quietem, & non nisi à motore incorporato moveri queat. Verùm animam & vitam istiusmodi non excludit Cartesius, dummodò à brutis omnis cognitio eliminatur: nec fas est inficiari, bruta utcumque viventia esse, & animata, cum in sacris Litteris Genes. 1., & sæpe aliàs, expresse asseratur in brutis vita, & anima vivens. Consentiant autem citati Atomistæ in excludendo à brutis cognitionem, & appetitum inde subortum: quamquam, ne nimium exotici videantur, sensationem concedunt, non quidem completam, quæ cognitionem includit, sed incompletam, quæ tota consistit in illius pseudo-animæ igneæ motu locali, per certa quædam corporis organa diffuso, & animalis membra determinante ad localem fugam, aut prosecutionem objecti. Sed hæc distinctio sensationis completæ, & incompletæ, quam à Saguens inventam avidè arripuit Tosca, non ad aliud excogitata videtur, nisi ad illudendum lectoribus verbo *sensatio* (tameñ contra sensum omnium usurpato), ut risum teneant, quem protinus effunderent, si crudè negatum legerent, quòd

bruta sentiant, quòd videant, audiant, doleant, &c.. Eodem respexisse putandus est Maignanus, in usu nominum cæteris liberalior, ut vidimus cit. Dissert. prælim. n. 12..

60 Corpusculares igitur, tam Cartesiani, quam Atomistæ, conveniunt in denegando brutis animam, quæ sit entitas distincta realiter à tota materia, & maxime quæ sit principium cognoscendi, idest, percipiendi objecta, vel aliter operandi, quam per motum localem. Eos omnes hac in re factis refutavimus in Dissert. prælim. ad Physicam a n. 24. usque ad 30.. Nec puto, sententiam hanc, quæ ab Exim. Doctore l. 1. de Anim. c. 5. n. 1. appellatur *sententia intolerabilis*, & *grande paradoxum*, longiore refutatione dignam esse: quamquam, si liberet, aut vacaret, facile posset ulterius confirmari auctoritate, ratione, & experientia. Ne tamen imperitos perturbent, aut dubios reddant argumenta, quibus Corpusculares uti solent, proponam, ac dissolvam breviter quæ Tosca congerit, præsertim cit. tract. 10. lib. 2., quibus nonnulla ex alijs adjiciam.

61 Arg. 1. ex ijs omnibus, quibus Corpusculares impugnant omnem formam substantialem à materia entitative distinctam. 2.: quia non repugnat à Deo fieri ex carne & ossibus automata, quæ solo machinali artificio, citra entitatem tota materiæ superadditam, motus omnes edant, quos experimur in brutis: ac proinde talia de facto bruta esse credendum; quia non sunt entia sine necessitate multiplicanda, & Natura, seu naturæ Author, nihil frustra facit. 3.: quia sententia brutis attribuens animam cognoscitivam, præbet anam atheis ad negandum animæ rationalis immortalitatem: si enim brutum, tameñ cognoscens, & cogitans, animam habet corruptibilem, & à materia pendentem, facile colliget atheus, idem in homine contingere; nec

jam ratio superent, quæ philosophicè probetur independentia, & immortalitas animæ nostræ. *Confirm. 1.:* quia, si actus cognoscendi, memorandi, providendi, &c., non sunt in brutis umbratiles, sed veri, solum differunt ab humanis secundam magis & minus: si ergo ad illos sufficit anima materialis, & corruptibilis, sufficiet pariter ad humanos, dummodò sit magis perfecta intra lineam animæ materialis, quæ linea certè admittit magis & minus, ut cernimus in asino & elephanto. *Confirm. 2.:* quia, si bruta cognoscant quòd sibi bonum, & malum est, consequenter habebunt liberum arbitrium, saltem circa objecta materialia: nam juxta Patres, & præfatos Philosophos, idèò homo capax est liberi arbitrii, quia potest cognoscere bonum & malum.

62 4.: quia bruta, sicut cognitionis, ita iudicii, & ratiocinationis præbent indicia: ergo, sicut ea indicia non probant vim iudicandi, & ratiocinandi, ita nec cognoscendi. *Confirm.:* quia, si brutorum animæ cognoscitivæ sunt, prudentiores erunt & sapientiores anima humana, cum opera quædam efficiant humanam industriam superantia, cujusmodi sunt apum favi, aranearum tela, bombycini folliculi textura, præfata tempestatam, &c.. Accedit, quòd major in quibusdam brutis apparet perspicacia sensuum, quam in homine. 5.: quia, nisi recurratur parum philosophicè ad causam primam, non est assignabilis idonea causa, quæ producat belluinarum animam à materia distinctam, præsertim in generatione animalium ex putri, necnon in oviparis: non enim gallina proprio ex ovo producit animam pulli, alioquin produceret pariter anserinam animam, dum anseris ovum fovet. 6.: quia explicari nequit, qualiter anima bruti eliciat motum, & sensum. Si enim vi motrice posset, seipsam poterit movere, consequenterque per se ipsam movebit cor-

poris membra, quibus unita est: ad quid ergo tantus organorum apparatus? Si sentire potest; ergo afficitur ab objecto sensibili, utique per divisionem, compressionem, aut tensionem, quæ solius corporis affectiones sunt: ergo talis anima corpus est, adeòque materia, constatque partibus minutissimis, quòd recidit in sententiam Atomistarum. *Adde 1.,* quòd talis anima poterit à corpore separata persistere, quia in eo statu non erit frustra, cum possit se movere, secari, &c.. *Adde 2.,* quòd non apparet quomodo talis anima in dies adolescat, & fortior evadat, præsertim si ponatur entitas simplex.

63 7.: quia plures sunt in brutis, immò in hominibus, vitales motus, qui à solâ corporis structurâ pendent, & ad quos nihil confert vis cognoscitiva, cum fiant igaorante anima, vel certè sine prævia cognitione, attentione, vel advertentiâ; ut sunt omnes illi, qui ad nutritionis opus spectant, necnon plures alij sensitivorum proprii; non enim quisque novit quibus musculis uti debeat in ambulando, canendo, &c.; nec citharædus advertit qualiter manum moveat, dum aliò distractus citharam velocissimè pullat. Similiter ergo sine vi cognoscitiva per solam machinæ structuram fieri poterunt omnes omnino belluini motus, immò & humani præter actus rationis. 8.: quia rationalis anima non aliter causat actiones & motus corporis, quam per imperium, cui subordinatur, & ita obedit structura machinæ, dum sana est: sed anima bruti, quam ponimus, est incapax imperij concipiendi: ergo est impotens causandi corporis motus. 9.: quia cognitio consistit in imagine, seu representatione objecti, quam anima format, & quæ simul contemplatur objectum. At hanc imaginem res corporea nequit in se formare, utpotè superiorem materialitate, & inertia corporis.

64. 10. : quia omnis anima cognoscitiva melius percipit ea, quæ intra se habet, quam quæ sunt extra seipsam: ergo anima colubri v.g. potest cognoscere semetipsam, & dicere ego: & cum livida est, poterit dicere, *Ego sum in duobus locis*; quod ex terminis dissonum apparet. 11. : quia alia est idea rei corporeæ, alia rei cognoscentis, nec altera alteram includit: non ergo potest res eadem simul esse corporea & cognoscentis. *Ultimò* arguitur ab auctoritate. In primis Scripturæ Sacre Levitic. 17., ubi dicitur: *Animæ omnis carnis in sanguine est.* Et Deuteron. 12.: *Hoc solum cave, ne sanguinem comedas; sanguis enim eorum (pecorum) pro animâ est: & idcirco non debes animam comedere cum carnibus.* Deinde Aristotelis, qui cap. 1. Histor. Animal. soli homini inter animalia omnia tribuit *vim cogitantem*: & 2. de gener. Animal. cap. 1. dicit, fieri posse, ut animalia sint velut automata; quod etiam docet lib. de mot. Animal. cap. 7.: & lib. 8. Physic. t. 10. tenet, animalia non à se ipsis moveri, sed ab extrinseco. Denique D. Augustini, qui lib. de spir. & anim. cap. 23. spiritum corporeum, interius vivificantem plantas, & animalia bruta sentificantem, vocat *aerem, vel potius ignem*: & De cognit. veræ vitæ cap. 4. *... Vita brutorum est spiritus vitalis constitutus de aere, & sanguine animalis, &c.* Idem (inquit Tosca l. c. prop. 6.) non obscure asserere videtur S. Thomas 1. 2. q. 13. ar. 2. ad 2.

65. Hæc tamen debiliora sunt, quam ut constantissimam veritatem concutiant, aut inter problemata collocent. *Ad 1.* fusè respondimus in Physicâ tr. 1. disp. 4. c. 2. 3. & 4., ubi quidquid alicujus momenti Corpusculares opponunt adversus formam substantialem, planè dissolvimus, nominatim quidquid super educatione & corruptione formarum cavillantur, & illud pseudo-principium, *Omnis vera entitas*

aut est materia, aut spiritus, vel, Inter materiam & spiritum non datur medium, quod Atomistæ gratis venditant ut axioma, quamquam nullâ ratione probant, nec probabunt unquam, dari non posse rem materialem, quæ non sit materia, seu rem corpoream, quæ non sit corpus, sicuti datur res spirituales, quæ non est spiritus, nempe intellectio, gratia, &c.. *Ad 2.* satis etiam respondimus in Dissert. prælim. ad Physicam n. 24.; & ibidem n. 29. manifestam adjecimus instantiam in humano composito, cujus omnes actiones eodem jure tribui poterant machinali artificio, præsertim actiones pueri, fatui, vel amantis, quibus animam rationalem, immò & cognoscitivam, negare tenetur. Corpuscularis Philosophia, si consequenter procedat, & negaret forsitan, nisi Ecclesiæ fulmina timeret. Nihil certè invenies in hac Philosophiâ, cur pueri & fatui non inter machinas perinde ac bruta computentur: nihil proinde, cur baptizandi sint, vel cur eorum occisio censeretur homicidium.

66. Suum hoc argumentum roborare solent Cartesiani variarum exemplò machinarum, quæ nonnumquam humano artificio ita constructæ sunt, ut varios motus ediderint vitam simulantes: unde colligunt, facilis à Divino Artifice tales construi posse, quæ motus omnes, quotquot experimur in brutis, constanter edant. Sed rogandi sunt, num exemplum habeant alicujus machinæ, quæ similes machinulas quotannis generet, pariat, lactet, & ab hostibus cum proprio periculo defendat? vel quæ memoriam percussoris & benefactoris diù retineat? vel quæ fustibus & blanditijs adigatur ad motus ritè peragendos? vel quæ more canis, jam exsaturati, superfluum panem semoto in loco recondat, donec iterum fames urgeat? vel quæ more felis, aut vulpis, mille artibus prædam capiet, & pericula vitet? vel quæ more

for-

formicæ grana, quibus hyemali tempore vescatur, in æstate congreget, detractis apicibus, aut oscillis, ne interim germineat? vel quæ pro opportunitate præbeat signa lætitiæ, mæroris, timoris, voluptatis, zelotypiæ, &c.? vel quæ alia innumera præbet, aut simulet, in brutis passim occurrentia?

67. *Ad 3.* retorsionem dedimus, tum in cit. Dissert. prælim. n. 29., tum tr. 1. Physic. d. 4. c. 3. n. 22. & 23.. Et verò magnam injuriam irrogare videntur immortalitati animæ rationalis, qui non aliter eam philosophicè probari posse dicunt, quam ex negata belluis animâ sensitivâ. Misera profecto tantæ veritatis conditio esset, si, ut probaretur atheis, indigeret sententiâ intolerabili, & grandi paradoxo, ut verbis utar Eximij Doctoris. Triumphabit absdubio, teque irridebit atheus, si contra illius impietatem sic argumenteris: Omnis substantia distincta realiter à materia, est immaterialis, & immortalis, cum inter materiam & spiritum non detur medium; sed anima hominis est substantia distincta realiter à materia; ergo. Vel sic: Omne compositum cognoscens constat animâ immateriali, & immortalis; sed homo est compositum cognoscens; ergo. Negabit confidenter atheus, Catholicarum omnium Scholarum auctoritate fretus, utriusque syllogismi Majorem, à te nullâ unquam ratione probandam, nisi forte ruinoso argumento Cartesiani, de quo inferius ad 11.. Et quod ad Majorem secundi syllogismi spectat, secum sentire gloriabitur omnes homines, sapientes, & insipientes, præter paucos exoticæ Philosophiæ sectatores; immò & tibi opponet insignem inter Atomistini proceres Maignanum, qui, cum neget belluis animam immaterialem, & immortalem, eisdem concedit vim cognoscendi, cogitandi, discurrendi, &c.. Unde magis obstinato animo rejiciet immortalitatem ani-

mæ humanæ, cum eam probari videat argumentis tam levibus, principijsque à communi sensu paganorum & christianorum alienis.

68. *Ad 1. Confirm. neg. Antec.*, si sermo sit de omnibus aëtibz humanis, ac de magis & minus intra eandem speciem, vel genus proximam: nam inter actus humanos multi sunt manifestè spirituales, & totam materialem lineam transvolantes; quibus proinde sufficere nequit materiæ animæ, quantumcumque perfecta supponatur. *Ad 2. Confirm. nego sequela m.*: homo namque non ideo à Patribz & Philosophis dicitur capax liberi arbitrii, quia cognoscit utcumque bonum, & malum, sed quia cognoscit humano more, videlicet per actum rationis, quo expendit motiva hinc inde attrahentia, & retrahentia, se se constituens velut arbitrum suarum actionum. Hujus autem actus incapax est brutum, cum solum materialiter cognoscat bonum & malum purè physicum, & sensibile, cum necessitate appetendi, vel averſandi, quod magis attrahit, aut retrahit. Idcirco nunquam ab asino obtinebis, ut aquam sine siti bibat, vel ut hordeo præſenti parcat, dum fames urget, & metus abest. Certe hujusmodi cognitio boni, & mali, necessario rapiens appetitum, nullo ex capite repugnat; ut vel in nobis experimur quoad illos actus, quos motus *primò-primos* vocant. Vide D. Thomam 1. p. q. 83. ar. 1., & q. 24. de verit. ar. 1. per totum, ubi latè & sapienter explicat, cur animalia bruta, licet judicium aliquod habeant, & similitudinem aliquam rationis, & liberi arbitrii, tamen absolute libero arbitrio careant: & ibidem docet, quod juxta Patres & Philosophos tota radix libertatis est ratio. Vide quoque 1. 2. q. 17. ar. 1. ad 2.. Brutorum tamen actus, tametsi non liberi, dicantur *voluntarij*, idest, *spontanei*, quatenus procedunt à principio intrinseco cum aliqua cogni-

tione finis, licet imperfecta; ut cum Aristotele, & SS. Gregorio Nysseno, & Damasceno, docet D. Thomas 1.2. q. 6. ar. 2.

69 *Ad 4.* fateor, belluas quasdam tanta sagacitate operari, ut magnam præbeant ratiocinationis speciem. Unde nonnulli veteres, & ethnici, vel heretici, belluis tribuerunt rationalitatem humanam non absurdam. Sed error hic est, Fidei, & rationi contrarius: a quo nos avertit illud Psalmi 31., *Nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus.* Inter Catholicos non defuere, qui discursum purè materialem, & circa objecta purè materialia, brutis concesserint: quæ sententia non debet esse Atomistis ingrata, cum sit etiam Maignani, saltem vocaliter. Tenendum tamen omnino est, nullum brutum esse propriè rationale, seu rationis particeps: non solum quia bruta nullum percipiunt objectum spirituale, imò nec materiale à materia sensibili abstractum, cum hæcenus nulla bestia Geometriam didicerit: verum etiam quia circa objecta sensibilia, licet iudicium habeant improprium, seu virtuale, consistens in apprehensione quadam, apta movere, ac determinare appetitum; non tamen propriè iudicant componendo, & dividendo, id est, comparando subjectum ad prædicatum, & de utriusque distinctione vel identitate sententiam ferendo. Ad hoc enim prærequiritur notio aliqua identitatis, & distinctionis, atque ad eam in communi, quæ, cum abstrahat ab omni materia, longe superat cognitionem materialem, seu belluinam.

70 A fortiori nullum brutum propriè delibet, nec discit: si enim nequit subjectum cum prædicato comparare, minus poterit diversa, & contraria objecta inter se conferre, & expendere, vel connexionem detegere unius cum altero, ut consequentias inferat. Hinc bruta unius speciei eodem

ferè modo operantur; & eadem individua (inquit P. Suar. l. 3. de Anim. c. 6. n. 7. ex D. Thom. 1.2. q. 13. ar. 2. ad 3.) semper & ubique servant eandem modum operandi, nisi ab extrinsecâ aliqua causa, vel impedimento divertantur; quod signum est limitatam quadam cognitionem agi, minimeque variabili per alias, atque alias extremorum compositiones, & divisiones. Experientia hæc, & ratio prædicta, simul cum totius ferè generis humani consensu, qui censeari potest inditum à natura dictamen, merito habetur physica demonstratione contra rationalitatem & libertatem brutorum: & idcirco quicquid sagacitatis, discretionis, prudentiæ, vel providentiæ, apparet in brutis, merito tribuitur Authori naturæ, qui bruta condidit tali instinctu prædita, ut oblatum sibi commodum, vel incommodum, statim cognoscant, & appetant, tametsi nequeant suorum actuum rationem reddere, vel callere. Contrarium naturæ dictamen, contrariaque ratio, & experientia evidenter militat pro sensatione, & cognitione internâ bestiarum: quare, ut eis vim cognoscendi tribuamus, longè aliud est fundamentum, quam ut facultatem ratiocinandi. Et verò, si difficile concipitur bestias sine ratiocinio talia operari, quanto difficilius sine ulla prorsus cognitione? Quapropter argumentum Cartesianorum simile est huic: Stannum non solum habet signa metalli, sed argenti; at non est argentum; ergo nec metallum.

71 *Ad Confirm.* negatur sequela: tum propter modò dicta: tum quia, licet in uno vel altero exiguo opere videantur bruta superare solertiam hominum, in infinitis alijs ab humana industria superantur. Nullius scientiæ speculativæ capacia sunt: nullam artem, etiam mechanicam, per generales regulas addiscunt: horologiam, sclopetum, citharam, imò vellem

pileum, calceum, humano more facere nunquam norunt. Bombyx, & aranea, telam, qualem homines fabricant, texere nesciunt, cum facilius videatur: quin imò nec bombyx araneæ telam construere potest, aut è converso; nec luscinia nidum hirundinis, aut vice mutata; & sic de alijs: quod manifestè ostendit, hæc animantia non operari ex propriâ ideâ, nec ex regulis artis, nec ita, ut rationem, cur taliter operentur, agnoscant. Operantur tamen ex appetitu commoditatis, quam in singulis lineamentis suorum operum apprehendunt. Non enim aliter intelligi potest undeam sic moveatur bombycis aut araneæ machina, vel quonam elaterio, quonam impulsu tales motus eliciat. Nec verum est, quòd bruta præfagiunt, aut prævolant futuras tempestates: solum quippe sentiunt præsentem mutationem aeris, & exinde prorumpunt in actiones quasdam, ex quibus homines prognostica sumunt, seu tempestatem imminere colligunt. Vid. D. Thom. 1. p. q. 86. ar. 4. ad 3., & q. 12. de verit. art. 3. ad 19. Quòd vero bruta quædam præcellant hominem in externorum sensuum perspicacitate, tam non est absurdum, quam quòd excellant viribus corporis: semper enim homo præcellit industria, & intellectu.

72 *Ad 5.* difficultas consumnis est omnibus, nisi quòd magis urget Corpusculares. Nullam enim causam, nisi ad primam recurrant, assignare possunt, cur adsit, & in promptu sit, ut in corpulculi machinam immittatur, illa flamma vitalis, illa portio ignis defœcatissimi, quam ipsi vocant animam bruti: cur, inquam, adsit, quocumque in loco generetur animal; nec adsit utcumque, sed aptè composita ex igneis particulis taliter modificatis, tali do- si, ac quantitate conjunctis, prout ad quidditatem animæ requirit Tosca loc. c. prop. 9. Certe non illam parens in-

fundit in foetum; alioquin manebit exanimis, cum non nisi animam sibi necessariam habeat: gallina quoque infundet animam anseris, quam non continet, utpotè diversam à gallinacea saltem in modificatione, do- si, ac quantitate. Sæpe item sine parente infunditur anima, ut cum animalia ex putri generantur, vel cum pulli citra incubatum avis excluduntur ex ovis calore furni, vel simi. Si dicant, particulas igneas ubique adeste permixtas aeri, & alijs corporibus, quæro, quænam causa illas evolvit, conjungit, & taliter modificat, in tali præcisè do- si, ac quantitate? Hoc certè non præstat anima parentis, quæ sæpe non adest, ut nunc ajebam; & cum adest, nequit loco movere particulas ignis intra poros aeris absconditas, nisi è corpore parentis exeat, M- ludque relinquat exanime. Idem dictum esto de organizatione corporis: cujus nullam idoneam causam, præter Deum, assignare possunt Cartesiani, vel Atomistæ. Quid enim prodest rudimentum seminale, quòd ipsi celebrant, & cujus incrementum prolixè describunt? Numquid poterit illud se se propriâ virtute augere, & perficere? Et quænam causa rudimentum ipsum tam artificiosè formavit? Omnes ergo cogimur ad causam primam recurrere. Qualis autem sit hic recursus in nostris principijs, & qualem influxum tribuamus virtuti seminali, vide in Phisic. tr. 2. d. 6. c. 2. à n. 25. ad 29. Vide quoque disp. 1. de Gener. cap. 2.

73 *Ad 6.* concedimus, animam bruti pollere vi motrice, quæ movet corpus & consequenter semetipsam, per modum unius; non enim ullam operationem habet à corpore, sed materia quantà independentem. Nec idcirco superfluum musculi, aliæque organa corporis: requiruntur enim, non ut ipsa moveant, sed ut materiam reddant mobilem, prout oportet, eâ scilicet motuum varietate, cujus indiget ani-

animal, tum quâ sensitivum, tum quâ vegetativum: quemadmodum figura in rota figuli non est vis motrix, sed est conditio necessaria, ut figulus imprimat circularem motum, cujus indiget. Et instatur in animâ rationali, cui negari nequit vis movendi corporis membra. Quodsi anima divinitus permaneret unita corpori non organizzato, tunc vel non exereret vim motricem defectu conditionis, *sine qua non*, ex parte subjecti, vel motum ederet incongruum; non aliter ac figulus, si loco rotæ moveret corpus triangulare. Illud de affectione ab objecto sensibili per divisionem, compressionem, &c., nititur falsis Corpularium præjudicijs, qui nihil in rebus physicis concipere norunt, aut volunt, nisi more mechanico, nullamque agnoscunt affectionem, nisi per contactum. Negandum, quod bruti anima non possit alteri affici à sensibili; cum super sit affectio per qualitates, de quibus infra, cum de speciebus intentionali. agemus. Admittimus tamen, bruti animam secari posse simul cum corpore, constareque partibus minutissimis; quin ideò incidamus in Atomistarum sententiam: non enim inde cogimur talem animam identificare cum corpore, seu materia, sed solum agnoscere materialem, & corpoream; quod valde diversum est, quidquid ipsi reclamant.

74 *Additiones* argumenti nihil promovent. *Prima* retorquetur in Atomistas: quia in eorum doctrinâ non est cur ignea leonis anima corrumpatur, aut existeret desinat extra corpus. Nam tota illa anima, non solum quoad substantiam ignis (hanc Atomistæ ponunt incorruptibilem), sed etiam quoad modificationem, ac dosim, non est cur pendeat à machinâ organica; nec extra illam erit frustra, cum possit motum suum exerere, & ad varia Mundi commoda deservire. *Dices*: flamma illa, scorsum posita, movebitur qui-

dem, sed non eo motu, ad quem determinatur per structuram machinæ, qui motus est de essentia ignis in esse animæ. *Contra*: motus iste, cum sit vitalis operatio animæ, seu vita in actu secundo, nequit esse de essentia animæ; alioquin cogitatio actualis esset de essentia animæ humanæ, quod merito negat Tosca tr. 11. l. 1. c. 1. prop. 3. In nostris principijs facile negatur, bruti animam posse naturaliter extra corpus existere: quia, cum sit forma educta de potentia materiæ, naturaliter a materia pendet in fieri, & conservari, consequenter que in operari, & pati; nec potest secari, vel comprimi, nisi ut quanta, ac proinde ut unita materiæ, hinc quâ nulla quantitas est.

75 *Additio altera* periculose suscitatur argumentum Epicureorum contra immaterialitatem animæ hominis, ex eo desumptum, quod illa quoque videatur in diesadolescere, & cum corpore vires accipere, etiam ad intelligendum; melius enim intelligit anima viri, quàm pueri, & aptior est ad operandum in corpore sano, quàm in ægro. Sicut igitur pro anima nostrâ respondetur, eam diversitatem provenire a diversa dispositione corporis organici, cujus ministerio anima humana in statu unionis species accipit ad intelligendum; ita, & à fortiori, respondendum pro anima bruti, si ponatur indivisibilis, eam scilicet non crescere quoad entitatem, sed solum quoad proximam ad operandum aptitudinem, quæ per temperamentum & organa corporis constituitur. Præterea quæro ab Atomistis, qualiter adolescat anima ignea, quam in brutis adscriunt? & qualiter augeat, ac perficiat corpus organicum? Undenam novas flammæ partes acquirat? Si dicant, eas extrahi è poris alimentis, quo alitur brutum; quæro rursus, quâ vi extrahantur, & aptè copulentur cum flammâ præexistente? an vi magnetica? an electrica? an occultâ sym-

sympathiâ, quam ipsi vocant asylum ignorantiæ? Item, si res sic accidit, cibus est aptior erit ad nutriendum, quò plus ignis continet. Unde Canis optimè nutrietur hauriendo flammam, aut carbonem ignitum; & saltem melius aletur pipere, vel pyrio pulvere, quàm pane. Ulterius, quâ vi augentur, & perficiuntur organa corporis per animam igneam? Profectò exsiccari potius, & aduri deberent; maxime cum vitalis ille ignis non sit otiosus, & iners, sed mirè vegetus, & actuosus, ut Tosca inculcat. Nam quis unquam expertus est in igne vim formatricem carnis, ossis, nervi, cartilaginæ, &c.? Vel quis non potius expertus est, respectu carnis diu applicitæ, vim assandi, torrendi, comburendi?

76 *Ad 7.*: eodem modo probari posset, nullam esse hominis actionem externam, quæ vim cognoscitivam præsupponat, & sufficienter indicet; siquidem à solâ structurâ machinæ oriri possunt actiones ambulandi, canendi, citharizandi, immò & loquendi; non enim quisque loquens prænoscit quibus musculis uti debeat pro linguæ motu. Nec recurras ad ordinem, & coherentiam locutionis: nam, ut alibi arguebamus, unde probabis, non potuisse machinam humani corporis taliter à Deo fabricari, ut pro talibus circumstantijs tales voces articulatas coherenter edat? Fatemur igitur, plures esse motus in animalibus, præsertim ad nutritionem spectantes, qui, licet proveniant ab animâ realiter cognoscitivâ, non præsupponunt cognitionem, nec ab eâ pendent; & consequenter ex eis præcisè non colligi vim cognoscitivam in animâ bruti. At vis ista manifestè colligitur ex plurimis alijs motibus, qui spontanei dicuntur, & quorum aliquos indicavimus n. 66. Nec verum est, quod citharædus nullatenus advertat qualiter manum moveat: advertit enim, licet tenuiter, quan-

tum sufficit, ut memoriâ utatur: quare, si morbo aliquo memoriâ amittat, citharizare nesciet, ut experientia docet. Quod verò nesciat anima quibus musculis sit utendum, nihil obstat: sufficit enim, quod actio appetitûs sensitivi per naturalem connexionem inferat talem motum manuum, aut pedum, ut statim ab eadem animâ producantur motus eorum nervorum, quibus res ipsa pedes, aut manus redduntur mobiles.

77 *Ad 8. neg. Maj.*: quia rationalis anima non solum per imperium voluntatis, sed etiam per physicam efficientiam causat motum corporis: Præterea, à virtute appetitivâ animæ bruti potest imperium concipi largè sumptum, non quatenus importat vim ordinandi; sed quatenus importat vim movendi, seu determinandi potentias alias; quæ est doctrina D. Thomæ 1. 2. q. 17. art. 2. ad 1. Undique igitur argumentum Atomistarum claudicat. Adde, quod, si rationalis anima non aliter, quàm per imperium, operatur in corpore, prorsus erit otiosa in pueris, & fatuis, in quibus non concipit imperium, cum hoc vel sit rationis actus, vel illum supponat. Neganda igitur pueris nondum ratione utentibus anima rationalis; quia Natura nihil frustra facit. *Ad 9.*: nullâ ratione probant Adversarij, quod res corporea formare nequeat vitalem imaginem, seu repræsentationem objecti pure materialem, qualem scilicet in pueris & dormientibus format phantasia: quàmvis enim imago ista vismodi superet inertiam corporis, id est, materiæ; non tamen superat activitatem animæ corporeæ.

78 *Ad 10. neg. Antec.*, quod viam sternit ad negandum vim cognoscitivam animæ humanæ; quandoquidem melius percipit homo fabricam horologii, quàm proprij corporis; & clarius conspicit animum nostrâ superficiem

ciem tabulæ, quam suam ipſus quidditatem. Dicendum igitur, animam bruti, cum non niſi per ſenſus exteriores accipiat ſpecies objectorum, ea melius percipere, quæ aptius obſcuntur externis ſenſibus. Quare talis anima non habet cognitionem ſui, quâ poſſit dicere *ego*; cum ſuam ipſius ſubſtantiam nullâ ſenſatione percipiat.

79 *Ad 11. diſt. Antec.*: alia eſt idea &c., alietate præciſivâ, conc.; alietate excluſivâ, neg. *Antec.*, & *Conſequ.*: quâvis enim altera idea poſſit ab altera præciſi, nec eam includat in ſuo conceptu formali, nihil tamen involvit, quo alteram excludat, ſeu quo repugnet identitati reali cum ipſa. En tibi inſtantias evidentes. Alia eſt idea animæ, alia rei corporeæ, nec altera alteram includit, cum detur anima (nempe rationalis), quæ non eſt corporea, & pariter detur res corporea, quæ non eſt anima: non ergo poterit in eoque dari anima corporea. Similiter non poterit anima hominis eſſe intellectiva, nec ſpiritualis: quia in ideâ animæ non includitur idea rei ſpiritualis, aut intellectivæ, nec eſt converſo; ut patet in Angelo, & animâ bruti. Pariter non poterit homo, nec brutum, eſſe corpus vivens, eo quod alia ſit ideâ corporis, alia rei viventis, cum detur corpus non vivens, & vivens non corpus, nempe Angelus. Item, viſio beata non erit ſupernaturalis; nam idea viſionis non includit ideam ſupernaturalitatis, nec vice verſa. Deus etiam non erit per identitatem juſtus & miſericors; non enim idea miſericordiæ eſt idea juſtitia, nec eſt converſo. Mirto alias inſtantias inventu faciles. Quare locus hic arguendi ex idearum alietate, quâvis magni fiat à Cartèſianis, & à Toſcâ, contempendus eſt ut ineptus. Utor nomine *idea* juxta Cartèſianorum uſum, aut abuſum, qui illud ultrapant pro quovis conceptu, ſeu cognitione quidditatis objecti; quâvis proprie

ſignificet exemplar operis faciendi, ut conſtat ex Phyſicâ.

80 *Ad ultim.*: jure mireris, quod ab auctoritate argumentari audeant Adverſarij, cum non ignorent, ſe contra ſenſum totius generis humani reſiſti. Si nobis hinc argumentandum eſſet, nullus foret voluminis ſinis. Objectis Scripturæ locis Atomitæ quoque reſpondere tenentur. Nam, ſi brutorum ſanguis pro anima eſt, ergo flamma, ſeu ignis defœcatiſſimus, non eſt illis pro animâ, cum à ſanguine diſtinguatur, & ſeparetur. Item, cum ibi prohibeatur elus ſanguinis etiam extracti à corpore, quo in ſtatu jam non habet ſanguis animam Atomiticam (hujus particula diſſipantur in morte animalis, ſicut particula ignis, dum flamma extinguitur, ut docet Toſca), fruſtra monentur Hebræi, ne cum carniſibus animam comedant. Omiſſo itaque myſtico ſenſu, dicendum eſt, iſs textibus tantum ſignificari magnam animæ dependentiam à ſanguine, ſine quo naturaliter conſervari nequit in corpore; eâ ſcilicet loquendi formâ, quâ dicimus, animam & vitam animalis in reſpiratione poſitam eſſe; & quâ paſſim apud Latinos, etiam de homine loquentes, reſpiratus aer vocatur *anima*, idemque ſonat *reſpirare*, ac *animam ducere*, ut etiam pro eodem ſumitur *reſpirationem prohiberi*, ac *animam intercludi*. Quibus phraſibus nemo intelligit ſignificari primam radicem operationum vitalium, ſed tantum animam metaphorice dictam, vel veram animam dependentiam à reſpiratione, ut corpus vivificet. De cætero vim cognoſcendi non ſemel concedit brutis expreſſe Divina Scriptura: v. g. *Itai. 1. Cognovit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus pr. ſepe Domini ſui*: & *Joan. 10. de proprio paſtore, Oves illum ſequuntur, quia ſciant vocem ejus; alienum autem non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo, quia non norunt vocem alienorum.*

Arif.

81 Ariſtotelem contra nos allegari quis non rideat? cum ejus mens circa belluina animæ vim cognoſcendi notiffima ſit, præſertim ex libris de Anima ſecundo & tertio. Merito autem ſoli homini tribuit vim cogitandi; quia cogitatio non eſt cognitio qualiſcumque, ſed collativa plurimum inter ſe, quæ ſolius eſt hominis; ideoque potentia ſenſitiva interna, quæ in homine dicitur *cogitativa*, in brutis dicitur *æſtimativa*. Vid. D. Thom. 1. p. q. 78. ar. 4. c. Comparatio animalium cum automaticis, quam ſemel ſut bis indicat Ariſtoteles, ſimilitudo eſt, non identitas: ſimilitudo, inquam, in eo fundata, quod, ſicut quædam automata intra ſe habent aliquod principium motus, cujuſmodi eſt in horologio rotato elatiticitas convoluti chalybis, ita & animalia ſuam intra ſe animam habent, quæ principium eſt motuum vitalium ipſis congruentium. Conſuevit nimirum Ariſtoteles exemplo formæ artificialis uti ad explicandum rationem animæ, & ſubſtantialis formæ generatim, quâvis inter utramque formam agnoſcat ingens diſcrimen; ut ſcite notat D. Thomas in 2. de Anim. lect. 2. Quod obſcitur ex 8. Phyſic. t. 20., frivolum eſt, ut patebit legenti: non enim ibi negat Ariſtoteles, ſed potius aſſerit, animal à ſe ipſo moveri: ſolum ait, ad motum animalis communiter præcedere motionem aliquam ab extrinſeco per frigus, aut calorem, vel per ſpecies objectorum; & hujus occasione motionis excitari *intellectum*, & *appetitum*, qui deinde totum animal mover. Unde ibi ſermo eſt etiam de animali intellectivo, ſeu de homine. Numquid negabis, hominem à ſeipſo moveri? Vide D. Thomam ibi lect. 4. lit. f.

82 Non minus immerito nobis obſcitur Magnus Auguſtinus, cum ſæpiſſime agnoſcat in brutis vim ſentiendi, & cognoſcendi. *Beſtia ſentiunt* (inquit in Dial. de quant. animæ), &

panē omnes quinque illis ſenſibus vigent, quantum cuique naturâ tributum eſt. Dices forſan, Auguſtinum loqui de ſenſatione incompletâ, de quâ ſuprà n. 59.. Sed (ut omittam quod verbum *ſentire* doctis & indoctis ſignificat cognitionem, ſeu perceptionem objecti, nec licet Saguenſio & Toſcæ novam ſignificatam verbis communibus imponere) reſuſum iſtum præcludit Auguſtinus ipſe lib. 1. de Muſicâ dicens: *Puto, te negare non poſſe, beſtias habere memoriam; nam & nidos poſt annum reviſunt hirundines, & de capellis veriſſime dictum eſt, A. que ipſa memores redeunt in teſta capellæ. Et canis dominum jam ſuis hominibus oblitum recognoviſſe prædicatur, &c.* Idem habet lib. 10. Cenſell. c. 17. & 25., & ſæpe alias. Certè memoria cognitionem importat rei præteritæ, ſeu præcognitæ; niſi forte velis conſingere quoque memoriam incompletam cognitione carentem, quod pluſquam ridiculum erit, & evidenter contrarium Auguſtino, qui pro eodem accipit *recognoviſſe*, ac in memoriam revocalle. Quapropter in objectis locis nomine *ſpiritus* non intelligit S. Auguſtinus animam bruti, ſed eam alimenti, aut ſanguinis attenuati portionem, cujuſ partes vocantur *ſpiritus vitales*, & *animales*, eo quod ad functiones vegetandi ac ſentiendi velut neceſſaria instrumenta ſerviant; unde & dicantur vivificare, ac ſenſificare animal, non quod ſint prima radix operationum vitalium, ſed quia ſine iſs animal non vivit, nec ſentit. Hoc etiam fateri debent Atomitæ: nam, ſi ſpiritus ille, de quo Auguſtinus, conſtat de *aere & ſanguine*, non eſt anima bruti, cum hæc apud Atomitæ ſit ignis defœcatiſſimus. Idem ipſe ſpiritus in illo cap. 4. de cognit. ver. vit. dicitur *memoriam habens*: quod certè verum eſſe nequit, niſi quatenus diſpoſitivè, ſeu instrumentariè memoriam adjuvat.

Tosca de D. Thomâ, nescio quâ veri specie dici possit; cum S. Doctor in toto illo art. 2. supponat in brutis vim cognoscendi, solumque illis denegat electionem; & speciatim in respons. ad 2. aliquid ipsi per sensum. & imaginationem repræsentari dicat. Fortassis Tosca allegare voluit responsionem ad 3., ubi S. Thomas ait, ita comparari naturalia ad artem Divinam, sicut artificialia comparantur ad artem humanam; additque, à summâ arte ordinari quosdam brutorum processus, qui prudentiam, vel sagacitatem ostendere videntur. Verum hoc ipsum omnes passim dicimus, nempe quod summus Artifex ex perfectissimâ ideâ condidit animalia, ordinans & intendens. (melius, quàm artifex humanus) quosdam eorum motus, pro quibus idoneam naturam, seu radicem intrinsicam aptavit. Quare omnes eodem jure allegabimur pro brutorum automatismo, ut sic loquar. Lege D. Thomam loc. cit., & planè videbis, nihil eum intendere, nisi quod in brutis non sit aliqua ratio, vel electio. Sed quid opus est indagine, cum mens Angelici Doctoris super brutorum animâ cognoscitivâ sic pateat innumeris in locis, ut omni meridianâ hæc sit clarior? Vide in Specimen 1. p. q. 18. art. 3., & q. 78. art. 4., & q. 83. art. 1.: item 1. 2. q. 6. art. 2., & q. 11. art. 2.: item q. 24. de verit. art. 2.: item commentar. in Libros de Animâ, præsertim 2., & 3., ubi passim de brutorum sensu & cognitione loquitur, tanquàm de re indubitâ, & per se notâ.

84. Post assertam in brutis animam propriè sensitivam, superest ut vegetativam in plantis breviter asseramus. Veteres aliqui negarunt plantas propriè vivere, adeoque veram habere animam. Cartesiani, & Atomistæ non aliam plantis vitam, seu vitalem operationem tribuunt, quàm motum localem, quo partes stirpium accessione

materiæ dilatantur; nec aliam animam, quàm modificationem materiæ per talem figuram, situm, plexum; vel ad summum pro animâ ponunt subtiliorem materiæ partem intra crassioris corporis organa fluitantem. Quod re ipsa est negare plantis veram vitam, & animam. Nam in primis ille motus non est ab intrinseco juxta Cartesianos & plures Atomistas, ut notavimus n. 59.: immò & juxta Maignanum, qui, licet atomis concedat vim motricem, totam reducit ad exigentiam motus à Deo solo provenientis; sola namque exigentia non sufficit, ut motus sit propriè ab intrinseco; alioquin diceretur quis à se & ab intrinseco habere, quod non nisi precibus obtinet, v. g. mendicus panem, aut vestem. Deinde nec modificatio, nec materia subtilior, verè est anima: tum quia neutra est vera radix, & principium motus: tum quia modificatio est accidentalis, & eadem rationis cum formâ horologi; & materia subtilior non magis informat, aut animat corpus, quàm aer nistulam, aut ignis furnum, vel saltem non magis, quàm subterraneus ignis animet Terræ globum, cujus interna viscera pervadit juxta Toscam, & plerosque Adversarios.

85. Pro hac opinione, quæ plantas propriè vivere negat, potest argui 1.: quia in primâ rerum formatione Genes. 1., licet præcedat generatio stirpium, non sit mentio anime viventis, quousque pervenitur ad productionem brutorum. Accedit, quod Latino idiomate, cum sermo est de animalibus, non plantæ, sed belluæ intelliguntur. 2.: quia vegetatio, seu nutritio, non est propriè vitalis operatio; tum quia convenit etiam igni; tum quia fit per qualitates elementares; tum quia non est per se immanens, cum possit esse ab extrinseco. 3.: quia non est vivens, nisi quod participat aliquomodo vitam Dei; sicuti non est intellec-

tivum, nisi quod intellectualitatem Dei participat aliquatenus. At planta nullatenus participat vitam Dei, cum hæc tota sit in lineâ intellectivâ, & volitivâ. 4.: quia vegetatio convenit etiam metallis, & lapidibus, ut moderni Experimentales observant.

86. Nihilominus (inquit Exim. Doctor lib. 1. de Anim. cap. 4. n. 11.) & in Theologiâ certum, & in Philosophiâ evidens est, & plantas vivere, & formam vegetativam esse veram animam. Et in primis fundamentum habet in Scripturâ; ut in verbis Pauli 1. Cor. 15., *Tu quod feminas, non vivificatur, nisi prius moriatur*; ubi productio plantæ vivificatio dicitur. Unde S. Augustinus l. 1. de Civit. c. 20. ait: *Hoc genus verum (idest, plantarum), quamvis non sentiat, vivit, ac per hoc potest mori, & occidi.* Et serm. 27. de verbis Apost., *Nobis, inquit, vivere cum arboribus, & frutetis commune est: nam vitis vivit, cum viret; arescit, cum meritur: sed vita ista non habet sensum.* Idem passim asserunt cæteri Ecclesiæ Patres; & tamquam indubitatum supponit Aristoteles in Libris de Animâ, & aliâs sepius. Ratione autem facile ostenditur: quia planta corpus habet manifestè organicum, utique formâ substantiali præditum, potensque se movere ac perficere ultra statum naturalem ipsi debitum in primâ generationis instanti; quod genus motionis (cui non deest immanentia ex conceptu specifico, ut vidimus cap. 2.) sine dubio sufficit ad vitam: plantæ igitur inest actus primus corporis organici potentia vitam habentis; quæ est veræ animæ definitio. Plantis etiam manifestè convenit terminus magnitudinis & parvitas, necnon juvenia, senectus, aliarumque varietas ætatum, sanitas quoque, & morbi: quæ omnia viventibus peculiariter esse, nemo ignorat.

87. Ad argumenta objecta ref-

pondetur facile. Ad 1.: solum inde probatur, quod forma bruti vocatur anima vivens per antonomasiam, eo quod vita in brutis notior sit, & manifestior, quàm in plantis. Unde D. Augustinus l. 7. de Genes. ad litt. c. 16. dicit, in Scripturâ per *animam vivam* significari illam, quæ præter nutritionem habet spontaneum motum; & nihilominus ibidem explicat, quomodo in plantis fit motus ab intrinseco, & vita. Idem dictum esto de Latinâ voce *animanter*: pariter enim nomine *vegetantium*, seu *vegetabilium*, solè plantæ intelligi solent; cum tamen vegetatio sine dubio conveniat etiam bruto, & homini. Ad 2.: jam supra c. 2. discrimen dedimus inter nutritionem plantæ, & aggenerationem ignis, quæ non nisi metaphoricè nutritio dicitur. Explicuimus etiam, qualiter nutritio specie differat ab omni actione transeunte, seu ab extrinseco. Nec verum est, nutritionem fieri per qualitates elementares, nisi dispositivè, seu instrumentaliter; ad eam enim per se immediatè concurrat anima.

88. Ad 3. instantia est in vivente purè sensitivo, necnon in intellectivo creato, quod vivit per operationem accidentalem, cum Deus non nisi per suam substantiam actu vivat. Itaque in vitâ Dei considerari possunt rationes magis aut minus communes, aut abstractæ: & secundum rationem operantis immanenter citra perpetuam determinationem ab extrinseco, possunt vegetantia participare vitam Dei. Ad 4. negari potest, quod in metallis & lapidibus detur vegetatio propriè talis, cum ex defectu corporis organici non fiat per intussumptionem, sed per meram juxtapositionem, sicut aggenerationis ignis. Si tamen contendis, eorum corpus esse aliquatenus organicum, admittam, metalla & lapides, quamdiù sunt in propria fodina, matrice, seu loco, ubi nascuntur, parti-

cipare gradum animæ vegetativæ, sed admodum in effectibus: quemadmodum ostreæ, & alia quædam animalcula valde imperfectè participant gradum animæ sensitivæ.

89 Ad finem observa, non defuisse, qui ad extremum oppositum declinantes, concesserint plantis vim sentiendi, & cognoscendi. Ita quondam opinati sunt Manichæi, quos irridet Magnus Augustinus lib. 2. de mor. Manich. cap. 17. & lib. de quant. anim. cap. 33. eorum sententiam vocat

impietatem rusticanam, & errorem sacrilegum, magis que ligneam opinionem, quam sint ipse arbores, quibus patrocinium præbet. Experientia quoque satis ostendit, nullum esse in plantis idoneum sensationis indicium; quin obstant quarundam plantarum motus, de quibus supra cap. 1.: nam illi non supponunt in corpore organa sensuum, saltem præter tactum; quem tamen ipsæ plantis deesse inde convincitur, quod nullum edant signum doloris, dum franguntur, aut discerpuntur.

DISPUT. II.

DE SUBSTANTIA, ET INFORMATIONE

Animæ rationalis.

PRIUSQUAM de potentijs & actibus animæ differatur, oportet substantiam ejus per attributa, seu prædicata essentialia nosse distinctius, quam sub abstractâ ratione formæ substantialis, vel actus primi corporis organici, vel etiam sub ratione principij operationum vitalium. Et quantum vis animæ rationalis, quia dignitate prior, solet esse tractatione posterior; præstat tamen, ut mihi quidem videtur, ab ea incipere; tum quia passim illius incidit mentio, & attributa supponuntur: tum quia per comparationem ad illam, melius explicantur cætera inferioris ordinis animæ.

CAP. I.

PROBATUR ANIMÆ RATIONALIS
spiritualitas, indivisibilitas, & immortalitas.

Nomine animæ rationalis significatur principium intelligendi nobis intrinsecum, vi cujus ratiocinamur, percipimus que quodcumque genus entium, occasione data. Hoc principium nobis inexistere, irrationalis & stipes sit qui vertat in dubium. Est etiam certo certius, principium hoc esse substantiam. Si enim quodlibet naturale corpus, & præfer-

tim vivens, substantialem suarum operationum radicem habet, quis de homine dubitet? Quare ridendi sunt illi veteres ethnici, & hæretici (vide Conimbric. in 2. de Anim. c. 1. q. 1. art. 3.), qui animam, etiam humanam, in harmoniâ, seu temperamento primarum qualitatum consistere dixerunt, eo scilicet, quod temperamento deficiente moriatur homo, & pro temperamenti variatione variantur passiones & affectiones animi. Ridendi quidem: tum quia confundunt meram dispositionem, seu conditionem sine qua non, cum primâ radice operationum, & ipsiusmet temperamenti: tum quia vi-

tales actus, præsertim hominis, manifestè superant totam vim elementarium qualitatum: tum quia rationalis anima liberè dominatur passionibus à temperamento oriundis, eas que refrænat, & continet.

2 Cartesius etiam, qui animæ rationalis essentiam in actuali cogitatione collocat, sicut essentiam corporis in extensione actuali, rejiciendus omnino est. Tum quia cogitatio est accidens, utpotè variabilis passim, potensque incorrupto homini adesse, vel abesse, saltem in particulari: tum quia variaretur identidem essentia animæ: tum quia anima, semel existens, non esset in operando subjecta dominio Dei: tum quia, quod in animâ primò concipimus, non est cogitatio, sed vis cogitandi, seu intelligendi: tum quia infans in utero matris cogitatet; quod nemini, nisi Cartesio, in mentem venit: tum quia nec essentia corporis consistit in actuali extensione, ut in Eucharistiâ patet omni catholico.

3 Rejiciendi per oppositum alij, pariter ethnici, vel hæretici (vid. Conimbric. l. cit. ar. 6.) qui humanam animam Divinæ substantiæ particulam esse somniarunt. Hoc enim planè adversatur immutabilitati & simplicitati Dei, redditque animam inæteam, impeccabilem, &c. Idcirco stultitia hæc damnata est à Concilio Bracchar. 1. & à Leone I. epist. 91. c. 5: impugnat etiam à D. Augustino lib. de orig. anim. c. 2., & latius à D. Thoma 1. p. q. 90. art. 1., & 2. cont. Gent. c. 87.. Est igitur rationalis anima substantia creata; nobilissima tamen, & perfectionem Divinam referens, tum ut intellectiva, & volitiva (quæ perfectio probatione non eget, cum eam nobis evidentem reddat experientia, & conscientia nostra), tum quia est spiritualis, indivisibilis, & immortalis, ut nunc breviter, & quasi per summa capita demonstrabimus.

Rationalis Anima est substantia spiritualis.

4 Quod anima nostra sit substantia spiritualis, vel, quod in idem recidit, immaterialis, & incorporea (hoc nomine intelligunt omnes in præsentia substantiam à materiâ quantâ distinctam, & ab eâ naturaliter independentem), ex principijs Fidei clarè deducitur, ut eruditè ostendit P. Suar. l. 1. de Anim. c. 9. Plurimis enim sacra Scripturæ locis anima rationalis vocatur spiritus, ut Math. 25., Joan. 19., Psalm. 30. Tobia 3., & alias sæpissime. Nec refert, quod interdum in sacris Litteris anima bruti, aer, aut ventus, & alia corpora subtilia, vocentur spiritus. Nam, quoties de re intelligente sermo est, nomen spiritus pro substantiâ incorporea propriè accipitur; alioquin non satis constaret ex Divinis litteris Deum esse incorporeum. Accedit, quod Eccles. 12. humana anima sub nomine spiritus clarè contraponitur corpori & materiæ, cum dicitur: *Revertatur pulvis in terram suam, unde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.*

5 Sed omnem prorsus ambiguitatem tollit declaratio Ecclesiæ, quæ certa regula est interpretandi oracula Scripturæ. Audiatur Concilium Lateranense sub Innocentio III. in cap. Firmiter de summâ Trinit., ubi de Deo sic ait: *Ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem, & corporalem, Angelicam videlicet, & mundanam; & deinde humanam, quasi communem, ex spiritu & corpore constantem.* Id ipsum confirmavit Concil. Later. sub Leone X. sess. 8. docens, non minùs certum esse, animam rationalem esse incorpoream, quam esse immortalem. Idem docent passim Ecclesiæ Patres apud P. Suar. loc. cit. n. 12., nominatim Augustinus multis in locis, v. g. in Epist. 157., & in Pl. 145.

Quodsi unus, aut alter animam interdum vocat corpoream, loquitur comparatione Dei, qui est actus purissimus, vel solam intelligit corporeitatem connotativam, quatenus anima ordinem habet ad corpus, cuius est forma. Tertullianus tamen hac in re merito accutatur erroris.

6 Eadem veritas philosophicè demonstratur 1. ex operationibus intellectus humani, cuius actus corporalia omnia supervolant, & ad spirituale ordinem manifestè pertinent. Attingunt enim objecta positivè spiritualia, nempe Deum, & Angelos: prima principia penetrant apta rebus corporeis, & incorporeis: ab his omnibus abstrahunt rationes communes, & ipsam quoque generalissimam rationem entis; unde non solum Angelicam, sed Divinam etiam mentem æmulantur in amplitudine sphaeræ objectivæ, seu rationis *sub quâ*. Cum igitur actus cognoscendi ab objecto specificentur, proportionem cum ipso habere debent, saltem quoad ordinem spiritualem. Quis enim hunc volatum, & elevationem concipiat in limitatione & vilitate rei materialis? Si forte inferas: ergo intellectio humana pertinet ad ordinem Divinum. Nego *consequ.* de attinentiâ identitatis; consistit enim aliunde, non esse summè perfectam, & incausatam: concedo tamen de attinentiâ similitudinis in perfectione, non transcendentali, sed quasi specificâ Dei, quæ est vis intellectiva, seu intellectio; idcirco enim Genes. 1. dicitur homo factus ad imaginem & similitudinem Dei. Jam, si actus immaterialis est; ergo & potentia, quæ illum naturaliter elicit, ac recipit: tum quia nulla potentia naturaliter elicit actum superioris ordinis; quò spectat illud, *Modus operandi sequitur modum essendi*: tum quia, si actus recipitur in potentia corporea, cum ab eâ pendeat in suo esse, corporeus erit. Si autem

potentia spiritualis est; ergo & substantia animæ, quæ vel cum potentia intellectivâ identificatur, vel eam radicat ut proprietatem sui, & nulla substantia corporea proprietatem radicat spiritualem, ut clarum est.

7 *Confirm.* 1.: quia omnis potentia corporea, vel, quod idem est, organica, longo usu & ætate atteritur, & hebetatur, ut experientia ostendit in visu, auditu, phantasiâ, & alijs potentijs organicis, quæ vegetiores sunt in juvenia, quam in senectâ, seu bruti, seu hominis. At potentia intellectiva usû ratiocinandi redditur expeditior, & acutior, potiusque mens, & ratio, & consilium in senibus est. *Confirm.* 2.: quia potentia organica læditur ab objecto excellenti, ut visus à nimia luce, & auditus à vehementi sono, fitque ad minorum perceptionem inepta, vel minus apta. Non sic potentia intellectiva, quæ potius sublimiora objecta contemplando perficitur, & facilius penetrat inferiora. Nec obstat, quòd humana mens pro statu unionis non nisi per organa sensuum accipiat species objectorum, nec possit regulariter intelligere sine prævio, vel concomitante actu phantasiæ, cuius idoneum operandi modum requirit: unde provenit, quòd rationis usû differatur in pueris, & deficiat in fatuis, amantibus, decrepitis; nec non quòd caput discurrendo fatigetur, labore scilicet phantasiandi.

8 Non, inquam, hoc obstat. Nam, licet hac de causâ mens in operando dicatur *inchoativè* pendere ab organo corporeo, tamen immediatè & elicitive non pendet, sed supra sensuum sphaeram evehitur; quemadmodum pictor, licet indigeat ministrante tabulam, aut materiam colorum, ab eo tamen immediatè non pendet in actu pingendi. Hæc intellectus independentia patet 1.: quia sepe de objectis aliter iudicat, quam sensus re-

nuntiat: sensus enim, etiam internus, nihil renuntiat nisi corporeum, v. g. cum phantasia proponit Angelum ut alatum juvenem, vel Deum quasi mare immensum, & ubique diffusum: ac intellectus iudicat, Deum esse purum spiritum, & Angelum essentialiter differre ab omni re corporea. 2.: quia mens corrigit sensuum errores; ut cum iudicat, virgam aquæ immersam non esse fractam, aut inflexam, solem esse Terrâ majorem, & sic de alijs. 3.: quia speciebus per sensus haustus utitur ad cognoscenda plura sensibus impervia, v. g. quid licitas & substantias rerum, ad propositiones universales, & ad scientias per prima principia comparandas.

9 Demonstratur 2. ex libertate ac dominio voluntatis humanæ. Nam 1. liberum arbitrium, cum in omni substantia clarè spirituali, nempe in Deo, & Angelo, reperitur, nulli rei convenit manifestè corporeæ; ut patet vel in brutis ipsis callidioribus; omnia quippe unius speciei ferè uniformiter operantur. 2. ratione libertatis anima humana corpori dominatur, ejus inclinationi resistit, passiones compefcit, voluptates respuit, mortem contemnit, nec mores mutato corpore necessario mutat. At anima, quæ sic dominatur corpori, nequit esse corporea; cum planè ostendat se esse corpore superiorem, altiorisque indolis, & independentis. *Confirm.*: quia rationalis anima rebus spiritualibus delectatur, ac veluti palcitur: ergo naturam habet spiritualem. Patet *Consequ.*: tum quia nullum vivens manifestè corporeum ejusmodi delectationem capit: tum quia cibis proportionatus esse debet nature viventis aliti. Hinc illud Nazianzeni in Apologet., *Magnam inter corpus & animam est discrimen; nam, sicut corpus corporalibus pasçitur, sic anima incorporeis saginatur.* Nec refert, quòd homo corporeum quoque cibum appetat.

Hoc enim provenit ex indigentia corporis. Proprius autem, & germanus animæ cibus est sapientia, studium, pulchritudo virtutum, & præcipue Divini Opificis contemplatio, *Cujus unius anima intellectualis incorporeo, si dici potest, amplexu, veris impletur, fecundaturque virtutibus,* ut loquitur Augustinus l. 10. de Civit. c. 4.

10 Hæc argumenta solidiora sunt demonstratione Cartesij, quam Tosca magni facit. Nimirum, Evidens est, in idea, sive in conceptu corporis non contineri nisi extensionem, & aptitudinem ad motum localem: sed cogitare, seu intelligere, nec extensionem dicit, nec in motu locali consistit; ergo &c.. Discursus hic, ut jacet, procul est à demonstratione. 1.: quia propositio Major, si nomine corporis significet compositum physicum, falsa est; ut patet in homine. Si solam significet materiam quantam, permittetur Major, sed negabitur quòd intelligere non sit corporeum, licet non sit corpus. Si denum significet generativam rem corpoream, dabitur Major in sensu præcisivo, non in exclusivo: quia conceptus corporis, tamen non contineat formaliter, non ideò excludit identitatem realem cum alijs prædicatis. Sic in conceptu vitæ (qui, metaphysicè sumptus, univoce convenit viventi corporeo, & spirituali, juxta Tolicam tr. 1. o. lib. 1. propos. 2.) non continetur spiritualitas; & tamen ratio vitæ cum spiritualitate identificatur in Angelo. Si dicas, spiritualitatem includi, non in conceptu vitæ ut sic, sed vitæ Angelicæ; tibi dicetur pariter (donec alia proferas argumenta), quòd intelligere includitur, non in conceptu corporis ut sic, sed corporis humani. 2.: quia minor propositio non probatur a Cartesiano; cum probanda esset: nam, si cognoscere & cogitare brutorum consistit in motu locali juxta Maignan., & ei adherentes Atomistas, cur non &

intelligere? Si neges bruta cognoscere, tu ipse nosse quantum adest, ut hoc demonstraretur: novit quoque Cartesius, qui epist. 67. tom. 1. planè fatetur, se demonstrare non posse, quòd bruta careant animà cognoscente. Si dicas, intelligere multò superius esse motu corporeo; hoc tibi restat demonstrandum; pro quo recurras oportet ad argumenta communia, quæ nuper dedimus.

11 Objectiones, quæ contra spiritualitatem animæ fieri possunt, partim præoccupavimus n. 7. & 8., partim solvemus cap. sequ., delumptas nimirum ex eo, quòd anima sit forma corporis. Nuac inferes, animam rationalem non educi ex materia, ac proinde non esse ex traduce, idest, non generari, seu traduci cum semine, ut putarunt aliqui veteres, quorum sententiam erroris damnat S. Augustinus lib. de hæres. cap. 86., & hæreticam appellat D. Thomas 1. p. q. 118. ar. 2. Producitur ergo anima rationalis à solo Deo per creationem: à solo, inquam, Deo, non ab Angelis, quidquid aliqui dixerint, quorum errorem damnat Ecclesie Patres apud P. Ovid. contr. 1. de Anim. punct. 3. n. 21., damnat. que tota Philosophia, & Theologia, quæ soli Deo tribuit potentiam creandi.

Nonnihil de conceptu corporis & spiritus generatim.

12 Occasione probandi, rationale animam esse spiritualem, discernere solet de conceptu generatim discernente rem spiritualem à corporali: quam disceptationem prolixam fecit sententiarum varietas, & impugnatione reciproca. Nam alij 1. conceptum rei spiritualis in eo collocant, quòd natura suà non habeat extensionem partium, seu quòd sit integraliter indivisibilis in partes extensionis. Alij

2. in eo, quòd nec sit materia, nec in eà in suo esse pendeat. Alij 3. in eo, quòd nec sit sensibilis, nec intrinsecè adhærere debeat rei sensibili. Alij 4. in eo, quòd exigat esse definitivè in loco. Alij 5. in eo, quòd intrinsecè spectet ad liberum arbitrium. Alij 6. in eo, quòd non sit quantitas, nec à quantitate inseparabilis; vel (quod in idem recidit) in eo, quòd non intrinsecè spectet ad impenetrabile. Alij 7. in eo, quòd spectet intrinsecè ad capacitatem intelligendi, vel (quod idem est) ad capacitatem omnia percipiendi intentionaliter. Conceptum autem corporis, & rei corporeæ, ijdem Auctores per oppositum explicant. Ex his sententijs duas postremas maxime præferendas puto. Sed, ut eas explicem, prænoto 1., nomine *spiritus* propriè ac primariè significari substantiam incorpoream, eamque absolutam, seu non molealem. Idcirco non dicuntur absolute spiritus, nisi Deus, Angelus, & anima hominis: cætera verò, quæ ad spiritualem ordinem spectant, dicuntur spiritua- lia, seu entitates spirituales per attributionem, nempe actus intelligendi, & volendi, Gratia, Fides, &c.. Prænoto 2., nomine *corpus* mathematicè intelligi quantitatem ut triè dimensionem, seu prout extensam in longum, latum, & profundum: physicè verò intelligi primariò substantiam, cui quantitas perpetuò debetur, & inheret. Cætera, quæ à tali substantià in suo esse naturaliter pendent, dicuntur corporalia per attributionem.

13 Dico igitur 1.: Spiritus rectè definitur, *Substantia naturaliter independens à corpore*, idest, potens naturaliter existere sine corpore: Spirituale per attributionem, *Quod naturaliter adhærere debet spiritui velut in solidum*, ita scilicet, ut non simul adhærere corpori: Spirituale demum, prout abstrahens à spiritualitate primaria, & attributiva, *Quod naturaliter spectat*

in solidum ad substantiam independentem à corpore, spectat, inquam, vel per identitatem, vel per adhesionem intrinsecam. Corpus verò sic, *Substantia, quæ naturà suà quantitatem exigit immediate inherentem sibi*: Corporeum per attributionem, *Quod naturaliter exigit intrinsecè ac perpetuò adhærere tali substantiæ*: Corporeum denique, prout abstrahit à primariò & attributivo, *Quod naturaliter spectat ad substantiam, quæ naturà suà quantitatem exigit &c.*, spectat, inquam, vel per identitatem, vel per intrinsecam adhesionem. Definitio corporis, ex quâ pendent reliquæ, est ad mentem Auctorum sextæ sententiæ, relata n. 12., quæ satis communis est in Scholâ nostrâ: est etiam ad mentem Doctoris Angelici 1. p. q. 118. ar. 2. c.; necnon ad mentem Exim. Doctoris disp. 36. Met. sect. 1. n. 12., ubi sic ait: *Substantia corporea definitur debet, Substantia, quæ est capax quantitatis*. Spiritus etiam definitio est consona communi sensui, & modo loquendi: unde ad probandum spiritualitatem animæ rationalis, omnes pro medio assumunt independentiam à corpore: quæ independentia, licet negationem sonet, satis indicat positivam nobilitatem & excellentiam spiritus supra corpus; sicut independentia Dei à creaturis.

14 Jam ex datis conceptibus colliges 1., corpus propriè dici materiam primam rerum sensibilibus, quippe quæ quantitatem radicat, & immediate recipit: item totum compositum ex forma & tali materià, quippe quod quantitatem exigit inherentem sibi secundum materiam: item substantiam completam, quantitatis capacem, sed simplicem, seu ex materià & formâ non compositam, quæ juxta plures est possibilis. Colliges 2., non esse corpora, sed corporea, omnes formas substantiales ex materiàeductas; quia non exigunt quantitatem inherere sibi, sed

materiæ (vid. Disput. 2. de Gener. n. 75. & seqq.), cui ipsa uniri debent intrinsecè ac perpetuò. Idem puta de modis, & qualitibus, quæ materiæ similiter adhærere debent seu immediate, seu mediate. Unde, si calor per creationem conservaretur extra subjectum, creatio ipsa foret corporea, quia deberet mediate adhærere materiæ, utpotè immediate adhærens calori, qui exigeret etiam tum materiæ uniri: quamvis enim creatio reddat calorem independentem à subjecto sustentationis, non ideo excludit unionem naturaliter debitam, etiam in sensu composito. Sic unio humana, si crearetur, non desineret alligari extremis. Sic Gratia, licet in sententiâ probabiliter creetur, nihilominus unitur subjecto ex propriâ exigentiâ. Quòd aliter accidat in quantitate Eucharisticâ, non provenit ex solâ creatione, sed quia Deus unionem impedit ablato subjecto.

15 Colliges 3., unionem animæ rationalis ad corpus, licet sit spiritualis commixivè (quo sensu spiritualem illum vocat P. Suar.), entitativè corpoream esse; quia non in solidum spectat ad spiritum, cum simul adhærere corpori. Quòd pariter dictum est de actu sensationis, quamvis recipiatur in anima rationali; simul enim recipitur in materià. Colliges 4., actionem, quæ species spiritualis à materiali phantasmate producitur juxta plures, spiritualem esse; quia pendet à phantasmate tanquam ab agente extrinseco, non tanquam ab extremo unionis, aut adhesionis intrinsecæ. Colliges 5., intellectionem essentialiter veram, quæ rationalis anima se videat unitam corpori, non esse corpoream: quia solum connectitur cum unione ad corpus, ut objecto, non ut extremo debite adhesionis intrinsecæ, etiam mediata: non enim adhesio mediata dicitur debita, nisi cum aliquid debet immediate

adhærere rei, quæ ex se adhæret corpori naturaliter, seu cum inseparabilitate naturali; quo modo non adhæret corpori anima rationalis, cui talis intellectio immediate unitur.

16 Colliges demum, quantitatem non esse corpus in acceptuone physica (benè tamen in mathematica), licet ab ipsâ impositum sit nomen *corpus*: ut enim sæpe monet D. Thomas, aliud est, à quo nomen imponitur, aliud, ad quod significandum imponitur. *Dicitur*: dum substantia corporea definitur per ordinem ad quantitatem, hæc supponitur physice corporea; ergo corporeitatem habet à semetipsâ. *Neg. Antec.*: quia tunc præscinditur à corporeitate quantitatis; ac deinde, statuta per illam definitionem conceptu corporis, quantitas ipsa probatur corporea ex inseparabilitate à tali substantiâ. Si quæras, quid sit quantitas? *Resp.*, esse accidens, quo subjectum redditur naturaliter impenetrabile cum aliâ re, simili accidenti affectâ: ostendemus enim in *Metaphysicâ*, non posse formalem quantitatis effectum ab impenetrabilitate præcindi. Hinc punctum materiæ indivisibile, dici potest corpus, quia est impenetrabile. Quod si contendas, de conceptu quantitatis esse extensionem partium; dicam, punctum esse extensum primordialiter, quia est primordium rei extensa, quatenus integraliter divisibilis; atque in eodem primordiali sensu vocari corpus.

17 Ex dictis facile solvetur objectiones contra statutum conceptum corporis, & spiritus. Solum notandum superest, quod de facto idem sonat corporale, & materiale, sicut etiam immateriale, & incorporeum: quia de facto nulla est materia, nisi corporalis, seu quanta, neque ullum est corpus sine materiâ. Si tamen, ut aliqui volunt, non repugnet corpus completum simplex, vel etiam materia spiritualis, id est, primum subjectum for-

mæ substantialis incorporeum, seu non quantum; dari poterit corporeum immateriale, & materiale incorporeum.

18 *Dico 2.*: Spiritus, sive substantia spiritualis, aptissime definiri poterit, *Substantia intellectiva*, vel (ut simul cõ *intellectiva* definiatur) *Substantia capax omnia percipiendi intentionaliter*. Ita PP. Quirõs, Gasp. de Ribadeneira, & alij, quorum sententiam ut valde probabilem amplectitur P. Peinado. l. 1. de Anim. d. 3. s. 5., eamque ratione, & auctoritate SS. Augustini & Thomæ bene comprobat. Eandem cum alijs sequitur Tosca tr. 11. lib. 1. propos. 1.. Hæc definitio (quæ debet intelligi de substantiâ intellectivâ purè, seu ratione sui totius; nam homo non est absolute spiritus, quamvis dici possit substantia intellectiva) videtur aptissima, non solum quia convenit omnibus & soli spiritui, sed etiam quia simul detegit excellentiam spiritus supra corpus: omnes enim vim intelligendi ut perfectionem eximiam concipiunt, adeo ut essentia metaphysica Dei in intellectualitate vel intellectione communiter ponatur. *Objic.*: juxta D. Thomam 1. p. q. 14. art. 1., spiritualitas, sive immaterialitas, est ratio intellectualitatis, & intellectivum per spirituale probatur: ergo conceptus spiritus est prior conceptu substantiæ intellectivæ. Respondet Capreolus, quem refert & approbat P. Suar. disp. 37. Met. s. 3. n. 21., cum spirituale dicitur ratio intellectivi, non accipi intellectivum radicaliter, & prout est differentia essentialis (sic enim idem formaliter est intellectivum & spirituale), sed accipi pro facultate proximâ intelligendi, quæ quodammodo subsequitur intellectivum radicale. Certè D. Thomas 1. p. q. 75. art. 2. probat, animam rationalem esse incorpoream, quia est intellectiva.

19 Consequenter spirituale per

per attributionem, aptè definiatur, *Quod intrinsicè adhærere debet in solidum substantiæ intellectivæ*: Spirituale autem, ut abstractum à primario & attributivo, *Quod naturâ suâ intrinsicè spectat in solidum ad substantiam intellectivam*, spectat, inquam, vel per identitatem, vel per adhesionem intrinsicam. Per oppositum explicanda est ratio corporis, per hoc scilicet, quod sit *Substantia primordialiter incapax intelligendi*, vel potius (ut nomen *corpus* conveniat composito, etiam humano) *Substantia secum identificans, inadæquate saltem, primordialiter incapacitatem intelligendi*. Primordiale voco incapacitatem, quæ convenit materiæ primæ, vel substantiæ immediate recipienti quantitatem; ab hac enim substantiâ incapacitatem intelligendi participant omnia, quæ ab eâ naturaliter pendent, & quæ idcirco dicuntur corporea, seu corporalia.

20 Objectiones, quæ hic fieri possunt, ex dictis in præcedenti assertionem solvantur. Sed adhuc contra utramque assertionem *objicitur*: dari potest actus intellectus, utique spiritualis, qui naturaliter, immo essentialiter adhæreat materiæ quantæ. *Prob.*: si Deus decernat omnem actum intellectus miraculose unire materiæ, & hoc decretum revelet Petro, qui credat per actum fidei essentialiter verum, hic actus essentialiter exigeret materiæ uniri; connectitur enim essentialiter cum objecto suo, ac proinde cum eo quod omnis actus intellectus, & consequenter ipsemet, uniat materiam.

21 Hanc objectionem (quæ pariter adduci solet pro merito irremunerabili, pro creaturâ indestructibili, & alijs paradoxis) latè versat P. Peynad. l. 1. de Anim. d. 3. s. 4.: & ex ejus doctrina responderetur breviter, tale decretum repugnare, utpotè nugatorium, ac Deo indignum, si comprehendat actum essentialiter verum, quo creditur. Decernat enim, ut ma-

teriæ uniatur actus, qui per suam essentiam habet uniri materiæ, siquidem ille actus fidei, eo ipso, quod comprehendatur tali deceto, per suam essentiam habet materiæ uniri, ut probat objectio. Hoc autem non minus stultum esset, quam decernere, ut homo, si existat, sit animal rationale, sit creatura, sic distinctus à Deo, &c.. *Replic.*: saltem potest Deus decernere, ut à materiâ non separetur ullus actus naturâ suâ separabilis, & hoc decretum revelare. Tum sic: actus fidei, quo decretum illud credi potest, si deceto comprehenditur, erit naturâ suâ inseparabilis à materiâ, utpotè connexus intrinsicè cum unione sui ad materiam; si non comprehenditur, erit pariter inseparabilis, quia decretum comprehendit omnem actum separabilem à materiâ. *Resp.*: decretum debet ab objecto suo positivè excludere actum, quo creditur, tamen separabilem à materiâ; quia, si non excludit, infert in eo prædicata contradictoria, nempe quod sit separabilis & inseparabilis. *Dicitur*: cur non poterit Deus decernere, ne separetur ullus actus separabilis, nullo excepto? *Resp.*: poterit quidem sed decretis duobus, quorum alterum comprehendat assensum alterius; vel etiam decreto unico, dummodò tale decretum non sit à creaturâ cognoscibile per actum essentialiter verum, sed solum per actum naturalem ex se inconnexum cum veritate sui. Nam, sicut non repugnat decretum absolute irrevocabile, v. g. decretum de nihil revelando, vel de non concurrente cum creaturâ ad ullum actum; ita non repugnat decretum irrevocabile in ordine ad actum essentialiter verum.

Anima rationalis est indivisibilis.

22 Hæc veritas, si non expressè definita, est certè fidei proxima, ut ait P. Suar. l. 1. de Anim. c. 13.,

creditorque, ac defenditur ab omnibus Catholicis, præsentibus Ecclesie Patribus, quos citat idem Suar. Et *in primis*, quod anima humana non constet partibus essentialibus, seu non constituatur ex actu & potentia spiritali, ut aliqui finxerunt, manifestè sequitur ex eo, quod vera sit forma corporis (hoc patebit cap. sequ.) : nam eo ipso est substantia incompleta, & ad informandum subiectum ordinata : nequit autem substantialiter incompletum esse, quod jam constet actu & potentia substantialibus ; nec potest aliud subiectum informare, quod jam includit substantiale subiectum ; alioquin fingere liceret, totum hominem in alio subiecto receptibilem esse. Immo verius mihi est cum Exim. Doctore disp. 13. Met. sect. 14. n. 14., repugnare materiam spiritualement, quæ scilicet sit pura potentia incorporea, substantialis formæ susceptiva : quidquid dicant alij, quos citat, & latè sequitur P. Peynado. l. 1. de Anim. d. 3. l. 7. *Probo* nunc breviter : quia illa materia, esset substantia spiritalis, ut supponitur, & aliunde non esset ; quia omnis substantia spiritalis, saltem nisi modalis sit, est intellectiva, ut concedit Peynado, constatque ex dictis n. 18. ; illa verò materia certè non esset intellectiva, cum hæc perfectio prorsus aliena sit à conceptu puræ potentie. Nec refert, quod ea materia, foret substantia incompleta. Nam hoc etiam convenit animæ ; quæ nihilominus intellectiva est, quia spiritalis est. Nec ad spiritalitatem substantie sufficit debitum ad herendi substantie intellectivæ : nam, ut docet idem Peynado. cit. disp. 3. num. 45., hi termini, *substantia spiritalis, substantia intellectiva*, convertuntur, ac se se mutuo inferunt.

23 Deinde, quod rationalis anima sit etiam integraliter indivisibilis, probari solet ex ejus incorporeitate, nec immerito. Quia, licet hæc in-

divisibilitas non sit de ratione accidentis spiritalis, siquidem Gratia, & habitus virtutum constant gradibus intensificationis, & Angeli presentia in spatio divisibili forsan ex partibus integratur), est tamen de ratione spiritus, sive substantie spiritalis ; quemadmodum, licet corruptibilitas non repugnet accidenti spiritali, repugnat tamen spiritali substantie. Certe sic sentiunt Ecclesie Patres, qui non alio ex capite probant, humanam animam esse substantiam simplicem, nisi quia est incorporea : v. g. Gregorius Neocæsar. lib. de Anim. *Cum anima*, inquit, *corpore careat, simplex est.*

24. Sedit quidem cum alijs P. Peynado cit. disp. 3. n. 70., possibilem esse substantiam spiritualement, quæ sit integraliter composita. Sed rejiciendus est : quia vel omnes partes illius substantie essent intellectivæ, vel una tantum. Si primum dicatur : ergo omnes essent capaces liberi arbitrij, possentque una velle quod nollet altera, ac proinde altera esse in gratia, altera in peccato, altera Cælum, altera Infernum mereri ; quæ planè repugnant in partibus naturaliter integrantibus unam substantiam. Nec dicas, omnes gaudere communi libertate, & per sympathiam idem velle ac nolle. Nam sympathiam necessitatis multos ad idem volendum, non coheret cum libertate, ut notum est. Si verò dicatur secundum : ergo illa tantum pars erit spiritalis, siquidem substantia spiritalis cum intellectiva recipitur juxta Peynado. Et de illa parte quæro, an esset necessariò indivisibilis ? Si asseras : ergo repugnat spiritalis substantia divisibilis. Si neget : ergo constaret particulis intellectivis, ac liberis, reditque nuperum absurdum.

25. Præterea, quod repugnet anima, seu forma spiritalis, informativa corporis organici, quæ sit integraliter composita, speciatim probari potest :

test : quia vel ejus partes exigent esse in distinctis partibus corporis, vel in eadem. Si primum dicas : ergo exigent extrahi, & expenetrari, ac proinde quantitatis vim participarent, & essent corporeæ, sicut partes formæ ignis, aut arboris. Si secundum optes : ergo plures partes ejusdem substantialis formæ exigent simul esse in eadem parte materie ; quod & in Physicâ inauditum est, cum agitur de pluralitate formarum ; & ulterius infert contra sensum omnium, substantiam esse capacem intensificationis.

26. Denum, quidquid sit de possibili, quod anima rationalis de facto non sit integraliter composita, probatur : quia saltem de facto certum est, plures partes unius formæ divisibilis non esse in eadem parte materie, sed singulas singulis materie partibus uniri : si ergo spiritalis anima divisibilis est, alia pars ejus erit in manu, alia in brachio, &c.. Dum igitur homini manus abscinditur, quæro, an pereat illa pars animæ ? Si perit : ergo pendet à corpore, cum ex defectu unionis informativa pereat : ergo non est spiritalis. Dices : perit illa pars, non ex defectu subiecti, sed ex defectu continuativæ unionis ad alias partes animæ. *Contrà* : continuativa unio, si spiritalis est, non destruitur per sectionem corporis, quia cum sit penetrabilis, transitum cætro præbet illæsi : si ergo perit, corporea est, ac proinde corporeas partes necit. Si neget, dictam partem animæ perire ; illa certe non manet in manu jam mortuâ ; nec retrahitur ad informandam materiam alterius partis, ne materia ista duplici simul animæ parte naturaliter informetur : manebit ergo sine subiecto, atque adeò in statu separationis à corpore, jamque non in viâ, sed in termino, dum reliquæ partes ejusdem animæ retinent statum unionis, & viæ. Proinde, si manum amittat homo juvenis, qui postea lethaliter pec-

cet, pars anime Cælum petet, pars Infernum, quod est pluriquam absurdum. Objectiones contra simplicitatem animæ, quia sumuntur ex virtute informandi corpus divisibile, commodius solventur cap. sequ.

Rationalis Anima est immortalis.

27. Quod anima rationalis in morte hominis non percat, sed æternum duratura sit, inconcussa est veritas catholica, totiusque vitæ christianæ fundamentum. Hanc veritatem penè omnes Divinorum voluminum pagina testantur, ut supervacaneum sit testimonia hic verbatim allegare. Præcipua indicat P. Suar. l. 1. de Anim. cap. 10. Sed quaritur, utrum hoc proveniat solum ex indebito beneficio Dei, volentis animam, tametsi mortalem ex se, perpetuò conservare? An ex eo, quod anima ipsa naturâ suâ sit immortalis? Sumitur autem hic immortalitas, non pro indestructibilitate essentiali (sic enim Deus *solus habet immortalitatem*, ut ait Apollolus 1. Thim. 6., cum omnis creatura possit à Deo annihilari per subtractionem influxus conservativi), sed pro incapacitate corruptionis ac desitionis, provenientis ab ullo agente naturali, atque etiam à Deo, si juxta rerum naturas procedere velit, ut reipsâ velle supponitur, nisi aliud revellet. Hoc sensu, quod anima nostra sit immortalis natura suâ, est etiam veritas catholica, ut ait P. Suar. loc. cit. n. 9. & 12.

28. Nam, præter quàm quòd satis colligitur ex nonnullis scripturæ locis, ut Eccles. 12., & Math. 10., rem hanc diserte declaravit Concilium Later. sub Leone X. sess. 8. dicens : *Cum diebus nostris nonnulli ausi sint dicere de naturâ animæ rationalis, quòd mortalis sit & aliqui temerè philosophantes secundum saltem Philosophiam verum esse assererent, sacro approbante Concilio damnatus,*

mus, & reprobamus omnes asserentes, animam intellectivam mortalem esse. Ex quo Fidei oraculo habetur, immortalitatem animæ non solum theologicè, sed etiam philosophicè ostendi posse, atque in ipsa animæ natura fundari; sicut illam fundant SS. Patres, & relati ab Exim. Doctore. n. 11. & 12.. *Offenditur* ergo 1.: quia rationalis anima est substantia spiritualis, & omnino simplex, tam essentialiter, quam integraliter, ut jam ostendimus: ergo est independens à corpore, & ab omni subiecto sustentationis, omnique divisionis incapax, atque à solo Deo creabilis: ergo est incapax corruptionis; cum corruptio non sit nisi vel dissolutio partium entis compositi, vel defectus formæ permanente subiecto sustentationis, vel etiam defectio rei naturæ suæ generabilis: ergo destrui nequit ab ullo agente naturalis quia destructio ejus foret annihilatio, & hæc superat vires omnis causæ creatæ, quemadmodum creatio.

29 Aliunde nec anima naturale est, quod à solo Deo annihilatur, sed potius contranaturale, vel saltem præternaturale. *Prob.*: quia perpetuò durare, proculdubio est animæ bonum, & non impossibile naturaliter, utpotè nulli naturali juri contrarium: ergo ab anima innatè appetitur, cum non alia sit appetitûs innati regula: ergo nequit à Deo negari, nisi contrà, vel præter exigentiam ejus. *Urgetur*: non repugnat substantia creata naturaliter exigens durationem perpetuam, adhuc enim subderetur dominio Dei, qui posset eam pro libito annihilare, sicut lubditur ignis in comburendo, & Sol in illuminando. Talis ergo est anima rationalis, in quâ reperitur quidquid pro ejusmodi exigentiâ cogitari potest in alia substantia.

30 *Offenditur* 2.: quia lumine naturali constat, Deum providere rebus humanis, ad eumque ut Governatorem justissimum spectare supplicia

malis, & præmia bonis condignè præstitueret. Cum igitur hominibus in præfenti vitâ non soleant præmia & supplicia distribui pro meritis (passim quippe cernimus justos ærumnis pressos, & impios temporalibus bonis abundantes), lumine ipso naturali colligitur, aliam animæ nostræ corpore solutæ superesse vitam, in qua condigna retributio sit speranda, vel timenda. Hæc ratio valde commendatur à SS. Patribus, atque etiam ab ethnicis Philosophis, apud P. Suar. cit. cap. 10.: quin & in varijs Scripturæ locis indicatur, ut ostendit idem Suarius. n. 29.. Et est sine dubio efficacissima. Quis enim non reputet absolum, quod Deus ita Universi Republicam constituerit, ut misera sit conditio virtutis, sceleris autem felix? Hoc velut magnum absurdum inferebat Apostolus 1. Cor. 13., de se ac de reliquis Christi fidelibus dicens: *Si in hac vitâ tantum sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.* Nec dicas, hinc solùm probari, quod anima vivat aliquamdiu post mortem hominis, non verò quod æternum duret. Nam *contra* est, quod, si anima non perit ex defectu corporis, non est unde pereat; cum extra corpus nec habeat contrarium, nec illi deesse possit causâ conservativa, neque ulla sit ratio, cur potius per annum, quam per æternitatem duret. Idcirco nemo negavit immortalitatem animæ, qui non simul crederet, eam indigere corpore ad existendum.

31 Nec item dicas, virtutem & vitium sui ipsorum esse præmium & poenam respectivè; quia virtus delectat animum, vitium autem excruciat. Nam hoc rejicitur 1.: quia prorsus improvida esset gubernatio Reipublicæ, quæ pro legum observantiâ non alium proponeret stimulum, quam observantiâ ipsam; & pro transgressionibus non aliud timere faceret, quam transgressionem. 2.: quia delectatio ani-

animi non est præmium, sed naturalis quædam virtutis proprietas, eaque multo labori permixta. 3.: quia vitia sæpe magis delectant, quam torquent, præsertim sceleratissimos, in quibus nullus ferè est conscientiæ remorsus. 4.: quia remorsus iste in eo fundatur, quod anima latenter timeat futurum supplicium. Si enim tota felicitas, & pœna hominum, cum vitâ corporis finitur, non est cur conscientia non judicet rectè factum, quidquid ad voluptates hujus vitæ conducit. 5.: quia eximius actus fortitudinis, qui est mori pro patriâ, nullam in animo delectationem causat, dum consummatur, siquidem animum ipsum omnino destruit.

32 Et hinc optima ratio sumitur pro immortalitate animæ. Nam ille actus fortitudinis est virtus, ut naturali lumine constat: virtus autem est dispositio perfecti ad optimum, quatenus disponit subiectum, ut ad felicitatem perveniat, quæ optimè se habeat: ergo actus ille non destruit animam; sic enim totam subiecti felicitatem, & spem ejus de medio tolleret. Huc pertinet, quod natura lumen dicat, etiam ethnicis, virtutem & honestatem præferendam esse vitæ corporis. Si autem anima non supervivit, lumen ipsum naturæ contrarium erit animæ rationali, cui sæpe suadebit bonorum omnium cum propria existentia jacturam. Omitto brevitatè ergo probationes alias, quæ videri possunt apud P. Suar. l. c. Quasdam tamen objectiones solvere oportet.

33 *Objic.* 1. illud Eccles. cap. 3., *Unus interitus est hominis & jumento, & aqua utriusque conditio. Sicut moritur homo, sic & illud moritur. Similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius.* Quæ verba significarentur, animam hominis, sicut & jumentum, mori cum corpore. Saltem hoc sub dubio relinquatur, cum ibi ad-

ditur: *Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendant sursum, & si spiritus jumentorum descendant deorsum? Objic.* 2. Concilium Constantinopol. VI., quod *act.* 11. approbavit sententiam Sophronij, docentis, animam non esse immortalem per naturam, sed per gratiam. 3.: anima rationalis est substantia incompleta, & ad informandum corpus naturaliter ordinata: ergo extra corpus erit in statu violento. Nihil autem violentum est perpetuum. 4.: anima in operando pendet ab organis & accidentibus corporeis: ergo & in essendo: ergo nequit existere sine corpore. *Confirm.* ex Lucretio poeta: anima nascitur cum corpore, & cum ipso adolescit, ac senescit; ubi enim corpus ævo quællatur, *Claudicat ingenium, delirat linguaque, mensque.* Idem Poeta, verè & ipse ebrius, certè male sanus, argumentum sumit ex ebrietate, quæ mentem etiam & animam conturbat. Unde colligit, animam, utpotè corporis perturbationibus obnoxiam, cum corpore mori. Ad hæc tamen facile respondetur.

34 *Ad* 1.: loquitur ibi Salomon de interitu corporis, seu hominis in esse compositi, ut exponit D. Hieronymus; vel potius, ut interpretatur D. Thomas 1. p. q. 75. ar. 6. ad 1., loquitur ex personâ impiorum, ita ratiocinantium, ut corpori liberius indulgeant; quæ interpretatio firmatur ex Sap. cap. 2., ubi expressius proponuntur impiorum discursus contra immortalitatem animæ, refutanturque in eod. capite, & in sequentibus. Similiter illa verba, *Quis novit &c.*, non sunt dubitantis, sed referentis dubitationem impiorum: nam quod spiritus hominis redeat ad Deum, qui dedit illum, constanter affirmat idem Ecclesiastes cap. 12. v. 7.. *Ad* 2.: solum ibi negatur animæ immortalitas *per naturam*, id est, per essentiam, & independenter ab alterius influxu & arbitrio: solum

lumque asseritur immortalis per gratiam, id est, per liberam voluntatem. Dicitur, qui potest animam, tamen naturaliter, immortalem, redigere in nihilum; vel sumptim gratia in radice, prima scilicet creationis, quae gratuita fuit & indebita, quavis, eam suppositam, naturaliter debeat animae conservatio perpetua.

35 Ad illa incompletio & ordinatio non tollit, quod anima extra corpus exercere valeat operationes nobilissimas; ideoque status separationis non est illi violentus, saltem proprie & simpliciter, ut dicemus cap. ult. Ad 4.: anima in operando intellectualiter, non pendet ab illo accidenti, vel organo corporeo, nisi inchoative, seu tanquam a pure ministrante primas species (vide supra n. 8.); quod non sufficit, ut pendeat in essendo. Pendet quidem a corpore quoad operationes sentiendi, & vegetandi: sed, ut ejus esse probetur independens, sufficit quod naturaliter habeat operationem aliquam independentem; haec enim nequit esse altioris ordinis, quam potentia, & substantia, a qua oritur. Ad confirm.: argumentum illud praecipuum, & confutavimus supra n. 7. & 8.. Nec verum est, quod in sensibus (modò non sint decrepiti) claudicat ingenium, seu rationis vigor; potius enim oppositum accidit, ut notavimus etiam n. 7.

CAP. II.

AN, ET QUATENUS ANIMA
rationalis informet corpus?

36 Tenendum omnino est, animam rationalem & esse spiritum, & esse animam vere talem. Hastenus ostendimus, eam esse incorpoream, simplicem, & immortalem, quae propria sunt praedicata spiritus. Probandum superest, esse veram animam, seu veram formam corporis hu-

mani, quod esse organicum omnibus patet: simulque ostendendum, quatenus hoc munus exercent.

*Anima rationalis verè est forma
corporis.*

37 Hæc assertio definita est in Concilio Viennensi sub Clemente V. in Clement. unic. §. porro de summa Trinit., cujus verba exhibet P. Suar. lib. 1. de Anim. c. 12. signanter exprimentia, quod anima rationalis, seu intellectiva, humani corporis forma sit verè, per se, & essentialiter. Eandem definitionem amplectitur Concilium Later. sub Leone X. sess. 8. Contrarius error tribuitur Platoni, & alijs antiquis; apud quos anima rationalis non unitur substantialiter corpori ad unam substantialem naturam constituendam, nec ejus forma est, nisi lato modo, forma nimirum pure assisens, gubernans, ac movens, sicut Intelligentia movet Cœlum, auriga currum, nauclerus navem. Nec facile ab hoc errore liberabitur (citra censuram loquor) doctrina recentium Atomistarum, quam explicat & tenet Tosca, circa constitutionem humani corporis in esse vegetantis & sentientis, & circa unionem ejus cum animâ rationali: quam doctrinam expositam & ex hoc ipso capite impugnatam habes in Disfert. prælimin. ad Physicam num. 26. & 27.

38 Probatur assertio philosophicè. Inprimis anima intellectiva pertinet ad essentiam hominis: quod nullus negabit homo, nisi qui se reputet irrationalem, & brutum, vel qui non experiatur se esse, qui intelligit & judicat, qui ratiocinatur, qui vult, qui libero utitur arbitrio, &c.. Deinde corpus etiam ad essentiam hominis spectat: quod item nemo negabit, nisi qui se totum estimet spirituale, ingenerabilem, & incorruptibilem, vel

qui non experitur se esse, qui vegetat, & sentit. Anima igitur intellectualiter unitur corpori. Patet consequentia: quia homo est unum per se, non minus certè, quam equus, & alia composita naturalia: ergo constat partibus substantialiter unitis; alioquin foret unum per accidens, nec magis unum, quam cœlum cum Angelo motore, vel corpus aëreum cum demone affluente, vel equus cum auriga. Accedit, quod nullus esse potest formalis terminus generationis humanae, nisi unio substantialis. Accedit insuper evidens connexio, sive consortium animæ & corporis in operando: anima quippe naturaliter percipit impressiones & motus corporis, & ipsa nequit pro statu unionis intelligere sine corporeâ operatione phantasæ. Talis autem connexio nusquam invenitur in duobus suppositis accidentaliter unitis. At, si anima substantialiter unitur corpori, unitur utique ut vera forma corporis, cum sit pars nobilior, prima radix operationum, & potissima differentia physica compositi resultantis.

39 Opinati sunt aliqui, rationalem animam uniri corpori, non quatenus rationalis est, sed tantummodò secundum gradum formæ substantialis, vegetativæ, & sensitivæ. Verum hæc opinio, quæ Cajetano tribuitur, omnino rejicienda est: quia distinctio graduum ejusdem animæ est operationis, nec pertinet ad unionem realem, quæ inter gradus realiter identificatos nequit unum ab alio secerdere. Præterea sequeretur, hominem, prout est unum per se compositum, non esse rationalem, nec à bruto differre: si enim rationalitas animæ non unitur corpori, non pertinet ad constitutionem, aut essentiam humani compositi. Adde, quod non solum experimur nos esse, qui sentimus, sed etiam qui ratiocinamur. Vid. D. Thom. 1. p. q. 76. ar. 1.

40 Sed contra statutam assertionem objic. 1.: inter actum & potentiam requiritur proportio; quæ nulla est inter corpus & spiritum. 2.: accidens spirituale nequit naturaliter uniri corpori: ergo nec substantia spiritualis. 3.: anima non dat corpori esse rationale: ergo non se illi communicat. 4.: anima non appetit materiam, cum appetat operationem intelligendi, quam materia impedit. 5.: si anima esset forma, foret capax duorum statuum, unionis, & separationis; qui, utpotè contrarij, non essent ambo connaturales; & aliunde neuter esset violentus, primus, quia naturaliter debitus, secundus, quia perpetuus.

41 Resp. ad 1.: inter actum & potentiam non alia requiritur proportio, quam incompletio, & mutua unibilitas, vi cujus possint in unam convenire naturam compositam, ac se se mutuo juvare in operando: hæc autem inter corpus & spiritum nullo ex capite repugnat; & aliunde probatur existens per experientiam, quæ simul novimus nostrum esse & sentire, & intelligere, corporeamque operationem ad spirituale deservire. Ad 2. neg. Consequ.: quia spirituale accidens, si uniretur corpori, ab eo penderet, cum accidens a subjecto pendeat; & hoc ipso spiritualitate amitteret. At hæc ratio non militat in spirituali substantiâ. Ad 3.: sufficit quod anima esse rationale det homini, cui se communicat per identitatem: corpori autem, incompletè sumpto, solum communicatur per informationem, quæ non refundit in subjectum denominationes formæ, nisi accidentalis. Ad 4.: materia non impedit operationem intelligendi, nisi quoad modum perfectiorem, animæ separatæ proprium; qui modus compensatur per operationes sentiendi & vegetandi, quas anima etiam appetit, & sine materiâ elicere non potest. Ad 5.: ambo illi status naturales sunt

ordine successivo ; de quo iterum cap. ult.

42 Jam ex eo, quod rationalis anima sit forma corporis, facile rejiciuntur errores varij. 1. error Averrois, qui unicam animam intellectivam, sive unicum intellectum in omnibus hominibus esse voluit. Damnatu est hic error in Concilio Later. sub Leone X. sess. 8. & philosophicè impugnatu; tum quia nulla forma naturaliter informat simul plura subjecta discontinua; tum quia sequeretur, omnes homines idem intelligere. Vide D. Thom. 1. p. q. 76. art. 2., & scpe alias. 2. error Origenis, quod rationalis anima sit ejusdem speciei cum Angelo. Impugnatur à D. Thomâ 1. p. q. 75. ar. 7., & in Disputatis q. de Anima ar. 7.; satisque rejicitur ex eo, quod Angelus non est forma corporis, & simpliciore intelligendi modum habet. 3. error Priscillianistarum, qui fuit etiam Origenis, quod scilicet animę omnes ab initio creatę fuerint extra corpus, & eo in statu flagitia commiserint, quorum in penam corporibus quasi carceribus includantur. Damnatu à Leone I. epist. 71. ad Turib. contra errores Priscillianist., & a Concilio Bracchar. 1. cap. 6.: rejiciturque satis ex conceptu formę, quę, cum sit propter compositum, naturaliter produci debet cum unione ad subjectum. Adde, quod ineptissimè dicitur pena peccati status ille, ad quem anima naturaliter ordinatur, & in quo nullam habet conscientiam aut memoriam peccati commissi. 4. error Pythagorę de transmigratione animarum à corpore in corpus. Delirium hoc non solum est contra Fidem, sed contra experientiam; nulla quippe anima meminit, se prius in alio corpore vixisse. Omnibus etiam à natura persuasum est, novo scđui novam animam insuadi, nec posse formam, etiam immaterialem, ab uno in aliud subjectum adæquatam repente saltare.

Anima rationalis existit in omni parte corporis organici.

43 Hęc est communis sententia Philosophorum & Theologorum apud P. Suar. l. 1. de Anim. c. 14. Contrarium sensere nonnulli veteres Philosophi; quorum alij animam in capite, alij in pectore, alij in corde, veluti propria in sede locarunt. Hos imitatur Cartesius, qui rationalem animam collocat in eā tantum cerebri particula, quam conarium, seu glandulam pinealem appellat. Sed assertio præfixa probatur facile: quia omnis pars corporis organici animatur, seu animam in se existentem & unitam habet; ad hoc enim organizatur, ut sit idoneum animę subjectum; & alioquin sequeretur, non solum animam, sed aliam simul formam, esse actum primum corporis organici, potentiam vitam habentis; sequeretur etiam, manus & pedes per se esse membra mortua, vel inanima. At in humano corpore non alia est anima, præter rationalem, ut vidimus disp. præced.: hęc igitur anima realiter unita existit in omni parte &c. Accedit, quod pedes & manus immanenter operantur sentiendo & vegetando: ergo in se habent principium intrinsecum operationum vitalium, & consequenter animam: hęc autem, si non est anima rationalis, erit alia corporea, utique continuativè unita cum rationali, quia manus & pedes cum reliquo corpore continuantur: ex animabus igitur corporeā & incorporeā resultat in homine una totalis anima continua; quod & inauditum est, & absurdè infert, humanam animam esse absolute divisibilem, & partim materialem, partim spiritualem.

44. Ex hac doctrinā colliges, animam rationalem esse totam in toto corpore, & totam in singulis ejus partibus organicis, ut expresse docet D. Au-

Augustinus l. 6. de Trinit. c. 6.: anima quippe indivisibilis, ubicumque est, tota est. Organicas voco partes, quę figuram & dispositionem habent idoneam ad aliquam operationem vitalem, saltem vegetandi. Dicitur tamen anima tota esse in singulis membris totalitate entitatis, non totalitate virtutis, saltem ut proximè expedire: pro varijs enim operationibus exigit organa diversa, quę non in quavis corporis parte reperiuntur: unde solum exercet virtutem visivam in oculis, auditivam in auribus, &c..

45 *Objic. 1.*: si anima in membris singulis tota est, sequitur 1., quod digitus erit homo. 2., quod intellectus erit in pede. 3., quod anima bilocata erit, seu multilocata. 4., quod anima tota movebitur simul contrarijs motibus, vel movebitur simul & quiescet, si nimirum alteram manum attollas, alteram deprimas, vel quiescentem teneas. *Resp.* hęc omnia parvi esse momenti. *Prima* sequela pariter urget Adversarios; quia nec solum cor, nec solum caput, nec sola glandula pinealis, dicitur homo. Neganda est igitur ab omnibus: quia *homo* est nomen totius per se subsistentis in natura humanā: quare non convenit digito, nec alij membro, quod ideò animam habet, quia pars est, & eo ipso, quod pars esse desinat, amittit animam. *Secunda* sine absurdo conceditur, saltem si intellectus ab animę substantiā non distinguitur. Dicitur tamen anima intelligere in capite, quia ibi est organum phantasie, quę ministrat speciem intellectui. *Tertia* quoque conceditur de bilocatione quoad loca inadæquata, non quoad adæquata. Vid. disp. 1. de Gener. n. 69. *Quarta* item concedenda est de motibus per accidens, ut conceditur à D. Thomâ q. de Anima ar. 10. ad 12. exemplo ambulantis in navi contra cursum navis. Anima igitur, cum ad motum corporis moveatur per accidens, seu ex

consequenti, potest contrarios motus distinctarum corporis partium sequi: nulla enim in hoc est contradictio, nec tanta difficultas, quę perfectionera superet substantię spiritualis. Non tamen concedendum, animam moveri simul & quiescere simpliciter, sed tantum moveri hic, & non ibi. Alij, supponentes indivisibilem animę præsentiam in toto corpore, dicunt, animam ad motum manuum non moveri simul contrarijs motibus, sed acquirere novam præsentiam toti corpori respondentem.

46 *Objic. 2.* ex Cartesio: si anima esset in toto corpore, foret extensa, atque adeò corporea, cum extensio conveniat soli corpori. *Resp.* Hoc etiam solvendum est Cartesio, cum certum sit, glandulam pinealem esse divisibilem, & extensam. Si propterea collocet animam in uno illius glandulę puncto indivisibili; sequitur, animam non esse formam corporis organici, cum in puncto nulla fiat organa; immò nec esse formam corporis, quia punctum inextensum non est corpus juxta Cartesium, qui essentiam corporis in actuali extensione ponit. Præterea querendum à Cartesianis, an immensitas Dei sit extensio? Si assentant, ergo dari potest extensio incorporea. Si negent: ergo sine extensione potest Spiritus esse realiter præsens in ipatio extenso. Itaque anima cum toto corpore penetratur, ipsique substantialiter præsens est: ejus tamen præsentia, cum definitiva sit, & penetrabilis, & non sit positio partis extra partem, non est propriè extensio, vel saltem non est extensio corporea. *Objic. 3.* auctoritas Aristotelis lib. de motu Animal. c. 7. docentis, non opus esse animam existere in quocumque membro, sed in uno præcipuo, unde moveat cætera, quod alibi significat esse cor. *Resp.* Loquitur Aristoteles de existentia animę quoad munus fabricandi vitales spiri-

aus, à quibus pendet motus & vita membrorum omnium: vel certè non loquitur ex propriâ sententiâ, cum ipse lib. 1. de Anima t. 90. & seqq. perspicuè doceat, unam esse animam in toto corpore. Vide alia in D. Thoma q. de Anima ar. 10..

Recensentur partes corporis, quæ informantur animâ, seu animantur.

47 Ex dictis constat, illas partes humani corporis animari, in quibus aliqua operatio vitalis inibi exorta apprehenditur, etiam si mera sit vegetatio. Videndum modò, quænam illæ sint; non quidem recensendo membra velut integra, cujusmodi sunt caput, pectus, cor, pedes, manus, &c., in quibus vita est manifestissima; sed varias eorum partes, aut appendices. *Affero 1.*, carnem, venas, nervos, tendines, membranas, & alia his affinia, verè animari. Evidens hoc est ex vi sentiendi & vegetandi. *Affero 2.*, ossa, quòque animari. Hoc etiam omnes concedunt: quamvis enim ossa non sentiant (quod incertum est), sine dubio vegetant, seu nutriuntur per introsumptionem; ut patet ex eorum cavitatibus, quæ plena sunt medulla, ipsis in alimentum destinata; nec non ex eo, quòd versus omnem partem cum proportione crescunt ab infanti. Crescere autem desinunt post 25. ætatis annum, quia tunc ad magnitudinem debitam perveniunt, ac deinceps tantum materiæ amittunt, quantum per nutritionem adquirent. Utraque assertio locum etiam habet in brutis.

48. *Affero 3.*, dentes & ungues animari. De dentibus est sententia communis cum Aristotele l. 1. de gener. animal. c. 4.. Et probatur facile: tum quia eadem est natura dentis, & ossis: tum quia dentes propriè nutriuntur, alimento introsumpto per venulas, & tenues canaliculos, quibus

à natura sunt præditi. Nec obstat, quòd spontè decidant, quasi non continuati cum maxillis. Nam id ipsum contingit arborum folijs, & pomis, quæ citra dubium animantur: atque ex eo provenit, quòd aliquo humore noxio dirumpantur fibrillæ, seu nervuli, quibus ad maxillas alligantur dentes, & continuantur. Utrum dentes in se dolorem sentiant, an verò dolor sit tantum in nervulis, aut membranulis, quæ dentium radicibus adhærent; dubium est, quòd nostra nihil interest. Sat nobis est, quòd vitaliter nutriantur. Ungues animari, negant plures: sed plerique affirmant cum D. Thoma in 4. d. 44. q. 1. ar. 2. quæstionc. 2. ad 3. & merito: quia in unguibus eadem, quæ in dentibus, ratio militat: crescunt enim cum proportione versus omnem partem, & humorem per venulas sugunt. *Dicitur*: si duo puncta signentur in ungue, semper apparent cum eadem inter se distantia. *Resp.*: fallum id est in pueris, quorum ungues secundum omnes dimensiones augentur: in viris autem idem verum est, quia eorum ungues jam non crescunt versus latitudinem, ne digitis noceant. Hęc assertio intelligenda pariter de cornuis & ungulis bestiarum, de squammis piscium, de rostris & pennis avium.

49. *Affero 4.*, capillos etiam, & pilos animari. Sic tenet communior sententia cum D. Thoma loc. cit., quæ idem asserit de crine, setis, pilis, & lanâ brutorum. *Probatur*: tum quia omnia hæc in animantibus perinde se habent, ac in arboribus frondes, & folia, quæ proculdubio vivunt: tum quia in capillis per microscopium observantur cavitates humoris plene, ut etiam quidam ramuli, quasi plantarum germina. Neque id incredibile videri debet, cum in cruribus araneorum & eulicium nemo non agnoscat organizationem vitalem. His adde 1., quòd, si capilli solum crescerent per juxtapo-

sitionem materiæ, ut Adversarij volunt, prius canescerent in radice, quam in extremitate, cum non nisi ad radicem apponeretur materia fenilis: at sequela est contra experientiam. *Adde 2.*, quòd capilli relecti, paulatim acuminantur in extremitate, ac proinde crescunt penes illam partem; quòd non nisi per introsumptionem fieri potest. *Adde 3.*, quòd nequit aliter explicari, quomodò aliqui unius noctis spatio penitus incanuerint; quòd non semel contigisse narratur.

50. *Objic. 1.*: capilli sectione indigent frequentis, nec certum habent magnitudinis terminum. *Resp.* Vites etiam indigent putatione; cum tamen palmites certò vivunt. Si tamen capilli finirentur crescere, quantum possunt, non ultra certum terminum auferentur, ut in palpebris & supercilijs communiter accidit. Idem puta de unguibus, & dentibus. *Objic. 2.*: capilli à corpore separati diu conservant eadem accidentia. *Resp.* Conservant quidem plura, sicut lignum cedrinum diu post separationem animæ vegetantis; non tamen omnia, quia calorem amittunt, & humiditatem cum succo nutritio. *Objic. 3.*: pili sunt appendices superfluxæ, seu ad nullam vitæ functionem utiles, unde ab Aristotele vocantur excrementa: crescunt etiam, cum decreverit corpus animantis, ut in senibus, & ægrotis. *Resp.* Sunt utiles ad ornatum, & ad tegumentum, præsertim in brutis, ferè sicut arborum folia: vitæ quòque functionem aliquam obeunt, dum se nutriunt. Vocantur autem excrementa, quia nutriuntur ex impariore succo, qui respectu illius, quò reliquum corpus alitur, excrementitius est; & quia talis, magis abundat in senibus, & ægris, qui cibos imperfectius concoquant.

51. Sunt, qui dicant, capillos, ungues, dentes animari, non animâ principali corporis, sed aliâ pure ve-

getativâ. Hoc in brutis, quæ animâ divisiibili constant, verum est, dum modò capillaris anima cum cæteris partibus uniat ad constituendam unam totius corporis totalem animam. In homine tamen nequit admitti; quia sequeretur absurdum, de quo supra n. 43. Nisi fortè dicas, ungues & capillos non continuari cum humano corpore, sed solum innecti, & illigari. Quòd & sine fundamento dicitur, & antiam præbet, ut idem de ossibus dicatur, immò & de carne, si ponatur anima rationalis in solis nervis. Tenendam igitur, in homine capillos & ungues informant animâ rationali, ut expresse docet D. Thomas loc. cit. supra n. 48. Nec refert, quòd ibi solum explicet anima vim vegetandi. Non enim debet suas omnes vires in singulis partibus corporis explicare, sed tantum juxta modum organizationis earum, ut patet in virtute videndi, audiendi, &c.. Nec absolum est, ut aliqui objiciunt, quòd anima rationalis fluitet in barbâ, & in casarie. Nam etiam reperit in pedibus, & excrementa excipit in ventre; nec tamen id absolum censetur. *Objic.*: in cadavere crescere solent ungues, & capilli: ergo propriam animam retinent, rationali abscedente. Negari potest *Antec.* cum communi sententiâ: quia capilli & ungues in cadavere non crescunt, sed magis prominent extra carnem, quæ siccitate contrahitur. Dicit quoque poterit, sicut ex cadavere gignuntur vermes, ita forsân gigni animam aliquam purè vegetativam, quæ capillos & ungues iterum animet.

CAP. III.

UTRUM SANGUIS ANIMETUR?

52. Superest quæstio difficilior de animatione partium fluidarum humani corporis, quæ præcipuè

disputatur in sanguine, unde ad alios humores consequentia ducitur. Prima sententia sanguinem animat. Hanc tenent plures Thomistæ, ut Cajetanus, Banez, Joan. à S. Thoma, Carmelitæ Complut., & Colleg. S. Thomæ Complut.: qui tamen Authores duos distinguunt sanguines (& quidem specie substantiali differentes, ut testatur Colleg. S. Thomæ l. 2. de Anim. q. 2. n. 50.); alterum *perfectum*, seu perfectè decoctum, quem solam animari volunt; alterum imperfectum, quem inanimem dicunt, & *nutrimentum* appellant, quia tantum deservit ad nutriendum; quamvis enim homo nutriatur etiam ex perfectò sanguine (quod non negant Authores isti), simul tamen sanguis hic habet munus partis in corpore humano. Eandem sententiam, quantum ad animationem sanguinis, tenent à Nostris Toletus, Hurtado, Arriaga, Oviedo, Quiros, Lynze, & alij. Secunda negat absolute, sanguinem animari. Hanc tuerentur Scotistæ cum Scotto locis cit. à Maestro disp. 1. de Anim. n. 116., item Suarius noster l. 2. de Anim. c. 5., & tom. 1. in 7. p. d. 15. f. 6., & cum eo plerique Nostrorum, ut PP. Vazquez, Rubius, Lugo, Compton., Alphonsus, Jo. Bapt. de Benedictis, Peynado, Ulloa. Eandem tuerentur Capreolus, Sotus, Aguirre, & alij Thomistæ; necnon Medici cum Galeno l. 4. de usu part..

53 Cum neutra sententia satis efficaciter à ratione probetur, negativa, quæ majore pollet auctoritate, & manifestè colligitur ex D. Thomâ 1. p. q. 119. ar. 1. ad 3., & 3. p. q. 31. ar. 5. ad 1., nobis est amplectenda. *Probatur* 1.: sanguis nullam elicit operationem vitalem: ergo non animatur. Consequentia communiter conceditur, & contra aliquos eam eludere conantes postea n. 58. firmabitur. *Prob. Antec.*: sanguis non vegetat, nec proprie se nutrit: ergo nullam elicit ope-

rationem vitalem: neiro enim de facto concedit rebus corporeis vim sentiendi, aut intelligendi, sine vi vegetandi. *Prob. Antec.*: non elicitur vegetatio, seu nutritio vitalis, ubi non datur stata & regularis intusumptio alimenti; quæ certè dari nequit, ubi non est organizatio ex fibris, venis, alijsve canalibus, aut poris continenter aptatis, per quos alimentum intro-susceptum in omnes viventis portiones cum debita proportione distribuatur: sed in sanguine nulla talis organizatio est: ergo sanguis non vegetat, sed more liquorum augetur per juxtapositionem, & additionem novi sanguinis, à corde vel jecore geniti, & in venas effusi. *Prob. Min.*: quia ipsa per se natura liquoris, præsertim continuò fluentis (suppono circulationem sanguinis omnibus ferè modernis indubitam), & sæpè effervescentis, ejusmodi organa non patitur: frequens enim particularum permixtio, & unionis continuativæ crebra mutatio, poros perturbat, venasque, & fibras interrumpet. Idcirco nulla in sanguine organizatio hæctenus observata est: nam illæ quasi fibræ, quæ in extracto & frigido sanguine interdum notantur, glomera sunt humoris serosi, frigore secreti, & coagulati, ut Medicis notum est.

54 *Dices* 1.: formatio sanguinis est operatio vitalis, ut supra diximus disp. 1. n. 39.: jam ergo sanguis vitaliter augetur, seu nutritur. *Dist. Antec.*: est operatio vitalis ipsi sanguini, prout ex materia & formâ propria constituto, *neg.*: vitalis homini, sanguinem cum alijs partibus includenti, *conc.* *Antec.*. Tum *dist. Conseq.*: vitaliter augetur vitalitate propria hominis, *conc.*: vitalitate propria sanguinis ipsius, *neg. Conseq.*. Formatio sanguinis est vitalis homini, seu composito, quia respectu illius inmanentiam habet sufficientem ex dictis disp. 1. n. 13.: elicitur enim ab una hominis parte, nempe ab anima

prout informante cor, aut jecur, & recipitur in alterâ parte hominis, nempe in sanguine, qui est etiam hominis pars, ut mox dicam. Unde homo vitaliter nutritur formatione sanguinis; quia se auget ab intrinseco secundum aliquam sui partem, materiam attrahendo per organa chyli usque ad jecur. At respectu sanguinis non est actio vitalis (etiam eo sensu, quo singula membra, seu partes integrantes, prout ex materia & forma constituta, nempe caput, manus, pes, &c., vel etiam caro, nervus, os, &c., dicuntur vitaliter agere); quia non oritur ab intrinseco sanguinis, nec ab ejus formâ, seu virtute intrinsecâ, sed ab anima in aliâ materiâ residente. Certè quicumque volunt sanguinem vivere, seu nutriri vitaliter, formam ejus animam esse dicunt.

55 *Dices* 2. ex Colleg. S. Thomæ: ut sanguis se nutriat vitaliter, non requiritur quòd venas & poros habeat; hoc enim convenit toti composito viventi, non singulis partibus: unde venæ & pori nutriantur ab intrinseco, quin alias venas aut poros habeant. Verùm hoc est contra communem philosophiam, quæ nutritionem viventium ab aggeratione inanimatorum ex eo distinguit, quòd altera præ alterâ ex se fieri debeat per inassumptionem; quæ sine dubio requirit poros, venas, aliove meatus, quibus intus exsugatur, & quaquaversum distribuatur succus alimentitius. Ex his ergo meatibus constituitur organizatio propria nutritionis, seu vegetationis. Quare, sicut absurdè diceretur sanguis videre, vel audire, quamvis non habeat organa visus, vel auditionis; eo quòd illa sint propria totius viventis, non singularem partium; ita in re nostrâ existimandum. Quòd pori non egeant poris, nec venæ venis, quid mirum? cum ipsa sint organa, vel organizationis constitutiva. Pariter non indiget actio actio-

ne, nec ubicatio ubicatione. Num idem inferes de rebus alijs? Nec dicas, sanguinem etiam esse organum, quia est instrumentum adjuvans partes omnes ad functiones vitales. Nam hoc perinde est, ac si aërem decurrentem per fistulas Organi pneumatici, diceres organum. Sanguis hac ratione non magis est organum vegetandi, quam videndi, phantasiandi, &c..

56 *Dices* 3.: sanguis aliquam habet operationem vitalem, nempe motum localem ab intrinseco, dum in pudore occurrit ad faciem, in timore ad cor, in ira fervet, &c.. Sed hoc probat contra omnes, animari quoque lacrymas, sudorem, salivam; cum sæpe commoveantur ex varijs affectibus. Præterea, juxta communem philosophiam vita locomotiva (si vere & formaliter vita est) nullibi datur sine sensitivâ, & hanc in sanguine vix est qui agnoscat. Motus igitur illi non sunt vitales, sed in sanguine causantur a variâ commotione partium animatarum, vel, ut alij volunt, à sympathiâ, seu naturali subordinatione sanguinis ad affectus animæ.

57 *Dices* 4.: licet sanguis nullam habeat operationem vitalem, non ideo sequitur non informari ab anima secundum gradum formæ corporeitatis, aut mixtionis. Sicut enim anima non omnibus corporis partibus communicat gradum sensitivum, sed quibusdam vegetativum duntaxat; ita poterit alijs tribuere solummodò gradum corporis mixti. Hæc doctrina, quam aliqui ex Adversarijs indicant, si velit animam realiter uniri sanguini secundum unum duntaxat gradum, non secundum omnes, implicatoria est; quia, cum omnes gradus realiter identificentur in animâ humanâ, sequeretur, idem realiter uniri & non uniri. Si autem velit animam tantum uniri sanguini, non tamen ibi explere virtutem operandi vitaliter, sed tantum vim constituendi

corpus mixtum, non quidem in genere, sed in specie & in individuo mixti spectantis ad integritatem corporis humani hoc sensu fateor non facile impugnatum iri, saltem a priori: nam quidquid objeceris, instantiam habebit in communicatione gradus vegetativi sine sensitivo.

58 Nihilominus rejici debet 1.: quia sanguis non continuatur cum alijs partibus corporis, ut mox dicam: nequit autem ulla forma naturaliter uniri partibus discontinuis. 2.: quia defectus omnis operationis vitalis, praesertim fundatus in organizatione vel nulla, vel inepta, habetur ut signum evidens absentiae animae; ut patet in cadaveribus, & in fetibus abortivis. Et quidem, ut Advertarium utar exemplo, sicut anima humana prius communicat foeti gradum vegetativum, quam sensitivum, vel certe hunc prius, quam rationalem ita poterit ante hos omnes communicare gradum corporis mixti: unde abortivus embryo baptizandus erit, quamvis nullum praebet indicium vitae. Idem quoque signum habetur evidens in partibus non separatis a corpore vivente: nem manus in homine, vel ramus in arbore, eo ipso quod penitus arescat, & omni vitali actione destituatur, ab omnibus sentitur emori, & anima destitui. 3.: quia sanguis, si quidem nullum accipit vitae gradum, non vivificabitur, adeoque non animabitur, licet informetur anima: hoc autem licet aliqui vi consequentiae devorent, satis apparet ex terminis absonum, & repugnans, aliquid scilicet esse informatum anima, & tamen non esse vivum, nec animatum, sed inanime. Dicendum igitur, contra naturam animae prorsus esse (ut constat ex ejus definitione, vel saltem ex communi sensu, & experientia) infermare corpus aliquod, etiam partiale, quod non reddat organicum, seu potentia vitam habens, saltem ut quo,

seu constitutive (ut occurratur instantiae de puncto carnis indivisibili), ac proinde potens operari vitaliter in aliquo genere; quamvis non debeat anima totam virtutem suam ubique exercere.

59 Probatur 2. negativa sententia: sanguis est alimentum, ex quo nutritur homo, & quodvis animal, ut asserunt omnes Medici, & omnes fore Philosophi cum Aristotele 1. de gener. animal. c. 4., & alijs saepissime: non ergo sanguis animatur. Patet Consequentia: quia nutritio est conversio alimenti in substantiam aliti, importataque praedae materiae transiunt ab una forma in aliam; quod itare nequit, si alimenti forma supponitur esse forma ipsa viventis. Respondent aliqui 1., nutritionem ex sanguine non esse conversionem substantialem, sed meram mutationem accidentium: nec repugnare quod una pars viventis ex alia etiam animata nutriatur. Sed contra: hoc est invertere conceptum nutritionis, quae ab omnibus dicitur conversio substantiae alimenti in substantiam aliti, & actio, qua vivens propriam substantiam auget, aut restaurat. Et alioquin, dum homo ab intrinseco expellit e manu propria frigus noxium, aut alias qualitates morbidas, subrogando alias sibi connaturales, diceretur manus in se convertere, & ex ea nutriri.

60 Respondet 2. Colleg. S. Thomae cum alijs Thomistis, dum caro nutritur ex sanguine, dari conversionem substantialem, quae sit transitus, non de forma in formam, sed de forma imperfecte participata secundum gradum vegetativum, ad eandem formam, seu animam, ut participatam secundum gradum etiam sensitivum. Sed contra: si sermo sit de gradibus animae quoad substantiam, repugnat unum esse in sanguine sine reliquis, ut vidimus n. 57., utque docet idem Collegium l. 2. de Anim. q. 2. n. 56.. Si vero sermo sit de

gradibus quoad explicationem virtutis, & organizationem congruentem, illa conversio est mere accidentalis, cum nihil substantiale denuo adquirat, sed solam importet mutationem accidentium. Adde quod conversio illa non expellit terminum a quo, nempe gradum vegetativum, ac proinde non est verè conversio.

61 Respondent alij 3., ad nutritionem carnis ex sanguine sufficere quod detur conversio inter formas corporeitatis, quae pertinent etiam ad substantiam hominis, & diversae sunt in sanguine & carne. Sed contra: forma corporeitatis Scotica duplicet ferè omnibus Adversarijs: & si forte datur, anima illi unetur naturaliter tanquam subiecto proximo: repugnat autem, quod anima per se intendat destruere subiectum, cui connaturaliter unetur in sanguine; destrueret enim illud ipsum, quod appetit innate. Qua eadem ratione impugnandi sunt alij, recurrentes ad uniones heterogeneas. Item alij, qui dicunt, sanguinem non immediate in carnem converti, sed prius in rorem, deinde in cambium, postea in gluten (has ponunt substantias inanimas), ac demum in carnem. Quae doctrina ex alio etiam capite cum sanguinis animatione male cohaeret. Ut quid enim anima vivificabit sanguinem, quem ipsamet per se & ex intentione occisura est, & in liquores emortuos mutatura? Hoc certè foret contra rectum naturae ordinem à perfectioribus ad imperfectiora regredi, & obtento sine iterum ad medium redire.

62 Respondet 4. P. Quiros disp. 77. n. 8. negando simpliciter, sanguinem esse nutrimentum animalis. 1.: quia sanguis in resurrectione restituentus est beatis, qui nutrimento non indigent. 2.: quia fieret alioquin, ut vis nutritiva, cum sit potentia necessaria, totum sanguinem converteret in substantiam hominis, sicut ignis in se con-

vertit superam applicatam. 3.: quia, licet homo abundet sanguine, non ideo minus indiget externo alimento, nec minus famem sentit. Sed contra: doctrina haec singularis est, & contra consensum totius Medicinae, & Philosophiae: nec illi favent Cajetanus, & alij Thomistae, duplicem sanguinem distinguentes; ut notavimus n. 52.. Quare satis impugnat singularitate ipsa, nec non inefficacia probationum. Nam ad 1. dicimus, sanguinem homini datum esse, non solum ad nutritionem, sed etiam ad ornatum, pulchritudinem, & temperiem humani corporis: quemadmodum crystallinae aquae rivulus, non solum flores alit, sed etiam ad temperiem & pulchritudinem viridarii plurimum confert. Ex hoc ergo titulo, nec non integritatis omnimodae, restituentus est beatorum corporibus, tamen non amplius nutriendus; ut etiam reddenda est organizatio, quae per se instituta erat ad vegetandum. Fac, viridarium esse floribus incorruptilibus constitutum: adhuc amenitatis gratia rivulus irrigari oportebit. Ad 2.: vis nutritiva non est tam edax, ut more ignis possit brevi absumere totum sanguinem: sed illius particulas, in poros solidarum partium insinuat, paulatim disponit, & organizat, & ut aliqui volunt, convertit in rorem, aut cambium (succum nempe albicantem, qui succus nutritus dici solet), ut tandem in substantiam aliti convertatur; affundente interim hepate novum sanguinem ex chylo formatum. Ad 3.: vis caloris & acidi, quae in stomacho residet, cum instituta sit ad alimenti externi concoctionem, illud inhiat, & dum non obtinet, sevit in partes proximas viventes, etiam solidas; atque ita famem cavat, & mortem quoque (tamen per accidens), in ijs etiam, qui sanguine abundant.

63 Probatur 3. sententia nostra: sanguis non continuatur cum
Le par-

partibus solidis humani corporis: ergo non informatur anima rationali. Patet *Consequentia*: quia nequit eadem forma simul informare partes materiae discontinuas; alioquin posset anima informare manum abscissam corpori contiguam. *Prob. Antec.*: tum ex Aristotele 2. de part. animal. c. 3. dicente, *Non est sanguis continuus carni, sed in corde & venis, quasi in vasis concluditur.* Tum quia sanguis fervet, fluit, & perpetuam circulatione movetur: id autem, quod jugiter movetur, & agitur, cum parte immota continuari nequit, ut per se patet. Nec recurras cum Thomistis ad fibras quasdam, per quas sanguis cum jecore continuatur. Nam, si materia fibrarum solida est, non poterit cum sanguine fluente continuari: si autem fluida, non poterit ipsa continuari cum jecore solido. Præterea fibræ istæ, si dantur, communes sunt utrique sanguini, perfecto, & imperfecto, cum totam utriusque massam pervadant, ut cernitur in taurino sanguine, quem in exemplum afferunt Thomistæ: uterque igitur continuabitur cum jecore, adeoque uterque animabitur; quod Thomistæ negant. Accedit, quod, si sanguis imperfectus non animatur, sed specie distinguitur à perfecto, cum certum sit, utrumque in venis permixtum esse, particule sanguinis perfecti discontinuabuntur per admixtionem imperfecti, sicut vini particule discontinuantur per mixturam aquæ: non ergo poterunt animationem retinere.

64 Ex dictis patet, inutilem esse, quoad præsens attinet, Thomisticam distinctionem duplicis sanguinis, de qua supra n. 52. Nam in sanguine perfecto militant nostræ probationes, ut expendenti liquidum erit. Præterea distinctio illa non bene sumitur ex D. Thomâ, quidquid Thomistæ dicant. Nam S. Doctor Quodlibet. 5. ar. 5., ubi maxime videtur illam indicare (in

Partibus Summ. Theolog. nusquam indicat), dicit quidem, quod *non totus sanguis nutrimentalis pertinet ad veritatem humanæ naturæ, sed non distinguit duplicem speciem sanguinis, quin potius totum supponit esse nutrimentalem*: addit autem, ad veritatem humanæ naturæ pertinere totum sanguinem, qui ab homine habetur in ætate perfecta; in quâ siue dabo plurimum sanguinis nutrimentalis habetur. Docet etiam ibidem, totum sanguinem effusum in passione Christi, unicum fuisse Verbo, & ejus glorioso corpori restitutum: in passione autem nutrimentalem sanguinem effusum esse, quis dubitet? Dum ergo Thomistæ de sanguine nutrimentali negant, quod pertineat ad veritatem humanæ naturæ, quod assumptus fuerit à Verbo, quod in resurrectione restitutus; D. Thomam impugnant. Pars autem sanguinis, quæ non pertinet ad veritatem humanæ naturæ, sumitur apud D. Thomam pro sanguine, non qui est, sed qui fuit, & jam conversus est in liquorem album, qui ros, & cambium appellatur; ut explicat ipse S. Doctor in 4. ad Annibald. q. 1. ar. 1. ad 1. citatus à Collegio Complut. Unde non sumitur pro sanguine, quem Thomistæ vocant nutrimentalem; hic enim formatur immediate post chylum, priusquam perveniat ad jecur, in quo convertitur in sanguinem perfectum, ut docet idem Collegium cit. q. 2. n. 51.; quamvis postea n. 58. & 59. parum consequenter supponat, utrumque sanguinem permixtum esse in venis.

65 Aliud argumentum satis efficax pro nostrâ sententiâ dabo inferius n. 73. Nunc moneo, eam procedere, non solum de humano sanguine, sed etiam de belluino, necnon de succo alimentitio, qui plantis est loco sanguinis. Moneo insuper, idem, quod de sanguine, sentiendum esse de tribus alijs humoribus præcipuis, nempe de

pituitâ, & utrâque bile, flavâ, & atrâ, quæ alias vocantur phlegma, cholera, & melancholia. Idem quoque de spiritibus vitalibus, & animalibus, cum sint particule sanguinis purioris, & subtilioris. Quodsi Aristoteles alicubi dicit, hujusmodi spiritus sentire, aut intelligere, loquitur in sensu causali, non formali. Idem pariter de lacte, sebo, & medullâ o. tali; quia nulla in his organizatio deprehenditur. Aliter sentiendum de medullâ spinali, quia est homogœna cum cerebro, totaque venis, & arterijs referta. Semen etiam communiter dicitur inanime, exceptis plantarum seminibus, quamdiu plantis uniuntur. Denique lachrymas, sudorem, salivam non animari, pro comperto habetur.

Argumenta pro animatione sanguinis diluuntur.

66 *Objic. 1.*, & principaliter: Sanguis est vera pars humani corporis, siue humanæ naturæ. Quod patet 1.: quia Verbum Divinum assumpsit sanguinem, cum solum assumpsit, quæ sunt de integritate naturæ humanæ. 2.: quia Cajus Papa in Decretal. ad Felic. ait: *Si Christum veras partes naturæ humanæ non assumpsit, quo sanguine redempti sumus?* Et Innocentius III. in extravag. de celebrat. Miss. dicit, aquam & sanguinem de Christi latere fluxisse, ut signum esset corpus illud habere quatuor humores, qui sunt de compositione corporis humani. 3.: quia Tridentinum sess. 13. cap. 3. docet, corpus Domini sub specie vini, & sanguinem sub specie panis in Eucharistiâ poni, *vi naturalis illius connexionis, & concomitantie, quæ partes Christi Domini... inter se copulantur.* 4.: quia Philosophus lib. 3. de histor. animal. c. 2., & sæpe alias, inter partes animalium numerat sanguinem: & D. Thomas 3. p. q. 54. ar. 2. ad 3., & alibi non senel, sanguinem ad veritatem

humanæ naturæ pertinere asserit. 5.: quia corpus sine sanguine mutilum est, seu non integrum; idèque sanguis restitutus est beatorum corporibus. *Tum sic*: ergo sanguis animatur, & in homine informatur anima rationali. Constat illatio: nam alioquin natura humana, ut completa, & integra, constaret duplici formâ substantiali, nimirum animâ, & formâ sanguinis, nec foret unum per se, sed aggregatum ex duplici ente completo.

67 *Resp.* In animantibus duplex distinguenda est genus partium: aliud earum, quæ sunt organicæ, seu apte dispositæ ad aliquam operationem vitalem, cujusmodi sunt ossa, nervi, caro, & aliæ partes solidæ; & hæc pertinent ad integritatem corporis primariam: aliud earum, quæ non organizantur, adeoque nequeunt operari vitaliter; quia tamen necessariæ sunt ad fomentum & pulchritudinem cæterarum, & naturâ suâ subordinantur animæ, pendentque in suo esse à partibus animatis, quibus permanenter & intimè conjungi debent, adeo ut separata citò pereant; idcirco merentur etiam nomen partium in corpore animalis, & ad ejus integritatem pertinent secundariam; ut iterum dicam n. 72.: hujusmodi sunt sanguis, & reliqui humores. Hæc partium distinctio fundamentum habet in Aristotele, qui, cum sæpe sanguinem appellet partem animalis, tamen l. 2. de partib. animal. expressè dicit, quod *sanguis nullus est pars animalium.* Item in D. Thomâ, qui, cum sanguinem ad veritatem humanæ naturæ pertinere dicat, tamen 3. p. q. 35. ar. 5. ad 1. docet, quod *carnes & ossa sunt actuales corporis partes ex quibus constituitur integritas corporis, & idè substrahi non possunt sine corruptione corporis, vel diminutione*: hoc autem ibi negat de sanguine, Philosophumque allegat, ita concludens, *Et idè non debuit corpus Christi formari de*

carne vel ossibus virginis, sed de sanguine, qui nondum est actus pars, sed est potentia totum, ut dicitur in lib. de gener. animal.. Ex quibus patet, apud Aristotelem & D. Thomam duo esse genera partium, seu duas integritatis acceptance, quarum in altera negant, in altera affirmant, sanguinem esse partem humani corporis; alioquin sibimetipsis contradicerent.

68 Concedimus igitur, sanguinem esse veram partem humani corporis, sed inorganicam, verèque pertinere ad integritatem humanæ naturæ, sed secundariam; quod sufficit, ut verificentur omnia, quæ in objectione allegantur. Negamus tamen consequentiam animationis; quia non debes animam quasvis corporis partes informare, sed tantum organicas, quibus solis potentiam tribuit operandi vitaliter. Quod verò natura humana, prout integra, consistit duplici forma substantiali, negatur, si de integritate primaria sit sermo: si tamen loquaris de integritate omnimodâ, secundariam etiam includente, conceditur de duplici forma, quarum una subordinatur alteri, existatque in materia distinctâ, & discontinuâ. Similiter natura humana, prout primarie constituta & integra, strictè est unum per se: et, prout etiam secundarie integrata, non est unum per se perfectitate unionis physice substantialis, sed tantum perfectitate connexionis, coordinationis, ac reciproce dependentiæ naturalis, quâ partes omnes exigunt localiter conjungi, ut invicem conservent se se. In hoc etiam posteriori sensu non est unum per accidens, si locutione istâ excludatur perfectitas mutue connexionis, vel conjunctio per se debita utrique extremo, solido, & fluido. Nec verum est, quod sanguis sit ens completum integraliter; ex se quippe ordinatur ad integrandam animal: sic ramus arboris, tametsi quoad materiam & formam distinctus à trunco,

non est ens integraliter completum; ideòque non dicitur arbor constitui ex multis entibus completis.

69 *Repl. 1.*: ergo forma hominis non erit adæquate spiritalis, & incorruptibilis. *Dist. Consequ.*: forma hominis, sumpta pro animâ, neg. (de solâ animâ humanâ docet Fides & ratio, quod est spiritalis & incorruptibilis; ideòque nemo ex hoc capite impugnat formam corporeitatis in homine assertam à Scotistis; forma autem sanguinis non est anima): forma hominis, sumpta pro formâ cunctarum hominis partium, etiam secundario integritatum, *conc. Consequ.*: sic enim non est una forma, sed duplex, sine continuativâ unione inter se. Idem tenentur dicere plures ex Adversarijs, qui negant animam lac & semen; quæ tamen ab Aristotele recensentur inter partes animalis. Item alij negantes, rationali animâ informari ungues, & capillos; quæ tamen veræ sunt partes hominis, à Verbo assumptæ, & in Eucharistiâ vi verborum positæ sub specie panis.

70 *Repl. 2.*: ergo aer, quo indiget homo ad respirandum, erit pars hominis secundaria: vel saltem organizatio accidentalis integritatem hominis constituit. Personæ quodque Divinæ Trinitatis, quia mutuò inter se connexæ, & inseparabiles, invicem coordinabuntur ut partes, aut com-partes. *Neg. Consequ.*: quia aer non indiget homine ad existendum, sed seorsum habet integritatem suam, nec est illi permanenter intrinsecus, sed ingreditur, & egreditur. Accidentia nequeunt dici partes, ubi de integritate substantiali sermo est. Inter Personas Trinitatis, utpotè summè æquales, non datur subordinatio & dependentia, quam sanguis habet respectu animæ, seu corporis animati, ut intimè conjuncti, & ex quâ (non ex mera connexionè & inseparabilitate) suscipit nomina.

men partis integrantis. Hinc etiam negatur (quod objici solet), posse unum totum integrari ex formis hirci & cervi, præsertim si divinitus conjungantur in eadem materia. Negatur, inquam, eo quod nulla sit inter eas, formas naturalis subordinatio, ac dependentia.

71 *Repl. 3.* ex Collegio S. Thomæ: sanguis pertinet ad primariam integritatem naturæ humanæ: ergo animatur. *Prob. Antec. 1.*: quia non minus necessarius est ad vitam hominis, quam ossa, & carnes; magis etiam necessarius est, quam pedes, & manus, cum sine his possit homo vivere brevi saltem tempore, secus sine sanguine. 2.: quia salvabitur alioqui sine sanguine tota integritas naturæ humanæ absolute ac simpliciter: unde ex vi assumptionis humanæ naturæ non sequitur, sanguinem à Verbo assumptum fuisse. 3.: quia, cum inter terminum primarium & secundarium nulla sit necessaria connexio, ex eo quod vi verborum ponatur caro Christi sub specie panis, non rectè diceret Tridentinum, sanguinem quoque poni vi connexionis. *Neg. Antec.* aperte contrarium doctrinæ D. Thomæ: nam, ut vidimus n. 67., Angelic. Doctor disertè docet, non sanguinem, sed ossa & carnes esse partes, ex quibus constituitur integritas corporis. An non hæc est integritas primaria? Docet etiam posse aliquid ex sanguine subtrahi, non diminutâ integritate corporis; secus autem ex carne, vel osse. Dic, oro te, quomodo cum hac doctrinâ cohareat, quod sanguis sit pars primaria, seu de primariâ integritate corporis, non minus, quam caro, & os, & magis, quam manus, aut pes? Quod enim non sit pars æquè perfectâ (ut ait idem Collegium cit. q. 2. n. 63.), quid refert, si nihilominus est æquè pars, & æquè primaria?

72 *Ad 1. prob.*: sicut potest

aliquid esse necessarium simpliciter ad vitam hominis, quin sit pars ejus, v.g. concursus Dei, vel aer spirabilis: item, sicut in essentiali compositione æque necessaria est unio, ac forma, & materia, nec tamen est æquè pars: ita in compositione integrali potest unum esse necessarium æquè, vel magis alio, quin ideò sit æquè vel magis pars compositi. Primaria ergo integritas humanæ naturæ non sumitur nunc ex necessitate majore, sed ex immediatâ correspondentiâ partium corporis ad animam ut talem, idest, ut actum primum corporis organici; qualem correspondentiam habent solæ partes organice: sanguis enim, & reliqui humores, ab animâ exiguntur, non immediate & ratione sui, sed ratione partium organice, & in gratiam ipsarum: unde merito vocantur in præsentem partes secundariæ, etiam respectu capillorum & unguium, attentâ scilicet prærogativâ ordinis ad animam, licet non attentâ necessitate, vel utilitate. *Ad 2.*: præcendendo à sanguine salvatur naturæ humanæ integritas absolute & simpliciter, idest, sine addito; sic enim à D. Thomâ absolute vocatur integritas, quæ juxta ipsum non constituitur ex sanguine: non ita verò, si absolute & simpliciter idem sonet, ac secundam omnem modum integritatis. Censit autem ex Patribus & Ecclesiæ consensu, Christum assumptisse naturam humanam omnimodè integram, ut fieret nobis per omnia similis in naturalibus, speciatimque voluisse sanguinem assumere, quem effunderet in pretium nostræ redemptionis.

73 *Ad 3.* quod nulla sit necessaria connexio inter terminum primarium & secundarium, dicitur gratis, & contra principia Thomistarum, qui substantiam & proprietatem volunt esse generationis terminos, primarium, & secundarium, inter quos proculdubio datur connexio necessaria. Præterea

reâ ex mysterio Eucharistiæ validè redarguuntur Adversarij : nam sanguis non ponitur sub specie panis ex vi verborum, sed per concomitantiam juxta Tridentinum : poneretur autem, si foret pars ad primariam corporis integritatem pertinens ; sicut ponuntur manus, pedes, unguis, capilli, &c.. Respondent Thomistæ, vi verborum solum poni sub specie panis corpus ut præscindens a vivo & mortuo, ac proinde non poni sanguinem, qui solum est pars primaria corporis viventis. Sed *contrâ 1.* : ergo jam præscindendo à sanguine salvari integra significatio verborum, *corpus meum*, quæ Christi in carne vivens protulit absolute & simpliciter. *Contrâ 2.* : corpus ex sanguine mutilum est juxta Adversarios, inde probantes, illud ex sanguine constitui : sed corpus ex sanguine non est vivum : ergo corpus mortuum redditur mutilum detectu sanguinis, qui proinde pars illius erit. *Contrâ 3.* : corpus mortuum potest habere sanguinem, ut cernitur in suffocatis, & in alijs passim : ergo corpus sanguineum potest præscindere à vivo & mortuo. At, inquis, potest etiam carere sanguine, ut caruit corpus Christi mortuum. Sed *contrâ iterum* : corpus mortuum potest etiam carere capite, & ejus abscissione mori : ergo nec caput erit pars corporis mortui : si ergo Christus se permisisset occidi amputato capite, non poneretur caput ex vi verborum sub specie panis.

74 Nec magis prædest, quod alij respondent, sub specie panis ex vi verborum solum poni corpus quoad partes solidas ; quia ponitur per modum cibi ; sanguis autem est potus. Nam *contrâ 1.* : dentes & ossa non habent in usu hominum rationem cibi ; & tamen ponuntur ex vi verborum. *Contrâ 2.* : sanguis non est ineptus ad cibum, saltem ut permixtus partibus solidis, sicut multum nondum ex uvâ

expressum. Dicendum igitur, duplicem esse acceptionem hujus nominis, *corpus humanum*, absolute dicti, & utramque propriam, atque integram : scilicet alteram de corpore integro secundum integritatem primariam ; alteram, secundum integritatem omnimodam, inclusis etiam partibus secundariis. Utra ex illis intelligenda veniat, pendet ex intentione loquentis, & ex circumstantiis. Cumque Christus D., Eucharistiæ Sacramentum instituens, seorsum dederit sanguinem sub specie vini, satis expressit, se sub specie panis dare corpus integrum secundum integritatem primariam, quæ non constituitur ex sanguine.

75 Reliqua argumenta pauca sunt, & soluta facilia. *Objic. 2.* : ex nostrâ sententiâ sequitur, Verbum Divinum assumpsisse naturam irrationalem, nempe naturam sanguinis ex forma irrationali constitutam : unde verè dici poterit, *Deus est irrationalis*, sicut verè dicitur, *Deus est homo*. *Resp.* Communis Theologorum sententia possibilem agnoscit unionem Verbi ad naturam irrationalem omnino integram : nemo tamen de facto dari concedit talem unionem, saltem permanentem, & ex intentione primaria. At nec ea sequitur ex nostrâ sententiâ, sed solum unio Verbi ad naturam irrationalem integraliter incompletam, & per se spectantem ad integritatem humanæ naturæ, cujusmodi est natura sanguinis : quæ in re nullum absurdum, sicut nec in eo, quod Verbum assumpsit materiam primam. Nec ideo Deus dici poterit irrationalis ; quia non datur communicatio idiomatum cum parte integrali naturæ humanæ. Sic non dicitur, *Deus est pes*, aut *est manus* ; nec dicitur, *Deus est sanguis*, etiam si sanguis animetur. Ideo autem dicitur Verbum caro factum, quia sumitur *caro* pro totâ naturâ humanâ. Ubi nota, quòd idem sonat, Verbum assumpsisse lan-

gui-

guinem mediante animâ (ut Patres loquuntur), ac propter habitudinem ad animam : idèd enim assumptus est sanguis, quia subordinatur animæ, tanquam pars secundaria corporis humani.

76 *Objic. 3.* illud Levit. 17., *Anima omnis carnis in sanguine est*. Quod exponens S. Augustinus q. 57. ait : *Aliquid vitale est in sanguine, quia per ipsum maxime in hac carne vivitur*. *Resp.* : anima carnis est in sanguine casualiter, quatenus vita carnis a sanguine pendet, & fovetur. Sic dicitur Sap. 3., *Justorum animæ in manu Dei sunt* : & Act. 17. de Deo inquit Apostolus, *In ipso vivimus, & movemur, & sumus*. Vide supra disp. 1. n. 80.. Eodem casuali sensu loquitur S. Augustinus, ut indicat illa ratio, *quia per ipsum, &c.* Sic passim dicitur *calor vitalis, & aura vitalis*.

77 Tandem *objicitur* Aristoteles 3. de histor. animal. c. 19. dicens : *Quandiu vita servatur, sanguis unus animatur, & fervet*. Item D. Thomas in 4. d. 44. q. 1. ar. 2. quæstione. 3. ad 3. docens, humores aliquomodo perfici ab animâ debere, nec non tam perfectè, ac alias partes ; sicut partes omnes Universi perfectionem à Deo consequuntur. *Resp.* : verba illa Philosophi non inveniuntur in Græcis exemplaribus, & ut jacent, absurde significant, nihil præter sanguinem animari. Possunt tamen verè esse per metaphoram de animatione sumpta pro motu perenni ; quo sensu dicimus *argentum vivum, & aquam vivam*, dum fluit ; ut ex adverso *aquam mortuam*, quæ itagnat immota. Ad locum D. Thomæ concedimus, humores aliquomodo ab animâ perfici ; quia virtute animæ augentur, & conservantur : quo etiam sensu perfectionem à Deo accipiunt partes Universi. Ubi notandum, ex eo quòd quatuor humores comparari soleant elementis, quasi ita se habeant in

humano corpore ; sicut elementa in Universo, non impugnari, sed confirmari potius nostram sententiam ; siquidem elementa non informantur formâ mixtorum. Comparatio tamen non est quoad omnia : nam elementa suam habent integritatem independentem à mixtis ; secus autem humores humani corporis independentem à partibus solidis : unde corpus humanum, prout constans partibus solidis & fluidis, magis est unum, quam Universum, prout ex elementis & mixtis constitutum.

CAP. IV.

UTRUM RATIONALES ANIMÆ DE FACTO SINT OMNES EQUALIS PERFECTIŌNIS ENTITIVÆ?

78 Certum est, omnes humanas animas, de facto existentes, aut exituras, ejusdem esse speciei atomæ ; cum ex Fidei doctrinâ constet, Verbum Divinum assumpsisse naturam ejusdem speciei cum ceteris hominibus. Quæstionis tamen est, an omnes in entitativa perfectione quasi individuali sint penitus æquales ? Negant Thomistæ communiter, quibus obiter favet Exim. Doctor tom. 2. in 3. p. d. 50. l. 5. ; quamquam eum ex propria mente locutum non satis probat ille locus : sepe enim probabiles aliorum sententias supponunt Authores, obiter loquentes, & alijs intenti. Negant etiam PP. Rub., Arriaga, & Oviedo (qui tamen ait, sententiam hanc solâ prudenti conjecturâ nisi), quibus accedunt Echaz, Tolca, & alij. Sed Thomistæ generationem negant fieri posse, ut individua unius speciei sint prorsus æqualia : quod ceteris Authoribus displicet. Affirmant vero communiter Authores nostri, ut Fonseca, Cardinal. Toletus, Conimbricenses, Hurtad., Compton., Alphonsi., Quiros, Peynado., Ulloa. Consentunt Averia, Pontius,

tius, & Maftrius, & ex Thomistis Sotus, Soncin., & alij.

79 Cajetanus *cæcos* appellat eos, qui negantem sententiam in D. Thomâ non vident: sed Sotus in c. de subit. q. 2. ad 5., contempto cæcitatâ probro, contrariam se videre testatur. Ad me quod attinet, fateor, D. Thomam, non solum in Sententiarijs, sed etiam 1. p. q. 85. ar. 7., satis expresse favere sententiæ neganti. Sed affirmantem non minus, aut magis expresse docet Ang. Doct. 3. p. q. 69. ar. 8., ubi ad 3. *argum.*, quod scilicet gratia baptismi debet esse inæqualis, quia inæqualis est capacitas naturalium, etiam in pueris: respondet his verbis: *Dicendum, quod diversa capacitas naturalium in hominibus, non est ex diversitate mentis, que per baptismum renovatur cum omnes homines ejusdem speciei existentes, in formâ convenient, sed est ex diversa dispositione corporum.* Hic locus, cum sit in postremo opere D. Thomæ, debet anterioribus alijs prevalere. Cui accedit non minus expressa doctrina S. Doctoris Quodlib. 3. ar. 5., nempe quod sub eodem genere potest una species esse prior seu perfectior aliâ, sed sub eadem specie non potest unum individuum esse altero prius, nisi tempore tantum. Quæ est etiam expressa doctrina Aristotelis 1. 3. Metaph. c. 3. t. 11.

80 Idcirco tenenda est affirmativa sententia, quæ probatur sic. Nullo sufficienti fundamento probatur inæqualitas animarum: cum ergo identitas specificâ fundet pro æqualitate possessionem, omnes ceteri debent æquales. Consequentia suam secum pertat probationem, & magis firmabitur infra n. 83. *Prob. Antec.*: non alia ratione probatur inæqualitas, nisi vel quia generatum repugnat æqualitas individuorum sub eadem specie, vel quia magna cernitur inter homines operationum inæqualitas, vel quia dissonum

est, quod anima Christi D. non sit perfectior animâ Judæ (hæc sunt omnia, vel precipua saltem, contrarię sententię fundamenta): sed nulla ex his rationibus idonea est: ergo &c. *Prob. Min.* quoad 1. partem contra Thomistas: quia prorsus incredibile videtur, quod Deus facere non possit duas animas, aut duas albedines, penitus æquales; nec efficere possit, ut duo homines sint æque beati, per visiones beatificas omnino pares, cum oppositam satis appareat ex parabolâ operariorum Math. 20., & ex commentu Theologorum sensu; nec item conferre possit duobus hominibus auxilia intrinseca prorsus æqualia, quo redditur de subiecto non supponente celebris illa quaestio theologicâ: Utrum ex duobus hominibus æquali auxilio præditis possit alter præ altero contentio? Hæc omnia plane sequuntur ex generali principio à Thomistis assumpto, ut videre est apud Collegium S. Thomæ 1. 2. de anima q. 2. n. 136., videlicet *Quæcumque differunt in aliquâ perfectione, eo modo, & c. ratione, quâ differunt, non sunt in eâ perfectione æqualia.* Unde colligunt, invidua unius speciei cum necessarîo differant in perfectione individuali, siquidem unum non est aliud, necessarîo esse individualiter inæqualia. At hæc ratio evidenter militat in individuis, non solum substantiæ, sed accidentis, v. g. visionis, auxilij, albedinis.

81 Fraterea probatur eadem pars: quia individua unius speciei non aliam diversitatem requirunt, quam quæ sufficit, ut verè distinguantur, sive ut hæc non sit illud, sed sint duo; idcirco enim differentia individualis appellatur *purè numerica.* Ut autem verè distinguantur, non requiritur inæqualitas; cum sine hac stare possit vera distinctio, ut patet, non solum in Personis Divinis, sed etiam in duabus lineis palmaribus, quæ, cum individualiter

liter distinguantur sub eadem extensionis specie, non sunt certè inæquales. Considera duas quantitates molis æqualiter extensas, & in suo statu connaturali: neutra est perfectior alterâ mathematicè, idest, secundum extensionem, ut supponitur; nec est perfectior physicè: quia physica perfectio quantitatis sumitur ab exigentiâ extensionis impenetrabilis, & neutra quantitas exigit plus extendi, nec magis, quàm altera, penetrationi resistit. Sunt igitur in omni sensu æquales. Accedit, quod duplex apprehensio *animal*, à Petro successivè elicitâ, non est undè hauriat inæqualitatem, cum & modus tendendi, & causa, & objectum, sint omnino eadem. Accedit insuper, quod alioquin animæ rationales, ab Adamo ad hæc usque tempora creatæ, servabunt inter se ordinem perfectioris & imperfectioris, ita ut nulla sit alteri æqualis: ergo anima hujus ætatis erit notabiliter, immò incomparabiliter perfectior, vel imperfectior, quàm anima primi parentis, prout nimirum ordinem intituere velis, vel augmenti, vel decrementi. Quomodo igitur ejusdem est speciei?

82 Probatur jam eadem *Min.* quoad 2. partem. 1.: quia si operationum inæqualitas esset ratio idonea, probaret pariter diversitatem specificam animarum, cum non qualiscumque inæqualitas, sed notabilis, magnaque distantia inter operationes distinctorum hominum appareat. An non longo intervallo differunt operationes hominum stolidi, & acutissimi? prudentis, & stulti? cæci aut surdi à nativitate, & oculati vel auriti? Certè aliquorum hominum mores & actus non minus inter se differunt, quàm operationes lupi & canis, aut equi & asini, quorum animæ specie distinguuntur. 2.: quia ex eâ ratione sequeretur, quorundam hominum animas non esse rationales, nec moralitatis, aut liberi

arbitrij capaces; quidam enim sunt fatui, adeo infelicem organizationem sortiti, ut toto vitæ tempore careant usu rationis, & libertate merendi ac demerendi. 3.: quia sepe idem homo pro temporum, ac dispositionum varietate magnam in se experitur operationum & inclinationum diversitatem: sepe accidit, ut idem ipse mæter de rudi in ingeniosum, aut e converso, ut morbo memoriam amittat, ut de prudenti delirus evadat. Idem igitur homo passim mutabit animas, sicut tunicas, si varietati humanarum actionum itandum est.

83 Et hinc roboratur valide nostra sententia: quia, ut bene arguit P. Ulloa, quoties effectus aliquis ex se indifferens est, ut proveniat ab alterutra è duabus causis, quarum altera certò & manifestè existit, altera occulta & incerta est, recta philosophandi ratio postulat, ut effectus ille tribuatur causæ manifestæ, vitando recursum ad occultam: sed inæqualitas humanarum actionum ex se indifferens est, ut proveniat vel ab inæqualitate substantiali animarum, vel à solâ dispositione corporum inæquali, quæ respectu animæ sit per accidens (ut Adversarij fatentur in diversis statibus ejusdem hominis, atque etiam in fatuis, aut omnino rudibus); & aliunde prior ex his causis incerta est, & occulta; posterior autem certa, & manifesta: ergo recta philosophandi ratio &c. Urgetur: sicut in moralibus non sunt adtribuenda privilegia inter homines sine sufficienti fundamento, ita in physicis non est asserenda prerogativa perfectionis inter animas sine fundamento, vel indicio idoneo: non est autem indicium idoneum, quod potest ad aliam causam manifestiorem commode referri.

84 Denique probatur illa *Min.* quoad 3. partem. Nam potius Scripturæ consonum est, quod anima Christi D. sit substantialiter æqualis

animæ Judæ, & cujuslibet hominis. Christus enim, ut ait Apostolus Ad Hebr. 2., *Nusquam Angelos apprehendit, sed seipsum Abraham apprehendit: unde debuit per omnia fratribus similari.* Quæ similitudo per omnia, cum non sit in donis supernaturalibus, nec in temperamento, & dispositione accidentali corporis, ut est manifestum, superest ut sit in substantiali & entitativa perfectione animæ. Itaque anima Christi immensè excedit animam Judæ in donis superadditis; attamen est illi prorsus æqualis in perfectione entitativa, sicut est ejusdem speciei, ut fatentur omnes. Æqualitas ista nemini esset horrore, si Judas fuisset eximie sanctus, ut potuit. Cur ergo nunc horrore sit, cum Judas non mutaverit animam quoad substantiam? Hinc merito exploditur erroris censura, quæ olim Facultas Sorbonica Parisiensis nostram sententiam damnavit propter istius æqualitatis sequelam. Decreta Sorbonica non trahant sequentiam, ut jam ferè in proverbium abiit. Et Cardin. Toletus contrariam sententiam potius periculosam esse dicit, cum ex ea sequi videatur, animam Christi specie differre à cæteris humanis. Immo, & argumentum sumere licet ab excessu virtutum, atque donorum, anima Christi plusquam specie differet à reliquis.

85 Probari quoque solent nostra sententia; quia ex opposita sequitur, animas viri & femine esse inæquales, & ab altera exigi determinate corpus virile, ab altera femineum. Concedunt sequelam Thomistæ. Sed ejus absurditas probatur 1.: quia inde fieret, in animabus dari differentiam sexus, saltem inchoative. 2.: quia, cum sexus femineus sit ignobilior, anima femina semper esset imperfectior anima viri, cum tamen experientia doceat, quædam feminas multis viris superiores esse constantia, prudentia, ingenio, &c.; quod de Beatissima Virgine Desparâ

indubitatè est. Respondet Collegium S. Thomæ cit. q. 2. n. 163., feminarum animas esse imperfectiores *ex genere*; posse tamen aliquam in particulari perfectionem esse animæ viri; sicut volitio aliqua potest intellectiones quædam excedere, licet volitio ex genere sit intellectione ignobilior. Sed *contra*: quid sibi vult illud *ex genere*, ubi supponitur, animas viri & femine sub eadem specie infima contineri, solumque disputatur de inæqualitate individuali? Dices fortasse, id *ex genere* idem esse, ac *ex communi ratione animæ femineæ*. Sed quæro, quomodo ratio ista communis, si fundatur in substantiâ animæ, non est proprie generica, vel specificæ? Siquidem ab intrinseco infert organizationem valde diversam à virili, & in radicando potentiam generandi plurimum differt à virili animâ, præsertim si femina in generando non concurrat activè, ut fert sententia communissima. Probationes alias tentæ solvendum contraria argumenta dabimus.

Objectiones repulsæ.

86 *Objic. 1.* ex Thomistis nequit stare diversitas substantialis absque inæqualitate: sed differentia individualis animarum est aliqua diversitas substantialis: ergo. *Dist. Maj.*: diversitas substantialis specificæ, *omitto* (de hac infra cap. 6.); diversitas substantialis individualis, *neg. Maj.*, & *concl. Min.*, *neg. Consequ.* Nulla ratione probabitur *Maj.* in individuis substantiæ, quæ non eque militet in individuis accidentis, seu fortæ accidentis: unde sequentur absurda, quæ tengimus n. 80., & alia similia. Huc etiam facit probatio adducta n. 81.

87 *Objic. 2.*, & principaliter: inæqualitas operationum vitalium necessario arguit inæqualitatem animarum: sed ea inæqualitas paucim inter homines cernitur, dum alius hebes, alius

alius acutus est, alius Scientias sine Magistro callet, alius magisterio indiget, &c.: ergo. *Prob. Maj.*: quia eo argumento ducimur, ut perfectiorem esse dicamus animam hominis, quam equi, & hujus, quam asini; similiterque discurrimus in operationibus & formis inanimatarum. Quodsi ad temperamenti vel organizationis inæqualitatem recurras, in hac ipsa instauratur argumentum. 1.: quia organizatio & dispositio corporis a natura ponitur propter animam ut finem: ergo melior dispositio ponitur propter animam perfectiorem: nam, cum natura nihil frustra faciat, nec à casu, non præparat perfectiora media, nisi ut perfectiorem finem obtineat. 2.: quia dispositio organica, prout ultima dispositio est, oritur more proprietatis ab animâ in genere causâ efficientis: ergo quæ perfectior est, oritur ab animâ perfectiore; non enim aliunde nobis constare potest inæqualitas substantiarum, nisi ex proprietatibus physicis. 3.: quia prima exigentia disparis perfectionis accidentium querenda est in substantiâ, quæ prima est accidentium radix: nequit autem in substantiis æqualibus inveniri exigentia inæqualitatis. *Confirm.*: quia saltem in mare & femina, in quibus organizationis disparitas non est per accidens, inæquales animas esse oportet. *Confirm.* insuper ex Tosca: quia ex solâ organorum inæqualitate nullatenus reddi potest ratio, cur aliqui sint rebus metaphysicis maxime idonei; rebus vero mathematicis inepti.

88 *Resp.* Hæc obiectio solvenda est Adversariis ipsis, ut constat ex n. 82., nisi absurdissimè velint, humanas animas inter se specie differre, & earum aliquas non esse rationales, nec visivas, nec auditivas, vel etiam in eodem homine morbo vel ætate mutari animas. Itaque *dist. Maj.*: quando inæqualitas operationum est per se, & ab animarum intrinseca exigentiâ, *concl.*

quando est per accidens, & præter exigentiam animarum, ut reipsa est in hominibus, *neg. Maj.*. Ad *prob.* dicimus, inæqualitatem operationum hominis & equi esse per se; quia, cum nullum animal organizationis equinæ rationari unquam vilum fuerit, merito colligimus, animam ejusmodi organizationis exactivam, natura sua ineptam esse ad operationes rationales. At, cum plerique homines ratiocinentur, & aliunde constat, omnes ejusdem esse speciei; cumque sæpe contingat, ut qui rudis aut amens est, evadat ingeniosus aut prudens, & vice versa, quas mutationes morbo vel ætate paucim accidere conspiciamus; jure merito judicamus, omnes animas, quibus debetur organizatio simpliciter humana, per se esse fecundas operationum æqualium, totamque in operando inæqualitatem esse per accidens, ex diversa nempe dispositione corporis, cujus ministerio indiget virtus animæ pro statu unionis. Nec obstant instauraciones argumenti.

89 *Ad 1.* instantia est manifesta in organica dispositione fatui, vel perpetuo amentis, vel cæci à nativitate, quæ certè non ponitur a natura propter animam fatuam, aut deliram, aut cecam. A naturâ igitur (id est, à virtute generativâ) propter animam ut finem ponitur organica dispositio corporis, non quoad defectum, sed quoad perfectionem positivam, ad vitaliter operandum utilem. Humana virtus generativa, cum in omni fetu intendat animam æque perfectam, in omni fetu procurat organizationem æque perfectam, seu perfectissimam in linea organizationis humanæ: sed, ne ad totam perfectionem illam perveniat, sapissimè impeditur à varijs causis, quæ per accidens adjunguntur, cujusmodi sunt exuberantia vel defectus materiæ seminalis, morbus, quo laborat uterque parens aut alteruter, *ff. 2.*

salubritas, astrorum aspectus, cęli seu aeris intemperies, &c.. Ab his ergo causis, quę non ubique, nec æqualiter concurrunt, provenit inæqualitas temperamenti, & organizationis humanę quę proinde contingit per accidens respectu animę fetũs, & virtutis generativę: quod Adversarij fatentur, tum in fatuis, cęcis, aut surdis a natiuitate, tum in eã inæqualitate, quam idem homo in se decursu ætatis experitur. Unde colliges, omnem animam rationalem, quę non obtinet dispositionem corporis summę perfectam in specie humanã, naturalem aliquam violentiam pati, sicut patitur in corpore stolidi, cęci, aut surdi.

90 *Ad 2.* inprimis eadem reddit instantia in organica dispositione fatui, &c.. Deinde supponitur ibi doctrina Thomistarum, alibi refutata, de mutuã prioritate, & de resolutione componi usque ad materiam primam. Demum, est admittatur, quod ultima dispositio, in instanti animationis existens, ab animã efficitur, pereunte dispositione prævia embryonis; nequit tamen negari, quod ea dispositio debet esse similis præcedenti, quę materiam relinquit sigillatam: quare, si præcedens dispositio embryonis defectuosa erat, defectuosa pariter esse debet quę resultat ex animã. Sic, licet in morte hominis pereant omnia accidentia, & nova repente producantur, ut Thomistę volunt; tamen propter sigillationem materię cernimus in cadavere similia organa, cicatrices, nevos, &c.. Quamvis ergo temperamentum & accidentia organica radicientur aut exigantur ab animã ut proprietates physica pro statu unionis, cum tamen recipiantur in materiã constantijs impressionibus obnoxia, possunt non attingere mensuram, quam exigit perfectio animę. Sic, licet aquę forma radiceat frigus in summo, vix unquam illud assequitur. Non igitur ex hujusmodi pro-

prietatibus benè colligitur inæqualitas animarum. Proprietates autem independentes à materiã, videlicet potentias spirituales, negamus inæquales esse.

91 *Ad 3.* rogo, in quã substantiã nobis querenda sit prima exigentia eorundem accidentium, quibus homo reditur amens, cæcus, surdus, cęger, &c.? eorum item, quibus aqua redditur calida, aer siccus, aut terra humida? Si dicas, hæc esse accidentia peregrina, quorum prima radix non est in composito, cui insunt, sed in agentibus externis; id tibi dictum habe super inæquantate accidentium corporis humani: negamus enim, quod ea inæqualitas sit ab intrinseco, & juxta exigentiam animarum. Et quidem, cum pro varietate regionum soleãt homines ut plurimum esse diversę indolis, diversique temperamenti, & alij alijs robore vel ingenio præsentent, si hoc ad animarum intrinsecam exigentiam referendum esset, sequeretur a naturã destinatas esse diversas animas pro Europęis, & pro Africanis, aut Americanis; diversas item pro Hispanis, & pro Gallicis, aut Danis; quod ridiculum est. Dicunt Thomistę, non omnem dispositionem corporis oriri per se ab animę exigentia, sed eam duntaxat, quę in primo instanti animationis existit. Sed unde probabunt, quod primi instantis dispositio est magis per se, quam dispositio juventutis, aut virilis ætatis, quę aptior est ad ratiocinandum? Unde probabunt, quod non adit jam à primo instanti animationis defectus ille, vi cuius homo postea nascitur surdus, cæcus, stolidus, monitrosus? Quid certius, quam quod monstrata proveniunt ab inordinata coagmentatione materię seminalis? & quod parentum morbi plurimum imperfectionis conferunt in fetum, dum primò formatur?

92 *Ad 1. confirm.*: licet dif-

paritas organizationis in mare & femina non sit per accidens respectu speciei humanę; est tamen per accidens respectu cujuslibet animę in individuo; quia quilibet ex se indifferens est ad utrumque sexum. Tum propter dicta n. 85. Tum quia sæpe contingit, ut femina mutaretur in virum. Tum quia sequeretur alioquin, hermaphroditos, quibus inest uterque sexus, vel habere duas animas racionales, vel unam æquivalentem duplici, masculinæ scilicet, & femininæ. *Ad 2.*: licet ex organorum disparitate reddi nequeat perspicua ratio illius discriminis (quem admodum nec a Tofcã, nec ab alio Atonista reddi potest de innumeris animalium motibus in particulari), quia scilicet nemo nostrum clarè penetrat modum, quo phantasia operatur, & Intellectus subservit; tamen, quin discrimen illud à phantasiã pendeat, non est dubitandum: constat enim, eos esse aptiores ad Mathematicam, ut etiam ad Poësim, & Picturam, qui vividior phantasiã possent. Immo & idem homo pro variã dispositione capitis ad phantasiandum, nunc magis, nunc minus idoneus est, ut se in hisce Disciplinis exerceat. Hoc alioquin, si alię præ alijs animabus essent ab intrinseco apte vel inepte ad Mathematicam, aliã ad Metaphysicam, aliã ad Medicinam, aliã ad Poësim, &c., non possent omnes ejusdem esse speciei; cum certum sit, has Facultates inter se specie differre quoad actus & habitus. Nec refert, quod omnes earum actus conveniant in ratione intellectiois. Nam etiam sensationes omnes leonis & equi conveniunt in ratione cognitionis, seu perceptionis materialis, & tamen supponunt animas specie distinctas.

93 *Objic. 3.*: possibilis est inæqualitas inter animas ejusdem speciei: ergo de facto admitti debet. *Prob. consequ.* 1.: quia sic facilis & optima

ratio redditur inæqualitas in operando, quam pãssim experiri: quo spectat illud, *Modus operandi sequitur modum essendi.* 2.: quia, sicut inæqualitas specierum, ita & individuorum, magis conducit ad pulchritudinem Universi: quã de causã datur inæqualitas inter organizationes & temperamentum hominum, licet omnia sint ejusdem speciei. Omissio *Antec.*, *neg. Consequ.* *Ad 1. prob.*: non est optima ratio, quę solum divinando adducitur, quando adest alia certior, & manifestior; ut notavimus n. 83. Illud autem, *Modus operandi, &c.*, probat quidem, non posse operationem esse altioris ordinis, quam virtutem operativam: at non probat, virtutes equales debere semper equaliter operari, cum possit alterutra per accidens impediri, ne totam explicet fecunditatem. *Ad 2.*: immò potius Universum pulchrescit inæqualitate specierum, & æqualitate individuorum; si enim omnia essent inæqualia, foret instar magni palatii, cujus nulla pars alteri perfecte responderet. Temperamenta hominum sunt ejusdem speciei quoad vim disponendi corpus, ut suscipiat aut retineat animam; & hoc sensũ non sunt inæqualia: non tamen sunt in eadem specie graduale, nec in eadem specie proportionis; quia in altero inveniuntur plures gradus caloris, in altero frigus, & sic de alijs primis qualitatibus, quę variã proportionem sociantur. Similiter organizationes inæquales, quatenus figuram important, non servant eandem speciem extensionis, linearum, angulorum, &c.

94 *Objic. 4.* illud Sap. 8., *Puer eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam.* Verum hoc ab omnibus explicandum est: nam in sensu physico, seu transcendentali, nulla est anima non bona: in sensu autem morali nulla est non bona, nisi per peccatum. Dicit ergo Sapiens animam bonam sortitum se

se esse ratione præclare indolis, & donorum, quæ ipsi a Deo superaddita sunt. Ad finem observari, posse Thomistis concedi sine detrimento æqualitatis hucutque propugnare, quod unaquæque anima dicit ex se ordinem ad tale corpus individuum, nec potest in alio recipi. Non enim ordo iste reddit animas inæquales, cum respiciat corpora substantialiter æqualia, & etiam æqualiter disponit, quantum est ex animarum jure, vel exigentia, licet hæc per accidens frustretur.

CAP. V.

UTRUM INTER ANIMAS EJUSDEM SPECIEI ATOMÆ DARI POSSIT INÆQUALITAS PERFECTIŌNIS ENTITATIVÆ?

95 **A** Quæstione de facto progredimur ad quæstionem de possibili; quæ quidem communis est individuis cujuslibet infimæ speciei; sed nominatim instituitur de animabus, eo quod in his etiam de facto inæqualitas sub lite sit. Quod igitur dari possit inæqualitas inter humanas animas, & generatim inter individua ejusdem speciei, præter Thomistas cap. præc. allegatos, qui æqualitatem asserunt impossibilem, affirmant Arriag., Oviedo., Peynad., Ulloa, & plures alij. Negant verò Fonseca, Toletus, Hurtad., Compton., Quiros, & alij plures à Nostris, præsertim Recentiores; item Sotus, & alij Thomistæ; necnon Pontius, & Maltrius, qui disp. 10. Metaph. n. 168. allegat Scotum, & alios Scotistas. Prima sententia satis est probabilis; & idcirco eam alicubi suppositimus obiter. Secunda tamen, & negativa, cui plane favent Aristoteles & D. Thomas locis cit. supra n. 79., nunc amplectenda est ut probabilior.

96 *Probatum autem sic. Inæqualitas animarum ejusdem speciei*

nequit in primis consistere in prædicatis essentialibus, seu specificis: deinde neque in ullo alio prædicato: ergo prorsus est impossibilis. Major negari non potest: nam si duæ animæ forent inæquales in aliquo prædicato essentiali, definitio unius non esset alteri adæquata, nec possent ambæ univocari sub eodem conceptu specifico, qui de utraque prædicatur in quid completè, sive ut tota essentia metaphysica; consequenterque non forent ejusdem speciei. Prob. ergo Min.: prædicata extra essentialia vel sunt proprietates metaphysicæ (ut in homine esse admirativum, & risivum), vel est differentia individualis. At, quod inæqualitas oriri nequeat ex proprietatibus, certum esse debet: nam, cum proprietates commententur essentia ut necessariæ radici, nequit inter eas inæqualitas per se dari, nisi detur etiam inter essentias. Quod verò nec oriri possit ex differentia individuali, suadetur: quia totum munus istius differentia est determinare naturam speciei ut sit potius hæc, quàm illa, sive hujus, & non illius individui; quemadmodum totum munus ubicationis, aut durationis, est determinare rem, ut sit potius hic, quàm ibi, vel ut existat potius nunc, quàm alio tempore. Cum ergo munus hoc æqualiter præstent omnes hecæitates circa eandem naturam specificam, non est unde reddantur inæquales; sicut ob rationem consimilem non est unde inæquales evadant durationes, aut ubicationes naturales ejusdem rei.

97 *Confirm. 1.:* eatenus differentia individualis posset inæqualitatem inducere inter humanas animas, quatenus eas redderet inæqualiter intellectivas. Sic sentiunt Thomistæ, & alij ex Adversarijs, qui de facto differentia animarum individuali tribuunt inæqualitatem, quæ reperitur inter ingenium vulgare, & acutissimum, v. g. Augustiniano simile. Atqui repugnat,

quod

quod major intellectivitas, seu major aptitudo substantialis ad intelligendum, proveniat a differentia individuali: ergo &c. Prob. Min. 1.: quia differentia ista, prout distincta formaliter ab essentia, non est ratio agendi, sed mera conditio: ratio enim agendi, seu prima radix operationum, ab omnibus statuitur in essentia, cui soli convenit esse naturam, seu principium motus. Foret autem ratio agendi differentia numerica, si ab ea proveniret major intellectivitas, siquidem foret ratio intelligendi clarius, & perfectius. Perfectò ingenium Augustini cum vulgari collatum, ut minimè loquar, se habet ut 100. ad 20.: ergo superat vulgare quasi 80. gradibus activitatis; quorum ratio, sola erit differentia numerica; nam specifica in utroque ingenio æqualis est, aut eadem. Et hinc ulterius het, posse aliquem magis esse intellectivum ex vi differentia numerica, quàm ex vi specificæ, coniequenterque numericam esse specificam nobiliorem, utpotè magis naturam, & perfectius activam.

98. *Prob. ead. Min. 2.:* quod animam reddit magis intellectivam, reddit illam majorem in prædicato essentiali, cum intellectivitas sit essentialis animæ: sed majoritas in prædicato essentiali provenire nequit a differentia numerica, quæ extra essentiam est; & alioquin ex differentia ista proveniret majoritas, aded quæ inæqualitas in essentia, quæ juxta omnes speciem variat: ergo &c. Vel aliter: majoritas intellectivitatis augeat in anima effectum formalem intellectivæ; major enim est effectus formalis esse intellectivam ut 100., quàm esse intellectivam ut 20., sicut major formalis effectus est esse calidum ut 8., quàm ut 4.: ergo id, in quo majoritas illa consistit, debet esse formaliter intellectivitas; sicut id, quod facit esse magis calidum, debet esse formaliter calor: ergo majoritas illa

consistere requirit in prædicato extra-essentiali, cujusmodi est differentia numerica. Patet hæc Consequ.: quia sequeretur alioquin, quod prædicatum extra-essentiale foret ejusdem rationis formaliter cum prædicato essentiali, siquidem utraque differentia, tam individualis, quàm essentialis, foret formaliter intellectivitas; id autem non minus repugnat, quàm quod risivitas & rationalitas sint formaliter ejusdem rationis. Accedit, quod individuationem in linea metaphysica est modus essentia; modus autem nequit esse ejusdem rationis eum re, quàm modificat, ut patet in physicis.

99. Idem argumentum urget, si dicatur cum P. Oviedo, inæqualitatem animarum provenire, non ex individuali differentia, sed ex prædicato quodam medio inter essentialia & individuationem, quod sit accidens metaphysicum respectu essentia. Hoc enim accidens foret prima radix operationum, primamque fundamentum intellectivitatis, quæ ingenium Augustini superat vulgaria; siquidem ea intellectivitas non oritur immediate ad essentia, nec mediate, cum tale accidens in essentia non radicetur, alioquin esset proprietas metaphysica, quod negat Oviedo. Foret insuper ejusdem rationis cum essentia, siquidem eam redderet majorem, augeterque formaliter ipsius effectum; quod sine dubio est contra conceptum accidentis. Præterea prædicatum illud, licet dicatur accidens respectu essentia, cui potest adesse, vel abesse, non est certe accidens indebitum respectu individui, cui per identitatem realem inest: huic ergo individuo debitum est ratione differentia individualis; quæ proinde prima radix erit inæqualitatis, quod vitare intendit P. Oviedo.

100. Idem quoque argumentum urget, si ponatur inæqualitas animarum, non in vi clarius intelligendi, sed

sed in eo quod hæc anima per unam cognitionem claram ut duo possit attingere duos homines, & alia anima per unam cognitionem eque claram non possit attingere nisi hominem unum. Nam hinc etiam sequitur, quod major est intellectivitas unius anime, quam alterius: illa quippe inæqualitas inter cognitiones & animas absconditè pertinet ad lineam intellectivam, sicut ad illuminativam spectat inæqualitas, qua possit ignis A. illuminare simul spatia duo, & ignis B. eadem claritate non nisi unum. Si ergo major illa intellectivitas provenit à differentiâ individuali, vel ab accidenti metaphisico, sequuntur absurda, quæ deduximus n. 97. & 98.. Nec refert, quod illa sit majoritas quasi extensiva. Nam quod redit formam, aut effectum formalem, extensivè majorem, debet esse ejusdem rationis cum formâ simpliciter denominante, ut patet in calore, & alijs qualitativibus.

101 *Confirm. 2.*: si dari potest inæqualitas individuorum sub eadem specie, nunquam ex inæqualitate, quantumcunque magnâ, colligi poterit diversitas specifica. Sequela hæc absurda est apud omnes, præsertim Adversarios, qui docent, non posse unum individuum excedere aliud, nisi *modico excessu*, qui non sit *notabilis*. Sed probatur exemplo ab adversarijs adducto: nam, si cognitio attingens unum hominem, specie non differt à cognitione attingente duos, nec differet specie à cognitione attingente mille homines, vel centies mille. Patet: quia cognitio unius hominis est ejusdem speciei cum cognitione duorum, & ob eandem rationem cognitio duorum cum cognitione trium, à qua superatur modico excessu: ergo cognitio unius & cognitio trium sunt etiam ejusdem speciei; nam quæ sunt specificè eadem uni tercio, sunt specificè eadem inter se. Ob rationem consimilem cognitio

unius erit ejusdem speciei cum cognitione quatuor hominum, & sic deinceps gradatim usque ad mille, vel usque ad numerum quantumlibet. Nec dubitare licet, quin illud principium, *Quæ sunt eadem uni tercio &c.*, valeat etiam in specificâ identitate. Si enim A., & B. sunt unum & idem secundum speciem, quidquid verificatur de specie B., verificatur etiam de specie A.: si ergo de B. verificatur identificari specificè cum C., hoc ipsum de A. verificari debet.

102 *Dices*: diversitas specifica pendet ab excessu notabili, qui scilicet magnus sit in æstimatione prudentum: talis autem est ille, quo mille hominum cognitio excedit cognitionem unius. Sed *in primis* hoc non solvit difficultatem objectam, quod scilicet cognitiones istæ, siquidem identificantur specificè cum intermedijs, specificè identificari debent inter se. *Deinde* distinctio specifica immeritò ponitur dependens ab æstimatione prudentum. Tum quia, ut arguit P. Quiròs, absurdum videtur relinqui arbitrio boni viri, sumptèritè Deus naturam nostræ speciei. Tum quia leo & equus independenter ab omni extrinsecâ æstimatione distinguuntur specie. Tum quia, cum varia sint iudicia hominum, etiam prudentum, fieri posset, ut canis & lupus, qui apud nos specie differunt, apud Tartaros essent ejusdem speciei. Non tamen contendo, dari à parte rei species formaliter ut prædicabiles; sed tantum dari fundamentum, vi cujus individua entitativè inæqualia non possint verè univocari sub conceptu specifico, qui scilicet de singulis prædicetur *in quid complete*, sive *ut tota essentia metaphisica*.

Argumenta contraria.

103 *Objic. 1.*: non repugnat unum individuum excedere alterum

modico excessu; cognitio enim attingens tres homines, non nisi modicè exceditur à cognitione attingente quatuor eodem gradu claritatis: sed excessus modicus non fundat diversitatem specificam; hæc enim debet esse notabilis, seu notatu digna, adeoque non modica: ergo non repugnat inæqualitas individuorum sine diversitate specifica. *Confirm. 1.*: quia visiones beatificæ, licet inæquales in claritate, & in detectione plurimum possibilem, à Theologis dicuntur ejusdem speciei. *Confirm. 2.*: quia habitus acquisitus, cum perficitur; inclinare solet ad actus clariores ipsi, à quibus est genitus; & tamen ad actus specie diversos inclinare non potest. *Ad object.*, concessâ *Maj.* de individujs, quæ non supponantur ejusdem speciei, *neg. Min.*: quia excessus perfectionis, quantumvis modicus, cum oriri nequeat à differentiâ individuali, oritur à prædicato essentiali, & aliquid addit essentiali specificæ, quam proinde necessariò variat; sunt enim essentialiæ (ut passim dicitur), sicut numeri, qui quâlibet additione, vel detractive variantur. Et hinc excessus ille diversitatem inducit notabilem; talis enim censetur, quæ non oritur ex eo præcisè, quod hoc non sit illud, sed pertinet ad essentialiam speciei; hæc enim secundum se totam, nullâ exceptâ formalitate modicâ, est digna notatu, idest, consideratione scientifica. Quapropter cognitio quatuor hominum specie differt à cognitione trium ex modo tendendi, vi cujus secum identificat tendentiam ampliorem in lineâ cognitionis.

104 *Ad 1. confirm.*: visiones beatificæ differunt specie philosophicâ, licet sint ejusdem speciei theologicæ, desumptæ scilicet ex objecto formali, quod est Divina essentiali; quo ex capite desumunt Theologi specificam identitatem. Et inquitur objectio: quia inter visiones beatificas datur inæqualitas

admodum notabilis: non enim modico excessu gloria Pauli Apostoli superat gloriam parvuli statim post baptismum decedentis. *Ad 2.*: admittâ, quoad præsens attinet, eâ doctrinâ, dicimus, actus clariores specie differre à præcedentibus; non quidem ex objecto formali (quo sensu habitus acquisitus dicitur inclinare solum ad actus ejusdem speciei), sed ex majore claritate, quam secum identificant circa idem objectum, & quæ nequit ex individuatione provenire, cum augeat specificam perfectionem actuum.

105 *Objic. 2.*: inter individua ejusdem speciei potest dissimilitudo aliqua reperiri ratione hæcæitatis: ergo & aliqua inæqualitas. *Prob. Consequ.*: quia identitati specificæ non minus opponitur dissimilitudo, quam inæqualitas: si ergo nihilominus ab hæcæitate oriri potest dissimilitudo modica sine detrimento identitatis specificæ, cur non & modica inæqualitas? *Confirm.*: possunt aliqua individua similitudinem habere inter se majorem, quam cum alijs ejusdem speciei: v.g. major est similitudo inter uniones posibles, quibus uniri possunt corpus & anima Petri, quam inter uniones Petri & Pauli; nam istæ solum conveniunt in ratione unionis humanæ, illæ verò inter se conveniunt insuper in ratione unionis talium extremorum; & tamen utraque sunt ejusdem speciei; alioquin Petrus & Paulus distinguerentur specie, utpotè constituti ex unionibus specie diversis. Ob eandem rationem major similitudo est inter uniones Petri, quam inter has & uniones Pauli: major item inter actiones combustivas, ortas ab igne A., quam inter has ipsas & actiones ortas ab igne B.: nec tamen idcirco variantur species ubicationum, aut actionum. Pariter ergo poterunt aliqua individua magis esse æqualia inter se, quam cum alijs ejusdem speciei.

106 Objectio probat, omnia individua, sicut sunt necessario dissimilia ratione hæcçeitatis, ita esse necessario inæqualia; quod tamen, si Thomistas excipias, cæteris Adversarijs omnino displicet. Itaque *neg. Consequ.*: & *ad prob. dist. Antec.*: non minus oppositum dissimilitudo, præcise consistens in eo, quod hoc non sit illud, aut inde necessario derivata, *neg.*; consistens in aliquo alio, *conc. Antec.* Tum in *Consequenti* negandum, quod ab hæcçeitare omni possit alia dissimilitudo, quam hoc necessario derivatur ex eo, quod hoc non sit illud, sive ex differentia numerica: ex hac autem dissimilitudine nulla est illatio ad inæqualitatem perfectionis, etiam modicam: quia inæqualitas ista fundari nequit in individuatione, cum omnis individuatione æqualiter præstet unicuique munus suum, nempe modificare, seu determinare naturam speciei; potest tamen, ac debet in eâ fundari dissimilitudo aliqua; nam individuatione, eo ipso quod differentia sit, dissimilitudo est.

107 *Ad Confirm.* fateor, ex individuis modalibus posse aliqua inter se similia esse, quam alijs ejusdem speciei; quod apud me convincunt allegata exempla, quidquid alij dicant. Verum tamen in ijs etiam tota majoritas similitudinis, aut dissimilitudinis, derivatur, & necessario quidem, ex eo quod hoc non sit illud, derivatur, inquam, mediate saltem: ex eo enim, quod Petrus non sit Paulus, oritur necessario, modos Petri, utpote ipsi essentialiter alligatos, non posse modificare Paulum, nec è converso; ac proinde plures Petri ubicationes (idem puta de actionibus, & unionibus) convenire inter se, in modificando. Petrum potius, quam Paulum, & in eo ipso dissimiles esse ubicationibus Paulinis. Hinc inæqualitas ista similitudinis non inducit diversitatem specificam; quia non est notabilis, idest, digna notatu

scientifico; Scientiæ quippe notare non curant, sed potius negligunt differentias pure numericas, & consequenter quidquid ex his differentijs necessario resultat. Nec item est inæqualitas perfectionis; quia nulla inder perfectio accrescit ubicationibus Petri, quæ non compensetur per æquivalentem aliam in ubicationibus Pauli. Unde colliges, non eandem esse rationem de inæqualitate similitudinis, ac perfectionis, quamvis multi de utrâque censeant eodem modo. Nam similitudinis inæqualitas à differentia numerica oriri potest, ut explicuimus, habetque tunc certam regulam, qua discernatur ab inæqualitate specifica, videlicet dum ex eo præcise derivatur, quod hoc non sit illud. At non ita se habere potest inæqualitas perfectionis, ut ex nostris probationibus constat.

108 *Objic. 3.*: cum identitate generica stare potest inæqualitas specifica: ergo cum identitate specifica stare poterit inæqualitas individualis. *Nega. Consequ.*: quia perfectio generica non est mensura specificæ; non enim perfectio specifica differunt præcise consistit in munere modificandi seu contrahendi genus, sed in operi in radicando proprietates, & operationes speciei; quo ex capite possunt, ac solent differentie specifica inæquales esse. At perfectio specifica est mensura perfectionis individualis, cum individuatione sit essentia specificæ purus modus, cujus totum munus est essentiam determinare, ut sit hujus, & non illius individui. Præterea instatur objectio: quia identitas generica stat cum inæqualitate specifica, non solum modicâ, sed magna, valdeque notabili.

109 *Objic. 4.*: cognitio clara ut unum, non differt specie ab ejusdem objecti cognitione clara ut duo; solum quippe differt penes magis & minus, sicut gratia ut unum à gratiâ ut duo; &, ut est in proverbio, *magis & minus*

magis non variant speciem: ergo nec specie differunt duæ animæ, quarum altera solum sit productiva cognitionis ut unum, altera cognitionis ut duo; cum tamen illæ sint inæquales. *Neg. Antec.*: quia nequit à prædicato extra-essentiali provenire, quod una cognitio sit duplo perfectior alterâ in linea cognitionis: & alioquin nec specie differret cognitio clara ut unum à cognitione clara ut mille, quia solum differret penes magis & minus; unde anima ex se limitata ad claritatem ut unum, foret ejusdem speciei cum anima ex se idonea ad claritatem ut mille; quod penitus apparet absurdum. Illæ igitur cognitiones specie differunt, non ex objecto, sed ex modo tendendi, ex quo etiam actus specificari solent: tendentia quippe secum identificans majorem claritatem, inducit novitatem speciei, quia novum importat prædicatum essentiali, nempe identitatem istam. Suppono ex dictis disp. 3. de Gener. n. 10., cognitionis intensiorem non fieri per additionem realem, sed esse impropriam, seu virtuale, sitam scilicet in eo, quod una simplex cognitio sit entitative perfectior alterâ. Quod si velis, ut cognitio fiat clarior per additionem gradus ad gradum, etiam sic ex majore claritate variatur species incompleta, juxta nostra principia de heterogeneitate graduum; quæ procedunt etiam in gratiâ, & quavis aliâ qualitate intensibili.

110 Porro, magis & minus in intentione, licet non variant speciem completam, variant incompletam, ut diximus disp. 3. de Gener. n. 73. Immo semper speciem variant in eâ linea, in qua perfectionis inæqualitatem inducunt. V.g. calor ut octo, & calor ut unum, etiam si fiat intensio per gradus homogeneos, differunt specie graduâli, seu integrâli; nam excessus 7. graduum in calore ut 8. non est pure individualis, cum non derivetur ex

eo præcise, quod hoc non sit illud (ad id enim sufficeret quod uterque calor esset ut unum), & aliunde augeat activitatem, seu rationem agendi, vimque præstandi formalem effectum caloris: hac etiam ex causâ excessus ille non est extra-essentialis, sed calorem auget secundum essentiam, ut docet D. Thomas 2. 2. q. 24. ar. 4. ad 3. & certè, datâ homogeneitate, gradus omnes sunt ejusdem rationis, nec est cur primus sit essentialior cæteris. Hinc ab utroque calore, ut 1., & ut 8., nequit abstrahi ratio communis, quæ de utroque prædicetur in quid complete, sive ut tota essentia, nisi calor ut 8. à suâ integritate præcindatur. Id ipsum cogita de calore magis, & minus extenso: item de igne palmari, qui pariter specie integritatis differt ab igne bipalmari; ut etiam collectio centum hominum à collectione decem, si consideretur ut unum quid unitate aggregationis.

111 Cum ergo dicitur, quod *magis & minus non variant speciem*, sermo est de specie præcendente à determinatâ integritate, & magnitudine physicâ, qualiter significatur per simplicia nomina rerum divisibilium, ut calor, candor, ignis, aqua. Species enim sic accepta, æque verificatur de individuis magnis ac parvis, intensis ac remissis, integris ac mutilis, & complete quidem, dummodo individua ipsa cum simili præcissione sumantur, ut fieri solet. Atque in hoc sensu procedit questio hucusque disputata: non enim queritur, an unum individuum possit esse perfectius altero ex additione realitatis sed an ex eo, quod indivisibiliter secum identificet aliquam perfectionem, quæ caret alterum? Demique observa, quod, si à Deo crearetur anima rationalis perfectius operativa, quam anima humana de factò existens, illa constitueret animal rationale specie divertum: non enim animal rationale dicitur species

cies infima, seu atoma, nisi quatenus importat eam vim sentiendi & discurrendi, quæ de facto est in hominibus, cum exclusione majoris. Vid P. Quiros disp. 78. n. 12.

CAP. VI.

UTRUM CUM SPECIFICA DIS-
tinctione Animarum stare possit æqua-
litas perfectionis entitativa?

112 **H**æc etiam quæstio communis est cujuscumque generis individuis, aut speciebus; & occasione præcedentis hinc disputari solet. Æqualitas, & inæqualitas, nomina sunt pro quantitate molis inventa; unde est illud Aristotelicum, *Æqualia sunt, quorum quantitas est una*, idest, unius mensuræ, v. g. ulnaris, aut bicubitæ. Extenduntur tamen analogice ad perfectionem, quæ per identitatem convenit unicuique rei: hæc enim perfectio, prout magis aut minus æstimabilis est, dicitur *tanta, vel tanti facienda*; &, sicut vocatur *magna vel parva, major aut minor* comparatione alterius, ut cum unus Angelus alteri comparatur; ita vocari potest *æqualis*, aut *inæqualis*. Hinc æstimabilitas ista (quæ reipsa est physica & essentialis bonitas, aut melioritas, juxta illud Augustini 6. de Trinit. c. 7., *In his, quæ non mole magna sunt, idem est majus esse, quod melius esse*) vocatur *palsim quantitas virtutis*, aut *perfectio- nis*, & interdum *quantitas transcendens*: soletque à nobis explicari per gradus, ita ut unus Angelus v. g. dicatur perfectus ut tria, alter ut quatuor, &c. non quod gradibus constet, aut partibus physicis ea quantitas, cum consistat in indivisibili, sive in prædicatis realiter identificatis; sed quia nescimus aliter magnitudinem, aut tantitatem ejus exponere. Sentius igitur quæstionis est, utrum fieri possit, ut duæ animæ, vel

res aliæ, specie distinguantur, & tamen equè perfectæ sint omnibus pensatis, ita scilicet, ut, licet altera careat prædicato specifico alterius, illud tamen compenset per aliud prædicatum dissimile, quod sit æquè æstimabile iudicio, ut sic loquar, Authoris nature?

113 Negant Thomistæ, apud quos omnis dissimilitudo, seu diversitas, præsertim specifica, necessario importat inæqualitatem. Negant etiam pauci è Nostris cum P. Vazquez, & Mastrius Scotista. Sed affirmant plerique Nostrorum, quibus præluxit Exim. Doctor d. 29. Met. s. 3. n. 16., ubi, licet negativa sententiâ tamquam probabili acatar obiter, ejus tamen fundamenta inefficacia esse significat, atque ita viam sternere visus est ad eam expugnandam. Accedunt Aversa, Calagurra, Pontius Scotista, & alij. Placet affirmativa sententiâ; quæ, cum solam adstruat possibilitatem, satis probatur ex non ostensione repugnantia, seu ex objectionum solutione, mox dandâ. Sed præterea positive suadetur: quia dissimilitudo, seu diversitas, non necessario importat inæqualitatem: ergo cum diversitate specifica stare potest æqualitas perfectionis.

114 *Prob. Antec. 1.*: quia, nisi verum sit, quocumque in ordine datur diversitas, necessario dabitur inæqualitas in eodem ordine. Hoc autem falsum esse constat in ordine morali; in quo plura continentur æqualia, quæ tamen diversa sunt, non solum physice, sed moraliter: ut patet in venditionibus, & permutationibus, v. g. cum equus auro venditur, vel tritico permutatur. In his enim contractibus servanda est æqualitas ex præscripto justitiæ commutativæ; & tamen equus & triticum valde inter se differunt moraliter. Patet hoc: quia deserviunt ad usus humanos valde diversos: quare, sicut physice differunt, quæ ad diversa munera physica, sive ad diversos natu-

rales effectus ordinantur; ita moraliter differre necesse est, quæ ad diversos ordinantur humanos usus. Accedit, quod meritum, & præmium, res sunt diversi generis in ordine morali; & tamen non est dubium, quin meritum remunerari possit æquali præmio. Accedit etiam communis hominum sensus, qui sæpe comparans artefacta, vel ingenij opera, vel ingenia ipsa, reputat equè perfectæ, quamvis dissimilia: unde Sallustius & Livius olim dicti sunt *pares magis, quam similes*.

115 *Prob. idem Antec. 2.*: quia, si dissimilitudo necessario imberet, aut induceret inæqualitatem, crescente, vel decrescente dissimilitudine, deberet ex eodem capite crescere, vel decrescere inæqualitas. At, quod res aliter accidat, perspicuum est: nam Cælum ex capite incorruptibilitatis, quam habet in sententiâ communi & Thomistica, redditur magis dissimile homini, quam si esset corruptibile, vel si constaret materiâ ejusdem speciei cum sublanari; tunc enim foret homini simile in formalitate corruptibilis, & in parte physica; nunc autem in utraque dissimile est. Et tamen Cælum ex eo capite non redditur homini magis inæquale: nam proculdubio magis excederetur ab homine in entitativa perfectione, si foret corruptibile, & ex materia simili constitutum: foret enim tunc imperfectius, quam modò est, ac proinde magis distaret à perfectione hominis, qua nunc excedit absolute. Idem argumentum fieri potest in cognitione supernaturali; quæ, si compareretur ad Angeli substantiam, ex capite supernaturalitatis redditur dissimilior Angelo, quam alia naturalis cognitio; nec tamen redditur magis inæqualis, cum minus excedatur in perfectione.

116 *Prob. 3.* exemplis: nam tres Divinæ Personæ penes conceptum relativum dissimiles sunt, & tamen

omnino æquales: &, si omnes eandem assumeret humanitatem, tres uniones hypotheticæ forent notabiliter dissimiles, & nihilominus omnino pares. Duæ item ubicationes Petri, Romana, & Matritensis, vel duæ durationes ejusdem, hesternæ, & hodiernæ, dissimiles sunt; nec tamen vel minimum inæqualitatis indicium exhibent. Præterea, multa sunt manifeste dissimilia, quæ non sunt manifeste inæqualia, v. g. sapphirus & smaragdus, vel color viridis & cæruleus. *Dices*: inæqualitas semper est manifesta in dissimilibus: at non semper apparet, quodnam extremum sit majus altero. Sed *rejecerit* exemplo, quo nos impetunt Adversarij: nequeunt enim duo esse manifeste inæqualia in quantitate molis, v. g. duo humana corpora in staturâ, quin statim appareat, quodnam sit majus altero. Et quidem, sicut discrimen utriusque staturæ percipitur oculis, ita & discrimen colorum, viridis, & cærulei.

117 *Prob. 4.* quasi à priori: quia non repugnat physicam æstimabilitatem unius prædicati perfecte compensari per aliud dissimile: sed, datâ compensatione, datur æqualitas: hæc ergo cum dissimilitudine coherere potest. *Prob. Maj.*: tum exemplo æstimabilitatis morales, præsertim meriti & præmij, ex num. 114. Tum quia non repugnat una species æstimabilis, seu perfectæ ut quinque, alia ut tria, alia ut duo: ponamus ergo hunc ordinem perfectionis in aquila, cygno, & columbâ. Quoposito, excessus duorum graduum, quo aquila superat cygnum, compensabitur per accessum columbæ, ita ut complexum ex cygno & columbâ sit æquè perfectum, ac aquila, utpote continens tres & duos perfectionis gradus, atque adeo totidem, quot in aquila reperiantur, nempe quinque. At compensatio ista sit per prædicata specie dissimilia. Tum demum, quia per-

perfectio individualis, quæ unum individuum differt ab altero ejusdem speciei, v. g. Petrus à Paulo, perfecte compensari potest per individua perfectionem alterius: non enim repugnat (immò in nostris principijs necessarium est), quod intra eandem speciem duo individua sint penitus æqualia. Hoc fatentur cæteri Adversarij, præter Thomistas, & satis constat ex dictis n. 80., & 81., & toto cap. 5.

Solvuntur Objectiones.

118 *Objic. 1.* multiplex Aristotelis textus. Quorum in 1. dicitur, Species esse sicut numeros: ut ergo inter numeros non coheret cum æqualitate diversitas, sic nec inter species. In 2., dari ordinem prioris & posterioris, idest, nobilioris & ignobilioris, inter differentias contrahentes genus. In 3., sub genere latere æquivalentes, idest, species inæquales. In 4., differentias specificas inter se comparari, sicut comparantur privatio & habitus: at inter privationem & habitum dari nequit æqualitas. *Resp.* Nullus ex his textibus nobis adversatur. Non 1.: quia ipse Aristot. ibi, nempe 8. Metaph. t. 10. explicat, eatenus species comparari numeris, quatenus additio vel detractio alicujus prædicati variat speciem, sicut numerum variat additio vel detractio alicujus unitatis. Fit igitur comparatio, non quoad inæqualitatem (nisi forsitan de facto), sed tantum quoad variationem. Non 2.: quia Philo sophus 3. Metaph. t. 11. docet quidem, illum ordinem dari (quod fatemur, saltem ut plurimum), sed non docet, esse metaphysicè necessarium in omni differentia. Non 3.: quia similiter loquitur de facto, vel ut plurimum, nec oppositum dicit impossibile. Non 4.: quia comparatio illa 10. Metaph. t. 17. non fit quoad omnia; alioquin differentia una foret mera ac-

gatio alterius, nullam que perfectionem diceret instar privationis. Eatenus ergo differentia specificæ se habent ut privatio & habitus, quatenus in unum coire non possunt, sed altera necessariò importat exclusionem alterius: quod tamen coherere potest cum æquivalenti in perfectione dissimili. Solet etiam nobis objici D. Thomas 1. p. q. 47. ar. 2. & q. 76. ar. 3.; item q. de spirit. creatur. ar. 8., & Quodlib. 3. ar. 6.. Sed in his locis aliter quidem Angel. Doctor inæqualitatem speciem de facto, sicut numerorum; non tamen significat, æqualitatem repugnare, vel excludi aliunde, quam ex perfectione Universi.

119 *Objic. 2.* quæ differunt specie, differunt in perfectione specificâ; nam hæc perfectio consistit in specificâ differentia: ergo differunt in quantitate perfectionis specificæ; quantitas enim hæc indistincta est a perfectione specificâ tantum æstimabili: ergo non sunt æqualia in perfectione specificâ. Patet hæc *Consequ.*: quia non sunt æqualia, quorum quantitas non est una, & eadem: sed non est una & eadem quantitas perfectionis specificæ in ijs, quæ in hac ipsâ quantitate differunt, ut est manifestum: ergo &c. *Confirm. 1.*: non stat duo esse diversa in quantitate molis, & non esse mole inæqualia: ergo nec stat duo esse diversa in quantitate perfectionis, & non esse perfectione inæqualia. Sed quæ sunt diversa in perfectione specificâ, sunt diversa in quantitate perfectionis; nam in perfectione specificâ idem est esse diversam, ac esse tantam, seu non majorem, nec minorem, cum ea consistat in indivisibili: ergo nequeunt non esse perfectione inæqualia. *Confirm. 2.*: res constituuntur in diverso esse specificam juxta diversam perfectionem specificam: ergo & juxta diversam quantitatem virtutis, cum quantitas ista non distinguatur a tali perfec-

tionæ. Vel aliter: res constituuntur in diversa specie juxta diversum modum participandi perfectionem genericam: sed diversus participandi modus, est major, vel minor perfectio in participando: ergo. *Confirm. 3.*: quæ conveniunt in eodem gradu perfectionis specificæ, v. g. ut sex, conveniunt in eadem specie; nam essentia speciei, & gradus perfectionis specificæ, sunt idem realiter, & formaliter: sed quæ sunt æqualia, conveniunt in eodem gradu perfectionis specificæ: ergo sunt ejusdem speciei.

120 *Objeccio* instatur contra plures ex Adversarijs in individuis ejusdem speciei, quorum necessaria inæqualitas in perfectione individuali probari potest eodem argumento. Instatur etiam contra Adversarios omnes in æqualitate morali, quæ pariter dari non poterit inter duo moraliter diversa, v. g. inter meritum & præmium, vel inter panem & vestem, si quis panem cum veste permutare velit servatâ æqualitate justitiæ: non enim poterit in his una & eadem esse quantitas æstimabilis moralis. Præterea dictum illud, *Æqualia sunt, quorum quantitas est una*, quo tota nititur objeccio, propriè locum habet in quantitate propriè tali, cujusmodi est quantitas molis: at in perfectione specificâ, quæ solum analogice, seu metaphoricè & improprie dicitur quantitas, verificari non debet nisi improprie; ita scilicet, ut eò una non necessariò significet unitatem formalem, quâ possunt duo univocari sub eodem conceptu specifico, sed solum unitatem sumptam pro æquivalentiâ; quo sensu dici solet, hoc & illud esse unum & idem æquivalenter, v. g. meritum & præmium, vel equum & pecuniam, quæ venditur, & in naturalibus Solem & ignem in vi arrendi & illuminandi. At æquivalentia coheret optime cum dissimilitudine specificâ in eâ ipsâ ratione, quâ duo

æquivalent, ut patet hjsdem exemplis, atque etiam cum quis oblectationis gratia musicam citharæ & cantus aureo emit, tamquam justo & equali pretio; quis enim ambigat, valde dissimilem esse rationem æstimabilitatis in musica, & aureo?

121 Itaque *ad objic. 1.*, concessio *Et hinc*, *neg. 1. consequ.* In cuius *prob. dist. Maj.*: quorum quantitas (nempe virtutis, aut perfectionis) non est una & eadem, nec formaliter, nec æquivalenter, *conc.*; solum formaliter, sive in ordine ad conceptum univocum, *neg. Maj.*. Tum *dist. Min.*: non est una & eadem formaliter, *conc.*; æquivalenter *neg. Min.*: & *Consequ.*. Dices, hæc solutione principium peti, seu per conclusionem responderi; quia duo esse unum æquivalenter, & non formaliter, idem sonat, ac esse æqualia, & non similia in specie. Bææ: dum igitur contra nos arguis, non posse æqualia esse, quæ non sunt unum in quantitate, subintelligendo unitatem specificam, nihil dicis, nisi quod non possunt æqualia esse, quæ non sunt ejusdem speciei: tuam ergo conclusionem inculcas, & nihil amplius. Quid ergo mirum, si tibi per conclusionem oppositam responderetur? Itaque vestra solutio est, nihil nobis obstat, quod equalium quantitas dicatur una; quia tò una sepe admittit additum æquivalenter, cum dissimilitudo intervenit; ut exemplis super ostendimus: & quantitas virtutis, quæ cum tali addito sit una, locum habet inter specie dissimilia. Superest, ut hoc impugnes.

122. *Ad 1. Confirm. neg. Consequ.*: quia quantitas molis supponitur ubique homogenea, & ejusdem rationis, nullâ que admittit differentiam, nisi penes magis & minus in extensione locali: unde nequit una differre ab aliâ, nisi eo præcise quod major sit, aut minor. Idem patet de numeris, in quibus solum attenditur, quod tot unitatibus consent, neglectâ

diversitate entitativa; idem quippe, vel ejusdem rationis unacuique censetur binarius lapidum, & binarius Angelorum: unde nulla est differentia inter numeros, nisi ex eo, quod unus plures aut pauciores contineat unitates, quam alter, ac proinde major aut minor sit. At quantitas perfectionis specificæ non est ubique homogenea, sed plures crescendi ac decrescendi lineas admittit admodum heterogeneas, in quibus dari potest differentia magna ex alio capite desumpta, quam ex majoritate, vel minoritate. Adde claram instantiam: nam duæ quantitates molis, v. g. palmaris & semipalmaris, nequeunt esse inæquales, nisi quia de extensione homogenea plus habet una, quam altera; vel quia una continet alteram, & aliquid ultra: ergo nec duæ species poterunt esse inæquales, nisi quia de perfectione homogenea plus una, quam altera continet: ergo homo & equus solum differunt secundum plus & minus perfectionis homogeneæ non aliter ac palmus & semipalmus, ita scilicet, ut homo contineat humilitatem, & aliquid ultra.

123 *Ad 2. Confirm.* conceditur Enthymema, nobis haud noxium, cum non idem sit, quantitates virtutis esse diversam, ac esse inæqualem. At in superaddito Syllogismo *neg. Min.*, quam Adversarij non probant. *Ad 3. dist. Maj.*: quæ conveniunt in eodem gradu, qui sit idem formaliter, eodem: qui sit idem æquivalenter solum, *neg. Maj.*. Tum *dist. Min.*: conveniant in eodem gradu, qui sit idem æquivalenter, *conc.*; qui necessarîo sit idem etiam formaliter, *neg. Min.* & *Consequ.* Vel *dist. Consequ.*: sunt ejusdem speciei æquivalenter, quatenus pertinent ad duas species, quarum una tanti æstimatur, quanti altera, *conc.*; sunt ejusdem speciei formaliter, seu ita ut possint univocari sub eodem conceptu specifico, *neg. Consequ.* Sic facile so-

lutum habes argumentum, quod ex Aureolo desumptum vocat Maltrius ineluctabile, ac sibi evidentissimum, & quo uno utitur etiam Collegium S. Thomæ Complur..

124 *Objic. 3.*: quæ sunt æqualia, commensurari debent, ita ut unum sit alterius mensura: sed quæ sunt specie dissimilia, nequeunt ita commensurari; nam mensura & mensuratum juxta Aristotel. debent esse homogenea; ideoque nemo per unam metitur horam temporis, aut libram ponderis, sed necesse est pondus pondere, durationem duratione, longitudinem longitudine mensurari: ergo &c.. Hæc objectio æquæ probat contra Adversarios, & contra omnes, non posse species diversas esse inæquales, cum pariter non nisi metiendo deprehendi possit inæqualitas; unde vlna & hora, vel hora & libra, nec sunt æquales, nec inæquales. Ut igitur intellectus, saltem Divinus, potest ita comparare duos Angelos specie diversos, ut dicat, quis quem excedat, & quantum excedat; sic poterit duas species ita comparare, ut neutra ab altera superari censeat. Itaque *neg. Min.*, qui obiter a juncta probatio: nam illud de mensurâ homogeneâ dictum est pro mensurâ molis, durationis, & gravitatis; non verò pro mensurâ perfectionis entitivæ, quæ potest à mensurato differre specie, immò & genere; quoniam juxta doctrinam Aristotelis, primum in unoquoque genere est mensura cæterorum, & primum ens est mensura rerum omnium. Poterit tamen commensuratio perfectionis analogice vocari *ad pondus*; quatenus concipimus, hanc & illam speciem, hinc inde appensam in trutinâ judicij apud æquum æstimatorem, inveniri æqualis ponderis, aut momenti.

125 *Objic. 4.*: quæ distant inæqualiter à primo Ente, atque etiam à non ente, sunt inæqualia: sed quæ spe-

specie differunt, inæqualiter distant à primo Ente, nempe à Deo, atque etiam à non ente, sive à nihilo; alioquin non forent dissimilia: ergo &c.. *Confirm.*: quæ sunt æqualia, æquè participant Divinam perfectionem: ergo quæ sunt Deo similia: ergo nequeunt esse inter se dissimilia; nam quæ similia sunt uni tertio, sunt & inter se. *Ad object. neg. Min.*: quia dissimilitudo specifica non sumitur ex inæquali distantia, seu ex inæquali accessu ad primum ens, sed ex diversa indole accessûs, seu ex diverso modo distandi. Cum enim Deus, licet formaliter simplicissimus, eminenter contineat perfectionem multiplicem, infinite variabilem, & ad lineas diversas spectantem, nihil prohibet, quod plures creature per diversas lineas ad ipsum æqualiter accedant, seu ab ipso æqualiter distent. Nihil item prohibet, quod recedant æqualiter à nihilo, quamvis inter se plurimum distent. Sic duo poli, Arcticus, & Antarcticus, æqualiter distant à centro Mundi, cum tamen inter se longissimo distent intervallo. *Ad confirm.*: ex eo, quod duo æquè participant perfectionem Divinam (quod fieri potest diversis modis, cum Divina perfectio sit eminenter multiplex), ideoque sint æquè similia Deo, ad summum sequitur, non minus inter se, quam Deo, similia esse: at non sequitur, esse inter se specie similia; quia similitudo creaturarum ad Deum nunquam est specifica, nec excludit diversitatem plusquam genericam.

126 *Objic. 5.*: si potest una species in quantitate perfectionis convenire cum altera, minus ab eâ distabit, quam ab alijs speciebus inæqualibus: ergo differentia specificæ non erunt omnes inter se summe oppositæ, contra communem doctrinam. *Objectio* absurde probat, non posse speciem A. magis esse inæqualem speciei B., quam C.; ne scilicet minus distet à C., quam à B.

Unde differentia hominis non magis distabit à differentia lapidis, quam leonis; & inter differentias Angelorum non minus una distabit ab alia, quam à differentia formicæ. Quare *dist. Consequ.*: non erunt omnes summe oppositæ, oppositione inæqualitatis, *conc.*; oppositione identitatis, tum realis, tum formalis, aut specificæ, *neg. Consequ.* Ubi notandum, quod convenientia in quantitate perfectionis non necessarîo est convenientia similitudinis, saltem specificæ, sed est convenientia improprie sumpta pro æquivalentiâ. Dico, *saltem specificæ*; quia non renuam admittere, quod duæ species æquales possint dici aliquomodo similes in gradu perfectionis, & univocari sub conceptu tanti estimabilis, seu tantam perfectionem habentis. Hic tamen conceptus non erit specificus, sed genericus, utpotè prædicabilis de pluribus specie diversis: immò nec erit propriè genericus, sed conceptus quidam transcendens omnia genera, in quibus potest inveniri perfectio tanta, v. g. ut lex, & transcendens etiam totam essentiam inferiorum, de quibus prædicatur.

127 Ut alias objectiones præcaveas, observa sequentia. 1.: similitudo specifica est quidem sufficiens ratio equalitatis, ut etiam inæqualitas dissimilitudinis; at non est ratio unica, nec mutuo convertibilis. Unde male sic argues: Similitudo fundat æqualitatem; ergo dissimilitudo inæqualitatem. Vel sic: Inæqualia semper sunt dissimilia; ergo dissimilia semper sunt inæqualia. Malè, inquam, perinde ac si diceres: Similitudo importat distinctionem; ergo dissimilitudo indistinctionem. Vel etiam: Similia semper sunt distincta; ergo distincta semper sunt similia. 2.: ex eo, quod genus dicatur per differentias contrahi quasi per gradus, perperam inferes, differentias quoad perfectionem esse instar graduum scæle, quorum alius semper est alio altior. Tum quia

potius species, atomę, & subalternę, vocantur gradus logici, seu metaphysici: unde sequeretur, speciem atomam, v.g. humanam, utpote gradum infimum, imperfectiorem esse genere animalis ut sic, & quolibet alio superiori. Tum quia hic non loquimur de differentijs subordinatis, quarum una sit gradus ad alteram, sed solum de inconnexis, & æquè immediatè contrahentibus genus, v.g. de pisce & ave in genere brutorum, vel de columbâ & turture in genere avium. Tum demum, quia nemo nescit, inter gradus ejusmodi vocari alios superiores alijs, non ex entitativâ perfectione majore (potius enim, quò superiores sunt, eò minus explicant perfectionis), sed ex majore universalitate, seu amplitudine in prædicando.

128 3.: in Divina Trinitate non tam probatur essentia unitas ex æqualitate Personarum, quam è converso æqualitas Personarum ex unitate essentię, & naturę; ut videre est apud D. Thomam 1. p. q. 42. ar. 1.. Non tamen negandum, in Divinis optimè inferri posse unitatem essentię ex æqualitate Personarum; non quidem ratione formę, quāsi æqualitas perfectionis ex terminis inferat unitatem essentię (alioquin ubique inferret unitatem essentię, non solum specificam, sed individualem, ut in Divinis); sed ratione materię, seu talis æqualitatis. Cum enim natura Divina sit unica, & incompenlabilis per aliam perfectionem, si Filius est perfectione æqualis Patri, cujus natura Divina est, necessariò habet Filius eandem individua naturam, quę est in Patre. Idem intellige de Spiritu sancto. 4.: quamvis non certò constet, de facto species omnes creaturarum esse inæquales, videtur tamen credibilis; quia major inde resultabit in Universo varietas, & pulchritudo. Unde, cum D. Thomas asserit 1. p. q. 47. ar. 2., quòd distinctio specifica semper requirit in-

æqualitatem, hanc de dicit esse propter perfectionem Universi.

CAP. VII.

DE ANIMA RATIONALI SEPARATA.

129 **Q**Uoniam anima rationalis, eò quòd sit substantia spiritalis, & immortalis, atque ita informet corpus, ut ab eo in suo esse non pendeat, post mortem hominis existere debet à corpore separata; non nihil de statu isto separationis hic etiam dicere oportet: quamquam pleraque ad illum spectantia, quia substantijs Angelicis communia sunt, à Theologis in tract. de Angelis fusiùs exponuntur. *Quæritur* 1., & principaliter, utrum status separationis à corpore sit violentus, animę rationali? Negandum omninò est, saltem de violentia propriæ tali. 1.: quia rationali animę non debetur naturaliter perpetua cum corpore conjunctio; alioquin perpetuò indigeret corpore ad existendum connaturaliter; unde redderetur absolutè dependens à corpore, quamvis non ut à causâ, tamen ut à complemento intrinseco naturaliter debito; verè que diceretur impotens naturaliter existere sine corpore, sicut materia sine formâ, vel sine quantitate, vel sicut aqua sine frigore: quę dependentia, & impotentia, cum spiritualitate animę pugnat. 2.: quia anima perfectiùs intelligit in statu separationis, quam unionis, ut mox dicam: cum autem anima naturaliter appetat explicare summam, quam continet, intelligendi perfectionem, nequit violenta esse in eo statu, in quo solo naturalis hic appetitus expletur.

130 *Objic.*: status unionis est naturalis animę: ergo status separationis, utpote contrarius huic statui, contranaturalis esse debet, atque adeò violentus. *Dist. Antec.*: est naturalis, ut perpetuò habendus, *neg.*; ut habendus

tantummodò ad tempus, *conc. Antec.* Tum dist. *Consequ.*: contranaturalis est, ut habendus quando status unionis est debitus, *conc.*; ut habendus postea, *neg. Consequ.* Uterque status naturalis est animę rationali quia uterque naturaliter necessarius ipsi; primus, ut impleat munus animę, seu formę corporis organici; secundus, ut impleat munus spiritus, seu intellectivę substantię, cui naturale est posse intelligere sine ministerio sensuum, & objecta spiritalia immediate & quidditative cognoscere, quòd in statu unionis obtineri nequit. Utrumque igitur innatè appetit rationalis anima, quia in utroque obtinet finem suum. Nam, ut forma corporis, pro fine respicit compositum; &, ut spiritus, ordinatur ad operandum more Angelico, seu prorsus independentè à materiali phantasmate. *Nihil autem est aliud appetitus naturalis* (inquit D. Thomas 1. Physic. lect. 15.), *quam ordinatio aliquorum secundum propriam naturam in finem suum.* Quia tamen uterque finis, & status, simul haberi non potest, utrumque appetit anima ut habendū ordine successivo. Nec mirum, quòd hujusce appetitus nullum alibi reperitur exemplum. Est enim anima hominis admodum singularis in suo esse, quò simul imitatur, & formas corporeas, & substantias Angelicas.

131 Obtinebitur quidem uterque simul finis in corpore incorruptibili & glorioso: sed hujusmodi corpus non nisi per gratiam & miraculum habere potest anima: nunc autem loquimur de ijs, quę naturaliter ipsi conveniunt. Notandum tamen, quòd anima naturaliter exigit priùs habere statum unionis, quam separationis. Tum quia status temporalis præire debet statum ex se perpetuum. Tum quia priùs satisfieri debet muneri formę corporis humani, quam muneri spiritus sine ministerio sensuum operativi, cum illud sit munus differentiale, hoc verò generi-

cum. *Dices*: anima humana secundum specificam differentiam est spiritalis & intellectiva. *Dist.*: est spiritalis & intellectiva, cum ministerio sensuum, vel, quòd in idem recidit, cum conversione ad phantasmata, & cum imperfectione, quę inde sequitur (quòd scilicet non nisi abstractivè & per species corporum intelligere possit objecta spiritalia, & quòd usum rationis attemperare debeat organo phantasie), *conc.*; sine tali ministerio, & imperfectione, *neg.*: nam esse intellectivam hoc modo, convenit animę secundum rationem spiritus substantijs Angelicis communem.

132 Si quæras, uter status sit animę connaturalior? *Resp.*, naturaliore esse statum unionis. Ita P. Suar. l. 6. de Anima c. 9., & planè colligitur ex D. Thomâ 1. p. q. 89. ar. 1., & q. 118. ar. 3. Ratio est 1.: quia naturalius est, quòd alicui convenit secundum prædicata differentialia, quam secundum communia. 2.: quia in statu unionis non solum anima obtinet finem constituendi compositum humanum, sed etiam facultates suas omnes exercet, totamque varietatem explicat operationum: quamvis enim imperfectius intelligat, tamen verè intelligit, & præterea efficit, ut homo vegetet, ac sentiat multifariam; quibus operationibus ineptus est separationis status. Hinc respectu animæ absolute perfectior est status unionis: quia, licet secundum quid excedatur à statu separationis, tamen anima in eo meliùs se habet omnibus pensatis, cum & obtineat effectum suum formalem, & plures operationum species habeat. Præscinditur nunc à supernaturali elevatione ad gloriam, & à deputatione ad pœnam æternam: immò & præscinditur à beatitudine naturali, quæ rationali animæ in purâ naturâ responderet (de hac beatitudine, quoad præsens attinet, vid. P. Suar. cit. c. 9. n. 6.); ea quippe non esset ex debito purè physico,

fico, sed simul penderet à naturali morum honestate. Loquimur ergo in præfenti de naturalitate purè physica.

133 Sed contra hucusque dicta *objic.* 1.: neuter status plene satisfacit exigentiæ animæ; ergo neuter est plene naturalis, sed uterque importat violentiam aliquam. 2.: anima separatur à corpore resistens & volens; ergo transit ad statum violentum. 3.: D. Thomas 1. p. q. 118. ar. 3. ait, quod esse sine corpore est contra naturam animæ humanæ; & P. Suar. 1. 1. de An. c. 12. nr. 21. fatetur, animam separatam ratione aliquam pati violentiam; & alibi præternaturalem vocat separationis statum. 4.: anima, quia est substantia incompleta, & forma corporis, nequit primò creari naturaliter extra corpus: sed anima semper manet substantia incompleta, & forma corporis: ergo nunquam poterit extra corpus existerè naturaliter. 5.: naturalius est, quod est diuturnius: at esse sine corpore diuturnius est, immò naturaliter æternum, quia resurrectio est naturaliter impossibilis.

134 *Resp. ad 1.*: neuter status satisfacit exigentiæ animæ, ut respicienti alium statum; uterque tamen illi satisfacit, ut ipsum respicienti. Sic status infantie non satisfacit exigentiæ hominis, ut respicienti statum virilem, pro quo exigitur usus rationis, & virile robur: quia tamen exigentiæ satisfacit, ut respicienti statum ipsum infantilem, idcirco nullam violentiam importat. Uterque igitur status suas imperfectiones habet, cum neuter expleat absolute omnes inclinationes animæ: verum imperfectiones istæ naturales sunt, utpote consequentes naturam animæ; sicut naturales sunt homini imperfectiones infantie, & senectutis. Nee inclinatio nunc inexpleta violentiam patitur, quando non respicit suum terminum, ut habendum nunc, sed ut habendum suo tempore. *Ad 2.*: anima,

futura sortis ignara, Divinumque timens iudicium, separationi resistit appetitu elicitò: at resistentiæ innata non tam est ab animâ, quàm ab unione, & à dispositione corporis organici. Fortassis etiam anima, prout unita corpori, procurat innatè bonum totius, idèque hominis corruptioni resistit: at ex suppositione, quod soluta sit obligatione partis actualis, sibi soli consulit, & bonis novi status sine violentiâ fruitur.

135 *Ad 3.*: D. Thomas ibi disputat contra errorem dicentium, humanas animas ante corpora fuisse creatas: quare loquitur de esse sine corpore ante statum unionis, quod fatemur esse contra naturam animæ. Ceterùm modum operandi, qui competit animæ post hujus vitæ statum, *connaturalem* vocat D. Thomas 1. 2. q. 3. ar. 1. ad 2. P. Suar. loquitur de violentiâ, & præternaturalitate, improprie sumpta pro naturalitate minore: nam ipsemetl. 6. de An. c. 9. agnoscit, utrumque statum naturalem esse, sed statum unionis magis naturalem *Ad 4. neg. Consequ.*: quia, licet anima, eo quod sit forma corporis ex propria differentiâ ultimâ, exigat prius habere statum unionis, non tamen illum exigit habere semper, cum etiam ipsi naturalis sit perfecte obire munus substantiæ intellectiviæ. *Ad 5.*: quod est diuturnius, est quidem naturalius, si cætera sint paria; qualiter non accidit in præfenti, cum status unionis perfectior sit, ac debitus animæ secundum specificam differentiam.

136 *Quar. 2.*, utrum anima separata naturaliter appetat unionem ad corpus? Afirmat D. Thomas 13 p. q. 76. ar. 1. ad 6., & sæpè aliàs; cui subscribit P. Suar. 1. 6. de An. c. 10.: probarique potest; quia appetitus naturalis, sive innatus, quo anima, dum primò creatur, appetit unionem, consistit in ejus aptitudine, & ordinatione naturali ad constituendum

dam compositum; quæ aptitudo, & ordinatio, utpote identificata cum substantia animæ, non deficit in statu separationis. Nec obstat, quod unio post separationem sit naturaliter impossibilis. Hoc enim probat, non appeti unionem, prout reunio est, seu prout est unio iterata, ita scilicet, ut status separationis se habeat ut circumstantia objectiva: non tamen probat, non appeti unionem secundum se, præcendendo à circumstantiis extrinsecis, quibus hic & nunc reddita est impossibilis naturaliter. Vide dicta in Physicâ tr. 1. d. 3. c. 2. super appetitu materiæ ad formas corruptas: similiter enim in præfenti discurrendum est. Nec inde sequitur, animam separatam pati violentiam: quia, licet unionem appetat tunc, non appetit ut habendam pro tunc, sed pro tempore, quod præcessit, sic tamen, ut appetitus à præcendenti præscindat. Quod atinet appetitum elicitum, anima iusta in statu separationis de facto appetit unionem ad corpus incorruptibile, quam novit futuram ex decreto Dei, & sibi perutilem. De appetitu autem elicitò reunionis, solo naturali lumine prævalente, vid. P. Suar. cit. l. 6. c. 10.

137 *Quar. 3.*, utrum anima, dum separatur à corpore, mutet modum essendi? Sermo est de modo essendi substantiali, quo nomine veniunt existentia, substantia, & substantialis unio ad subiectum. *Dico 1.*: anima, dum separatur, non mutat existentiam; alioquin mutaret essentiam, à qua non distinguitur existentia in nostris principiis. Immo, licet distingueretur, non deberet amitti prior existentia; quia esset spiritualis, adeoque independens à corpore: & alioquin anima, dum informat, penderet à corpore in suo esse. *Dico 2.*: non mutat substantiam. Hoc bene probat P. Suar. 1. 6. de An. c. 1. contra Cajetanum, qui 3. p. q. 6. ar. 3. sentire vide-

tur, animam separatam per novam entitatem subsistere, reddique semperfonam. Ratio conclusionis: Anima humana, dum informat, suam habet subsistentiam incorporatam, cum ubique sit forma subsistens independentè à corpore: hæc verò subsistentia, cum extra corpus manere possit, superfluam reddit novam aliam. Quod anima dicatur semiperfona, & semisuppositum, locutio est ab alijs improbara: sed admittitur à P. Suar. loc. cit.; sic tamen, ut non minus conveniat animæ unitæ, quàm separatæ. *Dico 3.*: anima, dum amittit substantialem unionem, mutat modum essendi, mutatione tantum negativâ. Ratio: quia transit ad negationem unionis absque novo modo positivo. Habet quidem novum operandi modum, sed qui non arguit novum modum essendi positivum, utpote jam antea contentus in virtute animæ, solùm que impeditus ex consortio corporis.

138 *Quar. 4.*, quænam ex præhabitis accidentibus secum deferat anima separata? *Resp. 1.*: tecum defert potentias intellectivam & volitivam (supponitur nunc, potentias ab animâ distingui realiter, alioquin nullum est dubium), item earundem potentiarum species, & habitus. Ratio: quia hæc omnia spiritualia sunt, adeoque à corpore independentia, solique animæ inhærent. Et quidem, si potentijs illis careret anima separata, nihil posset cognoscere, nec velle, quod fidei, & rationi repugnat, ut ostendit P. Suar. cit. l. 6. c. 3. n. 4. & 5. Notandum tamen, quod habitus naturales vitiosi, aut imperfecti, de facto ex Divina ordinatione deficiunt in animâ beatâ, ut etiam supernaturales habitus fidei & spei juxta Theologos. Animam verò damnatam deserunt omnes habitus supernaturales in penam antea vitæ. Notandū insuper, quod, præter species in corpore adquisitas, plu-

plares aliæ species debentur naturaliter animæ separatae (sive à Deo ut Authore naturæ sint infundendæ, sive ab objectis immediatè abstrahendæ, vel accipiendæ, juxta varias Doctorum sententias); quia plura cognoscit anima separata, quæ antea ignorabat: & alioquin anima infantis, quæ nullas in corpore species intellectuales acquirit, nihil posset separata cognoscere naturaliter, deberet quæ suapte naturâ æternum carere usu rationis.

139 *Rep. 2.*: potentias materiales, sive organicas, cujusmodi sunt quæ ad vegetandum & sentiendum inserviunt, anima cum corpore relinquit, seu non nisi in radice, vel in virtute secum defert. Ratio est: tum quia tales potentia inhiere corpori, & ab eo dependent: tum quia non tam sunt proprietates animæ secundum se, quam totius hominis, vel animæ prout unitæ corpori; unde, pereunte homine, perire debent. *Resp. 3.*: anima separata retinet potentiam locomotivam sui. Certum hoc est, & probatur: tum quia nequit ea potentia deesse animæ separatae, nec titulo perfectionis, cum conveniat Angelis, nec titulo imperfectionis, cum conveniat brutis. Tum quia rationales animæ in statu separationis naturaliter possent sociatim vivere, cum hoc sit proprium creature rationalis: possent ergo ad se invicem accedere motu locali. Tum etiam, quia ex terminis absurdum est, quod anima rationalis in loco, ubi moritur homo, naturaliter debeat manere immobilis instar saxi, quin & immobilior saxo, quod saltem in centrum moveri potest propriâ virtute. Nec obstat, quod animæ juxta dicantur portari ab Angelis in Paradisum: nam hoc solum denotat Angelorum comitatum honoris gratiâ. Animæ tamen damnatæ à demonibus in infernam rapiuntur invitæ. Nec item obstat, quod anima nequeat à corpore migrare pro libitu, nec jam separata

liberè possit ad nos venire. Nam primum ex eo provenit, quod unio cum corpore non est animæ libera, sed naturaliter necessaria quamdiu permanet corporis dispositio: secundum ex eo, quod animas separatas certis locis addixerit Deus ad gloriam, vel ad penam.

140 Sed huc notandum, quod anima humana duplicem habet potentiam motricem sui: alteram organicam, quæ in statu unionis movet membra corporis, & consequenter semetipsam; & hanc potentiam separata non retinet: alteram inorganicam, seu purè spirituales, quæ seipsam independentè à corpore movere potest instar Angeli; & hanc separata secum defert. Organica supponit vitam sensitivam; inorganica, vitam intellectivam. Si obicias, potentiam motricem inorganicam mansuram prorsus otiosam vivente homine: varias ad hoc solutiones ex Doctore Subtili proponit & expendit Mastrus disp. 8. de Anima n. 28. & seqq. Ad me quod attinet, nego sequelam: quia, dum anima unita movet corpus, simul ipsa movetur motu incorporeo; & acquirit enim novum ubi spirituale, quod per motum merè corporeum produci nequit: ergo simul exercet respectu sui potentiam motricem incorpoream, sive inorganicam. Quia tamen potentia hæc pro statu unionis necessariò sequitur motu suo motum corporis, illumque præsupponit ut conditionem pro priori naturæ præviâ; idcirco anima unita dicitur se movere, non primò & per se, sed per accidens, seu consequenter ad motum corporis; idcirco etiam motus animæ, utpotè necessaria sequela motus corporei, dicitur esse à potentia organica, scilicet tanquam à causâ determinante. Itaque potentia motrix inorganica, liberè quidem exerceri potest in statu separationis; at, unione durante, pendet in operando à poten-

tiâ organica; sicut intellectus, durante unionis statu, aliquomodo pendet à phantasia, licet postmodum nullatenus pendeat: quo exemplo solvi poterit quidquid difficultatis occurrerit.

141 *Quer. 5.*, utrum anima separata movere possit res alias à se, v. g. lapidem? Negat D. Thomas 1. p. q. 117. ar. 4.: negat etiam P. Suar. tom. 1. 6, de Anima cap. 2., tum d. 35. Met. l. 6. n. 23. Fundamentum est, quod anima, cum sit forma corporis suapte naturâ, nihil ad extra operari valet, nisi mediante corpore ut instrumento naturaliter unito. Contrarium sentit Scotus in 4. d. 49. q. 14.: item Henricus, Aureolus, & alij apud Conimbric. tract. de Anima separ. disp. 6. ar. 2. Fundamentum est, quod rationalis anima non solum habet munus formæ, sed etiam spiritus independentè à corpore operativi: unde anima separata imitatur Angelum, sicut in intelligendo sine corporis ministerio, ita & in movendo corpora, resque alias à se; licet ejus virtus, tam ad movendum, quam ad intelligendum, minor sit, quam Angeli. Hæc sententia satis est probabilis.

142 *Quer. 6.*, quid, & qualiter intelligat anima separata? Sermo est semper de animâ secundum naturalia, præscindendo ab ijs, quæ ipsi conveniunt ut supernaturaliter beatæ, vel supplicio addictæ. Quo sensu, cognoscit in primis anima separata suam ipsius substantiam quidditative, & intuitive, cum sit sibi ipsi præsentissima, proprioque intellectui proportionata in esse cognoscibilis, nec jam habeat impedimentum à corpore, quominus naturalem expleat appetitum se penitus cognoscendi, ac sine velamine contemplandi. Immo cognoscit etiam comprehensive se ipsam; quia non est magis intelligibilis, quam intellectiva: unde & cognoscit clarè suas proprietates, & accidentia, idest, potentias, species,

habitus, & actus. Utrum autem intelligat se per speciem impressam? an immediatè per se ipsam? dubium est, de quo P. Suar. lib. 6. de An. c. 5.

143 Deinde reliquas animas separatas, atque etiam substantias Angelicas, cognoscit quidditative, seu per species proprias, directè & immediatè representantes quidditatem earum. Ratio est: quia quilibet intellectus est naturaliter capax ita cognoscendi animas & Angelos; & aliunde animæ separatae debetur eorum objectorum species propria, vel potestas illam adquirendi, tum quia non aliâ sunt objecta magis ipsi cognata, & in quæ pronius & immediatius feratur appetitu sciendi: tum quia naturaliter exigit anima separata commercium & societatem cum reliquis spiritibus, quos proinde naturaliter exigit bene nosse. Et hinc eosdem spiritus, qui de facto existunt, cognoscit etiam in individuo, & intuitive; seu tanquam existentes actualiter: quia non posset aliter cum eis instituere vitam socialem. Nec obstat, quod D. Thomas 1. p. q. 89. ar. 2. cognitionem animæ separatae de Angelis vocet *imperfectam & deficientem*: loquitur enim comparative ad cognitionem multo clariorem, quæ se ipsos Angeli cognoscunt, ut videre est in q. de Anima ar. 17. c.

144 Præterea verisimilius apparet, quod anima separata res omnes naturales, etiam corporeas, facile potest cognoscere quidditative quoad earum essentiam specificam, ac proinde facile potest acquirere omnes scientias naturales. Habet enim lumen intellectuale sine dubio sufficiens; & aliunde non impeditur defectu specierum: quia vel haurit species ab objectis, ut vult Scotus; atque ita sine labore hauriet quas volet: vel eas à Deo ut Authore naturæ infusas accipit, ut vult D. Thomas; atque ita debet naturaliter accipere omnes, quas exigit ejus in-

natus appetitus sciendi. Alia ratio est de rebus corporeis in individuo: quia istarum species nec debentur propter appetitum sciendi, cum ad scientiam non pertineant; nec propter usum, aut civile commercium, cum animæ separatae nullus sit usus, nulla societas rerum corporalium. Quapropter anima separata non acquirit denuo cognitionem singularium Mundi corporei, nec eventuum inibi contingentium, nisi forte referentibus Angelis, aut animabus quæ postea hinc migrant. Multo minus cognoscit futura contingentia, & secreta cordium, cum hæc vel Angelis ignota sint. Retinet tamen memoriam eventuum, & singularium, quæ novit in corpore; ut patet ex ijs, quæ de divite epulone dicuntur Luc. 16. Denique anima separata Deum cognoscit, abstractivè quidem, sed meliùs, quam unita corpori; quia cognoscit ipsum ex effectibus meliùs penetratis, præsertim ex substantiâ propria, & Angelica, in quibus vivida elucet imago Dei. Hæc omnia consensant communi sententiæ Doctorum.

Atque ex ijs planè colligitur, animam separatae meliùs & perfectiùs intelligere, quam conjunctam; siquidem & se ipsam, & alias animas, & Angelos, & quidditates rerum corporalium meliùs penetrat, atque exinde majorem etiam Dei cognitionem acquirit. Contrarium sentire videtur D. Thomas 1. p. q. 89. ar. 1., ubi significat, animam conjunctam corpori meliùs intelligere, nec extra corpus accipere cognitionem de rebus,

nisi confusam, & in communi. Sed hæc doctrina difficilis intellectu apparet; cum ipse D. Thomas sequenti. ar. 2. (& fustius in q. de Anima ar. 17.) tribuat animæ separatæ perfectam cognitionem de se, ac de alijs animabus separatis (quam certè non habet anima in corpore), & cognitionem de Angelis per species proprias à Deo infusas (utique proportionatas animæ, siquidem à Deo ut naturæ Authore infunduntur juxta D. Thomam in illo ar. 1. ad 3.), & consequenter cognitionem quidditativam, quæ non est in hac vitâ, ubi non possumus substantias spirituales cognoscere, *intelligendo, quid sunt, sed quid non sunt*, ut docet D. Thomas q. de Anima ar. 16.

146 Accedit, quòd S. Doctor cit. q. 89. ar. 2. ad 1., alludens ad illud Sap. 9., *Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam* &c., dicit, quòd anima separata *quodammodo est liberior ad intelligendum*, quia *per gravedinem corporis à puritate intelligentiæ impeditur*. Accedit etiam, quòd cognitio de Angelis confusa, & in communi, non sufficit ad societatem, quam anima cum eis habere debet juxta D. Thomam cit. ar. 17. q. de Anima. Videtur itaque Doctor Angelicus in eo ar. 1. interpretandus de intelligentiâ, quæ debetur animæ secundum ultimam differentiationem specificam, quæ est forma corporis humani; non autem de intelligentiâ ipsi debitâ secundum conceptum & munus spiritûs cum Angelis sociabilis, & Angelico more operativi.

DISPUT. III.

DE DIVISIBILITATE ANIMÆ MATERIALIS.

DE substantiâ materialis animæ, quæ brutis, & plantis convenit, nihil superfluum discutendum, nisi divisibilitas integralis. Constat enim ex dictis disp. 1., præ-

præsertim cap. ult., eam esse veri nominis animam, verumque principium operationis vitalis, quæ in brutis est cognitio, & nutritio, in plantis mera vegetatio. Constat etiam ex dictis, corpoream esse, seu à corpore dependentem, cum nullam habeat operationem nisi corpoream; & consequenter esse mortalem, seu corruptibilem, corrumpique necessariò, dum à materiâ sustentari desinit. Constat demùm ex dictis in Physicâ circa substantialem formam generativam, hujusmodi animam esse substantiam incompletam, à totâ materiâ distinctam, & essentialiter simplicem, idest, non physice compositam ex actu & potentia substantialibus, alioquin non esset primum principium corporis naturalis, nec posset in alio subjecto recipi. Solum ergo lupere est dubium de compositione integrali, An scilicet materialis anima consistat partibus in corpore extensis, & continuativè unitis, quarum alia sit in capite, alia in pectore, &c. ? an è contra sit entitas omnino indivisibilis, & tota in qualibet parte corporis, instar animæ rationalis?

CAP. I.

ELIGITUR, ET PROBATUR VERA sententia.

PRIMA sententia docet, omnes materiales animas, etiam plantarum, esse indivisibiles. Ita Plato, Porphyrius, Nemesius, & alij veteres, apud P. Suar. 1. de Anima c. 13.. Sed quantum ad animas plantarum, dissentiunt hodie ferè omnes, evidens esse putantes, quòd ramus abscissus partem animæ secum defert, cum alibi plantatus radices mittat, & seorsum vegetet, ut passim experientia docet, v. g. in palmite vitis. Immo interdum, nullibi plantatus, nec insertus, aliquandiu vegetare cernitur. Secunda sententia solas & omnes animas sensitivas statuit indivisibiles. Ita è Nostris PP. Maurus, Lynceus, Quiros, & Recentiores aliqui. Sed hæc etiam sententia communiter in omni Scholâ rejicitur celebri experimento de caudâ lacertæ, vel parte vermiculi, quæ secta, separata quæ à reliquo corpore vitam retinente, diu movetur, & reptat, aut graditur, &, si pungatur, signa doloris edit refugiens, aut se contorquens. Nam hæc vitæ indicia, in primis provenire nequeunt ab indivisibili animâ totius vermiculi, nisi hæc anima simul informet duas materiæ partes disconti-

nuatas, & loco dissitas, quod apud omnes est naturaliter impossibile. Deinde nec provenire possunt à solis spiritibus vitalibus: tum quia spiritus in parte mortuâ citò dissipantur: tum quia motus, siquos edunt, inconditi sunt, & irregulares, ut in capite, vel corde humano, subito & violenter avulso, interdum accidit; in partibus autem dissecti vermiculi cernitur motus progressivus, ordinatus, & obicem declinans tum præcipue, quia sensus doloris à solis spiritibus esse nequit.

Denique nec oriri possunt à novâ animâ, quæ à Deo repente producat in caudâ lacertæ, ut volunt aliqui. Nam, si nova anima est incompleta, & partialis, idest, ordinata ex se ad integrandum cum alijs partibus animam totalem, jam de factò admittitur anima sensitiva integraliter composita. Si autem est completa, sive totalis, erit anima purè sensitiva, non vegetativa (qualem de factò admittit nemo); non enim anima vegetativa naturaliter introduci potest in materiam carentem organo & officinis ad nutritionem necessarijs, videlicet ore, stomacho, &c. sicuti caret caudâ lacertæ. Urgetur: vel nova illa totalis anima de se apta est naturaliter informare totum corpus lacertæ, vel non. Primum dici non potest: nam quòd talis animæ existat in solâ caudâ, ubi non habet

partes principes corporis sibi debiti, nec dispositionem ad eas acquirendas, non minùs apparet naturaliter impossibile, quàm quòd anima rationalis existat in solo pede. Nec dici potest secundum: tum quia sic ostenditur clarùs, talem animam non esse vegetativam: tum quia, cum à naturà non organizetur cauda, nisi ut sit pars totius lacertæ, contra naturam est, quòd pro sola caudà destinetur anima totalis, nullum dicens ordinem partis ad aliam animam. Adde, quòd per novam animam in ramo abscisso pariter defendi poterit indivisibilitas animæ plantæ, imò & formæ cujuslibet corporis inanimati, v. g. lapidis, aut ignis. Superest igitur, ut prædicta vitæ indicia proveniant a parte animæ divisibilis totum lacertæ corpus animantis.

3 Tertia sententia tribuit animalibus perfectis animam indivisibilem; imperfectis vero divisibilem, sicut plantis. Dicuntur animalia perfecta, quæ magis exquisitam & heterogeneam organizationem habent, & dissecta in partes moriuntur statim, vel non nisi in unica vivunt; ut sunt equus, leo, canis, &c.: imperfecta vero dicuntur animalia anaulosa, quæ ruditer habent organizationem, & in partes dissecta, vivunt in singulis; cujusmodi sunt coluber, lacerta, vermis, &c.. Hæc igitur tertia sententia communis est Thomistarum, quibus adhæsit P. Suar. in opere posthumo de Anima l. 1. c. 13. ; quòd opus, a se juvene scriptum, jam senex limabat ad prælium, cum pretiosa morte raptus est Mundo priusquam ad cap. 13. lib. 1. perveniret maturi oris judicij lima, quæ sine dubio sententiam istam, jam in Metaphysicâ retractatam, iterum retractaret. Ea verò non ita, ut prima, & secunda, potest ab experientia rejici: a ratione tamen rejiciatur statim. Quarta demum, & mihi vera sententia tenet, omnes materiales animas de

facto esse divisibiles, seu in tegraliter compositas. Ita Scotistæ cum Subtili Doctore, Durandus, Capreolus, Ægidius, & alij veteres, quibus suffragantur Authores nostri ferè omnes cum Eximio Doctore disp. 15. Met. s. 10. n. 32., qui etiam l. 1. de Anim. c. 2. n. 19., ultimis jam curis limato, sententiam hanc *probabilissimam censet*.

4 *Probat*ur argumento communi, sed efficaci. Dum leo v. g. se nutrit, nova pars animæ leoninæ educitur ex nova materiæ parte, quæ per nutritionem acquiritur: ergo anima leonis, atque adeò qualibet alia materialis, ex partibus integranibus componitur. *Prob. Antec.*: ex materiâ per nutritionem acquisita verè educitur leonis anima: sed non educitur anima præexistens in materiâ primigeniâ: ergo nova educitur anima partialis, seu nova pars animæ. Præmissæ probandæ sunt seorsum. Et imprimis *prob. Maj.*: anima leonis educitur ex subjecto, à quo sustentatur, seu à quo pendet tamquam à causâ materiali; cum passio, quæ est materialis causalitas, non distinguatur realiter ab eductione, juxta sententiam communem, Thomisticam: sed anima leonis pendet, ut à subjecto sustentationis, & causâ materiali, à materiâ per nutritionem acquisitâ: ergo ex eâ educitur. *Prob. Min.*: anima leonis materiam illam informat, ut est certum: ergo ab eâ pendet. *Prob. Consequ.*: quia, si solam pendet a materiâ primigeniâ, dum novam informat, erit in loco, ubi non est ejus passio, & causalitas materialis, nimirum in loco novæ materiæ, quæ cum primigeniâ continuatur, sed non penetratur; in eo quippe loco certè non est passio, & causalitas, seu receptio materiæ primigeniæ, cum sit hujus materiæ modus intrinsicus.

5 At, quòd materialis anima nequeat naturaliter esse in loco, ubi non est passio, constat 1. inductione per

per omnes alias materiales formas, tum substantiales inanimatorum, tum accidentales, ut sunt quantitas, calor, &c.. 2.: quia nequit talis anima existere in loco, ubi non est materialiter causata, nec actû dependens à materiâ; nam alioquin deduceret ibi conditionem formæ materialis; & posset etiam existere in loco, ubi non esset actû producta; præsertim cum productio & passio realiter idem sint. At in loco, ubi passio non est, anima leonis non est materialiter causata, nec actualiter à materiâ pendens, cum non nisi per passionem caletur, & pendeat: sic aqua, existens in loco A., non esset ibi calida, si non ibi calor existeret, etiamsi alibi calorem haberet beneficio bilocationis.

6 *Confirm. 1.*: juxta D. Thomam 1. p. q. 119. ar. 1. ad 2. (ubi etiam Aristotelem allegat), materia, quæ nutritione acquiritur, miscetur materiæ primigeniæ, sicut aqua miscetur vino: unde partes materiæ primigeniæ, quæ antè immediatè continuabuntur, postèa inter se distant interpositis novæ materiæ partibus. Si ergo anima leonis educitur & pendet à solâ materiâ primigeniâ, pendebit saltuatim à partibus materiæ loco distantibus, sine dependentiâ ab intermedijs; quòd per se apparet absurdum, & à communi sensu alienum. *Confirm. 2.*: in animantibus materia etiam primigenia resolvitur actione caloris naturalis, & per alimenti materiam reparatur, ut tenet expressè D. Thomas loc. cit.: ergo poterit leo intra tempus aliquod totam materiam primæ animationis amittere. Si ergo leonis anima non pendet nisi ex eâ materiâ, poterit manere naturaliter absque ullo subjecto sustentationis, seu absque materiâ, à quâ pendeat; quòd materiali formæ proculdubio repugnat. Confirmatio hæc vim habet contra Thomistas, non contra alios, qui materiam primigeniam ponunt inamissibilem.

7 *Dices*: simul ac amittitur materia primigenia, substituitur in munere sustentantis portio materiæ nutritivæ, ex quâ educitur eadem anima per actionem conservativam, à solo Deo profectam. Verùm hæc evasio non prodest Thomistis, qui, ut videtur est apud Colleg. S. Thomæ l. 2. de An. q. 2. n. 111., novam eductionem ex alimenti materiâ non admittunt. Prætereà rejicitur: quia eductio, licet sit ex subjecto divisibili, erit indivisibilis, sicut anima ipsa, ut Adversarij concedunt, nominatim idem Coll. ibidem. n. 114.: ergo quæcumque amittitur particula materiæ, sive primigeniæ, sive substituitur, tota eductio perire debet, & nova succedere. Cum ergo singulis ferè momentis aliqua utriusvis materiæ particula resolvatur, singulis ferè variabitur eductio totius animæ: quòd nemo ferat.

8 Jam *Minor* illa n. 4., quòd scilicet ex materiâ nutrimentali non educitur anima præexistens, *probat*ur efficaciter: quia talis eductio provenire nequit ab animâ ipsâ, nisi hæc sit causâ sui ipsius, quòd repugnat. Deinde nec provenit à solo Deo, ut aliqui volunt: nam talis eductio est nutritio, cum sit alimenti conversio in substantiam aliti: est igitur actio leonis vitalis: ergo est ab intrinseco, ac proinde non à solo Deo. Idem argumentum urget, quàmvis ponatur passio ab actione distincta, dicatur quæ animæ leonis novam tantum passionem acquirere, seu novam dependentiam à materia nutrimentali. Nam passiolem istam anima leonis acquirit vitaliter, atque adeò per actionem ab intrinseco; quæ actio, cum non sit productio solius passionis formæ (hoc enim inaudatum est), sed respicere debeat eundem terminum, quem passio respicit, erit productio formæ ipsius: unde sequitur, leonis animam producere se ipsam.

9 *Confirm. 1.*: eductio nova præ-

existentis animæ supponeret pro priori naturæ existentiam sui termini: sed hoc repugnat, saltem naturaliter: ergo. *Prob. Maj.*: quia in instanti nutritionis pro priori naturæ ad novam educationem supponitur ultima dispositio novæ materiæ ut animetur: hæc autem dispositio causatur à præexistente animâ, cujus est preparare & ultimò disponere materiam alimenti ad animationem: ergo anima ista, quæ novæ educationis terminus est, supponitur pro priori naturæ actualiter causans, atque adeò existens. Et hinc *Confirm. 2.*: quia nova illa educio conjungeretur in eodem instanti cum præcedenti educatione ejusdem animæ ex materiâ primigeniâ; siquidem in materiâ istâ supponitur anima jam existens, cum novam materiam nutritione acquirit: educio autem præcedens, utpotè se solâ sufficiens ad ponendum in rerum natura terminum suum, est actio adæquata, sive totalis: ergo nova educio præexistens animæ superadditur actioni totali; quod naturaliter repugnat, & apud Thomistas etiam divinitus.

10 Ex dictis facile rejicies doctrinam Thomistarum apud Colleg. S. Thomæ cit. n. 111., quod scilicet anima præexistens, abique nova educatione totali, nec partiali, extendit in nutritione dependentiam suam ad novam partem materiæ, *non ratione partis, sed ratione totius, cujus illa facta est pars.* Hæc ultima verba tantum denotant, quod nova materiæ pars, idè animatur, quia fit pars totius leonis, alias non animanda. De cætero, negari nequit à Thomistis, quod anima novam illam partem verè informat ut distinctam à cæteris (licet non ut divisam), atque adeò vere ab illâ pendet, tamquam à subjecto partiali. Quæro igitur, an præexistens anima pendeat à nova parte materiæ per eandem indivisibilem dependentiam, qua pendet à materiâ primigeniâ? an verò per dependentiam superadditam?

11 Si primum dicant, ut reipsâ dicere videntur; mirum erit in primis, quòd eadem dependentia, seu passio, quæ est propria causalitas materiæ primigeniæ, & modus ejus, decursu temporis fiat modus & causalitas novæ materiæ; quòd extendatur ad novum subjectum partiale, fiat que ultima & formalis determinatio istius subjecti ad causandum passivè, cum tamen ab eo realiter separabilis sit. Hoc perinde est, ac si actio ignis palmaris, eadem postea sine additione fiat actio totius ignis bipalmaris: quo nihil magis contra conceptum actionis & causalitatis. Deinde, si tota resolvatur materia primigenia (ut potest juxta D. Thomam supra n. 6.), eadem præcedens educio, & dependentia, permanebit sine toto subjecto, cui antea essentialiter alligabatur: quòd mirissimum erit, haud secus, ac si unio maneret sine extremo, vel ubicatio sine corpore, quod primitus modificabat. Sequitur etiam, quòd anima leonis manebit unita materiæ, quam amittit: nam juxta Thomistas unio, etiam quoad denominationem, præcisè consistit in entitatibus materiæ & animæ, connotando actionem generativam. Cum autem amittitur materia primigenia, manent entitates istius materiæ, & animæ; & aliunde, juxta datam responsum, manet etiam actio generativa, siquidem anima retinet eandem educationem, ac dependentiam, quam in amissa materiâ præhabuit. Postremò, dependentia animæ à materiâ denuò informatâ, non erit vitaliter acquisita, cum nequeat esse ab intrinseco: non enim anima causare potest educationem ac dependentiam, quâ pendet à materiâ primigeniâ, cum illa sit à generante, & terminetur ad ipsam animam, quæ nequit esse causa sui.

12 Si verò secundum eligant; in primis dependentia illa superaddetur dependentiæ, seu passioni præhabite,

quæ

quæ utique totalis erat, utpotè sufficiens ad animam passivè causandam, & sustentandam: simul ergo dabitur duplex causalitas passiva totalis ejusdem animæ, vel una totalis, & altera partialis; in quibus repugnantia est eadem, ac in causalitatibus activis. Deinde nova quodque ponenda erit educio: tum quia sine actione novâ non est nova dependentia passiva, seu nova passio, cum vel sint realiter idem, vel saltem mutuo connectantur: tum quia dependentia illa vitaliter adquiritur, adeoque per actionem animæ, qualis non est educio præcedens. Si forte dicant, non superaddi novam dependentiam, sed novam extensionem ejusdem dependentiæ præcedentis. Contrâ est, tum quòd explicari nequit in quo consistat extensio nova sine additione dependentiæ: tum quòd extensio illa facit animam dependere, adeoque passivè causari à novo subjecto partiali; ergo vel extensio ipsa est formaliter dependentia, & passiva causalitas, vel saltem ratione ipsius causalitatis materiæ primigeniæ denuò fit causalitas alterius materiæ; quòd num. præced. vidimus quam sit absurdum.

13 Summa nostræ probationis est, quòd materialis anima, si est indivisibilis, non erit nutritiva. Nequit enim nutritionem causare more animæ rationalis, informando scilicet materiam alimenti sine dependentia; quia nequit esse in loco, ubi non sit ejus passio, & subjectum sustentationis. Et aliunde à nova materiâ dependere non potest, nisi educendo se ipsam, & quidem per actionem superadditam actioni totali. Cum ergo consistet, omnem materialem animam esse nutritivam, nulla dici potest indivisibilis.

14 Addi potest contra Thomistas duplex alia probatio ex eorum principiis. *Primâ*: quòd materialis anima non minus, quam forma accidentalis, à subjecto dependet in fieri & conser-

vari: ergo, sicut accidens nequit mutare subjectum, etiam inæquatum, ut Thomista docent, ubi agitur de resolutione compositi usque ad materiam primam; ita materialis anima subjectum mutare non poterit. At, si est indivisibilis, subjectum utique mutat, quando in materiâ nutrimenti recipitur, amissa ex toto, vel ex parte, materiâ primigeniâ. Saltem certissimum est, educationi ac dependentiæ passivæ repugnare mutationem subjecti multò magis, quam accidenti absoluto: ergo fieri nequit, quòd Thomistæ docent in presenti, nempe quòd ad novam materiam extendatur eadem educio, ac dependentia, quam anima præhabuit in materiâ primigeniâ, præsertim dum materia illa resolvitur.

15 *Secundâ*: quòd ratio corporis consistit, juxta Thomistas, in extensione partium radicali, sive in exigentiâ habendi partes extensas; idè quæ repugnat corpus sine partibus integranibus: cum ergo materialis anima sit corporea, debet exigere partes extensas, ac proinde indivisibilis esse nequit. Ægre fert Collegium S. Thom. Complut. l. 2 de Anima q. 1. art. 3., hæc in re Thomistas inconsequentis redargui: quia, inquit, non est idem corpus, & res corporea; corpus quidem exigit extensionem partium; at res corporea (qualis est anima brati perfecti) redditur talis per dependentiam à corpore, licet ipsa in se partibus careat: quemadmodum, juxta Societatis Auctores, impenetrabilitas est de conceptu corporis; & tamen dari potest res corporea penetrabilis. Sed verò hæc ipsa solutio parum consequenter à Thomistis assertur. Nam illud est corpus substantivè dictum quod est prima radix quantitatis, & quod sibi petit quantitatem, quâ ipsum afficiatur: sic expressè docet idem Collegium cit. q. 1. n. 13. & 130.. Sed anima leonis est prima radix quantitatis, & hanc sibi pe-

petit, ut per eam afficiatur: ergo anima ista est corpus substitutive dictum, de cujus conceptu est divisibilitas, juxta Thomistas. *Prob. Min.*: quia leonis anima est prima radix accidentium compositi, adeoque quantitatis, ut Thomista maximè contendunt: petit etiam sibi quantitatem, & per eam afficitur; siquidem apud Thomistas (vide disp. 2. de Gener. c. 7.) quantitas, & quodvis aliud accidens, in toto composito recipitur, totique integret, ac proinde non afficit solam materiam, sed simul formam.

16 Urgetur: juxta idem Collegium cit. n. 123., materia prima, eò quòd petat sibi quantitatem, qua ipsa afficiatur, indivisibilis esse nequit: sed hæc ratio non minùs, immò magis in animà leoninà militat: ergo. Patet *Minor* ex doctrinà Thomistica de receptione accidentium in toto composito; non enim materia prima est totum compositum, sed simul cum formà, ita ut hæc sit pars compositi præcipua, nec nisi ratione ipsius materia sic habilis ad recipiendum accidentia, ut Thomistæ volunt. Quare, sicut materia juxta ipsos, eò quòd non existat nisi ratione formæ, non magis existentiam petit, nec ab eà magis afficitur, quàm forma, sed fortè minùs; ita de quantitate dicere tenentur.

17 Porro mirandum est, Collegium S. Thomæ cit. n. 130. incunctanter asserere, quòd corpus, substitutive dictum, est sola materia in genere substantiæ. Nihil enim in omni Scholà tolemnius, quàm corpus in genere substantiæ substitutive dici de toto composito ex materià & formà, cum sit unus ex gradibus metaphysicis directè positus in prædicamento substantiæ, sicut vivens, animal, &c.. Mirandum etiam, idem Collegium ibidem dicere, quòd sola materia est prima radix quantitatis. Nam, si hoc verum est, cur Thomistæ dissentiant à Noltris cum P. Suar.

asserentibus, quòd quantitas est propria materia primæ, ipsi coæva, & non corrupta in resolutione compositi? Si prima radix quantitatis est sola materia, si sola materia sibi petit quantitatem, quâ ipsa afficiatur, juxta idem Collegium n. 123.; quid quæso deesse potest quantitati, ut sit materiæ proprietates, utque materiam incorrupta comitetur in omni composito?

CAP. II.

DISSOLVUNTUR ARGUMENTA contraria.

18 **O** Bje. 1. pro Thomistis: partes bruti perfecti separata non vivunt, ut patet in pede, vel caudà leonis: ergo brutum perfectum constat anima indivisibili. *Prob. Consequ.* 1.: quia cessat eo ipso ratio, quâ probatur in brutis imperfectis anima divisibilis. 2.: quia divisibilitas negari debet, ubi nullum illius indicium apparet: & otiosa est multiplicitas partium in animà, quæ in partibus subjecti divisio conservari nequit. 3.: quia possibilis est anima indivisibilis, & materia is: ergo de facto dari debet, cum pertineat ad perfectionem Universi, ut potè constituens novum gradum animæ. Si autem datur, utique in eo brutum, cujus partes nequeunt vivere separatim.

19 4.: quia anima, quæ non informat partes materiæ, nisi ut sibi invicem perfectè consonas, & in unum corpus coadunatas, ita ut pars deficiens à perfectà consonantia, & unione cum cæteris, statim animari desinat: talis, inquam, anima subjectum divisibile informat modo indivisibile: ergo ipsa est indivisibilis. Patet *Antec.*: tum exemplo animæ rationalis, quæ non alià ratione convincitur indivisibiliter informare corpus divisibile: tum quia talis anima non respicit indivi-

ferenter totum, & partes; alioquin posset in quolibet parte conservari, sicut forma ignis, vel anima lacertæ: tum quia si pars animæ correspondet parti subjecti, non penderit ab unione cum cæteris, sicut una subjecti pars non pendet a reliquis. 5.: quia D. Thomas. 2. contra Gent. c. 72. dicit, animam bruti perfecti totam esse in quolibet parte corporis, illam que vocat formam simplicem: & 1. p. q. 76. art. 8. negat, talem animam dividi per accidens ad divisionem quantitatis quia forma, inquit, quæ requirit diversitatem in partibus, sicut est anima, & præcipue animalium perfectiorum, non equaliter se habet ad totum, & partes.

20 Objectio initatur in lacertà, quæ si dissectur in partes minutissimas, vel si à capite ad caudam rectà dividatur, non amplius vivit: ergo contabit anima versus latitudinem indivisibili, vel non tot particulas habente, quot sunt in corpore. Item in folio arboris, vel in pomo, quod ab arbore separatum, & in frustula sectum, non amplius vegetat. Item in animà vermiculi, vel plantæ, relatu ad minimum naturale; immò in omni materiali forma, v. g. ignea, quæ juxta Thomistas suum habet minimum naturale, seu certum parvitaris terminum in materià divisibili, cujus quilibet particula deficiente, forma conservari non potest: talis quippe anima, vel forma, quatenus actuat subjectum divisibile minimum, erit indivisibilis, siquid probat objectio. Quare *neg. Consequ.*, quin obtest probationes.

21 *Ad 1.*: licet in brutum perfectum cesset ea ratio, quæ in imperfecto sumitur ab experientia, urget ratio alia fortior, & universalior, quam in probatione dedimus. Quòd ergo partes potius bruti perfecti, quàm imperfecti, non sint mutuo-separabiles cum permanentià, non provenit ex majori entitativa simplicitate animæ, sed ex ma-

jori connexionione ac dependentià naturali partium inter se. Sic forma terræ non perit redacta in pulverem minutissimum; perit tamen forma ignis divisa in scintillas; nec idèo unius, quàm alterius, major est entitativa simplicitas. Id ipsum Adversarijs fatendum est in formà plantæ, vel etiam ignis, quatenus informante minimum naturale. Fortassis etiam discrimen illud inter utrumque brutum ex eo nascitur, quòd, juxta probabilem sententiam, in brutum imperfecto sensus communis & appetitus extenditur per totam spinam dorsæ, cum in brutum perfectum non sit extra caput: hinc enim in exactà lacertæ caudà poterit vita conservari propter commercium cum præcipuis animæ potentij, quæ inibi ex parte remanent; fetus autem in pede leonis præciso, propter illius commercij defectum.

22 *Ad 2.*: sufficiens indicium, aut argumentum est realis distinctionis parium, quòd una pars animæ aliam realiter producat, ut necessariò contingere debet in nutritione bruti perfecti non minùs, quàm in nutritione lacertæ, vel plantæ. Accedit separabilitas partium, saltem non mutua: cum videlicet aliæ partes animæ leonis permanent, alijs pereuntibus, ijs nempe, quæ pendebant a materià jam per caloris actionem resolutà. Nec otiose ponitur multiplicitas partium, quæ prorsus necessaria est, ut salvetur nutritio brutorum quorumcumque.

23 *Ad 3. dist. Antec.*: si anima illa sit sensitiva tantum, seu nutritionis incapax, transeat (& quare ab Adversarijs, an talis anima pertineat ad perfectionem Universi? & ubinam detur?); si anima illa verè sit vegetativa, seu nutritiva, qualis de facto est anima brutorum omnium, *neg. Antec.*, & *Consequ.*: repugnantia enim illiusmodi animæ latens constat ex probatione sententiæ nostræ. *Dices*: cur non poterit dari materialis anima, quæ a Deo per creationem

nem conservetur, atque ita nutritionem causet sine augmento sui, perinde ac anima rationalis? Sed quæro abs te, num anima illa suapte natura possit conservari per creationem? Si asseras: ergo & postulat per creationem primò produci, consequenterque non videtur esse materialis, utpotè independens à materiâ in fieri & conservari, nec aliunde modaliter alligata materiæ. Si neques: ergo suapte natura pendet à materiâ, consequenterque nequit nutritionem causare naturaliter sine augmento sui, ut ex nostrâ probatione constat. Præterea, quamvis istiusmodi anima concedatur possibilis, nihil inde proficiat Adversarij, cum certum sit, omnem materiale animam de facto per educationem conservari. Denique tertia illa probatio instatur sic: possibilis est anima plantæ, vel etiam forma lapidis, quæ sit indivisibilis (vel ostende repugnantiam, quæ non æquè militet in animâ bruti): ergo talis de facto censenda est, quæ informat minimum naturale, cuius particulæ nequeunt informari separatim.

24. Ad 4. dist. Antec. informat modo indivisibili, idest, modo excludente divisionem in partes permanentes, conc. (hoc sensu etiam anima plantæ, vel forma lapidis, informat modo indivisibili minimum naturale; atque ita quidem, ut tota pereat cuiusvis particulæ defectu, quod non accidit animæ leonis); modo indivisibili, idest, modo excludente distinctionem partium unitarum, neg. Antec. In cuius probatione falsò dicitur, non alia ratione probari quòd anima rationalis informat indivisibiliter, seu absque distinctione partium: alijs enim rationibus id ostensum est disp. 2. c. 1.: ipsi quoque Thomistæ id probant ex spiritualitate rationalis animæ. Quòd verò leonis anima non respiciat indifferentè totum, & partes, ita scilicet, ut æquè possit conservari naturaliter in

singulis corporis partibus divisè, ac in corpore integro, solum probat, eam constare partibus inter se connexis, & invicem dependentibus, quæ idcirco deficiente unione continuativâ pereunt, sicut accidit in exemplis adductis n. 20. Ex quibus etiam constat, fieri posse, ut pars animæ correspondeat parti subiecti, & tamen magis, quam subiecti pars, pendeat ab unione cum reliquis. Certè in folio arboris divisò pars animæ non diù permanet, cum tamen pars materiæ perpetuò manere possit à reliquis divisâ.

25. Ad 5.: D. Thomas in 2. de Anima lect. 2. litt. b. supponit generaliter, animam sensitivam constare partibus, dum ex mente Philosophi sic ait: *Sicut se habet una pars animæ sensitivæ ad unam partem corporis sensitivi, sic se habet totus sensus ad totum corpus sensitivum.* Præterea in textu nobis objecto ex 1. p., non loquitur de solis animalibus perfectis, sed de ijs præcipue; quo satis indicat, se quoque de imperfectis loqui: quemadmodum siquis diceret, *Anima cognoscitiva est in brutis, & præcipue in elephantis*, non de solis hisce loqueretur. Id ipsum persuadet ratio D. Thomæ, quòd scilicet anima requirit diversitatem in partibus corporis: hanc enim diversitatem sine dubio requirit anima lacertæ; de quâ etiam verificatur, quòd non equaliter se habet ad totum, & partes; quia nec in caudâ divisâ potest primò produci, nec tã diù conservari, quamdiù conservaretur in toto corpore, etiam ibi quodammodo violenta sit, & in mortem properet. Cum ergo D. Thomas non ponat animam lacertæ indivisibilem in sensu quæstionis, ut Thomistæ fatentur, ipsi quoque fateri debent, S. Doctorem alio sensu locutum.

26. Negat igitur D. Thomas animæ bruti divisionem sumptam pro mutua separatione partium seorsum permanentium in statu connaturali, quæ

proprie dicitur divisio quantitativa, qualem patitur albedo (hujus exemplo utitur ibidem) in subiecto extenso, in cuius parte qualibet ita conservatur, ut non majorem integritatem desideret. Sic passim impartibilem dicimus rem, cujus partes, si dividantur, vel illico pereunt, vel redduntur inutiles, v. g. picturam, vestem, calceum: quo etiam sensu organizatio bruti dicitur indivisibilis, vel in indivisibili consistens. Vocat etiam animam bruti formam simplicem simplicitate oppositâ compositioni partium mutuo separabilium: & totam esse dicit in qualibet parte corporis, non entitative, sed connexivè, quatenus pars ejus existens in caudâ v. g. ita connectitur cum totâ animâ, seu cum cæteris animæ partibus, ut sine ijs existeri nequeat, saltem in statu connaturali. Eodem ferè modo interpretandus est D. Augustinus lib. de quant. anim. c. 31., ubi non parùm favere videtur sententiæ dicentium, omnem materiale animam, etiam in vermibus, esse indivisibilem: certè nihil favet sententiæ Thomistarum.

27. Objic. 2. ex alijs: equus, ubicumque pungatur, signa doloris edit, & toto corpore commovetur: dumque oculis percipit objectum noxium, statim pedes determinat ad fugiendum: eadem igitur indivisibilis anima in toto equino corpore, & in qualibet ejus parte residet. *Confirm. 1.*: si equus altero pede tangat aquam, altero ignem, discernit objectum noxium ab innocuo, & alterum illico refugit, alterum permittit: sed discretio ista fieri nequit, nisi ab unâ, eademque animâ utrumque objectum percipiatur: ergo eadem est anima in utroque pede. *Confirm. 2.*: si anima equina partibus constet, ejus cognoscitiva & appetitiva pars constabit etiam partibus (alioquin anima ista erit indivisibilis, quatenus potens cognoscere & appetere): constabit igitur ex multis principijs cognoscitivis &

appetitivis. Hoc autem repugnare videtur. Tam quia nequit ex pluribus cognoscentibus unam constitui, ut patet in animabus humanis. Tam quia posset una pars animæ refugere idem objectum, quod appetit altera. Tum quia vel omnes partes cognoscunt objectum divisibile per eundem indivisibilem actum, vel per actus totidem. Si primum dicatur, absurdè conceditur actui simplicitas, quæ negatur principio: Si secundum; cum singulæ partes animæ cognoscant totum objectum, v. g. panem oblatum equo, vel cani, sequitur, eos omnes actus esse totales, ac proinde non posse in unum coire.

28. *Confirm. 3.*: in brutis etiam operatio intensa unius partis impedit vel retardat operationem alterius: ergo idem est in utràque parte principium operandi. 4.: potentia cognoscitiva residet in capite, appetitiva in corde: si ergo anima equi non est eadem in corde, & capite, anima cordis appetet objectum à se ipsâ non cognitum; quod est absurdum. Similiter absolum apparet, quòd anima in cerebro, si non est eadem ipsâ in oculis, imaginetur objectum, quod oculi vident, idest, objectum non vitium à se, sed ab aliâ parte locò sejunctâ. 5.: animal, ut nobiliores partes tueatur, periculo exponit ignobiliores; quod in serpente maxime celebratur: hoc autem non ita contingeret, si distinctè forent animæ partes; deberet enim pars quælibet magis de se, quam de alijs, esse sollicita. 6.: animalia, quæ nimium crescunt, languidius operantur: quod signo est, non crescere animam ipsam novarum accessione partium; alioquin languidius fieret animal accessione virtutis operative. Hæc omnia militant pariter in animalibus imperfectis, ut est perspicuum: quare non profunt Thomistis, nec alijs eorum sententiæ sectatoribus.

29. Ad object. resp., partes anima

me bruti quoddam inter se commercium, sympathiam, aut subordinationem habere propter bonum totius, quod simul constituere naturaliter exigunt. Unde simul ac sensus externus, v. g. visus, aut tactus, objectum aliquod percipit, speciem illius ad sensum internum in cerebro situm citissime transmittit per nervos sensorios, toto corpore distributos. Senius internus, sive phantasia, indolem objecti discernens, protinus appetitum movet, ut avertatur objectum noxium, & prosequatur innocuum. Appetitus autem ceteras corporis partes, & potentias movet, seu determinat, tum per impulsione spirituum (quam efficit per potentiam impulsivam secundum identificatam, vel intimam conjunctionem), tum per naturalem sympathiam, aut subordinationem, in eo consistentem, quod reliqua potentie naturaliter exigunt. Divinum concursum ad actus suos ex suppositione actus appetitivae partis, qui actus est velut imperium & praevia conditio respectu ceterorum. Hac etiam doctrina valet in homine, si potentie distinguantur ab anima. Ex ea vero facile percipitur, cur omnes equi partes commoveantur, dum aliqua pungitur: quia scilicet laesa partis dolorem cognoscit protinus phantasia, & haec protinus excitat appetitum retrahendi partem illam a causa doloris, quo appetitu determinantur partes omnes, ut motu suo retractionem adjuvent. Eodem pacto determinantur pedes ad fugam, cum visus hostem percipit.

30 *Ad 1. Confirm.*: discretio inter objecta duo, distinctis partibus percepta, fit a sola parte imaginativa, sive ab uno eodemque sensu interno, ad quem species utriusque objecti statim perveniunt, licet incipiant a distinctis partibus corporis, & animae. *Ad 2.*: pars equine animae cognoscitiva, & appetitiva, constat quidem partibus, atque adeo constituitur ex pluribus cog-

noscentibus, & appetentibus, sed partialibus, seu natura sua coordinatis ad integrandum unum; quod non bene impugnatur exemplo animarum rationalium, cum haec sint ex se principia cognoscendi totalia, & non invicem umbilia. Nec sequitur, eisdem animae particulas cognoscitivas, aut appetitivas, posse inter se dissidere in cognoscendo, vel in appetendo. Recipiunt enim omnes uniformiter eas dispositiones, quibus determinantur ad operandum: species namque sensuum externorum uniformiter afficiunt partes phantasiae, quae partes, cum sint potentiae necessariae, statim omnes eodem modo & tempore cognoscant, moventurque uniformi & efficaci motione ad appetendum idem, eodemque modo. Unde constat disparitas ad principia cognoscencia, quae in distinctis suppositis existunt: ea quippe diversimode operari possunt propter determinativa diversa. Constat item disparitas ad plura principia libera; quae ratione libertatis possunt contraria velle, ideoque in unum suppositum coire nequeunt.

31 Quod additur de cognitione objecti divisibilis, parum urget. Ipsa enim cognitio tot partibus constat, quot principium ejus: quae partes, licet singulae representent totum objectum, ideoque cognitiones totales dici possint totalitate objectivae, & essentiali, quatenus in singulis salvatur essentia cognitionis de tali objecto; at tamen totales non sunt totalitate subiectivae, & integrali, cum possint continuative uniri ad integrandum unam cognitionem extensam, toti subiecto commensuratum; quemadmodum unus color extensus integratur ex pluribus partibus, quarum in singulis salvatur essentia caloris. Et quamvis inde inferatur, cognitionem materiale esse indivisibilem in representando, quatenus eadem representatione fertur in

totum objectum, & in quamlibet ejus partem, non est hoc absurdum, dummodo cognitio illa sit divisibilis in essendo; sic enim satis imitatur principium suum. Praeterea, si negetur, totum objectum cognosci a singulis partibus phantasiae, quid inde? Sequitur, inquis, solum cognosci a singulis partibus phantasiae singulas partes objecti, non vero cognosci totum objectum: sicut, si duo intellectus cognoscerent singuli singulas unitates, non cognosceretur binarius. *Dist.*: sequitur, non cognosci totum formaliter, ita scilicet, ut comparetur ad partem, tanquam includens ad inclusum, *conc.*; non cognosci totum materialiter, ita scilicet, ut secundum omnes partes cognoscatur per cognitionis partes continuative unitas, *neg.* Hoc materiali sensu verè dicimus, totum objectum in speculo, vel in statua representari. Hac eadem dicta sunt de actibus appetendi, videndi, &c..

32 *Ad 3.*: Antecedens incertum est: sed, si verum sit, ideò erit, quia pars intense operans, magnam ad se trahit copiam spirituum vitalium, aut animalium, quibus aliae partes interim destituuntur: vel etiam, quia phantasia, nimium intenta in partem operantem, nequit aliam simul dirigere, seu appetitu movere. Hoc argumento supra disp. 1. rejecimus in homine pluralitatem animarum; sed ibi satis efficaciter: quia, si anima rationalis non identificatur cum sensitiva, non est cur ejus operationem impediatur, cum nec ipsa ratione sui indigeat spiritibus ad operandum, nec anima sensitiva per se pendeat in operando a directione intellectus.

33 *Ad 4. neg. Antec.* cum communi sententia Recentiorum, quantum ad sedem appetitus, id est, adaequatae virtutis appetendi, quasi haec non alibi, quam in corde, resideat. Jam enim communiter locatur in cerebro, non

solum phantasia, sed appetitus; quamvis hic dicatur spectare ad cor, quia per sympathiam, vel impulsione spirituum in eo causat plures impressiones sensibiles, dum videlicet cor in ira aestuat, in timore palpat, in amore constringitur, in gaudio dilatur. Negandum igitur, quod in bruto pars animae appetitiva realiter distinguatur a cognoscitiva, & consequenter quod appetat objectum sibi ipsi non cognitum; licet ad productionem actuum cognoscendi & appetendi juvetur distinctis potentijs accidentalibus inadaequate activis; de quo disp. sequ. Quod verò pars in cerebro existens imaginetur objectum, non visum a se, sed a parte oculari, nihil habet absurdi, dummodo utraque pars constituat integritatem unius animae: quia species objecti per nervos continuo propagatur ab oculis ad cerebrum, ubi retinetur etiam visione cessante. Aliud est in distinctis suppositis; non enim ab oculis unius potest transmitti species ad cerebrum alterius.

34 *Ad 5.* instantia est in arbore, quae folijs poma protegit ab injuria temporum, & cortice lignum vestit. Item in aqua, quae, juxta communem Peripateticorum sensum, saepe ascendit sursum ad vitandum vacuum, proprii centri oblita propter bonum Universi. Praeterea, quod pars ignobilior debeat magis de se, quam de alijs, esse sollicita, solum probat, ipsam sponte sua non se exponere periculo propter nobiliorem. Exponitur tamen ex impulsione, vel imperio appetitivae partis: quemadmodum in homine gravitas manus & brachij attollitur ex imperio animae contra propriam inclinationem innatam.

35 *Ad 6.*: quod virtus languescat in grandiore mole, vulgo quidem jactatum est, etiam in homine: sed facile negari potest per se loquendo. Nam quaecumque, seu historia, seu

fabulæ, de gigantibus loquuntur, simul eos predicant ingenti robore validos. Elephantus quòque non est imbecillior lepore, nec balena pisciculo: immò generatim bruta intra propriam speciẽ, quò magis crescunt, eò sunt validiora. Et quidem, si quid probat ratio asseri solita, quòd scilicet anima in parvo corpore vires contrahit, & virtus unita fortior; pygmæi erunt omnium hominum robustissimi; vir etiam erit languidior puero, & leo adultus, se ipsa catulo. Languent quidem homines aliqui naturã proceri: at quot pusilli passim occurrunt languidiores? Est igitur languor ille per accidens, nec provenit à proceritate, sed vel à morbo, vel à temperamento ignobili. Sic passim accidit, ut idem homo invariata mole, sed variatã dispositione accidentali, modò langueat, modò vigeat. Ætas etiam senilis, licet molem corrugatione minuat, non ideò vires auget virilis ætatis. Idem puta de brutis, siquid in ijs simile interdum contingat.

36 Sed, admissò frequenter languidiora esse bruta, quæ nimium crescunt, non inde impugnatur accretio novarum partium animæ: provenit enim languor ex inopiã spirituum vitalium, quibus indigent partes corporis ad operandum: hi namque spiritus in prægradi corpore tardius accurrunt, & minore in copiã gignuntur, eo quòd alimentum materia tota ferè transeat in substantiam alicui, ut molem adquirat, vel adquisitam conservet. Deuique instantia est manifesta in plantis, quæ, si nimium crescunt, minore vi fructificandi pollent; ideoque putantur, præfertim vites, ut magis fructificent. Quo etiam exemplo solvitur, quod aliqui obijciunt, sequi scilicet ex nostra sententiã, brutis non esse certum magnitudinis terminum. Vid. disp. 1. de Gener. n. 55.

37 *Objic. 3. ex P.* Quiròs animæ brutorum ejusdem speciei per se distin-

guantur supposito, idest, exigunt distincta supposita constituere per se, non per accidens tantum ratione divisionis materiæ, qualiter plures ignes sunt per accidens distincta supposita, cum ex se possint in unum coalescere, si detur continuatio materiæ. Hujusmodi distinctio inter duorum leonum animas constare videtur; tum ex communi apprehensione; tum quia nequit unius anima proprio supposito malum appetere, cum possit alteri. At, si animæ forent divisibiles, non per se spectarent ad distincta supposita: quia posset ex duplici catulo fieri leo grandis, & ex leone grandi duplex leunculus; non aliter ac ex multiplici scintillã rogas ingens, & ex magno igne multiplex ignis parvus. Et saltem eadem partes animæ, quæ nutritione adquiruntur à leone A., possent adquiri à leone B. *Hæc Obiectio* perspicue instatur in plantis: quas si cum Quiròsio neget per se distingui supposito, non facile impugnabis eum, qui pariter id neget in brutis. Nam etiam arbores apprehendimus supposito per se distinctas; & anima unius constabit proprio supposito cum alterius etiam detrimento, ut cum arbor una è terrã sibi succum attrahit non sine detrimento alterius in vicino plantatæ.

38 Deinde *resp. 1.*, brutorum animas ejusdem speciei, tametsi divisibiles, per se distingui supposito absolute: quia nequit una naturaliter uniri alteri, nec pars unius parti alterius, ad unum suppositum constituendum, sed partes uniuscujusque mutuam secundum se coordinationem habent, quã tale suppositum constituere possint, non aliud; quã in re differunt à partibus distinctorum ignium, quibus per accidens est continuari, vel discontinuari. Id quod istis rationibus probatur, quibus tu probas, ejusmodi animas per se distingui supposito magis, quam formas igneas. Hinc negandum, quòd ex duplici leunculo fieri possit

possit leo unus, &c. & quòd partes adquisitæ à leone A. ex se indifferentes sint, etiam in statu possibilitatis, ut adquirantur à leone B. Nec obstat, quòd partes utriusque suppositi sint ejusdem speciei: possunt enim ex differentia individuali partes unius habere ordinem inter se potius, quàm cum alijs, & similiores esse invicem, quàm partibus alterius: quemadmodum actiones Petri, ex individuali respectu ad tale individuum, similiores inter se sunt, quàm actionibus Pauli, licet omnes sint ejusdem speciei.

39 *Resp. 2.*, animas brutorum ejusdem speciei per se distingui supposito, non omnino absolute, sed ex suppositione quòd primo generetur in materijs discontinuatis: hac enim suppositione facta, nunquam possunt naturaliter in unam coire, nec unaquæque in plura supposita dividi. Nam, si dividatur leo grandis, morietur illicò; & unus leunculus alteri uniri nequit per juxtapositionem, ut patet, nec item per intussumptionem, seu nutritionem, cum debeat prius cecidi, quàm sit cibi alterius. Hinc duo leones magis distinguuntur supposito, quàm duo ignes; hi namque post primam productionem continuativè uniri possunt, & unusquisque in plures dividi naturaliter: magis etiam, quàm duæ plantæ, si verum sit quòd ramus unius cum sua parte animæ per insitionem continuatur cum altero, etiam diversæ speciei; nihil enim simile contingere potest in brutis. Concedo tamen, quòd partes nutritione adquisitæ à leone A., poterunt ante suppositionem hanc nutritione adquiri à leone B.; in hoc enim nullum incommodum; ut nec in eo, quòd easdem materiæ partes, quas unus per nutritionem acquirit, poterit acquirere alter, quamvis ambo distinguantur supposito, non solum quoad formam, sed quoad materiam. Et hinc etiam concedo, quòd partes animæ, quibus nunc augetur leo

A., poterunt deservire primæ generationi leonis B.; quod non esse absurdum, constat paritate partium materiæ, & exemplo plantæ.

40 *Objic. 4.*: si anima bruti esset divisibilis, minima particula, seu punctum animæ, correspondens puncto materiæ, foret vera anima, sicut materiæ punctum est materia, saltem in compositione continui Zenonicæ: aliunde verò non foret vera anima, quia non esset actus corporis organici, siquidem non nisi materiæ punctum actuare posset. Accedit, quòd, si talis particula verè est anima, cum sit punctum insectile, jam dabitur materialis anima indivisibilis. *Obiectio* imprimis evidenter instatur in animã plantæ: ac deinde facile solvitur, si dicatur, punctum animæ non esse animam simpliciter, sed solum cum addito *ut quo*, seu *constitutivè*, quatenus naturaliter existere nequit, nisi constituendo animam simpliciter dictam mediã unione sui cum alijs partibus animæ. Ratio est: quia de conceptu animæ simpliciter dictæ, est aptitudo naturalis ad actuandum corpus organicum, quod necessario importat materiam divisibilem: hæc autem aptitudo non salvatur in puncto animæ, quo unicum materiæ punctum actuatur. De hoc iterum in *Quest. sequ.* Alia ratio est in materiã simpliciter dictã: cujus conceptus nihil habet, quod salvari nequeat in puncto, juxta rationem. Quod additur in objectione, frivolum est: quia, etiam si punctum animæ diceretur anima simpliciter, non ideò materialis anima indivisibilis esset magis, aut aliter, quàm materia prima; quod solum in præsentem defendimus.

CAP. III.

UTRUM PARTIBUS ANIMÆ DIVISIBILIS sint homogeneæ? an heterogeneæ?

41 *S*uppositã divisibilitate animæ bruti, nemo negat, plures

in ea partes esse homogeneas, sive omnino similes, illas nempe, quæ in organizatione & operatione omnino conveniunt. Sic partes oculi dextri similes sunt partibus sinistri; quod pariter verum est de partibus utriusque auris, aut utriusque brachij, aut etiam de partibus pure carnis inter se collatis. Questio solam est de partibus, quæ diversæ organizationi subiant, & operationes eliciunt valde diversas, v. g. de partibus oculari & auriculari, vel de ijs, quæ in cerebro & in pede locantur, invicem comparatis: quæ si se cum identificent eandem virtutem, eademque prædicata essentialia, ita ut pars auricularis v. g. ex se visiva sit, & pars pedalis imaginativa, ipsi que per accidens contingat carere organis ad videndum aut imaginandum aptis, & in primâ animatione produci potius in aure, vel in pede, quam in oculo, vel in cerebro: si partes, inquam, huius sint indolis, erunt homogeneæ. Si verò unaqueque non aliam ex se virtutem habeat, quam quæ respondet organizationi, cui subest, & per se exigat locari potius in pede, quam in cerebro, &c.; erunt heterogeneæ, substantialiterque dissimiles; siquidem aliquod prædicatum convenit parti capitali, quo caret pedalis, videlicet intrinseca & substantialis capacitas ad imaginandum.

42 Hoc sensu partium homogeneitatem asserunt Thomistæ communiter, Pontius etiam & Maistris Scotistæ, & è Nostri Arriaga, Ovied., Quiros, Peynad., Ulloa, & alij. Sed heterogeneitatem adstruunt Cardinal. de Lago, Rubius, Hurtado, Tellez, Compton., Alphonfus, Lynce, & alij è Nostri, secuti Doctorem Eximium d. 17. Met. l. 10. n. 40., & l. 1. de Anim. c. 2. n. 19., ubi alios antiquiores allegat. Utraque sententia valde probabilis est; secunda tamen probabilior apparet. Probatur autem

communiter sic. Partes animæ bruti, quæ non destinantur ad cognoscendum (nimirum per imaginationem, seu cognitionem cerebri propriam), non sunt intrinsecè cognoscitivæ: ergo intrinsecè differunt à parte animæ cognoscitivâ, quâ cum proinde non sunt homogeneæ; cùmque ratio sit eadem in ceteris prædicatis, omnes partes, quæ ad diversâ munera destinantur, heterogeneæ sunt. *Prob. Antec.*: pars v. g. destinata in pedem, à quo prorsus alienum est munus cognoscendi, si foret intrinsecè cognoscitiva non minus, quam pars destinata in cerebrum, violenter & contra propriam inclinationem existeret in pede: sed hoc à nemine dicitur, nec dici potest, cùm sit per se & ex naturâ animæ divisibilis, quod aliqua pars ejus in pede locetur, perpetuò destituta dispositionibus ad cognoscendum: ergo, &c.

43 *Prob. Maj.*: substantia naturaliter activa, si perpetuò impediatur à nobilissimâ operatione, quam continet ut causa principalis, violentiam patitur: sed pars animæ destinata in pedem, perpetuò impeditur ab operatione cognoscendi, quæ inter omnes animæ sensitivæ proprias nobilissima est, & specifica, seu specificæ perfectionis index: si ergo talem operationem intrinsecè continet ut causa naturalis, & principalis, sicut forma cerebri, violenter existit in pede. Cetera constant, & Major latis clara videtur. Tum quia naturalis activitas rebus indita est propter operationem, saltem specificam, & præcipuam: ne igitur proprio sine careat, & frustranea sit, naturaliter exigat reduci ad actum; à quo si perpetuò arceatur, violenta est. Tum quia respectu illius activitatis operatio (præsertim immanens, qualis est cognitio) bona est, & perutilis, seu valde conveniens; est etiam naturaliter possibilis, siquidem continetur in activitate naturali: at capacitas ad bonum con-

veniens, & naturaliter possibile, necessario est appetitus innatus illius boni, quo proinde sine violentiâ privari nequit in perpetuum. Certè pars animæ, quæ in pedes, aut in ossa detruditur, si foret discretionis capax, invita pareret, & tam duram fortem iniquo animo ferret: ergo & modo violentiam patitur contra inclinationem innatam, quæ rectè dignoscitur ex comparatione ad appetitum elicatum, si daretur.

44 *Confirm. 1.*: si toti animæ equinæ perpetuò negaretur potentia proxima cognoscendi, violenter existeret: ergo pariter violenta esse debet pars equinæ animæ, cui talis potentia proxima perpetuò denegatur, siquidem juxta Adversarios qualibet pars animæ ex se non minus est naturaliter cognoscitiva, quam tota anima. *Confirm. 2.*: diversitas proprietatum & operationum in principijs realiter distinctis, quando conitat non esse per accidens, & ab extrinseco, argumentum præbet physicè certum diversitatis substantialis principiorum: aliter, cur ignem ab aquâ, & equum à leone, substantialiter differre, cerè asserimus? At in partibus animæ bruti (quæ nunc realiter distinctæ supponuntur) magna cernitur diversitas proprietatum & operationum, quam diversitatem per se & ab intrinseco exigî ab animâ bruti, certissimum est: ergo &c. *Confirm. 3.*: si potentie distinguantur ab animâ, & inter se, nemo est qui neget, eas esse inæquales, & heterogeneas, & visivam intrinsecè differre ab auditivâ, imaginativâ à deambulativâ, & sic de alijs, licet omnes pertineant ad idem suppositum; nec nisi exoticè diceretur, quod potentia deambulatoria destinata in pedes, ex se vim habet imaginandi, aut videndi. Hoc autem non alia ratione sic decernitur, quam ex diversis operationibus, ac dispositionibus organicis, ad quas potentia singulæ perpetuò destinantur.

45 Toti huic argumento, sanè gravi, & satis urgenti, respondent Adversarij, partes animæ bruti, destitutas organis ad cognoscendum, non esse violentas: quia talia organa non exigunt singulæ sibi determinate, sed vel sibi, vel alijs partibus ejusdem suppositi. Cùm enim organizatio ad cognoscendum non sit debita, nec utilis composito equino in omni parte corporis, sed in aliqua tantum, ut scilicet locus sit alijs organis & operationibus, eidem composito connaturalibus; idcirco partes equinæ animæ, quarum existentia conformari debet exigentiæ totius, talem organizationem non appetunt ut omnibus simul conferendam, sed ut tribuendam alicui vagè, seu indeterminate, ei scilicet, quam naturæ Author ex pluribus quæ idoneis elegerit, & in cerebro collocare voluerit. Sic, dum è multis ejusdem Reipublicæ civibus æquè dignis irrogatur unus in Prætorum, ceteris non irrogatur injuria, irroganda tamen omnibus, si nullus eorum eligeretur: quia scilicet jus habet quisque, non ut sibi determinatè conferatur id muneris, sed ut sibi, vel alteri ex æquè dignis; sic enim postulat commodum Reipublicæ, cui conformari debent jura privatorum.

46 Hinc redditur disparitas ad formas constituentes diversa supposita. Nam anima equi asseritur substantialiter differens à leoninâ, non præcisè quia nunquam rugit, nec subest organis ad rugiendum aptis, sed quia non est pars suppositi rugientis, ac proinde nec sibi, nec alijs postulat potentiam proximam rugiendi. Perfectò ex operationibus leonis & equi, non modo colligitur utriusque animæ diversitas, sed etiam inconnexio, & incapacitas constituendi unum suppositum: & tamen inconnexio ista non colligitur ex diversis operationibus partium ejusdem suppositi: non ergo rectè ducitur paritas à diversis suppositis ad partes ejus-

ejusdem. Præterea exemplis infringere conantur argumentum nostrum. Nam anima rationalis tota est in pede, in quo nunquam discurrit, nec imaginatur: anima maris ex se potens est informare corpus femineum, quod nunquam informabit: equus albus, & niger, cum ejusdem sint speciei, differunt in colore, quem perpetuò retinent: in eodem bruto anima oculi dextri potuit subesse organizationi sinistri, & anima carnis, aut olis, quæ est in pectore, potuit esse in crure; quæ tamen potentia nunquam reducitur ad actum: materia coactis in sententiâ probabili capax est formæ sublunaris, quam nunquam recipiet: plura objecta potentiam motivam habent ad visionem sui, quæ tamen nunquam videbuntur. Pariter ergo in re nostrâ dari poterit ætîvitas naturalis perpetuò impedita.

47 Sed contra hanc doctrinam probatio data *Roboratur 1.*: quia prorsus videtur absurdum, quòd centum, aut mille partibus animæ, natura tribuat vim cognoscendi, per se ac directè intendens, ut ea vis ab unâ tantum exerceatur. Tum quia hoc est frustrâ prodigere activitatem ex genere suo nobilissimam. Tum quia in moralibus imprudenter se geret Princeps, qui centum militibus arma tribuat, directè intendens, ut unus tantum pugnet, certòque sciens, Reipublicæ perniciosum esse, quòd ceteri præter unum armis utantur. Certè Adversarij negare non possunt, per se & ex naturæ instituto contingere, quòd major numerus partium animæ, v.g. numerus 99. ex 100., sit extra cerebrum, & atque adeo nunquam cognoscit; quàmvis solus Deus determinet, quænam ex illis 100. locanda sit in cerebro: ergo natura per se ordinat majorem numerum partium, ut semper careat exercitio præcipuè virtutis substantialis, & ut virtus ita, qua talis est, perpetuò sit otiosa in plerisque partibus, aut ferè omnibus: er-

go, cum aliunde principium sit, ac regula generalis, quòd *natura virtutem activam ordinat ad actum*, natura per se respiciet fines oppositos, & sibi ipsi contraria erit.

48 *Roboratur 2.*: quia singulis partibus, secundum se spectatis, bonum est virtutem adeo præstantem exercere; nam ex terminis bonum est principio cognoscitivo cognoscere, sicut principio vitali vivere, & principio nutritivo nutritionem causare: si ergo aliunde bonum totius est, quòd omnes ferè partes perpetuò careant illius exercitio virtutis, ex naturæ instituto contraria & incompossibilia semper erunt bona totius, & omnium ferè partium. Hoc autem & inordinationem præfert, & quamdam vel impotentiam, vel ignorantiam naturæ, quæ nescit instituere commoda compositi, nisi cum perpetuò incommodo plerarumque partium. Profectò, licet interdum accidat, quòd pars aliqua contra peculiarem inclinationem inserviat commodo totius, ut cum aqua propter Universi bonum ascendit ad vitandum vacuum (si hoc verum est); nullum tamen est totum, cujus exigentia perpetuò obset peculiari exigentiæ partium, saltem in ordine ad præcipuas operationes ipsarum. Et impotentia in Authore naturæ argueretur, si nesciret aliter constituere Universum, ejusque bonis in esse totius providere, quam plerisque partibus perpetuò denegando præcipua ipsarum munera, & operationes específicas, v.g. illuminationem Soli, calefactionem igni, discursum homini, &c.. Hæc maximè vim habent contra plures ex Adversarijs, qui possibilem esse concedunt animam ex partibus heterogeneis constitutam.

49 *Roboratur 3.*: quia, stante Contrariorum doctrinâ, defendere quis poterit, omnes totius Universi formas substantiales ejusdem esse speciei, eademque virtute substantiali præditas,

v.g. ad illuminandum instar Solis, vel ad rugiendum more leonis; non tamen singulas exigere sibi determinatè potentiam proximam illuminandi, vel rugiendi, sed indeterminatè sibi, vel alteri; quia scilicet Universo expedit, ut una tantum gerat munus Solis, & non omnes eliciant operationem leonis. Et hic opportunius erit Prætoris exemplum, quod probat, siquid probat, distincta supposita posse indeterminatè petere sibi, vel alijs, certum operationum genus. Et certè non minor unio & subordinatio reperitur inter partes Universi, quàm inter cives unius Reipublicæ. Immo nec refert, quòd unio illa sit minor, quàm inter partes unius bruci. Tum quia dicit quis, discrimen istud de materiali se habere, quoad præsens attinet; quandoquidem Universum verè totum est, ex partibus inter se coordinatis constitutum, quæ partes verè postulant conservationem & commoda totius. Tum quia non minus connecti videntur corpora sublunaria cum celestibus, & eorum operationem exigere, quàm pes exigit operationem capitis. Accedit, quòd saltem ex doctrinâ relatâ defendi poterit, potentias animæ, tametsi distinctas à substantiâ, omnes esse homogeneas, & ejusdem virtutis, singulasque indeterminatè petere organum videndi v.g., vel sibi, vel alijs, eo quòd omnes pertineant ad idem suppositum, cui non expedit omnes destinari ad videndum.

50 Jam illa velut instantia n. 46. de inconnexione animarum leonis & equi, facile repellitur: quia inconnexio, sive incapacitas ad constituendum unum, non colligitur ex diversitate operationum; nam duæ animæ rationales, vel duæ leoninæ penitus integre, similes sunt in operando, & tamen ineptæ ut constituent unum; contra verò materia & anima diversas proprietates radicant, & tamen in unum coeunt. Ejuſmodi ergo inconnexio, vel

incapacitas, præcipuè colligitur ab experientia separationis perpetuæ servato statu connaturali, dum aliunde nulla suppetit ratio in oppositum. At entitativa principiorum distinctorum diversitas optimè colligitur ex diversitate proprietatum & operationum; alioquin totum Universum posset impunè fingi substantialiter homogenum. Objecta exemplorum turba parum obest. Illud de civibus a quæ idoneis ad munus Prætoris, est valde dispar: quia nec illa est aptitudo præcipua & specifica singulorum; nec per electionem unius perpetuò excluduntur ceteri ab eo munere. Si autem perpetuò excluderentur, stante merito intrinseco, utique paterentur injuriam; multòque magis, si prætextu boni communis omnes præter unum cogerentur perpetuò se gerere ut irrationales, sive ut stipites, prorsusque inordinata esset Respublica, quæ tale quid exigeret. Unde retorquetur exemplum.

51 Anima rationalis, quæ tota est in pede, tota etiam simul est in capite, ubi discurrit, & imaginatur. Ut autem absolutè dicatur ad propriam operationem expedita, sufficit quòd expedita sit alicubi, nec requiritur expeditio in omni loco, in quo anima est, quemadmodum nec in omni tempore, in quo existit, v.g. in infantia, vel in somno. Si tamen anima rationalis non alicubi esset, quàm in pede, vel in organo prorsus inepto ad imaginandum, violenta foret absdubiò. Sic autem se habet in equo anima pedis: unde & exemplum hoc retorquetur Anima maris æquivalenter exercet potentiam informandi corpus femineum, quatenus informat corpus masculum, & quæ idoneum ad specificam operationem rationandi. Nec in utrovis corpore anima, seu humana, seu belluina, penitus caret potentia proximâ generandi, quamvis in modo sit disparitas. Præterea, cum aliunde constet, ejusdem speciei esse

animas maris & ſemineꝝ, ſaltem in hominibus (in brutis admitti poterit diverſitas ſpecifica ſecundum quid, nempe ſecundum partes quaſdam); aliqualis organorum diverſitas merito dicitur eſſe per accidens reſpectu animæ in individuo, meritoque tribuitur cauſis extrinſecis. Si tamen ſub lite eſſet identitas ſpecifica (ut eſt inter partes animæ bruti), non immerito ex eâ diverſitate colligeretur heterogeneitas animarum. In equis color albus, aut niger, nihil refert ad operationem ſpecificam: & licet perpetuò retineatur, conſtat ejus determinationem eſſe ab extrinſeco, ut in hominibus accidit.

52 Oculi dextri organizatio, ejuſdem rationis eſt, ac ſinistri, & ad actus ſpecie ſimiles idonea: unde anima, in dextro exiſtens, plenè potitur organo & operatione de linea viſivâ, perinde ac ſi exiſteret in ſiniſtro. Quòd autem nulla virtus unquam habitura ſit omnes in individuo proprietates & operationes, quas continet, nihil mirum, cum illæ ſyncategorematicè inſiſtè ſint. Non bene hinc arguitur violentia: bene tamen ex eo, quòd virtus aliqua perpetuò inepta reddatur ad certam ſpeciem, ſeu lineam actuum, ſaltem valde excellentium, & ejus perfectionem ſpecificam indicantium. Sic equus violentiam patitur, ſi nunquam hincire poſſit, & homo, ſi nunquam diſcurrere: non tamen, ſi equus, aut homo, nunquam eliciat individuos omnes hinnitus, aut diſcurſus, ſine ſine poſſibiles. In his locum habet exigentia indeterminata; cum perinde ſufficiat exigentiæ virtutis per hunc, ac per illum actum ejuſdem ſpeciei. At quis eredit, perinde ſatiſſeri per actum lineæ diverſæ, & admodum inferioris? Eadem eſto reſponſio ad animam carnis, aut oſis, quæ idèd non exigit potius eſſe in pectore, quàm in crure, quia utrobique obtinet qualitates & actus ejuſdem rationis, ac proinde neutram

locum exigit determinatè, ſed unum, vel alterum.

53 Similiter materia cœleſtis, licet ponatur ejuſdem ſpeciei cum ſublunari, violentiam non patitur perpetuâ ſublunaris formæ privatione: quia materiæ appetitus (ſaltem efficaci) ſolum fertur in formam ſub ratione genericâ complementi ſubſtantialis, ut communiter traditur in Phyſicâ; unde in ordine ad talem appetitum forma cœleſtis & ſublunaris æquales ſunt, & quaſi ejuſdem rationis. Materia ergo indeterminatè appetit utramque, & contenta eſt receptione cujuſlibet, cum in ea exerceat eandem formaliter potentiam, quæ reſpicit formas omnes. At nihil ſimile in re noſtrâ; niſi abſurdè dicas, omnes operationes equi, præcipuas, & inſimas, ab animâ ſolum exigi ſub ratione genericâ operationis equinæ. Denique potentia movendi ad viſionem, ſeu producendi ſpeciem viſualem, ſi alicubi ſit, ubi nunquam exerceri poſſit naturaliter, violentiam aliquam patietur. Negari quoque poterit, colorem alicubi eſſe, quòd non poſſit oculus accedere ſaltem per naturalem induſtriam Angeli. Quidquid ſit, exemplum hoc, & pleraque alia nobis objecta, ſunt etiam Adverſarijs ipſis ſolvendâ, cum probent, in totis etiam ſuppoſitis non bene colligi defectum virtutis ſubſtantialis ex eo, quòd certis proprietatibus & operationibus perpetuò careant ſine violentiâ: unde non erit, cur equo negetur ſubſtantialis capacitas ad rugiendum, aut ratiocinandum.

54 Eandem exceptionem patitur aliud exemplum, hinc etiam à nonnullis objectum, nempe ſpecierum viſualium, quæ à Sole ad nos uſque diſtanduntur: ille quippe, cum ex ſe vim habeant producendi viſionem, tamen recipiuntur majori ex parte in ſubjecto ad viſionem inepto, videlicet in regione aeris, & ætheris, & quidem ex inſi-

tituto nature, quæ Solis à terrâ diſtantiâ per ſe intendit. Immò ex natura ipſâ viſionis quodvis objectum debet aliquantulum diſtare, & ſpeciem diſfundere per medium: ſi enim ſit oculis contiguum, non videbitur. Hoc, inquam, exemplum nimis probat, ſcilicet quòd natura poteſt virtutem aliquam tribuere diſtinctis ſuppoſitis (cujusmodi ſunt aer & homo), per ſe intendens, ut ea virtus in uno tantum exerceatur: unde poterunt ignis & terra virtutem illuminandi habere, quamvis ſolus ignis illuminet. Probat etiam, potentias accidentales poſſe ſine violentiâ recipi in ſubjecto ad operationem inepto, v. g. potentiam viſivam in pede. Directè reſponderi poteſt 1., ſpecies, in medio receptas, non eſſe ejuſdem rationis cum receptis in oculo. 2., utraque ad viſionem concurrere per modum unius agentis. 3., ſpecies, utpotè virtutes purè instrumentarias ad viſionem, non exigere naturaliter operari, niſi quatenus intereſt virtutis principalis, videlicet potentiæ viſivæ. Hujus autem potentiæ intereſt plures ſpecies in medio exiſtere ſine operatione.

55 Hęc dicta ſint pro communi ſententiæ noſtræ probatione: cui addi poteſt alia non inefficax. Nempe, ſi partes omnes equinæ animæ ſunt homogeneæ, in ſingulis inveniri debent omnia prædicata intrinſeca, quæ in animâ integrâ reperiuntur. Sic fert natura cujuſlibet totius homogenei, ut patet in partibus formæ ignis, aut aquæ. At, quòd non ita res accidat, manifeſtum videtur: nam integra anima equi per ſe & intrinſecè poſtulat informare corpus organicum, quòd ſimul idoneum ſit ad imaginandum & appetendum, ad utendum externis quinque ſenſibus, ad ambulandum, &c.: hoc enim abſubdiò poſtulat equus integer, utique ratione animæ. Talis autem intrinſeca exigentia non invenitur in par-

te qualibet iſtius animæ, v. g. in pedali: hac enim juxta Adverſarios non exigit per ſe latere tot organa ſimul, ſed aliquod eorum indeterminate, nempe vel ad imaginandum, vel ad videndum, vel ad ambulandum, &c.. Nec reſert, quòd omnia organa ſimul exigat ut diſtribuenda inter ipſam & alias partes ejuſdem animæ: nam eo ipſo non habet intrinſecam exigentiam, propriam animæ integrâ, quæ determinatè petit, omnia ſimul organa conferri ſibi ut condiſtinctè ab omni aliâ animâ, & parte anima. Præterea toti animæ convenit intrinſecè, non ſolum ſimultas poteſtatis ad omnes operationes equi, ſed etiam poteſtas ſimultatis: parti verò pedali, quamvis conveniat ſimultas poteſtatis, ſeu aptitudinis ſubſtantialis, non tamen convenit poteſtas ſimultatis, cum nequeant omnia ſimul organa ipſi tribui.

56 Dices: pars pedalis omnia ſimul organa non exigit ex ſuppoſitione quòd ſit pars, ſeu quòd unita ſit alijs partibus animæ: ipſa tamen ex ſe poteſt exiſtere ſeorsum ab alijs partibus, & ſic eſſe anima integrâ, ſeu totalis, deſtinarique ad informandum corpusculum equinum cunctis organis præditum, quòd non excedat materiam pedis equi grandioris. Sed contra 1.: pars formæ penitus homogeneæ, licet alijs partibus unita ſit, exigit in ſua parte materiæ diſpoſitiones ſimul omnes ad eandem ſpeciem operationum, quas exigit in tota materiâ forma totalis; ut patet in parte qualibet formæ igneæ, quæ ſuam materiæ partem exigit ſimul diſpoſitam ad comburendum, calefaciendum, ſiccandum, lucendum.

57 Contra 2.: ſit ſermo de animalâ equinâ informante minimum naturale: nulla pars ejus naturaliter apta eſt informare corpusculum cunctis ſimul organis præditum, cum nullum ſit poſſibile minus minimo: nulla igitur

pars habet ex se intrinsecam aptitudinem naturalem, quam habet animula tota. Nec dicas, id esse per accidens ex defectu molis: nam ex parvitate molis nulla forma homogenea desinit habere quidquid est de conceptu essentiali, per quem definitur forma ipsa secundum se; ut iterum patet in forma ignis: sed de conceptu essentiali, ac definitivo equinæ animæ secundum se, est aptitudo, utique naturalis, ad informandum corpus simpliciter equinum, ad quod sine dubio pertinent omnia simul organa pro equi operationibus necessaria: ergo &c.. *Contrà* 3.: saltem si continuum componatur ex indivisibilibus, ut multis ex Adversarijs placet, in puncto animæ salvari nequit ratio actūs corporis organici, quæ est animæ essentia metaphysica: salvaretur autem data homogeneitate, sicut essentia ignis salvatur in puncto.

CAP. IV.

RESPONDETUR ARGUMENTIS
contrarijs.

58 **O** *Objic.* 1.: entitates diversæ non sunt sine necessitate multiplicandæ: sed nulla est in presenti necessitas: ergo. *Prob. Min.*: quia non repugnat, ab animâ divisibili prorsus homogeneâ exigere partes corporis diversimode organizatas, & diversis operationibus aptas: si enim corpus hujusmodi potest exigere ab animâ indivisibili, qualis est humana, cur non à divisibili homogeneâ? Plus certe videtur ob stare carentia distinctionis, quam diversitatis partium animæ. *Confirm.* 1.: si anima bruti foret indivisibilis, sine ulla sui heterogeneitate exigeret corpus variè organizatum: jam ergo varietas organizationis non arguit heterogeneitatem animæ. *Confirm.* 2.: divisibilitas non ponitur in anima bruti propter diversitatem organorum,

sed propter necessitatem nutritionis: sed nutritio stare potest cum homogeneitate partium, ut patet in nutritione animæ purè carneæ: ergo. *Confirm.* 3.: partes materiæ, quàmvis diversimodè organizatæ, sunt substantialiter homogeneæ: anima carnis ejusdem rationis est in quâvis parte belluini corporis, cum tamen organizatio non sit ubique similis: inter homines etiam non modica est diversitas organizationis sine diversitate animarum.

59 Inprimis *objectio* retorquetur sic: Perfectiones & activitates non sunt sine necessitate multiplicandæ: sed nulla est necessitas attribuendi cunctis partibus animæ bruti perfectionem & activitatem ad cognoscendum: ergo &c.. Deinde. *neg. Min.*, cujus falsitas constat ex cap. præced. *Ad prob. neg. assumptum*: quia partes illius animæ simul omnes ordinarentur & non ordinarentur ad cognoscendum, simul exigerent & non exigerent imaginari, & videre, simul essent & non essent violentè, simulque omnibus conveniret & non conveniret plena definitio, & essentialis conceptus animæ. Nec prodest exemplum animæ indivisibilis: quia talis anima, cum tota sit in omnibus & singulis partibus corporis, simul fruitur tota varietate organorum, quorum est capax: at animæ divisibilis pars quælibet, cum debeat exigere cuncta simul organa, non nisi unum obtinere potest. Unde plus obest carentia diversitatis in partibus animæ, quàm carentia distinctionis partium in animâ: quia prior carentia infert, quamlibet partem animæ per se ordinari ad omnia simul organa corporis, cum tamen ad unum limitari debeat; posterior verò infert, totam animam esse in quâvis parte corporis, adeoque gaudere cunctis simul organis sibi debitis.

60 *Ad 1. confirm. dist. consequ.* non arguit heterogeneitatem animæ indivisibilis, *conc.* (nisi forte sit sermo de he-

heterogeneitate virtuali, vel eminentiali); animæ divisibilis, *neg. Consequen- tiam*. Ratio distinctionis patet ex modò dictis. *Ad 2.*: licet divisibilitas animæ non probetur ex diversitate organorum; si tamen aliunde probetur, vel supponatur, ex eâ simul cum organorum diversitate rectè deducitur heterogeneitas partium animæ; quia sequitur, unicuique virtutem esse naturaliter limitatam ad organum suum. Sic, licet ex diversitate operationum hominis probari nequeat distinctio principiorum, sive animarum; si tamen aliunde supponeretur distinctio, rectè colligeretur animarum diversitas ex eâ, quod alia destinaretur ad vegetandum, alia ad sentiendum, alia ad intelligendum.

61 *At* 3.: de partibus materiæ, sicut & de totâ materiâ equinâ, constat non organizari ex propria exigentiâ, nec parere potius accidentia equi, quàm leonis, aut lapidis. Et, si licet hinc arguere, Ieo & equus, sicut materiæ, ita & animas habebunt homogeneas. Organizatio carnis, si spectetur ut condistincta ab organizatione ossis, aut nervi, aut membranæ, &c., in omni parte corporis videtur homogenea: si tamen aliqua in parte probetur esse per se ac permanenter diversa, nihil prohibet formam carnis heterogeneam dicere quoad partes aliquas; quod quidem in forma ossis satis est verisimile. Quod in hominibus diversitas organizationis sit per accidens, & ab extrinseco, statim ostendimus dis- p. præced. Quare ab Adversarijs, cur ea diversitas non probet diversitatem animarum, sicut illa, quæ cernitur inter leonem & equum? cum utraque sit inter supposita distincta.

62 *Objic.* 2.: si partes animæ bruti sunt heterogeneæ, ita ut quæ est in aure, non sit intrinsece visiva, nec quæ in oculo, auditiva, &c., erunt specíe differentes, cum ea diversitas

sit valde notabilis: at quæ specie differunt, continuari non possunt, teste Aristotele 5. *Physic.*; & teste experientia in animabus equi & leonis: non ergo partes illæ uniri poterunt ad constituendam animam unam. *Confirm.* 1.: data heterogeneitate, quædam partes erunt in equo non sensitivæ, sed purè vegetativæ, v. g. quæ sunt in ossibus, aut unguibus. Hinc autem sequitur, equum constitui ex quâdam specie plantæ, posseque insensibilem denominari à parte insensibili. Sequitur etiam, posse pariter animam componi ex parte aliqua non vitali, sicut ex parte non sensitivâ componitur anima sentiens. *Confirm.* 2.: partes equi debent inter se similiores esse, quàm partibus leonis, utpotè magis inter se connexæ. Hoc autem, data heterogeneitate, stare nequit: nam pars ocularis equi similior erit parti oculari leonis, quàm parti auriculari ejusdem equi.

63 *Confirm.* 3.: partes equinæ animæ sunt integrales: ergo in qualibet salvari debet essentia animæ equinæ, sicut essentia ignis in qualibet ejus partes: quod certè cum heterogeneitate non coheret. *Vergetur* id ipsum: anima equi est essentialiter simplex, solumque integraliter composita. Hoc autem ex heterogeneitate redditur falsum: nam anima equi est essentialiter imaginativa, visiva, auditiva, &c.; quæ predicata, si partes heterogeneæ sunt, non identificantur inter se realiter, sed unumquodque in parte realiter distincta consistit: ergo anima equi essentialiter composita est ex partibus realiter distinctis. Profectò illæ partes sunt essentielles, quarum qualibet deficiente deficit essentia totius: at, deficiente parte oculari heterogeneâ, utique deficit essentia equinæ animæ, siquidem hæc non manebit intrinsece visiva, & quinque sensibus sensitiva, prout ejus essentia postulat. Et hinc equus ocularis specie difert a cæco, cum in aliquo essentiali præ-

predicatio differat : sic talpa specie differat ab emmatalis visvis, etiam attentio precise defectu visus. *Urgetur* iterum : unio informativa in eo differt à continuativà, quòd necit partes dissimiles, & ad essentiam compositi spectantes : at unio, quæ necit partes animæ, continuativa est.

64 *Resp.* Hoc argumento uti non possunt illi ex Adversarijs, qui possibilem agnoscunt animam ex partibus heterogeneis compositam; nec qui qualitatis intensiorem per gradus heterogeneos de facto, vel de possibili admittunt: nec item Scotistæ, & adherentes alij, qui formam corporeitatis in animantibus ponunt heterogeneis partibus constitutam, ut salvetur substantialis differentia carnis & ossis. Præterea contra omnes idem argumentum instantiam patitur in organizatione accidentali corporis equini, cujus partes, cum valde inter se differant in oculis, in auribus, in capite, in pectore, &c., tamen naturaliter uniri certum videtur, quandoquidem à naturâ destinantur ad constituendum unam organizationem totalem. Instatur etiam in formâ artificiali, v. g. statuæ Cæsaris, cujus partes, nempe caput, pectus, brachia, &c., in genere artificiali heterogeneæ sunt; & tamen in hoc ipso genere copulantur in unam formam Cæsaris.

65 Itaque ad object. dicendum, partes animæ bruti, diversis organis addictas, inter se differre specie incompletâ (immò aliquas etiam genere incompleto); id est, per modum compartium, seu per differentias invicem coordinatas ad unam totalem animam unione continuativâ constituendam; quemadmodum materia & forma, licet sint substantiæ inter se specie differentes, immò & genere, tamen invicem coordinantur, ut unam totalem substantiam unione informativâ componant. Ceterum illæ partes non dif-

ferunt specie completâ, seu excludente mutuam coordinationem compartium, qualiter differunt inter se animæ leonis & equi. Quare non est eadem utrobique ratio unibilitatis. Sic accidentales organizationes leonis & equi uniri nequeunt, bene tamen quæ sunt in cervice & capite leonis; quia scilicet hæc differunt specie incompletâ, illæ completa. Nec obstat Aristoteles, qui debet intelligi de differentibus specie completâ; nam de cætero posse continuari quæ aliquomodo specie differunt, ex ipso Aristot. ostendit P. Suar. 1. de Anim. c. 2. n. 20.

66 *Dices*, hæc solutione principium peti; quia partes animæ differre specie incompletâ idem est, ac verè differre specie, posse tamen continuativè uniri; quod ipsum ab arguente impugnatur. Sed vide quid respondeas huic argumento: Dux animæ specie similes continuari nequeunt, ut patet in animabus humanis, vel in equinis omnino integris: si ergo in equo anima capitis, & anima pectoris sunt specie similes, non continuantur. Respondetis, opinor, verum esse Antecedens de animabus completis, secus de incompletis; & en petitio principij, cum idem sit animas esse incompletas, ac posse continuari, tametsi specie similes. Nostra ergo solutio, si lubet, sit petitio principij, sed principij à te non aliter impugnati, quàm simplici assertione contrariâ; principij quoque non gratis asserti, sed exemplis firmati, nec non experientia, & ratione: cum enim videamus, partes equi continuativè uniri, & aliunde ratio persuadeat, eas differre specie, meritò colligimus, non differre specie completa, seu non ita, ut sint reciproca unionis incapaces. Quod si nomen *species incompleta* displiceat, propositionem illam, *Quæ specie differunt, continuari nequeunt*, distinguo sic: omnia, quæ specie differunt, neg.; aliqua, vel plura, ea scilicet, quæ induc-

ductio & experientia ostendit nunquam continuari, quantumvis applicentur, *conc.* Unde hoc impugnabis?

67 Sed *insistes*: sanguis, licet sit species incompleta, non continuatur cum corpore animatus: nec inter se continuari possunt dux animæ rationales, immò nec pars equinæ cum parte leoninæ, cum tamen sint species incompletæ. Adde, quamlibet partem animæ dici posse formam completam, seu totalem, cum adæquate compleat materiam suam, & cum ipsa constituat unum totum, sive compositum substantiale. Verum hoc est gratis cavillari. Sanguis non ideò continuatione caret, quia specie incompleta differt à corpore, sed quia fluidum non continuatur cum solido. Nec incompletio sanguinis aliud significat, quàm subordinatiorem, & indigentiam inclusionis in corpore. Dux animæ rationales sunt incompletæ in genere substantiæ predicamentalis, non tamen in esse animæ: nec item habent inter se ordinem compartium. Et quidem exemplum hoc probat, non posse continuari duas animæ partes homogeneas, nec posse uniri materiam & formam, licet sint substantiæ incompletæ. Dux partes, leonina, & equina, tametsi incompletæ, differunt inter se specie completa, vel, si mavis, ordine ad speciem completam, quia unaquæque ordinem habet ad animam totalem specie diversam. Quod additur, quæ militat in partibus homogeneis, quas esse animas incompletas, sive partiales, nemo negat; & tamen qualibet est adæquata materię suæ, cum eâ que componit totum substantiale. Quilibet igitur est forma totalis totalitate complementi propriæ materiæ, non tamen totalitate continuationis cum alijs.

68 Jam ad 1. *confirm.* assumptum admisso, sed nego sequelas. Pri-

mam: quia non dicitur anima plantæ, quæ, licet non formaliter, connexivè tamen sensitiva est, quatenus connectitur naturaliter cum sensitivis compartibus, quibuscum constituat unam animam absolute sensitivam; & quæ insuper accidentia radicat, non arbori, sed animali convenientia, ut sunt accidentia ossis, aut ungulæ. Sic autem se habet in equo pars animæ purè vegetativa. Et instatur in organizatione ungulæ, quæ, licet solum utilis ad vegetandum, non dicitur organizatio plantæ. Pars vero illa equum denominat insensibilem secundum quid, non absolute; quia denominatio ista, cum negativa sit, adeoque naturæ malignantis, absolute dicta removeret ab equo vim sentiendi quæcumque ex parte. Sic equus denominatur absolute videns, quamvis in ungulâ non videat. Secundam: quia, licet ex terminis non repugnet aliquid vitale constitui ex parte aliqua non vitali, atramen nomine *anima* intelligitur communi consensu forma pure ac penitus vitalis; ideòque in corpore animato siqua pars inepta reddatur ad omnem vitalem operationem, eo ipso censetur carere anima. Vide disp. præced. n. 58. At anima equi potest dici & esse absolute sensitiva, licet talis non sit pure ac penitus; sicut tota dicitur proxime sensitiva, licet juxta Adversarios non omni ex parte sit proximè habilis ad sentiendum.

69 Ad 2. negatur assumptum. Nam connexio, vel inconnexio partium ut constituent unum, pertineantque ad eandem speciem completam, vel ad diversas, non pendet à similitudine majore, vel minore. Animæ leonis & equi majorem inter se similitudinem habent, quàm cum materia primâ; cui tamen uniri possunt, cum inter se non possint. Anima rationalis non est similior materiæ sublunari, quàm celesti (sit hæc specie diversa); nequit tamen celesti uniri, sicut sublunari. Duo capita equi-

equina in accidentibus organicis similia sunt inter se, quam caput & colum unius equi; hæc tamen, non illa inter se, possunt naturaliter neci. Ipsa quoque ocularis organizatio equi minus differt ab oculari leonina, quam ab auriculari propria; nec ideo magis cum illa coherere potest in eodem supposito. Ejusmodi ergo connexio, vel inconnexio pendet ab intrinsicâ vel exigentiâ, vel repugnantia partium ad mutua unionem naturalem; quæ partium indoles per experientiam & inductionem præcipue innotescit.

70 *Ad 3. dist. Antec.*: sunt integrales integritate necessariâ, ut absolute salvetur essentia equinæ animæ, *Antec.*: integritate non ita necessariâ, *neg. Antec.*, & *Consequ.* Omnis pars rei compositæ, quantumlibet essentialis, vocari potest integralis, quia ex ea cum aliâ vel alijs integratur essentia rei. Quia tamen multæ sunt partes integrales non essentialis, ut accidit in totis homogeneis; ideo nomen commune *partis integralis* peculiariter attribui solet ijs partibus, quæ non afferunt integritatem necessariam, ut essentia rei absolute salvetur; & sub eo nomine discernuntur passim ejusmodi partes ab essentialibus, præsertim cum dicuntur *purè integrales*. Cæterum, si de nomine ipso lis moveatur, distinguendum est, ut distinximus. Loquor de partibus animæ dissimiliter operantibus, inter se collatis: nam de cætero non inficior, plures in animâ partes esse purè integrales, seu non essentialis, illas nimirum particulas homogeneas, quibus integratur in equo adulto unaquæque pars heterogenea; pars enim carnea plures habet particulas carneas, pars ossæ plures osseas, & sic de alijs; quæ particula non omnes necessariæ sunt, ut absolute salvetur essentia carnis, aut ossis, &c.

71 Nec urgent, quæ tamquam urgentia obijciebantur n. 63. Nam ani-

ma equi est quidem essentialiter simplex simplicitate oppositâ compositioni ex actu & potentiâ; non tamen simplicitate oppositâ compositioni ex partibus continuis. Id quod à nemine negari potest datâ divisibilitate animæ, etiam si tota sit homogœna: certissimum quippe apparet, quod illa definitio, *Actus primus corporis organici*, salvari nequit in puncto animæ ad materiæ punctum limitato; sicut nec aptitudo ad sentiendum quinque simul sensibus, quam essentialiter importat anima equina. Ipsum quoque corpus organicum, v. g. humanum, essentialiter dicit compositionem ex partibus continuis, non solum quoad organizationem accidentalem, sed etiam quoad substantiam materiæ: non enim materia dici potest corpus humanum, nisi partes habeat idoneas ad formandum, saltem in rudimento, caput, pectus, & alia membra simpliciter necessaria vitæ hominis. Negandum tamen, quod prædicata essentialia equinæ animæ, quatenus subsistent in tota animâ, non identificentur inter se realiter, tametsi à distinctis partibus proveniant: eadem quippe anima cum omnibus suis partibus denominatur *imaginativa* à parte A., *visiva* à parte B., & sic de alijs, ita ut singula prædicata verificentur de complexo partium omnium realiter eodem. Sic homo denominatur *rationalis* ab animâ, & *mortalis*, aut *corruptibilis* à corpore, vel ab unione; & juxta Scotistas prædicata *corporis*, & *viventis*, proveniunt homini à distinctis formis: omnia tamen hæc prædicata, prout refulsa in totum hominem, realiter sunt unum, & idem.

72 Porro, quod parte oculari deficiente deficiat essentia animæ equinæ, in rigore verum est: quia essentia totius consistens in certâ multitudine partium, quilibet ablata, necessario deficit, seu mutatur in aliam saltem inadæquatè distinctam; sicut in-

sentia numeri ternarij ablata unitate deficit, seu transit in binarium: ideo essentia quævis dicitur consistere in indivisibili, sicut numerus; non quod partibus careat, sed quia non patitur partem a se dividi sine ruinâ, vel alienatione sui. Sunt nihilominus quædam essentia, quæ dummodo retineant præcipuas partes essentialis, communi usu nomen idem retinent, sic tamen, ut simul dicantur *mutata*, vel *decurtata*, quo addito significatur, eas esse jam alias inadæquate. Sic accidit in essentia statuæ, domi, templi, & in essentia organizationis, aut corporis humani, vel equini; detractis enim pedibus, aut oculis, adhuc dicitur corpus equinum, sed motilum. Atque idem accidit in essentia cujusvis animæ divisibilis. Quod autem non ita contingat in essentia numeri, vel in alijs, pendet ex more loquendi. Hinc equus cæcus differt quidem secundum essentiam ab oculo, sed non nisi differentiâ partiali, sive inadæquatâ; sicut non aliter differunt inter se corpora organica utriusque. Minus etiam differt ex titulo cæcitas, quam talpa; quia retinet in cæteris animæ partibus exigentiam partis visivæ; quod talpæ non accidit.

73 Denique discrimen unionis informativæ à continuativâ non stat in neciendo partes essentialis: nam, si anima equi sit homogœna, unio partis ocularis cum suâ materiâ non est essentialis equo. At, inquis, est essentialis oculo. Esto; sed oculo pariter essentialis est suarum particularum continuatio. Discrimen igitur in eo est, quod unio informativa exigit penetrationem partium, continuativa inmediate localem: item, quod illa semper necit partes dissimiles, ista verò ex genere suo indifferens est, ut vel similes, vel dissimiles necit.

74 *Objic.* 3.: cum leona fetum generat, sola pars animæ, quæ in utero est contigua fetui, producit ani-

mam fetus; nam partes cæteræ sunt loco distantæ: ergo pars illa continet totam perfectionem essentialem animæ leunculi; quod verum esse non potest, nisi partes omnes sint homogœneæ. *Confirm.* 1.: ex nostrâ sententiâ sequitur contra experientiam, quod parentes cæci generare nequeant equum oculatum, cum non contineant perfectionem ocularis animæ. *Confirm.* 2.: heterogeneitas pariter ponenda erit in animâ plantæ: unde nec ramus pomum, nec palea granum producere valebit, ne producat effectum se perfectiorem. Accedit, quod ramus plantatus radices mittit, & in arborem excrescit: ergo rotam in se continet perfectionem animæ arboris. *Resp.* Inprimis objectio ruit, si negetur cum communi sententiâ, quod animæ leonæ matris active influit in animam fetus, solumque admittatur influxus activus paterni seminis, cujus imperfectionem supplet influxus Causæ primæ, ut alibi non semel dictum est.

75 Deinde, admissio influxu activo maternæ animæ, *neg. Antec.*, ab omnibus negandam; nam, si cæteræ partes excluduntur titulo distantie, sola uteri superficies interna, fetui contigua, poterit influere, atque ita producat effectum se perfectiorem saltem extensivè, quod repugnat. Omnes igitur animæ genitricis partes concurrunt per eandem actionem ad partes omnes animæ generandæ: quia, licet plures à prole distent, omnes tamen continuativè uniuntur, constituuntque simul unum agens adæquatam, sicut partes ignis, cum per modum unius concurrunt propinquiores, & remotiores, ad calefaciendum manum, aut lebetam. Satis est, quod agens adæquatam penes aliquam sui partem contingat partem, ut cæteræ partes per actionem transeant simul agant, etiam non agendo per medium, ut in Phisica ostentum est. Notandum tamen, quod partes imper-

fectiores matris concurrunt ut causæ instrumentales ad partes perfectiores prolis; ad ceteras verò, ut causæ partim univocæ, partim æquivocæ principales. Exempl. gr. pars ocularis matris animæ, prout efficiens in fœtu partem imaginativam, est causæ instrumentalis; prout efficiens partem ocularem, est causæ univocæ; & prout efficiens partem purè carneam, est causæ æquivocæ principalis, seu eminentialis. Simile quid accidit in gradibus heterogeneis qualitatis activæ; nec non in calore ignis, qui juxta Thomistas eadem actione producit in passo substantiam ignis, & calorem alium, respectu cujus est causæ univocæ, cum solum sit virtus instrumentaria respectu substantiæ.

76. *Dices*: jam ergo pars imaginativa continet virtualiter visivam, & è converso: melius ergo continere poterit operationem videndi, quæ imperfectior est, quàm substantia visivæ partis. *Neg. 2. Consequ.*: non enim quid virtualiter æquivocè continet causam æquivocè productivam effectus A., continuò continet effectum ipsum, ita ut illum possit per se immediatè producere. Temperamentum primarum qualitatum producit colorem, hic speciem visivalem, hæc visionem: nec tamen aut temperamentum speciem, aut color visionem, per se immediatè producere valet. Nec refert, quòd effectus A. sit imperfectior suâ causâ immediatâ. Nam etiam species est colore imperfectior: & operationes multi sunt imperfectiores mulari animâ; quam tamen animam producit equa, ut etiam leona leopardi animam, cum operationes ejus producere nequeat.

77. *Dices* iterum: ergo pariter dicere licebit, quòd omnes partes animæ concurrunt actione communi ad quemlibet actum vitalem, v. g. ad actum videndi, quàmvis in unâ tantum corporis parte productum: ergo nulla

pars animæ penitùs otiosam habebit virtutem visivam, tamen si ponantur omnes homogeneæ. *Neg. Consequ.*, quidquid dicat. P. Oviedo controv. 3. de Anim. punct. 1. n. 7. Nam idè anima pedis concurreret ad visionem oculi, quia ipsa ex se visiva est, seu potens videre, si poneretur in organo disposito. At virtus visiva, ut talis, non est productiva visionis, nisi in se, & sibi; nec dici potest indifferens, ut visionem producat vel in se, vel in alio, nisi forsitan per modum objecti, quo tamen modo non ager ut visiva, sed ut visibilis; absurde quippe diceretur objectum exercere virtutem visivam, dum per se, vel mediâ specie concurrat ad visionem. Ratio est: quia virtus per se immanenter operatrix, qualis est visiva, nequit esse indifferens, ut actum vitalem producat vel immanenter, vel transeunter: productio autem visionis in oculo foret actio transiens respectu animæ pedis; alioquin daretur actio immanens localiter distans ab eo, cui immanet; quod est inauditum. Præterea, licet admittatur concursus iste, non idè enervabitur communis probatio nostræ sententiæ: certum quippe est, quòd anima pedis non per se ipsam videt, nec in se immediatè perficitur per visionem oculi: nunquam ergo exercet virtutem videndi, ac se immediatè perficiendi per actum visionis. Quare, si virtutem istam habet, perpetuò violenta erit in pede.

78. *Ad 1. confirm. neg. sequel.*: quia, licet parentes equi sint oculis capti, pars ocularis animæ fœtus continetur virtualiter æquivocè in alijs partibus animæ generantis, præsertim in parte imaginativâ, quæ visivam continet eminenter, & non cotam viam suam impendit in producendâ imaginativâ fœtus, cum sit male major. *Dices*: ergo pars imaginativa matris poterit etiam amittos oculos recuperare sibi. Verum hæc magis urget Adversarios, ut quisque

que videt: solvendum est etiam in homine cæco. Quare ab omnibus fatendum est, quòd ocularis organizatio, licet possit augeri per vim nutritivam, nequit tamen denuò produci nisi per virtutem generativam ut talem, quæ non exercetur circa proprium suppositum: unde semel amissa non reparatur, nisi per miraculum. Quod autem vulgò dicitur, urforum catulos cæcos nasci, posteaque à lambente matris lingua vitum recipere, eatenus verum est, quatenus urfimi catuli oculos habent multo humore obstitos, aut etiam carneâ membranam obductos, donec alsiduo matris linctu aut humor obstergitur, aut membrana diducitur.

79. *Ad 2. confirm.*: admittimus heterogeneitatem in anima plantæ: quia partes ejus, licet non aliam habeant operationem vitalem, quàm vegetandi, radican tamen accidentia in distinctis materiæ partibus valdè diversa. Nec idè sequitur, quòd ramus, aut palea producat effectum se perfectiorem, saltem ut tota virtus. Nam inprimis negari potest, quòd pomum sit physicè perfectius arbore totâ, & granum totâ paleâ simul cum radicibus, quamvis in ordine ad usus humanos cenieatur pretiosius, sicut pretiosius est mure, vel colubro. Deinde dici poterit, animam pomi, aut grani, produci principaliter à causis universalibus, præparante materiam animæ plantæ, vel paleæ, atque etiam instrumentaliter concurrente: id quod ab omnibus dici debet in productione arboris ex femine. Id ipsum dicimus de ramo plantato, qui radices mittit, & germinat, adiutus à causis universalibus, & à virtute seminali, quam in medulla continet.

80. *Objic. 4.*: pars ocularis equinæ animæ de se indifferens est, ut sit, vel non sit sub dispositionibus ad videndum aptis: ergo non exigit determinate dispositiones istas. *Prob. Antec.*: quia, dum oculi non eruuntur, sed vel

humoris affluxu, vel extrinsecus inductione læsione redduntur inepti ad videndum, adhuc ibi permanet eadem pars animæ, immò interdum superinductis etiam accidentibus carnis. *Objeçio* hæc solvenda est pariter Adversarijs: nam, ut ipsi docent, pars ocularis animæ determinate postulat dispositiones ad videndum, ex suppositione quòd non alia pars ejusdem suppositi ad organum visus destinetur. Vel ergo, læsis oculis, pars illa permanet eadem, vel non: & quidquid dixeris, pro me dictum erit. Dum igitur ocularis organizatio, tamen si fiat videndo inepta, non penitùs destruitur, eadem pars animæ permanet quidem, sed violentiam patiens ex defectu dispositionis sibi debite, sicut anima rationalis in fatuo, & aquæ forma in materiâ calidâ. Si verò prorsus deficiat ocularis organizatio, & in ejus locum succedat tumor carneus, tunc antiqua pars animæ non permanet, sed nova inducitur speciei carneæ, quæ produci poterit à ceteris animæ partibus, cum dispositione exigat minus exquisitas, & facile parables.

81. *Objic. 5.* auctoritas D.

Thomæ 1. p. q. 76. ar. 5. ad 3., ubi docet, quòd partes animalis, ut oculus, manus, caro, & os, &c., non potest dici proprie loquendo, quòd sint diversarum specierum, sed quòd sint diversarum dispositionum. Resp. D. Thomas inprimis potest intelligi de partibus solius corporis humani, de quo tantum loquitur 3. argumentum, cui responder. Deinde ratio, quam allegat, est, *Quòd partes animalis non sunt in specie, sed totum*: quæ ratio manifeste probat, ejusmodi partes non proprie dici plures species, nec similes, nec diversas; atque adeò procedit eque in homogeneis, ac in heterogeneis. Solum ergo vult D. Thomas, ut nomen species non proprie tribuatur parti, sed toti: quia manus v. g. non tam est species, quam pars speciei; quod etiam in materia, vel

formam compositi, seorsam consideratâ, locum habet. Hoc tamen non prohibet, quod partes animæ divisibilis dicantur species eorum addito incompletâ, sive partiali.

COROLLARIUM

De heterogeneitate unionis humanæ.

82. Quod unio animæ rationalis cum corpore sit divisibilis, seu composita ex partibus continuis, certum videtur, utem in homine jam nutrito. Nam, cum homo se nutrit, nova acquiritur unio animæ cum nova materia; quæ unio supponit in eodem instanti unionem animæ cum materia præhabita; supponit enim hominem constitutum in esse hominis, quia homo est, qui se nutrit: utraque igitur unio coexistit in homine; ac proinde continuari debet, ne alioquin homo unus consistet unionibus dissolutis; vel saltem jam non erit simplex tota unio humanæ. Præterea, si unio humanæ simplex esset, tota periret quavis materiæ particulâ deficiente, v. g. dum præciditur unguis, aut carnis particula, vel dum materia corporis sensim resolvitur in halitus: toties ergo mutabitur in homine unio totalis, quoties contingit aliqua detractio, vel resolutio materiæ, id est, ferè in omni momento; quod est incredibile.

83. Dubium tamen est, an partes unionis humanæ sint heterogeneæ, ita ut quæ existit in oculo, specie incompletâ differat ab existente in aure, & sic de alijs? Negant plures, etiam admittentem heterogeneitate in partibus animæ divisibilis. 1. : quia diversitas accidentium & operationum oculi & auris, non est propter unionem, sed propter animam, quæ sola est ratio agendi, & radix accidentium compositi: nulla ergo inde infertur unionis diversitas. 2. : quia, si anima humana potest per se immédia-

te exigere varietatem unionum, cur non & varietatem accidentium in oculo, & aure? 3. : quia extrema unionis humanæ similia ubique sunt, nempe anima & substantia materiæ: unio autem solum specificatur ab extremis. 4. : quia ubicatio animæ est eadem specificè in oculo & aure: ergo & unio. 5. : quia, si divinitus transferrentur dispositiones oculi ad materiam auris, anima videret ubi nunc audit, etiam si unio maneret eadem.

84. Alij tamen affirmativam partem tuentur, quorum sententiam laudat & promovet Exim. Doctor r. de Anim. c. 2. n. 23., eamque n. 24. confirmat auctoritate. D. Thomæ. Eadem videtur magis consona doctrinæ hucusque traditæ; probarique potest iisdem fere rationibus, quas pro heterogeneitate partium animæ supra dedimus. Nam 1. unio humana totalis per se naturaliter exigit organizationem corporis simpliciter humanam, ut Adversarij concedunt, & negari non potest, nisi absurde dicatur, unionem illam esse posse naturaliter existere in corpore lapideo: ergo, si partes illius sunt homogeneæ, quævis earum naturaliter exiget omnia organa corporis humani, data enim homogeneitate, eadem est exigentia totius, & partis: ergo unio pedis exiget organizationem capitis; cumque debeat eâ perpetuò carere, perpetuam violentiam patietur; quod est absurdum. Recursus autem ad exigentiam indeterminatam sibi, vel alteri, rejici poterit ex supra dictis, nominatim ex eo, quod in unione totali jam dabitur exigentia intrinseca, quæ singulis partibus non convenit, videlicet exigentia determinata, ut sibi conferantur omnia simul organa. 2. : quia, posita homogeneitate, salvaretur essentia unionis humanæ in quavis particula. Quod autem non salvetur in particula minimi naturalis, & multò minùs in puncto unionis, patet eadem ratione,

ne, quâ id ostendimus in particula vel puncto animæ divisibilis: quia scilicet, sicut anima quævis essentialiter est *actus corporis organici*, ita humana unio essentialiter est *actuatio corporis organici humani*.

85. Nec obstant argumenta contraria. Non 1. : quia diversitas accidentium, licet primariò & principaliter sit propter animam, est etiam propter unionem secundariò & minùs principaliter. Non negant Adversarij, quod accidentia humanæ corporis, saltem necessaria pro conservatione vitæ, sunt debita unioni, atque adeò sint aliquomodo propter ipsam. Si autem illa, cur non & omnia? Sola quidem anima est ratio agendi, & radix accidentium; ceterum unio est substantialis conditio ad exercenda hæc munera, per se exigunt constitutuere animam in statu radicandi, & operandi per organa corporis. Non 2. : quia non in eo nitimur, quod anima nequeat per se immédiate exigere varietatem accidentium, sed in eo, quod varietas hæc ab unione simul exigi debeat ratione partium diversarum.

86. Non 3. : quia, licet extrema unionis sint ubique similia, non est tamen ubique similis terminus exigentiæ naturalis, nempe dispositio materiæ; à quo termino poterit etiam specificari, seu diversificari natura unionis: non

enim videtur dubium, quin unio humana differat ab equina, non solum ex ordine ad diversam animam, sed etiam ex indigentia diversæ dispositionis in corpore. Dici præterea potest, quod anima rationalis, tametsi realiter simplex, est æquivalenter, aut eminenter multiplex anima partialis, & heterogenea, quatenus eminenter continet perfectionem animæ divisibilis ex heterogeneis partibus composita; ideòque, si consideretur prout informativa pedis v. g., in sensu formali præcisivo diversa est à se ipsa prout informativa capitis. Unde ratione istius diversitatis, quam exigit explicare in diversis partibus corporis, specificare poterit uniones diversas.

87. Non 4. : quia in ubicatione animæ, licet ponatur divisibilis, non militat ratio desumpta ex accidentium corporis exigentia, & ex conceptu actualitatis corporis organici, cum possit anima, separato corpore, ubicationem eandem retinere. Non 5. : quia dici poterit, vel quod in eâ hypothesi ex defectu conditionis naturaliter necessariæ anima non videret ibi naturaliter, vel quod videret quidem anima, sed unio pateretur violentiam ex negatione dispositionis sibi debita, immò & anima ipsa ex negatione unionis diversæ novis accidentibus respondentis.

DISPUT. IV.

DE POTENTIJS ANIMÆ IN COMMUNI.

POTENTIÆ in animâ dicuntur facultates, aut vires illæ, quibus anima natura sua, saltem prout unita corpori, permanenter prædita est, ut per eas, tanquam per virtutes immédiate operativas, producat actus vitales. Hujusmodi sunt Intellectus, Voluntas, facultas imaginativa, visiva, nutritiva, &c.. Quæ respiciunt actus à corpore independentes, ut sunt intellectio, & volitio, dicuntur potentie spirituales, & inorganicæ; quæ verò ac-

actus adiectos organo corporeo, vocantur *materiales*, & *organicae*. De his potissimum quaestio est, an distinguantur realiter ab anima? Ubi triplex est sententia celebris (ut omittam alias minoris notæ, quæ distinctionem quibusdam potentijs concedunt, quibusdam negant). *Prima*, quam tenent Thomistæ omnes, potentias adæquate distinguit ab anima, id est, eas consistere dicit in accidentibus animæ superadditis, quæ ita sunt tota & adæquata virtus, seu ratio agendi, ut animæ substantia non immediate influat in actus vitales, sed solum sit radicale principium eorum, quatenus accidentia illa radicat, & sustinet. *Secunda*, extremè contraria, quam tenent Scotistæ omnes cum Scoto, & plures è Nostrijs, potentias cum animâ identificat realiter adæquate, id est, totam virtutem activam, quâ immediate influat anima in actus vitales, in solâ animæ substantiâ realiter consistere docet. *Tertia*, quam tenent plerique Nostrorum cum P. Suar., potentias ab animâ distinguit inadæquate tantum, id est, animam asserit per substantiam suam immediate influere in actus vitales, juvari tamen ab accidentibus superadditis, & ab ipsa radicitis, quæ simul partialiter influunt in eosdem actus, ideoque dicuntur potentia accidentales, sed parciales, sive inadæquate. Accidentia ista, si dantur, distinguuntur quidem adæquate ab animâ (quis dubitet?); sed quia nomine *potentia* intelligitur virtus immediate activa actus vitalis, & hæc virtus consistit in complexo ex animæ substantiâ & accidenti superaddito, quod complexum inadæquate distinguitur ab animâ, tamquam includens ab inclusio; ideoque potentia dicuntur distinguui ab animâ inadæquate tantum. Hanc tertiam sententiam per partes probabimus, & tuebimur.

CAP. I.

ANIMA PER SUBSTANTIAM SUAM
immediate influat in actus vitales.

HÆC assertio solum adstruit verum influxum immediatum substantiæ animæ, quidquid sit, an detur, & simul influat potentia accidentalis. Quo sensu patronos habet Scotistas omnes cum Doctore Subtili, & omnes ferè Nostros cum Eximio d. 18. Met. l. 5. Contrariam tenent Thomistæ omnes, & ex eo probant, quod substantia non est immediate operativa; pro quo nos remittunt ad Physicam. Sed æquo jure remittentur & ipsi ad Physicam, ubi satis ostendimus, substantiam esse immediate operativam effectuum substantialium, & accidentalium. Et quidem argumentum ibi ponderatum pro effectû substantiali, planè militat in potentia nutritivâ animæ, cujus effectus substantialis est. Militat etiam in quavis potentia accidentali,

quæ, si est tota virtus operandi vitaliter, producat effectum se perfectiorem; siquidem hujusmodi potentia, eo quod tota sit propter actum, & ab actu specificetur, juxta Thomistas imperfectior est actu, quem producit. Nihilominus argumenta peculiariora nobis suppetunt ad præfixam assertionem modo probandam.

1. *Probat*ur ergo 1. actio vitalis, seu productio actus vitalis, immediate & ratione sui pendet essentialiter à substantiâ animæ, & à priori quidem, seu ramquam à vero principio, & verâ causâ: ergo immediate oritur à substantiâ animæ; quæ proinde virtus est immediate influens in actum vitalem. *Consequentia* est evidentè bona: quia nihil aliud est actionem immediate oriri ab aliquo, quam ab eo essentialiter immediate dependere à priori; non enim alia ratione vitalis actio immediate oriri potest à potentia superadditâ, immò neque ulla actio physica ab ulla virtute creatâ, vel increatâ. *Prob.* igitur

An-

Antec.: & inprimis, quod dependentia illius actionis ab anima, sit à priori, non est dubium Thomistis, qui fatentur, animæ substantiam esse verum principium, & causam principalem actionis vitalis, cujus vitalitatem & perfectionem præcontinere debet. Deinde, quod actio illa dependeat immediate & ratione sui ab animâ (intellige semper animam quoad substantiam), probatur efficaciter: actio illa non pendet ab animâ purè mediate, seu ratione potentia accidentalis, à quâ immediate pendeat: ergo pendet ab animâ immediate, & ratione sui. *Prob. Antec.*: pendet ab animâ essentialiter: sed nequit essentialiter pendere media potentia superadditâ: non ergo pendet purè mediate ratione potentia istius. *Consequentia* constat, & *Major* indubitata est apud Thomistas, qui propterea negant, potentiam divinitus separatam ab animâ, posse operari vitaliter, nimirum *propter essentialem dependentiam vitalis motus à principio intrinseco, quod est anima, quæ est primum principium se movens*, ut totidem verbis inquit Joannes à S. Thomâ q. 2. de Animi. ar. 2. Et certè, licet Anchores aliqui velint, ut actus vitalis, si distinguatur à productione sui, possit divinitus produci sine animâ, & extra animam; nemo tamen dixit, quod actio ipsa, quæ producitur actus vitalis ab animâ, possit eadem, etiam divinitus, existere sine animâ.

3. *Minor* autem ostenditur facile: quia nequit actio essentialiter ab animâ dependere media potentia non essentialiter dependente ab animâ. Patet hoc ex terminis, & exemplo calefactionis, quæ ideo ab igne non pendet essentialiter medio calore immediate agente, quia calor non essentialiter pendet ab igne, sed potest existere ab igne separatus, v. g. in aqua, vel in ferro. At potentia accidentalis non pendet essentialiter ab animâ, siquidem ab eâ separari potest divinitus, ut satis com-

muniter concedunt Thomistæ cum Ferrariensi, Soto, Bañez, Jo. à S. Thomâ loc. cit., & Collegio Complut. lib. 2. de An. q. 3. n. 70., ubi hæc dicit esse communior sententiam. Nec videtur ullâ ratione posse negari separabilitas ista: quia potentia accidentalis est qualitas absoluta, neque cum animâ connectitur alio titulo, quam proprietatis connaturalis physicè dimanantis, qui titulus fundat quidem inseparabilitatem naturalem, sed non essentialem, ut patet in quantitate & alijs proprietatibus panis in Eucharistiâ.

4. *Confirm.*: si actus vitalis non oritur immediate ab animâ, sed à solâ potentia superadditâ, poterit potentia ista, separata divinitus ab animâ, operari vitaliter, v. g. potentia intellectiva intelligere: sed hoc falsum est apud Thomistas, nec potest concedi sine grandibus incommodis, v. g. quod sine animâ posset intellectus beatificari, seu videre Deum, & voluntas mereri, aut peccare: ergo &c. *Prob. Maj.*: quia, dum adest tota virtus proxima ad effectum aliquem, etsi deficiat principium radicale, & principale, produci potest effectus. Constat hoc: tum ratione; quia principium radicale, non immediate influens, eatenus requiritur ad effectum, quatenus radicans virtutem proximam, facit eam existere: quare, si tota virtus independentè à radicatione istâ supponatur existere, nullo ex capite necessaria est ad effectum præsentia principij radicalis. Tum exemplis: quia in Eucharistiâ qualitates panis & vini sine principio radicali suos effectus operantur: calor aquæ ferventis, ubi non adest principium radicale (neque enim aqua est radix caloris), suam activitatem explicat: virtus seminis generationem efficit, etiam absente, vel mortuo animali, à quo decisa est, & cui tribuitur effectus ut causæ principali: & generatur juxta Thomistas in Physicâ, ubi agitur de virtute ac-

tiva substantiæ, accidentia, sive conjuncta, sive separata sunt à substantiâ propria, nomine illius eisdem effectus produciunt.

Jam sic: sed potentia intellectiva juxta Adversarios est tota virtus proxima ad intelligendum; & est etiam tota potentia proximè receptiva intellectiōnis: ergo separata divinitus ab anima, poterit intelligere. *Urgetur*: posito actu primo creatæ, causæ creatæ, debetur concursus Dei ad actum secundum: sed posito Intellectu sine animâ (saltem additâ speciei objecti), ponitur actus primus proximus causæ creatæ ad actum intelligendi; non enim principium pure radicale pertinet ad actum primum proximum: ergo &c.. *Dices* cum Collegio Complut. cit. q. 3. n. 69., potentias ab animâ separatas ideò non posse operari vitaliter, quia in eo statu sunt principia non vitalia; potentiæ quippe solum sunt vitales dimanativæ, quatenus ab intrinseco animæ dimanant, ac pendent; quod in eo statu non haberent. Sed *contra* 1.: ergo potentiæ nullam secum identificant vitalitatem; aliâs illam abscondit retinerent separatæ ab animâ. Quomodo ergo secum identificant totam virtutem producendi actum vitalem? Numquid poterit virtus, identicè seu entitativè non vitalis, esse tota ratio communicandi vitalitatem actui? Si hoc admittitur, cur non poterit virtus entitativè naturalis, aut materialis, esse tota ratio agendi effectum supernaturalem, aut spirituales? Cur Thomistæ moderni tam anxie ponunt vitalitatem in gratiâ, & in habitu infuso, ut sit tota ratio agendi actum supernaturalem? Item, quid prodest Intellectui ad operandum vitalitas superinducta, & separabilis, consistentesque in actuali dimanatione, quæ nec est virtus, nec auget virtutem Intellectus?

Et hinc *contra* 2.: in potentia divinitus separata defectus vitalitatis

dimanativæ nihil virtutis detrahit, sicut nihil detrahit entitatis potentiæ; aliâs destrueretur hypothesis: ergo, tali defectu non obstante, manet tota virtus activa intellectiōnis, licet à suo radicali principio separata. Sed, hoc posito, integra persistat vis argumenti nostri cum probationibus à ratione, & exemplis: ergo &c.. *Contra* 3.: ut Intellectus efficiat vitalem actum, in vestris principiis sufficit ipsi vitalitas dimanativa in aptitudine: sed hanc habet Intellectus ab animâ separatus: ergo. *Prob. Maj.*: Intellectus vitalem actum efficit nomine animæ, & in virtute animæ, non autem nomine proprio, siquidem ipse imperfectior est actu, & entitativè non vitalis. At, ut efficiat nomine animæ, & in virtute animæ, sufficit ipsi vitalitas dimanativa in aptitudine; ut patet in calore, cui ad efficiendum substantialem effectum nomine substantiæ, & in virtute substantiæ, sufficit substantialitas dimanativa in aptitudine; ideòque juxta Thomistas calor ab igne separatus in ferro candenti, vel in filice, producit ignem nomine substantiæ ignis, cujus est virtus & proprietas in aptitudine dimanans. Certè substantialis effectus non minùs requirit virtutem substantialem, quàm vitalis actus virtutem vitalem: ergo, sicut illi sufficit virtus non aliter substantialis, nisi quatenus apta est dimanare à substantiâ; ita &c.. Quòd si desideres substantium, quo sustentetur Intellectus, fac illum poni divinitus in lapide, vel in bruto. Quid tum obstabit, quominus intelligat? Num defectus subjecti connaturalis? At etiam calor aquæ non est in subjecto connaturali; & tamen calefacit.

7 Fatendum est igitur, de ratione vitalis actionis esse, quòd immediate oriatur à substantiâ vitali, & in eâ immediate recipiatur; ideòque sine illâ non posse divinitus existere. Et alioquin vitalitas animæ de materiali se-

haberet ad actum; quia nec immediate communicaretur actui, nec mediâ potentiâ, siquidem hæc non accipit ab animâ vitalitatem, quam refundat, cum non sit entitativè vitalis. Sic aqua fontis non communicatur medio canali, si canalis nulla in accipit aquam. Nec recurras ad vitalitatem dimanativam. Nam hæc imprimis non est vitalitas per identitatem, qualis refunditur in actum. Deinde non est vera vitalitas, si dimanatio ipsa potentiarum non sit actio vitalis, ut reipsâ non est: tum quia juxta Thomistas non est actio animæ, sed productio animæ: tum quia, si esset actio vitalis produceret potentiam entitativè vitalem, sicut productio amoris actum entitativè vitalem producit.

8 *Probat* 2.: si anima immediate non influit in actum volendi, potentia volitiva accidentalis erit tota Voluntas, adeòque verè & propriè volens, & amans, utpotè sola immediate agens ac recipiens actum amoris: erit quoque realiter adæquatè distincta, non solum ab animâ, sed à toto intellectu, ac proinde amabit objectum, non à se ipsâ cognitum, sed à aliâ potentia penitus distinctâ, ut Adversariis in confesso est. Atqui repugnat voluntatem amare objectum, quod ipsa realiter non cognoscit: ergo &c.. *Prob. Min.*: tum ex illo axiomate, *Nihil volitum, quin præcognitum*, utique à principio ipso volente; alioquin posset homo velle quod solus Angelus cognoscit. Tum quia nequit objectum amari à Voluntate, quam non movet, nec allicit, & cui non redditur intentionaliter præsens, & applicatum: sed objectum movere, allicere, & applicari, seu fieri præsens intentionaliter, est formalissimè cognosci: ergo. Tum quia Voluntas, ut amet, debet juxta omnes à cognitione dirigi, & illustrari: at nemo dirigitur, nisi directionem ipsè percipiat; & nullum subjectum illustratur à luce,

quam in se non recipit. Tum quia Voluntas, sicut propriè vult, ita propriè eligit inter plura objecta simul proposita, & unum alteri præfert jure potentiæ liberæ, & electivæ. At electio, & prælatio hujusmodi chymica videtur, & inconceptibilis, nisi Voluntas ipsamet discernat inter unum & aliud, cognoscendo saltem hoc non esse illud.

9 *Respondent* Adversarij, fat esse quòd objectum sit præcognitum ab eodem principio radicali, & principali, seu à volente ut quòd, videlicet ab eadem animâ, vel homine, cujus est cognoscere per Intellectum, quod vult per Voluntatem: nec repugnare, quòd una potentia dirigatur per actum alterius attingentis ad idem suppositum, nempe ratione sympathiæ, vel subordinationis; ut patet in potentia deambulatoriâ, quæ in pedibus existens dirigitur per visum. Verùm hæc responsio rejicitur 1.: quia nostrum argumentum procedit, non solum in principio radicali, & in volente ut quòd, sed nominatim in Voluntate ipsâ, ut relegendi patebit. Profectò, ideò anima nequit velle objectum, quod ipsa non cognoscit, quia ipsa est, quæ amat, & eligit; & nequit amare, nisi ab objecto allicitur, & ab ejus cognitione illustratur; nec potest eligere, ac discernere inter objecta sibi prorsus incognita. Hæc autem ratio planè militat etiam in Voluntate: quis enim dubitet, quin Voluntas simpliciter dicta verè ac propriè velit, amet, eligat, ac discernat? sicut Intellectus apprehendit, & judicat, Visus videt, & sic de alijs. potentijs. Sanè non video, unde sit impugnandus qui dixerit, animam amare quod ipsa non cognoscit, si hoc in Voluntate conceditur. Nec obstat additum ut quo, sicut non obstat in anima, quæ pariter dicitur volens ut quo respectu suppositi, cui soli tribuitur velle ut quòd. Certè cum tali addito cohæret quòd Voluntas verè &

proprie eliciat, ac recipiat actum volendi.

10 *Rejicitur 2.*: quia cognitio juxta omnes est intentionalis applicatio, seu approximatio objecti ad volitivum, & volitivi ad objectum, non minus, sed magis necessaria, quam in physicis approximatio agentis ad passum: sed approximatio physica non solum requiritur ex parte principij radicalis, aut agentis *ut quod*, sed multo magis ex parte virtutis proximæ, quam debet immediate afficere, maxime in principijs Thomisticis; nihil enim prodesset applicatio substantiæ ignis ad passum, nisi calor immediate applicaretur; immo saepe contingit, juxta Thomistas, substantiam & suppositum à passio distare, & tamen effectum produci, quia virtus immediate applicatur: ergo &c.. *Rejic. 3.*: quia voluntas humana & intellectus Divinus in Christo pertinent ad idem suppositum: nemo tamen dixit, ab humana Christi voluntate amari posse objectum, quod sola percipit cognitio Divina, quamvis per utrumque actum idem esset amans & cognoscens *ut quod*.

11 *Rejic. 4.*: quia recursus ad sympathiam locum non habet in Voluntate, quæ est potentia libera, & posita cognitione manet indifferens, ut amet, vel non, objectum propositum. Sympathia quippe non aliud esse potest, quam necessaria determinatio rei, vel naturæ suæ, vel ex occultâ impressione, ad operandum ex suppositione quòd res altera operetur; qualis determinatio datur in potentia deambulativâ, ut posito voluntatis imperio statim eliciat motum; sed minimè dari potest in potentia liberâ, quin de medio tollat libertatem. Hinc exemplum potentiæ amouativæ, in responsione adductum, non est ad rem: tum quia tali potentiæ, utpote necessariæ, non repugnat subordinatio sympathica: tum quia potentia ista non propriè dirigatur à visu, nec

ipsa capax est directionis intentionalis, cum sit potentia purè physica. Determinatur ergo ab imperio voluntatis, ut tali semitâ incedat; voluntas autem dirigitur ab intellectu, non à se adæquatè distincto, qui semitam cognoscit per speciem ab oculis acceptam, aut inchoatam. Adde, quòd, si exemplum inde sumere licet, poterit unus homo dirigi ad amandum per cognitionem alterius, nihil ipse cognoscens; sicut homo cæcus ad ambulandum semitâ, quam ipse non videt, dirigitur per visum ductoris pueri, & interdum canis.

12 *Probatur 3.* ex capite libertatis. Anima liberè amat verè ac propriè: sed hoc stare nequit, si anima immediate non influit in actum amoris: ergo. *Prob. Min.*: si anima non immediate influit, non determinat amorem præ odio, vel omissione amoris: sed, si non determinat, non amat liberè, & imputabiliter, ut est certum: ergo. *Prob. Maj.*: quia in primis non determinat anima immediate; nam immediata determinatio amoris non oritur immediate ab anima, cum sit actio ipsa, quæ producitur amor: deinde nec mediate determinat; nam ante productionem amoris nihil præstat anima, vi cujus sequatur amor præ odio; solum quippe radicat potentiam volitivam, quæ potentia, sicut & radicatio ipsa, ex se indifferens est ad amorem & odium, nec alterum præ altero infert. *Urgetur 1.*: actio famuli non imputatur domino, nisi hic vel immediate concurrat, vel aliquid præstet, quo famulus præviè determinetur ad operandum; quod maxime verum esse debet apud Thomistas, physicæ prædeterminationis amantes: ergo nec actio voluntatis imputabitur animæ, quæ nec immediate concurrat, nec quidquam præstet, quo voluntas præviè determinetur ad agendum.

13 *Urgetur 2.*: non liberè amat, qui

qui non ita dominatur amori, ut ipsum pro libitu suspendere possit, aut impedire: sed anima immediate non influens, nequit pro libitu suspendere, nec impedire amorem: ergo. *Prob. Min.*: quia in primis nequit anima immediate impedire productionem amoris, cum hæc non pendeat ab anima ut immediate influente: sic Deus non posset immediate impedire actionem causæ secundæ, si talis actio non penderet à Deo immediate concurrente, ut omnes arguunt contra Durandum. Deinde nec potest contra amorem impedire mediatum: nam eatenus posset, quatenus integrum illi esset impedire prærequisitum aliquod ad productionem amoris: at nullum impedire valet; non cognitionem, quæ sæpe est inevitabilis, & juxta Adversarios ab animâ immediate non pendet; non item potentiam volitivam, cum hæc necessariò & sine libertate radicatur ab animâ.

14 *Dicunt Adversarij*, animam liberè determinare, vel impedire amorem, mediâ voluntate, tamquam propriâ virtute instrumentariâ, cujus actiones simul sunt actiones animæ, tamquam radicalis principij, seu causæ principalis. Unde, inquirunt, eadem est ratio, seu determinatio, quæ determinat voluntas per modum virtutis, & anima per modum radicis, vel, ut alij loquuntur, quæ determinat voluntas *ut quo*, & anima *ut quod* (id est, ut substantia virtutem volitivam possidens; nam alias nomine principij *quod* venit suppositum), & ita quidem, ut anima dici possit immediatum determinans *ut quod*, quia non mediat aliud *quod* inter ipsam & actum. Verum hoc difficultatem haud solvit: jam enim anima non determinat immediate, siquidem non nisi mediâ voluntate determinat (immediatio principij *quod*, quatenus non mediat aliud *quod*, valde impropria est, cum non tollat medium simpliciter; quemadmodum si diceretur avus imme-

diatè generare nepotem immediate avo, quatenus non mediat alius avus); & aliunde imperceptibile manet, quomodo mediatè determinet liberè, si nullum medium liberè determinat, ex quo inferatur productio amoris præ odio; sicut imperceptibile est, quòd voluntas ipsa aliquid liberè determinet mediatè, si nihil immediate determinat liberè.

15 Præterea impugnatur solutio: quia animam determinare mediâ voluntate in sensu thomistico, nihil est aliud ex parte rei, quam animam radicare & sustentare potentiam volitivam, à quâ solâ immediate pendet determinatio, seu productio amoris: at hoc non sufficit, ut anima propriè dicatur liberè determinans amorem: ergo. *Prob. Min.*: tum quia in radicans & sustentando potentiam volitivam se habet anima ut causa necessaria, & radicatio ac sustentatio non est ipsi libera, nec ex se cum amore connectitur potius, quam cum odio. Tum quia, si id sufficeret, pari jure dicere posset Durandus, actionem causæ secundæ propriè determinari & impediri posse à Deo sine concursu simultaneo, & immediate quidem immediate Cause universalis, & principalissimæ, cui tribuitur operatio causarum creaturarum: sicut enim anima radicat voluntatem, quæ non nisi ut radicata conservari & operari potest; ita Deus producit causas secundas, quæ non nisi ut à Deo producuntur conservari & operari valent; & sicut voluntas est instrumentaria facultas animæ, cujus nomine agit; ita causæ secundæ sunt instrumenta Dei, & in sententiâ Durandi substituuntur ad operandum in virtute & nomine primæ Cause.

16 Ulterius impugnari solet ex eo, quòd radicare & sustentare virtutem accidentalem, non sufficit, ut substantia propriè dicatur agens per actionem ortam à tali virtute, consequenter

terque nec propriè determinans per determinationem ejusdem virtutis. Assumptum, quod latè promouent Authores nostri, breviter firmari potest exemplis sequentibus. Substantia non propriè producitur per actionem terminatam immediate ad accidens, quòd ipsa radicat & sustentat; alioquin substantia aque propriè diceretur denudè producta, quoties denudè recuperat amissum frigus, & anima propriè radicaretur à semetipsà, dum radicat potentias. Similiter non propriè corrumpitur substantia per corruptionem accidentis à se radicati, nec intenditur per intensiorem ejusdem; ut patet eodem exemplo aque, tepescentis, & frigescentis. Substantia item non propriè videtur, aut cognoscitur, eo quòd immediate videatur & cognoscatur accidens ejus proprium, nempe color; sæpe enim colorem clarissimè videmus, substantiam ignoramus; immò propriè loquendo substantia semper est oculis occulta, quamvis denominetur visà *ut quod*. Et ut exemplum suggeram denominationis etiam activæ, dum albedo, quæ est cygni proprietas, mittit speciem visualem, substantia cygni non est propriè nitens speciem, nec species à candore producta dici potest substantiæ propriæ, vel propriè sua, sicut amor est actus animæ proprius; alioquin substantiam in hac vita per speciem propriam cognoscemus, quod nemo dixit.

17 Hoc tamen argumentum, ex proprietate agendi desumptum, sicut in Physicâ prætermisi, ita nunc ultra non promoveo. Obnoxium enim est contentioni vocali; nec Thomistæ inculcare desinent exemplum ignis, qui medio calore verè calefacit, & Solis, qui verè illuminat mediâ luce. Quamquam in his dici poterit, quòd substantia immediate concurrat ad actionem caloris, aut lucis; & si non concurrat, non propriè ipsi tribuitur denominatio & munus agentis, vel certè mi-

nus propriè, quam animæ denominatio amantis; nam denominatio illa juxta Thomistæ eodem modo tribuitur igni absenti, & non existenti, dummodo calor adsit, & agat; denominatio autem amantis nequit animæ tribui nisi existenti, & præsentis, etiamsi fingas, potentiam separatam amare. Ad finem moneo, ex adductis sententiæ nostræ probationibus secundam, & tertiam, licet directè solum procedant in actu voluntatis, indirectè tamen, seu ex consequenti generales esse; quia fundamenta contraria vel in omni actu vitali valent, vel in nullo.

CAP. II.

FUNDAMENTA CONTRARIA
diruuntur.

18 **O**bjic. 1. : nulla substantia in creatis est immediate operativa: cum ergo anima substantia sit, nequit immediate influere in actus vitales. *Neg. Antec.*, cujus falsitatis ostensa manet tr. 2. Physicâ disp. 6. cap. 1.; & ibi cap. 2. solum est asfatim quiddam Thomistæ allegant. Nihilominus, quia Collegium S. Thomæ Complut. lib. 2. de Anim. q. 3. ar. 1. ex allegatis ibi rationibus tres iterum magno nisu inculcat, & in illis totum robur est sententiæ Thomisticæ; nunc iterum ad eas non nihil dicemus. *Prima ratio*: nulla substantia specificatur ab operatione, tamquam à fine; quia operatio est accidens, & repugnat substantiam esse propter accidens, sicut repugnat accidens non esse propter substantiam: sed omnis potentia proxima specificatur ab operatione, tamquam à fine: ergo nulla substantia est potentia proxima ad operationem. *Resp.* Si nomine *potentia proxime* intelligatur virtus omnino completa, & expedita, seu cum omnibus requisitis ad operandum, nulla substantia in creatis est per se ipsam po-

potentia proxima ad operationem (saltem à simplici emanatione distinctam); quia semper completur, & expeditur per aliquod accidens, v. g. virtus combustiva ignis per calorem & applicationem, virtus intellectiva per speciem objecti, & volitiva per cognitionem, & utraque per potentias accidentales inadaquate activas in nostris principiis. Atque hoc sensu intelligendus est D. Thomas, quoties negat, in creatis idem esse substantiam, & potentiam, seu virtutem proximam.

19 Si verò intelligatur eodem nomine virtus immediate activa, tamen non omnino completa & expedita, potest utique substantia in creatis esse potentia proxima. Nec obstat syllogismus objectus, ut qui solvendus est Adversariis ipsis: tum in potentia passivâ, in qua procedit pariter doctrina de specificatione potentialium ab actibus, ut fateretur Joan. à S. Thoma q. 2. de Anim. ar. 3., ubi D. Thomam allegat; & à fortiori quidem procedere debet, quia potentia activa dat perfectionem actui, passiva verò non dat, sed accipit ab actu: ac nihilominus juxta Thomistas substantia animæ immediate recipit potentias accidentales, substantia composita accidentia materialia, & substantia materiæ educationem formæ, seu passionem, quæ juxta eosdem accidens est. Tum in potentia radicativâ, quæ pariter specificari debet ab actu radicandi, tamen accidentali: unde non poterit anima immediate radicare potentias. Præterea bifariam solvitur 1., concessa *Maj.*, *dist. Min.*: omnis potentia proxima accidentalis, *transfert*; substantialis, *neg. Min.*, & *consequ.*

20 At, *inquit*, si potentia substantialis verè est potentia proxima, nequit non esse propter actum, ut finem; quia de ratione potentiæ proxime generatim est ad nihil aliud à naturâ dari, nisi ad actum, & propter actum. Sed cur non idem dicis de potentiâ proxi-

mè receptivâ? Cur non & de potentia proxima radicativâ? Negandum igitur, quòd sit generatim de ratione potentiæ proxime dari unice propter actum; cum possit dari simul ad finem alium, v. g. ad existendum & subsistendum in se. Immò nec accidentalis potentia, quam ponis, v. g. intellectiva, datur unice ad actum; simul enim datur, ut animam perficiat in genere causæ formalis, ipsamque in suo statu conaturali constituat, etiam cum nihil operari valet, ut tempore infantie.

21 Dixi *transfert*: quia Scolistæ Minorem illam rotundè negant, voluntque potentiam specificari per actum, non à priori, seu tamquam à fine, *cujus gratia*, sed solum tamquam ab effectu, vel à signo manifestante perfectionem, & indolem potentiæ, nec aliter esse propter actum, nisi ut propter finem effectum; qualiter Incarnatio Verbi dicitur facta propter nostram salutem; & qualiter ipsi Thomistæ cum Cajetano explicant illud Aristotelis, *Unumquodque est propter suam operationem ut finem*, quòd etiam substantiam comprehendit. Vid. Collegium S. Th. lib. 2. de Anim. q. 1. n. 232. Adde, quòd in communi sententiâ Thomistarum apud Joan. à S. Thoma cit. ar. 3. potentia non specificatur ab actu, tamquam à fine, sed tamquam à formâ extrinsecâ, cui proportionatur & coaptatur potentia. Proportio autem, & coaptatio convenire potest substantiæ respectu accidentis, ut cernitur in potentia receptivâ, quæ sine dubio coaptationem requirit, ut etiam potentia radicativa; idè enim anima bruti non radicat potentiam intellectivam, quia non est huic potentiæ proportionata, & coaptata. Si anima rationalis cum materiâ usque adèo ignobiliori proportionem habeat in ratione informativi ad informabile, cur non etiam cum accidenti in ratione productivi ad producibile?

22 2. solvitur syllogismus ille, negando, substantiam non posse specificari ab operatione, seu ab effectu accidentali, tamquam à fine *qui*, cedente in bonum substantiæ ipsius, tamquam finis *cui* (hos terminos explicuimus tr. 2. Physic. d. 2. c. 3.), ita ut substantia operationem procuret eo ferè modo, quo eger sanitatem. Certum enim est, quòd omne accidens essentialiter est propter substantiam, ut finem *cui*: unde propter hanc ultimatè intendi debet à virtute activà. Et nominatim operatio vitalis non alio fine ponitur, nisi ut substantia vivens perficiatur per actus immanentes; ac proinde non intenditur in abstracto, sed in concreto, idest, ut perficiens substantiam. Hinc alio modo accidens est propter substantiam, & hæc propter accidens, nempe alietate, quæ datur inter fines *qui*, & *cui*. Hinc etiam substantia ita est propter accidens, ut eo ipso sit ultimatè propter se; quia intendit se ut perfectam ab accidenti. Vide cit. disp. 6. Physic. c. 2. n. 5., & ibi Thomistarum etiam suffragium. Et adde luculentum testimonium D. Thomæ 1. p. q. 105. ar. 5. c. sic aientis: *Sicut materia est propter formam, ita forma, que est actus primus, est propter suam operationem, que est actus secundus: & sic operatio est finis rei creatæ.* Ubi nota comparationem, *Sicut materia &c.*; ut intelligas, sermonem esse de fine verè tali, sed fine *qui*; nam finis *cui* respectu materiæ est compositum. Adde quoque testimonium Aristotelis 10. Ethic. c. 7., ubi ultimam felicitatem naturalem hominis collocat in operatione Intellectus.

23 *Dices*: finis debet esse perfectior ijs, quæ ad ipsum ordinantur. *Resp.*, verum hoc esse de ordinatis ad finem per modum puri mediij: at non semper de ordinatis per modum subjecti perficiendi à fine. Vel dic, verum id esse, non de fine quovis, sed de fine comparato ex finibus *qui*, & *cui*. *Dices* in-

super: nequit substantia specificari ab accidenti, quin ab eo suam perfectionem emendicet. *Transseat*, si loquaris de perfectione superadditâ; evidens enim est, & innegabile, substantiam ab accidenti perfici. Si vero loquaris de perfectione identificantâ, quare abste, an illam substantia emendicet ab accidenti dum ab eo solo immediatè producitur in tuâ sententiâ? Si fortè neges, eo quòd accidens non dat substantiæ perfectionem nomine proprio, sed nomine substantiæ; negabo pariter emendicationem in re nostrâ, eo quòd accidens non tam specificat substantiam nomine proprio, quam nomine substantiæ, cujus in bonum cedit.

24 *Secunda ratio*: operatio est actus, qui primò & per se est actus, cum sit ultima actualitas de lineâ operativâ; sicut existentia primò & per se est actus, quia est ultima actualitas de lineâ entis: ergo illi correspondere debet aliqua potentia, quæ primò & per se sit potentia ad operationem ordinata: tum quia talis est potentia, qualis est actus, cum potentia detur propter actum: tum quia, sicut in genere substantiæ, actui primò & per se tali, nempe formæ, correspondet potentia primò & per se talis, nempe materia; ita in genere accidentis contingere debet; nam actus & potentia dividunt ens, & quodlibet genus entis. Atqui substantia nequit esse potentia primò & per se ordinata ad operationem, cum ex primario conceptu sit propter se: aliqua ergo potentia accidentalis operationi respondere debet. *Mirum* est, quantum succi Thomistæ inesse putent his terminis *actus*, & *potentia*.

25 Sed, ut eorum siccitas pateat, redarguo 1.: existentia animæ rationalis, comparata ad essentiam ejusdem animæ, est primò & per se actus, ut vultis: & tamen essentia animæ, quæ illi directè & immediatè respondet, non est primò & per se potentia: ergo. *Prob.*

Min.:

Min.: tum quia essentia illa est primò & per se actus, cum ratio actus sit essentialissima omni formæ substantiali; repugnat autem per vos, quòd idem sit primò & per se actus, & primò & per se potentia: tum quia, si existentia est actus accidentalis, debet illi respondere primò & per se potentia accidentalis, qualis non est essentia animæ; si verò est actus substantialis, nequit illi respondere essentia animæ ut primò & per se potentia in genere substantiæ, nisi confundatur cum essentia materie. Idem argumentum fieri potest in existentia Angeli respectu essentia, quæ etiam est primò & per se actus. 2.: omne accidens est primò & per se actus, videlicet substantiæ, cui inhæret. *Prob.*: omne accidens ex conceptu suo definitivo est *estis ens*, & *ens in alio*, idest, forma superaddita & inhærens enti substantiali; unde nihil tritius, quam quòd *accidentis esse est inesse*: sicut ergo repugnat substantia, quæ ex conceptu primario non sit ad se, quia substantia ut sic definitur *Ens per se*; ita repugnat accidens, quòd ex conceptu primario non sit forma, seu actualitas substantiæ, cum accidens ut sic definitur *Ens in alio*. Hinc autem sequitur 1., quòd anima nequit esse potentia receptiva Intellectus accidentalis, quem ponitis; quia huic, utpotè primò & per se actui, respondere debet potentia primò & per se talis, cujusmodi non est anima, cum sit substantia. Sequitur 2., quòd nec anima erit potentia radiativa ejusdem Intellectus; quia & radicatio, & Intellectus ipse, cum sit primò & per se actus, requirit potentiam primò & per se talem. *Sequitur* 3., quòd accidentalis potentia nequit esse immediatè operativa, ne alioquin simul sit primò & per se actus, & primò & per se potentia, quo nihil absurdius apud vos.

26 Directè ad rationem oppositam *resp.* admittendo totum ex dicendis cap. 3., ubi potentias accidentales

cooperantes animæ agnosceremus. Si tamen ab his potentijs præcindere nunc velis, negare poteris primam *Consequ.*: quia non est necesse, ut actui primò & per se tali correspondeat semper potentia primò & per se talis: sufficit potentia secundariò talis; sicut sufficit, juxta Contrarios, radicationi, & receptioni, quamvis etiam sint primò & per se actus, ut ostendimus. Nec divisio entis in actum & potentiam petit correspondentiam omnimodam; ut patet in exemplo nobis objecto: nam, licet materia sit pura potentia, omnis actualitatis expertis juxta Thomistas, non idem forma est purus actus, ab omni potentialitate liber; constat enim, formam esse receptivam proprietatum. Adde, quòd divisio illa, quatenus cadit in omne genus entis, solùm est in actum existentia & potentiam logicam, ut alibi diximus; non enim aliter locum habet in genere actionis, relationis, & alijs.

27 Poteris etiam, admisso Entymemate, distinguere *Min. subsumpt.* sic: substantia nequit esse potentia &c. ad operationem in abstracto sumptam, *conc.*; sumptam in concreto, sive ut perficientem suam principium, *neg. Min.*, & *Consequ.*. Ratio distinctionis constat ex n. 22.. *Dices*: substantia primò & per se ordinatur ad esse: ergo nequit primò & per se ordinari ad operationem; nam alioquin ordinaretur a que primò ad duos actus ultimos de lineâ diversa. *Verum* hoc ab undè solutum est cit. disp. 6. Physic. c. 2. à n. 13. ad 17. Nunc instatur in accidentali potentia, quæ juxta Contrarios primò & per se ordinatur ad operationem, cum tamen primò & per se ordinetur ad esse, vel ad inesse in substantia, ex n. 25. Item in materia primâ, quæ primò & per se ordinatur ad formam & ad existentiam formæ, tamquam ad duos actus valde diversos in doctrinâ Thomistica. Deinde falsò supponitur, quòd

quòd

quod esse, vel existentia, sit actus realiter distinctus a substantia. Denique *neg. Consequ.*, quantum ad operationem in concreto. Nec existentia & operatio sunt actus adeo diversi, ut alter non ordinetur ad perficiendum alterum.

28 *Tertia ratio*: si anima esset immediatum operationis principium, semper habens animam actu, haberet opera vitæ; sicut semper habens animam actu, est vivum. Hujus inefficaciam argumenti vidimus in *Physicâ* cit. cap. 2. n. 21. Fateor, illud esse D. Thomæ 1. p. q. 77. ar. 1. Sed in primis eo utitur S. Doctor, ut probet, animam indigere potentia superadditâ; quod ultro concedimus. Deinde principium immediatum, seu proximum, apud D. Thomam idem sonat, ac principium omnino expeditum, præditumque requisitis omnibus ad operandum: quo sensu verissimum est, quod anima, si esset principium immediatum, semper operaretur, saltem actum intelligendi, & alios non liberos, immò & libera alicui, si pura omisio repugnet. Non est tamen hic sensus Thomistarum, qui eò tendunt, ut ab anima excludant omnem influxum immediatum: quem ad finem fatetur M. Aguilera, modernus, sed strenuus Scholæ Thomisticæ sectator, se hujus argumenti (sicut & præcedentis) vim non capere. Non miror: quis enim vim capiat, ubi nulla est?

29 Sed, ut illud corroboret, sic arguit Collegium Complut.: animæ nequit immediatè convenire operatio, nisi vel per identitatem, vel per hoc quod ipsa sit potentia per se primò ordinata ad operationem: sed ipsa nequit esse potentia talis; quia primò & per se est actus, & repugnat quod eadem entitas sit in actu & simul in potentia ad ulteriorem actum; aliter idem esset primò & per se potentia & primò & per se actus, quod est absurdum: ergo,

si animæ convenit immediatè operatio, convenit per identitatem; consequenterque nunquam poterit anima existere sine operatione. *Inso* 1. in animâ ipsâ, quæ, cum sit actus, simul est potentia passiva & radiativa potentiarum. Si dicas, potentias accidentales non esse primò & per se actus; jam ostendimus oppositum. *Inso* 2. in potentia superadditâ, v. g. intellectivâ, quæ simul ex primario conceptu est actus, & potentia ordinata ad ulteriorem actum. *Inso* 3. in essentia animæ, quæ primò & per se est actus, & simul juxta Thomistas debet esse potentia primò & per se ordinata ad actum existentia. Si dicas, esse potentiam & actum respectu diversorum; id tibi dictum puta.

30 Præterea ex dictis *resp.* 1. *neg. Maj.*: sufficit enim, quod anima sit potentia per se secundò, sive ex conceptu secundario, ordinata ad operationem; sicut Thomistæ dicunt de animâ, quatenus receptivâ, & radiativâ potentiarum. Ille tamen secundarius conceptus, seorsum consideratus, dici potest per se primò ordinatus ad operationem: quia in eo ut tali, quod primò apparet, est ordo ad operationem; sicut in conceptu radicis ut-talis, quod primò se offert, est ordo ad radicationem, vel ad radicatum. *Resp.* 2. *dist. Maj.*: vel per hoc quod ipsa sit potentia &c. ad operationem in abstracto, *neg.*; in concreto, *conc. Maj.*, & similiter distinctâ *Min.*, *neg. Consequ.* Nec inconveniens est, quod idem sit primò & per se actus, & simul primò & per se potentia ad ulteriorem actum diversæ rationis, qui suapte naturâ sit perfectio prioris actus; ut patet in exemplis adductis, nominatim in essentia animæ ad existentiam comparatâ.

31 *Objic.* 2.: intellectus, voluntas, & alia potentia vitales, inter se realiter distinguuntur: ergo & anima, quæ proinde in actus vitales influit, non per se immediatè, sed per poten-

tias realiter superadditas. *Prob. Antec.* 1.: quia alioquin verè diceretur, *Intellectus amat, & Voluntas intelligit, Potentia visiva audit, & auditiva videt.* 2.: quia voluntas ab intellectu dirigitur & movetur, imperat etiam intellectui, & appetitui sensitivo, qui sæpe sibi resistit: at voluntas non movetur à semetipsâ, juxta illud, *Omne, quod movetur, ab alio movetur*; nec item imperat, aut resistit sibi. 3.: quia pro actibus supernaturalibus intelligendi & volendi dantur distinctæ virtutes supernaturales, videlicet habitus fidei & charitatis: ergo & pro naturalibus dari debent distinctæ virtutes, sive potentia naturales. *Resp.* Componi hæc omnia possunt, admissis potentijs accidentalibus inadæquatè activis. Sed quia nomina, *intellectus, voluntas, &c.*, præcipuè, sive in recto significant substantiam animæ, si hæc immediatè operatur; ideò, loquendo de potentijs quoad rectum, seu quoad significatum præcipuum, *neg. Antec.*, quin obstant probationes.

32 *Ad* 1.: locutiones illæ veræ sunt in sensu reali, & identico; non tamen in sensu formali præcivo, seu reduplicativo: & quia in hoc posteriori sensu loquimur frequentissimè (loquimur enim, ut apprehendimus, & passim apprehendimus unum prædicatum sine alio realiter eodem propter connotatum diversum); ideò non dicimus, intellectum amare, aut voluntatem intelligere, sed vice versâ. Concipimus nimirum nomine & apprehensione, *intellectus*, animam præcisè quatenus activam intellectionum; nomine autem, & apprehensione, *voluntas*, concipimus animam præcisè quatenus activam volitionum: quem modum concipiendi sequitur modus loquendi, sine detrimento identitatis realis. Sic non dicimus, *Vis apprehensiva judicat, Vis judicativa apprehendit*, sed è converso: nec dicimus hominem similem bruto in rationalitate, sed in animalitate; quàm-

vis nulla inter utramque sit distinctio realis. Idem puta de potentijs visivâ & auditivâ, sumptis quoad significatum præcipuum. Non tamen dici potest, etiam in sensu reali, quod anima videt in auribus, & audit in oculis; quia actus videndi, & audiendi, in suo quisque organo realiter exercetur, non in alio.

33 *Ad* 2.: voluntas in sensu reali per cognitionem dirigit, ac movet, idest, inclinatur, se ipsam ad actum amoris: imperat etiam sibi, quatenus uno actu vult efficaciter alium elicere: sibi quodque resistit, quatenus ex contrarijs motivis simul propositis elicit appetitiones aliquomodo contrarias (de quo vide supra disp. 1. n. 53.): nec in hoc majus est absurdum, quàm in eo, quod omnes concedunt, nempe quod idem intellectus per apprehensionem se moveat ad judicandum, & per præmissas ad inferendum conclusionem; quod eadem voluntas alios eliciat actus imperantes, alios imperatos; quod per intentionem finis se moveat ad electionem mediorum; quod per simplicem complacentiam se inclinet ad affectum efficacem; & quod sæpe varios affectus habeat invicem resistentes, licet non efficaciter. Illud autem axioma jam alibi diximus intelligendum, vel de motu per actionem transeuntem, vel de concursu primæ Causæ, quem requirit omnis creaturæ motus.

34 *Ad* 3.: in primis virtus ad actus supernaturales non est tota ratio agendi, sed operatur simul cum animâ immediatè influente, in nostris principijs. Hoc autem sensu admittimus etiam distinctas virtutes ad actus naturales. Deinde *Consequentiâ* non inferitur. Tum quia constat, habitum fidei ab habitu charitatis realiter separari posse; quod de intellectu & voluntate non constat. Tum quia habitus charitatis non amat, nec se liberè determinat, nec intentionaliter illustratur, aut allicitur à

cognitione; unde non est cur secum identificent virtutem ad actus fidei. At omnia hæc aliter habent in voluntate. Adde claram instantiam: nam virtus ad actus supernaturales intelligendi, est realiter multiplex, alia nimirum ad actus fidei, alia ad actus scientiæ infusæ, &c.; & similiter ad actus volendi dantur habitus charitatis, spei, obedientiæ, &c.: pariter ergo dabitur ad actus naturales multiplex intellectus, & voluntas multiplex.

35 *Replie.*: Gratia, quæ est natura in ordine supernaturali, non inest immediate in actus supernaturales, sed medijs habitibus, quasi potentijs illius ordinis: ergo pariter de animâ in ordine naturali sentiendum. *Resp.*, admissio. *Antec.*, quod multi negant quantum ad actus charitatis, *neg. Consequ.*: quia nihil urget, ut Gratia dicatur immediate innuens in actus vitales, cum nec vivat, nec intelligat, nec amet, nec se liberè determinet; quæ omnia urgent in animâ: item, quia multi supernaturales habitus separari possunt à Gratia, & sine illâ operari; quod de potentijs naturalibus respectu animæ nemo concedit. Unde instatur obiectio.

36 *Replie.* iterum: voluntas saltem formaliter distinguitur ab intellectu; & alioquin nullo sensu posset appellari potentia cæca: ergo poterit etiam distingui realiter. *Prob. Consequ.*: quia, si voluntas potest formaliter amare, quàmvis ipsa formaliter non sit cognoscens, sed potius ipsa formaliter sumpta feratur in obiectum sibi non cognitum; cur non poterit etiam amare realiter, quàmvis ipsa realiter non cognoscat obiectum? *Resp.*: voluntas, completè sumpta, distinguitur ab intellectu realiter inadæquate; quia est complexum ex animâ & virtute accidentali superadditâ. Si tamen loquaris de intellectu & voluntate quoad rectum; data distinctione formali, idest, per ratio-

nem, *neg. consequ.*: quia malè arguitur à sensu formali ad realem; ut patet in attributis Divinis, in rugibili comparato ad animal, & in volitivo radicali comparato ad radicale intellectivum. Disparitas igitur in eo est, quod sensus formalis est merè præcisivus; realis vero est exclusivus. Cum dicitur, voluntatem formaliter sumptam non cognoscere, minimè negatur, quod voluntas simpliciter cognoscat, sed tantum quod cognoscat secundum connotatum volitionis; hoc enim solum connotatum præfert nomen voluntas. Quare solum negatur, quod voluntas cognoscat per actum volendi, & quod feratur in obiectum à se cognitum per volitionem. Hæc utique verissimum est; sed non excludit quod eadem voluntas per alium actum, nempe intelligendi, reipsâ cognoscat, & quod obiectum non sit illi simpliciter incognitum, sicuti foret, si voluntas distingueretur realiter ab intellectu.

37 Adde, voluntatis ab intellectu non aliam distinctionem rationis esse admittendam secundum rectum utriusque, nisi penes implicitum & explicitum, eo nempe modo, quo distinguitur bonum à vero, vel amabile à cognoscibili. Ratio est: quia, licet voluntas non dicat pro explicito vim cognoscendi, nequit tamen ab eâ perfectè præcindi, sed eam essentialiter imbibit, seu includit formaliter implicitè. Tum quia voluntas essentialiter est potentia rationalis: ergo essentialiter continet vim ratiocinandi. Tum quia formaliter est apta moveri, seu allici, & attrahi à bonitate obiecti ut cognita, at intentionaliter attrahi ab obiecto, impræcindibile est à munere cognoscendi: nam sicut obiectum nequit concipi attrahens voluntatem, nisi ut cognitum, ita voluntas concipi nequit attrahita ab obiecto, nisi ut cognoscens. Tum quia ratio boni, seu amabilis, quæ ex parte obiecti correspondet voluntati formaliter

ter ut tali, & quatenus correspondet, præcindi nequit à ratione veri, seu ab aptitudine ut cognoscatur: ergo nec voluntas, quatenus invicem respiciens rationem boni, præcindi potest ab aptitudine ut cognoscat. Tum demum, quia voluntas, ut talis, formaliter apta est applicari ad volendum, utique per cognitionem, quæ est applicatio simpliciter necessaria: ergo formaliter apta est immediate affici à cognitione, cum applicatio debeat immediate afficere virtutem proximam, ex dictis n. 10. Quod autem à cognitione immediate afficitur, est formaliter intellectus.

38 Nec obstat, quod intellectus & voluntas connotent operationum genera valde diversa: nam hæc eadem genera connotantur & specificantur à vero, & bono, nec tamen ratio boni à ratione veri perfectè præcindiatur. Cognitionis & volitionis sunt quidem connotata valde diversa, sed quorum unam supponit essentialiter alterum; ideòque non se habent, sicut connotata sensationis & discursus respectu animalis & rationalis. Nec item obstat exemplum habitus charitatis, qui non est formaliter virtus activa cognitionis: jam enim disparitatem dedimus n. 34. Ex dictis inferes, quo sensu voluntas dicatur potentia cæca, videlicet solum pro explicito, idest, cæcitate negante virtutem videndi per eos actus, quos explicitè connotat nomen voluntas; hi quippe actus non sunt visiones, seu cognitiones, sed volitiones. De cetero voluntas vocatur etiam potentia rationalis, vel appetitus rationalis, atque adeò videns aut videre potens per actum rationis.

39 *Objic.* 3.: saltem potentiæ ad sentiendum, & vegetandum, debent distingui realiter ab animâ rationali. 1.: quia potentias illas non secum deferat anima separata, cum in eo statu non sentiat. 2.: quia sunt potentia materiales, & organicae, idest, corporeis or-

ganis affixæ; patiuntur etiam ab objecto corporeo, nec nisi materiales actus eliciunt. 3.: quia potentiæ visivæ hominis & equi sunt ejusdem speciei, sicut & actus utriusque: animæ autem sunt speciei diversæ. 4.: quia potentia visiva, & auditiva, realiter separari possunt; tum ab animâ, ut cum homo sit cæcus & surdus; tum inter se, ut cum surdus sit homo, non cæcus. 5.: quia potentia ista fatigantur in operando, suscipiuntque magis & minus; nam idem homo nunc intensius, nunc remissius videre potest. *Resp.* Potentias illas, adæquate sumptas, ab animâ distingui realiter inadæquate, verum est, etiam apud Scotistas; quia potentia videndi v. g., non solum dicit vim activam, sed etiam receptivam visionis; unde, cum visio recipiatur in organo corporeo, ex hoc organo & ex activitate animæ constituitur potentia videndi. Quare Scotista potentias ejusmodi, completè sumptas, identificant cum toto composito; cum animâ verò, quâ parte dicunt virtutem adæquate activam. Nos autem in hoc à Scotistis distamus, quod non totum influxum activum tribuimus animæ, sed complexo ex animâ & accidentali potentia partialiter influente.

40 Idcirco, si sermo sit de potentijs partialibus, assumptum cum probationibus concedimus. Si verò limitetur obiectio ad potentias secundum virtutem præcipuam, vel, quod idem est, secundum rectum, *neg. assumpt.* Cujus 1. probatio solum est vera de potentijs illis adæquate sumptis, vel quatenus ultra substantiam animæ important accidentia varia, tum ad agendum, tum etiam ex parte corporis ad recipiendum vitalem actum requisita. Quare ab Adversarijs, cur anima separata non radice in eo statu potentiam visivam, & alias hujusmodi, nec actu informet corpus, cum secum deferat totam vim radicandi, & informandi? *Ad:*

2. : quidquid ibi dicitur, locum habet in potentijs accidentalibus inadæquate activis : nam quæ datur ad videndum v. g., entitativè materialis est, & corpori affixa, recipitque impressionem objecti corporei, nec nisi materialem operationem elicit: & ratione illius tota potentia visiva, licet principaliter importet animam spirituales, denominatur potentia materialis, & organica; sicut homo ratione materiæ dicitur materialis, & corruptibilis. At locum non habet in potentia visiva (idem puta de cæteris) secundum præcipuam virtutem: sic enim potentia ista solum est materialis & organica cum hoc addito, *in operando tale genus actuum*; quia scilicet in tali genere operari nequit, nisi dependenter à materiâ & organo corporeo. Idem tenentur dicere Thomistæ de potentia radicativâ potentiarum, quam identificant cum animâ: nam illa in radicando potentiam visivam dependet à materiâ & organo.

41 *Dices*: si anima pendet à materiâ in operando; ergo & in essendo; quia *modus operandi sequitur modum essendi. Sed verò* modum essendi sequitur pariter modus radicandi; idcirco enim ex proprietatibus radicatis colligitur, qualis sit essentia: non ergo poterit anima pendere à materiâ in radicando, quin pendeat in essendo. Illud ergo proverbium eatenus verum habet, quatenus modus operandi nequit esse altioris ordinis, quam essentia principij; quia debet in eâ contineri vel formaliter, vel eminenter. Potest etiam intelligi de modo operandi adæquato, seu quo non melior alius conveniat eidem principio; cuiusmodi non est in præsentem modus materialis, cum eidem animæ conveniat etiam modus altior, & à materiâ independens, per actus intelligentiæ, & volendi. Sic materialis est anima, quæ tantum radicatur potentias materiales; secus verò, quæ simul radicatur immateriales alias. In summa,

nullo ex capite difficilius est, quòd anima spiritualis immediatè producat actum materialem, quàm quòd immediatè radice materialem potentiam. An autem anima humana recipiat etiam actus materiales? discutiemus cap. 5. Si fortè huc advoces argumentum de specificatione potentiarum ab actibus; instabo in specificatione radicis à radicato: ac deinde dicam, potentiam visivam in homine specificari ab actu materiali secundum virtutem accidentalem, non verò secundum substantialem, seu præcipuam; hæc enim simul continet actus intelligendi, à quibus, utpotè nobilioribus, specificari debet modo supra dicto.

42 *Ad 3.*: permissio quòd actus videndi specie non differant in homine & equo (hoc facilè negari potest propter intrinsecum respectum ad diversas animas), non inde sequitur, utriusque potentias quoad rectum specie non differre. Si enim juxta Adversarios animæ specie diversæ radicantur potentias visivas ejusdem speciei, cur non & potentia specie diversæ producent actus specie similes? Sic enim Sol & ignis calorem efficiunt ejusdem rationis. *Ad 4.*: potentia illæ quoad obliquum, seu quoad virtutem accidentalem, separari possunt & à se invicem, & ab animâ, ita ut pereant animâ permanente; non ita verò quoad rectum, seu quoad virtutem præcipuam, quæ in homine cæco & surdo tota manet, tamen accidentaliter impedita. Immo, quamvis nihil pereat virtutis activæ, dicitur homo surdus, aut cæcus, si desit ex parte organi conditio aliqua, vel dispositio necessaria, v. g. accurius spirituum: homo enim, cui nervi optici obstruuntur, dicitur absolute cæcus, quamvis de cætero nihil in oculis patiat. Sic etiam infans, aut fatuus, dicitur intellectu carens, aut impotens ratione uti, quamvis in eo integra sit potentia intellectiva, ut nemo dubitat.

Di-

Dices, absolum esse, quòd cæcus habeat potentiam videndi. *Dist.*: potentiam expeditam, *conc.*; impeditam ex aliqua læsione organi, *neg.* Et cedo, an sit absolum, quòd infantulus potentiam habeat utendi ratione? *Dices* iterum: ergo non opus erit miraculo, ut cæco restitatur visus. *Insto*: ergo nec miraculo erit opus, ut infantulus, recens natus, aut genitus, ratione utatur. Quidquid dixeris, pro me dictum esto.

43 *Ad 5.* instantia est in potentia radicativâ potentiarum, quæ pariter ætate languet, suscipietque magis & minus, cum non semper equalem radice potentiam visivam. Illa ergo fatigatio, vel intensio & remissio, admitti potest ex parte potentia accidentalis, quam damus. Immo sat est, quòd se teneat ex parte organorum, quæ vel à senio, vel à defectu spirituum, vel aliunde, redduntur minus apta, ut in ipsis vitalis actio exerceatur.

44 *Objic. 4.*: non repugnat anima, quæ solum operetur medijs potentijs realiter distinctis; sicut non repugnat substantia inanimata, quæ non nisi medijs accidentibus producat effectus suos, saltem accidentales; ut patet in substantia ignis, quæ non nisi medio calore calefacit, & in substantia corporum gravium & levium, quæ mediâ gravitate & levitate moventur sursum & deorsum: ergo talis de facto contenta est anima quævis; nam argumenta nostra, vel probent de possibili, vel non probant de facto. *Dist. Antec.*: si sermo sit de animâ, quæ non solum non sit libera, nec appetitiva (nisi forte mediâ potentia immediatè cognoscente), sed insuper talis sit indolis, ut ab eâ non pendeat actio vitalis essentialiter, immediatè, & a priori, *manifest.* si de anima indolis opposita (qualis de facto est in anima, quam novimus), *neg. Antec.*, & *Consequ.*: quia indoles ista nullo mo-

do coheret cum operatione purè mediata. Allegata exempla, licet admittantur, nihil probant: quia sumuntur ab operationibus non vitalibus, quæ non omnes debent à substantiâ immediatè oriri, sicut non omnes ab eâ pendunt essentialiter, sed possunt ab ejus virtute separatâ nasci; unde calor etiam sine igne calefacit, & gravitas panis ac vini sine substantiâ gravitat in Eucliaristiâ. At actio vitalis, farentibus Adversarijs, essentialiter pendet ab animâ, nec à potentia separatâ produci potest.

45 *Objic. 5.*: si cognitio & amor ab anima immediatè oriuntur, poterit anima elicere amorem sine præviâ cognitione, sicut elicit cognitionem sine amore prævio. *Neg. sequel.*: quia anima in ratione proximè potentis amare, constituitur per cognitionem, ut per applicationem simpliciter necessariam, non è converso. Quæ ab arguente, cur intellectus non judicet sine apprehensione præviâ, sicut apprehendit sine prævio iudicio? *Instites*: amor ipse debet esse cognitio, siquidem oritur à virtute intellectivâ; quemadmodum actio, quæ à calore oritur, calefactio est. Et alioquin possent ab eadem virtute nasci actiones oppositæ. *Verum* hoc nihil est dictum. An non in tuis principijs à calore provenit productio substantiæ, quæ non est calefactio? An non ab eadem animâ radicaliter intellectiva radicatur voluntas? An non ab eadem voluntate oriuntur amor & odium, pluresque aliæ species affectuum valde diversæ, immò contrariæ? Nihil ergo prohibet ab eadem virtute æquivoca diversas actiones oriri. Nec intellectus & amor aliter opponuntur, quam oppositione diversitatis, quæ non impedit consortium ejusdem principij & subjecti. Aliarum quarundam objectionum solutio petenda est ex Physica cit. disp. 6. c. 2., & ex ead. disp. c. 3. §. 3. explicatio mentis D. Tho-

Tho-

Thomæ, qui potentias quidem distinctas adstruit, sed non excludit immediatum influxum animæ.

CONSECTARIUM

De Potentiarum distinctione formali ex naturâ rei.

46 Scotistæ, licet potentias cum animâ realiter absolute identificent, suam tamen huc afferunt distinctionem formalem ex naturâ rei, vi cuius verificetur, potentias & ab animâ, & inter se, actualiter esse distinctas ante opus mentis: Pro quo Maffius disp. 2. de Animâ q. 1. ar. 2. arguit 1. auctoritate Patrum, potentias ab animâ distinguendum. 2. : quia potentia tam inter se, quam in ordine ad animam, fundant prædicata contradictoria. Probat hoc tum quia potentia fluunt, & originantur ab animâ, & alie dicuntur organice, alie inorganice. Tum quia anima est forma corporis, non autem intellectus, juxta Aristotelem. 3. : quia voluntas est potentia libera, intellectus potentia naturalis, seu necessaria: ergo non sunt omnino idem. *Prob. Consequ.* : tum quia liberum & necessarium sunt primæ differentie dividentes principium activum in communi: primæ autem differentie alicujus generis nequeunt alicui simul convenire, sicut patet de rationali & irrationali. Tum quia principium necessarium naturâ suâ determinatum est ad agendum; scilicet verò principium liberum: repugnat autem, quod idem sit determinatum, & non determinatum. *Confirm.* : quia vel animæ alio modo se habet ad productionem volitionis, quam intellectiois, vel non. Si primum: ergo datur aliqua distinctio inter intellectum & voluntatem. Si secundum: ergo volitio & intellectio erunt ejusdem rationis; quia idem manens idem, natum est facere idem, ut est in proverbio.

47 Hæc tamen Scotica distinctio, quæ sit actualis ante opus mentis, seu ante præcisionem rationis, & tamen non sit distinctio realis absolute, generatim rejecta manet in Logicâ, tamquam impossibilis: nec nunc opus est eam aliter impugnare, quàm solvendo, & instando, vel retorquendo argumenta modò proposita, quatenus dirigi possunt ad potentias secundum virtutem præcipuam. *Primum*, ab auctoritate sumptum, probat contra Scotistas distinctionem realem absolutam, cum Patres absolute loquantur. Nobis autem non nocet, qui potentias ab animâ, & inter se, realiter inadquate distinctas ponimus, quamvis omnes & invicem & cum animâ identificentur quoad virtutem præcipuam.

48 *Secundum* cum probationibus solvendum est etiam à Scotistis. Nam si potentia verè fluunt ab animâ, ut proprietates ab essentiâ, nequeunt non ab eâ distingui realiter: tum exemplo proprietatum effluentium ab igne, aqua, &c.. Tum quia effluxus, seu emanatio proprietatum ab essentiâ, verè productio est, ut alibi ostendimus: productum autem à producente distingui debet realiter absolute, juxta Scotistas. Item, potentias esse organicas, aut inorganicas, idem sonat, ac esse materiales, aut spirituales; quia organice dependent a corpore, inorganice non dependent: si ergo inter eas non datur distinctio realis absolute, materiale & spirituale realiter identificabuntur; quod nemo dixerit. Item, esse & non esse formam corporis, sunt prædicata realem distinctionem absolute fundantia; ex hoc enim capite maxime distinguimus rationalem animam ab Angelis; & ex eodem distinguemus animam à materia primâ, quamvis non alia foret distinguendi ratio.

49 Dicendum itaque, prædicata illa proprie verificari de potentijs accidentalibus inadquate activis; non verò

verò de potentijs, quâ parte realiter identificantur eum animâ. Sic enim acceptæ, non fluunt ab animâ, nisi improprie, seu ex modo nostro concipiendi, qualiter verum & bonum dicuntur ab ente fluere quasi attributa. Nec item sunt organice in animâ rationali, nisi cum addito, de quo supra n. 40. Quòd autem eadem virtus sit organica in operando unum genus actuum, & inorganica in operando genus aliud, nullam contradictionem importat, nec distinctionem subjectivam, sed terminativam tantum; aliter importaret distinctionem realem, contra Scotistas. Denique intellectus, substantiakter sumptus, est forma corporis, ut bene probat D. Thomas 1. p. q. 76. ar. 1. Aristoteles autem intelligendus de intellectu accidentali; vel etiam de substantiali, non specificativè sumpto, sed prout reduplicante intellectioes; hæc quippe in nullo corporis organo recipiuntur.

50 *Tertium* similiter excludit realem potentiarum identitatem contra Scotistas: talis quippe identitas dari nequit inter primas differentias cujusque generis, v. g. inter rationale & irrationale, inter sensibile & insensibile, inter vivum & non vivum, inter substantiam corpoream & spiritualem, inter qualitatem naturalem & supernaturalem, &c.. Instatur etiam manifestè in potentia passivâ, seu receptivâ intellectiois, quam potentia Scotistæ non distinguunt formaliter ab intellectu; & tamen principium passivum & activum sunt primæ differentie dividentes principium in communi. Sepe igitur accidit, ut membra dividencia conceptum aliquem communem, in specie particulari solum distinguantur per rationem; ut cum anima in communi dividitur in vegetativam, sensitivam, & intellectivam, quæ differentie realiter identificantur in animâ humanâ: in modo interdum non nisi quoad explicitum.

distinguantur, ut in exemplo adducto potentiarum, activæ, & passivæ. Videndum, an differentie dividentes se invicem excludant essentialiter ex proprijs conceptibus: quod si ita sit, nullibi poterunt identificari; si scilicet, non erunt membra divisionis realis, sed ratiois, nisi addatur singularis nota exclusiva tantum, vel pure, ut fieri solet in divisione animæ in communi. Negamus autem, quòd liberum & necessarium se se invicem ex proprijs conceptibus excludant, nisi addatur, quòd necessarium tale sit pure, seu tantum, vel quoad omne genus actuum, quos continet: nam quòd eadem potentia, duo actuum genera continens, sit determinata & necessaria quoad unum, indeterminata & libera quoad aliud, nihil habet contradictionis, solumque infert distinctionem extrinsecam, seu penes connotata. Quin etiam voluntas ut talis sæpe operatur non libere, ut in motibus primò primis.

51 *Confirmatio* pariter instatur in distinctione reali. Vel enim anima se habet realiter alio modo, vel non: si primum, dabitur distinctio realis: si secundum, volitio & intellectio erunt realiter ejusdem speciei; nam idem manens idem, natum est facere realiter idem. Similiter etiam probari posset distinctio realis, vel formalis ex naturâ rei, inter intellectum ut apprehensivum & ut judicativum, aut discursivum; nec non inter voluntatem ut profectivam & ut averivam, vel ut productivam amoris & odij. Anima igitur alio modo se habet ad productionem volitionis, quam intellectiois, non alienitate virtutis præcipuæ, quam secum realiter identificat, sed alienitate virtutis accidentalis, quam datus potentis superaddit. Immo sufficere posset alienitas applicationis, aut conditionis prærequiritæ, in eo consistens, quòd anima per speciem objecti applicetur ad intelligendum, & per intellectioem ad

ad volendum: quamvis enim interdum volitio determinet intellectum, nunquam tamen ordo volendi sine intellectu prævi inchoatur. Hoc etiam modo aliter se habet intellectus ad productionem apprehensionis, quam iudicii; quia per apprehensionem applicatur ad iudicandum, non è converso.

§ 2 Quapropter, loquendo de potentijs quoad virtutem substantialem, & præcipuam, tenendum est generatim, eas non aliter inter se distingui, quam distinctione rationis. In particulari autem voluntas in primis, ex dictis n. 37., non distinguitur ab intellectu nisi quoad explicitum, licet forsitan intellectus majore distinctione rationis a voluntate distinguatur; sicut juxta plures essentia Divina formaliter pro implicito includitur in relationibus, non è converso. Deinde voluntas, & intellectus, pertinent formaliter ad essentiam animæ humanæ secundum gradum rationalis: ut etiam ad eandem secundum gradum sensitivæ, pertinent potentia sentiendi; & secundum gradum vegetativæ, potentia vegetandi: qui gradus in anima per rationem ratiocinatam distinguuntur. Ipsæ verò potentia, tum sensitivæ, tum vegetativæ, distinguuntur inter se perfectâ distinctione rationis, exceptâ potentia materialiter appetitivâ, quæ à potentia sensitivâ, cujus actu dirigitur, solum distinguitur quoad explicitum, sicut voluntas ab intellectu.

CAP. III.

DANTUR POTENTIÆ ACCIDENTALES, adjuvantes Animam ad vitales actus producendos.

§ 3 **H**ÆC est altera pars tertiæ sententiæ, relatæ in limine Disputationis: & ut ibi diximus, eundem sensum reddit. Assertio proposita sub his terminis, *Potentia*

realiter inadæquatè distinguuntur ab anima. Contrarium sentiunt Scotistæ, quibus accedunt quàmplures è Nostris, Hurtad., Arriaga, Compton., Ovied., Alphonsus, Peynad., & alij. Sed præfixam sententiam tenet Exim. Doctor lib. 2. de An. c. 1., & disp. 18. Met. f. 3.: tenent etiam è Nostris Foa-feca, Conimbric., Toletus, Pereira, Vazquez, Valentia, Rubius, Amicus, & alij, quos citat & sequitur P. Quiros disp. 83. f. 2., dicens, hanc sententiam communem esse *ferè omnibus Nostris primoribus, qui sua Scripta prælo mandarunt.* Consentiant Thomistæ omnes, præciudendo ab immediato concursu animæ: & omnibus hac in re præluxit Angelic. Doctor 1. p. q. 54. ar. 3., & q. 77. ar. 1. Hæc sententia maxime indiget probatione quoad potentias spirituales animæ rationalis: nam quoad organicas, experientia, & ratione obviâ redditur credibilis; ut mox patebit.

§ 4 Probatur ergo sic: Anima rationalis proprietates aliquas accidentales habere debet, quibus permanenter & invariabiliter ex innatâ existentia perficiatur, & in statu connaturali constituatur: sed hujusmodi proprietates debent esse potentia, quarum activitate juvetur anima in operando vitales actus: dantur igitur potentiæ accidentales, adjuvantes animam ad vitales actus producendos. Utraque præmissa indiget probatione. *Minor* probatur postea. Nunc *prob. Maj.*: omnis substantia creata debet habere proprietates ejusmodi: ergo & anima rationalis. *Prob. Antec.* 1. inductione, quam optime expendit P. Suar. cit. loc. Metaph.: nam omnis substantia, quam experimur, ejusmodi proprietatibus gaudet, cælestia corpora luce, elementa primis qualitatibus, mixta quoque, sive animata, sive inanimata, vario qualitatum primarum temperamento, & multis etiam qualitatibus secundis.

Hinc

Hinc autem jure deducimus, substantias spirituales suis pariter proprietatibus gaudere. Quia, ubi nihil sequitur contra conceptum substantiæ spiritualis, de hac philosophandum est juxta experientiam rerum corporalium, quæ respectu spiritualium dici potest experientia mediata, cum invisibilia ex visibilibus cognoscantur. Sic asserimus, Angelum non posse simul esse in duplici loco adæquato, neque agere in distans, quin operetur per medium, & alia hujusmodi, argumento delumpto è rebus corporeis.

§ 5 2.: quia ignis v. g. non exigit proprietates accidentales eo præcisè, quod sit in tali specie, vel genere proximo: alioquin nulla alia substantia, specie vel genere diversa, proprietates exigeret. Non item eas exigit eo præcisè, quod substantia corporea sit, & ignobilior spiritu: ex hoc enim capite solum debet exigere proprietates ignobiliores, nempe corporeas: neque ulla ratio excogitari potest, cur potius materialis substantia corporeas proprietates debeat exposcere, quàm spiritualis incorporeas. Ignis ergo proprietates exigit, quia substantia creata est; ac proinde omnis substantia creata proprietates suas exigere debet. Si dicas, ab igne & alijs corporibus exigi accidentia, ut materiam disponant ad recipiendam formam substantialem; quæ ratio non militat in Angelo & animâ separatâ: facile impugnaberis. Tum quia materia prima, cum in nullo subiecto recipiatur, quantitatem radicat ut proprietatem sui. Tum quia corpus completum simplex, juxta plures possibile, proprijs accidentibus non caret. Tum quia, præter accidentia materiam præparantia, radicant corpora proprietates alias ex formâ jam existente resultantes, ut ignis lucem, aer & aqua diaphaneitatem, herbæ, liquores, lapides, & metalla virtutes varias, quæ esse accidentales, ex earum inten-

sione & remissione constat. Si rursus dicas, accidentia propria igni deberi titulo proportionis cum alijs effectibus: rursus impugnaberis. Quia substantia ignis non minorem cum suis effectibus proportionem habet, quàm substantia Angeli cum suis: non enim minus illorum perfectionem superat, vel adæquat.

§ 6 3.: quia omni substantiæ creatæ bonum est permanenter affici aliquo accidenti, quod ejus perfectionem referat, ac sapiat: nam ex terminis omni rei imperfectæ bonum est permanenter perfici juxta modum suæ naturæ. Aliunde est bonum naturaliter possibile cuivis substantiæ: quia neque est contrâ, nec supra naturam ejus: non contrâ; quia supponitur bonum ejus, seu aptum ad eam perficiendam: non supra; quia supponitur etiam ipsius naturam & genium sapere. Omnis igitur substantia creata innatè appetit accedens hujusmodi, cum appetitus innatus feratur in bonum conveniens, & naturaliter possibile. Tale autem accedens utique proprietas est. *Dices*, à nobis supponi quod probandum erat, nempe omnem creatam substantiam esse capacem talis accidentis. *Sed* verò non hoc supponimus, sed probamus ex eo, quod omnis creata substantia debet esse capax, immò naturaliter appetitiva boni, quod sit ipsi conveniens, & non superans conditionem ejus. At, inquis, probandum superest, quod non repugnet tale bonum. Verum hoc vix eget probatione. Nam quicumque designetur substantia, debet esse perfectibilis per aliquod accedens, ut patet vel ex ipso nomine *substantia*, quod à substantando accidentibus sumptum est. Concipiatur deinde accedens, quod ex se aptum sit permanenter perficere talem substantiam, & quod ejus naturam quodammodo sapiat, sicut calor naturam ignis. Sanè in accidenti sic concepto nulla prorsus apparet repugnantia, vel contradictio.

PP

Asi

57 4.: quia substantiæ spirituales deesse nequit prerogativa, seu præstantia virtutis activæ, quæ convenit substantiæ corporeæ, cum hinc maxime commendetur nobilitas substantiæ. Deesse autem, si substantia spiritualis proprietatem non radicaret, sicuti radicat corporea. *Prob.*: quia posse radicare proprietatem (radicatio ista fit per veram actionem, & exercitium virtutis propriæ, ut Adversarij non dubitant) est posse producere effectum aliquem cum solo Dei concursu generali, absque ullo comprincipio, vel adminiculo creato: ut enim materia radicat quantitatem, vel ignis calorem, aut lucem, nulla requiritur applicatio, nullum virtutis complementum, præter nudam existentiam substantiæ, & concursum Dei generalem. In hoc autem agendi modo quadam elucet specialis præstantia virtutis, & commendatio fecunditatis: nam creata virtus eo magis imitatur virtutem Divinam, quod paucioribus indiget adjunctis, seu quod magis sibi sufficit ad operandum, & ad perticiendum semet ipsam. At commendatio ista deest substantiæ spirituali nullam proprietatem radicantem: nam anima rationalis v. g., pro cæteris effectibus indiget comprincipio, vel applicatione superaddita; nimirum ad intelligendum indiget specie, ad volendum cognitione, ad motum localem volitione. Et generatim tota proprietates est, quæ nullo eget additamento ex parte substantiæ: unde provenit quod sit effectus permanentis, ac per se invariabilis: quia scilicet semper illi adest virtus proxima, & omnino applicata.

58 Denique, quidquid sit de substantiâ creatâ ut sic, animæ rationali non repugnat proprietates aliqua spirituales: ergo illi necessario conveniunt. *Consequentiâ* recta est: quia suppositâ existentia substantiæ, proprietates, si non repugnat, necessario datur, cum ex conceptu suo sit accidens debitum, &

naturaliter necessarium, minimèque indifferens ut possit adesse vel abesse citra subjecti corruptionem. *Antecedens* autem ex eo patet, quod proprietates ejusmodi non repugnant animæ rationali ex conceptu substantiæ in communi, ut est manifestum: nec item ex conceptu substantiæ talis; nam, si percurras prædicata omnia, quæ de anima rationali novimus, nullum invenies, quod hujusmodi proprietatem excludat. Nec dicas, proprietatem excludi, quia superflua esset, & otiosa. Nam præter infra dicenda, *contra* est, quod saltem proprietates illa utilis erit, ut rationalis anima statim à primo instanti explicet fecunditatem propriam formæ spiritualis: absurdum quippe apparet, quod anima hominis, cum sit omnium formarum perfectissima, sola inter cæteras omnes nullatenus valeat fecunditatem suam specificam productione aliquis effectus spiritualis exercere per primum septennium, quo differri solet usus rationis.

59 Jam verò *Minor* illa n. 54., quod scilicet proprietates assertæ debeant esse potentie adjuvantes animam ad vitales actus producendos, *probat* sic. Proprietates animæ rationalis non sunt actus, nec habitus, nec species, nec organa corporea tantum: non actus; quia hi supponunt statum connaturalem animæ, variabiles sunt, neque animam perpetuò comitantur: non habitus, nec species; quia variationem etiam admittunt, & non radicantur à solâ animæ substantiâ, nec ad ejus statum connaturalem pertinent, cum diu post primam animæ existentiam adveniant: non demum organa corporea tantum; quia, licet hæc ab anima exigantur pro statu unionis, tamen non sunt simpliciter proprietates animæ, quatenus rationalis, & spiritualis, cum neque illam perpetuò comitantur, nec spirituales ejus naturam referant. Proprietates igitur animæ ra-

tionalis sunt alia accidentia incorporea, quæ permanenter ab ipsâ radicantur, & sustentantur. At accidentia ista simul cum animâ influere debent in actus vitales: ergo sunt potentie, quas intendimus.

60 *Prob. Min. 1.*: quia talia accidentia, cum spiritualia sint, non præferunt improportionem cum actibus intelligendi, & amandi: aliunde ante hos actus præsupponi debent ex naturâ rei; prius enim substantia quævis proprietates radicat, quàm alios effectus operetur: actus etiam ipsi non nisi ad præsentiam talium accidentium producantur: nullum præterea sequitur incommodum ex eorum influxu partiali; nihil enim prohibet animam juvari accidentalibus comprincipiis, ut patet in speciebus, & habitibus. Debent igitur accidentia illa influere in actus vitales: nam ex ijs capitibus tribuimus rebus creatis influxum in varios effectus. 2.: quia proprietates rerum corporearum a natura conferuntur, non solius ornatus gratiâ, sed simul ut ad alios effectus substantiæ, saltem accidentales, active concurrant, ut patet in luce, calore, frigore, &c.: pariter ergo de proprietatibus spiritualis substantiæ discurrendum. Sane proprietates spirituales, eo quod sint perfectiores corporeis, non debent esse steriores, cum sterilitas imperfectionem arguat. Si autem non influunt in actus vitales, non apparet, cujus effectus fecundæ sint. 3.: quia dictæ proprietates aliquomodo referre debent, seu imitari naturam animæ quatenus rationalis, adedque quatenus intellectivæ, ac volitivæ: debent ergo aliquatenus participare virtutem activam intellectionis, ac volitionis.

61 Hucusque dicta probant in animâ hominis potentias inorganicas. Quibus concessis, nemo renuet admittere organicas, seu materiales, ab animâ distinctas, in homine, & quovis alio viventi. Sed præterea, quod

hujusmodi potentie organice admitti debeant, suadetur facile. Nam experientia constat, quod ad videndum v. g., præter speciem objecti, per se requiritur ex parte principij certa dispositio & temperies organi ocularis, & ita quidem, ut ejus dispositionis perfectio de formali se habeat ad perfectionem actus; eo enim melius videt homo, quod perfectius dispositum habet organum. Hæc autem dispositio non est mera conditio ad videndum, sed instrumentaria virtus simul cum animâ influens in visionem. Tum quia non prærequiritur titulo applicationis, cum possit objectum esse æqualiter applicatum oculis inæqualiter dispositis. Tum quia eodem jure posset species, aut habitus acquisitus, asserti pura conditio, contra communem doctrinam. Tum quia tali dispositioni (quæ non est pure modalis, sed aliquam importat qualitatem absolutam) non deest proportio ad influendum; nec ex capite materialitatis, cum visio quoque materialis sit; nec ex inferioritate perfectionis, cum species etiam sit actu visionis imperfectior; nec ex præsentia superioris causæ principaliter influentis, cum pariter habitus & species non influant nisi præsentem & influentem animâ; nec demum ex alio inconvenienti, quod inde sequatur, cum nullum appareat, saltem in qualitate speciali, de qua mox.

62 Perfectio, si res, quæ per se ac necessario præsupponitur semper ad effectum A., quæ debet esse ipsi præsentissima, quæ nullo ex capite improportionem ostendit ad influendum, & cujus perfectio mensura est perfectionis effectus: si res, inquam, hujusmodi non influit in effectum A., nulla erit regula physica generalis, quâ in rebus creatis discernatur influxus activus. Posito autem, organicam dispositionem influere in actum vitalem, debet illa vocari potentia; quia hoc nomine venit in præsentem virtus activa operationum vita-

lium, quæ ab habitu & specie distinguitur, & permanenter se tenet ex parte animæ, seu viventis. Unde colliges, potentias organicas accidentales consistere in ijs qualitibus, quæ organa corporis ultimo disponunt, ut anima unita vitaliter operetur. Si *queras*, an eæ qualitates distinctæ sint ab elementaribus? Videtur affirmandum: quia, ut materiam auctet anima, quatenus est forma mixta, & a fortiori quatenus nutritiva, & sensitiva, ultra temperamentum primarum qualitatum, requirit qualitates alias specificas; ut satis, opinor, efficaciter ostendimus in Synopli de Coel. & Elem. cap. 4. n. 5. & 6. His autem qualitibus (quæ vocari possunt *secundæ*, quia supponunt primas, non ut causas, sed ut condiciones) apertissime tribuetur munus & nomen potentiarum, nutritivæ, visivæ, &c.

63 Si rursus *queras*, an qualitates elementares, quæ insunt organis, influant etiam in actus vitales? Videtur negandum: si enim influerent, pariter influere deberent in omnes mictorum effectus, cum omnes ex parte eorum præsupponant temperamentum primarum qualitatum. At, hoc admisso, nimis extenditur virtus qualitatum istarum, siquidem ipsis tribuitur activitas universalis ad omnes sublunares effectus. Id quod videtur absurdum, & ab earum imperfectione alienum. Quare eadem ratione, quæ probatur improprio in materia primâ & in quantitate ad influendum partialiter in effectus formæ substantialis, probatur pariter in primis qualitibus relatu ad proprios mictorum effectus. Cum autem D. Thomas 1. p. q. 115. ar. 1. ad 5. ait, calorem esse instrumentum animæ ad generationem carnis; potest intelligi de instrumento purè dispositivo, vel etiam de instrumento remoto, seu remote juvante, quatenus calor cibum alterat, & concoquit. Generatim verò temperamentum primarum qualitatum

dici potest instrumentum adjuvans in genere dispositionis ad vitaliter operandum: quia materiam disponit, ut recipiat, ac retineat animam, & cum ipsa qualitates alias specificas.

64 Id ipsum dici poterit de spiritibus vitalibus, & animalibus, quos omnino necessarios esse ad opera vitæ materialis, consentiunt omnes, & experientia convincit. Verius tamen videtur, quod hi quoque spiritus activè concurrunt instrumentaliter ad actus materiales animæ: quia non apparet, quonam alio titulo requirantur. Quamquam non idè debent comprehendì nomine *potentia*, quod in præsentì sonat virtutem per se firmam, ac permanentem: spiritus enim crebrò fluunt, & passim dissipantur. Censentur autem spiritus isti (ut hoc semel dixerim) particulæ sanguinis defecatisissimi, subtilis admodum, ac mobiles: & alij quidam, in corde fabricati, deserviunt ad opera nutritivæ partis, dicuntur que *spiritus vitales*: alij verò puriores, in cerebro elaborati, sunt instrumenta sensationum, vocantur que *spiritus animales*.

65 Denique nostra de potentia animæ sententia confirmari potest auctoritate SS. Patrum; qui, cum sæpe distinguant, sæpe identificent potentias cum animâ, non aliter in concordiam redigi possunt, quam si dicantur incedere mediâ viâ, quâ nos incedimus; videlicet potentias quoad rectum identificando, & quoad obliquum distinguendo. Sic Augustinus lib. 10. de Trinit. cap. 11. expressè docet, memoriam, intelligentiam, & voluntatem, non esse tres vitas, tres mentes, aut tres substantias, sed unam vitam, unam mentem, & unam substantiam: similiaque docet alibi non semel. Et tamen idem Augustinus l. 6. de Trinit. c. 6. dicit, animam humanam deficere à simplicitate Divinâ propter multitudinem virtutum, & operationum: & l. 15. c. 7.

dicit, mentem distingui ab animâ: & serm. 3. de temp., *Aliud*, inquit, *est anima*, *aliud est ratio*, &c.. Bernardus etiam serm. 11. in Cantic., *In animâ*, inquit, *tria intueor*, *rationem*, *memoriam*, & *voluntatem*; & *hæc tria eandem esse animam*. Ipse tamen Bernardus De inter. domo cap. 7. cum dixisset, animam intelligere, vellet, & recordari, subjungit: *Non tamen tres animæ*, *sed una anima*, & *tres vires*.

66 Præterea Isidorus l. 11. Etymolog. c. 1. disertè docet, potentias ita adjunctas esse animæ, ut una res sint; & animam pro diversitate operationum diversa nomina fortiri. *Dum* (inquit) *vivificat corpus*, *anima est*: *dum scit*, *mens est*: *dum vult*, *animus est*: *dum recollit*, *memoria est*: *dum aliquid sentit*, *sensus est*. Ex adverso Damascenus Dialectic. cap. 5. potentias vitales collocat in prædicamento Qualitatis. Et Anselmus lib. de casu diabol. c. 8. dicit, potentias animæ, etsi non sint substantiæ, non tamen esse nihil. Sed apertissime nostram sententiam tradit idem Anselmus lib. de Concord. c. 29. (aliàs sub titulo, seu quæst. 3. post medium), ubi sic ait: *Anima habet in se quasdam vires*, *quibus utitur quasi instrumentis ad usus congruos*. *Est enim ratio in anima*, *quæ utitur quasi instrumento ad ratiocinandum*; & *voluntas*, *quæ utitur ad volendum*: *non enim est ratio & voluntas tota anima*, *sed unaqueque aliquid in anima*. Quasi diceret: Licet ratio & voluntas identificentur cum animâ, non tamen adæquatè: quia unaqueque aliquid superaddit, quo anima utitur velut instrumento.

67 Adde, quod frequenter SS. Patres mysterium Divinæ Trinitatis exponunt exemplo potentiarum animæ; quæ tres cum sint, intellectus, memoria, & voluntas, una tamen, & eadem anima sunt. At in hoc exemplo nulla erit proportio, nisi potentia par-

tim identificentur ratione unius animæ, partim distinguantur ratione accidentium, quæ simul important. Nam, si adæquatè identificantur cum animâ, nullatenus sunt tres in sensu reali, sed tria nomina ejusdem potentiæ. Si verò adæquatè distinguuntur, nullatenus sunt unum. Fateor, etiam in nostrâ sententia non omnimodam esse cum Trinitate Divinâ proportionem: est tamen aliqua; & in principiis Adversariorum omnino nulla. Proportio autem omnimoda in nullo exemplo reperiri potest.

CAP. IV.

ARGUMENTA CONTRARIA, ET solutiones.

68 **O**bjec. 1.: virtutes & entitates non sunt absque necessitate multiplicandæ: sed nulla est necessitas adstruendi potentias ab animâ distinctas; ergo. *Prob. Min. 1.*: quia possibilis est anima sine potentijs superadditis connaturaliter operans: nullo enim ex capite repugnans apparet. 2.: quia anima satis ex se proportionata est ad actus vitales producendos, cum totam eorum perfectionem eminenter contineat: ergo superflue sunt potentia distinctæ. 3.: quia, si anima se sola radicat potentias à nobis adstructas, non est cur non possit etiam se sola producere vitales actus. *Ad object. neg. Min. 2.*: & in 1. *prob.* neganda est talis animæ possibilitas, ut negandam supponit Exim. Doctor disp. 18. Met. l. 3. n. 16., & lib. 2. de Angel. c. 1., utque suadent argumenta, quibus ostendimus esse de conceptu omnis substantiæ creatæ proprietatibus perfici sibi cognatis, eaque proprietates influere debere in reliquos effectus ejusdem substantiæ, quibuscum improporcionem haud habent. Anima igitur, cui nulla proprietas, seu potentia naturaliter deberetur, contradictionem invol-

veret: simul enim esset & non esset natura sua perfectibilis per aliquod accidens proprium quarto modo. Addo, quidquid sit de alia anima, cui à primo instanti naturalis sit usus rationis, repugnare saltem animam ejusdem speciei cum nostrâ, quæ non radicit potentias spirituales; idque propter argumentum n. 58.

69 *Ad 2. prob.*: anima, licet totam actuum perfectionem eminenter contineat continentia nobilitatis, seu perfectionis entitativæ, quatenus ejus perfectio substantialis nobilior & superior est perfectione actuum; non ideo vitales actus eminenter continere debet continentia virtutis adæquatæ: non enim talis continentia inferitur ex æqualitate, vel superioritate perfectionis; aliter Sol solem, aut homo leonem generare posset. *Dicitur*: saltem ejusmodi continentia inferitur in re, quam aliunde constat verè influere in effectum æqualem, aut ignobiliorem. *Sed* ne id quidem. Nam, juxta sententiam valde probabilem, & pluribus Adversarijs gratam, in brutis anima femine generantis verè influit in animam fectus; quam tamen, licet perfectione adæquet, producere non valet sine concursu paterni seminis. Anima quodque rationalis, cum verè influat in intellectionem, quam perfectione superat, tamen illam producere nequit sine juvamine speciei impressæ. Si dicas, in animâ non contineri formalitatem representationis: rogo, cur eam non continet eminenter, sicut continet formalitatem amoris, & odij, licet anima non sit formaliter amor, nec odium? & sicut lux continet eminenter calorem, licet ipsa non sit formaliter calor? & sicut Causa prima continet eminenter formalitates specificas auri, Solis, leonis, &c., quamvis eas in se non habeat formaliter?

70 *Accedit experientia*: nam, si læsum sit organum, aut desit accur-

sus spirituum, non elicitur visio, nec auditio, nec odoratio, &c., quamvis adsit anima, & objectum sit applicatum: quo satis ostendi videri, animam non esse virtutem adæquatam ad actus vitales: ubi enim adest rota virtus, & applicatio, sequitur effectus. Quapropter, licet in Physicâ probabilius mihi visum fuerit, substantiam ita juvari ab accidentibus, ut tamen ex se adæquatè productiva sit alterius substantiæ; nunc tamen de animâ relatè ad actus vitales oppositum videtur probabilius, propter experientiam & exempla nuper allegata, necnon quia potentia dat simpliciter posse, in eo que differt ab habitu adquisito, qui tantum dat facile posse. Unde colliges, quod si anima divinitus privaretur potentijs, nullum vitalem actum elicere posset, nisi Deus aliunde suppleret concursum potentiarum. *Replic.*: virtus animæ cum ejus perfectione identificatur: sed perfectio animæ est intellectione superior: ergo & virtus. Frigida objectio; quæ pariter probat, virtutem animæ non indigere concursu speciei. Concedo, virtutem esse superiorem in eo tantum sensu, in quo perfectio superior est; videlicet superioritate, vi cujus utraque dicatur ens melius; non verò superioritate, vi cujus alterutra dici possit superabundans, aut sufficiens ad tribuendum esse intellectioni: non enim hæc superioritates ubique identificantur.

71 *Ad 3. prob.*: anima se solâ radicat potentias, quia hæc pertinent ad statum ejus connaturalem; quem statum unaquæque substantia se solâ sibi comparat. At vitales actus connaturalem statum animæ per se supponunt, nec ab eâ procedunt nisi ut convectitâ proprietatibus suis, nullo ex capite ineptis ad influendum: unde sufficiens fundamentum adest, ut censeantur à solâ animæ substantiâ procedere non posse. Sic materia prima se solâ

radicat quantitatem, non autem extensionem sine quantitate. Lapis etiam se solo producit gravitatem, non vero sine gravitate motum deorsum. Et intellectus se solo, vel cumphantissime producit speciem spirituales, cum tamen sine hac specie producere nequeat intellectionem. Nec refert, quod potentia dicatur, si placet, perfectiores actibus: adhuc enim actus ob specialem perfectionis indolem, quæ supponit statum animæ connaturalem, indigere poterunt pluribus principijs; ut patet exemplo extensionis, & motus deorsum.

72 *Objic.* 2.: quamvis anima proprietates habeat spirituales, non ideo sequitur, eas esse partialiter activas actuum vitalium: ergo non ideo sequitur eas esse potentias. *Prob. Antec.* 1.: quia nulla specialis formalitas actuum correspondet his proprietatibus. 2.: quia proprietas materiæ primæ, nempe quantitas, non est partialiter receptiva formæ substantialis: ergo nec proprietates animæ debent esse partialiter activæ operationum animæ. 3.: quia potest anima proprietatibus illis indigere, non ut virtutibus, sed ut conditionibus prævijs ad productionem actuum; quo modo intellectus indiget apprehensione ad judicandum, & præmissis ad conclusionem, ut etiam voluntas intentione finis ad electionem mediorum. *Resp. neg. Antec.*, cujus falsitas cap. præced. ostensa est.

73 *Ad 1. prob.*: correspondentia, seu similitudo formalitatum, pluraquam generica, non est necessaria in causis æquivocis: hæc quippe solum, debent electum continere, vel eminenter, si perfectiores sint, vel pure virtualiter, si æquales, aut imperfectiores. Sic Deus conat creaturas, v.g. solem, aut lapidem, cui non est similis, nisi in ratione generalissimâ entis, aut substantiæ. Sic etiam gravi-

tas continet motum, lux calorem, & sic de alijs. Accidit quidem interdum, ut causæ partialiter concurrentes, inter se quodammodo partiantur formalitates effectus, v.g. cum actus fidei producitur ab anima quæ vitalis, ab habitu infuso quæ supernaturalis, & à specie impressa quæ representatio est. At nec in hoc exemplo correspondentia formalitatum est pluraquam generica; nec ejusmodi partitio semper est necessaria, cum possit una causa continere pure virtualiter eandem formalitates effectus, quas altera continet formaliter, aut eminenter, ut patet in habitu adquisito, dum simul cum animâ concurrens ad actum, & in femine maris concurrente cum anima femine ad producendum in fetu bellinam animam. Vid. dicta in simili tract. 2. *Physic. d. 6, c. 3, n. 27. & seqq.* Quod igitur attinet ad correspondentiam, seu convenientiam in formalitatibus (suppositis alijs activitatis indicijs), fat est, quod proprietates animæ convenient cum actibus in ratione accidentis spirituales, spectantis ad perfectionem animæ quatenus intellectivæ, aut volitivæ; nec opus est eas asserere vitales, nisi ut quo per modum principij cooperantis animæ ad vivendum, ex dictis supra disp. 1. n. 37.

74 *Ad 2. neg. Consequ.*: quia quantitas, & quævis proprietas accidentalis, improporcionata est ad receptionem formæ substantialis, cum nequeat constitui unum per se. At in eo, quod accidentalis proprietas proportionem habeat cum effectibus accidentalibus, cujusmodi sunt actus animæ, nulla est difficultas. Hinc retorquetur probatio: nam quantitas apta est ad recipiendum alia accidentia materię: ergo & animæ proprietas ad producendum alia accidentia ejusdem animæ. Instatur etiam: quia probat, nullum accidens, adeoque neque speciem, aut habitum, cum animâ con-

currere posse ad actus vitales; sicut nulum accidens potest cum materia concurrere ad recipiendum formam substantialem.

75 *Ad 3.*: proprietatum activitas non ex eo præcisè a nobis probatur, quòd anima illis indigeat pro priori ad actus, sed ex hoc simul cum alijs indicijs cap. præced. enumeratis. In exemplis autem objectis probabiliter admitti potest activitas, præsertim præmissarum in conclusionem, & intentionis in electionem. Sed, licet negetur, disparitas in eo est, quòd si actui vitali conveniret activitas in alium actum ejusdem potentia, quilibet actus posset alium parere, v.g. visio visionem, auditio auditionem, discursus novam cognitionem, electio novum affectum, & hic novum alium, & sic in infinitum. At in activitate proprietatum animæ nulum incommodum hujusmodi. Ad alia quædam exempla disparitatem dedimus in Physicâ, ubi de activitate accidentis in substantiam.

76 *Objic. 3.*: substantiæ materiales, licet ab accidentibus juventur ad operationes transeuntes, non tamen ad immanentes: non enim ignis v.g., ut in se calorem producat, ab ullo juvatur accidenti. Cùm ergo vitales actus sint immanentes, poterunt sine aliorum accidentium concursu ab animâ produci. *Confirm.*: quia, si à proprietatibus corporum argueri licet; sicut calor ab igne separatus calorem producit, pariter accidentalis voluntas poterit amorem producere, si divinitus separaretur ab animâ; quod absurdum est. *Resp. neg. Antec.* indistinctè prolatum: nam motus lapidis in centrum, & extensio materiæ in loco, non producuntur à solâ substantiâ, licet sint effectus immanentes: quævis etiam materialis substantia medijs primis qualitibus producit in semetipsâ qualitates secundas, ut communiter dicitur. Quòd si loquaris de proprietatibus præcipuis, quæ prima-

riò constituunt statum substantiæ connaturallem, fateor eas à solâ substantiâ produci, ut proce datur in infinitum; sed idem dico de proprietatibus animæ. Vitales actus connaturallem statum animæ non constituunt, sed supponunt, quemadmodum actiones transeuntes corporalis substantiæ: quare his potius, quàm proprietatibus corporeis, comparandi sunt quoad indigentiam comprincipij accidentalis. Accedit, quòd anima, ut intellectiorem producat, indiget saltem concursu speciei; cùm tamen ignis nullius accidentis concursu indigeat ad productionem caloris proprii.

77 *Ad confirm. neg. sequel.*: & insto in quantitate, quæ à materiâ divinitus separata, ut in Eucharistiâ, non causat extensionem partium materiæ: ut etiam gravitas panis, licet ipsa se moveat, non producit in Eucharistiâ motum substantiæ proprium. Si dicas, extensionem, & motum substantiæ, utpote modos ejus, esse inseparabiles à substantiâ: dicam pariter, actum amoris vel esse modum animæ, vel saltem titulo actus per se immanentis, & intrinsecè vitalis, ita requirere influxum animæ, ut sine illo à nullâ virtute naturali produci queat, licet forsân possit à Deo supernaturaliter operante. Unde constat disparitas ad productionem caloris, quæ non est vitalis, nec per se immanens. Argumentum autem à proprietatibus corporeis rectè ducitur ad spirituales, quando nec ratio, nec experientia obstat; secus, si obstat, ut in sequela objectionis.

78 *Objic. 4.*: sola anima intelligit, amat, & se liberè determinat, non verò potentia accidentalis: ergo sola anima est intellectus, & voluntas. *Diff. Antec.*: sola anima, ita ut tò sola excludat aliud comprincipium intelligens, & amans, *conc.*: ita ut excludat aliud comprincipium efficiens intellectiorem, & amorem, *neg. Antec.*. Tum *diff. seq.*

sequ.: sola anima est intellectus (idem intellige de voluntate), sumpto intellectu pro subjecto formaliter intelligenti, *conc.*; sumpto pro virtute intellectiõnis activâ, quam ex se ac permanenter habet anima, *neg. Consequ.*; nam hæc virtus confurgit ex animâ & ex potentia superadditâ. Non omne principium concurreas ad actum intellectiõnis, aut amoris, debet per illum vivere, atque ad eò nec intelligere, vel amare, aut se liberè determinare, ut manifestum est in specie, & habitu: & alioquin tot forent principia liberè determinantia, quot sunt physicè coefficientia volitionem liberam, consequenter que nullum eorum verè liberum esset. Sola igitur anima intelligit &c., proprie, sive ut quod: quia, cùm intelligere sit vivere in actu secundo, illi tantum principio proprie convenit, quod est vivens in actu primo, seu vivum, & hoc principium est sola substantia, ut admo-
net D. Thomas 1. p. q. 18. art. 2.

79 Quare, dum nomen intellectus, aut potentia intellectiva sumitur pro principio intelligente, supponit pro solo intellectu substantiali, seu pro animâ tantum, ut ab omni accidenti distinctâ. Cæterum, dum nomen illud sumitur pro virtute activâ intellectiõnis, quæ animæ convenit intrinsecè, & independentè ab specie, & habitu, & ab omni comprincipio indebito, tunc significat complexum ex animâ & proprietate accidentalis; sic tamen, ut complexum hoc importet in recto seu principaliter animam, & in obliquo seu minus principaliter proprietatem. Atque hoc modo sumitur potentia intellectiva simpliciter, seu intellectus absolute dictus; qui, prout sic acceptus, verè dicitur intelligere; nam ad id sufficit, quòd intelligat secundum rectum, maxime cùm obliquum non se habeat de materiali, seu per accidens (sicuti se habet musica, cùm dicitur, *Musicus adiscat*), sed per se conducat ad exercitium

intelligendi per modum virtutis, licet non per modum subjecti. Sic verè dicitur, *Fidelis credit Deo revelanti*, ubi tò *fidelis* denotat concretum ex homine & habitu fidei: quia, licet hic habitus non credat ut quod, seu non gerat munus subjecti credentis, attamen per se confert ad credendum, per modum virtutis coefficientis actum fidei.

80 Porro intelligere (saltem modo conaturali) non solum significat recipere, sed etiam agere intellectiõnem: & quàmvis anima sub munere recipientis non importet potentiam accidentalem, bene tamen sub munere agentis; quod fat est, ut per illam potentiam constituatur anima in ratione simpliciter potentis intelligere, adeoque in ratione intellectus absolute dicti, qui utrumque munus importat. Ipsa verò potentia superaddita, seorsum accepta, non rectè vocabitur intellectus, aut potentia intellectiva, nisi cum addito, *accidentalis*, aut *instrumentalis*, expresso, vel subauditò.

81 *Dices*: illa potentia nullatenus est intellectiva, si nullatenus intelligit; sicut nullatenus est potentia calefactiva, quæ nullatenus calefacit. Insto in habitu fidei, qui, cùm ipse non credat, tamen est potentia creditiva, seu virtus credendi. Si reponas, habitum credere ut quo; mihi pariter dicere licebit, accidentalem potentiam intelligere ut quo; simile quippe in eâ verificativum habet locutio ista, videlicet munus virtutis habitantis animam, ut eliciat actum, quo intelligit; sicut habitus habilitat hominem, ut eliciat actum, quo credit. Exemplum autem objectum dispar est: quia, cùm calefacere nihil aliud sit, quàm agere calorem in subjecto aliquo, quidquid est calefactivum, seu activum caloris, idem agendo calefacit: at non quidquid est activum intellectiõnis, idem agendo intelligit, ut notum est in specie, & habitu.

28 *Dices iterum*: ergo species

impressa eodem jure vocabitur potentia intellectiva, seu intellectus; & habitus, potentia volitiva, seu voluntas, saltem cum addito. *Verum* hæc jam est altercatio de nomine. Nos tantum intendimus, ut anima, præter species, & habitus, facultates accidentales habeat innatas, quibus juvetur ad vitales actus producendos: quod si obtinuerimus, non multum curabimus de nomine *intellectus*, aut *voluntas*, tribuendam nè sit animæ tantum, an etiam accidentali facultati; vel an non potius, quam speciei, aut habitui. Quia tamen, ut jam non sinit diximus, communi usi non dicitur *potentia animæ*, nisi virtus illa, quam anima ex se naturaliter ac permanenter habet, independenter ab objecto (à quo provenit, vel cujus nomine ponitur species), & independenter ab actibus (per quos acquiritur habitus); idcirco neganda est *Consequentia*.

83 Ad finem observa 1., potentias superadditas, etiam spirituales, non videri perfectiores actibus; quia non continent formaliter, nec eminenter vitam intentionalem in actibus repletam: & certè potentia nutritiva accidentalis non est perfectior substantiali effecta nutritionis. Quamvis autem alię potentię perfectiores dicantur actibus suis, adhuc vocari poterunt *instrumentales* in sensu saltem latiore, quo instrumentarię dicuntur facultates alteri subordinatę, ac debitę, ut in gratiam, in utilitatem, & ad nutum ipsius operentur. Observa 2., cum dicitur, concursum potentię in actum supernaturalem suppleri non posse per auxilium extrinsecum, intelligendum id esse de concursu potentię substantialis, animę scilicet, quę necessariò concurrere debet a habitu, quo physicè vivit: concursus namque potentię accidentalis non est cur non possit suppleri divinitus per auxilium extrinsecum. Observa 3., nostrę sententię hæcenus propugnate, quatenus ad animum huma-

nam ut rationalem, sufficere quòd in animà detur aliqua proprietas spiritalis, quę partialiter activa sit. operationum animæ immaterialium. An autem ejusmodi proprietas debeat esse una, vel multiplex? & quotuplex? cap. sequenti resolvetur.

CAP. V.

PLURES ALIÆ QUÆSTIONES
circa potentias animæ deciduntur.

84 QUÆSTIONES in hoc & sequenti capite resolvendę procedunt in potentijs tantum accidentalibus, quas animæ substantiæ realiter superadditas agnovimus. *Queritur* 1., quot sint genera potentiarum? *Resp.* Aristoteles 2. de Anima 4. 27. enumerat quinque, videlicet vegetativum, sensitivum, locomotivum, appetitivum, & intellectivum. Cujus enumerationis ratio videri potest apud D. Thomam 1. p. q. 78. ar. 1. Sed adnotanda sunt sequentia. 1.: hæc divisio non est immediata: potuit enim fieri quadrimembris, complectendo sensitivum & intellectivum nomine *cognoscitivi*, sicut nomine *appetitivi* comprehenditur appetitus materialis, & spiritalis: potuit etiam, & satis commode, fieri trimembris, distribuendo potentias in classes tres, quę respondent animę secundum triplicem gradum, vegetativę, sensitivę, & intellectivę: quin & potuit immediatius fieri bitembris, nempe dividendo genus potentię in operativum vitę purę physicę, & operativum vitę intentionalis, vel etiam in activum vitę materialis, & activum vitę spiritalis.

85 2.: loco-motivum potest accipi pro sensitivo perfectioni, cui debetur motus progressivus; atque ita non est genus potentię à toto sensitivo distinctum, sed tantum ab imperfectiori, quòd vim se movendi non infert.

Vi-

Vide supra disp. 1. n. 35.. Sed in præfenti videtur denotare potentiam executivam motus localis: quę potentia non respicit operationem intrinsecè ac formaliter vitalem, sed præsuppositivè ac denominativè, juxta dicta de locali motu disp. 1. à n. 17. ad 22.: quibus adde nunc obiter auctoritatem Exim. Doctoris disp. 35. Met. sect. 3. n. 12., ubi, *localis motus*, inquit, *per se non est actio vitæ nisi quatenus procedit à cognitione & appetitu*. Adde quoque suffragium Collegij S. Th. Complut. lib. 2. de Anim. q. 1. n. 9., & latius n. 197., & sæpe alias. Benè tamen potentia loco-motiva numeratur inter potentias animæ: quia verè convenit animæ ut tali, sicut potentia coquendi cibum in stomacho, & formandi chylum, cujus operatio certè non est vitalis intrinsecè ac ratione sui.

86 3.: dicta divisio non est ultima, cum singula membra subdividantur in alia: nam potentia vegetativa subdividitur in nutritivam, augmentativam, & generativam: sensitiva in sensum internum, & externum, & uterque in ulteriora membra: loco-motiva, & appetitiva in spiritalium, & materialium: intellectiva quodque in memoriam, & intellectum, &c. 4.: nec divisio illa importat ex terminis membrorum inter se distinctionem plusquam formalem; sicuti non aliam ex terminis importat divisio animæ in vegetativam, sensitivam, & rationalem. An autem admittenda sit, & unde sumenda realis distinctio potentiarum inter se, resolvetur cap. sequ.

87 *Quer.* 2., quænam sint causę potentiarum? *Resp.* Causam formalem non habent potentię, cum ipsę sint formę. De causis activę, finali, & materiali, seu receptivę, sic ait D. Thomas 1. p. q. 77. art. 6. ad 2.: *Essentia animæ est causa omnium potentiarum sicut finis, & sicut principium activum, quarumdam autem sicut suscepti-*

vum. Verissimè quidem. Nam inprimis accidentia sunt propter subjectum ut finem, seu propter substantiam, cujus sunt propria; ut ibidem docet D. Thomas in corp., & notum est: quòd tamen non prohibet, potentias etiam esse propter actus, ut postea dicemus. Deinde, quòd potentię activę profuant ab animæ, docet ex professo D. Thomas cit. art. 6., probatque latè & nervosè P. Suar. lib. 2. de An. c. 3., ostendens, emanationem potentiarum esse veram animæ actionem ab ipsius productione distinctam, & explicans quo sensu proprietates dicantur esse à generante. Vide quę de proprietatibus generatim diximus in *Physicâ* tr. 2. d. 6. c. 4.. An autem aliquę potentię materiales in primo instanti producantur immediatè à generante, licet deinde conserventur ab animæ, dicitur mox. Postremò, quòd anima sit subjectum, seu causa passiva quarumdam potentiarum, extra dubium est: nam potentię spirituales in subjecto corporeo recipi non possunt.

88 Dubium tamen superest, in quo subjecto recipiantur potentię materiales. D. Thomas cit. q. 77. ar. 5. dicit, eas recipi in toto conjuncto ex animæ & corpore. P. Suar. cit. cap. 3. n. 3. tenet, eas immediatè recipi in solâ materiâ mediâ quantitate (quemadmodum de alijs accidentibus diximus disp. 2. de Gener. cap. 5. & 6.), dici tamen posse, quòd in toto conjuncto recipiuntur, quatenus totum præsupponunt, nec nisi in materiâ jam animatâ subjectantur. Mihi, quòd non immediatè inhæreant animæ, etiam ut subjecto partiali, videtur probabilius: tum paritate aliorum accidentium materialium: tum quia spirituales animam immediatè attrahit ab accidenti corporeo, non est asserendum sine urgenti necessitate; qualis in præfenti non adest. Quòd enim ab his potentijs magis propriè, quàm à spiritalibus, co-

tum conjunctum reddatur potens operari, solum probat, eas esse proprietates, non tam animæ, quam totius compositi, ipsumque magis proprie denominare; quia per se requirunt unionem animæ cum corpore, sine qua nec ab animâ radicari, nec in materiâ conservari possunt. Et fortasè non aliud intendit D. Thomas, dum hoc argumento utitur.

89. *Quær. 3.*, utrum sit ordo inter potentias ejusdem animæ, præsertim rationalis? *Resp.* Certum est, inter potentias diversorum graduum, in eadem animâ concurrentium, subordinationem aliquam inveniri. Nam vegetativæ subserviunt sensitivis, quarum organa perficiunt, & conservant; sensitivæ autem rationalibus, quibus ministrant species objectorum. Ipsæ quoque famulantes potentie à superioribus diriguntur invicem, & proteguntur. Dubium tamen est de ordine durationis, perfectionis, & causalitatis actus. Dico 1.: anima rationalis in primo instanti, quo creatur, & animat, potentias omnes spirituales in se radicat, & in corpore vegetativas habet; ac proinde inter has potentias nullus est ordo durationis. De spiritualibus certa res est, cum illæ sint proprietates animæ secundum se, neque ulla sit ratio cur una prius tempore, quam alia, radicaretur. De vegetativis ex eo patet, quod anima non informat corpus nisi dispositum ad vivendum, saltem per actum vegetandi. Potentiæ tamen istæ, ut opinor, non efficiuntur ab animâ in primo instanti, sed supponuntur pro signo priori productæ à generante; quia gerunt munus ultimæ dispositionis ad animam, ut jam tetigi supra cap. 3.. Idem puto de potentia tactiva, seu de sensu tactus, qui pariter necessarius videtur ex parte corporis in primo instanti animationis. Post primum verò imitans potentie istæ radicantur ab animâ per modum conservantis; ut alibi

diximus de proprietatibus ignis, quæ sunt ultima dispositio ad formam.

90. Cæterum aliæ potentie sensitivæ non radicanur in primo animationis instanti, ac proinde subsequuntur prædictas ordine durationis. Ratio est: quia non radicanur donec organum cujusque dispositum sit figurâ & temperamento debito ad operandum, cum vel in hac organicâ dispositione consistant, vel eam præsupponant. At, quod organa visus, auditus, &c., licet jam aliquatenus delineata in minimo naturali, nondum debitam figuram & temperiem habeant in primâ animatione, certum videtur. Nec obstat quod ex potentiæ dicantur proprietates compositi sensitivi. Non enim tales sunt in sensu strictissimo, quasi spectantes ad statum ejus connaturalem pro omni tempore: sed in sensu latiore, quatenus compositio debita sunt post tempus aliquod, ac deinde ipsum perpetuo comitantur per se loquendo. Si forte hinc inferas, earum productionem esse vitalem, nihil incommodi.

91. Dico 2.: datur etiam perfectionis ordo inter potentias, ita ut rationales perfectiores sint sensitivis, & hæ vegetativis. Sic sentiunt omnes, aut supponunt, ut lumine naturæ notum. *Objic.*: potentia vegetativa producit terminum substantialem; sensitiva verò, & intellectiva, non nisi accidentalem: ergo illa cenferi debet perfectior. *Resp.* Siquid valet objectio, probabit pariter, Angelum esse imperfectiorem igne, vel arbore, & humanam animam ut rationalem, ignobiliorem esse animâ bruti, & ut sensitivam, animâ plantæ. Quare neganda est *Consequ.*: quia perfectio potentie non tam est pensanda ex entitativa perfectione, quam ex modo vitalitatis in actu resplendentis; quæ, si magis imitetur vitam Dei essentialem, requirit potentiam nobiliorem. Major autem est imitatio vite Divinæ in actu sentien-

tiendi, quam vegetandi, titulo vite intentionalis, & multò major in actu intelligendi. Sic majore virtute opus est ad creationem accidentis, quam ad educationem substantiæ; quia modus agendi est nobilior.

92. Dico 3.: verius videtur, non esse inter potentias ordinem causalitatis activæ proprie talis. Ratio esse potest: quia naturalis activitas cujusque potentie circumscribitur, juxta communem philosophiam, ad certam rationem formalem *sub qua*, seu ad certam lineam actuum vitalium: extra quam lineam omnino esset actio, quæ una potentia produceret aliam, v. g. intellectiva volitivam. Præterea, si potentie superiores influerent in inferiores, videlicet intellectivæ in sensitivas, & istæ in vegetativas, ut velle videtur D. Thomas cit. q. 77. ar. 7.: sequeretur quod anima hominis aliter & minus influeret in suas potentias sensitivas, quam anima belluina in suas; ut etiam belluina minus & aliter, quam anima plantæ, in vegetativas; siquidem anima inferior non indigeret alterius potentie juvamine, sicut superior. Hoc autem apparet absurdum. Admittendum tamen, quod una potentia resulet pro priori ad aliam, sitque prævia conditio ut altera emanet ab animæ substantiâ; quemadmodum de substantiâ relate ad alios effectus dici solet: quæ prioritas reducitur ad genus causæ activæ, sicut prioritas dispositionis ex parte subjecti reducitur ad genus causæ materialis. Hoc sensu explicari potest D. Thomas: & similiter intelligendum, quod passim dicitur, ex proprietatibus ejusdem essentie unam mediante aliâ radicari. Sic autem potentia intellectiva prior est volitiva, & utraque in homine reliquis potentiis, quas inter vegetativæ præcedunt sensitivas, ut ex dictis colligitur.

93. *Quær. 4.*, sint ne potentie capaces intensionis, & remissionis?

De potentiis spiritualibus communiter negatur: quia nec habent contrarium, nec nisi ab anima semper eadem & presentissima proficiunt & conservantur, nec indicium præbent variationis hujusmodi. De materialibus affirmandum videtur: quia passim experimur debilitari potentias hæc, v. g. visivam, & nutritivam. Habent etiam contrarium saltem mediâtè, ratione scilicet temperamenti, quod pro dispositione postulant ex parte subjecti: quæ ratione possunt destrui, permanente animâ. *Quær. 5.*, an potentie sint ab animâ separabiles? *Resp. 1.*: possunt omnes divinitus separari, seu existere separatæ ab animâ: quia nulla in hoc repugnantia, ut supra cap. 1. vidimus. Non tamen possent sine animâ producere actum vitalem, cum ex se non habeant virtutem adæquatam. *Resp. 2.*: potentie spirituales non possunt naturaliter ab animâ separari, nec eâ permanente deficere: quia sunt animæ proprietates, à contrario immunes, quibus nec radix, nec subjectum deesse potest. Materiales etiam nequeunt naturaliter existere sine animâ, tum ex defectu radicis, tum ex defectu finis, videlicet operationis: possunt tamen omnes deficere, manente animâ rationali, ut accidit in morte hominis; quia sunt proprietates compositi, & quia radix abscedit. Manente verò animâ materiali, & rationali unita corpori, possunt deficere sine miraculo, non sine violentiâ, plures earum, præsertim quæ ad sensus pertinent externos, ut experientia monstrat: non tamen omnes; quia, nisi duret nutritiva saltem in gradu remisso, sequetur mors.

De potentia receptiva operationum vitalium, præsertim sensationum.

94. *Quær. 6.*, utrum accidentales potentie recipiant actus vitales? *Negative respondeo ex dictis n. 78.*: quia

tales potentia non proprie vivunt in actu secundo: viverent autem, si non solum agerent, sed etiam reciperent actus vitales. Quare, quantum ad modum concurrenti, perinde se habent, ac habitus, & species impressae; licet peculiariter titulo vocentur potentia, intellectiva, volitiva, &c.. Relege dicta n. 80. & seqq. Nihil tamen prohibet, potentias accidentales receptivas esse specierum, & habituum. Porro potentia recipiens actus vitales est sola substantia: & spirituales quidem in homine sola anima recipit, minimè verò corpus, ut omnes consentiunt: de materialibus, nominatim de sensationibus humanis, contentio est inter Authores, in qua substantia recipiantur. Nam alij volunt in solâ materia recipi: alij (siqui sunt), in solâ animâ: plerique nostrum, in toto conjuncto, sive in animâ simul & materia; quod etiam tenent communiter Thomistæ, quos citat & sequitur Collegium S. Th. l. 2. de Anim. q. 3. ar. 4. loquendo de potentijs materialibus, atque etiam de sensationibus in sententiâ negante potentias ab animâ distinctas. Tertia hæc opinio, quam veram puto, vix indiget probatione, quâ parte dicit, sensationem in materiâ recipi, & sustentari: cum enim sensatio sit materialis, naturâ suâ debet intrinsecè adhærere materiæ, ex dictis disp. 2. n. 12. & seqq.: non est autem cur sic adhæreat, nisi titulo educationis ex materiâ ut subjecto præsupposito.

95 Difficilius probatur, sensationem etiam in animâ recipi. Aliqui ex eo probant, quòd anima verè sentit, adedque vivit per sensationem: vivere autem est operari immanenter, idest, agere simul & recipere operationem. Sed reponunt Contrarij, non animam, sed compositum, seu totam hominem, propriè sentire; quod expressè docuit Aristoteles lib. 2. de somn. & vigil. c. 1. Hoc agrè impugnabitur, cum pertineat ad modum loquendi:

quamquam durè negabitur, animam in corpore & per corpus verè imaginari, videre, &c.; & contra D. Augustinum, qui l. 12. de Genes. ad litt. c. 19. & 20. dicit, animam sentire per corpus. Probant alij: quia, ut sensatio sit vitalis homini, non sufficit quòd ab unâ suppositi parte oriatur, ab aliâ recipiatur: idcirco enim non est formaliter vitalis Christo Domino productio gratiæ habitualis à Verbo in humanitate, quamvis & Verbum & humanitas pertineant ad constitutionem Christi. Hæc tamen probatio rejicienda est nobis, ut qui supra disp. 1. n. 13. contrarium diximus cum P. Suar., dummodò actio sit supposito immanens secundum speciem; & ibidem n. 39. inde intulimus, formationem sanguinis & feminis esse vitalem supposito. Immodò nutritio, seu actio nutritiva, cum sine dubio sit vitalis, fortè non alio sensu est immanens supposito viventi. Productio autem gratiæ (supponitur actio à Deo distincta), licet sit immanens Christo, ideò non est formaliter vitalis, quia talem immanentiam non habet per se, nec ex suâ specie, cum non supponat per se unionem hypostaticam.

69 Melius ergo probatur receptio sensationis in animâ: quia imaginatio, seu sensatio interna, debet in animâ recipi: ergo & omnis alia sensatio, cum argumenta contraria vel in nullâ, vel in omni militent. *Prob. Antec.*: quia interna sensatio animam illuminat & applicat ad eliciendum materiale actum appetitûs, ipsi scilicet repræsentando bonitatem objecti, atque ita intentionaliter movendo, & alliciendo: sed hæc munera nequit præstare sensatio, nisi in genere causæ formalis, immediatè afficiendo animam ipsam; ut constat ex dictis cap. 1. circa intellectionem, quæ similiter illuminat, & allicit ad actum voluntatis: ergo sensatio interna debet animam informare, seu in eâ recipi. *Dices*: sicut appetitûs

materiali non appetit animam, sed homo, ita non anima, sed homo illum nari debet ad appetitum. Sed *contra*: quidquid sit, ad animam denominatur appetens, non est dubium quin ipsa, non materia, eliciat actum appetitûs: ergo ipsa debet excitari, moveri, & illuminari ad eliciendum: frustra quippe erit excitatio, & modo intentionalis ad appetendum, si non immutat illud principium, ad quod spectat elicere actum appetitûs: erit musica, vel clamor ad surdum.

97 *Dices* iterum cum P. Oviedo, hinc solum probari, quòd sensatio uniatur animæ tamquam subjecto informationis, non verò quòd educatur ex animâ passivè causante, ipsique ut subjecto sustentationis inhæreat. *Fateor*, non aliud ex terminis convinci probatione datâ. *Fateor* etiam, non repugnare generatim, quòd accidens, ab uno subjecto passivè causarum simul alij subjecto puræ informationis uniatur: nam simile quid admittimus disp. 2. de Gener. n. 78. Caterum in præsentia, admittam unionem sensationis ad animam: ut ad subjectum informabile, non est cur negetur euidem passivo, & inhærenti, vel sustentatio in eadem anima. Nam passio supra unionem solum addit dependentiam formæ in fieri & conservari à subjecto præsupposito: sensatio autem ex vi propriæ educationis nec fieri, nec conservari potest (& quidem essentialiter juxta Oviedo); quin habeat animam pro subjecto præsupposito, idest, per aliam actionem productam. Certè, si anima rationalis hoc modo penderet à materiâ, hanc nemo negaret esse illius subjectum, non purè informabile, sed sustentativum. *Urgetur* sensatio producta per actionem essentialiter affixam animæ ut subjecto præsupposito: ergo educitur ex animâ. *Consequentiâ* patet ex conceptu educationis alibi explicato. *Prob. Antec.*: quia sensatio, (sicut & intellectio) in sententiâ P. Oviedo essen-

tialiter est productio sui ab animâ; & simul, juxta eundem Authorem, per se ipsam essentialiter unicitur animæ præsuppositæ, utique tamquam forma subiecto.

98 *Objic.* 1.: materia non denominatur sentiens: ergo non recipit sensationem. *Insto*: materia non denominatur generans: ergo non recipit generationem. Negabis *Consequ.*; quia, ut materia generationem recipiat, sat est quòd ab eâ participet aliquam denominationem, seu effectum formalem (videlicet denominationem *patientis*, seu *passivè juvantis ad generandum*), licet non participet omnem ab illâ præstabilem, nominatim denominationem *generantis*, quæ respectum importat ad principium activum. Eodem jure *nego Consequ.* objectionis: quia sensatio est forma respectiva, plures continens denominationes, non unâ subjecto tribuendas; & sat est quòd materiæ, in qua recipitur, tribuat aliquam. Continet scilicet denominationem *cogniti*, vel *sensæ percepti*, tribuendam soli objecto denominationem *sentientis* (quæ respectum imbibit ad principium activum simul & passivum); tribuendam animæ, vel compositio; & denominationem *sensificatæ*, vel *passivè juvantis ad sentiendum*, tribuendam soli materiæ. Si quæras, quid significet materia *sensificatæ*? Idem significat, ac *accidentaliter vivificatæ* in ordine sensitivo, quâ ratione per animam bruti redditur materia *substantialiter vivificatæ* in eodem ordine.

99 *Objic.* 2.: sensatio est materialis: ergo recipi nequit in animâ spirituali. *Prob. Consequ.* 1. ex vulgatâ paræmiâ, *Quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur.* 2. quia, cum actus materialis sit divisibilis, & extensus, animam redderet divisibilem, & extensam: 3. quia actus spiritualis recipi nequit in materiâ, etiam ut in subjecto partiali: ergo nec è converso &c.. 4. paritate cæterorum accidentium mate-

rialium, quæ in solâ materiâ recipiuntur mediâ quantitate, ne potentijs quidem exceptis. Et *arguetur*: quia si anima redditur potens videre per potentiam visivam in solâ materiâ receptam, cur non reddatur videns per visionem receptam in materiâ tantum? 5. : quia poterit alioquin sensio in animâ separata recipi: unde anima sentire poterit sine corpore. 6. ex *Oviedo*: quia, si anima est subjectum sensationis partialis, non est cur nequeat esse subjectum adæquatum; non quidem ex imbecillitate, seu ex defectu perfectionis, ut patet; non item ex improportione, vel indecentiâ, quia hæc jam victa supponitur in munere subjecti partialis.

100 *Ad object. neg. Consequ.*, si sermo sit de animâ ut subjecto partiali: quæ tamen locutio (ut hoc tyrones monent) non denotat, partem sensationis in materiâ, & partem aliam in animâ recipi, sed totam sensationem recipi in singulis ut in subjectis, quorum neutrum se solo sufficit ad eam sustentandam, seu passivè causandam, idèque totam in animâ recipi totalitate effectûs, non totalitate causæ passivæ; quo etiam modo tota sensio efficitur à potentiâ, & tota simul à specie objecti, ut à causis partialibus. *Ad 1. prob.:* paræmia illa, crudè sumpta, probat, non posse accidens in substantiâ recipi, nec formam supernaturalem in subjecto naturali, nec actum vitalem in subjecto non vitali, ac proinde nec sensationem in materiâ. Intelligenda igitur de receptione connaturali, quæ debet importare denominationem, seu perfectionem aliquam, congruentem genio subjecti; ita scilicet, ut nullum subjectum sit connaturaliter receptivum formæ, à quâ non possit aliquomodo perfici ac denominari juxta naturam suam. Sic autem sensatio, tametsi materialis, recipitur ad modum animæ spiritualis; quia, cum hæc naturâ suâ sit sensitiva, denominatur ac perficitur

in esse talis per illum actum.

101 *Ad 2. nego sequelam:* quia non debet forma præstare subjecto denominationes omnes, quas continet sibi; alioquin gratia redderet animam accidentalem, supernaturalem, intentam, & divisibilem, seu gradualiter compositam. Solùm ergo præstare debet eas, quarum forma ipsa est ratio formalis; quo modo gratia est ratio formalis sanctificandi, lux illuminandi, anima vivificandi, extensio extendendi: & eas quidem (si forma plures continet) non omnes, sed aliquam tantum, indoli subjecti congruentem; ut cernitur in sensatione ipsâ respectu materiæ. At sensio non est ratio formalis extendendi, nec habendi partes integrales, cum non sit extensio, nec divisibilitas in abstracto: & quamvis esset, non idèo tales denominationes incongruas animæ præstaret, sed congruentem aliam, nempe *sensientis*. Porro, ut sensio probetur absolutè divisibilis, & extensa, sufficit quòd per se inhæreat materiæ ut subjecto partiali, sicut ex eodem capite probatur absolutè materialis, ut mox dicam. Illæ tamen sensationis partes, quæ materiæ coextenduntur, receptæ in animâ indivisibili non faciunt intentionem: tum quia non sunt heterogenæ: tum quia non recipiuntur in animâ, nisi ut unita materiæ extensæ, atque ad eò prout existente in loco divisibili, seu in multis locis partialibus: unde provenit, quòd partes illæ, prout receptæ in animâ, non penetrentur inter se; quia non uniantur animæ in eodem loco; sicut inter se non penetrantur caput & pedes, licet uniantur eidem animæ indivisibili.

102 *Ad 3. neg. Consequ.:* quia actus accidentalis, in materiâ ut subjecto partiali receptus, verè ab illâ pendet: unde nequit esse spiritualis; quia spiritualitas explicatur negativè per independentiam à materiâ, proindeque dependentiam excludit omni ex capite.

Con-

Contra verò materialitas explicatur positivè per dependentiam à materiâ, quæ dependentia verificatur, si actus verè in materiâ recipitur ut in subjecto partiali, licet simul in spiritu recipiatur; jam enim non in solidum spectat ad spiritum. Vide supra disp. 2. n. 3. Sic, licet substantia spiritualis, & incorruptibilis, constitui nequeat ex parte corporea, & corruptibili; substantia tamen corruptibilis, & corporea, qualis est homo, constitui potest ex parte incorruptibili, & spirituali.

103 *Ad 4. neganda est paritas:* quia probationes adductæ non militat in cæteris accidentibus, nec in potentijs organicis, cum per eas anima non vivat propriè ac formaliter, nec intentionaliter excitetur, aut illuminetur ad operandum. Ut autem per eas anima reddatur potens, tamquam per virtutes complentes & expedites ejus potentiam substantialem, non requiritur receptio, nec unio immediata. Nam omnis causâ secunda redditur potens per Omnipotentiam decreto Dei applicatam: unus equus per adjunctum alterum fit potens ad trahendum currum, & unus homo per alterum ad elevandum pondus, cui solus est impar: materia redditur proxime potens recipere formam ignis per calorem mediâ quantitate unitum: & cum partes ignis integrales per modum unius agunt, unaquæque redditur potens agere, non solum per immediatam, sed per alias mediate unitas. Sufficit ergo, quòd potentie illæ sint localiter præsentem animæ, ipsique unitæ mediâ materiâ. At, ut anima intentionaliter excitetur, & à bonitate objecti præcognitâ moveatur ad appetendum, necessaria est immediata unio sensationis: nemo enim allicitur à bonitate, quam immediate non percipit. *Dices:* ergo etiam potentia accidentalis debet recipere sensationem, ut moveatur ad elicien-

dum actum appetitûs. *Neg. Consequ.*, vel *suppositum*, nempe quòd talis potentia debeat intentionaliter moveri: sufficit enim, quòd alliciat & invitetur potentia substantialis, cui cæteræ virtutes famulaatur, & ex se determinatæ sunt, ut ea operante cooperentur. Sic ad eliciendum amorem non invitatur habitus, sed voluntas.

104 *Ad 5.:* non potest id contingere naturaliter; quia sensio naturâ suâ postulat inhæretere materiæ, & unionem ejus cum animâ præsupponit: nec item divinitus, si sensio secum identificet educationem & passionem sui; sic enim erit essentialiter inseparabilis à corpore animato. Si tamen sensio consistat in qualitate absolutâ, & in præstando formalem effectum *sensientis* non constituatur per educationem ex subjecto connaturali, concedit sequelam P. Quiròs hic disp. 82. c. 5., plures allegans. *Ad 6.:* Vera ratio, cur anima nequit esse subjectum sensationis adæquatum, est imperfectio, non animæ, sed sensationis; quæ, cum sit materialis, necessariò petit à subjecto materiali pendere: quòd quidem obtinet, si anima sit subjectum ejus partialis, non si totale. Si quæras, unde consistet, sensationem esse materialem, si potest in animâ spirituali recipi? *Resp.*, hoc aliunde supponendum, ex eo videlicet, quòd experiamur, actus imaginandi, videandi, audiendi, &c., necessariò pendere à dispositione organi corporei, simulque nunquam attingere objectum nisi corporeum, atque ejusdem generis esse cum actibus beluinis.

105 Denique nota 1., ex eo, quòd materia sit subjectum adæquatum animæ humanæ (purè informabile, non sustentativum), non benè colligi, quòd etiam sensationis: anima quippe est actus solius materiæ; sensatio verò est actus informativus etiam animæ, quam debet immediate afficere, ut ostendi-

Rr mus.

mus. 2., animam non propriè vivere per actionem nutriendi, quâ ultimè convertit alimentum in substantiam aliti; quia hæc actio in solâ materiâ recipi videtur. Solum ergo compositum aut suppositum est, quod tali actione propriè vivit, ac se nutrit. Et certè in homine rationalis anima non se nutrit; licet propriè dicatur anima nutritiva, quia est in homine primum principium intrinsecum nutritionis activam, seu quia est actus primus corporis organici potentis se nutrire. 3., sensationes brutorum recipi quòque, non solam in animâ (in qua militat eadem ratio n. 96.), sed etiam in materiâ; quamvis alij contrarium supponant. Ratio est: quia sola rationalis anima, utpotè forma subsistens independentè à corpore, operationes habet sibi proprias, nempe spirituales, quæ à materiâ passivè non pendunt: de cæteris formis regula generalis est, quòd ad motus compositi proprios societatem habent cum materiâ in munere naturæ (prout natura definitur *principium motus & quietis* &c.), ita ut ad motum concurrat forma ut principium activum, materia ut passivum. Nec videtur dubium, quin sensatio bruti non minùs sit propria totius conjuncti, & non minùs propriè causetur à toto conjuncto, quam humana sensatio.

CAP. VI.

DE DISTINCTIONE, ET SPECIFICATIONE potentiarum.

106 **C**OMMUNIS doctrina est, potentias distingui & specificari per actus & objecta, per actus immediatè, per objecta mediate, quatenus per ea immediatè specificantur actus: sic, inquam, specificantur, non tamquam per aliquid intrinsecum (nam distinctivam & specificativam intrinsecam cuiusque potentie

est ejusdem entitas & specifica differentia, quæ certè non consistit in actibus & objectis); sed tamquam per terminos extrinsecos, vel distinctos, quibuscum potentie cooperationem, seu proportionem intrinsecam habere debent, pro eorum diversitate diversam quemadmodum artis instrumenta diversificantur inter se per usus & opera, ad quæ destinantur: hinc enim formaliter differt malleus à terra, penicillus à forcipe, &c.: immò sæpe etiam per materiam, circa quam; diversa quippe instrumenta requiruntur ad statum formandam ex ere, & ex ligno. Hoc sensu verissimè dicitur, quòd potentie sumunt speciem ab actibus & objectis, id est, quòd earum essentialis perfectio talis esse debet, qualis requiritur ad producendum illos actus, & attingendum objecta illa, quæ unicuique præ alterâ correspondent; ac proinde quòd diversa esse debet in ijs potentijs, quæ diversos actus, diversaque objecta respiciunt: pro eodem quippe accipitur *specificari*, ac *diversificari*, etiam genericè. Quæ de causâ, necnon quia nobis notior est diversitas objectorum & actuum, ex istorum indole diversa taxamus indolem potentiarum. Exemplum obvium est in potentijs visivâ & auditivâ, inter se collatis. Cæterum hæc veritas, sub his terminis clara, dum magis evolvitur, non parum confundi, & obscurari solet à multis.

107 **D**ico 1.: realis distinctio potentiarum (quæ scilicet potentias facit esse realiter plures, præcendendo à diversitate specifica, vel purè numerica) non satis definitur, nec probatur ex diversitate actuum, nec objectorum, si non aliud accedat admodum. Sic tenet expressè P. Suar. l. 1. de Anim. c. 2. n. 19.: nec alia videtur esse mens Aristotelis, & D. Thomæ, qui, dum aiunt, potentias distingui per actus & objecta, loquuntur de distinctione forma-

mali, seu specifica, supponentes aliunde notam distinctionem realem, quæ materialis, & numerica, vel entitativa, vocari solet: quemadmodum qui tenent partes animæ bruti reddi heterogeneas, seu specie dissimiles, ex diversitate accidentium & operationum, supponunt aliunde probatum, animam bruti non esse indivisibilem, sed constare partibus realiter distinctis; quod quidem, nisi aliunde notum esset, frustra probaretur ex diversitate organorum & actuum, ut patet in animâ rationali. Et hinc ratio redditur assertio- nis nostræ (cui dissentire videntur plures Thomistæ, saltem in modo loquendi): nam, sicut rationalis anima, realiter una, sufficit in homine ad totam varietatem actuum vitalium, & objectorum, cur non etiam sufficiet, quantum est ex capite varietatis istius, accidentalis potentia realiter una? vel saltem duplex (ut ita qualibet sit minùs universalis in operando, quam anima), altera ad actus omnes spirituales, altera ad materiales omnes?

108 **D**ices, disparitatem esse; quia potentia specificatur ab actibus & objectis, non verò anima. Sed quærorursum, cur non poterit potentia realiter una specificari à totâ collectione actuum spiritualium, & objectorum ipsi respondentium? vel, quod in idem recidit, ab aliquâ ratione communi omnibus ijs actibus, aut objectis? Sanè potentie non specificantur ab actibus utcumque diversis: nam ab eadem potentia diversè admodum oriuntur actus; v. g. ab eodem intellectu scientia, opinio, & error; & ab eadem voluntate amor, & odium; & sub quolibet ex his generibus innumeræ species actuum. Idem accidit in objectis: nam unus intellectus respicit objecta omnium Scientiarum, utique diversissima, respicit substantiam & accidens, ens corporeum & incorporeum, & omne genus entium: nec minor est unius vo-

luntatis extensio. Solum ergo specificatur potentia quæque ab eâ ratione communi, in qua conveniunt omnes & soli actus, à tali potentia producibiles; vel ab eâ ratione formali, in qua conveniunt omnia objecta, quæ ipsa respicit per totam collectionem actuum. Hæc de causa dicitur intellectus specificari ex parte actuum à communi ratione *intellectionis*, aut *cognitionis spiritualis*, & ex parte objectorum à ratione *veri*, seu *entis*.

109 **A**t, ut sciatur quenam sit ista ratio communis, necesse est aliunde prænoscere, ad quos actus potentia realiter limitetur, aut extendatur, & ad quæ objecta. Nam qui dicere voluerit, intellectum à voluntate non distingui realiter, nec limitari ad intellectiones, sed extendi quòque ad volitiones, consequenter negabit, intellectum specificari à ratione *intellectionis*, cum ratio ista non sit communis omnibus actibus talis potentie; & assignabit universaliorè aliam, nempe rationem *vitalitatis spiritualis in actu secundo*, vel *tendentie intentionalis incorporeæ*, & in objecto rationem *entis*, prout objicibilis actibus immaterialibus; quæ ratio complectitur *verum & bonum*, & satis diversificat potentiam spiritualem à sensitivis. Quomodo sic dicentem impugnabis ex capite specificationis? Præterea, si dixerò, intellectus esse realiter plures, specificarique singulos, non à vero ut sic, sed alium à vero ut opinabili, aliam à vero ut scibili; vel alium à vero mathematico, alium à vero physico, &c., similiterque ab actibus ad hæc objecta limitatis; sicuti dantur sensus plures, qui non specificantur à sensibili ut sic, sed alius à sensibili colorato, alius à sensibili sonoro, &c.; vel sicuti plures sunt habitus Scientiarum, nempe Physicæ, Mathematicæ, &c. (sit unusquisque simplex qualitas), quorum singuli specificantur à limitato genere intellectionis,

& veri: hoc inquam, si dixerō, quid mihi ex capite specificationis oppones?

110 Si dicas, rationem veri mathematici esse materialem respectu intellectus, & formalem respectu habitus; principium petis: nam idē ratio ista dicitur materialis uni, & non alteri, quia unus prae altero extenditur insuper ad actus & objecta diversae rationis; negata quippe hac extensione, tam intellectui, quam habitui, proculdubio formalis erit illa ratio. Supponis ergo, quod probandum erat, & quod specificativo tuo nunquam probabis, videlicet quod nullus est intellectus limitatus ad verum mathematicum, distinctusque realiter ab intellectu respiciente omne verum. Si rursū dicas, aliquam potentiam specificari debere à ratione intellectiois ut sic: insisto rursū, cur magis ab ista ratione, quam à ratione vitae intentionalis ut sic? vel vitae spiritualis ut sic, quae complectitur intellectioem & volitionem? Item, cur non dabitur, ultra intellectum universalem, specificatum ab intellectioe ut sic, & ab intelligibili ut sic, multiplex intellectus particularis pro intelligibili mathematico, pro physico, &c.; quemadmodum, ultra sensum communem, specificatum à sensibili ut sic, datur sensus quintuplex particularis pro sensibili lapido, pro sonoro, &c.? Cur magis lapidum & sonorum specificabunt potentias distinctas, quam objectum physicum & logicum, vel scibile & opinabile, vel substantia & accidens?

111 His adde 1., quod *verum & bonum*, licet non realiter, sed tantum formaliter, seu pro-explicite distinguantur, nihilominus causant in genere finis, aut principij specificantis, totam diversitatem inter actus intelligendi & volendi repertam: cur ergo non illam in genere efficientis causare poterit potentia realiter una, & tantum formaliter, aut pro-explicite multi-

plex? Adde 2., quod potentia pure physica specificatur etiam à suis actionibus, & ab earum terminis, quae ipsi sunt quasi objecta: & tamen eadem lux est potentia illuminandi & calefaciendi, quae videntur munera non minus diversa, quam intelligere & velle. Adde 3., quod etiam potentia passiva specificatur à passionibus, & formis, quas recipit: & tamen eadem materia, vel quantitas, potentia passiva est ad omne genus qualitatum corporearum, quas inter, v. g. inter lucem & saporem, non minor apparet diversitas, quam inter volitionem & intellectioem.

112 Dico 2.: distinctio realis potentiarum inter se, probanda est ex alijs capitibus. Et in primis ex separabilitate quoad locum: hinc enim satis constat, visum, auditum, gustum, & odoratum realiter distinguuntur inter se, tum à phantasia, vel sensu interno. Deinde ex separabilitate in existendo, saltem non mutuā. Nunc potentiae nunc enumeratae realiter distinguuntur, non solum invicem, sed etiam à tactu, & à potentia nutritiva: quia perire possunt manente tactu, & nutritione aliqua, etiam in organis ipsarum, v. g. in auribus, aut naribus. Similiter probari potest distinctio intellectus & voluntatis à potentijs organicis; quia istae nequeunt existere sine corpore, secus illae. Postremo inter potentias, quae sunt in eodem loco, & nunquam separantur in existendo, nimirum inter intellectum & voluntatem, aut inter phantasia & appetitum sensitivum, prudenti conjectura utendum est, ut probetur distinctio realis: aegre enim probari poterit argumentis metaphysicis, aut protervum convincentibus, ut satis colligitur ex dictis; praesertim cum intellectio & volitio videantur actus magis comexi, vel invicem ordinati, quam scientia & opinio; quia omnis volitio

sup-

supponit intellectioem, & plures intellectioes volitionem supponunt; quod etiam pertinet indistinctio realis inter verum & bonum.

113 P. Suar. loc. cit. dicit, eam distinctionem esse colligendam ex diversitate magna in modo operandi, & attingendi objectum, addita limitatione & imperfectione potentiarum creaturarum. Haec indicia, simul cum communi iudicio sapientum, fundant argumentum prudentialiter efficax pro distinctione reali. Valde enim congruum est, ut una potentia accidentalis non aequē amplam sphaeram activitatis habeat, ac ipsa rationalis anima, quatenus spiritualiter operativa. Si autem inter distinctas potentias dividere oportet modos operandi & attingendi objecta, nullos potiori iure, quam quos important intellectio & volitio, cum nulli sint in genere vitae immaterialis magis diversi: intellectio quippe attingit objectum per modum cuiusdam penetrationis & assimilationis; volitio verò per modum cuiusdam ponderis in objectum ipsum. Faver etiam commune iudicium sapientum; qui, si paucos admodum excipias, supposita distinctione potentiarum ab anima, realem quoque distinctionem agnoscunt inter potentias intellectivam & volitivam. Nec obstat, quod substantialis voluntas non nisi pro-explicite distinguatur ab intellectu substantiali. Nam, sicut actus intelligendi & volendi evadunt nihilominus invicem distincti, & valde diversi, haud secus potentiae accidentales. Argumenta verò, quae pro voluntate substantiali supra dedimus, non militent in accidentali; cum haec non proprie velit, nec amet, nec ab objecto alliciat, &c..

114 Non est eadem ratio pro pluralitate intellectuum: tum quia resistit commune iudicium: tum quia per distinctionem intellectus à voluntate

satisfit limitationi potentiae accidentalis comparatione animae: tum quia omnes intellectioes conveniunt in modo tendendi per assimilationem. Nec item est eadem ratio, ut memoria spiritualis, specificativè sumpta, realiter distinguatur ab intellectu; idēque distinctam esse negat communis sententia cum D. Thomā 1. p. q. 79. ar. 7.: quia memoria est vis conservativa, seu retentiva specierum, & recordativa praecognitorum: utraque autem vis pertinet ad intellectum, qui, sicut primò recipit, ita & retinet species; & sicut primò cognoscit objecta, ita & recordatur, seu recognoscit, se cognovisse. Memoria tamen duplicativè sumpta prout retinens species, ab intellectu distinguitur inadaequatè, nimirum quā parte dicit actualem specierum retentionem: & quia retentio ista, seu gaza specierum, semel habita, permanenter comitatur animam, idcirco non incongruè comprehenditur nomine *potentia*, & cum intellectu & voluntate quamdam potentiarum trinitatem efficit. Idem censendum de indistinctioe memoriae materialis à phantasia. Cateram inter phantasia & appetitum sensitivum eadem ferè ratio distinctionis est, ac inter intellectum & voluntatem. Eadem quoque, vel similis, inter potentiam nutritivam, & tactum. Item inter quamlibet potentiam productivam actus formaliter vitalis, & potentiam locomotivam, tum corpoream, tum spiritualement animae rationalis propriam. De quibusdam alijs distinctionibus, quae sub lite sunt, suo loco dicemus.

115 Dico 3.: supposita distinctione reali, compertoque proinde ad quod genus objectorum & actuum limitetur potentia quaeque, distinctio specifica, seu diversitas essentialis potentiarum, nec non ipsarum perfectio inaequalis, rectè colligitur ac de-

su-

sumitur ex diversitate actuum & objectorum, & ex eorundem perfectione inæquali. Ratio est clara: quia potentia accidentales (de quibus tantum loquimur) sunt propter actus, ad eosque transcendentalem ordinem dicuntur intrinsece & essentialiter, & medijs actibus ad objecta: cum autem ordo huiusmodi necessario diversificetur ex diversitate termini, si consistet quod una potentia respicit collectionem actuum diversam à collectione actuum alterius potentia, ab hac essentialiter differat necesse est: debet etiam esse perfectior altera, si collectio sua perfectior est; quia virtualiter continet meliores actus. Huc pertinet analogia instrumentorum artis, de qua supra n. 106. Loquor de collectione actuum: quia, si una potentia multas continet actuum species, non dicitur specificari à quolibet ipsarum. Tum quia non satis inde constat quantum valeat potentia, vel quanta sit ejus perfectio essentialis. Tum quia potentiam specificari ab actu, est reddi essentialiter diversam à potentia respiciente diversum actum: quare, dum eadem realiter potentia respicit actus specie diversos, v. g. visiones albedinis & nigredinis, si specificaretur ab uno eorum, redderetur diversa essentialiter à semetipsa; quod repugnat, nisi sermo sit de diversitate præcisiva secundum conceptus inæquatos.

116 In idem recidit, quod passim dicitur, potentiam specificari à ratione *sub qua*, id est, ab eo communi prædicato, quod invenitur in omnibus ejus actibus, & non in alijs diversis potentia, v. g. intellectum à ratione *cognitionis immaterialis*: non enim ratio ista potentiam specificat ut ab inferioribus præcisiva, sed ut reipsa conveniens illis omnibus; adeoque coincidit cum tota collectione actuum: nec ad specificandum requirit plusquam fundamentalem unitatem ratio-

nis, univocæ, vel analogæ. Similiter discurrendam in objectis. Nam potentia non specificatur ab objecto inæquato, seu speciei particularis (quando plura respicit specie diversa), sed ab objecto adæquato, id est, à collectione omnium objectorum formalium, quæ actuum collectioni respondent, vel à prædicato omnibus communi, quod est ratio *sub qua* ex parte objecti respondens v. g. intellectus à ratione *entis*, seu *veri*, in communi: quæ sola ratio dicitur *formalis* respectu potentia intellectiva: ratio verò *entis* limitata, v. g. ratio *substantia*, dicitur *materia-* *lis* respectu ejusdem potentia; non quod sit objectum materiale, seu non propter se actum; sed quia se habet quasi de materiali, ut intellectus verè intelligat, ac se ostendat à voluntate diversum; ad hoc enim sufficit intelligere accidens.

117 Si quæras, quomodo possint ratio *veri*, & ratio *boni*, cum solum formaliter & pro explicito distinguantur, derivare diversitatem realem inter intellectum & voluntatem? Dicat fortasse quis, potentias hæc non tam ex objecto diversificari, quam ex modo tendendi suorum actuum circa idem objectum: nec omnium potentiarum diversitatem ex objecto desumi, sed earum tantummodo, quas constat in objecta realiter diversa ferri, cujusmodi sunt v. g. visiva & auditiva: nam de cætero, posse inter se differre potentias ex diverso modo, seu ex diversa perfectione operandi, tamen conveniant in objecto adæquato, patere videtur in intellectibus Angelicis, quos, tum inter se, tum cum humano comparatos, difficile est ad eandem speciem infirmam revocare; cum tamen respiciant omnes eandem objecti rationem sub qua. Sed, ut hoc omittam, quod attinet intellectum & voluntatem, dici potest, quod *verum* & *bonum* ex se tantum derivant in potentias distinctionem for-

malem, seu rationis: cæterum distinctio huiusmodi, si altunde accedat, vel supponatur distinctio realis (ut in his potentia supponitur), evadit realis diversitas specifica, vel generica. Sic gradus animæ, vegetativus, sensitivus, & rationalis, ex terminis solum important distinctionem formalem; ideoque in animâ humanâ sunt realiter idem: ubi tamen probatur aliunde realis distinctio, ut in bruto & plantâ, distinctio illa formalis fit realis diversitas.

118 An autem potentia possit etiam specificari à materiali objecto? v. g. si darentur duæ potentia convenientes in objecto formali, quarum altera nequiret attingere objectum materiale alterius, an hinc evaderent specie diversa? Videtur affirmandum, si sermo sit de materiali objecto in se immediate tacto (quod apud multos meretur etiam nomen objecti formalis): quia potentia intrinsecum habet ordinem ad objectum huiusmodi; qui ordo, si convenit uni præ alterâ, differentiam inducit plusquam individualem, seu pure numericam, cum non fundetur in eo præcisè, quod potentia hæc non sic illa, seu quod sint duæ. Hæc ratione, si ponantur duo habitus abstinenti ex eodem motivo temperantia, sed alter a cibo, alter à potu, inter se different specie.

119 Sed rogabis, utrum specificatio potentia per actum & objectum, sit a priori? Multi respondent, esse tantum à posteriori, seu tanquam ab effectu, vel signo, manifestante indolem potentia: quo modo essentia quæque, vel substantia rei specificatur à proprietatibus. Thomæque volunt, specificationem esse a priori, seu tanquam à verâ causâ perfectionis ac diversitatis potentia. Sed, ut explicent, quo in genere causæ (constat enim, quod actus non est potentia causa efficiens, nec materialis, nec formalis intrinseca), alij dicunt, specificationem ab ao-

tu esse, ut à fine, seu causâ finali, alij, ut à causâ formali extrinseca, quo nomine intelligunt id, cui debet coaptari & proportionari potentia, licet ex eo non constituatur. Utrumque admitti potest. Nam primùm actus verè dicitur finis potentia, verèque dicitur potentia esse propter actum, cum ideo talem indolem seu quidditatem habeat, quia destinatur ad tale genus actuum; & ita quidem, ut tò *quia* denotet rationem a priori: non aliter, ac verè & a priori dicimus, quod artis instrumenta ideo sunt talis formæ, quia destinantur ad tales usus, vel ad opera talia. Deinde actus verè est id, cujus ideam præ oculis (ut ita dicam) habere debet Author naturæ, ut ad illius indolem adaptet ac proportionet indolem potentia, id est, ut talem potentia tribuat quidditatem, qualis requiritur ad talem actum producendum, & eo attingendum tale objectum. Quare, si nihil aliud sonat causâ formalis extrinseca, non est cur excludatur. Notandum tamen, quod objectum non est finis potentia, nisi ut attingendum per tale genus actuum; nec actus potentiam finalizat, nisi ut finis *quis* nam finis *cui* est anima, vel subiectum vivens.

120 Sed hinc rursùm rogabis, an potentia specificentur etiam ab animâ, vel à substantiâ, cujus sunt proprietates? ita scilicet ut ex diversitate animarum, potentia necessario evadant specie diversa, tamen videntur similes in operationibus & objectis: Exemplum esse potest in potentia visiva hominis & belluæ, vel canis & lupi. Pars negativa placet aliquibus: quia non repugnat, eandem proprietatem convenire diversis essentia, eo quod sit proprietas, non quarto, sed secundo modo: sic enim ejusdem rationis est lux ignis & Solis, nec non calor ignis & aeris, saltem præscindendo ab heterogeneitate graduum. Accedit, quod potentia visiva radicanatur à lupo & cane-

secundum gradum genericum animalis, cujus gradus perfectionem exprimit, non specifici. Alijs tamen probatur magis pars affirmativa: quia potentia vere sunt propter animam, ut finem cui: dantur quippe à naturâ, ut perficiant animam, non solum medijs actibus, sed etiam immediate per se ipsas, cum sint proprietates constituentes animam in statu connaturali: sicut ergo specificantur ab actibus, quia sunt propter illos; ita &c.. Præterea vitalis actus, etiam si consistat in qualitate absolutâ, titulo immanentis peculiariter connectitur cum animâ, cujus est; quo ex capite probabiliter dicitur specie differens ab actu diversæ animæ, tamen si quoad cetera simili: poterit igitur id ipsum de potentia dici, quia titulo virtutis ad actus per se immanentes, peculiariter cum tali animâ connectitur; in quo differt à proprietatibus inanimatorum. Hęc pars videtur probabilior: & ex eâ colligitur, potentias diversificari posse ex variis capitibus, quorum quodvis sufficiat, et si cetera desint. Hinc etiam revocari poterit diversitas intellectuura in diversis Angelis, vel in Angelo & homine. Vid. P. Suarez. l. 4. de Anim. c. 1. n. 7. & 8..

Corollarium de specificatione actuum per objecta.

121 Occasione oblata, hic etiam dicendum aliquid de specificatione actuum: quos certum est ita specificari per objecta formalia, ut, si constet, objectum unius esse specie diversum ab objecto alterius, legitime inferatur, actus ipsos inter se specie differre. Specificatio istiusmodi vocari potest à priori, ut in potentijs: nam actus est propter objectum, ut finem qui, non quidem producendum (nisi actus sit practicus), nec perficiendum, sed solum attingendum, & hoc pacto condescendentem ad perfectionem animæ, ut

finis cui, per actus ipsos obtinendam. Quod si nolis, objectum esse proprie finem actus, dic, esse causam formalem extrinsecam, sensu explicato n. 119.. An autem possint etiam actus specificari à materiali objecto, saltem philosophice; decidendum juxta supra dicta de potentijs. Nunc circa specificationem actuum quorundam sunt adnotanda 1.: actus, etiam ejusdem potentia, diversificantur inter se per objecta sua peculiaris, v. g. visiones albedinis & nigredinis: quia, licet ratio specifica talis objecti dicatur materialis respectu potentia (vide supra n. 116.), attamen sine dubio formalis est respectu actus particularis, quo per se attingitur: & alioquin ab eadem potentia oriri non possent actus specie diversis, quod est evidenter falsum.

122 2.: actus non à solo objecto diversitatem hauriunt, sed possunt etiam diversificari ex modo tendendi circa idem objectum. Sic accidit, etiam si objectum idem sit, in simplici complacentia & affectu efficaci, in apprehensione & judicio, in judicij conditionali & causali absoluto. Et hinc facile sumitur discrimen inter actus quosdam diversarum potentiarum, qui, cum sint perfectione inæquales, ac diversi, tamen in objecto non differunt; v. g. cum idem individuus color simul percipitur visione oculari, sensatione interna, & apprehensione intellectus intuitiva: illorum quippe actuum diversa perfectio essentialis non derivatur ex objecto, præsertim immaterialitas apprehensionis. Dices, derivari ex objecto, non quod, sed quo, id est, à ratione formali sub qua: nam colorem illum attingit visio sub ratione coloris, aut lucidi, sensatio interna sub ratione sensibilis, apprehensio intellectualis sub ratione entis, aut veri. Ita quidem dicitur passim: sed haud facile percipitur. Quia nullus eorum actuum attingit rationem entis, &c., sumptam in com-

communi; ut contractam verò ad colorem talem omnes attingunt, & omnes implicite, cum nullus habeat expressionem aliam, quam quæ respondet huic voci, talis albedo.

123 Specificatio à ratione sub qua, v. g. entis, percipitur facile respectu potentia, dum hæc potest attingere quicquid est ens: item respectu collectionis omnium actuum à tali potentia producibilium, comparatae cum collectione alius potentia sub diversa ratione tendentis. At difficilis captu est respectu actus particularis ad individuum objectum limitati, cujusmodi est quilibet ex tribus illis circa eundem colorem. Simile quid occurrit, quando voluntas appetit bonum A., quod illi proponit intellectus ut tale bonum: tunc enim diversitas volitionis à cognitione facile revocatur ad modum tendendi; difficile autem ad rationem sub qua in objecto diversam.

124 Nihilominus explicari utcumque poterit specificatio à ratione objectiva sub qua inter particulares actus (non ejusdem potentia, sed distinctarum sub diversa ratione tendentium), si dicatur, quod illa ratio diversificat actuum genera, & consequenter individua unius generis ab individuis alterius, ita ut genericè differant tres illi actus circa eundem colorem, designati n. 122.. Diversificat, inquam, illa ratio communis: quia, licet à tali actu non attingatur in communi, nec explicite, necessaria tamen est, ut objectum reddatur attingibile per actum talis generis, adeo ut, si illa deesset, etiam si objectum per possibile vel impossibile retineret cætera prædicata, non foret attingibile per ullum talis generis actum. Finge, albedinem A. non esse ens, manere tamen sensibilem, & colorem: non poterit attingi ab ullo actu intel-

tus. Finge, non esse sensibilem, manere tamen ens, & colorem: à nullâ sensatione internâ erit attingibilis. Finge non esse colorem, manere tamen sensibilem, & ens: à nullâ visione oculari poterit attingi. Deficient quidem in individuo tres illi actus, deficiente ratione talis coloris; sed non necessario deficient in genere suo: quia, dummodo maneat ratio coloris, licet non talis, poterit objectum attingi ab alio actu ejusdem generis, nempe ab alia visione oculari; & sic de reliquis. Similiter dicendum de actibus intelligendi & volendi circa idem objectum individuum.

125 3. denique: satis probabile est, actus etiam specificari, seu diversificari, saltem in sensu physico, à potentia, tum accidentali, tum substantiali; sic scilicet, ut, si duo actus à diversis potentijs, aut substantijs oriuntur, inter se differant intrinsicè, tamen si convenient in objecto, & modo tendendi; v. g. si Angelus & homo, vel Angelus & Archangelus, idem objectum velint efficacia pari; vel si canis & lupus æqualiter videant objectum idem. Ratio: quia vitalis actus, si est productio sui, specificari debet à principio activo, sicut quilibet actio physica; nam, ut ait D. Thomas 1. p. q. 77. ar. 3., ex his duobus actio speciem recipit, scilicet ex principio, vel ex fine, seu termino: si vero est qualitas absoluta, titulo vitalitatis & immanentis naturaliter connectitur cum principio, à quo nascitur. Hęc specificatio est à priori, tamquam ab efficiente; nec opponitur specificationi potentie per actum, ut finem; non enim repugnat actui causalitatis inter causas finalem & efficientem. Anima quoque, vel substantia vivens, non solum specificat actum ut efficiens, sed etiam ut finis cui.

DISPUT. V.

DE POTENTIJS MATERIALIBUS ANIMÆ.

AGGREDIMUR jam de potentijs in particulari differere; ac de ijs præmam, quæ materiales sunt, & organicæ, seu quæ ad gradus animæ sensitivum & vegetativum spectant: quas omnes in hac disputatione percurremus, ut deinceps potentijs spiritualibus & earum actibus explicandis totus labor incumbat. Solet quidem ante sensitivas de speciebus intentionalibus tractari: sed præstat expectare tantisper, ne tractationis de potentijs materialibus series abruptatur.

CAP. I.

DE POTENTIA VEGETATIVA.

RECOLENDA hæc sunt, quæ de generatione viventium, ac de nutritionis diximus. disp. 1. de Gener. cap. 2. & 3.: quibus modo suppositis, alia quædam addemus ad facultatem vegetativam spectantia. Potentia vegetatrix est, quæ alimenti conversione in substantiam viventem, hæc auget, & reparat, sæpe quæ idoneam reddit ad propagationem propriæ speciei. Dividi solet in nutritivam, augmentativam, & generativam. Nutritiva, licet sumatur passim pro vegetativa in communi, speciatim accipitur pro facultate reparandi novarum partium accessione jacturam materiæ e corpore vivente resolutæ: augmentativa, pro vi crescendi ad magnitudinem debitam: generativa, pro vi producendi vivens aliud ejusdem speciei per generationem præse sumptam, quæ loc. cit. definita est. Thomistæ realiter distinguunt augmentativam à nutritiva. Sed, ne res indigeste sumatur, notandum, quod augmentatio potest accipi, vel accidentaliter, seu pro incremento quantitatis, vel substantialiter, seu pro incremento substantiæ. Dicitur: accessio substantiæ non est augmentatio, quia hoc nomine

significatur accretio magnitudinis, & magnitudo in quantitate consistit. Sed frustra: nam augmentatio ex vi vocis sonat incrementum: & quis dubitet, in homine crescente fieri materiæ incrementum? plusque ab eo adquiri substantiæ corporeæ? Quamvis ergo à solâ quantitate sit *magnitudo molis*, tamen ab additione materiæ provenit *magnitudo substantiæ*, id est, pluralitas partium integranium, quæ majorem quantitatem exigit.

2. Jam dico 1.: ab eadem anima potentia est utraque augmentatio, substantialis, & accidentalis: quia molis additio est velut appendix, aut necessaria sequela incrementi substantiæ; ac proinde non intenditur per se primario, sed ut resultans ex additione materiæ. Nec in vegetatione producit nova quantitas, cum sit materiæ cœva: solum producit ejus continuativa unio cum præcedenti; quæ unio necessario resultat ex continuatione materiæ. Quod si velis, ut, sicut quantitas resultat ex materiâ, ita ex hujus continuatione resultat continuatio illius; transeat: non ideo addenda nova potentia animæ; quia resultantia ista tribui poterit potentiæ, quæ respicit incrementum substantiæ, sicut resultantia proprietatum tribuitur generanti. Et alioquin potentia nutritiva pariter esset dividenda

da realiter in reparatricem substantiæ, & restauratricem quantitatis: certum quippe est, quod etiam nutritio restaurat magnitudinem molis. At tamen hæc divisio à nemine fit.

3. Dico 2.: potentia nutritiva, & augmentativa substantiæ, non distinguuntur inter se realiter: quia utraque formaliter operatur convertendo alimentum in substantiam aliti; quæ conversio ejusdem rationis est, sive homo crescat, sive restauret materiæ jacturam. Et alioquin, quamdiu homo crescit usque ad annum 25., cum etiam tum temporis aliquid materiæ resolvatur, & alimento restauret, dabitur duplex alimenti conversio specie distincta, altera pro augmentatione, altera pro restauratione; quod est ridiculum. Idcirco utrique potentiæ deserviunt eadem operæ facultates administræ, de quibus infra. Dico 3.: restaurare, & augere substantiam, munera sunt valde diversa: sunt etiam separabilia; nam ab anno ætatis 25. cessat augmentatio, & non cessat nutritio. Resp.: munera ista differunt per accidens, seu ex circumstantiis, non verò ex intrinsecâ ratione operis, seu transmutationis alimenti: quare ad eandem potentiam attingunt; sicut ædificare, vel augere, & reparare domum, munera sunt ejusdem artis.

4. Omnis ergo nutritio reipsâ est augmentatio; non solum eâ ratione, quam dedimus d. 1. de Gener. n. 31., sed aliâ clariore, quæ potest esse illius explicatio. Videlicet, nutritio in instanti, quo fit, semper aliquid superaddit substantiæ viventi, quam pro signo priori existentem supponit ut causam sui: quæ substantia certè non minuitur in eo instanti; nam, si tunc resolvatur simul aliqua pars materiæ præhabita, illa non præsupponitur ad nutritionem in signo causæ; alioquin pro eodem instanti esset & non esset propria viventis. Nutritio igitur semper

adjungit novam partem toti substantiæ, à quâ oritur, adeoque semper illam auget in eo instanti, quo vivens se nutrit. Quando tamen tantumdem aut plus materiæ perditur in eodem instanti, vel perditum erat in anteriori, ut accidit in ætate provecta; tunc nutritio non tam dicitur augmentatio, quam restauratio; quia scilicet comparatur cum integritate præhabita in anteriori tempore, vel instanti. Hoc sensu verè dicitur augmentatio cessare post annum 25. quamvis reipsâ non cesset, facta comparatione cum eâ integritate, quæ in instanti nutritionis pro signo priori præsupponitur. Hinc facilius intelliges, quod pro salvandâ vitalitate nutritionis diximus in hoc tract. disp. 1. n. 30.. Nutritio quippe semper supponit ex parte causæ materiam primigeniam, vel in se, vel in æquivalenti: unde in instanti suo semper est ultra statum viventis connaturalem, neque illum immediate reparat. Si autem postea ex materiâ primigenia deperdat aliquid, cujus loco substituatur materiæ pars, quæ nutritione acquisita est, jam tum ea pars non conservatur actione nutritivâ.

5. Quod attinet potentiam generativam, hæc duas includit virtutes, aliam formativam seminis, aliam intrinsecam semini deciso, quæ immediate exequitur generationem fetus; & quidem inter se realiter distinctas; nequit enim eadem esse virtus, quæ semina à vivente producit, & quæ fetus immediate à semine. Prima quodque (de secunda nequit esse dubium) realiter distinguitur in animalibus à nutritivâ partium animatarum: quia vis formativa seminis, licet vocari possit nutritiva, quatenus format in animali partem secundariam, format tamen partem inanimatam, & quæ non ordinatur, sicut sanguis, ad nutriendum partes animatas, saltem quatenus continet substantiam spirituosam, & prolificam. Po-

tentia generativa, prout duas illas includens virtutes, communiter censetur perfectior nutritiva: tum quia & continet actionem vitalem, nempe formationem seminis, & præterea respicit terminum perfectiorem, nempe substantiam fetus vivi per se subsistere potentis: tum quia supponit vivens perfectius, & in statu perfecto; ideoque non convenit monstris, mulis, & similibus; deficit etiam in senibus, & nondum inest pueris. Generationem dixit Aristoteles *naturalissimum opus viventis*; cujus dicti variae sunt expositiones interpretum apud P. Suar. Præ ceteris facilis, & plana est, quæ sumit *naturalissimum* pro valde naturali. Qui de facultate generativa plura nosse velit, adeat P. Suar. l. 2. de An. c. 10. & 12.

6 Regredior ad nutritivam; in qua continentur facultates quinque. Videlicet, *attractiva*, quæ alimentum convenienter attrahit in ventriculum, ac deinde in reliquas corporis partes: *digestiva*, seu *coctrix*, quæ cibum alterat, & transmutat in chylum, & sanguinem: *retentiva*, quæ partes cibi utiles retinet, ne dilabantur: *expultrix*, quæ faeces, seu partes alendo inutiles excernit: & *atlix*, seu *assimilativa substantialiter*, quæ tandem alimentum ritè dispositum convertit in substantiam aliti. Addi potest facultas locomotiva, quæ pulmo, cor, & sanguis modo peculiari moventur, de quo postea. De his facultatibus *queritur* 1., an realiter distinguantur ab anima? Pars affirmativa nobis tenenda est, ex dictis generatim circa potentias animæ disp. præced. Excipiant aliqui potentiam, quæ produciuntur substantia chyli, & sanguinis, & quæ sit aimenti conversio in alitum: quia, inquit, accidens nequit active induere in substantiam. Atque ita sensit P. Suar. l. 2. de Anim. c. 9. Ipse tamen postea contrarium tenuit d. 18. Met. l. 2., generatim propugnans con-

cursum accidentium ad substantiales effectus, quem cum eodem Eximio defendimus in Physicâ.

7 *Quer.* 2., an ex potentia consistant in temperamento primarum qualitatum, præsertim in calore? Negativam partem jam prætulimus disp. præced. n. 62. & 63. Sed intelligenda est de potentia productiva substantiæ chyli, sanguinis, & viventis, nec non de locomotiva: nam, quod temperamentum, & calor præsertim, sit potentia disponens, seu alterans materiam cibi, & in eâ producens temperamentum congruum, atque hoc sensu pertineat ad facultatem nutritivam animæ, non est negandum. Unde passim & verè dicitur, quod calor est instrumentum animæ ad nutritionem, seu ad digestionem cibi, ad generationem carnis, &c. Admittendum etiam, quod calor in primo instanti generationis, in quo potentia vegetativa (specificativè sumpta, licet non sub munere potentiæ) prioriori ad animam producit, ad illam activè concurrat ut instrumentum causæ generantis. Sunt, qui calorem viventis proprium specie distinguant ab elementari, eumque appellent *naturalem*, & *vitalem*, seu *vivificum*, & nonnulli *caelestem*: quæ sententia non est improbabilis, nec parum consona Philosopho, & D. Thomæ; placet que Thomistis aliquibus cum Ferrarienti, nec non alijs Authoribus, quos citat P. Suar. 2. de Anim. c. 9. Hoc si verum sit, in eo calore vitali collocanda erit potentia nutritiva. Ipse tamen P. Suar. ibid. hanc distinctionem duplicis caloribus impugnat, atque, calorem secundum se, & seorsum à temperamento, vocari *elementarem*; & prout attemperatum alijs qualitibus juxta viventis indolem, vocari *naturalem*, *vitalem*, &c. Notat etiam c. 11., quod calor à generatione inustus partibus animatis, vocari solet *naturalis*, seu *innatus*; qui verò sanguini & spiritibus inest, *vitalis*, & *influxus*. *Quar.*

8 *Quer.* 3., an dictæ facultates inter se realiter distinguantur? Negandum videtur, saltem quod priores quatuor (adde locomotivam) distinguantur adæquate à quinta integrè sumpta. Nam omnes earum actus tantum intenduntur & ponuntur ut dispositiones ad actum ultimum facultatis attractivæ: quare, licet illæ potentie in sensu formali dicantur administræ seu formulæ quintæ facultatis, in sensu tamen reali congruum est, ut eadem vis, quæ finem intendit, & exequitur, mediâ quæ talia sibi patet. *Vices*: effectus sunt valde diversi, & nullus propriè vitalis, præter ultimum. *Resp.* Non obest diversitas, quando non est propter se intentata, sed ut conducens ad finem unum. Productio sanguinis est vitalis: alij quoque motus, licet non formaliter, saltem dispositivè seu vitaliter vitales sunt. *Dicitur* iterum: vis formativa chyli, & sanguinis, residet in parte determinata; scilicet nutritiva, quæ in toto corpore sparsa est. *Resp.* Hoc solum probat, quod facultas chylica v. g., non identificatur cum tota nutritiva, sed cum ea tantum illius parte, quæ simul vim habet & nutriendi ventriculum, & formandi chylum: quæ pars erit heterogenea respectu aliarum. Admissa namque accidentali potentia, consequens est, ut nutritiva, prout toto in corpore dispersa, partibus consistet heterogeneis, ita ut quæ nutrit ossa, differat à nutriente carnem, &c. Dicitur tamen una, quia ex omnibus ijs partibus continuativè unitis integratur; sicuti dicitur totius hominis organizatio una, & temperamentum unum, tamen si accidentia importet heterogenea in carne, osse, nervo, &c.

Non nihil de alimento, ac de fame, & siti.

9 Materia, circa quam exercetur vis nutritiva, est alimentum. Hoc dividitur in remotum, medium, &

proximum, sive ultimum. Remotum est cibus, nondum susceptus, aut coctus: medium est cibus, jam mutatus in chylum: proximum, seu ultimum, est sanguis ex chylo formatus. Immo sanguis spectat etiam ad alimentum medium, saltem quantum ad ossa, quorum ultimum alimentum est medulla ex sanguine formata. Quin & respectu carnis, debet fortasse sanguis, priusquam nutriat, transire in humorem viscidum, & albicantem, qui ab antiquis *gluten*, à modernis *succus nutritivus* appellatur. Sunt etiam, qui duos priores agnoscant, *rorem*, & *cambium*. Et quamvis multi velint, humores hujusmodi, ut etiam lac, quo nutriuntur ubera, non differre substantialiter à sanguine; verius tamen videtur oppositum: quia lac, medulla, gluten, &c., non minus à sanguine differunt, quam sanguis à chylo, à quo substantialiter differre passim supponitur.

10 Cibo debet adjungi potus, utpotè necessarius, tum ad coctionem, tum ad fluiditatem pro chylo & sanguine requisitam, tum ad refrigerandum, seu cohibendum nimiam interdum vim caloris & siccitatis in laucibus & ventriculo. Cibus, juxta Aristotelem, debet esse calidus & siccus; potus, frigidus & humidus: non quod hæc qualitates debeant esse solæ (alter nullus esset cibus melior, quam purus ignis, quo tamen nullum animal alitur), sed quod eas in temperamento rei esculentæ, & poculentæ, prædominari oporteat, saltem virtualiter. De varia ciborum naturâ tractant Medici. Sat nunc observare, quod cibus non est univocum pro cunctis animantibus: nam qui alijs congruit, alijs venenum est; & qui alijs facile coquitur, alijs nullo modo. Id quod provenit, tum ex diverso temperamento qualitatum, tum ex diversitate aciditatis, seu succi dissolventis in ventriculo: potest enim un succis istiusmodi vis esse varia, quæ

admodum in aqua forti & aqua regia, quarum illa dissolvit argentum, hæc aurum, non è converso. Sed radicaliter tota varietas revocanda est ad virtutem animarum diversam.

11 Cibus itaque debet esse *conveniens* respectivè, ita ut possit facile assimilari viventi, à quo sumitur; non qualem totam substantiam retinendo, solumque particularem texturam mutando (ut volunt moderni Corpusculares, coacti proinde nullam in substantia differentiam agnoscere inter bovem & fœnum, inter lupum & ovem, & sic de alijs); sed qualitates admittendo congruas, quibus cibi materia præparatur ad animam aliti amissâ propriam formâ suscipiendum. Illud autem Aristotelis 2. de Gener. t. 50., *Ex iisdem nutritur, ex quibus sumus*, quod pro se allegant Corpusculares, intelligendum est de quatuor elementis quoad materiam & qualitates, ut ex contextu & doctrinâ Philosophi liquido constat.

12 Fames definitur *appetentia calidi & siccî*, idest, cibi; sitis, *appetentia frigidi & humidî*, idest, potûs. Excitatur fames, cum vacuum est ventriculus, ejusque interiores tunicæ vellicantur, aut mordicantur ab humore quodam. Hunc alij putant esse melancholice copiam, ex liene tractam, quæ os ventriculi rodit: alij, succos acidos, qui dati sunt ventriculo ad cibum dissolvendum, & quorum aculei, dum cibus abest, ventriculi tunicas, & præsertim superius orificium, molestè laccunt. Hinc oritur talis sensatio, quæ ad tactam pertinere videtur, & cujus species per nervos communicata cerebro, causat in sensu communi cognitionem experimentalem, & quasi præcticam de indigentia cibi, unde protinus exoritur appetitus. Sitis excitatur à nimia siccitate calori permixtâ, quæ ventriculum & fauces adurit, & quæ provenit à salsedine, & à quibusvis

causis æstam inducentibus. Hinc est molesta sensatio, quæ pariter, ut in fame, cerebrum admonet indigentia potûs, ut illum appetat.

De motu cordis, circulatione sanguinis, & respiratione.

13 Quoniam ab his tribus plurimum pendet animantis vita, præsertim vegetatrix, nonnulli super eorum modo & causis hic dicere oportet. Supponendam est, duas in corde cavitates esse, duosvè sinus, quos *ventriculos cordis* appellant, alterum dextrum, sinistrum alterum; & unicuique inserta esse ostia duorum sanguinis canalium, idest, venæ & arteriæ, per quæ sanguis ingreditur, & egreditur. In dextrum cor ventriculum ingreditur sanguis per *venam cavam*, quæ ab hepate, & à reliquo corpore per varios quasi ramos sanguinem colligit: egreditur verò ex eodem ventriculo per *arteriam pulmonarem* (hanc alij vocant *venam arteriosam*), quæ a corde ad pulmones tendit. In sinistrum autem ventriculum ingreditur sanguis per *venam pulmonarem* (*arteriam venosam* alij nominant), quæ illum à pulmonibus ad cor deterrè egreditur verò per *arteriam magnam*, quæ & *aorta* dicitur, & quæ sanguinem à corde venientem in corpus universum multipliciter ramificata dispergit.

14 Itaque per duas venas hinc inde insertas sanguis in cor intrat, & per totidem arterias exit, non è converso. Id quod patet ex valvulis membranaceis, quæ in ostijs venarum, & arteriarum, cordi conjunctis conspiciuntur: nam valvula in venis ita sunt dispositæ, ut fluenti ad cor sanguini ultrò cedant, & ad refluxum occludantur: in arterijs verò contrarium habeat artificium; exeunti enim è corde sanguini patescunt, & ad ejusdem refluxum occluduntur. Id ipsum experimento patet: nam, si propè cor ligetur, vel

vel comprimat vena cava, pars cordi vicinior exinanitur; pars verò distantior intumescit; cordique imminet extinctio defectu sanguinis: contra accidit, ligatâ, vel compressa pulmonari arteriâ vel aortâ; tum que imminet cordi præ sanguinis copia suffocatio.

15 Jam, quod motum cordis attinet, certum est, cor indefinenter moveri alternis motibus contractionis & dilatationis, qui græcis nominibus dicuntur *systole*, & *diastole*. In dilatatione, seu diastole, sanguinem cor excipit à venis: in contractione, seu systole, sanguinem velut exprimit, & in arterias effudit. Sed hujus duplicis & irrequieti motûs causa quæritur, non parvo inter hodiernos Corpusculares dissidio. Alij causam revocant ad motum sanguinis, influentis, & effluentis: alij, ad motum pulmonum alij, ad impulsionem spirituum, quæ à cerebro per nervos ad cor usque descendunt. Sed *prima* opinio rejicitur: quia potius à corde provenit motus sanguinis, quam è converso; ideoque sanguis majori cum impetu fluit per arterias cordi viciniores: & alioquin major supererit difficultas in explicando unde proveniat sanguinis circulatio. Accedit, quod in corde avulso quorundam animalium, præsertim viperæ, & anguillæ, durat motus cordis per horas multas sine ullo sanguinis appulsi. Quo experimento rejicitur etiam opinio *secunda*; nec non quia fetus, in utero inclusus, motum cordis habet, pulmone quieto: ut etiam habent pisces, qui pulmone carent. Rejicitur *tertia*: tum quia motus à cerebro profecti cognitionem supponunt; sunt que spontanei, cuiusmodi non est motus cordis: tum quia non assionatur causa tam ordinatè immittens spirituum copiam, tum que certâ ratione motum cordis gubernans.

16 Cartesius autumat, in sanguine, simulacra subit ventriculos, præ insito calore cordis fieri subitam effervescentiam, atque adeo rarefactionem,

quæ cor dilatatur: statim verò referatis arteriarum valvulis, in eas effunditur sanguinem, cujus exitu cor sibi relictum iterum constringitur; quamvis id fiat quasi in ictu oculi. Hanc opinionem impugnant Atomistæ plures: quia, inquunt, in corde non tantus est calor, qui sanguinem subito fervere faciat, immò nec major, quam in alijs visceribus, potiusque videtur cordis calor à sanguine provenire, quam è converso. Sed inconsequenter hoc argumento utuntur Atomistæ, cum ipsi debeant fervorem sanguinis admittere in toto corpore, si eundem loco animæ ponunt in brutis (immò & in homine pro motibus corporeis) flammam ignis vegetam, & actuosam, quæ omnia interiora corporis inhabitat: sanguis enim applicitus igni vivo, quidni ferveat? vel etiam, quidni frigateur, aut torreatur, ut in culinis accidit?

17 Præterea immancitò negant, cordi plus inesse caloris, quam alijs visceribus; vel calorem sanguinis esse à corde potius, quam è converso. Tum quia cor, ut etiam Atomistæ supponunt, officina est vitalium spirituum, qui maxime calore valent: tum quia sanguis arterialis eò calidior est, quò recentius à corde profectus. Quis & præcipua utilitas, quæ in circulatione sanguinis deprehenditur, in eo sita est, quod sanguis assiduo per cor transitu calorem alibi perditum aut remissum renovet. Hinc sanguis venosus tepidior est, quam arteriosus; quia scilicet longius iter fecit, posteaquam è corde profluxit. Quod ergo sanguis in corde incalescat haud modicè, res est manifesta. Et sententia Cartesij melius impugnatur experimento motus in corde viperæ avulso.

18 Generatim verò rejiciendâ sunt Authores isti omnes; quia, virtutis animæ prorsus immemores (quasi anima nullam daret, operam movendo corpori), toti sunt in causis mech-

nicis vestigandis, exitu plerumque infelici, cum eas sæpe quærissent ubi non sunt. Principalis ergo causa motus cordis, est anima; cujus ea est quidditas, aut natura, ut motus vitales, vel ad vendam utiles, in corpore rite disposito efficiat. Idcirco vel corpusculares sibi pro anima ponunt in brutis, & plantis, subtile aliquid cauendis motibus idoneum. Dum autem postea, nulla illius mentione facta, causas motuum corporis aliunde trahunt, satis ostendant, se ad statuendam talem animam ratione politica magis, quam physica, inductos fuisse. Concedo tamen, animam ad movendum cor vitalibus uti spiritibus (non à cerebro descendentes, sed in corde ipso formatas), tamquam instrumentis à se ipsa motis. Si *objiciat*, cor avulsam adhuc moveri, cum jam abest anima. *Resp.*, in corde avulso viperæ, & aliorum imperfectorum animalium, aliquamdiu manere partem animæ: in corde autem hominis, aut bruti perfecti, non manere motum ordinatum, & alternum per systolen & diastolen; solumque interdum per breve tempus observari motum inconditum, qui spiritibus tantisper durantiibus tribui debet.

19 Circulatio sanguinis in eo consistit, quod totus animantium sanguis (ijs exceptis portionibus, quas satis coctas imbibant, sibi que adhærentes retinent membra viventia) à capillaribus, seu extremis venarum ramulis confluat in truncum venæ cavæ, quo ingreditur dextrum cordis ventriculum; indeque egressus per arteriam pulmonum, redeat per venam pulmonarem ad ejusdem cordis ventriculum sinistrum; unde iterum emanet in aortam, cujus deinde ramis, & ramorum ramulis distribuatur per totum corpus; donec ab arterijs egressus, & insinuatus per capillamenta venarum, refluat in venam cavam; per quam iterum ad cor rediens, idem iter indefinenter pera-

gat. Hujusmodi circulatio, priscis incognita, neotericis est indubitata, multique observationibus, & experimentis ostenditur.

20 Certum est, quod omnes arteriæ, tum inter se, tum cum venis, communicationem habent: nam quæcumque rumpatur arteria, quæcumque vena, totus sanguis animantis effluit, nisi sistatur. Certum est etiam ex dictis n. 14., quod sanguis per venam cavam ad cor fertur, & ex eo per aortam egreditur, non vice mutata. Certum præterea, quod sanguis per arterias fluit à centro corporis versus partes extremas; contra verò per venas fluit à partibus versus centrum, seu versus truncum venæ cavæ cordi conjunctum: nam, si arteria secetur in femore vel jugulo animantis, pars cordi propinquior copiosum emittit sanguinem; remotior, ferè nullum: contra, si vena secetur, sanguis ubertim effluit à distantiore parte; secus è vicinior: ideòque phlebotomi crus aut brachium ligant supra locum scissioni venæ destinatum, ut sanguis ab extremo veniens, impedito cursu versus cor, uberius per scissuram emicat; unde & fluxus ejus faciliè sistitur, si vena infra scissuram digito prematur. Hoc etiam demonstrant valvule, quas non solum in ostijs ad cor observant Anatomici, ut diximus n. 14., sed etiam in omnibus ferè venarum internodijs, ubi rami coeunt: ex quippe ita constructæ sunt, ut à ramis ad truncum venientis sanguini obsequantur; ejusdem verò regressum impediunt, si fortè repelli contingat à trunco ad ramos.

21 Præterea experimento compertum est (de quo Author Philof. Burgund. tom. 6. tr. 2. d. 2. c. 3.), quod liquor externus in venam portam immisus, ramos venæ cavæ in jecore dispersos labit; ac deinde in ejusdem cavæ truncum, tum in sinum cordis dextrum, tum in arteriam pulmo-

monum, tum per venam pulmonarem in sinistrum cordis ventriculum, inde in aortam, ac demum in aortæ ramos delabitur. Denique (ut alia omittam, videnda, si lubet, apud Tofcam t. 10. lib. 3. propos. 33.) cor in singulis arteriæ pulsibus aliquid sanguinis effundit in aortam, quod multi semi-unciam esse volunt: sed, licet unus tantum sit scrupulus, cum intra horam numerentur arteriæ pulsus supra mille, cor intra horam effundit supra decem sanguinis libras: unde intra duas, aut tres horas totus sanguis per cor transeat necesse est; siquidem mensura sanguinis à humano corpore vix unquam excedit libras 24.. Si ergo ad cor non redit sanguis idem, intra horas tres manebunt venæ exinanitæ, & cor exsangue: neque enim nova sanguinis copia tam brevi generari potest. Quodsi denuò generari fingas, cedo, quo abit totus sanguis in aortam effusus? quemodò non arterias dirumpit, immò & cutem, ut extra corpus effluat?

22 Si quæras, quo impulsu sanguis ex arterijs in venas injiciatur? & quæ vi feratur in venarum ramulos, cum nullæ inter arterias & venas sint anastomoses, seu inosculationes vasorum? *Resp.*, sanguinem præcipue impelli ab alijs sanguinis portionibus à tergo urgentibus, quæ perenniter è fonte cordis cum impetu erumpunt; nec parum juvari assidua pressione nervorum, cum motu diaphragmatis aliorumque viscerum conjuncta: probabile autem esse, quod aliqua fiat arteriarum cum venis anastomoses: & ubi nullæ sunt, fieri posse, ut sanguis, ex arterijs egressus, per cæcos carnis meatus in venas subeat; sicut aqua pluvia per terræ poros confluit in venas fontium. Hinc, ubicumque pungatur caro, sanguis emicat. Et quomodolibet id fiat, non dubitandum, quin sanguis commeet ex arterijs in venas: tum ex dictis: tum quia, si arteria ve-

næ proxima strictè ligetur, sanguis è venâ scissâ non profluit, quouque laxetur arteriæ vinculum. Denique, in œconomia sanguinis, ut in reliquis ad vitam spectantibus, aliquid tribuendum est virtuti animæ.

23 Ad extremum duo notabis. 1., quod sanguis arteriosus à venoso non differt, nisi accidentaliter, nempe quatenus calidior est, spirituosior, & celerius fluens, utpotè recentius emissus à fonte cordis, à quo trahit calorem, spirituum copiam, & impetum: quò autem longius procedit in ramulos arteriarum, remittitur sensim calor, & impetus, multique spiritus dissipantur; quare, dum venulas intrat, tepidior est sanguis, & tardior. Sed ideò à natura provisum est, ut redeat ad cor, ubi denuò incalescat, & impellatur. Acque hæc est præcipua circulationis utilitas, calorem in sanguine renovare, quo foveatur innatus membri calor, novique spiritus toti corpori suppeditentur. Aliæ præterea sunt utilitates, quas Medici ponderant. 2., quod à corde participanti arteriæ quædam etiam diastolen, & systolen: nam in systole cordis arteria dilatatur ex novi sanguinis accessu; at in cordis diastole subsidit arteria, quia tantumdem ejicit sanguinis præhabiti. Ex hoc alterno motu provenit arteriæ pulsatio; quæ quidem in totâ arteriâ contingit, tametsi non sentiat in premente digito, nisi ubi arteria cuti est proxima, & osse aliquo fulca vim motus in cutem explicat, ut accidit in carpo. Nec desunt, qui arterijs propriam inesse putent vim pulsificam, quæ se incessanter moveant motu peristaltico.

24 Respiratio duos includit motus, inspirationis, quæ aer in pulmones attrahitur, & expirationis, quæ foras emittitur. Uterque fit per internam fistulam, quæ & trachea, & aspera arteria vocatur. Hæc per anteriorem colli partem ab ore in pulmonem

protenditur; ejusque summum caput ori proximum, quod *larynx* dicitur, malis consistat musculis & cartilaginibus, quae iniam aeri excipiendo & extrudendo aptam relinquunt: quam rimam, cum opus est, operit lingula quaedam cartilaginea, *epiglottis* nomine, cujus usus est, cum impedire nequid cibi aut potus in tracheam illabatur, tum etiam motu ac repercussione sui per impulsam aëris expari, vocem moderari, tonique variare, praesertim in cantu. Vox tamen articulata, qua verba constant, deinceps in ore formatur ministerio linguae, palati, dentium, & labrorum. Praedicta fistula, priusquam ad pulmones perveniat, in duos inciditur ramos, qui subintrant dextrum ac sinistrum pulmonem, ubi varios deinde ramulos propagant. Pulmo autem, intra thoracis cavitatem inclusus, substantia est spongiosa, totaque tubulis & vesiculis consistans, intra membranam, qua tegitur, contentis; intertexta quoque venulis, & arteriis, quasi cotidem ramulis venae & arteriae pulmonarium, per quas cum corde commercium habet sanguinis. Dividitur per mediastinum in partes duas, dextram, & sinistram, quae ideo pluraliter *pulmones* vocantur, & cor hinc inde quodammodo amplectuntur.

25. Causa igitur immediata respirationis est dilatatio & contractio pulmonum: dum enim pulmones distenduntur, per tracheam adducitur aer (sive a vi tractiva pulmonibus indita, sive a pressione superioris aeris, sive a lege naturae prohibente vacuum): dum vero contrahuntur, per eandem fistulam aer extrahitur. Quaestio est, an hujusmodi contractio & dilatatio proveniat a vi motrice pulmonum propria? an vero a musculis, qui eodem tempore thoracem movent cum partibus suis, scilicet pectore, diaphragmate, costis? Hoc posterius hodie censent plerique. Sed non est, cur negetur il-

lud prius: cum enim anima pulmones informet tamquam praecipua respirationis instrumenta, cur non illis communicet virtutem huic obeundo muniti congruam? Verius ergo videtur, quod motus pulmonis, & thoracis, invicem sunt connexi, simulque simultate naturae causantur a virtute utriusque propria. Purimum tamen ad eos conferunt spiritus, non solum vitales, sed animales, qui ad spontaneos motus deserviunt: respiratio namque motus est, partim naturalis, ut patet in dormientibus, partim voluntarius, quatenus potest a voluntate vel appetitu accelerari, vel etiam tantisper contineri.

26. Praecipue quaeritur, quem ad finem concessa sit plerisque animantibus respiratio? Communis haec opinio fuit, respirationem a natura institutam esse potissimum, ut inspirato aere refrigerentur viscera. Sed hodierni Corpusculares, quibus adhaeret *Tosca* tr. 10. l. 5. prop. 9., contendunt, praecipuum respirationis usum esse, ut ex infuso in pulmones aere aliquid in sanguinem transmittatur, quo ejus calor & effervescentia conservetur, & incrementum accipiat. Hoc autem aliquid volunt esse spiritum nitri, & salem ammoniacum, quorum fermentorum, utpote maxime volatiliam, magna copia refertus est aer. Verum haec opinio plane videtur experientiae contraria.

27. Nam respirationem tum maxime appetimus, cum aetivamus, ut in ardenti febre, in exercitatione corporis violenta, & in ambiente aere praecalido; unde & canes aetivo tempore, nullo etiam opere fatigati, crebrius & vehementius halitum ducunt. Tunc autem respiratio sine dubio appetitur refrigerij gratia; vel certe non quaeritur ad incrementum caloris & effervescentiae sanguinis, qui jam plus justo effervescit; & si novis opus esset fermentis, haec non magis in frigido aere, quam in calido, invenirentur. Praeterea non

CAP. II.

QUOD SENTIRE NON IN SOLO CON-
sistat motu locali, contra Corpuf-
culares ostenditur.

29. CORPUSCULARES hodierni, nempe Cartesiani; & Atomistae, caeterique neoterici Peripatum fastidientes, cum nullam agnoscant actionem corpoream, praeter motum localem, in hoc tantum motu sensationem omnem consistere volunt. Eorum doctrinam amplectitur, & praeter ceteris apertius explicat *Tosca* Compend. Philol. tr. 10., praesertim lib. 2., & 6.; cujus placitis praecipue insistant, omisis varijs explicandi modis, quos alij comminiscuntur, suum quisque pro libitu. Summa est: Quod sensibilia objecta impressionem aliquam faciunt in organa sensuum exteriorum, id est, nervas eorum tunicas & fibras impellunt premendo, crispando, vellicando, undulatum feriendo, contrahendo, tendendo, vel aliter commovendo. Affectio, seu commotio ista, concutit nervos, qui ab eis organis tenduntur, quasi chordae in cithara, usque ad commune sensorium, seu organum sensus communis, situm in ea parte cerebri, ubi est origo nervorum omnium per totum corpus diffusorum; quorum alij sunt *motorij*, id est, destinati ad movendum manus, pedes, & membra reliqua; alij vero *sensorij*, vel *sensiferi* id est, destinati ad communicandum cerebro impressiones objectorum externas.

apparet, cur tam crebra novi fermenti advocatio sit, adeo necessaria, ut ea interclusa protinus extinguatur animantis vita. Cur enim fermenta jam ante suscepta, vel ex alimentis eruta, non sufficiant ad conservandum, saltem per horas aliquot, effervescentiam sanguinis? Facilius possent Atomistae necessitatem & usum respirationis explicare, si meminissent ignis illius, in quo volunt consistere animam sensitivam: talis quippe anima, ut conservetur, ventilatione ac respiratione indigebit; cum nihil sit notius, quam ignem extinguere, nisi respiret.

28. Ad nos quod attinet, dicimus, praecipuum respirationis usum esse, refrigerare in pulmone sanguinem illac transeuntem, ut iterum in cor defluat, prout oportet. Sanguis enim, a dextro cordis ventriculo recens emissus, propter effervescentiam inibi contractam nimium replet ac distendit pulmones, nec facile subire potest exiles ramulos venae pulmonaris, qua deferendus est ad sinistrum cordis ventriculum, nisi adducto aere defervescat aliquatenus, & ad minorem molem redigatur. Quo fit, ut, respiratione intercepta, nihil aut parum sanguinis a pulmone recurrat ad cordis ventriculum sinistrum, in quo proinde sanguis deficit, dum in pulmonibus exuat. Hinc autem confestim sequitur pulmonum suffocatio, cordis extinctio, & totius animalis interitus. Quod si fetus, in utero matris inclusus, respiratione non eger, causa est, quod tunc sanguine utitur temperiore. Non tamen negandum, quod ex qualitatibus, fermentis, aut halitibus, inspirato aeri permixtis, aliquid transmittatur in viscera, & in sanguinem: haec enim ex causa multum interitus valetudinis aere uti sano, vel insalubri. Quin & expiratus aer aliquid vicissim accipit a visceribus; ideoque contagiosus est, dum ab infectis corporibus expiratur.

30. Nervi ergo sensiferi, simul ac concutuntur, motionem ab objecto acceptam transferunt ad praedictam cerebri partem, sicut chorda citharae, in una extremitate percussa, motum illico traducit in alteram. Quae motionis transmissio, vel propagatio, plurimum pendet a spiritibus animalibus (hi sunt halitus subtilissimi, ex arterioso sanguine

extracti), qui continentur & fluitant intra fibras, quibus nervi constant, tubulorum instar excavatas: nam spiritus isti, & nervos distendant, quod magis contremiscant; & ipsi quoque ab impulsione objecti concutiantur, & intra fibras agitantur undulatione quadam, quam cerebro communicant, anteriores alios eoque impellendo. A nervis itaque, & spiritibus ab objecto commotis, resultat motio consimilis in sensorio communi, nempe in textura, vel plexu, in dicta cerebri parte formato ex fibrillis plurimis, quae sunt veluti nervorum radices. Tum sequitur in eo plexu distractio quaedam, vi cuius protinus aperiuntur, juxta varietatem objectorum, jam haec, jam illa oscula, seu orificia nervorum ad motum inservientium, statimque per aperta ostiola irrunt spiritus animales ad nervi. sensiferis in motorios, suoque impulsu & affluxu musculos instant, contrahunt, extendunt, contorquent, aut aliter motitantes, unde tandem sequitur animalis incessus, cursum, saltus, &c.: Hac motuum localium serie totum absolvitur opus sentiendi, neque aliud quidpiam est in brutis sentire.

31 In homine ulterius additur spiritualis perceptio, sive cognitio illius affectionis, aut motionis organi. Quae tamen cognitio, perperam dicitur a Sagenfio (quem citat & approbat Tosca dict. lib. 2. prop. 3.) constituere sensationem perfectam, & completam. Omnis enim cognitio, juxta hos Autores, est actus rationis, veraque intellectus, ac proinde penitus distingui debet a sensatione, cum haec apud omnes functio sit organica, & materialis, consequenterque juxta Corpulcularis: nihil includat, etiam in homine, praeter motum localem. Cum omnis actio corporea (inquit Tosca ibid. prop. 8.) nihil aliud sit, nisi motio localis, certe animi sensitio, quantumvis perfecta, nihil aliud esse putandum est, nisi motio quaedam localis,

immanens tamen. Hucusque dictis addunt Corpulculares, proprie loquendo unum tantummodò sensum esse, nempe internum, sive communem, qui variis utitur externis organis ad excipiendas objectorum impresiones varias: unde sensatio, inquit, solùm inchoativa fit in externo sensorio; completur autem in interno.

32 Tota haec doctrina, sequela necessaria est illius *sententiae intolerabilis, & grandis paradoxo* (Exim. Doctoris alibi citati verba sunt ista), quod brutis denegatur anima cognoscitiva, seu perceptionis objecti capax. Paradoxum hocce tueri coguntur novi Philosophi, ne formam substantialem admittant à totà materia essentialitè distinctam: cumque pudeat eos aperte negare, quod bruta sentiant, videant, audiant, &c., miserà necessitate compellatur communes invertere notiones, ac dicere contra sensum humani generis, proprioque (ut credere par est) rationis lumine reluctante, quod objectum sentiri, videri, audiri, &c., non est percipi, cognosci, innotescere, notum ve fieri videnti, audienti, &c., sed est praecise movere localiter fibras cerebri. Scilicet egregie fallitur, si Superis placet, quicumque bona fide putat, quod canis agnoscit herum, aut aliquà perceptione cognoscit hostem, cibum, potum, fustem, quantumlibet haec objecta videat, olfaciat, gustet, sentiat, vel quod cognoscit bos possessorem suum, & asinus praesepe domini sui, & quod oves noverunt vocem proprii pastoris, quamvis tria haec asserat disertè Scriptura Divina; vel etiam quod homo, quatenus utitur sensibus, ni simul ratione utatur, quidquam percipiat videndo solem, audiendo musicam, gustando cibum, tangendo ignem: ac proinde quod infans agnoscit sensibile aliquid, ne propriè quidem ubera nutricis. Digna videtur ista ritu & contemtu potius, quam impugnatione philologica.

33 Impugnari tamen abinde poterunt ex dictis in D. de c. primum, ad Phisicam, & in hujus tract. disp. 1. cap. 4. Nominatim urgeri debet argumentum ex conceptu vitæ desumptum. Sensatio enim, cum sit motus vitalis, debet esse immanens, & ab intrinseco, latentibus Advertariis: ac nervorum & spirituum motus, in quo volunt sensationem consistere, non magis est ab intrinseco, quam motus fictum in cithara, vel tremor per totum distalis baculum in altera extremitate percussum. Nec refert, quod ad motum sensorij valde conducatur interna structura machinae, & vis elastica fibrarum & spirituum. Nam hoc etiam accidit in automatis arte fabricatis, v. g. in horologio rotato, & in organo pneumatico; nec tamen in his ab alio Philosopho agnoscitur motus immanens ad vitam necessarius. Nichil sane occurrit in Corpulculari Philologia, cur automata ista non dicantur vivere, & sentire, praecipue verò pneumaticum organum, quod post Maignanum Tosca cit. l. 6. prop. 5. simillimum putat animali sentienti.

34 Adde, quod motus à sensatione perfectos valde insequenter Atomista vocant *spontaneos*; cum ad illos nullus precedat appetitus, nulla cognitio; nec nisi contra lexica omnia dici possit, *sponte fieri* à subiecto motum, qui ex impulsione agentis externi mechanice resultat in subiecto nihil cognocente. Professio, si qua est in ijs motibus spontaneitas, adscribenda erit, non animali motu, sed objecto, quem admodum motus & concentus organi pneumatici, non organo, sed organo do sunt spontanei, respectu enim, ut vult Tosca, vices gent organedi, pulsando palmas organa vitalis. Adde praeterea, quod spiritus animales vere sentiant, videbant, audient, &c. (negat hoc Tosca cit. l. 6. prop. 13.): recipiunt enim motionem, in qua consistit visio, &c.; quae motio non minus est

immanens spiritibus, quam fibris cerebri; nec magis fibrae, quam spiritus, facultatem integrant sentientiam, ut Tosca docet ibid. prop. 1.

35 Et nunc rejiciendum, quod Atomista dicunt, sensationem non nisi inchoativè fieri in sensorijs externis. Cur enim fibrarum motio in cerebro magis, quam in oculis, mereatur nomen sensationis? cum utrobique sit motio mere localis, & utrobique fiat in partibus machine viventis, & utrobique praesente animà; nam haec, sive rationalis sit, sive ignea, per totum corpus diffunditur, juxta Toscam. Num non ab omnibus rideretur, qui ex partibus horologii rotati simul motus unam seligeret (v. g. pendulum, aut primariam rotam), quae sola dicenda esset motu suo sentiens, aut vivens? Quid lumine naturæ notius, quam quod oculi vident, aures audiunt, manus tangit, &c.? Dices: sola cerebri motio est proprie sensatio; tum quia sola motum immediatè communicat nervis motorijs; tum quia, illa cessante, nihil sentitur externa sensoria, ut accidit in apoplexiâ. Sed contra est, quod saepe animal sentit, nullo motu communicato nervis motorijs, ut accidit, quoties homo, vel brutum, in eodem situ persistens, attentè intuetur aliquid: immò nervis motorijs saepe motum adiunt nova sensatio, ut cum animal currens, aut incedens, ad subitum novi objecti conspectum repente subibit, & immotum manet. Quod vero in apoplexiâ, vel simili morbo, cessent externi sensus, provenit ex intercepto spirituum accessu, quo indiget anima velut instrumento, ut ipse et eliciat in oculis actum visionis, &c.. Quod si ex deperata sententia spirituum à cerebro inferas, non oculos, sed cerebrum proprie videre; eadem ratione inferre poteris, non pedes, sed cerebrum ambulare.

36 Praeter haec, alia quaedam argumenta subijcio, fortassis apud do-

vos Philosophos validiora. 1.: si objectam sentiri nihil est aliud, quam ex ejus impulsione moveri fibras organi sensorij, sensus omnis reipsa erit tactus, nec inter se differet quinque sensus externi, nisi penes magis aut minus exquisitam tactivitatem. Sequelam conceduat Adversarij plures, & concedere tenentur omnes: nam sensatio cujuscumque generis impulsione, ad tactum pertinet sine dubio, sive sit pressio, sive undulatio, crispatio, vellicatio, &c.: unde radius luminis (qui juxta Adversarios est tremula linea ex globulis aetheris, ab objecto ad oculum usque directa) eatenus visionem causat, quatenus contactu suo premit, ac tremefacit fibras oculi; & sonus (qui juxta eosdem est undulatio aeris, à corporis sonori percussione resultans) eatenus auditur, quatenus contactu suo ferit ac vibrat tympanum auri. At sequelae absurditas ostenditur facile. Inprimis: quia, si sola major aut minor tactivitas distinguit sensus, externi plures erunt, quam quinque, contra sensum omnium, etiam Corpulcularium. *Prob.*: nam qui tactus vulgò dicitur, & per omnes ferè corporis partes diffunditur, dividendus erit in plures alios, cum tactivitas non sit æqualis ubique, sed in quibusdam partibus hebetior, in alijs acutior, ut experientia notam est.

37 Deinde: quia frustrà erit tantus organizationis apparatus in auribus & oculis v. g.: nam ad excipiendam impulsione laminis, aut soni, sufficere possit simplex tunica subtilissima, nervis delicatissimis contexta: tota quippe differentia inter impulsiones luminis & venti, sita est in majore subtilitate corporum prementium; cui differentia non est cur proportionari nequeat tactivitas in simplici tunica, qualis v. g. est in intestinis, ubi objecta, quæ vix possent externam tactus organum immitare, sæpe intensissimos dolores excitant, ut ait *Tosca cit. l. 6. p. 8.*

Certè ad sentiendam vibrationem aeris, à corpore sonoro venientem, sufficit communis tactus; ideòque illam toto sentimus corpore, cum tormentum bellicum exploditur: tunc igitur totum corpus audit. Immò & tunc audient vitrea domorum fenestrae, vibrato aere concussa; non enim ipsis minus est immanens illa motio, quam tympano auri. Item, cum tactus, detracta cuticula, in viva carne sit acutissimus, cur non sentit pressione luminis, aut aeris sonantis? Ubique adsunt nervi, ubique spiritus animales; qui certè non sunt diversæ rationis pro communi tactu, ac pro reliquis sensibus; nam vel in ipsis organis visus & auditus inest communis tactus, cum sæpe in ijs contingat dolor ab acrimonia humoris, à calore, & alijs tactilibus: ridiculum autem esset inibi fingere duo genera spirituum, quorum alterum à solo objecto tactili moveretur, alterum à solo visibili, vel audibili.

38 2.: stante Adversariorum doctrinà, non poterit oculis & auribus percipi objectorum distantia. Percipietur utlimum, nervos impulsione affici magis aut minus vehementi; sed an ab objecto dissito, an à propinquo, minime; cum possit organum ab objecto procul posito, v. g. à sole, percelli fortiter, & à vicino leniter, v. g. à lucernà languida; quemadmodum tactus, cum à projecto lapide percuitur, violentiam quidem percussione percipit; sed an impulsus à projectore propinquo veniat, an à distante, nequaquam discernit. Et hinc, sicut sola corporum superficies propriè tangitur manu, ita sola illa luminosi radij vel vibrati aeris pars, quæ contigua est organis oculorum & aurium, propriè videbitur aut audietur. Nec prodest recursus ad radiosam pyramidem, aut angulum, quem Peripetivi considerant radijs visualibus formatum, quasi varietur impulsio luminis ex variatione istius an-

guli, qui magis aut minus acutus, vel obtusus evadit pro variâ objectorum distantia, & magnitudine. Nam primam nullus est hujusmodi pyramidum, aut angulorum usus in auditu. Ac deinde objecta visibilia, mole inæqualia, possunt in eâ proportionem locari, ut ob inæqualem distantiam æquales angulos efficiant in eodem visu.

39 Si fortè dicas, non brutum, sed hominem intellectu percipere distantiam objecti: cedo, undenam percipiat homo: nam non habet unde (si nihil aliàs de objecto novit), nisi ex impressione facta in oculis v. g.; & hæc potest æqualiter fieri à vicina lucernà languida, & à distante vividà. Quòd brutum non percipit objecti distantiam, cur canis citissime currit ad prædam procul visam, ne illa forsitan elabatur? Quia, inquit, à nervis visorij impulsio resultat in motorios. Sed rejicieris facile: tum quia impulsio lucis à prædâ distante reflexæ, nimis languida & tenuis est, ut tam violentum in pedibus motum causet: tum quia nunquam explicabis, cur illa impulsio cursum inferat versus prædam, non in partem oppositam, ut accidit hoæ conspecto: tum quia sæpe canis ad objectum distans movetur, non ad propinquum, licet idem sit; ut cum panem ab alto monstratum saltu arripit, eundem vero propius oblatus accipit immotus pedibus; vel cum ad ignotum eanem eminens visum hostili animo currit, comminus verò accedens aut gradum sistit, aut pedetentim movetur. In his, & alijs passim occurrentibus, cum nervi visorij fortius impelli debeant à propinquo objecto, cur minor aut nulla resultat impulsio in nervos motorios, qui ad conspectum objecti distantis adeò violentè agitantur?

40 Hinc sumo 3. argumentum. Si sensatio est motio fibrarum cerebri resoluens tubulos nervorum ad motum inservientium, ut in eos irrum-

pant commoti spiritus; igitur ex omni sensatione sequetur ejusmodi tubulorum apertio, & musculosura ad movenda membra concretio. Cur ergo sæpe attentè legimus, audimus, imaginamur, facultate locomotivâ prorsus otiantes? Tunc certè moventur in cerebro radices nervorum; aliter nulla tunc esset sensatio, juxta Adversarios. Dices, imperio animæ clausos manere tubulos, sicque impediri progressum spirituum. Sed non evades: tum quia, ut alibi argumentabar, si structura machinæ postulat aperiri nervos motorios ex vi commotionis cerebri, non poterit anima id impedire, quin violentiam inferat machinæ, ejusque subtilissimum artificium citò dissolvat, aut disrumpat: quòd autem id postulet machinæ constructio, certum est Adversarijs, qui propterea communicationem statuunt inter organa facultatis sensitivæ, & locomotivæ, ut scilicet, spiritibus liberè commoventibus è nervis sensorijs in motorios, à sensatione resultent motus spontanei. Quid obicis, quidvè obturamenti ponitur ab animâ, quo intercipiatur communicatio ista, & obstruantur tubuli motorij, dum quieti legimus? Tum etiam, quia, oclusis imperio animæ motorijs tubulis, spiritus in sentiente cerebro concitati, qui ad eorum ostia cum impetu confluant lege machinali, prohibito transitu repellentur, & in vorticem acti magnam in cerebro commotionem, violentamque, & perturbatam sensationem causabunt. At contrarium probat experientia: tranquillius enim, ac serenius legimus, & imaginamur, dum quieti sedemus.

41 Tum præterea, quia in brutis nullum est apud Adversarios imperium animæ nullavè cognitio, liberam impediens transitum spirituum à sensorijs nervis in motorios, sed omnia ibi peraguntur ex legibus mechanicis juxta structuram machinæ sibi relictam. At nihilominus sæpissime accidit, ut brutum

audiat, & videat, adedque sentiat; nec tamen ullum edat corporis motum. Immo passim ceruimus, brutum ex vi sensationis ab omni motu abstinere, non solum cum ad subitum novi objecti occursum heret attonitum, sed etiam quasi ex intentione, vel studio. Considera vulpem, aut selem aviculæ insidiantem: ut huius strato corpore se occultit: ut nullum sibi permittit motum: ut vel respirationem ipsam conuenit: ut se mortuam simulat præsertim vulpes, quò fidentius accedat avis incauta. Dic, oro te, cum proculdubidò tunc adsit in cerebro intentata ac vivida sensatio, nullumque adsit imperium animæ, quid tunc in nervis motorijs obturat portulas tubulorum, ne quis spiritus, ne quis impetus deferatur in musculos? Vel quid eadem portulas subito aperit, cum felis, aut vulpes, in prædam iam satis propinquam repente insilit?

42 4. : impulsus à cerebro dimanans medijs spiritibus in nervos motorios, non sufficit ad excitandos vehementes ac varios motus currendi, saltandi, &c. *Prob.*: tum quia, ut ait Tosca cit tract. l. 3. prop. 13, *motus spirituum, à cerebro profectus, modicus est*; ipsaque ratio periuadet, à substantia molli, qualis est in cerebro & fibris ejus, non posse magnum impetum proficisci, præsertim qui diu perseveret, & quo canis post longum ac citatissimum cursum irruat in lupum, cum eoque violentissime luctetur. Tam quia impressio luminis in nervos opticos, cum sit tenuissimæ (aliter sentiret tactu), non nisi tenuissimè concutit cerebri fibrillas, quarum motio juxta Adversarios non est major, sed omnino similis ei, quæ in sensorio externo excitatur: ergo sensatio cerebri per visum accepta, non nisi tenuissimum impetum imprimere potest nervis motorijs. Ex tali autem impetu quomodo resultat poterit ingens ille, quo canis venaticus ad leporem procul visum velocissimè currit? Accedit, quòd non

optici, cum sint alijs molliores, ut monet Tosca cit. l. 3. prop. 21., vix ullam poterunt motionem transmittere. Immo generatim (ut hoc obiter notem) quòd nervi sensorij sint tensi, quasi tides in citharâ, figmentum est Cartesij, immeritò adoptatum à Tosca: nervi quippe nec recti sunt, nec duri, aut rigidi, sed inflexi, molles ac laxi; nec terminis fixis annectuntur, sed molli substantiâ, nempe carni, medullâ spinali, cerebro. Mitto, quòd major est in oculis & cerebro commotio, ac sensatio vividior, à propinquo objecto, quàm à longè dissito: & tamen minorem saepe, & interdum nullum, in nervis motorijs impetum excitat, ut in exemplis n. 39., & in alijs innumeris.

43 Denique urgendi sunt Adversarij, ut ex suo sensationum systemate rationem aliquam vel apparenter idoneam reddant tantæ, ac tam mirabilis, quæ in spontaneis animantium motibus cersitur, varietatis. Quid excitat canem, ut absentem dominum tam anxie quæreret, hac illac sollicitè cursitando? Memoria, inquit, seu phantasma domini, relictum in cerebro canis. Sed contra: minorem sensationem in cerebro causat phantasma objecti absentis, quàm visio præsentis, ut concedit Tosca cum exteris: quomodo ergo canis, invento domino, cessat à cursu, & placidè quiescit, cum jam ex visione domini præsentis major est in cerebro sensatio, & commotio? Cur etiam interdum ad præsentiam domini saltitat, & tripudiat; ac deinde (præsertim si dominus non annuat) motus hujus compescit, quàmvis non desinat idem objectum aspicere? Nec recurras ad assuetudinem. Nam hujusmodi motus edit canis primâ vice, quâ dominum perdit, & invenit. Cur item oblatus ab herò panis impellit caninos musculos ad accurrendum; idem verò panis oblatus ab ignoto, musculos eodem reddit stupidos? Quid motionis à pane resultat in musculos canis saturi, dum

nam hic semoto in loco panem abscondit, & eundem ibidem quærit redeunte fame?

44 Quid præterea concitat, ac dirigit multiplices & ordinatissimos apud motus? Quid aves & pleraque animantes impellit, ut nidos struant commodos excipiendæ proli? ut cibo abstineant, quo prolem alant? ut filios vel cum proprio periculo tueantur? ut aliò transferant (quod solent vulpes), si forte ab homine observatos viderint? utque alia præsent admira, quæ sine fine recenseri possent? Si motus belluarum semper essent uniusmodi, tolerabilis forsitan videri posset Corpuscularium hypothesis: at, quòd tanta vel in uno eodemque bruto motuum varietas unice revocanda sit ad impetum spirituum è cerebri fibris in musculos lege mechanica decurrentium, omnino repugnat rationi, & experientiæ. Dicunt brutorum vim sentiendi rem esse abditissimam, fatenturque, difficile admodum reddi posse rationem variorum in particulari motuum. Sed verò rem ex se abditam ipsimet penitus inintelligibilem faciunt, dum motuum innumerabilium rationem reddunt non solum difficilem, sed nullam. Ipsimet sibi fingunt tot inscrutabilia nature mysteria, quot sunt motus brutorum spontanei.

45 Ad nos quod attinet, mysteria ista exponimus nullo negotio, per cognitionem scilicet dirigentem, & appetitum determinantem. Anima est, quæ machinam corpoream movet ope facultatis locomotivæ, nervis & musculis præcipue inditæ: facultas hæc subordinatur appetitui, ab eoque determinatur ad motum hunc, vel illum: appetitus autem dirigitur à prælucente sensatione interna, quæ verè perceptio & cognitio est, non solum in homine, sed in bruto, tametsi materialis: hanc in cerebro elicit anima juvamine qualitatis, quam *speciem impressam* vocant (vid. disp. sequ.), & quam ministrant exter-

ni sensus, dum ab objectis immutati (sive per motum localem, sive per priores alias species) suas ipsi eliciunt sensationes, idest, perceptiones objectorum. En totum sensationis & spontanei motus processum, satis intelligibiliter expositum, cui superadditur in homine rationis actus, & voluntatis imperium, sibi subjiciens materialem etiam appetitum.

46 Sicut ergo quærenti, unde proveniat homini tanta in spontaneis motibus varietas, pro ratione redditur subordinatio potentiæ locomotivæ ad imperium animæ, spirituali cognitione directum; cui rationi, tamquam factis claræ, statim vel Corpulcæares ipsi acquiescunt: ita simili super belluis motibus quærenti satisfacit luculenter per subordinationem locomotivæ facultatis ad appetitum animæ, quem dirigit materialis cognitio. Repugnant, autem, cognitio materialis. Aiunt quidem, sed omnino gratis, nulloque argumento alicujus ponderis allegato, ut vidimus disp. 1. cap. 4. Tenendum igitur, quòd omnis sensatio, interna, & externa, non est mera motio localis, sed est quædam objecti perceptio, sive cognitio, instar simplicis & suavitæ apprehensionis intellectus (satis nobis agnitæ per experientiam) circa particularia objecta sensibilia; nec ab hujusmodi apprehensione differt, nisi titulo materialitatis, seu affixionis ad subiectum corporeum, & interdum etiam claritatis.

De phantasmatibus memoria inservientibus commentum incredibile.

47 Non est hic prætereundum, quòd Tosca docet cit. l. 6. à prop. 22. ad 25. circa impressionem in cerebro, conservationem, & excitationem phantasmatum (sic vocat species memorativas objecti absentis jam antea sensati, quamvis alias phantasma vocetur actus phantasia), quæ scilicet ob-
Ve

ta revocant in memoriam, aut phantasmata obijciunt in somnijs. Summam accipe. Phantasma nihil aliud est, nisi affectio quædam in fibroso cerebri & cerebelli tractu, qui origini medullæ spinalis incumbit: quædam, inquam, posituræ vel figuræ mutatio (v. g. implicatio, adjunctio, divulsio, tensio, &c.) facta in fibris illius tractûs ex vi sensationis internæ. Mutatio hæc ibidem permanet: non tamen sentitur, quousque à sanguine, vel ab alio. quovis pulsentur eadem fibræ; tunc enim similem affectionem reflectunt in commune sensorium, quo iterum sentitur objectum idem. Et hoc est excitari phantasma, & memoriam objecti. Quoniam verò phantasmata multa seriatim asseruari solent in memoriâ, immò plures etiam inconnexæ phantasmatum series; supponere oportet, quòd in eo tractu aliz sunt fibræ primariæ, quæ cum alijs item primarijs complicantur, & velut in segmenta dividuntur; aliz secundariæ, inter se pariter multiplici plexu complicatæ, & ex primarijs ortæ quasi ramuli.

48. In fibris itaque secundarijs imprimuntur phantasmata (ideft, divulsiones sunt, implicationes, noduli, vel quid simile), unumquodque in fibra sua, vel saltem in alio ejusdem fibræ segmento: primariæ verò dirigunt lineas phantasmatum, ita ut, quando multæ sunt eorum series, unaquæque inhæreat ramulis unius tantum fibræ primariæ secundum idem segmentum inter primarias alias interceptum; cuius proinde motu linea vel series ramulorum debito cum ordinæ movetur, vel accipiendo cognata phantasmata, vel eadem reflectendo in plexum sensorium, ubi seriatim ipsorum memoria renovatur. Idcirco, dum aliquid memoriam mandamus, laboriosum adhibemus nitium, ut in eodem non interrupto fibrarum ordine impressiones illæ collocentur, eo que nisu valde conamur, ne aliz succedant fibræ, quæ diverſi ordi-

nis phantasmatis præoccupatæ sint. Cum autem postea meminisse volumus, siqua fibra rebellis phantasma suum reflectere renuat, frontem perfricamus, ut scilicet eo affricu vellicetur fibra renitens. Hæc dum legeris, vereor ne tibi narrari fabulam aut somnium putes. Doctrina tamen est à Philosophis vigilantibus fidenter asserta; quam refellere oportet, ut inde pateat necessitas specierum à nobis postmodum asserenda.

49. Refellitur ergo 1.. Fibræ phantasmatum debent innecti vel continuari cum plexu nerveo sensorij communis; aliter non poterunt inde accipere, nec edulque reflectere motionem: debent etiam, quatenus inde diffundantur in tractu memorato, per se habere tensionem aliquam more fidium in citharâ; si enim omnino laxatæ sint, quasi fila negligenter in terrâ jacentia, nec in eo tractu movebuntur ex motione sensorij plexûs, nec ad illum reflectent motum suum, licet pulsentur inibi; ut experieris in filis sericis, quæ ex plexu aliquo ducta, laxentur in tractu terreo, præsertim molli, qualis est cerebri substantia. At, si fibræ illæ à suo tractu ad sensorium usque sunt tensæ, sequitur 1., quòd, sicut per te nequit in illis fieri motio, quin fiat pariter in plexu sensorio, ita nec potest in eis permanere mutatio, quin etiam in sensorio permaneat: ergo phantasma, siquidem consistit in tali mutatione permanente, quamdiu durat, sensorio inerit, adeoque sentietur actualiter; vel saltem non poterit sensorius plexus nova sensatione pullari, quin excitetur phantasma præhabitum. Utrumque autem evidenti repugnat experientia.

50. Sequitur 2., quòd tensio maxime poni debet in fibris primarijs, siquidem per eas & à sensorio communicatur motus secundarijs, & ab his reflectitur in sensorium: ergo non poterit fibra primaria pullari alicubi, quin tota moveatur, sicut chorda citharæ, ac proinde

proinde quin motum repente commutet omnibus simul ramulis, seu fibris secundarijs, à se oriundis, saltem quæ spectant ad unam seriem, vel ad idem primariæ segmentum: ergo, qui longam concionem seriatim didicit, non poterit unius verbuli recordari, quin omnium turba phantasmatum ejusdem concionis simul excitetur, & uno impetu reflectatur in commune sensorium, contra manifestam experientiam. Sequela patet: quia, si vel unius verbuli phantasma occurrit, ejus fibra necessario concutit primariam, à qua oritur, & cum hæc eo ipso tota tremat, concussionem suam necessario communicat cæteris secundarijs, quarum concussio est omnium phantasmatum excitatio. Immo necesse erit, ut series omnes phantasmatum, quotquot in memoriâ servantur, excitatione unius excitentur illicò; quandoquidem fibræ, tam primariæ, quam secundariæ, complicantur inter se omnes; ac proinde, tensione suppositâ, commoveri debent ad motum cujuslibet.

51. Refellitur 2.. Si phantasma in eo consistit, quòd mutata sit alicujus fibræ positura, nullum phantasma poterit oblivione deleri, quin eo ipso in memoriam redeat, ita ut oblivisci sit recordari; quod in terminis implicat. Probatur tamen: quia non aboletur phantasma, nisi dum fibræ mutatio manere definit, seu dum fibra redit ad posituram pristinam: sic autem redire, moveri est; & moveri fibræ, est excitari phantasma, reflectique in commune sensorium, seu memoriam ejus renovari. 3.. Vel plura phantasmata hærent in eadem fibrâ, vel unumquodque in sua. Si primum dicas; excitato uno phantasmate, cum jam fibra illa pulsetur, cætera simul expergisci necesse est. Si secundum (quod velle videtur Tolca); imprimis sine fundamento id fingitur, cum possit una fibra plures nodos admittere in tractu suo. Deinde quæro abs te, in

serie fibrarum, à primariâ pendentium, cui fibræ inhæret primum phantasma? Si primam, quæ propinquior est parti sensoria, forsitan eligas; secundum phantasma quo saltu transilit ad fibræ secundam, & centesimum ad centesimam, intactis prioribus, quas invenit in transitu, dum à sensorio venit per fibræ primariam? Saltem debet illas transendo concutere, nec poterit imprimi phantasma centesimum, quin excitet anteriora omnia. Si autem velis, ut primum phantasma inhæreat fibræ secundæ, vel ulteriori; præter quam quòd gratis id voles, eadem redit in saltu priorum difficultas.

52. Lepidum verò est illud de nisu, vel conatu collocandi nova phantasmata in eodem fibrarum ordine, cavendique, ne fortè in fibras incidant ordinis diversi. Quasi verò præ oculis habeamus fibras cerebri nostri, earumque numerum, situm, ordinem, ut certas quasdam, relictis alijs, ad impressionem phantasmatum pro libitu destinemus. Nihil de fibris norunt plerique hominum; qui tamen nisu adhibent, ut aliquid memoriam mandent. Siquid sciunt Anatomici, certè non magis, quam rustici, sub potestate habent fibras proprias. Non minus est lepida vellicatio fibræ rebellis, ex perfrictâ fronte resultans. Ad hunc sane finem oporteret, non frontem, sed occiput perfricari; nam tractus phantasmatum, cum præcipue ad cerebellum spectet, vicinior est occipiti, quam fronti. Et cur sola vellicatur fibra renitens, cum affricus totum concutiat caput? Quod si fibræ omnes eodem affricu vellicantur, quomodo non phantasmata tumultuario subeunt cuncta phantasmata?

53. 4.. Nulla ratio est, quare phantasmata non imprimantur fibris primarijs, utpotè immediatius annexis parti sensoria, motionemque inde profectam, priusquam ad secundarias perveniat, excipientibus. Si autem imprimi-

stantur, cum fibræ illæ non sint numero multæ, brevi replebuntur nodulis, alijsve mutationibus, ut jam plures capere non possint. Quin etiam fibræ secundaria, si phantasmata non accipiunt nisi singulæ singula, sufficere non possunt ad phantasmata propè innumera, quæ in quorundam hominum memoria simul insident. Sunt, qui plures linguas apprimè callent, decem videlicet, aut amplius, varias item artes, & scientias; insuperque objecta norant innumerabilia, quæ ad humanum usum & commercium spectant. Quot secundarias fibras necesse est habeat istorum cerebri? Quot segmenta, & quam longam in fibris primarijs, ut tot series phantasmatum diversitas capiant? Et, si omnia unius linguæ vocabula, conjugationes, declinationes, concordantiæ, tropi, figuræ, toni, &c., non nisi ad unam spectant seriem, quod segmentum ad seriem tot expenetratorum phantasmatum sufficit? Fatendum est igitur, rerum phantasmata non aliter in memoriâ retineri, nisi per qualitates penetrabiles, quas Peripatetici species intentionales vocant, & quæ possunt, tamen si plures ac variæ sint, in eodem loco existere, in eademque cerebri parte recipi. Res quidem est admodum occulta, præferim quantum ad excitationem specierum: sed per doctrinam Corpuscularium confunditur magis, quam exponitur.

CAP. III.

DE SENSIBUS EXTERNIS.

54 **O**rganorum accurata descriptio, pluraque alia sensus externos spectantia, quæ delectandis ingenijs potiùs, quàm acuendis aptiora sunt, videri possunt apud Anatomicos, & apud eos Physicos, quibus vacat naturalem Philosophiam curiosius persequi, & tractare per otium. Multa dabunt scholastico ritu dilucida PP. Conimbrici-

centes in 2. de Animâ à cap. 6., & Exim. Doctor lib. 3. de Animâ à cap. 8.. In præsentia, quæ magis utilia videbuntur, juxta Scholæ morem lictum attingemus.

DE VISU.

55 Visus definiri potest, *Sensus exterior percipivus lucis & coloris.* Ejus organum residet in oculis: quorum fabrica sub palpebris contenta, ut a pleurisque exponitur, coalescit ex tribus humoribus, quinque tunicis, septem musculis, & duobus nervis, hoc videlicet compositionis ordine. Figura oculi globosa est: centrum ejus occupat *humor crystallinus*, pellucidâ inclusus tunicâ, quæ *specularis*, & *aranea* dicitur. Hujus humoris & tunicæ hemisphærium, seu medietatem posteriorem versùs cerebrum, contegit *humor vitreus*, obtectus ipse tunica *reticulari*, *retinâ* seu *retiformi*, sic dictâ, quia multus venulis, & arteriolis contexta est. Sequitur deinde ulterius tunica, cujus anterior pars *uvea*, posterior *choroides* vocitatur: tunica hæc totum oculi globum sic vestit, ut in anteriore parte relinquat circulare foramen, quod *pupilla* dicitur (alijs pupillam vocant humorem crystallinum), ut per illud species visuales, vel radij luminis, ingredi possint in humores crystallinum & vitream. Hæc eadem tunica, quâ parte vocatur *uvea*, sinuatur aliquatenus, & superfusum excipit *humorem aqueum*, quem exterius cohibet alia tunica, totum ambiens oculum; cujus tunicæ pars posterior ob duritiem *sclerotica* nominatur, anterior verò *cornea*, quia more corneæ laminæ tenuissimæ diaphana est, maxime quatenus obtenditur pupillæ foramini. Post hanc sequitur alba tunica, seu membrana, *albuginea* nomine: hæc ambitum oculi complexa definit ad coloratum circum, qui circa pupillæ foramen ex *uvea* formatur, & *iris* dicitur; quam ad iridem terminantur fibrillæ quædam à re-

tinâ profectæ, quæ *processus ciliares* appellari solent.

56 Musculi septem deserviunt ad varios oculi motus: quatuor oculum flectunt sursum, deorsum, dextrorsum, finitrosam: duo circumferunt: septimus oculum sustinet, & illigat sedi suæ. Duo nervi ortum ducunt à dextrâ, & sinistra cerebri parte: paululum progressi, coeunt: & iterum deinde se juncti, alter ad dextram, alter ad sinistram oculum pervenit. Dicuntur *optici*, seu *visorij*; tum quia per eos a cerebro ad oculos deferuntur spiritus animales, ad visionem omnino necessarii, adeò ut ijs nervis obstructis, negatoque spiritibus transitu, nihil videant oculi, tamen si cætera illæsi, tum quia per eosdem ab oculis ad cerebrum transmittuntur objectorum species, ut multi credant. Cujuslibet optici, ut & cæterorum nervorum, substantia est triplex: nimirum intima, quæ alba est, ac medullaris, & à medulla cerebri derivatur: tum duplex tunica, interior, & exterior, quarum prima piæ matris, secunda duræ matris propago est. Dicitur *piæ mater*, seu *piæ meninx*, tunica illa subtilis, quæ mollem cerebri substantiam immediate ambit: alia verò tunica, huic superinducta, quæ internam cranij cavitatem succingit, *dura mater*, seu *dura meninx* appellatur. Porro tres ex quinque memoratis oculi tunicis oriuntur a triplici nervi optici substantiâ, velut totidem ejus expansiones: videlicet, a medulla nervi procedit retina, a tunicâ interiore choroides, ab exteriori cornea.

57 Jam queritur 1., quænam ex partibus hucusque enumeratis sit proprium visionis organum? Communis Peripateticorum sententia cum Aristotele apud P. Suar. lib. cit. c. 18. tenuit, visionem in pupilla fieri, id est, in humore crystallino. Corpusculares hodierni, quos Toricæ sequitur tr. 10. l. 6. prop. 16., nonnulli etiam Peripateticis consentientibus, plerumque docent,

visionem fieri in retina. Plures tamen ex iisdem modernis pro choroide pugnant; quorum fundamenta indicat Author Philof. Burgund. part. 3. tr. 1. dissert. 3. c. 5., & impugnat P. Jo. Bapt. de Benedictis tom. 3. l. 4. q. 4. c. 2. §. 1.. Mihi pro retina standum videtur: non quòd illa nerveis fibrillis exquisito sensu præditis contexta sit, ut supponit Toricæ; enim pernegant qui stant pro choroide: sed quia in retina colliguntur & sistunt specierum visualium radij, seu lineæ, quæ totos humores crystallinum & vitreum, utpotè diaphanos, penetrant. Hinc enim sequitur, visionem intra chystallinum haud fieri; cum non sit credibile, nec utile, species videndo destinatas ultra visionis officinam altius penetrare. Sequitur etiam, excludendam esse choroidem; cum ad eam, utpotè à tergo retinae positam, non perveniant species: retina quippe, licet non nihil transluceat, satis habet opacitatis, ut progressum terminet specierum, sicuti terminat charta papyracea, licet aliquatenus pellucida. Probationes alias invenies apud Authores modò laudatos.

58 Queritur 2., quid ad visionem conferat humor crystallinus? Resp., conferre plurimum: cum enim figuram habeat lenticularem, qualis est in vitro tubi optici, specierum radios in uveæ foramen incidentes ita refringit, & colligit juxta leges Dioptricæ, ut qui ab eodem objecti puncto veniant, ad idem retinae punctum terminentur, prout opus est ad claram, distinctamque visionem objecti, vel, ut Optici loquuntur, ad objecti effigiem in retina delineandam. Experimento compertum est, quòd, si foramini cubiculi penitās obscurari aptetur lens vitrea, radij lentem subeantes in opposita charta depingunt: externi objecti figuram, quasi totidem penicilli. Idem accidit, si fenestræ foramini adaptetur oculus artificialis, quem Optici formant ex duplici vitro, & charta retrò posita loco retinae, si

apertur similiter oculus vituli recens occidit; de quo Tosca cit. l. 6. prop. 16.. Hinc Opaci, & moderni Phyci colligunt, id ipsum accidere in oculo vivente, ut scilicet radij per crystallinam lentem naturalem transmissi, distincte delincent in retinâ imaginem objecti; inverso tamen situ, ita ut pars objecti dextra, sit in imagine sinistra, & sic de alijs; quod etiam in prædictis experimentis accidit.

59 In imagine istâ supponat aliqui visionem consistere. Sed peperam: tum quia visio est actus vitalis, ac proinde ab intrinseco; illa verò imago, siqua est, purè sit ab extrinseco: tum quia imago eadem fieri potest, oculo nihil vidente, ut si nervus opticus obstruatur. Alij volunt, per actum visionis tantum percipi effigiem in oculi fundo sive in retinâ pictam; eam verò deinde comparari cum objecto externo per actum phantasiæ, vel intellectus. Sed æquè peperam, & contra sensum omnium, quibus à naturâ persuasum est, objecta extra visum posita visu percipi, nec non eorum distantiam, magnitudinem, verumque situm partium. Ea igitur imago nihil est distinctum à speciebus objecti, quæ per sui reflexionem à retinâ, vel à charta vitreæ lenti oppositâ in experimento, de quo nuper, apparere faciunt objecti figuram in eo loco, velut in quodam speculo: apparere, inquam, non ipsi visui species reflectenti (hic enim non aspiciet reflexæ talem imaginem, seu objectum quasi locatum in retinâ propriâ), sed alteri extrinseco spectanti. Ideò autem inversus apparet situs partium, quia earum species ad illas retinæ partes terminantur, unde possint partes ipsæ objecti in proprio situ aspici per lineam rectam; quæ linea non est, nisi à parte retinæ dextra ad sinistram objecti, & sic de alijs.

60 Ex dictis inferes, falsam esse opinionem eorum, qui Platonem

secuti, visionem fieri putarant, non tamen intus recipiendo, quam extramittendo, id est, non tam per lucem aut speciem ab objecto in oculos immisissam, quam per emissionem radiorum aut spirituum ab oculis ad objectum. Hæc opinio confutatur à P. Suar. l. c. cap. 7. & cum nullum hodiè patronum habeat, nos morari non debet. At, inquires, animalia quædam ex oculis emittunt radios, quibus noctu vident. Emittunt quidem: sed in primis radiatio ista non convenit plerisque animantibus, nec prodest diu, sed noctu: ac deinde non oritur ab oculi fundo, sed ab extrema parte, seu à tunica adnatâ; nec aliter ad visionem confert, nisi quatenus objectum illustrat, ut illud ad oculos mittat speciem sui. Opponi quòque solet exemplum hominis cujusdam, qui semper ob oculos habebat simulacrum sui; de quo meminit Aristoteles 3. Meteor. c. 4., causam que reddit, quia visus debilitas non poterat aerem propellere, utique per emissionem radiorum. Sed respondetur, Aristotelem ibi fuisse locutum, non ex propriâ, sed ex Platonis opinione; causam verò genuinam esse, quòd homo ille multa corporis evaporatione densabat proximum aerem, qui ipsi erat præ speculo. Fortassis etiam, læsâ phantasiâ, videre sibi videbatur, quod reipsâ oculis non videbat, ut interdum accidit melancholicis.

61 Quæritur 3., cur unum objectum geminis oculis aspicienti non appareat duplex? Aliqui apud Conimbric. l. c. in cap. 7. q. 7. ar. 2. causam esse putarunt, quòd geminis oculis non fiat duplex visio, sed una tantum, nec alibi, quam in eo loco, ubi junguntur nervi optici, priusquam ad oculos divertant; quia scilicet ibi uniuntur species utroque oculo susceptæ. Hoc tamen jam ab omnibus rejicitur, nominatim à Conimbric. ibidem, & à P. Suar. cit. cap. 18.. Certè congressus ner-

nervorum opticorum unus & idem manet, cum alter oculus digito paululum attollitur; & tamen tunc apparet objectum duplex. Vera igitur causa est, quòd uterque oculus ab eodem objecto ex eodem loco per lineam rectam immutatur in eadem utriusque retinæ parte, ideòque ad eundem locum dirigitur utraque visio, & uterque axis opticus, seu visualis: falsum quippe est, quod aliqui volunt, axes utriusque oculi semper sibi mutuo parallelos esse. Hæc etiam est causa, cur idem objectum, à multis hominibus simul aspectum, omnibus appareat unum. De cetero non est dubitandum, quin duo oculi visiones eliciant duas, per duas utique potentias visivas; quæ tamen censentur quasi partes unius potentie, quia in eodem supposito conspirant ad eadem objecta simul & uniformiter percipienda, & eidem cerebro renuncianda.

De Objecto Visus.

62 Constat apud omnes, proprium visus objectum esse lumen & colorem. Sed quæres 1., quid sit lux, aut lumen? Ante responsum observa, quatenus differant lux primaria, & secundaria, lumen, radius, splendor. Lux primaria dicitur, quæ inest corpori ex se lucido, ut sunt ignis & Sol: *secundaria*, quæ est ab extrinseco accepta, ut in Lunâ (hinc etiam differunt *lucidum* seu *luminosum*, & *illuminatum* sive *illustratum*, quòd illud luce propria, hoc adventitia fulgeat: nonnunquam primaria vocatur, quæ à lucido funditur per lineam rectam; quæ verò ex hac ipsa versus latera spargitur, *secundaria*. *Lumen* appellatur lux prout existens in medio transparenti, ut in aere: *radius*, lux per lineam rectam hufusa; quæ dividitur in *radium directum*, *reflexum*, & *refractum*, de quibus vid. disp. 3. de Gener. n. 87. & 88.. Denique *splendor* dici solet lux illa intencior,

quæ relucet ex directâ & reflexa circa corpus obiens. His nominibus lucem ejusdem speciei significari cum solâ diversitate intencionis, loci, vel subjecti, communis est Philosophorum sententia; si tamen Scotistas excipias. Hi namque *lucem* tantum vocant, quæ lucido inhæret; *lumen* verò, quod extra lucidum diffunditur: atque hoc in *primarium* & *secundarium* dividunt: *lumen* *primarium* vocant *radius*, qui recta provenit à lucido, & qui reflectitur à corpore polito & terso; *secundarium*, quod à radijs istis spargitur in omnem loci differentiam. Utrumque, tum inter se, tum à luce, distinguunt specificè. Nam *lumen* *primarium*, inquit, est species intentionalis ad videndum lucem, & *secundarium* similiter ad videndum *primarium*. Unde *lumen* tribuunt esse reale simul & intentionale: reale, quatenus potest videri, & effectus causare reales extra animam: intentionale, quatenus concurrens ut species ad visionem, non sui, sed alterius objecti. Vid. Matr. hic disp. 5. q. 2. ar. 2. Nos in presenti cum communi loquemur indiscriminatim de luce, lumine, &c.

63 Lux igitur (ut quæstioni respondeam) ab Aristotele 2. de Anima c. 7. definitur, *actus perspicui, ut perspicuum est*: id est, forma constituens corpus in esse perspicui; quæ est definitio per effectum formalem. *Perspicuum* autem dicitur Aristoteles per ordinem ad visum: sed, ut vitetur circulus, dici potest, idem esse corpus *perspicuum*, ac *clarum*, & *lucem esse claritatem corporis*: quos terminos frustra coneris reddere clariore, quasi aliquid inveniri possit claritate clarius. Aliud dicitur *perspicuum terminatum*, corpus scilicet *opacum*, quod lucem quidem recipit, sed eam in superficie terminat, seu sistere cogit: aliud, *perspicuum interminatum*, corpus nempe *diaphanum*, seu *transparente*, quod totum à luce pervaditur. *Diaphaneitas* & *opacitas* sunt

dispositiones contrariæ, altera expediens, altera impediens progressum luminis; sæpèque miscentur in gradu remisso. Non tamen dicitur simpliciter diaphanum, nisi corpus simpliciter: quod verò non est luci pervium, licet aliquam diaphaneitatem habeat in superficie (aliter non reciperet lucem), dicitur simpliciter opacum. Porrò lumen non esse corpus, utpotè penetrabile cum aere, crystallo, &c.; nec esse motum corporis, utpotè in momento diffusum è Cœlo ad terram usque; sed esse veram qualitatem (quæ tamen in diffusionem radiorum natura suâ imitatur quodammodo motum impulsu corporis, ideòque metaphorice dicitur reflecti, & refringi), supponimus cum totâ Scholâ Peripatetica, quidquid reclamant Corpuscularum. Vide, quæ renissivè diximus in Synopsi de Cœlo &c. c. 2. n. 28.: & consule Conimbric. in 2. de Cœl. c. 7. q. 2.

64. *Quer. 2., quid sit color?* Aristoteles duas dedit definitiones coloris, satis obscuras: alteram 2. de Anim. c. 7. sic, *Motivum ejus, quod est actu perspicuum*; hoc est, Id, quod per sui speciem visuale potest movere seu immutare medium diaphanum actu illuminatum: alteram lib. de sensu & sensib. c. 4. per hæc verba, *Terminus, seu Extremitas perspicui in corpore terminato*; quam definitionem alij sic intelligunt, ut color sit ipsa superficies corporis opaci, prout illustrata; alij, ut sit terminus resultantis ex permixtione perspicui & opaci; alij, ut sit accidens in superficie corporis opaci visibile; alij, ut sit illa corporis opaci dispositio, quæ tractum medij transparentis terminat, seu finit; alij aliter, ferè ut cuique libet. Utraque definitio varias patitur objectiones: nec pro alterutra pugnandum, ut pro aris, & focus: nam germana coloris definitio pendet a sententiâ, quam quis tenuerit in questione sequenti.

65. *Quer. ergo 3., an color sit qualitas à luce distincta?* Supponendum 1., nullum colorem videri posse, nisi luce perfusum, & per medium diaphanum, ut omnium consensus & experientia suadent. Unde rejiciendum mendax hominum genus, vulgò *Zaboris*, qui Thesuros & cadavera sub terrâ condita videre se dicunt; de quibus P. Delrius lib. 1. disquis. magic. cap. 3. q. 4., & latius in Comment. ad Senecam Tragic. in *Medea*. Venæ tamen aquarum, & metallicæ, poterunt externis indicijs innoscere. Suppon. 2., duos esse colores *extremos*, seu extremè oppositos, nempe album, & nigrum; plures alios esse *medios*, seu non admodum inter se dissimiles, qui tamen censentur simplices, ut sunt ruber, viridis, cæruleus, &c.; quosdam verò esse *mixtos*, seu ex alijs compositos, ut est color fulcus ex nigro & albo. Suppon. 3., colores alios vocari *veros*, alios *apparentes*. Dicuntur veri, qui sub quovis aspectu & lumine cernuntur ipsi, ut colores nivis, rosæ, smaragdi, &c. apparentes autem, qui omninò pendunt à radiatione lucis è certo situ, quo variato, statim evanescent, ut colores Iridis, & qui sub radijs solaribus è certo loco aspiciuntur in collo columbæ, pluresque alij. Colores hosce à lumine indistinctos asserunt ex Peripateticis plerique: non desunt tamen, qui distinctos dicant, nec tam vocandos esse apparentes, quàm transientes, aut fugaces, quia in fieri & conservari pendunt à lumine: colores verò primi generis, fixos vocant, aut permanentes.

66. De coloribus ergo veris, seu permanentibus, prima sententia tenet, eos, formaliter ac proprie acceptos, non distingui à modificatione lucis, seu à luce ut variè modificatâ per superficiem corporis opaci ratione asperitatis, levitatis, porositatis, opacitatisque diversæ, prout diversâ est figura, seu textura particularum. Hinc

enim provenit inordinata reflexio luminis versus omnem partem, variaque permixtio radiorum cum umbris (differant umbræ a tenebris, quod istæ lucem omnem tollunt, illæ verò non nisi radios, seu lumen primum, ut patet in umbris arborum lucente Sole); quæ permixtio, pro diversitate proportionis, colores diversificat. Quapropter color in communi definiri debet, *Lumen ab opacitate modificatum*; vel etiam, *Lux per opacitatem inumbrata*; quæ definitio sumitur ex D. Thomâ in 2. de Animâ lect. 14. in fine, ubi sic ait: *Color nihil aliud est, quàm lux quedam quodammodo obscurata ex admixtione corporis opaci*. Hæc intellige de colore proprie dicto, sive in actu secundo: nam color in actu primo, seu fundamentalis, est illa corporis in superficie dispositio, quæ potest lucem modificare, ut dictum est.

67. Sententiam hanc, sic, vel paulò aliter explicatam, amplectantur cum nonnullis veteribus Cartesiani, & Atomistæ communiter, eamque latè sequitur Tosca tr. 4. l. 4. c. 3. Consentiunt ex Peripateticis Ægidius, Cajetanus, Javellus, Soncinus, & alij apud P. Suar. l. c. cap. 15.; quibus subscribunt ex modernis aliqui, ut P. P. Quirous, & Jo. Bapt. de Benedictis. Allegatur Aristoteles in secundâ definitione, de quâ suprâ n. 64.: item D. Thomas verbis nuper adductis, & mox adducendis: item hymnus Ecclesiæ ad Laud. fer. 4., *Rebusque jam color reditu vultu niteatis sideris*; & illud Poetæ 6. *Æneid.*, *Rebus nox abstulit atra colores*. Probatur deinde sententia ista 1.: quia objectum unius potentie debet esse unum: si autem color est alia qualitas à luce, visus objectum erit multiplex; non enim dabitur una ratio communis coloris & luci tantum, nisi forsitan ratio *visibilis*; per quam certè non specificatur, seu non explicatur natura potentie sine vitioso circulo. Unde D. Thomas cit.

lect. 14. in fine, hanc difficultatem solvit his verbis: *Cum lux sit quodammodo substantia coloris, ad eandem naturam reducitur omne visibile*; videlicet ad naturam lucis, quæ solum à colore distinguitur quatenus pura est, vel recepta in diaphano, ut ibi significat S. Doctor. Hunc promissuè dicitur, visum tendere, jam sub ratione lucis, jam sub ratione coloris; quia scilicet utraque ratio est una & eadem quoad substantiam; & lux, etiam pura, vel extra opacum, color quidam est, qui vocari potest *color sidereus*, vel cum Aristotele 2. de Anim. t. 69. *color diaphani*.

68. 2.: quia color apparet, aut transiens, non est alia qualitas à luce: ergo idem censendum de vero, vel permanente. Antecedens conceditur à plerisque Adversarijs; & contra negantes ostenditur facile. Tum quia sæpe accidit, ut, permanente eodem lumine, & eodem corpore illustrato, pro solâ inuentis mutatione diversus color appareat: quid autem confert situs aspicientis, ut alia & alia resultet coloris qualitas? Tum quia radij Solares trajecti per crystallinum priama, seu trigonum vitreum, vividos exhibent colores iridis, qui, mutata vitri figurâ, non apparent: quid autem confert ad qualitates producendas figura prismatis? Tum etiam, quia lux transiens per vitrum viride, vel rubrum, vel aliter coloratum, eodem colore tingit proximum aërem, aut parietem: quid autem confert vitri color ad novam productionem, cum color non sit activus? Consequentia verò probatur: nam eadem est natura utriusque coloris, exceptâ firmitate, vel duratione. Tum quia uterque visum & phantasiam immutat eodem modo; neque ullam perceptionis diversitatem inducit. Tum quia uterque visu percipitur, non ut pura lux, sed ut color: ergo, sicut verè & realiter sonus est, quidquid aure percipitur ut sonus, ita &c.; non enim

sentius externi fingunt. Tum quia color tranſiens, & permanens, ſe invicem intendunt: nam, ſi radius Solis, jam aliunde rubefcens, incidat in corpus rubrum, rubefcit magis; & per vitreum priſma trajectus in corpus viride, reddit viridius. Tam etiam, quia vera natura coloris dure negabitur cæruleo, qui velat Cælo inherens conſpicitur: hæc tamen conſiſtit in lumine permixto innumereis umbris, aut umbellulis, quas cauſant atmophæra compaſcula: vel certe inter apparentes numerandus eſt; nam qui *verus* dicitur ab Adverſarijs, non convenit Cælo, nec aeri.

69 3.: quia ſola mutatio figuræ, vel texturæ particularum in ſuperficie corporis, colorem variat. Sic vitrum, & lapides nigri, ſi conterantur in pulverem, albeſcunt. Sic albumen ovi, crebro commotum, ex perſpicuo fit album: idemque accedit aquæ in ſpumam converſæ, citra mutationem temperamentis; & eò magis albeſcit ſpuma, quò minorioribus conſtat bullulis. Sic nix, ſi malac liquoris, ſoluto contextu candorem amittit. Sic etiam, cum nix & glacies ſolum differant in textura particularum, tamen nix eſt alba, & glacies diaphana more cryſtalli. Ita ſem: quia, licet variorum colorum geneſis in particulari ſit explicatu difficiliſ in quacumque ſententiâ, in hac tamen ſatis appoſite dicitur: quòd albedo ſit per multam & inordinatam reflexionem luminis, raris umbris, aut ſere nullis interruptam: nigredo, per reflexionem modicam, plurimis intermixtam umbris, eò quòd plerique radiorum in porulis, aut cavitatibus, quibus maxime conſtat nigra ſuperficies, inſiſi, ac ſepulti, reflecti nequeant: colores autem medij, partim per ſolam luminis refractionem, partim per eam ſimul cum reflexione; & generatim per variam proportionem lucis & umbræ.

70 Secunda ſententiâ, inter Peripateticos adeo recepta, ut ſuper-

vacaneum ſit Authores citare nominatim, colorem aſſerit qualitatem ſpecialem, à luce diſtinctam, & ex temperamento primarum, ſeu ex elementorum mixtione reſultantem. Unde negatur communiter, quòd elementa pura, & corpora cœleſtia verum habeant colorem. Quia verò multa ſunt mixta diverſi temperamentis, quæ tamen uniformiter colorantur, v. g. nix & lana; ideò aliqui requirunt ulterius pro colorum geneſi certum denſitatis gradum; alij certam diaphaneitatis cum opacitate mixtionem; ex quâ etiam nonnulli cenſent poſſe reſultare colorem in elemento puro, & in cœleſti corpore. Color itaque deſignari poterit, *Qualitas propria mixti corporis, quatenus perſpicuitatem, ſeu diaphaneitatem aliquam habentis opacitate terminatam*; vel, ſi color ponatur etiam in corpore non mixto, *Qualitas luci cognata, per ſe ſupponens admixtionem diaphani cum opaco.*

71 Sed, cum color indigeat lumine, ut videatur, hujus indigentia ratio variè reſtatur. Nam 1., juxta plures, lux eſt obſectiva conditio, ut color propriâ virtute adæquatè producat viſualem ſpeciè ſui. 2. juxta alios, color ita ſubordinatur lumini ut nequeat emittere propriam ſpeciè, niſi lumen priùs emittat ſuam ex eodem loco. 3., juxta plures alios, color ex ſe virtutem habet tantum inchoatam, ſive incompletam, ad mittendam ſpeciè, ac proinde ſolum eſt viſibilis incomplete, ſive in potentiâ, donec adveniat lumen, cujus virtute adiutus producit ſpeciè, utque repræſentativam coloris & luminis per modum unius, ut multi volunt: quare color in eſſe viſibilis completur per lumen, & ex utroque ſit unum viſibile, in quo lumen eſt quid formale, color verò quid materiale; vel, ut aiunt Thomiſtæ, color eſt obſectum *quod*, ſeu ratio *que*, lumen autem ratio *ſub quâ*, reſpectu viſus. Tertius hic dicendi modus, cui favet D. Tho-

Tho-

Thomas varijs in locis apud P. Suar. lib. cit. c. 16., & apud Colleg. S. Th. Complut. 2. de Anim. q. 7. n. 26., videtur per lumen conſtituere colorem formalem, ſive actualem: cum enim de conceptu coloris ſit viſibilitas, ſi hæc pro formali conſiſtit in lumine, color ſine lumine non erit color formaliter, ſed ſolum materialiter, incomplete, vel in potentiâ: quod multum accedit ad primam ſententiâ u. 66. expoſitam.

72 Quòd tamen color ſit ſpecialis qualitas præter lucem à ſuperficie corporis modificatam, probatur 1.: quia color coloris eſt contrarius: lux autem contrario caret. 2.: quia colores inter ſe differunt ſpecie, quamvis lumen ſit idem. 3.: quia incredibile eſt, abeunte Sole perire colores & picturas omnes, & iterum in aurora produci. 4.: quia viſus diſtinguit in objecto colorem à luce: ſape enim videt objecta duo æqualiter à Sole illuminari; & tamen diſcernit, alterum eſſe album, alterum nigrum, aut alius coloris. Vitus item percipit, remitti lucem, & non remitti colorem: nam, ſi objectam v. g. purpureum ex aliqua diſtantiâ ſpectes ſub luce intenſa, poſtea ſub remiſſa non minus purpureum cernes, ſi propius accedas.

73 Hic addi poteſt contra applicationem primæ ſententiæ, quòd multa ſunt unius coloris, quæ tamen in ſuperficie non habent texturam uniuſmodi. Quis enim uniformiter contextas eredit ſuperficies nivis, ovi, cygni, lactis, lintei, &c.? Diſpoſitio ſuperficiè multum pendet à temperamento; ideò que diverſæ complexionis homines cuticulam habent magis aut minus aſperam, aut lenem: erit ergo temperamentum uniforme in lacte & nive, vel in ſale & ſaccharo; quod eſt evidenter falſum. Magis certè in his diſfert temperies, & textura particularum, quam in hominibus, Æthiope, & Belgæ; quo-

rum tamen color adeò eſt diverſus. Quòd ſi ſingas cuticulam Æthiopis totam porulis & cavernulis perforatam; Belgæ verò ita compactam, ut vix ullum infodiat luminis radium; haud facile perſuadebis, etiamſi provoces ad microſcopium. Accedit 1., quòd ſape mutatur color ſine mutatione ſuperficiè: non enim texturam mutat capillus, dum caneſcit, nec pomum, dum matureſcit, nec facies ejuſdem hominis, dum paleſcit, aut rubefcit. Accedit 2., quòd ſepe nigrum corpus eſt deaſus candido, ut patet ex pondere, quòd majus eſt in marmore nigro, quam in ebore, vel in lanâ dimentionis æqualis; eſt igitur minus porolum, & cavernoſum; ſiquidem denſitas juxta Corpufculares conſiſtit in paucitate, vel conſtrictione pororum: non ergo plures infodiet radios lucis, quam album levius. Accedit 3., quòd in quibuldâ nigris lapidibus, dum terſi ac politi ſunt, cernitur facies aſpicientis, ut in ſpeculo: non igitur nigredo impedit reflexionem. Mitto alia, quæ poſſem objicere.

74 Mutam quoque ſententiâ aliam, bene impugnatam à P. Jo. Bapt. de Benedictis cit. l. 4. q. 4. c. 2. §. 1.; quæ ſcilicet naturam coloris explicat per lucem quandam ingentiam, & incorporatam opaco. Celeſtiores ſunt duæ illæ, quarum præcipua fundamenta tetigi, & quarum ulteriori examine ſuperſedeo. In decurſu tamen loquar, ut hætenus, juxta Peripateticam. Quâ ſuppoſitâ, quædam adnoto. 1.: licet color videri nequeat, niſi luci conjunctus, lux tamen à colore ſe-juncta videri poteſt, ut reipſa videtur in Sole, & ſtellis; non enim his creditur ineſſe color. Cernitur quoque lux in aere coloris experte; nec ſolum ut obſectum *quo*, ſed etiam ut *quod*: quamvis enim viſio non ſiſtat in aere illuminato, ſed per illum quaſi progrediatur ad colorem aliquem (luſſicit color ap-parens, qualis eſt cæruleus, vel cyaneus

qui Cœlo attribuitur); verè tamen lumen aeris est id, quod visu percipitur velut in transitu. 2.: ad videndum colorem aut lumen, non requiritur lux ex parte medijs, saltem totius, nec ex parte potentia, sed sufficit ex parte objecti lucidi, vel colorari, dummodo medium, seu spatium interjectum, sit diaphanum. Sic tenet sententia communior; cui favet experientia, dum noctu videmus ignem remotissimum, & nivem juxta positam, vel dum ex obscuro recessu cernimus exteriora objecta illuminata. Plures tamen contendunt, semper illuminari medium, saltem tenuiter, usque ad visum. 3.: ratio *sub qua* potentia visive comprehendit lucem & colorem, estque ratio utriusque communis, non univoce, sed analogè; que vocari potest vel color ut sic, vel lux ut sic: nam & color est quedam participatio lucis, & ad lucem extenditur nomen coloris, exemplo Aristotelis 2. de Anim. c. 7., & sepe alijs. Sufficit autem unitas analogæ in objecto adæquato unius potentie; ideòque ratio enris, licet juxta plurimos analogæ, tota responderet potentia intellectiva.

De Auditu.

75 Auditus definitur, *Sensus exterior percipivus soni*. Ejus organum protegitur auriculâ externa, cartilagineâ, & oîsi solido, quod *petrosum* vocant affixâ. Ex hac versus cerebrum deducitur flexuosus callis, in cavitatem desinens aère comuni plenam, quam terminat membrana tensa, & annulo ossæ affixâ mœre bellici tympani, quæ propterea *tympanum auditus* appellatur. Post tympanum sequitur alia cavitas, que plena creditur substantia quadam aereâ, sed animatâ, quam vocant *aerem innatum*. Observantur inibi oîscula tria, inter se coherentia, que tympanum quasi sustinent, proprioque motu laxant, aut tendunt, & à figura nominantur

malleus, incus, & stapes. Hæc eadem cavitas per duo foramina, *rotundum, & ovale*, communicat cum duabus alijs interioribus, quarum altera *labyrinthus* dicitur, altera *cochlea*, vel etiam *cavitas cæca*, quod exitum non habeat, cum à labyrintho in ipsam pateat aditus.

76 Jam, si quæras, quenam ex his partibus sit propria auditionis officina? non una est omnium responsio. Nam aliqui suffragantur tribus oîsculis, præsertim stapedi, cui sua cavitas est, & membranula desuper tensa, quasi brevis tympanum: plures alij, tympano præcipuo: multò plures, innato aëri: non pauci è Modernis, subtili tunicâ, que cochleam vestit, & propagata creditur à medullâ nervi auditorij, perinde se habens in aure, ac retina in oculo; est enim ultima pars organi, ad quam perveniunt soni, vel eorum species, quibus propagandis frustra parata fuisset ulterior cavitas, si auditio fieret in tympano, vel in aliâ parte ante cochleam.

77 Objectum auditus est Sonus; de quo nihil certum habetur, nisi quod sine motu non fiat, & quod resultet ex violenta percussione, collisione, vel divisione corporum, & per aërem plerumque diffundatur ad aures usque. De naturâ ejus potissima questio est, An consistat in motu aëris, vel corporis sonantis? an verò sit qualitas ex motu, vel cum motu resultans? Primum afferunt Corpusculares omnes, & ex alijs nonnulli: secundum, tere omnes Peripatetici; quorum sententia multò est probabilior. Nam ex oppositâ absurdè sequitur, sonum tactu & visu percipi, atque adeo audiri manibus & oculis. *Prob. Sequel.*: quia tactu & visu percipitur motus tremulus, seu vibratorius, in quo juxta Adversarios consistit sonus; ut patet in tremore campanæ sonantis, qui manuleviter admota sentitur; & in vibratione fidium instrumenti musici, quam non solum

tactu, sed visus etiam percipit; & in alijs exemplis, que ipsi afferunt Adversarii, ut oculorum testimonio probent, sonum perfici motu tremulo. Vide Tolcam tr. 4. lib. 5. cap. 1.; qui tamen absurdè istius sequelæ, quamvis obvia sit, passimque à Peripateticis objecta, non meminit; fortasse quia solutionem desuperavit.

78 Nec proderit dicere, sonum esse, non cuiusvis corporis, sed solius aeris tremorem, qui non percipitur visu, nec tactu. Nam contra est: tum quod tremor aëris est ejusdem rationis cum tremore corporis sonoris; nam chorda citharæ v. g. eatenus sonat, quatenus tremit, & simili tremore aërem movet, ut ait Tolca: si ergo tremor aëris sonus est, etiam tremor chordæ; immo & cuiusvis corporis; quam admodum, quia calor juxta Tolcam consistit in intestino particularum motu vibratorio, ubicunque invenitur hic motus, sive in aëre, sive in ferro, sive in ligno, &c., invenitur calor, præsertim verò in igne, qui calorem causat, sicut chorda sonum, quod ipsi met Adversarij passim admittunt, sonum diffundi posse per alia corpora præter aërem, etiam dura, & solida, dummodo ad tremendum sint apta: quod saltem de flammâ non est dubium; in qua tamen observatur oculis tremor à corpore sonoro proveniens, ut admonet Tolca Lc. prop. 4. lucernarum exemplo, quarum flammæ intra clauium cubiculum percipue tremunt ad lyræ concentum.

79 3., quod etiam tremor aëris tactu sentitur, præsertim dum ad tonitruum nubis, aut tormenti bellici, toto corpore subito concutimur, utique à violento tremore aëris, a quo etiam tunc provenit concussio & tremor in ædificijs, præcipue verò in fenestris vitreis, ut Tolca notat: tunc sentitur, cum omnia corporis membra cõtrementant, omnia sonitum audient; nam ideo au-

tes audiunt juxta Tolcam, quia ipsis à tremore aëre tremor imprimitur. Accedit contra hunc Authorem aliud absurdum, nempe quod non distinguetur calor à sono, nec aër poterit incallescere, quin sonet acutissime. Nam juxta ipsum tr. 4. l. 6. prop. 2. calor consistit in motu particularum vibratorio; & non aliter differt ab eo motu, quem edunt corpora sonora, nisi quia est multò celerior. At major vibrationum celeritas non extrahit motum à ratione soni, sed potius constituit sonum acutiorum. Ut enim docet ipsemet cit. lib. 5. prop. 20., differentia inter sonos, acutum, & gravem, consistit in majori, ac minori celeritate vibrationum. Calor igitur sonus erit acutissimus, quem (mirabile dictu!) solus percipiet tactus in silentio.

80 Objici solet Aristoteles, qui non semel asserit, sonum esse motum. Item, quod, si sonus esset qualitas, cum contrarium non habeat, per ætuum spatium diffunderetur in instanti, sicut lux; quod est contra experientiam. Sed responderetur ad 1., loqui Aristotelem in sensu, non formali, sed causali; quia sonus à motu pendet, saltem per modum conditionis. Sic juxta ipsum 2. de Anim. t. 90., vox est ictus, seu percussio aëris respiratione attracti: nec tamen in percussione vel ictu formaliter consistit vox, etiam juxta Contrarios, sed in motu aëris inde resultantem. Ad 2., sonum diffundi successivè, quia pendet a motu in fieri & conservari: vel, ut alij malunt, instantanee diffundi per totam spheram virtutis sonantis, ideoque vocem concionatoris pervenire simul ad auditores inqualiter in templo distantes; quia vero aër, virtutem illam deferens, successivè accedit ad alia loca ultra primam spheram, ideoque tardius ad ea perducit sonum.

81 Solet hic tractari de Voce proprie dictâ, que ex Aristotele 2. de Anima

Anim. cap. 8. definitur, *Sonus editus ab ere animantis cum imaginatione quadam.* Unde omnis vox est sonus, sed non è converso. De instrumentis à naturâ præstitis ad formandam vocem, aliquid occasione respiratiois diximus cap. 1.. Solet etiam tractari de sono reflexo, qui *echo* dicitur, & qui tum provenit, cum sonus, aut ejus species, incurrens in corpus solidum, & aliquatenus concavum, eodem quo incidit ordine reflectitur, sere ut species vitales à speculo reflectuntur. Solent præterea de sono moveri quæstiones varæ; de quibus videri possunt *Conimbricantes* in 2. de Anim. c. 8., & in *Problem. sect. 2.* & 3., *P. Suar. l. c. cap. 19. & seqq.*, & qui præ cæteris multa congerit *Maffius Scotista disp. 5. de Anim. q. 3.*

De Olfactu.

82 Olfactus est *Sensus exterior perceptivus odoris.* Ejus organum ad nares pertinet; quantum pars inferior carnea, superior ossæ est, ex osse nimirum, quod *cribrosum* vocant, quia multis abundant foraminibus, omnino tamen obturatis per fibras plurimas à cerebro derivatas in tubulem tunicam, quæ vestiuntur interiores narium cavitates. Supra os *cribrosum*, & jam intra cavitatem cranij, duo sunt ex substantiâ molli tubercula, quæ *processus mamillares*, seu *papillares caruncule* nuncupantur. In his carunculis potentiam odorandi collocat Plerique. Sed dissentient alij, præsertim ex modernis Physicis, & Anatomis: tum quia vis odorandi debet esse extra regionem cerebri, ut in cæteris externis sensibus contingit; processus autem illi sunt intra cranium: tum quia nervi olfactorij, ad commercium olfactus cum cerebro destinati, non tendunt ad processus ejusmodi, sed ad anteriorem nasi tunicam, vel ad tenuem & papillosam carnem, quam sub tunicâ ita latentem observant aliqui Ana-

tomici. Quare in hac vel tunicâ, vel carne, vim odorandi statuunt: & favet experientia, quæ odorem sentimus intranasalem.

83 Odor, quod est objectum olfactus, à multis dicitur consistere in substantiali halitu, vel effluvio corpusculorum, à rebus odoriferis emissio: cui sententiæ turmatim adhærent Corpusculares, suffragante *Tosca tr. 4. lib. 7.* ubi hoc ipsum asserit de sapore. Admonet verò hic Author, quod tam sapor, quam odor in actu primo, consistit in configuratione corpusculorum apta movere fibrillas linguæ, vel nasi, eas pungendo, titillando, vellicando, vel distrahendo: sapor autem, vel odor in actu secundo nihil est aliud, quam illa ipsa fibrarum motio. Si quæras, cur non idem dicatur de colore in actu secundo, vel de duritie in actu secundo, relatè ad visum, aut tactum? nulla ratio est, nisi voluntas, vel inconstantia Corpuscularis Philosophiæ, quæ de coherentiâ doctrinæ parum sollicita, quidquid pro re natâ commodum apparet, inconsultè amplectitur. Fibrarum motio, juxta *Toscam* alibi citatum, est actualis ipsa gustatio, & odoratio, utique saporis, & odoris: si ergo ipsamet sapor & odor est, sui ipsius erit gustatio & odoratio; quod nemo ferat. Præterea, si sapor salinus, ut *Adversarij* volunt, in eo consistit, quod particula salis velut aciculæ sensorium pungant: item, si sapor dulcis, odorque gratus, in eo consistunt, quod particulae corporis odorati, vel lapidi, fibrillas suaviter afficiant, idest, leniter allambant, nec ullatenus mordeant, ut placet ipsidem: absurdè sequitur, quod excoriata manus verè gustat, & olfacit, cum scilicet ejus fibrillæ punguntur à salinis aciculis, ut experientia docet, & cum leniter ac sine morfu allambuntur à particulis mellis, aut suavis unguenti.

84 Tenendum itaque cum Peripateticis, odorem esse qualitatem; quæ

communiter creditur resultare ex temperamento primarum, in quo siccum vincit humidum, calorque absolute dominatur: unde res odorifera vehementius redolent, dum incallescunt. Varia autem *Aristotelis* loca, in quibus modò asserit, modò negat, odorem esse halitum, benè conciliantur à *P. Suar. l. c. cap. 21.* Verum est tamen, odorem non exhalari, seu non effundi, sine aliquo effluvio, idest, sine vapore, vel exhalatione aliquâ substantiali, quæ dici potest quasi odoris vehiculum: id enim innumeris patet experientijs. Ea ratione probari solet; quia nec odor est qualitas univoce activa; nec aer, per quem diffunditur, est idoneum subjectum, in quo novus odor producat, defectu mixtionis qualitatum primarum: eatenus ergo diffunditur odor, quatenus defertur ab halitu rei odoriferæ, per aerem sparsio. An autem odor ad nares pervenire debeat realiter? an solum intentionaliter, seu per speciem sui? sub lite est; de quâ *P. Suar. cap. 24.*

De Gussu.

85 Gussus est *Sensus exterior perceptivus saporis.* Organum ejus communiter locatur in lingua (a nonnullis etiam ad palatum extenditur), non secundum anteriorem tunicam, sed secundam interiorem nervis fibris contextam, quam operit tenera & porosa caro, qualis requiritur ad ebibendum luctum, qui saporis est pro vehiculo. Non enim lapida gustum efficiunt, nisi in liquore vel succo aliquo resoluta: quem ad finem in cibis siccioribus conducit saliva, cui dissolvendi vis inest haud modica.

86 Sapor autem, quod est objectum gustus, oritur ex temperamento primarum qualitatum, in quo prævalet cum humiditate calor. Quod sit qualitas, seu non mera motio localis in fibris linguæ, constat ex nuper dictis n. 83. Qui-

bus adde, quod in sententiâ contrariâ omne liquidum, seu fluidum, est dulce, præsertim aqua pura & naturalis, quidquid repugnet experientia. *Prob.*: quia, juxta *Toscam tr. 4. lib. 7. prop. 9.*, dulcia sunt, quorum particule, seu corpuscula, figuram habent quasi sphericam, vel cylindricam; & hinc provenit, quod leniter afficiant organum gullus; si enim essent angulis asperata, fibras pungereat, seu morderent. At, juxta eundem præced. lib. 6. prop. 21., fluidorum particulae debent pariter esse figuræ sphericæ, ovalis, vel cylindricæ, superficie, que læves seu lubricas habere. Dulcedo igitur convenire debet fluidis omnibus, etiam aceto, vel absinthij succo; præcipuè verò aquæ naturali, quæ valde fluida est, & leniter ac sine morfu linguam humectat. Quomodò autem (ut hæc obiter dicam) doctrinam de fluidis cohereat cum eo, quod particulae aeris, qui est maxime fluidus, sint ramolæ, ut sæpe alias docet idem Author; ipse viderit.

De Tactu.

87 Tactus est *Sensus exterior perceptivus primarum qualitatum, & multarum etiam secundarum;* cujusmodi sunt durities, mollietates, lubricitates, ariditates, seu rigiditates, viscositates, crassities, tenuitates; gravitas etiam, & levitas, quæ medio sensu, vel impulsu sentiuntur a tactu. Dicitur sensus exterior; non quod partibus internis desit, ut patet in doloribus colicis, nephriticis, & alijs; sed quia magna ex parte residet in externitate, & quia non eget alio sensu ministerio, ut objecta percipiat. Tactus organum communiter ponitur in carne, & nervis, & in his maxime nomine autem *carnis*, quoad præterea attinet, comprehenduntur etiam membranae, tunice, musculi, tendines, hepar, &c.; ita ut tactus insit omnibus partibus animatis præter ossa, quibus com-

munitur denegatur, item præter pilos, & ungues, si animantur.

88 *Objectum tactus complectitur qualitates modò enumeratas; quæ omnes significari solent communi nomine qualitatis tangibilis, aut tactilis: quia, licet convenient in aliquo genere proximo, in quo fundatur tactilitas, illud tamen est innominatum, ut ait D. Thomas 1. p. q. 78. ar. 3. ad 3. Eas verò non esse accidentia certativa & absoluta, sed consistere in cetera figura, & motu, vel quiete particularum corporis, tenent moderni Corpusculares, ut vidimus in Synopsi de Cœl. &c. cap. 3. n. 28. : sed quam parum firmiter procedant, colligi potest ex dictis circa sonum, odorem, & saporem: nec plura nos dicere patiuntur præsentis operis angustia.*

89 *Queritur hæc 1. : an tactus sentiat qualitates in materiâ propriâ receptas? an solum receptas in materiâ distinctâ? an utraq;? Certum est, sentiri tactu qualitates extraneæ materiæ, saltem non primas, ut sunt durities, molities, & aliæ, tametsi non producant in organo similes alias: immò de duabus primis, siccitate, & humiditate, idem coæstat; non enim manum exsiccare debet siccitas terræ, dum tangitur, nec aquæ fluiditas, aut humiditas necessariò humectare, saltem si tangatur mediatè, v. g. per baculum. Certum est etiam, primas qualitates manifestè activas, nempe calorem & frigus, non sentiri, nisi sensorium ipsum aliquatenus frigescere, vel calefcere faciant: hæc tamen immutatione suppositâ, ut conditione necessariâ, verè sentiri calorem, aut frigus extranei corporis: nam, dum manus applicatur igni, calorem sentit majorem eo, quem recipit; statim quippe, retractâ manu, cessat illa sensatio, cum tamen calor in manu receptus non illicò pereat. Certum quoque videtur, non sentiri tactu qualitates, quæ debitum sensorij temperamentum constituunt,*

saltem nisi aliqua novitas intercedat: alioquin continuam experiremur temperamentum proprii sensorij. Nec dicas, sensorium hæc, quia continua est, non adverti. Nam saltem adverti deberet post distractionem, aut somnum.

90 *De qualitatibus autem, contra vel præternaturalibus, in sensorio receptis, magnum est dissidium, magnaque utriusque partis probabilitas. P. Suarez l. c. cap. 26., quem multi alij sequuntur, negat, has qualitates tactu sentiri, nisi forte in aliâ corporis parte proximâ, cui non insunt. Tum paritate aliorum sensuum, quorum nullus qualitatem percipit sibi inhaerentem. Tum quia nulla erit ratio, cur qualitates etiam in gradu connaturali non sentiantur continuo. Tum quia id experientia docet in duritie, & alijs qualitatibus secundis: sepe enim manus, aut cutis aliquatenus indurescit ultra statum debitum; nec tamen duritiem illam sentit: eadem autem est ratio de cæteris.*

91 *Oppositum censent alij plures. 1. : quia qualitates illæ verè sunt tactiles, & organo summè applicatæ per penetrationem & inhaerentiam. 2. : quia calor, sicut successivè producitur in sensorio, ita successivè sentitur: si autem solus sentiretur calor extraneus, deberet in instanti applicationis totus percipi. 3. : quia id probant experimenta varia. Nam manus antea frigida, dum calorem debitum recuperat, illum sentit. Qui febrî æstuat, toto corpore calorem sentit vehementem. Qui saltat, sentit rensum propriæ gravitatis: & qui per declive currit, si velit sistere, sentit in se repugnantem impetum: ut etiam, qui ab alto impellitur, in eâ parte sentit impulsum, in quâ recipit. Ac demùm qualitas dolorifera in eâ parte sentitur, cui inhaeret.*

92 *Hæc tamen, licet satis urgentia, solvi utcumque possunt. Ad 1. instantia est in temperamento debito non interrupto. Applicatio illa potius im-*

impedit, quàm expedit: quia nulla sensibilis qualitas agit intentionaliter, seu immitendo speciem sui, nisi circa subiectum distinctum, ut patet in sensibus cæteris: non enim lingua v. g. saporem sentit sibi innatum; nec adventitium gustat, nisi ut receptum in subiecto extraneo; à quò saporem ipsa non recipit inhæsiivè, cum sapor, odor, color non censentur qualitates activæ. Ad 2. : alteratio realis in tactu prærequiritur, ut conditio, ad intentionalem, quando qualitas activa est: idcirco intentionalis actio evadit successiva; sic tamen, ut sit intensior, quam realis: nam manus igni applicita, citò sentit calorem intensissimum, quem ipsa tam brevi suscipere non potest.

93 *Ad 3. Manus, dum ad propriam redit temperiem, sentit calorem sanguinis, & spirituum eò accurrentium; non vero receptum in partibus animatis, & tactivis; aliter illum perpetuò sentiret. Similiter, febrî æstuaus calorem percipit inhaerentem sanguini, spiritibus, humoribus, & succis inanitis, quibus nulla pars corporis delituitur; non verò inhaerentem partibus animatis, qui semper est aliquantulum remissior propter resistentiam animæ. Ad exempla saltus &c., dici potest, sensationem gravitatis, & impulsus, pertinere ad solos nervos & mucleos, tamquam ad propria instrumenta motus localis. Nervi autem non sentiunt gravitatem propriam, nec impulsus sibi ipsis impressum, sed tantummodò pondus carnis, ossium, & humorum, aut his impressum impetum. Quodsi nudus nervus præmeretur ab extrinseco, pressionem sentiret in parte immediatâ. Demùm, qualitas dolorifica, si qua est, non inhaeret parti animatæ, quæ dolet, sed contiguo corpori, vel humori noxio in poris contento; de quo iterùm cap. sequ.*

94 *Quer. 2., utrum tactus sentiat solum excellentias, seu exsuperan-*

tias qualitatum? idest, utrum qualitates, ut tactu sentiantur, debeant esse intensiores ijs, quæ sensorio insunt naturaliter? De primis qualitatibus affirmant ferè omnes, & experientia favere videtur, saltem in calore, & frigore: potestque reddi ratio ex nuper dictis; quia qualitas activa non agit intentionaliter in tactum, nisi prius alteret sensorium; & alterare nequit, nisi excedat in gradus; quia simile non agit in simile, nec remissum in intensum. Non tamen sentitur solus gradus superior, sed tota intensio per modum unitus. De qualitatibus secundis dissident Authores. Sed videretur negandum: quia, si manus manum tangat æquè temperatam, sentit in eâ duritiem, & molitiem, suæ persimilem. Dices: sentit indirectè, quatenus non sentit majorem, nec minorem. Contra: hæc indirecta sensio est mere negativa, seu mera non sensio: at manus tunc aliquid positivè sentit; aliter nihil tangeret, periade ac si ad vacuum applicaretur: non tangit autem substantiam, nec item quantitatem solam, cum hæc sine qualitate non sentiantur: ergo positivè tangit ac sentit alterius manus qualitates, in quibus nulla est excellentia.

*Quæ dicantur sensibilia per accidens?
& quæ communia?*

95 *Objecta sensuum exteriorum dividuntur in sensibilia per se, & per accidens. Dicuntur per se sensibilia, quæ se ipsis immediate non terminant sensationem: per accidens verò, quæ sensationem se ipsis immediate non terminant; ex vi tamen illius statim abique indagatione innotescunt intellectui, vel interno sensui, tamquam naturaliter unita sensibili per se. Hujusmodi sunt substantiæ materiales, necnon objecta unius sensus relatu ad alterum, v. g. relatu ad visum humiditas, odor, & vapor lactis. Et substantia quidem materialis, quæ sustentat accidens immedia-*

re sensibile, dicitur etiam sensibilis & sensata ut quod, licet mediate solum, ac denominative. Talia sensibilia non mittunt externo sensui speciem propriam. Sensibilia per se, subdividuntur in propria, & communia; quorum illa dicuntur sentiri per se primo, hæc per se secundo. Propria sunt, quæ hactenus cum exteriorum sensuum organo expotimus; quæ scilicet ita correspondent singula sensibus singulis, ut nequeat unum à duobus sensibus per se percipi: communia verò, quæ a pluribus sensibus externis, licet non necessario ab omnibus, immediate sentiuntur. Hæc ab Aristotele quinque designantur, nempe magnitudo, figura, numerus, motus, & quies. Ad magnitudinem revocari solet distantia, ad figuram asperitas & levitas, ad numerum unitas, ad motum & quietem presentia.

96 Sunt, qui putent, communia ista sensibilia non percipi sensibus externis, sed solo interno sensu vel intellectu, occasione sensationis externæ; quia, inquit, nullus sensus vagari potest extra proprium sensibile, a quo specificatur, & circumscriptur. Contrarium tamen assertit communiter in omni Schola: quia, licet non percipiatur secundum conceptus quidditativos, aut relativos: sentiuntur tamen rudi quodam, & materiali modo: numerus v. g. sentitur quatenus est multitudo quædam proprii sensibilis. Nec idè conceditur, sensum aliquem vagari extra proprium objectum: quia sensibilia communia non sentiuntur seorsum à proprio, sed simul cum illo, & prout illius sunt circumstantiæ, vel affectiones. Qualiter autem sensum immutent, dubium est. Aliqui volunt, ut hæc sensibilia suam mittant speciem partialem: alij, ut concurrant minus principaliter ad speciem sensibilis proprii: alij (& est communis sententia), ut solum modificent proprii sensibilis speciem: modificent autem, vel adijciendo moda-

lem entitatem, ut aliqui putant; vel, ut probabilius alij, determinando proprium sensibile per modum conditionis, ut speciem mittat representativam sui prout talibus circumstantiis affecti: color enim v. g., vim habet emittendi speciem, quæ illum representet, non utcumque, sed cum tali presentia, figurâ, magnitudine, seu extensione, &c..

97 Hæc in re dicendum videtur 1., quod omnis sensus exterior percipit sui objecti presentiam; nullus enim percipit objectum proprium, nisi ut presentis, seu existens alicubi: quare vel presentia mittit speciem partialem, vel determinat objectum ad mittendum speciem, quæ representetur ipsum ut presentis. 2., quod cætera sensibilia communia eatenus percipiuntur, quatenus percipitur varia combinatio presentiarum. Explicatur percurrendo singula. Magnitudo clarè percipitur visu, & tactu, quatenus utroque percipiuntur presentia ex penetrata multarum partium unitarum. Idem puta de auditu, cum percipit sonum extensivè magnum. Gustus, & olfactus non videntur percipere magnitudinem, nisi fortè sit sermone magnitudine intensiva: nec molens corporis sapidi sentit linguam per gustum, sed per tactum.

98 Distantia visu & tactu cognoscitur, percipiendo magnitudinem spatij, vel corporis intermediij; & idcirco, ubi non percipitur spatium interioriens, extrema, licet valdè inter se disita, apparent contigua, ut cum Solem propè horizontem cernimus quasi contiguam montibus. Auditus quoque, licet minus distinctè, distantiam percipit corporis sonori; vel quatenus percipit extensionem soni per medium, si sonus diffunditur realiter, ut multi censent; vel, si non ita diffunditur, quatenus species soni peculiariter habent representare aliquomodo presentiam & extensionem spatij, quo propagan-

tur; non enim sufficit recursus ad remissionem soni, cum possit etiam sonus è propinquo remissus esse. Gustus non percipit distantiam, ut nec olfactus, quamvis hic interdum occasione præbeat interne potentia, alias per experientiam aliorum sensuum edocta, ut cognoscat objectum distans. Figura sentitur, quatenus cognoscitur certa distantia partium extremarum à centro, seu à medio. Hæc solum pertinet ad visum, & tactum, non ad alios sensus: quamvis enim audito campanæ sonitu, mentis vel phantasiæ obijciatur figura campanæ, hoc provenit à specie alias per visum acceptâ, quæ tunc excitatur: lingua verò figuram cibi ore suscepti dignoscit per tactum. Numerus, seu multitudo, quovis sensu sentitur, quatenus percipiuntur objecta presentia inter se divisa, seu non unita. Motus sentitur, quatenus sentiuntur ejusdem objecti distinctæ presentia successivè posita. Sentitur autem, non solum visu & tactu, sed etiam auditu, qui sentire solet accessum & recessum corporis sonori: forsan etiam olfactu; immò & gustu, dum cibus super linguam motus, successivè afficit alias & alias sensorij partes. Quies denique percipitur ab omni sensu, quatenus eadem objecti presentia continenter sentitur.

99 Observandum hic, quod inter sensibilia communia numeratur quantitas, sed non ut quid distinctum à magnitudine, seu extensione. Observandum item, quod, si qualitates reddantur formaliter presentes & extensæ per solam presentiam & extensionem quantitatis, prædicta sensibilia verè communia erunt: si autem quævis qualitas suam sibi presentiam & extensionem vendicat, licet à quantitate radicalitè, & ipsi accomodatam, sensibilia relata solum erunt communia, quatenus ad sensus diversos pertinent sub eodem nomine presentia, vel magnitudinis, &c.: reipsâ tamen alia erit presentia, & magnitu-

do, seu extensio coloris, quæ à solo visu percipitur; alia soni, quæ à solo auditu; & sic de reliquis. Nec ab ullo externo sensu percipitur quantitas, nisi mediâ extensione, seu presentia circumscriptivâ, quam in qualitate radicat; quemadmodum gravitas non sentitur, nisi medio impulsu. Quoniam verò quantitas radicatur presentiam, & ad hanc revocantur cætera sensibilia communia; vere dici potest cum D. Thoma 1. p. q. 78. ar. 3. ad 2., quod omnia hujusmodi sensibilia reducuntur ad quantitatem.

CAP. IV.

DE SENSU INTERNO, ET Appetitu.

100 SENSUS internus est Potentia materialis interior, potens percipere objecta omnia sensuum externorum. Hujusmodi potentiam ab externis sensibus distinctam, reipsâ existere, non solum in homine, sed etiam in bruto certum est omnibus. Quia nequit aliter explicari memoria brutorum, innumeris experimentis evidens: nec aliunde oriri potest sollicitudo, quæ passim brutæ animantes objecta quaerunt absentia, seu nullo tunc exteriori sensu percepta, ut canis dominum, tigris catulos, lupus prædam: nec alia est causa somniorum, quæ dormientibus accidunt, etiam brutis; nam *Et canis in somnis leporis vestigia latrat*; nec demum in brutis, quibus est anima divisibilis, aliter stare potest consensus & harmonia partium in motibus spontaneis.

101 Potentia ista (sive sit realiter una, sive multiplex, de quo postea) varia obit munera, & ex eis varia sortitur nomina, quæ recenset D. Thomas 1. p. q. 78. ar. 4. Nam dicitur 1. sensus communis, quatenus percipit objecta presentia, perceptaque actualiter

per quoscumque sensus externos, atque inter ea discernit, v. g. inter calorem & saporem. Quare nomen *communis* non denotat communitatem prædicationis, nec respectum ad sola sensibilia communia, de quibus n. 91. ; sed sumitur à communitate objecti, quod non est potius visibile, quam tactile, &c., sed quodcumque sensibile per exteriores sensus: sumitur etiam à communionem, seu commercio cum omni sensu externo per nervos à cerebro deductos. Dicitur 2. *phantasia*, quatenus conservat speciem objecti sensati, per quam illud cognoscit etiam absens, seu nullo jam externo sensu perceptum. Cum *phantasia* coincidit *imaginatio*, seu *imaginativa*, cui tribui solet munus formandi, sibi ex multiplici objecto unum compositum, ut ex auro & monte montem aureum: quamquam hoc munus passim quoque tribuitur phantasia; ut etiam imaginativæ munus cognoscendi objectum in absentia; ideaque nomina utriusque censentur veluti synonyma.

102 Dicitur 3. *æstimativa* in brutis, quatenus discernit inter commodum & incommodum, & quasi præcædente iudicando, tale objectum sibi esse conveniens, aut noxium, appetitum movet, ut illud prosequatur, aut refugiat. Pro æstimativa ponitur in homine *cogitativa*, quæ peculiarem perfectionem addit in modo discernendi noxium ab innoxio. Dicitur 4. *memorativa*, seu *memoria*, quatenus præcognitorum species retinet, & objecta cognoscit ut præterita, sive ut jam antea cognita: quæ memoria in homine vocatur *reminiscentia* propter vim recollendi præcognita, quando non statim occurrunt, per quamdam indagacionem, aut illationem: vim tamen istam, non memoria sensitivæ, sed intellectuali tribuit P. Surr.

103 Sed notandum, quod juxta D. Thomam l. c., quem Tho-

mas sequuntur, ad æstimativam bruti pertinet percipere objecta, non quidem prout sunt delectabilia, vel molesta sensibus, videlicet ut lapida, odorata, &c., sed prout habent rationes, aut proprietates quasdam, nullo externo sensu perceptas, quas idcirco vocant *insensatas*. Exempl. gr., cum ovis lupum fugit primò visum, & cum hominem vitat omnis avis & bestia non domestica, vel cicurata, priusquam ab eo quidquam mali experiatur, non horret solum colorem, aut figuram externam, quæ horridior est in alijs eidem bestie non adversis: horret igitur, & fugit illud objectum, quia cognoscit ut inimicum propriæ nature; quæ inimicitia est ratio insensata, utpotè nullo externo sensu percepta. Huc etiam pertinet exemplum avis paleam colligentis ad nidificandum, & bruti medicinalem herbam agnoscens, etiam ante experientiam, & alia innumera.

104 Plures è Nostris, & Scottis, negant, istiusmodi rationes insensatas ab ullo interno sensu percipi, neque pro ijs agnoscunt æstimativam in brutis, sed ad summum pro commodis, vel incommodis, sensuum experientiam notis, qualem habet canis, antea percussus, dum fugit ab homine corripiente lapidem, vel sustem elevantes; talis enim actio memoriam illi excitat percussiois, quam sentit. Dum autem brutum aliqua objecta nondum expertum cupit, aut fugit, id revocant ad sympathiam, vel antipathiam, vi cujus, cognitis externis accidentibus quorundam objectorum, statim appetitus ea refugit, aut ambit, quamvis nullum inde commodum expectet, aut damnum timeat: quemadmodum quidam homines exhorrescunt ad conspectum cadaveris, aut alieni vulneris, unde nullum sibi malum imminere concipiunt. Ratio autem est: quia brutum nullam habet speciem de objecti convenientia, vel inimicitia insensata. Non imprimis

immissam ab objecto: nam lupus speciem ejusdem rationis mittit ovi, ac lupus alteri, cui tamen non representatur ut inimicus. Non deinde fabricatam à sensu interno; nam hic sensus perfectior est in homine; in quo tamen nulla talis fabricata species. Non denique infusam à Deo ut naturæ Authore: cur enim magis ea species infundatur bruto, quam homini? Præterea, si ex cognitione objecti sensati sequitur in bruto cognitio insensati, dabitur in bruto difficultas; quod est absurdum.

105 Nihilominus negandum non est, quòd aliquid commodum, vel incommodum apprehendant bruta, dum primò appetunt, aut fugiunt objecta quædam. Hoc enim & asserit D. Thomas loc. cit., & supponit P. Surr. 3. de Anim. c. 9. & 30. ; & communis hominum mens concipit. Quid enim? Nullam né convenientiam apprehendit canis, dum primò aquam sitibundus appetit? vel dum panem, nondum antea gustatum, famelicus vorat? Perfectò, si mera hic intervenit sympathia, nullà cognitione opus erit; quemadmodum nullà cognitione indiget magnes, ut ferrum attrahat; nec spongia, ut aquam imbibat: unde facile a brutis eliminari poterit omnis cognitio, & appetitus elicitus, atque ad sympathiam & antipathiam, vel ad appetitum innatum, omnis eorum motus revocari. Appetitus elicitus in eo maxime differt ab innato, quòd feratur in bonum apprehensum ab appetente: cum ergo brutum, juxta Adversarios, elicitè appetat objecta illa, debet in ijs aliquid boni apprehendere. Debet, inquam; sed purè materialiter, cognoscendo scilicet rem bonam, sed non ut bonam. *Contra*: res bona non alià ex causâ debet apprehendi, nisi ut appetitum alliciat bonitate suâ: at bonitas objecti, quod non apprehenditur ut bonum, nullatenus alliciat, ut in nobis ipsis experimur. Nec certè concipitur, quo modo cog-

nitio panis excitet appetitum, si nullam in pane magis, quam in lapide, proponit illecebram.

106 Quod attinet species objectorum insensatorum, sunt, qui censent, eas pariter insensatas esse, id est, non ullius sensus ministerio acceptas, sed permanentes inditas ab Authore nature; qui, sicut alia præsidia contulit brutis ad ipsorum conservationem necessaria, ita & multorum species objectorum, quæ vel nocere, vel prodesse possunt: has tamen species non excitari communiter, nisi per sensatas, v. g. per species externorum accidentium lupi, quas visus accipit agnus, & quarum acceptio est occasio vel conditio, ut æstimativa utatur specie insensatâ inimicitie, utique sine discursu; sicut passim in nobis nihil discurrentibus nova species excitat consopitam aliam. Hæc sententia mihi est valde probabilis. Quòd enim natura non dederit homini similes species, nihil mirum; cum constet, brutum homini præcellere in multis ad vitam corporis spectantibus, ut in robore, pernicitate, odoratu, & alijs. Nec video, cur præstantia ista sit magis absurda, quam prærogativa sympathie & antipathie, quæ caret homo, tametsi valde commoda; vel etiam magis, quam virtus utendi speciebus externorum accidentium ad discernendum inter noxia & innoxia citra discursum, aut indagacionem, quæ virtus homini pariter denegatur. Rationem homini natura dedit, omni brutorum dote præstantiorem: dedit etiam pro æstimativâ cogitativam, quæ juxta D. Thomam loc. cit. participat aliquatenus vim discernendi, brutis penitus denegatam; & hæc ratione sensus internus dici potest perfectior in homine, quam in bruto.

107 Plerique tamen improbant hujusmodi species insensatas, seu à natura inditas; voluntque, objecta insensata cognosci per species sensatas, seu denuò acceptas ministerio sensuum.

Quas quidem P. Suarez cit. cap. 9. censet esse illas ipsas, quibus noscuntur objecta sensata; ita ut eadem species, quæ repræsentat agnoscere colorem & figuram lupi, simul ipsi repræsentet lupum ut inimicum. Cur autem similis species non ita repræsentet lupo alteri, ratio petenda est ex diversâ indole recipientis: æstimatoria scilicet agni, non lupi, virtutem habet utendi specie illâ secundum totam ejus vim repræsentandis; quia virtus ejusmodi, non lupo, sed agno ad sui conservationem est necessaria. Et hinc maxime diversificantur brutorum instinctus. Modus hic opinandi satis est probabilis, quamvis difficultate non careat. Certe difficultatem hanc vitant plures Thomistæ, qui pro objectis insensatis requirunt perfectiores species, vel ab objecto productas in æstimatoriâ medijs speciebus sensatis, vel ad præsentiam iterum causatas ab æstimatoriâ ipsâ. Nam, ut alia nunc omittam, pariter queri potest, cur species illæ non producantur similes in bruto quolibet, vel etiam in homine?

108 Post hæc inquiritur, utrum sensus internus sit realiter & specificè unus? an multiplex? Quidam illum dissectant in potentias duas; alij in tres; alij in quinque, vel sex: quorum sententias (jam nunc antiquatas) refert, & confutat P. Suar. l. c. cap. 30. Thomistæ cum D. Thomâ cit. q. 78. ar. 4., quatuor in sensu interno potentias distinguunt re, & specie: videlicet sensum communem, imaginativam seu phantasia, æstimatoriam, & memorativam (pro his in homine cogitativam, & reminisceniam); quas inter distribuunt ea munera de quibus num. 101. & 102. Contra Scotistæ, & Noltri communiter cum Exim. Doctore cit. lib. 3. c. 30., unum duntaxat agnoscunt sensum internum, seu potentiam realiter unicam, quæ per ordinem ad diversa munera, seu ad varios, quos continet, actus, denominatur sensus communis,

phantasia, &c.. Probatur hæc sententia 1. quia nullum est pro distinctione fundamentum urgens, ut mox patebit. 2. paritate intellectûs, qui majorem actuum varietatem continet, cum tamen sit realiter unicus.

109 3. quia phantasia, æstimatoria, & memorativa, realiter identificantur cum sensu communi: ergo & inter se, juxta illud, *Quæ sunt eadem unum tertio*, &c.. Prob. Antec.: quia ijs omnibus convenit elicere actum proprium sensûs communis, nempe cognoscere objectum intuitivè, seu percipere simul cum externo sensu objectum præsens. Nam, quoties objectum attentè cernimus, illud in primis percipit phantasia: tum quia illud statim cognoscit intellectus, qui non operatur sine operatione phantasiæ, ut etiam Adversarij supponunt: tum quia phantasia statim recipit speciem objecti exterioris sensati, ut fatetur Thomistæ plures, & demonstrat P. Suar. loc. cit.; repugnat autem, quòd potentia necessaria & attentè, cum primum recipit speciem objecti præsentis, non illud percipiat. Deinde æstimatoria sine dubio cognoscit etiam objectum ut præsens: non enim ovis ad conspectum lupi cognoscit inimicitiam in abstracto, sed ut contractam ad objectum oculis sensatum, quasi practicè judicando sic, *Objectum hoc, quod video, mihi est adversum*; qui actus proculdubio percipit externa accidentia lupi ut præsentia. Denique memorativa, cum etiam in præsentia objecti statim immutetur, recipiatque illius speciem (quæ vel est eadem, quæ utitur æstimatoria, vel eâ mediante sine morâ producitur, ut Thomistæ volunt), nequit non tali specie illico uti circa objectum præsens, ut de phantasia dicebamus.

110 Dicitur: ad sensum communem attinet cognoscere tantum in præsentia objecti; ad phantasia vero cognoscere, non solum in præsentia, sed in absentia. Sed contra: principium

petis isto tantum, quo supponis, re ipsa dari sensum communem sic limitatum, distinctumque a potentia cognoscente in absentia. Limitatio, ac distinctio ista, prorsus est voluntaria, nisi fundetur in indole actuum, sive in eo, quòd eidem potentia tribui non possit cognitio præsentium, & abientium: nam illæ tantum actiones, quæ non possunt reduci in unum principium, requirunt diversas potentias, ut ait D. Thomas cit. q. 78. ar. 4. At, quòd utraque cognitio conveniat eidem potentia, seu principio, constat ex modò dictis: phantasia enim, quæ juxta omnes cognoscit absentia, cognoscit etiam præsentia, ut ostendimus. Adde exemplum intellectûs, in quo nemo fingit potentiam intelligendi tantum in præsentia. Dispar est ratio, inquit: nam intellectus, utpotè immaterialis, debet esse potentia universalior, quam sensus. Sed non satisfaciunt: quia satis credit sensus intellectui per limitationem ad sola objecta sensibilia, & ad minorem varietatem actuum, rudioremque modum operandi. De cætero, quid prohibet sensum internum esse potentiam universalem in suo genere?

111 Adde præterea, quòd sensus communis extenditur etiam ad abientia, ut saepe accidit in somniis: juxta D. Thomam: non est ergo, unde à phantasia distinguatur. Consequentiam bonam esse agnoscit Collegium S. Th. Complut. hic l. 2. q. 8. n. 16., sed negat Antecedens, & quòd in illo verbo D. Thomæ fundetur. Verum, quòd sensus communis in dormientibus interdum percipiat, ac discernat objecta, docet D. Thomas 1. p. q. 84. ar. 8. ad 2. ad eò expresse, ut à nemine, qui locum hunc viderit, mens ejus revocari possit in dubium. Idcirco plerique Thomistæ apud idem Colleg. cit. n. 16. & 24. concedunt Antecedens, sed addunt, id contingere per accidens. Verum hæc solutio sustineri nequit in eorum prin-

cipijs: nam, si cognitio præsentium est actus adequatus, sensum communem specificans, & a phantasia distinguens, ut ipsi volunt; tam repugnat quòd sensus communis per accidens cognoscat absentia, quam quòd visus per accidens audiat, & auditus per accidens videat.

112 Aliter respondet Joannes à S. Thomâ hic q. 8. ar. 3., scilicet sensum communem percipere interdum objectum abiens, sed non nisi ut apparenter præsens, seu per modum præsentis; cum tamen phantasia propria sit percipere objectum ut abiens. Contra: non vitatur, quòd sensus communis usurpet actum phantasiæ, seu imaginativæ; nam, ut ait D. Thomas q. 1. de verit. ar. 11., *Imaginatio apprehendit ut plurimum rem ut non est; quia apprehendit eam ut præsentem, cum sit abiens*. Accedit, quòd ipse S. Doctor 1. p. q. 78. ar. 4. ad 6. docet, visionem, quæ fit per similitudines corporum in absentia corporum, communem esse omnibus interioribus apprehensionibus. Propter hæc dicendum videtur, quòd Angelicæ Præceptor in eo ar. 4. sententiam Thomistarum tradidit, quia tum temporis communior erat, non quia probabilior; neque illi magnopere adhaerit, eum & ibi, & alijs in locis doctrinam dederit sententiæ nostræ faventem. Nobis etiam favet 1. p. q. 81. ar. 3. ad 2., docens, appetitum moveri posse ab imaginativa, & sensu communi; cum tamen appetitus motus sit æstimatoria tribuatur communiter à Thomistis. Vid. Collegium S. Th. cit. q. 8. n. 40. Neque verisimile est, D. Thomam in re ista omnino dissentire Aristotelis, qui non nisi unicum agnovit sensum internum, ut ostendit P. Suar. cit. cap. 30.

113 Objic. 1.: sensus communis species recipit, phantasia retinet, & conservat: sed in corporalibus recipere, & retinere, diversa requirunt organa & temperamenta; nam humida

bene recipiunt, & male retinent, ut patet in cerâ molli; sicca verò è contrario, ut patet in marmore: ergo, &c. *Concedo Maj.* sic intellectam, ut potentia realiter eadem, quatenus recipit species objectorum præsentium, dicatur sentus communis, & quatenus eas in absentia retinet, dicatur phantasia: sed *neg. Min.*, quæ, ut jacet, est planè falsa, cum evidens sit, nullam qualitatem aut figuram retineri, nisi à subjecto, in quo recipitur, ut patet in marmore, & in phantasia ipsâ, quæ juxta Thomistas solum retinet species, quas recipit. Dices, argumentum loqui de receptione facili, & retentione diuturna. Esto: sed vel sic argumentum claudicat multifariam. 1. : quia, licet sæpe vera sit illa *Minor* in figuris, aut characteribus; non ita in alijs qualitativis: nam ferrum, igni applicitum, calorem facile recipit, nec facile dimittit: vas fictile novum facilitate concipit odorem; & tamen, ut ajebat Horatius, *Quo semel est imbuta recens, servabit odorem Testa diu*: pueri, licet humiditate abundant, & facile recipiant species, & diu retinent.

114 2. : quia, licet humiditas conducat ad receptionem specierum, & siccitas ad retentionem, utraque potest eidem organo convenire in gradu sic temperato, ut & receptio reddatur facilis, & retentio diuturna. Et huc referendum, quod de D. Thomâ, de Alphonso Tostato, & alijs plurimis fertur, solitos nempe fuisse librum celeritè decursum tenaci memoriâ retinere. Atque hujusmodi temperamentum per se convenit naturæ humanæ, si non impediatur perfectionem attingere sibi debitam: quod vero in plerisque non eveniat, sed in alijs prævaleat humiditas, in alijs siccitas, indeque proveniat major aut minor memoriæ facilitas, aut tenacitas (quæ varietas accidit etiam eidem homini decursu ætatis); hoc, inquam, censeri debet per accidens, ut in simili diximus disp.

z. n. 89.; & nihil refert ad distinctionem organorum pro phantasia, & sensu communi. 1. : quia phantasia percipit objecta præsentia, quoties ad ea sensus communis attendit, ut supra vidimus: ergo æque facile recipit eorum species. 4. : quia, si sensui communi sola convenit facilitas recipiendi species, sine ullâ vi retinendi remoto objecto, ut Thomistæ volunt; organum ejus erit substantia, non humida utcumque, sed fluida; nam corpus non fluidum, tamen humidum, aliquandiu retinet impressionem amoto sigillo: at substantia fluida inepta est ad sentiendum, ut nemo nescit.

115 *Objic.* 2. : cognitio objecti absentis tendit sub ratione magis abstractâ, minusque materiali, quam cognitio præsentis; ut etiam cognitio objecti insensati præ cognitione sensati: ergo pertinet ad potentiam distinctam. *Omissio Antec.*, *neg. Consequ.*: quia nihil prohibet utrumque actum ad eandem potentiam pertinere, ut patet in intellectu, necnon in appetitu sensitivo, qui juxta Thomistas idem appetit præsentia & absentia, sensata & insensata. Neque ipsi dissentire possunt, cum fateantur, à phantasia cognosci quoque objectum præsens, & ab æstimatorâ sensatam insensatam conjunctum.

116 *Objic.* 3. : interdum accidit, ut in eodem animali vis imaginandi ligatur, illæsa vi æstimandi: item, ut ex morbo vel senio memoria decreseat, aut deficiat, integro sensu communi: sunt ergo potentiæ istæ separabiles, atque adè distinctæ. *Inso*: sæpe accidit, ut imaginativa ejusdem hominis in materia certâ deliret, cum in cæteris illæsa maneat: item, ut insanus rectè æstimet objecta quædam, non omnia: erit igitur in eodem homine multiplex potentia imaginandi, vel æstimandi. Omnes ergo fieri debent, unam potentiam, quæ varios actus continet, per accidens impediri posse quoad unum,

unum, quamvis expedita maneat quoad alterum: quia scilicet fortasse requirit ex parte organi dispositiones pro diversis actibus diversas, tametsi composibiles in eodem organo.

117 Sed jam quæres, ubinam sit organum, aut sedes interni sensus? Aristoteles videtur sensum istum in corde locare; quamquam non desunt, qui mentem ejus aliter interpretentur. Hodie tamen omnes in cerebro collocant sensum internum: quia inibi concurrunt, & originem habent nervi sensorij, per quos externi sensus cum interno communicant. Non cor, sed caput est, quod imaginando fatigatur, & in quo somnia & cogitationes fieri experimur. Læso cerebro, phantasia leditur; & pro curatione insanientiæ remedia capiti adhibentur. In Scripturâ quoque *Somnia* & visiones phantasiæ tribuuntur capiti, ut Daniel 2. & 4. Nec obstat, quod etiam cordi tribuantur cogitationes Math. 9. & 15.: nam ibi sumitur nomen cordis pro totâ animâ, ut sæpe alias in sacris Litteris. Sed dubium superest, in quâ cerebri parte resideat sensus internus.

118 Pro quò notare oportet, quod intra cavitatem cranij, seu calvaria, continetur substantia mollis & alba, duabus oblecta tunicis, quæ græcè *meninges*, latinè *dura mater*, & *pia mater* appellantur. Substantiæ hujus pars externa dicitur *corticalis*, & *cinerea*, quia non nihil ad cinereum colorem accedit; pars verò intima, quæ prorsus est candida, dicitur *medullaris*, seu *medulla cerebri*. Tota hæc massa in duas veluti portiones dividitur, quarum major spectat ad sinciput, seu ad anteriorem capitis partem, vocaturque propriè *cerebrum*; minor verò spectat ad occiput, nominaturque *cerebellum*, quasi parvum cerebrum. In eadem massa communiter observantur sinus quatuor (aliqui solum tres agnoscunt, alij novum unicam), quos *cerebri ventriculos*, aut *cel-*

lulas vocant: duo priores, dexter, & sinister, à viciniâ frontis excurrunt ad medium cerebri, desinuntque in sinum tertium inibi excavatum, ex quo deducitur quartus, qui longior est, & ad cerebellum extenditur. In tertio ventriculo visitur glandula quædam, quæ propter figuram conij, vel pinæ nucis, à Græcis *conarion* vocatur, à Latinis *glandula pinealis*. Addunt aliqui duo tubercula è substantiâ fibrosâ, quæ cerebro adjacent, & ob figuram vermis dicuntur *processus vermiformes*.

119 Ex partibus hæc nulla est, quæ suffragatore careat ad munus organi sensus interni. Cartesius eligit glandulam pinealem; alij meninges præferunt: alij, processus vermiformes; alij, partem cerebri corticalem; alij medullarem. Thomistæ stant pro cellulis, quas putant idè esse quatuor, ut totidem potentias excipiant: sed, cum eas cellulas inhabitet humor siccus, & excrementitius, ut Anatomici testantur, immeritò inibi ponitur vis sentiendi. Communior inter Neotericos opinio suffragatur medullæ cerebri: quia in eâ concurrunt nervi omnes sensorij, seu radices eorum, quibus mediantibus internus sensus cum externis omnibus commercium habet spirituum, & specierum.

120 *Objic.*: medulla *oblongata*, seu *spinalis* (quæ scilicet à capite ad os sacrum protrahitur per fistulam spinæ dorsi) continuatur cum medullâ cerebri, & ejusdem substantiæ esse creditur; ab ipsâ quoque oriuntur nervi plures: ergo tota, quæ latè suaditur, erit organum sensus interni. *Concedo* totum cum communi sententia, quantum ad animalia imperfecta, & annulosa, quæ dissecta vivunt: sed, quantum ad alia, negandum est, quod medulla in spina & in cerebro sit ejusdem omnino substantiæ, seu conformationis, & temperamenti, licet diversitas non detegatur observationibus anatomicis in cadaver-

362
re; multa quippe ad organizationem spectantia subterfugiunt oculorum aciem, aut statim in morte pereunt, quæ tamen ab effectu probantur exiitæ. Nervi autem multi prodeant quidem à medullâ spinali, sed primam originem simul cum medullâ istâ ducunt à cerebro, ubi fibræ seu radices eorum incipiunt; quemadmodum capillamenta radicum arboris non in eo sunt loco, unde caudex prodire cernitur.

121 De objecto interni sensû nihil dicendum superest, nisi quod complectitur objecta omnia sensuum exteriorum, tum propria, tum communia, & ipsas quodque sensationes externas, quæ simul cum suis objectis ab interno sensu percipiuntur eodem modo, quo ab externis sensibus sensibilia communia cum proprijs. Probabile est etiam, quod sensus internus suos etiam actus reflexe percipit, & actus appetitus. Istorum omnium genus proximum nomine caret, quo significetur in esse rei: quare solum in esse objecti significari solet communi & respectivo nomine *sensibilis*; & sensus internus dicitur tendere sub ratione *sensibilis in communi*.

122 Nonnihil hic addendum de somno, qui ab Aristotele dicitur passio sensus communis; non quod reliquis sensibus non conveniat; sed quia proxime causatur ex aliqua immutatione cerebri. Somnus describitur solum ex Aristot. lib. de somn. & vigil. c. 1., ligatio, vel impeditio virtutis sentiendi; vigilia vero, ejusdem virtutis expeditio. Non tamen quælibet impeditio est somnus, sed illa tantum, quæ liberum prohibet commercium spirituum inter cerebrum & organa sensuum exteriorum. Id quod plerumque provenit ex aliqua obstructione factâ in nervis sensorijs per fumos, aut vapores, qui ab alijs corporis partibus, præsertim à stomacho, elevantur in cerebrum: hi namque nativâ cerebri frigiditate densantur, & tabulos nervorum inde ascensum sic occupant, ut

transitum seu defluxum denegent spiritibus in externa sensoria, quæ proinde ab operando cessant. Idem halitus eisdem spiritus animales obruunt, & quodammodo suffocant in cerebro, & inibi novorum formationem impediunt; unde & sensus internus vel ex toto, vel ex parte ligatur. Nonnunquam somnus provenit ex inopiâ spirituum, quorum magna pars consumpta est exercitio operandi, nec sit citò suppleri potest debilitato corpore; ut accidit cum præ lassitudine somnus obrepit. Nam autem aut nova gignitur copia spirituum, aut qui prædicti erant, disculsis vaporibus, per debitos cerebri & nervorum meatus fluere sinuntur; tunc animal somno solvitur, & evigilat.

123 Porro in dormientibus sæpe accidit, ut spiritus cerebri non adeo deficient, aut obruantur à vaporibus soporiferis, ut nequeant concurrere ad varias sensationes internas, aut imaginationes, licet impedimenta defluxus in externa sensoria præsumere non valeant: & tunc in cerebro contingunt somnia, sive insomnia; quorum confusio & perturbatio provenit ex inordinato motu spirituum, qui partim à fumis denuò subeuntibus agitati, partim ab obturatis nervis repulsi, particulas cerebri sine lege commovent, & species phantasiæ turbando, perfectam impediunt discretionem sensûs, consequenterque perfectum judicium intellectûs. Hæc modò retigisse sufficiat.

De Appetitu sensitivo.

124 Ex dictis in Physicâ, ubi de appetitu materiæ ad formam, constat differentia inter appetitum innatum, & elicatum, in eo maximè consistens, quod innatus identificetur cum appetente, sitque proinde invariabilis; elicitus vero in creatis sit actus a re appetente productus, & variationem admittat; item, quod innatus sequatur formam

na-

naturalem, elicitus formam apprehensam; idest, quod innatus non dirigatur cognitione objecti, præhabita ab appetente, sed ex perfectione rei naturali resultat, aut quati resultat; elicitus vero supponat objectum ab appetente cognitum. Dari ergo in brutis appetitum elicatum circa objecta sensibilia, merito censetur evidens ab experientia: bruta enim pro varietate cognitionum prosequuntur aut vitant objecta varia. Appetitus iste materialis est, quia non alius competit brutis, & quia non egreditur limites objecti corporei: diciturque sensitivus, quia in sola fertur objecta sensibilia, & quia immediatè dirigitur, aut excitatur à sensatione, utique internâ (saltem loquendo de appetitu principe), unde fertur in objecta etiam absentia.

125 Pariter certum est, similem appetitum in homine dari præter voluntatem, quæ dicitur appetitus rationalis. Dantur quippe in homine vires sensitivæ non minus integræ, quàm in brutis; ut omnes consentiunt. Et quod in homine dentur appetitiones corporeæ rationalibus contrariæ, planè colligitur ex varijs Scripturæ locis, nominatim ex illo Apostoli ad Galat. 5., *Caro concupiscit adversus spiritum; spiritus autem adversus carnem: hæc enim sibi invicem adversantur*. Appetitus hujusmodi vocatur *sensualitas* (hoc nomen sæpe in malam partem sonat, sed hic sumitur indifferenter), ejusque actus vocantur *passiones*, eo quod ex illis resultare soleat in corpore passio aliqua, seu commotio physica, ut advocatio sanguinis ad cor, vel ad faciem. Quod verò importet potentiam ab animâ distinctam, necnon à sensu interno, & materialem quidem seu, organicam, utpotè limitatam ad actus materiales; constat ex dictis disp. præced.

126 Celebris est hujus potentie divisio in concupiscibilem, & irascibilem. Munus concupiscibile est appetere commoda sensibilia, seu conve-

nientia secundum sensum, & refugere incommoda, seu nociva. Ejus actus sunt amor, & odium, desiderium, & fuga seu abominatio, gaudium seu delectatio, & tristitia seu dolor. Munus irascibilis est defendere bona concupita, seu repellere contraria, quæ boni possessionem, vel affectionem impediunt, aut malum inferunt, de istique lumere vindictam. Ejus actus sunt spes, desperatio, audacia, timor, ira. De utrisque actibus latè disserit D. Thomas 1. 2. q. 25. & seqq. Has potentias realiter distinctas, ac diversas esse, tenent Thomistæ, dissentientibus Nostris, & Scottis communiter. Thomistis favet D. Thomas 1. p. q. 81. ar. 2.; qui tamen fortasè intendit solum distinctionem rationis, quæ sufficit pro divisione doctrinali: nam ibi fundamenta indicat, quibus probari potest realis identitas. Indicat scilicet exemplum appetitus innati; qui certè per eandem vim & appetit bonum, & resistit obstantibus: in lapide v. g. eadem gravitas, quæ inclinat deorsum, resistit impellenti fursum.

127 Indicat etiam S. Doctor magnam inter actus utriusque potentie cognationem, quæ videlicet alij ex alijs nascuntur, & in eundem finem conspirant. Omnes, inquit, *passiones irascibilis incipiunt à passionibus concupiscibilis, & in eas terminantur: sicut ira nascitur ex illatâ tristitia, & vindictam inferens, in latitiam terminatur*. Unde addit eum Aristotele, quod *pugna animalium sunt de concupiscibilibus, scilicet de cibis, & venereis*. Hinc autem inferitur, quod actus irascibilis quodammodo se habet ad actum concupiscibilis, sicut ad intentionem finis electio medij: quia enim canis cupit cibum, irascitur contra impediendum, illumque mordet, quasi eligens medium hoc ad possessionem cibi necessarium. At appetitus finis & medij, ad eandem attingit potentiam. Accedit paritas voluntatis; in qua, licet

Zz 2

huc

sint etiam actus utriusque generis, nemo tamen pro ijs agnoscit potentias duas. Vid. P. Suar. lib. 5. de Anim. cap. 4., ubi soluta inventis argumenta contraria, quæ non magis sunt roboris.

128 Objectum sensitivo appetitui est bonum delectabile sensibile, seu cognoscibile per sensum. Quod si velis discernere inter objecta irascibilis, & concupiscibilis (qui appetitus distinguuntur saltem per rationem, vel per munita, seu connota), haud facile id assequeris. Interim sciunt ut bonum arduum, & non arduum. Sed, quia hoc agre percipiunt, ut ostendit P. Suar. l. c.; dicit potentia cum eod. Suar, quod concupiscibilis respicit simpliciter bonum sensibile, ut in se delectabile; irascibilis vero, ut delectabile. Thomæ in appetitu sensitivo hominis agnoscunt inclinationem specialem in bonum sensibile nonentiam. Sed hæc ad Theologos spectat. Sunt etiam, qui velint, appetitum bruti respicere quoque bonum utile: quod quidem verum est de bono utili materialiter sumpto, non tamen de cognito formaliter ut utili; aliter proprie agerent bruta propter finem, quod cum communi rejicimus in s. h. y. c. tr. d. 2. c. 3. Avis ergo, dum paleam colligit re ipsa utilem ad nidificandum, non cognoscit utilitatem ut talem, sed aliquam insensatam rationem delectabilitatis apprehendit in motibus ipsis, aut actionibus colligendi, deferendi, & collocandi apposite ad nidi fabricam. Quod autem sic apprehendat pro tali tempore, provenit ab instinctu, seu determinatione naturæ.

129 Organum, aut sedem appetitui, in corde statuunt plurimi, præsertim Thomæ, suffragante Suarioro cit. cap. 4. Tum quia passiones appetitus experimur in corde, quod gaudio dilatatur, timore contrahitur, irâ estuat. Tum quia cordi tribuitur amor; ideoque in Scriptura jubemur Deum diligere *ex toto corde*. Tum quia

sedes appetitui debet esse illa pars, quæ principium est omnis motus; talis autem pars est cor. Tum quia sic censet Aristoteles 3. de part. animal. cap. 4. Quod tamen sedes hujus potentie non sit cor, sed cerebrum, tenent PP. Hurtado, Ariaga, Owiedo, Quirós, & communiter Recentiores nostri, quibus consentiunt Cavellus & Maffrius Scotiæ, & alij: quorum sententiam præferendam duximus supra disp. 3. n. 33. Ratio est: quia in cerebro residet sensus communis, ut jam omnes fatentur: si autem alibi esset appetitus, sequeretur, quod in brutis alia esset pars animæ, quæ cognoscit, & alia, quæ appetit. At hoc non esse admittendum constat ex dictis disp. 4. n. 8. & seqq.

130 Hæc ratio non immediate urget in homine, cujus anima quoad substantiam (quæ sola proprie cognoscit, & appetit) eadem est in cerebro, & in corde; ideoque, licet potentie accidentales inter se distent, idem erit principium cognoscentis, & appetentis. Id ipsum verificaretur pariter in brutis perfectis (in imperfectis communiter creditur appetitus, ut & sensus communis, diffundi per spinam dorsæ), si coactarent animam indivisibili: & quia in hoc Thomæ assensit P. Suar. in Opere de Anima, idcirco appetitum etiam in corde posuit; retractaturus, credo, sententiam hanc, si se daret occasio, ut priorem illam retractavit in Metaphysicâ. Nihilominus adducta ratio mediare urget in appetitu hominis: quia circa potentias sensitivas, earumque sedem, & ordinem, nemo aliter philosophatur in homine, quam in bruto perfecto.

131 Nec obstant fundamenta contraria. Ad 1. experientia illa fallax est, cum etiam præ timore & alijs passionibus commoveantur viscera omnia, immutetur facies, turbentur oculi, capilli rigeant. Id ergo provenit ex variâ commotione sanguinis & spirituum, qui magnam habent cum affectibus animæ

lym-

sympathiam. Ad 2.: in sacris Litteris, cum terminus est de amore, & charitate, non solum cor, sed viscera pluraliter nominari solent, ut Psalm. 50. v. 12., & Jerem. 31. v. 33.: visceribus quoque tribuitur misericordia. Luc. 1. Coloss. 3., & sæpe alibi. Num idcirco locabis appetitum, non solum in corde, sed etiam in pulmone, & alijs visceribus? Sumitur ergo cor, ut jam supra notavimus, pro totâ anima, vel pro appetitu rationali, qui certe non inhaeret organo corporeo. Ad 3.: cor est principium motus naturalis, seu non spontanei, nec ab appetitu pendens: motus vero spontaneus, qui solus ab appetitu pendet, potius oritur à cerebro, unde nervi omnes ad illura destinati derivantur; nec a corde pendet nisi remotè, quatenus in corde formantur spiritus vitales, quos deinde cerebrum perficit, & ad motum spontaneum adhibet. Ad 4.: Aristoteles, sicut in corde posuit sensum internum, ita & appetitum: sed, sicut deseritur passim quoad primum, ita deserendus est quoad secundum.

132 Appetitus hæcenus expositus, qui à sensu interno immediate dirigitur, vocari debet appetitus communis, aut princeps; quia circa omnia objecta sensibilia versatur, & toti corpori velut imperat, omniaque membra movet, ut in commune commodum ac defensionem conspirent. Præter hunc, valde probabile est dari particulares appetitus quinque, respondententes totidem sensibus externis, iisdem organis affixos, & ab externis sensationibus immediate motos, aut excitatos. Hæc sententia rejici solet tanquam recens, aut noviter inventa: sed immerito, cum sit Scoti locis citatis à Maffrio hic disp. 5. n. 299. quem sua Schola sequitur, & à Nostris PP. Hurtado, Compton, & Quirós. Probatur autem 1.: quia omnis potentia cognoscitiva debet habere sibi respondentem appetitivam, quam

moveat; idcirco enim, præter appetitum rationalem ab intellectu motum, ponitur in homine sensitivus, qui respondeat interno sensui. Nec sufficit movere tantum remotè, seu mediatè: nam hoc pacto sensus etiam internus movere voluntatem. 2.: quia, juxta communem doctrinam, nulla substantia cognoscitiva est, saltem de factò, quin sit appetitiva: si autem nullus est appetitus in organo visus v. g., pars animæ bruti existens in oculis, cum sit cognoscitiva, seu perceptiva objecti, nullatenus erit appetitiva.

133 3.: quia in ipsis exterorum sensuum organis delectationem experimur non minus, quam sensationem; in visu quidem ex pulchritudine, in auditu ex musica; sed præsertim in odoratu, gustu, & tactu, ex objectis unicuique gratis: similiter experimur inibi molestiam, amaritudinem, dolorem, quæ sunt affectiones appetitui. Dicitur delectatio solum est in appetitu interno, sed exinde respicit objectum suum ut existens in organo externo. Contra: cur idem non dicitur de sensatione? Profectò lingua tam manifestè delectatur, quam gustat: pes, aut manus, tam manifestè dolet, quam sentit: ergo, si hæc experientia non probat inibi delectationem, aut dolorem, nec probabit sensationem; poteruntque proinde negari sensus omnes præter internum. Dicitur iterum: sensitio ipsa externa per se formaliter delectat. Contra iterum: delectatio ab omnibus numeratur inter actus ut passiones appetitui: ergo distingui debet à sensatione, seu perceptione objecti: aliter confundentur actus utriusque lineæ: poterit que pariter in sensatione consistere desiderium, tristitia, timor, &c.. His adde, quod fames afficit stomachum, & fitis fauces etiam & linguam, ut omnibus persuasum est: utraque autem per appetitum definitur. At, inquis, superfluum tot appetitus. Sed cedo, quare non superfluum tot sensus?

134 Dicendum hic aliquid de dolore, fletu, & risu. Dolor est actus, aut passio appetitus, ut probat D. Thomas 1. 2. q. 35. ar. 1. nec solum ad appetitum sensitivum pertinet, sed etiam ad voluntatem, ut patet cum de peccatis dolemus. Delectationi opponitur, estque proinde quedam amarities & inquietudo appetitus de malo presentis, seu quod apprehenditur ut nocens. Comparatur ad tristitiam, ut genus ad speciem, juxta D. Thomam ibid. ar. 2.: nam tristitia est species doloris, quæ sequitur apprehensionem internam sine actuali exteriâ sensatione mali: dolor verò sequitur etiam externam sensationem, præsertim tactus: immò tunc specialiter & quasi antonomasticè vocatur dolor, cum resultat ex nocimento corporis ut percepto per tactum; & tunc etiam dicitur dolor corporis (nempe ratione causæ, vel motivi), ut discernatur à tristitia, quæ dicitur dolor animi. Quod hic dolor specialiter dictus consistat in sensatione tactus, putant aliqui: sed immeritò, cum sit affectio delectationi contraria, sicut odium amori, adeoque spectare debeat ad eandem potentiam: & alioquin posset etiam dolor de peccatis in cognitione consistere. Sensatio ergo, sive cognitio, solum est radicaliter jucunda, vel dolorosa.

135 Eadem ratione sunt rejiciendi, qui dicunt, dolorem hunc non esse passionem aut actum potentie vitalis, sed objectum sensationis in tactu. Quod probant 1.: quia sæpe tactus nullo objectum sentit, nisi merum dolorem, præsertim in partibus internis. 2.: quia dolorem sentit manus v. g.; quæ tamen non sentit actum appetitus. Sed hæc non urgent. Ad 1.: tactus non sentit, seu non percipit dolorem formalem, sed causalem, id est, objectum aliquod nocens corpori: & quando non aliter illud discernit, quam sub ratione nocentis, dicitur nihil sentire nisi dolorem. Ad 2.: si sentire sumatur pro exercitè ex-

periri (quæ ratione dicimus etiam, quod manus sentit se tangere), manus utique dolorem sentit, quia illam vitaliter in se recipit, & eo torquetur: at non sentit dolorem signatè, seu tamquam objectum sensationis inibi existentis: solum enim per sensum internum signatè sentimus dolorem in manu existentem; sicut non aliter sentimus, nos tangere, gustare, videre, &c.. Dicendum igitur, dolorem istum, ut primò excitatum, esse actum appetitus particularis tactui respondentis, & illum ubique comitantis (in appetitibus aliorum sensuum dari quodque potest dolor aliquis, aut molestia quædam, licet minus notabilis); deinde verò ex vi sensationis internæ de dolore tactus, excitari quodque in appetitu communi, de totius corporis incolumitate sollicito, in quo à nonnullis vocatur potius molestia, quam dolor.

136 De causâ doloris, seu de objecto tactili, quod immediatè movet ad dolorem hujuscemodi, non parùm dissideat Philosophi. Plures, præsertim Medici, dicunt, esse solutionem continuitatis in corpore, seu divisionem aliquam partium continuativè unitarum: quam sententiam alicubi tradit Aristoteles; immò dolorem definit *divisionem continui*, utique in sensu causali. Sed est sententia difficilis, ut ostendit P. Suarez. lib. 5. c. 5.. Quare alij recurrunt ad intemperiem quamdam humorum, quæ dum tactu sentitur, dolorem causat. Alij ad talem tensionem aut distractionem fibrarum, quæ illas constituat in proximo solutionis periculo. P. Suarez admittit qualitatem dolorificam, quæ sit specialis inter tangibiles, & ex intemperie resultet. Alij (fortassè probabilius) has omnes causas approbant, censentque, doloris objectum esse posse multiplex, ac varium, videlicet omne, quod externo sensu percipitur ut nocens corpori. Sed notandum, quod (si teneatur sententia negans, tactu sentiri qualitates organo inhærentes) qualitas aut affectio dolori-

fera, quæcumque sit, non causat dolorem, nisi ut inhærens humoribus, aut, luccis in proprio corpore contentis; vel si parti animatæ inhæreat, non nisi partem proximam dolere faciet.

137 Fletus est lacrymarum ab oculis effusio, prout ex dolore & tristitia proveniens: unde, si ex alia causâ fundatur lacrymæ, non est propriè fletus, sed apparenter, improprie, seu purè materialiter. Causat autem tristitia fletura, quatenus contrahit cor, & partes oculis vicinas, quæ contractio ne quidam humor exprimitur aqueus, & salius, qui censetur veluti serum sanguinis, & est materia lacrymarum. Non tamen ad fletum propriè dictum sufficit tristitia appetitus sensitivi, nisi accedat etiam tristitia voluntatis orta ex cognitione intellectuali de objecto dolorifero: capacitas enim flendi recensetur, inter proprietates hominis, quatenus rationalis. Ideo bruta non flent, licet ex dolore & tristitia in ejulatibus erumpant. Infantes quoque ante omnem operationem intellectus non propriè flent, sed gemunt, aut materialiter plorant. Si tamen velis, ut propriè flent, dici poterit, eorum appetitum sensitivum ex connexionem cum rationali proprietatem hanc habere præ appetitu brutorum.

138 Risus est vibratio quædam septi transversæ, seu diaphragmatis, simulque musculorum thoracis, & oris, quatenus orta ex delectatione de re joculari, & aliquomodo novâ. Quare, si vibratio illa proveniat ex alijs causis, non erit propriè risus, sed apparenter, aut purè materialiter, ut nuper diximus de fletu: & talis à nonnullis creditur esse risus ex titillatione proveniens; nec immeritò, nam titillatio plus infert molestiæ, quam delectationis, idè quæ istis, quibus risum movet, vehementer illam timent, ac refugiunt. Plerique tamen risum hunc verum putant, eo quod titillatio delec-

tationem aliquam & admirationem inducat, vel quia furtiva & repentina est, vel quia, quantumcumque prævita, quodammodo apprehenditur ut nova, & insolita, in partibus acutiore sensu præditis. Porro delectatio ad risum requisita, supponit admirationem aliquam ex novitate objecti causatam: unde pueri, qui omnia mirantur, ut nova, facile solvantur in risum. Cum autem admiratio sit actus animæ intellectivæ, ut probat D. Thomas 4. cont. Gent. cap. 33., sequitur, quod risus præsupponit actum rationis & risibilitas rationalitatem, tamquam ejus proprietatem. Nec propriè risus est hilaritas illa, quam vultu præferunt infantes, aut etiam canes.

139 Denique de appetitu quæri potest, an secum identificet potentiam locomotivam? Duplex est motus localis in viventibus sensitivis. Alter dicitur *naturalis*, aut *vitalis*, qui scilicet spectat ad opus nutritionis, & ab appetitu non pender, v. g. motus cordis: & hujus potentia effectrix videtur indistincta realiter à nutritivâ, ex dictis in hac disp. n. 8.. Alter dicitur *spontaneus*, quia provenit à cognitione, & appetitu, v. g. motus progressivus: & hunc immediatè effici ab appetitu, opinantur multi, qui siquam aliam admittunt potentiam motricem, nolunt esse activam, sed passivam, aut dispositivam, qua membra reddantur habilia, ut suscipiant motum ab appetitu producendum. Verùm, quod admittenda sit potentia effectrix motus spontanei, subordinata quidem appetitui, tamquam imperanti, seu determinanti, sed ab eo distincta, inhærensque nervis & musculis membrorum; sententia est communior, & verior, quam docet D. Thomas apud Collegium Comp. ut. hic l. 2. q. 8. ar. 3., & Scotus apud Maffriam cit. dist. 5. q. 11., & P. Suarez hic lib. 5. c. 10., ubi hoc, & alia dubiola super hujuscemodi potentia, optime resolvit.

CAP. V.

QUÆSTIONES VARIÆ DE SENSIBUS
deciduntur.

140 **I**TER explicandum potentias sensitivas in particulari, scienter omnibus quæstionibus variis, ne doctrinæ seriem nimis interrumpant: quas omnes oportet in præfati cap. congestas, ac resolutas exhibere. *Quær. 1.*, an externi sensus sint plures, aut pauciores, quam quinque? Quod sint pauciores, indicat Aristoteles 3. de Anim. t. 64., & sæpe alias, dum ait, quod *gustus est quidam tactus*. Quod sint plures, docere videtur idem Aristot. 2. de Anim. c. 107. & seqq., ubi probat, plures esse tactus specie diversos, quia plures sunt contrarietates in objecto tangibili, nempe calidum & frigidum, siccum & humidum, durum & molle, &c.. Accedit, quod aliqua sensitiva facultas assignanda est, cui incumbat advertere ad objecta externa; si enim advertentia desit, etiam apertis oculis non videmus objectum præsens: talis autem facultas non est sensus internus, nam hujus operatio non prævenit, sed supponit externam sensationem.

141 **N**ihilominus quinario numero sensuum exteriorum suffragantur communi calculo docti, & indocti: rationemque satis aptam reddit D. Thomas 1. p. q. 78. ar. 3. ex diverso modo immutandi, quem habent objecta sensibilia. Ipsa quodque experientia nos docet, omnes sensationes externas ad quinque genera reduci, pro iisque instituta esse totidem organa diversa, & realiter separabilia. Ideo autem gustus dicitur *quidam tactus*, quia in adget contactu prævio corporis lapidi; non enim lingua gaudit nisi quod tangit: diversa tamen est in lingua vis tangendi, & vis gaudendi; hæc enim amissa, vel remissa, vel impedita, sæpe illa remanet integra.

Quod tactus multiplicari debeat juxta numerum contrarietatum objecti tangibilis, dixit quidem Aristoteles loc. cit., sed non nisi disputando, vel inquirendos ideoque contrarium docuit alijs in locis apud P. Suar. hic l. 3. c. 28.. Neque ulla ratio est, cur unus sensus debeat esse unus tantum contrarietatis: fortassis enim contrarietas est multiplex in objecto gustus, & olfactus. Adde, quod omnes contrarietates tangibilium reduci possunt ad unam genericam, nempe ad qualitatem proficuum & nocivam temperamento corporis.

142 **P**ræterea favet identitas organi: nam quæcumque pars corporis tangit unam contrarietatem, tangit & cæteras. Solum est discrimen penes magis & minus, quatenus tactus in quibusdam partibus acutior est, aut vividior; unde resultabit aliqua diversitas in specie partiali, si gradus intensificationis sint heterogenei. Cæterum diversitas hujusmodi non in præfati contrahitur, sed illa tantum, quæ resultat ex diversitate objectorum. Jam verò advertentia ad objectum præsens, positive sumpta, non distinguitur a sensatione ipsa externa; idem quippe est visum advertere, ac videre: negativè autem sumpta, nihil est nisi carentia distractionis, seu cessatio ab aliâ operatione, sic animam distrahente, vel occupante, ut non sinat eam in oculis v. g. operari, tamen species objecti sit in promptu. Hoc modo advertentia prævenit quidem visionem; sed non indiget novo sensu.

143 **Q**uær. 2., quem perfectionis ordinem servant externi sensus, tum inter se, tum humani cum belluinis collati? *Resp. 1.*: factâ comparatione sensuum inter se, communis opinio præfert 1. visum, 2. auditum, 3. olfactum, 4. gustum, & ultimo loco numerat tactum, qui tamen est fundamentum cæterorum, & ad vitæ conservationem maxime necessarius. Præstantia visus

sus patet: quia respicit pro objecto lucis qualitatibus nobilissimam, & in modo percipiendi propius accedit ad intellectum. In cæteris excessus perfectionis desumitur ex modo sentiendi subtiliore, seu minus crasso, minusve materiali. Quodsi externi sensus considerentur in homine quatenus utiles ad acquisitionem scientiarum, infimum locum tenet olfactus, prope infimum gustus; tres verò reliqui mutuo se excedunt, visus tamen simpliciter præstat cæteris. Dum scientiæ adquiruntur viâ disciplinæ, servit auditus; dum viâ inventionis, aut experientiæ, tactus, & visus. Quæ omnia latius exponit P. Suar. cit. l. 3. c. 29.; ubi etiam explicat, quâ ratione melior tactus melius ingenium indicet, dicente Aristotele, molles carne aptos esse ingenios; & ex Alberto M. causam reddit, cur hæc regula non valeat in feminis.

144 **R**esp. 2.: tactu & gustu præcellit homo brutis omnibus; quia duo isti sensus eò meliores sunt, quod melior est corporis complexio, vel temperamentum; & hoc in homine præstantissimum est: in reliquis verò sensibus exceditur homo à brutis, non omnibus, sed aliquibus; v. g. in visu, ab aquila, & lynce; in auditu, à calpâ, & lepore; in odoratu, à cane, & vulpate. Hinc vulgari versus,

Nos aper auditu, lyax visu, simia gustu,

Vultur odoratu, præcellit aranea tactu,

corrigendi sunt quoad gustum, & tactum: nam simiæ gestus, dum comedit, solum probant naturam ad gesticulandum pronam: & aranea, ut illico sentiat muscæ motum in telâ, non indiget exquisito tactu, cum semper in indidijs sit, & ianixa reti, cujus stamina facile contremiscunt motu levissimo. Immo P. Suar. l. c. vult, reliquos etiam sensus absolute, & omnibus penatis, perfectiores esse in homine, quam in brutis, licet excedantur secundum quid, nempe secundum vim percipiendi

di objectum distans, aut tenue. Quia visus humanus per se delectatur pulchritudine, auditus musicâ, olfactus odore rosæ, & alijs à sapore sejunctis.

145 **O**ccasione istâ notandum, nullum animal carere tactu; quia hic sensus est veluti primum fundamentum vitæ sensitivæ. De gustu, saltem imperfecto, idem communiter dicitur: tum quia valde affinis est tactui; tum quia necessarius, ut animalia inant alimentum perfectiori modo, quam plantæ, nimirum cum discretionem aliquam noxij ab innoxio. Olfactus negari solet animantibus, quæ motu progressivo carent, ut ostreis, & alijs inanimatis, quæ vocantur *Zoophyta*, seu *plantæ animalia*, quasi medium inter plantas & animales locum teneant. Sed res est incerta; ut etiam, quod hæc animalia, & alia quædam imperfecta, tamen progressiva, scilicet muscæ, pulices, & similia, careant auditu. Visus quodque negatur Zoophytis, & quibusdam alijs imperfecti generis, præsertim verò talpæ, immo à nonnullis etiam balænx. Sed fortè verius est, nullum animal progressivum visu destitui, saltem obtuso, ac debili. Certe nullum in specie assignatur, cujus cæcitas sub lite non sit, ne talpâ quidem exceptâ: de quâ, nec non de balænx, vid. Comimbic. in 3. de Anim. c. 1. q. unic. ar. 4.. Notandum præterea, nullum animal carere interno sensu; quia nullam caret appetitu communi, quo cupiat commoda, & refugiat noxia: unde & Zoophyta motu spontaneo se contrahunt, ac dilatant. Hic tamen sensus in quibusdam valde imperfectus est, & non habet mænera phantasiæ, & memoriæ, seu non percipit objectum absens: de quo Vid. P. Suar. cit. lib. 3. c. 31..

146 **Q**uær. 3., an sensus omnis, aut aliquis, sit judicativus, discursivus, aut reflexivus? *Resp. 1.*: nullus sensus est proprie judicativus, nec discursivus, saltem in brutis. Ita commu-

nis sententia; cujus rationem dedimus supra disp. 1. n. 69. & seqq. Dixi *proprie*: quia late, & improprie convenit iudicium sensibus, etiam externis, sumptum scilicet pro apprehensione viva, quæ ita certificat de existentia, vel convenientia objecti, ut appetitum excitet, ac determinet: qualis apprehensio datur etiam sæpe in intellectu, diciturque *suavis*, & *virtuale iudicium*; quia in removendo dubium, & in excitando appetitum, iudicio æquivalet, seu vim habet iudicii formalis. Ratione istiusmodi iudicii improprii, virtualisque, dicimus passim, quod visus iudicat de coloribus, gustus saporibus diiudicat, &c.; & quod bruta per æstimativam iudicant, hoc aut illud objectum sibi esse noxium, aut commodum. Similiter brutis improprie convenit discursus in sensu interno; dum scilicet cognitio unius objecti excitat speciem alterius, atque ita causat occasionaliter cognitionem aliam. Nunquam tamen bruto innotescit connexio antecedentis cum consequenti, prout opus est ad discursum proprie talem. Dixi quoque, *saltem in brutis*: quia Thomistæ cogitativam hominis discursivam faciunt circa singularia, ut etiam reminiscantiam; faveatque D. Thomas. 1. p. q. 78. ar. 4. cum addito *quasi*. Vid. tamen P. Suar. cit. l. 3. c. 6.

147 *Resp. 2.*: reflexio hic accipitur pro cognitione proprii actus: potestque sumi vel exercitè, vel insignitè. Sumpta exercitè, nihil est aliud, quam experientia sui; quatenus visio v. g., dum actu existit, per se ipsam absque aliâ reflexione reddit potentiam formaliter experientem se videre, atque id sentientem actu exercitè, tamen si visionem non videat more objecti: & hoc modo, utique improprio, quævis sententia est sententia sui, & quævis sensus sentit se sentire, ut omnes concedunt. Sumpta verò insignitè, reflexio est cognitio, quæ quis pro objecto respicit pro-

prium actum de lineâ intentionali. Quod si respiciat actum ejusdem potentie, reflexio proprie talis erit; impropria verò, seu minus propria, si respiciat actum, proprium quidem ejusdem suppositi, sed alterius potentie. Uterque modus reflexionis signatæ negatur communiter sensibus externis: quia visus v. g. nec suam, nec alius potentie sensationem videt, utpotè non contentam sub ejus sensibili proprio, vel communi. Sensus verò internus cognoscit sine dubio sensationes externas: tum quia recordatur objecti ut antea sensati: tum quia brutum sæpe appetit audire, gustare, &c.. Cognoscit etiam actum appetitus, saltem particularis: brutum enim meminit delectationem, aut dolorem præhabitu, ideòque loca quædam repetit, aut vitat.

148 Superest dubium, an sensus interior suos etiam actus reflexè cognoscit. Multi probabiliter affirmant: quia sæpe meminimus sensationes internas, v. g. phantasie. *Dices* cum Thomistis: memoria realiter distinguitur à phantasia, ideòque poterit ejus actum cognoscere, non tamen proprium. Sed *contra* est: tum quod falsò adstruitur inter sensus internos distinctio realis: tum quia reflexionem experimur etiam in eodem genere actuum; nam sæpe meminimus nos meminisse, imaginamur nos imaginari, vel fuisse imaginatos, & somniamus nos somniate, somniumque ipsum reflexò somnio discutimus. Adde, quod appetitus reflexè appetit proprium actum, dum præhabitam delectationem iterare cupit. Præterea, licet solius sit intellectus, actum suum cognoscere quoad *quid est*, & a quibus causis cognoscere tamen proprium actum quoad *an est*, non probatur esse supra vim sensus.

149 Nihilominus contrarium tenent alij plures, etiam probabiliter, ut videre est apud P. Suar. cit. l. 3. cap.

11. Et ad allegatam experientiam (quæ solam in homine militat, non in brutis) dici potest, quod actus illi non sunt memoriæ sensitivæ, sed memoriæ spiritualis, vel intellectus, qui non semper ligatur penitus in somno, ut docet D. Thomas 1. p. q. 84. ar. 8. ad 2.. Dicitur quoque poterit, quod appetitus communis delectationem appetit, non suam, sed alicujus appetitus particularis propriam. Certe D. Thomas 2. cont. Gent. c. 66. hoc discrimen generatim statuit inter sensum, & intellectum, quod *Nullus sensus se ipsum cognoscit, nec suam operationem; intellectus autem cognoscit se ipsum, & cognoscit se intelligere.*

150 *Quer. 4.*, an sensus errare, seu falli possint? Certum est, quidquid olim dixerint Academici, sensus non semper decipi, nec incerta nuntiare. Tum quia rueret alioquin omnis scientia humana, cum ab experientia sensuum trahat originem. Tum quia vel ipsa infallibilis nuntiata Fidei sensu mediante adquiritur: nam, ut ait Apostolus ad Rom. 10., *Fides, ex auditu*; & iterum, *Quomodo credent ei, quem non audierunt?* & Joan. Apost. Epist. 1. c. 1. testimonium sensuum allegat pro veritate rerum, quas annuntiat. Certum est etiam contra Epicureos, non ita se habere sensus circa sensibile, ut nunquam præbeant occasionem errandi. Sæpe enim præbent: tum ratione organi pravè dispositi, ut cum ictericus alba videt ut pallida, & ægrotus dulcia gustat ut amara: tum ratione mediij non satis puri, ut cum quis per vitrum viride cernit omnia viridia, & cum Sol ob interiectos vapores apparet rubes: tum ratione distantie julto majoris, ut cum objecta magna eminè aspicienti videntur quasi parva, mota quasi immota, quadrata quasi rotunda, spherica quasi plana: tum ratione refractionis, aut reflexionis specierum, ut cum baculus, aquæ immer-

sus ex parte, fractus apparet, aut curvus; & cum in speculis variè collocatis multifariam variantur rerum figure, & magnitudines. Hæc tamen, & similia non favent Academicis: quia non semper accidunt; & quoties accidunt, semper intellectus ex circumstantijs potest errorem suspicari, & sensum corrigere.

151 Sed circa errorem istiusmodi notandum, quod sensibus, sicut non proprie convenit iudicium, ita nec proprie convenit veritas, aut falsitas, cum hæc sint proprietates solius iudicii, ex dictis in Logic. tr. 5. disp. 2. cap. 5.. Solus ergo dicitur sensus errare, seu falli, occasionaliter, quatenus imperfectè, confuso, vel incongruo præsentandi modo, præbent intellectui occasionem errandi; qualem præbere solet etiam statua, vel picta imago, quæ parùm fideliter exprimit prototypum. Hoc genus erroris, juxta Aristot. 2. de Anim. c. 161., & D. Thomam 1. p. q. 17. ar. 2., contingere potest in sensibus circa sensibile proprium, commune, & per accidens; sed rariùs circa proprium, crebriùs circa commune, multò crebriùs circa sensibile per accidens, ut cum fumitur acetum pro vino, sal pro saccharo, & sic de alijs. Inter sensibile proprium & commune solet hæc statui differentia, quod sensus nunquam fallitur circa proprium in genere, sed tantum in specie; nequit enim visus cernere ut coloratum, quod nullius est coloris (saltem transeuntis, à luce indistincti); bene tamen ut pallidum v. g., quod album est: circa commune verò, tam in genere, quam in specie, falli potest. Verum hæc doctrina, quantum ad commune in genere, rejicitur à P. Suar. cit. l. 3. c. 10..

152 Notandum præterea, quod in prædictis exemplis, licet passim dicatur, sensum externum præsentare quod non est, locutio est impropria, vel falsa, nisi addatur, vel tubaudiatur

occasionaliter. Si enim, juxta communem doctrinam, sensus externus nequit attingere objectum absens, quomodo attinget aliquid non existens? Certè de objecto non existente, sive proprio, sive communi, non habet speciem propriam; nec potest illud cognoscere per alienam, cum sensus exterior non cognoscat abstractivè, sed intuitivè tantum. Dum ergo per vitrum rubrum nix cernitur quasi rubea, visus non representat ruborem in nive, sed candorem: quia tamen visio candoris quasi obruitur a visione ruboris interiecti, occasio hinc datur imaginationi, vel intellectui, ut apprehendat in nive colorem, qui non est. Dum ager dulce putat amarum, gustus utique percipit dulcedinem: sed quia simul percipit amarorem bilis, qua lingua madet, & qua cibo miscetur, gustatio hæc illam obruit, & pariter occasionem præbet errandi. Dum baculus apparet sub aqua fractus, nullam fractionem cernit visus: solum cernit partem baculi per lineam refractam, eo quod species transeat ab uno in aliud medium diversæ densitatis. Dum solare corpus ratione distantis videatur parvum, plavum, & immotum, visus reipsa percipit magnitudinem, figuram globosam, & motum: sed adeo tenuiter, aut imperfectè, ut imaginatio, vel intellectus primo intuitu confundat hæc visionem cum alijs de objecto parvo, &c.. Hæc majore indigent discussione: sed alia nos vocant.

153 *Quer. 5.*, an, aut quatenus vera sint pronuntiata quædam celebrari solita circa sensum, & sensibile? 1.: *Sensus læditur à sensibili vehementi.* vel *excellenti.* Sumitur ex Aristot. 2. de Anim. t. 123., & experientia patet; nam visum lædit nimius splendor, auditum vehemens fragor, tactum calor excellens, &c.. Sed dubium est, an lædat solum actione physicâ, seu naturali, id est, productione qualitatis

temperamento contrariâ, & à specie ac sensatione distinctâ? an verò actione intentionali, seu productione speciei, vel sensationis intensæ? In quo dicendum breviter, aliquando læsionem fieri priori modo; tactus enim ab igne læditur alteratione physicâ, temperamentum organi destruyente; similiterque nimia lux potest visum lædere productione caloris indebiti; ut etiam auditum nimius fragor impulsione aeris. Plerumque tamen læsio provenit ab actione intentionali; non quidem per se (cum nec species, nec sensatio contraria sit potentia, vel temperamento sensorij); sed per accidens, quatenus vehementem actionem objecti sequitur vehemens attentio animæ, cujus occasione ad sensorium confluit nimia copia spirituum, qui, cum sint præcalidi, debitam organi temperiem offendent.

154 2.: *Sensibile positum supra sensum non causat sensationem.* Sumitur ex Aristot. 2. de Anim. t. 98. & 116.: & quod ad visum attinet, fatentur omnes, objectum coloratum non videri, si contiguum sit organo, sive immediatè super oculos positum; alioqui videremus palpebras obductas oculis. Ratio autem est: quia color non est visibilis, nisi ut illuminatus; & nequit illuminari, quâ parte oculos tangit. Quodsi objectum sit ex se lucidum, v. g. flamma, idèò videri nequit immediatè admotum, quia lædit organum alteratione physicâ. Visus ergo requirit spatium aliquod medium inter organum & objectum: lucem tamen in medio diffusam, etiam quâ parte immediata est organo, videt fortassè velut in transitu. De reliquis sensibus idem volunt Thomistæ, ut scilicet nullus percipiat objectum sensorio contiguum, sed omnes indigeant medio, quo transmittatur species: medio, inquam, vel extrinseco, cujusmodi est aer, aut aqua, pro visu, & auditu, vel intrin-

se-

feco, quod nempe sit pars animalis cum organo continuata, cujusmodi esse dicunt pro tactu, & gustu, cutem, & carnem exteriorem.

155 Contra Scotistæ cum Scotto, & Nostri communiter cum P. Suar. cit. l. 3. c. 27. negant, illud pronuntiatum valere in reliquis sensibus, præfertim in gustu, & tactu. Nam, etsi gustus ponatur in interiori linguæ nervo, ad illum usque penetrat sapor, cum propterea data sit linguæ caro spongiosa, & saliva pro cibo diluendo. Tactus quoque manifestè sentit tactile contiguum. Nec prodest dicere, quod caro sentit mediâ cute, vel caro interior mediâ exteriore, vel nervus mediâ carne. Contra enim est, tum quod sensationem in cute experimur: tum quod, cute detractâ, caro sentit vividius: tum quod caro interior & exterior sunt ejusdem rationis; unde non est cur altera sit organum tactus, altera purum medium: tum quod immeritò locabitur tactus in solis nervis contra communem sententiam, & experientiam; & quâvis locetur, non idèò indiget medio; nervus enim carne nudatus, dum vel levissimè tangitur, sentit acutius. Dices cum Collegio S. Th. Complut. hæc l. 2. q. 5. n. 64.: si nervus à sensibili tangatur secundum se totum, non sentiet; si verò secundum partem, non illa, sed pars alia proximior id sentiet. Verùm hæc solutio, per se incredibilis, firmanda esset ratione validâ, qualis nulla profertur. Est etiam contra experientiam; cum nervi sæpe in toto brachio, vel toto crure, intimè perfundantur humore noxio, ejusque acrimoniam inibi sentiant.

156 *Objicitur auctoritas Aristotelis*, qui cit. t. 116. pronuntiatum illud extendit ad omnes sensus. *Resp.*: extendit quidem (quâvis aliqui mentem ejus aliter interpretentur); sed non est necesse in omnibus assentiri Philosopho vel contra manifestam experientiam. Satis illi ad principatum, in plerif-

que verum attingisse. D. Thomas autem, licet interdum in gratiam Philosophi cum eo loquatur de re præfenti, contrarium insinuat alijs in locis apud P. Suar. cit. cap. 27.. Quodsi Philosophus loquatur de sensibili supra sensum posito, non per meram contiguitatem, sed per inhærentiam in sensorio ipso, facile subscribemus.

157 3.: *Intus existens prohibet extraneum.* Sumitur ex Aristot. 3. de Anim. t. 4. (qui tamen non dixit *intus existens*, sed *intus apprensus*); soletque probari, vel explicari per hoc aliud, *Recipiens debet esse denudatum à naturâ recepti.* Sensus illius est, quod potentia cognoscitiva debet carere naturâ reali objecti, ut possit illud cognoscere, & speciem ejus intentionalem recipere: si enim intra se, vel intra proprium organum habeat aliquid de naturâ objecti, vel nihil cognoscat, vel solum cognoscat particulare illud, quod intus habet, non verò alia ejusdem generis, que sunt extrâ. Sic organum visus carere debet omni colore, ut videre possit colores omnes; & si contingat aliquod infici, vel nihil videt, vel nullum colorem discernit præter illum; quia nimirum *intus existens prohibet cognitionem extranei.* Similiter gustus, dum lingua intrinsecus præoccupatur amarâ bili, nullum alium discernit saporem extrinsecis advenientem; quia scilicet, ut recipiat ejus speciem, debet prius ab omni sapore denudari, juxta illud, *Recipiens debet esse &c..* Hoc proloquium non tenet in intellectu, ut monet D. Thomas q. 22. de verit. ar. 1. ad 8.; nam alioquin, cum intellectus pro objecto respiciat omne ens, deberet carere naturâ entis, & esse nihil. Solum ergo applicatur ad potentias corporeas, ac sensitivas: in quibus generatim & sine exceptione valere creditur à multis, præsertim Thomistis.

158 Sed P. Suar. l. 1. r. de Anim. c. 9. a. n. 23. proloquium, aut proloquia illa,

illa, dōctē ac fusē dicitur, & parum habere soliditatis offendit, etiam in potentis organicis. Profectō, licet forma physica intūs existens impediatur a eisdem rationis, & idcirco subjectum debeat supponi denudatum à naturā specificā formę recipiendę, quia simile non agit univocē in simile; cum tamen species intentionalis non sit eisdem naturę physice cum objecto, ut omnes concedunt (alioquin species coloris esset color, & ad videndum obesset magis, quā prodesset, ex proloquio ipso), non satis apparet, univēsim loquendo, cur talem speciem ab objecto extra posito recipere a queat potentia, tametsi participet naturam physicam objecti, vel in se, vel in organo: potest enim simile agere in simile per actionem æquivocam accidentalem, ut cum manus manu, vel pes pede percutitur: & aliunde non pugnat esse intentionale cum esse reali. Hinc videmus oculos alienos, licet eisdem naturę cum nostris: videmus quōque nostros in speculo.

159 Accedit experientia tactus, qui, cum non careat primis qualitibus, & aliis tactilibus, tamen eas percipit in extraneo. Dicit: solum eas percipit secundum exuperantiam, seu quoad gradum intensiorem proprio. Sed *rejecerit*: tum quia tactus percipit saltem aliquas qualitates secundas in gradu æquali, ut suo loco vidimus. Tum quia intensio non variat naturam qualitatis, juxta Thomistas, utpotē negantes additionem graduum. Tum quia manus, calida ut 4., non sentit solos quatuor gradus in igne calido ut 8., sed totum ejus calorem sentit, ut experientia docet. Tum quia proloquium generalitatem profertur de *intūs existente*, sine distinctione intensi & remissi; & idē probatur exemplo visus, qui, si quem intūs habeat colorem, nullum alium, etiam intensiorem, vel specie diversum, valere discernere.

Præterea non est creditu facile, quod lingua ex se careat omni sapore, & nasus omni odore; cum hæc qualitates resultent ex temperamento primarum, & omni mixto convenire videantur. Retina quōque in oculis, cum non sit penitus diaphana, colorem aliquem habeat necesse est. Idē autem qualitates istæ non sentiuntur, quia anima qualitas inherens organo, saltem si connaturalis est, sentiiri potest, ut experimur in tactu. Quocirca non prohibent cognitionem extranei; quia, licet intūs existant, non intūs apparent, idē, non cognoscuntur: atque ita satisfit Aristoteli. qui solum de *intūs apparente* locutus est. Fateor, impediri visionem, si pupilla, seu crystallinus humor, tingatur colore aliquo. Sed quare? quia opacatur medium, quo transitu debet objecti species ad retinam; quod si non penitus opacetur, saltem se habebit perinde, ac vitrum viride, vel rubrum, quo impeditur discretio alterius coloris ultra positi. Verū hoc pacto intūs existens non magis prohibet cognitionem extranei, quā existens in medio cognitionem ulterioris.

Quer. 6., num sensus cognoscant negationes, sive carentias sensibilibus? Affirmant nonnulli cum P. Arriaga, saltem de sensu interno; & ad experientiam provocant. Nam bruta foemina de catulorum absentia dolet: canis, domi clausus, non conatur exire per murum, sed per foramen, in quo advertit carentiam obstaculi: ursus non rupem corripit, sed parvum lapidem, quem jaciatur in hominem, ex cognitione scilicet parvitatatis, quę est carentia magnitudinis: gallina terretur umbra milvi, quę lucis carentia est. Accedit, quod auditus mulcet a pausa mulicę, quę mera est negatio soni; & vitus delectatur pulcritudine resultante ex proportione partium, quę importat carentiam redun-

duntantia. Negat tamen communis opinio. Tum quia, si difficulter explicatur cognitio carentie ab intellectu, quanto magis à sensu? Tum quia sensus nullas habet carentiarum species: hæc quippe nec producuntur à carentijs ipsis, utpotē nullius entitatis: nec sunt insensata, seu inditę brutis à naturā Authore, ut vult Arriaga. Nam, ut alia omittam, vel singulis carentijs correspondent singulę species, vel omnibus una. Si primum; habebit canis species infinitas, dum enim cognoscit, nullum esse in foramine impedimentum exitus, cognoscit carentias infinitorum corporum, quibus posset foramen occludi, quę carentia, siquid habent esse objectivum, sunt inter se distincta, ac separabiles, acque adē insuntę, sicut corpora ipsa. Si secundum; illa species, utpotē repræsentans infinita objecta, erit universalissima, & longe perfectior specie quælibet positivi sensibilibus: quod nemo dixerit. Nisi velis, ut ea species, vel quę inter oritur sensatio, repræsentet carentiam in communi, faciatque universale; quod parum credendum est.

162 Experimenta in contrarium adducta probant, siquid probant, carentias etiam ab externo sensu cognosci, quod tamen difficile creditu est, cum carentia nullatenus participet rationem formalem objecti, sub quā tendit sensus exterior: cujus enim coloris est carentia coloris, ut obijciatur oculis? Sensus igitur occasione carentiæ determinatur ad varios actus delectationis, erroris, &c.; non quod carentiam percipiat, sed quia non percipit rem aliquam positivam. Sic enim bruta foemina desiderans videre catulos ubi reliquit, nec inveniens, vehementer dolet; non quod eorum carentiam videat, sed quia carentia visionis operari, est occasio, vel conditio, ut tunc excitetur species de aliquo malo, cui fortē catuli subjiciuntur. Canis nullam in

foramine carentiam videt, sed carentie visione obstaculi, quę visio, dum adest, illum retrahit: Hinc noctu, quia murum non videt, per illum etiam conatur egredi. Ursus non videt parvitatē lapidis quoad negativum; caret tamen visione majoris in eo molis, quam si haberet, a tali actione desisteret. Gallina non terretur ab umbra milvi, sed a figurā milvi, quam refert terminatio lucis circumfusæ. Auditus mulcet a pausa, quatenus finitur per intervalla quiescere, seu quatenus carentia, vel interruptio auditionis, conditio est, ut mulcet a cantu. Denique visio terminatur solum ad positivum pulcritudinis, sed, ut excitet complacentiam, indiget non terminari ad redundantiam.

163 Fac in his ipsis exemplis objecta positiva realiter esse præsentissima, non tamen emittere speciem sui. Deo sic decernente: tunc certē bruta non viderent eorum carentias: & nihilominus eadem, quas modo, sensationes elicerent. Quidquid ergo pro tali hypotheli dixerint Adversarii, pro nobis dictum erit. Magis urget, quod sensus internus non aliter videtur cognoscere absentiam, & præsentiam, nisi cognoscendo carentiam externæ sensationis præsentis. Dicit tamen potent, obiectum à sensu non cognosci formaliter ut absens, aut præsentiam; sed solum interne cognosci obiectum, & ejus sensationem præhabitam, sine claritate intuitiva, quę resultat a sensatione externā, dum præsens est; & tunc determinari brutum, ut obiectum quærat, & externe sentire cupiat. Vel poterit concedi, carentiam ab interno sensu cognosci, non quidem directē, vel per speciem propriam (ut velle videtur prima sententia), sed indirectē, aut remotive, quatenus obiectum absens, aut sensu præhabita, cognoscitur quodam quasi iudicio negativo, quo virtualiter negatur adesse hic, & nunc. Vid. P. Suarez. l. 3. de Anim. c. 2. n. 28.

164 Hinc *quer.* 7., an sensus percipere possit naturaliter objectum absens? Dicitur absens, quod vel nullibi existit, vel non ita est præsens, ut actualiter mittat aut conservet speciem sui. Et, quod attinet sensum internum, omnes affirmant; quia experientia constat specierum conservationem in phantasia & memoria non pendere ab objectis. De sensibus externis affirmant aliqui, allegantque nonnulla experimenta. Nam, qui Solem aspicit, si subito claudit oculos, videt adhuc tantisper lucem aliquam, quæ tamen jam est absens, seu non mittens speciem. Dum ardens titio velociter agitur in gyrum, cernitur in aëre circulus igneus, qui reipsa non est. Dæmonis arte apparent in aëre, vel in speculis, objecta, quæ non sunt. Et quoties sensus fallitur, apparent ex parte objecti aliqua circumstantiæ, vel aliqua sensibilia, solum communia, ut motus, quies, rotunditas, &c., quæ non existunt.

165 Communis tamen sententia negat: quia species, quibus utuntur externi sensus, pendunt ab objectis in fieri & conservari; alioquin possent in eorum absentia diu permanere, sicut in ferro calor amoto igne; quod plane repugnat experientia. Ad duo priora experientia respondetur, non dari tunc visionem externam, sed imaginationem vehementem, quæ proponit objectum quasi præsens oculis, ut etiam in somno interdum accidit. Ad tertium, arte dæmonis ita disponi vapores aeris, ut lucem reflectentes, aut modificantes, varios induant colores & figuras instar absentium. Quartum, me iudice, multum urget eos, qui absolute concedunt, visum v. g. sic falli, ut representet differentiam coloris, quæ non est, vel aliter, quam sit, id est, cum motu, figura, &c., quæ non sunt. Nos tamen haud tangit, propter dicta n. 152.

166 Dubium superest, an saltem divinitus possit sensus exterior,

v. g. visus, percipere objectum absens? Et non est sermo de perceptione absentis ut absentis, præscindendo à præsentia, vel illam virtualiter negando juxta dicta n. 163. in fine: talis enim perceptio (ut bene notat P. Quiros disp. 85. n. 17.), cum sit proprie abstractiva, videtur importare novum modum vivendi, ad quem nequit divinitus elevari sensus exterior, sicut nec visus ad audiendum, aut é converso. Sermo est igitur de sensatione representante objectum ut præsens, cum revera sit absens, aut non existens. Vel clarius, an remoto, vel non existente objecto, dari possit divinitus visio ejusdem rationis & claritatis, ac si objectum reipsa esset presentis? Negant plures Thomista, & Scotista: quia talis visio esset intuitiva, ut est omnis sensatio externa; & aliunde non esset, quia de ratione intuitionis est terminari ad objectum realiter præsens.

167 Sed affirmant Nostri communiter cum P. Suar. cit. l. 3. c. 12.: quia potest Deus speciem, à colore præsentem immittam oculis, in absentia coloris conservare, vel etiam per se supplere influxum speciei, utpotè de genere efficientis: tunc autem, cum adsint omnia visionis comprincipia, non est cur non eliciatur visio eadem, vel ejusdem rationis, ac si adesset coloris visio enim non indiget existentia physica objecti, nisi mediate, media scilicet specie, quæ non nisi ab illo produci potest naturaliter; vel, si forte ratione modi tendendi connectitur immediate cum tali existentia, non apparet cur ista connexio debeat esse divinitus infrustrabilis. An autem visio illa dicenda esset intuitiva, quæstio est de voce. Si nomen *intuitiva* importet coexistentiam physicam visionis & præsentia objecti, non nisi radicaliter aut exactive conveniret tali visioni; quæ, prout in ijs circumstantijs, vocari posset abstractiva latè, sive improprie. Si

verò solam denotet, visionem fieri per speciem propriam, & representare objectum ut realiter præsens, visio illa foret utique intuitiva; quia fieret per speciem objecti propriam formaliter, aut eminenter; & realem objecti præsentiam exprimeret, proinde ac si adesset præsentia ista.

168 Præberet quidem ea visio intellectui occasionem errandi, nisi Deus revelaret absentiam objecti: sed non inde redditur impossibilis; quia posset Deus revelationem adungere, sicuti revelavit desitionem substantiæ panis in Eucharistia, ubi etiam ex visione accidentium sumit infidelis occasionem errandi circa substantiam. Denique nulla externa visio respectum habet transcendentalem ad objectum realiter præsens, sed solum ad objectum ut representabile tamquam realiter præsens; quæ representabilitas cõvenit objecto etiam in statu possibilitatis, ut patet quoties objectum, nullibi existens, ab imaginatione somniantem representatur ut præsens actualiter.

Possitne Sensus percipere objectum spirituale?

169 Ultimo *quer.*, utrum potentia sensitiva, seu materialis, aut organica, saltem divinitus elevata, possit objectum spirituale percipere? Quod etiam Theologi disputare solent sub hoc titulo, An oculus corporeus elevari possit ad videndum Deum? Quantum ad tenus de facto existentes, negant omnes Theologi apud P. Henao lib. 8. Empyrcolog. exercit. 28. sect. 1.: & alioquin absurdissime sequeretur, brutum elevari posse ad videndam Deum, & fruendum ult mo sine. De sensu, sive potentia materiali possibili, quæ presentibus nobilior sit, in partem affirmantem inclinant PP. Valentia, Arriaga, & Quiros, quibus accedunt aliqui Recentiores. Sed nega-

tivam tenent reliqui ferè Theologi, ac Philosophi, apud Henao loc. cit. sect. 8.. Quorum sententia probatur 1. clarissimis Conciliorum & Patrum testimonijs, quæ ibid. refert Henao, & in quibus traditur, Deum nulla ratione visibilem esse, aut perceptibilem sensibus corporeis, & pro eodem accipitur *spirituale, sive incorporeum, ac invisibile, seu non sensibile.*

170 2.: quia cognitio, quæ potentia corporea perciperet objectum spirituale, non esset spiritualis, nec materialis: esset ergo chymérica. *Prob. Artec.* Inprimis non esset spiritualis: quia esset in fieri & conservari dependens à materiali potentia, seu organo corporeo, eidemque intrinsecè ac perpetuo adherens naturæ suæ; ut in presenti supponi videtur. Et quidem in homine, si potentia identificantur cum anima vel adæquatè, vel quoad rectum, non alià ratione cognitio ulla dicitur actus potentia materialis, nisi quia ipsa in se materialis est, & ab organo pendens. Si autem loquamur de potentia bruti, vel etiam de corporeâ humanâ, qualem ponunt Thomista, quæ scilicet distinguatur adæquatè ab anima, & recipiat actum, proprièque vivat, & cognoscat; tali potentia intrinsecè adherere debet suus actus, utpotè per se immanens principio viventi; ac proinde nequit non evadere corporeus, ex dictis disp. 2. n. 13. de conceptu rei corporeæ generatim. Accedit, quòd, si cognitio illa spiritualis esset, non differret ab intellectu: quid enim est intellectio, nisi cognitio immaterialis? At potentia corporea nequit per intellectiõnem cognoscere, nisi confundatur cum intellectu, vel ejus naturam chymericè induat.

171 Deinde nec esset materialis. Quia objectum spirituale debet spiritualitatem refundere in cognitionem: ex hoc enim capite probant omnes immaterialitatem actuum intellec-

tus humani, cum agitur de spiritualitate animæ rationalis. Et saltem ea vis refundendi, & specificandi, negari nequit objecto primo, & summo, nempe Deo, præsertim clarè visò: si ergo potentia materialis elevaretur ad videndum Deum, visio illa necessariò esset immaterialis. Nec dicas forsàn, dari posse potentiam corpoream, perceptivam objecti spiritualis creati, non tamen Dei. Contrà enim est, tum quòd potentia corporea, siquod potest cognoscere spirituale objectum, nullum certè facilius, quàm Deum; quia nullum est, in cujus cognitionem tam spòtè ducant objecta visibilia, seu quod ita se prodant, ac veluti conspiciendum præbeat in totà constitutione Mundi aspectabilis. Tum etiam, quia, si Deus non est materiali potentie incognoscibilis titulo spiritualitatis, nec erit titulo infinitatis; nam hic titulus æquè militat respectu intellectus creati, cui tamen Deum non reddit incognoscibilem. Quòd si potentia corporea Deum potest cognoscere abstractivè saltem, aut confusè, poterit etiam clarè & intuitivè, addito lumine supernaturalis, ut patet exemplo intellectus humani.

172. Hanc prob. 3.: quia potentia illa, utpotè cognoscitiva Dei, posset cognoscere quodlibet ens creatum, cum omnia in Deo contineantur eminentè: ergo tenderet sub ratione veri, seu entis; ac proinde foret intellectus, non sensus, aut potentia corporea; nulla quippe certior, aut clarior intellectus notio, quàm esse potentiam representativè tendentem sub ratione veri, seu entis in communi. *Dices*: illa potentia in eo differret ab intellectu, quòd naturaliter solùm respiceret ens corporeum, nec posset tendere in objectum spirituale, nisi quatenus potentia obedientialis, & supernaturaliter elevarata.

173. Sed contrà (& potest esse ratio à priori): quia nulla potentia cog-

noscitiva est elevabilis ad cognoscendum objectum, quod nullatenus pertinet ad naturalem ejus sphaeram objectivam, seu rationem formalem *sub quâ*, ita ut ab eà cognosci possit naturaliter, saltem confusè & imperfecto modo: cum igitur objectum spirituale nullatenus spectet ad naturalem sphaeram potentie corporeæ (ne cum intellectu confundatur); non poterit illa divinitus elevari &c.. *Antecedens* ut principium inconsummum haberi solet, & inductione constat non enim potest visus, etiam elevatus, sonum cognoscere, nec auditus colorem, aut saporè (pono claritatis gratiã, potentias istas inter se adæquatè distingui, vel consistere in partibus heterogeneis animæ divisibilis); nec intellectus elevari potest, ut cognoscat objectum ullum, quod naturaliter cognoscere nequeat conceptu saltem confusò, ejusmodi est hic, *omne ens*.

174. Huc etiam pertinet alia ratio communis: quòd nempe nulla potentia vitalis elevari potest ad modum vivendi, vel ad gradum vite, diversum à connaturali. Unde potentia vel anima purè negativa, non est elevabilis ad sentiendum, nec purè sensitiva ad intelligendum; & inter sensitivas nequit elevari visiva, ut audiat, nec auditiva, ut videat. Sicut enim potentia, naturã suã nullum obtinens gradum vite, v.g. lapidea, non potest elevari ad videndum; ita, quæ naturã suã non obtinet certum vite gradum, non est elevabilis, ut in illo vivat; quia respectu illius perinde se habet, ac res non viva, seu inanimis. Poterit tamen elevari, ut supernaturaliter vivat intra suum gradum; quia supernaturalitas non variat gradum vite, cum sit formalitas convenièntis potens omnibus vite gradibus, & modis. Jam verò, si potentia naturaliter limitata ad objectum corporeum, elevaretur ad cognoscendum incorporeum, ascenderet utique ad novam vite

modum, & gradum. Tum quia cognitio illa deberet esse immaterialis, ex n. 171.; & ex hoc capite intellectio importat vitæ gradum à sensatione diversum. Tum quia objectum incorporeum multò magis à corporeo differt, quàm à colore sonus, aut sapor: quare, si color & sapor fundant diversos vivendi modos in potentijs, à fortiori &c..

175. *Objic. 1.*: potentia purè physica elevari potest ad operandum ultrà suam naturalem sphaeram, ut aqua ad producendam gratiam: ergo & potentia intentionalis. 2.: Deus, ut intuitivè cognoscibilis, non continetur intra naturalem sphaeram intellectus creati; à quo tamen supernaturaliter elevato potest intuitivè cognosci. 3.: potentia creata cognoscere potest objectum increatum: ergo & corporea incorporeum, in quo distantia minor est. 4.: lux supernaturalis à beatis percipitur visu corporeo: cujus tamè sphaeram naturalem superat. 5.: unio materialis terminari potest ad extremum spirituale, ut unio materiæ ad animam rationalem; immò ad extremum Divinum, ut unio hypothetica corporis ad Verbum: ergo pariter visio materialis, &c.. 6.: objectum spirituale significari potest verbis materialibus, his v.g., *Deus, Angelus*, ut etiam materialis picturà: ergo & poterit representari cognitione corporea. 7. ex P. Quiròs: temporalis unio principij cognoscentis cum corpore, non impedit cognitionem spirituum, ut patet in animã rationali: ergo neque unio cum corpore perpetua: nam quod semel non est impedimentum, nunquam impedit; unde, si calor in aliquo instanti cohereret cum frigore, nunquam illi esset contrarius. Quàmvis ergo principium cognoscentis exigat perpetuò uniri corpori, sitque proinde corporeum, non ideo impotens erit spiritualia cognoscere.

176. Hæc nimis probant,

videlicet oculos de facto existentes, etiam equinos, aut asinos, immò & lapidem, aut arborem, elevari posse, ut Deum clarè videant. Deinde facile responderetur. *Ad 1. neg. Consequ.* de potentia intentionalis ut vitaliter operante, seu eliciente operationem, quã vivat, aut cognoscat. Potest quidem elevari potentia corporea ad producendum v.g. visionem Dei, saltem si hæc sit qualitas absoluta; sed elevari nequit, ut per illam videatur; quia denominatio *videntis Deum*, essentialiter constituitur ex actu & subjecto spiritualibus: quare visum corporeum elevari ad videndum Deum, est elevari, ut sit potentia spiritualis, & essentiam mutet. Vide dicta in Physicã, ubi de elevatione cujuslibet ad quodlibet.

177. *Ad 2.*: quidquid in Deo est intuitivè cognoscibile, potest naturaliter cognosci ab intellectu creato abstractivè, & confusè: unde non objectum, sed cognitio intuitiva Dei, est extra naturalem sphaeram intellectus creati. Hoc autem habet cognitio illa, non quòd ex parte objecti vagetur extra rationem formalem *sub quâ*, naturaliter præstitutam intellectui; nec item quòd importet cognoscendi modum à connaturali diversum (nam intuitio spiritualis ut sic, intellectui creato convenit naturaliter); sed quia combinatio modi intuitivi cum tali objecto, superat vires activas intellectus creati, nisi superno lumine roborentur. Ex quo solum sequitur, potentiam corpoream posse quoque elevari ad operandum supernaturaliter circa suum objectum; quod non inficiamus. *Ad 3. neg. Consequ.*: quia nihil ad præsens refert major objecti propinquitas in esse entis, si non participat rationem formalem, *sub quâ* tendit potentia naturaliter. *Ad 4.* lux supernaturalis, si corporea sit, verèque lux, idest, actus perspicui, seu claritas corporis, poterit à visu corporeo naturaliter percipi modo confusò, &

instar coloris procul positi; nihil enim prohibet supernaturalia in cōfuso cognosci naturaliter. Si verò sit qualitas incorporea, negandum, quòd à beatis percipiatur visu corporeo.

178. *Ad 5. neg. Consequ.*: quia non est contra conceptum unionis corporeæ pertinere ad extremum spirituale, dummodò non pertineat in solidum, sed ipectet etiam ad corpus, à quo sit inseparabilis natura sua. Est tamen, ut vidimus, contra conceptum potentiæ intentionalis corporeæ, vel complecti spiritualia intra suam sphaeram objectivam, vel illam prætergredi. *Resp.*: unio corporis cum anima rationali, cognosci potest à potentia corporeâ, prout est nexus animæ; cùm etiam sub hac reduplicacione sit materialis: tunc autem simul cognosceretur spiritualis anima; nequit enim cognosci nexus ut talis, incognitis extremis. *Resp.*: esto, cognosci possit illa unio à potentia corporeâ possibili, sub aliqua expressione absolutâ, sub hac v. g., *modus hic materialis*: nequit tamen cognosci sub expressione comparativâ, quâ referatur ad utrumque extremum. Sic visus aliam colorem percipit, & omnes ejus formalitates ex parte objecti, consequenterque transcendentalem respectum ad primam Causam: non tamen potest expressionem elicere, quâ color ad primam Causam referatur.

179. *Ad 6. neg. pariter Consequ.*: quæ si rectè duceretur à significatione instrumentali ad formalem, probaret in omni creaturâ etiam inanimatâ, vim cognoscendi primam Causam. In voce igitur, aut picturâ, nulla est intrinseca, nec immediata objecti spiritualis expressio; sed tantum occasio quædam excitans in memoriâ speciem, quâ possit intellectus in cognitionem illius objecti devenire. *Ad 7.* infantia

est in spiritualitate principij cognoscentis, quam excludit unio perpetua cum corpore, non verò temporalis. Si dicas, hoc ideo verum esse, quia unio perpetua est argumentum materialitatis: dicam vicissim, unionem perpetuam eo ipso esse argumentum incapacitatis ad cognoscendum spiritualia; quia hæc incapacitas fundatur in materialitate principij cognoscentis, ut ostendimus. Loquor de unione perpetua naturaliter debitâ: nam quæ necit animam cum corpore glorioso, sicut non excludit spiritualitatem animæ, ita nec vim spiritualia percipiendi.

180. Denique *objicies*, quòd appetitus sensitivus ex consideratione rerum spiritualium delectatur, & interdum movetur usque ad lacrymas; quòd pertinet illud Psalm. 83., *Cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Adde illud Job. 19., *In carne meâ videbo Deum Salvatorem meum: quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspiciantur.* Verum hæc ab omnibus solvenda sunt; cùm probent, non solum de possibili, sed etiam de facto. *Resp.* igitur, dum mens Deum considerat, elici simul ab interno sensu phantasma, quo proponitur quoddam bonum maxime conveniens sub aliqua ratione sensibili; & hinc excitari delectationem materialem, quæ non terminatur ad Deum ipsum, sed ad illud tantum bonum sensibile, quod phantasmæ objicitur quasi quædam imago Dei, eo ferè modo, quo nobis occurrit phantasma juvenis aligeri, cùm de Angelo cogitamus. Vid. P. Suarez l. 5. de Anim. c. 6. n. 7. S. Job. non sibi promittit visionem Dei, quæ sit actus carnis, sed quæ sit actus animæ existentis in corpore post resurrectionem: significat etiam, tunc se corporeis oculis visurum Salvatorem quoad humanitatem.

DISPUT. VI.

DE SPECIEBUS, ET HABITIBUS.

QUÆ de Speciebus intentionalibus in hoc tractatu passim incidit mentio, jure postulat, ne diutius earum explicationem protrahamus. Et quoniam Habitus cum speciebus affinitatem habent, de his etiam præsentibus disput. tractabimus. *Species*, quoad præsens attinet, idem sonat, ac *imago*, vel *similitudo objecti*, non quidem in essendo, qualiter filij dicantur imagines parentum, sed in representando, quatenus potentiæ cognoscitivæ manifestat, ac novum reddit objectam, lineamenta ipsius quasi exprimendo, seu declarando: diciturque *intentionalis*, quia per eam attendit, sive intendit potentia in objectum. Est autem duplex, expressa, & impressa. *Species expressa* vocatur cognitio ipsa, vel qualitas vitalis, quæ objectum formaliter apparere facit. *Species impressa*, quæ sola in præsentibus dicitur, venit, est qualitas ab objecto immissa, vel ejus quasi nomine producta, quæ potentia adventit, ut eam compleat & adjuvet ad eliciendum cognitionem objecti. Hinc vocatur *impressa*; quia potentia imprimitur ab objecto, vel immediate, vel mediate. Hinc etiam vocatur *semen objecti*; quia per eam ab objecto, quasi patre, fecundatur potentia, quasi mater, ut cognitionem pariat: unde profluxit axioma vulgatum, *ab objecto & potentia paritur nutritia*: quòd pariter alludit nomen *conceptus* in actu mentis. Quæ metaphora, vel analogia feminis, & partus in re præsentibus, sumitur ex D. Augustino l. 10. Confess. c. 14., & l. 9. de Trinit. c. 17. & cap. ult., & lib. 11. c. 5. Porro hujusmodi species, cùm ad sensum pertinet, dicitur *sensibilis*, cùm ad intellectum, *intelligibilis*.

C A P. I.

RELATIS SENIENSIIS, ARGUMENTA VARIA CONTRA SPECIES IMPRESSAS PROPONUNTUR.

SP ECIES impressas negarunt Porphyrius, Galenus, Theophrastus, Durandus, Bichonius, Henricus, & alij, quos refert, & sequitur Joann. Caramuel in *severa argumenta method.* Hi tamen, & alij, quos referunt Conimbricenses in 2. de Anim. c. 6. q. 2., & in 3. c. 5. q. 3., non omnes loquuntur de speciebus impressis generatim, sed quidam de solis sensibilibus, quidam de intelligibilibus tantummodo. Ut utque suffragatur ex neoteriis Scholasticis nonnullis, & moder-

ni omnes Atomistæ, vel Corpusculares, qui non alias species admittunt præter eas impressiones, aut mutationes locales, in sensorijs factas, de quibus disp. præced. cap. 2., vel præter motus corpuscularum, unde illæ proveniunt. Quòd tamen admittendæ sint species impressæ, tum sensibiles, tum intelligibiles, dogma est philosophicum, & quasi principium, Scholarum consensu stabilitum; nec solum ab Aristotele assertum, sed SS. etiam Patribus probatum, ut Augustino, Damasceno, Anselmo, quorum loca, necnon Alberti M., D. Thomæ, D. Bonaventuræ, Alensis, Scoti, &c., videri possunt apud Conimbricenses ubi nuper. Hæc sententia verissima est, & omnino tenenda, quamvis non paucis difficultatibus sit obno-

xia; quarum præcipuas in præfenti capite proponam.

2. Pro sententiâ igitur negante *objic. 1.*: nulla est necessitas admitte-ndi species: ergo rejici debent. *Prob. Antec.* in sensibus. Nam in tactu, gustu, olfactu, & audita, non sentiuntur objecta, nisi sint organo contigua: poterunt ergo per se immediatè cum potentia concurrere ad sensationem, cum nec illis proportio desit, nec applicatio: species enim non alium ad finem invèta sunt, nisi ut suppleant improprietatem, vel distantiam, aut absentiam objecti. Idcirco in sensibus hisce, præsertim in tactu, & gustu, plures etiam Peripatetici species negant. In visâ quoque satis applicatur objectum ad organum medio lumine per medium diffusum; cujus ope, non modò lux distans, sed etiam color juvare potest potentiam ad videndum, siquidem per lumen redditur visibilis. Sensus verò internus ad cognoscendum objectum præfens determinatur per externam sensationem, vel etiam per motum spirituum à sensorio externo resluentium: & ad cognoscendum abiens determinari poterit, seclusis speciebus, per illas easdem causas, quas Peripatetici excogitant ad excitandum species in phantasia vel memoriâ sopitas. Denique intellectus, cum nihil operetur nisi operante phantasia, satis superque per phantasiæ operationem determinabitur.

3. *Confirm. 1.*: intellectus humanus cognoscit objecta varia, quorum species non habet, videlicet entia spiritualia, materiales substantias, rationes universales, relationes, modos, & entia rationis: cur ergo speciebus indigeat ad objecta reliqua? *Confirm. 2.*: species nec est necessaria, ut determinet in differentiam intellectus, nec ut ipsum adjuvet influendo partialiter in cognitionem. Non in primis, ut determinet. Tum quia phantasia sufficit ad hoc munus, sicut sufficit in sententiâ contra-

ria, ut determinetur intellectus ad productionem speciei spiritualis. Tum quia species ipsa, si datur, indiget aliâ determinatione, tam in intellectu, quam in phantasia; siquidem multoties altè dormit, neque ullam generat cognitionem. Non deinde, ut influendo adjuvet. Tum quia si, juvamine est opus, poterit phantasma, tametsi materiale, immediatè concurrere ad intellecti-
onem, sicuti concurret cum intellectu agente ad speciem spiritualem juxta sententiam communiorum. Tum quia non est cur intellectus indigeat juvamine virtutis adventitiæ: non enim minùs còtinet suos actus, quam voluntas suos: voluntas autem est adæquata virtus ad actus volèdi naturales. In sensibus idem militat argumentum, simileque exemplum appetitùs. Adde, quòd intellectus, adæquatè sumptus, importat substantiam animæ, cujus perfectio, cum longè superet intellecti-
onem quamlibet naturalem, eminenter continere poterit omnes formalitates ejus, ut iterùm patet exemplo amoris, & aliorum affectuum.

4. *Objic. 2.*: si intellectus reciperet species, eas perpetuò retineret: illè quippe nec perire possent ex defectu subjecti, utpotè incorruptibilis; nec ex oppugnatione contrarij, utpotè contrario carentes; nec ex defectu causæ conservantis, cum non dicantur conservari ab objectis, sed ab intellectu agente, vel à Deo. Hinc autem contra experientiam sequitur, intellectum nunquam oblivisci objectorum, quorum species semel adquisivit; immò temper esse in actuali exercitio cognoscendi, quod semel cognovit: nam, sicut visus, habet specie, necessariò videt; ita intellectus &c.: & sicut intellectus ipse, cum primùm recipit speciem, nequit non eâ uti ad cognoscendum; ita, cum illam postea retinet; non enim minùs per illam completur, aut secundatur postea, quam antea. Si dicas, speciem post

post primùm actum dormire, donec excitecur per novum phantasma, sive actum phantasiæ. *Contrâ 1.*: quia non est cur species dormiat, cum post primùm actum integra maneat, ac vegeta. *Contrâ 2.*: quia, dum novum occurrat phantasma, nova generatur species in intellectu: ergo non opus est à somno excitari præhabitam.

5. *Contrâ 3.*: quia restat explicandum, quomodo excitentur species, in phantasia vel memoria sensitiva retentæ; cur aliquando, & non semper evigilent; cur aliqua, & non omnes, præsertim dum nihil operantur externi sensus; cur interdum antiquæ potius, quam recentes, interdum vice versa. Quæ in re non nisi tenebras inveniri fatentur specierum patroni: qui pariter nunquam satis explicant, quomodo contingat in memoria sensitiva corruptio specierum, & præcognitorum oblivio. Accedit, quod species, in intellectu & phantasia retentæ, sunt illæ ipsæ, quæ in primo sui ortu cognitionem intuitivam generant: cur ergo postmodum, abente objecto, non nisi cognitionem astractivam generant? Num aliquid secunditatis amittunt? Quod si præfentia objecti dicatur conditio necessaria, ut species producat intuiti-
onem, cur non pariter conditio erit respectu potentie, seclusa specie.

6. *Objic. 3.*: species sensibiles nec sunt materiales, nec spirituales: sunt ergo fictitiæ. *Antec.* quoad secundam partem certum eisdè debet, siquidem species istæ sunt qualitates in subjecto corporeo receptæ, & ex eo-ductæ; producuntur etiam à qualitate corporeâ, v.g. in oculis à colore, qui certè producere nequit effectum altioris ordinis. *Probatur* ergo quoad primam partem. 1.: quia Aristoteles 2. de Anim. t. 1. r. 1. & 1.24. species sensum vocat formam sine materia, & D. Augustinus 12. de Genes. ad lit. c. 16. easdem vocat spirituales, & D. Thomas 1. p. q. 78. ar. 3.

spiritualè appellat immutationem, quæ per species fit in sensibus, præsertim in visu. 2.: quia, si species istæ materiales essent, utique possent ipsæ videri, & sentiri; quod tamen communiter negatur. 3.: quia, si essent materiales, essent & divisibiles, ita ut cuivis objecti puncto corresponderet punctum speciei: unde in pupillâ, quæ uno intuitu videt immensum Cœli spatium, tot agglomerabuntur speciei puncta, vel particule, quot sunt in materia spatij cœlestis. Hoc autem omnem superat fidem: nec apparet, quo modo cum materialitate cohareat penetratio & inextensio partium innumerabilium; præsertim cum intensionem hæud faciant; aliter in actum visionis refunderet claritatem immensam. Huc pertinet, quod Atomistæ objiciunt, species istiusmodi nec esse corpora, nec spiritus; ac proinde nullam de ijs ideam formari posse.

7. *Objic. 4.*: vel objectum immediatè producit speciem in oculis v.g., sine operatione per medium; vel juvatur à virtute in medio diffusâ. Primum sustineri nequit: tum quia nihil operatur in distans, quin per medium: tum quia, si objectum per se immediatè causat speciem in visu, non est cur nequeat ad visionem per se concurrere sine specie. Secundum autem impugnat: quia virtus in medio diffusa, erit species visualis, ab objecto ad oculos: utique propagata per aërem, ut communiter supponitur. At propagatio ista videtur impossibilis. 1.: quia species suapte natura dispositio est ad visionem: ergo recipi nequit in aëre visionis incapaci: subjectum enim incapax formæ, est etiam incapax dispositionis ad ipsam. 2.: quia aer est incapax effectus formalis à specie præstandi, videlicet denominationis completi, seu determinati ad videndum: nulla autem forma recipitur in subjecto, cui suam effectum formalem præfere nequeat. 3.: quia quodvis objectum visibile, utpotè causa

CAP. II.

PROBATUR NECESSITAS SPECIERUM, tum in Sensibus, tum in Intellectu.

necessaria Specierum, debet eas circumquaque diffundere per aerem, etiam si a nemine aspiciatur, & etiam si nullus existat visus in rerum natura. Hęc autem continua Specierum profusio abhorret a naturali rerum genio, quę proprię virtutis inutile dispendium oderrunt. Accedit, quod rebus alioquin inertibus, seu non activis, ut sunt colores, nullo jure tribuitur tanta fecunditas Specierum; præsertim cum hęc sint magis immateriales, minuscule crassę, profundęque nobiliores coloribus ipsis.

8 *Objic. 5.*: Species, cum sint objectorum imagines, ac similitudines, debent eorum naturam referre, ac sapere: Species igitur albedinis & nigredinis debent esse contrarię; nec proinde poterunt in eadem potentia coherere: quomodo ergo simul ceramus objecta contraria? *Confirm.*: vel Species sunt similitudines objectorum formales, vel purę virtuales, quatenus virtutem habent efficiendi cognitionem. Si formales; nequit non esse contrarietas inter Species albi, & nigri, sicut est inter pictas imagines hominis albi, & æthiopis, relatu ad eamdem tabulam. Si purę virtuales; non magis illę, quam potentia, vocari debent Species, & simulacra objectorum; nam virtus efficiendi cognitionem, potentis etiam convenit. Si dicas, esse similitudines formales, non in essendo, sed in repræsentando, confundes Species impressas cum expressis, seu cum cognitionibus; quarum est propria repræsentatio istiusmodi. Adde, quod Species, cum debeant esse signa objectorum, nec sunt signa formalia, quia non sunt cognitiones; nec sunt instrumentalia, quia non prius ipsę cognoscuntur, quam objecta. *Objic. ultim.*: Species intellectus, & phantasię non producantur ab objectis; nec ab aliã causã congruenter produci possunt, cum sint objectorum semina.

9 **U**T necessitas Specierum in potentis cognoscitivis generatim probetur, afferri solent rationes varię, quę non videntur admodum urgentes. *Prima ratio*: potentia cognoscitiva est passiva, ut sæpe docent Aristoteles, & D. Thomas; quia scilicet debet ab objecto pati, seu immutari per Speciem: itamodò dici solet pura potentia in ordine intentionali, & quasi *tabula rasa*, in qua nihil est depictum; quia nimirum ex se nullam potest habere cognitionis actum, donec ab extrinseco accipiat picturam objecti, id est, Speciem. Sed facile negabitur, quod sit passiva, nisi cognitionis, quam a se productam recipere debet, utpotè immanentem: item, quod alio sensu sit pura potentia, seu tabula rasa, nisi quatenus nullam in se cognitionem habet, vel identificatam, vel a natura inditam; quo tamen non prohibetur cognitiones varias propriã virtute acquirere, occasione datã. Nec Authores contrarij disputant de mente Aristotelis, & D. Thomę, quos constat esse Specierum patronos, ideoque cognoscitivis potentias appellare passivas, quia putant eas nihil agere, nisi prius patiantur ab objectis.

10 *Secunda*: cognitio creata est imago objecti: sed imago debet oriri ab eo, cujus imago est; ideo enim Divinã cognitio est repræsentatio, sed non imago creaturarum; & ideo etiam Verbum Divinam est imago solius Patris, à quo generatur: omnis ergo cognitio creata debet ortum ducere ab objecto, vel immediate, vel mediate, seu mediã Specie. Sed negabunt Adversarij *Maj.*; dicentque, cognitionem creatam esse

esse quidem objecti repræsentationem, sed non propriè imaginem: & instabunt in cognitione objecti spiritualis, & aliorum, de quibus n. 3. ea quippe nullatenus oriri videtur ab objecto suo.

11 *Tertia*: omnis potentia cognoscitiva debet aliquomodo habere intra se objectum, quod cognoscit: cum enim cognitio sit actus immanens, per illam potentia sentit seu cognoscit objectum intra se. Atqui objectum plerumque non est intra potentiam secundum esse physicum: debet ergo intus existere secundum esse intentionale, quod habet in Specie. *Confirm. 1.*: quia, ut ait D. Thomas 1. p. q. 84. ar. 2., *Hoc animis hominum communiter inditum fuit, quod simile simili cognoscitur.* Unde antiqui Philosophi (quos ibi confutat D. Thomas) finxerunt, naturas rerum cognoscibilem, etiam materialium, physicè participari ab anima. Platonici verò (quos idem Angel Doctor impugnat sequ. art. 3.) posuerunt Species omnium intelligibilem animę congenitas, quę decursu vitę excitaretur oblatã occasione, ita ut nostram addiscesse, nihil esset aliud, quam reminisci. Cum ergo potentia cognoscitiva ratio ne sui non sit objecto similis, oportet, ut similis fiat per Speciem superadditam, ac denuò adquiretam.

12 *Confirm. 2.*: quia cognoscere est aliquomodò idem fieri cum objecto cognito, in illudque transformari, vel illud ad se trahere per intimationem, aut unitatem; adeò ut Commentator dixerit, *ex intelligente & intelligibili fieri magis unum, quam ex materia & forma*: cui consonat illud Aristotelis, *intellectus intelligendo fit omnia.* Hoc autem nequit aliter fieri, quam per Speciem: cui tantam vim tribuere solent Thomistę, ut eorum plures velint, in ipsã realiter & identicè contineri naturam & quidditatem objecti, non in esse entis, sed in esse intelligi-

bili, vel secundum modum essendi, non physicum, sed intentionalem, sic tamen, ut objecti quidditas, prout est identificata cum Specie, sit realiter eadem, ac est in se, solumque differat penes modum essendi: unde inferunt, potentiam mediã Specie fieri objectum ipsam per veram, & realem identitatem, non in esse naturali, sed in esse repræsentativo. Alij Thomistę negant identitatem realem Speciei cum objecto; ponunt tamen (quod est mirum valde) identitatem individualem, quando Species repræsentat objectum in individuo. Alij, mitius loquentes, volunt, Speciem esse ejusdem naturę cum objecto per convenientiam univocam & specificam. Et uniusquisque pro suo loquendi vel opinandi modo D. Thomam allegant.

13 *Verum* hæc omnia Specierum hostes parum movebunt. Potentia cognoscitiva (inquent) non debet objectum intra se habere, nisi dum actu cognoscit: tunc autem illud intra se habet repræsentative, id est, habet repræsentationem ejus, quę est cognitio ipsa; nec requiritur alius habendi modus. Sentit quidem, aut cognoscit objectum intra se, si tò intra se referatur ad sensum, aut cognoscit; secus, si referatur ad objectum: nam, licet potentia intra se habeat sensationem, aut cognitionem; per illam tamen plerumque respicit objectum ut extra se positum, v. g. cum Solem aspicit. Sic voluntas semper intra se amat, sed non semper amat objectum intra se positum. *Ad 1. confirm.*: ut simile simili cognoscatur, non oportet potentiam præsupponi objecto similem ante cognitionem: sat est, quod redatur similis per cognitionem ipsam, quę magis est objecti similitudo in repræsentando, quam species impressa. Hanc autem similitudinem potentia seu anima ex se præcontinet virtualiter eminenter, cum verè sit cognitio effectrix, & perceptione superior non minus, quam voluntas respectu amoris.

Vel cedo, cur intellectus debeat esse minus ex se assimilativus, quam voluntas ex se affectiva?

14 Ad 2. *Confirm.*: tota illa identitas, transformatio, vel unitas, etiam si crude admitatur, salvari poterit per cognitionem, seu speciem expressam, multo melius, quam per impressam; cum illa multo distinctius referat objecti naturam. Sed re vera locutiones illæ improprie sunt, ac metaphorice; neque aliud significant, quam speciem (sive impressam, sive expressam) esse representationem objecti. Hinc enim dicitur potentia ad se trahere objectum, quatenus illud in se quasi de pingit, suscipiendo speciem: dicitur in illud transformari, quatenus ejus representationem induit, speciem induendo; quo sensu dicimus, quod lignum in Cæsarem transformari, cum Cæsaris figuram induit, sitque statua ejus: dicitur etiam fieri cum objecto unum, aut idem, eo fere tropo, seu modo loquendi, quo statua, vel picta imago Regis, vocatur Rex, & ostenditur, aut honoratur quasi Rex. Vel, si mavis, potentia ut cognoscens, est una & eadem cum objecto ut cognito, penes formam reduplicatam; licet etiam potentia ut proxime intellectiva, cum objecto ut proxime intelligibili: quia scilicet eadem est cognitio quæ reddit potentiam cognoscentem, & objectum cognitum; & si datur species impressa, una & eadem est, quæ intellectum reddit proxime intellectivum, & objectum proxime intelligibile. Atque hoc sensu accipi debet dictum illud Commentatoris, seu Averrois, qui, siquid aliud intendit, rejiciendus est.

15 Tota hæc explicatio placeat Peripateticis, præter solos Thomistas, eoque non omnes: nam PP. Dominicani Collegii Complut. hic lib. 2. q. 5. ar. 3. opiniones illas Thomisticas, n. 12. relatas, ex professo impugnant ratione & auctoritate D. Tho-

me, & quidem adeo efficaciter, ut supervacaneum putem istidem refellendis nunc immorari. Sanè, cum species sit qualitas inhxrens potentie, v. g. intellectivæ, ut Thomistæ non dubitant, statim apparet, quam sit repugnans ejus identitas cum objecto externo, v. g. cum lapide. *Dices*: species cum objecto identificatur, non in esse qualitatis, sed in esse representativo. *Contra*: utrumque istud esse, realiter est idem, aliter jam species, quæ representativa est ex proprio conceptu, non esset realiter qualitas: si ergo species in esse representativo realiter aut individualiter est lapis, sequitur, quod lapis est qualitas, & quidem spiritalis, ut potè inhxrens intellectui. Sequuntur etiam, quod equus, asinus, &c. realiter sunt intra intellectum, in coque degunt non minus proprie quam in catabulo, vel in arca Noeticâ; immò intellectus ipse per veram identitatem transformabitur in talia objecta. Similia fere sequuntur absurda ex convenientiâ univocâ & specificâ speciei cum objecto. Si dicas, te solum intendere convenientiam & identitatem potentie vel speciei cum objecto in esse intelligibili. Rogo, vel loqueris de esse intelligibili objectis intrinsicis? vel de extrinsecis, quod in specie accidentali consistit? Si de primo, respicere ponis identitatem cum physica realitate objecti, quæ sine dubio est sua intelligibilitas intrinseca. Si de secundo, in summa dicis, speciem identificari secum ipsâ; quod est nimis verum, sed nimis insullum, & nullam inferre veram identitatem potentie cum objecto.

16 *Quarta* ratio sumitur ex universalitate & indifferentiâ potentie, præsertim intellectivæ; quæ, cum possit divisivè cognoscere objecta varia, sitque indifferens ad cognoscendum jam hoc, jam illud, indiget aliquo determinativo, ut in cognitionem determinatam erumpat. Nullam autem appa-

ret determinativum commodius, quam objectum ipsum media sui speciei. *Verum* hæc ratio non parùm enervatur ex dictis n. 2. & 3. Quibus addi potest, quod ex munere determinandi non requiritur speciei concursus effectivus in cognitionem; qui tamen communiter asseritur. Non, inquam, requiritur; quia munus determinandi convenit merito conditioni, quæ non physicè influat; ut patet in tentatione interna respectu appetitus, in approximatione locali agentis physici, & in excitatio speciei memorativæ. Immo nec requiritur aliquid potentie inhxrens: nam ignis, in se immotus, determinatur ad agendum per applicationem palsy; & appetitus per cognitionem, quam in se non recipit, si potentie distinguantur æquitate ab anima, & inter se. Quod si appetitus locetur in corde, & sensus in capite, ut volant plurimi, determinabitur appetitus per sympathiam à cognitione distante, & nihil agente. Cur ergo non adstruatur sympathia similis inter potentiam cognoscitivam, & objectum, tametsi distans, & nihil agens? Accedit, quod Angelo concedi solet speciei, ab initio indita, de existentia Petri v. g.: & tamen Angelus, ut cognoscat Petrum existeret, expectat existentiam Petri tamquam conditionem extrinsecam.

17 *Quinta*: cognitio est representatio, sive intentionalis similitudo objecti, cujus perfectionem in se exprimit, & quodammodo participat: ergo debet oriri à virtute præcontinente similitudinem istiusmodi. Sed hæc virtus nequit esse nuda & sola potentia, v. g. intellectiva: debet ergo superaddi species, quæ, velut semen objecti, similitudinem ejus in cognitionem refundat. *Prob. Min. subsumpt.* quia intellectus in primis non continet formaliter similitudinem intentionalem rerum cognoscibilium; cum hoc sit proprium solius cognitionis: nec deinde

continet eminenter; quia sequeretur, intellectum esse eminenter similem rebus omnibus, quas potest cognoscere, id est, omnibus existentibus, & possibilibus, omniumque perfectiones eminenter participare, atque in suo ipsius esse physico eminenter exprimere: quod cum limitatâ perfectione intellectus minime congrere videtur: nec certe intellectus in suo esse physico ullam habet affinitatem cum elementis, & alijs objectis corporeis. Idem fere militat argumentum in phantasia, visa, & reliquis sensibus, cum varietate suorum objectorum comparatis. *Confirm.*: quia, si nuda potentia est virtus adæquate activa cognitionis, poterit nunc pro libitu se extendere ad quodlibet objectum sub ejus spherâ contentum, licet illud sit distans, aut absens, aut non existens: quid enim potentie deficit ad operandum, si non est expectanda objecti motio per se, vel per speciem?

18 *Probatio* hæc urgentior est præcedentibus: sed tamen non videtur omnino efficax. Et in primis solvenda est ab ijs, qui cum P. Suarez in Oper. de Anim. tenent, species intelligibiles adæquate produci à intellectu agente, sine influxu phantasmatis in genere efficientis; similiterque species interni sensus effici à sensu ipso, ut à totâ virtute: solvenda item ab ijs, qui negant, speciem activè concurrere ad cognitionem. *Deinde* non probat, necessarias esse species in intellectu, nisi aliunde supponatur, non posse phantasma immediate concurrere ad intellectionem titulo similitudinis; quæ suppositio non est probata facilis. Nec item probat in sensibus externis; in quibus dici poterit ex n. 2., objectum ipsum per se concurrere, sine interveni speciei. *Prætereâ* negabitur, absurdum esse, quod potentia ut eminenter similis objectis suis, dum sermo est de similitudine analogica, & intentionali: hoc enim nihil aliud significat, nisi quod potentia & est fecunda cog-

ditionis, & est perfectior cognitione ipsa, etiam quatenus formaliter habente similitudinem intentionalem cum objecto: quod quidem de potentia, saltem proat includente substantiam animæ, dubitari non potest; præsertim si comparetur potentia, non ad omnes simul cogniciones, sed ad omnes divisivè aut distributivè sumptas, quo tantum modo potest eas producere.

19 Unde nec est absurdum, quod intellectus eminenter participet perfectiones rerum omnium a se naturaliter cognoscibilem, si sermo sit de participatione analogica, & pure mediata, quatenus videlicet eminenter participat perfectiones omnium cognitionum a se naturaliter producibilem, quæ sunt analogicæ imitationes objectorum. Et instantia est in voluntate, quæ pariter dici poterit eminenter participans perfectiones rerum omnium, quatenus eminenter continet, ut virtus adæquata, perfectiones omnium volitionum naturalium, quæ quodammodo participant suorum perfectiones objectorum, siquidem ab ipsis specificantur. Denique, si potentia solum indiget speciebus ex defectu similitudinis cum objectis, poterit anima Petri sine specie cognoscere cæteras animas humanas; immo & belluinas omnes, quibus dici poterit eminenter similis: & eadem ratione cognoscet Angelus sine specie racionales animas, & homo suas potentias, habitus, & actus. Ad *Confirm.* negabitur sequela: quia, licet potentia nihil desit virtutis, potest aliqua deesse conditio, vel excitatio. Et imitabitur in speciebus ipsis, quibus in memoria retentis non semper uti possumus ad libitum, quamvis ulterior objecti motio non sit expectanda.

20 Nihilominus prædicta ratio quinta sustineri debet, tamquam valde probabilis, & congrua: quia procedit maxime à priori, & explicat juxta communem Authorum sensum, quo ti-

tulo innitatur necessitas specierum, cum objecta nequeunt per se immediate concurrere (alias non desideratur concursus speciei), nempe titulo similitudinis cum objecto, quæ in cognitione repledet. Perfectio semper durum & absolute videtur, quod unum & idem intellectus creatus adæquate continet eminenter similitudines, tamen analogicas, infinitarum rerum inter se differentium, & quatenus differentium. Nec valet exemplum voluntatis: tum quia volitiones, licet possint in infinitum diversificari ex objectis, non tamen sunt ipsis conimixtas. Tum præcipue, quia ad volitionum diversitatem vere concurrunt cum voluntate objectum in aliquo genere causæ, nempe finalis, quæ verè & proprie causa est, ut in Physicâ vidimus: at ad diversitatem similitudinum intentionalium, si objectum non adjuvat potentiam in genere efficientis, per se, vel per speciem, in nullo genere causæ propriè talis illam adjuvat: unde solus intellectus ex propria penè diversitas objectorum innumerabilium similitudines promerit.

21 Et hinc roborari potest eadem ratio: quia potentie vitales operari nequeunt, nisi, præter virtutem propriam, & generalem concursum Dei, accedat ipsis novum principium verè adjuvans in aliquo genere causæ. *Probat* hoc 1. ab inconvenienti: quia, si potentia vitalis haberet a naturâ vim operandi omnino completam, statim à primo instanti vitaliter operetur in summo gradu, ita ut nunquam melius; quemadmodum substantia, quia habet a naturâ vim radicandi proprietates omnino plenam, & nullius indigam principij, statim à primo instanti proprietates radicat in gradu summo, nec umquam meliores. Sequela autem est contra experientiam: inductione per cæteras potentias vitales, præter controversam: nam appetitiva variari debet ab objecto in genere causæ fi-

nalis: nutritiva, à materiâ alimenti in genere causæ materialis: loco non viva, ab appetitu in genere causæ moralis, & à spiritibus in genere causæ phylicæ efficientis. Pariter ergo de potentia cognoscitiva sentiendum: non enim est, cur illa magis non sufficiat ad operandum, quam appetitiva, &c. Nullum autem apparet, præsertim in intellectu, principium idoneum, nisi objectum, aut species ejus: nec in alio genere causæ, quam efficientis, concurrere potest: nec alio manifestiore titulo, quam representationis, aut similitudinis objecti ipsius, in cognitionem derivandæ. Ideo vel Corpusculares ipsi requirunt, saltem in potentis sensitivis, concursum objecti per motum localem, ut vidimus disp. præced. cap. 2.

22 Nec refert, quod anima Petri respectu cæterarum, aut Angelus respectu hominum, similitudinem physicam in se continet: non enim idèo sufficienter continet intentionalem sine objecti juvamine. Tum quia intellectus eundem habet modum operandi circa objecta similia, ac dissimilia. Tum quia indigentia concursus objectivi, ut potè fundata in conditione propria potentia vitalis, debet generatim extendi ad omnes cogniciones. Illæ verò senserunt, objectæ n. 18., de adæquata productione specierum ab intellectu agente, vel à sensu interno, & de immediato concursu phantasmatis ad intellectionem, infra rejicientur. Denique huculque dicta robur accipient ex argumentis, quæ jam subjicimus ad probandum in potentis singulis necessitatem specierum.

Probatio Specierum in Sensibus externis singularium.

23 Specierum necessitas maxime censetur evidens in *Visu*. Nam visio manifestè pendet ab objecto præsentè, non quidem oculis contiguo, sed aliquantulum remoto. Hæc autem

dependencia revocari nequit ad meram sympathiam, objecto nihil prorsus agente: sympathia enim inter diversa supposita circa ullam actionem unius in alterum, nihil explicat, ideoque merito vocatur alylum ignorantia: & pariter deservire poterit ad negandum omni supposito creato activitatem in alterum, v. g. igni respectu ligni; facile quippe dicitur, lignum solâ virtute propria incallescere ad præsentiam ignis, tamen nihil agentis, quia nimirum sympathiam habet cum igne, cuius præsentiam expectat ut meram conditionem, sine qua non. Objectum ergo aliquid agit, quo visum afficiat, & immutet: cumque nequeat agere in distans, nisi per medium, necesse est in medio distendat virtutem aliquam, ad visum utque propagatam: cuius proprius effectus sit visio: & hujusmodi virtutem vocamus speciem vitalem: eam que dicimus qualitatem, quidquid reclamat Corpusculares; quia nequit consistere in corpusculorum diffusionè, vel motu locali, cum in momento perveniat ad visum è locis etiam remotissimis, v. g. è Coelis.

24 Diffusionem istam virtutis objectivæ per medium experientia confirmat. Sape enim, licet objectum in se non mutetur, varijs modis aspectitur pro varietate mediij. Cernitur obscurè, cum medium est turbidum, aut vapidum; clare, cum limpidum: cernitur quasi divisum, aut fractum, cum medium est tremulum, vel cum pars objecti cernitur per media diversâ diffluitatis: apparet quasi multiplex, cum cernitur per vitrum polygonum: apparet grandius per microscopium: ac demum, ut alia omittam, occultatur penitus, cum corpus opacum interponitur. Hæc autem varietas non est unde iuratur, nisi ex speciebus, quæ propter variam dispositionem mediij, quo diffunduntur, ad oculos perveniunt, nunc remissa, nunc intentâ, nunc continuâ-

ta, nunc divisæ, nunc magis, nunc minus confertæ, vel in unum collectæ, nunc per lineas directas, nunc per reflectas; & cum in opacum incurrunt, ultra non procedunt. Certè, si nihil per medium transmittitur ab objecto ad visum, haud facile invenies, quid conferat variatio mediæ ad visionem variandam; nisi fortè tot sympathias in visu fugas, quot in medio possunt accidere mutationes. Mitto recursum ad emissionem radiorum ex oculis versus objectum, qui jam ferè ab omnibus deditur ut improbabilis.

25 Hæc etiam pertinent obvia experimenta visionis in speculo, quæ sine reflexione specierum explicari non possunt. Quomodo enim quis in speculo intuebitur objectum a tergo positum, imò suimet oculos, vultum, frontem, nisi dentur species ab objecto missæ, quæ in speculum incurrentes, & inibi repercussæ, per lineam reflexam remittantur ad oculos, & objectum inibi apparere faciant, ubi linea reflexionis incipit? Hinc vultus intuentis in speculo sic apparet, ut pars ejus dextera videatur sinistra, & è converso; quia scilicet à dextera faciei directè mittitur species in sinistram speculi è regione positi, & à sinistra in dexteram, atque ibidem incipit linea reflexionis. Hinc etiam objectum intra speculû, eò profundius aut remotius cernitur, quò magis in suo loco distat à speculo; quia videlicet species reflexa repræsentat etiam objecti distantiam à speculo ipso. Et eadem ex causâ turres, aut arbores, ad ripam fluminis positæ, repræsentantur intra aquam in versis radicibus, seu cacumine deorsum vergente; nimirum quia pars superior magis ab aqua distat, proindeque per speciem reflexam representari debet ab aquæ superficie remotior, & quasi profundior. Hæc, & alia, quæ passim observantur, prorsus videntur inexplicabilia, nisi ab objecto producat in speculam virtus ali-

qua repræsentativa, quæ inde in visum refluat.

26 Dices, ad hæc omnia sufficere radios luminis ex objecto missos aut remissos in speculum, & à speculo reflexos in visum. Sed quæro abste te, an radijs istis insit vis repræsentandi objectum, seu proximè determinandi & complendi potètiæ ad visionem ejus? Si neges; quid ad rem conferunt radij luminis? Si asseras; ipsi radij (quos esse de genere qualitatis, modò supponimus) erunt species visuales, quas intendimus. Atque ita sentiunt Scotistæ cum Scoto, quantum ad objecta ex se lucida, ut notavimus disp. præced. n. 62.: aiunt enim, lumen primum generere munus speciei respectu lucis, & lumen secundarium respectu primarij. Quæ sententia mihi esset valde probabilis, nisi obstitaret 1., quòd gratis & contra communem sententiam adstruitur diversitas specifica inter lucem & lumen, ut etiam inter lumen primum & secundarium. 2., quòd sæpe videmus objecta lucida, quamvis lumen non perveniat ad visum; ut cum noctu, vel ex obscuro recessu, cernimus ignem remotissimum, & è profundis puteis stellas in meridie. Nec prodest dicere, quòd semper ad visum pervenit lumen aliquod tenue. Nam, hoc etiam admissò, quomodo species tenuis generat visionem claram, & vividam, ut accidit cum è recessu obscurissimò cernitur ignis extrâ positus? 3., quòd, dum ignem aspiciamus, simul videmus lumen primum existens in medio: nec tamen ad est tunc in oculis lumen secundarium. Demùm, quòd, cum Scotistæ agnoscant pro lumine secundario, & pro coloribus, alias species ab omni lumine distinctas, parvo opere pretio discedant a reliquis Philosophis circa speciem lucis.

27 Quod attinet reliquos sensus exteriores, non est adeò clara necessitas specierum: quia videntur ob-

jecte-

jecta satis applicari, ut per se immediate concurrant ad actum sensationis. Idcirco in tactu, gustu, & olfactu, species negant valde probabiliter P. P. Hurrad., Arriaga, Quiros, & alij, præsertim Recentiores; & P. Ovied & Ulloa, etiam in auditu. Communis tamen sententia cum Doctoribus Angelico, Dubtili, & Eximio, species agnoscit in omni sensu externo. Et in primis auditus percipit sonum ut distantem, sive ut existentem in loco, ubi editur a corpore sonoro, v. g. sonum campanæ in turri, sonum vocis in ore loquentis, sonum citharæ in platea, vel cubiculo proximo: ergo sonus, ut distans, concurrat ad auditionem, utique media virtute, vel effectu aliquo, diffuso per medium ad aures usque; ut Advertarij cõcedunt. At non concurrat medio alio sono consimili, quem producat, & propaget realiter usque ad aures: concurrat ergo media specie. Prob. 1. quia, tali propagatione posita, vel concurrat ad auditionem sola pars soni, quæ sensorium contingit; vel tota soni extenso per modum unius agentis. Si dicatur primum; solus audietur sonus auri contiguus: si secundum; sonus citharæ v. g. perinde audietur, ac si totum medium citharæ sonantibus plenum esset; quod planè repugnat experientia.

28 Hinc inferes, quòd sonus non est alterius similis productivus, sicut nec color coloris. nam alioquin sonus repercussionis fidium in citharâ distante (sive per se, sive per speciem juvet auditum), perciperetur ut existentem in toto medio; quemadmodum, si rosa color similem alium per aëra diffunderet ad visum usque, totus aër intuentens videretur quasi rosæ plenus. Unde, cum Aristoteles & alij communiter dicunt, sonum diffundi per medium, & movere seu immutare aërem usque ad aures, intelligi hoc debet de diffusionè ac motionè, non reali, sed

intentionali, idest, non producendo sonum alium, sed propagando intentionalem speciem producti à sonativo. Puto enim (quidquid alij aliter philosophentur), sonum produci à solo corpore sonoro, v. g. campanâ, recipique in aëre contiguo (vel in flamma, aut aqua, si adsint loco aeris) secundum aliquam latitudinem determinatam, quæ major aut minor erit pro varietate virtutis sonativæ, & ictûs, aut percussionis, quæ indiget ut conditione ad sonandum. In totâ hac aeris latitudine realiter existit sonus; ideoque auditus non percipit sonativæ distantiam, dum modica est, & sonus vehementior, v. g. dum sclopetum exploditur ad duos aut tres passus; quia scilicet sonus ipse tunc realiter pervenit ad aures.

29 Ceterùm ultra latitudinem ejusmodi nequit propagari sonus, nisi per species; quia illa determinat activitatis sphaeram agentis sonativi. Interdum tamen ultra illam defertur sonus ipse realis; non quòd propageretur, sed quia idem individuum aer, qui sonum excepit prope sonativum, impulsu aliquo propellitur ulterius usque ad aures; ut accidit, dum quis alteri per tubam loquitur longinqua voce: unde nec tunc percipitur distantia. An autem sonus, dum realiter pervenit ad sensorium, producat speciem; decidemus inferius, ubi de tactu. Duo hic obijciuntur. 1., quòd, si daretur species soni, diffunderetur in instanti, sicut species coloris ac experientia constat oppositum; prius enim cernimus fulgur, quam audiamus tonitruum, quòd tamen simul ad prius editur; & qui procul aspicit ligna cadentem, prius tempore cernit ictum securis, quam sonitum audiat. 2., quòd sonus successivè producitur, & illicò desinat: unde, qui prope sonativam editur, jam non existit, cum species pervenit ad auditum distatè: si ergo auditur per speciem, dabitur naturaliter externa sensio de objecto nullibi existente.

30 *Ad 1.* fortasse sufficiet solutio tacta disp. præced. n. 80. Sed fortasse melius respondebitur, speciem soni suapte natura non produci sine undulatione aeris, quæ continuatur ultra realem spheram soni, & progreditur multo longius, interdum sensibilibiter, interdum insensibilibiter, juxta vim percussio: idcirco non prius auditur vehementer tonitru, quam fenestra contremant: idcirco etiam, fiante vento ab ea parte, quæ sonus editur, melius auditur; quia ventus promovet undulationem aeris, a sonora percussione prof. etiam. Nec mirum, si species pendeat a motu aeris, cum etiam ab eo pendeat sonus ipse. Cum igitur motus ille successive fiat, propterea soni species non diffunditur sine mora temporis, quæ mora in non magna distantia minime percipitur. Unde patet disparitas ad speciem coloris. *Ad 2.* tenentur etiam respondere Adversarij: nam, quidquid sit de speciebus, si sonus propè sonativum editus, illico perit, vel non audietur è loco distante, vel audietur jam non existens. Sonus ergo dicitur successive produci, non quod productus statim pereat, sed quia in spherâ virtutis sonantis extenditur successive, atque etiam successive intenditur in eadem, brevique incipit remitti, nec diu post desinit omnino, imitatus scilicet vibrationem aeris, à quâ pendet: semel tamen existens, aliquandiu permanet, sicut & vibratio aeris; & tamdiu durat, quousque species ejus totam pervadat spheram intentionalem. Vid. P. Suar. l. 3. de Anim. c. 21, n. 12.

31 *Deinde*, in olfactu satis est verisimile reperiri species odorum. Nam odor non aliter diffundi videtur, nisi per extensionem halitus, aut substantiæ fumidæ, quæ à corpore odorifero exhalatur, & est odoris vehiculum; non enim odor creditur odoris activus, præsertim in aère, qui caret temperamento primæ, quæ qualitatum, ad pro-

ductionem odoris necessariis; & idcirco, evanescente halitu odorifero, nullus remanet odor in aère. At halitus, aut fumus corporis odorati, non videtur extendi posse ad distantiam 50., vel etiam 500. milliarium, in quâ vultures, ut fertur, odorem mortuæ carnis percipiunt: tunc igitur odoratio non fit per contactum odoris, sed per ejus speciem. Accedit, quod pisces sub aqua sentiunt odorem elcæ in aère proximo constituta; unde crocodilus ex aquis emergit ad odorem carnis extrâ positæ. Nequit autem odorifera exhalatio, utpote nature levis, & calidæ, ferri deorsum per aquam frigidam, nisi violenter impellatur à causâ extrinsecâ, quæ nulla est in experimento crocodili. Vide probationes alias apud P. Suar. l. cit. c. 24. ubi quædam in contrarium argumenta dissolvit.

32 *Præterea*, in tactu probari potest specierum necessitas: quia manus sentit objectum tactile mediâ cuticula, quæ est pellicula tenuis, ac densa, tori cuti exterius obducta, & in se nullo sensu prædita; idèdque solet acuta novacula dividi sine sensu doloris: jam ergo tactu sentitur objectum non immediate applicatum parti sentienti: tunc igitur debet ad tactionem concurrere operando per medium, ad quod speciem producendo. Perinde autem est ad impediendum applicationem immediatam, siue medium sit gracile, siue crassum. *Dicitur*: qualitas tactilis conjungitur cuti vel carni per aliam similem, quam univoce causat in cuticulâ. *Contrà*: licet hoc verum sit in primis qualitibus, non ita in secundis, ut in duritie, mollitie, & alijs; hæc quippe non immutant sensorium, nec medium, productione similium: debent ergo immutare productione specierum. *Adde*, quod medio baculo tangimus etiam objecta distantia, quorum nulla est actio seu diffusio realis per baculum. Tangimus, *inquies*, per impulsum baculo impres-

pressum. Sed *contrà* est, quod per impulsum non sentitur nisi gravitas, aut pondus impellentis: at medio baculo percipimus duritiem, mollitiem, & alias qualitates, discernimusque inter aquam, lutum, lapideum, arenam, lanam, &c.

33 *Denique*, in gustu nulla occurrit experientia similibus. In eo tamen existentia specierum suaderi potest; quia, si datur in tactu, sensum omnium materialissimo, congruentius dabitur in gustu: & idcirco species nemo admittit in tactu, qui neget in ullo alio e sensibus externis. Præterea, cum natura in rebus ejusdem generis servare soleat uniformem operandi modum, si reliquis sensibus concessit ulum specierum, non debuit illum gustui denegare: denegare: item, si reliquæ omnes qualitates sensibiles, saltem secundæ, ut sunt color, sonus, odor, durities, &c., à naturâ vim habent emittendi species; proclive est id ipsum credere de sapore. Sed *objicit*: species solum inventæ sunt ad supplendum absentiam, distantiam, vel improprietatem objecti: sed objectum gustus nunquam sentitur nisi ut præiens, & immediate applicatum sensorio, neque ullo ex capite apparet improprietatem, ut ad materialem sentientem immediate concurrat cum potentia: non est ergo, cur sentatur producere speciem. Ob eandem rationem objectum auditus, odoratus, & tactus, sine specie sentietur, quando immediatè applicatur sensorio, ut sæpe accidit.

34 Ut ab hoc ultimo incipiam, *resp.*, objectum istorum sensuum, etiam quâlo sentitur immediate applicatum organo (quod sæpe accidere non infrior) vere producere speciem sui. Cum enim virtutem habeat speciei productivam, illamque exerceat quando non applicatur immediate, ut constat ex dictis; illam pariter exercere debet, utpote agens necessarium, quando immediate applicatur subiecto capaci, cuiusmo-

di est sensorium ipsum. Et hinc fati colligitur, tale objectum etiam tunc non influere per se immediate in sensationem, ac proinde carere virtute immediate influendi. Si enim objectum ad juvandam potentiam semper adhibere debet virtutem aliam à se productam (& quidem productam, non immanenter quasi proprietatem sui connatam, sed transeunter, & solum ex fine juvandi causam distinctam), utquid ipsi natura dederit vim immediate influendi in sensationem? utquid virtutes diverti generis multiplicaverit pro concursu tantum partiali, & instrumentario, qualis est concursus ex parte objecti ad sensationem requiritus? præsertim cum nulla in præsentia allegari possit experientia. Quod si objectum auditus &c., non nisi per speciem causat sensationem, idem credendum de objecto gustus propter argumenta n. præced. Idem quoque putandum de primis qualitibus respectu tactus, v. g. de calore; qui, licet non sentiat, nisi realiter alteret sensorium, tamen in ordine ad actionem intentionalem incongruenter excipietur à lege nature generali, quæ ceteras comprehendit qualitates sensibiles.

35 *Jam ad objectionem n. 33.* fateor, species investigari capisse fundamento delumpto ex cognitione objecti distantis, aut absentis. Cæterum, semel inde probatâ existentia specierum, rectè per consequentias mediatas deducitur, nullum objectum, saltem sensibile, quamvis præsentissimum, ad sensationem sui concurrere nisi per speciem, & hanc semper esse necessariam ad supplendam improprietatem objecti. Quamvis enim in objecto, ad sensationem collato, inveniat proportionem perfectionis, ex hac non sequitur proportio virtutis aut facultatis in mediata; ut patet in equo respectu muris; vel etiam in substantia lapidis, quæ caret proportionem immediatæ virtutis

ad motum deorsum, siquidem illum nequit producere, nisi mediâ gravitate, ut communiter dicitur. Improprio autem virtutis in objecto ad sensationem immediate causandam, satis probatur ex ipsa vi producendi speciem, ut nuper vidimus. Unde generatim inferri potest, nullum objectum, ex se productivum speciem per modum agentis necessarij, posse immediate concurrere ad cognitionem sui. Quare, si Angeli substantia in ratione objecti concurrat immediate cum intellectu proprio, vel alterius Angeli, ad sui cognitionem, hoc ideo continget, quia vel Angelus non est productivus speciei propriæ, vel non nisi per modum agentis liberi.

36 Dum autem species dicitur objecti vicaria, vel vices objecti gerens, vel objecti nomine concurrans, aut objecti loco substituta, hæc non ita intelligas, quasi species faciat id, quod objectum immediate faceret si adesset; sed ita, ut species ab objecto trahat originem, concurratque, non in gratiam sui, sed in gratiam objecti ut per cognitionem representabilis; vel ita, ut objectum de se improprio rationatum ad concurrendum, mediâ specie præstet illud ipsum, quod alia objecta proportionata præstant sine specie, v. g. substantia Angeli ut intuitivè cognoscibilis. Hoc etiam sensu verè dicitur, objectum debere concurrere vel per se, vel per speciem a se productam; videlicet objectum in genere, sub quo inveniuntur objecta quædam apta concurrere per se, quædam non nisi per speciem. Sciens omitto quasdam alias quasi a priori probationes specierum in sensibus externis, afferri solitas præsertim à Thomastis; quia parum in eis efficacitatis invenio.

Item in Sensu interno, & in Intellectu.

37 In sensu interno necessitas specierum probatur efficaciter ex

memoria, & cognitione objectorum absentium, qualis in somnijs accidit, & quoties phantasia imaginatur objecta, nullo jam exteriori sensu percepta. Non enim dubitari potest, quin ab objecto exteriori sensato aliqua resulter in sensu interiori novitas, aut immutatio, quæ deinde permaneat: alioquin phantasia non aliter affecta esset post, quam ante omnem visionem coloris v. g. unde, sicut antea impotens erat imaginari colorem (ut patet in cæcis à nativitate), ita esset & post. At immutatio illa fieri nequit per immutata corporis: tum quia nulla sunt, quæ à colore immutantur, tum quia nequeunt in eodem cerebro sine penetratione congiungi tot corporis, quot phantasmata, vel phantasmatum semina coaccervantur in memoria quorundam. Nec item fieri potest per motum localem, quo fibrarum situs, aut positio variè mutetur: hoc enim abundè rejecimus disp. præced. cap. 2. Restat igitur, ut illa immutatio fiat per qualitates, quæ sensum internum compleant & adjuvant ad iterandam cognitionem objecti sine iterata sensatione externa. Qualitates autem hujusmodi vocamus species: & qui plures ac diutius retinet, meliorem dicitur habere memoriam, nec certè potest aliter explicari, cur memoria non sit in omnibus æqualis, nec quomodo cõtingat oblivio eorum, quæ semel quis didicit.

38 Hoc argumētum demonstrat, sensum internum specie indigere ad cognitionem objecti præteriti, vel absentis. Sed numquid etiam specie indigebit ad cognitionem objecti præsentis, & actualiter sensati exteriori? Communiter affirmatur: quia cognitio præsentis indiget objecti juvamine, quod præstari nequit immediate ab objecto ipso, utpote distante, nec mediâ tantum sensatione externa, cum hæc à cerebro distet, præsertim quando in pede fit tactio. Contrarium sentit P. Oviedo

bic

hic contrav. 1. p. 2. dicens, sensationem externam satis applicari, ut per se immediate concurrat cum sensu interno ad cognitionem sui ipsius, & objecti extrinseci, eo quòd immediate uniatur cum principio cognitionis internæ; nam in homine sensitio pedis unitur animæ, quæ eadem est in pede ac in cerebro; in bruto autem animam habente divisibilem, unitur parti animæ quæ, licet in pede tantum existat, immediate influit in sensationem cerebri; quia, ut alibi docet idem Author, omnes partes animæ divisibilis per modum unius concurrunt ad sensationem quamlibet, tametsi in unâ tantum parte corporis elicita. Verùm hæc doctrina de concursu omnium partium animæ &c., impugnata manet supra disp. 3. n. 77.; unde non satis hæc viâ salvatur in bruto applicatio sensationis externæ ad sensum internum, nisi addatur species. Quod si hæc datur bruto, dandæ sunt homini, qui subest iisdem legibus in modo sentiendi.

39 In intellectu denique necessitas specierum probatur similiter ex memoria spirituali. Certum quippe est, non solum sensum interioriorem, sed intellectum quòque de præteritis & præcognitis recordari, non de alijs, quæ nunquam in mentem venerunt. Unde intellectus post primas cognitiones aliter se habet erga ejuſmodi objecta, quàm si nunquam ea cognovisset: quæ aliter explicari nequit, nisi intellectus adjuvetur & retineat species, ut nuper ostendimus in simili. Si dicas, sufficere memoriam sensitivam, ut intellectus iteret cognitionem præcogniti, adjutus scilicet, aut determinatus ab iterato phantasmate, quo semper indiget. Impugnaberis 1.: quia sæpe intellectus meminit eorum, quæ non percepit memoria sensitiva, videlicet suorum actuum spiritualium, ut cum quis meminit ac dolet de peccatis per actus

ejuſmodi commissis, v. g. de judicio temerario, vel de dubio in rebus Fidei: tunc autem phantasma nihil juvat, nisi fortè memoriam circumstantias aliquas extrinsecas, ut temporis, aut loci; quarum tamen commemoratio, si non supponit in intellectu speciem, non sufficit ad reminiscendum talium peccatorum; quia intellectus perinde se habebit cum eo phantasmate, ac se haberet, si minime peccasset, 2.: quia anima separata meminit eorum, quæ in corpore cognovit, & gessit; ut constat ex omnium contentu, & ex varijs Scripturæ locis, non inatim ex Luc. 16.: tunc autem à nullo phantasmate juvatur; nec apparet, à quo juvetur congruentius, quàm à speciebus in corpore acquisitis, & in memoria spiritali servatis.

40 His argumentis ostenditur satis in intellectu necessitas specierum ad recordandum. Sed non continuo sequitur eadem necessitas ad primò cognoscendum: quia dici poterit, ad hoc sufficere concursum phantasmatis loco speciei: nec desunt, qui sic opinentur, solumque agnoscant in intellectu species memorativas de actibus intelligendi, & volendi, quæ sint reflexæ, & experimentales, productæque à solis actibus præhabitis, quarum specierum ope cognoscat postmodum anima, se cognovisse vel amasse talia & talia objecta; quod est eorum meminisse. Communissima tamen sententia requirit species etiam ad primas intellectiones. Et probari potest 1.: quia generatim ad intelligendum necessaria est adæquata virtus omnino spiritalis: cum ergo virtus intellectus non sit adæquata, nisi accedat ipsi comprincipium aliquod ex parte objecti, debet hoc comprincipium esse spirituale, adedque aliud à phantasmate, nimirum species incorporea. Consequencia est legitima: & Antecedens patet; tum exemplo virtutis ad volendum; tum quia in-

reflectio, cum ex genere suo sit operatio primaria & characteristica substantiæ spiritualis, debet esse, quantum fieri possit, independens à corpore, & à causâ corporeâ, non solum subjectiva, sed efficiente. Quodsi velis, ut intellectus nullo indigeat juvamine objecti, præter determinationem, aut applicationem; etiam sic urget exemplum voluntatis, cui semper applicari debet objectum per cognitionem spiritua-lem, nec unquam sufficit actus phantasia.

41 2.: quia memoria intellectiva retinet species, non solum reflexas & experimentales de actibus præhabitis, sed etiam directas & immediatas de objectis ipsis; de his enim postea cogitat directe & immediate, ut experientia docet: nam exul v. g., cum meminit patriæ, non tam cogitat de cognitione patriæ, quam de patria ipsâ: immo hanc sibi repræsentat expressius ac distinctius, quam cognitionem; quod fieri non posset, si tunc solummediate cognosceret patriam in præhabita cognitione, tamquam in imagine; ut patet exemplo imaginis externæ. Illa autem species directæ, cum non producantur à primis actibus, debent ad eos præsupponi, vel à præsuppositis produci.

CAP. III.

SOLVUNTUR ARGUMENTA CAPIIS

1., simul que varia de speciebus questiones resolvuntur.

42 **S**olvemus nunc argumenta contraria cap. 1. præmissa, & inter solvendum, quæstiones varias, inter specierum patronos agitari solitas, decidemus; sæpeque pro ratione allegabimus naturam ipsam specierum, non aliunde cognitam, nisi ex congruentia cum effectibus, quos experimur: ubi enim agitur de re adicta,

constat in Philosophiâ est talem ipsi naturam tribuere, quæ de se non sit impossibilis, & si detur, bene congruet cum effectibus experientia notis. Ad 1: object. n. 2. constat ex dictis à n. 23: necessitas specierum in sensibus externis, & improprio objecti ad immediate concurrentium, etiam dum immediate applicatur sensorio. Coactat etiam ex n. 37. & 38., sensum internum indigere specie, nec posse jvari à solâ sensatione externâ. Motus vero spirituum, nisi secum deferat species, insufficientis est; alioquin sufficeret pariter ad imaginandum colorem ante omnem visionem. Constat demum ex n. 39. & seqq., intellectum, seclusâ specie, non satis determinari per actum phantasia.

43 Ad 1. confirm.: intellectus humanus, saltem in hac vita nihil cognoscit sine specie, vel propriâ, vel alienâ. Dicitur species propria objecti A., quæ à tali objecto producit, vel saltem primariò instituta est ad illud repræsentandum, v. g. species coloris in visu: dicitur species aliena, quæ propria est alio objecti convenientiam saltem analogicam aut symbolicam habentis cum objecto A., ideòque cum alijs item alijs conjuncta quali secundariò deservit intellectui ad objectum A. cognoscendum confuse & imperfectè. Sic intellectus noster, ut concipiat Angelum, adhibet species experimentales propriæ facultatis intellectivæ, simulque species pulchritudinis, roboris, alacritatis, quæ propria sunt juvenum, species item agilitatis, quæ avibus competit beneficio alarum; atque his speciebus permixtim concurrentibus, detractaque simul per actum ipsum materialitate objectarum, conceptum format hujusmodi, *Substantia intelligent, pulchra, fortis, alacris, & agilis, inter juvenis optimè constituti, & aligeri, excepta materialitate.* Similiter Deum concipimus per species ex creaturis hauritas

potentiæ, sapientiæ, bonitatis, &c., detracta limitatione, & imperfectione: carentias item, & entia rationis, per species entis realis; modos, per species rerum absolutarum, &c.; detractis temper detrahendis. Atque hoc est objectum cognoscere per species alienas: quæ, licet sint suorum tantum objectorum semina, dum tamen diversæ uniantur in concurrente, generare possunt cognitionem objecti diversi; quemadmodum ex conjunctis variorum animalium seminibus generari solet animal diversæ naturæ.

44 Ad 2. confirm.: Authores aliqui solum agnoscunt in specie minus determinandi potentiam abique infixa activo in cognitionem, nempe in genere causæ formalis, seu potentiam duntaxat informando; quo modo in sententiâ communi cognitio determinat aut inclinât ad volitionem. Sed verò ad hoc præcise manus agrè suadebitur in intellecta necessitas specierum, ut bene probat illa confirmatio: agrè quòque suadebitur in sensu interno; qui ad cognitionem objecti absentis indiget alio determinativo præter speciem, & ad cognitionem præsentis determinari poterit per sensationem externam, tantum distantem, nimirum ratione sympathicæ, quæ pro manere determinandi passim admittitur inter potentias & actus ejusdem suppositi propter radicationem in eadem animâ, vel in partibus ejusdem animæ. Tenenda igitur est communis sententiâ, quæ cam D. Thonâ, Scotò, & Suarîo, tribuit speciei còursam activam in cognitionem, illamque necessarium avertit titulo insufficientiæ virtutis in potentia cognoscitiva nudè sumpta; quam insufficientiam ostendit ratio adjecta n. 17., & confirmata n. 20. & 21. Et sanè, cum species juxta hos Authores ad cognitionem prærequiratur necessariò præsens, & applicata; cum item pro varietate speciei varietur cognitio

in eadem potentia, evadatque intuitiva vel abstractiva, clara vel obscura, intentâ vel remissa; cum inluper ad concurrentem partialiter, & instrumentarie, non requiratur perfectionis æqualitas cum effectu; cum denique species compareret semini, cuius est active concurrere ad generationem proli: omnino videtur alienum à communi more philosophandi, concurrentem activum speciei denegare ad cognitionem, nullo ad id urgente fundamento.

45 Nam, quod potentia, vel anima sic cognitioe perfectior, & illius verè productiva, non probat virtutem adæquatam; hæc enim exigit quidem æqualitatem, aut eminentiam perfectionis; sed non satis ex ea inferitur, etiam in re secunda, nisi alia ratio accedat, aut experientia; ut sæpe aliàs observavimus, & clare cernitur in generatione animantium, ubi femina prolem generare non potest sine concursu maris, licet eam perfectione adæquet, immò licet interdum superet, ut equa mulam. In præsentia autem non favet, sed refragatur potius experientia, videlicet necessitatis specierum, quam fatentur Authores prædicti, & quæ satis indicat in potentia defectum aliquem virtutis, quandoquidem fundari non potest in solâ indigentia determinationis, ut nuper vidimus. Nec obstat exemplum voluntatis, quæ nullo indiget ex parte objecti comprincipio efficiente: jam enim disparitatem & retorsionem dedimus n. 20. Itaque virtus adæquate activa cognitionis constituitur ex potentia & specie, ut ex causis partialibus, non partialitate influxûs, aut effectûs, sed solum partialitate causæ, quatenus unaqueque sit totum producit effectum, ut necessariò indigeat consortio alterius, totum etiam eadem actione producentis: pro quo vide dicta in Phisic. tr. 2. d. 6. c. 5. n. 24. & seqq.

Denique observa, quatenus

aus generatim speciei conveniat vis determinandi potestatem. Convenit scilicet, non quod omnis species necessario determinet quoad exercitium; sed quia determinat quoad specificacionem, vel quoad sufficientiam virtutis pro tali objecto cognoscendo: potentia enim, ex se indifferens ad varias cognitiones, & sufficientias, per speciem objecti A. redditur determinate sufficiens ad cognitionem ejus, & ita quidem, ut, si hac sola utatur specie, non possit cognoscere diversum aliud. Mitto quorumdam sententiam, ex adverso dicentium, potentiam non influere in cognitionem nisi media specie, & hanc esse totam rationem agendi, quo modo apud Thomistas habitus est tota ratio agendi cognitionem supernaturalem. Hanc sententiam, quam hodie nemo amplecti videtur, bene confutat P. Suarez. l. 3. de Anima. c. 4. Eandem impugnant etiam Thomistae: sed quidquid objiciunt, instari contra ipsos poterit in habitu supernaturali, nec non in virtute, per quam agit substantia; praesertim cum D. Thomas 1. p. q. 76. ar. 1. ita loquatur: *Sicut calor est principium formale calefactionis in igne, ita species rei vise est principium formale visionis in oculo.* Unde, sicut calor in igne, juxta Thomistas pro se allegantes D. Thomam, est tota ratio calefaciendi, & comburendi; ita species in oculo erit &c.

De specierum excitatione, & corruptione.

47 Ad 2. object. n. 4. P. Ariaga cum Nominalibus negat, species ab intellectu adquisitas conservari perpetuo: ait enim, quaedam esse entitates naturam suam fluxiles a statu existentiae, quae nullo urgente contrario, nec deficiente causa conservatrice, quasi sponte, vel ex imperfectione propria evanescant, postquam certae durationis periodum impleverint: atque hujusmodi esse dicit species utriusque memoriae,

materialis & spiritualis. Assumptum hoc non contemnendis probat argumentis: sed mihi solidiora sunt ea, quibus P. Quiros ejusmodi fluxiles entitates impugnat in praesenti disp. 92. s. 3. quod lectorem remitto, cum non omnia persequi liceat. Communis sententia concedit, species memoriae intellectiva impressas perpetuo retineri: quia contrario carent, incorruptibili subjecto inhaerent, & a solo Deo post primam productionem conservantur: a solo, inquam, Deo; quia virtus intellectus nec est adaequate activa speciei, nec sufficere posse ad simultaneam conservationem specierum innumerabilium, & insuper ad cognitiones.

48 Quapropter intellectus, quae semel didicit, nunquam obliviscitur ex defectu specierum; bene tamen ex defectu conditionis ad earum usum requisitae: connexio quippe intellectus & phantasia in operando, quamdiu in corpore vivitur, connectit etiam quoad usum species utriusque memoriae, adeo ut nulla in intellectu exciteretur species (etiam ex imperio voluntatis), quin simul in memoria materiali evigilet alia quaedam illi correspondens; quae, si forte corrupta sit, eo ipso cognatam speciem intellectualem relinquet otiantem, donec anima separaretur a corpore. Unde patet, cur intellectus non semper sit in exercitio cognoscendi, si ve utendi specie adquisita; licet haec, dum primum existit, necessario agat (saltem dum medio phantasmate producit) eo quod tunc species phantasiae presupponatur operans. Ad exemplum autem specierum visualium, petenda est disparitas ex earum diversa natura. Nec verum videtur, quod nova in intellectu requiratur species directae, quoties phantasia denuo repetit objectum praecognitum: sat enim erit praehabita ab intellectu speciem expurgilci; praesertim si phantasma non praecurrat, sed pure comitetur, aut

lab-

subsequatur actum intellectus.

49 Quod attinet ad species phantasiae, seu memoriae sensitivae, ad quas transfertur tota difficultas oblivionis, excitationis, & corruptionis, fatentur omnes, mysterium hic esse naturae, ferè inexplicabile, si ve admittantur species, si ve negentur: neque enim exclusio specierum lucem aliquam affert, sed potius tenebras auget, a causa earum, quae pulsae in memoriae contingunt, aperiendas. Excitatio specierum in memoria nihil est aliud, quam nova ipsarum determinatio ad operandum; pro qua varia assignantur causae. Prima est, alicujus humoris in corpore commotio, vel exuberantia; quae cerebrum alterando per se, vel per infectos spiritus, vapores, aut fumos, excitat species eidem humori aliquatenus congruentes. Hinc melancholici trillia, sanguinei lata, cholericis atrociam, frequenter meditantur, & eadem somnare solent. Ad eandem causam reducenda est excitatio proveniens ab Angelo, vel a dormone, quae naturaliter fieri nequit, nisi per motum localem humorum, aut spirituum.

50 Secunda causa est, affinitas aut connexio specierum inter se, propter affinitatem, similitudinem aut connexionem objectorum, vel propter modum, & ordinem, quo adquisitae fuerunt. Hinc ex adventu novae speciei evigilare solent priores aliae dudum consopitae, ut cum ad conspectum aoxii hominis redit memoria malorum, quae olim intulit. Hinc etiam derivandus est catenatus ille recursus specierum, quo quis prolixam orationem fideliter e memoria recitat: quia enim, dum periodos dicit, reflexè advertit ipsarum ordinem, idcirco species, a prima periodo relicta, non illam utriusque representat, sed prout ordine priorum secunda; quo fit, ut statim excitet speciem secundae periodi, & haec speciem tertiae ob eandem rationem, &

sic de reliquis. Tertia causa est, imperium voluntatis, quod, praesente cognitione confusa de objecto antea cognito, v.g. de historia aliqua lecta, vel audita, intellectum applicat, & consequenter phantasia, aut cogitativam materiam, ad resumendas species rerum & circumstantiarum in particulari. Hinc provenit conatus ille mentis, & phantasiae, quo interdum species quasi amissas quaerimus, vel quasi remotas advocamus: talis enim conatus voluntate imperante fit, & nihil est aliud, quam attentio ad objectum confusè cognitum, & cessatio a cogitationibus extraneis, quae cessatio & attentio valde conducunt, ut species optatae reducantur ad usum.

51 Sed super his causis (praeter quam quod non videntur comprehendere eventus omnes) quaerit exurgit maxime obscura, Quid illae praesentent circa species, quo eas excitent, seu determinant ad agendum? Alij respondent, ab illis produci modulos quosdam in speciebus. Alij, tales causas, & alias forte plures, solum esse occasiones, aut condiciones, quibus positae, species natura sua exigunt operari. Alij, meras quidem esse condiciones, non tamen a natura specierum determinatas, sed a solo Deo statutas, ut ipse paret speciebus concursum: cum enim species post primos actus non exigant operari semper, nec in aliquo determinato tempore; cumque aliunde hominis aut animantis intersit aliquoties uti memoria; Deus ipse occasiones designavit, in quibus pararet concursum jam his, jam illis speciebus, prout expedire judicavit ad bonum subjecti, habitae etiam ratione boni communis: qua in re se gerere poterit ut naturae Author; sicut intra ordinem providentiae naturalis pro libitu disponit causas ventorum, pluviarum, tempestatum. Alij dicunt, species recipi, non in substantia cerebri, sed in spiritibus animalibus; qui post pri-

m 60

mos actus ad cerebellum recedant, & inibi conquiescant, donec motu aliquo locali (qui potest provenire a varijs causis) iterum ad cerebrum redeant, & inhaerentes species revocent ad usum.

52 Hæc difficultate non cavent: sed nihil occurrit expeditius. Certè, quæcumque sint causæ memoriæ excitantes, & quomodolibet se gerant, nihil efficiunt, nisi præsupponantur species medijs externis sensibus ab interno adhibitis: nam, qui colorem nunquam visu percepit, quantumlibet excitetur, nunquã recordabitur coloris, nec proprium ejus conceptum efformabit. Si quæras, cur species in memoriã deposita excitatione indigeant, cum in primã impressione prociñus operentur? Resp. hanc esse earum naturam, experientiam notam, & ipsarum fini consentaneam, ut nec statim pereant, nec exigant operari post primum actum, nisi denud excitentur: sunt quippe institute propter bonum subjecti; cuius interest & memoriã habere pro opportunitate renovandã, & à cognitione præteritorum cessare, ut nova cognoscat, aut vires reficiat. Dici quodque poterit, speciem internam excitatione semper indigere; sed ad primum actum pro excitativo sufficere sensationem externam. Idem dicendum de specie intellectuali; cui ad primum actum pro excitativo sufficit phantasia ipsum, à quo producit. Loquor de specie directã; nam reflexa, seu experimentalis, ab actu producta in eadem potentia, eam in primã impressione non necessariò agit; alioqui, quomòdò intellectus intelligit, deberet primum actum cognoscere alio actu reflexo, & hunc tertio alio, & sic in infinitum. Quare species hujusmodi semper indiget imperio voluntatis, vel alio excitativo præter id, à quo primò producit.

53 Sed hæc urget difficultas n. 5. tacta, quomodo scilicet eadem spe-

cies, quæ in primo sui ortu cognitionem intuitivam generat, postea in absentia objecti generat abstractivam? Et sermo est de speciebus phantasiæ, & intellectus: nam quæ sensibus externis insunt, non nisi ad cognitiones intuitivas deserviunt, cum non conserventur in absentia objecti. Sermo item est de cognitione abstractiva, quæ fit per speciem propriam, sed non connectitur cum reali presentia objecti; & in hoc ipso differt ab intuitiva, quæ sine objecto realiter presentia nequit existere, saltem naturaliter. Aliqui negant, quidquam intuitivè cognosci à sensu interno, nec ab intellectu conjuncto corpori. Sed hoc durum videtur: nam qui diem lucentem aspicit, cur non dicatur illum intuitivè cognoscere, sicut visu, ita & phantasia, & intellectu? Scotista cum Scotò apud Magistrum hic disp. 6. q. 4. ar. 2. dicunt, cognitionem intuitivam in intellectu non indigere specie, immò nec per speciem fieri posse, quia semper in objecto presente, à quo proinde immediatè producit. Sed hoc etiã difficile percipitur, præsertim dum Angelus, aut anima, saltem separata, intuitur objecta corporalia.

54 Quidam alij admittunt species intuitivas, sed quæ non deserviant ad abstractivè cognoscendum; quia putant, eas statim perire, recedente objecto, & intuitione cessante, eo quòd in fieri & conservari pèdeant ab objecto presente, & mediatè influente, in intellectum quidem medio phantasia, in phantasia vero mediã externã sensatione. Sententiam hanc P. Quiros disp. 22. n. 24. certam esse dicit, & P. Ovied. contr. 13. p. 3. n. 8. omninò tenendam ab ijs, qui species in phantasia & intellectu admittunt ad primos actus: eandem expressè tenet Scotista S. Mich. apud Mastr. l. c. n. 109. Nec idè Authores isti memoriã negant objecti intuitivè cogniti, sed eam haberi dicunt per species purè abstracti-

vas, ab intuitivis actibus productas. Hæc sententia sine incommodo sustineri potest, dummodò in memoriã, præter species actuum, ponantur aliq̃ directè representantes objecta (ex n. 41.) quæ species, licet abstractivæ, produci poterunt ab intuitivis speciebus non minus facile, quàm ab actibus ipsis.

55 Bifariam præterea solvi poterit prædicta difficultas. 1. si cum P. Arriaga negetur essentialè discrimen inter cognitionem intuitivam, & abstractivam, quæ fit per speciem propriam: videtur enim experientia consonam: quòd intellectus, aut phantasia, eundem actum, quo intuetur objectum præsens, naturaliter conservare possit, objecto recedente; quàmvis ille actus amittat denominationem intuitivi, quæ non est penitus intrinseca, utpotè constituta per coexistentiam cum objecto. 2. si dicatur, cognitiones ejusmodi, tametsi essentialiter differentes, ab eadem specie produci posse: quia non differunt ratione principij, sed ratione modi tendendi, vi cuius intuitiva connexionem habet specialem cum objecto presenti, quæ caret abstractiva. Ideò autem species intuitionem non causat, dū primò existit, non postea; quia pro tali effectu indiget externã sensatione objecti, velut conditione, sine quã non, nimirum ex quadam sympathia, quæ in attinentibus ad idem suppositum non est absurda. De specie, quæ intuetur Angelus objecta existentia, præsertim corporalia, Theologi differunt.

56 Jam super corruptione specierum memoriæ sensitivæ certum est, eas non solum in morte perire omnes, sed multas etiam decursu vitæ penitus aboleri: quod, cum non oriatur ex defectu causæ conservatricis (conservantur enim species istæ à Deo, non à sensu interno, propter rationem in simili datam n. 47.), videndum est, unde proveniat. Et in primis provenire potest ex defectu subjecti, nempe me-

dullæ cerebri, quæ sensim resolvitur actione caloris, & per nutritionem reparatur, sicut alix corporis partes, immò facilius, quàm aliq̃ solidiores. Unde species, quæ particulis resolutis inhæbant (non est necesse, ut singulæ species inhæreant toti medullæ), consequenter pereunt. Hinc siccitas aut visciditas cerebri conducit ad retentionem specierum diuturnam; quia medulla siccior aut viscidior non ita facile resolvitur. Hinc etiam sæpe memimus alicujus historiæ quoad substantiam, deletã penitus memoriã circumstantialium; quia forsitan istarum species inerant particulis cerebri postea resolutis; species verò historiæ quoad substantiam, particulis alijs. Cum autem in senectute durat memoria rerum in pueritia gettarum, elapsã penitus memoria recentium; causa esse poterit tenacior visciditas alicujus partis cerebri primævi, quæ resolutioni diù resistit, interea dum aliq̃ denud adquisitæ, quia dilatiores, facile dilaberentur.

57 Deinde provenire potest ex accidentali mutatione subjecti, seu ex defectu dispositionis in subjecto debita, vel ex adventu qualitatũ huic dispositioni contrariarũ. Hinc interdum accidit, ut ex morbo aliquo tota ferè præcognitorum memoria prorsus amittatur, adeò ut viri antea doctissimi ne litteras quidè alphabeti agnoscant: quòd tribui nequit substantiali mutationi subjecti; non enim credibile est, tam subito, vel tam brevè totam substantiam cerebri fuisse mutatam. Palsim dicitur humiditas disponere ad corruptionem specierum: sed hoc intelligo, quatenus humiditas disponit subjectum, ut facilius resolvatur actione caloris: nam, subjecto stante, sicut humiditas non impedit receptionem specierum, ita nec earum retentionem; quemadmodum gradus frigoris, qui non resistit introductioni caloris, ejusdem conservationi non obstat. Quòd autem figura im-

prellâ corpori humido parum duret, ex eo provenit, quod partes materiæ humidæ facillè permutant situm, in quo figura consistit. Hinc verò nulla est paritas ad qualitates, quæ à situ non pendunt. Ad aliam ergo dispositionem recurrere oportet.

58 Et mihi quidem dicendum videtur, memoriæ gratiâ datam esse cerebro à naturâ qualitatem aliquam innominatam, cujus munus sit disponere subjectum ad receptionem specierum eo ferè modo, quo diaphaneitas disponit ad receptionem luminis, & opacitas ad receptionem coloris. Qualitas hæc aliquam inter qualitates morbidas contrariam habet, vi cujus minui seu remitti potest, & interdum destrui, simul inferendo ruinam, aut remissionem specierum: postea tamen, causâ morbi cessante, poterit recuperari, vel intendi, à virtute animæ non impeditâ; quamquàm non idèò reparabitur specierum jactura, nisi nova subveniât externa lesio, quia virtus animæ ad productionem earum haud sufficit. Quod si morbus non totum invadat cerebrum, sed partem aliquam, in hac tantum periclitabitur illa qualitas cum speciebus inibi receptis. Fortassis etiam qualitas illa solum est una genericè, quintuplex autem specificè, juxta quinque specierum classes per totidem æternos sensus distinguendas; ita ut alia sit in cerebro dispositio ad species per visum hausas, alia ad exceptas per auditum, &c.. Hæc verò dispositiones, licet eidem subjecto inhereant, separabiles sunt, possunt que singulæ sine alijs perire, vel mutari, quia non omnibus eadem adverteatur, proxima qualitas, sed diversa pro singulis.

59 Beneficio dispositionum hujusmodi, multa explicari poterunt experientia me notantia spectantia. Et imprimis illud de tota memoriâ morbo perditâ, quod revocari debet ad corruptionem totius ferè dispositivæ quali-

tatis. Deinde, cur species, olim vividæ, decursu temporis in memoriâ remitti soleant, nec nisi ad recordationem tenuem ac remissam deserviant: quia nimirum dispositio subjecti à qualitate contrariâ (quæ non sentitur læpenumerò) remissionem patitur; & licet intendatur postmodum, non idèò intenditur species. Item, cur species aliæ sine alijs pereant, & recentiores interdum citius, quàm antiquiores: quia scilicet recipiuntur forte in aliquâ parte cerebri, quæ præ alijs invaditur à qualitate noxiâ; vel quia forte pendet à diversâ dispositione, quod per sensum diversum hausæ fuerint. Præterea poterit hinc sumi ratio, cur memoria sit magis aut minus in recipiendo facilis, & in retinendo tenax: ijenim, qui meliori sunt temperamento, facilius recipiunt species, quia dispositionem illam cerebri obtinent in gradu excellentiore: & qui cerebrum habent solidius, aut compactius, magis resistunt qualitati noxiæ, idèòque firmitus tum dispositiones, tum species retinent.

60 Denique, recursu factojam ad substantialem, jam ad accidentalem mutationem subjecti, cetera utcumque explicabuntur. Neque opus est recurrere cum alijs ad limitatam capacitatem subjecti, multas jâ species præhabentis; quasi nequeat novas admittere, quin aliquas ex præhabitis amittat. Nec iterum cum alijs asserere, quod species cerebri recipiuntur in solis spiritibus, quorum dissipatio sit amissio specierum. Utrumque varias patitur objectiones. Quamquàm spiritibus concedi poterit, quod sint vehicula specierum à sensibus externis ad internû, & quod ex eorum motu & appulsu, per accidens variato, proveniat specierum impressio nunc in unâ, nunc in aliâ parte substantiæ medullaris.

Species ad sensum spectantes quatenus sint sensibiles, & divisibiles?

61 Ad 3. Object. n. 6. inconnec-

tanter dicendum, species sensibiles esse materiales, nec obitare probationes contrarias. Non obstat prima: quia species eatenus dicuntur formæ sine materiâ, quatenus continent objectorum similitudinem sine reali naturâ ipsorum; non enim species coloris est color, nec species soni est sonus. Id quod explicat Aristoteles ipse 2. de Anim. t. 121. exemplo signi, quod cera recipit ab annulo ferreo, vel aureo, non idèò recipiens naturam ipsam auri, vel ferri. Spiritualitas autem, quæ à SS. Augustino & Thomâ tribuitur speciebus, impropria est, & perinde sonus, ac insensibilitas; quâ ratione nomen spiritus tribui solet æri, & ijs halitibus, quorum subtilitas subterfugit perceptionem sensuum. Non secunda: quia non omnis entitas materialis potest percipi visu, vel alio sensu, cum intellectus in rebus corporeis multa detegat sensibus occultis. Hæc nec à Corpulcularibus negabitur; quorum nemo sensit hætenus materiâ subtilem, seu ætheream, quam passim obtrudunt; sicut nec extensionem & figuram, quam atomis aut primitivis corpulculis attribunt. In animantibus vix est qui non agnoscat spiritus vitales & animales, utique corporeos; quos tamè nemo hucusque vidit, aut tetigit, &c..

62 Itaque species sensibus inservientes non vocantur sensibiles, quia sentiuntur ipsæ, vel sensationem terminent, sed quia proveniunt ab objecto sensibili, & illud proxime sensibile reddunt, seu proxime aptum ut sentiatur: unde dici poterunt sensibiles, non ut quod, sed ut quo. Sic tenet communis sententia, & merito: quia species non sunt ejusdem rationis cum objectis; alioquin species albi & nigri forent contrariæ, nec possent in eadem pupillâ simul recipi; & si recipereatur, visionem impedirent: non ergo participant rationem sub quâ tendit sensus in objectum suum. Scotistæ tamen aliter opinantur de speciebus quibusdam: nam,

juxta ipsos, lumen primum, quod est species lucis, cernitur per secundarium, & hoc per aliam speciem. Immodè omni visuali specie idèò asserit Maffrius disp. 5. n. 36., quod scilicet possit per aliam speciem in se ipsâ videri; ut patet (inquit) cum radius pertransit vitrum rubrum; tunc enim cernitur in pariete rubor, qui est species ruboris vitri. Simile quid asserit de specie soni n. 145. Sed hanc doctrinam, quatenus lumini tribuit munus speciei, rejecimus suprâ n. 26.: & eadem, quatenus colorum speciem facit visibiles, impugnari potest ex nuper dictis; quia tales species, ut comprehendantur sub objecto visus, debent participare vim & naturam realem colorum; sic autem & visionem impediunt, & evadent inter se contrariæ.

63 Ubi notandum, quod in speculo non cernitur species objecti, nec imago aliqua inibi picta, sed immediate cernitur objectum ipsum, licet à tergo positum: si enim cerneretur imago, vel species, hæc in superficie speculi appareret, vel certè non profundior speculo: nunc autem, quod aspicitur, eò apparet profundius, & à superficie distantius, quo magis objectum à speculo reipsâ distat: cernitur etiâ ad crystallum accedere, & recedere: quod de specie crystallo impressâ & inhereente verificari nequit. Adde, quod visu debiles, qui nudis oculis percipere non valent objectum distans, non illud vident in speculo, quamvis proximo, & clarè viso; vident autem, adhibitis conspicijs: quod ergo tunc vident, non est aliquid speculo inhærens, sed est objectum in semetipso, cujus species ad visum defertur per lineam reflexam: & quia imaginatio assueta est percipere objecta oculis opposita per lineam directam, idèò tum concipit locum ac distantiam objecti quasi ultra speculum, vel in profundo speculi existentem. Vid. P. Suar. hæc l. 3. c. 2.; ubi etiam docet,

in radijs per vitrum coloratum transmissis non videri species, sed solum colorem vitro inhaerentem, cujus species, cum radijs permixta, à loco, ubi radij incidunt reflectuntur: quod pariter dicendum, cum lumine per exiguum foramen ingreditur obscurum cubiculum, & in charta exceptum, in eà depingere videtur imagines objectorū extra existentium; nulla enim ibi reipsa sit pictura visibilis, sed sola specierū reflexio, quæ res ipsas è regione positas representat.

64. Non obstat denique *tertia* probatio n. 6. : quia, ut species sensibilis vere sit materialis, sufficit, quod sit divisibilis in essendo, seu ex parte subjecti, cujus extensionem imitatur. An autem sit etiam divisibilis in representando, seu quatenus objecto correspondet? quæstio est inter specierum assertores agitata ex alijs capitibus; quæ unicè, vel præcipuè versatur circa visualē speciem. Hæc enim, juxta multos, est quidem divisibilis subjectivè, id est, tot constat partibus extensionis, quot habet subjectum, in quo recipitur, nempe retina, vel pupilla, vel aer, vel aliud medium diaphanum: attamen est indivisibilis representativè, seu objectivè, id est, non ita imitatur divisibilitatem objecti, ut inter partes utriusque respondeant singula singulis, sed unaquæque pars speciei representat totum objectum: quantumcūque magnum, dummodò ab eo usque ad subjectum speciei duci possit linea recta per medium diaphanum; quia scilicet unaquæque producitur à toto objecto & ab omnibus ejus partibus actione communi. Ex. gr., dum quis uno intuitu videt hominem, non recipit in pupilla distinctas speciei partes, quarum alia sit capitis, alia pectoris, alia manus, &c.; sed recipit speciem, extensam quidem ad mensuram pupillæ, sed cujus vel minima pars, aut punctum, simul & indivisibilem ex parte sui representet caput, pec-

tus, manus, &c., & ab his omnibus actione communi producatur. Ita Conimbricenses, Toletus, Aversa, & plures Thomistæ, quos citat & sequitur Collegium S. Th. Complut. hinc l. 2. q. 5. ar. 2.

65. Communis tamen sententia Nostrorum cum P. Suar. hinc l. 1. c. 2., quibus adherent Cavellus, Pontius, Mastrius, & alij, asserit, speciem visivalem etiam objectivè divisibilem esse, ita ut quælibet pars objecti suam producat in solidum partem speciei, per quam representetur tantum ipsamet. Proinde in quolibet puncto seu particula pupillæ, vel spatij, unde potest totum objectū aspicere, necesse est tot partes speciei cōjungi, quot sunt partes objecti aspectabilis. *Ratio* est: quia sic accidit, quando videntur uno intuitu plura objecta contigua, vel propinqua, sed non unita, v. g. cum quis in platea simul aspiciat multitudinem hominum, jumentorum, currum, &c.: ergo pariter, quando simul videntur plures partes unius objecti. *Antec.* supponitur ab Adversarijs, & per se patet: quis enim fingat, homines, currus, asinos concurrere per modū unius agentis ad communem speciem? *Consequ.* verò suaderetur, quia fundamenta contrariæ sententiæ vel in utroque eventu militent, vel in neutro; ut mox constabit.

66. 2.: quia sæpe in objecto colores sunt contrarij, ut cum pars una est alba, alia nigra; nequit autem à nigro & albo, quæ talibus, produci species utriusque communis; sicut nec à frigido & calido, quæ talibus, oriri potest effectus aliquis utriusque similis. Si *reponas*, species albi & nigri posse in unam coire per identitatem, quia, cum distinguuntur, non sunt contrariæ, sed amicè cohærent in eodem subjecto. *Contrà* est, quod species istæ, licet non sint contrariæ, sunt tamen à contrarijs principijs, à quibus trahere debent repugnantiam saltem ad identitatem; sicut calor ut 4. & frigus ut 4., licet in eodem sub-

jecto amicè cohærent, semper tamen identitatem excludunt; alioqui fingere licebit, vim utriusque reperiri aliquando in qualitate simplici, quæ producatur actione communi à calido & frigido simul applicatis eidem passo. Hæc ratio maxime premit Thomistas, qui ponunt identitatem realem, vel saltem univocam & specificam convenientiam inter speciem & objectum.

67. 3.: quia, dum objecti pars una tegitur, perseverat in visu species alterius partis: si autem species ista representativa est totius objecti, quomodo jam non totum representat? Respondent, non eamdem perseverare speciem, sed novam produci à solâ objecti parte non obtectâ, cujus tantum sit representativa; præcedentem verò perire totam ex occultatione partis objecti, à quâ pendeat ut à causâ partiali. Hoc utique consequenter dicitur: sed ex eo sequitur, quod tota mutatur species maris, occultatâ quavis aquæ guttula; quod totius Solis, immò totius hemispherij coelestis variatur species, dum vel una interponitur atomus opaca; quod ex motu Cœli continuos, quo novæ partes indefinenter apparent supra Orizontem, & aliæ indefinenter occultantur, continua resultat productio & desinitio specierum hemispherij totalium, & quidem in quovis puncto aeris, cum è quolibet duci possit linea recta ad hemispherij puncta omnia. Hæc & similia duriora sunt, quam ut facile devorentur. 4.: quia partes objecti remotiores minus clare videntur, quam propinquiores; quod non accideret, si viderentur omnes per eandem speciem, ab omnibus communi actione productam. Mitto alia, quæ alij superaddunt.

68. *Opponitur* 1. exemplum aliorum effectuum, qui produci solent actione communi ab omnibus partibus unius agentis: lux enim in quolibet puncto aeris à toto Sole pendet, ut etiâ calor à toto igne producitur in quoli-

bet puncto passi. 2.: quia major extensio & multitudo partium objecti efficit, ut è longinquo videatur clarius, immò ut simpliciter videatur, aliàs non videndum in minori mole; mons enim magnus, qui cernitur eminens, nequam videretur in eadem distantia, redactus ad molem palmi unius: omnes ergo partes objecti sese mutuò juvant ad emittendum communem speciem; nam, si quævis particula suam in solidum speciem mitteret, perinde cerneretur, dum sola est, ac dum alijs conjuncta. *Urgetur*: quia quævis objecti particula spheram activitatis habebit illimitatam, poterit quæ speciem mittere longius & longius sine fine, dummodò scilicet, quò magis à visu recedit, eò pluribus adjungatur partibus, quibuscūq; majorem constituat molem. *Urgetur* iterum: quia magnitudo objecti, quò distantior est, eò minor apparet; quod non ita contingeret, si è quovis objecti puncto distincta emitteretur species. 3.: quia ex nostrâ sententiâ sequitur, in quovis pupillæ vel aeris puncto agglomerari & compenetrari tot partes speciei, quot sunt puncta in hemispherio Cœli, id est, innumeras, & propè infinitas: hoc autem non cohæret cum materialitate specierum, neque cum earum similitudine specificâ; & prætereà infert nascituram inde visionem propè infinitæ claritatis. 4.: quia species, utpotè immaterialior objecto, debet in modo representandi non imitari divisibilitatem ejus.

69. Hæc omnia planè instantur ex 1. nostrâ probatione. *Ad* 1. disparitas est; quia lucis & calor nulla est pars, quæ non indifferenter contineatur in qualibet parte Solis aut ignis: ac species producibilis à parte A., non continetur in parte B., licet homogœnæ; quia determinatè instituta est ad representandum partem A. præ alijs: ideoque intra gradum individualitatem communiter ponitur heterogœneas

maior inter species producibiles à duobus objectis omnino similibus, quàm inter producibiles ab eodem objecto individuato, nimirum propter intrinsecum respectum ad talem individuam causam, à quâ procedunt: immò fortassis heterogeneitatem aliquam contrahunt ex diversa linea, qua mittuntur; cum inde habeant representare objectum in diverso loco. Et argumentum probat contra Adversarios, objecta plura, tamen non unita, posse concurrere ad communem speciem; sicut lucernæ plures actione communi concurrunt ad lumē aut calorem aeris. Est etiam pro nobis, quando partes in objecto sunt coloris contrarij; tunc enim nulla erit ab ipsis actio communis, sicuti nulla est à partibus ægentis calidâ & frigidâ, quâ talibus.

70 Ad 2. clara est instantia in aggregato plurium objectorum, v. g. in exercitu procul viso, cujus molem constituunt homines, equi, currus, arma: pariter enim multitudo major conducit, ut videatur clariùs, immò ut simpliciter videatur ex distantia, ex quâ nullatenus videretur minor numerus, aut unus homo. Magnitudo etiam exercitus, quò distantior est, eò minor apparet: & homo quilibet illimitatam quoque spheram activitatis habebit in esse objecti; quia, quantumcumque à visu recedat, semper speciem mittit, dummodo pluribus alijs aggregetur, sive hominibus, sive læxis, &c. Dicendum igitur, quòd nulla species visibilis potentiam sola determinat, nisi oriatur à mole objecti proportionatâ, quæ moles eò grandior esse debet, quò major est distantia: cum autem moles est minor debita, tunc species, ut potentiam determinet, indiget consortio aliarum specierum ab alijs objectis, contiguis, aut contiguis, procedentiam, simulque potentiam determinantium ad visionem totius molis, aut aggregati æstantis: uadè huiusmodi species sibi

inter se sunt conditiones ad operandum; & quò plures in visu conjunguntur, visio est clarior, non intensive, sed extensivè.

71 Porro qualibet exigua moles speciem suam (licet non ubique aptam ad visionem sine consortio aliarum) ad longissimam distantiam mittit, non tamen ad illimitatam, quantumvis adjungatur alijs & alijs partibus: moles enim quantumcumque magna, vel etiâ infinita, non videretur ab oculo infinitè distante. Nec sanè minùs apparet absurdum, quòd particula quævis, prout est partialiter activa speciei communis, infinitam habeat spheram activitatis. Dices: infinita moli responderet spheram infinita. Diss.: si partes ejus omnes per modum unius agerent, transfert; si suam quæque mitteret speciem, neg. Iterum dices: quò magis crescit moles, eò longius mittit speciem; ergo ad infinitam distantiam mitteret, si cresceret in infinitum. Neg. antec.; quia incrementum molis non efficit, ut species exigue particule longius procedat, sed ut reddatur aptior ex consortio aliarum ad excitandam potentiam visivam. Cur autem objecti magnitudo minor apparet in majore distantia? non magis vobis, quàm Adversarijs explicare incumbit; cum ad hoc nihil referat concursus omnium partium ad communem speciem. Perspectivi recurunt ad formam pyramidis, quâ procedunt species ab objecto ad visum, & quæ angulum efficit eò acutiorem, quò longius projicitur. Sed magis philosophicus est recursus ad conditionem specierum, quæ, dum nimis ab objecto recedunt, debiliores fiunt, & adeò imperfectè representant objecti molem, ut imaginatio non illam æstimet pro meritis. Vid. P. Suar. cit. l. 3. c. 17.

72 Ad 3.: illa tot specierum compenetratio admittenda est Adversarijs pro eventu, in quo inter puncta omnia, seu particulas Cœli, nulla esset

visio, sed mera contiguitas, aut propinquitas: illa item non est magis absurda, quam quæ ab omnibus admittitur in memoria. Materialitas autem solum impedit penetrationē inter habentia quantitates distinctas; alioqui nec formæ substantialis, nec accidentia corporea penetrarentur cum materia. Nec ex capite materialitatis major est difficultas in penetratione qualitatū duarum, quàm mille. Quòd verò accidentia specificè similia non coherant in eodem subjecto, ut Thomistæ volunt, negandum est de ijs saltem, in quibus peculiaris aliqua invenitur heterogeneitas præter ordinariam individualement, ut re ipsa invenitur in speciebus objectorum, etiam omnino similibus, ex n. 69. Negandum pariter, quòd ex illo tot specierum cumulo nascatur visio supra modum clara, quasi totidem gradus claritatis intensivæ participet: non enim illæ species efficiunt, ut objectum videatur intensivè claris, sed ut videatur magis extensum, vel quoad plures partes: idèque, dum objecti chartæ dimidium tegitur, non minùs clare cernitur portio altera, quàmvis jam specierum dimidia pars desit.

73 Ad 4.: species, de quâ est sermo, non aliter est immaterialior objecto, nisi quatenus est insensibilior; non enim est sensibilis, nisi ut qua, ex dictis n. 61. & 57. Hinc samen non evadit indivisibilior: quinimò divisibilis est ex pluribus capitibus, quàm objectum. Nam species albedinis v. g., divisibilis est 1. ex parte subjecti, cui coextenditur. 2. ex parte objecti, quatenus extensi, cujus partes representant per totidem sui partes, coærvatas in quolibet subjecti puncto, ex quo cerni potest totum objectum. 3. ex parte objecti, quatenus intensi; quia singulis gradibus intensivæ albedinis distincta correspondet pars speciei. 4. ex parte intensivæ quæ speciei ipsius propria est (hanc alij non proprio gradualem, sed parè virtualement

esse volent), & quæ non est æstivanda ex intentione objecti, cum possit de albedine intensa dari species remissa, & e converso; sed sumi debet ex incremento graduale in utroqueque partis, quæ in specie respondet unicuique gradui albedinis, ita scilicet, ut quæ respondet gradui albedinis quarto v. g., fiat intensior ad illū eundem gradum representandum, & sic de reliquis. 5. ex conjunctione speciei reflexæ cum directæ, ut accidit dum quis se ipsum intuetur in speculo; tunc enim in aere interjecto conjunguntur simul species directæ & reflexæ, quarum quilibet ab altera, tum in se ipsâ divisibilis est ex quatuor capitibus modò enumeratis.

74 Notandum hic, quòd plures species, vel partes speciei, quæ representant plures partes unius objecti, etiam homogeneas, non faciunt intensivam, tamen recipiantur in eodem subjecto; quia non ordinantur, ut idem objectum secundum idem videatur intensivè, sed ut plures ejus partes appareant: quòd pariter censendum, etiam si partes objecti sint intensivæ, v. g. plures gradus intensivæ albedinis; quia ne tum quidem intensivam faciunt partes speciei, gradibus hæc respondententes (nisi graduatè crescat unaquæque circa illū albedinis gradum, à quo provenit), cum possit albedo intensa representari remissè, ut super aiebam. Unde inferes, huiusmodi partes speciei penetratas, licet unitæ eidem subjecto, non immediate uniri inter se, quamvis multi contrarium supponant. Ratio est; quia mutua unio immediata, si quidem intensivam non constituit, videtur inutilis: nec requiritur ad representandum partes objecti unitas; nam partes istæ eatenus representantur unitæ, quatenus inter eas nullum apparet intervallum; eodemque modo cernerentur sublata unione continuatîva, si permanerent in eodem situ: idcirco series montium; cū è magnâ distantia non percipiuntur in-

tervaila, perinde cernitur, ac si esset ejusdem montis continuatio.

75 Itaque multitudo illa specierum, in eadem subjecti parte existens, solum dici potest una species unitate aggregationis, & ordinis ad objectum unum, vel etiam propter unionem immediatam ratione subjecti: quod pariter dictum est de speciebus directâ & reflexâ ejusdem objecti. Si dicas, per plures species reddi subjectum magis immutatum; non extensivè; ergo intensive. *Responsionem* invenies disp. 3. de Gener. n. 60. in re non ab simili. Moneo tamen, partes speciei subjecto coextensas, dummodo sint ab eadem objecti parte, inter se continuari juxta cõtinuitatem subjecti. Denique observa, quidquid hactenus dictum est de divisibilitate speciei, consequenter dicendum esse de divisibilitate visionis, quamvis aliqui disparitatem obtendant: unde inquit ille, quo simul cernitur mons ingens, multis constat partibus non nisi mediâtè unitis, perinde ac dum cernitur exercitus, aut aceruus plurium objectorum. In his, fateor, non parum est obscuritatis: sed ita fert natura specierum in plerisque alijs.

De Speciei visualis diffusionem per medium.

76 *Ad 4. objecti. n. 7.:* objectum visibile diffundit utique species per medium; idcirco enim dispositio medijs multum confert ad visionem variandâ. Cum hoc tamen cohæret, quod species recepta in visu non solum pendeat à receptis in medio, sed etiam immediatè ab objecto ipso, juxta doctrinâ in Physicâ datam tr. 2. l. 3. c. 3. in *assert. 3.* quæ verò contra diffusionem specierum objiciebantur, non multum urgent. *Ad 1.:* species, licet sit dispositio necessaria ad visionem, non est tamen *dispositio ultima*, si hoc nomine intelligatur illa, quæ naturaliter cum formâ connectitur, seu quâ posita, non alia desideratur dis-

positio: nam præter speciem desideratam ad videndum certa organi temperatura, & spirituum accurtus per nervos opticos; ideòque his obstructis, etiam si species in oculo recipiatur, nulla fit visio. Dispositio autem non ultima sæpe recipitur in subjecto aliâ inepto ad formam, v.g. in chalybe vel in auro vehemens calor, qui de se dispositio est ad formam ignis. Dicit præterea poterit, species productas in medio non esse ejusdem rationis cum productis in visu, nec ad visionem disponere, nisi mediâtè, & activè, quatenus instrumentaliter concurrunt cum objecto ad perfectiores alias, in visu producendas. Sæpe enim à causâ per medium agente producit in passu distante melius disposito perfectior effectus, ac diversæ rationis, ut vidimus cit. loc. *Physicæ.*

77 *Hinc ad 2.:* species recepta in aere, si est diversæ rationis, solum habet pro effectu formali denominationem *potentis activè concurrere* ad speciem in visu recipiendam; & hunc effectum utique præstat aeri. Sed, etiam si ejusdem rationis sit, non ideò proprius ejus effectus formalis erit denominatio *completi*, seu *determinati ad videndum*, cum species non sit per se solum ultima dispositio, ut nuper vidimus: solum ergo proprium ipsius erit denominare subjectum *mediâtè vel immediâtè conducens ad visionem*; cujus denominationis capax est aer. Qualiter autem species possit virtutem suam explicare, vide supra disp. 1. n. 54. *Ad 3. conc. sequel.* nempe quòd objectum sphericè seu circumquaque diffundat species, quamvis à nemine aspiciatur, dummodo aptum inveniat medium; quemadmodum Sol, & quodvis luminosum, etiam aspiciente nemine, sphericè diffundit lucem; cujus tamen usus & finis est corpora reddere aspectabilia: & sicut profusio ista lucis non censetur inutile dispendium, ita &c.

78 Porro naturalis inclinatio

peram ad effundendam speciem sui, non ineptè reduci potest ad quoddam servitutis aut gratitudinis naturale tributum, ex beneficio creationis debitum: hinc enim innatè exigunt Auctoritas sui perfectionem & bonitatem ostendere, cooperarique pro viribus ad ipsius honorem, & gloriam extrinsecam, in eo consistentem, quòd Deus è creaturis rationalibus cognoscatur, atque laudetur. Cùmque Dei cognitio, ex creaturis visibilibus hausta, cognitionem earumdem importet, aut supponat, idcirco res visibiles innatè appetunt cooperari ad cognitionem sui, ut ex ipsâ Divinus Opifex innotescat. Propterea ergo speciem indefinenter effundunt in orbem, ut, si forte occurrat visus humanus, quacumque occurrat, prærata inveniat instrumenta videndi, & consequenter intelligendi tum res visibiles, tum Deum ipsum. Quòd pertinet illud Regij Vatis, *Cæli enarrant gloriam Dei, &c.*

79 Cùm autem colori negatur activitas, sermo est de activitate univocâ, vel in ordine ad effectus purè physicos, qui non spectant ad lineâ intentionalem. In ordine tamè ad species, nulla est sensibilis qualitas non activa. Nec verum est, quòd species sit nobilior colore; potius enim est ignobilior; & quæ ipsi attribuitur major immaterialitas, aut minor crassities, nihil est aliud, quàm major entitatis exilitas, aut tenuitas, vi cujus non potest sensu percipi *ut quòd*, ut supra monuimus. Concurrit quidem species ad visionem colore perfectiorem; sed concurret instrumentaliter, nec vitalitatem participat. Thomistæ dicunt, objectum corporeum esse productivum specierum ex participatione virtutis cœlestis: sed hoc esse captu difficile, beate ostendit P. Suar. hic l. 3. c. 9.

Ad species sit objecti representatio formalis

80 *Ad 5. objecti. n. 8.:* species non sunt objectorum similitudines per naturalem imitationem univocam, sed solum per quamdam participationem analogicam: unde possunt in suo esse naturali dediscere contrarietatem objectorum, cohærereque proinde in eodem subjecto species albi & nigri, & alia à contrarijs emissâ. Suppono cum communi sententiâ, nullam esse contrarietatem inter species: quamquam aliter sentit P. Quirès hic disp. 92. n. 23. *Ad Confirm.* omninò negandum, quòd species sit objecti similitudo formalis in essendo, seu per convenientiam specificam entitatum, qualiter filius Petri est similitudo & imago Petri, vel qualiter picta imago est similitudo prototypi, participando scilicet figuram & colores entitativè similes. Ut summum ergo species esse poterit objecti similitudo in representando, sive intentionaliter; quo sensu sine contrarietate cohærent in eodem subjecto similitudines contrariorum, ut patet in visionibus ipsis representantibus album & nigrum.

81 Sed hinc oritur questio inter Peripateticos, utrum species sit objecti representatio formalis? an purè virtualis, aut effectiva? Primum tenent Thomistæ, quibus placet, ut species, tam sensibilis, quàm intelligibilis, formaliter representet objectum, idest, ut illud per se ipsam intentionaliter manifestet, non secus ac actualis cognitio, licet minus expressè, minus clarè. Secundum verò tenent communiter Noltri cum P. Suar. cit. l. 3. c. 2. à n. 20., item Aversa, Mastrius, & alij: qui omnes volunt, ut species quælibet non aliâ ratione dicatur objecti representatio, vel similitudo intentionalis, nisi quia est virtus effectiva representationis formalis, idest, cognitionis se ipsâ manifestantis objectum; quemadmodum Solaris radius, licet non sit propriè calor, nec formaliter

calidus, dicitur tamen calor virtualis, & calidus absolute, propter vim efficiendi calorem formalem.

82. Hæc secunda sententia, quæ prior est, probatur 1. ex analogia feminis, cui non convenit formaliter organizatio, nec anima prolis, aut parentis, sed tantum virtualiter: cum ergo species dicatur semina objecti, non debet formaliter exprimere lineamenta ipsius, sed tantum virtualiter in sensu exposito. 2. : quia confunderetur alioqui species impressa cum expressa, seu cum cognitione; vel saltem superflua redderetur cognitio; nam potentia cognoscitiva per speciem expressam fieret formaliter similis, seu intentionaliter conformis objecto, adeoque sine ulteriori actu suum obtineret finem, qui in huiusmodi similitudine seu conformitate consistit.

83. Respondent, speciem à cognitione differre 1., quia minus expressa similitudo est: 2., quia non reddit potentiam objecto similem in actu, sed in habitu: 3., quia non habetur vitaliter. Sed hæc non satisfaciunt. Non 1.: quia major, & minor expressio intentionalis comprehenditur intra lineam cognitionis; sicut maior, & minor claritas physica, intra lineam lucis. Non 2.: quia, si tò in habitu idem sonet, ac permanenter, non satis hinc differt species à cognitione; nam cognitio Divina permanens est, & cognitio Angeli de semetipso, & quam habent damnati de amissa beatitudine, ac de pena præsentate. Si vero significet, potentiam vel solius speciei non esse actualiter similem objecto, esse tamen aptam & pronam ad similitudinem acquirendam (qualiter dicitur mendax in habitu, non in actu, qui pronus est ad mentiendum, licet actualiter non mentiatur); plane sequitur, quod species non est similitudo formalis; nam alioqui non posset non in genere formalis causa reddere potentiam actualiter similem, quamdiu

in ipsa existeret; sicut eam actualiter similem, reddit cognitio, quamdiu in ipsa durat, etiamsi duret in æternum.

84. Non 3.: tum quia, si potentia pro priori ad actum vitalem jam obtinet finem tali actu quarendum, ut quid operabitur vitaliter? Tum etiam, quia non est cur Thomistæ vitalitatem denegent speciei saltem intelligibili, cum hæc producat à potentia vitali, nempe ab intellectu agente, & in potentia vitali recipiatur, nempe in intellectu possibili. Quod præcipue urgetur in quavis specie memorativa de actu intelligendi præhabito: illa quippe oritur à principio proximo vitali, nempe ab intellectione: recipitur quoque in eadem potentia, in qua intellectio ipsa: quare vitaliter produci debet eodem, vel potiori iure, quæ actus proveniens ab habitu supernaturali, & tanquam à tota ratione agendi juxta Thomistas. Quid ergo illi deest, ut sit intellectio, si aliunde formalis est representatio objecti?

85. Ut objectiones præcaveam, noto sequentia. 1. : cum species vocatur imago, similitudo, representatio, character, pictura, simulacrum objecti, nomina hæc accipienda sunt in sensu causali, seu virtuali, ut cum radius luminis vocatur calidus, ardens, igneus: atque ita intelligi debent antiqui Doctores, dum ipsi utuntur (nisi forte loquantur de specie expressa, quod non raro accidit); ut hoc pacto locum habeat nomen feminis, quo pariter uti solent. In eodem sensu virtuali dicitur, per speciem perfici potentiam in linea representativa, & cum potentia uniri objectum in esse representativo: sumitur enim esse representativum, prout in semine; quæ ratione terra secundari dicitur in esse vegetativo, ac fructifero, dum accipit semina, quamvis hæc non nisi virtualiter habeant vitam vegetativam, & fructificam. Quare species potentiam perficit formaliter, id est, in genere causæ formalis, seu per modum formæ poten-

tentiam informantis; non tamen perficit ut representatio formalis, sed ut forma representationis effectrix.

86. 2.: nomen species non ideo tribuendum est potentia, vel principio cuilibet representationis effectivo: quia nomen istud peculiariter denotat virtutem, quæ ab objecto ducit originem, & potentiam complet in esse potentis representare objectum hoc præ illo. Sic non omnis causa concurrens ad productionem segetum, vocatur semen; aliter nomen hoc tribueretur etiam virtuti Solis, aut Lunæ. 3. : species nihilominus dici potest intentionalis, & ad lineam intentionalem pertinens, & quidem formaliter, id est, proprie, ac ratione sui: quia linea intentionalis non solum comprehendit cognitionem, aut representationem formalem, sed etiam virtutem, quæ tota propter cognitionem instituta est, nec alium habet effectum, aut munus physicum. Tandem (ut simul occurrat objectioni additæ n. 8.) species verè est objecti signum instrumentale respectu intellectus, à quo immediate & quidditative cognoscatur, qualis est intellectus Angelicus, non verò humanus, quamdiu est in corpore; nam pro hoc statu solum mediate, seu illative, & ab effectu cognoscimus species, quia nec eas exercitè experimur, sicut cognitiones (ex quo etiam colligitur non esse representationes formales), nec de ipsis habemus propria phantasmata. Potest etiam species appellari signum formale cum addito in actu primo, quatenus potentiam reddit secundam cognitionis, cui proprie & sine addito convenit ratio signi formalis.

De causis Specierum in Sensu interno,
& intellectu.

87. Ad ult. objecti. n. 8. in fine, quæ licet movet de causis Specierum, supponendum ex n. 76., species sensuum exteriorum produci ab objectis,

non per solam virtutem in medio diffusam, sed simul per propriam ipsorum entitatem, tamen longè distant: hinc enim provenit, quod visus, interposita manu, non recipiat speciem Solis, quavis hujus species in aere diffusæ perleverent ad latera; quia nimirum species collaterales nequeunt agere in visum sine concursu Solis, & hic, interrupta per manum linea recta, concurrere non valet. Sed dubium superest de speciebus ad internum sensum spectantibus. P. Suar. cit. l. 3. c. 9. duos proponit opinandi modos. 1., quod species istæ producantur à sensationibus externis. 2., quod efficiantur à sensu ipso interno, sic tamen, ut externa sensio præquiratur tamquam necessaria conditio. Et utrumque judicat probabilem, licet in secundum magis inclinet.

88. Hunc tamen secundum deserere nos cogit sequentia doctrina: ex eo enim sequitur, quod potentia interna continet eminenter, vel virtualiter adæquatè, similitudines omnium objectorum, quæ potest attingere: cum hoc autem coherere nequit illa unica vel potissima specierum probatio à priori, de qua supra n. 17. 20. & 21. Accedit, quod species nullà ratione dici potest semen objecti, si ab ipso nec immediate, nec mediate oritur per veram efficientiam. Quapropter tenendus est prior ille modus, quem approbant communiter Authores nostri, & plures etiam Thomistæ, & Scotistæ; addendo tamen concursum specierum externis sensorijs impressarum, ut hæc simul cum sensationibus externis constituent adæquatam causam specierum interni sensus. Fortassis etiam adjungitur concursus objecti per suam ipsius entitatem, quæ, licet sæpe distet, satis applicatur per virtutem in medio diffusam. Ratio istorum est; quia in his omnibus invenitur sufficiens proportio & applicatio ad influendum; nec quidquam obstat, quod non facile solvi possit. Hæc tamen cau-

fa, cum à cerebro dissent, operari debent per medium, propagando scilicet species per nervos lenforios, quorum inventu cum cerebro communicant sensus externi, vel etiam per spiritus animales, qui ad eisdem nervos confluunt.

89. Notandum verò est, quòd species interno sensui destinatae, sunt diversae rationis à speciebus externis: tum quia destinantur ad cognitiones valde diversas: tum quia non pendunt in conservari à praesentia objecti, vel à causa primò productivà: tum quia, si essent ejusdem rationis, species objecti doloriferi, quae à vulnerato pede mittuntur ad cerebrum, dolorem caularent in toto interno tractu nervorum ad caput usque, cum in eo tractu sensum inveniant tactivum, & doloris capacem; hoc autem est contra experientiam. Notandum item, quòd eadem species sunt etiam perfectiores externis; quia destinantur ad potentiam & actus ex genere suo nobiliores. Et hinc provenit, quòd internae species produci nequeat à solis speciebus exteriorum sensuum, quidquid aliqui Thomistae dicant: nulla quippe virtus efficere sola potest effectum perfectiorem, etiam si dicatur operari nomine causae principalis, ut in Physicis ostendimus. Notandum denique, quòd interna sensio non producit speciem sui in phantasia, vel in memoria sensitivà, si vera sit sententia negantium interno sensui vim reflectendi supra proprios actus, de qua disp. praeced. n. 149. non tamen idcirco infocunda manet sensio ista; cum concurrat ad speciem intelligibilem, ut jam dicam.

90. De causis specierum intelligibilium est etiam inter Authores dissentio: non quidem quantum ad reflexas, aut experimentales, quibus intellectus meminit se cognovisse; has enim constat produci ab actibus intelligenti, quamvis ab ipsis non peadeant in conservari: sed solum quantum ad spe-

cies directas, seu coadjuvantes ad primos actus circa objecta externa. Alii qui negant species istiusmodi, ut vidimus cap. praeced.: quare de causis earum non sunt solliciti; nec admittunt intellectum agentem ullo modo distinctum à possibili, seu immanenter activo-intellectionu. Communis in omni Scholasticentia ponit in parte intellectivà facultates duas spirituales, vel re, vel saltè munere distinctas: quarum altera dicitur efficere species, vocaturque *intellectus agens*: altera recipit eandem, & ope ipsarum intelligit objecta, nominaturque *intellectus possibilis*, eo quòd ex se sit possibiliter omnia, seu potens in omnia transformari quodammodo, recipiendo scilicet rerum omnium similitudines intentionales, tum virtuales, tum formales, aut expressas; nominatur quoque *intellectus passibilis*, aut *passivus*; quia, licet sit activus cognitivum, prius tamen, quam agat, debet pati, seu recipere speciem, ac deinde cognitionem ipsam non solum agit, sed patitur.

In parte sensitivà non est necessaria similis facultatum distinctio, nec ponitur communiter *sensus agens* pro speciebus efficiendis, quia pro his aliunde suppetit causa sufficiens, ex n. 88. At pro speciebus spiritualibus causa spiritualis à signari debet; nec alia invenitur aptior, quam intellectus agens. Quidam opinantur, sufficere posse phantasma; quia materialitatem compensat vitalitate intentionali, vè cuius absolute sperat speciem non vitalem, tamen si spirituales. Sed hoc omnino displicet; quia prorsus abhorret à communi sensu, quòd possit effectus spiritualis adequatè vel principaliter produci à re materiali: & alioquin spiritualitas animae humanae non satis colligeretur ex productione actuum spiritualium; pariter quippe liceret dicere, materialitatem an. n. q. compensari substantialitate, quae redditur acci-

enti spirituali superiori.

92. Quia tamen intellectus agens non efficit speciem, nisi adit phantasma, seu cognitio phantasiae; quaestio est, qualiter à phantasmate juvetur? P. Suarez hic lib. 4. c. 2. nonnullos Thomistas allegans, censet, speciem spirituales effici à solo intellectu agente, nec phantasma concurrere nisi pure determinando per modum conditionis, vel quasi exemplar praebendo intellectui: subseribunt PP. Tellez, Compton, & pauci alij. Sententia tamen communis inter Thomistas, Scotistas, & Nostros, docet, phantasma efficienter concurrere cum intellectu agente ad speciem spirituales more causae partialis, & instrumentalis. Et haec eadem nobis tenenda est: quia, si solus intellectus virtualiter contineret species, sequerentur incommoda, quae in simili objecimus n. 88.

93. Quibus adde 1., quòd alioqui superflue forent in intellectu species: non enim requiruntur ut proprietates, neque alium ad finem, quam ut spiritualiter compleant virtutem intellectus ad cognoscendum: ad hoc autem cur non sufficiat per se immediate ipse intellectus agens, siquidem virtualiter adequatè continet totam vim ac perfectionem specierum? cur non ad praesentiam phantasmatis immediate impendatur in cognitiones illa virtus intellectualis, quam tu dicis in species impendi? Adde 2., quòd intellectio in sententia opposita nec immediate, nec mediate oritur ab objecto; nequit enim oriri, nisi medio phantasmate; & huic negatur verus influxus: quomodo ergo verificabitur illud, *ab objecto & potentia paritur notitia*? vel quomodo intellectio erit imago objecti, quando quidem ratio imaginis importat originem à prototypo, ut docet cum D. Augustino D. Thomas 1. p. q. 35. ar. 1. Accedit 3., quòd nec apparet, quatenus phantasma possit esse speciei exemplar

cum species, utpotè non praecognita, non procedat ex intentione illud imitandi. Adde 4., quòd unicum vel principium contrariae sententiae fundamentum, nempe quòd effectus spiritualis produci nequit à virtute corporeà, probat quidem de virtute adequatè, vel principali, secus verò de inadæquata, & instrumentali; nam virtus huiusmodi, sicut convenit speciei non vitali respectu cognitionis vitalis, & accidenti respectu substantiae, pariter &c..

94. Certè phantasma debet praesens adesse pro priori ad speciem intelligibilem, cum ea quae proportionem habet in esse imaginis & repraesentationis objecti; immò in hac ratione phantasma est perfectius, cum sit repraesentatio formalis, species verò solum virtualis: est etiam quodammodo mensura perfectionis speciei; haec enim eò perfectior elicitur, quòd vividior est actus phantasiae. Adhuc ergo manifesta virtutis activae indicia physica. Neque hanc sententiam alienam crediderim à mente Suariz nostris; qui, sicut de concursu accidentis in substantiam, quem juvenis in Opere de Anim. negaverat, aliter sonat disp. 12. Met. l. 2.; ita & tunc aliter sensitisse credendus est de concursu phantasmatis, cuius ibidem n. 20. sine improbatione meminit.

95. Ex distis colliges, species intelligibiles, licet principaliter ab intellectu producantur, non incongrue vocari semina objectorum potius, quàm intellectus agentis: duo quippe requiruntur ad rationem seminis, nempe & origo à parente, & vis producendi similitudinem ipsius: & utrumque convenit speciei respectu objecti, cum non nisi primum ipsi conveniat respectu intellectus. Sufficit autem ad appellationem seminis (in praesenti analogicam) origo mediata, per multorum etiam mediorem seriem, quales interveit inter speciem intelligibilem & objectum externum; nam ab objecto visibili v. g.,

immediate producitur species visualis, quæ species visionem causat, visio speciem interam, hæc actum phantasiæ, hic spiritualementem speciem. Sufficit etiam, quod species oriatur ab objecto, prout eminenter contento in primâ Causâ: unde species objecti creati, à solo Deo infusa, vicaria est objecti, & quodammodo semen ejus; quia producitur à Deo prout eminenter continente objectum non solum physicè, sed intentionaliter, seu in idea, vel cognitione infinitâ. Dum verò dicitur, speciem solum repræsentare illud, à quo producitur, intelligendum est de producere, quod suam ipsius intendit similitudinem, seu quod non idè præcisè agit, ut alterius defectum suppleat.

96 Denique species dicitur se tenere, non ex parte potentia, sed ex parte objecti; quia, licet reverâ potentiam informet, perficiat, & compleat in esse proximè cognoscitivè, non est tamen aliquid potentia in esse talis, id est, in esse proprietatis ab anima radicata, sed aliunde supervenit tamquam subsidium ab objecto præstitum: vel etiam quia, cum potentia & objectum ad cognitionem cooperari debeant tamquam agentia duo, species non est ea virtus, quam pro parte suâ conferre expectatur. Et hæc sufficiant de doctrinâ specierum, trita quidem, & passim ab omnibus ferè suppositâ, sed obscurâ semper, ac perdifficili. Plures hæc disputant, an sit possibilis species impressa Dei ut intuitivè videndi, vel cognoscendi, prout est in se? Sed questio hæc spectat ad Theologos, à quibus fusè discutitur. Interim videri poterit Exim. Doct. disp. 30. Metaph. l. 1. c. 27.

CAP. IV.

QUID SIT, ET QUIBUS POTENTIIS
conveniat Habitus acquisitus?

97 **N**omen habitus varias habet significationes, de quibus P.

Suar. disp. 42. Met. l. 3. In præsentibus sumitur pro qualitate quadam, quæ potentia vitali supervenit, & permanenter inhaeret, ut ipsam in operando adjuvet. Alius est habitus *per se infusus*, alius *acquisitus*. Per se infusus ille est qui per se à solo Deo producitur, & potentiam elevat ad actus, quos ipsa propriæ naturæ viribus assequi non valet, v.g. habitus Fidei, Charitatis, &c.: hic dicitur dare *simpliciter posse*; quia potentia sine illo non est potens simpliciter ad actus, quos cum illo producit. Acquisitus est ille, qui repetitione actuum acquiritur, redditque potentiam promptam ac facilem ad similes actus eliciendos: hic dicitur dare *tantummodo facile posse*; quia solum præstat potentia, ut propensius, & minore conatu eliciat illos actus, quos aliâ sine habitu potest elicere. Habitus per se acquisitus, seu per se aptus acquiri repetitione actuum, potest esse *per accidens infusus*, si nimirum à solo Deo infundatur potentia, priusquam hæc in ejus acquisitione labore. Tractatio de habitu acquisito præsentis instituti est propria; nam per se infusus ad Theologos spectat.

98 Non omnis facilitas operandi est habitus: nam Deo sine habitu convenit summa in operando facilitas: ignis etiam sine habitu facillimè comburit stupam, aut pyrium pulverem. Habitus igitur est facilitas, non à naturâ indita, sed usu comparata: nec item est facilitas cum occasione transiens, sed permanenter habita: non enim dicitur operari ex habitu, nisi qui consuetudine sic proclivis evasit ad operandum, ut non facile proclivitatè amittat. Hinc habitus ab Aristot. dicitur *qualitas difficile mobilis à subjecto*. Hinc etiam inveterata consuetudo dicitur *altera natura*, nimirum propter permanentiam, & quia sæpe mutat constanter inclinationem naturalem; ut is, qui naturâ pronus erat ad iram v. g., ex habitu seu

consuetudine se reprimendi constanter mansuetus evadat. Hujusmodi facilitatem crebrâ repetitione actuum sæpe comparari, notum est experientiâ in virtutibus, vitijs, artibus, &c.. Nonnulli tamen opinati sunt, eam non esse quid positivam, sed in mera impedimentorum ablatione consistere, vel saltem nihil afferre præter quamdam moderationem, aut meliorationem temperamenti naturalis.

99 Sed, licet hoc verum sit in nonnullis potentijs, de quibus postea; quod tamen generatim procedat in omni habitu, fallum est, & communiter improbatum: quia in voluntate & intellectu nulla fingi potest impedimentorum ablatio permanens, & ab omni positivo distincta, præsertim quando statim post usum rationis incipit habitus acquiri: nulla item variatio temperamenti, quod in his potentijs, utpotè inorganicis, nullum est. Nec dicas eorum facilitatem pendere à mutato temperamento phantasiæ, & appetitûs sensitivi. Nam, ut alia omittam, si contingat in cerebro melioratio aliqua temperamenti pro actibus imaginandi & appetendi, ea non limitatur ad certam speciem actuum, aut objectorum, sicut habitum limitari experimur: vel, si velis ut limitetur, diversa temperamenti proportio necessaria erit: pro diversis actibus & objectis: unde, sicut non coherent in eodem subjecto diversa humorum seu qualitatum primarum proportiones, ita non cohererunt diversi habitus, nec poterit quis possidere simul habitus Logicæ, Rhetoricæ, Justitiæ, Fortitudinis, &c.: quod plane repugnat experientiæ. Admittenda est igitur, saltem pro actibus intelligendi & volendi, specialis positiva qualitas, à temperamento distincta, quæ propriè & philosophicè sit habitus.

100 Hujus qualitatis duplex est munus: alterum, reddere potentiam in actu primò facilem, id est, magis

propensam & inclinamam, quàm aliâs esset, ad operandum: alterum, efficere ut potentia sit facilis in actu secundo, id est, ut operetur cum minore conatu, minùsque laboriose, quàm dum caret habitu. Primum præstat habitus in genere causæ formalis: secundum in genere causæ efficientis, vel physicæ, vel moralis, de quo postea. Utrumque nobis per experientiam innotescit, præsertim in habitibus voluntatis. Primum tamen aliquibus apparet capto difficile. 1. quia, si habitus ut causæ formalis inclinaret potentiam, semper aut indefinenter inclinaret, quamdî illam informat: semper ergo sentiretur inclinatio ista: quod tamen contra experientiam est. 2. quia voluntas, utpotè rationalis potentia, moveri nequit impulsu pure physico, sed solo rationali statu in cognitione objecti: si autem habitus per se inclinaret, erit quidam voluntatis impulsus pure physicus. 3. quia: talis inclinatio habitûs in objectum, præcedit cognitionem: ergo voluntas per talem inclinationem tendet in incognitum.

101 Sed verò munus illud habitûs passim ab Aucto.ribus indubitanter agnoscitur, aut supponitur, nominatum à P. Suar. disp. 44. Met. l. 5. n. 2. eo scilicet, quod habitus sit ab actibus, & propter actus, in quos proinde inclinare debet innatè: nec aliter vulgo concipitur effectus consuetudinis (qui est habitus), nisi ut quædam specialis propensio, permanenter inducta, quæ proclives reddimur ad certum aliquem operandi modum, etiam cum ab illo abstinemus. Propensio ista est innata, non elicitâ, id est, non consistit in affectione vitali ex habitu resultantem, sed in habitu ipso: subordinatur tamen voluntati quantum ad connexionem cum actu efficaci; quia potest à voluntate libere cohiberi actus. dicitur non sine aliqua violentiâ habitûs: id quod P. Oviedo non ineptè explicat exëpio causæ necessariæ,

v. g. ignis, cuius inclinatio & conexio cū operatione subordinatur libertati Divina. Nihilominus, si habitus sit interior, poterit voluntatem determinare ad complacentiam aliquam ineliberatam, ita ut ac apprehenditur objectum; quamvis ad actus efficaces non sinatur progredi.

102 Difficultates objectæ facile solvuntur. *Ad 1.*, misis aliorum responsionibus, *com. Antec.* de inclinatione innata, quæ identificatur cum habitu: sed *neg. Consequ.*; quia inclinatio innata non sentitur, seu non experimentaliter cognoscitur, nisi causet elicitam; hanc autem sentitur, non in se, sed in effectu suo. Interdum appetitus elicitus vocatur innatus, id est, sponte proveniens à natura, v. g. appetitus beatitudinis: sed nunc loquimur de inclinatione innatâ, prout ab omni appetitu elicitò cōdistinctâ. Inclinatio ergo, quam sepe voluntas habituata sentit, elicita est, consistitque in illâ complacentiâ ineliberatâ, de quâ nuper. Et ea quidem ab habitu provenit, non tamen ut à causâ formali, sed ut ab efficiente physice, vel moraliter, præquirendo apprehensionem objecti: & quia hæc apprehensio non semper excitatur, idè non semper inclinatio illa sentitur. *Dicas:* ad complacentiam illam sufficit apprehensio vividâ, nec opus est habitu. *Resp.:* in hoc stat vis habitus adquisiti, quòd ad ineliberatam complacentiam determinet, etiamsi apprehensio non sit adeò vividâ, ut sine habitu determinaret.

103 *Ad 2.* instantia est in inclinatione innatâ, quam voluntas, sicut & alia quævis activa potentia, secū identificat ad operandum; illa quippe similiter appellari potest impulsus purè physicus. Voluntatis igitur nequit moveri, id est, per actualem volitionem exerceri, sine prævio impulsu rationali; ut tamen huic impulsui promptius obsequatur, potest moveri, id est, in actu primo inclinari, seu reddi proclivis im-

pulsu purè physico. *Ad 3.*: imprimis non inclinatio innata, sed elicita est, quæ nõ potest tendere in incognitum. Deinde inclinatio habitus non tendit immediatè in objectum, sed in actum, qui non debet esse præcognitus, ut eliciatur. Postremo inclinatio illa, prout mediata respicit objectum, non illud respicit ut sine cognitione amplectendum; solum quippe inclinat voluntatem, ut illud velit, quodcumque cognoscat. Repete instantiam in inclinatione voluntatis innatâ, quæ pariter cogitationem præcedit.

104 Præcipua quæstio hic est, An habitus in intellectu & voluntate distinguatur à speciebus impressis? Quæ adtinet ad intellectum, negativa sententia est valde probabilis, eamque tenent PP. Hurtad., Arriaga, Ovid., Compton., Jo. Bapt. de Benedictis, Jo. Ulloa, & alij, præsertim Receptorum. Eamdem amplectuntur multi Thomistæ ut magis consonam D. Thomæ, qui certè multum illi favet varijs in locis, ut videre licet apud Capreolum in Proleg. sentent. q. 3., & apud Cajetanum in 1. 2. q. 54. ar. 4.. Ex his Autheribus alij, præsertim Nostri, habitum identificant, non cum speciebus quibuslibet, sed cum solis experimentalibus, quæ in memoriâ relinquuntur ab actibus præhabitis; has enim volunt repetitis actibus intendi, atque ita facilitatem inducere ad similes alios iterandos. Alij vero, præsertim Thomistæ, habitum collocant in speciebus coordinatis, non actuum, sed objectorum, ad eandem Scientiam aut Artem spectantium; quamquam non explicant, in quo sitæ sit coordinatio specierum.

105 Hujus sententiæ fundamentum est, quòd intellectus nullo indiget habitu à speciebus distincto, ut inclinetur, seu determinetur ad operandum. Nam ad assensum evidentem necessario determinatur per speciem, vel per apprehensionem ex eâ natam, ut etiam

per

per præmissas ad conclusionem: ad actus verò fidei, & opiniones, omnino determinatur per imperium voluntatis. *Confirm. 1.*: intellectus, excitatâ specie, vel positâ voluntatis applicatione, operatur ut causa necessaria non minus quâ visus, aut auditus; ergo, sicut in his non opus est habitu, ita &c.. Nec certe apparet, quomodo possit intellectus per habitum reddi promptior: quæ enim promptitudo major, quàm agendi necessitas? *Confirm. 2.* exemplo brutorum, in quibus, v. g. in canibus, & equis, facilitas ordinatè operandi, quâ usu comparant, revocari solet ad species in memoriâ relictas. *Confirm. 3.*: positiva facilitas, orta ex repetitione actuum, est habitus: sed intentio specierum experimentalium est talis facilitas; ergo &c..

106 Quod ad voluntatem spectat, sunt etiam, qui negent habitum à speciebus & actibus distinctum. Quia tota propensio & facilitas voluntatis erga objectum aliquod, proximè & formaliter consistere potest in vividâ cognitione dulcedinis, aut emolumentum, ex eodem objecto antea percepti, vel etiam in simplici & ineliberatâ complacentiâ, quæ ex illius memoria nascitur: remote verò, seu radicaliter consistere potest in speciebus experimentalibus, quæ in memoriâ remanent ex iudicandis & repetitis volitionibus ejusdem objecti: & quia formalis facilitas transit cum actibus, radicalis verò permanet in speciebus, idcirco hæc potius, quàm illa, meretur nomen habitus. Nec idè confundentur habitus intellectus & voluntatis: nam, licet omnes species ad intellectum pertineant, quæ tamen constituent voluntatis habitum, gignuntur à volitionibus, & ad volitiones inclinant; quæ verò sunt habitus intellectus, à cognitionibus generantur, & inclinant ad cognitiones. Hanc opinionem strenue promovet P. Ovidio hic Controv. 15. punct. 14., concludens n. 34., se non illam judicare improbabili-

lem. Eamdem tenere videtur Cardinal. de Lugo apud Ovid. ibi n. 1., & affirmatè amplectitur P. Jo. Bapt. de Benedictis tom. 3. lib. 4. q. 3. cap. 5., item Spinula hic disp. 6. sect. 3., & ex antiquis Aureolus, & Jo. Major apud Quirós disp. 93. n. 13.

107 Fundamentum hujus opinionis est, quòd, secluso ulteriori habitu, tota inclinatio & facilitas voluntatis, quæ repetitione actuum adquiritur, explicari potest radicaliter & habitualiter per intensas species experimentales, & formaliter per cognitionem seu memoriâ vividam, & per simplicem complacentiam inde resultantem. *Confirm. 1.*: voluntas eò est facilior, quò magis attrahitur ab objecto: sed eò magis attrahitur, quò vividior est objecti cognitio; & hæc eò est vividior, quò intensior est species: ergo ad cognitionem & speciem revocandâ est voluntatis facilitas, & incrementum ejus. 2.. interdum accidit, ut voluntas experiatur objectum minus delectabile, quàm prius apprehenderat; unde facilius & avidius illud amplectitur primo actu, quàm secundo; & quò pluries illud experitur, eò frigidius appetit, ac difficilius; tandemque positivè fastidit, aut abhorret. At hoc non accideret, si repetitione actuum gigneretur habitus à speciebus distinctus: deberet enim majorem semper inclinationem parere crebrior experientia. Idè autem à speciebus experimentalibus non tunc oritur facilitas, sed potius difficultas, quia memoriâ causant, non tam dulcedinis, quàm fastidij, vel nausæ. Certè difficultas, quæ tunc adquiritur repetitione actuum, in speciebus & apprehensionibus tota consistit; ergo idem putandum de facilitate, quæ in alijs eventibus comparatur.

108 Sententia tamen in omni Scholâ communis cum Doctoribus Angelico, Subtili, & Eximio, agnoscit habitus in intellectu & voluntate præter species: & in voluntate præsertim,

adeo verus & recepta est inter Philosophos & Theologos, ut, si non alia ratio suppeteret, sola auctoritas eam reddere posset inconcussam. *Dico* igitur 1.: in voluntate dantur habitus à speciebus distincti. *Prob.*: quia species nequeunt respectu voluntatis gerere munus habitus: non enim aliter voluntatem faciunt, nisi producendo cognitionem vividam objecti appetibilis: hoc autem præstare possunt, ubi nullus est habitus tale objectum appetendi, immò ubi est intensissimus habitus illud horrendi; ut accidit, quoties homo eximie iustus, & virtutibus plenus, vehementer patitur tentationem peccandi. Tunc: certè vivida cognitio adest objecti vitii, ut appetibilis, quæ cognitio supponit speciem intensam, maxime quando tentatio molesta est, & crebrò insurgit: nec tamen tunc adest habitus peccandi, sed potius contrarius intensissimus, qui resistendo tentationi potest ac solet magis intendi.

109 *Dices*: non quilibet species est habitus, sed sola experimentalis, quæ renovat memoriam vividam dulcedinis antea perceptæ. *Respond.* species intensæ objecti nondum voliti, potest æquè vel magis, quàm experimentalis, inclinare voluntatem per cognitionem vividam: cur ergo non æquè mereantur nomen habitus? *Contra* iterum: pone tentationem in sene iustissimo, qui vitia juventutis contrariis virtutibus deleverit: tentationem inquam, ex eo natam, quòd excitentur species experimentales pravorum actuum delectabilem, quibus olim peccavit, indeque prodeat cognitio vividæ perceptæ dulcedinis. Tunc aderit quidquid tu requiris ad habitum: nec tamen adest habitus consentiendi, sed oppositus, qui existendo fiet intentior. *Respond.* species constituantur in esse habitus per absentiam specierum intensiorum, quæ cognitionem retrahentem pariant magis vividam: unde species peccandi non pariant non

habét rationem habitus in sene, qui jam acquisivit intensiores species honestatis, quibus magis à peccando retrahitur. *Contra*: ut quis operetur ex habitu, non requiritur carentia cognitionis magis retrahentis, seu magis trahentis in oppositum: ergo nec requiritur carentia specierum, quæ talem cognitionem pariant; ac proinde in prædicto sene nihil desiderabitur ad rationem habitus peccaminosi. *Prob. antec.*: quia non nisi absurde dixeris, hominem probe moratù nunquam ex habitu resistere tentationi peccandi, nisi cum hæc minus vivida est, quàm cognitio invitans ad resistendum; ut è converso malè moratum hominem nunquam operari ex habitu, nisi dum caret cognitione vividius retrahente. Hoc si verum esset, bonus habitus foret inutilis, quoties delectatio prava vividius proponitur, quàm honestas: nihil etiam posset efficere pravus habitus, quoties honestas vividius apprehenditur. Oppositum sanè ostèdit experientia.

110 *Confirm.* 1.: quia, si dantur in duobus hominibus, habitualiter sobrio, & habitualiter ebrio, cognitiones directæ omninò æquales in vi attendendi ad immoderatè bibendum, atque etiam in vi retrahendi; alter proculdubio se magis inclinatur, & facilitatem sentiet ad potum immodicum, quàm alter. Sed ea major inclinatio & facilitas non provenit à cognitione, cum hæc supponatur in utroque equalis; nec provenit à speciebus, cum hæc juxta Adversarios non nisi mediâ cognitione facilitent, & inclinent. Provenit ergo ab habitu, quem intendimus. Nec recurramus ad complacentiam inadvertentem. Nam, quòd hæc excitetur in uno præ altero, tribui debet habitus; siquidem tribui nequit soli cognitioni, utpote omninò æquali utrobique. *Dices*: in ebriolo, habita cognitione vini directâ, necessariò excitatur memoria præteritorum actuum, & ex ea provenit inclinatio major. Sed quæ non excitatur. Tunc: *Respond.* nul-

Nulla labitur major inclinatio, vel facilitas. *Verum* hæc abhorret à communi sensu, & experientia; quòd scilicet actualis memoria (habitualis, in speciebus consistens, sine actuali non facilitat), & reflexio actualis in actus præteritos, necessaria sit ad operandum faciliter ex habitu. Consule, si lubet, eos, qui pravam habent consuetudinem dejerandi, maledicendi, detrahendi, &c.: & testabuntur omnes, se sine ullâ prorsus reflexione vel attentione ad actus præteritos, cum se offert occasio, consuetudine abripi. Præterea sequitur, quòd inveterata consuetudo fere nihil facilitabit senes decrepitos, & alios, qui memoria sunt labili. Nihil etiam efficiet habitus in occasione subitâ, quæ non relinquit reflexionem locum; quantumvis experientia probet illud Aristotelis 3. Ethic. c. 8., in repentinis cognoscitur habitus.

111 *Confirm.* 2.: quia, si habitus voluntatis consisteret in speciebus, intensio specierum foret intensio habitus, & è converso, ut Adversarij concedunt: ergo idem erit operari ex intensiore habitu, ac ex intensiore specie. & consequenter ex cognitione intensiore: qui ergo operatur ex habitu magis intenso, & inveterato, cognitionem habere debet magis intensam, mentemque proinde magis attentam ad objectum; nec aliter poterit à tali habitu reddi facilior. At oppositum experientia constat: plerumque enim, qui ex nimio habitu operatur, remissiore utitur cognitione, minor que illi attentio sufficit: unde cognitio tenuis, aut modica tentatio, quæ non habituatum vix moveret, statim pertrahit habituatum. Contingit fere in habitu dejerandi v.g., quod in habitu citharizandi; ut scilicet, dum nimium excrevit, cum attentione modica, & cum distractione ad alia objecta exerceatur. *Accedit*, quòd repetitione actuum voluntatis intenditur habitus, non verò species experimentalis:

quàmvis enim singuli actus suam intensificant speciem, nulla tamen releuat intensio ex his speciebus, utpote representantibus actus numero factem distinctos; quemadmodum non resultat intensior species ex eo, quòd quis successivè cognoscat Petrum, Paulum, Joannem, &c..

112 *Confirm.* 3.: quia re verà non vitatur confusio habituum voluntatis & intellectus: omnis enim voluntatis habitus erit habitus intellectualis (licet non è converso), & quidem magis propriè: quia volitionum species non aliter facilitant voluntatem, nisi prius facilitando intellectum ad cognitiones vividas; unde respectu intellectus sunt facilitas immediata & formalis, respectu voluntatis solum mediata & radicalis. At sequela hæc omninò rejicienda videtur exemplo habituum infusorum, ex quibus alij ad voluntatem spectant, non ad intellectum, alij è converso, ut in Theologia certum est. Quid? quòd alioquin habitus fidei Divinæ posset eodem jure, quo species appellari habitus voluntatis, quam mediâ cognitione excitat & adjuvat ad volendum?

113 *Confirm.* 4.: quia voluntatis habitus inter se sunt contrarij, & virtus vitium minuit, aut corrumpit, & vice versa: species verò nec habent contrarium, nec in intellectu corrumpuntur, juxta communem Philosophiam. Nec sat est dicere, quòd species in esse habitus corrumpuntur seu desinunt per adventum aliarum intensiorum de objecto contrario, quarum per carentiam constituebantur in ratione habitus. Nā hinc sequitur, quòd in sene sanctissimo, immò & jam beato, vitiosi habitus juventutis integri manent quoad positivum. Sequitur etiam, quòd post diuturnum habitum vitij nemo adquirat habitum virtutis, donec plures reperat actus bonos, quàm antea pravoros; & quòd nec virtutis, nec vitij

adeft habitus, cum actus utriusque generis æquali sunt numero, eorumque species, licet intensissimæ, perveniunt ad æquilibrium.

114. Dico 2.: dantur etiam habitus in intellectu præter species. Sic sentiunt plerique Noniorum cum P. Suarez. disp. 44.: Met. lect. 4.: item Scotus, & Thomæ communiter. Prob.: quia facilitas, quam intellectus assuetudine acquirit ad quosdam actus, consistere nequit in solis speciebus. 1.: quia species non supponit, sed dat simpliciter posse ad cognitiones: illa verò facilitas jam supponit posse simpliciter ad cognitiones tales, siquidem earum repetitione acquiritur; ideoque solum addit facile posse. Dico 3.: species repetitione actuum intenditur ultra gradum requisitum ad posse simpliciter, atque ita intensa dat facile posse, geritque munus habitus. Sed contra. Species intensa dat simpliciter posse ad actum intentum, ut remissa ad remissum; neutra verò superaddit facile posse. Quod ut capias, fac intellectum assuetudine reddi facilem ad cognitiones claras ut quatuor, ad quas non constituitur simpliciter potens, nisi per speciem intensam ut quatuor. Fac deinde hanc speciem intendi ut sex. Hæc intentio non reddit intellectum magis facilem ad iterandum cognitionem ut quatuor. Nam vel species concurrat cum intellectu per totos sex gradus, vel per quatuor duntaxat. Si per sex; prodacet hæc dubio cognitionem claram, non ut quatuor, sed ut sex, ad eamque dabit simpliciter posse. Si per quatuor; non magis iuvabit, nec facilitabit intellectum post novam intensiorem, quam antea; ut est manifestum.

115. 2.: quia intellectus assuetudine iudicandi de objecto A. redditur facilis ad iudicandum de similibus alijs, occasione datâ: v. g. qui contuevit temere iudicare de Petro in materia facti, pari facilitate iudicabit de

quovis alio in circumstantijs omnino paribus; & qui assuetus est credere testimonio Petri, non minus facile credet alijs æque ædignis. At species objecti A. non inclinât ad cognitionem similitum, sed illius duntaxat, cum ad illud solummodo repræsentandum perfecte ordinetur, utpote semen ejus: hæc enim species duorum objectorum similitum ponuntur inter se magis heterogeneæ, quam species unius; & alioqui, semel cognito furto Petri, posses eodem modo cognoscere furto Pauli sine nova specie. Non ergo in speciebus consistit ejusmodi facilitas.

116. 3.: quia intellectus assuetudine acquirit facilitatem directam & immediatam iudicandi de objecto externo, v. g. per fidem humanam, vel per iudicium opinativum, aut temerarium. Hæc autem facilitas stare nequit in speciebus experientialibus in memoria relictis à iudicij præteritis. Tum quia species itæ non immediatam repræsentant externum objectum, sed actus præteritos: quare per eas utimum redderetur facilis intellectus ad cognoscendum, se iudicasse; non verò ad immediatam iudicandum de objecto externo. Tum quia species, à repetitis actibus productæ, non faciunt intensiorem (hanc Adversarij requirunt, ut species habeant rationem habitus); repræsentant enim actus distinctos numericè saltem; quod sufficit, ne in unam intensam coalescant; ut patet in speciebus multorum hominum, aut lapidum, qui simul aut successivè noscuntur. Si dicas, per species experientiales immediatam repræsentari posse objectum externum, vel saltem cum ijs acquiri simul novas externi objecti species directas: ne sic quidem resultabit intensio, saltem quando species non sunt ejusdem individui objecti sed multorum similitum, v. g. dum quis centum testimonijs Petri successivè credit, vel in centum occasionibus similibus temerè iudicat per actus

tus ejusdem claritatis: tunc acquiritur habitus credendi, vel temerè iudicandi; nec tamen species, utpote à distinctis objectis haurit, intensiorem faciunt; & alioquin assensus ultimus evaderet clarus, ut centum. Immo nec intensio specierum resultat ex successiva repetitione actuum similitum circa objectum omnino idem: alioquin jam actus non essent similes, contra hypothesim, & experientiam, sed centenus excederet primam gradibus claritatis 99.

117. 4.: quia intellectus, quod magis habituat est, eò minorem adhibet attentionem ad inferendum conclusiones, & applicandum regulas artis, ut patet in logico, & in citharado, qui parum ad citharam attentus, & ad alia distractus, fides optime pullat. Si autem habitus esset intensio specierum, attentio intellectus cresceret juxta incrementum habitus: quia species, quod intensior est, eò magis intellectum reddit attentum, cum apprehensionem causet vividiorum. Si forte recurras, nõ ad intensiorem, sed ad coordinationem specierum multarum; explicæ, quid sit coordinatio ista; non enim est coordinatio localis, cum omnes species in intellectu indivisibili penetrètur: nec est unio specierum inter se, cum nec intensiorem faciat, nec aliunde appareat ullâ ratione conducens ad facilitatem operandi. Denique, quomodo libet coordinentur species, urgent probationes adductæ, præsertim prima, & secunda:

118. Fundamentum oppositum n. 107. non urget. Habitus in intellectu requiritur titulo levaminis in actu secundo; seu minoris in operando laboris: requiritur etiam, ut in actu primo reddat intellectum magis inclinatam, quàm est ex se, ad operandum: item, ut intellectus determinetur facilius, id est, cum paucioribus, vel minoribus prærequisitis, ab habitu distinctis. Hæc omnia constant experien-

tia. Nam intellectus habituat minis laborat in disponendo præmissas, & inferendo conclusiones, etiam evidentes: redditur quoque magis proclivis ad assentiendum objecto, cui assuevit: ideoque facilius à voluntate, vel ab apprehensione, vel à præmissis determinatur. Ante habitum sepe requiritur ad determinandum intellectum fortis applicatio voluntatis; postea verò sufficit languidior, & aliquando forsitan mera permissio. Ante habitum apprehensio evidens non determinat ad assensum, nisi valde sit vivida, vel saltem non conjuncta cum alijs apprehensionibus distractantibus; postea verò sufficit minus vivida, vel conjuncta cum alijs. Ante habitum necessaria est acris penetratio & attentio ad præmissas, ut istæ determinant ad conclusionem, fortassis etiam requiritur iudicium vel apprehensio evidens de bonitate illationis, saltem extra primam figuram; postea verò vel sine apprehensione hæc sufficere potest attentio minor ad objectum & ordinem præmissarum. Immo intellectus, qui ante habitum indigebat actuali discursu ad assentiendum conclusioni scientificæ, postea cum habitu potest conclusionem assensum repetere sine præmissis; ut notat P. Suarez. cit. disp. 44. lect. 4.

119. Ad 1. Confirm.: intellectus, excitata specie, necessario elicit simplicem apprehensionem, sed non semper necessario pergit ad iudicium, nec ad discursum, donec satis à voluntate applicetur: voluntati autem non semper obedit prompte ac faciliter, præsertim in obiculis, & cum simul proponitur motivum retrahens: immò interdum obedire nequit, v. g. si ante habitum jubeatur elicere sine præmissis evidentem assensum conclusionis. Ut ergo intellectus vel ab apprehensione, vel à voluntate determinetur, saltem facilius, nec non ut minus labore, minusque virium impendat in actu secundo,

multum cōducit habitus. Quare hic potest habere locum in causa necessariā, quando experientia docet, talem causam vi consuetudinis & elicere minore conatu actus æquales, & facilius applicari, constituique in actu primo proximo. Hoc experimur in intellectu, non in visu, & auditu. Nec necesse est intellectum habitu reddi promptiorem, suppositā applicatione sufficiente sufficit, quod ad hanc ipsam applicationem reddatur promptior, & quod in actu secundo levamen sentiat. Quin immo, licet aliunde adsit applicatio sufficiens, & proxima necessitas agendi, potest ab habitu conferri promptitudo major, id est, novo titulo urgens ad operandum: quemadmodum equus, cui minus sufficit stimulus ad eurrendam pro viribus, potest duobus simul stimulis urgeri, atque ita necessitatem curendi habere novo titulo.

120 Ad 2. confirm. P. Suarez. cit. disp. 44. lect. 3. negat habitus in sensu interno & appetitu brutorum, eorumque facilitates quasdam, usū acquisitas, explicat per species memorativas. D. Thomas 1. 2. q. 50. art. 3. ad 2. admittit in brutis habitus quodammodo: sed concludit, in eis deficere rationē habitus quantum ad usum voluntatis, quia non habeat dominium utendi, vel non utendi, quod videtur ad rationem habitus pertinere: & ideo (subdit) proprie loquendo, in eis habitus esse non possunt. Sic loquitur D. Thomas propter auctoritatem Commentatoris (quē citaverat q. 49. art. 3.) dicentis in 3. de Anim. comm. 18., habitum esse, quo quis utitur cum voluerit; unde in proverbium abiit, *Habitibus utimur cum volumus*. Verum, si Commentator nolit dare locum habitui, nisi libertas adsit, rejiciendus videtur. Tum quia subiectio ad libertatem extrinseca est habitui, & sine illā explicari potest quidditas habitus. Tum quia in repentinis & indeliberatis voluntatis motibus maxime

se prodit habitus, juxta Aristotel. *supra* citatum. Tum quia in phantasia, seu cogitativa, & in appetitu materiali hominis, dantur habitus, juxta D. Thomam, & P. Suarez: nec tamen ijs semper dominatur libertas: sæpe enim passio appetitus per habitum roborata, libertatem prævenit & in somnijs ea plerumque recogitamus, & materialiter appetimus, quibus afflucti sumus.

121 Probabilior itaque videtur sententia Scoti, Durandi, & aliorum, tum veterum, tum recentium, quæ in brutis præter species agnoscit habitus. Plura quippe ex iis, quæ probant in homine distinctionem habitus à speciebus, proportionaliter applicari possunt ad animalia bruta, saltem quæ disciplinæ capacia sunt aliquomodo. Accedit, quod sæpe canis ad operationes aliquas initio inducitur per minas, & verbera; ideo sic eas exercet, ut metum prodat tremore corporis: sed postquam illis assuevit, easdē exercet promptius, & lætatur: quod signo est, hanc promptitudinem hauriri ex speciebus memorativis verberum, ut volunt Authores contrarij; alioquin etiam post assuetudinem tremere, ac doloris metum ostenderet. Quæ verò hæc obijci solent ex eo, quod brutum operetur ut causa necessaria, solvi poterunt ex nuper dictis circa intellectum hominis.

122 Ad 3. confirm. non quævis positiva facilitas, orta ex repetitione actuum, est habitus; sed ea tantummodo, quæ supponit simpliciter posse ad actus similes, & æquales, versarique potest indifferenter circa objecta omnino similia. Hoc autem non habet intentio specierum, ut vidimus n. 114., & 115. Adde, quod nec ex repetitis actibus similibus resultant intentio specierum experimentalium, ex n. 116. *Obijciat*: per actus supernaturales, v. g. fidei Divinæ, acquiritur facilitas, quæ non dat simpliciter posse: illa tamen non consistit in habitu à speciebus distincto; alio-

alioqui daretur habitus supernaturalis, non per se infusus, sed acquisitus. *Resp.* hæc in re diversimodè opinant Theologos. Nam alij volunt, ut actus supernaturales non solum meritorie intendantur habitus infusus in homine iusto (quod extra dubium est), verum etiam physicè generent habitus alios supernaturales diversæ indolis ab infusis, præstantesque duntaxat facillè posse. Alij novum quidem habitum ab ejuſmodi actibus generari concedunt, ac entitative naturalem; qui tamen elevatus per habitum infusum, vel per aliud supernaturale principium, facillè ad alios actus supernaturales ejuſdem rationis. Ultra opinio sit præferenda, theologice discussionis est. Vid. P. Ovied. hic contr. ov. 14. punct. 7., & P. Quirós hic disp. 93. lect. 5.

123 Jam ad fundamentum n. 107. contra peculiare habitus voluntatis, negatur *assumptum*. Quamvis enim voluntatem vere facillènt species radicaliter, & cognitiones aut complacentur formaliter, hæc tamen facilitas non est propria habitus, ut satis ostendimus n. 108. & seqq.: est enim separabilis à facilitate habituali circa idem objectum; sæpeque est intentio, cum habitualis est remissa, & è converso: sæpe etiam conjungitur in gradu intentionum habitualium contraria, & ab ea vincitur, ut in exemplo senis iustissimi, qui vehementer tentatur ex memoria vivida vitiosæ juventutis. *ad 1. confirm. diff. Maj.*: voluntas eò facillior est &c., facilitate propria habitus. *neg.*: facilitate communi voluntati non habitata, *cōc. Maj.*, & *Min.*; sed *neg. Conseqn.* Facilitas, sive attractio, quæ formaliter in cognitione consistit, & radicaliter in specie, reperiri potest & solet in voluntate nondum habitata, vel quæ jam habitum amisit: quare præter illam necessario admittenda est alia facilitas, quæ voluntatis habitata sit propria.

124 ad 2. confirm. frigiditas

illa, fastidium, aut horror, ideo ex icterata experientia nascitur, quia quoties objectum appetitur & obtinetur, toties ex ejus possessione aliquatenus inluavi resultat in voluntate aliqua lassitudo, displicentia, vel pœnitudo, cujus repetitione generatur habitus illud objectum averſandi; qui habitus impedit, aut suffocat habitum appetendi. Incipit quidem appetitio vel prosecutio suum etiam habitum in eo eventu generare; sed quia displicentia vel pœnitudo magis durare solet, firmiusque animo infigi (quamvis postmodum ex levitate animi redeat aliquoties appetitio), ideo ad habitum suum citius intendit, ac promovet; cujus habitus contrarietas non sinit crescere inchoatum habitum appetendi; quin immo quos invenit gradus ejus tandem extirpat. Atque in hoc ipso displicendi habitu consistit illa difficultas, quæ repetitione actuum appetendi videtur adquiri, sed reipsa non nisi repetitione contrariorum acquiritur.

125 Nunc, ut Capitis titulo satisfiat, videndum est, quibus potentij conveniat habitus. Convenit imprimis voluntati, & intellectui, ut constat ex dictis. In intellectu tamen communiter ponitur habitus ad judicia, & discursus, non ad simplices apprehensiones; quia pro his nulla esse videtur experientia facilitatis usu adquirentē: quæquam ad apprehensiones complexas, quæ peculiarem directionem requirunt, cujusmodi sunt definitiones, ac divisiones, potest admitti habitus; immò & ad incomplexas, quæ delectu indigent, ut ille, quibus genera & species logicæ fiunt. Convenit deinde interno sensui & appetitui sensitivo-hominis: quæ experientia constat, per assuetudinem adquirenti facilitate phantastandi circa quædam objecta, & exercendi, vel repræsentandi passionem appetitus. Hæc autem facilitas ad solas species revocari non potest propter argumenta, quæ *pro intellectu* &c.

& voluntate supra dedimus: nec ictus ad mutationem temperamenti, propter dicta n. 99. Convenit præterea interno sensui & appetitui brutorum, ut vidimus n. 121.

126 Sensus externi non acquirunt habitum, ut fert communis & vera sententia: quia potius longo usu vel assiduitate operandi hebetantur, ut maxime experitur in visu. Quodsi aliquam interdum facilitatem videantur acquirere, dum quibusdam objectis assueverunt, ea reduci debet ad aliquam temperamenti variationem, vel impedimentorum remotionem: nam, quod non sit propriè habitus, satis ex eo patet, quod non intenditur, sed minuitur usu diuturno. Idem dicendum eodem, vel potiori jure, in potentia nutritiva, seu vegetativa: & jure potissimum in potentijs inanimatorum, v. g. in potentia lapidis ad descendendum, Solis ad illuminandum, ignis ad calefaciendum; in his enim namò agnoscit habitum, quia nulla est experientia facilitatis ex mero usu resultantis, seu quæ tribui non possit impedimenti ablationi, vel applicationi, aut dispositioni passivi, vel medij.

127 De potentia locomotiva in animalibus, & præsertim in homine, dubium est, an propriè habitum acquirat? Affirmant aliqui, ducti potissimum experientia facilitatis usu adquisita, quæ nullibi manifestior est, aut magis obvia, quam in manibus citharizantis, in pedibus numerosè saltantis, &c.. Communis tamen opinio negat: quia in citharædo v. g. motus digitorum, quatenus artificiosus est, seu prout tali ordine, talique harmonia chordas ferit, manifestè requirit cognitionem qua medianè provenit ab habitu artis intellectui vel phantasie inherente, qui semper motum externum dirigit aliquo actu interno, etiam citharizans alio distractus esse videatur: quatenus verò expedire ac velociter positus, oritur ab agilitate digitorum; quæ agilitas

explicari potest per aliud ab habitu, per hoc scilicet, quod nervi exerciti relaxentur, & atterantur, expulsoque crasso aliquo humore, flexibiliores evadunt. Et alioqui contra communem sensum ponendus erit habitus in gutture ad canendum, & in lingua ad articulatè loquendum, vel etiam in mechanicis instrumentis, quæ pariter exercitio aliquo reddi solent expeditiora.

128 Ex hucusque dictis elici potest stricta definitio habitus adquisiti, quem leviter tantum adumbravimus n. 97. Est etenim habitus iste, *Qualitas permanens, per se relicta ex repetitione actuum, ac per se instituta ut potentiam merè faciliat & allevet in productione similium.* Dicitur *permanens*; non quod perire nequeat; sed quia non est fluxa & transiens instar actuum (a quibus proinde, licet interdum facilitantibus ad alios actus, satis discernitur per hæc particulam), sed per se durat in subiecto, donec à contrario destruat. Dicitur *per se relicta* &c., quò discernatur ab habitu infuso, nec non à novitate temperamenti, quæ non nisi per accidens resultat interdum ex repetitione actuum; per se enim ab alijs causis provenire potest. Per verba reliqua discernitur à speciebus impressis, quæ non merè facilitant (tò merè supponit simpliciter posse), sed conferunt virtutem simpliciter necessariam ad actus, nempe species remissæ ad remissos, intensæ ad intensos. Quodsi velis, ut species ejusdem objecti multiplicata dent facile posse ad actus ejusdem intensivis, saltem non sunt ad id *per se instituta*, cum multiplicatio in eodem subiecto sit ipsis per accidens. Sæpe quidem apud D. Thomam & alios comprehenduntur species nominè habitus, amplè accepto pro qualitate difficilè mobili, potentia vel naturæ superaddita; sed excludi debent à notione habitus præse sumptæ, prout sumitur in præsentibus.

129 *Objicitur:* habitus interdum

Est simpliciter posse, v. g. ad eliciendum sine premisis assensum conclusivis scientiæ, juxta dicta n. 118. *Respondet* cum P. Suar. disp. cit. sect. 6. n. 13., ut habitus verè dicatur non dare simpliciter posse, sat esse, quòd potentia sine habitu possit absolute producere talem actum, & naturaliter adquirere principia necessaria. Quòd enim habitus requiratur simpliciter ad operandum cum minore apparatu, & labore, vel cum paucioribus prærequisitis aliunde laboriosè querendis, hoc in summa est requiri simpliciter ad operandum facilius. Sic, si robusto homini equum tribuas ad iter agendum, non illi dabis posse simpliciter, sed tantum facile; quamvis equus sit necessarius simpliciter, ut iter agatur brevius, facilius, & cum minoribus impensis virium & argenti. Denique observandum ad adstruendum vel negandum habitum non esse desumendum ex eo, quòd potentia sit necessaria, vel libera, vel subiecta dominis voluntatis; sed solum ex eo, quòd experientia constet, exercitio adquiri facilitatem, quæ non possit ad alias causas, præter habitum ut nuper definitum, commode revocari.

CAP. V.

VARIÆ SUPER HABITU QUÆSTIONES breviter deciduntur.

30 *Quæritur* 1., utrum habitus efficienter physicè concurrat ad actum? Negant PP. Hurad., Peynad., & pauci alij, juxta quos non aliter habitus faciliat potentiam, nisi in genere causæ formalis, reddendo illam informatione suâ promptam ac facilem ad operandam; & hinc dici potest causare actum in genere causæ efficientis moralis. Sed affirmant communiter alij Authores nostri cum P. Suar. cit. disp. 44. sect. 5, ubi D. Thomam & Aristot. allegat. Cõsentiant

Thomistæ, & Mastrius Scotica hæc disp. 3. n. 39. pro se citans Scotam, qui tamen alias inclinatur in sententiam negantem. *Probat* affirmativa sententia: quia nõ deest habitui proportio ad influendum instrumentaliter, cum sit semel actuum, & ad eandem potentiam spectet: & aliunde influxum ejus activum suadet experientia. Cum habitu enim facilitatem experimur, non solum ad operandum, sed etiam in operando; id est, non solum propensionem habemus in actu primo, sed etiam levamen sentimus in actu secundo, minoremque conatum impèdimus, quam sine habitu, cæteris paribus: hæc autem diminutio conatus, seu levatio laboris, nequit aliter explicari, nisi per concursum habitus activum, cujus ope minus virium impendat potentia in productione actuum. Idcirco qui operatur ex habitu, potest ad alia simul attendere, cum alioqui non possit. Certè non repugnat qualitas, quæ hoc modo faciliat: cur ergo non talis de facto censeatur habitus, cui tam clarum favet experientiæ suffragium?

31 *Objicitur* 1.: qui fame vel tentatione caret, minus laborat in jejunando, minoreque indiget conatu, quam si tentetur, aut esuriant: ergo carentia famis, vel tentationis, causa est minuendi conatum: & tamen non induit activè in volitionem jejunandi; sicut nec activè influat cognitio vividior utilitatis jejuniij, quæ etiam conatum minuit. *Resp.* Inprimis fortassis æquales non sunt actus illi, quibus voluntas jejunium vult tentatione urgente, ac sine illa: nunc autem loquimur de imminutione conatus in actibus æqualibus. Deinde, quidquid de hoc sit, facile percipitur minui posse conatum, ubi minor est vincenda difficultas positivè resistens, aut retrahens. Verum quòd habitus sine præcedente contrario adquisitus, etiam si cætera sint paria tum quoad actus eliciendos, tum quoad positivas

alias difficultates superandas, minuat conatum potentie in actu secundo per solam inclinationem majorem in actu primo: hoc, inquam, difficile capta est. Nam magna inclinatio ex parte actus primi per se non conducit ad minuendum conatum in actu secundo: ut patet in eo, qui ex vehementi passione incundanter capit objectum aliquod, vel etiam in beatis, qui summe inclinantur ad diligendum Deum, quem diligunt summo conatu. Et hinc neganda, quod cognitio vividior utilitatis jejuni per se minuat conatum, potius enim per se conducit ad illum augendum.

132 *Objic. 2.*: non est concurrere cum potentia, si actus facilitare: alioquin habitus infusus daret, non solum simpliciter posse, sed etiam facile, & facilius posse, dum intenditur ultra gradum minimum requisitum ad posse simpliciter. *Resp.* Dubitari non potest, quin juvamen activum, superadditum cause jam potenti simpliciter, conceptum habeat facilitatis. Sic homo, dum ab alio juvatur, facilius elevat pondus, cui levando sufficeret solus. Sic quatuor equi facilius trahunt currum, quam duo. Habitus infusus nunquam præstat concursum non simpliciter necessarium ad actum hic & nunc elicendum. Nam, dum est intentus ut quatuor v.g., si concurrat secundum totam intentionem, eliciet perfectionem actum, qui non posset elici per solam habitum ut duo: si vero intra intentionem suam concurrat, non eam quidem eliciet actum, sed talem, cui simpliciter necessaria sit mensura concursus hic & nunc præstiti. Quare potentia cum infuso habitu infuso nunquam suam concursum sic attemperat, ut minus virtutum impendat, quam duas impenderet circa similem & æqualem actum, si cum rem ita habitu illum eliceret. Contra evenit cum habitu acquisito.

133 *Objic. 3.*: potentia independenter ab habitu virtutem habet

adæquatam ad actum: illam ergo explicare debet, enim præsentem habitu, præteritam si potentia necessaria sit, ut est intellectus; nam causa necessaria operatur quantum potest. Accedit, quod habitum nulla correspondet in actu vitali peculiaris formalitas. *Resp. neg. Consequens*: nam virtus adæquata sepe concurrens minuit & attemperat alteri causa simul applicatæ, ut hæc simul infusa: quod verum est etiam in causa necessaria, ut patet in duobus equis, communi conatu trahentibus pondus, cui sufficeret unus. Dicitur autem causa necessaria operari quantum potest; quia, licet conatum interdum minuat, non minuit liberè, sed necessario juxta exigentiam circumstantiarum: atque ita evenit in præsentibus non enim intellectus cum habitu potest (etiam ex imperio voluntatis) tantum conatum impendere circa talem actum, quantum impenderet sine habitu. Correspondentia, seu convenientia formalitatum non requiritur in causis æquivocis plusquam generica, ut jam alibi non semel admonui, utque patet, inter alia plurima, in seminibus viventium.

134 Sed hinc *objic. 4.*: nequeunt duo sibi invicem esse cause æquivocæ: sed actus æquivocæ causat habitum: ergo hic nequit actum efficere ut causa æquivoca. *Dist. Maj.*: si arabe sit causa principales, *concess. si alteram sit causa instrumentalis, neg. Maj.* Tum, concessa *Min.* de causalitate principali, *neg. Consequ.* de instrumentalibus, quam solam concedimus habitui. Exemplum habes perspicuum in semine viventis. *Objic.* ultimo ex P. Peynado: si Deus impediret concursum activum habitus acquisiti, voluntas habitu informata proluceat actum se sola: sed tunc facilius produceret, quam si careret habitu, siquidem habitus per sui existentiam & unionem excludit difficultatem, quam voluntas haberet ex non usu: ergo facilitas, quam præstat habitus,

tas, est independens ab ejus concursu activo. *Resp.* Voluntas in eo eventu operaretur facilius, id est, propensius ex parte actus primi; non verò facilius, id est, cum majori levamine in actu secundo, seu cum minore virtutum impensæ; quod genus facilitatis pertinet etiam ad manus habitus, ut experientia constat. Nec facilitas in actu primo explicanda est per meram exclusionem difficultatis ortæ ex non usu: nam hæc difficultas est merè negativa, seu mera carentia habitus, vel potius actuum: unde hanc difficultatem excludi, nihil est aliud, quam excludi carentiam habitus, aut usus; quod nihil explicat. Illa igitur facilitas explicari debet, ut supra n. 101., per innatum appetitum habitus ad operandum.

135 Ex dictis impugnari poterunt Authores alij, dicentes, habitum concurrere, non ad substantiam actus, sed ad modum ejus: quem modum aliqui volunt esse intentionem actus, sed P. Vazquez in 1.2. disp. 83. cap. 2. illum distinguit ab actus substantia, & intentione, atque in eo collocat facilitatem ab habitu proveniente. Poterunt, inquam, impugnari: quia potentia habituata levamen & immutationem conatus experitur in eliciendo substantiam ipsam actus. Nec intentio (si proprie & formaliter datur in actu vitali) distinguitur ab actus substantia vel essentia physica, utpote consistens in additione gradus ad gradum. Modus autem, quem actui superaddit P. Vazquez non apparet quo titulo potentia allevet: immò, cum ille debeat produci, saltem partialiter, à potentia (hæc enim est, quæ operatur faciliter, seu modo facili), non minuet, sed augebit potentie conatum, aut impensam virtutum.

136 *Quer. 2.*, à quibus causis producantur habitus? Communis sententia tenet, habitus adæquate produci ab actibus, & his præteritis, conser-

vari, non à potentia, sed à solo Deo. Prima pars constat ætum ex communibus patremijs, *Habitus est semen actuum, Habitus faciliat ad actus similes ipsi, à quibus est genitus*: tum quia non nisi ad præsentiam & repetitionem actuum acquiritur & augetur habitus, & nulla in actibus apparet improprio ad habitum generandum; nec potentia videtur immediate concurrere, siquidem habitus producit, & melius quidem, quando potentia summum conatum adhibet ad actum, & totas in eo vires occupat. Constat item pars altera: quia, si potentia conservaret habitum, nullum ex eo sentiret levamen; siquidem tantum virtutis in ejus conservatione impenderet, quantum in productione actuum reservaret.

137 Sed contra priorem partem *objic.*: actus producit speciem sui, & hæc dicitur semen ejus: vel ergo actus non producit habitum velut semen sui; vel habitus & species idem sunt. *Resp.*: tam habitus, quam species ab actu relicta, est semen actus, sed in diverso sensu, & in linea diversa: nam utriusque ordinatur ad producendam similitudinem actus; sed species, ad similitudinem intentionalem, nempe ad cognitionem reflexam actus, à quo oritur, habitus verò, ad similitudinem physicam, & univocam, nempe ad alium actum versantem circa idem objectum, & specificè similem præcedentis: quæ de causa nomè seminis magis proprie convenit habitui, quam speciei. Nec est inconveniens, quod ejusdem rei sint duo semina diversa, quando referuntur ad diversas lineas, & utrumque, vel alterum metaphorice vocatur semen.

138 Contra partem alteram *objic.*: habitus vitiosus nequit à solo Deo conservari; aliter posset etiam infundi. *Negatur* assumptum: quia in habitu vitioso nulla est malitia formalis; & aliunde ejus existentia & conservatio imputatur voluntati creatæ, quæ

illam suis actibus adquisivit; non autem Deo, cui ut natura Authori, & universali Cause, incumbit habitum semel productum conservare juxta exigentiam ejus (sicut conservat calorem in aqua, remoto igne), donec adit contrarium, à quo expellatur. Si tamen Deus habitum vitiosum infunderet absque exigentia nature, jam daret imputationi locum; quia operaretur ut specialis Author, live ut causa particularis.

139 *Quer. 3.*, utrum primus actus generet habitum? Ratio dubitandi: quia, nisi aliquoties repetantur actus, non experimur facilitatem; ideoque passim dicitur, ut minimum requiri tres actus ad generandum habitum. Ex adverso, si primus actus non generat habitum, neque illum generabit secundus, aut tertius, cum æque veniat potentiam ad insipientiam, ac primus. Communis sententia cum P. Suar. cit. disp. 44. sect. 9. docet, primo actu aliquem gradum habitus generari, sed ut plurimum adeo tenuem, ut ejus facilitas non percipiatur; & hæc ex causa, nec non quia facile mobilis, seu corruptibilis est à contrario, non mereri nomen habitus, donec actuam repetitione magis excreseat, aut intendatur; quamvis revera essentiam habitus etiam tunc participet. Sic tenuis arbutula, cum primum è terra emicat, nondum habet nomen arboris, licet reipsa jam habeat essentiam. D. Thomas. 1. 2. q. 51. art. 3. docet, habitum scientiæ à primo actu generari habitum verò virtutis, ad opinionis, indigere frequentia actuum. Id ipsum tamen concedi potest de habitu opinionis, aut virtutis, quando primus actus multum durat; tunc enim pluribus æquivaleret. Cur autem primus actus non totam producat intentionem habitus, licet totam contineat ut causa æquivoca? rationem vide in P. Suar. disp. cit. sect. 10. n. 13.

140 *Quer. 4.*, per quos actus

intendatur habitus? Certum est, non posse intendi, nisi per actus priores similes in objecto saltem formali. Dubium tamen est de actibus æque, vel magis, vel minus intensis, tum respectu habitus, tum respectu priorum actuum, à quibus habitus ipse genitus, vel auctus est. D. Thomas. 1. 2. q. 52. ar. 3. negat, intendi habitum, nisi per actus eo intensiores. Scotus in 1. d. 17. q. 3. concedit, habitum intendi per actus etiam æque intensos, aut remissiores. P. Suarez cit. sect. 10. docet 1., habitum absolute intendi per actus intensiores precedentibus. Docet 2., habitum nunquam sic intendi, ut possit efficiere actus intensiores illis omnibus, à quibus est genitus, vel auctus. Docet 3., posse habitum intendi per actus æquales precedentibus, quando nondum pervenit ad gradum æqualem cum actibus ipsis. Docet 4., postquam habitus adæquavit actum in gradu intentionis, ita ut uterque sit v. g. ut quatuor, non posse ulterius intendi per actus æquales, multo minus per remissiores. Hæc omnia satis probabiliter Suarius noster.

141 Sed, quod attinet ad ultimum, fortasse probabilior est sententia Scoti. Nam, qui tepidi sunt in exercitio virtutum, solent uti diuturno magnam acquirere facilitatem ad remissè operandum; quæ facilitas videtur multo intensior, quam actus illi, quibus acquiritur. Accedit, quod actus habitum producit ut causa æquivoca, & eminentialis, adeoque potest major intensio habitus, utpotè ignobilior, contineri eminenter in actu minus intenso. Sic arena una, superaddita magno arena cumulo, hujus impulsium seu gravitationem intendit, cum tamen gravitatio cumuli sui pares habeat intentionis gradus, quam gravitas arenae. Ita tamen habitus intenso, v. g. ut lex, admissa per solos actus ut quatuor, non adjuvat potentiam ad actus

intensiores; quia neque in operando excedere perfectionem suæ causæ. Multo minus adjuvat ad actus excedentes vires potentie; quia hoc esset dare simpliciter posse. Solum ergo potentiam adjuvat, ut facilius producat actus ut quatuor, quam si ad eos ipsos haberet habitum minus intentum.

142 Incertum quodque videtur, quod primo loco aiebat P. Suar., videlicet habitum intendi per actus precedentibus intensiores. Hinc enim fieret, ut qui per actus ut quatuor adquisivit habitum intentum ut quatuor, postea per unicum actum ut quinque statim evaderet intense facilis ad actus ut quinque. Sequela autem videtur experientie contraria: nam qui valde assuetus est actibus remissis, non statim acquirit facilitatem magnam ad actus intensos per unum aut alterum eorum. Immo sepe contingit, ut cum intensa facilitate ad remissos, conjungatur remissa facilitas ad intensos: quod satis indicat, has facultates intendi seorsum; adeoque provenire à diversis habitibus, quamvis ad eandem virtutem spectantibus ratione motivi. Accedit, quod intentio actuum intellectus & voluntatis non videtur esse proprie gradualis, sed improprie tantum, aut virtualiter, ex dictis in tract. de Gener. disp. 3. n. 10: quod si verum est, actus intensus se toto differt phyice & specificè à remisso, difficultatemque adfert ad quædam diversam; ac proinde habitum ad quædam diversum generare debet. Poterit quidem habitus, ab actibus intensis ortus, concurrere interdum ad remissos circa idem objectum (hi tamen non illum habitum intendunt, sed alium generabunt), quia nihil addunt difficultatis: nunquam tamen habitus, à remissis ortus, quantumcumque intendatur, poterit concurrere ad intensos, utpotè nobiliores, ac distinctiores. Sic nobilioris plantæ semina sepe degenerat, & ignobiliorum

aliam producit; non tamen è converso. 143 *Quer. 5.*, ad quos actus extendatur habitus? Vel alijs terminis, quanta debeat esse similitudo actuum inter se, ut ab eodem habitu producantur? Questio procedit maxime de similitudine ex objecto desumpta, supposito actus esse ejusdem potentie. Et Thomista quidem in actibus scientiæ sufficere dicunt similitudinem derivatam ex generali ratione objecti, sub qua tendit una scientia totalis, v. g. Logica, vel Metaphysica; vel etiam ex abstractione à materia, quæ unicuique scientiæ assignatur: proinde Logicam, & quamlibet aliam scientiam totalem, volunt esse simplicem qualitatem, seu habitum realiter unicum. Sed hanc eorum doctrinam animam refutavimus in Logic. tract. 1. disp. 1. c. 5. & 6; ubi etiam explicuimus, quo sensu tota Logica dicitur scientia una, licet multis constet habitibus, & unde sumatur specificatio, seu distinctio, & unitas scientiarum totalium.

144 Nunc dico 1.: ut actus procedant ab eodem simplici habitu, debent esse similes in objecto formali, seu motivo, non genericè, sed specificè sumpto, quando scilicet specificat actum, prout tale est: vel, quod in idem redit, debent actus non esse speciei diversi ex motivo, seu objecto formali. Ratio est: quia habitus solum efficit actus similes ipsis, à quibus est ortus, ex Aristot. 2. Ethic. c. 1.: quæ similitudo debet esse specifica, saltem ex motivo; nam, si generica sufficeret, ab uno habitu orti possent actus virtutum omnium, aut omnium scientiarum. *Obje.*: experientia constat, hominem deducere uni vitio, vel uni virtuti, facilius se exercere in alijs vitijs, aut virtutibus, quam si nulli adhævisset: ergo quilibet habitus pravus, aut bonus, facilitatem prestat ad actus omnes vitiosos, aut honestos; qui tamen inter se differant ex motivo specifico. *Hæc Obj.* (quæ

pariter in habitibus scientiarum fieri potest) vel omnes habitus impugnat, vel absurdè probat, unicum sufficere ad virtutes omnes, vel ad omnia vitia, vel ad omnes scientias. Potest etiam infringi contrarià experientia. Multi enim facillimè sibi temperant in cibo, difficillimè in potu; valdè sunt casti, sed valdè maledici; magnam habent facilitatem in mathematicis, simulque difficultatem summam in metaphysicis. Quapropter, siquando accidit illa facilitatis extensio, de qua in objectione, semper modica est, nec ab habitu particulari oritur nisi mediàtè, & occasionaliter, nimirum quatenus occasione actuum unius habitus, solet intellectus formare sibi qualdam velut Maximas generales, quæ viam parant ad actus aliarum virtutum, &c.

145 *Dico 2.*: non requiritur similitudo in objecto materiali, dummodò formale motivum sit omninò idem, & uniformiter applicatum. Hoc tenet communior sententia cum P. Suar. cit. disp. sect. 1. 1.; idemque videtur experientia suadere, v. g. in habitu adquisito iustitiæ: nam, qui jus alienum servare consuevit ex motivo iustitiæ, facillè servat sive in pecuniâ, sive in tritico, &c.. Sunt nihilominus, qui probabiliter ab hac regulâ excipiant objecta materialia, quæ novam aut specialem afferunt difficultatem; & ad ea requirunt distinctum habitum. Qui enim jejunijs assuefactus est ex motivo poenitentis v. g., potest & solet experiri difficultatem ad verbera, vel etiam ad jejunandum in pane & aquâ: cuiusmodi exempla suppetunt plurima in aliarum materiâ virtutum.

146 Sed responderi potest, sæpe contingere, ut motivum præcedentium actuum non omninò præscindat a conditione objecti materialis, ideoque, dum applicatur novæ materiæ, non sit omninò idem; & hæc deorsù requirat novum habitum. Sic in

materia temperantiæ passim accidit, ut habitus abstinendi à cibo, non sit habitus temperandi à potu; quia scilicet prior ille acquiritur, non ex nudo motivo temperantiæ ut sic, sed prout contracto ad materiam ciborum. Quodsi etiam, stante eodem motivo adæquato, specialis occurrat in aliquo materiali objecto difficultas, hæc pertinere potest, non ad intellectum, aut voluntatem, sed ad phantasiam, aut appetitum sensitivum, quæ, cum sint potentiæ materiales, non respiciunt suis actibus motivum in communi, sed ad talem materiam contractum; & idcirco magis limitatos adquirunt habitus, eosque proinde multiplicant pro qualibet speciali novitate materiæ, etiam intra eandem virtutem; ut bene notavit P. Suar. cit. sect. 1. n. 42.

147 *Dices*: actus evadunt specie diversi ex objecto etiam materiali: ergo ex eodem requirunt diversos habitus. *Resp.*: quidquid sit de antecedenti, *neg.* *Consequ.*: quia non quilibet actuum diversitas specifica possit diversum habitum, sed illa tantum, quæ derivatur ex motivo, vel ex modo tendendi novam afferente difficultatem; ut experientia constare videtur. Si tamen darentur habitus duo realiter distincti, quorum alter limitaretur ad unum materiale objectum, alter ad alterum, licet sub eodem motivo; tunc utique forent specie diversi, ut alibi diximus. Alia quedam ad extensionem habitus spectantia videri possunt apud P. Suar. sect. 1. n. cit.; nominatim cur magis in intellectu multiplicari debeant simplices habitus evidentes, quam inevidentes; vel magis habitus intellectus in materia unius scientiæ, quam habitus voluntatis in materia unius virtutis; quia nimirum pro singulis conclusionibus scientificis, diversas veritates decedentibus de subjecto etiam eodem, diversificatur aliquomodo motivum assentiendi. Ibi quoque docet Exim. Doct.

tor, unicum habitum sufficere ad amorem, desiderium, & gaudium de aliquo bono, & ad odium, fugam, & tristemiam de contrario malo: quæ doctrina falsè est probabilis.

148 *Adde*, quod, licet habitus à simplicibus complacentijs ortus non sufficiat ad affectus efficaces, nec per eos intendatur; habitus tamen ab affectibus istis generis potest producere simplices complacentias de objecto eodem. Quia in re dicendum, ut supra n. 142. in actibus intentis, & remissis. Denique moneo, speciationem simplicium habituum eisdem potentiæ, seu diversitatem eorum specificam, desumendam esse immediatè ex actibus, & mediatè ex objecto formali, seu motivo; ita scilicet, ut specifica diversitas actuum (saltem non invicem conexorum), ex motivo desumpta, sufficiens argumentum sit distinctionis & specificæ diversitatis habituum. Sufficiens, inquam, non unicus; quia possunt etiam habitus circa idem objectum evadere diversi ex diverso actuum modo tendendi; ad quem reduntur efficacitas & inefficacitas, nec non remissio & intentio actuum, saltem si non sint formaliter graduales.

149 *Quæritur* an, & quatenus minuat, aut corrumpatur habitus? Quæstionem hæc ex professo tractat Exim. Doct. cit. disp. 44. sect. 12. Ex cuius doctrina, quæ communis est, breviter dico: quilibet habitus (de solo adquisito loquimur, ut hæcenus) minui potest & corrumpi per contrarium habitum, v. g. habitus vitij per habitum virtutis oppositum. Constat hoc experientia. Sentimus enim, per assuetudinem virtutis minui sensim, ac tandem aboleri propensionem habituales ad vitium; & e converso. Quare, licet possit ex alijs capitibus easdem potentia simul esse valde facilis ad actus oppositos; non tamen per id genus facilitatis, quæ per se oritur ex repeti-

tione actuum. Ratio à priori forte lateret; sed experientia est perspicua: per quas etiam novimus, contrarietatem esse potius inter habitus, quam inter species impressas. *Objic.*: habitus virtutis cum habita vitij non pugnat in primo instanti: ergo nec in cæteris. *Prob. Antec.*: quia virtutis actus in primo instanti, quo elicitur à præhabente habitum vitij, producit habitum virtutis: & tamen habitus vitij verè existit in illo eodem instanti; tum quia difficilem reddit actum virtutis; tum quia potuit cõcurrere tunc ad actum vitiosum pro libero nata voluntatis.

150 Respondent PP. Arriaga & Quiros, actum virtutis non producere habitum in primo instanti (supponunt, actus liberos necessariò durare per aliquot instantia), sed tantum in secundo, in quo jam non supponitur positivè existens habitus vitij. Sed melius respondetur, si Iam esse, quod objectio supponere videtur, habitum adquisitum expelli totum à quolibet gradu contrario: postquam enim contrarij habitus cohærere simul in gradibus remissis, ut benè docet P. Suar. cit. sect. 12. n. 23.; adedque habitus vitij non nisi gradatim expellitur ab habitu virtutis, sicut calor à frigore, ita scilicet, ut primus gradus virtutis solùm pugnet cum octavo gradu vitij, secundus cum septimo, & sic de reliquis. Primus igitur actus virtutis, dum elicitur à præhabente habitum vitij ut octo, expellit in primo instanti octavum vitij gradum, producendo primum virtutis, reliquos tamen gradus vitij relinquit intactos; qui proinde difficilem tunc reddunt actum virtutis, inclinando in actum vitiosum, ad quem concurrerent, nisi à voluntate cohiberentur.

151 *Dico 2.*: habitus intellectus & voluntatis perire nequeunt ex defectu subjecti; benè tamen habitus phantasiæ, & appetitus materialis: necesse verò perire possunt ex defectu causæ

conferuntur. Ratio : quia spirituales habitus recipiuntur in subiecto incorruptibili ; materiales autem in organo corporeo. *multa enim obnoxio, juxta dicta cap. 3. circa speciem corruptionem: omnes vero efficienter conservantur à solâ Causâ primâ, ex n. 136. Lico 3.:* habitus non pereunt per meram otium, seu cessationem ab operando, nisi per accidens, aut occasionaliter. Sic fert communis sententia cum D. Thoma 1. 2. q. 53. ar. 3. contra veteres aliquos. Ratio est: quia nulla forma perit, nisi vel ex defectu cau-

sa, vel ex oppugnatione formæ contraria. Quare, amissio, vel remissio habitus, quam post diuturnum otium experimur, solum occasionaliter provenit ab otio; quia videlicet potentia interim distrahitur ad alia objecta, non solum disparata, sed contraria; ideòque contrarios habitus sensum acquirit; vel etiam quia species, quibus indiget habitus ad operandum, non renovatę consopiantur, & interdum pereunt ex parte phantasia. Vid. P. Suarez. cit. lect. 12. à n. 4. ad 12.

DISPUT. VII.

DE POTENTIIS SPIRITUALIB. ANIMÆ.

POTENTIÆ spirituales in animâ rationali recensentur tres, Intellectus, Memoria, & Voluntas. Has potentias ab animæ substantiâ realiter inæquarate distinctas diximus disp. 4. ubi quoque n. 113. inter intellectum & voluntatem agnovimus distinctionem realem; sed eam n. 114. negavimus inter intellectum & memoriam specificative sumptam. In præsentia de objectis, ac modis, quæ unicuique secundum proprium conceptum correspondent, breviter differemus, reservato in sequentes Disputationes peculiari examine de actibus intellectus & voluntatis. Potest etiam, ac debet inter potentias spirituales recenseri potentia locomotiva inorganica, quam animæ rationali tribuimus disp. 2. n. 146. sed de hac potentia, præter ibi dicta, nihil in præsentia addendum superest, nisi forte commune aliquid potentia locomotivæ Angelorum; de quo videri poterit Exim. Doctor disp. 18. Met. lect. 3. n. 41., & disp. 35. lect. 6. n. 21.

CAP. I.

DE OBJECTO INTELLECTUS : UBI
quæstiones variæ deciduntur.

In intellectus humanus definiri poterit, *animæ rationalis potentia spiritualiter cognoscitiva, seu perceptiva objecti.* Si querat, cujus objecti? *Resp.:* omnis rei cognoscibilis, seu entis quâ latè patet, etiam prout comprehendit entia rationis, & entia negativa, idest, privationes, & caren-

tias : experimur enim, nullum objectum subterfugere cognitionem intellectus nostri, saltem confusam, v. g. hanc, *omne ens, vel omne cognoscibile.* Quæsi aliquid nobis incognoscibile singas, jam illud cognoscis hoc ipso conceptu *incognoscibile.* Nec ideò intellectus noster adæquatur Divino, vel Angelico : quia, licet respiciat idem objectum adæquatum, differt tamen plurimum ex parte modi, seu ex parte objecti prout tali modo ac perfectione attingibilis. Ratio igitur, sub quâ tendit

intellectus humanus, seu sphaera illius objectiva, est ratio entis in communi, non quidem ut ab inferioribus abstracta (sic enim est objectum cognitionis particularis), sed ut reperta in omnibus nullo excepto. In idem recidit, quod passim dicitur, intellectum tendere sub ratione veri: iuxta enim *verum* transcendentaliter, quo sensu non differt ab ente, nisi penes explicitum, cum idem sonet, ac intrinsecè cognoscibile, seu intrinsecè capax ut cognoscatur.

2 Sed *quæres* 1., an ens in communi, prout extensum ad chimeras etiam, & negationes, sit objectum intellectus, non solum adæquatum, sed etiam specificativum? *Resp.:* si nomine *specificativi* veniat objectum, ad quod cognoscendum primario ordinatur potentia, vel quod potest ad cognitionem concurrere per se, vel per propriam speciem, solum ens reale meretur id nominis; quia entia ficta, & carentiæ, non cognoscuntur nisi secundario, & per speciem entis realis. Si verò tali nomine intelligatur objectum, quod sufficeret ad diversificandam potentiam ab aliâ, si qua esset non ejusdem objecti perceptiva, videtur affirmandum; si enim singas intellectum aliam, qui sola entia realia posset cognoscere, nullatenus autem carentias, & chimeras, ille diversus esset à nostro. Similiter entia ista negativa, & ficticia, non spectant ad objectum formale seu motivum intellectus nostri, hoc est, ad objectum ex proprijs meritis attingibile, vel potens movere intellectum & ad cognitionem concurrere per se, vel per speciem propriam: secus tamen, si nomine *motivi* significetur, ut assolet, quod semel cognitum movet ad assentiendum alteri objecto.

3 *Quæres* 2., an ens in communi non solum sit objectum adæquatum intellectus nostri, sed etiam pro-

portionatum, seu connaturale? *Resp.:* Illud objectum dicitur *portionatum* vel *connaturale*, vel etiam *proprium*, quod potest attingi naturaliter, seu ex proprijs viribus intellectus; non quidem terminando utcumque cognitionem aliquam confusam, per species etiam alienas habitam (sic enim totum objectum adæquatum, est portionatum); sed ad cognitionem sui concurrendo per se, vel per speciem propriam. Quo sensu, si consideretur intellectus hominis secundum se, vel præscindendo à statu conjunctionis cū corpore, portionatum objectum ejus est ens reale finitum & naturaliter possibile: non enim extenditur, sicut objectum adæquatum, etiam ad Deum, & ad entia supernaturalia; cum istorum species propria, vel immediata conturris objectivus, aut quidditativa cognitio, non sit naturaliter sensibilis intellectui nostro. Si verò spectetur intellectus prout in statu conjunctionis, objectum ejus portionatum, juxta D. Thomam 1. p. q. 12. art. 4. q. 84. ar. 7., & q. 85. art. 1., est quidditas rei materialis; sed juxta Scotum varijs in locis apud Magistrum hic disp. 6. q. 6. ar. 2., est quidditas rei per se sensibilis, idest, quidditas accidentium sensibilium; nam materialis substantia (quam videtur sub connaturali objecto comprehendere D. Thomas) non est sensibilis nisi per accidens.

4 Hæc in re uter aptius loquatur, Scotusnè, an D. Thomas? pendet ex hac aliâ quæstione, An intellectus pro hoc statu propriam acquirat speciem substantiæ materialis? In quâ quæstione Scotiæ negant: Thomiæ vero affirmant, voluntque, ut ab accidentium phantasmate, per intellectum agentem elevato, producat species propria substantiæ, cujus illa sunt accidentia. P. Suarez. l. 4. de Anim. c. 4. negat, talem speciem ab intellectu adquisi ex vi phantasmatum, censetque

primam substantiam cognitionem haberi per discursum ex aliena specie, seu ex cognitione accidentium: admittit tamen, ex primâ substantiæ cognitione resultare speciem propriam, per quam deinceps cognoscitur substantia sine discursu, vel sine recurſu ad species accidentium.

5 Non est dubium, quin per species accidentium immediate repræſentetur subjectum eorum substantiale modo confuſo, & indistincto, quo scilicet non discernatur ab accidentibus: hæc enim repræſentantur, non in abstracto, sed in concreto, nempe hoc album, hoc lapidum, &c.. Solum agit de specie fecunda conceptus proprii, ac discretivi. Sed notandum, quod bifariam dicitur conceptus proprius alicujus objecti. 1., quia, licet concipiat rem instar alterius, aut per prædicata ex se communia, tamen per negationem aut aliter ita limitatur ad tale objectum, ut non conveniat alijs: atque hujusmodi conceptus, qui vocari solet *proprius ex communibus*, habetur à nobis naturaliter de substantiâ, non solum materiali, sed etiam Angelicâ, & Divinâ; nec elicitur ex propria specie, sed per discursum ex alienis. 2., quia rem concipit ut est in se, citra negationem, & analogiam, vel sine ope symboli, vel exempli; qualiter concipimus lucem, aut albedinem, quam videmus; vel qualiter Angelus concipit substantiam suam, & alia objecta naturalia: cujusmodi conceptus vocatur *proprius ex proprijs*, vel *strictè proprius*; & species, à quâ oritur, *strictè propria*.

6 In hoc igitur posteriori & stricto sensu negandum est, quod intellectus pro statu conjunctionis habet conceptum propriam substantiæ materialis, a deo que nec speciem propriam. Tum quia substantiam non concipimus, nisi instar cujusdam molis. Tum quia in ejus cognitionem manuduci-

mur à cognitione accidentium, additâ negatione in hærentiæ; materiamque, & formam concipimus per analogiam rerum artificialium. Tum quia, si ex vi phantasmatis accidentium resultaret in intellectu propria substantiæ species, illam haberet etiam rusticus; qui proinde discerneret inter substantiam & accidens, sicuti discernit inter colorem & saporum; quod tamen non accidit. Tum quia accidentia eucharistica eodem modo imitantur intellectum post consecrationem, ac antea; nec tamen post causant propriam speciem, aut conceptum proprium substantiæ panis; alioquin substantiam hanc intueretur intellectus ibi, sicut accidentia: vel, si species illa causatur ante consecrationem, non post, ex ejus defectu poterit intellectus sine revelatione colligere defectum substantiæ.

7 Hæc probant, non solum de primâ substantiæ cognitione, sed etiam de secundâ, & ceteris. Quare, dum P. Suar. cit. cap. 4. n. 4. dicit, ex primâ cognitione resultare speciem propriam substantiæ, non loquitur de strictè propriâ: nam illam dicit esse respondentem primæ cognitioni; quæ cognitio non est conceptus strictè proprius, ut probat ipse P. Suar. ibi n. 2. Solum ergo vocat propriam, quatenus deservit, ut facilius & sine discursu repectatur conceptus ex communibus proprius, qui primò formatus est per discursum. Similes species ex primâ cognitione resultantes admittunt alij circa objecta spiritualia, & circa Deum ipsum; & admittendas esse circa quodlibet objectum insensatum, seu non per se sensibile, colligitur ex P. Suar. cit. n. 4. Ex dictis inferes, objectum proportionatum intellectus conjuncti, prout explicatum est supra n. 3., solum esse quidditatem, aut rem per se sensibilem: quare non comprehendit res spirituales (salte cum exceptione mox adhibendâ), nec substantiam corpoream,

ream, nec accidentia illa materialia, quæ per se non sentiuntur, ut sunt qualitates, quas occultas vocant, & potentiæ ipsæ sensitivæ, si à temperamento distinguuntur: nihil enim istorum proprio conceptu noscitur ab intellectu pro hoc statu.

8 Sed *objic.*: sensibile per accidens, cujusmodi est substantia corporea, ex vi sensationis statim absque indagatione innoscit intellectui, ut cum communi diximus disp. 5. n. 95.: ergo substantia corporea primo cognoscitur sine discursu, atque adeo per propriam speciem: & alioquin Deus etiam dici posset sensibilis per accidens, cum ex objectis sensibilibus discursu noscitur. *Resp.*: ut illa doctrina de sensibili per accidens, verum habeat, sufficit quod substantia corporea statim ab intellectu cognoscatur conceptu illo confuſo & indistincto, de quo supra n. 5.; qui conceptus certè non est proprius, nec supponit speciem propriam.

9 Notandum hic, quod regula excludens ab objecto proportionato res spirituales, fortassis exceptionem patitur in actibus intellectus, & voluntatis: hi namque relinquunt in intellectu speciem sui, ut communiter asseritur, & agnoscit P. Suar. cit. l. 4. c. 5. n. 3.: quæ species dicenda est propria, non aliena: tum quia immediate producitur ab actu ipſo, quem repræſentatum quia per illam sine symbolo vel analogia cognoscimus, nos cognovisse, vel voluisse. Non tamen dicenda videtur quidditativa; quia non parit conceptum proprium actus præhabiti, quoad quid est, sed solum quoad an est, vel tunc: quidditatem enim nostrorum actuum non nisi per discursum cognoscimus.

10 *Quæres* 3., an singularia, seu individua materialia, pertineant ad objectum intellectus conjuncti? Plores Thomistæ cum Cajetano negarunt, in-

tellectum nostrum cognoscere singularia in rebus corporeis, nisi tantum confuſè, & arguitivè. Thomistæ moderni docent, intellectum cognoscere quidem singularia propriè, & expresse, ac non directe, sed reflexè; quod videtur docere D. Thomas 1. p. q. 85. ar. 1., & alibi non semel. Intellectus itaque, ut ipsi volunt, non recipit speciem directè repræſentativam singularis, sed universalis duntaxat: quare primò ac directè cognoscit solum universales; postea vero convertendo se ad phantasma, & supra ipsum reflectendo, discernit etiam, & cognoscit expresse singulare.

11 Contrâ Scotistæ cum Scotto, & Nostri cum P. Suar. hic l. 4. c. 3. tenent, intellectum pro hoc statu cognoscere singularia corporea, non solum expresse, ac distinctè, sed etiam directè. Et in primis, quod expresse ac distinctè cognoscat, videtur evidens: quivis enim cognoscit se ipsum, ac se discernit ab alijs, ut etiam patrem suum, fratrem, amicum, &c.: intellectus passim propositiones format de subjecto singulari, & syllogismos expostorios, discernitque inter singularia & universalia: Fides Divina sapè est singularium; & prudentia, quæ intellectualis est virtus, circa singularia vertitur: voluntas etiam plerumque fertur in singularia, quæ proinde ab intellectu cognita supponit. Deinde, quod etiam directè cognoscat, *probat* 1.: quia experientiâ constat, nullâ reflexione opus esse, ut quis occurrentem amicum statim agnoscat, & salutet; vel ut Solem, quem videt, mente concipiat; vel ut, conspecta imagine Deiparæ, protinus de ipsâ B. Virgine cogitet. Quis credat, fieri non posse, ut tibi Deipara in mentem veniat, nisi prius cogites de natura humana ut sic, ac deinde convertas te ad phantasma, tumque reflexione factâ incidas in cogitationem Deiparæ?

12. 2.: quia intellectus habet speciem propriam singularis, seu directe representativam illius: ergo directe illud cognoscit. Consequentia legitima est apud Adversarios. Antecedens autem optime probat, ac pene demonstrat P. Suar. loc. cit.. Nunc satis ad hominem probavit sic. Intellectus format conceptum proprium singularis, saltem reflexum, ut Thomista concedunt, sed non illud format per speciem solius universalis: ergo per speciem singularis propriam. *Prob. Min.*: quia intellectus nequit formare proprium conceptum Petri per speciem, que conceptum istum non continet, ut est certum: talis autem est species hominis ut sic; quippe que nullum individuum in particulari repræsentat (aliter jam non foret solius universalis), sed adæquate commentatur conceptui *homo*: sicut ergo ex conceptu *homo* non sequitur conceptus *carus*; ita &c..

13. *Dicunt*, speciem universalis determinari ex occurru phantasmatis, ut producat conceptum singularis. Sed *contra* 1.: occurus iste non augeat virtutem speciei, cum nec phantasma immediate concurras ad intellectionem, nec speciem universalis in semetipsa variat, ut Adversarij supponunt: ergo species illa post talem occursum æquè inepra manet, ac antea. *Contra* 2.: occurus phantasmatis æquè datur, cum primò producitur species: hæc enim non nisi præsentate & concurrenate phantasma ite producit: cur ergo non statim sine circuitu, & reflexione, determinabitur species ad cognitionem singularis? *Contra* 3.: anima separata per species in corpore a qualitas meminit singularium; ut patet ex colloquio divinis cum Abrahamo, Luc. 16.: tunc autem nullus est occurus phantasmatis.

14. *Objic.* 1.: Aristoteles in eo discriminat intellectum a sensu, quod sensus sit singularium, intellectus ve-

ro universalium. 2.: ad hoc ponitur intellectus agens, ut speciem abstrahat à conditionibus individuantiis, que in phantasmate continentur: & alioqui species intelligibilis non poterit esse spiritualis, cum repræsentet materiale objectum materiali modo, nempe contracto ad individuum, & non abstrahente ab hic & nunc. 3.: intellectus, utpote immaterialis, debet cognoscere objectum altiori, & universaliori modo quam sensus, & quidem per primam cognitionem; aliter non differret a sensu, quantum ad id, quod primò & per se respicit, seu quantum ad limitationem primæ speciei, & cognitionis. Hæc parum argent. *ad* 1.: Aristoteles solum vult, ut intellectus non cognoscat singularia tantum, sicut sensus, sed insuper universalia. Sic dicimus passim, quod proprium est bruti sentire, hominis verò ratiocinari: nec tamen negamus homini vim sentiendi.

15. *ad* 2.: intellectus agentis officium est abstrahere speciem a materialitate phantasmatis in essendo, non in representando, id est, ut producat speciem entitative spirituales, que idem objectum phantasmatis repræsentet. Quare tam species, quam intellectus, abstrahit subjectivè à conditionibus individuantiis, & ab hic & nunc (intellige, quatenus per hæc verba significatur circumstantiæ sensibiles), quia entitatem habet immaterialem: non tamen ab his circumstantiis abstrahit objectivè, cum eas in objecto repræsentet, modo quidem objectivè materialitè, sed immateriali subjectivè, seu entitative. Instantia est clara in specie Angelicâ, que directe repræsentat individua corporea: item in cognitione nostrâ reflexâ, que certè non minùs debet à materialitate abstrahere, quam species impressa. Nemò dubitat, quin intellectus, & ejus species, repræsentet materialitatem ex parte objecti, utpote imbibitam in naturâ communi,

wg. lapideâ. Quòd autem materialitati accedat singularitas, quid refert?

16. *ad* 3.: intellectus præ sensu cognoscit modo altiori, seu nobilitiori, nempe spirituali, qui est etiam univèrsalior ex genere suo, quamvis in primâ cognitione coarctetur ad objectum sensus. Differret etiam intellectus a sensu, quantum ad id, quòd respicit per se: quia non solum per se respicit objectum sensibile, sed etiam emne cognoscibile. Quòd autem non differat, quantum ad id, quòd respicit primò, id est, per primam cognitionem, solum probat, quòd verissimum est, ordinem intelligendi pro hoc statu debere incipere ab objecto sensibili. Neque id est dedecus intellectus; sicut non est dedecus hominis, quòd à planta non differat, quantum ad primam operationem vitalem, nec à bruto, quantum ad primum actum intentionalem. Prima tamè species intelligibilis minùs est limitata in operâ, quam species sensibilis: quia post primam cognitionem singularis, deservit etiam ad cognitionem univèrsalem.

17. Sed hinc *quæres* 4., quòdnam sit primus cognitum ad intellectu pro hoc statu? Quæstio hæc celebris est apud Thomistas; qui, singulæ prorsus excludentes à primâ cognitione, lætè disputant de primo cognito univèrsalia. Et in primis omnes unò agmine pugnant contra Scotistas, qui prius cognosci dicunt speciem specialissimam (id est, atomam, v. g. humanam, aut leoninam), quam prædicata generica. Deinde eæcæ prædicatâ ista prolixè inter se litigant; dum alij volunt, ut primum cognitum sit ens abstractum à materiali & spirituali; alij, ut sit ens connotans materialitatem, ita ut hæc non sit ratio que in recto cognita, sed merum connotatam; alij, ut sit quidditas rei materialis, seu ens formaliter materiale, ita ut materialitas explicitè & formaliter cognoscatur.

Quilibet ex his dicendi modis patronos habet plures Thomistas, ut videre est apud M. Proylanum q. 1. proæm. ad Physicam ar. 7., qui omnes D. Thomam allegant, & allegatum ab alijs varie interpretantur.

18. Sed breviter dicimus cum P. Suar. cit. l. 4. c. 3., prius cognosci singulare, quam universale. Sic etiam docuit Scotus apud Maftrium hæc disp. c. n. 239., & sequuntur communiter Scotistæ. *Prob.* 1.: quia prius est cognoscere fundamentum abstractionis (nempe convenientiam plurium singularium), quam naturam communem abstrahere: iusticus enim, cui nunquam in mentem venit possibilitas plurium individuum convenientium in natura Solis, unde movebitur ad concipiendum naturam Solis in communi? vel quo fundamento prius concipiet Solem, ut sic, quam individuum Solem, quem videt? 2.: quia intellectus accipit speciem propriam, seu directe representativam singularis sensu percepti, ut supra ostendimus: non est autem cur tali specie non statim utatur. *Dices*, utitur quidem, sed ad concipiendum naturam communem, que in tali individuo continetur. *Contra*: species illa virtutem habet representandi, non solum naturam talis individui, sed etiam singularitatem: cum ergo sit causa necessaria, & nullo ex capite impedita, dum primò imprimitur, cur non statim exerat totam virtutem? Ubi notandum, quòd intellectus non accipit medio phantasmate speciem univèrsalis distinctam à specie singularis; sed ad primam univèrsalem cognitionem utitur speciebus plurium singularium inter se convenientium: post primam verò cognitionem probabile est reliqui speciem solius universalis representativam. Vid. P. Suar. cit. c. 3. n. 12. & seqq.

19. Jam, si comparatio fiat inter univèrsalia, probabilior videbitur

sententia Scoti, quod scilicet prius cognoscatur minus universale, seu species atomi, v. g. prius ratio albedinis, quam ratio coloris ut sic, aut qualitas ut sic, aut entis ut sic. Hac primam obiectum oblatum puero ad intelligendum, esse albedinem. Prorsus incredibile apparet, quod nequeat puer albedinem mente concipere, quia prius concipiat ens ut sic, aut ens materiale, ac deinde distinctis conceptibus omnia predicata intermedia (per omnia debet gradatim descendere, juxta Freylianum q. cit. ar. 1. § ult.), videlicet accidentis ut sic, qualitatis corporeæ, qualitatis sensibilis, qualitatis secundæ, coloris ut sic. Quid enim puer novit de his predicatis, que vix Philosophi distinguere norunt? Vel quid necesse est arborem predicamentalem à vertice ad radicem percurrere, ut concipiatur albedo oculis exposita? Non né congruentius est, ut in arbore ista prius ascendat intellectus, quam descendat? Præterea, prima species impressa intellectui, repræsentat gradum specificum obiecti, ut Thomista concedunt: ergo intellectus cum tali specie virtutem habet adæquatam ad eliciendum conceptum specificum: hunc ergo statim eliciet, cum sit causa necessaria, & completa, nec in primo conceptu pendeat ab imperio voluntatis.

20 Fundamentum Thomistarum est, quod intellectus in primâ cognitione procedit de potentia ad actum; alioquin prius debet elicere actum imperfectiorem, qualis est cognitio magis universalis, utpotè magis confusa: omne quippe agens, dum ita procedit, prius pervenit ad actum imperfectum, quam ad perfectum; quia inter potentiam & perfectum actum mediat imperfectus. Sic animal prius generat embryonem, quam introducat animam. Sic etiam artifex prius format opera rudia, quam perfecta. *Resp.* Quia agens de potentia activâ completâ

& expeditâ procedit ad actum, nullo obice, nullâ contrarietate retardatum, producit statim actum perfectissimum, quem continet; ut patet in Sole illuminante, in substantia radicante suas proprietates, & in lapide primùm decidente, qui certè non minus velociter incipit se movere, quam si centies antea cecidisset. Quòd autem in generatione animalis, & in pluribus alijs paulatim procedat virtus agentis, provenit à resistentiâ materiæ, vel passivi. Cum ergo intellectus, cui primo proponitur albedo, virtutem habeat completam ad cognitionem gradus specifici, siquidem eius speciem accipit; cumque aliunde nullum sit obitaculum ex parte potentie, neque ulla resistentia in obiecto; nihil est cur ea cognitio differatur.

21 *Dices:* cur ergo prius cognoscimus rem confusè, quam distinctè, ac per partes? v. g. prius definitum, quam definitionem, vel prius domum indigestè, quam partes singulas? *Resp.*: quia plerumque non accipimus primo aspectu speciem distinctè repræsentativam partium; sed eam paulatim adquirimus, vel rem attentius inspiciendo, vel ex effectibus discurrendo. Si tamen prima species foret per se repræsentativa partium secundam proprios earum conceptus obiectivos, posset statim concurrere (ut concurret in Angelo) ad cognitionem rei definitivam, vel distinctè exhibentem partes ejus physicas, aut metaphysicas. Cum autem Aristoteles ait, cognitionem nostram ab universalioribus debere incipere, loquitur de ordine doctrinæ in tradendis Scientijs, in quibus præmittere oportet, que communia sunt, ne postea ineptè repetantur. De cetero Aristoteles ipse 1. Poster. c. 2. docet, notiora nobis esse, que sunt sensibus propinquiora.

22 *Querens* 5, an possit intellectus nostro intelligere simul plura ut plu-

plura, seu per modum plurium? Negat D. Thomas 1. p. q. 87. ar. 4. ubi pro eodem accipit cognoscere plura per modum plurium, ac cognoscere per plures species. Sed hoc difficile videtur: qui enim discernit inter album & nigrum, aut inter hominem & equum, plura cognoscit per diversas species, quod nec Thomistæ negant. Unde omnes latere videntur, cognosci simul per diversas species objecta plura, dummodo aliquatenus adumentur vel sub eodem predicato, vel tamquam partes ejusdem Totius, vel tamquam extrema unius relationis, aut comparationis, nempe similitudinis, diversitatis, inquantitatis, &c. D. Thomas autem, dum absolute excludit simultaneam utrum plurium specierum, dumque 1. p. q. 87. ar. 10. negat, simul intelligi partes aliquas Totius, si proprijs speciebus intelligantur; interpretandus est de speciebus, quarum singulæ magnam exigunt attentionem, & totas præsentis intellectus vires ad suum obiectum rapiunt. Certè interpretatione indiget, quod locis cit. asserit S. Doctor, videlicet non posse intellectum in se mari simul per diversas species, sicut nec unum corpus potest simul diversis figuris figurari. Nam inter specierum patronos pro comperto habetur, in eodem intellectu conservari simul species plures, ac diversas.

23 Difficulus est, an intellectus possit intelligere simul plura objecta peccatis disparata citra ullam inter se unionem, comparisonem, aut ordinem, quem ipse consideret? Affirmant Scotistæ, & Nostrum cum P. Suarez l. 3. c. 7., solum per plures actus simul elicitos. Id quod videtur experientia vocum, non solum de intellectu, sed etiam de visu, & auditu: sæpe enim simul videmus in foro plures homines diversa opera exercentes, simulque jumenta, currus, &c.: sæpe quoque plures simul sonos omnino diver-

los & inconnexos comparationem eorum inter se; que nec a sensibus fieri potest, nec ab intellectu sit primo intuitu. Intellectus etiam solet simul attendere ad actiones externas omnino inconnexas; ut cum artifex ad opus attendit, simul que cum assistentibus varia loquitur, aut vocatur. Ratio à priori: quia non est necesse, ut quodvis obiectum totas occupet vires intellectus, totam ve rapiat attentionem; licet hoc interdum contingat.

24 Sed numquid poterit etiam intellectus unico actu percipere objecta disparata? Authores nostri paucim affirment: quia nulla est repugnantia in eo, quòd unus conceptus identificet secum tendentes in diversa objecta, que in alijs conceptibus distinguuntur, dummodo non sint inter se opposita, ut non sunt istæ v. g., homo loquitur, canis dormit. Sic juxta communem sententiam eadem species in superiori Angelo repræsentat objecta multa, que in Angelo inferiori repræsentantur per multas species. Præterea non videtur alienum a virtute potentie intellectivæ, etiam naturaliter operantis, quòd possit uti pro eodem effectu diversis & inconnexis speciebus, quando hæ simul accipiuntur, aut simul excitantur. *Dices* 1.: repugnat, idem esse simile duobus inter se diversis. *Resp.*: repugnat quidem, dum sermo est de similitudine physica, & specificâ; secus verò, de similitudine intentionali, que præcisè consistit in manifestando, seu notificando rem aliam: quid enim prohibet, per eandem manifestationem innoscere duo diversa?

25 *Dices* 2.: ergo poterit idem conceptus esse verus circa unum obiectum, & falsus circa aliud. *Concedunt* aliqui sequelam, quando objecta sunt penitus disparata. Atj dicunt, deficienter aliquo ex obiectis, a tum fore verum secundum quid, simpliciter autem

fallum, quia falsitas, utpotè de genere mali, resultat ex quocumque defectu. Dicitur 3. : actus debet sumere unitatem ex objecto, cum ab eo specificetur: in objectis autem disparatis nulla est unitas. Resp.: actus non sumit ex objecto unitatem realem; aliter hic actus, *omne animal*, non posset esse realiter unus. Sumit tamen unitatem specificam; non quod illam supponere debeat in objecto (ut patet in exemplo nunc adducto); sed quatenus ratione objecti evadit ejusdem speciei cum alijs actibus idem objectum respicientibus, & specie differt ab omnibus, qui non idem respiciunt. Ad hoc autem de materiali se habet, quod objectum ab actu respiciatur ut unum, vel ut multiplex.

26 *Quer.* 6., an sit possibilis intellectus ita limitatus ad aliquam speciem entis, ut nihil aliud intelligere valeat? Negat communis sententia contra aliquos. Et, omisis alijs argumentis, probatur breviter: quia repugnat intellectus impotens cognoscere objectum spirituale; si enim limitaretur ad objectum corporeum, jam esset potentia materialis, adeoque non intellectiva, cum de conceptu intellectus sit spiritualitas juxta omnes. At intellectus potens cognoscere objectum aliquod spirituale, debet esse potens Deum cognoscere: jam enim Deus ab ejus sphaera non extrahitur titulo spiritualitatis: & aliunde nec titulo infinitatis: quia, ut alibi argumentabar, hic titulus aequè militat respectu intellectus nostri, cui tamquam Deum non reddit incognoscibilem. Si autem intellectus ille Deum potest cognoscere, poterit & omnia entia, saltem in communi: tum quia imperfectior & facillior est cognitio creaturarum in genere, quam cognitio Dei: tum quia nequit cognosci Deus, quin cognoscatur ens infinitum, & omnipotens, adeoque potens producere infinita entia,

seu entia finita sine fine. Unde colliges, omnem intellectum possibilem tendere sub ratione entis in communi; & consequenter, addita specie propria, vel supernaturali lumine, posse cognoscere clarè ac distinctè quolibet entia sub omni ratione particulari, ut patet in intellectu nostro.

27 Denique inquiri solet in presenti, utrum intellectivum essentialiter inferat volitivum: sive utrum repugnet substantia intellectiva, quæ non sit volitiva? *Questio* hæc latè tractatur à Theologis: quare hic breviter tantum delibanda est. Non desunt, qui negent: sed affirmat sententia communis in omni Scholâ: probarique solet ratione delumpta ex D. Thoma 1. p. q. 19. art. 1. Videlicet, ita se habet appetitus elicitus, voluntatis proprius, ad bonum apprehensum, sive cognitum, sicut appetitus innatus ad bonum physicum & connaturale: sed omnis substantia naturaliter perfectibilis per formam aliquam sibi bonam, appetitum habet innatum, vel desiderij, ut illam absentem assequatur, vel gaudij, ut illa præsentè perfruatur: ergo omnis substantia cognoscens objectum sibi bonum, debet esse capax similis appetitus eliciti, circa ipsum. At omnis substantia intellectiva potest cognoscere objectum aliquod sibi bonum; cum saltem possit cognoscere suam existentiam, quam nequit non apprehendere ut convenientem sibi. Debet igitur esse capax appetitus eliciti, seu volitionis, circa tale bonum.

28 Confirmatur 1.: quia, ut vidimus in questione præced., repugnat substantia intelligens, quæ nequeat cognoscere quodlibet ens sub vanni ratione, sub qua est cognoscibile: si ergo substantia intelligens elevetur ad unionem hyposthaticam v. g., poterit illam cognoscere ut sibi bonam, & consequenter ut sibi appetibilem, cum bonum & appetibile convertantur, sicut

verum & cognoscibile. Sed nequit illam cognoscere ut sibi appetibilem innatè, cum unio hyposthatica, utpotè maximè supernaturalis & indebita, nequeat appeti naturaliter: illam ergo cognoscat ut sibi appetibilem elicite; ac proinde poterit eam sic appetere, saltem appetitu gaudij. Confirm. 2.: quia quævis substantia intelligens potest Deum cognoscere ut Creatorem suum, adeoque ut beneficium sibi, & existentiam suam apprehendere ut beneficium Dei: talis autem cognitio per se inclinatur ad gratiarum actionem, sive ad affectum gratitudinis, ut ex terminis patet: ergo supponit in subjecto proprio capacitatem ad hujusmodi affectum. Confirm. 3.: quia repugnat substantia capax visionis Dei, & incapax amoris tantæ bonitatis: sicut repugnat subjectum capax ultimæ dispositionis ad formam, & formæ incapax; aut capax gravitatis, & incapax motus deorsum; aut capax intentionis finis, & incapax electionis mediorum. Cum igitur nulla sit possibilis substantia intellectiva, quæ non sit capax visionis Dei, nulla poterit esse incapax amoris ejusdem: visio quippe Dei multo magis ad amorem inclinatur, quam ultima dispositio &c..

29 Opponi solet 1., quod externi sensus cognoscitivi sunt, nec tamen sunt appetitivi. 2., quod intellectivum ratione distinguitur ab appetitivo, & concipitur ut prius, adeoque ut independens. 3., quod non repugnat cognitio impotens excitare voluntatis affectum: cuiusmodi sunt variegationes speculativæ, v. g. *bis tria sunt sex*, vel, *quodlibet est vel non est*: & saltem ejusmodi esset assensus fidei supernaturalis, quo Petrus crederet Deo revelanti decretum non concurrenti ad ullum actum voluntatis humanæ; talis quippe assensus connecteretur essentialiter cum eo decreto, atque adeo cum essentia omnis actus voluntatis

Petri. Sed responderetur ad 1., sensibus externis respondere totidem appetitus, ex dictis disp. 5. n. 132. & seqq.: vel saltem ejusmodi sensus esse appetitivos radicaliter, & mediatè, nec existere posse nisi in supposito appetitivo. Ad 2., posse duo ratione distingui, & tamen invicem connecti essentialiter, ut patet in omni potentia, & eternitate, & immensitate Dei: nec intellectivum concipi ut independens, aut inconcurrentem, sicut concipitur ut prius; quia non illi convenit prioritas in subsistendi consequentia, sed tantum prioritas quædam connotativa ex ordine ad operationem priorem, nempe ad intellectivam, quæ volitione prior est.

30 Ad 3., posse quidem dari cognitionem nullius affectus excitativam, dummodò non representet objectum ut cognoscenti bonum; non tamen inde inferri possibilitatem intellectivi non volitivi: quia nullum intellectivum potest esse ab intrinseco limitatum ad ejusmodi cognitiones steriles, aut impotens cognoscere bona sua sub ratione talium, ut constat ex probationibus adductis. Alij negant, possibilem esse cognitionem, quæ nequeat excitare complacentiam aut displicentiam aliquam, vel circa objectum, vel saltem circa semetipsam; vel saltem quæ ex proprio representandi modo non supponat in subjecto suo capacitatem volendi; sicuti revera supponit ille assensus Petri, eo ipso quod representet Divinum decretum non concurrenti cum ejusdem Petri voluntate ad illum actum. Poterit etiam negari possibilitas illius revelationis, aut assensus essentialiter veri: talis quippe assensus foret naturæ suæ motus & inclinatio ad amorem Divini decreti, & aliunde peteret essentialiter carentiam amoris: peteret ergo simul duo contradictoria, quod est chymericum. Quare decretum illud esset irrevocabile (saltem in ordine ad assensum superna-

turalem), sicut decretum de non revelando quidquam, vel de non concurrando ad ullam cognitionem.

CAP. II.

DE INTELLECTU AGENTE, & possibili: de dependentia intellectus a Phantasia: ac de Memoria intellectuali.

31 **E**X dictis disp. 6. n. 90. & seqq. constat, intellectum agentem appellari, qui simul cum phantasmate producit species spirituales: qui vero species istas recipit, & cum eis producit, ac patitur intellectiones, vocari possibilem, & passibilem aut passivum. Constat etiam, intellectum agentem idem communiter adstrui, quia nequit aliter assignari causa sufficiens producti. ont. specierum spiritualium. Nunc explicanda sunt tria munera, quae passim tribuuntur intellectui agenti: videlicet, illuminare phantasmata, abstrahere speciem a phantasmatibus, & facere res actu intelligibiles. Circa primum inter se dissident Thomistae apud Collegium S. Th. Complut. hic q. 10. n. 44. & seqq. Sed communior eorum sententia apud idem Colleg. ibi n. 40. & 48. docet, intellectum eatenus illuminare phantasmata, quatenus haec ab illo recipiunt virtutem quamdam spirituales, vi cuius redduntur habilia, ut instrumentaliter concurrant ad speciem intelligibilem: nec esse inconveniens, quod virtus incompletè spiritualis (tò incompletè idem sonat, ac per modum formae) recipiatur in subiecto corporeo: ut patet exemplo animae nostrae, quae, quia incompletè spiritualis, materiale subiectum informat.

32 Verum haec sententia omnino est rejicienda. Quia virtus illa foret absconditè accidentalis, ac proinde, si reciperetur in phantasmate, foret educta ex subiecto corporeo, & ab

ipso dependens in fieri & conservari: nihil autem magis alienum à conceptu formae spiritualis: aliter cur spiritualis non dicitur anima bruta? vel cur anima rationalis ita ponitur informare corpus, ut tamen ab eo non pendeat in conservari, nec ex eo educatur? Dicendum igitur cum P. Suar. hic lib. 4. c. 2., per illa munera intellectus agentis nihil aliud significari praeter actionem, quae intellectus ipse producit speciem intelligibilem concurrènte phantasmate. Hac enim actione dicitur intellectus illuminare phantasmata, quatenus efficit, ut ab ijs partialiter producat species spirituales; eo fere modo, quo lumen colori adjunctum efficit, ut à colore mittatur visualis species: vel etiam quatenus luce quadam spirituali (id est, specie intelligibili) donat objecta phantasmatum. Dicitur item speciem abstrahere à phantasmatibus, quatenus producit speciem immaterialem de objecto ipsorum, quae species dicitur abstracta, id est, depurata (entitativè, non objectivè) à materialitate phantasmatum. Dicitur demum facere res actu intelligibiles; quia res materiales, donec producat eorum species incorporea, non sunt ab intellectu cognoscibiles actu, id est, proximè, sed remotè tantum, aut in potentia.

33 Similiter explicanda sunt duo alia munera, quorum interdum meminit D. Thomas, videlicet confortare intellectum possibilem, & facere evidentiam principiorum: eatenus enim intellectus agens confortat possibilem, quatenus melià specie completè ejus virtutem ad intelligendum: melià quoque specie facit evidentiam principiorum; quia prima principia discursu non intelligent, sed postea specie statim apprehenduntur evidenter. Unde colliges, omnia munera intellectus agentis consistere re ipsa in efficiendo ad praesentiam phantasmatis speciem intelli-

gi-

gibilem per modum causae principalis. Dicitur: intellectus agens elevat phantasma ut instrumentum ad productionem speciei spiritualis: debet igitur illud praemovere, seu aliquid in ipsum praevie agere. Neg. Consequ.: quia, licet praemotio requiratur in intramentis artis, non ita in naturalibus generatim; ut patet in specie, & habitu adquisito, quae instrumentaliter concurrunt ad intellectionem, & à potentia vel anima elevantur ad nobiliorem effectum per solam unionem, & concursum simultaneum. Immo etiam sine unione sufficit assistentia, vel praesentia causae principalis; ut cernitur in seminibus viventium, cum ab universalis causa elevantur ad segetum producendum.

34 **Q**uæres, an intellectus agens realiter distinguatur à possibili? Affirmant Thomistae apud cit. Collegium Complut. q. 10. n. 13. Sed negant communiter Nostri cum P. Suar. cit. lib. 4. c. 8., solum agnoscentes distinctionem rationis, vel quoad munera, seu connotata. Negant quoque Scotistae cum Scoto apud Maltrium hic disp. 6. q. 5. ar. 2. Quorum sententia probatur breviter: quia nullum est fundamentum urgens pro distinctione reali: actiones enim per se subordinatae ut medium & finis, cujusmodi sunt productio speciei, & productio intellectionis, non est cur ab eadem virtute provenire nequeant, quando aliunde nihil obstat. Sic juxta Thomistas ab eadem virtute proveniunt in physicis productio ultimae dispositionis, & generatio formae. Adde, quod potentiae, juxta Thomistas, distinctionem realem sumunt ex objectis: idem autem objectum respiciunt intellectus agens, & possibilis: & quidem intellectus agens omnino proprie respicit objectum, siquidem species est representatio formalis, ut Thomistae volunt.

35 Nec D. Thomas, quem

fidenter allegant, forsan intendit plusquam distinctionem rationis perfectam, qualem non agnoscit inter intellectum & memoriam, inter intellectum practicum & speculativum, &c.: vel solum vult, ut intellectus agens, quatenus proximè activus speciei, distinguatur à possibili realiter inadæquate; quia sic acceptus, importat confortium phantasmatis. Unde S. Doctor 1. p. q. 79. ar. 7. & 10. ex eo probat, intellectum agentem distingui à possibili, quia alter est activus speciei, alter passivus; & in omnibus, inquit, est alia potentia activa, & alia passiva. Quae ratio, nisi accipiatur de distinctione rationis, vel de reali inadæquata, ut nunc exposita, probabit contra omnes, intellectum possibilem dissecandum esse realiter in duos, quorum alter sit activus intellectionis, alter passivus. Sicut ergo Thomistae, ut salvant distinctionem inter potentiam activam & passivam respectu intellectionis, sumunt potentiam activam pro ut conjunctam cum specie impressa (quae ratione realiter inadæquate distinguitur à passiva); ita salvari poterit similis distinctio potentiarum respectu speciei, si sumatur intellectus agens, ut cum phantasmate conjunctus.

36 **O**bjic.: intellectus possibilis est potentia pure passiva respectu speciei: ergo adstruenda est alia potentia speciei activa. Prob. Antec. 1.: quia intellectus ille dicitur pura potentia in ordine intelligibilium. 2.: quia omnis potentia sensitiva est pure passiva speciei, quae utitur: ergo pariter &c. 3.: quia omnis potentia est pure passiva respectu illius formae, sine qua est simpliciter impotens operari: non enim potest sibi parere suum actum primum, aut producere comprincipium suum. Sed potentia cognoscitiva, qualis est intellectus possibilis, est simpliciter impotens operari sine specie: ergo &c. Confirm.: quia species & intellectus non

conveniunt in vitalitate, nec produ-
cuntur sub eadem ratione. communi:
non ergo procedunt ab eadem potes-
tia.

37. Ad *object. neg. Antec.* in
sensu reali. Ad 1. *prob.*: intellectus pos-
sibilis, realiter sumptus, dicitur pura
potentia &c., quia nullam habet spe-
ciem congenitam, sed omnes debet ad-
quirere ministerio sensuum, sic tamen,
ut ipse activè concurret ad productio-
nem earum; ideoque non est potentia
purè passiva, sed simul activa, licet di-
catur *pura*, id est, ex se carens omni
specie. Ad 2.: jam diximus disp. 6. n. 9. 7.
cur potius detur intellectus agens, quàm
sensus agens specierum: semel autem
admissus intellectus agens, non est cur
distingatur à possibili; quod pariter
dicendum esset de sensu agente, si ad-
mitteretur. Ad 3. concedo *Maj.* de for-
mâ (idem intellige de actu primo, vel
comprincipio) necessariâ simpliciter ad
primam potentiam operationem; nego
tamen de necessariâ simpliciter ad ope-
rationem, quæ jam supponit aliam
ejusdem potentiam: nam intellectus est
impotens judicare sine apprehensione,
& voluntas eligere sine intentione præ-
via; nec tamen intellectus est potentia
merè passiva respectu apprehensionis,
nec voluntas respectu intentionis. Tum
dist. Min. est simpliciter impotens ope-
rari sine specie cognitionem, *conc.* spe-
cies ipsam, *neg. min. & Consequ.* Spe-
cies ergo prærequiritur quidem ad
cognitionem; non tamen ad omnem
operationem intellectus possibilis; quia
ipsa speciei productio vere est opera-
tio istius potentie realiter sumptæ.

38. Dicitur à potentia cognos-
citivâ ut tali non provenit nisi cog-
nitio; sicut à volitivâ ut tali, non nisi
volitio; sed species non est cognitio:
ergo. *Inso.* à potentia judicativa ut ta-
li non provenit nisi iudicium: sed ap-
prehensio non est iudicium: ergo ap-
prehensio non provenit à potentia ju-

dicativâ. Negabis *Consequ.* in sensu rea-
li, licet vera sit. *Maj.* in sensu forma-
li & reduplicativo, quem eicit *to ut
tali.* Idem ergo tibi dictum puta. *Dices.*
iniuper: nulla potentia cognosciti-
va sibi præparat objectum suum, sed
aliunde præparatum supponit: per spe-
ciem autem præparatur objectum in-
tellectus possibile, quia redditur pro-
ximè intelligibile. *Hoc* etiam probat, à
potentiâ judicativa non elicit appre-
hensionem, quia per hanc redditur ob-
jectum proximè judicabile. Quamvis
ergo potentia cognoscitiva supponat
suum objectum specificativè sumptum,
potest tamen per unam operationem
illud reddere proximè aptum ad aliam
operationem terminandam.

39. Ad *Confirm.*: quidquid sit
de vitalitate (ad quam species jus ha-
bet in doctrinâ Thomistica), facile af-
signabitur ratio communis intellectio-
ni, & speciei, si hæc sit representatio
formalis, ut Thomistæ volunt: nam
utraq; conveniet in ratione represen-
tationis formalis, vel intentionalis as-
similationis objecti, & sub hac ratione
proveniet utraq; ab eadem potentia.
Hæc eadem ratio similitudinis objecti
sufficit in nostris principijs: quia, licet
solum analogicè conveniat speciei, quæ
solum est similitudo virtualis, tamen
defectus convenientie advocat com-
pensatur in specie per conceptum me-
dij per se ordinati & instituti ad intel-
ligendum, nec aliud habentis munus
in rerum naturâ. Et quare a Thomis-
tis, quæ sit ratio communis generatio-
ni & alterationi prævia, ut proveniant
ab eadem virtute? Nec necesse est vi-
talem esse formaliter omnem opera-
tionem potentie vitalis: sufficit vita-
lem esse vel formaliter, vel vitaliter,
aut dispositivè.

40. Jam circa dependentiam
intellectus à phantasia, certum est 1.,
intellectum esse potentiam spirituale,
& inorganicam, adeoque non pendere

in essendo à phantasia, nec ab ejus or-
gano, nec ab ullo alio corporeo; ut
constat ex dictis disp. 2. cap. 1. Unde
intellectus, etiam quatenus importat
potentiam accidentalem, non est alli-
gatus uni corporis parti, sed in toto
corpore comitatur animam ut proprie-
tas ejus in esse substantie spiritualis:
dicitur tamen intelligere, non in qua-
libet parte corporis, sed in capite: vel
quia ibi accipit species ministerio phan-
tasie; vel etiam quia intellectiones in
solo capite existunt, non ut in subjec-
to, sed tamquam in loco. Hinc cer-
tum est 2., nec in operando pendere
intellectum à phantasia pro omni sta-
tu; cum possit à phantasia separari
cum anima, quæ certe in statu separa-
tionis intelligit. Certum est 3., intel-
lectum in statu conjunctionis ad cor-
pus, pendere à phantasia in operando,
tamquam à ministrante primas species
objectorum, eo ferè modo, quo phan-
tasia ipsa pèdet à sensibus externis. Cum
enim intellectus humanus non habeat
species congenitas, seu à naturâ indi-
citas, ut contra Platonicos probat D.
Thomas 1. p. q. 84. ar. 3., & P. Suar.
hic l. 4. c. 2.; debet eas ministerio sen-
suam accipere, & proximè quidem
ministerio sensus interni, seu phanta-
sie, quæ illas ab externis sensibus acci-
pit. Unde proflixit illud, *Nihil est in
intellectu, quod prius non fuerit in sensu,*
nimirum quantum ad primas objecto-
rum intellectiones; postea enim intel-
lectus ex objectis sensu perceptis de-
vinit per discursum in notitiam plurium
rerum, quæ à nullo sensu percipiuntur.

41. Dubium tamen est 1., utrum
intellectus, non solum in primis cog-
nitionibus, sed etiam in cæteris, pen-
deat ab operatione phantasie; ita ut
adquisitis semel speciebus nunquam
possit uti, nisi phantasia simul magi-
netur idem objectum, vel aliquid ana-
logum. Non desunt, qui negant; cum
paritate phantasie, quæ semel habitis

speciebus utitur, etiâ cum nullus ope-
ratur sensus exterior; tum experientia
eorum, qui raptum, aut extasim pa-
tiuntur; tum quia intellectus, jam præ-
ditus specie, plenam habet virtutem
intelligendi. Communis tamen senten-
tia cum Aristotele 3. de Anim. t. 30., D.
Thoma 1. p. q. 84. ar. 7., & P. Suar.
hic l. 4. c. 7. (quam etiam tenet Sco-
tus plurib. in locis apud Mastr. disp. 6.
n. 6., licet alicubi videatur oppositam
insinuare) prorsus affirmativa est; pro-
baturque duplici experimento. 1. quod
læso phantasie organo, vel ejus opera-
tione impedita, intellectus non utitur
speciebus præhabitis, nec habitibus
scientiarum antè adquisitis, ut cerni-
tur in phreneticis, & lethargicis, aut
altè dormientibus, & in ijs, qui me-
moriæ intellectualis usum amittunt ex
morbo cerebri destruyente memoriâ
sensitivâ: hoc non ita contingeret,
nisi ad usum specierum intellectualium
requireret semper operatio phanta-
sie: non enim intellectio ratione sui
ab organo pendet. 2., quod nullum
objectum concipit intellectus, etiam
incorporeum, quin simul imaginatio-
ni objiciatur corporeum aliquid, sal-
tem ut symbolum, vel exemplum, cu-
jus ad instar intelligitur v.g. Deus, aut
Angelus.

42. Hoc secundum experimen-
tum non multum urget: quia dici pos-
set, obversari quidem animo corpo-
reum aliquid, quoties intelligimus;
sed illud ipsum intellectui objici tam-
quam exemplum objecti incorporei,
vel insensati; nec debere semper obji-
ci phantasia, vel imaginativa. Primum
tamen experimentum est efficax; &
planè convincit, intellectum magis cõ-
necti cum phantasia in operando, quàm
phantasiam ipsam cum sensu externo:
quamvis enim impediatur, vel amitta-
tur organum visus, adhuc phantasia
utitur speciebus antèa per visum ac-
ceptis. Intellectus igitur in statu con-

junctionis, etiam cum operatur cognitiones supernaturales, v. g. Fidei, de lege ordinaria præexigit semper, aut secum trahit operationem phantasia; quod etiam in raptu vel extasi plures affirmant; quamquam non est dubitandum, quin possit Deus aliter disponere miraculose. Hoc ipsum sonat, quod passim dicitur, intellectum non operari sine conversione ad phantasia, vel quin speculetur phantasmata: non enim conversio hæc, vel speculatio, significat reflexionem actus intellectus in actum phantasiae, sed tantum concomitantiam utriusque actus. Vel forsan locutione ista sumitur phantasia, non pro actu, sed pro objecto phantasiae: & intellectus dicitur ad illud converti, quia nihil intelligit, nisi speculando directè vel indirectè objectum, quod simul percipit phantasia. Alij dicunt, non tam intellectum, quam animam converti ad phantasmata, id est, applicari ad actus phantasiae simul eliciendos.

43 Dubium est 2., unde proveniat dependentia, vel connexio ista intellectus cum phantasia in operando? Scotus in lib. de Anim. q. 18. opinatur, hanc veluti subjectionem mentis ad sensum non esse connaturalem homini, sed pœnalem, inflictam scilicet à Deo in pœnam peccati originalis. Hoc tamen rejicitur communiter, quia gratis, & sine fundamento dictum. Et sane posset eodem jure fingi, quod homini connaturale non sit indigere speciebus per sensum haustis ad intelligendum; & quod anima pro statu unionis, seclusa culpa originali, posset naturaliter intueri se ipsam, Angelos, &c., perinde ac in statu separationis. Alij recurrunt ad potentiæ sympathiam, ortam ex earum radicatione in eadem animâ. Sed hæc ratio infringitur exemplo sensuum exteriorum. Alij dicunt, species intellectuales vel non conservari cessante actu phantasiae, vel non nisi ab illo excitari. Sed, quod species in in-

tellektu cōserventur, ostensam est disp. præced. : quod verò non excitentur nisi ab actu phantasiae, licet admittatur, non probat intellectum indigere præsentia istius actus post excitatam semel speciem; poterit enim inceptum speciei usum continuare contemplando, vel discutendo, etiam si somnus, aut lethargus obrepit; quod tamen experientia plane repugnat.

44 Ratio ergo prædictæ connexionis sumenda est ex munere formæ, quod anima exercet in statu unionis. Lex etenim generalis est naturæ, ut nulla forma operationem ullam immanentem eliciat, quæ non aliquomodo pendeat à subjecto ejusdem formæ; ut patet inductione per ceteras omnes formas substantiales, & per omnes etiam accidentales. Cum igitur intellectio animæ unitæ non possit, utpotè spiritalis, pendere à subjecto animæ, sive à corpore, tamquam à sustentante, vel aliter influente, oportet ut pendeat ab aliquâ operatione corporeâ, tamquam à conditione præviâ, vel concomitante, vel subsequente. Sanè rationalis anima non minus debet pœdere à corpore in operando, quam in existendo: at in existendo sic pendet à corpore, tamquam à conditione, ut nec extra illud creari valeat, nec alicubi existere sine comitatu corporis, quamdiu durat unionis status: pariter ergo in operando pœdere debet ab operatione aliqujus corporeæ facultatis. Quare dependentia hæc in intellectu specie prædito, non provenit ex defectu virtutis, sed ex conditione status. Anima verò separata, sicut nullo modo pendet à corpore in existendo, ita nec in operando: tunc enim jam non exercet munus formæ, sed munus spiritus. Sic potentia locomotiva inorganica, quæ animæ competit, exerceri nequit in statu unionis, quin simul exerceatur organica; secus tamen in statu separationis. Vide supra disp. 2. n. 140. Notandum

dum hic, prædictam dependentiam non convenire animæ reunite corpori glorioso; quia status ille supernaturaliter immunis est imperfectionibus vitæ mortalis.

45 Superest, ut aliquid de memoria intellectiva dicamus. Memoria bifariam accipitur: 1. pro facultate retinendi præcognitorum species, & ijs utendi ad iteratam cognitionem eorumdem: 2. pro facultate recordandi, seu iterum agnoscendi præcognitum, non utcumque, sed ut præcognitum, & ut præteritum. In primo sensu negari nequit memoria intellectiva, nisi vel negentur species intellectuales, vel perire dicantur cum primis actibus. Sed utramque refoelli poterit ex dictis disp. præced. n. 39. & seq. Ibi quodque à n. 47. ad 60. ostendimus, oblivionem in memoria intellectiva contingere, non ex defectu specierum spiritalium, sed ex defectu memoriæ sensitivæ, & hujus memoriæ species varijs ex causis perire posse; pluraque alia dedimus memoriæ spectantia. In secundo sensu D. Thomas 1. p. q. 79. ar. 6. in corp. videtur negare memoriæ intellectualem; idque probat, quia cognoscere præteritum ut præteritum, est cognoscere rem sub determinato tempore; hoc autem soli convenit memoriæ sensitivæ, quæ est apprehensiva particularium. Ibi tamen in resp. ad 2. hoc limitat D. Thomas ad objectum actus præhabiti, nec extendit ad actum ipsum; concedit enim, quod intellectus intelligit se intellexisse, suæque intellectiois ut præteritæ recordatur.

46 Sed verò, cum intellectus conceptu proprio cognoscat singularia, etiam externa, vel sensibilia, saltem indirectè, seu reflexè, ut Thomistæ fatentur tamquam de mète D. Thomæ (vide supra n. 10.); non est cur negetur singularium memoria intellectiva, quæ scilicet, indirectè saltem, aut reflexè, recordetur eorum sub deter-

minatis circumstantijs, adeoque sub tempore determinato, seu præterito. Accedit experientia manifestissima: nã passim meminimus (utique ut homines, seu ratione utentes) opera nostra, etiam externa, parentes item, amicos, &c., cum circumstantijs temporis, & loci. Quare Collegium S. Th. Complut. q. 10. n. 120. S. Doctorem interpretatur, quasi voluerit, non ut intellectus careat recordatione præteriti utalis, sed ut illam non habeat per se primò, sicut habet sensus internus. Assentior, dummodo tò per se primò non excludat ab intellectu cognitionem directam singularium, sed tantum significet dependentiam memoriæ intellectuales a sensitivâ quantum ad usum specierum pro hoc statu. quæ de causâ dixit Aristoteles lib. de mem. & remin. c. 1., memoriæ per se esse primò sensitivæ, per accidens verò partis intellectivæ; nimirum quia memoriæ intellectiva pendet à sensitivâ, non e converso.

47 Queritur hic, utrum actus memoriæ debeat habere pro objecto cognitionem præteritâ? vel utrum debeat respicere objectum ut præcognitum? Certum videtur, speciem in memoriâ servatam excitari posse circa objectum, non repræsentando cognitionem præteritam: sæpe enim ex præhabita specie cogitamus de Deo, de morte, vel de amico absente non reflectendo ad præteritam cognitionem. An autem hujusmodi cogitatio vocanda sit actus memoriæ? questio est vocalis. In quâ videtur negandum, si memoria sumatur in sensu stricto; sic enim est facultas recordativa præteriti ut præteriti, non quidem in esse rei, cum possit & soleat idem objectum adhuc existere actualiter; sed in esse cogniti, quatenus debet menti obijci ut cognitum per cognitionem præteritam. Affirmandum verò, si memoria sumatur in sensu latiore (tametsi non improprio): sic enim

enim est facultas iterum cognoscendi objectum per speciem olim adquisitam, & nunc iterum excitatam. Adcirco passim dicitur meminisse Dei, vel memorari novissima sua, qui de his objectis directè cogitat ex præhabitis speciebus, licet ea non consideret ut à se olim cognita. Dicitur species in memoria servata, si excitetur, nequit non representare cognitionem præteritam, cum ab ea producta sit. Sed facile negabitur, quòd omnis species in memoria manens, producta sit à cognitione præterita; vel quòd producta sit à gratia cognitionis ipsius, & non à gratia objecti, vel ejus nomine. Si quis tamen contendat, semper ac excitatur species in memoria, representari præteritam cognitionem, saltem tenuiter; non facile impugnabitur.

48 Ad extremum obviare oportet, quòd potentia intellectiva, tametsi realiter una sit, varia suscipit nomina pro varietate munerum, aut actuum. Nam præter nomina intellectus agentis, & possibilis, atque etiam memorie, de quibus jam diximus, dividi solet intellectus in apprehensivum, judicativum, & discursivum: item in scientificum, & opinativum: item in practicum, & speculativum: quorum vim nominum notam esse suppono ex dictis in Logica. Præterea vocatur mens propter eminentiam, quæ rerum perfectiones metitur. Vocatur specialiter intellectus, quatenus apprehendit, & sine discursu judicat objecta per se nota; quo etiam sensu vocatur interdum intelligentia; quamquam hoc nomen sonat potius actum, quam potentiam. Vocatur item specialiter ratio, quatenus discurrendo intelligit: ratio superior, quatenus versatur circa res Divinas, & æternas: ratio inferior, quatenus de rebus humanis & caducis cogitat.

49 Item pro priori ad speciem vocatur proprie intellectus possibilis; prout habens speciem sine actu,

intellectus in habitu; prout actualiter cognoscens, intellectus in actu, vel adeptus: vel, ut alij volunt, dicitur adeptus, quòd jam habet quidquid habere potest; quòd solum in statu beatitudinis accidit. Denique vocatur nonnunquam synderesis, quatenus naturali lumine dictat, quid nos agere oporteat: & eodem sensu dicitur interdum conscientia. Nomen tamen synderesis propriè sumitur pro habitu cognoscendi prima principia practica, præsertim ad mores spectantia: & nomen conscientia, pro cognitione dictante, quid hic & nunc agere teneamus, vel etiam pro cognitione præcedentium operationum nostrarum in esse morali; quas dum bonas deprehendit, gaudium generat; dum vero pravas, causat tristitiam, quæ vocatur vermis, aut conscientia reinosus.

CAP. III.

DE OBJECTO VOLUNTATIS ubi nonnulla Dubia resolvuntur.

50 **V**oluntas est Potentia spiritualiter appetitiva boni per actus ex directione rationis elicitos. Ejus objectum, ut ex ipsa definitione patet, est bonum in communi, seu repertum in omni bono particulari, nulle excepto. Bonum dividitur in bonum, utile, & delectabile. Honestum est, quòd juxta dictamen recte rationis amari potest: utile, quòd ad aliud obtinendum conducit: delectabile, quòd aptum est delectare appetentem. Hæc membra non in quovis objecto distinguuntur realiter; sed in pluribus, ratione tantum. Proprias autem ipsorum rationes, ut etiam rationem boni in communi, late & sapienter explicat Ezim. Doctor disp. 10. Metaph.. Nunc sat est obviare 1., quòd bonum in communi, seu transcendens, non differt ab ente, nisi ex modo significandi: bonum enim idem

idem est, ac perfectum, seu perfectionem aliquam habens: perfectio autem, & entitas, sunt idem formaliter. Bonum tamen significatur per modum convenientis alicui, idest, tum sibi, tum alteri: sibi quidem, quatenus unicuique entitati conveniens est sua quidditas, & existetia: alteri, quatenus etiam convenientiam habet respectu alicujus realiter distincti: & utroque modo convertitur cum ente, ut probat Ezimius disp. cit. l. 3.: sed priore modo dicitur bonum absolutum, seu bonum in se; posteriore, bonum respectivum, seu bonum alterius: utroque autem, idem est bonum, ac intrinsecè appetibile, saltem præcendendo ab appetitu innato & elicitò.

51 2., quòd illa divisio non est adæquata, si bonum honestum sumatur strictè pro bono morali, seu in ordine ad rectos mores: datur enim præterea bonum naturæ, quòd præcendendo à ratione virtutis, & à delectabilitate, vel utilitate ad aliud, per se est appetibile, v. g. sanitas, integritas, & vita ipsa. Erit tamen divisio adæquata, si bonum honestum sumatur in sensu latiore: sic enim (ut explicat P. Suar. d. cit. l. 2.) comprehendit, tum bonum morale, idest, per se decens & consentaneum rectæ rationi; tum bonum naturæ, seu naturale, idest, per se commodum naturæ præcendendo à delectatione. 3., quòd bonum utile non idem sonat, ac per se commodum appetenti (sic enim confunderetur cum bono naturæ), sed sumitur pro medio ad affectionem alterius boni conducente, præcisè ut tali: quæ ratione non comprehenditur sub formali objecto voluntatis, sed sub materiali duntaxat, cum non nisi propter aliud amari possit: immo nec est bonum bonitate sibi intrinsecà, sed extrinsecà tantum, & à fine mutata; ut subtiliter explicat P. Suar. cit. l. 2. n. 22. & seqq. Denique observa, bonum cujuscumque generis,

aliud esse reale, aliud apprehensum, idest, apparens, aut falso apprehensum, quòd potest etiam amari à voluntate, ut experientia constat.

52 Dividitur voluntas in concupiscibilem, & irascibilem: quæ divisio (utique non realis, sed rationis, vel secundum munera) cum actibus unicuique parti respondentibus, explicanda est, ut supra disp. 5. n. 126. in appetitu sensitivo. Dividitur item (pariter quoad munera) in prosecutivam, & aversivam. Prosecutiva dicitur, quatenus fertur in objectum per actus amoris, desiderij, gaudij, &c.: aversiva, quatenus ab objecto refugit per actus odij, abominationis, tristitiæ, &c.. Si fortè hinc inferas, bonum non esse adæquatum objectum voluntatis, cum voluntas ut aversiva non respiciat bonum, sed malum. Negabitur sequela de voluntate accepta secundum conceptum primarium, qui solam importat vim volendi, seu prosequendi: vis enim aversiva secundaria est in voluntate, cum aversio per se radicetur in prosecutione; idèd enim malum odios habemus, quia bonum oppositum diligimus. Hinc dici potest, quòd bonum est objectum formale, seu motivum, respectu omnium affectionum voluntatis; prosecutionum quidem motivum intrinsecum; aversionum autem, saltem extrinsecum, quatenus est motivum præcedentium actuum, ex quibus aversiones oriuntur.

53 Nunc circa voluntatis objectum queritur 1., utrum objectum formale voluntatis idem sit, quòd finis Resp. Non est idem, si finis accipiatur pro objecto movente ad executionem mediatorum; sæpe enim objectum simpliciter diligimus, nil cogitantes de illius affectione per media. Idem tamen est, si finis sumatur pro motivo, seu objecto propter se appetibili. Quer. 2., utrum voluntas amare possit malum ut malum, vel sub ratione mali, nullà

sibi proposita bonitate, propter quam moveatur? Negant omnes, præter Nominales. Tum quia voluntas ad amandum debet allici, attrahi, seu moveri ab objecto; non enim alia de causa indiget prævia objecti cognitione: at malum, ut tale, non attrahit, sed retrahit; nec in eo voluntas invenit motivum amoris. Tum quia medium cognitum ut inutile ad finem, nequit propter finem amari, quia sollicitè in ordine ad finem non est bonum: ergo & objectum cognitum ut non bonum in se, nequit amari propter se. Ratio a priori: quia bonum est objectum voluntatis ut prolecutivæ, sicut color potentia visiva: quare, sicut repugnat visio, quæ non repræsentat colorem verum, vel apparentem; ita & amor, seu prolecutio, quæ non feratur in bonum, saltem apparens. Unde colliges, repugnare pariter amorem objecti omnino indifferentis, seu in quo nulla proponitur malitia, nec bonitas.

54 *Objic.* 1. si voluntas nequit amare malum, nec poterit odire bonum: ergo tollitur ejus libertas: nam vel objectum proponitur ut bonum, & sic non poterit odio haberi; vel ut malum, & sic non poterit amari. 2. potest quis libertatis exercenda gratia velle objectum, in quo nihil boni relucet, v.g. semetipsum occidere. 3. damnati odio habent Deum, qui pure bonus est: ergo & amare poterunt pure malum: atque ita videntur amare, cum suam desiderant anihilationem, quæ fundamentum tollit omnis boni proprii. 4. sæpe quis vult malum inimico, præcisè quia ipse malum. 5. sæpe amatur impossibilia, cognita ut talia, quæ omni bonitate carènt. Ad hæc facile respondetur. *Ad 1.*: libertas contrarietatis stabit, si bonum proponatur admixtum malo, ut plerumque accidit: sic furtum proponitur ut bonum utile, vel delectabile, simulque ut malum inhonestum, seu rationi dissonum: & e-

converso jejunium, ut bonum honestum, simulque ut malum incommodum, vel injucundum. Quodsi objectum interdum proponatur ut pure bonum, vel ut pure malum, stabit saltem libertas contradictionis.

55 *Ad 2.* ipsa ostensio libertatis aut dominij supra vitam propriam, apprehenditur ut bona, nec nisi propter ipsam amatur occisio, vel malum mortis. *Ad 3.*: damnati, dum odio habent Deum, illum cognoscunt ut vindicem, & authorem pænæ, quam patiuntur; adeoque in eo apprehendunt rationem aliquam mali sibi ipsis incommodi, seu injucundi. Optant verò suam anihilationem, non propter ipsam, sed ut medium, sive ut bonum utile ad cessationem cruciatuum, quam ut bonam apprehendunt. *Ad 4.*: nemo vult malum inimico, nisi quia in ejus perpessione apprehendit rationem vindictæ sibi utilis, aut delectabilis. Dum tamen quis vult malum alteri ex inimicitia, dicitur velle malum alterius ut tale; non quod in eo sitat volitio tanquam in motivo, seu formali objecto; sed quia in ipsa ratione mali alterius, qua talis, stat utilitas ad finem vindictæ. Non sic accidit, dum quis propter bonum proprium vult malum alteri, non ex inimicitia, sed ex avaritia, vel concupiscentia, v.g. si filius optet mortem patris, ut quatuordecim hereditatem adeat; tunc enim solum vult malum alterius, ut utile ad bonum proprium, utilitate pariter optanda, tamen non fundatur in ratione mali.

56 *Ad 5.*: impossibile, cognitum ut tale, amari nequit, nisi forte sub conditione possibilitatis, sub qua jam apprehenditur ut bonum. Sed hoc statim. Nunc obiter addendum, quod sententia communis procedit etiam de potentia Dei absoluta: non enim Deus invertere potest essentiam amoris, qui ex conceptu suo est tendentia in bonum. Aliqui tamen volunt, ut sit possibilis amor

amor supernaturaliter à Deo determinatus, qui respiciat objectum, in se quidem transcendentaliter bonum, sed in cognitione apparens ut pure malum: quia talis amor re ipsa foret tendentia in bonum, nec ipsi desisset formale objectum amoris, quod est bonum reale, sed solum deficeret conditio prævia, nempe cognitio boni ut talis. Hæc tamen opinio non admittit amorem mali ut talis, qui scilicet moveatur ex ratione mali: sed solum adstruit amorem boni realis incogniti, ad quem de materiali se habeat cognitio tunc existens, quæ illud objectum proponit ut malum. Quod autem repugnet, etiam divinitus, amor objecti incogniti, patet cap. sequ.

57 *Quær.* 3. an, aut quatenus voluntas amare possit impossibile cognitum ut tale? *Resp.* 1. nequit voluntas affectu efficaci absoluto desiderare bonum cognitum ut impossibile. *Prob.*: quia talis affectus serio intendit absolutam affectionem finis, movetque efficaciter ad quærendam & exequendam media: hæc autem intentio, & motio, impossibilis est circa finem cognitum ut absolute inatquequibilem; tum ex ipsis terminis, & experientia; tum quia nulla media cognosci possunt ut utilia. *Resp.* 2. dari potest amor inefficax, seu complacentia simplex, circa bonum cognitum ut absolute impossibile, sub conditione quod possibile foret. *Prob.*: quia pro simplici complacentia sufficit quævis species aut apparentia bonitatis, etiam sub conditione impossibili. Sic delectari quis potest fingendo se Angelum, aut Omnipotentem. Ratio: quia talis affectus est quasi speculativus, nec movet ad affectionem finis serio procurandam.

58 *Resp.* 3. bonum cognitum ut impossibile potest etiam amari affectu efficaci, sed objective conditionato, id est, amante nunc bonitatem objecti ut convenientem sub cognitio-

ne quod possibilis esset. *Prob.*: quia talis bonitas conditionata verè amari potest saltem simplici complacentia: ergo voluntas majorem adhibeat conatum, poterit amare bonitatem istam ad eò fortiter, ut à se excludat odium efficacem ejusdem objecti sub eadem conditione: amor autem impossibilis cum odio efficaci sui objecti, non est simplex complacentia, sed amor efficaci. Atque ita docet experientia, peccatorem contritum efficaciter velle nunquam peccasse, si fieri posset; cum tamen impossibile sit peccatum non fuisse ex suppositione quod fuerit, quam suppositionem affectus ipse poenitentis per se supponit. Sic etiam homo miseriam impatiens, præsertim damnatus, vehementer optat nunquam se natum fuisse, vel è nihilo extractum; cum tamen affectus iste supponat existentiam optantis, qua posita, objectum est prorsus impossibile. Huc etiam pertinet, quod sæpe viri sancti ardentè optant Deum diligere infinito amore, & ejus bonitati commensurato, si fieri posset; cum tamen id fieri non posse, bene noverint.

59 *Objic.*: volitio sub conditione impossibili, explicari solet per *vellem*; quod verbum non significat volitionem, quæ est, sed quæ esset posita conditione; sicut verbum *viderem* non significat visionem nunc existentem, sed quæ existeret; vel significat actum intellectus, quo visio cognoscitur extitura sub conditione aliqua. *Resp.*: ita quidem explicari solet volitio ejusmodi; unde & vocatur *palsim velletas*, maxime dum est inefficax: sed tunc verbum *vellem* non sumitur mere conditionatè, sicut *viderem*, *audirem*, & similia: potius ex communi loquentium mente significat affectum subjective absolutum, & objective conditionatum: quis enim dubitet, hanc esse mentem famelici v.g., dum ait, *vellem comedere, si cibum haberem*? Quare

verbum illud in ejusmodi circumstantiis idem valet, ac *utinam!* Et certe qui dicit, *utinam non peccassem!* *utinam nunquam natus fuisset!* *utinam possem Deum infinite diligere!* significat attingere aliquem præsentem, & efficacem quidem, si magno animi ardore ut cõceptus. Sed notandum, quod an oritur sub conditione inaccessibili non ita est efficax, ut ex se vere sit capax inferendi absolutam portionem objecti, vel executionem mediõrum ad illud obtinendum, pro hypotheti, qua possibiles esset: repugnat enim vera capacitas conditionalis ad aliquid efficiendum sub conditione impossibili. Efficacia ergo talis affectus explicanda est, ut supra, per impossibilitatem de præsentem cum odio circa idem objectum.

60 *Quer. 4.*, utrum odium mali debeat esse formaliter amor boni oppositi? formaliter, inquam, aut expressè; nam virtualiter, aut interpretativè, semper est amor oppositæ bonitatis. Respondetur communiter, odium mali pure privativi, cujusmodi est mors, aut carentia lucis, esse formaliter amorem boni oppositi: quia malum istiusmodi non habet in se meritum, aut motivum odij, nisi prout est formalis exclusio boni: ergo non est cur odio habeatur, nisi quia bonum oppositum diligitur. At odium mali positivum, seu non purè contradictorie, sed contrariè oppositi bono, cujusmodi est adulterium, aut furtum, aut dolor capitis; hoc, inquam, odium non debet esse formaliter amor boni contrarij. Tum quia tale malum habet ratione sui meritum odij. Tum quia ita se habet odium ad malum, sicut amor ad bonum: at amor boni non debet esse formaliter odium contrarij mali: potest enim quis amare virtutem, nihil cogitans de vitiis contrarijs.

61 *Quer. 5.*, utrum voluntas, ut prosecutiva, debeat semper in objecto respicere bonum sibi conve-

niens, seu proprium aliquomodo? Affirmat communis sententia, quam tenet P. Suar. hic lib. 5. c. 2. n. 7. *Prob. 1.* ex Aristot. 5. Ethic. c. 8. dicente, *Amabile quidem bonum, unicuique autem proprium.* 2.: quia appetitus innatus ferri non potest, nisi in bonum physicam naturam conveniens: ergo nec elicitus, nisi in bonum cognitum aliquomodo proprium appetentis: uterque enim appetitus a natura datus est ad prosequenda bona proprio supposito convenientia. 3.: quia amor est quoddam quasi pondus & inclinatio in objectum, velut in centum, in quo quiescat amans: nequit autem amans quiescere in bono, in quo nulla respectu ipsius convenientia est, nulla proportio. 4.: quia, ut ait D. Augustinus 8. de Trinit. c. 10., amor est unio quoddam, vel nexus: unio autem (inquit D. Thomas 1. 2. q. 28. ar. 2. ad 2.) pertinet ad rationem amoris, in quantum per complacentiam appetitus amans se habet ad id, quod amat, sicut ad se ipsum, vel ad aliquid sui.

62 Notandum tamen, quod potest bonum dici conveniens appetenti, non solum dum est ipsi commodum, aut delectabile, sed etiam dum est decens, consentaneum, & proportionatum appetenti ut rationali, sicut re ipsa est Deus prout in se bonus; item dum objectum est aliquomodo unum cum appetente, vel aliquatenus ad ipsum attinet, ratione amicitie, vel propinquitatis, vel similitudinis, cum univoce, tum analogicè, quam explicat D. Thomas 1. 2. q. 27. ar. 3. occasione probandi, similitudinem esse causam amoris. Unde colliges, in hac sententiã non confundi amorem benevolentie, vel amicitie, cum amore concupiscentie: nam, licet uterque amor tendat in bonum appetenti convenienti; amor tamen concupiscentie vult commo- dum appetentis ut physicè distincti ab alijs; amor autem benevolentie,

tie, vel amicitie, vult bonum alterius, qui solum moraliter est. aliquid appetentis, nempe titulo proportionis, vel amicitie, vel similitudinis, &c..

63 Sed adhuc *Obijcies*: potest quis complacentiam habere de objecto aliquo. v. g. pulchro, nullatenus ad eum attinente; ut experientia docere videtur. *Resp.* Complacentia illa non est de objecto, sed de visione, vel contentatione objecti, quæ cognoscitur exercitè ut bonum proprium. 2.: cognoscitur tunc pulchrum ut appetenti delectabile. 3.: objectum illud ad appetentem attinet ratione cujusdam proportionis, aut similitudinis, ex doctrina D. Thomæ loc. cit. Nec fortasse necesse est, convenientiam respectu appetentis expressè cognosci, vel amari: sed sufficit, quod per modum conditionis objectivæ re ipsa inveniatur in objecto cognito ut absolute bono.

CAP. IV.

AN, ET QUATENUS VOLUNTAS
à prævia cognitione dependeat in
operando?.

64 **D**UPLEX quæstio in præfati est tractanda. *Trinax.* Utrum voluntas possit amare objectum, nullâ prævia cognitione ipsi propositum? Quod naturaliter non possit, certum est omnibus: nam Mystici, quos aliqui allegant in contrarium, solum loquuntur de raptu, vel extasi supernaturali. Idcirco tamquam primum principium apud omnes invaluit, *Nihil volitum, quin præcognitum*; quod saltem ex natura rei verum esse, confirmat experientia. Vid. P. Suar. d. 23. Met. s. 7. *Objici* solet, quod voluntas interdum imperat intellectui, ut ab omni cognitione cesset. Sed negandum est, hoc fieri posse, nisi prænoscat cessatio ipsa, quæ imperatur. Quare imperium illud debet ex-

cipere cognitionem, quâ dirigitur; nec ea cessante conservari potest. Similiter, quoties quis appetit scire incognita, prænoicit in confuso scientiam, quam appetit, immò & objecta ipsa, quæ solum dicuntur incognita relatu ad notitiam claram, & scientificam. Et generatim, quoties voluntas imperat cognitionem aliquam, vel ad eam applicat intellectum, cognitio imperata prænosci debet aliquomodo. Nec intellectus pendet ab imperio vel applicatione voluntatis quoad omnem cognitionem: nam saltem ad primam determinatur à Deo, vel ab objecto.

65 Dubium tamen est, an saltem de potentia Dei absolutâ fieri possit, ut voluntas amet incognitum? Affirmant post Okamum, Paludanum, & alios quoddam ex antiquis, aliqui Scotistæ, ut Vulpes, & Cavellus, aliqui etiam à Nostris, præsertim PP. Ovid., & Peynad.. Sed negant communiter Thomistæ cum D. Thomâ, Scotistæ cum Scoto, & Nostris cum P. Suar. cit. disp. 23. s. 7. Quorum sententia probatur sic: Voluntas nec divinitus amare potest sine motivo, seu ratione amandi: sed amaret sine motivo, si amaret incognitum: ergo &c.. Præmissa probanda sunt seorsim. Et imprimis *prob. Maj.*: voluntas nec divinitus amare potest sine objecto, quod reddatur amatum, ut omnibus in confesso est: ergo nec sine objecto, quod vel sit formale, vel materiale, cum in membra hæc adæquatè dividatur objectum ut sic, quemadmodum animal in rationale & irrationale. Sed objectum esse formale, est amari propter se; & esse materiale, est amari propter aliud: ergo voluntas nullatenus amare potest sine objecto, vel propter se, vel propter aliud amato: ergo nec amare potest sine motivo, seu ratione amandi, quam præfert ex terminis particula *propter*. Accedit, quod voluntas etiam divinitus amare nequit purum malum tam in

esse rei, quam in esse cogniti; non aliã de causã, nisi quia in eo non invenit motivum amoris.

66 Jam *prob. Min.* primi syllogismi: voluntas non movetur, nisi bono præcognito: si ergo amaret incognitum, hæc motivo amaret: non enim est motivum actuale id, a quo voluntas non movetur; & licet ut movetur in aptitudine, si non movet, perinde se habet, ac si non esset. *Prob. Antec.*: motio voluntatis à bono, non consistit in aliquo boni influxu physico: passim quippe movetur voluntas à bono, quod physice non existit, & interdum nec existere potest. Consistit ergo illa motio in influxu intentionali, sive in eo, quod voluntas alliciat & invitetur ab objecto per cognitionem præposito; nisi enim aliud est, in quo consistat. Deficiente igitur cognitione, nullatenus potest voluntas à bono moveri. Explicatur, & urgetur hæc ipsium. Voluntas creata movetur ab objecto in genere causæ finalis; nec potest non ita moveri, si amat, cum in quacunque hypothese amare debeat objectum, vel propter se, vel propter aliud: sed causa finalis causare non potest, nisi ut cognita: ergo &c. *Prob.*

Min.: cum quia causa physica, v. g. efficiens, causare nequit, etiam divinitus, nisi ut physice existens: ergo neque causa finalis, nisi ut existens intentionaliter, sive ut cognita: nam, sicut se habet ad causam physicam existentiam physicam, ita existentiam intentionalem ad causam finalem; cum hæc, ut à causis physicis constituta, sibi vendit ex proprio conceptu existentiam ejusmodi. Tunc etiam, quia vera causalitas (qualis est finalizatio, ut in Physica videmus) aliquod esse actuale prærequirit in causa: sed in causã finali non præquirit esse physicum, ut est certum: ergo præquirit esse intentionale.

67 *Confirm.*: ratio formalis, sub

quã tendit voluntas, non est bonum secundum se independentem à cognitione: ergo est bonum ut cognitum: cumque voluntas extrahi nequeat à sua ratione formali, ut Adversarij non dubitat, nullatenus ferri potest in bonum incognitum. *Prob. Antec.*: quia, licet voluntas amet objectum, quod a parte rei est purè malum, vel purè chimericum, adeoque omni bonitate reali carens, non extrahitur à suã ratione formali, dummodo objectum in cognitione appareat bonum: extraheretur autem, si pro ratione formali respiceret objectum ut in se bonum independentem à cognitione; tale quippe non est objectum illud, quod solam habet bonitatem apparentem. Si dicas, voluntatis objectum in communi præcendere à bono reali, & apparenti, quia voluntas per aliquos actus fertur in bonum reale; per alios autem, in bonum apparens. *Contra 1.*: saltem amor boni purè apparentis, supponit essentialiter cognitionem; aliqui posset elici sine objecto, videlicet sine bono, nec apparenti, nec reali: ergo idem dicendum de amore boni realis. Patet *Consequ.*: quia hic amor, utpotè perfectior, magisque similis amori Divino, nequit esse minus rationalis, quam amor boni purè apparentis: minus autem rationalis esset, si minus connecteretur cum cognitione.

68 *Contra 2.*: si volitio in genere non essentialiter tendit in bonum cognitum, non differet ex genere appetitus ab appetitu innato: hic enim tendit etiam in bonum reale; & abunde potest interdum esse elicitus, seu productus à subiecto appetente; ut est v. g. gravitas lapidis, quæ & immoventer producit à substantia, & est inclinatio seu pòdus illius in bonum perfectionis centri. Nec dicas, differentiam in eo stare, quod volitio supponit naturaliter cognitionem. Nam motus localis animæ separata, vel Ange-

li, est actus quidam elicitus à substantia; est etiam appetitus sui termini, nempe ubicationis, cum sit inclinatio in terminum, & adeò efficax, ut existentiam ejus essentialiter inferat; & aliunde cognitionem supponit naturaliter, cum Angelus naturaliter moveri nequeat propria virtute, nisi sciens, & volens: & tamen ille motus non est volitio, sed quidam appetitus innatus sui termini. Quare? quia non essentialiter supponit cognitionem, cum possit ab Angelo ignaro elici ex determinatione Dei.

69 Quapropter essentialis connectio amoris cum cognitione fundatur in eo, quod voluntas extrahi nequit à ratione formali, sub qua tendit; & ratio ista constituitur per cognitionem, cum consistat in bono ut apprehenso, sive ut cognito. In idem recidit, quod bonum non est obiectibile voluntati, nisi ut aptum movere ad amorem sui: non est autem sufficienter aptum movere, seu esse motivum, nisi ut cognitione propositum. Sed notandum, quod bonum in esse motivi constituitur per cognitionem, non tamquam per virtutem motivam, aut rationem movendi, seu finalizandi (constat hoc ex dictis in Physica, ubi de causa finali); sed tamquam per formam extrinsecam formaliter constituentem ipsum in statu simpliciter potentis movere. Sic apprehensio boni constituit naturam humanam in esse predicabilis de multis; non tamquam ratio, quæ de multis prædicetur, vel prædicari possit; sed tamquam forma extrinseca formaliter constituens naturam in statu simpliciter potentis prædicari. Sic etiam in physicis existentia causæ, si distinguatur ab essentia, ut Thomista opinatur, non est ratio agendi, seu virtus activa, ne partialiter quidem: constituit tamen essentiam in statu simpliciter potentis agere. Cognitione itaque objecti amabilis, vocanda est motivum, seu ratio movendi, non ut

quod, sed ut quo, seu constitutive.

70 *Objic. 1.*: cognitio boni est mera conditio ad productionem amoris: sed mera conditio ad effectum suppleri potest divinitus, ut patet in applicatione ignis ad comburendum, & in dispositione materiæ ad recipiendam formam: ergo. *Neg. Min.*, si de omni conditione indistincte loquatur. Nam duratio causæ efficientis, & existentia ejusdem, si distinguatur ab essentia, non possunt divinitus suppleri. Præmissæ quodque in sententiã probabiliter prærequiruntur essentialiter ad actum conceptionis, tamen mere sint conditiones. Et decretum applicativum Omnipotentis absdubio prærequiritur essentialiter ad omnem effectum; cum tamen per se formaliter ut tale, seu prout ab Omnipotentia virtualiter distinctum, non sit virtus activa, sed conditio tantum, juxta communem doctrinam. Fateor, quod mera conditio non debet afferri essentialiter necessaria sine probatione. Sed non ita asseritur in presenti.

71 *Objic. 2.*: ita fertur appetitus innatus in bonum reale, sicut elicitus in bonum apprehensum: sed innatus ferri potest in bonum, quod non actualiter, sed possibiliter, sit reale, ut cum materia appetit formam possibilem: ergo & elicitus ferri potest in bonum, quod non actu, sed potentia sit cognitum. *Confirm.*: potentia viliva potest divinitus videre colorem non existentem: ergo & voluntas amare objectum non cognitum: non enim magis requiritur cognitio boni ad amorem, quam existentia coloris ad visionem. *Objeccio* absurde probat, appetitum elicitum ferri posse naturaliter in incognitum, sicut innatus sepe fertur naturaliter in bonum possibile. Negandum ergo, quod appetitus innatus generatim supponat, etiam naturaliter, existentiam realem sui objecti, seu termini: hæc enim existentia nullo titulo prærequiritur, cum hic appetitus non

causetur physice à suo termino. Solum est de ratione communi talis appetitus respicere bonum ex se naturaliter possibile, seu connaturaliter assequibile; & ita quidem, ut nec divinitus possit aliud respicere. Atque in hoc sensu intuenda est comparatio illius cum appetitu elicto, ut respiciente bonum apprehensum.

72 *Ad Confirm. neg. Consequ.* cum probatione adjuncta. Nam existentia, seu presentia exercita coloris, non alio titulo requiritur ad visionem, nisi quia requiritur species, quæ à colore pendet in fieri, & conservari: color enim non alio modo visionem causat, nisi efficiendo speciem. Cum ergo Deus possit speciem se solo producere, & conservare, vel etiam ejus causalitatem supplere (quod generatim verum est de influxu cujusvis causæ efficientis create, saltem non vitalis); sequitur, presentiam exercitam coloris solum esse naturaliter necessariam. Vide supra disp. 5. n. 166. & seqq. At cognitio ad amorem requiritur ut forma constituens objectum simpliciter amabile, vel simpliciter proportionatum amori movendo, & terminando: cumque Deus per se ipsum supplere nequeat intrinseca rerum constitutiva, nequit efficere, ut objectum sine cognitione proportionatum evadat. Requiritur item cognitio, tamquam existentia propria causæ finalis in suo genere: cumque Deus facere non possit, ut amor à voluntate prodeat sine causâ finali, neque ut hæc finalizet sine intentionali existentia; ideo nequit efficere, ut sine cognitione dentur omnia principia ad amorem sufficientia.

73 *Objic. 3.:* saltem si amor consistat in qualitate absolutâ, poterit Deus amorem se solo producere, & infundere voluntati absque ullâ præviâ cognitione: quo in eventu voluntas redderetur amans, cum existerent

omnia hujus denominationis constitutiva. *Ad objic.* aliqui negant, quod voluntas in eo eventu denominaretur amans; quia non est subjectum capax hujus denominationis, nisi ut præhabens cognitionem, quæ constituit ut quo capaciter ejus ad amandum. Sic in sententia distinguente essentiam ab existentia, voluntatis essentia non est subjectum capax denominationis amantis, nisi prout actu existens; quamvis existentia non sit amans ut quod. Sed melius respondebitur negando hypotheseim; vel quia amor secum identificat productionem sui à voluntate; vel quia, licet produceretur actione distincta, & in hoc sensu dicatur qualitas absoluta, tamen titulo vitalitatis essentialiter exigit à voluntate procedere: de quo fufius disp. sequ. Et instantia est in amore objecti, non verè, sed apparenter boni; qui amor non potest à solo Deo produci extra voluntatem cognoscentem; alioquin vel mutaret objectum, vel nullum respiceret.

74 *Objic. 4.:* testantur Mystici, sepe in extasi, vel in gradu orationis altissimo, amorem Divinorum excitari, vel saltem conservari sine actuali cognitione: pro quo citari solent S. Bonaventura, Seraphica Mater Theresia, S. Franciscus Salesius, & alij. Sed Mylicos interrogat P. Arriaga, unde noverant, vel meminerant, se amasse, vel amorem habuisse Dei potius, quam lapidis? siquidem absque ullâ objecti-cognitione amarunt. Memoria enim solum est de præcognitis. Hæc tamen interrogatio, licet à multis cum plausu excepta, & repetita, non admodum urget: amor enim, ut communiter supponitur, relinquit experimentalem speciem sui, quæ, saltem mediate, representat etiam objectum amori: per hanc autem speciem poterit quis postea recordari, quod amaverit, & quid amaverit. Nec memoria solum est de præcognitis, sed etiam de præ-

prævolitis. Omissâ igitur hac instantia, negandum est propter supra dicta, quod amor unquam excitari vel conservari possit absque ulla prorsus cognitione. Sancti verò Doctores, interpretandi sunt, quasi loquuti de solâ cognitione reflexivâ, quatenus anima in altissimum orationis gradum evecta, sic rapitur & occupatur amore Divinorum, ut non reflexè advertat se cognoscere; vel etiam de cognitione discursivâ, quam meditationem appellant, & quæ non semper indiget anima, ut Deum ferventissimè diligit.

75 *Secunda quæstio:* Utrum cognitio influat efficièter in actum voluntatis? Affirmant cum Nominalibus Durandus, Cajetanus, & aliqui Scotistæ apud Mair. disp. 7. n. 164., & aliqui etiam è Nostris apud P. Quiros disp. 87. n. 31.. Sed negat sententia communis in omni Scholâ, cum D. Thomâ, Scoto, & Suario, apud eundem Quiros n. 32.. Hæc sententia est probabilior. Nam in primis cognitio non alio ex capite necessaria convincitur ad volendum, nisi titulo directionis, illustrationis, & existentie causæ finalis: hæc autem munera per se non exigunt influxum activum. Ac deinde, si cognitio activè concurreret ad volitionem, varia sequerentur absurda. 1., quod ad amorem Dei supernaturalem necessarius non esset habitus charitatis infusus, vel aliud supernaturale principium activum, præter cognitionem supernaturalem, quæ necessariò præire debet. Id quod maxime vim habet in amore Beatorum: si enim ad illum activè cõcurrit visio beatifica, quæ certe non est alio imperfectior, ut quid opus erit alio supernaturali principio? Unde ad summum habitus charitatis dabit facile posse, non vero simpliciter posse; quod est plusquam absurdum.

76 *Sequeretur 2.,* quod, si quis per actum supernaturalem scien-

tia infusa cognoscat objectum prohibitum, & nihilominus illud velit (quod utique fieri potest, cum ea cognitio non tollat libertatem), actio peccaminosa voluntatis activè procederet à principio supernaturali, quod tamen proinde connecteretur essentialiter, foretque actio supernaturalis, quod item absurdum est proculdubio. 3., quod una & eadem cognitio foret virtus activa variorum & cõtrariorum affectuum: nam sub eadem cognitione (v. g. de objecto honesto simulque incommodo, vel delectabili simulque turpi) elici possunt volitio, & nohtio, vel amor, & odium, ut etiam affectus efficacis, & inefficacis, absolutus, & conditionatus. At hæc virtutis amplitudo, licet conveniat potentie, utpotè causæ universali, non nisi absurde concedetur particulari cognitioni, maxime cum hæc soleat esse valde imperfecta in suo genere. Accedit, quod, si virtus activa competeret cognitioni, perfectior cognitio esset activa perfectioris affectus; sicut, quia talis virtus cognitioni convenit respectu habitus, cognitio perfectior habitum efficit perfectiorem. At sequela falsitas patet in cognitione speculativâ, quæ solet esse perfectior practicâ, & tamen nullum affectum excitat, præter simplicem complacentiam utsummum.

77 *Objic. 1.:* species activè influat in cognitionem: ergo & cognitio in amorem. *Prob. Consequ. 1.:* quia non minor in cognitione, quam in specie, perfectio est, proportio, & necessitas. 2.: quia, sicut ab objecto & potentia paritur notitia, ita & amor, non enim minus ab objecto dependere debet amor, quam notitia: ergo, sicut objectum in notitiam influat mediâ specie, ita in amorem mediâ cognitione; præsertim cum sæpe nequeat influere per se ipsum, utpotè abiens, aut non existens. *Resp. neg. Consequ.:* quia species non alio munere fungitur, quam

principij coefficientis, neque alio ex capite necessaria est in intellectu, ut vidimus disp. 6. n. 44. ; nec ex ejus cōkursu activo sequitur ullum incommodum. At cognitio, quamvis activè non influat, necessaria est ad amandum titulo directionis, & existentie causè finalis, aut formæ constitutivæ objectum in esse motivis; & aliunde ex ejus influxu sequerentur absurda nuper indicata.

78 *Ad 1. prob.*: licet cognitio non sit minùs perfecta, minùs nè necessaria, quàm species; quòd tamen minùs aut nullatenùs proportionata sit ad influendam, satis à posteriori colligitur ex absurdis, quæ ex ejus influxu sequerentur. *Ad 2. concedi potest*, quòd non solùm cognitio, sed etiam amor paritur, idest, causatur ab objecto & potentia, sed in diverso genere: nam cognitio ab objecto causatur in genere causè efficientis, quia in nullo alio causari potest; amor verò, in genere causè finalis, quod genus causè non influat efficienter, nec movet physicè voluntatem, sed intentionaliter, & metaphorice, tamen proprie causet, ut in Physicâ explicatum est. Quare, etiam si cognitio activè influeret in amorem, hic influxus non esset nomine objecti, nec proprius causè finalis. Dicit quòque potest objectum exercere munus motivi mediæ cognitione, non tamquam proxima ratione movendi, sed tamquam applicatione, vel existentia pro tali genere causè requisitâ. Cur autem potius intellectus, quàm voluntas, ad suos actus naturales, indigeat principio activo, diximus disp. 6. n. 17. 20. & 21.

79 *Objic. 2.*: amor specificatur à cognitione, cum ex ejus diversitate varietur: ergo ab eâ causatur, utique in genere efficientis, cum ab eâ non pendeat ut à fine, vel objecto. *Resp.*: cognitio dici potest specificativum amoris, non ut quod, sed ut quo, seu

per modum applicationis, conditionis, aut formæ constituentis objectum in esse proximè potètis specificare sic, vel aliter: quod sufficit, ut sæpe varietur amor ex varietate cognitionis, quamvis hæc activè non influat, nec finalizet. Vide dicta tract. 2. Physic. d. 2. c. 3. n. 17. Concedendum tamen est cognitioni munus causæ efficientis moralis; quia per se voluntatem inclinat ad amorem. Verùm causa moralis nos requirit activam influxum physicum, de quo loquimur. Vide loc. cit. Physic. cap. 5. n. 17. & 18. *Objic. 3.*: Verbum Divinum est principium physicè influens in Spiritum Sanctum, qui per voluntatem procedit: ergo pariter verbum mentis create, sive intellectus, influere debet in actum voluntatis. *Neg. Consequ.*: quia Verbum Divinum est substantia intelligens, amans, secumque realiter identificans. Divinam voluntatem: non ergo mirum, quòd virtutem habeat spirativam, seu productivam Spiritus Sancti. At verbum creatum adæquate distinguitur à voluntate, nec est cur participet virtutem productivam amoris.

CAP. V.

QUALIS COGNITIO NECESSARIA sit ad volendum? Ubi an i voluntas sit intellectu perfectior?

80 **S**TATUTO cognitionem omninò requiri ad actum voluntatis, nunc queritur 1., utrùm sufficiat simplex apprehensio? an verò sit opus judicio? Thomistæ judicium requirunt ad omnem actum voluntatis. Scotistæ cum Scoto apud Mastriam hinc disp. 7. n. 153. putant, apprehensionem sufficere ad actus inefficaces, aut simplices complacentias; ad efficaces tamè affectus judicium requirunt. Hoc ipsum tenent plerique Nostrorum cum P. Suar. disp. 23. Met. sect.

sect. 7. n. 9. & 10. Aliqui tamen cum P. Oviedo judicium quidem exposcunt ad affectum efficacem prudenter eliciendam; secus tamen ad eliciendum imprudenter, & more brutorum. Imò P. Quiros hinc disp. 87. n. 30. sentire videtur, non semper opus esse judicio ad electionem prudentem, liberam, & efficacem: & allegat exemplum medici, qui remedium dubium non imprudenter applicat ægro, de cujus salute per medicamenta nota desperat; cum tamen nec judicium habeat de possibilitate finis, quem intendit, nec de utilitate medij, quod eligit.

81 Supponendam, quasdam esse apprehensiones abique fundamentis conceptas, quas nullum proponunt motivum, nullamvè rationem judicandi; ut si quis, audiens alium temerè dicentem, stellas esse pares, aut Turcam modò saltare, aut beatitudinem esse malam, statim hæc objecta simpliciter apprehendat: alias verò esse, quæ vel evidenter proponunt objectum, vel vividè repræsentant motiva, seu rationes urgentes ad judicandum; ut cum quis, audiens à fidedigno teste mortem amici, simpliciter illam apprehendit ut à tali nuntiata, sed nondum judicat: & hujusmodi apprehensiones (quas *suasivas* vocant, & quas agnoscit P. Suar. cit. n. 10.), licet non sint judicia formalia, quia formaliter nihil affirmant, aut negant, dici tamen possunt judicia virtualia, vel radicalia; quia vehementer inclinant ad judicandum, & aliquatenus judicio æquivalent in verificandi intellectum, & removendi dubium.

82 *Dico* igitur 1.: apprehensio primi generis de convenientiâ objecti, non sufficit ad ullum actum voluntatis. Tum quia juxta Aristotelem, D. Jo. Damascenum, & D. Thomam, locis citatis à P. Suar. ubi supra n. 9., voluntas non movetur sine aliquo judicio: apprehensio autem ejusmodi

nullo sensu meretur judicij nomen. Tum quia talis apprehensio cohæret cum judicio certo negante convenientiam, quæ apprehenditur: nec reddit objectum propriè notum; nam, si quis rogetur, an altra sint paria? respondebit, sibi hoc esse persusum ignotum, quavis eo ipso tale objectum apprehendat. Nequit autem voluntas appetere bonum propriè ignotum. *Objicies*: sæpe quis delectatur apprehendendo se esse Regem, aut Papam, aut Angelum, aut omniſcium instar Dei. *Resp.*: delectatio illa procedit ex judicio conditionato de convenientiâ objecti sub conditione quòd obtineretur, aut obtineri posset; vel saltem ex apprehensione suasiva de hac ipsâ conditionata convenientiâ.

83 *Dico* 2.: apprehensio secundi generis, quæ suasiva dicitur, sufficit ad affectum etiam efficacem, saltem imprudentem. Tum paritate appetitùs brutorum, qui ad actus efficaces movetur à sensatione internâ, quamvis hæc non sit formale judicium, sed virtuale tantum, instar apprehensionis suasivæ. Tum quia talis apprehensio sufficit, ut actus voluntatis dicatur ex judicio procedere; quòd iterum patet eodem exemplo: nam, ut ait D. Thomas 1. p. q. 59. ar. 3., *Ovis fugit lupum ex quodam judicio, quo existimat eum sibi noxium*. Unde satis àuctoritati Veterum nuper allegata: possunt enim intelligi de judicio, vel formali, vel virtuali. Tum quia hujusmodi apprehensio reddit objectum propriè notum; ideòque in eâ propriè salvatur definitio, ex dictis tr. 5. Logic. d. 1. c. 2. n. 12. Tum demum, quia hoc testari videtur experientia: sæpe enim, qui consuevit objectum aliquod vehementer amare, vel odire, ad simplicem apprehensionem illius statim erumpit in affectum amoris, aut odij efficacis; & si quod est medium obvium, quod apprehendat utile, statim eligit: nec videtur expecta-

tari formale iudicium ad affectus huiusmodi. Unde colliges, interdum sub apprehensione sola elici posse affectum liberum, & imputabilem ad culpam, si nimirum apprehensio suavis proponat objectum ut delectabile simulque inhonellum. *Dicitur*: quoties adest apprehensio suavis, adest etiam iudicium, quia illa necessitat ad iudicandum. *Resp.*: apprehensio suavis inclinatur quidem, sed non necessitat ad iudicium, nisi sit prorsus evidens. Immo non est certum, quod apprehensio evidens necessitet quoad exercitum: &, quamvis certa esset necessitas naturalis, posset saltem divinitus impediri iudicium, quo in eventu sufficeret apprehensio ad actum voluntatis.

84 *Lico 3.*: ad affectum prudentem, præsertim qui est electio mediorum propter finem, vel ad electionem determinat, requiritur iudicium formale. Ita sentiunt omnes, aut ferè omnes; & merito: quia nemo prudenter intendit aut eligit ex primo aspectu boni, sed prius debet juxta prudentiæ regulas non solum aspicere, sed circumspicere, & ad iudicij trutinam expendere convenientiam finis, & utilitatem mediorum. Nec in exemplo medici, adducto n. 80., deest iudicium: nam tunc ægri salus iudicatur assequibilis sub conditione quod remedium dubium re ipsa sit utile; & sub hac tantum conditione intenditur: remedium autem applicatur ex iudicio de non apparentia inutilitatis, vel de utilitate dubia; quod sufficit in ijs circumstantijs.

85 *Quæritur*. 2., an, aut quatenus iudicium (seu formale, seu virtuale), ad volitionem prærequiritum, debeat esse practicum? Quoad præsens attinet, practicum vocatur iudicium illud, quod proponit objectum modo proxime apto, ut voluntas velle illud possit, non alia expectata sensatione intellectus: dicitur verò speculative, quod non est proxime aptum ad exci-

tandum voluntatis affectum, quia scilicet repræsentat bonum abstracte, ac sine respectu ad iudicantem, vel non ut ipsi amabile hic & nunc. Quo posito, certum est omnibus, opus esse iudicio practico ad volendum. Certum item videtur, iudicium non fore practicum in sensu dicto, nisi proponat bonum ut cognoscenti convenientis (convenientia scilicet vel delectabilitatis, vel commoditatis, vel honestatis moralis), & ita quidem, ut iudicet, hic & nunc esse convenientis illud velle: quia, ut observat P. Saar. ubi supra n. 12., voluntas, dum movetur, non solum vult objectam, sed etiam exercitè vult proprium actum: unde necesse est, ut etiam de convenientia volitionis hic & nunc habendæ feratur iudicium.

86 Quæstionis tamen est, an aliquid amplius requiratur, ut iudicium sit satis practicum? Thomistæ, quorum meminit P. Saar. disp. 19. Met. lect. 6., ad omnes affectus, etiam liberos, requirunt iudicium, seu dictamen rationis, non utrumque practicum, sed irreflexibiliter determinans voluntatem, & denuntians, objectum omnibus pèfatis esse amplectendum hic & nunc. Dictamen hocce vocare solent *imperium intellectus*: quamquam hoc nomine communiter donant Thomistæ impullum quemdam intellectualem, respondentem his vocibus, *scilicet hoc*, qui non sit apprehensio, iudicium, aut discretus, & aliunde prærequiritur ad omnem actum voluntatis, habeatque vim determinandi efficacem, seu infuiltrabilem. Verum hæc doctrina Thomistica late & efficaciter impugnatur à P. Saar. cit. disp. 19. l. 6. & 7.; & in Theologia late quodque impugnatur à Nolins, & Scotistis. Nunc breviter impugnari poterit ex capite libertatis.

87 Nam uterlibet ex illis actibus, vel utrumvis imperium intellectuale, si necessario prærequiritur ad volendum, & infuiltrabiliter connectitur cum

cum determinatâ operatione voluntatis, huius libertatem evertit, cum tollat sufficientiam & indifferentiam ad omissionem, vel ad operationem oppositam; ut facile conigitur ex dictis in Physicâ contra physicam præmotionem à Thomistis adstruam. Immo in præsentâ clarius apparet everfio libertatis: nam physica præmotio ideò cum libertate coheret juxta Thomistas, quia nec ponitur ex parte actus primi libertatis, nec tam requiritur ex parte causæ secundæ, quam ex parte primæ: ac imperium illud intellectualem, si datur, proculdubio se tenet ex parte actus primi ad volendum, & ex parte hominis requiritur. Nec dicas, illud imperium ab intellectu concipi ex applicatione liberæ voluntatis, ideòque solum inducere necessitatem consequentem. Quæro enim, an ante liberam voluntatis applicationem præcesserit aliud imperium intellectus? Si neges: non ergo ad omnem actum liberum voluntatis prærequiritur imperium istiusmodi; quod ruit doctrina Thomistarum. Si affirmes: illud aliud imperium evertit libertatem; non enim adstrui potest alia applicatione liberâ dependens, nisi procedatur in infinitum.

88 Recurrit ad mutuam prioritatem, vi cuius illa ipsa volitio, quæ determinatur ab imperio rationis, applicet intellectum ad hoc ipsum imperium eliciendum. Sed, præter dicta in Physicâ contra mutuam prioritatem, ea nunc impugnatur facile: quia deberet esse mutua prioritas in eodem genere causæ, qua vel Thomistis displicet. *Prob.*: quia, si volitio est applicatio & determinatio intellectus ad efficiendum imperium; etiam imperium est applicatio ac determinatio voluntatis ad volitionem efficiendam: si ergo propterea prior est volitio in genere causæ efficientis; eodem jure prius erit imperium in eo ipso genere. Adde, quod hæc recursus aperte alienus est à D.

Thomæ, qui 1. 2. q. 17. ar. 1. negat, imperium rationis habere vim movendi, nisi ex præsupposito actu voluntatis; & ar. 5. ad 3., ut viret processum in infinitum, recurrit ad primum voluntatis actum, quem negat esse imperio rationis. Quod autem ibidem indicat S. Doctor, illum actum esse necessarium, utpote ortum ex instinctu nature, aut superioris causæ, intelligendum est de necessitate, non quoad exercitum, sed quoad specificationem duntaxat; alioqui tolleretur libertas ceterorum actuum, siquidem omnes (stante doctrinâ de imperio intellectualem prærequiritum, & prædeterminante voluntatem) ortum ducerent per sequelas inevitabiles ab actu prorsus necessario, nec à voluntate ipsâ determinato: quo etiam rueret constans doctrina D. Thomæ, allegata in Physicâ contra prædeterminatores, quod scilicet voluntas ad nullum extremum libertatis determinatur nisi ex se ipsâ.

89 Præterea dictamen illud practicum, de quo n. 86., rejici solet specialiter: quia, si necessarium est, sequitur, neminem peccare, quin habeat iudicium hæreticum. *Prob. sequel.*: quia nemo liberè committet adulterium v. g., nisi præhabeat iudicium hoc, adulterium, omnibus pèfatis, est nunc amplectendum; quod iudicium hæreticum est, utpote directè contrarium huic Fidei iudicio, adulterium, omnibus pèfatis, nunquam est amplectendum. Nec refert, quod illud sit practicum, limitatumque ad circumstantias individuas. Tum quia non ideò definit esse contrarium universali iudicio Fidei. Tum quia Fides etiam practice dicat contradictorium, nempe adulterium in his circumstantijs non esse amplectendum, sed vitandum. Si dicas, adulterium non iudicari amplectendum, seu præferendum bono castitatis absolute, sed tantum in ordine ad finem delectationis sensibilibus. Inprimis hoc videtur esse cõ-

tra mentem Adversariorum; qui iudicium illud ideò requirunt, quia putant, voluntatem nihil velle posse, nisi iudicet, hinc & nunc esse majus bonum, aut optabilius; & inde inferunt, nullum peccatum committi sine errore intellectus: quòd utique non salvatur, si adulterium solum iudicatur castitate optabilius, id est, aptius ad delectationem sensibilem; hoc enim sine errore cognoscitur. Deinde cum eo iudicio sic restricto bene cohæret, quòd simul iudicetur, absolute melius esse hinc & nunc vitare adulterium, & castitatem servare: quo posito, nulla ratio est, cur illi iudicio tribuatur vis determinandi efficaciter voluntatem; cum simul adsit aliud præponderans ad voluntatem retrahendam.

90 Denique contra imperium, *fac hoc*, argui solet: quia, si datur, non est actus intellectus, sed voluntatis. Tum quia nullus est actus intellectus, qui non representet objectum: vel ergo representat simplici modo, & erit apprehensio; vel affirmando, aut negando, & erit iudicium; vel unum ex alio inferendo, & erit discursus. Tum quia imperium illud habet quiddam est de ratione actus voluntatis: supponit enim cognitionem objecti, quòd imperat, cum nihil incognitum imperetur: ac deinde pondus est, & inclinatio efficax in terminum imperatum, utique ut bonum. Tum quia D. Thomas 1. 2. q. 17. ar. 1. vim movendi, quam habet imperium, *fac hoc*, tribuit voluntati: quare, si tale imperium spectetur, non ut representans, sed præcisè ut movens, aut impellens (pro ut à Thomistis spectari videtur), solum est actus voluntatis ex mente D. Thomæ; nec ad intellectum pertinet, nisi quatenus addit intimationem, seu denuntiationem decreti voluntatis præsuppositi: hæc autem denuntiatione utique representatio est affirmativa illius decreti, utpote corripo- lens huic affirmationi voca-

li, *volo ut facias hoc*, cui sensu æquivaleret, *fac hoc*.

91 Ubi notandum, quòd S. Thomas imperium istud cum vi movendi, seu determinandi, non requirit ad omnem actum liberum voluntatis, sed tantum ad usum, qui sequitur electionem; ut patet ex cit. q. 17. ar. 3.; nec tunc ipsum admittit, nisi ut dependens ab applicatione libera voluntatis, adeòque ut libertati non inimicum. Dum autem eod. ar. 3. ad 3., & ar. 5. videtur innuere, omnem actum liberum oriri ex imperio rationis, non loquitur de imperio determinante, sed de alio imperio non habente vim determinandi, quòd ar. 1. distinguit ab imperio, *fac hoc*, & ait exprimi per verbum indicativi modi, ut cum dicitur, *hoc est tibi faciendum*. Hoc tamen imperium nihil est aliud, quam iudicium practicum, quòd supra n. 85. necessarium diximus, & quòd semper proponit objectum ut conveniens, adeòque ut faciendum, seu amplectendum, non absolute & omnibus penlatis (nisi sit honestum), sed habita ratione commoditatis, aut delectationis; quam tamen potest respuere voluntas in sensu composito illius iudicii. Unde inferes, per se loquendo posse voluntatem velle, & liberè velle, sine ullo imperio vel actu rationis determinante ipsam irresistibiliter ad volendum tale objectum: & si aliquando intervenit imperium istiusmodi, non habere vim determinandi, nisi ex alio voluntatis actu præsupposito.

92 Sed *objicies* pro necessitate imperij rationis vel iudicii practici determinantis. 1. : voluntas, cum sit potentia cæca, sequitur ductum rationis: eò igitur determinate fertur, quòd ducit ratio per ultimum iudicium practicum. 2. : ad volendum requiritur iudicium: ergo ad volendum aliquid determinate, requiritur iudicium determinatum. Unde quisvis, interrogatus,

cur hoc determinate velit? respondet, *quia ita iudico esse volendum*. 3. : ideò peccatum dicitur procedere ex errore practico intellectus, quia nemo vult objectum vitatum, nisi determinate iudicet hoc sibi esse hinc & nunc melius, & omnino volendum. Hæc solvuntur facile. Ad 1. voluntas dicitur cæca, quia velle nequit sine ratione ostendente bonitatem objecti: non tamen tenetur bonitatem hanc velle; sicut nec cæcus tenetur sequi ductorem. Si voluntas positivum eliciat affectum, tenetur quidem sequi ultimum iudicium practicum; at non quoad omnia, quæ proponit, sed quoad aliquid: falso quippe supponitur, quòd per iudicium hocce non possit proponi duplex objectum oppositum, v. g. castitas & adulterium, vel unum objectum ut volendum & nolendum, sive ut conveniens & disconveniens sub diversa ratione, v. g. adulterium ut delectabile simulque injustum & turpe: neque ullum est bonum particulare, quòd non possit proponi *ut eligibile, vel fugibile*, teste D. Thomæ 1. 2. q. 13. ar. 6. Negabis, hoc fieri posse per ultimum iudicium practicum. Sed quòd fieri possit, saltem per iudicium duplex, nobis persuadet conceptus libertatis.

93 Ad 2. : requiritur quidem iudicium determinatum, sed non determinans voluntatem: determinatum, inquam, tum subjective, quatenus debet esse actus in individuo existens, tum objective, quatenus proponere debet in objecto determinatam bonitatem, v. g. honestatis: cum hoc tamen cohæret, quòd simul proponat objectum ut determinate malum in alio genere, nempe in genere incommodi, vel injuncti: & idcirco dicitur *iudicium indifferens*; quia scilicet proponendo bonum admixtum malo, relinquunt voluntatem indifferentem, ut velit, aut nolit. Illa verò responsio, *quia ita iudico* &c., non semper datur, sed interdum hæc alia,

quia sic volo: & cum datur, non significat rationem determinantem, sed invitantem. Ad 3. : etiamsi ad peccandum necessarius esset error ille practicus, nõ ideò voluntatem determinaret, saltem quoad exercitium; posset enim voluntas ab amore illius objecti abstinere, licet fortè non posset, eo errore tante, illud odisse, vel contrarium velle. Sed occasione hujus argumenti-

94 *Queritur* 3., an voluntas amare possit objectum, quòd non ipsi ab intellectu proponitur ut melius, aut majus bonum? Quod etiam disputari solet sub his terminis, An voluntas amare possit minus bonum in conspectu majoris? vel ex duobus equalibus utrumlibet? ubi sermo est de bonis, ut a cognitione propositis. Qui putant, ad volendum requiri dictamen illud practicum, de quo supra n. 86., negative respondent, aut respondere videntur in præsentia: atque ideò censent, neminem peccare sine prævio errore iudicii, quòd nimum præjudicet, objectum, tametsi vitatum, sibi esse melius aut majus bonum hinc & nunc. Hoc tamen omnino est rejiciendum. Tum ex dictis n. 89. Tum quia libertatem evertit, saltem contrarietatis: nam è duobus objectis contrariis, v. g. ludere, & audire Missam urgente præcepto, nemo poterit eligere quodlibet; cum nequeat utrumque simul proponi ut melius; & si alterum ut melius proponitur, jam non poterit tunc eligi alterum. Immo & libertatem contradictionis enecat: si enim omisio Sacri apparet melior, non poterit eligi auditio, nec vice versa: & si utraque apparet æqualis, voluntas manebit inlar laxi. Tum quia sequitur, neminem peccare contra conscientiam, vel contra regulam rationis dictantem, melius esse hinc & nunc servare legem Dei. Unde nemo peccabit ex malitia, sed ex errore tantum. Immo nõ sic quidem peccabit, cum error ille debeat esse inculpabilis; alioqui jam supponet pec-

peccatum aliud in voluntate; de quo peccato similiter inquiram, an procedat ex errore alio, culpabili, vel inculpabili & sic deinceps, donec assignetur peccatum sine errore commissum, vel ex inculpabili errore profectum.

95 P. Vazquez in 1. 2. d. 43. c. 2., & d. 128. c. 5. cenlet, è duobus medijs ad finem præintantum utilibus eligi non posse, nisi quod utilius apparet, è duobus tamen finibus amari posse, vel intendi eum, qui apparet un le minus bonus, dummodò cogitatio illius vehementior sit, aut vividior; generatum verò non posse amari, nisi bonum vividius propositum. Hac etiam opinio rejicienda est. Tum quoad primam partem: quia saltem inter media prorsus æqualia, seu quorum nullum apparet utilius alio, poterit quis eligere quodlibet; alioqui, si viatori duas vias ostendas æquè idoneas, ut perveniat quò tendit, non poterit pergere; nec sitibundus poterit bibere, si duo inveniat sæcula omninò paria; nec item poterit efficaciter intendere finem, qui prævidet duo sibi media suppetere æquè utilia, si quidem eo ipso sciet fore ut nò possit eligere. Tum quoad secundam: quia tollitur libertas, si non potest amari honestum, cum vividius proponitur delectabile pravum, nec è converso. *Dices*: poterit saltem omitti amor objecti vividius cogniti. Sed *contra* 1. quia tollitur saltem libertas contrarietatis: immò & contradictionis; quia omisio amoris non erit volibilis (saltem positive), nisi proponatur vividius. 2. quia nemo erit liber, ut velit audire Sacram in die festo, dum ipsi vehementius proponitur ludus, aut venatio. Nec dicas, posse tunc intellectum à voluntate applicari, ut attentius consideret bonum præceptum. Nam, si hæc applicatio vel attentio prænotitur vehementius, jam non poterit anteponi ludus: si verò non ita prænotitur, jam non poterit atten-

96 Propter hæc receptissimam inter Authores nostros & Scotistas doctrinam est, posse à voluntate libere amari minus bonum in conspectu majoris, & ex æqualibus quodlibet, etiam si non cognoscatur vividius. Aliqui tamen excipiunt bona ejusdem generis, & omninò similia; negantque, avarum v. g. optione datà, eligere posse aureum unum, relictis centum; aut famelicum optare unciam panis, omisà librà: putant etiam, inter duo bona homogenea, & omninò paria, neutrum eligi posse. Probant: quia voluntas, cum sit potentia rationalis, nequit unum alteri præferre sine ratione præferendi: at inter bona ejusdem speciei, nulla est ratio præferendi unum alteri equali, ac multò minus alteri majori; quia nulla in eo est vis attrahendi, vel invitandi, quæ non invenitur in altero. Si dicatur, non opus esse alià ratione, nisi quia sic volo. Urgent: quia jam tunc aliqua ratio præponderantiæ apprehenditur in minori bono, nimirum quòd ejus actio sit aptior ad ostendendum libertatis dominium.

97 Sed in primis præponderantia ista, vel aptitudo major ad ostensionem libertatis, apprehendi nequit in casu equalitatis: unde sanelicus, si non habeat nisi panes æquales, necessariam patietur incediam, perinde ac si nullam haberet; quod est plane falsum, & contra experientiam. Deinde, si ad præferendum vel inter inæqualia minus, vel inter æqualia quodlibet, non opus est alià ratione, nisi quòd velit quis uti libertate suà, nò est cur impugnetur opinio hæc; non enim differt a communi, quæ solùm asserit, posse voluntatem inter bona, tum æqualia, tum inæqualia, tametsi ejusdem speciei, optare quodcumque pro merito libitu, seu non alià ratione, nisi quia vult. Hoc, inquam, sententia communis asserit, & merito: quia bonum A. ex conspectu alterius majoris, aut æqualis, non extrahitur à

sphæ-

sphærà voluntatis, nec amittit bonitatem suam, quã, dum solum est, movere ac terminare valet amorem: non ergo ex tali conspectu redditur inamabile.

98 *Dices* 1.: bonum minus in conspectu majoris (supponitur, non posse utrumque simul obtineri) apparet ut exclusivum majoris boni: ergo apparet ut malum. *Resp.*: non apparet ut putè malum, sive ut pura privatio boni majoris, sed simul ut verè bonum; & hac ratione amari potest à voluntate negligente rationem mali, quæ simul apparet. *Dices* 2.: bonum non est amabile, nisi ut cognitum: ergo non est amabile præ altero, nisi cognoscatur ut præferibile alteri. *Dist. Consequ.*, nisi ut præferibile, idest, dignum præferri, *neg.*; nisi ut præferibile, idest, capax præferri pro libitu voluntatis, *conc. Consequ.*: sed ad hoc satis est cognosci ut verè bonum: nec voluntas tenetur aliam præferentiæ rationem reddere, vel habere, præter libitum suum. *Dices* 3.: cur ergo ante electionem consultatio adhibetur, seu collatio mediocum, si quodlibet est eligibile? *Resp.*: consultatio plerùmque supponit intentionem efficacem obtinendi finem per medium, quod apparuerit commodius, & utilius. & tunc fateor non posse non eligi medium istiusmodi, nisi voluntas à præhabita intentione desistat. Hoc tamen non provenit a solà melioritate medijs, sed unicè, vel potissimè ab intentione præhabita. Nunc autem loquimur de necessitate volendi, quam imponat sola objecti melioritas. Hinc fatendum est, avarum, & famelicum (de quibus n. 96.), si efficaciter intendunt ditescere, vel satiari meliori modo, quo possint, eo ipso adimere sibi facultatem eligendi ex medijs oblati minus utile. Si tamen vel nulla præsupponatur intentio, vel non omninò efficax, vel respiciens finem ut obtinendum per media sufficientia, nihil de op-

timis curando; tunc, licet consultatio adhibeatur, ut benè perspecta sint objecta, vel media eligibilia, poterit voluntas, neglecto meliori, eligere quodlibet, modò bonum appareat, aut sufficiens. Vid. P. Suar. cit. disp. 19. l. 6.

99 Præcipua hæc objectio sumitur ex noto proloquio, *Omnis peccans est ignorans*; quod sumitur ex Aristotel. 3. Ethic. c. 11. Consonat illud Proverb. 14., *Errant, qui operantur malum*; & alij Scripturæ textus, quibus peccantium lapsus tribuuntur ignorantia, cæcitate, vel defectui cogitationis, & scientiæ. Unde sequitur, neminem amplecti objectum pravum sine positivo errore, quò judicet, illud esse hic & nunc majus bonum; vel ut minimum sine defectu considerationis & advertentiæ ad pravitatem; vel saltem, ut vult P. Vazquez, sine defectu cognitionis vehementioris, quæ necessaria est ad amorem honesti, qui defectus vocari potest error negativus. Sed verò, quòd peccare quis possit non ignorans, nec errans circa id, quòd sibi absolute melius est, & præferendum ex regulà rationis, ac debito legis, videtur omninò indubitabile. Tū ex dictis n. 94. Tum quia sic planè colligitur ex illo Luc. 12. v. 47., *Servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non fecit &c.*; & ex illo Jacob. 4. v. 17., *Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.* Tum quia id nimis confirmat experientia peccantium cum actuali conscientie remorsu, quibus aptè convenit illud Ovidij, *Video meliora, proboque; -- Deteriora sequor.* Tum demum evidenti ratione: quia cognitio boni, ut melioris, & à Deo præcepti, non necessitat voluntatem, saltem quoad exercitium; aliter nemo liberè præcepta servaret: potest ergo cum eà cognitione conjugi omisio amoris, atque adeò peccatum. Quæ ratio probat etiã, non requiri defectum cognitionis vividioris: nam, licet cognitio sit vividior

Non

cur

circa objectum debitum, non ideo necessitat quoad exercitium, ut fatetur P. Vazquez.

100 Quod verò attinet defectum considerationis, aut advertentiæ, Scotiæ, & Nominales negant, illum simpliciter necessarium esse ad peccandum; quia, quidquid intellectus consideret, libertas creata potest à bono morali decimare: unde putant, Luciferum, & Adamum sine ullâ inconsideratione peccasse. P. Suar. cit. disp. 19. sect. 7., & lib. 1. de Grat. cap. 12. resp. sâ doctrinam hanc approbat; censet tamen, moraliter aut regulariter loquendo, voluntatem nunquam labi, quin præcedat in intellectu defectus aliquis, saltem inconsideratio plurium rationum, vel motivorum, quæ possunt voluntatem à peccando retrahere, illamque morali quadam certitudine cohiberent, si considerarentur. Quod spectat illud Eccli. 7., *memorare novissima tua, & in æternum non peccabis*. Adde, quod temper, aut sapiens, cum eligenda est volitio expressa & immediata objecti externi pravi, voluntas avortitæntis oculos tum ab honestate contrariâ, tum à prohibitione, & pravitate objecti, quod proinde solum sibi proponit ut commodum, aut delectabile sensui: propositio autem objecti pravi, sic inconsiderata, vel inconsulta, vocari potest quidam error practicus, sâkem negativus; qui sapius repetitus quamdam generat mentis cæcitatem, id est, consuetudinem inconsideratè proponendi delectabilia.

101 Loquor de fidelibus, seu qui nondum Fidem amiserunt: nam infideles frequenter peccant cum positivo errore & cæcitate mentis circa objectum hîc & nunc eligendum. Hic tamen error, ut & illa inconsiderantia fidelium, culpabilis est, utpote supponens in voluntate culpam averrendi, vel negligendæ considerationem debitam. Cæterum culpa ista non debet in intellec-

tu supponere defectum alie m. culpabilem; alias iretur in infinitum: sat est, quod supponat defectum, tamen prioris signi involuntarium, cognitionis plurium motivorum retrahentium; quæ cognitio, si adheer, licet non tolleret simpliciter libertatem peccandi (sicut nec ejus defectus ad peccandum necessitat), moraliter tamen voluntatem in officio contineret. Itaque partim per inconsiderantiam culpabilem, partim per ignorationem involuntariam, quæ præcedit culpam non considerandi, verificari potest de facto, quod omnis peccans est ignorans, aut errans, errore saltem negativo: quamquam locus ille Proverb. 14., & similes alij, non incongruè possunt exponi de errore morum, aut operationum voluntatis à rectâ semitâ salutis, quamvis nō ignorata. Sed de his latius Theologi in 1. 2. D. Thomæ. Vid. P. Suar. locis cit..

102 Diximus n. 90., imperium, *fac hoc*, quatenus vim habet impellendi, seu determinandi, non esse actum intellectus, sed voluntatis. Ex quâ occasione *queritur* hic 4., utrum imperare pertineat ad voluntatem? an ad intellectum? Vel utrum imperium in actu voluntatis consistat? an in actu rationis? Hoc posterius docet D. Thomæ 1. 2. q. 17. ar. 1., quem sequuntur Thomistæ, & è Nostri PP. Vazquez, Salas, & alij. Illud verò prius docent D. Bonaventura, & Scotus locis cit. à Mastro hic disp. 7. n. 185., quibus adherent Scotistæ, & plures è Nostri, præsertim Recentiores. Quæstio videtur magna ex parte vocalis. Si *imperare* idem sonet, ac *intimare*, denuntiare, præscribere, dictare, quid faciendum sit, proculdubio spectat ad intellectum. Hinc prudentia, quæ virtus intellectualis est, dicitur præceptiva: hinc etiam regula artis præcepta vocantur. Si vero verbum illud significet movere, applicare, determinare, de-

decernere, & ex dominio statuere, quid fieri debeat, absdubio pertinet ad voluntatem: cui propterea manus imperandi tribuunt D. Augustinus 8. Confess. c. 9., D. Anselmus De concept. Virg. c. 4., & ipse D. Thomæ 1. 2. q. 71. ar. 6. ad 2., item 1. 2. q. 10. ar. 2., & q. 58. ar. 8. ad 1., & sæpè alias: nec quidquam in Scholis frequentius, quam quod voluntas imperat cæteris animæ facultatibus, etiam intellectui, & interdum sibi: unde voluntatis actus dividi solent in imperantes, & imperatos.

103 Cum igitur utrique potestati sub diversâ notione tribuatur imperium, solum superest dubium, utri propriè vel magis propriè conveniat? Et videtur standum pro voluntate. Tum ex usu loquendi, hodiè saltem longè communiore, etiam apud Authores prioræ sententiæ. Tum quia, ut omnes consentiunt, soli voluntati convenit dominatus in regno anime, & potestas obligandi, seu efficaciter movendi ad executionem, tum intellectum, tum cæteras facultates: imperare autem est actus domini, & potestatis. Tum quia proprium est imperij posse compellere, seu necessitatem imponere, juxta D. Thomæ 2. 2. q. 83. ar. 1.: at nullus actus intellectus independenter ab actu voluntatis, seu præscindendo à volitione prævia, vim habet imponendi necessitatem ullam executionis, ut planè colligitur ex doctrinâ D. Thomæ 1. 2. q. 17. ar. 1.: nullus igitur actus intellectus vim habet imperij propriam, nisi ut conjunctus cum actu voluntatis; & ita quidem, ut actus iste sit formale constitutivum imperij; actus verò intellectus, constitutivum materiale; ut ibi admonet Cajetanus. Unde ut summum sequitur, imperium ex utroque actu constitui, præcipuè tamen ex actu voluntatis.

104 Immò, licet imperium, prout intimatum, seu denuntiatum, im-

portet actum intellectus; sumptum tamen quoad vim obligandi, adeoque propriè sumptum, in solo actu voluntatis consistere videtur juxta doctrinam D. Thomæ. Nec denuntiatio pertinet ad substantiam imperij (aliter præcederent denuntians mandatum Principis, propriè impereret), sed illam præsupponit, & solum est applicatio, vel conditio, ut imperium proximè obliget personam aliam. Quod si imperium sit monasticum, seu circa potentias imperantis proprias, nulla requiritur intimatio rationis, saltem ut voluntas imperet intellectui. D. Thomæ illam requirere videtur per actum, *fac hoc*, ad alias potentias executrices: sed in hoc plurimi contradicunt. Scio, P. Vazquez, & paucos alios negare, quod possit quis propriè imperare sibi, vel potentis suis. Hoc tamen esse contra D. Thomæ, & contra communem Scholarum sensum, ostendit P. Salas in 1. 2. tr. 6. d. 2. s. 2.; ubi ultrò concedit sequelas, quas velut absurdas objicit Vazquez.

105 Sed pro sententiâ, quæ imperium propriè adscribit intellectui, *Objic.* 1.: imperare est dicere, juxta illud Genes. 1., *Dixit Deus, Fiat lux*: dicere autem proprium est intellectus. 2.: Sapientia, quæ ad intellectum atinet, diserte dicit Proverb. 8., *Per me legum conditores justè decernunt: per me Principes imperant*. 3.: Aristoteles non semel asserit, appetitum obedire rationi. 4.: imperare est ordinare, ac regere, seu dirigere; quod solum est intellectus. 5.: ad eandem potentiam pertinent imperium, & oratio: hæc autem est actus intellectus. 6.: si imperium esset actus voluntatis, foret desiderium: at sæpè quis coactus imperat sine desiderio obligandi: sæpè etiam superior desiderat, nec tamen imperat. Hæc omnia parùm urgent.

106 Ad 1.: *dicere* sonat interdum idem, ac *decernere*; atque ita sumi-

tur loc. cit. Genes. : sic autem pertinet ad voluntatem. *Ad 2.* : Sapientia decernit, & imperat, non elicitivè, sed directive, quatenus voluntatem dirigit, & qualiter sit imperandum, ostendit. Vel, si mavis, decernere & imperare accipitur ibi minùs proprie, videlicet pro dictare, seu tradere regulas bene operandi : quo etiam sensu prudentia dicitur præceptiva. Adde, quòd sapientia in sacris Litteris sæpe comprehendit rectitudinem voluntatis, quâ qui caret stultus dicitur, qui pollet, sapiens. Unde Sapientia in eod. c. 8. sibi tribuit fortitudinem, & justiciam, ait que, *In vijs justitiæ ambulo*; quod certe voluntatis est munus. *Ad 3.* : loquitur Aristoteles de appetitu sensitivo, qui obedit rationi, id est, appetitui rationali. *Ad 4.* : si *ordinare* idem sit, ac ex dominio statuere, seu præfigere rectum ordinem operandi, ad voluntatem pertinet; ad intellectum verò, si sonet idem, ac dirigere, seu regulare. Dum autem significat referre unum ad aliud, utriusque potentie convenit; & voluntati non semel tribuitur à D. Thomâ, v. g. 1. p. q. 107. ar. 1.

107 *Ad 5.* : oratio, prout significat petitionem per signa, seu verba interna (quo sensu accipitur à D. Thomâ 2. 2. q. 83. ar. 1.), importat quidem actum intellectus: in ordine tamen ad Deum, qui nullo indiget signo, salvari potest oratio verè talis in solo actu voluntatis. Vid. P. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 1. de orat. cap. 3. & seqq. *Ad 6.* : imperium internum est desiderium, non qualecumque, sed specialis indolis, quod scilicet efficaciter vult obligare subditum. Quare omne imperium est desiderium, sed non è converso : desiderium, inquam, obligationis; non tamen semper executionis : quia potest quis aliquid seriò præcipere, quod re ipsâ nolit executioni mandari, dummodò subditum obligatum velit, & ex se paratum ad exequendum. Unde qui

coactus imperat externè sine obligandi desiderio, re verà non habet imperium internum : nec subditus, qui noverit hujusce desiderij defectum, tenebitur obedire, quantumcumque percipiat intimationem rationis, vel quantumvis audiat verba, *fac hoc.*

108 Nunc circa voluntatis imperium, seu dominatum in cæteras potentias, quædam obiter sunt notanda. 1. : intellectus voluntati subditur in judicando de inevidentibus, cujusmodi sunt opinabilia, & fide credibilia : non ita verò, juxta communem sententiam, in judicando de objectis evidenter propositis : quamquam in hoc refragantur aliqui; & saltem quòd judicia evidentia plerumque pendeant ab applicatione voluntatis quoad dispositionem aptam ad discurrendum, negari non debet. Subditur etiam quoad conservationem cujuslibet actus in particulari, quia potest ex imperio voluntatis aliò distrahi. Subditur item sæpe quoad excitationem apprehensionum simplicium; non tamen semper; quia possunt species sine voluntatis interventu adquiri, vel excitari. 2. : phantasia quoque voluntati subditur eodem ferè modo, quo intellectus ut apprehensivus. 3. : appetitus sensitivus subest etiam in multis dominio voluntatis, ex quo sæpe nobis liberum est compescere motus iræ, tristitiæ, &c. : hoc tamen dominium non est despoticum, sed politicum, ut ait Aristoteles; quia sæpe renititur appetitus, aut jussum prævenit. 4. : potentia locomotivæ, quantum ad motus, quos spontaneos vocant, despotice imperat voluntas, si membra sint rite disposita; secus verò, quantum ad motus naturales, cujusmodi sunt motus cordis, circulatio sanguinis, &c. 5. : sensibus externis dominatur voluntas medio motu locali, quatenus potest v. g. oculos aperire, vel claudere : quo etiam modo in potentiam nutritivam dominatum exercet, alimenta scilicet ap-

applicando, vel subtrahendo. Quare potentie istæ solùm mediatè subduntur voluntatis dominio; reliquæ immediate.

109 Plures Thomistæ, quos refert & sequitur Joan. à S. Thom. hic l. 3. q. 12. ar. 6., negant fieri posse, ut voluntas imperio suo moveat seu applicet potentias sibi immediate subjectas, nisi qualitatem aliquam physicam ipsis imprimat. Quidam alij requirunt saltem concursum physicum voluntatis per se, vel per actum imperij, ad actus facultatum subditarum. Sed communis sententia tenet, facultatem subditam obedire voluntatis imperio per sympathiam, id est, per exigentiam innatam, quâ sibi debitum facit cõcursum primæ Causæ sub conditione quòd voluntas actum illius imperet quæ sympathia inter potentias ejusdem suppositi, seu radicatas ab eadem animâ, nullum habet incommodum; præsertim si anima ipsa immediate concurrat ad actus omnium potentiarum, ut re ipsâ concurrat in nostris principijs.

Sitne Voluntas potentia nobilior Intellectu?

110 Denique, quoniam voluntati adscripsimus imperium in regno animæ, *queritur 5.*, an voluntas nobilitate seu perfectione præstet simpliciter intellectui? simpliciter, inquam, aut omnibus pensatis : nam secundum quid utraque potentia excedit, & exceditur. Affirmant Scotistæ cum Scoto. 1. : quia voluntas dominatur intellectui, solaque pollet libertate, quæ præcipua est hominis perfectio. Est etiam primum movens in viribus animæ. 2. : quia perfectissimus actus voluntatis, nempe amor Dei super omnia, perfectior est quocumque actu intellectus, juxta illud Apostoli 1. Cor. 13, *Major autem horum est caritas.* Quod etiam respectu visionis beatificæ verum est : tum quia

caritas magis unit Deo animam, quam visio; tum quia oppositam ejus, nempe odium Dei, multò peius est carentiâ visionis, vel etiam errore & ignorantia Dei. 3. : quia Seraphini, qui amore præcellunt, perfectiores sunt Cherubinis, qui scientia seu cognitione prævalent.

111 Ex adverso præstantiam intellectus asserit D. Thomas 1. p. q. 82. ar. 3., quem Thomistæ sequuntur, & Nostrî communiter cum P. Suar. hic lib. 5. c. 9. *Prob. 1.* : quia ex facilitate intelligendi sumitur præcipua perfectio, ac dignitas hominis, qui propterea per rationalitatem definitur. Ex eodem capite sumitur differentia perfectionis in Angelis, tum inter se, tum comparatione hominum. 2. : quia voluntas, utpotè cæca, seu nihil ex se videns, indiget luce ac directione rationis ad actus omnes, etiam ad eos, quibus imperat intellectui. Contrà verò intellectus natio lumine gaudet, & proprijs velut oculis utitur; nec à voluntate pendet quoad omnes actus. Hinc satis colligitur intellectus præstantia. Tum quia voluntas magis pendet ab intellectu, quàm è converso; pendet enim quoad actus omnes, & quidem essentialiter; cum intellectus non invicem pendeat, nisi quoad aliquos, nec plusquam naturaliter. Tum quia perpetuò subesse directioni alterius, semperque indigere pedagogo, multum deprimit conditionem principis, & æstimationem dominij. Quare, si daretur princeps, omninò impotens ullo unquam tempore imperare quidem sine consilio ac directione certi cujusdam consiliarij; melior, & præstantior haberetur in æstimatione prudentum conditio consiliarij, quàm principis. Accedit, quòd intellectus est regula morum; nam eatenus voluntas operatur bene, vel malè, quatenus rectè rationi obtemperat, vel obstitit.

112 Hinc ad argumenta con-

etaria respondetur facile. Ad 1. voluntas dominatur quidem intellectui, quatenus illum applicare potest ad plures actus: sed cum ad hanc ipsam applicationem indigeat præviâ luce rationis, ac se habeat instar principis, qui sine directione consiliiarij nihil potest præcipere consiliiario ipsi; nequit ex tali dominio censeri præstantior intellectu, nisi secundum quid. Nec libertas est præcipua hominis perfectio, sed rationalitas. Nec voluntas dicitur primum movens, nisi quoad exercitium: nam quoad specificationem primum movens est intellectus, quatenus non aliud objectum amari potest à voluntate, nisi quod ab intellectu proponitur. Quare in munere movendi videtur fieri quædam compensatio. Ad 2. si de actibus naturalibus sit sermo, negari potest, amorem Dei nobiliorem esse summâ Dei cognitione, naturâ viribus possibili. Si verò de actibus supernaturalibus loquamur, actus charitatis est quidem perfectior actu fidei, & alijs ab intellectu habitis in statu viæ (hoc sensu loquitur Apostolus, ut ex contextu patet); sed imperfectior est visione beatificâ, quæ ab intellectu elevato elici potest. Nec obstat, quod amor dicatur unice: non enim est unio physice, sed intentionaliter; & in hoc sensu magis ad Deum accedit visio, quippe quæ dicitur intentionalis identitas potentiz cum objecto.

113 Nec item obstat, quod additur de odio Dei: nam multi concedunt, illud esse peius in esse morali;

negant tamen in esse physico; quia in carentiâ visionis consistit pena damni, quæ summa est omnium. Vel concedi potest, quod odium Dei est majus malum, quam error, vel carentiâ visionis; non quod excludat bonum in se majus; sed quia opponitur bono magis debito, & ipsum ratione sui est summè indebitum. Sic homini majus malum est frigus, aut privatio caloris, quam carentiâ lucis; nec tamen calor est luce nobilior. Sic etiam animæ nostræ majus est malum privatio gratiæ habituali, quam carentiâ unionis hyposthaticæ; cum tamen hæc unio sit gratiâ nobilior: similiterque lethale peccatum, quod unum opponitur gratiæ, multo peius est veniali peccato, quod sufficit excludendo unionem hyposthaticam.

114 Ad 3. Seraphini Cherubinos excedunt, tam in cognitione Dei, quam in amore; cum amor perfectior in beatis supponat visionem perfectiorem, ut est certum. Seraphinis ergo tribuitur amor, & Cherubinis cognitio; quia istorum munus est illuminare mentes hominum; illorum verò, inflammare voluntates amore Dei: hoc autem munus est perfectius, eo quod actus charitatis in statu viæ sit omnium perfectissimus. Vid. P. Suar. cit. c. 9. Hucusque dicta probabiliorera reddere videntur secundam sententiam: cujus tamen argumenta probabiliter etiam solvi possunt: ideòque nonnulli rem hanc inter problemata censent: & alij cum Aversa æqualitatem utriusque potentiz, omnibus pensatis, affirmant.

DISPUT. VIII.

DE ACTIBUS INTELLECTUS.

CAP. I.

IN QUO CONSISTAT INTELLECTUS?

QUESTIO proposita communis est omni sensationi, & appetitui elicito: quare, quid-

quidquid in eâ circa intellectionem dixerimus, sensationibus etiam, & appetitionibus aptari poterit proportionè servata. Supponimus autem, vitales actus aliquid verè realitatis aut entitatis denuò productæ superaddere animæ; quod satis adversus quosdam Atomistas demonstravimus in Dissert. prælim. ad Physicam n. 33. Supponimus item, intellectionem non consistere in specie impressa, vel ejus receptione; quidquid dixerint aliqui Veteres, quorum sententia nunc antiquata est, & impugnata videri potest apud P. Suar. hic lib. 3. c. 30.

2. Circa essentiam igitur intellectionis prima sententia tenet, eam consistere in actione, seu operatione, se ipsâ physice ortâ ab intellectu. Ita omnes, aut ferè omnes Thomistæ: quorum aliqui apud Colleg. S. Th. hic q. 10. n. 235. asserunt, omnem intellectionem, etiam in Beatis, esse productionem qualitatis objectum representantis, quæ dicitur *species expressa*, & *verbum mentis*, & non est intellectio, sed terminus intellectionis. Sic etiam sentiunt PP. Conimbricenses, & Peynado. Plerique tamen Thomistæ negant, per omnem intellectionem produci verbum: & aliqui solam excipiunt visionem beatificam: plures alij excipiunt omnem intellectionem intuitivam objecti spiritualis; noluntque verbum produci, nisi per cognitionem abstractivam, seu respicientem objectum absens; vel etiam corporeum. Atque hi similiter phantasiantur de cognitione phantasia, seu interni sensus; per quam, dum respicit objectum absens, produci volunt speciem expressam, quæ non dicatur *verbum*, sed *idolum*: sensationibus tamen externis, cum omnes intuitivæ sint, nullum concedunt terminum ab actione distinctum: appetitionibus autem elicitis alij negant, alij concedunt terminum distinctum, nempe qualitatem quamdam instar ponde-

ris, aut impulsus potentiam inclinantis ad objectum.

3. Porro intellectionem, cum est productio speciei expressæ, quidam Thomistæ meram actionem esse dicunt, & ad prædicamentum Actionis spectare; quod etiam tenent PP. Conimbricenses, Peynado, & Alphonsus (hic intellectionem collocat in actione, quâ producitur unio speciei expressæ cum intellectu): sed plerique censent spectare ad prædicamentum Qualitatis, & eam vocant actionem virtuales, quia, licet sit immediata productio speciei expressæ, hoc habet ex conceptu secundario, non ex primario. Præterea, juxta Thomistas, solum verbum, seu species expressa, est conceptus, representatio, imago, & similitudo objecti; cognitio verò, seu intellectio, est contemplatio, speculatio, & perceptio objecti in verbo: sed Alphonsus, & Peynado non videntur intellectioni tribuere munus aliud, quam physice produci vel uniri speciem expressam. Hæc fusiùs exposui, ut intelligantur Authores, præsertim Thomistæ: quorum ab opinione non multum discrepat P. Lynceus, qui duas intellectiones distinguit, activam, & passivam; & hanc identificat cum specie expressa, illam verò cum productione istius speciei.

4. *Secunda sententia* intellectionem collocat in qualitate ab intellectu productâ per actionem distinctam, quæ sola qualitas sit intellectio verè, & proprie, sive in facto esse, firmique species expressa, & verbum mentis; ejus verò productio non sit intellectio, nisi cum addito *in fieri*, seu *in via*. Ita Scotistæ cum Scoto apud Mistr. hæc disp. 6. q. 3., & plures nostris cum P. Vazquez, quibus etiam fâvet P. Suar. tum hic l. 3. c. 5., tum disp. 48. Metaph. sect. 2. *Tertius* intellectionem, vel saltem intelligere in concreto, identificat cum complexo

speciei expressæ, quæ est qualitas, & actionis, quæ oritur species hæc ab intellectu. Ita P. Hurtado, quem plures sequuntur Recentiores. *Quarta demum* (ut alias omittam minoris momenti) essentiam intellectiois creatæ statuit in qualitate, seu entitate accidentali, quæ formaliter est representatio seu manifestatio objecti, simulque productio sui ab intellectu, & unio sui cum eodem, absque aliâ actione, vel unione interiectâ, & absque alio termino, cuius productio sit. Ita Cardin. de Lugo, & PP. Ripalda, & Aldrete, apud Quiros hic disp. 94. n. 22., qui magnâ ex parte cõsentit ibi n. 41., & seqq. Ita quoque ex professo P. Oviedo hic contrav. 6. punct. 1. §. 3. & seqq. item Aversa, Trinitar., & plures alij, præsertim Recentiores ingenio nobiles in M. S. Eadem est sententia Thomistarum quantum ad eas intellectioes, quibus negant produci verbum: immo generatim ab hac sententiâ non aliter discrepant Thomistæ, nisi quantum volunt intellectioem interdum esse productionem verbi distincti, & nolunt esse representationem objecti.

Hæc eadem quarta sententia nobis amplectenda est ut probabilior, & nostris principijs congruentior, atque non ingrata Eximio Doctori, qui disp. 48. Met. l. 2. probabilitatem ejus commendat. *Probat*ur autem sic: Intellectio creata est formaliter representatio seu manifestatio objecti: deinde est etiam formaliter productio & unio sui ab & cum intellectu, nec alterius termini productio est: ergo consistit in entitate, cui hæc omnia formaliter conveniant, ut ahebat quarta sententia. Præmissæ probandæ sunt seorsum. Et *Major* (cui nemo refragatur, nisi forsitan unus, aut alter, qui solum intellectioi tribuit munus physice productionis, ut notatum est n. 3.) extra dubium videbitur, si communis terminorum notio retineatur. Intellectio enim est

cognitio; & hæc est formaliter detectio, seu declaratio, adeoque manifestatio objecti; tum ex vi vocis; tum exemplo visionis ocularis, visionis beatificæ, & cognitionis Divinæ; tum quia objectum esse nobis cognitum idem sonat, ac esse nobis apertum, detectum, manifestum; & e contrario idem sonat incognitum, ac mentis oculis reatum, & occultum. Certè *notitia* & *cognitio* significatu non differunt, sicut nec verba *nosco* & *cognosco*: quis autem dubitet, quin notitia formaliter sit manifestatio: vel quin idem sonet esse notum, ac esse manifestum?

6 Nec Thomistæ dissentire possunt, siquidem intellectioem dicunt esse formaliter speculationem, seu contemplationem objecti: contemplatio enim manifestatio est proculdubio; aliter contemplatio Dei, vel visio beatifica, nihil manifestaret. Renuunt quidem concedere, quod cognitio sit representatio, nomen hoc reservantes verbo mentis à cognitione distincto: sed cum representatio intensionalis non sit objecti positio realis in intellectu, nec imitatio univoca realitatis objecti, qualis est in pictâ imagine respectu coloris & figuræ prototypi (hæc opinamenta in simili rejecimus supra disp. 6. n. 15.); nihil aliud esse potest, quam manifestatio, vi cujus intellectui detegitur, & apparet, seu patet, quod erat occultum. Hoc sensu representationem sumimus in præsentia, sumuntque passim Scholastici. Quodsi aliter accipere libeat, quoad præsens attinet, non contendimus: sat nobis, quod cognitio sit formaliter ostensio, manifestatio, patefactio.

7 Formaliter, inquam, id est, ratione sui, vel per se immediate, atque ex proprio conceptu; non verò activè solum, vialiter, aut mediatè, quasi cognitio sit tantum productio manifestationis ut termini distincti. Nostra enim probatio hoc evincit, idem esse

for-

formaliter cognosci aliquid, ac menti detegi, seu notum fieri, adeoque manifestum, nisi nos fallunt communia lexica. Et quis dubitet, per visionem beatam immediate detegi ac patefieri Divinam essentiam? vel per visionem ocularem immediate manifestari colorem? Adde, quod cognitio eodem sensu est representatio, seu manifestatio, quo volitio est inclinatio elicita; in hoc enim operationes istæ distinguuntur, quod altera sit per modum representationis, altera per modum inclinationis: sed volitio immediate ac ratione sui est inclinatio elicita, ut ignorat nemo: ergo &c.. Unde frustra comparatur cognitio calefactioni, quæ non est calor, sed caloris productio, vel illuminationi, quæ non est lux, sed productio lucis. Nam calefactio à nemine dicitur forma calidi, nec illuminatio forma lucidi: at cognitio ab omnibus dicitur forma cogniti, quod idem sonat, ac notum, detectum, seu patefactum intellectui. Est quidem calefactio (idem puta de illuminatione) forma *calefacti*: sed denominatio ista propriè non est eadem, ac denominatio *calidi*; hæc enim pro formâ dicit calorem; illa verò productionem aut receptionem caloris, quem non importat formaliter, sed connexivè. At denominatio *cogniti*, omninò est eadem cum denominatione *manifestari*, ut satis ostendimus.

8 Jam *Minor* primi syllogismi, cui (exceptâ ultima parte, de quâ postea) refragatur maximè secunda sententia, *probat*ur sic: Intellectio est formaliter vita intensionalis in actu secundo: sed hujusmodi vita est formaliter actio seu operatio physica immanens: ergo est formaliter productio & unio sui ab intellectu & cum intellectu. *Consequentia* est legitima: nemo quippe incitatur, ad actionem physicam immanentem seipsâ egredi à principio suo, & eidem uniri. *Major* quoque certa videtur: nam intellectio est actus secundus,

sive actuale exercitium intellectivi ut talis, sicut calefactio calefactivi, & illuminatio illuminativi: cum autem intellectivum sit formaliter vivens intentionale in actu primo, exercitium ejus nequit non esse vita intensionalis in actu secundo. *Prob.* igitur *Min.*: vita in actu secundo debet esse vero aliquo sensu operatio immanens, vel, quod idem est, motus ab intrinseco & in intrinsecum, quo scilicet principium vitale semetipsum actuat; ut omnes, aut ferè omnes agnoscunt, ubi agitur de conceptu vitæ in communi: cum igitur vita intensionalis verè sit vita, ut nemo dubitat, debet esse motus aut operatio verè ab intrinseco, & quidem formaliter, quia debet formaliter includere quod est de conceptu vitæ in communi.

9 At, si non est actio physice intellectus, nullo vero sensu est operatio ejus ab intrinseco. *Prob.* hoc: quia, si non est actio physica, non egreditur ab intellectu physice per modum motus, aut operationis. Deinde nec ab eo egreditur seu producit intentionali-ter: nam sic produci, est accipere esse intentionale, id est, cognosci sicut produci physice, est accipere physicum esse: intellectio autem non habet ex conceptu formali reflexè cognosci ab intellectu. *Confirm.*: Intellectio est formaliter exercitium intellectivi ut talis: sed intellectivum ut tale in creatis est physice activum: ergo intellectio est formaliter exercitium principij physice activi, atque adeo est formaliter actio physica. *Prob. Min. 1.*: quia intellectivum ut tale, est formaliter vivens: ergo est formaliter potens actuare se ab intrinseco, cum hoc sit de formali conceptu viventis: ergo & formaliter est potens comparare sibi actualitatem intellectiois, ita ut hæc non ipsi accidat merè ab extrinseco. At potestas hæc in creatis concipi nequit præscindendo ab activitate physica, ut quisque videt.

10. 2. : quia, si intellectivum, adeoque volitivum, in creatis non dicit formaliter activitatem physicam, possibile erit creatura intellectiva, & volitiva, quæ non sit physicè activa suorum actuum, nec possit intelligere, seu velle, nisi per actus purè ab extrinseco infusos. At sequela hæc absurda videtur, ut quæ maximè. Nam creatura illa verè vivens esset; & aliunde non esset; siquidem ad actus suos merè passivè se haberet, ac proinde velut inanime quoddam, seu vitæ carens. Sanè Tridentinum test. 6. can. 4., cum damnat asserentes, *liberum hominis arbitrium... nihil cooperari assentiendo Deo ex-aitanti, ut que vocanti, sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, merèque passivè se habere*; planè supponit, quod nihil agere, merèque passivè se habere, proprium est rei penitus inanimis, seu non vivæ; & quod voluntas humana se gereret ut *inanime quoddam*, si volendi actum purè ab extrinseco, vel à solo Deo productum acciperet. Nec loquitur de solo *agere* intentionaliter, quod apud Adversarios nihil est aliud, quam intelligere, seu velle: non enim heretici negabant, hominem velle per actum volendi à solo Deo productum. Solum ergo Concilium damnat negantes, voluntatem *cooperari* & *agere* physicè; atque idèò damnat, quia voluntas perinde se gereret, ac res inanimis, si ad volitionem merè passivè se haberet in sensu physico.

11. Accedit, quod, si non repugnat creatura cognoscens per cognitionem, quam physicè producere nequeat, nulla ratio erit, cur materia prima, quæ recipit naturaliter sensationes, non reddatur videns, audiens, &c., proprieque vivens in actu secundo, nec minùs, quam anima. Nulla quòque ratio erit, cui humanitas Christi D. non possit reddi formaliter intelligès per intellectiònè. Divinam, quemadmodum redditur formaliter sancta

per sanctitatem increatam: non enim idèò evadet humanitas æquè intelligès, ac Deus ipse; quia poterit intellectio, sicuti potest sanctitas, effectum suum formalem attemperare limitationi subiecti. Accedit insuper, quod possibile erit, contra sententiam omnium, substantia volitiva non intellectiva: nam quæ solum esset volitiva per actus à se non productos, certe non indigeret cognitione; cum hæc necessaria non sit, nisi ut voluntas moveatur aut invitetur ad eliciendum volitionis actum.

12. Dices: intellectio creata debet quidem, saltem ex natura rei, physicè oriri ab intellectu, sed non nisi per actionem distinctam: quemadmodum omnis creatura debet esse à Deo, sed per distinctam actionem. Verùm hoc facile rejicitur ex dictis. Nam intellectio est formaliter vitæ actualis, sive in actu secundo; ergo formaliter ac ratione sui habet quod est de conceptu vitæ actualis in communis, videlicet esse operationem immanentem principio suo. Si autem per actionem distinctam produceretur, non haberet conceptum operationis, sed operis duntaxat, seu termini producti. Urgetur: quia intellectio, ut ostendimus, est exercitium principij physicè activi ut talis: ergo nequit non esse actio physica, quæ certè non indiget actione distincta. Exemplum creaturarum retorquetur: nam quæ conceptum habent operantis, aut exercitij Omnipotentis, non pendunt à Deo per distinctam actionem: idem ergo putandum de intellectiõe respectu potentis intellectivæ.

13. At, inquam Adversarij, intellectio est quidem operatio intentionalis, sed non est actio nisi grammaticaliter, & analogice, sive improprie: dicitur enim actio, tum quia significatur vocibus actionem sonantibus, ut sunt *cognitio, conceptio, &c.*, & intelligere verbum est grammaticè activum, tum quia intellectio semper est in fieri mo-

re

te actionis, cum pendeat naturaliter ab influxu actuali potentis, quamdiu durat; tum quia transit etiam instar actionis in terminum distinctum, nempe in objectum, non ut illi tribuat esse physicum (quod præstat actio propriè dicta), sed ut tribuat esse intentionale, seu esse cognitum. Hinc intellectio est exercitium intelligendi, & intentionaliter operandi; sed non est exercitium producendi, seu physicè agendi: & intellectus, si ab extrinseco acciperet cognitionem, per illam viveret, & operaretur ab intrinseco, non physicè, sed intentionaliter; dicereturque grammaticaliter agens. Quid ageret objectum secundum esse intentionale: non tamen ageret aut operaretur, nec physicè, nec intentionaliter, cognitionem ipsam.

14. Sed hæc doctrina, quæ se protegit cõtraria sententia, valide rejicitur 1.: quia planè abutitur nomine *operationis*, & verbo *operari*, dum illud asserit tribui posse subiecto nihil agenti propriè, sed merè passivè se habenti. Sanè Tridentinum loc. suprà cit. pro eodem accipit *nihil cooperari, ac merè passivè se habere*. Cur materia non dicitur operari formam, dum illam recipit? aut forma operari subiectum, dum illud informat? Profectò utraque agit grammaticaliter: nam *recipiens*, aut *informans*, grammaticè est persona agens, *recipere* que, & *informare*, verba sunt activa. Receptio quòque, & informatio transit instar actionis in terminum distinctum, cui tribuit aliquod esse, videlicet esse receptum, aut informatum. Et tamen, quia nec receptio physicè producit à materia, nec informatio à forma, neutram denominant operationem. 2.: quia, ut constat ex n. 9. & seqq., principium intellectivum in creatis formaliter est activum physicè; ac proinde nequit exerceri ut intellectivum, quia exercetur ut activum: repugnat ergo exercitium intelligendi sine exercitio physicè agendi.

15. 3.: quia, ut intellectus intentionaliter operetur objectum, debet illud producere secundum esse intentionale, producendo scilicet intentionalem existentiam ejus; quemadmodum, ut causa physicè operetur effectum, debet producere physicam ejus existentiam: ut ergo intellectus dicatur intentionaliter operari objectum, debet producere cognitionem, quæ est intentionalis existentia objecti. Sed non debet illam intentionaliter producere, ut Adversarij fatentur, & per se patet; aliequi deberet eam præcognoscere necessario: debet igitur cognitionem physicè producere. 4.: quia vita intentionalis non minùs debet esse ab intrinseco, quam in intrinsecum; ut patet ex conceptu operationis immanentis: sed debet esse in intrinsecum physicè, seu per unionem physicam, ut potentiam reddat intentionaliter viventem: ergo &c.. Denique, si dari potest operatio vitalis, quæ nec physicè, nec intentionaliter, nec positivè, nec negativè sit à subiecto per ipsam vivente, sed illi accidat purè ab extrinseco, non apparet, quo modo stare possit doctrina communis circa conceptum viventis, & vitæ.

16. Nec audiendi sunt aliqui, dicere ausi, quod moveri seu operari ab intrinseco non est de conceptu omnis viventis, sed tantum viventis vitæ physicæ: & quod nullus est vitæ conceptus verè communis intentionalis & physicæ, sed utrique aptatur æquivocè nomen vitæ. Non, inquam, sunt audiendi. Tum quia reclamant omnes antiqui, nominatim D. Thomas 1. p. q. 118. ar. 1., & seqq.: reclamant etiam omnes ferè moderni. Tum quia, ut verificetur, quod intelligere in Deo est vivere, recurrunt omnes ad aseitatem, vi cujus intellectiònem habet Deus ab intrinseco, saltem negativè, id est, non ab alio, sed a se. Tum quia vegetantia nullatenus participabunt vitam Dei, ne-

que ullatenus imitabuntur vitam cognoscentium: unde non erit cur dicantur ex genere suo perfectiora rebus inanimis: nec vivens erit genus superius ad animal, nec nisi inepte dividetur in vegetativum, & cognoscitivum, quia nōmini æquivoco non subest conceptus unus, qui dividi possit in species subjectas. Tam quia, si nomen vitæ, & viventis, æquivocum est, nec certum in generat conceptum, poterit pro libitu, aptari rebus quibuslibet; quemadmodum nomen *gallus*, quod æquivocè convenit avi, & homini, sine ullo incommodo aptabitur etiam pisci, vel saxo, si libeat: unde querendi, cur vitæ nomen cognitioni & nutritioni commune sit, & non etiam calefactioni? nulla ratio reddi poterit ex naturâ rerum, sed tantum ex libitu loquentium.

17. Ex hucusque dictis nullo negotio refutabitur tertia sententia, relata n. 4.. Si enim actio verè pertinet ad essentiam intellectiōnis creatæ, pertinere debet, non ut pars physica, seu distincta realiter ab aliâ comparte, sed ut tota essentia physica intellectiōnis: adeoque debet secum identificare speciem expressam, seu manifestationem objecti, quæ pariter ad essentiam intellectiōnis pertinet in illâ sententiâ. *Prob. assumptum*: quia de intellectiōne prædicatur actio absolute, & in recto: nam, juxta illius sententiæ Authores, intellectiō verè dicitur motus ab intrinseco, operatio immanens, & exercitium principij activi ut talis, quæ nominatim actiōnis physica: sed nulla pars physica sic prædicatur de toto, ut patet in animâ, vel in materiâ primâ, respectu hominis: ergo &c.. Vel aliter: juxta illam sententiâ, ratio motus, aut actiōnis immanentis, in creatis est prædicatum genericum vitæ, & ratio speciei expressæ, seu manifestationis intentionalis, est prædicatum specificum, vel differentiale: sed prædicatum gene-

ricum & differentiale realiter identificantur: ergo &c..

18. Quod autem aliqui dicunt, actionem pertinere, non ad intellectiōnem in abstracto, ac per modum formæ, sed tantum ad intelligere in concreto, seu ad effectum formalem intelligentis; confutatum manet in superioribus, ubi ostendimus, intellectiōnem creatam sub hoc abstracto nomine, utpotè significante operationem vitalem, necessariò esse motum ab intrinseco, & exercitium principij activi quâ talis. Adde, quod intellectus prior ad actionem supponitur proximè capax intelligendi: ergo illi uniatur ad æquata intelligendi formæ, necessariò resultabit formalis effectus intelligentis: quia generatim effectus formalis non nisi ex formâ, unione, & subiecto capaci constituitur, ut inductione patet. Quare, si actio non est formæ intelligendi, & aliunde spectat ad effectum formalem, non spectabit quatenus actio est, sed ut summum quatenus unio, si hoc munus habeat.

19. Præterea utriusque Authores tam tertiæ, quam secundæ sententiæ, urgeri poterunt satis efficaciter hoc argumento. Intellectus, saltem de facto & connaturaliter, non intelligit, nisi physicam actionem eliciat, ut sententur omnes: sed hæc actio est formaliter intellectiō: ergo de facto non est necessaria qualitas ab actione distincta, ut salvetur essentia intellectiōnis; quidquid sit de necessitate qualitatis distincti ex alio capite, vel de possibilitate intellectiōnis ab actione distinctæ. *Prob. Min. exemplo voluntatis*, quod nemo respuit in præsentis: Actio physica, quam de facto voluntas elicit, dum vult, per se ac formaliter est volitio: ergo pariter &c.. *Prob. Antec.*: actio illa per se ac formaliter est in linatio spiritualis elicitæ ex cognitione præviâ: sed inclinatio hujusmodi est volitio, ut patebit examinanti prædicata omnia

volitionis: ergo. *Prob. Maj.*: quia talis actio in primis inclinatio est, saltem in terminum distinctum, cujus est productio juxta Adversarios; exigit enim, & infert essentialiter existentiam ejus: & aliunde sine dubio est spiritualis, & elicitæ ex præviâ luce cognitionis. Nec obstat, quod sit physica productio termini: hinc enim solum sequitur, quod terminus ille simul est productus & volitus per talem actionem; quemadmodum Angelus per Divinum decretum in sententiâ probabiliter creationem identificante formaliter cum decreto; quam sententiam ex capite isto nemo impugnat.

20. Adde 1., quod actio illa est formaliter voluntaria, cum ipsi conveniat definitio voluntarij, nempe *Quod est à principio intrinseco cum cognitione finis*: operatio autem formaliter voluntaria, est volitio; nemo enim voluntarie operatur, nisi volendo. Adde 2., quod illa eadem actio formaliter & ratione sui est exercitium libertatis; est enim immediata determinatio, quæ posita, nulla jam in voluntate superest indifferentia: ergo formaliter & ratione sui est volitio. Patet *Consequ.* tum quia voluntas non exercet libertatem, nec se liberè determinat, nisi ut volens. Tum quia posset alioquin accidere, ut voluntas liberè se determinaret ad bonum, aut malum, adeoque mereretur præmium, aut poenam; & tamen non esset volens; si nimirum à Deo impediretur unio qualitatis absolute; seu impulsus, quem Adversarij superaddunt, cum voluntates: quod utique non repugnat, siquidem ea qualitas indiget unione à se distinctâ, nec identificatâ cum actione, ut plerisque Adversarijs placet. Tum demum, quia, si conceptus liberè se determinantis non est formaliter conceptus volentis, sed purè physice agentis, possibilis erit causa libera non volitiva; quod nemo dixerit.

21. Argumenta, quæ probant,

cognitionem esse actionem physicam, eadem vi probant esse unionem sui, seu per se ipsam univocum intellectus: probant enim, esse actionem, non qualemcumque, sed immanentem; nemo autem dubitat, quin actio immanens per se ipsam uniatur principio suo. Sed ulterius confirmatur id ipsum contra plerisque Authores secundæ sententiæ, qui soli refragantur. Intellectiō rationis sui, ac sine unione superadditâ, reddit objectum cognitum; non enim ad hoc requirit unionem physicam, sed purè intentionalem, quæ consistit in tendentiâ & respectu ad objectum, quam tendentiâ, respectumque intellectiō secum realiter identificat sine dubio, quidquid sit de identitate formali ex naturâ rei, quam aliqui Scotistæ negant; ergo pariter intellectiō rationis sui, & absque unione distinctâ, reddit intellectum cognoscentem; quod utique non præstat sine unione physica.

22. *Prob. Consequ.* 1. paritate cæterarum formarum, quæ denominationes tribuant correlativas: nam quæ forma ratione sui usum extremum denominat univocè, denominat & alterum: quæ sine unione distinctâ tribuit denominationem producti, vel recepti, vel informati, similiter sine aliâ unione tribuit denominationem producentis, aut recipientis, aut informantis. 2. quia objectum reddi cognitum, est reddi præsens intentionaliter, atque adeo præsens alicui intellectui: sicut nihil est præsens physice, nisi alicui locos: sed objectum fieri intentionaliter præsens intellectui, & hunc fieri cognoscentem, idem est formaliter: ergo, quod sufficit, ut objectum sit cognitum, sufficit etiam, ut intellectus sit cognoscentis. 3. quia posset alioquin intellectiō existere divinitus sine unione ad intellectum; quo in evenitu daretur cognitum sine cognoscente: hoc autem non minus repugnat, quam cognoscentis sine cog-

CAP. II.

ogno, productum sine producente, receptum aut informatum sine recipiente vel informante.

23 Denique, quod intellectio non sit alterius termini productio, quæ erat ultima pars illius *Minoris* n. 5., solum negatur ab Authoribus primæ sententiæ, ipsique non omnibus, nec quantum ad omnes intellectiones, ut notatum est n. 2. Sed, cum Authores illi partem hanc ideò negent, quia necessarium putant verbum mentis à totâ intellectione distinctum; impugnant potuerunt ex dicendis cap. 3., ubi de verbo mentis differemus. Nunc sufficiat ostendere, nostram sententiam, signanter hac in parte, clarissimè tradi ab Aristotele 9. *Metaph.* c. 9. t. 16.; ubi docet, per actionem transeuntem fieri opus ab actione distinctum, quod est finis agentis; per immanentem verò, seu vitalicam, nihil fieri præter actionem ipsam; & hanc ait esse finem agentis, in quoque manere assentit, sic tandem concludens: *Quorum verò non est aliud quoddam opus præter actionem, in ipsismet actio est, ut visio in vidente, & speculatio in speculante.* Id ipsum docet Philosophus 3. *Ethic.* c. 4. & 5., & lib. 1. *Magn. Mor.* c. 35., & sæpe alias. Consentit D. Thomas 1. *contr. Gent.* c. 100. dicens, operationem immanentem esse, per quam non fit aliud præter ipsam operationem, sicut videre, & audire: *huiusmodi enim (subdit) perfectiones sunt eorum, quorum sunt operationes, & possunt esse ultime.* Et 1. *contr. Gent.* cap. 2. n. 1., *Actio*, inquit, quandoque terminatur ad aliquod factum, sicut edificatio ad domum, & sanatio ad sanitatem: quandoque autem non; sicut intelligere, & sentire. Et si quidem terminatur ad aliquod factum, impetus agentis per actionem tendit in illud factum: si autem non terminatur ad aliquod factum, impetus agentis tendit in ipsam actionem.

CONTRARIJS ARGUMENTIS
occurritur.

24 **O**bjic. 1.: intellectio, prout à nobis adstruitur, est actio physica sine termino: sed talis actio plane repugnat non minus, quam unio sine extremis: ergo &c. Nec prodest dicere, quod non est actio sine termino absolute, sed tantum sine termino distincto. Nam contra est 1., quod actio ex proprio conceptu est via, tendentia, & relatio ad terminum; quæ munera nequit habere circa semetipsam: requirit ergo terminum distinctum, utique physice productum, cum sermo sit de actione physica. 2., quod repugnat operatio intentionalis sine objecto distincto; ut etiam unio sine distincto extremo: ergo pariter &c. *Resp. neg. Maj.* absolute: quia, ut observat P. Suar. *disp.* 48. *Met.* l. 2. n. 11., intellectio, prout à nobis adstruitur, potius dici debet terminus sine actione, quam actio sine termino: non enim consistit in productione physica, quæ sit pura actio, non aliam perfectionem, munus, aut prædicatum habens, quam ultimæ determinationis ut causa sit pure agens physice: sed consistit potius in quodam termino, qui inter alia prædicata, cognitionis propria, habet se ipso fluere seu egredi à virtute cause, sine actione interiecta: quemadmodum in probabili multorum sententiâ, Angelus absque modo creationis distincto per se ipsum pendet & oritur ab Omnipotentiâ; nec tamen idcirco dicitur actio pura, vel actio sine termino.

25 Concedo tamen, quod intellectio est actio, seu productio physica (ut loquar cum Aristotele & D. Thomâ supra n. 23.), non quidem sine termino, sed quæ simul sit actio &

terminus physice productus, videlicet representatio objecti secum identificans egressionem physicam sui ab intellectu; vel, ut aiebat Angelicus Doctor, actio, in quam sic tendat impetus agentis, ut non ultra procedat, nec terminetur ad aliud factum. Hoc genus actionis nõ est unde repugnet. Tum quia solum est de conceptu actionis, quod ultimo determinet effectum, ut pendeat actualiter, certoque modo, à tali efficiente causâ: quæ autem repugnantia in eo, quod effectus aliquis per se ipsum ita determinatus sit? nec possit existere; quin tali modo pendeat à tali causâ? Tum quia omnis actio secum identificat productionem sui: ergo & terminus illam identificare secum poterit. Tum quia, sicut repugnat actio sine termino, ita & unio sine duplici extremo: & tamen non repugnat extremum indistinctum ab unione sui; nam omnis forma modalis (v. g. ubicatio, vel substantia, ut communiter ponitur) se ipsa unitur subjecto suo. Notandum tamen, quod actio, quam ponimus, magis proprie est terminus virtutis activæ, quam sui ipsius: quamquam etiam dici poterit terminus sui, quatenus in se sitit, seu non ultra progreditur; non enim semper terminus correlativè dicitur ad viam.

26 Impugnationes additæ n. 24. non urgent. Nam primæ: quia munera illa non sunt de conceptu actionis ut sic (conceptum istum explicuimus. præced.), sed illius tantum actionis, quæ aliunde probetur à termino distincta, vel per quam impetus agentis, non sistens in actione ipsâ, tendit in aliud factum, ut aiebat D. Thomas. Et instantiæ est in actione qualibet, quæ, cum non sit relatio ad se ipsam, est productio sui: ita in unione, quæ solum debet esse relatio ad extrema duo, quæ do probatur ab utroque distincta. Dicitur quoque poterit cum communi Thomistarum, imò cum D. Thomâ

Opusc. 48. tract. de action. cap. 7., quod actio sicut immanens, quæ scilicet operatur viva intentionalia, non est actio prædicamentalis, seu non pertinet ad prædicamentum Actionis; quia intenditur propter se, sive ut perficiens potentiam ratione sui; & ad illud prædicamentum solum pertinet actio, per quam impetus agentis tendit in aliud factum. Sola autem actio prædicamentalis debet esse via, tendentia, & relatio ad terminum. Non secunda: quia satis communiter agnoscitur possibilis cognitio aut volitio creata, quæ se ipsam, & nihil aliud pro objecto habeat. Et certè, licet Deus nihil cognosceret aut vellet præter se ipsum, non ideò per locum intrinsecum desineret esse cognoscens, & volens. Si tamen contendas repugnare cognitionem sine objecto distincto, proba repugnantiam ex alijs capitibus, quam a te adductis contra indistinctionem actionis physica à termino; illa quippe nullius sunt momenti. Unio debet distingui ab uno saltem extremo, cum ex conceptu suo sit nexus duorum: potest tamen identificari cum altero, ut jam monuimus; unde retorquetur exemplum.

27 *Replia.*: si in aliquo actu reperitur duplex tendentia intentionalis, v. g. amoris & odij, ut reperitur in actu contritionis perfectæ, debet unicuique assignari terminus distinctus: si ergo in intellectione reperitur tendentia duplex, physica nimirum, & intentionalis, unicuique respondere debet distinctus terminus. *Resp.* Falso supponitur, quod intellectio sit tendentia physica; hæc enim sonat respectum ad terminum productum, seu physice tactum; qui respectus intellectioni non convenit. Adde, quod, etiam si intellectio foret tendentia physica, neganda esset consequentia: quia non appareret æqualis oppositio inter tendentias, physicam, & intentionalem, ac inter amorem & odium, respectu eisdem

termini. Quod facit exemplum supra indicatum n. 19. *Infabis*: cognitio est formaliter productio physica, ut volumus: si ergo tendit in objectum, tendit ut physica productio: ergo reddet illud physicè productum. *Dist. Antec.*: est formaliter productio physica sui, *conc.*; objecti, *neg. Antec.* Tum *dist. 1. consequ.*: tendit ut physica productio sui, quæ simul est purè intencionalis respectu objecti, *conc.*; aliter, *neg. 1. & 2. consequ.*. En similem argutiam: Contentio est formaliter odium: si ergo tendit in Deum, tendit ut odium: ergo Deum denominat odio habitum. Vid. *dicta in Logica*, ubi de distinctione virtuali.

28 *Objic. 2.*: intellectio, si est productio sui, erit modus, seu modalis entitas, utpotè essentialiter affixa intellectui. At, quod actus intellectus & voluntatis, non sint modi, sed qualitates, constat 1. quia per eos reddimur *quales*: unde interroganti, *quales sumus?* respondetur, *boni*, vel *mali*, *sapientes*, aut *insipientes*; quæ denominationes ab actibus intellectus & voluntatis præstantur. 2. quia vitales actus perfectionem habent à debilitate modorum alienam; per se quippe valde perficiunt animam, ac beatam reddunt; producunt etiam habitus & species. 3. quia sunt intensionis & remissionis capaces; quod proprium est qualitatum. *Resp.* Plures nostræ sententiæ patroni concedunt sequelam: quia putant, entitati essentialiter alligatæ ad rem absolutam, cujus indifferentiam se ipsa determinat, nihil deesse ut verè sit modus. Alij sequelam negant: quia requirunt ad conceptum modi, præter alligationem essentialem, quod non alio titulo distinguatur à re absoluta, nisi titulo determinationis ad aliquid minus, ad quod res ex se supponatur indifferens: cumque intellectio non hoc solo titulo distinguatur ab intellectu (nã, etiamsi intellectus creatus nõ esset indifferens ad intelligendum, adhuc in-

digeret intellectione distincta, & à se producta, ut in actu secundo intelligeret); idcirco, ajunt, nequit inter modos computari.

29 *Dissidium* apparet vocale: nam, si rem spectes, constat inter omnes hujus sententiæ Asserentes, intellectionem essentialiter alligari potèntiæ, quamvis prædita sit majori perfectione, quam quæ tribui solet puris actionibus, ubicationibus, aut durationibus. An autem hoc sufficiat, ut appelletur modus? pendet ex conceptu modalitatis, quem varij variè describunt. Ad me quod attinet, permitto sequelam. Dum autem objicitur, quod actus vitalis est qualitas; contrapono in primis auctoritatem Aristotelis 10. *Ethic. c. 3.* disertè declarantis, quod *neque operationes virtutis sunt qualitates, neque felicitas ipsa*. Certè operationes virtutis sunt actus voluntatis, & felicitas consistit in actu intellectus juxta eundem Aristoteli cap. 7. & 8. Deinde ultrò concedo, quod actus intellectus & voluntatis est qualitas, non quidem absoluta (quo sensu loquitur Aristoteles), sed modalis: non enim est, cur pugnet conceptus qualitatis cum conceptu modi: quod vel Adversarij supponunt, dum intellectionem appellant *qualitatem absolutam*: ut quid enim *absolutam* addunt, si non est qualitas nisi absoluta? Nec obstat, quod intellectio sit actio physica: quia non ideo pertinet ad prædicamentum Actionis, ex n. 26.

30 Non tamen omnis modus est qualitas; sed ille tantum, qui & accidentalis est, & præter manus determinandi habet insuper alia prædicata, quibus subiectum egregiè perficit ratione sui. Hinc potest intellectio, tametsi modus sit, reddere subiectum quale: potest etiam esse intensionis & remissionis capax, non in munere determinandi (si representatio invariata maneat), sed in munere representandi.

potest demum producere habitus & species, licet hæ sint qualitates absolute, quia non abhorret ad effectum modi perfectio sufficiens ad effectus, etiam absolutos, qui sint inferioris ordinis, ut reipsa sunt habitus & species ex defectu vitalitatis. Sic, in sententiâ plausiblem gravium Theologorum, unio hypostatica, licet sit modus, perfectionem habet formæ sanctificantis, & supernaturalia dona radicantis. Unde colliges, non omnes modos esse debiles aut tenuis entitatis, sed eos tantum, qui veri sunt modi, seu qui non aliud munus habent, quam purè determinare indifferentiam rei. Hic obiter moneo, solum negari à nobis, quod intellectio sit productio alterius termini, non verò quod sit virtus productiva: nam per modum virtutis producit utique species, & habitus.

31 *Objic. 3.*: licet intellectio suapte naturâ postulet oriri à potentiâ vitali, attamen est indifferens, ut à potentiâ oriatur vel sine habitu, vel cum habitu, item cum hac, vel cum aliâ specie, vel auxilio: hæc ergo indifferentia determinari debet per actionem distinctam. *Confirm. 1.*: quia aliquin habitus nõ facilitabit ad actus similes ijs, à quibus est genitus: nam actus à potentiâ & habitu procedens, utpotè identificatus cum productione sui, necessario erit diversus à prioribus actibus nõ ortis ab habitu: cum actio physica varietur ex variatione principij, etiam partialis. Et hinc habitus adquisitus erit necessarius ad simpliciter posse: nõ enim potentia sine habitu simpliciter poterit producere actus eodem, quos cum habitu poterit. *Confirm. 2.*: quia nec poterit idem actus supernaturalis à potentiâ produci cum auxilio extrinseco, ac cum intrinseco: unde falsum erit, quod communiter asseritur, supernaturalem actum connaturatius produci cum auxilio intrinseco; nam qui cum extrinseco producitur, omnino connaturali-

ter, immò essentialiter ab illo pendebit. *Confirm. 3.*: quia, si vera dicimus, non poterit Deus se solo producere intellectionem creatam: quid ergo ad censuram illam D. Thomæ 1. p. q. 105. ar. 2., *Erroneum est dicere, Deum non posse facere per se ipsum omnes determinatos effectus, qui fiunt per quamcumque causam creatam?*

32 *Ad object. dist. Antec.*: intellectio est indifferens &c., sumpta specificè quatenus specificata ex objecto, *conc.*; sumpta individualiter, vel etiam quatenus specificata ex principio activo, si ab hoc specificatur, *neg. Antec.*, & *Consequ.* Verisimilium est, quod intrinsecam speciem intellectionis, quatenus hæc specificatur ex objecto (quod est præcipuum, & juxta plures unicum specificativum ejus), vel etiam quatenus specificatur ex modo tendendi, multa sunt individua, quorum alia oriri possunt à potentiâ solâ, & alia à potentiâ simul cum habitu: atque hoc sensu verè dicitur intellectio secundum speciem indifferens, ut fiat à potentiâ cum, vel sine habitu. Ceterum sumpta individualiter, vel etiam quatenus diversitatem plusquam individuaalem derivat à principio activo, si verè derivat (quod plures generatim negant de omni actione), nequaquam habet indifferentiam, quam intendit objecto, nec respectu habitus, nec respectu alius comprincipij. Sic planè sequitur ex nostra sententiâ, intellectionem identificante cum actione physica: neque ulla hinc probabitur absurditas. Unde constat, non opus esse actione distincta: quia indifferentia secundum speciem, determinatur per individuationem, & in hac non est indifferentia ulterior, ut à varijs principijs oriatur.

33 *Ad 1. confirm.* Habitibus solum concurrat ad actus prioribus similes in objecto, & modo tendendi, & in gradu intensionis; non verò ad similes in respectu ad virtutem acti-

vam, à quâ oriuntur. Id quod Adversarij fateri debent in actionibus physicis, quibus de facto producuntur actus intellectus & voluntatis, quidquid sit de ipsarum distinctione à terminis habitus enim præcipue faciliat ad hujusmodi actiones, cum in his maxime respiciat potentie levamen, seu minutionem laboris: nec dicitur facilitare, nisi ad actiones præcedentibus similes: & tamè quæ oriuntur ab habitu nequeunt esse similes ortis à potentia sola, nisi tantum in respectu ad terminum. Hinc fatendum, quod habitus acquisitus tribuit simpliciter posse ad eos actus individuos, ad quos ipse concurrat; sicut juxta Contrarios tribuit ad actiones, quibus illi actus producuntur: non tamen dat simpliciter posse ad talem speciem actuum, quatenus similium in objecto, gradu, & modo tendendis, potest enim sine habitu exerceri potentia per alios actus hac ratione similes; quamvis facilius, minoreque virium impensa, exercetur per eos, qui ab habitu pendunt: quâ de causâ dicitur habitus dare facile posse, nimirum ad speciem actuum. Eadem est responsio ad 2. confirm.: non enim ab utrolibet auxilio procedere potest idem numero actus: bene tamen idem specificè in sensu explicato. Illud autem de majorè conaturalitate, debet aptari, non actibus, sed potentia; cui nimirum conaturalius est exerceri per actus, qui ab intrinseco, quam qui ab extrinseco auxilio pendunt. Id ipsum de actionibus dicere debent Adversarij.

34. Ad 2. confirm.. Censura illa satis premit Thomistas, qui, cum verbum mentis collocant in qualitate absoluta, per distinctam actionem producta, negant tamen, illud à Deo produci posse sine concursu intellectus creati; ut videre est apud Colleg. S. Th. Complut. hic q. 10. n. 264. & sequ.. Premit etiam plures Authores secundæ sententiæ, qui, cum actus intellec-

tus & voluntatis à sui productione distinctos velint, agnoscunt tamen vel de facto, vel saltem de possibili; actus voluntatis essentialiter liberos; qui certe sine concursu voluntatis creatæ produci non possunt. Nos verò haud tangit, eo ipso quod actus vitales cum actione physicâ identificamus: nemo quippe dubitat, quin ab eâ D. Thomæ regula excipi debeant actiones causarum creaturarum: si enim producerentur à solo Deo, simul essent & non essent exercitia virtutis creatæ, quæ manifesta est contradictio. Non perinet autem ad Omnipotentiam Dei, quod possit facere duo contradictoria esse simul; ut ait D. Thomas q. 5. de pot. ar. 2. cui omnes consentiunt.

35. Dices: idè actiones excipiuntur, quia non sunt effectus, sed effectiones, aut casualitates: cum ergo intellectio verè sit effectus, comprehendit debet sub prædictâ regula. D. Thomæ, consequenterque distinguenda est ab actione. Resp.. Cum certum sit, D. Thomam non loqui de actionibus; & cum aliunde ipse S. Doctor agnoscat, actiones aliquas simul esse effectus, id est, terminos, in quibus sistit imperas agentis, ut constat ex dictis. 35. consequenter certum esse debes, non eum loqui de omnibus omnium effectibus, sed de ijs tantum, de quibus non probetur positivè, quod ex conceptu suo sunt essentialiter creatæ virtutis exercitia: hi quippe sunt, qui propriè & absolute vocantur effectus; cum in cæteris prævaleat communi usu nomen actionis, v. g. in actibus intellectus & voluntatis, qui non tam opera, quam operationes appellantur. Regula præter generalis est, quod potest Deus creaturam quamlibet producere vel destruere independentè ab aliâ: & tamen nec potest modum producere sine re, nec rem destruere cõservando modum: quia nimirum ea regula loquitur de creaturâ; de cuius conceptu non sit ali-
ligatio essentialis ad aliam. Re-

36. Replia: repugnat actio indistincta prorsus à causâ creatâ: ergo & indistincta prorsus ab effectu. Neg. Consequ.: nam idè verum est Antecedens, quia talis causa non posset existere, quin operaretur, adeoque non esset dominio Dei subjecta in operando: debet autem omnis causa creata subijci dominio Dei, non solum in essendo, sed etiam in operando, saltem quemlibet determinatum effectum in individuo. Præterea de cõceptu causæ creatæ videtur esse, quod d. indifferentiam habeat ad plures effectus, saltem ejusdem speciei: quæ indifferentia repugnat actioni. Insuper illa causa verè ageret, seu produceret effectum, ut supponitur; & aliunde non ageret; quia id solum agit, à quo est actio; & tunc actio non esset à tali causâ, quia hæc non esset à se. At incommoda ista non militant in actione prorsus identificatâ cum actu; ut perpendenti constabit.

37. Objic. 4.: vita intentionalis, quæ propria est intellectiois, potest ratione distingui à vitâ physicâ, seu à motu vel actione ab intrinseco: ergo actio ista non est de formali conceptu intellectiois; ac proinde poterit intellectio salvari sine actione physicâ. Prob. Antec. 1. auctoritate D. Thomæ 1. p. q. 34. ar. 1. ad 3. dicentis: *Intelligere importat solam habitudinem intelligentis ad rem intellectam; in quâ nulla ratio originis importatur; sed solum informatio quædam in intellectu nostro, prout intellectus noster fit in actu per formam rei intellectæ.* 2.: quia Divina intellectio verè vita est intentionalis; & non est vitâ physica, seu actio physicè ab intrinseco. 3.: quia possibilis est substantia creata secum identificans intellectiois; per quam utique viveret intentionaliter; nec tamen ab intrinseco moveret. 4.: quia vitâ in communi dividit solet in physicam, & intentionalem; debent autem ratione saltem dis-

tingui membra dividentia. 5.: quia de conceptu vitæ intentionalis, aut cognitionis, solum est representativè tendere in objectum, seu esse representationem illius: hoc autem benè concipitur præscindendo ab actione physica. Certè, quidquid sit de hac actione, & concipitur objectum immediatè representari potentia, hæc eo ipso concipitur cognoscens, adeoque intentionaliter vivens. Finge representationem ab actione distinctam: profectò, si potentia illam in se haberet undecumque productam, haberet objectum intentionaliter præsens: ergo illud cognosceret.

38. Ad objic. dist. Antec.: vitâ intentionalis creata, neg.; præscindens à creatâ & increatâ, subdist.: potest ratione distingui à motu ab intrinseco, si tò ab intrinseco sumatur positivè (quo sensu dicitur vitâ physica), conc.; si negativè tantum pro non penitus ab extrinseco, neg. Antec., & sub eadem distinctione Consequ.. Quid sibi velit subdistinctio hæc, patet ex dictis disp. 1. cap. 1.; ubi explicuimus, quo sensu Divina intellectio dicatur motus, aut operatio; & ostendimus, eam comprehendendi sub communi vitæ conceptu, quamvis non sit ab intrinseco positivè, id est, per productionem realem, quam importat vitâ physica, ut communiter sumatur. Nunc absolute negamus, quod vitâ intentionalis creata possit ratione distingui à reali productione ab intrinseco, magis, aut aliter, quam homo ab animali, & universim species à genere; ubi locum certè non habet mutua distinctio propriè talis, quamvis detur impropria illa, quam vocant penes explicitum, & quæ non tollit inclusionem formale, ut nemo nescit. Idem dicimus de productione, quod Adversarij de producibilitate ab intrinseco, vel saltem à Deo; quæ proculdubio sic pertinet ad conceptum vitæ intentionalis creata, ut hæc ab illâ nequeat ra-

tionē distingui, nisi ut summum penes explicitum.

39. *Ad 1. prob.* D. Thomas interpretandus est, vel ita ut solam velit rationem originis nō importari pro explicito intellectione; vel ita ut nomine originis intelligat actionem interjectam, distinctamque ab intellectu ne ipsa. De cetero nihil frequentius in D. Thomā, quam quod intelligere sit actio, & motus ab intrinseco, seu à vivente ipso procedens, & quidem ex proprio conceptu operationis vitalis. Vide in Specimen 1. p. q. 18. ar. 1. 2. & 3. : item q. 54. ar. 1. & 2. : item 3. : contr. Gent. c. 2. : item 12. Metaph. lect. 8. , ubi necessarium dicit, quod intellectus, in quantum attingit intelligibile, sit agens, & operans. Unde apud D. Thomā non est dubium, quin intelligere sit agere, & quin intellectus, in quantum intelligens, verè agat, non quidem objectum (ut hunc aliorum scrupulum amoveam), sed operationem ipsam; quia in hac sicut impetus agens, juxta Doctorem Angelicum n. 23. allegatum. Dicitur quidem intellectus agere objectum secundum esse intentionale, sed hoc in summa est agere intellectiōem, cum hic ipsa sit esse intentionale objecti.

40. *Ad 2. prob.* Eodem exemplo probari poterit contra Adversarios, quod intellectio creata ex se non exigit connaturaliter omni ab intrinseco per actionem distinctam, vel quod possit à reali productivitate præcindi; vel quod ex re apta est potentiam reddere intelligentem sine unione vel informatione physica. Itaque Divina intellectio ideo non importat actionē physicam, quia importat afeitatem, per quam habet esse ab intrinseco eminentiori modo, videlicet ab intrinseco negativè, seu nullatenus ab extrinseco. At intellectu creata, cum non aliter valeat esse ab intrinseco, nisi positive, seu per actionem physicam, & realem,

hanc imbibere debet necessariò, ut conceptum habeat operationis vitalis. *Dicitur*: etiam si Deus non esset à se, vel omninò incausatus, dummodò tamen esset intellectus per intellectiōem seculum identificatam, ut modò, verè viveret intentionaliter. Sed quæra abs te, an Deus, si non esset à se, nec omninò incausatus, & tamen esset infinitè sapiens, ut modò, verè esset Deus? Negabis hypothèsim ut implicatoriā, quia nequit sine contradictione concipi Deus infinitè sapiens, ut modò est, quin concipiatur cum afeitate omnimodà. Idem ergo tibi dictum putat quia pariter sine contradictione concipi nequit intellectio verè talis, quin concipiatur verè vita, ac proinde quin concipiatur (saltem pro implicito) verè habitata ab intrinseco vel per physicam productionem, vel per afeitatem.

41. *Inhabis*: ergo Deus vivet formaliter per attributa omnia, & si daretur materia prima increata, vel chaos impro ductum, quale fixerunt veteres Ethnici, foret vivens, & sp. Sequela concedi poterit sine incommodo; quamquam non est necessaria ratione formæ: nam, licet afeitas sit de conceptu vitæ impro ductæ, non continuo sequitur, quidquid est ad vivens esse; sicut non sequitur, quare animal esse hominem, licet de conceptu hominis sit animal. Jam hoc tenemus disp. 1. n. 11. Ibi quoque n. 23. solutam habes 3. probationem argumenti, quod nunc repellimus: nec modo quidquam addere necesse est, nisi quod possibilitas illius lubilitatis negatur etiam à plerisque Adversariis, & plane à D. Thomā 1. p. q. 54. ar. 1. docente, & probante, quod nulla creatura, sed solus Deus potest esse tuam intelligere.

42. *Ad 4. prob.* Divisio illa potest 1. intelligi de vita seu vitali operatione in communi, prout hæc abstrahitur à creata & increata: & sic membra

bra exhibet realiter distincta; datur enim vita purè intentionalis in Deo, & purè physica in planta, ut etiam in bruto, & homine, quatenus se nutriente in actu secundo: non est tamen divisio adæquata, nisi tertium membrum superaddat, nempe vitam physico-intentionalem, qualis est omnis cognitio creata. Potest 2. intelligi de vitæ creatæ duntaxat: & sic membra dat realiter distincta, si in ipsis exprimitur, vel subducatur nota exclusionis; ut scilicet divisio fiat in vitam purè vel tantum physicam, & in eam, quæ simul est physica & intentionalis: si verò præcindatur à nota vel differentiâ exclusivâ ex parte membrorum, erit divisio vitæ, non tamquam generis in species, sed tamquam gradus metaphysici vitæ, in superiorem, & inferiorem ordine prædicationis; qui gradus solam admittunt distinctionem rationis non mutua, qualis est inter animal, & vivens: vel, si mavis, erit divisio differentiarum vitalitatis in duas differentias inter se subordinatas; quæ poterunt ratione distingui mutuo, si differentia inferior non transcenditur à superiore. Ratio hujus doctrine est: quia vita physica ut sic, est gradus superior, id est, latius patens, quam vita intentionalis creata; ad hanc tamen contrahitur, & in eâ formaliter includitur: & si utraque præcisè sumatur penes differentias, altera est constitutiva generis vitæ creatæ ut sic, altera est contractiva istius, & constitutiva speciei vitæ intentionalis creatæ. Exemplo sit divisio animæ in vegetativam, sensitivam, & rationalem, præcindendo à differentiis exclusivis, in bruto & plantâ repertis: cujus divisionis sensum eodem modo explicat Eximius Doctor lib. 1. de Anim. cap. 6. à n. 7., & cap. 8. à n. 15.

43. *Ad 5. prob.* Representatio, seu tendentia representativa in objectum, potest accipi vel ut species vitæ, vel præcisè ut differentia opera-

tionis vitalis: primo modo est tota essentia cognitionis, & in creatis concipi nequit sine actione physica (ut nec in Divinis sine afeitate), quia concipi nequit sine motu ab intrinseco, nisi concipiatur siæ generica ratione vitæ; nec aliter ad illam se habet, quam animal ad vivens, vel homo ad animal: secundo modo non est formaliter tota cognitionis essentia (si genus non transcendit formaliter differentias, ut fert communis opinio), poteritque ratione distingui ab actione physica, & ab eâ præcindi, non quidem præcisione indifferentiæ, vel inconnexione, sed tantum præcisione non inclusionis formalis. Ex quo solam sequitur, quod cognitio prædicatum aliquod habet ratione distinguibile ab actione physica; ipsa tamen cognitio actionem istam formaliter includit, nec magis ab eâ distinguitur, quam species a genere. Exemplo res clarescet. Rationale specificè sumptum, est tota essentia hominis; atque ita formaliter includit animal, & formaliter est animal: sumptum verò purè differentialiter, potest ratione distingui, præcindi que ab animali, sed sola præcisione non inclusionis formalis: ex quo inepte inferas, hominem posse concipi sine animali.

44. *Dices*: representatio, si cum actione identificatur, potest ad eam comparari debet, ut genus ad speciem, aut differentiam, quia latius patet. *Dist.*: representatio, ut præcindens à vitali, & emortuâ, vel etiam à creatâ, & increatâ, transiens representatio creata, & vitalis, seu spectans ad lineam vitalitatis in actu secundo, neg. Et inculconuperam exemplum: nam, licet rationale, ut præcindens ab humano, & Angelico, latius pateat, quam animal, possitque ad illud comparari: ut genus; rationale tamen humanum proculdubio differentia est animalis. Passim accidit, ac e duobus prædicatis eiusdem rei unum quodque sic diffe-

rentia alterius sub comparatione di-
versa. Sic in intellectu, si ad voli-
tionem comparatur, spiritualitas est
ratio conveniendi, & representatio est
ratio differendi: si verò comparatur ad
sensationem, representatio est ratio
conveniendi, & spiritualitas differen-
di. Sic in sexcentis alijs. Quin & in re
subjecta, vitalitas, ut à representativa
& affectiva præscindens, ad cognitio-
nem contrahitur per representatio-
nem; & representatio, ut præscindens
a vitali, & emortua (qualis est in sta-
tua), per vitalitatem contrahitur ad
cognitionem ipsam.

45 Jam, quod possit conci-
pi, objectum immediate representari
potenti, nihil de actione curando, ne-
gari debet, si sermo sit de representa-
tione potentie cognoscitivæ propria:
hec enim vel actionem seu vitam phy-
sicam formaliter imbibit, vel concep-
ta per modum differentie, formaliter
est contradictio illius: unde ita se habet
ad illam, sicut rugibile, vel rationale
humanum, ad animal. Si fingatur re-
presentatio realiter ab actione distinc-
ta, & ab abstractate, fingetur eo ipso emor-
tua, seu non spectans ad genus vitæ:
quare non poterit reddere objectum
potentie præsens intentionaliter, sal-
tem intentionalitate propria cognitionis
(quidquid alias vox ista significet):
quemadmodum, si poneretur in volun-
tate pondus non spectans ad vitæ ge-
nus, non redderet illam intentionaliter
inclinatam ad objectum, intentionalita-
te volitionis propria: & alioquin ha-
bitus acquisitus, qui voluntatem in-
clinat, erit formaliter volitio, seu
amor. Vide, quæ inferius de habitu
dicimus num. 50..

46 *Objic.* 5. cum PP. Alphon-
so, & Peynado: Intellectum cognos-
cere, est facere objectum sibi præsens
intentionaliter, vel illud in se exprime-
re, & quasi pingere: sed ad hoc suffi-
cit actio, quæ producat expressionem

seu representationem objecti à se dis-
tinctam, vel ejus unionem cum intel-
lectu: ergo in tali actione consistit in-
tellectio. *Confirmatur* exemplo nutri-
tionis, quæ est actio producens aug-
mentum viventis ab actione ipsa dis-
tinctum: item paritate calefactionis, &
actionis pingendi, quæ respiciunt ter-
minos à se distinctos, scilicet colorem,
& picturam. Ad *objec. dist. maj.*: est
facere &c., per præsentiam, expressio-
nem, & picturam vitalem, seu a cog-
nitione indistinctam, *conc.*; aliter, *neg.*
Maj. Tum *dist. Min.*: si talis actio sit
formaliter ac ratione sui representatio,
seu manifestatio objecti, *transfertur*; si non
sit, *neg. Min.*, & sub eadem distinctio-
ne *Consequ.* Ut intellectus cognoscat,
debet in se facere intentionalem objec-
ti præsentiam, seu representationem,
non qualemcumque, sed vitalem, quæ,
cum non sit vitalis per modum princi-
pii, vel actus primi, debet esse vitalis
per modum actus secundi, adeoque per
modum operationis ab intrinseco: un-
de nequit à cognitione distingui, præ-
sertim cum aliunde cognitio debeat
formaliter esse representatio, ut osten-
dimus cap. præced. Quod autem cog-
nitio producat vel uniat ulteriorem
aliam representationem, falsum est ex
dicendis cap. sequ. ; sed nunc transire
permittimus, quia satis aliunde solvi-
tur objectio præsens.

47 Ad *confirm.* Nutritio, seu
actio nutritiva (de qua disp. 1. de Ge-
ner. num. 44. & sequ.) ex conceptu
suo non est augmentum, sed productio
augmenti: quod etiam dictum esto
de calefactione, & actione pingendi,
respectu caloris, & imaginis. Ac cog-
nitio ex conceptu suo est representa-
tio, seu manifestatio, ut satis ostendi-
mus; ac proinde, quidquid sit, an ha-
beat terminum distinctum, saltem eo
non indiget, ut reddat objectum inten-
tionaliter præsens intellectui. Sed hic,
occasione oblata, notanda est differen-

tia inter operationes vitales, nutriti-
vam, & intentionalem. Nutritiva so-
lum est vitalis ex parte actionis (nimi-
rum ob immanentiam specificam, quam
à principio suo derivat, ut explicuimus
disp. 1. n. 27.), non verò ex parte ter-
mini, quasi hic exigit ex se vitaliter aut
immanentem produci potest enim suap-
te naturam produci transeunte à gene-
rante. Hinc debet nutritionis terminus
ab actione distingui, utpotè indifferens
ut producat vel actione immanente,
vel transeunte. At operatio intentio-
nalis, idest, cognitio, & appetitio, vi-
talis est etiam ex parte termini physicè
produeti, nempe representationis, aut
inclinacionis elicite: hic enim termi-
nus per se est actus secundus principij
vitaliter operativi ut talis, & non est
indifferens ut transeunte actione pro-
ducatur, quod saltem de indifferentiâ
naturali fatentur omnes. Unde non co-
gimur ab actione distinguere termi-
num hujusmodi; maxime cum ille im-
bibat ex proprio conceptu actionem
immanentem.

*Allationes aliquot: & ulterior vera senten-
tia confirmatio ex actu voluntatis.*

48: Ex dictis in hoc & præced.
cap. *inferitur* 1., repugnare omnino,
quod creatura intelligat per intellec-
tionem purè ab extrinseco infusam: si-
cut repugnat, quod causa verè agat per
actionem non suam: intelligere enim
est immanentem agere, & intellectio est
actio intelligentis. Quare, dum Pa-
tres & Theologi dicunt, quidam in-
tellectus illustrationes, seu cognitio-
nes, & voluntatis piæ affectiones, à
Deo in nobis fieri sine nobis non exclu-
dunt actionem physicam ex parte nos-
tram, sed tantum liberam applicationem,
aut prævium meritum; ut sensus
sit, eos actus fieri sine nobis liberè
operantibus, aut merentibus. *Dices:*
intellectio Petri potest divinitus uniri
cum intellectu Pauli quem in eo even-

tu redderet intelligentem, cum esset
forma intelligendi communicata sub-
jecto capaci. *Sed* invicem rogo, num
actio Petri physica & immanens, di-
vinitus unita Paulo, redderet Paulum
verè agentem? Negabis, opinor: quia
determinata actio non est agendi for-
ma cuicumque subjecto capaci agendi,
sed illi tantum, à quo physicè oritur.
Idem ergo de intellectu tibi dicitur
puta; quamvis fortè non repugnet una
intellectio divinitus unita duobus in-
tellectibus (saltem penetratis), alteri
per se, alteri per unionem reflexam.

49 *Inferitur* 2., quidquid de
intellectione diximus, intelligendum
pariter esse de sensatione qualibet, in-
terna, & externa: probationes enim
adductæ generatim procedunt in cog-
nitione ut sic; sub quâ comprehendit-
ur omnis sentatio. *Inferitur* 3., idem
quodque sentendum de amore, & de
quovis actu voluntatis, & appetitûs
sensitivi. Sicut enim cognitio est actio
physica secum identificans representa-
tionem objecti; ita & amor, seu vo-
litio, debet esse actio secum identifi-
cans pondus aut inclinationem in ob-
jectum. Id quod, præter permatem ra-
tionis, suadetur satis peculiari argumè-
to, de quo supra n. 19. & sequ. Nunc
aliud super addo, quo firmatur ultimus
nostra sententia.

50 Si amor consistit in qua-
litate absoluta, quæ sit quasi pondus
inclinans in objectum, absurde sequi-
tur, quod habitus acquisitus, aut in-
fusus, in voluntate receptus, erit for-
maliter amor suorum actuum & objec-
torum: est enim qualitas absoluta per
modum ponderis inclinantis volunta-
tem in actus, & objecta. Nec obstat,
quod habitus non immediate produca-
tur à voluntate. Tum quia, juxta ple-
rosque Adversarios, amor infundi po-
test voluntati purè ab extrinseco: Tum
quia habitus acquisitus saltem mediate

CAP. III.

DE VERBO MENTIS.

oritur à voluntate: atque insuper ab eâ immediate conservatur in sententiâ probabili, gratâque pluribus, etiam ex Adversarijs; in quâ sententiâ voluntas ex vi propriæ actionis, quâ conservat habitum, verè in se habet spirituale pòdus in objectum: quid ergo illi deest, ut amorem habeat? Tum quia, si vita intentionalis à vitâ physicâ præscindit, estque diversi generis, ut voluit Contrarij; nulla ratio est, cur amor exigat immediatè produci à voluntate: sed illi erit pro effectu formali à se præstando, quod exigat voluntatem informare, sicut exigit habitus, etiam infusus: & hæc faciunt verba D. Thomæ relata n. 37, prout à Contrarijs intelliguntur.

51 Nec item obstat, quòd habitus non supponat in anima cognitionem objecti, ad quod inclinât. Nam neque illam supponit amor, si à solo Deo producat, ut potest juxta Contrarios; qui non requirunt cognitionem, ut amor absolute exstat, saltem divinitus; sed ad summum, ut voluntati præstet effectum suum formalem, vel ut ab eâ naturaliter producat. Immo nec naturaliter necessaria erit cognitio ex conceptu amoris; quia solum est necessaria ex parte voluntatis ad agendum; & in principijs Adversariorum non repugnat amor natura sua non exigens oriri à voluntate, quare denominat, ut nuper aiebam, utque suaderi poterit applicando probationes nobis objectas n. 37. Nec demum obstat, quòd inclinatio habitus in objectum, sit innata. Nam est quidem innata habitui, sed non voluntati, quam inclinatum reddit. Et hoc ipsum evenit in qualitate absoluta, in quâ ponitur amor à Contrarijs. Unde concluditur, in habita nihil desiderari, ut verè sit amor; quàmvis non reddat voluntatem amantem, nisi adsit cognitio. Aliud est in nostris principijs; quippe quæ amorem constituent in actione physicâ voluntatis, cognitionem immediatè & essentialiter supponente.

52 **Q**uamquam dicere, loqui, vel formare verbum, attentâ nominum impositione, pertineat ad voces; ex applicatione tamen & usu Sapientum primò & principaliter attinet ad intellectum, denotaturque mentis actus, aut conceptus illos, quibus interne loquimur nobismetipsis, idest, aliquid intellectui nostro manifestamus; ut testatur Magn. Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 10., & sæpe alias. Unde Patres, Theologi, & Philosophi, præter verbum vocale, seu externum, verbum etiam internum, seu verbum mentis agnoscunt, & hujus exemplo aliquatenus explicant productionem Verbi Divini. Vocant autem verbum internum, non solum illud, quod verbum vocale seu voces proferendas, antequàm proferamus, mente vel imaginatione præconcepimus; verum etiam quemcumque conceptum cujuslibet objecti manifestativum, etiam sine ordine ad voces; præcipuè verò illum, qui vim habet judicij affirmantis interius, aut negantis. Verbum hujusmodi vocatur conceptio, conceptus, & probes mentis; quia debet generari seu produci realiter ab intellectu: passim etiam ab omnibus appellatur species expressa, similitudo, & imago objecti; quæ nomina significant munus representandi objectum intellectui: & nominata species expressa dicitur, vel quia expressius aut formaliter representat, quam species impressa; vel etiam, quia exprimitur, idest, elicitur à virtute intellectiva, quâ tali. Quid sit, aut in quo consistat verbum istud? questio est, quæ in Theologia late dicitur solet, quamque in præsentibus, quantum nostra interest, resolvemus.

53 Thomistæ, quorum supra me-

mementimus n. 2., verbum statuunt in qualitate repræsentativa objecti, quæ distinguatur adæquate ab intellectione, sitque terminus per intellectionem tantum per actionem physicam productus; non ita, ut intellectio sit pura actio, vel actio prædicamentalis, quæ tota est propter terminum; sed ita, ut ipsa quoque sit qualitas propter se appetibilis, & nobilitat verbo, solumque ex munere secundo sit verbi productio. Plerique tamen nolunt produci verbum per cognitionem intuitivam, sed per abstractivam tantummodo: quamquam in hoc non omnes consentiant, ut notavimus n. 2.: Requirit autem verbum à cognitione distinctum, ut immediatè terminet cognitionem, non solum sub munere productionis physice (sub quo munere vocatur dictio), sed etiam sub munere contemplationis objecti: volunt enim, ut cognitio immediatè contempletur objectum in verbo, tamquam in imagine, simulacro, vel speculo, quo res cognita repræsentatur, seu redditur præsens intentionaliter, formaturque in esse objecti, vel in esse objectivo.

54 Hinc dicunt, verbum esse medium cognoscendi, non formale, seu medium quo, tamquam formam cognoscendi, manifestatur objectum; sed medium in quo, & imaginem in qua objectum inspicitur; & consequenter esse medium prius cognitum, vel saltem simul cum objecto. Quamquam nec in hoc omnes consentiant. Nam Joann. à S. Thomâ hic q. 11. ar. 2. nos docet, quòd verbum est imago formalis, quæ non est objectum cognitum, sed ipsa est ratio & forma terminans cognitionem; & hæc non debet esse cognita objectivè, sed solum cognitionem reddere terminatam formaliter respectu objecti. Ex Collegium S. Th. Complut. hic q. 10. n. 236. & 248. ait, per cognitionem directam non cognosci verbum signatè, & ut quod, sed solum exercitè, & ut quo:

postea tamen n. 259. dicit, cognoscat exercitè, & ut medium in quo, non verò signatè, & ut medium per quod; simulque ibidem concedit, objectum, tametsi cognitum mediante verbo, denominari à cognitione immediatè cognitum. Hæc notata sunt pro infra dicendis ad auctoritatem D. Thomæ.

55 Ex adverso Scotistæ cum Scoto, & Nostri communissime cum PP. Suarez, & Vazquez, multò probabilius asserunt, verbum mentis indistinctum esse ab intellectione. Prob. 1. auctoritate Patrum. Nam D. Augustinus l. 9. de Trin. c. 11., Cum se, inquit, mens ipsa novit, est notitia verbum ejus: & l. 15. c. 10., Formata cogitatio ab eâ re, quam scimus, verbum est: similiterque loquitur l. 12. de Civit. c. 7., & sæpe alias; præcipuè verò tom. 10. serm. 20. de Sanctis, dicens: Scripturæ sanctæ verbum esse definiunt ipsam cogitationem. D. Jo. Damascenus l. 1. de Fid. c. 18. (alias 17.), Verbum nostrum, ait, est naturalis anima nostra motio, secundum quam movetur, intelligit, aut cogitat. Et D. Anselmus in Monolog. c. 31., cujus verba mox referam, disertè docet, cogitationem ipsam esse verbum. Prob. 2. ratione: quia duo sunt de ratione verbi, scilicet manifestatio, & origo realis ab intellectu; ut patet ex communi consensu, & expressè docet D. Thomas q. 4. de verit. ar. 2. ad 1., inde inferens, quòd in Deo intellectio absoluta & essentialis, utpotè non realiter procedens ab intellectu, licet verè sit manifestatio, nequit propriè vocari verbum, nisi ratione identitatis essentialis ad personam Filij; quia (ut ait in corp. art.) Si aliquid eorum, quæ sunt de ratione alicujus, auferatur, jam non erit propria acceptio. Sed utrumque propriè convenit intellectioni; cum hæc ab intellectu realiter oriatur, ut nemo dubitat; & aliunde verè ac propriè sit manifestatio, ut supra ostendimus n. 5. & seqq.; neque hoc negare audent

Thomistæ, ut videre licet in Jo. à S. Thomâ cit. q. 11. ar. 1. ab finem: ergo intellectio verè & propria verbum est, seu à verbo distincta.

56 *Confirm.* quia intellectio-
ni conveniunt nomina seu attributa
verbi, relata n. 51. Est etenim intellec-
tio verè conceptus, & conceptio, vel
proles mentis; cum à mente realiter
generetur. Est etiam objecti similitudo,
quidquid reclamant Thomistæ. Quod
patet, tum ex D. Augustino l. 9. de Tri-
nit. c. 11., ubi, cum dixisset, notitiam
esse verbum mentis, addidit, quòd *habet*
notitia similitudinem ad eam rem,
quam novit. Et, ne putetur nomine *no-*
titia significare aliud à cognitione, pos-
tea l. 14. c. 17., *Tunc, inquit, erit per-*
fecta similitudo Dei in mente, quando erit
Dei perfecta cognitio. Tum ex D. Ansel-
mo cit. cap. 31. Monolog. sic aiente:
Nulla ratione negari potest, cum mens ra-
tionalis se ipsam cogitando intelligit, ima-
ginem ipsius nasci in sua cogitatione, immò
ipsam cogitationem sui esse imaginem ad
sua similitudinem, tamquam ex ejus
impressione formatam. Quamcumque
enim rem mens cupit veraciter cogitare,
ejus utique similitudinem, quantum va-
let, in ipsa sua cogitatione constanter ex-
primere. Concludit, quòd hujusmodi si-
militudo & imago, in cogitatione con-
sistens, verbum est.

57 Tum quia similitudo cog-
noscentis ad cognitum, non est *secun-*
dum conformitatem aut convenientiam in
natura, sed tantum *secundum representa-*
tionem, ut ait D. Thomas q. 2. de ver-
rit. ar. 3. ad 9., & ar. 13. ad 13. qui prop-
terea similitudinem istam ibid. agnos-
cit in scientiâ Divinâ respectu creatu-
rarum, nec aliam verbo mentis attri-
buit postea q. 4. ar. 4. ad 2.. At simili-
tudo secundum representationem, non
importans conformitatem in naturâ
(hoc nomine venit etiam conformitatis
in figurâ externâ, qualis est in statuâ),
nihil est aliud, quam intentionalis ma-

nifestatio, & patefactio eorum, quæ in
objecto sunt, neque usquam à D. Tho-
ma tribuitur verbo mentis ex alio titu-
lo, quam manifestationis. Cum igitur
intellectio verè sit objecti manifestatio,
nequit non esse similitudo ejusdem in
representando, quæ propria est verbi.
Hinc intellectio creata simul habet ra-
tionem imaginis, ut nuper agebat S.
Anselmus: quia imago ultra similitu-
dinem solum addit originem; ut docet
cum D. Augustino D. Thomas 1. p. q.
37. ar. 1. intellectio autem oritur ab
objecto mediâ specie impressâ, & pro-
pius quidem, quam verbum Thomis-
ticum. Consequenter est etiam species
expressa: quia hoc nomine nemo aliud
intelligit, quam similitudinem, & ima-
ginem, ab intellectu specie impressâ
fecundato elicitam.

58 Unde sequitur, in intellectu
creato superfluum esse verbum aliud,
ab intellectu distinctum; ac proinde
intellectionem haudquaquam esse pro-
ductionem alterius termini præter se.
Non enim tale verbum requiritur, ut
mens nostra fecunditatem suam explicet,
aut prolem habeat; cum ad hoc
sufficiat intellectio: nec ut intellectui
representetur objectum; cum hoc fiat
per intellectioem ipsam. Nec requiri-
tur, ut intellectio terminum habeat:
quia, prout est actio physica, non in-
diget termino à se distincto, ut vidimus
cap. præced.; &, prout est tendentia
intentionalis, terminatur ad objectum;
quia sic terminari, nihil est aliud, quam
esse manifestationem ejus, seu illud
respicere per habitudinem manifestan-
tis ad manifestatum; quam habitudinē,
sicut importat verbum Thomisticum,
ita & intellectio. Nec obstat, quòd ob-
jectum sit corpoream, vel absens, vel
non existens, vel impossibile, vel va-
rijs modis representabile. Nam, sicut
nihilominus potest objectum esse ter-
minus manifestationis spiritualis, &
intentionalis, quam Thomistæ tribuunt

ver-

verbo suo; ita & poterit, hoc verbo
secluso, terminus esse intellectioem.
Nulla profectò difficultas hic objici
potest, quæ non pariter militet in ver-
bo Thomistico.

59 Accedit, quòd verbum is-
tud erit prius & immediatius cogni-
tum, quam objectum aliud; siquidem
est medium in quo, & imago in qua in-
tellectus contemplatur objectum. Se-
quela autem, & est contra experien-
tiam, cum nemo experiatur in se talem
imaginem à cognitione distinctam; &
plane repugnat doctrinæ D. Thomæ,
qui 1. p. q. 87. ar. 2. ex occasione spe-
ciei intelligibilis optime probat, per
cognitiones directas primo intelligi res
ipsas, & non aliquas earum similitudi-
nes in animâ existentes; & antea q. 14.
ar. 6. ad 1. disertè docet, quòd cognos-
cens, nisi utatur cognitione reflexâ,
non cognoscit cognitum secundum illud esse,
quòd habet in cognoscente; ibidemque
manifestè docet, illud esse, quod ob-
jectum habet in cognoscente, non esse
distinctum à cognitione: quod valde
notandum est contra Thomistas, idèò
adstruentes verbum suum, ut objectum
intra intellectum existat *in esse objecti-*
vo, vel in esse objecti, vel in esse cognito;
quasi verò esse objectum actuale, vel
esse cognitum, sit aliud, quam deno-
minatio extrinseca formaliter à cogni-
tione proveniens. Certè nihil est aliud
in objecto visionis ocularis, & cujus-
libet cognitionis intuitivæ, juxta sen-
tentiam satis communem inter Tho-
mistas: item in objecto volitionis, quæ
non debet terminari ad qualitatem à se
distinctam, & in voluntate productam
per modum ponderis; alioqui nullo ac-
tu posset quis diligere Deum solum,
cum semper diligere debeat prius aut
simul qualitatem creatam.

60 Ex dictis colliges 1., nul-
lum in intellectu creato dari verbum
in quo, si hoc nomine intelligatur, ut
assolet, medium aliquod ab objecto &

cognitione distinctum, in quo intellec-
tus inspiciat objectum. Solum ergo da-
tur verbum quo, seu medium quo, id est,
ipsa cognitio, quæ mediat inter intel-
lectum & objectum per modum forme,
quæ redditur intellectus cognoscens, &
objectum cognitum. Nec obstat, quòd
Verbum Divinum dicatur à Theolo-
gis verbum in quo, & imago in qua. Nam
Verbum in Deo non producit ex in-
digentia, sed ex fecunditate infinitas
nec ut Pater intelligat, sed quia perfec-
tissime intelligit: & idcirco, cum sup-
ponat in principio suo intellectioem
plenisimam, non producit ut forma
intelligendi, sed ut imago in qua.
Contrarium accidit in verbo creato,
quòd & producit ex indigentia intel-
lectus, & non illum supponit intelli-
gentem, sed est forma, quæ intellectus
reddit intelligens: nam, ut ait D.
Thomas in 1. dist. 27. q. 2. ar. 2., *Im-*
possibile est, quòd aliquis intelligat, nisi
verbo intellectus sui. Quare Verbum Di-
vinum partim convenit cum verbo crea-
to interno, partim cum externo: con-
venit cum interno, quatenus per intel-
lectum oritur realiter à Patre: conve-
nit cum externo, quatenus supponit
suum principium pro priori originis
perfectissime intelligens. Nemo dubi-
tat, quin super hac re paritas à Divinis
ad creatâ non valeat in omnibus. Et
alioqui, sicut *Omne intelligere in nobis*
proprie loquendo est dicere, ut ait D. Tho-
mas q. 4. de verit. ar. 2. ad 5.; ita in
Deo intelligere absolutum, prout est
commune tribus Personis, esset proprie
dicere; quod tamen falsum esse con-
tat, cum Filius & Spiritus Sanctus pro-
priè intelligant, & non propriè dicant,
quia verbum non producant. Vid. D.
Thom. loc. cit. Quare intelligere Dei,
solum prout terminatum, & quasi con-
tractum per substantiam Patris, quo
sensu vocatur *intelligere notionale*, pro-
priè est dicere. Sed de his Theologi.

61 Colliges 2., intellectum

Qqq 2

crea-

creatum nunquam posse intelligere sine verbo: quia nequit intelligere sine intellectione, quæ sit objecti manifestatio, & proles mentis. Atque hæc est expressa sententia D. Thomæ; tum duobus locis proxime allegatis, tum 1. p. q. 27. ar. 1. c. Quare nulla est excipienda intellectio, quantumvis intuitiva, ne ipsa quidem visio beatifica, quæ etiam est propriè verbum mentis. Obijciunt Thomistæ, repugnare imaginem & similitudinem creatam essentia Divinæ, prout in se est: item Deum à Beatis immediate videri, non mediâ aliqua imagine. Sed respondetur, visionem beatificam non esse imaginem & similitudinem in esse entis, sed tantum in esse repræsentationis formalis: quam similitudinem in visione Dei agnoscit Augustinus l. 14. de Trinit. c. 17., cuius verba dedimus n. 56.; immò satis clarè indicat Joannes Apostolus epist. 1. c. 3., dum ait: *Cum apparuerit, similes ei erimus, quantum videbitur eum sicuti est.* Nec idè desinet Deus immediate videri: quia similitudo visionis non est medium *in quo*, sed purè *quo*, seu ratio formalis immediate videndi Deum, prout in se est. Nec beatus foret, qui reflexè videret visionem beatam alterius: nam visio directâ relatu ad reflexam esset medium *in quo*, ac proinde visio reflexa non esset immediata respectu Dei.

62. Colliger 3., dicere, cum idem sit, ac producere verbum, idem esse in creatis, ac producere intellectionem. Unde productio intellectionis est dictio, & è converso. Et, si intellectio producatur actione distinctâ, ut fert secunda sententia, relata n. 4., dictio distinguetur modaliter ab intellectione, sicut actio prædicamentalis à termino: quo sensu dixit Scotus, dictionem & intellectionem esse actiones distinctas, quia nimiram dictio est physica productio qualitatis absolutæ, in quâ consistit intellectio & verbum, &

quæ in illâ sententiâ est etiam actio analogica, seu grammaticalis. In nostrâ verò sententiâ dictio non distinguitur ab intellectione, seu verbo, nisi ex modo significandi, vel pro-explicito; quatenus dictio præfert munus productionis physicae verbis intellectio autem, seu verbum, præfert explicitè munus termini producti, ac manifestantis objectum. Hinc optime ajebat D. Thomas, supra citatus, quod *omne intelligere in nobis propriè loquendo est dicere*; non solum quatenus dicere significat verbo manifestare aliquid; sed etiam quatenus idem est, ac producere verbum: quia in nobis verbum ipsum est productio sui, vel est terminus à sui productione indistinctus.

63. Colliger 4., pariter negandum esse, quod sensatio sit productio ulterioris idoli, seu qualitatis repræsentantis objectum: nec solum negandum de sensatione qualibet externa; sed etiam de internâ, de que actu phantasiæ imaginantis objectum absens: superfluum quippe est idolum superadditum, cum cognitio ipsa phantasiæ per se sit repræsentatio, similitudo, imago, & species expressa objecti, ut patebit applicanti probationes n. 56. & 57. Dicendum Angelum concipimus instar juvenis, aut animam instar tenuis auræ, vel flammæ, imaginatione formamus idolum quoddam, aut phantasma juvenis, vel auræ tenuis. Resp. Formamus quidem; sed illud, subjective sumptum, seu ex parte phantasiæ, non est distinctum à repræsentatione identificata cum ipsâ phantasiâ cognitione; objective autem, seu ex parte objecti, nihil est aliud, quam juvenis vel auræ realis, cuius species impressa in memoriâ servatur. Idem dicendum de ideâ operis, quam præconcepit artifex, domum v. g. structurus: quæ ideâ non est spectrum aliquod cognitione formatum; sed objective sumpta, est opus ipsum consruendum; subjective autem, est illius

cognitio: nec est operis imago in qua, nisi quatenus reflexe cognoscitur. 64. Superest, ut nonnihil dicamus ad auctoritatem D. Thomæ, quem Thomistæ pro se allegant, quia varijs in locis tria dicit nostræ doctrinæ adversantia. 1., quod verbum mentis est quid intellectum; & intentio intellecta. 2., quod non est medium quo, sed in quo. Ex his primum docet multis in locis: secundum autem, immò atrumque simul, expressissimè in Opusc. 13., ubi, *Verbum interius*, inquit, *comparatur ad intellectum, non sicut quo intellectus intelligit, sed sicut in quo intelligit*: & addit in Opusc. 14., quod verbum est intellectum principale, quia res non intelligitur, nisi in eo est enim tanquam speculum, in quo res cernitur: similiterque in q. 9. de pot. ar. 5. docet, quod non res, sed verbum interius est primo & per se intellectum. 3., quod verbum ab intellectione differt, estque terminus intellectionis. Sic q. 4. de verit. ar. 2., q. 8. de pot. ar. 1., & 1. contr. Gent. cap. 53.: indicat etiam 1. p. q. 34. ar. 1. ad 2., & alibi non semel. Dicimus tamen, per hæc non probari mentem D. Thomæ nobis adversam. Et quod ad primum attinet, in primis respondere debent illi Thomistæ, inter modernos egregij, quorum verba dedimus n. 54. Quod si dicant, verbum esse quid intellectum exercitè, & ut quo; ulterò subscribimus: sed hoc ipsum verificatur de intellectione, quam nemo negat hoc pacto esse cognitionem sui: passim quoque dicitur, quod voluntas exercitè vult se velle, & visus exercitè sentit se videre, & sic de reliquis sensibus.

65. Deinde respondere debent Adversarij omnes ad locos alios, quibus expressè admonet Angelic. Doctor, verbum non intelligi, nisi per cognitionem reflexam (quo pacto ipsa quoque intellectio intelligitur extra dubium): quorum unus est 1. p. q. 14. ar. 6. ad 1., de quo vide supra n. 52.: al-

ter, & expressior, habetur 4. contr. Gent. cap. 11., ubi, postquam præmissa sit, verbum mentis esse intentionem intellectam; subdit S. Doctor: *aliud est intelligere rem, & aliud est intelligere ipsam intentionem intellectam; quod intellectus facit dum super suum opus reflectitur.* Vide quantum hic ab sit ab afferendo, verbum esse intellectum principale, vel primo & per se intellectum, dum res intelligitur. Sumuntur autem testimonia hæc de Scriptis illustrioribus; quæ proinde prævalere debent, si nobis opposita interpretari de intellectu exercitè; vel de intellectu, id est, intellectione producto. Et alioqui similiter illa qualitas, quam plures Thomistæ dicunt in voluntate produci ultra volitionem, esset principale volitum, etiam per actum charitatis; quod est plane absurdum. Hinc patet etiam solutio ad secundum: si enim verbum non plusquam exercitè cognoscitur cognitione directâ, solum potest esse medium in quo relatu ad reflexam. Certè, quod in allegato Opusc. 13. dicitur, verbum comparari ad intellectum non sicut quo, rejicitur à D. Thomâ q. 4. de verit. ar. 2. ad 3. dicente, verbum esse id, quo res intelligitur.

66. Facile quoque solvitur tertium: quia verbum in nostris principijs aliquomodo est terminus intellectionis, cum hæc se ipsâ oratur ab intellectu, vocarique possit terminus sui; ut explicuimus cap. præced. Videtur quidem loqui D. Thomas de termino ab actione distincto; non tamen distinctione reali, vel modali, sed solum quoad explicitum, vel ex modo significandi, quem notavimus n. 62. Constat expositio: tum quia juxta D. Thomam, allegatum n. 23., intellectio non est productio ulterioris termini, sed est actio, in quâ sibi impetus agentis: non quia D. Thomas sepe utitur addito diminutive; ut cum ait l. 1. contr. Gent. c. 53., & l. 4. c. 11., quod verbum est

quasi terminus intellectualis operationis; & q. 8. de pot. ar. 1., quod conceptus, in qua verbum consistit, differt ab actione intellectus, quia predicta conceptio consideratur ut terminus actionis, & quasi quoddam per ipsum constitutum. Nota illud quasi, & illud consideratur, quæ satis alludunt ad distinctionem impropiam, vel ex modo significandi. De cetero solum vult D. Thomas, ut verbum realiter oriatur ex cognitione habituali, non vero ab actuali, nisi quando est conclusio ex præmissis illata. Verbum (inquit q. 4. de verit. ar. 4.) in nobis exprimitur per actualem considerationem, quasi exortum ex aliqua principiorum consideratione, vel saltem cognitione habituali. Id ipsum explicatius docet ibidem art. 2..

CAP. IV.

DE TRIPLICI OPERATIONE
intellectus.

67 **O**peratio intellectus generatim dividitur in apprehensionem, iudicium, & discursum. Apprehensio, licet interdum lato sensu accipiat pro cognitione qualibet, stricte sumitur pro intellectione sic representante objectum, ut nihil de illo affirmet, aut neget. Iudicium est actus, quo intellectus affirmat aliquid, aut negat, seu quo sententiam fert de objecto. Discursus est actus, quo intellectus ex objecto præiudicato infert aliud. De his multa dedimus in Logica: nunc quædam alia dabimus, magis ad præsens spectantia. Sed prius quereretur, utrum hæc sit divisio adæquata? an verò supersit alia operatio intellectus, quæ non sit apprehensio, iudicium, nec discursus? Hoc posterius tenent Thomistæ, & aliqui à Nostri, quos citat & sequitur P. Quiros hæc disp. 96. n. 17. In exemplum præcipue adducitur imperium, *Fac hoc*; qui est actus intellec-

tus iuxta D. Thomam, nec tamen divisione ista comprehenditur: solent etiam ad huc actus intellectus, quibus correspondent orationes vocales, interrogativa, vocativa, deprecativa, optativa (adde admirativam, quæ non sunt iudicia, cum nihil enuntiant, nec meræ apprehensiones, cum sint orationes perfectæ. His adjungi possunt suspicio, dubitatio, & formido intellectus.

68 Contrarium afferunt Scotistæ, & Nostri communiter. Quia omnis actus intellectus est cognitio, sicut voluntatis volitio, & visiva potentia visio: omnis autem cognitio est representatio, seu manifestatio objecti, ut constet: vel ergo representat sine affirmatione, & negatione; vel cum alterutris non enim inter hæc medium est: si priore modo, erit apprehensio, quæcumque formulâ eleratur; si posteriore, erit iudicium; idque aut non illatum, aut illatum ex alio vel alijs, quo pacto discriminat secundam operationem à tertiâ. Nec dicas, actus intellectus practici non esse cogniciones, sed motiones ad opus. Nam hoc & est aperte contra D. Thomam 1. p. q. 79. ar. 11. ad 2., & de medio tollit scientias practicas, & è numero cognitionum abiundè expungit actus synderesis, conscientia, & prudentia. Imperium ipsum, *Fac hoc*, juxta D. Thomam 1. 2. q. 17. ar. 1., est denuntiatio, & intimatio: repugnat autem intimatio nihil significans: ergo tale imperium significat; adeoque representat, cum significare & representare in actibus intellectus idem sit. Et alioqui non differret ab actu voluntatis; ut arguebamus disp. præced. n. 90.: ubi etiâ diximus, imperium istud, quatenus denuntiationem importat, esse iudicium, & quo sentit. Nunc tamen, an iudicium sit, non curamus, nec an per se habeat vim movendi, seu determinandi: solum contendimus, esse representativum; ac proinde, si iudicium non est, apprehensionem esse. Id-

69 Id ipsum dicimus ad ceteros actus à Contrarijs objectos. Nam interrogatio vel admiratio vocalis (idè puta de reliquis) aliquid præcudubro significat: si ergo correspondet alicui actus intellectus, actus iste significet aliquid necesse est; cum vocalis oratio id sonet exterius, quod interius significat conceptus, cui correspondet. Quare nunc opus non est ejusmodi orationum sensum pericrutarî, nec an significant potius actum voluntatis, quam intellectus, vel utriusque. Quicumque enim ipsi correspondat actus intellectus, ille certe significat; adeoque, si non per modum iudicij, per modum apprehensionis, siquidem hoc nomine venit in genere significatio mentalis non iudicativa. Possunt tamen sub hoc genere dari species variæ: quarum aliqua dici poterunt orationes perfectæ, quia non considerantur ut iudicij partes in aptitudine; non enim omnis apprehensio debet ordinari ad iudiciû, sicut non omne iudicium ad discursum.

70. Sed *objicitur* circa formidinem intellectualem, quæ solet explicari hæc actu, *Fortè fallor*. Hic actus non est apprehensio, ut patet ex modo tendendi: aliunde non est iudicium; quia formido conjungi potest cum quovis iudicio probabilis, adeoque cum hoc more opinativo, *Substantia supernaturalis est impossibilis*; cum hoc autem non posset conjungi actus illic, *Fortè fallor*, si iudicium esset; redderet enim sensum oppositum, videlicet hanc, *Possibile est non esse impossibilem substantiam supernaturalem*. Resp. 1.. Formido intellectualis, quamvis explicetur verbo indicativo, potest consistere in apprehensione suavisæ objecti oppositi, quæ inclinât, licet non determinet, ad omitendum iudicium probabile, vel ab eocessandum; quæ apprehensio non est infociabilis cum iudicio isto. Resp. 2.. Etiam si iudicium sit, non est necesse ut reddat sensum, quem intendit objec-

tio: potest enim in mente significare, argumenta, quibus nititur iudicium opinativum, non esse evidentiâ, nec ex Divino testimonio certa.

De Apprehensione.

71 Apprehensio, licet semper dicatur simplex, quatenus caret compositione iudicij propria, in suo tamen ordine alia vocatur complexa, alia incomplexa, prout scilicet continet aut non continet expressiones realiter vel formaliter plures: alia itera absoluta est, alia comparativa: quas divisiones suppono ex Logica notas. Sunt insuper apprehensiones alia suavisæ, alia nihil suadentes, ex disp. præced. n. 81.. Nunc *queritur* 1., an possit apprehensio attingere copulam objectivam, seu convenientiam & identitatem extremorum, quæ per iudicium afferitur? Negant nonnulli, sed merito affirmat communis sententia. Tum quia sæpè intellectus, priusquam iudicet, dubitat ac deliberat, an assentire debeat identitati extremorum, v. g., identitati animæ cum potentia intellectiva: hoc autem fieri nequit, nisi talis identitas apprehendatur. Tum quia, dum quis audit hanc propositionem vocalem, *Intellectus realiter est voluntas*; statim apprehendit totum ejus objectum; nec tamen statim assentitur, præsertim si Thomista sit. *Dices*: tunc habetur conceptus non ultimus, idest, apprehensio ad voces terminata, non ad obiectum. Sed *contra* est, quod tunc alter & plus concepit latinæ linguæ intelligens, quam ignarus; sed hic solas concepit voces; ergo ille insuper obiectum. Unde colliges, quod apprehensio representare potest totam propositionem objectivam, nec debet à iudicio differre semper in objecto, sed in modo tendendi.

72 *Quer.* 2., an apprehensio necessario præcedat iudicium? Affirmat

matententia communissima, cui pau-
ci refragantur. Et, quod attinet ad ju-
diciam invidiam, ratio efficax est: quia
judicium hujusmodi pendet ab impe-
rio voluntatis; hæc autem imperare ne-
quit assensum incogitum, & circa ob-
jectum prorsus ignotum: debet ergo
utrumque præcedere, utique per ap-
prehensionem, cum non debeat judi-
ciam aliud præsupponi. Fateor, quan-
doque præsupponi judicium de suffi-
cientiâ motivi ad judicandum, sed non
semper, nec plerumque ad assensum
opinativum: & cum præsupponitur,
pendet etiam ab applicatione volunta-
tis, saltem dum sufficientia non est om-
nino evidens. Difficilius probatur ne-
cessitas prævia apprehensionis ad ju-
diciam evidens, siquidem hoc non pe-
det ab applicatione voluntatis, juxta
commune placitum; cui tamen non
omnes consentiunt. Probari solet ex
imperfectiõne intellectus humani, qui,
ad discrimen Angelici, debet incipere
ab imperfectiori genere cognitionum,
ut ad perfectius aliud assurgat. Id quod
experientiâ constare videtur: prius
enim, quam de objectis judicium fe-
ramus, illa nobis simplici modo pro-
ponimus, & quasi ad rationis tribunal
judicanda sistimus. Unde, cum passim
dicitur, non posse intellectum non as-
sentiri objecto evidenter proposito, jam
supponitur apprehensio prævia: per
hanc enim objectum proponitur, id est,
apparet intellectui. Adde, quod positâ
& excitatâ specie de objecto, etiam per
se noto, v. g. de majoritate totius ad
partem, intellectus adhuc est indiffe-
rens ad varios assensus, aequipollentes
quidem, sed tamen diversos in modo
tendendi: potest quippe assentiri, vel
sub his terminis, *Totum est majus sua
parte*, vel sub istis, *Partis est minor toto*,
vel sub his alijs, *Impossibile est totum
non esse majus* &c.: debet ergo ab ap-
prehensione prævia, vel hac præluce-
nte a voluntate, determinari ad unum
præ alio modum assentiendi.

73 Hæc tamen non probant
essentialem dependentiam humani ju-
dicii ab apprehensione. Unde commu-
niter asseritur, fieri posse divinitus, ut
homo judicet nulla apprehensione
præeunte, sicut naturaliter judicat An-
gelus. Et saltem quod visio beatifica
non egeat apprehensione distinctâ, ta-
meti perfectissime judicans, valde re-
ceptum est apud Theologos. Non de-
fuit nihilominus, qui judicij saltem
humanitatis possibiliã essentialẽ etiam
dependentiam ab apprehensione tri-
buant; vel quia judicia ista reflectun-
tur aliquomodo in apprehensiones præ-
vias (de quo postea); vel quia tendunt
in verum ut apprehensum, sicut voli-
tiones in bonum ut cognitum; idcirco
enim intellectus sæpe assentit falso,
dum apprehendit ut verum, & dissentit
vero, dum apprehendit ut falsum: &
alioqui judicia falsa possent existere si-
ne objecto, scilicet sine vero, nec reali,
nec apparenti. Hæc tamen ratio pa-
rum urget: quia dici poterit, judicium
quodlibet identificare secum apparen-
tiam, seu representationem veri objec-
tivi. Quid in hac quæstione sentiendum,
patebit inferius n. 84..

74 *Quæst. 3., an apprehensio
prævia influat efficienter in judicium?*
Resp. Si apprehensio gerat manus spe-
ciei respectu judicij, ut aliqui non im-
probabiliter volunt, influat efficienter;
ut constat ex dictis disp. 6. de influxu
speciei impressæ. Quamvis autem non
gerat id manus, adhuc defendi poterit
satis probabiliter activus influxus ap-
prehensionis: sed probabiliter etiam ne-
gabitur propter dicta disp. 4. n. 75.:
unde communiter dicitur apprehensio
præcedere judicium per modum condi-
tionis, aut applicationis. *Quæst. 4.,
utrum apprehensio sit capax veritatis,
& falsitatis?* Hac de re satis diximus
tract. 5. Logic. disp. 2.: ubi etiam quæ-
stiones, quæ de veritate judicij discep-
tari solent, pertractatas invenies.

De

De Judicio.

75 Judicium in tot species
dividi potest, in quot solet enuntiatio
in Summulis. Vocatur *assensus*, cum est
judicium affirmativum; *dissensus*, cum
negativum. In presenti discutendum
est, utrum judicium sit simplex qualitas,
id est, conceptus realiter indivisi-
bilis in partes essentielles (de gradibus
intentionis non est hic sermo), ex ijs
vè realiter incompósitos: an verò co-
alescat ex pluribus apprehensionibus, aut
conceptibus realiter distinctis: Et quæ-
stio est de judicio humano: nam quod
Angelicum sit simplex qualitas, extra
dubium est. Prima sententia judicium
asserit ex apprehensionibus compo-
situm. Pro hac stant plures Thomistæ, &
plures è Nostris cum PP. Suar. & Vaz-
qu.. Pro eadem citatur Aristoteles à
P. Suar. hic l. 3. c. 6., & D. Thomas
à P. Alamann. t. p. Summ. Philof. q.
29. ar. 1.: & reverà uterque videtur
sententiam istam perpetuò supponere.
Secunda sententia, quæ valde proba-
bilis est, & inter Modernos ex omni
Scholâ prævalet, pro simplicitate judi-
cij militat. Præcipuum ejus fundamen-
tum est, quod ad judicandum, v. g. ho-
minem esse animal, requiritur concep-
tus aliquis ab omni apprehensione dis-
tinctus, adeoque essentialiter judicati-
vus. Nam ex meris apprehensionibus
non constituitur judicium; sicut nec ex
meris complacentijs inefficacibus amor
efficax: & alioqui daretur judicium,
quoties apprehenduntur extrema, &
corum identitas, aut distinctio; quod
tamen falsum esse vidimus n. 71.: immò
darentur simul assensus & dissensus cir-
ca idem objectum, quoties quis dubi-
tat, an tali subjecto conveniat, vel non,
tale prædicatum; simul enim tunc ap-
prehenduntur identitas & distinctio
extremorum, & sæpe quidem per ap-
prehensiones vividas, ac suavisas, uti o-

te innoxias fundamentis utrimque gra-
vibus.
76 At conceptus ille, ab omni
apprehensione distinctus, & essentiali-
ter judicativus (qui, si datur, simplex
est, ut Adversarij non dubitant), debet
esse judicium integrum. Probatur hoc:
quia talis conceptus est verè cognitus,
cum in eo explicet intellectus vim ju-
dicativam ut talem, quæ vis formaliter
cognoscitiva est, utpotè propria intel-
lectivi quæ talis, & quatenus habentis
præstantiam cognoscendi supra sensiti-
vum: ergo talis conceptus aliquid re-
præsentat, & nihil magis, quam identi-
tatem hominis cum animali; hæc enim
est, de quâ judicium fertur. Sed cogni-
tio, assertivo seu judicativo modo re-
præsentans identitatem hominis cum
animali, repræsentat eo ipso assertivè,
hominem esse animal, ut patet ex ter-
minis; & nihil aliud est de tali objec-
to judicare, ut etiam ex terminis liquet:
ergo per se ipsam, quovis alio præciso,
est integrum judicium. Sanè conceptus
iste repræsentat identitatem, non in
communi, sed determinatam, & talium
extremorum; de hac enim solâ per ap-
prehensiones prævias movetur dubium,
aut lis à tribunali rationis judicandæ:
proinde conceptus idem repræsentat
extrema talis identitatis, cum hæc in
extremis ipsis consistat, sitque ab ijs pe-
nitus indistincta: repræsentat igitur sub-
jectum, copulam, & prædicatum ob-
jectiva. Si ergo aliunde modum tenden-
di habet essentialiter judicativum, quid
illi desse potest ad perfectam ratio-
nem judicij? Atque hinc sequitur, re-
pugnare judicium, quod non sit simplex
qualitas: quia judicare, ex propria &
essentiali ratione requirit conceptum,
qualem descripsimus.

77 Nec videntur magni esse mo-
menti, quæ contra objici solent. Vide-
licet r., quod, etsi datur conceptus ab
apprehensione distinctus, poterit attin-
gere copulam objectivam, instans ex-

remis; quemadmodum actio physica potest producere unionem, quam producat extrema. Et alioqui superflue forent apprehensiones extremorum, precedentes iudicium, & comitantes; siquidem iudicium eadem extrema representat. Ad quid enim intellectus sibi representet eodem tempore semel & iterum idem objectum absque nova claritate? 2., quod iudicium negativum, v. g. *homo non est leo*, nequit esse simplex conceptus: tum quia species impressa leonis nequit concurrere ad cognitionem hominis: tum quia nequit unica imago simul esse similitudo leonis & hominis, ut patet in pictura externa. 3., quod intellectus humanus, ad discrimen Angelici, & Divini, non iudicat nisi componendo, & dividendo; ut passim docent Philosophi cum Aristotele, & D. Thomá. Et quidem compositio, quæ pertinet ad iudicium affirmans, cum non derat ex parte objecti, dari debet ex parte conceptus. Nec intelligi potest distinctio inter subiectum & prædicatum, nec affirmatio unius de alio, si nec in objecto, nec in actu datur unum, & aliud.

78 Respondetur ad 1.. Copula objectiva, cum nihil sit aliud, quam identitas indistincta prorsus ab extremis, nequit attingi, saltem in particulari, & prout est talium extremorum, his intactis; ut est per se clarum. Sic unio physica, si foret indistincta penitus ab extremis, non posset produci, quin eadem actione producerentur extrema. Idem intellige de non identitate, seu distinctione, per iudicium negativum affecta, quæ pariter ab extremis indistincta est. Apprehensiones subsequentes, aut pure comitantes iudicium de eodem objecto, forent quidem superflue; scilicet tamen, quæ præcedunt ordine nature, licet non temporis: hæc quippe præparant intellectum ad iudicandum, & utilitatem afferunt, de qua supra n. 72... Representa-

tio autem, quæ per iudicium additur, licet non sit clarior, non est homogenea; cum novum asserat tendendi modum, & intellectum afficiat diversimode.

79 Ad 2. negatur assumptum cum probationibus. Nam species leonis, quamvis nequeat ad cognitionem hominis sola concurrere, potest tamen conjuncta cum specie hominis influere in cognitionem simplicem utriusque: hæc enim est vis intellectus, posse simul uti diversis speciebus, ut objecta diversa inter se comparet, & de ipsorum diversitate vel distinctione iudicet. Imago intentionalis, cum non sit univoca, sed analogica, nec in essendo, sed in representando, potest eadem esse similitudo diversorum: nullum enim incommodum in eo, quod idem actus manifestet hominem & leonem; ut patet evidenter in iudicio Angelico de diversitate utriusque. Aliud est in externâ imagine, ubi una figura delet alteram, & unus color alterum. Si valet exemplum; sicut eadem extensio tabulæ nequit simul recipere imagines hominis & leonis, ita nec idem intellectus habere simul poterit apprehensiones amborum, adeoque nec iudicium negativum.

80 ad 3.. Inprimis divisio propria iudicij negativi consistere nequit in separatione partium ipsius iudicij, ut est manifestum; aliter eę partes non constituerent iudicium unum. Deinde, cum fertur iudicium negans, divisio entitative est in objecto, & solum representative in iudicio, quatenus hoc representat extrema ut diversa, id est, ut distincta. Similiter compositio propria iudicij affirmativi considerari potest ex parte objecti, si sumatur in sensu lato compositæ pro identitate, seu quatenus opposita distinctio: sicut enim iudicium negans dicitur divisivum, quia representative dividit, id est, distinguit; ita iudicium affirmans

dici poterit compositivum, quia representative componit, id est, identificat. Atque hoc sensu iudicium etiam Angelicum, & Divinum, præcledubid componit, & dividit. Alia tamen est compositio propria iudicij humani, sumpta scilicet, non pro unione partium unius actus, sed pro simultaneâ positione plurium actuum in eodem intellectu cura quodam ordine dependenti: iudicium quippe humanum debet simul tempore poni vel conjungi cum apprehensionibus, à quibus pendet tanquam à conditionibus prævijs ordine nature. Quod genus compositionis repugnat iudicio Divino, & plerumque saltem abest ab Angelico. Ceterum divisio, quæ subjectivè sit in intellectu, in nulla sententiâ explicari potest; nisi fortè dicatur intellectus humanus tunc dividere, cum non adjungit iudicium apprehensionibus; sicut, quando adjungit, dicitur componere. Porro distinctio rationis inter subiectum & prædicatum iudicij affirmantis, quæ sunt unum & aliud, per iudicium habetur, non quidem formaliter, sed tum præsuppositivè, tum æquivalenter; nimirum quatenus iudicium affirmans hominem esse animal, præsupponit ex naturâ rei apprehensiones, quibus homo & animal formaliter distinguuntur, & æquivalenter continet representationem ipsarum, nec non vocum ipsidem respondentium.

81 Nihilominus, ut prima sententia, quæ antiqua est, & magis consona Philosopho, & D. Thomæ, defendi possit, modum ejus explicandæ subijcio, quem in Summalis, & in Logica non semel tetigi. Iudicium humanum indiget quidem actu essentialiter iudicativo, & ab omni apprehensione distincto; non tamen in eo solo consistit, sed in eo simul cum apprehensionibus formaliter distinguendis extrema, quæ in subiectum & prædicatum assumuntur. Si enim adæquatè distin-

gueretur ab apprehensionibus, posset sine his divinitus existere: quo in eventu non esset enuntiatio unius de alio, nec propriè haberet subiectum & prædicatum, cum hæc sine aliqua distinctione, vel ex parte objecti, vel ex parte actus, intelligi non possint. Sequela autem videtur evertere propriam rationem iudicij humani, quam agnoscunt omnes in Logica. Quare, sicut in communi doctrinâ discursus seu ratiocinatio indiget quidem actu essentialiter discursivo; non tamen in eo solo consistit, sed simul constituitur ex præmissis, quæ mera sunt iudicia; ita &c. Actus igitur essentialiter iudicativus representat expressè identitatem extremorum, v. g. hominis cum animali; non tamen representat extrema ipsa sub proprijs expressionibus, immò nec in confuso per modum extremorum; sed ea supponit representata per apprehensiones, *homo, & animal*, quas sibi coexistentes connotat, & quodammodo innescit, constituendo cum ipsis integram propositionem mentalem.

82 Exemplo sit verbum, *est*, in vocali enuntiatione prolatum: significat enim assertive modo extremorum identitatem expressè; nec tamen eorum expressiones in se continet, sed eas supponit & connotat in vocibus adjunctis, aut præcedentibus, saltem ab alio prolatis, sine quibus nunquam est integra enuntiatio: nec item extrema significat in confuso per modum extremorum, quasi perinde sonet, ac *aliquid est aliquid* (hoc voco significare per modum extremorum); nam alioqui, dum interroganti, an homo sit animal? respondetur, *est*, responsio redderet hunc sensum, *aliquid est aliquid*, foretque proinde responsio nulla, vel inepta. Similiter ergo censendum de peculiari conceptu iudicativo, cujus ad exemplar instituta fuit significatio ad placitum in verbo, *est*. Hoc tamen est discrimen, quod vocale verbum potest

extra enuntiationem proferri cum aliquali significatu; quia potest significatiōnem mutare; non enim idem & eodem modo significat extra. enuntiationem, ac intra, ut cum Aristotele & D. Thomā diximus in Summul. disp. 2. c. 3., & disp. 6. c. 3. n. 11. & sequu.: at conceptus iudicativus, cum nequeat mutare modum representandi, nequit elici, nec existere sine apprehensionibus, quibuscum constituat actuale iudicium: quare representatio naturalis ejus tantum est comparanda significatiōni ad placitum, quæ convenit verbo, *est*, aut *non est*, in enuntiatione vocali de tertio adjacentes; hæc enim significatio est etiam essentialiter inseparabilis a consortio vel consignificatiōne aliarum vocum.

83. Ut objectiones præcaveas, nota 1.: Identitas, licet reflexe explicari soleat per modum relationis, aut nexus duorum, reipsa tamen nec relatio est, nec unio, vel nexus; idèoque non debet per actum simplicem iudicativum concipi signatè quasi extrema respiciens. Nota 2.: extrema, v. g. homo, & animal, debent quidem per illum actum representari, cum identitas non sit aliud ab ipsis; non tamen sub proprijs expressionibus; sed tantum sub expressione assertivâ identitatis, quæ correspondet verbo, *est*, enuntiativè prolato: in quo retundi poterit quidquid objecerint Adversarij; non enim magis præcisiva est significatio ad placitum, quam representatio naturalis conceptuum. Dices: actus ille non representat identitatem ut sic, sed determinatam, nempe hominis cum animali: ergo non potest non exprimere formaliter hominem & animal. Resp.: significat identitatem determinatam, non determinationem signatè, sed exercitâ, quatenus illam ex modo tendendi exercitè attribuit homini & animali, quorum expressiones etsi non contineat in se formaliter, continet quodammodo

virtualiter, quia eas per se supponit, & connotat in apprehensionibus adjunctis. Et vide, quid dicas ad significatiōnem verbi, *est*, in quâ militat eadem difficultas. Si *queras*, in quo stet connotatio ista? Resp.: in reflexione quadam implicitâ vel exercitâ supra conceptus apprehensivos, tali scilicet, qualem habet cognitio quævis respectu sui, dum ita certificat intellectum de sui existentia, ut interrogatus, an cognoscat? inhaerenter asserat. Hæc vim habet ex modo tendendi conceptus iudicativus, non solum respectu sui, sed etiam respectu apprehensionum, quas connotat.

84. Nota 3.: non opus est unione physicâ immediatâ inter conceptus iudicium componentes: sufficit unio intentionalis, & quasi artificialis, consistens in connotatione prædictâ, ut iudicium dicatur actus per se unus, aut unica definitione definibilis; quod patet exemplo enuntiationis vocalis, aut syllogismi mentalis. Nota 4.: actus essentialiter iudicativus ratione illius connotationis est copula formalis, & compositio propria iudicij humani, tum asserantis, tum negantis: componit enim, seu connectit apprehensiones duas; quarum alteram denominat formale subjectum, alteram formale prædicatum, illam scilicet, cuius objectum attribuit objecto alterius; quæ denominationum distributio in omnium sententiâ revocari debet ad peculiarem modum tendendi. Vid. dicta in Logic. tract. 1. disp. 2. cap. 5. n. 33, 43., & seqq. Nota 5.: formalis compositio non est de ratione iudicij ut sic: nam Angelus, & multò magis Deus, perfectissimè iudicat sine artificio subjecti & prædicati, ac sine ulla distinctione extremorum, quæ reahter identificantur: quod etiam dictum esto de visione beatifica; quippe qua ab animâ rationali elicitur modo quasi Divino, nec aliter, quam ab Angelo. Solum

ergo compositum erit iudicium humano more elicitum, etiam si per habitum Fidei supernaturalis eliciatur. Unde colliges; iudicium istiusmodi non posse divinitus integrum existere sine apprehensionibus; quia nequit sine suis constitutivis existere; & actus essentialiter iudicativus nec per se solum est plene iudicium, nec potest separari ab apprehensionibus, quibuscum habet annexiōnem quasi modalem. Nota de minimam iudicio hypothetico, sive complexo, nempe conditionali, disjunctivo, copulativo, unus simplex conceptus sufficere videtur ad utraq; copulam verbalem, nec non ad principalem, quam denotat aliqua ex his particulis, *si*, *vel*, *et*; hæc quippe solum indicant peculiarem tendendi modum illius conceptus.

De oppositione assensus & dissensus in eodem intellectu circa idem objectum.

85. Hic etiam *queritur*, an assensus, & dissensus, id est, iudicium affirmativum, & negativum, in eodem intellectu coherere possint, dum versantur circa idem objectum? Nec est dubium de incoherentiâ logicâ, sive in veritate, & falsitate: certum quippe est, non posse utrumque simul esse verum, nec simul falsum, etiam in diversis subjectis. Quare solum ambigitur de coherentiâ subjectivâ, seu de simultaneâ existentia in eodem intellectu, qui per alterutrum fallatur. Nec item est dubium de iudicij oppositis circa objectum realiter idem, sub diversis tamè expressionibus conceptum, ita ut identitas non advertatur: nam iudicia huiusmodi passim conjunguntur; nihilque frequentius, quam unum prædicatum objecti asserere, simul negando alterum, quod forsitan in re est idem; v. g. cum asseritur Deum esse omnipotentem, & simul negatur esse connexum

cum possibilibus. Quare solum est questio de assensu & dissensu sub eadem expressione, de his v. g., *Petrus existit*, *Petrus non existit*. Et ea quidem procedit de incoherentiâ essentiali, seu divinitus invincibili: quod enim actus isti conjungi nequeant ex naturâ rei, demonstrat experientia, & fatentur omnes. Igitur incoherentiâ seu impossibilitatem essentialem eorum actuum, negant PP. Ovied., Alphons., Lyuce, Quiros, & Peynado. Sed asserunt, & meritò, communis sententiâ, quam tenet Exim. Doctor disp. 45. Met. sect. 4., & tom. 1. in 3. p. d. 38. l. 3..

86. *Probat*, omisis alijs argumentis, hac ratione. Si posset idem intellectus assentire simul & dissentire existentij Petri v. g., posset etiam uno & eodem actu iudicare, Petrum esse & non esse: ad hoc est essentialiter impotens: ergo & ad illud. Major expressè conceditur à P. Peynado hic lib. 2. disp. 4. n. 45., & videtur prorsus innegabilis: tum quia nihil aliud iudicaret intellectus per hunc actum, *Petrus est* & *non est*, quam per duos hosce, *Petrus est*, *Petrus non est*: tum quia ex his duobus, velut ex præmissis, legitime inferitur ille unus; sicut ex his, *Petrus scribit*, *Petrus sedet*, legitime concluditur, ergo *Petrus scribit* & *sedet*: repugnat autem intellectus potens assentire præmissis, & ab intrinseco impotens elicere conclusiōnis assensum. Minor ergo *probat* 1.: quia intellectus est essentialiter impotens assentire falso ut falso, id est, objecto ita proposito per assensum ipsum, ut appareat penitus alienum à veritate (loquor de veritate objectivâ, vi cuius objectum ita se habeat re ipsâ sicuti per assensum enuntiat): tendit enim, quatenus assensivus est, sub ratione veri, seu persuasibilis, ut visus ab ratione coloris: unde, sicut repugnat videre objectum, quod per visionem ipsam appareat non

coloratum; ita &c.. At intellectus uno actu iudicans, Petrum esse & non esse, assentietur falso ut falso, in sensu explicato. Patet hoc: quia Petrum simul esse, & non esse, sub his & ex his terminis evidenter apparet omnino falsum cuivis intellectui, maxime si prævenerit sit notitia illius principij per se notissimi, impossibile est idem simul esse & non esse; quæ notitia, ut admonet P. Peynado, præsupponenda est in intellectu ad questionem præsentem.

87 *Præb. 2. ead. Mia.*: quia tale iudicium, juxta Adversarios, per se impotens est elici ex determinatione voluntatis, ut etiam ex determinatione intellectus, aut objecti; nec potest exire nisi ex determinatione Dei contra & supra omnem exigentiam naturæ: ergo tale iudicium esset ininvicem supernaturale; cumque aliunde foret essentialiter falsum, utpotè veritati repugnans ex modo ipso tendendi, absurdè sequeretur, quod iudicium essentialiter erroneum potest esse intrinsicè supernaturale, & à Deo ut speciali Authore protectum. Ex dictis colliges, nec posse divinitus in eadem voluntate conjungi, actus efficaces amoris & odij, seu volitionis & revulsionis, circa idem objectum sub eadem expressione cognitum. Est enim questio præsens his etiã actibus communis, & ratio eadè: quia, si voluntas posset efficaciter velle simul & nolle ambulationem v.g. posset etiã uno & eodem actu efficaciter velle, ut ambulatio sit & non sit: vellet ergo efficaciter absolute objectum, quod evidenter apparet impossibile, adedque pure malum, seu nullius bonitatis particeps. Unde & voluntas extraheretur à suâ ratione formali; & actus ille, tamen essentialiter irritus, irrationabilis, & stultus, foret nihilominus intrinsecè supernaturalis, & à Deo ut speciali Authore protectus; quod est plane absurdum.

88 *Objic. 1.*: qualitates seu

formæ positivæ, cujusmodi sunt assensus & dissensus, non opponuntur, sicut esse, & non esse ejusdem rei; atque adeo non opponitur in eodem subiecto contradictorie, sed contrarie in lineâ physicâ: hæc autem oppositio divinitus vinci potest, ut patet exemplo caloris, & frigoris, aut albedinis, & nigredinis. *Resp.*: non est ea regula generalis ad omnes formas positivæ: nam aliquæ possunt esse virtualiter contradictorie in esse physico, quatenus altera essentialiter exigit carentiam alterius. Sic actus Fidei, quo Petrus credit se esse purum hominem, essentialiter incompossibilis est cum unione hypostaticâ naturæ Verbi ad Verbum. Sic etiã, si duratio est modus, ut plerumque Adversarij placet, duratio hodierna essentialiter excludit hesternam. Ubi notandum, quod oppositio assensus & dissensus in eodem subiecto, est quodammodo intentionalis, seu orta ex objectis; videlicet quatenus alter actus destruit objectum alterius in esse judicabilis ab hoc intellectu; quia in esse talis constituitur objectum per carentiam oppositi iudicij.

89 *Objic. 2.*: tristitia & gaudium coherere simul possunt in eadem voluntate; nam anima Christi Domini, etiam dum erat tristis usque ad mortem, summo afficiebatur gaudio ex visione beatificâ: ergo pariter &c.. *Resp.*: gaudium & tristitia de eodem objecto non possunt ullo modo esse simul; ut probat D. Thomas 3. p. q. 84. ar. 9. ad 2.: quare nec anima Christi D. tristitiam simul & gaudium habuit de objecto eodem; ut etiam docet D. Thomas 3. p. q. 46. ar. 8. ad 1.. Habuit ergo tristitiam de peccatis hominum, simulque gaudium de perfectionibus Divinis, ac de beatitudine propria: quâ de re differunt ex professione Theologi. Vid. P. Suar. loc. cit.. Porro tristitia & gaudium de diversis objectis opponuntur quidem in gradu intensio, sed non nisi

con-

DISP. VIII. DE ACTIBUS INTELLECTUS. 303
contrarietate quadam physicâ inlar frigoris & caloris, quæ divinitus vinci potest.

90 *Objic. 3.*: potest intellectus simul apprehendere duo contradictoria, immò & judicare, motiva esse gravia & probabilia pro utraque parte contradictionis: poterit ergo tunc elicere simul assensum & dissensum opinativum. *Confirm.*: quia potest pro signo posteriori ad assensum opinativum supervenire apprehensio evidens falsitatis, quæ intellectum cogat ad dissensum. *In primis* objectio contra omnes probat, assensum & dissensum naturaliter conjungi posse. *Deinde neg. Consequ.*: quia naturalis apprehensio invidens non decernit, an objectum sit, vel non sit: quare potest simul proponere illius esse & non esse, non solum apprehensio duplex, sed unica, quia deservire poterit ad iudicium de repugnantia simultatis. Unde constat disparitas ad rem nostram. Possunt quidem motiva pro utraque parte contradictionis apprehendi simul, aut etiam reflexè iudicari simul probabilia; non tamen probabilitate simultatis, quasi probabile sit utramque partem simul esse veram; sed similitate probabilitatis, quatenus intellectui simul proponuntur motiva non leviter suadentia, utramlibet partem esse veram in sensu diviso ab alterâ, vel sic esse veram, ut altera sit falsa: quare nunquam adsunt motiva suadentia, ut intellectus utrique parti simul adhæreat iudicio directo. Apprehensiones tamen evidentes de existentia & carentia rei nullatenus conjungi possunt; quia sunt virtualiter & connexivè iudicia. Nec in eodem instanti coherere potest cum iudicio opinativo apprehensio evidens falsitatis: quia tale iudicium supponit absentiam hujus apprehensionis; supponit enim motivum suum, quod motivum in esse sufficientis ad opinandum, constituitur per carentiam evidentem in contrarium. Qua-

propter iudicium istud nequit esse causa, vel conditio, ut pro signo posteriori excitetur apprehensio talis; nisi velis, ut hæc in eodem instanti sit præsens & absens, quod est implicatorium.

De Discurso.

91 *Discurso* est motus aut progressio mentis ab uno vel pluribus iudicijs ad aliud: progressio, inquam, non qualiscumque, sed importans ordinem causalitatis inter iudicium antecedens, & consequens. De progressu isto mentali multa discussimus sub nomine *sylogismi*, & *argumentationis*, cum in *Summul.*, tum in *Logic. tract. ultimo*. Nunc discutendum superest, an discursus importet actum aliquem essentialiter discursivum, seu qui discernat essentialiter operationem tertiam à secunda? Negant aliqui, sed admodum pauci. Communis ubique sensus aut affirmat, aut affirmandum supponit. Quia conclusio formalis, in discursu importata, non est iudicium utrumque, sed iudicium essentialiter illatum, & per se supponens secundam intellectus operationem bis aut semel exercitam: quare, sicut secunda operatio essentialiter discernitur à prima, quia hæc per se supponit, & addit actum essentialiter iudicativum; ita &c.. Si tamen contendas, omne iudicium spectare ad secundam operationem, & ex differentia iudicij illati à non illato non diversificari operationum classes, sed tantum species iudiciorum, sicut ex differentia iudicij hypothetici à categorico; de nomine contendes; poteritque similiter contendere super differentia representationis iudicativæ à non iudicativâ, quasi tantum variet species apprehensionum, sicut differentia simplicis apprehensionis à complexâ. Hoc unum vult doctrina communis, ut in ea, quæ dicitur operatio tertia intellectus, importetur actus per se illatus, seu per se pen-

pendens ab alio vel alijs judicijs præsuppositis.

92 Sed quæstionis est, in quo dependentia ista sit posita? seu in quo consistat, quod conclusio discursus sit essentialiter conclusio, vel per se illata? Quæstio hæc cum illa connectitur, quæ indecisa reliquimus in Logic. tr. ult. disp. 1. in fine. An scilicet conclusio formaliter attingat objectum præmissarum? quæ super varias sententias, & eorum Authores ibidem expressimus. Nunc, ut utraque simul quæstio decidatur, breviter expendam tres dicendi modos satis communes. 1. igitur juxta plures, idè conclusio pendet à præmissis, quia, licet non intrinsecè attingat objectum ipsarum, producitur tamen actione essentialiter alligata præmissis (supponunt, cogitationem esse qualitatem absolutam), non quòd per se exigat tali actione produci; sed quia de facto sic producitur ex imperio voluntatis, vel ex peculiari dispositione præmissarum: unde formaliter aut reduplicativè sumpta, ut conclusio est, pendet essentialiter à præmissis; quia sic reduplicat actionem illam: ipsa tamen specificativè sumpta potuit sine præmissis existere, producta scilicet à solo intellectu cum specie: immò potuit nonnamquam esse præmissa inferens utramlibet ex præmissis modò talibus, v. g. hujus syllogismi, *Hic homo est Papa, Clemens est hic homo, ergo Clemens est Papa*; si enim conclusio fiat Minor, inferet cum eadem Major in secundâ figurâ Minorem præcedentem; & si fiat Major, inferet cum eadem Minore in tertiâ figurâ Majorem primi syllogismi. Quare, sicut ignis B. per se pendet ab igne A., dum ab eo producitur; potuit tamen contingere, ut è converso A. produceretur à B.: ita &c.

93 Verùm hæc opinio falsa videtur: quia nihil ponit intrinsecè pertinens ad tertiâ operationem intellec-

tus, nisi quamdam actionem physicam, quæ in hac opinione non est formaliter cognitio, seu representatio: unde intellectus, quatenus discursivus, non erit propriè cognoscitivus, siquidem nullum sibi vendicat peculiarem actû, qui sit propriè cognitio: hoc autem videtur absurdum; cum vis discursiva, ut talis, sit ipsa rationalitas humana. Præterea, quòd conclusio specificativè sumpta possit eadem elici sine præmissis, nequit esse verum, saltem universim, si objectum præmissarum est merè extrinsecum conclusioni, ut hæc opinio vult. Nam, hoc posito, sepe dabitur conclusio sine motivo intualeco, v. g. in hoc syllogismo, *Quod Angelus dicit, verum est, sed Angelus dicit astra esse paria (fac ita dixisse), ergo astra sunt paria*: ubi conclusio nullum habebit motivum, nisi extrinsecum à præmissis propositum; quare, si hoc desit, ut re ipsa desit in abiectione præmissarum, conclusio ista, seorsim elicta, judicium erit sine ullo motivo judicandi, nec intrinsecò, nec extrinsecò; quòd planè repugnat.

94 2. juxta alios, idè conclusio est essentialiter judicium illatum, quia non habet motivum intrinsecè actum, sed solum extrinsecè propositum in præmissis: cum que sit impotens existere sine motivo, fit, ut essentialiter supponat præmissas, nec sine his produci vel conservari valeat. Sed neque hæc opinio satisfacit. Tum quia falsò supponit, nullam conclusionem ullo modo moveri ex veritate intrinsecè objecti illati. Nam, licet hoc ita sit, quando medium probationis est penitus extrinsecum objecto illato, ut accidit in syllogismo nuper adducto de paritate aëtorum; at tamen secus est in conclusionibus scientificis, ubi medium est realiter intrinsecum tali objecto, ut cum una proprietas essentie demonstratur ex aliâ: tunc enim, ut observat Exim. Doctor disp. 44. Met. lect. 11.

95 46. & 47., ratio assentiendi, seu formale objectum conclusionis, non est medium utcumque, nec veritas sola principiorum, sed est ipsamet veritas conclusionis objectivæ, quatenus in se ostenditur ex connexione extremorum cum tali medio. Et alioquin objecta scientiarum non essent propriè scita, sed quasi credita in fide principiorum.

96 Tum insuper, quia repugnat assensus nullum intrinsecè attingens motivum, nullamvè rationem suavisam ad assentiendum: tendit enim assensus sub ratione veri suadibilis, ut Authores isti fatentur, idcirco negantes posse conclusionem elici sine ratione suavisiva, saltem extrinsecò propositâ in præmissis: quare, sicut repugnat visio nullius expressiva coloris, & auditio nullius perceptiva soni, eo scilicet quòd alioquin extraheretur ab eâ ratione, sub quâ tendit; ita repugnare debet assensus nullam omninò rationem percipiens, quâ objectum reddatur suadibile. Nec prodest dicere, quòd conclusio non est actus integer, sed pars unius actûs compositi ex ipsâ & præmissis; & intellectus non debet percipere motivum assentiendi per quamlibet partem sui actûs, ut patet in hoc judicio causali, *Quia Angelus dixit, astra sunt paria*, ubi non percipitur motivum per secundam partem. Non, inquam, prodest: quia, si pars actûs, ut conditincta ab alijs, verè est assensus (sicuti est conclusio, citra dubium), debet ratione sui percipere objectum ut suadibile, sive ut præditum vel convectum movo assentiendi; quemadmodum omnis pars actûs audiendi, quæ verè sit auditio, nequit non percipere ratione sui objectum ut sonans. Illud autem judicium causale, vel est actus omninò simplex, vel, si componitur ex apprehensionibus, certè non ex judicijs, aut actibus judicativis realiter distinctis; ut supra de alijs hypotheticis monuimus n. 84. in fine.

97 3. Igitur juxta plures alios (& est sententia communis Thomistarum, & plurium è Nostris, quam docet D. Thomas 1. 2. q. 8. ar. 3., & q. 12. art. 4., & satis clarè supponit P. Suarez. loc. cit.), idè conclusio est per se talis, & essentialiter illata, quia reflectitur in objectum præmissarum, ita ut in hoc syllogismo v. g., *Omnia homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal*, conclusio mentalis intrinsecè sibi proponat pro ratione assentiendi prædicatam extremorum identitatem cum medio, reddatque in mente sensum hunc, *Petrus est animal, quia est homo, & omnia homo est animal*; quem sensum, aut tendentiam quasi causalem, denotat particula *ergo* in syllogismo vocali. Sed hæc etiam opinio difficultates patitur. Solet enim contra objici 1., quòd, si vera esset, ex præmissis categoricis non inferretur conclusio categorica, sed hypothetica, nempe causalis. 2., quòd medium necessariò repetendum esset in conclusione, contra regulas Summularum. 3., quòd nunquam posset (contra easdem regulas) sequi verum ex falso: nam in hoc syllogismo, *Omnia lapis est animal, Omnis homo est lapis, ergo omnia homo est animal*, conclusio erit falsa, si reddat hunc sensum, *Omnia homo est animal, quia est lapis, & lapis est animal*. 4., quòd conclusio non indigebit præmissis, siquidem ipsa sibi proponit motivum assentiendi; hac enim ex causâ propositio per se nota, sive immediata, prioribus alijs non indiget: ergo tantum abest ut conclusio evadat per se talis ex attingentiâ objecti præmissarum, ut potius oppositum inde sequatur.

98 Nihilominus dicendum videtur, conclusionem intrinsecè attingere præmissarum objectum, tamquam motivum, seu rationem assentiendi objecto suo. Nam, dum objectum conclusionis non est suadibile, nisi per medium ipsi extrinsecum, ut in

sylogismo de paritate aliorum n. 93., & similibus alijs; si conclusio non attingit intrinsece tale medium, erit assensus sine ullâ ratione assentiendi sibi proposita, vel à se abstractâ. Hoc autem, præter dicta n. 95., ex eo convincitur falsitatis, quòd conclusio est actus proprius & characteristicus virtutis discursivæ ut talis, in quâ præcipue stat rationalitas hominis: debet igitur esse actus maxime rationalis. At quomodo maxime rationalis erit, si nullam videns rationem judicandi, nihilominus ferat sententiam de objecto? Necessè est igitur, ut conclusiones illiusmodi per se attingant objectum præmissarum. Idem autem putandum de cæteris in quacumque materiâ. Tum quia similem habent tendendi modum, ut experimur. Tum quia vel in utriusque, vel in neutris militant argumenta contraria. Tum quia omnis conclusio assentitur propter objectum præmissarum, ut conexum cum veritate conclusionis objectivæ, ita ut sine illò non adit pro tali actu sufficiens & adæquata ratio assentiendi; alioqui, si sola veritas objecti illari sufficeret, jam conclusio non esset propositio mediata, sed immediata. Debet autem omnis conclusio, ut sit actus propriè rationalis, percipere rationem assentiendi, non qualemcumque, sed sufficientem.

98 Non tamen necessè est, ut conclusio sit formaliter hypothetica, sive causalis, nec ut explicitè habeat tendentiam illam, *Petrus est animal, quia est homo, & omnis homo est animal.* Tum quia tendentiam hanc licet non repugnet, haberi que possit interdum ex imperio voluntatis regulariter non experimur. Tum quia ratio affirmandi non debet explicitè affirmari per assensum, quem objectivè determinat, licet ab eo attingatur. Patet hoc in assensu propositionis immediate ac per se notæ, v. g. hujus, *Totum est majus sua parte;* qui assensus pro ratione affirmandi habet

immediatam extremorum convenientiam ex terminis claram, & eam sine dubio respicit intrinsece; nec tamen ipsam, ut talem, explicitè affirmat, neque hanc tendentiam habet, *Totum est majus sua parte, quia hoc immediate patet ex terminis;* alioquin omnis immediata propositio esset hypothetica, & nulla categorica. Idem ergo sentendum de assensu propositionis mediatæ: non enim est cur alter præ altero debeat explicitè affirmare motivum suum. Uterque tamen implicitè seu virtualiter illud affirmat, aut verum supponit, quatenus sic afficit intellectum, ut hic interrogatus, cur assentiar? statim rationem reddat per causalem reflexam. Eundem sensum habet, quod alij dicunt, motivum affirmandi non semper affirmari *ut quod*, sed *ut quo*.

99 Quin immò necessarium non puto, ut conclusio expressè ac distinctè repetat objectum præmissarum, etiam sine affirmatione: non enim hanc repetitionem experimur ut plurimum. Experimur tamen modum tendendi præsuppositivum, aut allusivum ad præmissas: & allusionem hanc explicamus voculâ *ergo*, quæ idem valet, atque *hinc*, vel *idcirco*, vel *expropter*, vel *hoc cum ita sit*, & cui ex parte intellectus correspondet perceptio illationis objectivæ ut fundatæ in objecto nunc præjudicato, representando simul hoc objectum intuitu quodam simili, & confuso, tamen non vago, nec indefinito, sed contracto ad tale objectum ut præjudicatum hinc & nunc, sicut accidit in eo intuitu, quo visus confusè percipit sub luce modica objectum præsens. Is verò intuitus, cum sit objecti ut nunc præjudicati, supponit ex modo tendendi formales etiam præmissas ut præsentés, in earum proinde reflectitur: non enim objectiva illatio objecti B. ex A. sufficit ad assensum absolutum circa B., nisi assensus ille vel affirmet, vel affirmatum supponat ac pro-

proponat objectum A., vel saltem percipiat ut per se notum. Hinc oritur, quòd conclusio sit essentialiter conclusio, seu iudicium illatum, & propositio mediata: quia nimirum essentialiter habet modum tendendi supponentem præmissas; nec movetur ex solis terminis objecti, quòd affirmat, sed unice vel simul ex motivo in præmissis asserto, & saltem ratione distincto, vel sub aliâ expressiōe proposito. Hinc etiam redditur conclusio essentialiter inseparabilis à præmissis, saltem si ex ijs efficienter oriatur (quòd est valde probabile); secum enim identificat productionem sui, ut quævis alia cognitio in nostris principijs.

100 Cum autem postea sine præmissis iteratur assensus conclusionis, ut sæpe accidit; tunc assensus ille non est conclusio propriè, sed analogicè, quatenus imitator præhabitam conclusionem, tum in objecto affirmato, tum in motivo assentiendi; quia semper movetur ex objecto præjudicato in præmissis, quarum memoriam, saltem confusam, necessariò supponit; ideòque, si quis interrogetur de motivo talis assensus, illicò repetet præmissas olim habitas: atque hæc imitatio sufficit, ut hujusmodi assensus procedat ab habitu, & specie conclusionis, & ut passim appelletur conclusio: differt tamen à conclusione propriè & strictè tali; quia non supponit præmissas actuales, nec in eas reflectitur ut præsentés, sed tantum ut præteritas. Quòd si nullatenus ex earum memoriâ procedat, sed aliud motivum sibi proponat, aut illud ipsum non ut præjudicatum; nullo modo vocari poterit conclusio, nec ex habitu conclusionis oriatur, licet affirmet idem objectum.

101 Ex dictis facile solvuntur objectiones n. 95.. Ad 1.: conclusio, licet intrinsece attingat objectum præmissarum, non debet tendere modo

hypothetico, sive causali, sed potest esse formaliter categorica, ut ostendimus. Ad 2.: Summularum regulæ falsitas, si medium non ingrediatur conclusionem *ut quod*, idest, ut objectum affirmatum, vel ut subjectum aut prædicatum affirmationis explicitè; nec prohibetur ingredi *ut quo*, idest, ut ratio affirmandi, qualiter per voculam *ergo* denotatur. Ad 3.: conclusio mentalis deducta ex præmissis falsis, semper est absolutè falsa propter falsum suppositum, seu propter implicitam & virtualem affirmationem motivi falsi; pariter que conclusio vocalis, pro ut continens particulam *ergo*. Utraque tamen potest explicitè affirmare objectum in se verum; atque adeò, si spectetur ut affirmans objectum materiale, præscindendo à motivo, poterit vera dici: & in hoc sensu dicitur sequi verum ex falso, nempe quòd sit verum ex alio capite, non ex vi consequentiæ, vel illationis. Ideò autem consequentia non dicitur à Summularum vera, vel falsa, sed bona, vel mala, quia non continet explicitam affirmationem motivi.

102 Ad 4.: ut propositio dicatur immediata, non sufficit quòd intrinsece attingat motivum assentiendi, nisi motivum consistat in immediata convenientiâ terminorum, seu prædicati ad subjectum; alioquin immediata foret propositio hæc, *Pompejus victus est à Cesare, quia sic narrant historici.* Motivum autem conclusionis syllogisticæ, vel est extrinsecum objecto illato, vel saltem ratione ita distinctum, ut vocari possit *medium*. Nec ex attingentiâ motivi desinet conclusio indigere præmissis; cum illud attingat, non utcumque, sed ut præjudicatum, cum reflexione in præmissas formales ut præsentés. Ad extremum advertè, non esse negandum generatim, quòd possit dari motivum purè extrinsecum, seu non terminativum illius actus, ad quem

movet medio alio actu precedente: id enim sepe contingit in actibus imperatis voluntatis, & in humanis actionibus externis. Negandum tamen, quod possit id contingere respectu actus, qui nullam aliud attingat motivum seu formale objectum sibi sufficiens; precipue vero respectu assensus discursivi, qui peculiari titulo debet esse rationalis intrinsecè, ac ratione sui. Quare præmissarum objectum respectu conclusionis & est objectum formale intrinsecum seu terminativum, & simul est motivum extrinsecum (licet non purè), quatenus medijs præmissis intellectum determinat ad conclusionem eliciendam.

CAP. V.

DE VARIJS SPECIEBUS AUT PROPRIETATIBUS INTELLICTIONIS.

103. **E**Xaminanda superest varietas specierum aut proprietatum intelligence, quæ passim occurrunt sub his nominibus, *cognitio abstractiva, intuitiva, quiddiativa, comprehensiva, reflexiva, immediata, mediata, certa, evidens, & probabilis*. Circa discrimen cognitionis abstractivæ ab intuitivâ, non parum dissident Auctores. Multi volunt, ut intuitiva sit, quæcumque sit per speciem propriam, & conceptum continet strictè proprium objecti (quæ dicatur *species propria, quæ aliena, qui quæ conceptus strictè proprius*, vide supra disp. 6. n. 43., & disp. 7. n. 5.); abstractiva vero, quæ sit per speciem alienam, ideòque non est conceptus strictè proprius, sed symbolicus, aut ænigmaticus. Hi tenentur concedere cognitionem quamlibet objecti absentis, duamodò habeatur per speciem propriam, esse intuitivam, v. g. cognitionem nostram memorativam objecti sensibilis jam corrupti; similiterque intuitivam esse cognitionem solaris ut sic, aut albedinis ut sic: quod

planè abhorret à receptò Scholarum usu. Alij alias explicationes tradunt. Quibus omisissis, --

104. Assero ex communi Doctorum sensu, duo utminimùm requiri ad cognitionem intuitivam: 1. ut fiat per speciem propriam (idem valet, si fiat per immediatum influxum objecti, vel si Deus per se suppleat objecti aut speciei concursus); 2. ut feratur in objectum ut realiter præsens. Ratio: quia duo hæc necessaria sunt in intuitu oculari, ex cuius similitudine translatum est nomen *intuitionis* ad actum intellectus. Idcirco intellectio intuitiva vocatur *visio*. Et hæc etiam alludit ille Apostoli: 1. Cor. 13., *Videmus nunc per speculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem*: quo textu ducti Patres, & Theologi, beatificationem intelligence appellat *intuitivam*, & *visionem Dei*; quia per eam palàm & in aperto cernitur essentia Divina, perinde ac humana facies oculis patens: cognitionem autem de Deo, quam nunc habemus, vocant *ænigmaticam*; sicut & quamvis aliam per alienas species adquisitionem. Ex defectu primi requisiti, nulla cognitio, quæ à propria specie non oritur, intuitiva est, cametti repræsentet objectum ut existens & præsens, etiam evidenter (omnis cognitio intuitiva est evidens, sed non è converso), ut patet in cognitione, quæ Philosophus evidenter demonstrat, Deum esse, & ubique esse. Ex defectu secundi, nequit propriè intuitiva vocari cognitio, quæ, licet habeatur per speciem propriam, tamen vel objectum exprimit ut præteritum aut futurum, vel ab existentia præscindit, vel repræsentat universaliter, sive in communi.

105. *Objic.*: Divina cognitio de creaturis aliquando existentibus, intuitiva est, ideòque vocatur *scientia visionis*: & tamen repræsentat objecta etiam præterita, & futura, ut talia. *Resp.*: repræsentat quidem ut præterita vel fu-

utura respectu nostrum, sed ut præsentia respectu Dei; quia emineatia Divinæ mentis simul respicit totam extensionem temporis, sicut visus noster extensionem loci sub aspectum positum; vel, ut ait D. Thomas 1. p. q. 14. ar. 9., quia intelligere Dei mensuratur æternitate, quæ sine successione existens, totum tempus comprehendit, ideòque *præsens intuitus Dei fertur in omne tempus, & in omnia, quæ sunt in quocumque tempore, sicut in subjecta sibi præsentialiter*. Sed hujus præsentialitatis explicatio ad Theologos attinet.

106. *Quæres*, an præter duo prædicta requiratur aliquid aliud ad cognitionem intuitivam? Ratio dubitandi: quia sepe objectum absens, aut non existens, repræsentatur ut præsens, quasi oculis cerneretur, ut accidit præsertim in somnijs, & in insanâ; nec tamen repræsentatio hujusmodi, licet habeatur per speciem propriam in memoriâ servatam, videtur esse intuitiva. *Resp.* Multi concedant, intuitivam esse cognitionem istam. Sed, quia communis doctrina est, cognitionem intuitivam non posse naturaliter elici, vel conservari, sine objecto præsentem, licet possit divinitus dicendum videtur, ultra duo prædicta requiri specialem modum claritatis, ita certificantis intellectum de actuali existentia objecti, ut de eâ, quantumvis attentus, sanus, & vigilans, dubitare nequeat; idque provenire, non tam ex claritatis intensioe, quam ex modo, vel indole peculiari. Hoc autem requisitum abest, cum à phantasiâ insanâ vel somniantem proponitur objectum absens ut præsens.

107. Unde colliges, ab intellectu nostro pro hoc statu nullum objectum intuitive cognosci cognitione directâ (ut excipiam actus nostros reflexè cognitos), nisi quando actualiter percipitur aliquo sensu externo: quia non nisi objecti sensibilis & sensati ha-

bemas pro cognitione directâ speciem propriam; & hæc, ut pariat cognitionem illâ speciali claritate prædicam, naturaliter pendet ab externâ sensatione præsentem, tamquam à conditione, sine qua non conservatur, vel saltem non est proxime potens ad talem effectum. Hinc respectu intellectus nostri, ut intuitivi, nullum objectum externum dicitur præsens, nisi actu sentiat; quamvis respectu Angeli, vel animæ separatæ, dicatur pro intuitionem præsens quidquid naturaliter existit quocumque in loco. Quare, si post conspectum in meridie Solem claudamus oculos, illic cessat in intellectu cognitio intuitiva lucis, nec jam experimur in mente claritatem illam specialem, quæ nos certificat de luce præsentem, quamvis adhuc de illâ cogitemus per speciem propriam. Fac, lucem, quam cernis, non Solis esse, sed candelæ, quæ simul ac oculos claudis, te incipio extinguatur. Numquid adhuc mente intueberis lucem jam extinctam? Nec refert quod in meridie clausis oculis non dubitemus de existentia lucis. Id enim provenit ex certitudine aliam de præhabita de necessitate permanentia Solis; non verò ex cognitione, quæ tunc procedit à recenti aspectu & specie lucis; talis quippe cognitio ex se non magis excludit dubium de subitâ extinctione Solis, quam candelæ.

108. Denique sciendum est doctrinâ coramant, quod intuitiva cognitio supernaturalis connectitur essentialiter cum præsentia objecti; quæ, si seorsum existeret, falsa esset, Deumque redderet authorem erroris. Quæ verò naturalis est, objecti præsentiam exigit naturaliter, & quidem immediate ratione propriæ indolis ac tendentis, ut multi volunt; vel, ut alij consentent (forsan probabilius), mediate, seu ratione virtutis; à quâ oritur: in nobis enim oritur à specie, quæ indiget objecto præsentem, vel ut conservetur, vel

saltem ut intuitivè operetur, ex dictis disp. 6. n. 54. & 55.: in Angelis verò vel fit per immediatum objecti concursum, vel per speciem, quæ ab objecti existentia pendet, ut intuitionem pariat; cujus dependentiæ rationem dabunt Theologi.

109 Jam cognitio *abstractiva* erit, quæcumque caret aliquâ ex conditionibus prædictis (nomen *abstractiva* non sumitur hic, ut in Logica, ex abstractione naturæ communis ab inferioribus, sed ex abstractione objecti a statu actualis existentia, vel præsentia): maximè verò, & quasi antonomastice *abstractiva* dicitur, quæ per alienas species habetur: nam quæ fit per proprias, vel in memoria servatas, vel a Deo inditas, multùm accedit ad intuitionem: & illa præsertim, quæ sine ullâ improprietas aut confusionis umbrâ manifestat quidditatem objecti, cujuscumque est Divina scientia simpliciter intelligenti, & quæ Beati cognoscunt in Deo pure possibilis; illa, inquam, licet intuitiva non sit, non propriè vocabitur *abstractiva*, meliusque forsitan dicitur esse tertij generis, aut purè quidditativa. Porro ex cognitionibus propriè abstractivis aliæ sunt evidentes, aliæ inevidentes, & ex his aliæ certæ, ut actus Fidei, aliæ incertæ, ut actus opinionis. Et quoad claritatem, non omnis *abstractiva* exceditur ab omni intuitivâ: clariùs enim cognoscimus hoc principium, *impossibile est idem simul esse & non esse*, quàm objectum sensibile visu perceptum in magnâ distantia, vel sub luce malignâ.

110 Cognitio *quidditativa*, spectatâ vi nominis, generatim vocari potest quæcumque cognitio quidditatis objecti, per quam respondetur interroganti, Quid est res? Unde omnis definitio mentalis, etiam si per alienas species & negativos conceptus efformetur, appellari solet cognitio quidditativa. Ex communi tamen usu Doc-

torum non dicitur strictè quidditativa, nisi quæ nascitur à propria objecti specie (propria, inquam, vel formaliter, vel æquivalenter, aut eminenter), & insuper conceptu claro, proprio, & positivo distinctè penetrat prædicata rei essentialia usque ad ultimam differentiam. Quod si rem simul exprimat ut præsentem, intuitiva simul erit; si à statu existentia abstractat, erit *abstractiva*, vel purè quidditativa, ex num. præced. Hinc inferes 1., meritò displicere Thomistis & Nostris opinionem Scoti, quod scilicet dari possit species propria & cognitio quidditativa Dei, quæ non sit intuitiva. Nequit enim Deus quidditative cognosci, quin cognoscatur indubitatè ut existens & præsens: cognitioni autem sic exprimenti Deum per speciem propriam, nihil deesse potest, ut sit intuitiva. Vid. P. Suarez. disp. 30. Met. l. 11. n. 22.. Aliud est in creaturis; quarum essentialia, cum non sit necessariò existens, potest quidditative cognosci sine intuitionem; sic enim à Deo noscuntur purè possibilis.

111 Inferes 2., non posse nos pro hoc statu quidditative cognoscere objecta, quorum non habemus speciem propriam, seu conceptum strictè proprium. Quæ sint hæc objecta, vide supra disp. 7. a n. 5. ad 9.. Inferes 3., non omnem speciem propriam sufficere ad cognitionem quidditativam: quia non omnis fecunda est cognitionis distinctè penetrantis constitutiva seu prædicata rei essentialia conceptu claro, proprio, ac positivo. Patet hoc in quavis specie objecti per se sensibilis: cognoscimus enim colorem, sonum, &c., per speciem propriam, & intuitivam: nec tamen hæc species parit cognitionem strictè quidditativam, quâ scilicet distinctè penetratur quidditas rerum istarum modo dicto: alioqui non tantoperè disputaretur, in quo consistat color, sonus, odor, &c.? nec Arist.

Aristoteles definivisset colorem, & frigus, per effectus & indicia valde remota. Quare sæpe stat species propria & cognitio intuitiva cum impotentiâ cognoscendi quidditative idem objectum. Certè brutum per propriam speciem & intuitionem cognoscit objecta sensibilia, discernitque unum ab alio; cum tamen ea quidditative noscere non valeat. Unde colliges, nullum objectum (nisi fortè prædicata simplicissima & transcendentalia) pro hoc statu à nobis cognosci quidditative in sensu stricto; siquidem ne illa quidem objecta, quorum species habemus proprias, hoc pacto cognoscimus. Adeo caliginosus est mortalis vitæ status.

112 Cognitio *comprehensiva*, seu comprehensio intellectualis, interdum sumitur pro visione beatifica, quatenus hæc veluti prehendi ac tenet ultimum finem, quod tendimus, juxta illud Apostoli 1. Cor. 9., *Sic currite, ut comprehendatis*, & Philipp. 3., *æquor autem, si quo modo comprehendam*. Sumitur nempe comprehensio, ut opposita infestationi, seu viæ: unde Beati, quia jam obtento terram viatores esse desinunt, vocantur *comprehensores*. In præsentem non sic accipitur, sed prout sonat cognitionem objecto adæquatam, seu penitus commensuratam in representando, quâ scilicet totum objectum totaliter cognoscatur, juxta illud Magni Augustini epist. 112. c. 8., *Aliud est videre, aliud totum videndo comprehendere: totum autem comprehenditur videndo, quod ita videtur, ut nihil illius lateat videntem, aut cujus fines circumspici possunt*. Quæ acceptio desumpta est ex analogia corporalis comprehensionis: dicitur enim unum corpus ab altero comprehendit, quando ab eo undequaque ambitur, aut circumdatur. De comprehensione sic accepta dissident ex professo Theologi. Et omnes quidem consentiunt, Deum esse incomprehensibilem ab intellectu crea-

to, comprehendere tantum semetipsum, & cetera omnia cognoscibilia: consentiunt etiam, de conceptu comprehensionis esse, quod sit notitia clara, certa, evidens, & quidditativa; quia est omnium, quæ objecto respondent, perfectissima. Sed in explicando, quid requiratur insuper ad comprehensionem propriè dictam, vel in quo stet ejus commensuratio & adæquatio cum objecto, prolixè dissident.

113 Nam plurimi, præsertim ex Thomistis, & Nostris, ad comprehensionem requirunt cognitionem omnium, quæ in objecto continentur, non solum formaliter, sed etiam virtualiter, aut eminenter (in præsentem dicuntur contineri *formaliter* prædicata illa, quæ sub proprijs conceptibus realiter conveniunt objecto; *virtualiter* autem, aut *eminenter*, effectus omnes à tali objecto producibiles) ita ut ex vi penetrationis objecti necessariò innoteat quidquid ab ejus virtute oriri potest. Alij, præsertim Scotistæ, consentiunt, comprehensionem stare posse, quamvis non innoteant virtualiter contenta in objecto. Alij dicunt sufficere, quod comprehensio attingat omnes objecti effectus possibilis in communi, vel secundum rationem formalem, sub qua tendit virtus objecti. Alij cognitionem exigunt omnium effectuum in particulari, saltem quoad speciem; sed excipiunt effectus obedientialiter producibiles. Præterea discutendum est, an ad comprehensionem sufficiat distinctè cognoscere quidquid est in objecto formaliter, & virtualiter, aut eminenter, cum expressione omnium terminorum connexionis, & effectuum omnium quoad individuum? Plures affirmant; & idcirco consentiunt, ex cognitione omnium possibilium in Omnipotentia necessariò sequi Omnipotentiam comprehensionem. Plures alij negant; quia consentiunt fieri posse, ut talis cognitio non adæquet cognoscibi-

litatem intentionem obiecti, ac proinde ut se possibiliis alia cognitio perfectior, & obiecti merita non excedens, quæ, licet nihil novum in obiecto detegat, clarius tamen, & modo perfectiore cognoscat illud ipsum, quod altera detegebat.

114 Pro instituto præsentis dicendum puto, aliam esse comprehensionem strictè talem, seu penitus exactam, & numeris omnibus absolutam; aliam verò vulgarem, seu minus exactam, aut latè dictam. Comprehensio primi generis debet distinctè cognoscere, non solum quidquid est formaliter in obiecto (hoc omnes fatentur), sed etiam in particulari & quoad individuum effectus omnes in ejus virtute contentos, omnesque terminos, quibuscumque intrinsece connectitur. Ratio est 1. : quia Divina cognitio hoc modo cognoscit quod quid in Deo est; nec tamen impercomprehendit Deum, sed tantum exactè comprehendit: ergo cognitio hujusmodi pertinet ad comprehensionem penitus exactam. 2. : quia nequit res exactè comprehendere, nisi omnes ejus connexiones & habitudines intrinsece cognoscantur expresse ut tales; sic enim postulat conceptus comprehensionis, ut scilicet omnia, quæ realiter identificantur cum obiecto, sub proprijs expressionibus cognoscantur; implicite namque, vel indistinctè, per quamlibet obiecti cognitionem attinguntur. Sed nequeunt cognosci connexiones & habitudines ut tales, incognitis terminis, ut est manifestum. Debeat ergo termini simul cognosci, & quidem in individuo; si cum ipsis in individuo connectatur obiectum, qualiter connectitur virtus cause cujuslibet, etiam obedientialiter activa, cum suis effectibus ut possibilibus, ex dictis in *Physic. tract. 2. disp. 7.*

115 Confirmatur hoc ipsum: quia, ut comprehendatur Sol v. g., debent omnia illius intrinseca prædicata

cognosci formaliter ut talia: aliter non salvabitur illud Augustini, *Ut nihil illius lateat videntem*: prædicatum enim, quod non cognoscitur ut tale, dicitur latere, seu ignorari, ut patet in animali procul viro, de quo ignoramus, an sit rationale, vel irrationale. Sed connectio cum possibilitate cujuslibet individue lucis à se producibilis, est prædicatum intrinsecum Solis: debet ergo connectio ista cognosci formaliter ut talis; quod fieri nequit, incognita luce ipsa individua. Præterea, comprehensio Solis debet totam ejus cognoscibilitatem exhaurire: sed Sol est cognoscibilis conceptu ipsum expresse comparante cum omnibus & singulis effectibus, quos continet: ergo & c. Perfectio illud comprehenditur, cuius fines circumspiciuntur, ut supra nos docuit Augustinus: & tunc fines alicujus circumspiciuntur, quando ad finem in modo cognoscendi illam rem pervenitur, ut explicat D. Thomas 1. p. q. 12. ar. 7. ad 2. Non pervenitur autem ad finem in modo cognoscendi, quando res potest adhuc novo modo cognosci, nempe sub expressâ comparatione ad omnes & singulos ejus effectus, aut terminos connexionis.

116 Si hinc inferas, à nullo intellectu creato posse omnino exactè comprehendere Solem v. g.; cum illi sit effectus indivisi, quos potest successive aut divisively producere: immo cum Sol, & quævis alia creatura, immediatè connectatur cum omnibus aut fere omnibus possibilibus, ut in *Physicâ* diximus: concedo sequelam cum P. Hurado, & alijs, saltem de intellectu creato naturaliter operante, quidquid sit de supernaturaliter elevato, quem multi satis probabiliter putant posse distinctè cognoscere infinita objecta. An autem prædicta cognitio connexionum omnium obiecti, non solum requiratur, sed etiam iusticiat ad comprehensionem strictè talem? Theologi disputabant: & mihi valde proba-

bilis est sententia negans, explicata n. 113, in fine, supposito (quod in questione ista supponendum est) posse intellectum creatum per lumen supernaturale distinctè cognoscere simul possibilis omnia. Si quæras, cur Deus dicatur non pure comprehendere creaturas, sed supercomprehendere? *Resp.*: quia comprehendit illas claritate infinita simpliciter, quæ superat omnem comprehensionem creatam: vel quia cognoscit, non solum quidquid necessarii convenit creaturæ cuique, sed etiam quidquid ipsi convenit contingenter, nempe citra identitatem, & connexionem.

117 Jam comprehensio secundæ generis, nempe vulgaris, & latè dicta, quæ sola convenit naturaliter uni creaturæ respectu alterius, est cognitio intensivè adæquans totam obiecti cognoscibilitatem motivam, seu specificativam; id est, totam vim, quæ pollet obiectum, ut in suo genere causet cognitionem sui vel per se immediatè, vel per speciem propriam; vel saltem ut illam specificè extrinsecè tamquam mensuram perfectionis ejus. Cognitio hujusmodi sufficit, ut obiectum verè dicatur cognosci totum, & totaliter: quia, licet non contineat omnem expressionem, sub quâ potest cognosci obiectum, est tamen summa & perfectissima omnium, quæ potest obiectum ex proprijs meritis causare, vel specificare. Sic intellectus, cum ad obiectum attendit quam maxime potest, seu totis viribus, dicitur totus & totaliter attendere, quamvis non eliciat omnem actum, quo posset divisively respicere idem aut aliud obiectum. Et hoc eodem exemplo patet, quo sensu dicatur cognitio comprehensiva exhaurire totam cognoscibilitatem obiecti. Nec requiritur adæquatio vel commensuratio in essentis; cum possit obiectum substantiale cognitione accidentali comprehendere: sufficit adæquatio in esse effectus ob-

jecti causalibus in intellectu idoneo ad cooperandum juxta merita obiecti, videlicet in intellectu, qui vel sit obiecto superior, vel saltem æqualis. Unde, juxta communem doctrinam, Angelus comprehendit animata rationalem, & superior Angelus inferiorem, non e converso.

118 Hæc ipsa cognitio ratione illius adæquationis est plena & exacta æstimatio, justumvè judicium de valore & perfectione rei cognitæ: habet enim res quæque meritum seu vim specificandi cognitionem, quæ tanti æstimetur, quanti est. Et hinc ex effectibus, aut terminis connexionis obiecti, eos tantum cognoscere debet comprehensor, quorum notitia necessaria est ad plenam obiecti æstimationem, & eoduntaxat modo, quo necessaria est. Quare non debet distinctè cognoscere effectus obedientialiter producibiles ab obiecto: quia virtus obedientialis non addit peculiarem perfectionem supra virtutem naturalem: nec perfectio supernaturalium effectuum tribuitur virtuti elevatæ, sed causæ elevanti. Satis ergo erit, si comprehensor cognoscat, tale obiectum posse à Deo elevari ad omnia, quæ non implicent contradictionem, quæcumque illa sint. Nec item debet distinctè cognoscere omnes & singulos naturales effectus, quos potest obiectum successive aut divisively producere: sed sufficit, quod clare cognoscat, qualis & quanta perfectio, & sub quâ ratione, potest ab hoc obiecto communicari suis effectibus uno quasi partu adæquato: sic enim æquivalenter cognoscuntur ceteri effectus divisively producibiles, & fixum judicium fertur de quantitate & indole perfectionis obiecti.

119 Quinimodò, ut comprehendatur intellectus humanus v. g., non opus est distinctè cognoscere omnes species actuum ab eo naturaliter producibilium, quatenus ex obiecto de-

sumptis. Sat enim erit cognoscere varietatem actuum specificam, quæ sumitur ex modo tendendi, & quæ non abit in infinitum: item quantum perfectionis velut ex propria penâ communicare valet potentia, dum operatur naturaliter sursum conatu: ac deum spheram ejus objectivam esse rationem entis in communi, sub eaque variari posse consequenter species actuum pro infinita varietate objectorum. Ratio est: quia non alia cognitio est necessaria, ut perfectio intellectus humani pro merito aestimetur: cognitio enim posse ab hoc intellectu tali modo ac perfectione seu perspicacitate cognosci quolibet ens, parum aut nihil aestimatio crescit ex eo, quod in particulari sciatur posse ab illo cognosci ens A., ens B., &c.. Eadem ratione constat, non debere distincte cognosci possibilia omnia, etiamsi cum eis connectatur intellectus humanus vel propter ordinem cognoscitivi ad cognoscibile, vel propter generalem titulum elevabilitatis ad quolibet.

120 Porro de comprehensione sic explicatâ non improprie verificatur, quod rem ita videt, ut nihil illius lateat videntem, scilicet nihil, cujus expressio necessaria sit ad justam rei estimationem: verificatur item, quod rei fines circumspicit, scilicet fines aestimabilitatis. Si forte inferas, comprehensione vulgari, prout à nobis exposita, Deum etiam à Beatis comprehendit. *Neg. Consequ.*: quia, licet visio beatifica detegat omnia, quæ detegenda diximus ex parte objecti, tamen ex parte sui caret eâ intensivâ & specificâ perfectione, quam ad comprehensionem poposcimus n. 117., scilicet quâ perfecte respondeat objecto secundum totam ejus vim motivam, aut specificativam; Deus enim est objectum naturaliter specificans cognitionem simpliciter infinitam. Sed de comprehensione jam satis.

121 *Cognitio reflexiva* in presenti dicitur, quæ semetipsam pro objecto habet, seu quæ in se reflectitur signatè. De cognitione ista quaeritur, an sit, aut esse possit? Impossibile esse, censuere Nominales. Ex adverso nonnulli cum Spinula censent, omnem cognitionem necessario reflecti signatè & expressè in semetipsam. Communis sententia tenet, non omnem cognitionem in se reflecti; impossibile tamen haud esse, quæ se ipsam pro objecto habeat. Prior pars experientia patet: quia sæpe cogitamus variis de rebus, nec tamen reflexè advertimus, nos cogitare. Nulla præterea ratio necessariam probat reflexionem illustratâ, ut mox parebit. Pars etiam posterior facile suadetur. Nam in primis, quod possit cognitio se ipsam confuse attingere simul cum alijs, constat in his conceptibus, *omnis cognitio, omnis actus intellectus, & similibus*. Deinde, quod etiam clare in se reflecti possit, suadetur exemplo Divinæ cognitionis, quæ sui ipsius clarissima cognitio est: item paritate reflexionis confusæ, modo dictæ, in quâ instantur argumenta contraria. Si quaeras, an possit cognitio ita in se reflecti, ut non aliud objectum à se realiter distinctum habeat? Affirmandum puto, dummodò non sit pura cognitio, sed realiter identificet secum perfectiones alias, quarum sit manifestatio, quemadmodum cognitio Divina secum identificat perfectiones & attributa Dei.

122 *Objic. contra prim. partem*: cuius cognoscendi manifestum est se cognoscere: unde quilibet rogatus, an cognoscat? confestim asserit, quod signo est, omnem cognitionem esse manifestationem sui: actio, unio, vel ubicatio cujusque rei, necessario est sui ipsius productio, unio, vel ubicatio: ergo pariter &c.. *Resp. ad 1.*: quævis cognitio se ipsam manifestat, non signatè, sed exercite, quatenus ab in-

solo Deo sit producibilis, juxta doctrinam valde communem.

123 *Intellectu* excludit omne dubium de sui existentia, simulque producit & conservat speciem sui experimentalem, quæ, si exciteretur interrogatione, vel aliter, sine morâ causat cognitionem reflexam de existentia directâ. *ad 2. neg. Consequ.*: nam ideo verum est Antecedens, quia necesse est, ut omnis actio producat, omnis unio uniat, & omnis ubicatio sit alicubi; & aliunde, si daretur actio adionis, &c., sequeretur processus in infinitum. At unde probas, necessarium esse, ut omnis cognitio reflexè cognoscatur? Adde, quod, si valet exemplum actionis, &c., judicium negativum erit negatio sui, & odium erit odium sui.

124 *De cognitione immediatâ, mediatâ, certâ, evidente, &c.* relegendæ sunt, quæ diximus in Logic. tract. ult. disp. 2. cap. 1. & 2. Nunc pro terminorum intelligentiâ notandum 1., evidentiam & intuitionem non converti mutuo, licet utrumque nomen à claritate visionis externæ derivetur: omnis quidem intuitiva cognitio est certa & evidens; sed non è converso: nam certè & evidenter cognoscimus Deum existere, quem non intuemur. Notandum 2., cognitionem mediatam non sic appellari, quod non immediatè terminetur ad objectum; sed quia indiget aliquo medio seu motivo, ut illud attingat; vel quia ad illud cognoscendum determinatur ab alio objecto, vel ab ejus penetratione. Quodsi objectum determinans aut movens debeat esse præcognitum alio actu distincto, dicitur *medium ex quo*, dabiturque cognitio *unius ex alio*, ut accidit in discursu: si verò cognoscatur eodem actu non alium supponente, vocabitur *medium in quo*, & tunc sine discursu dabitur cognitio *unius in alio*, ut accidit cum Angelus cognoscit effectus in causis, vel cum Beatus futura quædam aut possibilia videt in Verbo.

125 Notandum 3., cognitionem abstractivam, quæ fit per alienas species, quamvis interdum assentiatur objecto ex terminis, tamen appellari mediatam ratione speciei, à qua oritur, & quæ non est immediatè instituta ad hoc objectum representandum. Ob rationem contrariam immediatè vocatur cognitio habita per speciem propriam. Et hæc eadem, præsertim si quidditativa sit, dicitur cognoscere objectum *sicuti est*, vel *prout est in se*, id est, non *instar alterius*, sicut illa, quæ per alienam speciem habetur. Non tamen idem sonat cognoscere objectum *in se*, ac *prout est in se*: nam Beatus cognoscit in

Verba (per speciem eminenter propria) creaturam A. prout est in se; nec tamen cognoscit illam in se, sed in alio, juxta dicta in Not. 2. Illud itaque in se cognosci dicitur, cujus cognitio non specificatur à medio extrinseco, sed in solâ nititur cognoscibilitate intrinsecâ objecti ipsius. Unde intelliges, quo sensu disputetur à Theologis, an possibilia cognoscantur à Deo, non solùm in Omnipotentia, sed etiam in se ipsis?

CAP. VI.

INSCIENTIA, FIDES, ET OPINIO
conjungi possint in eadem Intellectu:
circa idem objectum?

126. **Q**UÆSTIO hæc in presenti disputari solet post explicatam evidentiam, certitudinem, & probabilitatem cognitionis. Procedit autem de eodem objecto materiali, ex diversis motibus affirmabili, v. g. de immortalitate animæ, vel de existentia Dei: hoc enim objectum cognoscere & affirmare possumus, divisivè saltem, tribus actibus ex motivo diverso; quorum alius sit fidei supernaturalis; quia nixus revelatione Dei; alius evidens, aut scientificus, quia nixus argumento evidenti, seu demonstrativo; alius probabilis, aut opinativus, quia nixus argumento aliquo, gravi quidem, sed non convincenti. Queritur ergo, an tres isti actus collerere simul possint in uno intellectu? Negant Thomistæ, etiam de potentia Dei absolutâ. Et eorum princeps fundamentum est, quod fides importat obicuratam, scientia seu evidentiam claritatem: ergo inter se pugnant, sicut lux & tenebræ. Item, opinio importat incertitudinem & formidinem falsitatis, fides & evidentia certitudinem: nequ. ut autem ullo modo sociari certitudo & incertitudo circa idem.

127.

Affirmant nihilominus

post Magn. Albertum, D. Bonaventuram Durand., & veteres alios, Authores nostri communiter, & merito. Nam Philosophus ethicus, si post adquisitam naturali discursu notitiam evidentem de existentia & attributis Dei, convertatur ad Fidem, potest & debet fides Divinâ credere Dei existentiam, & attributa, juxta illud Apostoli Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere quia est &c.* tunc autem fidem cum evidentia conjungat. Si dicas, sapientem illum non posse fide credere, Deum esse. Contrâ est 1., quod Apostolus sine limitatione loquitur de accedente ad Deum: & ejus verba intelligit Tridentinum sess. 6. cap. 6. de fide proprie talit. 2., quod existentiam Dei amare potest ille sapiens amore supernaturali & merito, qui utique per fidem regulari debet. 2., quod alioqui deterioris esset conditionis, quam idiota, qui majore nobilioreque certitudine cognoscit veritatem hanc: nec possit in Symbolo dicere; *Credo in unum Deum, factorem Cæli, & Terræ.* 3., quod inde sequitur, nec Deiparam potuisse fide credere, se sine viro. concepisse, sine dolore peperisse, cruce adhibitæ, pluraque alia, quæ naturali evidentia non verat: unde certiores nos efficiunt de objectis hujusmodi, quam Deipara ipsa; cum certitudo fidei major sit, quam evidentie naturalis.

128.

Nec rursus dicas: posse quidem sapientem illum fide credere, sed non nisi cessando ab assensu scientifico. Nam rursus impugnaveris 1.: quia, dum tali sapienti credenda proponitur existentia Dei, necessariò excitantur, vel saltem excitari possunt species evidentes ejusdem objecti aliâ scientificæ noti; quibus excitatis, nequit assensus evidens cohiberi: quia habitus scientificus non debet cessare, nec minui per adventum fidei: alioqui pariter cessaret, aut minueretur fidei habitus per adventum actus aut habitus

scientificæ.

scientificæ; & istam fidem habitusalem amitterent Christiani, dum per argumenta philosophica scientiam adquirent de Dei existentia & attributis: totam, inquam, amitterent; quia fides habitualis eadem est pro omnibus fidei articulis, nec potest decrescere, quin amittatur tota, ut Theologis notum est. Sequelam autem quis devoret? Non igitur cessare debet actus scientiæ per actus fidei. Patet *Consequ.*: nam, ubi habitus nullatenus opponatur, nec se invicem excludunt, minuunt, aut remittunt, quantumcumque crescant; nullâ est infociabilitas vel oppositio inter actus, ut constat inductione perpetuâ. *Re vero*, si actus scientiæ & fidei essent oppositi. Christianus eximie doctus magnam sentiret difficultatem in actu fidei eliciendo; quia per habitum scientiæ vehementem sentiret inclinationem ad actum oppositum: quod tamen experientiæ planè repugnat. Eodem argumento probatur coherencia opinionis cum scientiâ, & fidei: non enim assensus fidei, vel scientiæ, vim enervat argumenti probabilis pro eodem objecto; nec habitum opinandi destruit, aut minuit: nil quippe frequentius, quam ut habitualiter parati simus ob rationes probabiles assentiri objecto, ejus scientiam aut fidem aliunde habemus.

129.

Praterèa (ut omittam brevitas ergo plura alia satis ingeniosa, quæ asert P. Quiros Philosoph. disp. 36. sect. 2. & 3.) luadetur hæc sententia destruendo fundamentum contrariæ. Nam fides dicitur obscura, non quod sit formalis carentia seu privatio lucis intellectualis in subjecto: est enim *quasi lucerna lucens in caliginoso loco* (2. Petri 1.), & lumen, quo lux vera Christus illuminat omnem hominem (Joann. 1.): sed quia est manifestatio positiva non secum identificans claritatem scientiæ propriam, vel non illam participans ex motivo revelationis. Ut lumnum

ergo dici poterit negatio vel exclusio scientiæ claritatis à se ipsâ, vel ab identitate sui; sed non ab intellectu: sicut albedo est exclusio dulcedinis ab identitate secum, sed non à subjecto, in quo est. Similiter opinio sumpta quoad substantiam assensus probabilis (quo sensu nunc sumitur), non est incertitudo privativa, sed positiva, id est, actus positivè excludens à se certitudinem, vel non illam trahens à motivo probabili, quin ab intellectu excludat aliunde venientem. Nec item ex se formidinem importat, nisi aptitudinalem seu permixtam, quatenus ex proprio merito, vel ex vi motivi probabilis, non tollit, sed permittit in intellectu formidinem formalem, sive actualem, id est, apprehensionem, timorem, aut judicium reflexam de periculo falsitatis; quia ideo prohibeat formidinem istam excludi per alium actum. Sic albedo nigredinem ex se permittit in subjecto suo: coheret tamen cum aliâ formâ nigredinem excludente, nempe cum albedine.

130.

Datis igitur simul circa idem objectum actibus fidei, scientiæ, & opinionis, intellectus illud cognoscet clarè, & obscure, certè, & incertè (hic est sine formidine formalis), sed cum hoc addito, *per diversos actus, & motiva diversa*. Nec magis hoc repugnare videtur ex vi terminorum, quam quod voluntas, complacentiæ simplici superaddens amorem efficacem, amet efficaciter simul & inefficaciter idem objectum: vel quod intellectus, apprehensionem superaddens judicium, cognoscat rem eandem suspensivè simul & assertivè: vel quod rem videns in seipsâ, & in alio (ut Beatus, qui seipsum videt tum in se, tum in Verbo), cognoscat illam immediate simul & mediate: vel etiam quod anima Christi D. objecta plurima, quæ intuitivè cognoscebat per scientiam infusam, & per visionem beatam, simul per scientiam

ciam.

tiam ad quintam abstractivè cognoverit. Non tamen de intellectu, tribus illis actibus instructo, verificabitur absolute & sine addito, quod cognoscit clarè, & non cognoscit clarè, vel quod certo, & non certò; sed tantum quod absolute cognoscit certò & clarè, simulque non clarè, nec certò secundum quid, nempe secundum vim cujusdam actus, aut motivi. Ratio: quia, positiva denominatio verè affirmatur absolute, dummodò subjecto conveniat ab una formà, tamen non ab omnibus, quæ subjecto insunt: contra vero, ut absolute negetur, opus est ut à nullà formà proveniat; quia negatio est naturæ malignantis; ut ajunt. Sic ignis, tamen non sit lucidus per calorem, & siccitatem, verè dicitur lucidus absolute; falsò autem, absolute non lucidus. Sic etiam falsò dixeris absolute, quod intellectus simul apprehendens & judicans, aut abstractivè simul & intuitivè cognoscens, judicat & non judicat, aut intuetur & non intuetur objectum: & sic de alijs.

131 Ex dictis inferes 1., fidem conjungi posse cum actu evidente, non solum abstractivo, sed etiam intuitivo ejusdem objecti; ut patet in fide Virginis Deiparæ de quibusdam objectis, ex n. 127. Quod autem non detur Fides in Beatis, idè est, quia cessat finis, ad quem ex Divinà ordinatione destinatur hæc virtus; destinatur enim ad dirigendum statum viatorum, tendentiumque per merita in beatitudinè: vel etiam quia visio beata clarissimè detegit motiva, quibus nititur fides supernaturalis, ac proinde tollit obscuritatem, quam requirit fides ex parte motivi: quæ ratio locum habet, si fides coherere nequeat cum evidentiâ in attestante, ut fert sententia communis. Sed contra illationem *objicitur*: qui videt objectum, stultè credet illud propter testimonium alterius. *Dist.*: si testimonium sit humanum, *transseat*; si Divi-

num, *neg.*: quia prudenter credet, cum ut obsequium præster auctoritati Dei; tum ut majorem adquirat certitudinè; certior enim est fides Deo præstita, quàm evidentiâ ocularis. *Instabit*: fides, utpotè cognitio abstractiva, tendit in objectum ut absens; intuitio, in objectum ut præsens; repugnat autem idè objectum cognosci simul ut præsens & absens. *Resp.*: cognitio abstractiva dicitur tendere in absens, quatenus ex genere suo non requirit præsentiam objecti. De cætero non est dubium, quin per fidem cognoscamus Deum ut unum, adeoque ut nobis præsentissimum.

132 Inferes 2., illud Pauli ad Hebr. 11., *Fides est sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium*, pluraque Patrum testimonia dicentium, fidem debere esse de non apparentibus, seu non visis, intelligenda esse de non clarè apparentibus aut visis per actum ipsum credendi, vel ex vi motivi revelationis; nec obitare, quominus eadem objecta simul appareant per alios actus, aliavè motiva. Sic abstractiva cognitio debet esse de non intuitivè apparentibus; & cognitio immediata, de non apparentibus in alio: & tamen objectum abstractivè cognitum, vel immediatè, potest per alios actus apparere simul intuitivè, vel in alio, ex dictis n. 130. Adde, quòd, etiam si Paulus loqueretur de non apparentibus absolute, non idè intelligendus esset de fide quoad conceptum essentialè, vel quoad omnes actus: similiter enim ait, fidem esse rerum sperandarum; & tamen per plures actus fidei credimus res non sperandas, v. g. ignem Inferni; creationem Mundi, diluvium Noeticum, peccatum Adami, & Luciferi. Sicut ergo ad veritatem illius textus quoad primam partem, sufficit quòd fides defacto verè sit de rebus sperandis, licet non solis, nec necessarijs ad ejus conceptum essentialè; ita, ut

verus sit idem textus quoad secundam partem, satis est quòd fides de facto verè sit de non apparentibus, tamen non solis, &c.: de facto namque nobis proponit non apparentia, idè est, non visa; cujusmodi sunt Divina omnia: multa quòque non apparentia, idè est, non abstractivè scita seu evidentiâ, ut Trinitatem, Incarnationem, Eucharistiam, & reliqua mysteria supernaturalia.

133 Sed *objicitur*: actus fidei debet esse liber & meritorius: ergo conjungi nequit cum evidentiâ, præsertim intuitivâ, quæ intellectum necessitat ad assentiendum. *Confirm.* ex verbis Christi Domini Joan. 20., *Quia vidisti me, Thomas, credidisti: beati, qui non viderunt, & crediderunt*: ubi aperte supponitur, fidem cum visione conjunctam carere merito. Huc etiam pertinet illud Magi Gregorij homil. 26. in Evang., *hec fides habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum.* Ad *object. neg. Consequ.*: quia, licet evidentiâ necessitet ad assentiendum ex motivo evidenti, non tamen ad assentiendum ex motivo fidei, nempe *quia Deus revelavit*: qui enim ad argumentum demonstrativum assentitur immortalitati animæ v. g., potest nolle veritati huic assentiri ob revelationem Dei. Quinimò, etiâ si unus & simplex assensus ex utroque motivo conciperetur, adhuc liber & meritorius esse posset: nam, licet motivum evidens necessitet ad assensum alium, non tamen ad talem assensum, qui simul nitatur motivo fidei, & qui proinde liberè conciperetur, etiam in conspectu motivi evidenti.

134 Ad *Confirm.*: Thomas Apostolus fidem habuit de objecto, quod vidit, ut ostendit P. Suar. disp. 3. de Fid. lect. 9., utque supponit verbum, *credidisti*. Quia tamen evidentiâ seu visò minuit difficultatem credendi, atque adeo meritum, quamvis non illud omnino tollat, idcirco minus a Demi-

no commendatur fides Thomæ, quam Leonum, qui non viderunt. Cum autem Patres dicunt, Thomam aliud visisse, aliud credidisse, non negant credidisse veritatem corporis Christi, quod vidit, sed admonent, ulterius credidisse majorem cum merito Divinitatem, quam non videbat. D. Gregorij sententia locum habet, quando fides non nititur Divino testimonio, tamquam motivo ex se sufficienti, sed in auxilium advocat securitatis gratia rationem humanâ, aut experimentum, quo deficiente, non acquiesceret intellectus: quæ est interpretatio D. Bonaventuræ. Notandum hic, quòd, licet fides de facto sit libera & meritoria, non tamen est de communi & essentiali conceptu fidei libertas & meritum; sicut non est de communi conceptu charitatis, cum hæc in Beatis non sit meritoria. Item, nec erit de communi fidei conceptu obcuritas aut inevidentiâ proprii motivi, si dari potest actus fidei cum evidentiâ in attestante, ut multi probabiliter assent. Dari evidentiâ in attestante, est evidenter cognosci, non solum quòd Deus est infallibilis & summe verax, sed etiam quòd revelaverit tale objectum. Sed quæstionem hanc Theologus discutendam relinquimus.

135 Inferes 3., fidem ex conjunctione cum assensu probabili, specificativè sumpto, non reddi formidolosam, aut conjunctionem cum formali seu actuali formidine substantiæ: quamvis enim assensus probabilis ex se non excludat formidinem, non tamen illam necessè infert: passim quippe daturur judicium probabile, immò & erroneum, sine ulla formidine actuali. Dixi, *specificativè sumpto*, seu quoad substantiam assensus directi: quia, si assensus iste sumatur reduplicativè ut conjunctus cum formidine, sicut sæpe sumitur, præsertim sub nomine *opinionis*, non coheret cum alio assensu certo, si ve scientiæ, si ve fidei supernaturalis.

Arque sumitur ab Aristotele l. 1. Poster. ad finem, & a D. Thoma 2. 2. q. 1. ar. 5. ad 4. ubi negant, posse conjungi opinionem cum scientia de objecto eodem. Quare ipse D. Thomas 3. p. q. 2. ar. 3. ad 2. diuertit docet, cognitionem opinativam, quæ habetur per signa probabilia, coherere posse cum scientiâ demonstrativa ejusdem objecti. Uade sequitur, quod talis cognitio separari potest ab omni dubitatione, seu formidine; consequenterque non pugnat cum certitudine fidei. Difficilius explicabitur S. Doctor, dum 2. 2. q. 1. ar. 4. & 5. negat, fidem esse posse de objecto viso, vel scito. Sed imprimis non agit de potentiâ Dei absolutâ. Deinde fortasse loquitur de objecto, quod ex eodem motivo sit creditum & scitum; vel de actu fidei, qui simul sit visio vel scientia: vel sumit fidem reduplicativè ut conjunctam cum carentiâ evidentis in intellectu; quæ conjunctio, quamvis non necessaria, regulariter accidit. Exemplum habes in acceptatione opinionis apud D. Thomam de quo nuper.

An possit doctrina eadem extendi ad simplicem actum?

136 Dubium superest, an repugnet simplex aut indivisibilis assensus, qui simul sit fidei, scientiæ, & opinionis, eo quod eidem materiali objecto assentiatur ob tria motiva, ex se & in actu primo sufficientia, videlicet ob testimonium Dei, ab argumentum evidens, & ob rationem probabilem? Quod repugnet, satis videtur colligi ex D. Thoma ubi nuper, tenetque expressè P. Suarez. d. 3. de Fid. l. 9. Quod non repugnet, sententia est inter alios è nostris valde communis, nec parùm probabilis: & cum sermo sit de potentiâ Dei absolutâ, hæc sententia videtur præferenda. Quia imprimis non repugnat eundem allepsum concipi ex pluri-

bus motivis, quorum quodlibet, hic & nunc proponatur ut sufficiens ad assentiendum: experientiâ enim constat, sæpe nos assentiri sententijs philosophicis, tum ob multiplicem rationem directam, tum ob auctoritatem sapientum: voluntas quoque læpe cibum amat, & quia dulcis est, & quia salubris, & quia oblati ab amico. Deinde motiva fidei, scientiæ, & opinionis, possunt eidem intellectui simul objici, simulque attingi distinctis actibus, ut ostendimus. Et aliunde, quamvis eodem actu attingantur, non est cur in ipsum refundantur prædicata opposita.

137 Nam motivum fidei, tamen non refundatur in actum circa objectum materiale claritatem scientiæ propriam, nec motivum probabile certitudinem, non idèd prohibet illam ex alio motivo participari ab eodem actu qui actus eo ipso erit absolutus ac positivè clarus, & certus circa suum materiale objectum: nec nisi præcisè obscurus, aut incertus, quatenus, si consideretur formaliter ut ortus ex motivo fidei, a claritate præscindit, & formaliter ut ortus ex motivo probabili, a certitudine; vel quatenus ab utrolibet præscindit secundum conceptum communem, in quo convenit cum actibus puræ fidei, vel puræ opinionis. Exemplis res patet. Intellectus, aut voluntas, licet non refundat supernaturalitatem in actum, non illam prohibet ab alio principio refundi; nec debet refundere naturalitatem positivam, sed merè præcisivam, quatenus actus, prout est à potentiâ, præscindit à supernaturalitate, quam nec excludit, nec exigit. Similiter materiale phantasma nõ communicat speciei intelligibili materialitatem pluriquam præcisivam. Et sic de alijs.

138 Quapropter, dum actus non est puræ fidei, sed simul scientiæ, & opinionis, erit quidem adhuc obscurus circa motivum Divinæ revelationis (quod

quod supponitur in evidens, siquidem nunc de evidentiâ in attestante non agitur); eritque simul clarus circa motivum scientificum: erit item incertus circa motivum probabile, vel circa connexionem ejus cum objecto materiali; simulque certus erit circa motiva fidei, & scientiæ. Quæ in re nihil incommodi; quia claritas & obscuritas, idest, evidentia & inevidentiâ, ut etiam certitudo & incertitudo, respectu diversorum non repugnant in eodem actu. At respectu objecti materialis, v. g. immortalitatis animæ, non obscurus, nec incertus erit, sed absolutè clarus, & certus: nam ad hoc satis est quod præ tali objecto claritatem accipiat sufficientem per unam quasi fenestram, tamen non accipiat per omnes: item, quod certitudinem habeat per fundamentum unum, aut duplex, quamvis non per aliud superabundans. Fides pure talis simpliciter obscura est, & pura opinio simpliciter incerta: secus verò, quæ ultra conceptum fidei, vel opinionis, seculum identificat conceptum alium. Sic anima purè vegetativa est materialis, & pure sensitiva mortalis: quæ verò ita est vegetativa, & sensitiva, ut ulterius identificet sibi rationalitatem, nec materialis est, nec mortalis.

139 Negant aliqui, actum, quo de loquimur, fore propriè fidem. Sed immerito: quia de conceptu fidei ut sic, solum est assentiri objecto propter auctoritatem Dei revelantis, tamquam propter motivum sufficientem ad reddendum sine formidine credibile objectum revelatum: sic autem assentiretur ille actus, quamvis alios insuper haberet conceptus. Quare, sicut anima humana, quia verè est principium nutritionis, in quo stat conceptus animæ vegetativæ ut sic, propriè vegetativa est, licet alias insuper habeat perfectiones; ita &c. Nec actus ille definiret esse supernaturalis; cum vere procederet a supernaturali principio, tamen

partiali. Ubi adverte, quo sensu Divina auctoritas foret tunc motivum partiale, vel inadæquatum: videlicet, quatenus non ab eo solo motivo specietur assensus ille mixtæ speciei, vel non id solum attingeret; minime verò quia per talem assensum assumeretur ut insufficientis ad reddendum objectum firmiter credibile, vel quasi non satis per se suavis sine admiculo alterius motivi: non enim talis assensus, prout nunc defenditur, assumeret motiva fidei & scientiæ, quasi motivum unum integritatis, sed quasi disparatè se habentia, nec mutuo auxilio indigentia, ut objectum materiale reddant hic & nunc judicabile. Singula igitur assumeret ut apta suadere, licet abelleret alterum; vel unumquodque ut per se dignum assensu suo in solidum, nisi voluntas mallet utrumque complecti unico assensu. Sic ille, cui proponitur ambulatio ut jucunda, ut salubris, & ut à Superiore præcepta, potest apud se dicere: Video singula hæc motiva esse sufficientia; & quia talia sunt, propter hæc omnia volo ambulare.

140 Hinc facile diluet, quod alij objiciunt, nempe assensum ex triplici motivo conceptum, de quo est sermo, non fore clarum, nec certum respectu objecti materialis: quia, sicut conclusio deducta ex altera præmissâ clarâ, & altera obscura, vel ex alterâ certâ, & altera probabili, sequitur partem debiliorem, & evadit absolute obscura, vel probabilis; ita &c. Neganda est paritas: quia in syllogismo neutra ex præmissis, seu objectivis, seu formalibus, assumitur ut motivum per se sufficientis ad inferendum conclusionis objectum; sed assumitur utraque simul, prout integrans aut constituens motivum unicum, videlicet identitatem utriusque extremi cum medio; quæ identitas non connectitur cum objecto conclusionis, nisi prout est utriusque. Proinde nihil mirum, si conclusio non evadat

dat evidens, nec certa, dum alterutra ex premisis invidens, aut incerta est: ex eo enim, quod A. & B. sint eadem uni tertio, nequit certo & evidenter inferri, quod sunt eadem inter se, nisi certo & evidenter constet utrumque simul cum tali tertio identificari. At oppositum accidit in re nostrâ: nam motivum evidens per assensum apparet & allimitur ut per se connexum evidenter cum immortalitate animæ, similiterque motiva fidei & opinionis apparent & sumuntur singula ut satis per se suavisia ejusdem objecti: jam ergo assensus verè habet unde sumat evidentiam & certitudinem immortalitatis animæ, quamvis neuram sumat ex omni motivo, quod attingit.

141 Sed adhuc *objicies*: nequit eadem cognitio simul esse abstractiva & intuitiva circa idem objectum: sed cognitio fidei debet esse abstractiva: ergo nequit identificari cum evidenti & intuitiva cognitione circa objectum idè. *Resp.* Totum ultro admittimus: quia nobis in presenti sufficit identificabilitas fidei cum evidenti merè abstractivâ, qualis esse solet in scientia humana. Quare non cõtendimus, posse unum & eundem actum esse fidem & intuitionem ejusdem objecti, v. g. essentis Divinæ: id enim esset contra omnes Doctores, teste P. Oviedo hic controv. 5. punct. 3. n. 10.. Ratio esse potest: vel quia fides ex doctrinâ Patrum debet esse de objecto non viso; quod verificari oportet saltem de nõ viso per eundem actum: vel quia cognitio fidei, utpotè habita per revelationè objecto extrinsecam, est cognitio istius objecti rigidè abstractiva, seu concepta per speciem non propriam; ac proinde distingui debet ab intuitionem, quæ non nisi per speciem propriam concipitur. Si quæras, cur non possit idem actus concipi per speciem propriam, & nõ propriam, seu alienam? *Resp.*: quia censeri debet impossibile, si item ob auctoritatem Sa-

piantum, quod idem objectum eodem actu cognoscatur *per speculum in enigmate*, simulque videatur *facie ad faciem*, juxta phrasim Apostoli.

142 *Objicies* in superiâ adus, qui simul foret scientia, fides, & opinio, constitutus esset in triplici specie: sed hoc non minus repugnat, quam quod eadem entitas simul sit homo, equus, & leo: ergo, &c.. In primis objectio infertur in specie impressâ vel cognitione Angeli, præsertim superioris, quæ simul repræsentare potest hominem, leonem, & equum: in actu constitutionis, qui simul est amor Dei & odium peccati: in volitione jejunandi, quæ sæpe simul est obedientia & temperantia: in peccato, quod simul sit sortum & sacrilegium, vel contra justitiam & votum, ut sæpe accidit. Præterea non minus est difficile, quod eadem res pertineat ad diversa genera, quam ad species diversas: & tamen eadem entitas est actio & passio idem bonum potest esse simul honestum, utile, & delectabile: idem homo pertinet ad genera viventium intellectivi & sensivi, quorum altero convenit cum Angelis, altero cum brutis: eadem visio beatifica convenit cum Gratiâ secundum genus formæ supernaturalis, cum naturali scientia secundum genus intellectiois, cum visione corporeâ secundum genus cognitionis intuitivæ: & sic de alijs.

143 Negari ergo non potest, aliquos esse conceptus definitivè diversos, & in diversis classibus collocatos, qui tamen secundum se, idè, in genere, vel in specie subalterna, licet sint inconnexi, non sunt oppositi, sed indifferentes potius, ut à parte rei inveniuntur vel identificati, vel distincti, prout fuerit ultima differentia, quæ contrahuntur ad speciem infimam: alios verò esse, qui oppositionem inter se dicunt, aut imbibunt; cujusmodi sunt substantia & accidens, materiale & immateriale, animatum & inanimatum, ratio-

tionale & irrationale, albedo & nigredo, (cùm altera vilum congreget, altera disgreget), & plures alij, vel oppositi ex terminis; vel contracti cum exclusionem purè, seu tantum, qualis datur vel subintelligitur in conceptibus leonis & equi. Primi generis esse dicimus conceptus fidei, scientiæ, & opinionis; quia nihil urget in contrarium. Consequenter negamus, conceptum fidei ut sic (idem puta de scientiâ, & opinionem) esse speciem infimam, seu atomam: est enim genus, aut species subalterna, indifferens ut contrahatur vel ad actum, qui purè sit fidei, vel ad actum, qui simul sit scientiæ; ita ut hic actus ab illo differat specificè per differentiam contrariam duorum aut trium generum: quæ differentia, vel sit unica innominata, vel, ut aliqui vo-

lunt, multiplex; de quo in Logicâ, ubi de Differentiâ.

144 Unde in fermâ *dist. Maj.*: actus &c. constitutus esset in triplici specie infimâ, *neg.*; subalterna, *subdist.*: in triplici specie ex ijs, quæ conceptus habent oppositos, *neg.*; ex ijs, quæ non habent, *conc. Maj.*: sed in hoc sensu *neg. Min.*; quia conceptus hominis, leonis, & equi, oppositionem habent ex dictis. *instabis*: actus, ex triplici motivo conceptus, haberet tria specificativa: ergo hauriret species tres. *Resp.*: tres quidem hauriret subalternas, & ratione distinctas: at infimam non nisi unam; quia in ordine ad hanc, motiva illa non essent specificativa totalia, sed partialia. Sic actio specificatur & à principio, & à termino: nec tamen est in duplici specie atomâ.

DISPUT. IX.

DE ACTIBUS VOLUNTATIS.

DE Voluntatis actibus multa jam diximus in superioribus: nimirum quod eorum quidditas physicè consistit in quodam veluti pondere vitali, spirituali, & elicitò, quo voluntas vel inclinatur in bonum, vel à malo retrahitur: quod hujusmodi pondus est qualitas secum identificans productionem & unionem sui ab animâ & cum animâ: quod essentialiter pendet à cognitione objecti: & plura alia, quæ modò repetere non oportet. Nonnulla tamen supersunt discussionis indiga, præcipue vero libertas actuum voluntatis, notissima ipsorum prærogativa; de quâ non nihil in præsentè dicemus, remissis alijs super eâ quæstionibus ad Theologiam, ubi per otium disputantur.

CAP. I.

QUID SIT LIBERTAS PROPRIA Voluntatis?

LIBERTAS, quatenus nomen est à verbo *libero* desumptum, tot modis dicitur, quot solutio, seu liberatio, vel immunitas, à vinculo, vel obligatione, aut subjectione aliquâ: unde est libertas à servi-

tute, à captivitate, à miseriâ, à obligatione legis, &c.. Quoad præsens, alia est libertas à coactione, alia à necessitate. Libertas à coactione reperitur in actibus sponte seu absque violentia habitis à voluntate, etiam si necessariò habeantur. Sic amor beatificus necessarius est & tamen spontaneus: neque enim beatus Deum amat coactus, aut invitus. Hac etiam libertate gaudet in Divinis productio Spiritus Sancti, & amor es-

fentialis, quo se Deus diligit, summa quidem necessitate, sed procul ab omni violentia & coactione. Libertas à necessitate, quæ & libertas indifferentia dicitur, convenit actibus, quos voluntas habet sub potestate non habendi. Hæc libertas, ex parte voluntatis spectata, vocatur *liberum arbitrium*, definitur que, *Potentia*, seu *Facultas*, quæ, *positis omnibus prærequisitis ad operandum, potest operari, & non operari*: non ita, ut possit actum cum ejus omissione conjungere; sed ita, ut, postquam plenè instructa est omnibus ad operandum necessariis, adhuc in ejus arbitrio sit positum, vel operari, vel ab operando abstinere: unde dicitur potestas dominativa, seu dominium habens operationis. Hæc ipsa potestas, cum est indifferens ad actus contrarios, ut ad amorem & odium ejusdem objecti, vocatur *libertas contrarietatis*, vel *specificacionis*, vel *quoad specificacionem*: dum vero tantum est aut consideratur ut indifferens ad actum & omissionem ejus, appellatur *libertas contradictionis*, vel *exercitij*, vel *quoad exercitium*.

2. Libertas indifferentiæ, seu à necessitate, sola est, quæ propriè & absolute venit nomine *libertatis* in præsentiarum: sufficitque, & omninò requiritur ad imputationem, sive ad meritum, & demeritum humanorum actuum; ut sententia Catholicæ omnes, maxime postquam ab Innocentio X. damnata est, ut hæretica, tertia Jansenij propositio his terminis concepta: *Ad demerendum & demerendum in statu nature lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione*. Dari verò in hominibus libertatem hujusmodi, certius & evidentiùs est, quam ut in controversiam vocari mereatur, quidquid delirant contra propriam conscientiam & experientiam hæretici hujus temporis, quos affatim impugnatos invenies apud Cardinal. Bellarminum lib. 3. de grat. & liber.

arbitr., & alios Scriptores Pœsemicos Eandem veritatem philosophicè demonstrat Exim. Doctor disp. 19. Met. sect. 2. Ibi quodque ostendit Eximius, quod facultas libera creata debet esse activa. Et sect. 3. sapienter dilucit in triplici sensu questionem illam, inter Thomistas & Scotistas agitari solitam, An stare possit libertas creata, si Deus ageret sine libertate, seu ex necessitate naturæ? Ostendit etiam sect. 5. quod sola voluntas, non intellectus, aut alia potentia, libertatem habet. Et sect. 9. efficaciter probat contra Nominales, quod voluntas in ipso, quo operatur, instanti libere agit, seu cum actuali potestate omittendi. Hæc omnia communiter sunt recepta.

3. Notandum verò, quod libertas indifferentiæ supponit libertatem à coactione, & superaddit exclusionem necessitatis ex quocumque capite. À coactione, inquam, physica, seu quæ violentiam importat in sensu physico (juxta definitionem violenti Aristotelicam, *Quod est à principio extrinseco, & non conferente vim*, id est, non cooperante, nec exigente, sed renitente potius, ut alibi explicavimus); nam coactio, seu violentia vulgaris, aut moralis, qualis inferuntur per minas, aut verbera, vel per alius periculum seu damnum, voluntatem relinquit simpliciter liberam quoad actus suos. Unde, qui metu mortis fidem negat, utique peccat, quia libere vult negare, tamen si quodammodo coactus, nec sine aliqua repugnantia vel renitu propriæ voluntatis: nauta quoque libere vult merces in mare projicere metu naufragij, licet invitus: & sic de alijs. Ratio est, quia consensus voluntatis non est tunc violentus in sensu physico, cum vere sit ab intrinseco, & passivus, id est, voluntas, verè vim conferat, nec ex alio capite necessitetur, ut suppono. Immo loquendo de coactione seu violentia physica, licet hæc dari possit quoad

actus facultatum inferiorum voluntatis imperio subditarum, eujusmodi sunt ambulare, loqui, &c., qui actus solùm *mediate* & *imperative* dicuntur voluntarij, & liberi; prorsus tamen impossibilis est quoad actus voluntatis proprios (hi soli dicuntur *elicitive* seu *immediate* voluntarij, & liberi); quia, cum actus isti secum identificent productionem: sicut à voluntate in nostris principijs, nullatenus possunt esse ab intrinseco, *passivo non conferente vim*. Unde scies, eum passivum & verè dicatur, non posse, ne divinitus quidem, voluntatem cogi, hoc est, per violentiam physicam ad gradum volendum: quod expresse docet D. Thomas 1. 2. q. 6. art. 4. 3. & tenent etiam ij, qui amorem ab actione distinguunt; licet non ita facile rationem reddant.

4. Notandum item, quod ferè idem est in actu voluntatis esse à coactione liberum, ac esse voluntarium. Definitur autem *voluntarium* ad mentem Aristotelis 3. Ethic. c. 1. 1. & ex doctrina D. Thomæ 1. 2. q. 6. art. 1. & 2. *Quod est à principio intrinseco cum cognitione finis*: quam definitionem explicant Theologi, latè differentes de voluntario. Nobis modò sufficiat observare 1. quod nomine *finis* intelligitur objectum cognitum ut appetibile, cognitione scilicet, ex qua ratio reddi possit cur appetatur: cumque hujusmodi cognitio solius sit intellectus, hinc voluntarium per se immediate solis convenit actibus voluntatis, ut qui soli per se immediate supponunt cognitionem intellectualem: brutorum verò actibus, qui spontanei dicuntur, solium convenit analogicè, seu imperfectè, ut explicat D. Thomas cit. art. 2. quævis libertas à coactione propriè conveniat bellinis appetitionibus, & generatim quibusvis actibus vitæ intentionalis. Dixi, *per se immediate*: quia *mediate* & *imperative* convenit etiam actibus aliam potentiarum hominis, à voluntate

determinatis: item *objective* convenit objectis volitis, etiam si à volente non fiant, & etiam si mere sint passiones ab extrinseco: generatim quippe voluntarium dicitur in sensu lato quidquid volenti accidit, vel voluntatis affectui conformatur.

5. 2. quod voluntarietas est essentialis actibus voluntatis; cum essentiali sit ipse oriri à principio intrinseco, & supponere cognitionem finis: unde nec divinitus fieri potest, ut voluntatis actus sit simpliciter involuntarius, nec ut homini accidat nisi volenti, saltem per actum ipsum; quævis secundum quid involuntarius denominari possit ab aliqua displicentiâ reflexâ, sicuti potest denominari coactus in sensu vulgari. 3. quod voluntarium, strictè sumptum juxta definitionem allatam, non convertitur cum libero à necessitate, licet convertatur cum libero à coactione, quatenus ad voluntatem atinente. Ratio: quia cum necessitate stare potest quidquid requirit definitione voluntarij, ut patet exemplo amoris beatifici, & alijs n. 1. Sæpe tamen voluntarium ample accipitur, etiam à doctis, pro libero à necessitate: itepe quoque, pro spontaneo, quatenus excludente omnem violentiam seu coactionem, etiam vulgarem, immò & obligationem legis, aut præcepti: quæ acceptiones notande sunt ad intelligentiam Doctorum.

6. Igitur libertas indifferentis, seu à necessitate (de qua deinceps loquemur), ultra libertatem à coactione, & voluntarietatem, addit indifferentiam voluntatis ad actum elicendum vel omittendum. Indifferentia tamen, voluntatis propria, non est mera conjungibilitas cum actû vel ejus omissione, determinabilis ab alijs; qualis indifferentia convenit iudicio indifferenti, & habitui: sed est indifferentia electiva, seu dominativa, quæ scilicet, ut plenè constituta, sit determinabilis à vo-

luntate ipsa, & non ab alio. *Ipsa potentia voluntatis* (inquit D. Thomas in 2. d. 39. q. 1. ar. 1.), *quantum in se est, indifferens est ad plura: sed quod determinate exeat in hunc actum, vel in illum, non est ab alio determinante, sed ab ipsa voluntate.* Idcirco inter omnia, quæ constituant libertatem proximam, sola voluntas habet dominium sui actus, id est, potestatem immediatam determinandi, ut existat, vel secus. *Hoc enim dominium* (inquit Angelic. Doctor loc. cit. ar. 2.) *est in homine secundum illam potentiam, quæ ad plura se habet, nec ad aliquod eorum determinatur nisi ex se ipsa; quod totum voluntati convenit.*

7 Nec item indifferentia libertatis sonat æquilibrium, quasi voluntas non sit libera, nisi quando in actu primo non magis inclinat in unam, quam in alteram partem contradictionis, aut contrarietatis: hinc enim absurdissimè sequeretur, voluntatem humanam ferè semper operari sine libertate, adeoque sine merito, ac demerito. Indifferentia igitur libertatis propria sonat necessitatis exclusionem; solumque postulat, ut nihil positivum aut negativum adsit, quo voluntati reddatur inevitabilis, aut antecedenter necessaria, vel operatio, vel ejus omisio. *Dico, antecedenter:* quia sola necessitas antecedens oblat libertati. Quæ dicitur necessitas antecedens, quæ consequens, vide in Physic. tr. 2. disp. 8. cap. 5.; in quo multa observare poteris ad præsens spectantia. Quapropter debet voluntas habere actu vel in potestate omnia requisita ad operandum; quia, si aliquid desit, omisio erit necessaria. Debet item carere omni connexo insultrabiliter cum operatione, quod ipsa nequeat ullo modo evitare, vel impedire; nam, si aliquid adsit, necessaria erit operatio. Profectò, in hoc maxime differt potentia libera à necessaria, quod prærequisita omnia, seu totum actum primum libertatis, plenam-

quæ sufficientiam ad operandum, possit conjungere cum ommissione operationis. Sed, ut hæc distinctius explicem, suppono, libertatem proximam & expeditam (quæ sola est simpliciter libertas indifferentiæ) non esse adæquate in trintecam voluntati, seu non in voluntate solâ consistere; alioquin infantes, aut lethargici, proximam libertatem haberent: quare solum cum voluntate penitus identificatur libertas remota, radicalis, aut aptitudinalis; quatenus voluntas ex se apta est, ut certis comprincijs aut conditionibus additis fiat proximè libera.

8 Ut ergo constituatur actus primus proximus libertatis creatæ, requiritur 1. additio virutis activæ, si voluntas ex se non sufficienter continet perfectionem actus. Quare ad actum supernaturalè opus est comprincipio supernaturaliter activo. Requiritur 2. ex parte intellectus judicium indifferens (saltem virtuale), id est, cognitio judicativa, quæ ita proponat objectum, ut, licet suadeat, non tamen irresistibiliter impellat ad ejus amorem (idem puta de odio), sed indifferenter conjungi possit cum amore, vel ommissione amoris, pro arbitrio voluntatis; ex hac enim conjungibilitate vocatur *indifferens*, etiam si magis inclinet in alterum extremum præ altero. Hoc judicium, ut constituat libertatem specificationis, seu contrarietatis, debet repræsentare, objectum simul esse bonum & malum in diverso genere, v. g. esse honestum, sed tamen incommodum, vel esse delectabile, sed tamen turpe, aut salutis noxium. Non tamen est opus, ut hæc mixtura boni & mali proponatur uno & eodem judicio: sufficit, si duplex adsit judicium, nempe attrahens, & retrahens, quorum altero appareat ratio boni, altero ratio mali.

9 Ut verò constituat libertatem puram contradictionis, aut exerciti-

tij, debet judicium proponere bonitatem objecti sine mixtione mali, & insuper, juxta plures, molestiam aut difficultatem aliquam in actu amoris circa tale objectum. Hoc tamen posterius, juxta plures alios, non est necessarium; sed sufficit libertati exercitiæ, si judicium proponat puram bonitatem finitam, vel infinitam obscure: nulla quippe finita bonitas, ut nec infinita obticere proposita, necessario rapit voluntatis amorem quoad exercitium; quod satis est consonum doctrinæ D. Thomæ 1. 2. q. 10. ar. 2.. Si objicias, ad libertatem requiri cognitionem attrahentem, & retrahentem. Concedunt de libertate specificationis; negant verò de libertate exercitiæ, nisi sermo sit de retrahente negative, id est, non insuperabiliter attrahente. Si dicas, motus primò primos ideò non esse liberos, quia objectum proponitur sine mixtione mali. Negant causalem; putantque, in ijs motibus ideò libertatem deficere, quia confusa spirituum animalium commotio perturbat caput, efficitque, ut homo tantisper operetur instar ebrii.

10 Requiritur 3. Causa prima seu Omnipotentia parata concurrere cum voluntate hominis, adeoque applicata per decretum Divinæ voluntatis: donec enim hujusmodi applicatio intelligatur, nequit intelligi voluntas humana simpliciter libera, nec absolute potens pro arbitrio agere, vel imputabiliter non agere; ut satis ostendimus loco cit. Physicæ; & per se patet: quomodo enim imputabitur homini, quod non efficiat actum præceptum, Deo concurrere nolente? Debet autem applicari Omnipotentia per decretum indifferens, cujus indolem, seu tendentiam, explicatam habes in Physicæ cit. disp. 8. cap. 3.: si enim decretum sit connexam cum determinato libertatis extremo, libertatem everget. Hinc requiritur 4. carentia omnium

impedimentorum inauferebilibum per actum secundum, ac proinde omnium inimpedibilem & insultrabilem connexionum cum determinato extremo libertatis, quia qualibet ex his connexionibus impedimentum est alterius extremi. Necessitas requiritur hujus est clara: quia potestas libera debet esse expedita ad utrumque extremum, videlicet ad agere & non agere, vel ad actus contrarios: nequit autem sic expedita esse, si est ad alterutrum impedita, impedimento scilicet a se non auferebili. In idem recidit, quod alij dicunt, requiri carentiam omnis necessitatis antecedentis, seu omnis determinationis à voluntate inevitabilis; nam quævis necessitas aut determinatio talis ad unum extremum, proculdubio est impedimentum extremi oppositi, voluntati non liberum. Et quomodo stabit *libertas à necessitate* cum necessitate antecedente? aut *libertas indifferentiæ* cum inevitabili determinatione?

11 Porro impedimentum inauferebile per actum secundum dicitur illud, quod existit omninò independenter ab exercitio libertatis, etiam ut conditionatè prævisò; & jam existens, nequit ad voluntatis arbitrium removeri. Hujusmodi est physica prædeterminatio à Thomistis asserta. Dicitur verò impedimentum auferebile per actum secundum, id, cujus existentiam potest voluntas operando destruere, seu remove, vel præcavere, ne sit; vel etiam quod, licet prius tempore, immò ab æterno existat, tamen non existit nisi cum attemperacione ad exercitium libertatis, aut ex suppositione illius ut futuri, aut prævisi, saltem conditionatè; & idcirco potest à voluntate per exercitium oppositam ita impediri, ut nunquam extiterit. Sic ambulationis impedimentum est voluntaria lesio, nec non aer occupans spatium, quo eundem est: amor etiam,

libere politus, est impedimentum odij, & omissionis sui: sed hec sunt impedimenta per actum secundum auferibilia; quia potest voluntas ambulando destruere lesionem, & remove rem; potest etiam positionem amoris præcavere, ne sit, omitendo, vel odium elicendo. Sic etiam Divina scientia visionis, vel scientia media ut conjuncta cum collatione absoluta libertatis, item prædefinitio efficax per scientiam mediam regulata, conneantur infallibiliter cum determinato libertatis extremo, suntque proinde impedimenta extremi oppositiles sunt objective impedibilia à voluntate creata in statu absoluto constituta; non ita, ut hæc possit destruere vel frustrare connexionem eorum; sed ita, ut possit facere per subtractionem objecti, & positionem oppositi, ne illa extiterint ab æterno: quæ de re latius Theologi. Carentia igitur impedimento illiusmodi non debet intelligi ex parte actus primi libertatis, sed tantum præcisio ab eorum carentiâ & existentia. Debet tamen intelligi carentia impedimento in auferibilibus, & quidem ut constitutum actus primi proximi libertatis; nisi forte inter constitutiva reliqua invenias aliquod essentialiter cum carentiâ istâ connexum, quale videtur esse decretum indifferens.

12 Circa libertatem sic explicatam advertendum est, eam non adeo propriam esse voluntatis humanæ, ut hæc non possit aliquos actus habere necessarios. De necessarijs quoad specificationem, seu non liberis libertatis contrarietatis, res est perspicua. Sæpe enim objectum apparet bonum sine mixtura mali, aut malum sine mixtura boni: quo in eventu non est voluntas indifferens ad amorem & odium. Unde circa bonum in communi, aut felicitatem in communi, voluntas non est libera quoad specificationem; ut passim asseritur cum D. Thomâ. De necessarijs

etiam quoad exercitium, seu absque libertate contradictionis elicitis, exemplum est, non solum in amore beatifico, qui necessarius est quoad exercitium, juxta sententiam receptissimam; verum etiam in nonnullis actibus, quos voluntas elicit in statu viæ sub imperfecto vel perturbato usu rationis; ut accidit in pueris nondum ratione utentibus, necnon in furiosis, amebus, ebrijs, somniantibus. Aliqui tamen supponere videntur, in his omnibus nullum esse actum intellectus, & consequenter nec voluntatis; solumque ab ipsis more brutorum elici actus phantasie, & appetitiones materiales: cui opinioni favere videtur D. Thomas 1. 2. q. 10. ar. 3. Sed aperte reclamant experientia, præsertim in quibusdam amebus, & somniantibus, qui sæpe de Deo, de Angelis, & alijs spiritualibus objectis cogitant, syllogismos interdum formant, versus apte componunt, variasque faciunt reflexiones à phantasie materialitate alienas. Et in somno quidem nonnumquam dari operationem intellectus, agnoscit D. Thomas 1. p. q. 84. ar. 8. ad 2., & 2. 2. q. 154. ar. 5. ad 2. & 3.

13 Alij, quos citat P. Quiros disp. 88. sect. 2., agnoscunt in pueris & amebus libertatem quamdam physicam, id est, circa objecta sensibilia, & bona corporis, aut naturæ animalis; non tamen libertatem moralem, id est, sufficientem ad mores bonos, aut prævios, sive ad meritum & demeritum (hanc libertatem nemo admittit abique usu rationis), quia scilicet ab ijs non percipitur ratio boni honesti, nec ratio mali à Deo prohibiti: cui sententiæ favet P. Suar. disp. 23. Met. sect. 7. n. 13. Libertas ista physica non videtur à suis Authoribus extendi ad ebrios, & somniantes; cum tamen in his eadem ratio militare videatur. Authores alij, quos citat & sequitur idem Quiros, nullam agnoscunt libertatem in prædictis om-

nibus rationis usu destitutis. Et hoc videtur communius, & verius. Nam, si datur in ijs libertas physica, absurdè sequitur dari quoque libertatem moralem: saltem quippe est, quod non percipiant bonum honestum, aut malum oppositum; cum amantes non raro differant de vitijs & virtutibus, & alios hortentur ad honestè vivendam, aut à peccando deterreant, proposito timore Dei &c.. Somniantes etiam non raro sibi proponunt objecta ut moraliter bona & præcepta, vel ut prohibita & peccaminosa: & interdum appetitui resistunt ex motivo honestatis; interdum vero passioni turpi consentiunt non sine quodam conscientie remorsu ex apprehensione peccati. Unde solent in somno se proderè habitus virtutum, aut vitiorum, in vigiliâ adquisiti.

14 Nec tamen probo, quod aliqui dicunt, defectum libertatis in somno & amentia provenire, non ex defectu cognitionis, sed ex vehementiâ appetitus sensitivi, quæ voluntatem necessitat. Nam, stante judicio rationis integro seu non perturbato, voluntas nunquam ex necessitate rapitur ab appetitu, saltem quoad actus efficaces, sed potest semper illi dominari, aut resistere; ut colligitur ex Genes. 4. v. 7. Libertas igitur in somno, &c., idè deficit, quia ex physica dispositione capitis turbatur phantasia, & consequenter impeditur usus rationis; quo nomine non significatur quilibet actus intellectus, etiam judicativus, sed judicium speciali modo vividum ac firmum; qui modus pertinet ad judicium indifferens ut constitutum libertatis; &, tametsi non facilis explicatu, satis dignoscitur experimentaliter; quisque enim experitur, se, dum è somno evigilat, quasi dissipatis ab intellectu nebulis, jam longe aliter percipere, discernere, ac judicare objecta, quæ dormienti occurrerant.

15 Ceterum, stante judicio

intellectus satis vivido ac firmo, quale requiritur ad usum rationis proprie dictum, voluntas in statu viæ libertate habet exercitij, seu contradictionis, quoad omnem actum, saltè efficacem. Hoc bene probat Eximius Doctor disp. 19. Met. sect. 8., & ostendit esse ad mentem D. Thomæ: docetque nominatim, quod etiam circa bonum ut sic, aut felicitatem in communi, datur libertas quoad exercitium. Ibi quoque impugnat efficaciter opinionem dicentium, voluntatem non esse liberam in intentione finis, sed tantum in electione mediorum. Et ibidem a n. 11. probat contra Cajetanum, & alios Thomistas, quod primus actus hominis ratione utentis non debet esse necessarius quoad exercitium, immò nec semper quoad specificationem. Cum autem dicitur voluntatem appetere naturaliter objecta quædam, tunc naturaliter non excludit libertatem appetitus eliciti; sed solum significat, eum elici juxta propensionem innatam; quæ tamen propensio necessitatem volendi non infert.

16 Queritur hæc, an possit voluntati humanæ inferri necessitas, stante judicio indifferenti? Quod non possit ab ullo agente creato, docent omnes cum D. Thomâ q. 22. de verit. ar. 5. Quod etiam à Deo non possit, tenent plures Thomistæ, quos citat & sequitur Joann. à S. Thomâ hinc q. 12. ar. 2. Verum hæc opinio merito rejicitur à Scotistis, & Nostris, & ab alijs etiam Thomistis; satisque à nobis, licet obiter, impugnata est in Physic. tr. 2. d. 8. c. 5. n. 25. Sanè D. Thomas cit. q. 22. ar. 8., ubi ex professo probat posse voluntatem necessitari à Deo, ne verbo quidem meminit subtractionis judicii indifferenti (quæ foret probatio facilis & compendiosa, si vera esset), sed totam probationem desumit, tum ex eo, quod operatio voluntatis immediate pendet à Deo, sicut operatio naturalis; unde potest Deus in vo-

lunare operari, sicut in natura, per decretum scilicet non indifferens, sed connexum cum operatione. Inter naturam: tu neciam ex eo, quod potest Deus voluntati imprimere formam aliquam, seu virtutem, necessarium connexam cum operatione, sicut connectitur habitus charitatis omnino perfectus, qualis est in Beatis. Et notandum, quod S. Doctor exemplum addit in habitu charitatis, non in visione beatifica; ne scilicet destruat hypothese[m] iudicij indifferentis, in qua procedit questio presens. Rogo te, quo sensu disputet D. Thomas questionem hanc (num Deus possit necessitatem inferre voluntati?), subtrahendone iudicium indifferens? an illud conservando? Si primum dicas, ergo frustra laborat D. Thomas in probando sententiam affirmantem, cui nemo refragatur. Et cur tacitum praterit iudicium illud? Si secundum; ergo Doctor Angelicus evidenter tradit sententiam nostram.

17 Duobus itaque modis, a D. Thomâ observatis, potest Deus necessitatem inferre voluntati, non detracto iudicio indifferenti. 1. ratione decreti applicativi Omnipotentia ad concursum simultaneum: quod decretum si Deus subtrahat, voluntas non manebit libera, cum illi desit praequisitum essentialissimum ad operandum: si verò decretum adhibeatur quidem, sed omnino connexum cum determinata operatione, imitat illius, quo Deus vult simultaneè concurrere cum causâ naturali, seu necessaria; jam non erit in voluntate potestas omittendi, adeoque nec libertas; siquidem aderit impedimentum omissionis inaufertibile, & insuperabile. Dicere autem, quod, posito iudicio indifferenti, necessitatur Deus ad non subtrahendum concursum simultaneum, & ad illum parandum per decretum indifferens, planè derogat dominio & libertati Dei. 2. ratione alicujus virtutis aut

qualitatis intrinsecæ, à cognitione distinctæ, & necessario connexæ cum operatione: cuiusmodi est apud nos physica prædeterminatio Thomistica, & cuiusmodi esset etiam apud suos patronos, si attineret ad actum primum, aut se haberet per modum virtutis. Idcirco magnopere curant Thomistæ, ne prædeterminatio se teneat ex parte actus primi, nec sit virtus activa, sed applicatio, ut ita coherereat cum libertate: quo planè supponunt, libertatem destrui posse ex alijs capitibus, quam ex defectu iudicij indifferentis.

CAP. II.

AN LIBERTAS SIT INTRINSECA ET essentialis actibus voluntatis?

18 Hactenus explicata est libertas in actu primo, quæ pertinet ad potestatem. Nunc explicanda venit libertas in actu secundo, quæ scilicet spectat ad operationem, seu exercitium potentia liberæ; nam operatio quodque libera dicitur, & est. Operationem esse liberam, nihil est aliud, quam liberè elici, hoc est, elici à potente illam omittere, seu non elicere. Questionis tamen est, utram hoc habeat operatio seu actio voluntatis per se & intrinsecè? an verò per denominationem extrinsecam, & separabilem? Si operatio, specificativè sumpta, intrinsecè præsupponat totum actum primum libertatis, seu constitutiva omnia potestatis agendi & non agendi, ita ut quovis eorum deficiente non possit eadem actio existere; habebit utique ex suis intrinsecis esse liberam, diciturque libertas ipsi intrinseca. Si verò solum sit libera, quia hic & nunc profluit à voluntate potente illam omittere, cum tamen ex se potuerit eadem existere in circumstantijs, in quibus voluntas potestate omittendi careret, ac necessario ageret; solum dicitur libera per denomi-

minationem extrinsecam à libertate actus primi, quæ de facto supponitur, ita ut hæc denominatio, ac proinde libertas, actioni sit extrinseca, & accidentaria.

19 Sermo est, ut vides, de libertate indifferenti, seu à necessitate: nam libertas à coactione, & voluntarietas, sine dubio essentialis est actibus voluntatis, ex n. 3., & 5.. Nec disputatur modò, an omnis actus volendi sit liber à necessitate? sed an liber differat essentialiter à necessario? vel an ille ipse, qui liber est, potuerit esse necessarius? Sermo item est præcipue de actione apud eos, qui actum volendi ab actione distinguunt; nam in eâ maxime replendet libertas in actu secundo: nos verò, qui distinctionem istam rejicimus, de actu & actione promiscuè loquemur.

20 Aliqui Thomistæ libertatem asserunt intrinsecam volitioni, non tamen essentiali, sed consistentem in modo quodam relationis amoris v. g. superaddito, & inhzrente; sine quo modo possit aliàs existere idem amor, & esse necessarius. Verum hæc opinio rejicitur facile: tum ex dictis in Logica contra modos relationis prædicamentalis. Tum quia pro priori ad talem modum jam supponitur amor productus, & existens, siquidem ex eo resultat modus, & in eo recipitur ut in subiecto inhzionis: vel ergo amor supponitur productus à voluntate potente illum omittere? vel à non potente? Si primum opies: ergo jam amor supponitur liberè positus, adeoque liber in actu secundo, pro priori ad modum superadditum. Si secundum: ergo modus amoris superveniens nihil prodest: nullo quippe modo fieri potest, ut amor productus à voluntate non potente illum omittere, liber evadat.

21 Hac igitur opinione rejectâ, duplex est sententia principalis. Prima tenet, libertatem esse intrinse-

cam & essentiali omnibus actibus voluntatis, qui liberè fiunt, adeo ut omnino repugnet eisdem unquam fieri necessario. Hæc videtur communis Thomistarum, & placet PP. Hurtado, Quirós, Lynceo, & alijs, præsertim Recentioribus. Secunda negat, actus voluntatis, saltem ex generali conceptu libertatis in actu secundo, liberos esse per se & essentialiter; atque proinde, liberos esse per extrinsecam denominationem à libertate actus primi, quæ cum ex se non connectuntur. Hanc tenent Scotistæ cum Scoto, & Nostrî communiter cum P. Suar. in 1. 2. disp. 1. de voluntate. sec. 3. n. 18., & in Metaph. diip. 19. sect. 8. n. 6., & sect. 10. n. 4.. Hæc eadem sententia mihi veterior est.

22 Et probatur 1.: potest intelligi, amorem v. g. liberum esse, non intellectâ in eo coactione vel exigentiâ essentiali cum potentia ut liberâ: ergo talis exigentiâ non est de conceptu libertatis in actu secundo. Prob. Antec.: præsumendo à tali exigentiâ, nullâve illius mentione factâ, potest concipi amor à voluntate positus in circumstantijs, in quibus voluntas ex parte actus primi potestatem habeat omittendi: quid enim prohibet conceptum huiusmodi? Sed amor ita conceptus, eo ipso intelligitur esse liber: ergo &c.. Patet Minor: tum quia nihil est aliud amorem intelligi liberum, quam intelligi elicatum cum potestate omittendi, seu elicatum à potentia libera in actu primo: tum quia eo ipso intelligitur quod sufficit, ut voluntas non necessarie, sed liberè amet, siquidem concipitur amare cum potestate non amandi. Urgetur: fac amorem ex se indifferentem esse, ut liberè vel necessariè fiat; hic tamen & nunc fieri à potentia libera in actu primo. Talis amor certè liberè fiet: tum quia implicat in terminis, fieri à potentia libera in actu primo, & non liberè fieri: tum quia non fiet nec-

cessariè, sed potius cum positivà necessitatis exclusione, seu carentià, quam essentialiter importat libertas in actu primo: cum quia, si amor ille fieret sine libertate in actu primo, necessariè fieret; ergo è converso &c.. Nec dicas, hypothèsim repugnare. Nam amor ita ex se indifferens non alio ex capite repugnare potest, nisi quia talis indifferentià destruit conceptum amoris liberi, seu liberè facti. At oppositum nunc ostendimus, quòd scilicet, tali amoris indifferentià data, salvaretur adhuc amorem esse liberè factum, eo præcisè quòd fieret à potentià in actu primo liberà.

23 Confirmatur exemplo actionum externarum, quæ mediatè sunt liberæ. Ambulatio v. g. tametsi ex se indifferens, ut liberè vel necessariè fiat, absque ulla intrinsicà variatione sui evadit libera, si fiat ab homine cum potestate non ambulandi; evadit verò necessaria, si fiat à non habente potestatem hanc. Idem ergo de volitione sentiendum: nam, quòd libertas mediata sit, vel immediata, non variat conceptum operationis liberæ ut sic, videlicet operationis habitus cum potestate non habendi; quem conceptum itare posse cum prædicta operationis indifferentià, convincit exemplum actionis externæ.

24 Probatur 2.: actio voluntaria, liberè profluens à voluntate, potuit eadem existere, deficiente aliquo libertatis constitutivo: sed tunc non esset libera, sed necessaria: ergo talis actio ex se indifferens est, ut liberè vel necessariò fiat, ac proinde non est essentialiter libera. Prob. Maj. 2. volitio honesta, modo libera, eadem existere potuit, etiamsi Omnipotentia applicaretur per decretum, non indifferens, sed omninò connexa cum tali actione: sed tunc deficeret aliquod libertatis constitutivum, videlicet indifferens applicatio Omnipotentis: ergo &c.. Prob. Maj. decretum applicativum Omnipoten-

tentiæ, quatenus liberum, non est virtus activa (hec virtus in Deo necessaria est, utpote consistens in Omnipotentia, quæ sine dubio est attributum necessarium), sed est mera conditio, & applicatio virtutis: dum ergo solum variatur decretum, ita ut loco indifferentiæ adsit comementum, solum variatur applicatio virtutis, nulla variatione facta in virtute ipsa, nec in cæteris principiis. Atqui actio non debet intrinsicè variari pro solâ conditionis aut applicationis varietate, quando invariata permanent principia ipsius propriè influentia: ergo prædicta voluntatis actio potuit eadem esse sub decreto non indifferenti.

25 Probat. Min. subsumpt.: quia hoc est discrimen inter principia physicè seu propriè influentia, & meras conditiones, quòd à talibus principiis essentialiter pendet hæc numero actio: à conditionibus verò, seu applicationibus, licet interdum pendeat essentialiter, nunquam tamen à talibus determinatè, sed solum indeterminate ab aliquibus ejusdem generis, quatenus exigit, ut causa individua verè applicata sit in tali genere, sive per hanc, sive per illam applicationem, aut conditionem. Id quòd perspicuum redditur exemplis obvijs. Sic enim actio externa, v. g. loquendi, vel ambulandi, eadem esse potest, à quocumque imperentur actu voluntatis, seu honesto, seu pravo, seu ex hoc, seu ex illo fine: quia nimirum actus voluntatis non est virtus activa, sed conditio, vel applicatio virtutis ad talem actionem. Quæ etiam ratione potest eadem esse actio naturæ cum hac vel illa substantià: eadem item actio igitur per hanc vel illam ubicationem applicati ad idem passum, ideoque actio ignis A. in lignum B. variari non debet, sive applicatio fiat Romæ, sive Salmanticæ. Quòd etiam valet in cognitione (si hæc non sit virtus, sed conditio ad actum voluntatis), cujus

varietas non semper debet in volitionem refundi: dummodo tamen eadem sit omninò idem, & sub eadem ratione propositum, nec reddatur magis aut minus applicatum, poterit eadem numero volitione amari, sive applicetur per cognitionem A., sive per B.

Questio insidens, An actio essentialiter pendeat à prævijs conditionibus in individuo?

26 Scio, PP. Peynado, Ulloa, & alios Recentiores, quibus præluxit P. Ribaleneyra disp. 1. de actib. hum. cap. 4., velie, ut quævis actio se ipsa pendeat essentialiter à suis causis, non solum physicis, sed moralibus, à quibus procedit hæc & nunc. Cumque inter causas morales computentur conditiones præviæ, quibus ad operandum indiget causa physica, consequenter voluit hi Authores, ut quævis actio se ipsa essentialiter alligata sit ijs conditionibus in individuo, quæ de facto præcedunt. Fundamentum est: quia hæc actio, quæ supponitur de facto pendere ab his causis moralibus, aut conditionibus, vel est intrinsicè indifferens, ut pendeat ab his præ alijs: vel non? Si non est, ergo seipsa essentialiter pendet ab his determinatis. Si verò est indifferens: per actionem aliam reflexam: quæ actio, si adhuc est indifferens, alia insuper determinatione indigebit, & sic ibitur in infinitum: si autem actio reflexa non est indifferens, cur non idem dicatur de directâ, ut evitetur actio actionis omninò superflua? Verum opinio hæc videtur aliena prorsus à communi Scholarum sententiâ: & nostrâ interest eam salutitatis convincere, tum propter dicta nuper, tum quia sæpè aliàs doctrinam oppositam indicavimus ut inconcussam.

27 Rejicienda est igitur: quia nullum relinquit discrimen inter

causam physicam, & moralem, aut puram conditionem, saltem quando hæc requirit physicam existentiam, & ex capite perfectionis excitativæ non est inhabilis ad influendum physicè. Pone v. g., quòd passim asseritur, habitum respectu amoris esse causam physicè activam, cognitionem verò non nisi moralem, aut puram conditionem ex parte causæ requisitam. Si actio amandi essentialiter alligatur tam huic individuo cognitioni, quam huic habitui, cedo, quid numeris exercet habitus, ut physicè influere dicatur potius, quam cognitio? Certè utraque causa præit physicè existens ex parte actus primi: utraque sic influat, ut à se in individuo pendere faciat essentialiter actionem physicam, ut contendis: nec minor in cognitione, quam in habitu, proportio perfectionis est respectu amoris: major etiam est correspondentiâ formalitatum: immò ex capite perfectionis nulla entitas excludenda est à munere virtutis partialis & instrumentaria, si de sufficienti actione dependentiâ consistit. Quid ergo actio discriminis? Dicitur aliunde probari, quòd cognitio non influat physicè. Fateor: sed tu seipsa oppositum aditans, dum in præsentis vis, ut cognitio, unque præexistens in actu primo cum præcontinentiâ perfectionis, amorem causet per actionem physicam essentialiter alligatam individuo ipsi cognitioni. Cedo mihi notionem aliam causæ physicè influentis. Quid aliud præstaret cognitio, si physicè influeret? Vel quid amplius in re donant cognitioni, qui tribuunt ipsi physicum influxum.

28 2.: quia ex hac opinione facilis negari poterit physicus Dei concursus simultaneus cum causis secundis, substituendo concursum purè moralem: argumenta enim, quæ contra Durandum asseruntur, solum probant necessarium esse, ut omnis actio creaturæ immediate ac ratione sui pendeat essentialiter à Deo: quòd utique statet

114
hanc opinionem, etiam si Deus tantum esset causa moralis, dum creatura physice operatur. 3. : quia multa ex hac eadem opinione sequuntur absurda, vel certe receptissimæ doctrinæ contraria. *Sequitur* enim 1. , quod ambulatio, & quævis actio externa, dum imperatur volitione supernaturali, v. g. ob finem charitatis, evadit intrinsece supernaturalis, utpotè alligata supernaturali principio, & ab eo essentialiter inseparabilis. Et, siquidem volitio non iniitit physice, quænam erit virtus supernaturalis tunc physice influens in ambulationem? Aliquod tanè auxilium, a quoque, vel habitum infusum, oportebit in pedibus ponere: quia nihil supernaturalis producit sine causâ physica ejusdem ordinis. Quilibet item motus corporis, à volutate imperatus, erit essentialiter voluntarius; immò essentialiter liber libertate mediata, si à volitione intrinsece liberâ imperetur. Erit etiâ intrinsece malus, & à Deo indeterminabilis, motus linguæ v. g., qui de facto imperatur ex vanâ gloriâ. *Sequitur* 2. , quod actio peccaminosa voluntatis, elicitâ sub prævia cognitione supernaturali (vide supra disp. 7. n. 76.), erit intrinsece supernaturalis, utpotè essentialiter connexa cum tali cognitione; ac proinde physice produceretur ab auxilio gratiæ, Deoque ut Authori tribuenda erit.

29 *Sequitur* 3. , quod omnis actio miraculosa, v. g. quâ vilis cæco restituitur per miraculum, supernaturalis erit quoad substantiam, sive intrinsece differens à naturali; cum alias habeat causas morales, alias vè conditiones, aut applicationes: quod quàm sit alienum à communi sensu Doctorum, vide in Physic. tr. 1. disp. 3. cap. 5. *Sequitur* 4. , quod creatio animæ rationalis essentialiter pendet à tali materia, & ab ijs individuis accidentibus, quibus corpusculum proxime redditur animabile: hæc enim omnia sunt causæ

morales, aut conditiones prævia, quodammodo determinantes Deum ad creationem animæ hic & nunc. At lequela ista & est per se absurda, & ulterius infert, actionem conservativam animæ rationalis decurru vitæ humanæ essentialiter variari singulis fere momentis; cum ferè in singulis mutetur aliquatenus materia, & dispositio ejus. Saltem, dum separatur anima, necessario indigebit creatione diversa. Immo neque Angelus, neque ulla res conservabitur eadem actione, quâ primò producitur; quia in secundo instanti conservatur ad exigentiam sui ut præexistentis, adeoque jam actio supponit novam causam moralem.

30 *Sequitur* 5. , quod nemo poterit eadem actione intelligere vel amare hic, & Romæ, vel sedens, & stans: quia præsentia vel ubicatio animæ, quæ prærequiritur ut conditio ad operandum, diversa est in diverso loco vel situ corporis. Quin etiam necessario varianda erit unio animæ & corporis pro sola variatione præsentis; cum hæc etiam sit conditio ad causalitatem formalem, & materialem intrinsecam, per quam anima & corpus causant hominem in esse totius. Ob hanc etiam rationem, dum Angelus mutat locum, non poterit permanere in eadem actione videndi & amandi Deum. *Sequitur* 6. , quod nec poterit Deus per eandem actionem externam dare gratiam, pluviam, sanitatem, &c., ad preces Petri, & ad preces Pauli. Mitto alia, quæ facile cuique in mentem venient.

31 Nec urget fundamentum, n. 26. allegarum. Potest namque aliter explicari moralis causalitas, seu dependentia physice actionis à causâ morali; si nimirum dicatur consistere in actionis coexistentiâ cum tali principio, ut ex se apto immediatè influere moraliter in actionem hanc, & existente independenter ab actione ipsâ. *Ex gr.*: dependentia volitionis à cog-

nitione A. consistit in eo, quod volitio existat tum, cum existit in volente cognitio A. ex se apta dirigere volitionem ipsam, id est, proponens objectam, quod volitio respicit; dummodò talis cognitio non existat dependenter ab eadem volitione, qualiter existeret, si à Deo produceretur ex prævisione illius, vel si volitio ipsa divinitus elevaretur ad eam cognitionem physice producendum. Ratio est: quia, posita illâ coexistentiâ cum negatione dependentiæ istius, quovis alio præciso, intelligitur volitionem actualiter dirigi à tali cognitione, seu ex ejus luce & ostensione fieri, quod est moraliter ab eâ procedere. Nec jam ad hoc ulla superest indifferentia: quia nihil est aliud velle objectam ex directione cognitionis, quàm velle tum, cum actualiter adest cognitio abunde habita, & ostendens quid sit volendum: quemadmodum nil aliud est te ambulare ex directione visionis, nisi te incedere per viam, quam actu vides; neque ullatenus indifferens es, ut cæce ambules in sensu composito visionis.

32 Porro causalitas in genere solum importat determinationem, v. cuius auferatur penitus indifferentia talis effectus, ut certâ ratione procedat à tali causâ. Quod si ad hoc sufficiat coexistentia utriusque, ita ut, quàmvis possint sine determinatione istâ existere divisim, aut seorsim, non tamen simul tempore; superflua erit actio essentialiter absolute alligata causæ. Sic se res habet in præsentia. Actio physica ex se determinata est, ut ex suppositione quod aliunde existat causâ moralis aut conditio, ex se apta in hanc actionem influere suo modo, non oritur physice à virtute activâ, quin simul dependeat aut procedat moraliter à tali condicione vel causâ, hoc est, qui fiat eâ dirigente, vel determinante, vel inclinante, vel applicante causam physicam, vel aliter conducente ad hanc

ipam aut aliâ. Quia tamen actio individualis non existit essentialiter suppositionem istam, talem in individuo, sed potest sine illâ existere; idcirco dici nequit eidem essentialiter alligata.

33 Nonnullas, quæ hic fieri possunt, objectiones bene dissolvit P. Ovie lo hic controv. 9. punct. 5. loquens de indazu actus imperantis in imperatum. Quedam tamen adnoto. 1. : causâ moralis non sumitur nunc pro causâ liberâ, seu operante bene vel malè, nec solum pro causâ car sit effectus, ita ut hic ipsi attribuat, aut imputetur: sed generatim significat in præsentia quidquid est conducens aut requisitum ex parte causæ ad effectum, in quem non influunt physice, nec objective, seu per modum finis, aut objecti motivi, intrinsece attracti per actum intentionalem, quem causat. 2. : sermo est de causâ moralis immediatè respectu actionis; si enim tantum mediata sit, eo quod alia causâ item moralis intercedere debeat, non sufficit ejus coexistentia cum actione ad moralem influxum. Sic, si duobus actibus cognoscam fines duos, A, & B., ad quos est utilis ambulatio, velimque ambulare, non propter finem B., sed propter A.; non causabitur moraliter ambulatio à cognitione B., quàmvis ei coexistat; quia non est ab eâ causabilis, nisi mediâ volitione finis B., quæ tunc abest. Idem intellige de actu voluntatis imperato, qui solum extrinsece respiciat finem propositum cognitione B.: talis quippe actus non est moraliter causabilis à cognitione istâ, nisi mediâ volitione imperante, quæ finem illum intrinsece respiciat. Et generatim nulla volitio est moraliter immediatè causabilis à cognitione ostendente objectum aut motivum, quod ipsa nō respicit intrinsece; quàmvis interdum ab ejus coexistentiâ, tamquàm à circumstantiâ, possit reddi culpabilis, aut imputabilis. Porro multæ sunt causæ morales, quæ

que non causant effectum, nisi median-
te prævisione ac decreto Dei (nonnun-
quam etiam creaturæ) volentis concu-
rre quasi in gratiam earum. Sic merita
& preces causant collationem præ-
mij, vel doni: sic etiam introductio
caloris causat expulsionem frigoris à
subiecto. Tunc autem, ut nuper aie-
bam, moralis causalitas non consistit
in sola coexistentia causæ & effectus,
v. g. meriti & doni; quia, si donum à
Deo daretur non gratiâ meriti, sed alio
motivo, non causaretur moraliter à
merito, licet coexistente: tunc igitur
moralis causalitas importat insuper Di-
vinum decretum operandi velut in gra-
tiam talis causæ, vel ad exigentiam ejus.
Et quia hic modus causandi frequenter
accidit, idcirco generatim dici solet,
quod moralis causalitas consistit (nimi-
rum partialiter) in prædicto decreto. Si
zamen sermo sit de decreto ipso imme-
diate applicante Omnipotentiam ad ac-
tionem A., moralis causalitas hujus
decreti tota consistit in coexistentiâ ip-
sius cum tali actione. Huc etiam spec-
tat, quod aliquæ causæ, ut moraliter
influant, aut in actu secundo moveant,
debent esse non impediri per actum
voluntatis aversivum, quo inclinatio
ipsarum repellatur, vel hebetetur.

34 3.: inter causas morales,
aut conditiones ad agendum, aliquæ
sunt necessariæ solum naturaliter, ut
approximatio agentis ad passum: aliquæ
requiruntur etiam essentialiter, ut cog-
nitio respectu volitionis: aliquæ neutro
modo, ut actus imperans respectu im-
perati ejusdem voluntatis. Sed inter eas,
quæ necessariæ sunt vel naturaliter, vel
essentialiter, nulla est necessaria quoad
individuum, etiam respectu actionis in-
dividua, ita ut permanere nequeat hæc
numero actio, variatâ numericè causâ
moralis, seu conditione. Immo aliquæ
nec quoad speciem determinatam sunt
necessariæ pro actione individua, sed
solum quoad certum genus. Nam ad in-

dividua ambulandi actionem v. g. 3
requiritur quidem volitio aliqua de ge-
nere applicatiom potentiam loco-mo-
tivam; sed non potius volitio natura-
lis, quam supernaturalis, nec potius
ex hoc, quam ex illo fine. Idem intel-
lige de Divinis decretis, Omnipotentiam
applicantibus, in ordine ad plures
actiones externas. Illa tamen determi-
nata volitio, quæ de facto extiterit in-
dependentem ab actione ambulandi, suo
modo causabit eam hic & nunc per
coexistentiam utriusque; quamvis ac-
tio ipsa per se non exigat coexistere illi
potius, quam alteri volitioni applica-
tivæ. Secus accidit in causa physicâ:
hanc enim in individuo temper exigat
essentialiter hæc numero actio, neque
ullatenus est indifferens, ut loco istius
ab aliâ numericè distinctâ pèdeat: quod
etiam intelligo de causa finali intrinse-
câ, seu movente per modum objecti
intrinsecè attacti, quando movet aut
finalizat in individuo.

Reditio ad questionem intermissam.

35 Post hæc haud inutiliter
stabilita, regredimur ad intermissam
questionem de libertate actibus intrin-
secâ, & ad probationem lententiz ne-
gantis. Hæc igitur probatur 3.: libertas
contrarietatis non est intrinseca & es-
sentialis actui sic libero: ergo nec li-
bertas contradictionis. *Consequentia* pro-
babitur postea. *Antecedens* conceditur à
PP. Hurtado, Aldrete, Quiròs, & alijs
Adversarijs; & si negetur, ostendi
poterit sic. Constituat libertas con-
trarietatis per cognitiones duas ejusdè
objecti, alteram sub ratione delectabi-
lis, alteram sub ratione mali vel incom-
modi: tum, si voluntas amet objectum
simpliciter, nil curando de ratione ma-
li, idest, non illam expressè contem-
nendo, nec averfando, amor ille non
exigit essentialiter cognitionem objec-
ti ut mali: ergo non est essentialiter li-
ber

ber libertate contrarietatis, quamvis de
facto libertate ista sit liber. *Prob. An-
tec.*: amor ille non exigit per se cog-
nitionem proponentem objectum sub ea
ratione, quam ipse non respicit, aut
curat: sed talis est in casu posito cog-
nitio objecti sub ratione mali: ergo
Sec. *Prob. Maj.*: quia nullus amor per
se exigit cognitionem objecti non sui,
vel sub ratione perinde nõ attactâ for-
maliter, ac si non esset: cognitio enim
non alio titulo prærequiritur ad amo-
rem, nisi ut amor non feratur in incog-
nitum, nec sub ratione incognitâ, quem
ad finem nihil confert cognitio propo-
nens objectum eâ ratione, quâ non est
objectum.

36 Clariùs hoc apparebit, si
libertas contrarietatis sit ad eligendum
inter objecta distincta, & impossi-
bilia, v. g. ludum & venationem pro
tali tempore. Tunc enim simplex vena-
tionis amor, nil curans de ludo, nequit
per se exigere cognitionem ludi, ut po-
tè objecti penitus extranei, nullatenus-
que ad ipsum attentis. Sic nullum ju-
diciam per se supponit apprehensionem
objecti nullatenus ad ipsum spectantis:
nulla cõclusio præmissas de medio nul-
latenus pertinente ad objectum ejus:
nulla actio externa volitionem alius ef-
fectus disparati: nulla item causalitas,
vel actio pure physica, per se ac ratio-
ne sui præsupponit applicationem cau-
sæ non suæ, aut virtutis activæ non in-
fluentis in talem actionem. Pariter ergo
in re nostrâ sentiendum; præsertim cum
cognitio solum prærequiratur ad voli-
tionem titulo applicationis objecti per
ipsam attingendi.

37 *Confirm.*: si voluntas amet
in instanti A. cum cognitione solus bo-
nitas objecti, quæ sufficit ad liberta-
tem contradictionis; ac deinde in in-
stanti B. superveniat alia cognitio repræ-
sentans idem objectum sub ratione ma-
li; poterit idem amor libere conserva-
ri in instanti B.: sed tunc jam erit liber

quoad specificationem, cum jam adfite
potestas ad odium: ergo idem amor ex
se indifferens est, ut sit liber vel quoad
exercitium duntaxat, vel insuper quoad
specificationem; ac proinde libertas
contrarietatis non est ipsi essentialis.
Prob. Maj.: quia non debet amor deficere,
quando nullum ejus principium
aut prærequiritum deficit; sicuti revera
non deficit per adventum illius novæ
cognitionis: permanet enim, ut sup-
pono, eadem virtus activa ex parte vo-
luntatis, eadem item cognitio præce-
dens, & Omnipotentia indifferenter
applicata. Nec fingas, carentiam illius
cognitionis in instanti B. supervenien-
tis, esse conditionem essentialiter nè-
cessariâ, ut talis amor perseveret. Nam
cognitio illa non tollit veram contra-
dictionis libertatem, quæ aderat in in-
stanti A., sed tantum superaddit novam
rationem libertatis, seu præcedentem
ampliat, & expeditam reddit ad plura
exercitia. Nequit autem carentia liber-
tatis amplioris esse conditio essentialiter
necessaria, ut existat determinatum
exercitium liberum; cum potius ex ip-
sâ libertatis ampliatione reddatur exer-
citium quodlibet magis positum sub do-
minio & arbitrio voluntatis. Simile ar-
gumentum fieri potest in Divino de-
creto. Positâ enim cognitione sufficien-
te ad amorem & odium in instanti A.,
potest Deus preparare concursum ad
amorem cum sola indifferentiâ exerci-
tij; nullatenus verò ad odium: quo in
evento, si amor eliciatur, solum erit
liber quoad exercitium. Poterit tamen
idem ipse amor conservari in instanti
B., in quo jam Deus concursum præpa-
ret etiam ad odium; hæc enim velut am-
pliatio concursus nihil minuit de præ-
cedenti libertate, adeoque nec de suf-
ficientiâ proxima voluntatis ad talem
amorem. Tunc autem amor iste, intrin-
sece invariatus, liber erit quoad speci-
ficationem.

38 Jam *Consequentia* illa, primò

deducta n. 37., probatur valide. 1.: quia in libertate contrarietatis. inlantur & infringuntur argumenta. contraria. 2.: quia in utraque libertate militat eadem ratio. Nam, sicut actus est liber quoad specificationem, eo ipso quod fiat cum potestate ad actum oppositum, quamvis hanc potestatem ipse per se non exigat; cur non etiam liber erit quoad exercitium, eo ipso quod fiat cum potestate omittendi, tamen potestatem hanc non exigat ipse intrinsicè ac per se? Certè conceptus utriusque libertatis eadem proprietate salvatur in actu secundo, scilicet vel præcisè in modo actus exigentia. Et, sicut amor ex se non præsupponit expeditam potestatem ad odium, quia potestas ista, quæ talis, nihil ad illum confert aut juvat, nec est necessaria, ut salvetur plena sufficientia & potestas ad amandum, ita non debet amor ex se præsupponere potestatem ad omissionem sui, quia pariter potestas hæc, ut talis, non condicit, nec est necessaria. &c. 3.: quia, si potest actus per denominationem extrinsecam fieri magis liber (magis absolute) liber est cum libertate contrarietatis, quam cum solâ contradictionis, potest etiam fieri simpliciter liber: eadem quippe regula est pro magis, ac pro simpliciter; ut patet ex noto prologo, & constat in denominationibus *cogniti*, *amati*, &c. 5. præcipuè verò in denominatione *mediate liberi* & *voluntarij*, quæ convenit actui externo.

39. Huiusque dicta probant, actus voluntatis ut plurimum non nisi contingenter liberos esse; vel saltem non aliud colligi ex generali conceptu volitionis liberæ, sed libertatis in actu secundo. Non tamen repugnare videtur actus voluntatis, qui ratione specialis in solis, aut modi tendendi, connectatur essentialiter cum libertate in actu primo, atque adeo sit essentialiter liber. Fieri enim potest, ut fide supernatura-

li credas Deo revelanti, libertatem tibi esse concessam. ad omnem actum in hac hora eliciendum; & statim ex hoc actu fidei gaudium elicias de libertate præsentis: quod gaudium libertatem supponet essentialiter; quia titulo supernaturalitatis essentialiter supponet cognitionem fidei essentialiter veram de libertatis existentia, præsertim si cognitio ista elevetur, ut potest, ad inveniendum physicè in tale gaudium.

40. Præterea odium Dei, vel alius actus contra legem naturæ, si habeat modum tendendi expressè aut formaliter prælativum, quo scilicet formaliter præferat hoc objectum alteri opposito, vel in illud feratur cum formali cōtemptu & reiectione motivi retrahentis: talis, inquam, actus videtur per se supponere iudicium indifferens; quia fertur intrinsicè, licet diversimodè, in utrumque motivum, attrahens, & retrahens: per se quodque supponit in Deo decretum indifferens; quia actus ex se contrarius legi naturæ, ne quis à Deo determinari. Nullo ergo ex capite potest evadere necessarius; ac prout putandus erit essentialiter liber. Hæc tamen ratio non militat in actibus bonis; immò nec in malis, qui non illum tendendi modum habent, sed simpliciter ferantur in objectum suum, quasi nihil curando vel decernendo de objecto contrario, nec de motivo retrahente: hi namque possunt evadere necessarii, seu non liberi, ex defectu iudicij indifferentis; ut contingit in ebrijs, & amentibus. Quin etiam fortassis illi actus pravi, qui prædictum habent tendendi modum, possunt libertate nudari ex defectu iudicij; quia possunt iudicium elici in somno, ebrietate, phrenesi, ubi non raro videtur exerceri voluntas cum cognitione aliqua motivi retrahentis; quæ tamen cognitio non sufficit ad usurpationis proprie dictam, nec meretur non nisi iudicij indifferentis,

ex dictis n. 13. & 14.

CAP. III.

DILUTIO ARGUMENTORUM
adversa partis.

41. PRÆ oculis habeto, quod non aliud sonat *libertas in actu secundo*, quam *volitio ut libera*; nec differunt hæc nomina, nisi penes modum significandi, seu voce tenus, sicut *entitas*, & *ens*, vel sicut *veritas formalis*, & *actus intellectus ut formaliter verus*. Quare libertas in actu secundo est forma concretiva, non penitus extrinseca, partim intrinseca, consistens scilicet in complexo volitionis & libertatis in actu primo; sic tamen, ut volitio importetur in recto, & libertas actus primi solum in obliquo. Partem A. importari in recto, ut saepe alias monui, est ita constituere concretum aliquod, ut de illâ propriè verificetur definitio concretæ; & partem B. importari de obliquo, est ita constituere concretum, ut hujus definitio non de illâ propriè verificetur. Exemplum habes in concreto *visum*, cuius pars in recto est objectum, in obliquo visio. In idem recidit constituere *ut quod*, & *ut quo*. Itaque libertas in actu secundo (positivo scilicet) constituitur in recto per volitionem; quia definitur *exercitium facultatis liberæ*, id est, *potentis tale exercitium omittere*; quæ definitio de solâ volitione verificatur, quamvis constitutivè includat libertatem potentie in actu primo. Hinc libertas actus primi causalat libertatem actus secundi partim in genere causæ efficientis, partim in genere causæ formalis: efficiens quidem, quatenus entitatem volitionis efficit virtute voluntatis; formalis autem, quatenus est forma partialis, volitioni tribuens denominationem *liberæ*. Sic gratia sacrificans ad meritum concurrat, tum ut causa efficiens, mediate saltem, entitatem actus; tum ut forma dignifi-

cans, tribuens que actui denominationem *meriti condigni*.

42. *Objic.* ergo 1.: principium liberum perfectius est, quam necessarium: ergo actioni suæ communicat perfectionem specialem, quæ caret actione necessaria: quemadmodum principium vitale, & supernaturale, specialem perfectionem refundunt in actiones proprias. Non igitur actio libera potest esse indifferens, ut sit necessaria. *Resp.*: principium radicaliter liberum, cuiusmodi est voluntas humana, perfectius quidem est principio radicaliter necessario, cuiusmodi est appetitus bruti: unde & communicat actionibus suis perfectionem specialem, nempe libertatis aptitudinalis, seu capacitatis ut liberè fiant; quæ capacitas, ut potè importans voluntarietatem intrinsecam, perfectio est specialis, quæ caret actiones principij radicaliter necessarij. Cæterum, si comparatio fiat inter principium proxime liberum, & principium liberum radicaliter, proxime tamen necessarium, seu necessitatum, v. g. ex Divino decreto nõ indifferente; nullus esse debet perfectionis excessus, nec in principio a necessitate libero, nec in ejus actione. Non in principio: quia hoc solum addit extrinsecam circumstantiam *indifferentiæ decreti*, ex quâ voluntas notia non recedit perfectioni. Non in actione: quia libertas proxima nõ influit phylice penes omnia sui constitutiva, & nominatim penes decretum indifferens; & quâ parte non influit, nõ diversificat actionem, cum hæc à solis principijs phylice influentibus, vel ab objecto intrinsicè attacto, specificetur, seu perfectionem hauriat.

43. Principium vitale, & supernaturale, influunt secundum vitalitatem, & supernaturalitatem; unde nihil mirum, si perfectiones hæc refundant in actum. Quare neganda est paritas. Adde, quod objecto absolute probat, perfectiorem esse actum cha-

ritatis in viâ, quam in patriâ; & amorem necessarium, quo se Deus diligit, imperfectiorem esse amore libero, quo diligit creaturas. Retorquetur etiam: quia libertas à necessitate non est adæquate intrinseca principio libero, seu voluntati ergo nec ejus actioni. Quocirca principium liberum, & actio libera, differunt intrinsece & essentialiter à principio & actione naturalibus, non quidem penes libertatem formalem seu proximam, quasi hæc sit perfectio ipsis intrinseca; sed penes libertatem remotam seu radicalem: non tamen intrinsece differunt à principio & actione utcumque necessarijs: quia necessarium, quatenus dicitur de causâ, vel actione, non convertitur cum naturali, hoc est, ex se inepto libertatis; sed potest contingenter convenire causæ & actioni radicaliter liberis.

44. *Objic. 2.*: actio libera est usus domini principio libero convenientis: ergo supponit intrinsece dominium istud. Est etiam terminus libertatis in actu primo, & effectus potentie liberæ ut talis: ergo in esse actionis liberæ, adæquate distinguitur à libertate potentie. *Objic. 3.* que militat in libertate contrarietatis contra plerisque Adversarios: militat etiam contra omnes in libertate mediarâ externarum actionum. Negandum itaque, quod actio libera, specificativè sumpta, intrinsece ac per se sit usus domini: quia potest eadem seorsum à dominio existere: solum ergo est usus domini per denominationem partim extrinsecam, seu per coexistentiam (ipsi accidentiam) cum dominio actus primi quem admodum ambulatio non nisi per accidentariam sui coexistentiam cum imperio libero, est usus domini, voluntatis supra membra corporis.

45. Negandum etiam, quod actio illa intrinsece ac per se sit actualis terminus totius libertatis in actu primo: non enim eam terminat nisi

ex suppositione præexistentiæ ipsius, quam suppositionem actio per se non exigit: quare in ratione terminantis constituitur per accidentariam sibi coexistentiam cum eâ libertate. *Dives.* terminus debet adæquate distingui à re, quam terminat. *Dist.*: debet adæquate distingui secundum aptitudinem terminandi, *transfertur*, in esse terminantis actualiter, *neg.*: nam color in esse terminantis visionem, constituitur per visionem ipsam. Denique negandum, quod actio, specificativè sumpta, per se sit effectus potentie ut liberæ secundum omnia constitutiva libertatis: quia non omnia physice influunt, nec essentialiter prærequiruntur ex merito actionis. Si tamen sumatur actio reduplicativè ut libera, sic per se est effectus totius libertatis potentie, non in uno, sed in duplici genere causæ, efficientis nimirum, & formalis, ex n. 41.

46. *Inssiles*: libertas in actu primo præcedit libertatem in actu secundo, & altera est in signo priori, altera in signo posteriori: ergo libertates istæ inter se distinguuntur. *Resp.*: distinguuntur quidem in adæquate, & quoad rectum, quod in altera est entitas voluntatis, in altera entitas actionis: non verò adæquate, seu quoad omnia constitutiva, etiam de obliquo: quia libertas actionis est denominatio constituta per libertatem actus primi. Precedentia tamen, seu prioritas, caute intelligi debet. In genere causæ efficientis (seu physice, seu moraliter) solum est prioritas, & distinctio signorum, ut per totam libertatem actus primi, & libertatem actus secundi sumptam quoad rectum: in genere tamen causæ formalis admitti potest prioritas & posterioritas inter utramque libertatem adæquate sumptam: eâ nempe ratione, quâ visio dicitur prior toto effectu formali seu denominatione visæ, & tota hæc denominatio dicitur visione posteriori: signa

na enim prius & posterius in genere causæ formalis non distinguuntur adæquate, sicut nec ipsa causa & effectus: quia nihil aliud sunt, quam forma, jam in abstracto sumpta, jam in concreto, sive ut denominans subjectum aliquod; ubi sola est distinctio includentis & inclusi.

47. *Replie.*: actio libera, specificativè sumpta, est natura posterior totâ libertate actus primi, ab eâ que dependens in genere causæ efficientis: sed hæc posterioritas ac dependentia debet esse intrinseca & essentialis actioni: ergo &c. *Prob. An.*: quia nequit consistere in solâ coexistentiâ actionis cum libertate actus primi: si enim actio eliciatur in instanti A. sub cognitione non indifferenti, & pro signo posteriori ad actionem adveniat iudicium indifferens, dabitur in eo instanti coexistentia actionis cum omnibus constitutivis libertatis actus primi: nec tamen respectu eorum dabitur dependentia & posterioritas actionis. *Resp.*, concessa *Majori*, intellectâ de genere causæ efficientis, partim physice, partim moralis, *neg. An.*. Et ad *prob.* respondeo ex n. 31., dependentiam & posterioritatem actionis non consistere in coexistentiâ qualicumque, sed in coexistentiâ actionis cum actu primo libero, seu cum iudicio indifferenti, ut habitus independenter à tali actione: quia posterioritas naturæ, ut in physica vidimus, est dependentia non mutua effectus à causâ, ac proinde constitutivè importat independentiam causæ ab effectu. Quare, si iudicium indifferens existat dependenter ab actione, vel, quod idem est, pro signo posteriori ad illam, jam non poterit eam præcedere in genere causæ efficientis pro eodem instanti. Adde, quod nec actio coexistat tunc omnibus constitutivis libertatis: quia non aderit pro eo instanti decretum Dei indifferens ad talem actionem.

48. *Objic. 3.*: actio libera in-

trinsece supponit iudicium indifferens: ergo est intrinsece libera, sive intrinsece differens à necessariâ. *Prob.* in primis *Antec.* Tum quia actio libera est electio unius præ alio, sive talis objecti præ opposito: ac proinde supponere debet cognitionem utriusque. Tum quia voluntas, liberè agens, resistit motivis retrahentibus: unde actio ejus importat conatum resistivum, qui certe nequit esse circa motiva incognita. Tum quia non poterit alioqui iudicium indifferens, quâ parte retrahit, pertinere ad signum prius, sive ad actum primum libertatis: quia respectu hujus actionis non erit causa, nec requisitum ad causandum. Deinde *prob. Consequ.*: quia actio necessaria iudicio determinato contenta est: immò nec potest ad eam præsupponi iudicium indifferens: alioqui daretur iudicium movens ad omissionem actionis, quando hæc omisio est impossibilis voluntatis: vel iudicium indifferenter movens ad extrema opposita, quando voluntas non est indifferenter mobilis ad utrumque.

49. *Ad object.*, quæ maxime vel unice procedit in libertate contrarietatis, *resp. 1. neg. Antec.*, si loquatur de omni actione libera, seu de generali conceptu actionis liberæ positæ: hic enim conceptus stabit, dummodo actio hic & nunc ponatur cum prævio iudicio indifferenti, quamvis ipsa non illud exigat intrinsece. *Ad prob.*: non oranis actio libera intrinsece & ex modo tendendi est electio unius præ alio, ita scilicet, ut præferat unum, formaliter, & proponendo vel contemnendo aliud: si enim volitio libera simpliciter fertur in objectum unum, & nil decernendo vel curando de opposito, quamvis præcognito: talis autem volitio non supponit intrinsece cognitionem oppositi: licet ab eâ, & à tota libertate actus primi, extrinsece denominetur electio unius præ alio, id est, existens in circumstantijs, in quibus potuit voluntas oppositum mal-

le. Nec item omnis actio libera importat intrinsecè conatum resistivum: tum quia negari potest, quòd libertas contradictionis requirat semper motivum positivè retrahens: tum quia, ut voluntas dicatur resistere, sufficit quòd nõ sinat se trahi: ad hoc autem non opus est positivò conatu, sed sufficit suspensivò consensus, & à fortiori sufficit volitio objecti contrarii, tamen si non habeat specialem tendentiam, quam non haberet secusùm à motivo retrahente.

50 Quod attinet prioritatem iudicij respectu actionis volitivæ, si iudicium indifferens non sit cognitio duplex, sed unica representans motiva contraria, facile intelligitur totum præcedere in sensu reali, si præcedit secundum representationem allicientem, cum hæc ipsa realiter sit representatio motivi retrahentis. Si verò supponatur cognitio realiter duplex, altera purè invitans, altera purè retrahens, in hac etiam est prioritatis titulus respectu volitionis, à quâ retrahit, quamvis ad eam nõ prærequiratur nec ut causa, nec ut cõditio; dummodo tamè hinc & nunc existat independentè a volitione ipsâ. Ratio est: quia cognitio retrahens constituit potestatem omittendi volitionè hanc, vel eam excludendi per actum oppositum: debent autem pro priori ad actionem intelligi, non solum ea, quæ constituunt posse agere, sed etiam ea, quæ constituunt posse non agere, vel agere oppositum: repugnat enim, quòd voluntas intelligatur potens omittere seu excludere in hoc instanti actionem A., nisi pro priori ad ipsam, vel priusquam actio ipsa supponatur existere in eodem instanti; cum omnino repugnet actionem non esse ex suppositione quòd sit.

51 Dicitur: prioritatis naturæ, & attinentia ad actum primum, solum convenit causis, & requisitis ad causandum: cognitio autem retrahens nec est causa actionis physica, vel moralis, nec est

requisita, si non eam supponit actio intrinsecè ac per se ratione libertatis. Hæc ut solvatur, distinguenda est in ordine causandi prioritas duplex: altera concludens, ut actio sit; & hæc dici potest prioritas *positiva* (de qua sola agitur in Physica generali, ubi de prioritare causarum), solumque convenit causis, & requisitis ad causandum: altera concludens, ut actio non sit; & hæc potest vocari prioritas *negativa*, vel *adversativa*, convenitque, non quidem causis, aut requisitis ad actionem, sed ipsi tantum adjunctis, aut circumstantijs, quæ potestatem omittendi constituunt, vel quæ ita coexistunt actioni (citra dependentiam ab ipsa), ut, quantum in se est, causam avertant ab agente, aut in oppositam actionem inclinent. Quòd hæc sit prioritas verè talis, verèque ætinens ad signum potentæ, sive ad actum primum, convincit ratio adducta num. præced. ; qua roboratur exemplo habitus actioni adversarius. Dum enim voluntas contra inclinationem intensi habitus vitiosi elicit libere actionem honestam, habitus utique præcedit ex parte actus primi; alioquin non recederet difficilem actionem hanc, nec oppositam hinc & nunc possibilem, ac facilem: & tamen habitus iste non infuit, nec est requisitus ex intrinsecè huius actionis exigentiâ; cum actio honesta, præsertim supernaturalis, nequeat intrinsecè dependere ab habitu vitioso, dependentia saltem immediatâ, & quasi à priori.

52 Resp. 2. ad objectionem n. 48., concessio *antec.* de nonnullis actionibus liberis, *neg. Consequ.* quia, siante iudicio indifferenti, potest Deus necessitatem inferre voluntati, ut videmus n. 16.: unde, quamvis volitio intrinsecè supponat iudicium indifferens, & quamvis sit intrinsecè prælativa, resistatque motivo retrahenti; non ideo erit essentialiter libera, nec intrinsecè differet ab omni necessariâ; cum possit

fit necessaria evadere ipsamet. Certe necessaria est actio, quæ ignis resistit contrarijs; & quæ equus stimulo urgente pergit contra retrahentem apprehensionem & timorem periculi. Neque ullo ex capite repugnans apparet, voluntatem à Deo necessitari, ut è duobus propositis formaliter præferat unum alteri. *Adprob.*: actio necessaria in genere contenta est iudicio determinato; in specie tamen potest exagere iudicium indifferens.

53. Quod additur de motione illius iudicij, probatur, non posse a Deo necessitari voluntatem sub iudicio indifferenti; sed male probatur. Quia potest iudicium indifferens movere ad omissionem, etiamsi hæc sit impossibilis per accidens ex necessitate agendi à Deo impositâ: movere, inquam, non in actu secundo, seu quoad efficiaciam, sed in actu primo, seu quoad sufficientiam ex parte objecti, voluntatem scilicet inclinando in genere causalis formalis ad omissionem, vel ad actum oppositum. Neque ad hoc requiritur, quòd voluntas sit ad utrumque mobilis cum libertate proximâ: sit enim etiam, quòd sit passivè mobilis, id est, susceptiva motionis aut inclinationis in actu primo, quam ipsi tribuitur generè causalis formalis iudicium indifferens, & quæ sufficit, ut voluntas ex capite cognitionis possit in actu secundo movere se ipsam ad utrumlibet oppositorum, nisi ex alio capite necessitetur ad unum. Certe non repugnat causam necessariè agere, quamvis in eodem instanti præhabeat aliquid retrahens, aut inclinans in oppositum: potest enim absurdè necessitari voluntas ad actum honestum in sensu composito habitus vitiosi; equus etiam, dum apprehendit & timet in viâ periculum, nihilominus pergit calcibus adactus.

54. Objic. 4. ex P. Hurtado: malitia formalis penitus intrinsecè est actibus pravis: ergo etiam libertas, quæ

est de conceptu formalis malitiæ. *Prob. Antec.*: quia, si malitia formalis extrinsecè esset, consisteret in libertate potentie, sive actus primi; unde hæc libertas esset malitia in abstracto, & forma indicens actum secundum, quem redderet dignum speciali displicentiâ Dei: hoc autem est absurdum; cum libertas in actu primo non sit mala, sed à Deo volita, & intenta. *Confirm.* 1.: si amor objecti vetiti ex tendentiâ intrinsecè non est malus, nequit reddi malus ex coexistentiâ cum libertate actus primi: nam coexistentia illa erit complexum sive aggregatum quoddam ex partibus bonis, vel certe non malis in lineâ morali. *Confirm.* 2.: Deus non odio habet libertatem in actu primo, sed solum actum secundum malè operantis: ac odio habet malitiam; ergo hæc in solo actu secundo consistit. *Confirm.* 3.: factâ comparatione inter amores ex objecto pravis, liberam, & necessarium, liber præ necessario terminat displicentiam Dei specialem, utique ratione libertatis: ac non ratione libertatis in actu primo, quæ Deo non displicet; ergo &c. Idem sit argumentum comparando inter se amores ex objecto honestos: nam etiam liber præ necessario terminat ratione libertatis complacentiam Dei specialem, quæ non terminatur ad libertatem in actu primo.

55. In primis instatur Obiectio in libertate contrarietatis, quæ, sicut reddit actum magis liberum & impurabilem, ita & magis malum, aut magis bonum; nec tamen intrinsecè est actibus, juxta P. Hurtado. *Deinde.* si sermo sit de bonitate, aut malitiâ, quatenus ex objecto desumptâ, sic utique intrinsecè est volitioni, sicut & tendentiâ in tale objectum, estque à libertate independens: nam amor beatissimus, tamen necessarius, intrinsecè honestissimus est: & volitio mentendi, licet habeatur in somno, vel in amentia, est

intrinsicè mala. Si verò spectetur bonitas, aut malitia, quatenus desumpta ex circumstantijs, & præsertim ex libertate in actu primo cum advertentia honestatis, aut prohibitionis; sic non debet esse adquatè intrinsicè volitioni, sed potest constitui de obliquo per circumstantias ipsas.

56 Notandum tamen, quòd formalis malitia peccati etiam commissiõnis, juxta communioem Theologiam consistit in privatione debite rectitudinis; quæ privatio non includit formaliter in suo conceptu libertatem actus, licet eam supponat, ut ex actu resultet, vel ut illum denominet. Quare, ut Objectio proposita locum habeat, vel ponenda est malitia formalis in positivo, nempe in tendentia liberè actus pravi; vel sumenda est pro fundamento proximo illius privationis, quòd consistit in actu liberèposito contra legem Dei, vocari que potest malitia *formalis*, idest, imputabilis, ad discrimen actus pravi non liberi, cujus malitia dicitur *materialis*. In hoc igitur sensu neg. Antec. objectionis.

57 Ad prob.: malitia formalis, seu moraliter imputabilis, consideranda est, ut libertas in actu secundo n. 41., videlicet ut forma concretiva, quæ idem sonat, ac *actus liberèpositus contra legem Dei*; adeòque forma ista constituitur in recto per actum secundum, & in obliquo per libertatem potentiam: unde absolutè negandum, quòd libertas potentia sit malitia in abstracto, vel forma inficiens; quia nomen constituti nõ convenit parti de obliquo importatæ. Sic objectum non est forma cognitionis veræ, seu veritas formalis, quamvis eam constituat in obliquo; nec parvitas pygmæi dici potest majoritatis gigantæ, quam etiam de obliquo constituit: & sic de alijs relationibus prædicamentalis. Malitia ergo in abstracto reipsa non differt a malitia in concreto; etque actus ipse contrarius Divi-

nè legi prout existens in circumstantijs libertatis in actu primo cum cognitione legis prohibentis. Nec novum est, quòd aliquid in se non malum, cujusmodi est ea libertas & cognitio, constituat in obliquo formam, seu denominationem mali. Sic enim peccatum habituale constituitur, non solum ex actu malo præterito, sed etiam ex non condonatione Dei, utique non mala. Sic etiam esus carnis constituitur in ratione mali objectivi, & inamabilis honeste, per legem jejunijs objectivè bonam, & honestè amabilem. Sæpe quòque accidit è converso, ut constituitur quid bonum, aut melius, per circumstantiam aliquam nõ bonam: cibus enim redditur pretiosior & optabilior per circumstantiam famis, aut raritatis; ut etiam raritas per circumstantiam pestis in regione grassantis.

58 Ad 1. Confirm. Potest contingere, ut actus ex tendentia intrinsicè non malus, constituitur in esse peccati per coexistentiam cum libertate & cognitione legis, si nempe feratur (sine formali contemptu legis) in objectum, quòd ideo præcise malum sit, quia prohibitum, v. g. in esum carnis die jejunijs. Nec absurdum est, quòd peccatum seu malum consistat interdum in conjunctione vel concurrentia partium, quarum nulla secundum se mala sit, quòd scilicet ratio mali derivatur ex difformitate, dissonantia, seu disconvenientia partium inter se, qualis est in casu nostro inter actum & cognitionem legis prohibentis. Sic in die jejunijs malum objectivum, odio dignum, & inamabile amore licito, constituitur ex esu carniæ & lege prohibente, quarum partium nulla est mala secundum se. Sic etiam extra rem moralem, monstra, vel opera deformia, quæ vocantur peccata nature, vel artis, coalescere possunt ex partibus singularim pulchris, sed invicem dissentientibus, v. g. ex oculis aut auribus inæqualibus, vel *humano capiti*

servicem pictor equinam. Jungere si velit, ut cum Poeta loquar.

59 Ad 2. Confirm. instantia est in esu carnis, quem etiam, facta prohibitione, detestatur Deus ut malum objectivum, vel judicat indignum amore nostro; non autem sic indignam judicat prohibitionem; cum tamen ex eà constituitur indignitas & malitia talis objecti. Deus igitur odio habet *solum* actum secundum, ita ut per eò *solum* excludatur libertas & cognitio legis à munere objecti terminantis odium, secus verò à munere circumstantiæ constituentis actum in esse odibilis: non enim actus est odibilis per modum peccati formalis, nisi ut positus, & quia positus in circumstantijs libertatis & obligationis omittendi. Sic *sola* voluntas, non cognitio, est proxime potens amare; & tamen in esse proxime potentis constituitur per cognitionem: ut etiam per cognitionem constituitur objectum in esse potens finalizare; cum tamen non cognitio, sed *sola* objecti bonitas finalizat. Idem patet (ut alia innumera præteream) in natura communi, quæ *sola* est apta prædicari de multis, non verò ejus præcisio, vel abstractio; per quam tamen natura constituitur in esse prædicabilis.

60 Nec debet odio haberi, vel esse dignum odio, ne partialiter quidè, quidquid de obliquo constituit actum in esse odibilis (nisi forte constituat per modum ultimi determinativi); sicut non debet partialiter prædicari, quidquid naturam constituit in esse prædicabilis; nec debet amari pestis, aut morbus, quo sanitas redditur amabilior; nec in pretio haberi sterilitas, aut raritas, quæ triticum redditur pretiosius. Malitia ergo formalem (sumptam in sensu explicato n. 56. in fine) non odit Deus, nisi quoad rectum, qui est actus secundus; odio tamen supponente seu connotante cetera constitutiva malitiæ: quòd iterum explicari potest iisdem exemplis.

Hinc jam patet solutio ad 3. Confirm. actus enim liber præ necessario, seu honestus, seu pravus ex objecto, specialem Dei complacentiam aut displicentiam terminat ratione libertatis in actu primo, non tamquam objecti terminatis ut quod, sed tamquam circumstantiæ constitutivæ actum secundum in esse digni seu proxime apti ad terminandum. Repete exempla sanitatis, & tritici, & alia nuper adducta.

61 Repl. : ergo, si Petrus sine decreto indifferenti, vel sine cognitione legis, amet objectum prohibitum, & eundem amorem conservet in instanti sequenti, in quo superveniat concursus indifferens, aut cognitio legis; fiet hoc ipso formaliter peccans sine novo exercitio libertatis. Resp. : fiet quidem eo ipso peccans; at non sine libertatis exercitio, si minùs physicè, saltem moraliter novo: quia in instanti, quo supervenit libertas & cognitio legis, potest & tenetur Petrus ab illius actus conservatione desistere: dum autem non desistit, sed liberè conservat, perinde se gerit moraliter, ac si actum illum denuò produceret, aut primò eliceret: idèdque juxta omnes libera conservatio actus boni, vel pravi, liberè præhabiti, novum assert augmentum meriti, aut demeriti. Nec propterea libertas aut cognitio legis erit ultimum determinativum denominationis *formaliter peccantis*, aut *peccati formalis*. Nam in priori signo illius instantis cognitio legis & tota libertas intelligitur indifferens per modum actus primi, ut coexistat conservationi vel suspensioni talis amoris: unde conservatio in signo posteriori liberèposita per modum actus secundi, ultimo determinat pro eo instanti coexistentiam amoris cum actu primo libertatis, adeòque denominationem *peccati formalis*.

62 Objic. 5. ex P. Quiros: voluntas, dum liberè agit, seipsam & alia comprincipia determinat ad agendum.

sed hoc stare nequit, nisi actio libera per se & intrinsicè sit determinatio solius voluntatis propria, id est, nisi essentialiter habeat voluntatem reddere determinantem, cetera verò comprincipia purè determinata à voluntate; quo posito, essentialiter libera erit: ergo &c.. *Prob. Min.*: quia, nisi hoc fundetur in speciali actionis indole, nulla ratio erit, cur potius voluntas humana, quam Omnipotentia, vel cognitio, vel habitus insulus, aut adquisitus, dicatur determinans; siquidem hæc omnia comprincipia per eandem actionem immediate agunt, & omnia supponuntur indifferentia in actu primo. Hæc *objectio* solvenda est etiam Adversarijs. Nam, etsi admittatur actio essentialiter libera, reddenda est ratio, cur in hoc instanti eliciatur actio libera soli voluntati, & non potius alia intrinsicè diversa, quæ reddatur determinans cognitio, aut habitus, vel quæ sit libera Deo soli? Quid juris est in voluntate, ut ipsa sola determinet indifferentiam actus primi, quæ communis est cæteris comprincipijs? Omnes ergo recurrere tenentur ad indifferentiæ diversitatem (de quâ supra n. 6.) in comprincipijs constitutibus actum primum creatæ libertatis. Nimirum cognitioni, habitui, & Omnipotentia prout jam a Deo indifferenter applicatæ, solum convenit indifferentia inconnexio, à voluntate creatæ determinabilis: huic autem voluntati convenit indifferentia dominativa, seu immediate determinativa suæ actionis. Et hinc provenit, quod, si qua oriatur actio à tali actu primo, nequeat non esse usus dominij seu potestatis determinativæ solius voluntatis, quam proinde reddet formaliter determinantem se & comprincipia reliqua; quidquid sit, an hoc habeat actio per se, vel per accidens: quod tenim possit actio esse usus dominij, quo cum per se non connectitur, jam vidimus n. 44.

Si quæras, cur voluntati

præ alijs conveniat vis determinandi suam indifferentiam? questio est independens à præsentia, nec specialiter ad nos attinens. Respondeo tamen, hanc esse naturam principij volitivi solius, ut, additis omnibus ad operandum prærequisitis, nulloque addito impedito se determinandi, possit immediate determinare seipsum, simulque cetera comprincipia, quibuscum habet actionem communem: vel, quod in idem recidit, de conceptu voluntatis esse jus privativum, ut actio ejus in prædictis circumstantijs elicita solum ipsam denominet determinantem, cetera verò comprincipia non nisi ab alio determinata in actu secundo, seu ex determinatione alterius agentia. Hinc nec iudicium indifferens, nec habitus hac vi possit; quia neutrum est principium volitivum: nec item Omnipotentia prout indifferenter applicatæ; quia ipsi additur impedimentum immediate determinandi volitionem creatam, videlicet proprium decretum attemperativum, quo liberè vult relinquere voluntati humanæ determinationem sui actus; nam in sensu composito istius decreti nequit Deus immediate determinare talem actum. Nec demum eam vim habet creatæ voluntas, quando additur cognitio non indifferens, aut aliquid aliud cum alterutro libertatis extremo connexum; quia hoc ipsi est impedimentum se determinandi; ut etiam esset decretum, quo Deus pararet concursum voluntati humanæ cum attemperacione ad voluntatem Angeli.

64 Ex his ad *object.* n. 62. *neg. Min.*; cujus probatio nullius est roboris; jam enim rationem dedimus petiti discriminis inter voluntatem humanam & comprincipia reliqua. Quare, licet actio sit communis omnibus comprincipijs, omnia que denominet agentia, non omnia denominat determinantia; quia non nisi ad voluntatem comparatur ut propria determinatio, & usus do-

dominij, seu potestatis determinativæ. Neque hoc provenit ex indole actionis, sed ex diversa naturâ vel præparatione principiorum libertatem in actu primo constituentium: ideoque est quid extrinsecum & accidentarium actioni; quia possit eadem actio in alijs circumstantijs esse determinatio in actu secundo propria Omnipotentia, vel cognitionis, vel alterius adjuncti connexionem habentis cum tali actione, dummodo non variarentur principia physice vel objective influentia. Sic, juxta P. Quiros, actioni est per accidens, quod supponat libertatem contrarietatis, sitque illius propria determinatio, & usus. Notandum hæc, quod voluntas non determinat alia comprincipia per determinationem aliquam præviam, sed intraactivè per actionem omnibus communem; quæ actio est ab omnibus ut agentibus, sed non ab omnibus ut determinantibus. Vide dicta in *Physic. tract. 2. disp. 8. cap. 4. n. 14. & seqq.*

65 *Objic. 6.* ex P. Aldrete: actio libera essentialiter est incompossibilis cum imperio sui efficaci, seu cum actu reflexo ejusdem voluntatis, quo efficaciter imperetur: ergo & cum cæteris principijs necessitantibus. *Prob. Antec.*: quia, si actio libera ex se non excluderet illud imperium, non posset liberè elici, quin pro priori ad ipsam supponeretur abunde posita carentia vel exclusio imperij; sicuti non potest esse libera, quin pro priori supponatur carentia prædeterminationis, aut alterius principij necessitantis. At hoc experientia repugnat: quia sæpe voluntas liberè amat, tamen nihil pro priori decernat circa existentiam vel carentiam imperij, quo talem amorem imperare potest.

66 Hoc argumentum (quod latius expendit, instat, & solvit P. Quiros disp. 101. n. 11. & seqq.) undique nitubatur. Nam in primis supponit, quod

multi negant, posse voluntatem sibi efficaciter imperare volitionem in eodè instanti eliciendam: supponit item, quod à multis etiam negatur, imperium efficace tollere libertatem actus imperati. Deinde locum non habet, quoties voluntas, sine cognitione & libertate sufficiente ad imperium reflexum, liberè elicit volitionem directam (quod plerumque accidit); tunc enim imperium jam aliunde supponitur pro priori exclusum defectu cognitionis. Quando autem simul adest libertas ad imperium reflexum, facile negabitur contra experientiam esse, quod pro priori ad actum directum immediate liberum detur para omisio vel nolitio imperij. Tunc etiam dici poterit, imperij volitionem, aut puram omisionem, poni a voluntate, non pro priori, nec pro posteriori, sed concomitanter cum actu directo: quia, licet imperium libertatem impediat actus directi, est impedimentum auferibile à voluntate ipsa per exercitium aliud inconnexum.

67 Denique, permisso *Antec.* negari potest *Consequ.*: quamvis enim actio libera connectatur cum carentia imperij propter rationem aut experientiam allegatam, non ideo connecti debet cum carentia omnis principij necessitantis. *Dices*: qui liber est ad amorem Petri, simul est liber ut à Deo petat principium aliquod necessitans ad talem amorem: hæc autem petitio (quæ supponitur à Deo exaudienda) si existeret, tolleretur libertatem amoris; & cum non supponatur liberè exclusa pro priori ad amorem, experientia teste, debet excludi essentialiter per amorem ipsum; qui proinde repugnabit essentialiter omni principio necessitanti. Sed verò nec libertas regulariter datur ad ejusmodi petitionem: nec dari potest simul cum libertate ad amorem Petri, si petitio supponatur à Deo exaudienda in eodem instanti: quia libertas ad amorem supponit decretum Dei paratum

per decretum indifferens, quo decreto fitne, nequit à Deo conferri principium necessitans. Adde, quòd, licet amor ex se repugnaret omni principio necessitanti ut collato ex vi petitionis liberæ, non idèò excluderet illud ut aliunde positum.

68 *Objic.* 7. : evidenti experientia noscimus, nos operari liberè: sed hæc experientia non immediate habetur de libertate in actu primò; nemo enim experimentaliter immediate novit, an sibi paratus sit Dei concursus per decretum indifferens; nec iam adsit carentia prædeterminationis, aut alterius principij necessitantis: habetur ergo immediate experientia evidens de libertate operationis à toto actu primò distinctà: vel habetur de libertate actus primij mediata ac per effectum; qui effectus, nempe operatio libera, debet proinde intrinsecè connecti cum actu primo libertatis; nam per effectum inconnexum non cognoscitur evidenter existentia causa.

69 *Objic.* imprimis instatur in libertate contrarietas, quam etiam evidenter, immò evidentiùs experimur. Deinde ut limum probat, operationem liberam naturaliter connecti cum actu primo libertatis: hoc enim sufficit, ut per experientiam ejus habeatur evidentià physica de libertate actus primij; quemadmodum experimur accidentia panis evidentiam physicam habemus de existentia substantiæ. Ex quo non sequitur, quòd operatio sit essentialiter libera, seu quòd nequeat separari divinis à libertate actus primij, fierique proinde necessaria; ut patet eodem exemplo accidentium panis. *Dicitur*: connexio volitionis cum potentia ut liberà fundari debet in ejus speciali modo tendendi; qui modus est ipsi essentialis, sicut modus tendendi efficaciter, *disjunctive*, &c. *Resp.* Fundetur sane: sed hinc solum inferitur, quòd naturalis connexio est essentialis volitio-

ni, idest, ad ejus essentialitatem pertinet; non verò, quòd sit essentialiter inseparabilis à suo termino, nempe à libertate actus primij. Sic in essentialitatem accidentis fundatur naturalis connexio ejus cum substantiâ; ut etiam in essentialitatem materiæ primæ, naturalis connexio ipsius cum forma: nec tamen alterutra connexio est essentialiter inseparabilis à termino suo. Erat quidem ea connexio essentialiter inseparabilis à tali volitione, quæ non poterit existerè, quin exigat suapte naturâ libertatem potentis: ab hac tamen libertate non idcirco est inseparabilis essentialiter; ut eadem exempla demonstrant.

70 Præterea, independentem à naturali connexione actus liberi, dici potest, experiri nos libertatem potentiam per effectum, non qualemcumque, nec utcumque positum, sed quatenus sine obstaculo variatum, & jam positum, jam ommissum, aut revocatum. Quia enim experimur, nos sub eadem cognitione jam velle, jam nolle idem objectum, jamque affectum suspendere, aut revocare, citra ulum prorsus obstaculum; ex hac vicissitudine seu variatione cognoscimus evidenter, nos esse liberos. Sic è simili experimento in actione ambulandi cognoscimus evidenter, potentiam locomotivam dominio nostro esse subjectam; quamvis nec ambulatio in se nec supponat subjectionem istam, cum possit eadem provenire à decreto Dei necessitante; nec subjectione ipsa ex parte potentis sub experientiam cadat immediate, cum requiratur decretum Dei de concurrente ad actionem externam, libertati nostri temperatum, quod utique non experimur in semetipso.

71 Denique (& est plana solutio) negari potest, quòd non experiamur libertatem potentiam immediate in se ipsâ, quantum ad ejus constitutivam nobis intrinsecam & positivam, nimirum quantum ad voluntatem & judicium in-

CAP. IV.

AN SIT POSSIBILIS PURA
omissio libera?

72 **O**MISSIO, ut nunc sumitur, est suspensio, seu non positio alicujus actus voluntatis. Dicitur *omissio non pura*, quando causatur ab alio actu ejusdem voluntatis incompatible cum actu omisso; sive causetur directe, ut cum amor omittitur ex vi volitionis amandi, vel ex odio ejusdem objecti; sive indirecte tantum, aut occasionaliter, ut si omittatur volitio orandi ex volitione ludi, vel somni, vel alterius objecti cum oratione incompatible. Dicitur verò *pura omissio*, si à nullo positivo actu voluntatis causetur, nec directe, nec indirecte. Unde, si quis amorè Dei sic omittat, ut nec habeat odium Dei, nec reflexam volitionem amandi, nec alium affectum cum Dei amore incompatible; hujus amoris puram omissionem habebit, etiam si forte habeat affectus alios cum amore Dei non incompatibiles; hi namque non obstantur puritati omissionis: quia non agitur nunc de omissione omnium simul actuum voluntatis, sed de omissione alicujus tantum, que *pura* dicitur, eò quòd non fit inducta vel determinata per alium actum incompatible cum omisso.

73 Nemo dubitat, quin dari possit pura ommissio necessaria ex defectu alicujus prærequisiti ad actum ommissum, v. g. ex defectu cognitionis objecti. Solum est dubium, an dari possit liberè, ita ut voluntas, quando libera est ad actum A., illum omittat, non alium eliciendo actum incompatible. Negantem sententiam tenent Thomista frequenter, & è nostris Cardinal. Pallavicinus, Aldrete, Quiros, & alij, præsertim Recentiores. Sed affirm-

indifferens. Hæc enim sine dubio experimur: quòd satis est, ut experimentaliter securi sumus de totius existentia libertatis; quia constitutiva ista connexio ex natura rei cum cæteris, nempe cum decreto indifferenti, & cum carentia prædeterminationis, aut alterius principij necessitantis; ac proinde fundant securitatem & evidentiã physicam de positione cæterorum; non enim miracula præsumuntur, nec eorum possibilitas obstat certitudini physice & experimentaliter. Hæc ratione certo novimus, quòd ignis calefaciet, si applicetur, & lapis ex alto cadet, si dimittatur; quia scilicet experimus calorem ignis, & gravitatem lapidis, quibus debetur naturaliter concursus Dei, quoties ea conditiones adsunt. Voluntas igitur, licet non exigat indifferentiam judicij, nec decreti, circa objectum quodlibet (non enim innatè refugit visionem beatam, nec violentiam patitur in somno, in quo sæpe proponitur ipsi objectum sine indifferentia idoneâ libertati); exigat tamen ex propria natura, ut, quotiescumque adsit judicium indifferens, Omnipotentia indifferenter applicetur, nihilque accedat necessitans ad agendum, aut non agendum. Quo fit, ut per experientiam talis judicij nota sit nobis existentia plena libertatis; utique sine discurtu, vel cæcè non minus facili, quam quo innoscit potentia ignis ad calefaciendum; nec solum nota redditur doctis, sed etiam indoctis; quia libertas solum cognoscitur experimentaliter quoad *an est*, non quoad *quid est*; ut iterum patet exemplo lapidis, aut ignis. Cæterum actio libera plerumque non connectitur ex natura rei cum indifferentiâ judicij ad libertatem sufficiente. Si tamen aliqua ex peculiari modo tendendi per se supponat judicium indifferens, illa quidem libera erit naturaliter, seu ex naturali exigentiâ; non verò essentialiter, quia poterit necessaria reddi ex decreto Dei.

mantram amplectuntur PP. Hurtado, Arriaga, Ripalda, Oviedo, & plerique Nostrorum cum P. Suar. disp. 19. Met. l. 4. n. 8., & in 1. 2. tr. 5. d. 3. l. 2.: item Scotistę cum Scoto apud Maistr. hęc disp. 7. n. 81., & nonnulli Thomistę. Quęstio hęc fufissimę disputatur in Theologiā; ubi etiam inquiritur, an pura omisio possit esse peccaminosa? an meritoria? & an etiam in Deo sit possibilis? à quibus quęstionibus, utpote alieni juris, nunc ablinendum; solumque disputandum, nec prolixè nimis, an libera esse queat in voluntate creata? Pręferenda est pars affirmans: tum quia non urgent argumenta negātis, ut oportebat in quęstione de possibili: tum quia rationibus positivis probari solet satis validis.

74 *Probat* ergo 1.: dari potest libertas contradictionis ad amorē Dei, sine libertate contrarietatis; cum latius illa pateat, quàm ista, ut omnes supponūt: sed illa erit libertas ad omitteñdum amorē sine positione alius actus incōpossibilis: ergo erit libertas ad puram omisisionem. *Prob. Min.*: libertas purę contradictionis non est ad actus positivos inociabiles, sed immediatē ad agendum & non agendum: si ergo detur ad amorē, erit libertas ad illum non agendum, seu omitteñdum, sine positione alius &c.. *Antec.* negatur ab Adversarijs; qui libertates contrarietatis & contradictionis in eo discernunt, quod libertas contrarietatis sit ad actus contrario modo respicientes idem objectum, ut sunt amor & odium; libertas verò contradictionis sit ad actus ex alio capite infociabiles, nempe vel quia respiciunt objecta incompossibilia, vel quia alter est reflexa nolitio alterius, cujus proinde omisisionem causat. Volunt itaque, omisisionem amoris nunquam esse immediatē liberam, sed mediatē solum, quatenus resultat ex nolitioe amandi, vel ex alio actu liberē positō.

75 Sed contra hanc doctrinam *prob.* illud *Antec.* 1. ex iplo nomine, ac definitione libertatis cōtradictionis. Sicut enim libertas *contrarietatis* sic appellatur, quia est immediatē ad extrema contraria; ita & *contradictionis*, quia est immediatē ad extrema contradictoria; cujusmodi non sunt actus positivi, sed solum agere & non agere, seu actus & omisio ejus. Idcirco libertas hęc ab omnibus definitur per potestatem *operandi & non operandi*; minime verò per potestatem *operandi sic vel aliter*, per quam potius definienda foret, si non esset immediatē libertas ad non operandum; vitiose quippe definietur per extremum unum immediatum, & alterum mediatum, cum possit per utrumque immediatum definiari, sicuti definitur libertas contrarietatis. 2.: quia, stante doctrina memorata, nulla est libertas, nisi contrarietatis, vel, quod idem est, nulla erit, nisi ad actus contrarios: omnes enim actus, quibus amor excluditur à subjecto, contrarij sunt amorī; sicut omnia accidentia, quibus calor à subjecto expellitur, sunt calori contraria; signanter verò quid magis contrarium amorī, quàm nolitio amandi? *Urgetur*: quia nunquā dari poterit libertas quoad exercitium sine libertate quoad specificationem, contra quod omnes asserunt. Nulla quippe libertas erit possibilis, quę non sit ad actus specie differentes, vel quę possit aliter abstinere ab exercitio amoris, nisi exercendo actum specie diversum.

76 *Probat* 2. eadem pars affirmans. Positā duplici cognitione unius objecti, alterā sub ratione boni, alterā sub ratione mali, voluntas libera est ad amorē & odium, etiam si nullum alium possit actum elicere; ut est certum: sed tunc potest omittere simul amorem & odium: ergo potest purē omittere. *Consequentia* est legitima, siquidem non ad est tunc potestas ad alium actum. *Prob. Min.*: quia tunc nullum est principium

vagē necessitās ad amorē vel odium. Si enim aliquid esset, maxime cognitio; nam decretum Dei supponitur de facto attemperatum ad exigentiam cognitionis. Tunc autem nulla est cognitio, quę vagē inclinet, nedum necessitet, ad amorē vel odium: solum quippe adsunt cognitiones duę, quarū altera inclinat determinatē ad amorē, altera determinatē ad odium. *Dices*, in complexo utriusque consistere necessitatem vagam. Sed *contrā*: per illud complexum non representatur objectum ut vagē amabile vel odibile; non enim complexum addit representationem diversam, aut aliquem repręsentandi modum in neutra cognitione repertū: nequit ergo tale complexum inducere necessitatem vagam ad amandū vel odio habendum. *Prob. Consequ.*: quia cognitio, sive una, sive duplex, non aliter necessitat, nisi quatenus movet; & non movet, nisi iuxta vim & modum repręsentationis. *Urgetur*: nulla cognitio necessitat determinatē ad amorē, nisi proponat objectum ut necessariō amabile; nulla item determinatē ad odium, nisi objectum proponat ut necessariō odibile: ergo nulla necessitat vagē ad amorē vel odium, nisi proponat objectum vagē ut necessariō amabile vel odibile. At illa duplex cognitio, etiam complexivę aut simul sumpta, non ita vagē proponit objectum: ergo &c..

77 *Probat* 3. Potest quis esse liber ad volitionem objecti A. cum sola libertate quoad exercitium, quamvis actu nō cogitet de objecto alio incompossibili, ut experientia docet: sed tunc potest liberē omittere illum actum, & non potest alium elicere cum eo infociabilem: ergo est liber ad purē omitteñdum. Negabis *Min.* quoad 2. partem; quia debet tunc esse libertas ad nolitioem reflexam illius actus; debetque proinde in ejus omisisione cognosci ratio aliqua boni; vel (quod idem est) in volitione ipsā cognosci debet

aliqua ratio mali, seu aliqua difficultas, aut molestia, vi cujus reddatur reflexē nolibilis. Sed *contrā* est, quodd, licet ad volendum pręrequiratur cognitio aliqua volitionis, quia hęc vult exercitē semetipsam, ut cum P. Suar. advertimus disp. 7. n. 85.; attamen, ut volitio sit libera quoad exercitiū, non debet cognosci ut reflexē nolibilis. *Prob.*: quia inde fieret, ut nolitio reflexa, cum etiam sit libera quoad exercitium, deberet cognosci pariter ut nolibilis per aliam reflexam nolitioem; & hęc ut eadem ratione per aliam, & sic in infinitum: unde non posset libera esse volitio directā sine infinitis in intellectu reflexionibus, & sine libertate ad actus reflexos infinitos; quod est planē absurdum.

78 Video, hoc argumentum eludi posse ab Adversarijs. Fortius erit, si proponatur sic. Detur libertas ad amorē & odium ejusdem objecti, simulque ad reflexam nolitioem amoris, eo quod amor aliquatenus appareat incommodus. Tunc poterit voluntas elicere odium, omitteñdo, non solum amorē, sed etiam reflexam amoris nolitioem: nam ad amorē omitteñdū proculdubio sufficit odium ejusdem objecti, nec opus est reflexā nolitioe amandi: & hęc etiam nolitio potest omitti, dum ponitur odium, quia hoc cum illa nō connectitur; non enim ex eo, quod oderis objectum, teneris expresse dicere, *nolo amare*. Atqui voluntas, ita se gerens in eo eventu, purē omittit nolitioem amandi: jam ergo possibilis est pura omisio libera alijus actus. *Prob. Min.* subsumpt.: quia tunc voluntas nullum ponit actum cum tali nolitioe infociabilē; odium enim objecti, licet non inferat nolitioem amandi, cum eā tamen sociari potest, ut est certum. Si dicas, non posse tunc omitti nolitioe amandi, nisi per aliam ejus nolitioem reflexam. Infero: ergo tunc voluntas debet etiam libera esse ad

nolitionem nolitionis. At in hac secunda nolitione redit argumentum. Nam, si tunc voluntas amet objectum, consequenter omittet odium, & nolitionem amandi; poteritque simul omittere nolitionem secundam; quia ex eo, quod amet, non tenetur dicere, *nolle amare*: hanc ergo secundam nolitionem purè omittet, siquidem solùm ponet amoris actum, qui certè non est incompossibilis cum nolitione nolitionis amandi. Si recurras ad nolitionem aliam tertio reflexam: hæc ipsa eodem argumento probabitur omissibilis purè, ac liberè, si loco amoris ponatur odium. Atque ita jam amoris, jam odij positione urgeberis, donec incidas in absurdum infinitarum reflexionum, vel admittas puram omissionem liberam alicujus actus.

79 *Probat*ur 4.: si voluntati proponatur pura bonitas objecti A., & simul in ejus amore difficultas aliqua, nullaque alia cognitio adiit, voluntas proculdubio libera est ad amandum & non amandum objectum A., etiam juxta Contrarios, cum possit amorem reflexè nolle. Tum sic: voluntas in eis circumstantijs libera est etiam ad imperandum reflexè amorem directum: sed potest voluntas tunc purè omittere imperium reflexum: non ergo repugnat pura omisio libera. *Major* conlatur: quia tunc adest cognitio sufficiens ad reflexam nolitionem amoris: ergo etiam ad imperium seu volitionem reflexam amandi: non enim voluntati proponi potest sensus amor ut purè nolibilis, sive ut purè malus, quando adest libertas ad amandum, ut est manifestum; nam aliqui non possent tunc voluntas amore ipso exercitè velle amare. Fac adesse tunc cognitionem hanc, *honestum est, sed laboriosum, amare objectum A.*: certè cognitione ista nõ redditur amor purè nolibilis. *Prob.* ergo *Min.*: potest voluntas in eis circumstantijs se immediate determinare ad amorem objecti absque

prævio imperio: potestas enim imperandi non tollit potestatem immediatam ad amorem, cum adest cognitio bonitatis objecti: & alioqui libertas purè contradictionis (quæ juxta Adversarios constituitur per potestatem noldi, & consequenter etiam volendi amare) nunquam esset immediate determinabilis per amorem; quod nemo dixerit. At, si tunc voluntas se immediate determinat ad amorem, purè omittet imperium, seu reflexam volitionem amandi. *Prob.* hoc: quia tunc omittitur imperium, & nihil ponitur cum eo incompossibile: nolitio enim amoris certè non ponitur: amor ipse cum imperio non pugnat: & ad alios actus adest cognitio in eâ hypothesi.

80 Si dicat, debere tunc elici nolitionem imperij. *Contrà* 1.: jara falsum erit, quod passim Adversarij doceat, ad libertatem amoris sufficere cognitionem objecti amabilis, & difficultatis in amando: erit enim insuper necessaria cognitio imperij, quæ regulet nolitionem imperandi. *Contrà* 2.: si debet imperium esse reflexè nolibile, simul erit reflexè volibile, sive alio imperio imperabile; non enim proponi potest ut purè nolibile, ut nuper diximus de amore directo: si ergo voluntas se immediate determinet ad primû imperium, purè omittet imperium imperij: quia nihil ponet cum eo incompossibile, ut parebit cõsideranti. Quod si velis, ut hoc etiam secundum imperium omittatur per nolitionem sui, teneberis illud etiam ponere reflexè volibile, seu imperabile per tertium imperium; in quo fieri potest idem argumentum, & sic in infinitum. Nec prodest negare cum P. Quiros, dari posse de facto imperium efficax amoris in eodem instanti eliciendi ab eadem voluntate. Nam in primis non ita censent reliqui Adversarij. Deinde non negat Quiros, dari posse divinitus libertatem ad imperia utriusmodi; quod nobis sufficit.

cit. Postremò neque ipse negat possibile naturaliter imperium inefficax: & in hujus omissione procedit pariter nostrum argumentum.

81 Denique, omisio alijs haud magni roboris argumentis, nostra sententia probari potest contra Thomistas ex eorû principijs: Si enim posita libertate in actu primo sufficiente ad amandum, Deus neget (ut certe potest) physicam prædeterminationem ad amorem, & ad omnem actum cum amore insociabilem, dabitur pura omisio amoris: sed eâ omisio erit libera: ergo &c. *Prob. Min.*: eâ omisio conjungetur cum actu primo libertatis antecedentis & absolutæ ad amorem: hæc enim libertas juxta Thomistas non constituitur per physicam prædeterminationem, nec per ejus defectum tollitur. At omisio amoris posita in voluntate verè & absolutè libera in actu primo ad amandum, est omisio libera. Patet hoc: quia est omisio liberè impedibilis: qui enim verè potest liberè amare, potest utique omissionem amoris liberè impedire. Idem est argumentum, si Deus denegat concursum simultaneum ad omnem actum, quando existit tota libertas in actu primo proximo ad operandum: quod utique fieri potest; siquidem hæc libertas in creaturâ non constituitur per Omnipotentiam applicatam ad concurrendum, sed per sola comprincipia creata, ut volunt plures Thomistæ moderni. Item, si Deus nolit concurrere, vel physicam prædeterminationem concedere, stante judicio indifferenti; quod stante, fieri nequit, etiam divinitus; ne voluntas sit libera, juxta communem sententiam Thomistarum apud Joan. à S. Thoma hic q. 12. art. 2..

82 Ad extremum observa, quod, licet pura omisio actus directi raro contingat, eo quod voluntas difficultat se continere possit ab omni affectu circa objectum indifferenter pro-

positum, nisi ad aliud incompossibile diverlat (quo sensu dicunt plures nostræ sententiæ Authores, puram omissionem liberam esse moraliter impossibilem); pura tamen omisio libera alicujus actus reflexi non infrequenter accidit; ut satis colligitur ex 3. & 4. probatione. Observa rursus, quod S. Thomas nostram sententiam tenet, tum in 2. d. 35. q. 1. ar. 3., tum 1. 2. q. 6. ar. 3., ubi accipit *voluntarium* pro libero, ut constabit legenti. Dum autem q. 2. de malo ar. 1., & 1. 2. q. 71. ar. 5. requirit aliquem actum, qui sit omissionis causa, vel occasio; in primis loquitur de omissione peccaminosâ; ac deinde, quidquid ibi dicit Angelicus. Doctor, potest facilè intelligi de omissione prout moraliter aut regulariter contingente. Observa demum, quod non solùm unius, sed omnium simul actuum hinc & nunc liberorum, possibile est pura omisio libera; ut ostendit præsertim probatio allata n. 76.: nec in hac omissione collectivâ peculiaris est difficultas, quæ non facillimè dissolvatur. Vid. P. Oviedo hic controv. 10. p. 2..

CAP. V.

ARGUMENTA SENTENTIÆ
negantis diluantur.

83 *O*bjic. 1.: voluntas liberè omit- tens, reducitur ad actum secundum, per quem determinatur ejus indifferencia in actu primo habita: debet ergo tunc ponere aliquem actum. *Dist. Antec.*: reducitur ad actum secundum negativum, *concl.*: positivum, *neg. Antec.*; & sub eadem distinctione *Consequ.*. Cum libertas in actu primo ex conceptu suo sit facultas agendi & non agendi, duplex illi actus secundus, seu duplex exercitium immediate respondet, nimirum *agere*, & *non agere*; quorum alterum est positivum, respondetque voluntati prout potenti agere; alterum negativum, quod voluntati res-

ponderat potenti non agere. Dum ergo voluntas liberè omittit, ipsum non agere merito dicitur exercitium libertatis, sive actus secundus negativus. *Repl. 1.*: si potentia in actu primo liberè non addit exercitium positivum, reipsa nihil additur: ergo potentia non reducitur ad actum secundum, sed manet in puro actu primo. *Dist. Antec.*: nihil additur, id est, nulla entitas, *concl.*: nihil, id est, nulla nec entitas, nec privatio, *neg. Antec.*, & *Consequ.*: verè quippe additur privatio actus producibilis in hoc instanti; non enim privatio hæc se tenet ex parte actus primi, nec pertinet ad signum prius libertatis, ut notum est.

84 Repl. 2.: potentia positiva non est ad exercitium negativum: sed potentia libera, est positiva: ergo. Concedo. *Antec.* de potentia positiva non habente dominium sui actus: nego verò de potentia, tali dominio præditâ, qualis est potentia libera: hæc enim se, dominatque suum verè exercet omitendo imputabiliter actum positivum; quamvis ipsa verè dicatur & sit potentia positiva, etiam prout comparatur ad exercitium negativum, id est, ad omissionem ut imputabile: quia prout concepta sub comparatione hac, impræcendibilis est a præcontinenti exercitij positivi: nisi enim intelligatur potens amare, nequit intelligi potens amorem omittere imputabiliter, seu dominativè. *Repl. 3.*: omisio intellectiois nequit esse exercitium potentia intellectiva: ergo nec omisio volitionis, potentia volitiva. *Neg. Consequ.*: quia potentia intellectiva, cum non habeat dominium sui actus, nunquam illum omittit ex propria vi, seu potestate, sed solum ex defectu alicujus prærequisiti ad operandum, quo redditur impotens operari. Unde intellectus ut talis, nullam tunc exercet potestatem; quia non omittit intellectio-nem ex potentia non operandi, sed ex

impotentia operandi: quod etiam accidit voluntati, dum volitionem omit-tit non liberè, v. g. ex defectu cogni-tionis. At, dum voluntas libera est, non solum potest operari, sed etiam potest non operari: ut constat ex definitione potentia liberæ. Quare volitionis omis-sio non tum provenit ex impotentia operandi, sed ex verà potestâ non ope-randi, quæ utique exercetur omissione ipsâ.

85 Objic. 2.: pura omisio li-bera, si daretur, esset voluntaria, cum omne liberum sit voluntarium: sed vo-luntaria esse nequit: ergo. *Sec. Prob. Min. 1.*: quia voluntarium definitur, *Quod est à principio intrinsecò cum cogni-tione finis*: at pura omisio, cum nihil sit, nequit esse à principio intrinsecò. *2.*: quia omne voluntarium est vitale, cum sit exercitium vitalis potentia, quæ talis: omisio autem pura nihil vitali-tatis habet. *3.*: quia pura omisio est carentia omnis voluntarij: non ergo voluntaria esse potest: sicut carentia lucis nequit esse lux. *Resp.* Voluntarij dicitur bifariam: 1. intrinsecè & elicitive: 2. extrinsecè ac dominativè. Vo-luntarium primo modo est, quod à vo-luntate positive elicitur ex motione finis. Voluntarium secundo modo est id, cujus positio vel exclusio immediatè subjacet dominio voluntatis: & quia vo-luntarietas hujusmodi constituitur per dominium ipsum, seu per libertatem in actu primo, idcirco dicitur extrin-seca. Hinc omnis volitio libera utro-que modo est voluntaria: volitio nec-cessaria solum est voluntaria primo mo-do: & pura omisio libera, modo tan-tum secundo: quia nimirum, licet à voluntate non sit elicitive, ejus tamen exclusio immediatè subjacet do-minio voluntatis, quæ potuit illam im-mediatè impedire positione actus omisæ. Hoc sensu *neg. Min. objectionis.*

86 Ad 1. & 2. prob. At vo-luntarium intrinsecum pertinet quidem egre-

egredi seu esse directè à principio in-trinsecò, & esse formaliter vitale; se-cus verò ad voluntarium purè do-minativum, quod solum in purâ omis-sione liberâ reperitur: tali quippe vo-luntario sufficit subjacere dominio vo-luntatis; quia censetur eo ipso esse à voluntate indirectè, ut ait D. Thomas *1. 2. q. 6. ar. 3. 3* & consequenter est etiam vitale præsuppositivè, supponè-do scilicet principium vitale & intrin-secum operationis, quâ possit impedi-ri. Unde pura omisio dici potest exer-citium vitalis potentia, quæ talis, non vitalitate explicandâ per omissionem ipsam, sed vitalitate explicabili per ac-tum oppositum. *Ad 3.* Verum est *Antec.* de voluntario intrinsecè tali; fallum verò de omni voluntario extrinsecè: vo-luntarietas enim extrinsecà, seu domi-nativa, non modò reperitur in actibus liberis, quorum carentia est pura omis-sio, verum etiam in quocumque im-mediatè impedibili à voluntate, tamen si merè negativum sit. Doctrina hæc est Angelici Doctoris *q. 2. de malo ar. 1. ad 1.*, ubi sic ait: *Aliquid dicitur esse vo-luntarium, non solum quia cadit sub vo-luntatis actu, sed etiam quia cadit sub po-estate voluntatis: sic enim & ipsum non velle dicitur voluntarium, quia in potestate voluntatis est velle & non velle.* Item *1. 2. q. 6. ar. 3. in argum. Sed contra,* ubi, *Illud,* inquit, *cujus domini sumus, dicitur esse voluntarium: sed nos domini sumus ejus quod est agere & non agere, velle & non velle: ergo, sicut agere & velle est voluntarium, ita & non agere & non velle.* Id ipsum confirmat in corp. art., & postea *q. 71. art. 5. ad 2.*

87 Insist. 1.: ergo etiam pu-ra omisio necessaria potest esse volun-taria, cum necessitas voluntarietatem haud tollat, ut patet in amore beatifi-co. *Neg. Consequ.*: quia pura omisio necessaria, in primis nequit esse volun-taria intrinsecè, cum non sit volitio; deinde nec extrinsecè, quia non subest

dominio voluntatis, alioquin necessaria non esset. Itaque necessitas coheret cum voluntarietate intrinsecâ, ut in amore beatifico; non ita verò cum extrinsecâ, seu dominativâ, cujus tantum est capax omisio pura: quia necessitas excludit dominium in actu primo, ex quo vo-luntarietas ista constituitur eo ferè mo-do, quo libertas actus ex libertate po-tentiæ: quare voluntarietas extrinsecà est impræcendibilis à libertate in actu primo. *Insist. 2.*: omisio potest esse mediatè voluntaria, quamvis non sit mediatè libera; ut si quis volitione nec-cessariâ velit omittere odium objecti: ergo & poterit esse immediatè volun-taria, licet non sit immediatè libera. Iterum *neg. Consequ.* Disparitas in eo est, quod omisio reflexè volita habet unde participet voluntarietatem medi-atam sine libertate, nimirum à vo-litione sui, quæ potest esse intrinsecè voluntaria, etiamsi non sit libera: at omisio non volita per actum positivum, si non habet voluntarietatem extrinse-cam titulo libertatis, cum aliunde non sit intrinsecè voluntaria, omni volun-tarietate caret necesse est.

88 Insist. 3.: omne volun-tarium debet esse aliquomodo volitum, saltem exercitè. *Resp.* Debet quidem, si est intrinsecè voluntarium: non ali-ter. Eadem esto responsio, si quis obji-ciat, quod liberum & voluntarium est quædam differentia entis positivi: vel etiam, quod omne voluntarium pro-cedit ex inclinatione innatâ voluntatis. Ac denique negadum, quod pura omis-sio amoris v. g., ideo sit voluntaria, quia est virtualiter aut interpretative volitio amoris: nam, præcisè inter-pretationibus, voluntaria erit omisio pura, hoc ipso quod immediatè sit sub dominio & potestate voluntatis, ut nos docuit supra D. Thomas.

89 Objic. 3.: voluntas, ut po-tè rationalis potentia, nequit se liberè determinare, nisi ex aliquo motivo seu

sine: sed pura omisio nullum habere potest finem aut motivum: ergo voluntas nequit se liberè determinare purâ omissione. *Prob. Min.*: quia pura omisio, cum sit pura negatio, vel purum non esse actus positivi, nullam potest habere tendentiâ aut respectum intrinsecum ad objectum; nec est intrinsecè diversa, quando ponitur necessariò, & sine motivo, videlicet quando nulla praei objecti cognitio. *Confirm. 1.* possunt voluntati simul proponi duo motiva incompatibilia, quibus invitetur ad omissionem sacri in die festo, v. g. venatio, & ludus: tam, si voluntas purè omitat volitionem sacri, omisio hæc non est inprimis propter utrumque illud motivum simul sumptum, siquidem apparent inter se incompatibilia: nec deinde propter aliquod eorum in particulari, cum omisio pura ex se non magis unum, quam alterum respiciat: erit igitur sine ullo motivo. *2.*: nullum exercitium liberum dari potest sine cognitione dirigente: at nulla cognitio dirigit ad puram omissionem; quia nulla dirigit, nisi quatenus proponit objectum ut amore vel odio dignum, adeoque nulla dirigit nisi ad amorem, vel odium.

90 *Ad object.* plures concedunt purâ omissioni liberè motivum directum, & immediatum, extrinsecum tamen, & interpretativum, aut virtuale, illud scilicet, quod cognitione proponitur ut retrahens ab actu omisso: quod quidem dicitur extrinsecum, quia omisio non illud intrinsecè respicit; & interpretativum, aut virtuale, quia omisio perinde ab eo procedit hic & nunc, aut perinde ponitur ex vi ipsius, ac si illud respiceret intrinsecè. In calu autem 1. *confirm.* dicunt, omissionem esse propter utrumque motivum indeterminate, seu vage. Et ad 2. *confirm.* dicunt, cognitionem objecti ut odibilis, aut amore indigni, posse dirigere ad omissionem amoris, etiam si non po-

natur odium. *Sed magis placet doctrina* P. Suar. lib. 12. de Grat. cap. 2., quem plures alij sequuntur: quod scilicet pura omisio libera nullo indiget motivo propriè ac directè in ipsam inclinante, neque ullum respicit etiam interpretativè, cum potius sit exclusio tendentiæ, ac respectus omnis in motivum. Immo videtur omnino repugnare motivum immediatè alliciens ad omissionem actus voluntatis: tum quia motivum istiusmodi voluntatem moveret in actu secundo, quando voluntas non moveretur, sed potius omni careret motu; quod implicat in terminis: tum quia causalitas in genere causa finalis, quæ propria est motivi, existeret sine actione causæ efficientis; quod pariter implicat.

91 Habet tamen pura omisio libera motivum indirectum & permixtum, illud nempe, quod cum indifferentiâ inclinât in actum omisum. Nam bonitas objecti, dum ad amorem sic invitât, ut non compellat amare, seu non tollat libertatem amandi, eo ipso permittit seu non impedit omissionem amoris: & hoc est movere indirectè ac permissivè ad omissionem: quemadmodum ex eo, quod Deus ita velit actum honestum liberum, ut non impediat inhonestum, dicitur velle purè permissivè actum peccati. Voluntas ergo indiget motivo directè ac positive movente, ut se determinet ad agendum; minime verò, ut se determinet ad non agendum: nam ad hoc satis est, quod ita possit agere, ut nullo motivo compellatur agere. Unde, si rogetur, cur amorem omitat? non debet rationem reddere positivam, sed negativam tantum, videlicet *ideo non amo, quia bonitas objecti nunc cogniti non me necessariò rapit, nec amare compellit*: nec titulo potentie rationalis aliâ indiget ratione voluntas, ut per exercitium negativum se liberè determinet.

92 *Dicitur* voluntas non possit amo-

amorem objecti liberè omittere, nisi adesset cognitio retrahens ab amore: hæc autem cognitio non aliter retrahit, nisi quatenus proponit & applicat motivum non amandi, seu odio habendi objectum idem: hoc ergo motivum censeri debet proprium omissionis. *accedit*, quod omisio hic & nunc pendet aut procedit à tali cognitione retrahente: sed non aliter ab ea procedit, nisi quatenus manifestante motivum retrahens ab amore: verè igitur ex tali motivo procedit hic & nunc. *Resp.* Posset inprimis negari ex dictis supra n. 9., quod ad libertatem contradictionis requiratur cognitio positivè retrahens. Deinde, si talis cognitio necessaria est, solum requiritur ad omissionem tamquam conditio sine qua non, ut cognitio invitans ad amandum non tollat libertatem, seu non necessitet ad amorem, sed permittat omissionem amoris: nisi enim adesset cognitio retrahens, voluntas necessariò amaret ex vi cognitionis allicientis, ut objectio supponit. Nec refert, quod cognitio non aliter retrahat, nisi proponendo & applicando motivum aliquod: non enim ideo motivum hoc est proprium omissionis: quia nunquam proponitur motivum purè non amandi, sed semper aut odio habendi, aut positivè nolendi amare, dum scilicet in amore ipso apprehenditur aliquid incommodi. Quare motivum istud sub munere motivi non conducit ad omissionem amoris purâ, licet conducat sub munere conditionis in sensu explicato. Ratio est: quia non allicit immediatè ad omittendum, sed mediatè duntaxat, medio nimirum actu positivo volitionis, aut odij; qui actus, si existeret, omissionem redderet non puram; & cum non existit, suspensionem relinquit in motivo suo vim allicienti ad omissionem.

93 Nec item refert, quod pura omisio pendeat aut procedat hic & nunc à cognitione retrahente, etiam

ut manifestante motivum retrahens ab amore: non enim ab eâ procedit ut manifestante motivum purè omittendi, sed ut manifestante motivum actus amori oppositi, atque ita gerente minus conditionis sine qua non, ut omisio amoris permittatur à motivo amandi. Ubi notandum, quod etiam motivum odij dici potest permissivè movere ad puram omissionem amoris: quia hæc omisio, quatenus pura, involvit etiam omissionem odij, quam permittit motivum illud, dum libertatem hanc tollit, ut autem non tollat, ipsi est pro conditione, sine qua non, cognitio invitans ad amorem; nam utrumque motivum, & utraque cognitio, sibi invicem sunt conditiones ad non auferendum libertatem, & consequenter ad permittendum omissionem actus unicuique respondentis. Immo, si velis, ut motivum odij dicatur etiam permissivum relate ad omissionem amoris ut conditio distinctam ab omissione odij, per me licet, dummodo nullum adstruas motivum immediatè ac directè inclinans ad omittendum.

94 Jam ad *object.* n. 89., concessâ *Maj.* de motivo, vel directo, vel indirecto, *dist. Min.*: nullum habere potest motivum directum, conc.; indirectum seu permissivum, *neg. Min.*, & *Consequ.* Ad *prob.* concedo quidquid in eâ dicitur: sed nihil inde contra motivum indirectum ac purè permissivum, prout à nobis explicatum est. *Ad 1. Confirm.*: pura omisio, propriè loquendo, nunquam est propter motivum ullum. Tum quia eò propter indicat tendentiâ intrinsecam in motivum, cuius tendentiæ incapax est omisio pura: esse autem ex motivo purè permissivo, non est illud respicere, aut propter illud esse; sed est ab eo non impediri. Tum quia repugnat, ut videmus, motivum immediatè alliciens ad omittendum: huiusmodi autem esset id, propter quod propriè daretur pura omisio.

omissio. Itaque in casu proposito pura omisio volitionis sacri non esset propter ludum, aut venationem; sed esset pure permissivè ex motivo alliciente ad sacrum, quatenus non auferente libertatem, atque adeò quatenus conjuncto cum alijs motivis in actus oppositos inclinantis, quæ se haberent ut pure conditiones, vel etiam ut motiva pure permissiva omisionem ipsam ut puram; pro quo munere parùm refert quòd sint vel non sint incompossibilia. *Ad 1. Confirm.*: nullum quidem exercitium liberum, seu positivum, seu negativum, dari potest sine cognitione dirigente: hoc tamen discrimine, quòd exercitium positivum requirit cognitionem positive dirigentem ad ipsum; negativum vero, cognitionem solum permissivè dirigentem, id est, ita dirigentem ad actum, ut ejus omisionem non impediat, sed permittat: quòd genus directionis hære potest, etiam si cognitio solum proponat objectum ut amore vel odio dignum.

95 Notandum hic, puram omisionem liberam essentialiter dependere à cognitione præviâ permissivè dirigente, non in esse omisionis specificativè sumptæ, sed in esse liberæ, quia in esse talis constituitur per libertatem in actu primo, sicut de volitione diximus cap. 2.; in quâ libertate proculdubio includitur cognitio. Ipsa quòque omisio specificativè sumpta, dum libera est, pendet hinc & nunc, tamen contingenter, ab eâ cognitione, quæ de facto præit, tamquam à causâ morali, vel conditione aliquomòdò conducente ad omittendum: hæc autem dependentia consistit in coexistentiâ utriusque, juxta doctrinam & explicationem in simili datam supra n. 31. & seqq. Neque hinc sequitur, quòd etiam sufficere coexistentiâ omisionis cum cognitione motivi directi, seu directè invitantis ad omittendum, ut omisio dicatur pendere hinc & nunc

à motivo directo. Jam enim ostendimus, nullum esse motivum directè invitans ad omisionem, nisi mediatam, seu non puram: quare, dum immediata, seu pura est, non potest coexistere cognitioni illius motivi, quòd respectu ipsius directum sit, aut plusquam permissivum.

96 *Objic. 4.*: nulla causa potest ultrò impedire perfectionem sui positivam, nisi ut illam perfectione aliâ compenset: sed voluntas, pure omittendo, nullâ perfectione compensat positivam actus perfectionem, quæ sua ipsius perfectio est: ergo nequit eam ultrò impedire purâ omisione. *Confirm. 1.*: repugnat causâ formalis positiva, quæ habeat effectum formalem pure negativum: ergo & repugnat causâ efficiens (cujusmodi est voluntas ut libera), cui respondeat actus secundus mere negativus. *Confirm. 2.*: appetitus innatus tendere nequit in puram negationem boni: sed voluntas in actu primo est appetitus innatus ad suos actus secundos: non ergo inter hos actus numerari potest omisio pura. Vel aliter: omne exercitium liberum, debet esse gratum voluntati: idè enim voluntas liberè se exercet, quia sic ipsi placet: ergo debet esse conforme inclinationi voluntatis. Sed omisio libera ratione sui non est conformis innatæ inclinationi voluntatis: ergo debet esse conformis inclinationi elicite, & consequenter debet esse volita, seu ex volitione aliqua resultans.

97 *Ad object.*: doctrina Majoris vera est in causis naturalibus, seu necessarijs, quæ juxta directionem Authoris nature semper appetunt quòd sibi melius est, & naturaliter possibile; nec appetitui suo dominantur: facta tamen in causis liberis, quæ ratione dominij libertatis eligere possunt minus bonum, immò & semetipsas omni perfectione liberè superadditâ privare. Et alioqui voluntas inter actus positivos,

ad quos est indifferens, non posset non optimum aut meliorem elicere: nec posset liberè peccare, quando potest elicere amorem Dei; non enim perfectio hujus amoris compendatur perfectione actus pravi. *Ad 1. confirm. conc. Antec.* nam, cum effectus formalis primarius constituitur ex causâ ipsâ formali, si hæc positiva est, nequit ille non esse positivus, licet interdum radice negationem aliquam per modum effectus secundarij. Negandi tamen est *Consequ.*, si sermo sit de causâ efficiente, quæ non solum potest efficere, sed simul etiam potest non efficere, cujusmodi est ex conceptu suo definitivo causa libera.

98 *Ad 2.*: permissa Major, quæ fortasse verti posset in dubium, *diss. Min.*: ad suos actus secundos positivos, transeat; tam negativos, quam positivos, *neg. Min.*, & *Consequ.*. Nec appetitus innatus ad actus positivos, si datur, necessitatem infert ad eos elicendos: Non enim voluntas in illud, in quòd naturaliter tendit, de necessitate, sed voluntariè tendit: unde potest illud non eligere; ut loquitur D. Thomas in 2. d. 39. q. 2. art. 2. ad 5., differens de innatâ inclinatione voluntatis in bonum; & rationem subdit, *Quia inclinatio naturalis, est secundum exigentiam nature inclinantis.* Nec certè posset aliter cum libertate sociari appetitus ille; cum voluntatem trahere deberet ad actum melioris indolis, quæ est conditio appetitus innati. Ad alteram confirmationem formam negandam est, quòd omne exercitium liberum debet esse voluntati gratum, aut placens, plusquam negativè iustitiam enim, quòd non sit positivè ingratum, seu displicens displicentiâ elicita, sicuti reverà non est exercitium liberum pure omisionis. Quare solum debet exercitium hoc esse inclinationem elicite conforme negativè, id est, non difforme. Nec absurdum erit, si dicatur esse difforme incli-

nationi innatæ voluntatis, cui proinde inferat violentiam aliquam: non enim idè excedet facultatem potentie liberæ, siquidem inclinatio innata libertatem relinquit illatam, ut modò vidimus.

99 *Objic. 5.* ex P. Quiros: si omisio amoris potest esse immediate libera, erit etiam immediate libera, quando voluntas ponit actum cum amore insociabilem, videlicet nolitionem amandi, vel odium ejusdem objecti. Voluntas enim pro signo priori ad nolitionem amandi, libertatem habebit immediatam ad omittendum amorem; à quâ libertate denominabitur omisio immediate libera, quamvis ipsi concomitater accedat nolitio amandi. Sequela autè absurda est: quia inde fieret, ut quoties quis positivè nolitionem peccat contra præceptum affirmativum, committeret peccatum duplex, siquidem haberet duplex exercitium immediate liberum contra legem, nempe nolitionem, & omisionem actus præcepti. *Nego* sequelam, saltem si loquamur de naturali seu regulari usu ejusdem invariatae libertatis: quia omisio amoris nequit esse immediate libera, nisi pura sit, id est, conjuncta cum carentiâ omnis actus amoris repugnantis. Si enim adit aliquis actus hujusmodi, debet excludere pro priori ad omisionem amoris, quam proinde reddet solum mediate liberam, utpotè cum ipsâ infructuabiliter connexus, ut supponitur.

100 Rucio est: quia nolitio amandi (idem puta de odio) ex se apta est causare moraliter omisionem amoris, eam scilicet efficaciter inferendo, ut nemo dubitat: & abunde non existit dependenter ab omisione ipsâ, quasi effectus ejus: quia nec talis nolitio ab eâ omisione invicem infertur in nostris principijs; nec alia ratio debet eam ex parte causæ præsupponere. Nolitio igitur, dum omisionem coexistit,

causat eam moraliter, ac proinde præcedit. Patet *Conseq.*: quia moralis causalitas, juxta doctrinam stabilitam supra n. 31. & seqq., consistit in coexistentiâ effectûs cum causâ ex se apta influere moraliter in talem effectum, & existente independentem ab ipso. Quapropter negandum est, quod voluntas libertatē habeat immediatam ad omissionem amoris ut separatam ab omissione nolitionis, vel ut ab eâ præscindentem: quia solum potest immediatē omittere amorem omittendo simul omnem actum amori repugnantem; si enim aliquem ponat, omisio amoris purē mediata erit, seu mediatē libera. Hinc libertas in actu primo, non est forma ex se apta denominare omissionem amoris immediatē liberam, nisi ut conjunctam cum omissione omnis actûs amori obstitentis: & per hanc omissionem ipsamet amoris omisio constituitur in ratione subiecti ad talē denominationem idonea. Nec indifferentia cognitionis reddit voluntatem liberam ad omittendum, nisi vel immediatē in sensu diviso ab actu impossibili, vel mediatē in sensu composito.

101 *Dices 1.*: odium dari potest pro posteriori ad omissionem (quo in eventu non erit ejus causa moralis); si nimirum, postâ libertate contrarietatis, prius exerceat quis libertatem amandi & non amandi, omittendo amorem; ac deinde transeat ad exercendâ libertatem odio habendi & non habendi, eliciendo odium. *Resp.*, repugnare, quod ea libertas prius exerceatur per totam omissionem amoris (licet fonte per nolitionem haud repugnet, si non in homine, saltem in Angelo), & postea per odium in eodem instanti: tū propter dicta de causalitate moralitum quia nequit libertas illa intelligi omit-tens amorem, nisi vel purē suspensivē sine totum instans elabi sine amore, vel eipsam positivē impediatur ad amandū.

Mitto alias hypothesas, quibus probare intendit Quirô, actum cum amore impossibilem existere posse pro posteriori ad omissionem amoris: eque quippe, licet admittantur, solum probant, contingere hoc posse divinitus, & ita quidem, ut actus ille vel non sit liber, vel procedat à novâ libertate, quæ ratione nova cognitionis inadæquatē distinguitur à præcedenti: tunc autem si dicatur adesse peccatum duplex in transgressione præcepti affirmativi, transeat.

102 *Dices 2.*: saltem dari potest actus impossibilem concomitanter cum omissione, quam proinde finet esse immediatē liberam. *Prob.*: tum paritate actûs positivi, qui liberē haberi potest, quamvis concomitanter accedat aliquid cum illo conexum. Tum etiam, quia omisio in nostrâ sententiâ potest habere suum esse à voluntate, non expectato actu positivo: ergo potest à voluntate sic procedere, ut, quamvis oriatur simul actus positivus, non oriatur prius, sed in signo eodem, vel concomitanti. Si volitio, quia potest habere suum esse à voluntate sine imperio reflexo, non expectat imperium reflexum, cur omisio expectabit actum positivum? cum etiam ad omissionem sola voluntas sufficiat. *Resp. neg.* assumptum: quia, ut vidimus, actus impossibilem dari nequit, saltem naturaliter, aut per se loquendo, nisi præcedens omissionem. *ad prob.* pariter negandum, quod aliquid cum actu positivo conexum connexionem non au-tuâ, possit eidem actui conjungi purē concomitanter; quia, si non existit pro posteriori, debet existere pro priori tamquam causa moralis. Potest quidē omisio habere suum esse à voluntate, non expectato actu positivo; sed tum solum, cum actus iste simul omittitur. Exemplum imperij reflexi retorquetur: nam volitio nequit coexistere imperio, quin ab eo cauetur: ergo pariter &c.

Qua-

Quare, sicut in communi sententiâ libertas ad amandum cum vel sine imperio, non aliter immediata est ad amorem, nisi quatenus potest illum ponere omittendo simul imperium: ita libertas ad amorem & odium, non aliter immediata est ad omissionem amoris, nisi quatenus potest omittere simul odium, quod, si existeret, foret instar imperij respectu omissionis amoris. Hinc una omisio per alteram constituitur in esse immediatē liberæ; sicut actus imperabilis in esse immediatē liberæ constituitur per omissionem imperij. 103 *Observandum* tamen, quod amoris omisio libera non supponit omissionem odij pro priori positam (alioquin omisio libera odij præsupponeret etiam omissionem amoris, dareturque mutua prioritas inter has omissiones, quando voluntas utriusque actû liberæ ac purē omittit): quia, licet odium, cum existit, præcedere debeat omissionem amoris, propter suam cum ipsâ connexionem, causæ moralis propriam; omissiones tamen utriusque actûs, liberæ posite, concomitanter ponuntur, nec altera alteram præcedit; idque propter contrariam rationem, quia nimirum neutra connectitur cum alterâ, nec ex alterâ sequitur, nec ex se apta est alteram moraliter causare. Huc facit nuperum exemplum imperij, quod, cum existit, præcedit actum imperatum; quem tamen actum non præcedit, sed purē comitatur omisio imperij, cum ponitur in eodem instanti. Et generatim, quoties ab eadem libertate procedunt in eodē instanti duo actus, vel quasi actus, invicem inconnexi, neuter præcedit alterum, licet fortassis alter altero indigeat ad accidentariam denominationē immediatē liberæ.

104 *Objic. 6.*: si libertas potest immediatē exerceri per omissionem, poterit etiam per actionem transeuntem: nam idē non posset, quia exer-

citium libertatis formaliter concipitur in *velle*, & *nolle*: at ab his non minus deficit omisio pura, quam actio transeuntes. Si dicas, posse omissionem esse voluntariam extrinsecè ac dominative, idē dici poterit de actione transeunte. *Resp. neg.* sequelam: quia libertatis exercitium concipitur formaliter in *velle* & *non velle* (aut etiam in *nolle*, & *non nolle*) cum simultate potestatis ad utrumque, & ita quidem, ut *to non velle* non sumatur infinitanter, sed negenter; ut constat ex definitione potentie liberæ, prout communiter explicatur. Ex his autem extremis alterum salvatur in omissione volitionis; neutrum verò in actione transeunte. Adde, quod actio ista, si foret immediatē libera, esset intrinsecè voluntaria, cum ipsi conveniret voluntarij definitio; & aliunde non esset voluntaria intrinsecè, cum non esset volitio.

105 *Ad finem observa*, quod pura omisio libera passim dicitur esse interpretative, virtualiter, aut æquivalenter, nolitio actûs omisio: quod intelligi debet quoad effectum negativum excludendi actum omisum; minime verò quoad alia munera vel prædicata nolitionis, v. g. quoad intentionem, quoad respectum ad motivum, &c. Sic pura privatio caloris dici potest frigus æquivalenter, quoad munus excludendi calorem; non tamen quoad effectum formalem positivum frigoris, vel quoad munus disponendi subiectum ad formam aquæ. *Dices*: pura omisio amoris, si æquivalenter est amoris nolitio, erit æquivalenter suum contradictoriū, cum huic etiam nolitioni contradictorie opponatur, utpotè formalis negatio vel omisio, non solum amoris, sed cujusvis actûs cum amore insociabilis. *Resp.*: pura omisio amoris non æquivalet nolitioni, quâ parte ipsi opponitur, sed quâ parte involvit negationem aliam haud oppositam, videlicet negationem amoris: involvit enim, præter

negationem hanc, totidem alius, quod
sunt actus amoris repugnantes: & prout
est negatio eujuslibet eorum, non est
æquivalens, sed amori; & e converso,
prout est negatio amoris, non æqui-
valet huic, sed nolitioni, vel odio, vel
cuivis alij amoris exclusivo. Si hinc in-
feras, puram omissionem amoris æqui-
valere infinitis actibus. In primis *neg.*
Consequ., si loquaris de actibus hic &
nunc dixeris; hi quippe nunquam sunt
infiniti. Deinde transeat *Consequ.* cum
hac restrictione, *quoad effectum purè*
negativum excludendi amorem: sic enim
omni modi privatio caloris æquivaleret
infinito frigori, quoad effectum nega-
tivum excludendi calorem omnem à
subjecto.

106 Ex dictis permitti po-
terit sine incommodo, quod voluntas
liberè ac purè omittens amorem & no-
litionem amoris, dicatur interpreta-
tivè simul volens & nolens amare: vo-
lens, quia nolitionem omittit: nolens,
quia omittit amorem: dummodò ta-
men hoc intelligatur præcisè quoad
munus purè negativum excludendi si-
mul utramque actum, non quoad alia
munera vel prædicata volitionis &
nolitionis; eo nempe sensu, quo sub-
jectum divinitus privatum frigore &
calore, diceretur interpretativè frigi-
dum & calidum. *Objicies*: ergo, si quis
purè omittat amorem in iustate præcep-
to, dicitur interpretativè volens ser-
vare præceptum, ut potè omittens no-
litionem amoris. *Diss.*: dicitur inter-
pretativè volens &c., præcisè quoad
excludendam nolitionem amandi (quam
tum prohibet præceptum), *consequ.* quoad
positivam observantiam præcepti (quod
utique præcipit amorem cum suis om-
nibus prædicatis), *neg. Consequ.*

107 Hinc etiam solves, quod
aliqui objiciunt, fore scilicet, ut pu-
ra omisio amoris præcepti esset pec-
catam incartè & indefinitè malitiæ;
quidem æquivaleret nolitioni amo-

ris, quæ nolitio cum posset esse variè
intentionis, & propter variâ motiva,
incertam est qualis & quivis malitiæ
foret. Hoc, inquam, solves facile: nam
omisio amoris non æquivaleret nolitio-
ni quoad intentionem, motivum, aut
speciem: ideòque malitiæ omissiones
pensanda non est ex malitiâ, quam ex
ijs capitibus haberet nolitio; sed tan-
tum ex obligatione voluntatis in actu
primo ad amandum, quæ obligatio
certa & determinata est: pura enim
amoris exclusio (in quâ solum omis-
sio æquivaleret nolitioni, præ cindendo
à motivo) tantè malitiæ est, quantum
est debitum amandi, cui opponitur.

CAP. ULTIM.

RECENSENTUR ACTUUM
voluntatis divisiones variæ: & nonnullæ
questiones breviter
deciduntur.

108 **P**LURIMA de varijs actuum
voluntatis divisionibus &
speciebus disceptari possunt,
& ex professio à Theologis disceptan-
tur. In præsentia, præter generalia, non
nisi strictim specialia quædam delibabi-
mus. Actus voluntatis dividitur 1. in
prosecutionem, & *aversionem*: illa res-
picit objectum sub ratione boni; hæc
sub ratione mali. Divisio ista compre-
hendit omnes actus voluntatis: & idem
significare creditur, ac divisio in *amo-
rem*, & *odium*, quæ pariter adæquata
censeri solet. Sunt tamen, qui putent,
dari posse prosecutionem, seu volitio-
nem, quæ non sit amor, & aversionem,
seu nolitionem, quæ non sit odium.
Nam diabolus vehemèter vult aut cu-
pit divinum decretum reprobativum
hominum; quod tamen non amat, cum
nihil divinum amet diabolus. Nos e
converso decretum illud nolamus, ideò-
que Deum oramus, & sanctè quidem,
Ne projicias me à facie tua; cum tamen
nefas sit aliquid divinum odisse. Deus

etiam nolitionem habet, & non odiù,
incarnationis primæ & tertiæ Per-
sonæ Trinitatis.

109 Sed ægrè concipitur,
quod appetitus elicited, procurans, aut
optans existentiam objecti, non sit ejus
amor aliquis, cum sit veluti pondus
voluntatem inclinans ad bonum ob-
jecti: ut etiam, quod elicit fuga, vel
aversio ab existentia objecti, non sit
aliquale odium ejusdem, ob rationem
contrariam. Nec forsan difficile vide-
bitur, quod diabolus, quamvis odio
inimicitie flagret in omnia divina, quo-
rum existentiam destrueret, si posset;
sciens tamen non posse non existere
decretum aliquod circa salutem homi-
num, amet ut existat potius reproba-
tivum, quam prædestinativum, præcisè
quia utile ad pœnam hominum æter-
nam: vel etiam, quod in nobis cum
charitatis amore concilietur displicen-
tia in decreto reprobativo, non quoad
entitatem (penes quam non distingui-
tur à prædestinativo), sed quoad deno-
minationem (cujus absentia nihil de-
rogat perfectioni divinæ), nec propter
se, sed propter malum pœnæ, quod
infert. Non omne odium est inimici-
tia, vel abominatio; sed in sensu latio-
re comprehendit quamlibet displicen-
tiam de existentia objecti, licet concep-
tam propter motivum extrinsecum:
quâ ratione fortassè poterit odium ap-
pellari nolitio incarnationis primæ &
tertiæ Personæ. Hæc examinare non
vacat. Monuerim tamen, quod, licet
omnis actus voluntatis debeat esse
amor aut odium objecti saltem forma-
lis, dari potest aliquis actus attingens
objectum aliquod parziale, aut mate-
riale, respectu cujus non sit odium, nec
amor: Sic enim sæpe conditionem at-
tingit affectus objectivè conditionatus,
& objectum permissum volitio per-
missiva, præcisè quâ talis.

110 Jam prosecutio seu amor
dicitur *benevolentia*, cum respicit ob-

jectum ut bonum in se vel alteri, & non
quia commodum amanti: quod si hoc
pacto respiciat objectum rationis par-
ticeps, vocatur insuper amor *amicitiæ*.
Cum verò respicit objectum ut amanti
commodum, vocatur *amor proprius*, vel
amor concupiscentiæ. Huic contraponi-
tur odium proprii incommodi; amori
autem benevolentia, & amicitia, odiù
abominationis, & *inimicitia*. Præterea
amor in genere dici solet *voluntas*; quo
nomine interdum potentia, interdum
operatio significatur: & cum amor est
complacentia in bono, præcendens ab
ejus absentia & præsentia, ita ut nec
ejus affectionem curet, neque illud
amet quia præsens, aut possessum, di-
citur *amor strictus*; cui ex adverso res-
pondet *odium strictum*, vel *purum*. Cum
autem amor objectum respicit ut ab-
sens (vel saltem nondum cognitum ut
præsens), illius existentiam vel affec-
tionem optando, vocatur *desiderium*,
& peculiariter *volitio*, & *appetitus* (quâ
quam hæc duo nomina extendi solent
ad quemlibet actum voluntatis): cui
respondet in genere odij, *nolitio*, aut
fuga mali, utique affectiva, & peculia-
riter dicta pro conatu vitandi mali:
nam generatim *fuga* dicitur aversio
quælibet. Demum, cum amor objectum
respicit ut præsens, sive ut possessum,
& quia possessum, dicitur *gaudium*,
& sæpe etiam *delectatio*, & *fruitio*: cui
in genere odij contraponitur *tristitia*,
& *dolor animi*. Actus isti omnes sub his
nominibus pertinent ad partem concu-
piscibilem, ex disp. 7. n. 126. Qui ve-
rò spectant ad irascibilem (eorum ex-
plicatio nunc omittitur, quia proluxa
& litigiosa est apud Theologos), sunt
quædam species partium desiderij, par-
tium fugæ.

111 Differentia hæcenus in-
dicata sumuntur potissimum ex objec-
to: ex quo etiam capite quilibet ex
prædictis actibus subdividi potest in
species varias pro varietate objecto-

rum saltem formalium: ab his enim specificantur actus, ut alibi diximus. Ex modo tendendi dividitur 2., & adæquate quidem, actus voluntatis in *efficacem*, & *inefficacem*. Efficax est, qui affective connectitur cum objecti existentia, ita ut ex modo tendendi sit incompositibilis cum impedimento voluntati libero existentia objecti (loco existentia pone carentiam, vel destructionem objecti, si de odio loquaris): inefficax vero, qui simplici modo tendit in objectum, & tali connexionē caret: hic dicitur *simplex*, *complacencia*, vel *displicencia*. Affectus efficacitas non est delumenda ex intentione, sed ex indole prorsus essentiali: potest enim inefficax intensior esse, quam efficac. Ubi notandum, quod amor efficac. conjungi potest & toler. cum odio inefficaci ejusdem objecti materialis, & è converso; ut accidit in eo, qui merces in mare proicit timore naufragij, vel qui vult sibi crus amputari, ne gangrena serpat. Requirit tamen affectus isti motiva diversa, cum alter debeat tendere sub ratione boni, alter sub ratione mali. Porro tam affectus efficac., quam inefficax, potest esse vel *objectivè absolutus*, qui sine conditione, vel *conditionatus* objective, qui sub conditione aliqua feratur in objectum. Item, vel *determinatus*, aut *singularis*, qui certum sibi terminum designet; vel *indeterminatus*, *vagus*, *universalis*, aut *indefinitus*, juxta varium modum plura simul objecta respiciendi: que nomina intellige cum addito *objective*; nam subjective omnis affectus est singularis.

112 Ex parte principij dividitur 3. voluntatis actus in *liberum*, & *necessarium*; quæ est etiam divisio adæquata, & jam supra exposita. Dividitur 4. in *naturalem*, & *supernaturalem*; quæ divisio pariter adæquata est, & ex principio efficiendi sumitur. An autem sumatur etiam necessariò ex objecto formali, sub lite est apud Theologos: ne-

gant enim plures contra plures alios, consentique, objectum supernaturale posse attingi formaliter per actum naturalem, & è converso naturale per supernaturalem; quia scilicet actus non specificantur ex objectis quoad prædicata omnia, licet ita specificentur, ut nequeant respicere diversa objecta, quin evadant inter se diversi. Sed hæc ad Theologos remittenda: ut etiã quarta divisio actuum voluntatis in *bonos*, & *malos*, in lineam morali.

De Intentione, & Electione.

113 Desiderium, seu volitio finis obtinendi, vocatur *intentio*: volitio autem formalis, expressa, & determinata mediorum utilium ad finem intentum obtinendam, appellatur *electio*. De his quòque fuse tractant Theologi: sed hic perscringere oportet quaestiones aliquot. *Quæritur* 1., an intentio & electio sint actus realiter distincti? *Resp.* 1. cum communi sententia: dari potest intentio, quæ non sit realiter electio. *Prob.*: quia sæpe intenditur finis, cum nondum expresse aut determinate occurrunt media opportuna; ideoque ad intentionem sequitur inquisitio & consultatio intellectus de medijs eligendis, & consilium rationis, id est, judicium ex consultatione relutans, aut illam connotans, & practice dactans, tale medium esse alijs utile, aut præferendum. Tunc autem intentio illa non est electio, ut quisque videt. *Dicitur*: intentio est amor finis ut assequibilis: cum ergo finis non sit assequibilis, nisi per media, debet intentio esse mediorum amor, atque adeò electio. Sed *contra*: sæpe finis intenditur ut assequibilis per media, quæ sperantur non defutura, quamvis in particulari nondum appareant: ut cum ager salutem intendit, nondum discernens quo medicamine uti debeat. Talis autem intentio, licet sit mediorum

rum amor virtualis, vel etiam, si placet, amor formalis vagè seu indefinitè respiciens medium aliquod, non est electio; quia hæc non est qualicumque amor mediorum, sed est amor expresse ac determinate decernens exequi tale, vel talia: nemo enim elegisse dicitur, cum adhuc dabitur ac deliberat de medio præferendo.

114. *Resp.* 2. dari quòque potest intentio realiter identificata cum electione. *Prob.*: quia possunt intellectui simul proponi finis, & medium determinatum omnino sufficiens: quo in eventum non est cur nequeant eodem actu simul appeti, cum sint objecta inter se ordinata, vel ordinabilia; ut formale, & materiale, & aliunde intentio & electio nullam ex modo tendendi contrarietatem habeant; altera enim vult, ut finis cauteur à medijs; altera, ut media cauteur finem; ubi sola est diversitas penes vocem activam, & passivam. Sanè viator, cui sors occurrit in via, cur non poterit uno & eodem actu velle sitim extinguere bibendo talè aquam? Nec obstat, quòd ideo elegatur medium, quia intenditur finis. Nam tò *quia* non semper denotat causalitatem aut prioritatem realem intentionis, sed aliquando meram denotat prioritatem rationis, vel indicat non futurum amorem medijs hic & nunc, nisi adesse intentioni finis, sive ab illo amore distincta, sive indistincta. Sic dicitur, ideo amari proximum propter Deum, quia Deus diligitur, etiam si uterque diligitur eodem actu.

115. Nec item obstat, quòd *Præmissæ* formales identificari non possunt cum *conclusionibus*. Nam sub his nominibus importatur discursus intellectualis, qui ex conceptu suo est realis progressus ab uno actu ad alium, ac proinde pluralitatem actuum necessario importat; quamvis bene possint eodem actu (qui non sit discursus) expresse affirmari objecta præmissarum & conclusionis. Ac

ex conceptu intentionis & electionis non requiritur realis progressus, aut pluralitas; alioqui Deo repugnarent intentio & electio, sicuti repugnat discursus. Nec demum obstat, quòd electio ab Aristotele dicatur *appetitus præconscripti*, hoc est, medijs electi ex prævio consilio vel consultatione rationis; quale nomen non convenit intentioni. Nam in primis id nominis solum est impositum pro electione, quæ versatur in arduis aut obscuris: in rebus enim manifestis (y. g. in casu viatoris nuper adducto) electio non supponit consilium; ut admonet D. Thomas 1. 2. q. 14. ar. 4. ad 1. Deinde, licet intentio ex conceptu generico non exigat consilium prævium, potest illud exigere ex conceptu specifico, vi cuius realiter identificetur cum electione. Sic, licet amor Dei ex hoc solo conceptu non prærequirat cognitionem proximi, prærequirit tamen, quando simul est realiter amor proximi propter Deum.

116. *Resp.* 3.: omnis electio formalis reipsa est intentio. Sic plane colligitur ex doctrina D. Thomæ 1. 2. q. 8. art. 3., & q. 12. ar. 4. Et *prob.*: quia electio formalis ea dicitur, quæ medium vult formaliter propter finem, id est, ut utile, seu quia utile ad finem, ita ut intrinsece attingat motivum hæc, quod reverè nihil est aliud, quam bonitas ipsa finis per tale medium assequibilis: ergo reipsa est velitio finis, atque adeò intentio: quemadmodum amor proximi propter Deum, reipsa est amor Dei, & vera charitas. *Dicitur*: electio vult quidem aut amat finem, ac non ut objectum quod, sed ut *quo*, id est, ut rationem volendi & amandi medium; vel, ut alij loquuntur, electio finem respicit indirectè solum, aut in obliquum non igitur est intentio; cum hæc debeat finem directè respicere, & amare ut *propter*. Sed *contra*: formalis electio per se & ratione sui

supponit cognitionem finis ut boni & amore digni, & à cognitione ista per se dicitur; nequit enim amari medium ut utile, & quia utile ad finem obtinendum, nisi finis cognoscatur ut amabilis eadem electio intrinsecè attingit finem, non aversivè, sed prosecutivè, ut est certum: finem ergo denominat volitum & amatum ut quod: quid enim est amari ut quod, nisi esse objectum, quod media cognitione propriè amabilitatis movet & allicit in actu secundo ad prosecutionem sui? Quapropter, dum formalis electio subsequitur intentionem purè talem (de qua n. 113.), est intentio electiva, procedens ab intentione alià non electivà; pendet que à fine, tum immediate, quatenus illum intrinsecè respicit, tum mediatè, quatenus à fine causatur medià intentione prævia. Possunt autem facile coherere in eodem subjecto & instanti duæ volitiones ejusdem finis, quando & sunt aliquatenus heterogeneæ, & posterior addit priori novam tendentiam in objectum materiale.

117 *Quer. 2.*, an sit possibilis electio materialis? Ita vocatur volitio mediæ rursus utilis ad finem obtinendum, quæ tamen finem non respiciat intrinsecè, consequenter que nec amet medium ut utile ad affectionem finis, sed ut objectum in se bonum, v. g. delectabile; ac nihilominus ponitur hic & nunc ex vi & efficaciam præviæ intentionis obtinendi finem. Exemp. gr.: si ægrotus, dum intendit sanari, velit potionem, quam novit rursus utilem & necessariam ad sanitatem, volitione tamen, quæ non respiciat illam ut utilem, sed ut palato gratam & suavem; queritur, an volitio ista dici possit electio? vel potius, an possit ab intentione sanitatis immediatè procedere? Si enim hæc ita procedat, certum est quòd non merebitur nomen electionis. Partem affirmantem amplectuntur cum P. Ripalda docti Recentiores:

sed pro negante stat communis sententia, cui assentior. *Prob.*: quia omnis electio vere talis per se requirit cognitionem utilitatis mediæ ad finem: debet enim procedere ex intentione finis, ut nunc agebam; & procedere nequit, nisi tali cognitione mediantes; certum quippe est, & experiencià notum, quòd intentio non habet vim movendi seu determinandi voluntatem, nisi ad volitionem mediæ, quod cognoscitur utile ad finem intentum. Omnis ergo electio vult & amat medium ut utile, atque adeò omnis electio est formalis, nulla materialis. *Prob. Consequ.*: quia alioquin non per se requireret cognitionem expressam utilitatis; non enim volitio supponere debet cognitionem objecti, aut prædicati, quòd perinde non respicit, ac si non esset. Nec dicas, cognitionem illam requiri ad electionem solùm mediatè, seu ratione intentionis. Nam intentio, ut existat, non indiget expressà cognitione determinati mediæ ut utilis, ex n. 113.: solùm ergo illam requirit, ut causet electionem. At, si electio non debet utilitatem respicere, sed solùm absolutè amare objectum, perinde ac si non esset utile, quid confert cognitio utilitatis, ut electio causetur?

118 *Objic.*: voluntas ex vi intentionis solùm tenetur ad ea, quæ necessaria sunt, ut existat finis, sive ut existant media pro fine obtinendo requisita (idcirco si media videat jam posita, non tenetur eorum positionem velle); sed ad hoc sufficit electio materialis, quæ scilicet eligatur medium reverè utile, quamvis non eligatur ut utile: non ergo tenetur ad electionem formalem. *Premissis datis, dist. Consequ.*: non tenetur ad electionem formalem, si media inveniat posita, vel etiam aliunde positam volitionem mediæ, quæ à te vocatur electio materialis, *consequ.*: si non ita inveniat, *neg. Consequ.*. Fa-teor, quòd intentio non determinat ad

volitionem mediæ, quòd jam positum censetur; nec item ad volitionem mediæ nondum existentem, si casu & per accidens inveniat aliunde positam ejus volitionem, quæ sufficiat ad existentiam talis mediæ, licet non respiciat ipsum ut utile. Ceterum volitio ista nullo jure vocabitur electio; quia nullatenus ab intentione procedet; ideoque voluntas non diceretur velle tunc medium ex vi intentionis. Itaque in eo eventu intentio ad nullam determinat electionem, nec existentiam mediæ causat; quia solùm habet vim determinandi, & causandi, sub conditione tacitè quòd medium cognoscatur necessariùm, & nondum positum, nec efficaciter volitum ab eadem voluntate; tumque non aliter existentiam mediæ causare potest, nisi mediantè electione formali, quam prius causet. Hoc intellige de intentione purè tali: nam, dum simul est intentio & electio, medium utique immediatè causat absque alià electione, etiam si fortè inveniat aliunde volitum propter se.

119 *Objic.* iterùm: actus voluntatis imperatus non debet intrinsecè respicere motivum imperantis; unde, si quis ex timore gehennæ sibi imperet actum charitatis, hic actus non respicit motivum evitandi gehennam: ergo nec electio debet intrinsecè respicere motivum intentionis. *Confirm.*: potest voluntas extrinsecè ordinare actus aliarum potentialium ad finem, quæ ipsi non respiciunt; ita ut actus isti, prout à voluntate ordinati, dicantur esse propter finem illum, v. g. cognitiones philosophicæ propter cathedram: ergo & poterit ordinare similiter actum proprium; ita ut iste dicatur esse propter finem sibi extrinsecum, mereaturque proinde nomen electionis. *Ad object. neg. Consequ.*: quia imperium reflexum habet unde causet aut inferat actum imperatum independenter ab illius tendentià in idem motivum; ni-

mirùm ex eo, quòd sit expressa & immediatè volitio efficax imperati. Aut nec intentio est volitio expressa electionis; nec electio ab intentione causatur alio titulo, quam volitionis mediæ ut utilis ad finem; alioquin frustrà prærequireret utilitatis cognitionem, quæ necessaria non est, ut intentio existat. Quòd si intentio expressè ac determinate velit alium ejusdem voluntatis actum ut utilem ad finem (v. g. si quis intendat obtinere gratiam volendo simul actum contritionis ut medium); tunc actus volitus non erit electio, sed medium electum per intentionem ipsam, quæ simul erit electio formalis, & vim habebit imperij reflexi. *Ad confirm.* totam concedo (excepto nomine electionis pro ijs actibus); dummodò extrinsecè ordinatio fiat per actum voluntatis prævium, qui sit imperium & electio formalis respectu actuum ordinatorum; quo in eventu actus isti non erunt electiones, sed media electa.

120 *Quer. 3.*, an intentio efficax, cum ab electione distinguitur, tollat immediatam libertatem electionis? (Dico *immediatam*; quia, si intentio est libera, electio quòque libera erit mediatè saltem, ac denominativè, sicut à filio externa liberè volita). *Resp.* cum communi sententià, electionem plerumque esse immediatè liberam; tum quia sæpè jam non existit physicè intentio (licet existat in memoria), cum ad electionem devenitur; tum quia plerumque suppetunt plura media, quorum quodlibet sufficit ad finem & licet intentio necessitas vagè ad aliquod eligendum, non tamen ad hoc præ illo. Quòd si medium sit unicum, & prorsus necessarium, tunc, supposità intentione actuali, electio non erit immediatè libera. Sic planè sentit D. Thomas 1. 2. q. 13. ar. 6. ad 1. ubi non alià ratione salvat libertatè electionis, posità intentione, nisi quia medium non est omninò necessarium ad

anem, vel factam non apprehenditur ut tale. Certè voluntas, supposità intentione efficaci, iam non potest omittere electionem mediij, quod apparet unicum & necessarium, ut omnes supponunt; & alioquin volitio efficacis objecti coherere posset cum impedimento voluntati libero talis existentiæ, quod est contra conceptum actus efficaciæ ex n. 111. : ergo ex suppositione intentionis voluntas non est libera ad electionem illam; cum libertas necessariò importet potentiam omitendi. Difficultas de merito electionis huiusmodi, solvetur inferius in actu imperato. Observa tamen, quòd, etiamsi medium sit unicum, poterit electio esse libera quoad intentionem, vel quoad circumstantias temporis, & loci, aut alias, si non illas determinet intentio.

121 *Quæst. 4.*, an intentio physice influat in electionem, dum ab ea distinguitur? Affirmant plures non improbabiler: sed plerique solum agnoscunt influxum moralem per modum inclinantis, aut determinantis. Id quod, omisiss alijs, probari potest: quia, si *mera* intentioni concedatur virtus activa (quæ utique perfectionem arguit), non est cur negetur electioni, cum hæc etiam verè intentio sit ex n. 116., & magis perfecta, vel certe non minus, quam intentio mera: una ergo electio erit alterius electionis activa, & procedet in infinitum. In quo autem consistat moralis causalitas intentionis, constat ex dictis n. 31. & seqq. Ubi nota, quòd intentio nõ debet prænosci existens, ut moveat ad electionem: requirit quidem cognitionem utilitatis mediij, non tamen reflexam cognitionem sui; quia non movet per modum objecti, sed per informationem physicam inclinando voluntatem instar habitus.

122 Nota insuper, quòd S. Thomas l. 2. q. 16. ar. 4. inter electionem & executionem mediij videtur

agnoscere alium voluntatis actum, quæ vocat *usum*, & cuius munus sit immediate movere potentiam executivam, v.g. manum, ut sumat medicamentum prius electum ad sanitatem. Plurimi tamen ad hoc munus sufficere dicunt electionem, dummodò sit de medio statim exequendo. Consequenter non requirunt imperium illud rationis, quòd inter electionem & usum agnoscit etiã D. Thomas q. 17. ar. 3. ad 1.: nec item requirunt *consensum* (idest, actum complacentiæ, quo voluntas approbet plura eligibilia, priusquam eligat unum præ alijs), quæ inter consilium & electionem statuit ipse D. Thomas q. 15. ar. 3.: quamquam Angelic. Doctor ibi ad 3. hunc actum ab electione distinguit, quando post consilium plura eligibilia placent; secus verò, quando non placet nisi unum. Nota demum, quòd, si medium sit unicum, volitio illius iuxta plures nõ est proprie electio; quia hæc ex vi nominis dicit respectum ad multa eligibilia, ex quibus unum alijs præfert. Alij tamen putant ad electionem sufficere, quòd præferat medium utile inutilibus. Sed *quæstio* est de nomine.

De actu imperante, & imperato.

123 Communiter dividitur (non adæquatè) actus voluntatis in *imperantem*, & *imperatum*. Quicumque actus determinat ad alium ejusdem voluntatis, tanetsi non illum pro objecto habeat, dicitur late seu virtualiter *imperans*, aut *imperium*, respectu illius: proprie tamen non ita vocatur in ordine ad voluntatis affectum, nisi actus, quo voluntas pro objecto respicit alium actum suum, volendo illum elicere, v.g. si dicat, *volo elicere contritionem*. Actus huiusmodi (de quo tantum in præfati loquimur) appellatur *imperium reflexum*, & ille, quem respicit, *actus imperatum*. Quòd possit voluntas hoc

modo imperare sibi ipsi, sicut imperat intellectui, & potentijs materialibus, communissima sententia est cum D. Thoma: quam quidem experientia comprobatur quantum ad imperium inefficax, idest, non ita connexum cum actu imperato, ut voluntatem omninò determinet; item, quantum ad imperium efficacem de futuro, vel indeterminate, aut confusum, ut si quis nunc efficaciter proponat contritionem elicere cras, aut elicere vel contritionem perfectam vel attritionem, aut elicere actum virtutis quoties se obtulerit occasio.

124 Sed *queritur* 1., an dari possit naturaliter reflexu imperium efficacem de actu elicendo determinatè ac de presenti? Sententiæ neganti favet P. Suar. l. 11. de Grat. c. 11. n. 11.: favere quòque videtur D. Augustinus l. 8. Confess. c. 9., cuius verba refert P. Quiros hic disp. 87. n. 37., ubi sententiam hanc amplectitur. Ejus ratio est: quia voluntas, dum potest elicere actum, v.g. religionis, nequit in illo signo velle efficaciter ipsum elicere de presenti, quin intelligatur jam eliciciens, seu quin illud *velle*, sit formaliter *elicere religionis actum*: illud enim *velle*, est conari efficaciter in elicentiam actus religionis; & ita conari, est formalissimè talem actum elicere; voluntas quippe non aliter actum elicit, nisi conando elicere, cum potest. Accedit, quòd bonitas actus religionis, dum reflexè cognoscitur ut volibilis, ad sui possessionem allicit: cum ergo actus ille se ipso statim possideri valeat, frustra voluntas laborabit alio actu distincto.

125 Sententia tamen affirmas valde communis est, & probabilis. Non enim difficile videtur, quòd ex uno motivo voluntas efficaciter velit amplecti sine morâ motivum aliud. V.g. instante præcepto actus religionis, nec sine tentatione retrahente, cur non po-

terit quis ex motivo charitatis, aut gratitudinis, aut obedientiæ, vividius tunc proposito, efficaciter velle sine morâ elicere internum actum, qui sit ex proprio religionis motivo? Adde, quòd propositum efficacem elicendi contritionis actum, cum aderit periculum mortis, physice permanere potest instantè jam periculo: tunc autem erit imperium efficacem contritionis in eodem instanti elicendi. Opposita ratio instari potest in actu imperante cognitionem: nam similiter anima non aliter elicit actum fidei, nisi conando elicere: sed, dum efficaciter vult credere, volitione hæc formaliter conatur anima in elicentiam actus fidei: ergo hic actus formaliter consistit in eâ volitione. Quæ instantia clarè urget, si potentia non distinguantur ab anima.

126 Præterea rationem illam facile solves, si distinguas conatum imperativum ab executivo: qui duo conatus facile distingui ac discerni poterunt ex diversitate motivi, aut fortassis etiam ex diversitate objecti materialis, vel modi tendendi; non enim repugnare videtur (quàmvis regulariter non accidat), quòd actus imperans & imperatus intrinsecè respiciat idem motivum, v.g. si per actum purè charitatis imperetur formalis dolor de peccato, qui dolor pro motivo respiciat intrinsecè bonitatem Dei. Quòd verò actus religionis, reflexè præcognitus, allicit ad possessionem sui, & se ipso statim possideri valeat, probatur quidem nõ esse necessarium imperium reflexum, posseque voluntatem immediate se determinare ad illum actum: at non probatur, imperium esse inutile: tum quia proderit, ut bonitas illius actus ametur pro meritis, cum sit amabilis, non solum exercite, sed reflexè; tum quia valere poterit, ut alterius motivi subsidio facilius vincatur tentatio retrahens ab actu religionis. Ubi notandum, quòd, licet actus imperatus non

respiciat intrinsecè motum imperantis, ut pieruamque acciuit. dicitur tamen elici propter illud, tãquam propter motum mediatum, & extrinsecum; sicut actio externa dicitur esse propter finem, ex quo imperatur à voluntate: quia nimirum, dum ab actu imperij causatur, eo mediante procedit à tali motivo. Semper tamen actus voluntatis intrinsecè respicere debet motum aliquod.

127 *Quer. 2.*, an imperium efficax, determinatum, ac de presenti, tollat immediatam libertatem actus imperati, ita ut hic solum sit liber mediate ac denominativè ab actu imperij? Videtur affirmandum cum communiore sententiã, propter dicta in simili circa intentionem efficacè respectu electionis. Nec obstat, quod necessitas, quam importat imperium, sit liberè impedibilis à voluntate. Hoc enim probat, actum imperatum esse voluntati liberum absolute, non tamen ex suppositione imperij. Sic, licet ambulare sit homini liberum absolute, non tamen ex suppositione quod efficaciter velit ambulare; idèdque ambulare non nisi mediate ac denominativè libera dicitur. Sic etiam, licet vitio beata, vel physica prædeterminatio ad amorem, foret à voluntate liberè impedibilis, eã tamen suppositã independèter ab amore, jam amor non esset immediate liber. Est quidem illa necessitas consequens respectu voluntatis in actu primo: at non est consequens, sed antecedens, respectu actionis imperatæ, cum non ex eã resultat, nec eam sequatur, sed præeat, ut est certum. Quare, licet voluntas se liberè constituat in necessitate ponendi talem actionem, reverã tamen cum immediatã necessitate illam exequitur. Necessitas autem immediata non sinit actionem evadere immediatè liberam, ut patet ex terminis.

128 *Objic.*: voluntas in instig-

ti, quo imperat de presenti, habet in actu primo immediatam libertatem ad actum imperatum, cum circa objectum ejus habeat cognitionem immediate attrahentem, & retrahentem, ut supponitur: huic autem libertati respondere debet exercitium suum, quod non est aliud ab actu imperato. Et sane, positã coexistentiã talis actus cum ea libertate, jam adsunt omnia constitutiva operationis in esse immediatè liberæ. *Resp.* Datur quidem in actu primo immediatã libertas ad actum imperabilem, sed quæ respiciat illum ut ponendum in sensu diviso à necessitate immediatã, adedque ut conjunctum cum omissione imperij efficacis: non enim illum immediatè respicit ut imperatum, sed potius ut non imperatũ. Itaque in eo instanti libertas immediatã in actu primo, disjunctim respicit exercitia duo, scilicet vel imperium necessitans ad actum imperatum, vel actum istum ut sine imperio eliciendum; quorum quolibet posito, jam respondet ei libertati suum exercitium. Nec tunc adsunt in actu primo duæ libertates invicem independentes: quia immediatã libertas ad actum imperabilem, debet includere vel carentiam potestatis ad imperandum, vel potestatem omittendi imperium. Quod additur de constitutivis, negandum est, quando imperium existit: quia operatio imperabilis non est subiectum capax suscipere à libertate imperativã denominationem *immediatè liberæ*, nisi ut conjuncta cum omissione imperij; quæ proinde omisio numeranda est inter constitutiva talis denominationis. Debet autem hæc omisio, dum libera est, intelligi concomitanter cum actu imperabili, non pro priori, nec pro posteriori; quia nec actus ille per se intrinsecè infert hanc omissionem, nec ex eã infertur, quãvis ejus comitatu indigeat pro denominatione accidentariã *immediatè liberæ*. Quare, licet im-

imperium, dum existit, debeat præcedere propter vim causandi actum imperatum; secus tamen omisio imperij, quæ tali vi caret, & aliunde non est carentia impedimenti à voluntate inauferribilis.

129 *Objic.* iterum: si actus imperatus non est liber libertate propria, sed libertate solius imperij, carebit proprio merito, seu nihil meriti superaddet imperio: unde, cum charitas imperat aliarum actus virtutum, eorum meritum impedit; quod est absurdum. *Resp.* Inprimis Obsectio non urget in imperio indeterminato, vel confuso: nec item in imperio determinato de futuro, seu non coexistentem physicè cum actu imperato; quale regulariter est illud etiam imperium, quo quis vult statim conteri v. g. nam tã statim solet intelligi de eodem momento morali & humano, in quo plurima transeunt instantia physica; dumque voluntas contritionem elicit, sæpe jam non retinet physicè actum imperij, licet retineat habitualiter, aut moraliter. Deinde, tamen detur coexistentia physica imperij determinati & efficacis cum actu imperato, nego sequelam: quia meritum non constituitur ex libertate solã, sed insuper ex intrinsecã bonitate actus per se honesti, seu conformis rectæ rationi; quã bonitate utique pollet actus voluntatis imperatus, cum intrinsecè tendit in objectum honestum ut tale, & quia tale: hæc autem bonitas, cum additur bonitati ac-

tus imperantis, & ab ejus libertate denominatur libera, simpliciter auget meritum imperij; quia meritum crescit ex incremento cujuslibet constitutivi. Nec est eadem ratio de actionibus externis (quamquam & per has crescere meritum, censent graves Theologi); quippe quæ bonitatem & honestatem intrinsecam non important.

130 *Quer. 3.*, utrũ imperium physicè influat in actum imperatum? an solum moraliter? Hoc posterius videtur probabilius, paritate intentionis non nisi moraliter influentis in electionem. Influxus autem moralis explicandus est per coexistentiã utriusque, ex dictis n. 31, & seqq. Imperiũ inefficax (quod satis improprie appellatur *imperium*) potest influere moraliter in actum imperatum, non per modum determinantis, sed inclinantis. Quodsi contingat præexistere duplex imperium inefficax ob duo motiva impossibilia, utrumque simul influere poterit in actum imperatum, qui sine absurdo dici poterit existere tunc propter extrinsecã motiva impossibilia inefficaciter prævolita. Superiunt quædam aliæ quæstiones: v. g. an actus bonus possit imperari per malum? an actus supernaturalis per naturalem? an actus virtutis superioris per actum inferioris? Sed hæc nimis aliena sunt à presenti instituto. Quare ad Theologos remittenda sunt; ut jam tandem Animasticæ imponatur finis.

METAPHYSICÆ

DISPUTATIONES QUATUOR.

PROLOGUS.

METAPHYSICA, si nominis etymon spectes, facultas est trans-
Physicam, vel ultra Physicam assurgens: si verò rem signifi-
catam, facultas est, quæ supra Mathematicas etiam discipli-
nas evahitur, & supremum inter naturales Scientias locum
obtinere. Unde vocatur *prima Philosophia*, primatu scilicet dig-
nitatis: nec *Scientiæ* modò, sed etiam *Sapientiæ* nomine in-
signitur. Ejus acies speculatur (Scientiæ enim est simpliciter
speculativa) communem rationem Entis ab omni materia-
litate præcisam: communia item Entis attributa, & ea, quæ sunt enti reali op-
posita, ut carentias, & entia rationis, aut chymeras. Considerat etiam species,
aut quasi species Enti propinquiores, ut rationes Substantiæ, & Accidentis, ha-
jusque novem Categorias. Angelos quòque contemplantur, ac Deum ipsum, quan-
tum ejus infinita perfectio naturali lumine vestigari potest; quâ de causa *Theolo-*
gia naturalis appellatur. Tractationem tamen de Deo & Angelis communis
Scholarum methodus ad Theologiam sacram transmisit. Objectum formale Me-
taphysicæ, vel ratio formalis *sub quâ*, communiter censetur Ens reale ut *scio*
quamquam aliqui ad id muneris præferunt Ens à reali & *sic* præcisum. Objec-
tum autem *attributionis* dici potest Substantia ut sic; cujus in ambitu Deus erit
objectum *principalitatis*. Plura metaphysicæ ditionis propria sparsim dedimus de
more Scholastico, tum in Logicâ, tum in Physicâ, & Animasticâ. Plura alia,
immodò omnia, quæ Facultatem istam spectant, pro dignitate discussa videri pos-
sunt apud Eximium Doctorem P. Franciscum Suarez, qui totum opus Metaphy-
sicæ, duobus egregijs Velaminibus comprehensum, & numeris omnibus absolu-
tum, plaudenti & stupenti Orbi litterario dedit. Hic tamen quæstiones aliquæ
celebres, & quædam alia, quæ frequentius Schola pertractat, omittere non pos-
sumus. Ea verò quatuor Disputationibus complectemur.

DISPUT. I.

DE ENTE REALI IN COMMUNI, & attributis ejus.

VOCABULUM *ens*, ut hæc omnes admonent, potest accipi, vel *partici-*
pialiter, vel *nominaliter*, i. est, vel tamquam participium verbi *sum*,
vel tamquam substantivum nomen: quemadmodum vocabulum *vi-*
vens, nunc ut participium, nunc ut nomen usurpari consuevit. *Ens*
priori modo acceptum, idem significat, ac *existens*, seu habens esse actuale; quo

sentia de creaturis prædicatur contingenter, ut explicabimus disp. 2.; de Deo autem, necessarium & essentialiter. Ens verò sumptum posteriori modo, definitur solet, *aptum existere, seu habens essentiam veram & realem*, id est, non fictam, non chimericam, sed potentem existere realiter sine contradictione prædicatorum. Ubi tria notabis. 1., quod *to. aptum* non sumitur in hac definitione pro aptitudine seu potentia, quæ privata sit actu existentia, vel ab eo distincta (præscinditur enim à distinctione & indistinctione); sed accipitur pro mera non repugnantia ad existendum, seu pro eâ potentia, quæ legitime inferitur ex actu, etiam si penitus ab actu indivisa & indistincta sit, juxta illud, *Ab actu ad potentiam valet consequentia*: unde recte arguitur, *Deus existit, ergo potest existere*. 2., quod illa entis explicatio non tam definitiva rigida, quam descriptio vocanda est; quia ratio entis: ut sic, utpotè universalissima, & simplicissima, genere & differentia non constat, idcircoque strictè definiti non potest: nisi fortè ad rigorem definitionis tantum requiras, ut aptè explicetur essentia sive conceptus definiti, quidquid sit de genere & differentia, quæ purè vocalis questio erit. 3., quod nomen *essentia* significat intimam & primariam rei prædicatum (sive unum, sive multiplex), prout conceptum in ordine ad actum existendi: quod si explicetur per ordinem ad effectus, quos ut primum & intimum principium continet, vocatur *natura*: si verò per ordinem ad conceptus nostros, appellatur *quidditas*; quia est id, quo respondemus interroganti, *Quid est res?*

Ens igitur nominatè sumptum, est prædicatum essentialiter rerum omnium, quod quod veram & positivam realitatem habent: omnibus enim essentialiter convenit posse realiter existere. Atque in hoc sensu accipitur in præsentia Disputatione. Dividitur autem in *ens infinitum & necessarium*, quod est Deus, & *ens finitum & contingens*, quod est creatura. In idem recidit divisio in *ens increatum, & creatum*: item in *actum purum, & ens aliquomodo potentiale*. Differentia vel quasi differentia entis increati vocatur *aseitas*, eo quod Deus sit *ens à se*: differentia verò creature, *abaleitas*, quia creatura est *ens ab alio*. Ens finitum subdividitur in *substantiam, & accidentem*. Substantia dicitur *ens per se*; idcirco differentia eius vocatur *perseitas*: accidentem verò, *maleitas*, quia accidentem est *ens in alio*. Hæc modo præmissile sufficiat.

CAP. I.

UTRUM RATIO ENTIS A SOLIS omnibus inferioribus præscindi possit?

Questio hæc sub alijs etiam terminis proponi solet: videlicet, An dari possit conceptus entis ut sic, qui sit unus, & communis omnibus particularibus entibus, nimirum Deo, & creature, substantiæ, & accidenti, & quæ sub horum generibus continentur? In quo dubio nonnulli negant conceptum unum, non solum objectivum, sed etiam formalem. Actus, quo intellectus apprehendit aut representat objectum, vocatur

in præsentia *conceptus formalis*: objectum verò, tali actui respondens, quatenus ab eo representatum, dicitur *conceptus objectivus*. Negant ergo nonnulli, quod intellectus unico actu ferri possit in ens commune; variantque, ut ex vi nominis *ens* necessarium existentur in mente plures conceptus, nempe alius de Deo, alius de creatura, alius de substantia, alius de accidenti. Hoc tamen communiter in omni Scholâ rejicitur, & merito quidem. Tum quia experientia constat, mentem non distrahi in actus plures & varios, dum incipit ens ut sic. Tum quia, ut bene interrogat P. Suar., si tunc non est in mente conceptus unus, quomplex erit?

Oper-

Oportebit saltem esse conceptus undecim, nempe unum pro Deo, & novem pro totidem Prædicamentis, cum omnia sint primò diversa. Inmò tot erunt actus, quot sunt species & individua rerum; cum in his omnibus militet ratio desumpta ex transcendentia entis.

2 Tota ergo controversia developitur ad conceptum objectivum, an scilicet sit unus unitate rationis (quod non habeat unitatem realem, extra dubium est), vel, quod in idem recidit, an per intellectum præscindatur ab omni multiplicitate ac diversitate, quæ in particularibus entibus invenitur? si enim ita præscindatur, unus erit unitate rationis, ut constat ex dictis in Logica. Negativam partem defendunt Thomistæ, tamquam omnino necessariam ad transcendentiam & analogiam entis propugnandam: qui tamen in explicando, quid in objecto respondeat conceptui entis, multum inter se dissident apud Martinez de Prado 1. p. Met. contr. 6. ar. 3.. Communis sententia inter Recentiores Thomistas, quam tenet idem Prado ar. 5., & magis explicat Bayona seu Collegium S. Thomæ Complut. q. 7. Logic. ar. 7., agnoscit conceptum objectivum entis unum secundum quid, sive præcisum imperfectè; negat verò simpliciter unum, seu perfectè præcisum. Sensus eorum est, quod ens ab inferioribus præscinditur solum quoad explicitum, sicut definitum à definitione, vel sicut homo præscinditur à rationali, aut animal à viventi sensibili (his exemplis utitur cit. Collegium S. Thomæ); secus verò quoad implicitum; quia ratio entis, quantumvis abstracta, implicite continet actu inferiora omnia, quæ transcendit, & hæc ad ejus essentiam pertinent, sicut rationale ad essentiam hominis, &c.; nec potest ratio entis exactè definiti, nisi per substantiam & accidentem, ut ait idem Collegium q. cit. n. 158.,

& 167.. Ex adverso conceptum entis perfectè præcisum & unum tenent Scotistæ omnes cum Scoto, & communis sententia Nostrorum cum P. Suar. disp. 2. Met. s. 2., quibus accedunt & Thomistis aliqui, ut Javellus, Soto, Zumel, Ortiz, relati à Prado Controv. cit. n. 31.

3 Conclusio nostra est, posse rationem entis ab inferioribus perfectè præscindi, atque ad eam unam esse simpliciter unitate rationis. *robatur*: quia, ubi adest convenientia & similitudo realis plurium in ratione aliqua, potest hæc ratio ab ijs omnibus perfectè præscindi: adest enim hoc ipso fundamentum abstractionis perfectæ, quod omnes in Logica requirunt; nec alio fundamento ratio corporis, aut ratio substantiæ, à suis inferioribus perfectè præscinditur: quod pertinet illud D. Thomæ Opusc. 56., *licet plura, secundum quod plura, non constituunt unum intellectum, tamen plura, secundum quod similia, constituunt unum intellectum*. At inter entia particularia, v. g. inter Deum & creaturam (in quibus major esse poterat difficultas propter distantiam infinitam), verè adest similitudo & convenientia realis in ratione entis: hæc ergo ratio potest ab his entibus perfectè præscindi. Cætera constare videntur: & Minor non negatur ab Adversarijs, estque reipsa indubitabilis. Tum quia Deus magis differt à puro non ente, quam ab ente creato: ergo ab hoc non omnino differt: ergo ad quatenus cum eo convenit. Tum quia creatura, cum sit ens participatum, entitatem à Deo participat: sed non per identitatem: ergo per similitudinem, & imitationem. Tum quia homo in alijs prædicatis minus communibus factus est ad imaginem & similitudinem Dei, Genes. 1.: potius ergo in prædicatis transcendentibus. Tum ob alia argumenta, quibus hoc probat D. Thomas varijs in locis, v. g. q. 2. de veritat. 11., & 1. contr. Gent. c.

29., & 1. p. q. 4. ar. 1., ubi concludit: in corp.: *illa, quæ sunt à Deo, assimilantur Deo, in quantum sunt entia, ut primo & universali principio totius esse:* monet tamen, Deum non dici similem creaturæ, quatenus similitudo sonat imitationem alterius ut prototypi, sicut homo non dicitur similis lux imaginii.

4. Nec refert, quod similitudo non sit pura, sed permixta dissimilitudini. Nam similitudo realis, quæ præcedit & fundat præcisionem rationis, nunquam pura est apud negantes distinctionem formalem Scoticam; ut patet in ijs, quæ realiter assimilantur in esse animalis. Nec itam refert, quod dissimilitudo sit major, & prævalens. Nam inter substantias Angeli & equi multo major est diversitas, quam convenientia in statu reali: ab ijs tamen perfecte præscindibilis est ratio substantiæ. Certè, quod similitudo sit major, aut minor à parte rei, nihil interest: quia tam perfecte præscinditur ratio corporis ab homine & lapide, quam ratio hominis à Petro & Paulo. Nec demùm refert, quod respondent Thomistæ, similitudinem inter creaturam & Deum in ratione entis, solum esse proportionalem, in eo scilicet, quod creatura ita se habeat ad suum esse, sicut Deus ad suum. Nam proportionalitas huiusmodi, locum habet in similitudine qualibet, v. g. lapidis & hominis, in esse substantiæ: lapis enim ita se habet ad suum esse per se, sicut homo ad suum. Quare non impeditur perfecta præcisio, quando ratio communis propriè verificatur de singulis extremis; ut patet vel in ipsa comparatione duarum proportionum quantitatis (unde transitum est nomen *proportionalitas* ad comparationem duarum habitudinum in prædicatis metaphysicis): quod enim 5. & 50. sint numeri proportionaliter similes in ratione *dimidij*, quatenus ita se habent 5,

ad 10., sicut 50. ad 100., non obstat: quoniam à diversis numeris possit perfecte abstrahi ratio *dimidij*, vel ratio *dupli*. Cum ergo ratio entis propriè conveniat, non solum Deo, sed etiam creaturæ, stare poterit abstractio perfecta cura eâ similitudine proportionali.

5. *Confirm.*: ea sunt unum: unitate rationis in aliquo prædicato communi, quæ in eo sunt uniformiter definibilia, ita ut eadem definitio propriè verificetur de singulis. Sic expressè traditur ab Aristotele 1. *Metaph.* t. 11., & à D. Thomâ ibi lect. 70. lit. f.; qui utique loquitur de unitate rationis perfectæ, qualem habeat: bos & equus in prædicato animalis, quo exemplo utitur D. Thomâ ibidem. At in prædicato entis uniformiter definibilia sunt inferiora entia; de quolibet enim, prout ens est, propriè verificatur esse *aptum existere*, sicut de quolibet animali, prout animal est, propriè dicitur esse *aptum sentire*. Omnia igitur perfectam habent unitatem: ratio in prædicato seu conceptu entis objectivo. Nec obstat, quod ratio entis non definiatur per genus & differentiationem: sumitur enim definitio late pro explicatione detegente vim & energiam conceptus, etiam simplicis; quo pacto inferiora substantiæ, vel quantitatis, vel qualitatis, dicuntur uniformiter definibilia sub his conceptibus, licet simplicibus, seu ex genere & differentiâ non constitutis.

6. *Urgetur*: quidquid convenit substantiæ, in quantum ens est, convenit etiam accidenti, videlicet posse realiter existere, distinguere à puro nihilo, chimeram excludere, posse coexistere loco & tempori, habere attributa veritatis, bonitatis, &c.. Item substantia, in quantum ens, non distinguitur ab accidenti: falso quippe diceret, ideò substantiam non esse accidens, quia est apta existere. Substantia ergo

ergo sub reduplicatione seu conceptu entis, omnino est una & eadem per rationem cum accidenti. Patet *Consequenter* quia ibi est omnimoda identitas, & unitas, ubi nulla est distinctio, sed potius convenientia in omnibus: tum quia non ob aliam rationem homo & equus sunt omnino unum sub conceptu animalis; & sic de alijs inductione perpetua. Idem argumentum militat in creaturâ respectu Dei. *Urgetur* iterum: nomen *essentia*, prout idem sonat, ac *ens reale*, juxta D. Thomam de Ent. & essent. cap. 1., significat aliquod commune omnibus naturis, per quas diversa entia in diversis generibus & speciebus collocantur: sed non esset ita commune, si non esset perfecte abstractum ab omnibus; quod enim aliquatenus contractum est ad accidens, non est commune substantiæ; nec est commune Deo, quod non omnino abstrahitur ab imperfectione creaturæ: ergo &c.. Item, juxta D. Thomam 1. p. q. 5. ar. 3. ad 1., *substantia, quantitas, & qualitas, & ea quæ sub eis continentur, contrahunt ens applicando ens ad aliquam quidditatem*: ergo ens ut sic ex proprio conceptu non est contractum, nec applicatum ad substantiam, quantitatem, &c.; sed est potius indifferens & applicabile ad quodlibet, estque singulis logicè superius: unde tam est inepta hæc argumentatio, *est ens, ergo est substantia, quia ista, est animal, ergo est homo*. At hæc omnia proprii sunt characteres præcisionis perfectæ. Mitto alia argumenta, quæ late ponderant Scotistæ.

7. Sed, quoniam moderni Thomistæ perpetuo confugiunt ad unitatem secundum quid, & ad præcisionem imperfectam, seu penes implicitum & explicitum, ajuntque, ens ut sic esse commune, superius, & indifferens quoad explicitum, non quoad implicitum; ut hoc effugium præcludatur, arguo 1., & quidem ex doctrinâ Tho-

misticâ. Ratio entis ab inferioribus præscinditur *objectivè*, idest, ita præscinditur, ut inferiora maneant propriè incognita ex parte objecti, nec attingantur à cognitione *ens*, illamve propriè terminent ullo modo: tum cognitionem istam ratio entis redditur perfecte præcisâ, & simpliciter una. *Antec.* expressè conceditur à Thomistis, ut videre licet in Aguilera l. 5. *Logic. disp. de Analog. dab. 6. n. 11., & in Collegio S. Th. Complut. q. 3. Logic. art. 4.,* ubi post multa confuse dicta circa præcisionem expliciti ab implicito, tandem concludit n. 227., quod ea, quæ implicite importantur in conceptu aliquo *objectivè, propriè loquendo non cognoscuntur, quia reverâ præscinduntur ex parte objecti*. Sanè Thomistæ præcisionem formalem ubique reputant, neque ullam agnoscunt nisi *objectivam*; & argumenta, quibus contra tendunt, animal v. g. *objectivè præscindi à rationali, eadem vi probant objectivam præcisionem entis à substantiâ &c.* Recole in specimen argumentum celebre animalis à longè visi, quod an sit rationale, vel irrationale, nescitur, cum tamen cognoscatur esse animal. Cujus argumenti ponderationes æquè militant in præsentia: nam sapè certò cognoscimus, objectum aliquod esse ens, simulque nescimus, aut dubitamus, sitne substantia, an accidens; ut multis contingit circa lucem, aut quantitatem.

8. Jam vero *Consequentia* probatur valide: quia id perfecte præscinditur, quod ab alio perfecte separatur intentionaliter, sive in esse cognoscitur, ut ipsi Thomistæ inculcant, maxime in præsentia: sed ratio entis perfecte separatur intentionaliter ab inferioribus, si ab eis *objectivè* præscinditur: ergo &c.. *Prob. Min.*: quia ratio entis per cognitionem *ens* existit intentionaliter, quando non existit intentionaliter inferiora, siquidem hæc ex parte

objecti non terminant eam cognitionem, sed manent incognita. Hanc autem esse perfectam separationem intentionalem, *probo*: tum quia, si A. existat realiter, quando realiter non existit B., perfecte separatur a B. realiter, sive in statu reali: ergo pariter &c.. Tum quia ex terminis unum existere quando vel ubi non existit aliud, est perfecte ab eo separari. Hinc etiam sequitur rationis unitas perfecta. Nam in eo statu, in quo ens nullam habet diversitatem, aut pluralitatem, est perfecte unum, utpote omnino indivisum; ideoque, si nullam haberet in statu reali, foret in statu isto penitus indivisum & unum. *Universaliter* (inquit Aristoteles 5. Metaph.) *quaecumque non habent divisionem, in quantum non habeant, sic unum dicuntur*: quod ibi confirmat D. Thomas lect. 8. loquens de unitate rationis. Atqui ens, objective praecisive, nullam habet in statu intentionali diversitatem, aut pluralitatem, cum haec tota consistat in inferioribus, quae non transferuntur ad statum intentionalem, utpote non cognita: ergo &c.. *Dices*: ens in eo statu pluralitatem habet pro implicito. *Contra*: per te, habere pluralitatem pro implicito, cohaeret cum eo quod pluralitas proprie non sit in illo statu, in quo est ens, nempe in statu cogniti, siquidem pluralitas proprie non est cognita, neque ullo modo terminat cognitionem: ergo non impedit perfectam unitatem entis in statu cogniti. *Pater Consequ.* paritate unitatis in statu reali, quae certe non impeditur per pluralitatem, quae in eo statu non est.

9 *Arguo 2.* Inferiora entia non includantur implicitè in conceptu entis: ergo ab eis perfecte praescinditur ens. *Prob. Antec.*: quia implicitè includi, ut ipsimet explicant Adversarij, est pertinere formaliter ad essentiam entis ut praecisive cogniti, sicut rationalitas ad essentiam hominis, & genera-

tionem sicut ad essentiam definiti permanent ea praedicata, per quae determinantur sed inferiora entia non ita pertinent ad essentiam entis ut sic: ergo &c.. *Prob. Min.* ex nuper dictis: quia ens, iuxta Thomistas, ita praescinditur ab inferioribus, ut haec non cognoscantur, nec terminent cognitionem ex parte objecti: repugnat autem non cognosci ex parte objecti id, quod est formaliter essentia cogniti, & in ejus definitione ponitur. *Prob.* hoc. Tum ex terminis: quis enim credat, animal rationale manere incognitum ex parte objecti, dum cognoscitur homo? Quid attingit ex parte objecti cognitio eius, si non attingit aliquam essentiam realem? Si autem attingit essentiam aliquam, certe non aliam, quam ipsius entis ut sic.

10 Tum ex D. Thomà in 3. de Anima lect. 12. lit. g., ubi plane docet, nullum objectum posse intelligi praecisive sine eo, quod est de ratione seu definitione ipsius. Ideo, *Non possum*, inquit, *intelligere hominem nisi intelligendo de animali, quia animal est in ratione hominis.* Cum autem intellectus intelligit curvum (subdit S. Doctor), *sine carne intelligit in quantum est curvum; non quidem ita, quod intelligit curvum esse sine carne, sed quia intelligit curvum non intelligendo carnem: & hoc ideo, quia caro non ponitur in definitione curvi.* Addit, quod ideo intellectus sine materia sensibili praecisive intelligit mathematica, non autem naturalia, *quia in definitione naturalium ponitur materia sensibilis, non autem in definitione mathematicorum.* Nec dicas, D. Thomam loqui de praecisione perfecta, seu excludentis ab excluso, non verò de imperfecta, seu penes explicitum, quam Thomistae vocant includentis ab incluso. Nam *contra* est, quod S. Thomas planè loquitur de praecisione, quae unum cognoscatur alio non cognito: talis est autem praecisio imperfecta, prout a te adhaeruit. Unde sic argumentor: jux-

ta doctrinam D. Thomae, quoties unum cognoscitur sine alio, id est, non cognoscendo aliud, hoc aliud non est de ratione objecti cogniti, nec in ejus definitione ponitur: sed per te, dum cognoscitur ens ut sic, cognoscitur sine inferioribus, id est, non cognoscendo inferiora, siquidem haec ex parte objecti non terminant cognitionem, ut concedis: ergo inferiora non sunt de ratione entis, nec in ejus definitione ponuntur. Hinc praecisio entis ab inferioribus, vocari debet *excludentis ab excluso* in esse cogniti: id enim excluditur à statu cogniti, quod intra illum non admittitur, sed relinquatur in statu incogniti.

11 *Confirm.* r. ex eod. Angelico Doctore q. 2. de verit. ar. 11., ubi probato convenientiam aliquam esse inter Deum & creaturam, monet, quaedam nomina non nisi symbolicè dici de Deo, ut *leo, sol, & humus* modò, *quia*: (inquit) *in horum definitione cadit materia, quae Deo attribui non potest.* Et continuo subjungit: *Quandòque verò nomen, quod de Deo & creatura dicitur, nihil importat ex principali significatione, secundum quod non possit attendi praedictus convenientia: modus inter creaturam & Deum, sicut sunt omnia, in quorum definitione non clauditur defectus, nec dependet à materia secundum esse, ut ens, bonum, & alia hujusmodi.* Eamdem doctrinam tradit r. p. q. 13. art. 1. Quae quidem commentario non indiget, ut percipiatur clarè contraria Thomistarum doctrinae, quam rejicimus. Si enim in definitione entis non clauditur defectus, ergo ens non est definibile per substantiam, & accidens, & reliqua inferiora, quae transcendunt nam in his proculdubio importatur defectus & imperfectio multiplex: non ergo ens includit implicitè inferiora, quasi formaliter ad ejus essentiam continentia. Item, si ens definitivè includeret ea, quae transcendit, in ejus defini-

tionem caderet materia, quae cadit in definitione leonis, & quidquid à materia dependet secundum esse: sed hoc est falsum juxta D. Thomam: ergo &c.. Item, ens magis praescinditur à materia, quam leo; ut constat ex verbis D. Thomae: ergo praescinditur etiam quoad implicitum; nam quoad explicitum leo utique praescinditur.

12 *Ad 2.* quod, juxta D. Thomam in Prologo Metaph., ens commune separatur à materia secundum esse & rationem: *Quia*, inquit, *secundum esse & rationem separari dicuntur, non solum illa, quae nunquam in materialibus esse possunt, sicut Deus, & intellectuales substantiae, sed etiam illa, quae possunt sine materia esse, sicut ens commune.* Potest ergo ens commune sine materia esse (nempe quatenus est indifferens ad Deum etiam, & Angelum): sed nullus conceptus objectivus potest esse sine materia, si ab ea non praescinditur quoad implicitum, sed tantum quoad explicitum; ut patet in conceptu leonis, vel animalis: ergo &c.. Item, in phrasi D. Thomae idem est separari secundum rationem, ac secundum definitionem: idem quippe sonat in rebus abstractis ratio, ac definitio, ut admonet cum Aristotele D. Thomas in numeris in locis, v. g. r. p. q. 11. ar. 1. & 6.: si ergo ens commune à materia separatur secundum rationem, separatur secundum definitionem: ergo non est definibile per materiam, adeoque nec per alia inferiora, quae transcendit. *Ad 3.* insuper, quod objectivus conceptus entis est simplicissimus; quia *id*, in quod intellectus omnes conceptiones suas resolvit, est ens, ut ait D. Thomas q. 1. de verit. ar. 1. Si autem includeret implicitè inferiora, ipse potius resolveretur in conceptus eorum, sicut conceptus hominis in conceptus animalis & rationalis; cum generatim conceptus definiti resolvatur in eos conceptus, per quos definitur, non è converso: resolvi enim est

explicari per conceptus simpliciores ac distinctiores essentia.

13 *Confirm. 2.*: si ens includeret definitivè substantiam & accidens, non verè diceretur absolutè, *Substantia est ens*; quemadmodum non verè dicitur, *Planta est animal*; quia, licet planta sit vivens, in animali tamen definitivè includitur, non solum vivens, sed etiam sensibile, quod plantæ non convenit: ut etiam non verè dicitur absolutè, *Animus est homo*; quia, licet homo physicè definiatur per animam, at non per eam tantum, sed simul per corpus: & generativè non verè affirmatur absolutè prædicatum, cujus tota definitio, seu physica, seu metaphysica, non verificatur de subiecto. *Dico* cum Collegio S. Th. Complut. cit. q. 7. n. 57., verificari de substantiâ *quidquid est de essentia entis pro explicito*, non verè *quidquid est de essentia entis pro implicito*. Sed *contrà 1.*: ens non habet duas essentias, aliam explicitam, aliam implicitam, sicut nec homo, nec animal, sed unam magis aut minus explicatam, magis quidem per conceptus definitivos, minus verò per conceptum definiti, seu definibile; & alioqui definitio non explicaret essentiam rei, saltem illam, quam dicitur propriam definiti pro explicito. Repugnat ergo, quòd de substantiâ verificetur tota essentia entis pro explicito, quia simul tota pro implicito.

14 *Contrà 2.*: regula Summarum inconcussa est, quòd definitum & definitio còvertuntur, ita ut de quocumque verificatur definitio, verificetur pariter definitum, & vice versâ: sed quidquid est de essentia entis pro explicito, est definitum, & quidquid est de essentia entis pro implicito, est definitio, juxta doctrinam tuam: ergo vel utrumque, vel neutrum verificatur de substantiâ. *Respondet*, regulam confessionis tenere, quando conceptus definiti est univocus, aut perfectè unus;

secus verò, quando est analogus, & unus imperfectè tantum, aut secundum quid. *Contrà*: etiam in analogis eo sensu, quo verificatur definitum, verificatur pariter definitio: nam quo sensu de medicamento dicitur *sanum*, dicitur & definitio *sani*, nempe cum addito *causaliter*; & quo sensu statua vocatur *homo*, vocatur etiam *animal rationale*, nempe cum addito *apparenter*, aut *representative*. Similiter conversio tenet, etiam si unitas definiti sit imperfecta, vel impropria: nam de quocumque verificatur concretum *album*, quod est unum per accidens, aut *aceruus lapidum*, qui solum est unus per aggregationem, verificatur etiam tota definitio vel quasi definitio ejusdem concreti, vel acervi. Est igitur illa regula ubilibet inconcussa; sicut hætenus habitum est apud omnes. Et ratio est, quam nuper tetigi; quia essentia definiti pro explicito, non est alia, quam pro implicito, sed una & eadem, præsertim ex parte objecti.

15 *Confirm. denique*: voluntas Divina, juxta Thomistas, ita vult & amat in actu peccati rationem entis, ut nec implicitè malitiam velit, etiam si malitia in positivo consistat, atque adeò transcendatur ab ente. Immo & actio Dei physica, juxta eosdem, attingit & causat entitatem, cum tamen implicite quidem malitiam causet. Non ergo malitia implicite ac definitivè pertinet ad essentiam entis, at proinde nec ad eam pertinent inferiora cætera; cum in omnibus eadem sit ratio, ut Advertarij non dubitant. *Respondet* Collegium S. Th. cit. q. 7. n. 55., posse attingi ens à voluntate Divina, quin implicite attingatur malitia, licet hæc sit de essentia entis pro implicito: quia ex duobus, quæ solùm distinguuntur penes implicitum & explicitum, potest unum sine altero attingi ab aliqua potentia, quando in tra spherâ talis potentia continetur unum,

& non alterum; non ita verò, si contineatur utrumque: cum ergo intra spheram Divinæ voluntatis contineatur entitas, & non malitia; utraque verò contineatur intra spheram intellectus Divini; altera sine altera, licet implicite inclusa, poterit amari; non tamen cognosci. Sed *contrà 1.*: ergo voluntas Divina vult & amat aliquid, nolendo & prohibendo essentiam ejus. Hoc autem ex terminis implicatorum apparet: sicut etiam quòd res finita realiter sit intra potentia alicujus spheræ, extra quam realiter sit essentia talis rei: & alioqui liceret idem dicere de humanitate & rationalitate.

16 *Contrà 2.*: non hio loquimur de intellectu Divino, qui necessario attingit, & quidè explicite, quidquid còtinetur intra spheram ejus objectivam: loquimur de humano intellectu, cujus est præscindere, & ex còtentis in ejus spherâ unum attingere sine altero, & cui præ omnibus potentia tribuitur subtilitas in distinguendo ac separando prædicatas realiter indistincta. Mirum autem erit, si potentia talis minus sit præcisiva, quam physica Dei causalitas. Oppositum experimur passim, v. g. præscindendo rationem genericam ab omni differentiâ, & specificam ab omni hæcitate; cum tamen similem præcisionem facere nequeat actio physica, nec voluntas Dei efficax. *Contrà 3.*: si Divina voluntas, attingendo entitatem actus pravi, non attingit implicite malitiam, idem potest facere intellectus noscere potest ergo alteram ab alterâ perfectè præscindere. *Prob. Antec.*: quia potest intellectus noscere entitatem illam præcisè attingere prout à Deo volitam; v. g. dum ait, *Entitas actus pravi, prout à Deo volita, non est implicite malitia* (quæ propositio verissima est juxta Thomistas); tunc autem per conceptum subiecti attingit entitatem non attingendo malitiam implicite: Patet hoc: tum quia en-

titatem attingit prout à Deo volitam, quo sensu nõ est implicite malitia: tum quia prædicatum eo sensu, quo verè negatur de subiecto, non concipitur in subiecto inclusum, ut est evidens: dum ergo de entitate verè negatur malitia in sensu implicito, non concipitur implicite inclusa in entitate.

CAP. II.

FUNDAMENTA CONTRARIA diruntur.

17 *Objic. 1.*, & principaliter ex transcendentiâ entis, quam amplectemur cap. 4. Inferiora entis, & omnes differentiæ inferiorum, sunt de essentia entis ut sic: ergo ens nequit ab eis perfectè præscindi, sicut nec homo à rationali. *Prob. Antec. 1.*: quia ens, cum omnia transcendat, est de essentia inferiorum, ita ut quælibet differentia sit formaliter ens: ergo & è converso; nam formalis identitas debet esse mutua; & prorsus implicat, quòd A. sit formaliter B., & quòd non sit vel tota essentia, vel pars essentia B. 2.: quia de essentia entis est omne id., quod est formaliter ens, & nihil aliud ab ente: sed omnia inferiora sunt formaliter ens, & nihil aliud ab ente, cum nihil includant, quod non sit formaliter ens, vel quod sit extraneum & supersædendum enti: ergo &c. *Confirm. 1.*: quia non potest aliquid separari ab eo, quod est inseparabile ab ipso: ergo nec præscindi ab eo, quod est ab ipso inseparabile præscindi enim est separari. Sed differentia sunt inseparabiles ab ente: ergo &c. *Confirm. 2.*: quia esse præcisum, est formaliter segregatum esse ab inferioribus; esse autem transcendens, est formaliter imbutum esse in ipsis: sed hæc duo contradictione opponuntur: ergo &c.

18 *Ad object. neg. Antec.* quia obstant probationes. *Ad 1.*, concessio

Antec., *neg. Consequ.*: nam formalis identitas non semper est mutua; ut patet in ratione genericâ respectu specierum; homo enim formaliter est animal; nec tamen animal formaliter est homo. *Dices* cum Carmelitis Complut., genus propriè loquendo non præcinditur ab speciebus, sed a differentijs. Sed *impugnaberis* 1.: quia animal præcinditur & abstrahitur ab ijs, per quæ contrahitur & determinatur: sed animal contrahitur & determinatur per hominem, ut expressè docet D. Thomas q. 2 r. de verit. ar. 1. ergo &c. 2.: quia genus verè præcinditur a suis inferioribus, de quibus prædicatur ut genus: sed talia inferiora sunt species; non enim genus de differentijs prædicatur *in quid*, adeoque nec ut genus: ergo. 3.: quia animal propriè distinguitur per rationem ab ijs, per quæ non definitur, seu quæ non cadant in definitione animalis: sed animal non definitur per suas species, & in ejus definitione tamen verè non cadunt homo & leo, quàm rationale & rugibile: ergo.

19 *Dices* cum alijs, ideò animal præcindi ab homine, quia homo reduplicato conceptu differentiali non est formaliter animal: si autem homo secundum omnem formalitatem foret animal, non esset locus præcisioni. Sed iterum *impugnaberis*: quia homo sub conceptu specifico non reduplicat conceptum differentialem & tamen ab eo, prout subest conceptui *homo*, propriè præcinditur animal, ut modo vidimus. Vel *aliter*: per conceptum *homo* nulla fit distinctio rationis inter formalitatem hominis, ut est evidens: ergo illi respondet conceptus objectivus metaphysicè simplex, utpotè carens omni partium distinctione formali & actuali (fundamentalis non est actu distinctio, & formalis Scotica rejicitur à Thomistis): ergo essentia hominis, prout subest conceptui *homo*, nullam dicit formalitatem, quæ non sit

animal. Et tamen animal ab homine sic accepto verè præcinditur, & ratione distinguitur. *Urgetur* hoc ipsam essentia hominis sub conceptu *homo* formaliter transcenditur ab animali, ut nemo dubitat: cum ergo sub conceptu isto non habeat partes ratione distinctas, tota transcenditur; nam in objecto, quod partibus caret, aut totum transcenditur, aut nihil: unde in hac propositione, *Homo est animal*, de toto subjecto prædicatur animal in sensu formali. At nihilominus hæc transcendentia, seu formalis identitas, non est mutua, cum animal ratione distinguatur à tali essentia sub conceptu *homo* spectatâ: ergo &c. Hoc exemplum vindicandum fuit, quia totos frangit Contrariorum conatus.

20 Adde aliud ex doctrinâ Thomisticâ. Tota essentia entis, pro explicito sumpta, formaliter transcendit inferiora, ita ut de qualibet differentia verè & explicitè dicatur, *est formaliter ens*: & tamen inferiora non sunt de essentia entis sic accepta. Patet hoc: tum quia inferiora, juxta Thomistas, solum sunt de essentia entis pro implicito sumpta, quæ quidem propriè manent incognita, dum cognoscitur ens explicitè: tum quia de substantiâ, & de quolibet inferiori, prædicatur *quidquid est de essentia entis pro explicito*, teste Collegio S. Th., ut vidimus n. 13: sed de substantiâ non prædicatur accidens, nec de uno inferiori cetera: non ergo inferiora sunt de essentia entis pro explicito. Jam igitur inter inferiora & essentiam entis explicitam datur identitas formalis non mutua. Quia propter in sensu formali non implicat, quòd A. sit B., nec tamen sit tota essentia, nec pars essentiæ B.: sic enim, juxta Thomistas, se habet substantiâ relatè ad essentiam entis explicitam. Si quæras, an hæc identitas non mutua, sit adæquata? Dico, esse adæquatam ex parte unius extremi, & nullam ex parte

te alterius; & vice versâ distinctionem rationis esse hinc adæquatam, inde nullam. Hæc majorem lucem accipient ex dicendis cap. 5..

21 *Ad 2. prob. n. 17. dist. Maj.*: quod est formaliter ens, & nihil aliud ab ente, alietate tam mutua, quàm non mutua, *conc.*; alietate mutua duntaxat, *neg. Maj.* Tum concedo *Min.* de alietate mutua, nego de non mutua: nam eo sensu, quo inferiora distinguuntur ab ente, vel potius ens ab ipsis, dici possunt *aliud* ab ente, & aliquid *superadditum* & *extraneum* entis: non quidem extraneitate mutua, quâ scilicet formaliter excludant ens à se ipsis (hæc est extraneitas propria differentie respectu generis, quæ sola in præsentî neganda est cum D. Thomâ); sed extraneitate non mutua, quâ scilicet inferiora non includantur formaliter in ente. Hoc facile explicabis exemplo hominis respectu animalis, aut exemplo substantiæ respectu essentiæ entis explicitæ: similiter enim dici potest, quòd homo sub conceptu specifico non est aliud ab animali, &c. *Ad 1. Confirm. neg. Antec.*; quia res potest separari à modo, qui est à re inseparabilis, idest, impotens existere sine re: possum enim ego existere sine meâ ubicatione in loco A., quæ tamen sine me existere nullatenus potest. Hinc ergo potius confirmatur nostra sententia de præcisione non mutua.

22 *Ad 2. Confirm.*, concessâ *Maj.*, *dist. Min.*: hæc duo contradictoriè opponuntur, si fiant per eundem conceptum, *conc.*; si per diversos, *neg. Min.* & *Consequ.*: nam animal sub conceptu *animal*, est formaliter segregatum ab homine; in quo tamen formaliter est imbibitum sub conceptu *homo*. Sed *insistis*: si ens manet inclusum in differentijs, quomodo ab eis abstrahitur? *Resp.*, eo modo, quo animal ab homine, licet in eo maneat inclusum; vel eo modo, quo juxta Thomistas

cognoscitur essentia entis explicita, non cognoscitur ex parte objecti differentijs, in quibus tamen inclusa manet. Certè idè in præsentî sonat abstrahi, ac cognosci unum non cognito alio, cui realiter identificatur. Porro, vel differentias accipis in statu reali: atque ita non loqueris ad rem; quia nemo dubitat, quin ens, & quodvis prædicatum commune mentaliter abstractum, maneat realiter in differentijs. Vel eas accipis in sensu formali: & in hoc sensu non sunt differentie, nisi prout cognita sub conceptibus proprijs & discretivis. Quæd autem in ijs, prout ita cognitis, inclusum maneat ens, & simul ab ipsis abstrahatur per alium conceptum longe diversum, scilicet per conceptum *ens*; non habet umbram repugantiæ. Denique adverte, totam hanc objectionem pugnare contra D. Thomam. Si enim inferiora sunt de essentia entis, & mutua cum eo identificantur formaliter ac definitivè; sequitur, quòd in definitione entis cadit imperfectio, defectus, & materia. Sequela est innegabilis: sed est evidenter contra D. Thomam, ut vidimus n. 11..

23 *Objic. 2. ex analogiâ entis.* Si ens esset perfectè præcisum, foret univocum; foret enim conceptus objectivus omninò unus, nullam que diceret actu diversitatem; & hac de causâ conceptus animalis, & similes alij sunt univoci: sed ens est analogum, juxta Philolophum, & D. Thomam: ergo &c. *Resp.* An ens sit univocum, vel analogum, discutiemus cap. seq.; ubi etiam patebit, cur ens non sit genus, quod hic item objici solet. Interim objectionem repellere poteris per instantiam sic: Ens foret univocum, si tale sit secundum explicitum, id est, secundum illam realitatem, quæ propriè cognoscitur ex parte objecti per conceptum *ens*, transeat; si non sit univocum secundum realitatem illiusmodi, nega: & sub hac ipsâ distinctione dic,

esse vel non esse analogum. Memineris ex n. 7., præcisionem expliciti ab implicito apud Thomistas non consistere in solâ majore aut minore claritate conceptus formalis, sed esse præcisionem objectivam, vi cuius id, quod vocant *explicitum*, propriè cognoscitur; illud vero, quod *implicitum* vocant, propriè nō cognoscitur, nec terminat cognitionē ex parte objecti. Explicitū ergo distinguitur ab implicito, sicut realitas propriè cognita, a realitate propriè nō cognita. Hæc verò distinctio, sive prohibita vocetur imperfecta, sive perfecta, certè sufficit, ut realitas entis explicita, seu cognita, sumatur seorsū à nō cognita: sic autem sumpta nullam dicit diversitatem, cū diversitas tota se teneat pro implicito juxta Thomistas: erit igitur ens secundum illam realitatem univocum; quod cū Thomistæ negent, teneant solvere suam argumentum.

24 *Objic. 3. ex Aristotele;* qui 10. Metaph. t. 8. docet, ens significare decem prædicamenta, scilicet immediatè, ut exponit Averroes, vel ita ut non prædicet aliam naturam à decem prædicamentis, ut ait D. Thomas ibi lect. 3.: ergo ens non significat aliquem gradum præcisum seu ratione distinctum à prædicamentis. *Confirm. ex eodem Arist. 8. Met. t. 15., ubi docet, ipsum ens statim esse substantiam, quantitatem, & reliqua prædicamenta;* quia nimirum, ut explicat ibi D. Thomas lect. 5., ens non expectat aliquid additum, ut fiat substantia, &c., sed statim à principio est vel substantia, vel quantitas, vel qualitas: ergo ens non est aliqua ratio communis præter ipsa prædicamenta: unde nec ponitur in definitionibus, ut ibid. admonet Aristoteles. *Accedit, quòd prædicamenta sunt primò diversa:* ergo in nullâ communi ratione conveniunt. *Resp. Ens significat prædicamenta, non immediatè in sensu formali (quidquid dicat Averroes), sed potètiatè, quatenus signi-*

ficat rationem omnibus prædicamentis communem, quo modo animal significat species suas: nec Aristoteles ibi agit de significatione immediatâ, sed solum de prædicatione generali, in quâ æquiparat unum & ens, quia utriusque extenditur ad omnia prædicamenta. D. Thomas autem solum negat in ente aliam naturam alicuius intentâ ab Avicennâ, qui (ut ait ibi S. Doctor) *posuit quòd unum & ens sunt prædicata accidentalia, & quòd significant naturam additam supra ea, de quibus dicuntur.*

25 *Ad Confirm. Ens dicitur statim esse substantia &c., quatenus, ut contrahatur ad prædicamenta, non expectat aliquid additum per modum differentie propriè talis, aliquid scilicet, quod non sit formaliter ens, sicut differentia non est genus; ut exponit S. Thomas cit. lect. 5. Expectat tamen aliquid contrahens per modum conceptus magis expressi & limitati, ut postea dicemus. Ob eandem rationem ens non ponitur expressè in ijs definitionibus, quæ per genus & differentiam traduntur: quis nimirum ens non est genus, nec se habet ut materia ad differentias mutuo distinctas; ut ibid. observat D. Thomas. Hinc etiâ ratio sumitur, quare prædicamenta dicantur primò diversa: nempe quia in nullo genere conveniunt, nec differunt proprijs differentijs mutuo distinctis a ratione communi, in quâ verè conveniunt; sed se totis differunt; quamvis etiam se totis talera habeant similitudinem, quæ fundamentum præbeat ad abstractionem entis. Certe Deus & creatura sunt ratia primò diversa, & tamen Deus cum rebus omnibus similitudinem habet, & dissimilitudinem simul, ut ait D. Thomas 1. contr. Gent. c. 19. Quosdam alios Aristotelis textus, à Thomistis objectos, explicat P. Suar. d. 2. Met. l. 2. n. 27. & seqq.*

26 *Objic. 4. contra præcisionem entis à Deo & creaturâ. Implicat vera*

vera similitudo inter Deum & creaturam: ergo & præcisio prædicati communis utriusque. *Prob. Antec. 1. quia finiti ad infinitum nulla est proportio. 2. quia inter Deum & creaturam, sicut est infinita distantia, ita & infinita similitudo: hæc autem omnem similitudinem excludit. 3. quia Deus non minus à creaturâ distat, quam ens reale ab ente ficto; nulla enim est distantia major infinitâ: sed ens reale & fictum aded inter se distat, ut nullâ similitudine fundet abstractionem prædicati communis: ergo &c. Confirm. 1. ens præcisum à Deo & creaturâ, foret vera realitas, quæ nec esset creata nec increata, nec finita nec infinita, nec necessaria nec contingens: talis autem realitas implicatoria est. Confirm. 2. Deus secundum omnem suam formalitatem est singularissimus: talis autem non esset, si formalitas entis, quæ Deo convenit, posset abstrahi, & communis fieri creaturis. Et alioquin aliquid cum Deo identificatum, poterit non esse Deus, videlicet prædicatum entis, quod per abstractionem fiet indifferens ad creaturam. Confirm. 3. ens abstractum, esset quid prius, superius, & simplicius Deo; quod repugnat. Confirm. 4. in Deo non datur compositio metaphysica: daretur autem, si posset à Deo abstrahi conceptus entis; hic enim esset conceptus potentialis, & determinabilis per conceptum differentialem, quo cum proinde compositionem faceret.*

27 *Obiectio ista, saltem majori ex parte, non prodest Thomistis. Tum quia est aperte contra D. Thom., qui locis citatis supra n. 3. ex professo probat, similitudine esse inter Deum & creaturas. Immo, quòd creatura possit esse Deo similis, constat ex factis Litteris, Genes. 1., & 1. Joan. cap. 3. Tum quia pariter impugnat conceptum entis analogum, aut pro explicito præcisum à Deo & creaturâ. Sed*

à quocumque obijciatur, *neg. Antec. Et ad 1. prob. finiti ad infinitum nulla est proportio quantitativa, sumpta scilicet pro æquivalentia ex toto, vel ex parte, quæ finitum sit æquale infinito, vel dimidium ejus, vel eidem æquivalens quoad tertiam partem, aut sextam, &c. Si tamen proportio sumatur pro similitudine, non est neganda: nam albedo infinita, si daretur, similis esset finitè in ratione coloris, aut visibilis. Ad 2. infinita dissimilitudo bene coheret cum similitudine aliquâ, quando non præstant effectus formales oppositos; ut accidit in præfenti: nam dissimilitudo infinita solum præstat, ut Deus sit ens infinite majus & melius creaturâ; similitudo autem præstat, ut utrumque extremum verè sit ens, seu aptum existerè. At nulla est oppositio in eo, quòd ex duobus verè aptis existere, unum sit infinite majus & melius altero. Ad 3. licet Deus non minus distet à creaturâ, quàm ens reale à ficto, distat tamen aliter, per distantiam scilicet utrimque positivam, ejus infinitudo, ut nunc agebam, locum relinquit ut utrumque extremum verè & intrinsecè sit ens, ac proinde fudet præcisionem entis communis: ens verò reale distat à ficto, ut ens à non ente, seu per distantiam ex alterâ parte negativam, quæ similitudinem intrinsecam penitus excludit.*

28 *Ad 1. Confirm. concedo sequelam in sensu præcisivo & formali; sic enim non majus continet absurdum, quàm quòd animal ut sic non sit rationale nec irrationale, & substantia ut sic non sit corporea nec incorporea, non animata nec inanimata, &c., licet hoc omninò repugnet in statu reali. Ad 2. Deus est singularissimus secundum omnem formalitatem ut suam, id est, conceptam ut propriam Dei; quâ ratione verum est quòd nulla formalitas, Deo conveniens, potest reddi communis alteri.*

71
 Cum hoc tamen cohaeret, quod aliqua formalitas, reipsa conveniens Deo, possit concipi, quin concipiatur ut ita conveniens aut propria Dei. Sic Angelus secundum omnem suam formalitatem est incorporeus: & tamen aliqua formalitas, conveniens Angelo, nempe ratio substantia, potest ita concipi, ut reddatur communis rebus corporeis. Deus autem ideo est essentialiter singularis, quia nequit concipi essentia Divina sine singularitate, sicuti concipitur essentia Angelica, vel humana. Ceterum ratio entis, à Deo abstracta, non concipitur ut essentia Divina. Absurdum illud, quod aliquid cum Deo identificatum poterit non esse Deus, fuxolum est: continet enim fallaciam *accidentis*, ut vetus illud; *Quod ego sum, tu non es; ego sum homo: ergo tu non es homo.* Pariter durum erit, quod aliquid identificatum cum Angelo, nempe predicatum substantiae, possit fieri lapis. Itaque predicatum entis, quod redditur per rationem indifferens ad Deum & creaturas, non est unum realiter, sed est potius realiter multiplex, solumque dicitur unum unitate cogitationis confusae; neque unquam contingit identificari cum creatura ens realiter idem cum ente Dei. Haec omnia constant ex Logica, & communia sunt omnibus predicatis genericis, & specificis.

29 *Ad 3. & 4. confirm.*, quibus utuntur Thomistae, & responderi potest per instantiam in essentia entis explicita, seu in realitate propriae cognitae ex parte objecti per cognitionem *ens*: haec enim realitas erit Deo prior, superior, & simplicior; eritque potentialis ad aseitatem, & cum ea compositionem faciet metaphysicam. Praeterea, nullatenus absurdum est, quod ens abstractum, sit Deo prius prioritate logica, quam vocant in *subsistendi consequentia*, quatenus bene arguitur, *Hoc objectum est Deus, ergo est ens*; non tamen e con-

verso: proinde nec absurdum est, quod sit Deo superius logice, id est, latius patens in predicando, quatenus de pluribus praecatur ens, quam Deus. Talis certe prioritas, & superioritas, non est propria Deo; cum tota consistat in imperfecto & confuso modo concipiendi plura objecta similia. Nihil item prohibet, aliquid esse Deo simpliciter simplicitate mere logica, seu excludente distinctionem rationis in plura praedicata: nam in Petreitate v.g., vel in quavis alia differentia ultima, non possunt ratione distingui tot attributa, quot in Deo distinguimus, saltem penes implicitum & explicitum. Nihil ergo est Deo simpliciter in sensu reali, aut etiam in sensu formalis excludente compositionem metaphysicam; quo sensu loquitur S. Thomas 1. contr. Gent. c. 12.

30 Denique, compositio metaphysica, si nullam in objecto ponat distinctionem aut potentialitatem ex natura rei, sed solum consistat in duobus conceptibus inaequantis, & invicem ratione distinctis, quorum alter per alterum determinatur; à malis admittitur in Deo, tamquam nihil derogans Divinae simplicitati, nec imperfectionem supponens in objecto, sed tantum in intellectu nostro. Nos tamen eam in Deo negamus cum Div. Thoma: quia omnis compositio importat partes mutuo distinctas, qualiter distinguuntur physice materia & forma, & metaphysice genus & differentia: in Deo autem nec aseitatem, nec alia formalitas, mutuo distinguitur formaliter ab ente, juxta dicenda cap. 4. Quare conceptus entis ut sic, non est potentialis per modum partis ab alia parte determinabilis: poterit tamen vocari *potentialis*, si hoc tantum sonet esse indifferentem ut determinetur per varios conceptus arctiores, in quibus formaliter includitur. Hinc inferres, etiam per intellectum nihil esse Deo prius prioritate partis ad totum

(hoc

(hoc sensu loquitur D. Thomas 1. p. q. 3. ar. 5. in argum. *sed contra*); quia in Deo nulla est compositio partium, nullave pars, etiam per intellectum, cum nullibi sit pars sine comparte. Ad finem observa, quod, cum interdum Veteres dicunt, Deum non tam esse ens, quam supra ens, supra substantiam, &c.; vel talia nomina verius à Deo removeri, quam eidem aptari; non ideo negant, hujusmodi nomina proprie convenire Deo quantum ad rem significatam: sed solum admonent, Deum infinitè excedere cuncta entia creata; & nomina illa non convenire Deo quantum ad modum significandi concretè. Vide D. Thom. 1. p. q. 13. ar. 3., & P. Suarez d. 28. Met. l. 3. n. 13.

CAP. III.

UTRUM ENS COMMUNE SIT UNIVOCUM? AN ANALOGUM?

31 **P**RAE oculis habendae sunt ex Logicae definitiones univocorum, & analogorum. Et *supponendum 1.*, ens non esse pure equivocum respectu Dei & creaturae, substantiae & accidentis: id enim evidenter colligitur ex dictis quae praeced., & multis ostendit D. Thomas q. 7. de pot. ar. 7., & saepe alias. *Supponendum 2.*, ens esse analogum analogiæ, non solum physicae, sed metaphysicae. Solum dicuntur univocari physice, quae sunt ejusdem speciei atomae: unde in *ijs*, quae specie differunt, & solo genere conveniunt, datur analogia physica: quo sensu dixit Aristoteles 7. Physic. t. 31., sub genere latere equivocationes. Vid. D. Thom. ibi lect. 8.. Univocatio verò metaphysica sumitur pro convenientia generica: unde quae in nullo genere proprie talis, sed solum in transcendentibus conveniunt, ut sunt Deus & creatura, vel etiam substantia & accidens, analogiam metaphysicam habeant necesse est. Quaevis igitur

tur solum est de analogiâ & univocatione logica, vel absolute sumptâ juxta definitionem Aristotelis in Antepredicam..

32 *Supponendum 3.*, nomen *ens*, quatenus sonat ens reale, quadri-fariam accipi. 1. pro Ente à se, necessario, & summo: unde Deus proprio nomine dicitur, *Qui est*, juxta illud Exod. 3., *Ego sum qui sum*, ubi Septuaginta habent, *Ego sum ipsum ens*. 2. pro ente per se, id est, pro substantia: quae acceptio frequentissima est apud Aristot. in Metaph. : & juxta illam sola substantia dicitur ens simpliciter; accidens verò non tam ens, quam entis. 3. pro ente creato, sive finito, prout est commune substantiae & accidenti, seu prout dividitur per decem praedicamenta. Hoc sensu dicitur Deus esse causa totius entis, aut agere sub ratione entis, & ens produci à Deo in quantum ens. Nec acceptio ista, quatenus ad accidentia extenditur, impropria est. Nam Aristot. 5. Met. t. 14. ens in hac latitudine vocat *ens secundum se*, aut *per se* (nempe ut ens per se contraponitur enti per accidens, cujus partes non proprie in unum coeunt), quando scilicet *distinguitur ens, quod est extra animam, per decem praedicamenta, quod est ens perfectum*, ut ait D. Thomas ibi lect. 9.. Idem Aristot. 6. Metaph. prope finem, & D. Thom. ibi lect. 4., non solum substantiam, sed quantitatem, qualitatem, &c., dicunt esse entia *proprie dicta*. 4. demum accipitur ens abstractissime pro habente realitatem non fictam, seu condistinctam à puro nihilo & chimæra, vel pro habente veram aptitudinem existendi, quam explicuimus in limine disput. Hoc sensu ens est subiectum Metaphysicæ, estque commune Deo & creaturae: quia in ejus definitione non clauditur defectus, ut ex D. Thomâ vidimus n. 21.. Ens igitur modo non sumitur in 1. & 2. acceptio- ne, sed in 3. respectu substantiae & ac-

oidentis, & in 4. respectu Dei & creaturæ.

33 Supponendum 4., quæstionem præsentem, quantumvis antiquâ, & famosâ, magnâ ex parte vocalem esse. Hoc agnoscit Scotus, præcipuus assertor univocationis in ente: nam in 1. d. 3. q. 2., *Ne fiat*, inquit, *contentio de nomine univocationis, conceptum univocum dico, qui ita est unus, quod ejus unitas sufficit ad contradictionem affirmando & negando ipsum de eodem, & sufficit pro medio syllogistico, ut extrema unita in medio sic uno, sine fallacia equivocationis concludantur inter se unum.* At hæc totum ultrò concedunt Thomistæ, licet univocationem pernent: fatentur enim, conceptum entis ita esse unum, ut hæc sit contradictio, *Accidens est ens, Accidens non est ens*: item, ut ens sit medium ritè distributum in syllogismo, v. g. in hoc, *Omne ens est bonum, creatura est ens, ergo creatura est bona.* Concedunt ergo cum Scoto, non de re, sed de nomine. Ex adverso P. Suarez, analogiz defensor, d. 28. Met. l. 3. n. 17. sic ait: *Quamquam, ut verum fatear, inter eos, qui admittunt unum conceptum confusum entis, vix potest esse in hac questione dissensio de re, sed de modo loquendi: nam sine dubio habet eam maximam similitudinem cum terminis univocis, cum medio uno conceptu absolute & sine addito de Deo & creaturâ predicetur, quam solam convenientiam considerarunt, qui illud univocum appellarunt.* Immo ipse Aristoteles vocalitatem quæstionis viderat agnoscere 7. Metaph. t. 15., ubi, cum docuisset, ens non æquivocè dici, nec æquivocè, sed ad unum, id est, analogicè, cavens tamen subdidit: *Sed hæc quidem quomodo dicitur dicere quis velit, nihil differt.* Quæ verba, licet ad aliud referat ibi S. Thomas, commode referuntur ad quæstionem de analogiâ; & juxta versionem Beffarionis non possunt ad aliud commode referri.

34 Idcirco Aristoteles non

nunquam ad univocationem declinat, ut 2. Metaph. t. 4., dum ait: *Unumquodque verò id ipsum maximè aliorum est, secundum quod alijs univocatio inest, ut puta ignis calidissimus: etenim cæteris hic est caliditatis causa.* Sensus est, illud esse maximè tale, quod causa est alijs, ut talia sint univocè, sive ut habeant tale prædicatum univocè dictum de ipsis & causâ; si enim causâ non conveniat univocè cum effectibus in eo prædicato, regula fallit; idèdque Sol non est calidissimus, licet sit causâ caliditatis in alijs, quia nimirum est causâ æquivoca, ut ibi observat D. Thomas lect. 2., *Unde, cum calor* (inquit S. Doctor) *univocè dicatur & de igne, & de elementatis corporibus, sequitur quod ignis sit calidissimus.* Ex hac autem regulâ infert Aristot. ibidem, illud esse verissimum, quod alijs, ut vera sint, causa est; similiterque illud esse maximè ens, quod est causa entitatis in alijs, quia *ut secundum esse unumquodque se habet* (verba sunt ejus), *ita etiam secundum veritatem.* Cum ergo Deus sit creatoris causa veritatis & entitatis, sicque ipse maxime verus, & maxime ens; sentit Aristoteles, verum & ens univocè dici de Deo & creaturis. Lepidum autem est, quod respondet Ferraricæ in 1. contr. Gen. c. 32., *Dicendum, inquit, quod Aristoteles accipit univocationem pro analogiâ, quando aliqua conveniunt in unâ ratione proportionaliter.* Bellè. Facilem hinc habemus solutionem ad textus omnes Aristot., & D. Thomæ, quibus asseritur analogia entis: dicemus etenim e quo jure, quod uterque analogiam accipit pro univocatione. Longè aliter textum illum exponit D. Thomas; qui cit. lect. 2., post doctrinam modò relata de Sole & igne, sic loquitur: *Nomen autem veritatis non est proprium alicui speciei, sed se habet communiter ad omnia entia.* Unde, quia illud, quod est causa veritatis, est causa communicans cum effectibus in nomine & ra-

tione communis; sequitur, quod illud, quod est posterioribus causa, ut sint vera, sit verissimum. Quid est univocari proprie, nisi communicare in nomine & ratione communi?

35 His ita præmissis, prima sententia tenet, ens esse analogum. Ita, quantum ad substantiam & accidens, Aristoteles l. 4. Metaph. c. 2., & l. 7. c. 1. & 4., & l. 1. Ethic. c. 6., cui consentit quidem in locis & alijs sapissimè D. Thomas; qui, quantum ad Deum & creaturam, idem docet 1. p. q. 13. ar. 5., & 1. contr. Gen. c. 32. & seqq., & q. 7. de pot. ar. 7., & 1. q. 1. Cui sententiæ Capreol., Cajet., Ferrar., & cæteri Thomistæ, ita subscribunt, ut velint ens esse purè analogum. Accedunt plures è Nostri cum P. Suar. d. 28. Met. l. 3., & d. 32. l. 2., Secunda asserit, ens esse univocum. Ita PP. Arriaga, Ovied., Lynce, Peynad., Ulloa, & communiter Recentiores nostri, qui videntur ens dicere purè univocum in sensu logico. Pro hac sententiâ citari solet Scotus cum Scotistis omnibus, qui reverà dicunt, ens esse univocum simpliciter: sed, teste Mastro d. 2. Metaph. q. 5. ar. 1., nolunt (& hæc potest esse tertia sententia) ens esse purè univocum, sed univocè analogum. Distinguunt enim Scotistæ varios univocationis gradus pro variâ convenientiâ vel diversitate inferiorum in participando rationem communem: solamque agnoscunt univocationem puram, & completam, sive perfectam, in specie atomâ: in cæteris verò prædicatis, licet ad sit perfecta præcisio & unitas conceptus communis (quod simpliciter sufficere dicunt ad substantiam univocationis), semper admittunt volunt aliquid analogiæ; non quidem illius, quæ dicitur æquivocatio à consilio, & importat sub nomine communis rationes aut conceptus plures; sed alterius analogiæ, quæ coheret cum unitate rationis communis, adèdque cum univocationis substantiâ.

Verum analogia istiusmodi, cum totè consistat in conceptibus proprijs inferiorum, à quibus præcinditur ratio communis, non negatur ab Authorib. secundæ sententiæ, nec ab ullo negabitur nisi nomine tenens. Unde colligetur novum dissidij vocalis argumentum.

Duplici asseritione Quæstio resolvitur.

36 Dico 1.: Ratio entis, si spectetur præcisè ut significata per nomen seu conceptum ens, univoca est Deo & creaturæ, necnon substantiæ & accidenti. Prob. ex definitione Aristotelicâ: tunc datur univocatio, quando *Nomen est commune, & ratio significata per nomen est eadem* (adde, si placeat, eadem omnino, vel simpliciter, quàmvis hoc non adiderit Aristoteles), utique identitate sive unitate rationis, ut omnes intelligunt: sed ratio entis significata per nomen ens, commune Deo & creaturæ &c., quatenus per illud significata, omnino est eadem: ergo &c. Prob. min.: quia ratio entis, prout sic accepta, perfectè præcisâ est ab omni pluralitate ac diversitate inferiorum, ut concedunt cum P. Suar. plerique analogiz suffragatores è Nostri, utque factis ostendimus cap. 1. contra Thomistas: hoc autem est omnino unam & eandem esse per intellectum, ut nemo dubitat. Confirm.: ratio entis, quatenus substat conceptui ens, non est partim eadem, & partim diversa formaliter: ergo non est analogæ, & consequenter est univoca. Consequ. patet ex definitione analogor. Prob. antec.: quia, si esset aliquatenus diversa formaliter, non esset perfectè præcisâ à differentijs aut modis particularium entium proprijs, cum ab his proveniactora diversitas: cum ergo perfectè præcisâ sit, repugnat quod sic accepta diversitatem ullam formaliter importet.

37 Respondetis 1. ex doctrinâ P. Suar., rationem entis, ut abstractam,

tam, non esse omnino eandem, quia non descendit uniformiter ad Deum & creaturam, sed cum ordine prioritatis ac dependentiæ essentialis; quem ordinem ratio ipsa communis per se exigit; quia intrinsicè postulat prius & cum omnimodâ independentiâ in Deo esse; in creaturâ verò posterius ac dependenter à Deo. Sed *contra* est, quòd tota hæc ordinis difformitas referenda est ad statum realem, vel ad conceptus proprios Dei & creaturæ; nec impeditur absolute de creaturâ prædicetur ens nullâ factâ mentione posterioritatis, aut dependentiæ; nec efficit ut creaturâ, præcisè in quantum ens, talem ordinem dicat: quare ens ut sic perfectè præcinditur ab huiusmodi ordine prioritatis ac dependentiæ; alioqui non præcinderetur ab ente creato & increato contra doctrinam P. Suarez. Præcinditur ergo ratio entis ab eo, in quo consistit formaliter ista non uniformitas, aut diversitas ordinis: ergo, quantum hoc modo præcisâ, non est *parva diversitas*, prout exigit definitio analog. Nec obstat quòd intrinsicè postulet talem habere ordinem in statu reali. Nam hoc ut summam probat, esse diversam radicaliter, non verò formaliter: sola autem diversitas formalis & actualis obstat univocationi. *Prob.*: quia non magis opponitur univocationi ordo prioritatis & dependentiæ, quam multiplicitas & differentia essentialium: hæc autem, dum merè radicalis est, univocationi non obstat; nam omnis ratio univoca, est radicaliter multiplex; & omnis ratio generica radicaliter importat essentialis specie differentes. Quomodo autem de quo libet inferiori verificari possit natura, quæ radicaliter est multiplex, aut differentis, vide in Logic. tr. 1. d. 1. c. 5. n. 7. & 8. & in se facile colliges, quo sensu de creaturâ verificetur ratio entis, quâ nvis radicaliter Divina & independentis.

38 *Respondebis* 2. ex Thomisticis, rationem entis esse partim eandem, & partim diversam, quia est eadem pro explicito, simulque diversa pro implicito. Sed hoc satis rejectimus: cap. 1. Nunc ex ibi dictis *contra* 1. quia hoc reipsâ est, definitum convenire uniformiter inferioribus, quibus non ita convenit definitio, contra regulam conversionis, de qua n. 14. Si dicas, valere regulam in definito univoco, non in analogo; principium petis, aut nihil dicis præter id ipsum, quòd ex illâ regulâ impugnatur: nam per te idem ens est analogum, quia non convertitur ejus explicitum cum implicito; id est definitum entis cum sua definitione: si ergo idem non convertitur, quia est analogum, in summa idem non convertitur, quia non convertitur.

39 *Contra* 2. diversitas pro implicito, intellecta in sensu Thomistico, non obstat univocationi, quam intendimus. *Prob.*: diversitas, quæ non significatur per nomen *ens*; non obstat quomodo univoca sic ratio entis, quantum significata per tale nomen; nulla quippe ratio, præcisè quantum significata, redditur ullo modo diversa per eam diversitatem, si ne qua significatur, ut est evidens: sed diversitas pro implicito, in sensu Thomistico, non significatur per nomen *ens*: ergo &c. *Prob. Min.*: non significatur per hoc nomen, quod non representatur per conceptum seu cognitionem *ens*: at illa diversitas per conceptum istum non representatur. Patet hoc: quia nulla cognitio representat id, quòd reliquit incognitum, seu quòd non attingit ex parte objecti: sic autem se habet cognitio *ens* ad illam diversitatem, quâ Thomisticè ponunt in ente pro implicito, ut vidimus n. 7. Nec dicas, implicitè representari diversitatem hæc. Nam representari implicitè, juxta doctrinam tam est vere non representa-

ri, cum sit verè non cognosci, nec attingi ex parte objecti. Urgetur: nulla ratio in statu intentionali, quatenus in eo existens, diversificatur formaliter per diversitatem extrinsecam huic statui: talis autem est diversitas implicita in sensu Thomistico: non enim intrat statum istum, sed extra illum manet, ut potè incognita.

40 Probari præterea potest assertio, præfens autoritate Aristotelis, & D. Thomæ. Tum quia in loco allegato n. 34. uterque agnoscit expresse univocationem veri & entis in communi. Tum quia uterque tenet præcisionem entis ab inferioribus etiâ pro implicito (ex quâ necessariò sequitur univocatio, ut Thomista non dubitant), dum uterque docet, subiectum Metaphysicæ esse ens ut sic, non verò particularia entia, quæ ab alijs Scientijs considerantur. Aristoteles enim 6. Metaph. t. 3. præcipuum esse dicit hujus Scientiæ speculari de ente, prout ens est, ac quid est: ubi D. Thomas lect. 1. observat, quòd nulla Scientia particularis considerat, sed supponit de suo subiecto, quia est, & quid est; sed utrumque considerat Metaphysica, quæ considerat ens, in quantum ens. Idem Aristot. 4. Metaph. t. 1. docet, quòd hæc Scientia speculatur ens, prout ens est, & quæ ei per se insunt: quia scilicet, ut ibi notat D. Thomas lect. 1., non considerat ea, quæ per se insunt entibus particularibus; nam ea sunt per accidens respectu entis ut sic; & alioqui deberet Metaphysica considerare accidentia per se quæ sita in omnibus Scientijs. Ex his planè inferitur, quòd ens ut sic non dicit pro implicito inferiora. Nam alioqui res omnes usque ad ultimas differentias & hæcitatates (siquid valet argumentum ex transcendentia sumptum) pertinerent ad quid est entis, sicut rationalitas ad quid est hominis: omnia quòque accidentia rerum per se inessententi, pro-

ut ens est, immò omnia in eo includerent essentialiter, sicut sensibile in animali. Cum ergo Metaphysica consideret in ente quid est, & quæ ei per se insunt, teneretur considerare prædicta omnia contra Aristot., & D. Thomam.

41 Hæc faciunt, quæ ex D. Thomâ dedimus n. 11. & 12. Quibus adde, quòd ait Angelic. Doctor q. 7. de pot. ar. 5. ad 8., quædam esse nomina Deo & creaturis communia, quæ, quantum ad rem significatam, nullam imperfectionem important; sicut esse, vivere, & intelligere, & hujusmodi: alia verò esse, quæ de Deo dici non possunt, nisi metaphoricè, propter hoc, quòd in sui definitione habent materiam. At, si esse vel ens non significaret aliquid pro implicito abstractum à creatura, falso diceretur, quòd, quantum ad rem significatam, nullam imperfectionem; sicut falso dicitur, quòd nomen homo, quantum ad rem significatam, nullam rationalitatem importat. Insuper nomen *ens* ab alijs habet in sui definitione materiam. Consonat idem S. Doctor 1. p. q. 134 ar. 3. ad 1. dicens, quædam nomina significare perfectiones, hoc modo quòd ipse modus imperfectus, quo à creaturâ participatur divina perfectio, in ipso nominis significato includitur; sicut lapis &c.: quædam verò nomina (subdit) significant ipsas perfectiones absolute, absque hoc, quòd aliquis modus participandi claudatur in eorum significatione; ut ens, bonum, &c. Modus ergo participandi finitus, accidentalis, &c., non clauditur in significatione nominis *ens*; quòd proinde perfectam præcisionem importat ab ente finito, accidentali, &c. Nota verbum claudatur, quo manifestè excluditur significatio pro implicito; alioqui verè dici posset, quòd in significatione nominis homo nulla rationalitas clauditur.

42 Dico 2.: Ratio entis, si

spectetur modus essendi, quem habet in inferioribus, analogus est: & hoc sufficit, ut ens dicatur absolute & simpliciter analogum. Prior pars constat, quia ratio entis valde diverso modo est in Deo, & in creatura: nam in Deo est independenter, illimitatè, & plenissime, tamquam in primo fonte omnis entitatis; non ita verò in creatura: similiter in substantia habet esse per se, ac propter se, priusque ac principalius, quam in accidenti. Spectatur igitur quoad modum essendi, proculdubio est diversa. Quare, cum aliunde sit aliquatenus eadem, tum ex convenientiâ & similitudine reali, tum ex unitate intentionali conceptus objectivi communis; nam est partim eadem, & partim diversa, ac proinde analogus. Pars verò posterior laudanda est auctoritate Sapientum (quâ nihil aptius & urgentius in usu nominum, aut in controversiâ ferè vocali): Aristoteles enim, D. Thomas, Scotus, Suarez, & plerique Sapientes, ens absolute vocant analogum, utique propter diversitatem in modo essendi, quam in inferioribus habet. Patet hoc. Tam quia eò tendunt aut alludunt argumèta omnia, vel ferè omnia; quibus analogiam probare solent. Tum quia non illam desumunt ex defectu præcisionis aut unitatis in ente abstracto; hanc enim incunctanter agnoscunt, nominatim Aristot. & D. Thomas, ut satis ostendimus. Tam quia expressè admittunt ipsam, & unde analogiam laudant; vel earum univocationem plerumque negant. Nam Aristot. 7. Metaph. & D. Thomas ibi lect. 4. moneat, considerandum esse, non solum quomodo ratio communis prædicatur de pluribus, sed etiam *quomodo se habet: ut videlicet* (inquit D. Thomas) *non solum dicamus univocè prædicari, quorum non est una ratio in essendi, unde infert, quiddam non univocè prædicari de substantia & accidenti, quia primo &*

simpliciter inest substantiæ, & consequenter alij. Idem S. Doctor 1. cont. Gent. c. 32. negat, effectum habere cum causâ nomen univocum, nisi secundum eandem essendi modum eandem speciem vel formam suscipiat: & q. 27. de verit. ar. 7. requirit in univocis similitudinè, & secundum esse naturale, & secundum eandem rationem.

43 *Obje.*: hęc est analogia physica, vel metaphysica, quę reperitur etiam in qualibet ratione genericâ: est etiam extrinseca rationi communis, nec nisi mediatè significatur per nomen: quare non minuit univocationem logicam, de quâ in præsentî disputatur; nec impedit, ne definitis univocor. absolute conveniat enti ut sic. *Resp.* In primis Aristot. & D. Thom. non semel significat, univocationem pure logicam seorsum à physica, qualis convenit generi, non esse univocationem simpliciter. Ita clarè Aristoteles. 7. Physic. t. 31. 3 ubi D. Thomas lect. 8. sic ait: *elicet ex præmissis quoddam consideratione dignum, scilicet quod genus non est aliquis unum simpliciter, species autem est aliquid unum simpliciter.* Idem asserit S. Doctor in 1. Metaph. lect. 7. ubi negat esse unum simpliciter ea, quę non conveniunt in unâ definitione specificâ; sed solum in genericâ, v. g. animalis: *Unæ (subdit) nunquam sunt unum simpliciter, sed secundum quid, in quantum scilicet unumque continet animal.* Quare unitas simpliciter (huc quâ certum est non dari univocationem simpliciter) apud Aristot. & D. Thom. excludit analogiam physicam: quavis alio sensu vocetur unitas simpliciter, quę fundatur in præcisione perfectâ. Huc enim pertinet celebris illa ratio, quâ D. Thom. probat, nihil unum dici de Deo & creaturâ, quòd scilicet *unum non recipiens a causâ formam simpliciter, sed similem formam agentis, non univocatur cum causâ nomen, ab illa formâ*

sumpto: quæ ratio concludit de univocatione physica, non de logica, ut fatetur Ferrar. in 1. cont. Gent. c. 32.

44 Deinde fatendum est, quòd univocatio, quam in 1. asserit. tribuimus enti, est logica & analogia, quam in præsentî dæmus, est metaphysica: ideò quę ens est logice univocum, & metaphysice analogum: quam doctrinam commendat ut probabilis Esm. Doctor d. 8. Met. l. 3. n. 20., & ipsa tenent Scotus. Sed notandum, quòd analogia propria entis, non est metaphysica quantumque, seu qualis interdum confunditur cum physica, sed est analogia strictè metaphysica, qualem descripsimus n. 41., quę scilicet in transcendentia fundatur, & excludit convenientiam genericam. Analogia autem hujusmodi summa est inter analogias composibiles cum unitate conceptus communis, & longe major, quàm quę propria est generis. Unde potior est ratio, ut ens, quæ genus, dicatur simpliciter analogum; vel etiam, ut genus magis, quàm ens, dicatur logice univocum; ut aliquando indicat D. Thomas.

45 Prior, inquam, est ratio. Tum quia analogia entis, eo quòd summa sit, extendat & quasi obruit univocationem logicam. Tum quia diversitas inferiorum, à quâ procedit, non est in sensu formali penitus extrinseca rationi communis: non enim est extrinseca modo; seu per mutua præcindibilitatem; eo quòd diversitas inferiorum sit formaliter impræcindibilis a ratione entis. Nec diversitas hujusmodi significatur pure mediata per nomen ens; si proprie loquamur, licet significetur mediâ ratione communis non enim proprie mediat, quòd non reciprocè distinguitur ab extrinseco. Idem præcisio entis vocari solet imperfecta, vel incompleta, etiam ad admittebantur unum conceptum objectivum entis; nempe quia non est unitas; quæ

vis ex parte sui præcindatur ens ab inferioribus tam implicite, quàm explicite, & in hoc sensu sit perfectè præcistum ex dictis cap. 1. Jam ergo peculiarè fundamentum adest, ut analogia metaphysica, quę propria est enti, denominative referatur in rationem abstractam; nec eam fiat esse univocam; etiam in sensu logico, nisi cum addito *secundum quid*, aut *imperfectè*. Profectò cum univocatio consideretur a Logico, quatenus convenit quique prædicabilibus, vel quatenus propria est generi & speciei, quę sub unoquoque prædicamento continentur, & in quibus locum habet præcisio completa, nec adest analogia metaphysica strictè talis; negandum non est, quòd in sensu logico valde minuitur univocatio, ubi conditiones istę deficiunt.

46 Ex dictis colliges, ens commune, sine speciali reduplicacione sumptum, esse univocum analogum, ut aibat tertia sententia n. 37. sic tamen, ut sit analogum simpliciter, & univocum secundum quid. Quævis enim, si spectetur præcisè quatenus significatum per nomen commune, sit propriè univocum (immo sit eòdè modo limitè significatio abstracte, absolute univocum); tamen, quia univocatio ista velut obruitur & absorbetur à prævalente analogiâ in essendi; idcirco reduplicacione seclusâ dici debet univocum cum addito *secundum quid*; quo addito non semper minuitur proprietas; sed interdum sola perfectio, ut cum accidens dicitur ens secundum quid, quævis proprie sit ens. Dicitur definitio univocor. solum exigere, ut ratio significata per nomen commune, sit eadem: ratio autem entis eadem est simpliciter. *Resp.*: eadem quidem est præcisè quatenus significata; quia sic nullam importat diversitatem, etiam pro implicito; quo sensu simpliciter usam & eandem esse diximus cap. 1.

non tamen est eadem absolute per exclusionem diversitatis undecunque veritatis; quia in ipso statu abstractionis denominatur diversa per diversitatem anteriorum non sibi penitus extrinsecam.

47 Unde, quod dicitur in ratione & analogo, loquatur solum de ratione communi, præcise quatenus significat per nomen, supponunt quidam Authores secundæ sententiæ, sed gratis, & contra mentem Aristot., D. Thomæ, & Scoti, ut constat ex dictis. Possunt quidem sic intelligi definitiones illæ; & in hoc sensu Aristot. & D. Thomas agnoscunt interdum univocationem veri, & entis, supra n. 34.: sed frequentius intelliguntur de ratione significatâ per nomen commune (nomina inferiorum propria non sunt ad rem), non tamen præcise quatenus significatâ, id est, non secundum ea præcise, quæ habet formaliter ex vi nominis aut conceptus communis; sed ius supersecundum diversitatem, quam in ipso abstractionis statu habet aut non habet denominativè referam à statu abstractionis: si eam habeat, jam ratio significatâ per nomen diversa est aliquatenus, licet non ex vi nominis. Sic in homine actio externa, v.g. deambulatio, verè est actio libera & humana, licet hoc non habeat præcise quatenus externa, nec ex vi potentie locomotivæ, sed per denominationem ab actu interno. Quo etiam exemplo solvendus est, quod hic obijci potest, ens ut sic potius dicesse esse absolute univocum, quam analogum, siquidem hoc habet denominativè, illud verò formaliter. Solvendum, inquam, exemplo ambulationis, quæ, licet formaliter sit actio naturalis seu expert libertatis & voluntarietatis, tamen dicitur absolute & simpliciter actio libera, voluntaria, & moralis: quia nimirum, quod solum denominativè habetur, sæpe magis attenditur in modo loquendi.

Qualis analogia convenit conti-

48 Constat ex dictis, analogiam entis esse metaphysicam, quæ convenientiam genericam excludit, & quæ vocari potest logica, saltem negativè, quatenus non sinit univocationem esse perfectâ in sensu logico: quævis analogia positivè logica solum dicitur illa, quæ unitatem rationis à communi conceptu prævenientem impedit, cujuscumodi analogia procul ab ente rejicienda est. Sed, cum dux sint res analogiæ communiter distinguuntur, quarum altera dicitur attributionis, altera proportionalitatis (analogia proportionalitatis confundi solet modo cum una, modo cum alterâ sed proprie loquendo non est alia, quam attributionis) quæ ita nunc, quænam ex his conveniat enti? Thomæ utramque voluit enti convenire, sed sensu diverso. Si enim eas accipiatur prout dicit aliquid intrinsecè repertum in omnibus & singulis inferioribus, voluit esse analogum proportionalitatis, quia significat, saltem implicite, comparationem duarum aut plurium proportionalium, quæ nimirum ita se habeat creatura ad esse finitum, sicut Deus ad infinitum, aut ita accidens ad suum esse, sicut substantia ad suum. Si verò sumatur ens ut intrinsecè conveniēs principali analogato, & solum extrinsecè denominans cetera, sic voluit esse analogum attributionis: quia scilicet creatura, ratione habitudinis ad Deum, denominatur ens extrinsecè ab ente Divino, similiter quæ accidens ab ente substantiali; sicut medicina, vel urina, denominatur sana extrinsecè à sanitate intrinsecè repertâ in solo animali, quod est principale analogatum: generatim quippe rejiciunt Thomistæ medicæ analogiam attributionis, quæ importet denominationem intrinsecam omnibus analogatis. Vid. Carmelit. Complut. d. 10. Logic. n. 14., 30., & seqq., & d.

11. n. 27., item Colleg. S. Th. Complut. q. 7. Logic. n. 28. & iterum n. 122.

49 Scotistæ verò, & Nostri cum P. Suar., imprimis rejiciunt ab ente analogiam proportionalitatis: Vel quia talis analogia semper importat aliquid improprietatis aut metaphora, ut in nomine risus; quatenus dicitur de florido prati decore; quæ ratione relegari debet ab ente, quippe quod sine improprietate dicitur de creatura, vel accidenti, ut farentur Thomistæ. Vel quia, si aliquid nomen sic analogum proprie dicitur de singulis analogatis (ut multi putant de nomine principium, quatenus dicto de corde hominis, & de fundamento domi), semper importat plures conceptus, vel unum representantem plura ut plura: nam, si non representatur pluralitas ut talis, non impeditur univocatio ex illa proportionali comparatione, sicut se habet hoc ad illud, ita &c., ut jam supra notavimus n. 4. cùm talis comparatio locum habeat in inferioribus cujuscvis generis, ut agnoscunt Contrarij: quare nomen ens, cum non significet plura ut plura, sed rationem communem ab omni pluralitate præcisam, nequit hoc modo esse analogum: Deinde rejiciunt analogiam attributionis per denominationem extrinsecam: quia nomen ens convenit creaturæ, vel accidenti, immediate ac formaliter ratione intrinsecæ æstitudinis ad existentium; nec facile concipitur quæ modo possit extrinsecè esse denominatio entis realis. Et quævis Aristot. & D. Thom. non inquam explicent analogiam entis exemplo nominis sanum, quatenus communis animali, medicamento, & urinae, non ideo intendunt paritari in omnibus, sed in eo solum, quod ubique sit attributio, vel habitudo unius ad aliud, aut plurius ad unum, licet non eodem modo.

Postremo Authores prædicti cōcedunt enti analogiam attribu-

tionis intrinsecæ, in eo scilicet fundamentam, quod licet creatura sit ens intrinsecè ab æstutudine sua, hæc tamen entitas dicitur habitudinem intrinsecam & essentialem ad Deum: tamquam ad primum ens, similiterque entitas accidentis ad substantiam tamquam ad ens præcipuum, propter quod est. Hujusmodi attributionis analogiam planè accipiunt veteres Thomistæ, ut Cajetanus in 1. p. q. 13. ar. 6., & Ferrarientis in 1. contr. c. 34., ubi notat, illam non esse contrariam doctrinæ D. Thomæ, sed potius ad mentem ejus. Nec obstat, quod in eâ non adiant conditiones quædam, quas ad analogiam attributionis aliquando postulat D. Thomas; ut, quod ratio significatâ per nomen non multiplicetur realiter in analogatis, & quod primum analogatum ponatur in definitione cæterorum, quando definiuntur sub nomine communi, quo modo ponitur animal in definitione medicinæ, cum hæc definatur in quantum sana, sic nimirum, causa sanitatis in animali. Non, inquam, hoc obstat: quia conditiones istæ non requiruntur ad omnem attributionis analogiam, sed solum ad illam, quæ frequentior est, & importat denominationem extrinsecam omnibus analogatis præter primum.

51 Ad me quod attinet, assentior Nostri in rejiciendo analogiam proportionalitatis ab ente, propter allegatam 49.: item in asserendo analogiam attributionis intrinsecæ, seu per formam intrinsecam omnibus analogatis. Hæc tamen analogia flante, non recusabo insuper admittere cum Thomistis analogiam attributionis per denominationem extrinsecam; sic tamen, ut nomen ens, quatenus hoc pacto analogum, nullatenus sit univocum, nec proprie dicatur de creaturâ, vel accidenti; quia formale significatum ejus solum erit ens Divinum, aut ens substantiale, sicut significatum formale nominis sanum sola est sanitas animalis.

34 Sed notandum, quod, si D. Thomas, quoties dicit ens esse analogum attributionis, de hac tantum analogia loquitur, ut moderni Thomistæ volunt; ferè semper loquitur extra quæstionem præsentem: loquitur enim de ente, non in tertia vel quarta acceptione, de qua n. 32., sed in prima, vel in secunda, in quibus nemo est qui dicat, ens esse univocum creaturæ vel accidenti. Quare, cum D. Thomas ferè semper concedat enti solam attributionis analogiam (solum citatur pro analogia proportionalitatis in q. 2. de verit. ar. 11., sed eam deseruisse videtur 1. p. q. 13. ar. 5. & 6., & l. 1. contr. Gent. c. 34.) immèritò allegatur à Thomistis contra univocationem entis in acceptione tertia, vel quarta.

Argumenta quædam contra doctrinam traditam dissolvuntur.

52 Contra 1. Assert. obijc. 1. in Tomis Aristot. & D. Thomæ, qui non solum dicunt ens esse analogum, sed expressè negant esse univocum: & D. Thomas ex professo probat, nullum nomen univocè dici de Deo & creaturâ, nec secundum eandem rationem, sed ita, ut ratio sit partim eadem, partim diversa. Nullam igitur univocationem in ente agnoscunt. Resp. 1. ex nunc dicitur. Aristot. & D. Thom. loquuntur solum de ente à se, vel per se, quatenus extrinsecè deo dominante creaturas, vel accidentia; ut Thomistæ fatentur tenentur juxta suam de attributionis analogia doctrinam. Resp. 2. Loquuntur de univocatione, quæ talis sit absolutè & simpliciter, vel in qua ratio significata sit eadem tam logicè, quam metaphysicè, seu tam formaliter ex vi nominis, quam denominativè ex diversitate inferiorum. Hanc solum univocationem remouent ab ente; in eoque agnoscunt rationem partim eandem, id est, ex parte significationis abstractæ, partim diversam, id est, ex parte diversitatis inferiorum,

quæ, quia plusquam generica est, nec penitus extrinsecè rationi communi & abstractæ, in hanc ipsam denominativè refunditur. De cetero, quod aliquid univocationis in ente admittat, satis constat, tum ex loco allegato n. 34., tum ex eo, quod unitatem conceptus obijctivi planè supponunt.

53 Obijc. 2.: si ens, attentè præcisè vi nominis aut cõceptus communis, esset univocum, feret genus: tum quia foret aliquod universale, seu prædicabile, & non aliud, quam genus: tum quia euti conveniret definitio generis, nimiam prædicabile de plurib. specie differentiib. in eo quod quid. Sequela autem est contra Aristot. 3. Metaph. c. 10., & infert contra communem sensum, decem prædicamenta non esse genera suprema. Neg. sequel., quamvis à pluribus sine formidine cõcedatur. Quia genus exigit differentias mutuò distinctas, seu in quibus formaliter non includatur: ens autem in omni differentiè formaliter includitur ratione transcendentiæ. Repl. 1. hoc est negare, quod ens sit genus, quia deficit ipsi quædam generis passio vel proprietatis, cum aliunde concedatur eidem essentia & definitio generis: non aliter, ac si quis concederet, rem A. esse animal rationale, si nulque negaret esse hominem, quia deficit ipsi risibilitas. Resp. Tam Aristoteles loc. cit., quam D. Thomas ubique negat, ens esse genus, nominatum 1. p. q. 3. ar. 5., primam vel unicam rationem desumit ex transcendentia seu inclusione generis in differentijs. Ambo igitur sentiunt, de essentiâ generis esse distinctionem mutuam à differentijs: alioqui perinde se gererent, ac si ad probandum, equum non esse hominem, perpetuò allegarent defectum risus, tamquam rationem unicam vel potissimam.

54 Itaque mutua illa distinctio, siue intranscendentia respectu differentiarum, verè est de essentiâ generis,

ris, & in ejus definitione significatur, dum genus definitur per ordinem ad inferiora specie differentia: loquitur enim definitio propriè de ordine ad inferiora, quatenus talia sunt respectu prædicati communis, ac proinde petit, ut inferiora sic spectata propriè sint species: cumque omnis species propriè talis sit resolvable in duos conceptus mutuò distinctos (utpotè facientes compositionem metaphysicam), alterum communem, differentialem alterum; sequitur, definitionem non convenire prædicato communi, cujus inferiora non sunt definibilia per illud & aliud differentiale mutuò distinctum; siquidem eo ipso tale prædicatum non habet ordinem ad inferiora, tanquam ad species suas, seu quæ respectu illius propriè sint species. Vide P. Suarez. d. 39. Met. s. 1. n. 7. Ens igitur verè est universale, non solum apud nos, sed apud omnes, non nam apud D. Thomam, qui, præter jam allegata, in 5. Metaph. lect. 9. rotundè pronuntiat: *Ens est superius ad unumquodque entium, sicut animal ad hominem.* Sed non ideo est propriè genus, nec aliud ex prædicabilibus Porphyrianis; quia Porphyrius non est locus de transcendentibus, ut communiter notatur in Logica. Interdum tamen eas appellatur genus, ut à D. Thomâ in Prologo Metaph., & alibi non semel, sensu nimirum lato & improprio.

55 Obijc. 3. ex transcendentia entis, quâ suppositâ, nequit non ratio entis, etiam in sensu logico, partim eadem esse, partim diversa, consequenterque nequit esse logicè univoca. Prob. assumptum: quia Deus & creatura (idem intellige de substantiâ & accidenti) ita conveniunt in ratione entis, ut in eâ ipsâ formaliter differant: siquidem differunt in aëritate & abalierate, quæ sunt formaliter eus, & nihil addunt supra ens. Confirm. 1.: ideo quæ differunt per differentias rationalis & irrationalis,

non differunt per animal, quia animal est extra conceptum differentiarum: cum ergo ens non sit extra conceptum aëritatis & abalieratis, quæ differunt per differentias istas, differunt per ens. Confirm. 2.: ratio entis est essentialiter multiplex; quia est multiplex per se ipsam, cum non sit multiplex per aliquid, quod non sit formaliter ens, quia de essentiâ eius sunt differentie, cum nihil addant supra ens, quâ ratione animal hominis & animal equi sunt de essentiâ animalis ut sic. Non ergo ratio entis est indivisa, prout ad univocationem requiritur. Resp. Hæc omnia imprimis instatur in ratione entis explicitâ. Vide supra n. 29., 23., & 19.

56 Deinde neg. assumptum. Ad prob. Deus & creatura conveniunt in ratione entis abstractâ, siue ut significatâ nomine vel conceptu confuso eus; differuntque in eâ ipsâ ratione, non ut eo nomine vel conceptu significatâ (hoc solum obitare posset univocationis logica), sed ut contractâ & imbibitâ in his conceptibus, aëritas, abalieras; qui conceptus aliquid addunt supra ens additione importante distinctionis non mutuam. Vide supra n. 21., & intra cap. 5. Ad 1. confirm. neg. anteq., si loquatur de animali sub conceptu animalis; sic enim possent homo & brutum non differre per animal, etiam si hoc transcenderet differentias. Solum ergo valet illa causalis, ut probetur, hominem & brutum non differre per animal, nec ut abstractum, nec ut imbibitum in conceptibus differentiarum. Quamvis autem hoc posteriore modo differant Deus & creatura per ens, non ideo tollitur convenientia pura in ente quatenus abstractè significato, atque adeo nec univocatio logica. Ad 2. confirm.: si sermo sit de ratione entis abstractâ, fallum est anteq. quoad utrâque partem; quia ratio entis prædicatur ab omni multiplicitate & differentia, ut supra vidimus: unde non est

essentialiter differens, nec multiplex formaliter per seipſam, sed per aliquid, quod ita est formaliter ens, ut tamen ens non sit formaliter illud ipsum. Animal tantem humanum, aut equinum, si concipiatur ut proprium hominis, aut equi, non est de essentia animalis ut sic, licet sit formaliter animal; quemadmodum nec homo, vel equus, sub conceptu simplici specifico. Unde potius nobis faveret exemplum. Si verò animal præferatur ab his obliquis, *hominis, equi*, jam sumitur sub nudo conceptu animal.

57. *Objic. 4.*: nullum nomen est univocum respectu eorum, quorum uni convenit simpliciter, alteri secundum quid; ut patet in nomine *sanum* respectu animalis & medicamenti, & in nomine *albus* respectu hominis & candidi & Æthiopis. At ita se habet nomen *ens* respectu Dei & creaturarum, necnon substantiæ & accidentis: nam solus Deus est ens plenissimè, & totaliter; creaturæ verò comparatione Dei dicuntur in sacris litteris quasi nihil, & quasi non sint: item sola substantia dicitur ens simpliciter, accidens verò dicitur ens secundum quid, apud Aristot. & D. Thomam. Non ergo potest hoc nomen esse univocum respectu &c.. *Confirm.*: id solum est simpliciter tale, quod ex primâ nominis institutione significatur: nomen autem *ens* primò impositum est ad significandum id, quod per se est ens, adeoque solum Deum, aut solam substantiam. *Resp.* Totum argumentum ultro conceditur, si loquatur de univocatione metaphysicâ, vel de logica omninò perfecta, vel de nomine *ens* in 1. vel 2. acceptione n. 32. sic enim ut summum erit analogum attributionis extrinsecæ, nullatenus verò univocum, ex dictis n. 51. Ceterum, si sumatur hoc nomen in acceptione 3., vel potius in 4., ut modo sumitur, sitque sermo de univocatione logica verè tali, *cicero Maj.*

quando tò secundum quid alienat nomen ad sensum improprium, ut accedit in nomine *sanum* respectu medicamenti, & in nomine *albus* respectu Æthiopis solis dentibus candidi, extra nigri: nego tamen, quando aliud additum solum minuit perfectionem unius comparatione alterius, & illam relinquit proprietatem nominis communis, ut accedit in præsentia.

58. Sic aquæ guttula, seorsum spectata, comparatione Oceani solum est aqua secundum quid, estque in esse aquæ quasi non sit, & quasi nihil, cum Oceanus plenissimè & quasi totaliter sit aqua: hinc tamen solum excluditur univocatio sub nomine *gutta*, vel *Oceanus*; minimè verò sub abstracto & confuso nomine *aqua*, quia hoc abstractum à magnâ & parvâ, & sine impropriitate convenit guttæ. Item evenit, si comparatio fiat in esse corporis inter arenulam & totum terræ globum; vel in esse viventis, aut substantiæ, inter vermiculum & Angelum. Similiter ergo Deus & creatura univocari nequeunt sub nomine *ens à se*, vel *ens ab aliis*; bene verò sub nomine confuso *ens*, quod nullam comparationem involvit, sed abstractum à finito & infinito; & in ejus significatione nullus modus participandi clauditur, ut supra n. 47. nos docuit D. Thomas, & quod propriè dicitur de creaturâ, ut est certum; necnon de accidenti, ut Thomæ negare non audent. Quare objecta exempli *sani*, & *albi*, sunt extra rem: non enim creatura est ens per solam denominationem extrinsecam, sicut medicamentum est *sanum*; nec secundum aliam quam sui partem est non ens, sicut Æthiops ferè totus est non albus, sed potius omninò excludit à sua quidditate non ens. Hæc eadem dicitur facile applicabitur ad substantiam & accidens. Adde pro nobis exemplum, quod utitur D. Thomas q. 7. de pot. 5. ad 8., ubi docet, quod nomen *ens*, & alia

hur-

hujusmodi, similiter consideranda sunt respectu Dei & creaturæ, ut nomen *calidus* respectu ignis & lateris calefacti, quod nomen propriè dicitur de utroque, sed eminentius & per prius de igne. At nihilominus hoc nomen univocè dicitur de igne & latere, juxta D. Thomam supra citatum n. 34. Quamvis ergo nomen *ens* de Deo dicatur per prius, & eminentius, poterit univocum esse Deo & creaturæ.

59. Quod in confirm. addebatur, apertè est contra D. Thomam, qui t. p. q. 13. art. 6. docet, nomina Deo & creaturis communia, quantum ad impositionem nominis per prius à nobis dici de creaturis, quia prius eas cognoscimus; quæ ratio militat etiam in accidenti relate ad substantiam. Itaque nomen *ens* primò impositum fuit ad significandum objecta sensibilia, & in his accidentia, propter aptitudinem existendi: postea verò extensum est ad nobiliora objecta, quæ per discursum innotuerunt ut apta existere; & quia in his aptitudo existendi prior & perfectior invenitur, idcirco nomen *ens* de ipsis dicitur prius & eminentius quantum ad rem significatâ. Nec sola substantia, sed etiam accidens est ens simpliciter, aut per se, si hoc idem sonet, ac propriè & intrinsecè.

60. Denique objici possunt ea, quibus multifariam probat D. Thomas, nullum nomen univocè dici de Deo & creaturis. Sed ea vel non procedunt de nominibus abstractissimè sumptis, vel solam excludunt univocationem physicam, aut metaphysicam, aut etiam logicam omninò perfectam seu non diminutam ex vi transcendentia: omnia quippe nomina Deo & creaturis communia, ut *vivens, sapiens, spiritualis*, &c., transcendentia sunt respectu Dei, quia in omnibus ejus attributis implicite includuntur. Huc facit ratio illa D. Thomæ 1. cont. Gent. c. 32., quod scilicet nomen univocum

pluribus convenit per participationem; de Deo autem nihil dicitur per participationem, id est, partialiter, & non secundum omnem perfectionis modum. Hæc, inquam, ratio solum excludit univocationem propriam speciei, vel generis, ubi nullum ex inferioribus continet totam perfectionem extensivam prædicatam communis nec formaliter, nec eminenter, ac proinde singula continent illam partialiter. Ceterum, si participare prædicatum commune, nihil aliud sit, quam illud ad se contrahere non continendo formaliter omnia, ad quæ ipsum extenditur cum indifferentia logica; Deus utique participat rationem entis; quia, licet eminenter contineat quicquid est ens, non tamen formaliter.

61. Cum autem D. Thomas innuit, quod, si creatura definatur in esse entis, in ejus definitione ponendus est Deus, similiterque substantia in definitione accidentis, quia principale analogatum ponitur (in obliquo scilicet) in definitione cæterorum, sicut sanitas animalis in definitione medicamenti ut sani: cum, inquam, hoc innuit, planè loquitur de creaturæ vel accidentis definitione in esse entis per denominationem extrinsecam ab ente Divino vel substantiali, juxta n. 15. vel in esse entis finiti, aut inærentis. De cæterò non est dubium, quin creatura vel accidens definiri possit in esse entis abstractissimè sumpti secundum 4. acceptionem n. 32., sine mentione Dei vel substantiæ: roganti enim, cur creatura, vel accidens, sit ens? satis responderetur, quia est quid aptum existere, vel habens essentiam non chimericam aut fictitiam. Id quod etiam Thomæ agnoscunt, dum ens accipiunt ut analogum proportionalitatis propriæ. Hæc verò propositio, *Creatura, in quantum ens, dependet à Deo*, vera est, si tantum reduplicet ens finitum, aut alludat ad modum, quo creatura participat

ens commune: secūds azmen, si citra hanc allusionem reduplicet ens abstractissimè sumptum; sic enim, ut ex D. Thomā vidimus n. 41., præscinditur ens ab omni imperfectione & modo participandi, adeoque ab omni dependentiā. Unde, si hoc sensu accipiantur creatura in quantum ens, & Deus in quantum ens, nulla est differentia vel inæqualitas, sed rationis identitas, aut id est distinctio intentionalis, dummodò mentalis expressio ens distinguatur realiter ab expressione *Deus*, vel *creatura*.

61. Contra 2. Assert. *objici* possunt duos. 1., quod enti ut sic, utpotè habenti conceptum objectivum unū & perfecte præcisum, omninò convenit univocorum definitio: ergo ens ut sic univocum est perfecte & simpliciter, sicut perfecte & simpliciter est homo, cui convenit definitio hominis. 2., quod analogia vere talis omnem destruit univocationem: exigit enim, ut ratio communis partim sit eadem, partim diverſa; adeoque non permittit, ut purè sit eadem, qualis esse debet omnis ratio univoca. Sed ad 1. jam respondimus n. 47., posse definitionem univocorum intelligi; vel de ratione significatā per nomen, præcisè quatenus significatā, seu purè logicè sumptā; vel de ratione ipsā, absolute inspectā in statu abstractionis, tam formaliter, quam denominativè, seu tam logicè, quam metaphysicè: & hoc secundo modo intelligendam esse, cum agitur de univocatione simpliciter tali, juxta doctrinam Aristot. & D. Thomæ. Si autem ita intelligatur definitio illa, non convenit enti ut sic.

63. Ad 2. fateamur, non posse idem esse analogum & univocum in eodem sensu, seu physico, seu metaphysico, seu logico. Quod tamen est analogum in physico, vel metaphysico, potest esse univocum logicè, quia univocatio logica non destrahitur nisi per analogiam pariter logicam, licet mi-

nuatur & quasi obruatur per metaphysicam. Bene admonet Scotistæ, quod analogia nunquam est ita pura, ut nihil habeat admixtum vel æquivocationis, vel univocationis. Si enim commune nomen importet plures conceptus, vel unum representantem plura ut plura cum habitudine vel proportionalitate aliqua, ut nomen *funum* dictum de animali & medicamine, vel nomen *canis* dictum de terrestri & marino; tunc erit analogum æquivocum; idèdque passim dicitur *æquivocum à consilio*: & hoc solum est analogum in sensu logico. Si verò importet conceptum omninò unum, etiam in modo representandi, referatur tamen ad inferiora essentialiter diversa, tunc erit analogum univocum. Unde analogia solum mediant inter purè univoca, qualia sunt nomina speciei atomæ, & purè æquivoca, qualia sunt nomina merè fortuito imposita pluribus.

Corollaria.

64. Locuti sumus hætenus de analogiā entis realis abstractissimè sumpti. Cujus occasione tria insuper quæri possunt. 1., an ens, prout dicitur de reali, & rationis, seu ficti, sit analogum? 2., an ens reale sit univocum ad ens in potentiā, & ens in actu? 3., an ens completum prædicamentale, sit purè univocum? Ad 1. quæst. respondetur cōmuniter, ens eo modo sumptum, esse analogum à consilio, analogiā scilicet proportionalitatis improprie, qualem habet nomen *homo* respectu hominis veri, & ficti, aut nomen *ridens* respectu hominis, & prout non enim ens rationis (idem intellige de merè privatione, vel carentiā) verè & propriè est ens, aut aptum existere. Poterunt tamen univocari ens reale, & fictum, in aliquo prædicato extrinseco, v. g. in ratione *cogniti*, vel extrinsece *cognoscibilis* ut sic.

65. Ad 2. quæst. negativè respondeo, sumpto ente in potentiā, ut modo sumitur, pro ente ut purè possibile, seu dicente negationem existentie cum aptitudine, cujusmodi est alter *Mundus*. Ratio est; quia ens in potentiā, sic acceptum, magis propriè est non ens, quam ens, immò propriè nihil est, seu nullam intrinsecè quidditatem habet. Nequit ergo in ratione entis univocè convenire cum ente actuali, sed adsumuntur analogicè, sicut homo verus cum picto. Dicitur ens reale ut sic, solum significat aptum existere, vel habens essentialitè, præscindendo ab actuali existentia: sic autem propriè verificatur de re purè possibili. Adde, quod hæc propositio, *Homo est ens*, est æternæ veritatis, adeoque propriè verificatur de homine priusquam existat, immò ab æterno. Resp. Ens ut sic præscinditur quidem ab existentia exercitā, quatenus eam non includit formaliter in conceptu suo: hæc tamen non est præcisio indifferentie, quæ scilicet ens propriè salvari possit in re aliqua divisim ab existentia, seu conjunctum cum existentia negatione. Sic rugibile non includit animam in suo conceptu: nec tamen verificari potest de subjecto, quod realiter non sit animal. Sic etiam ratio entis, & qualibet alia communis, præscinditur ab omni differentia; cum tamen salvari nequeat in re ullā, quæ realiter omni differentia careat. Existentiæ ergo requiritur, saltem ut conditio sine quā non, ut res qualibet propriè dicatur habens essentialitè, aut aptitudinem intrinsecam existendi: nam quod realiter non existit, cum intrinsecè nihil sit, nullam aptitudinem habet intrinsecam. Propositio autem, *Homo est ens*, idèd est æternæ veritatis, quia implicitam habet conditionem hanc, *quandoeunque existat*, aut quiddisimile.

66. Ad 3. quæst. prænotandum, quod ens completum in presenti sumi-

tur, quatenus convenit gradibus prædicamentalis. in lineā reā positus, sive in stipite arboris, quæ scilicet de inferioribus prædicantur purè in quid, cujusmodi sunt genera, & species: ens verò incompletum nunc dicitur, quatenus convenit prædicatis differentialibus ad latera positus in prædicamento quolibet, quæ nititur prædicantur in quale quid. Sentis ergo quæstionis est, an ens præcisè ut abstractum à gradibus omnium prædicamentorum genericis & specificis (quo pacto non est transcendens, quia genera & species magis distinguuntur à differentiis) sit univocum? Resp. Si sermo sit de generibus & speciebus secundo intentionaliter sumptis, potest quidem ab his abstrahi ratio entis univoca sub hoc conceptu, *Ens prædicabile de pluribus in quid*. Ens autem sic abstractum, erit genus quoddam reflexum, quod non excludit Aristoteles, dum negat prædicamenta convenire in aliquo genere. Si verò sit sermo de generibus & speciebus primò intentionaliter spectatis, nego suppositum quæstionis, quod scilicet ab his solis abstrahi possit ratio entis, ita ut non conveniat differentiis. Nam inter hujusmodi gradus prædicamentorum omnium, præcisio prædicatis secundæ intentionis, nulla cogitari potest convenientia intrinseca in esse entis, præter illam, quæ differentiis etiam communis est, & quæ fundat abstractionem entis ut sic, aut entis facti. Nec in hoc conceptu, *ens completum*, ut nunc sumitur cum abstractione à generibus etiam supremis, explicari potest quid speciale addat cō completum, nisi recurriendo ad aliquod prædicatum extrinsecum secundæ intentionis. Quare, sicut nequit abstrahi ratio hominis, purè intrinseca, à solis Regibus, vel à solis sapientibus; ita

&c.

CAP. IV.

UTRUM ENS TRANSCENDAT
formaliter omnes differentias?

S. I.

Explicato sensu questionis, referuntur
sententiæ.

67 **T**ermini transcendentes vocantur,
qui de rebus omnibus sunt
affirmabiles; ut ex Summu-
tis notum est: quo sensu nemo dubitat,
quod ens sit transcendens. In præfati
solum agitur de transcendentiâ formali,
hoc est, de attinentiâ unius ad concep-
tum essentialem alterius ut talis. Tunc
enim A. dicitur transcendere formaliter
B., quando in ejus formali & quid-
ditativo conceptu imbibitur: tunc au-
tem sic imbibitur, quando B. sub pro-
prio conceptu nequit definiri, vel ex-
plicari quidditative, nisi per A. sub suo
etiam conceptu sumptum: ita ut A. per-
tineat in recto, vel immediate, vel me-
diatè, ad definitionem extremi B.: *in
recto*, inquam, idest, tamquam præ-
dicatum directè affirmabile de B.; non
enim sufficit pertinere ad ejus defini-
tionem in obliquo, idest, tâquam con-
notatum aut terminum habitudinis es-
sentialis, qualiter Deus ponitur in de-
finitione creature quâ talis, substantia
in definitione accidentis, & sic de alijs:
immediatè itera, vel mediatè; quia, ut
B. transcendatur formaliter ab A., suf-
ficit quod definiatur per aliquid defini-
bile per A.: sic homo transcendatur for-
maliter, non solum ab animali, per
quod immediatè definitur, sed etiam à
viventi, à corpore, à substantiâ, per
quæ definitur mediatè solum, eo quod
animal sit definibile per vivens, hoc
per corpus, hoc per substantiam.

68 Hinc inferes, transcendenti-
am formalem coherere cum imperfecta
vel impropria distinctione rationis,
quam vocant *penes implicitum & expli-
citum*, seu quæ veritatur inter definitio-

nem & definitum: secus verò cum pro-
pria, & strictâ distinctione rationis, sal-
tem mutua; quia hæc, ut in Logica vi-
dimus, constituitur per conceptus de-
finitivè diversos, ita ut unus non sit ex-
plicatio alterius, nec pars explanationis.
Si tamen distinctio *penes implicitum &
explicitum*, importet præcisionem ob-
jectivam, ut moderni Thomistæ volunt,
non coheret cum transcendentiâ entis.
Tum quia talis præcisio est perfecta se-
paratio intentionalis, & exclusio unius
à conceptu alterius, ut ostendimus su-
pra n. 8. & seqq.. Tum quia, si potest
cognosci differentia, nullo ente cogno-
to ex parte objecti, planè redduntur ia-
efficacia, quæcumque pro transcendentiâ
entis adferuntur, ut expendentem liqui-
dum erit. Itamò nō satis percipio, quo-
modo apud quosdam è Nostriis, objec-
tive præcisionis patronos, conciliari
possit perfecta præcisio entis cum tran-
scendentiâ ejusdem. Quidquid de hoc sit,
nos in præfati loquimur juxta nostra
principia, quæ nullam, nisi formalem,
præcisionem admittunt.

69 Jam, quod ens transcen-
dat formaliter Deum, & creaturas om-
nes quantum ad individua, species, &
genera, quæ directè locantur in prædi-
camentis, extra dubium est. Solum que-
ritur, an transcendat pariter differen-
tias formaliter sumptas sub proprijs
conceptibus? Nec sermo est tantum de
differentijs propinquioribus enti ut sic,
quales suat aseitas, abalietas, perfei-
tas, malietas; verùm etiam de ceteris
genera & species dividendibus, cu-
jusmodi sunt corporeitas, sensibilitas,
rationalitas, Petreitas, &c.. Ubi no-
tandum, quod Scotistæ aseitate & abal-
lietatem nolunt esse differentias, sed
modos intrinsecos. Super indole tamen
modi intrinseci, & super ejus discrimi-
ne a differentiâ, prolixè inter se dispu-
tât, loquanturque obscurè ut plurimum,
& perplexè; ut videre licet apud Mas-
trium d. 2. Metaph. q. 6. ar. 1.. Genera-

DISP. I. DE ENTE IN COMMUNI, ET ATTRIBUTIS EJUS.

tum in eo convenire videntur, quod,
quando ratio communis distinguitur ex
naturâ rei à ratione contrahente, tam-
quam realitas à realitate, tunc contra-
hitur per differentiam: quando verò nō
ita distinguitur, tunc contrahitur per
modum intrinsecum. Et quia ipsorum
alij affirmant, alij negant, ens ita dis-
tingui ex naturâ rei à suis immediatis
contrahentibus, prout est commune
substantiæ, & accidenti, hujusque no-
vem Categorijs, idcirco perfectitatem,
inalietatem, &c., alij differentias ap-
pellant, alij modos.

70 Nos, qui distinctionem
formalem ex naturâ rei omnino rejici-
mus, ruinotum putamus quidquid tali
distinctione substruitur. Fatemur tamè,
respectu entis, positâ formali transcē-
dentiâ, nullam esse differentiam pro-
priè dictam; quia talis non dicitur, ni-
si quæ mutuo distinguitur per rationem
à predicato communi, quod contrahit.
Unde ens à se, & ab alijs, vel etiam
per se, & in alio, non proprie inter se
differunt, licet sint proprie diversa:
quàmvis enim omne differens sit diver-
sum, non tamen reciproce, juxta do-
ctrinam Aristotelis, Metaph. l. 1. c. 1. &
D. Thomæ ibi lect. 12. Nihilominus
sæpè *differens* ample sumitur pro *diver-
so*, ut ibid. admonet D. Thomæ: &
in hoc sensu *differentiâ* dicitur quæcum-
que ratio divergentis: atque ita lo-
quimur in præfatiarum de differentijs
entis.

71 Notandam præterea vigi-
lante, quod non hic disputatur de tran-
scendentiâ entis *secundò intentionaliter*
sumpti, sed tantum *primò intentionaliter*.
Hoc est, non sumitur ens secundam
denominationes extrinsecas, quas ac-
cipit à cognitione *earum*, & ens sunt ob-
jecta secundæ intentionis, ut g. deno-
minationes *præcisæ* & *rationis distincti* ab
omni ente particulari, *indifferentis* ad
Deum & creaturam, *possibilibus* de
substantiâ & accidenti, aut *actualibus* *trans-*

cedentis formaliter res omnes: certum
quippe est, denominationes hujusmo-
di alienas esse, non solum à differen-
tijijs, sed etiam à generibus, speciebus,
& individuis, quæ sine dubio transcea-
dunt formaliter ab ente. Surgit er-
go ens in suppositione partiali, vel
secundum illud esse, quod est objectum
primæ intentionis, neque quatenus im-
portat aptitudinem intrinsecam exi-
tendi, & oppositionem cum chimæra.
Accipiendâ quidem aptitudo hæc, vel
oppositio, ut *apparens* per cognitionem
ens (de cognitionibus alijs particulari-
bus non disputatur); sic tamen, ut non
reduplicetur cognitio ista tanquam
quid affirmabile, ne partialiter quidè,
de differentijs aut inferioribus entis,
sed solum tanquam forma rationis,
denominans illud objectum affirmabi-
le secundum intrinsecam. Totam hoc fa-
cile percipies, comparando ens, non
jam ad differentias, sed ad species, aut
individua, vel comparando animal ad
hominem & equum, ubi transcendenti-
a est indubitabilis. Poterit tamen ob-
troveris hæc revocari ad conceptus for-
males, à quibus reverâ provexit for-
maliter denominatio *transcendentis*, &
transcensivæ refusa in objectum, licet fun-
damentaliter pendeat ab objecto ipso:
quando enim duæ apprehensiones ita
comparantur, ut vis & energia unius
in representando non possit explicari,
nisi per alteram, tunc, licet inter se
realiter distinguantur, vocari possunt
transcensivæ & *transcendentis* cum addito *us
quo*, quia altera suum objectum de-
nominat transcendens, altera tran-
scendunt.

72 Dicitur esse transcendens,
est essentialitè inclinatam & imbibiturum
in essentia alterius: hoc autem requirit
objecto sôvenire per denominationem
extrinsecam à cognitione. Sed *verò*, ni-
si recurratur ad identitatem formalem
Scotistam, sūt virtuales intrinsecas,
negari non possit, quod transcendenti-

ria formalis importet operationis, pēdeatque à cognitione certo modo representante objectum; nam à parte rei omnia prædicata metaphysica cuiusque objecti sunt unum & idem, ac proinde non datur unum transcendens, alterum transcendens, aut aliquod intransecendens. Quid magis transcendens, & essentialiter imbitum, quam definitio respectu definiti? & tamen ante opus rationis non datur definitio transcendens, cum nulla detur definitio, sicut nec genus, nec differentia. Quid magis intransecendens, magis formaliter extransecendens, quam differentia respectu generis, v. g. rationale respectu animalis? & tamen ante cognitionem præcisivam nulla talis est intransecendens, vel extransecendens. Itaque intima inclusio vel imbitio unius in eisētia alterius dum loquimur in sensu formali, supponit essentiam objecti certo modo cognitam, & importat cognitiones duas, quarum altera pertinet ad explicationem alterius: quæ autem sic vertinet, denominat suum objectum & finitè pertinet ad essentiam objecti ut cogniti per alteram: & hoc est denominare illud formaliter præceptum essentiam ejusdem objecti, & in eâ intime imbitum, vel potius ævenire imbiti. Denominatio hæc conveniunt quidem objecto secundum esse primo intentionale; ipse tamen sunt objecto extrinsecè penes formam, nempe cognitionem, non aliter ac denominatio prædicabilis essentialiter, sive in quid, quæ convenit rationi genericæ, vel specificæ, & quæ reverà coincidit cum denominatione transcendens formaliter, ut nunc sumitur. Quia tamen denominationes hujusmodi fundantur in reâ & intrinsecè veritate objecti, dici debent fundamentaliter intrinsecè.

73 Quod attinet ad differentiam, hæc in præsentem accipitur, tum primo, tum secundo intentionaliter. Aseitas v. g. sumitur primo intentionaliter, cum definitur, *Necessitas existendi sine principio*: sumitur verò secundo intentionaliter, cum definitur, *Contractio*, seu *Talitas contractiva entis ad Deum*; quæ ratio definitur quidem per eas, sed in obliquo, seu aliquam per terminum habitum, sicut ideoque non satis hinc inferatur transcendens, ut iam advertimus. Utrovis ergo modo queritur, an aseitas transcendatur ab ente, ita ut sit definitio per ipsum in recto, mediè saltem? sive an vis & energia utriusvis conceptus non possit satis percipi & explicari, quin aseitas intelligatur esse ens, vel quin ens sub conceptu *ens* affirmetur essentialiter de ipsa? Nihil refert, quod aseitas, aut quævis alia differentia, sit vel non sit capax strictæ definitionis ex differentia & genere contractivæ: tumitur enim hæc definitio pro explicatione quid sit vis cuiusvis conceptus etiam simplicis.

74 Hæc ita præmissis, prima sententia tenet, eas transcendere formaliter differentias. Ita clare Aristoteles 1. Metaph. c. 10., & D. Thomas ibi lect. 3., nec non 1. contr. Gent. c. 25., & quest. 21. de verit. ar. 1., & sæpe alias. Subscribunt Thomæ omnes, & à Nostris Fonseca, Vazquez, Hurtad, Alphonsi, Coarct., Oniel, Villos, & plerique alij cum P. Suar. disp. 2. Met. l. 5. & 6. *Secunda* sententia negat transcendens entis relatu ad differentias formaliter sumptas. Ita Scotus & omnes cum Scoto (idem ibi sentiunt de modis intrinsecis, & passionibus entis), & à Nostris Arriaga, Lyngæ, Quiros, Pezard, & Recentiores multi. Qui Authores dicunt, perfectitatem v. g. præcisi ab ente præcisione non inclusionis, adeoque non esse ens formaliter & ut quod, licet sit eas purè constitutivè, & ut quo, quatenus est id, quo constituitur ens determinatum, nempe substantiale. Unde perfectitas, inquit, est aliquid, est possibile, & chimeræ opposita, purè ut quo: exter-

rum

rum formaliter, & ut quod, nec est aliquid, nec nihil, nec est possibile, nec impossibile, sed ab his omnibus extremis præcinditur, solumque formaliter includit prædicata differentis, vel modi intrinseci, contractivæ, talitatis, & similia, quia per ea definitur.

75 Sed, quod Scotistas attinet, observare oportet, quod Scotus negat transcendens entis in ultimis differentiis, concedit tamen in non ultimis. Vocat autem differentiam non ultimam, quæ non sumitur ex eadem formâ physicâ, ex quâ sumitur ratio generis, ut si ponatur hominem contractare animâ duplici, sensitivâ, & intellectivâ, & ab hac sumatur differentia rationalis, ab illâ genus animal: vocat verò ultimam, quæ sumitur ex eadem formâ physicâ, vel entitate reali, ex quâ genus, & supponit pro simplici realitate seu formalitate illius formæ, vel entitatis, ut de facto accidit in homine quantum ad differentias rationales, & sensibiles, & accidit etiam in omnibus differentiis rerum non constantium pluribus formis subordinatis: nec obstat, quod sint differentie subalternæ, quia etiam istæ vocantur à Scoto ultimæ ultimitate simpliciter, licet non determinationis. Sic Scotum intelligunt Scotistas, ut videre est apud Mastrius d. 2. Met. q. 7. ar. 1. & 2.: unde vix differunt à cæteris in acceptione differentiarum. Alij tamen aliter exponunt Scoti sententiam circa differentias non ultimas; de quo P. Suar. cit. sect. 5.

76 Observandum insuper, quod plures Scotistas volunt, in differentiis non includi formaliter *ens quid*, bene tamen *ens quale*. Vocant *ens quid*, ens acceptum per modum totius potentialis, contrahibilis, & determinabilis per inferiora: vocant verò *ens quale*, ens acceptum per modum actualis, & determinantis. Sed Mastrius cit. disp. 2. n. 176. & seqq. ostendit, hoc esse reipsâ concedere transcenden-

tiam entis, & genuinam Scoti sententiam deferere, quam sequuntur, inquit, *vetustiores & candidiores Scotistas*. Quid sit de candore, quæro, an illud *ens quale* formaliter importet aptitudinem existendi, aut oppositionem cum nihilo & chimeræ? Si negent nihil prodest inclusio *entis qualis* ad solvendum argumenta, quæ pro transcendens entis afferuntur, ut consideranti patebit. Si affirmant, ut reipsâ videntur affirmare prædicti Scotistas, planè concedunt transcendens entis, de quo hic agitur: nunc enim sumitur ens, ut præcisè dicit aptitudinem illam, aut oppositionem cum nihilo & chimeræ. Nec licet negare, quod possit abstrahi communis ratio entis ab omnibus includentibus ens, sive quid, sive quale, siquidem omnia verè conveniunt & assimilantur in eo quod opponantur chimeræ &c.; ex quo fundamento probant Scotistas abstractionem entis à Deo & creaturâ &c.. De illâ ergo ratione sic abstractâ queritur, an transcendat formaliter differentias?

S. II.

VERA SENTENTIA ELIGITUR,
& probatur.

77 In hac celebri & arduâ controversiâ nobis tenenda est prima sententia, quæ transcendens asserit. Ea verò statim suadibilis apparet ex eo, quod omnis differentia entis habet essentiam aliquam veram & realem, seu non fictitiam, aut chimericam; non enim conceptus aseitatis, aut rationalitatis, chimericus est, aut fictivus: hoc autem est habere ipsissimam essentiam entis, quod proinde imbitur essentialiter in omni differentia. Nec prodest dicere, quod essentia differentie formaliter nec est realis, nec non realis, nec chimerica, nec non chimerica, sicut homo secundum se nec est albus, nec non albus, sed ab utroque

præcindit. Non, inquam, prodest: quia quolibet ex differentijs, de quibus loquimur, formaliter est quid positivum; alioqui Deus per aseitatem non differret formaliter positivè à creaturâ, nec homo per rationalitatem à bruto: esse autem quid positivum, idem sonat, ac esse quid reale, seu non chimericum.

78 Sed, ut clariùs pateat nostrę sententię veritas, probatur sic. Aseititas v. g., quę est differentia, vel modus intrinsecus, discernens Deum à creaturâ, definitur per ens, vel per prædicatum, quod est formaliter ens: ergo transcenditur formaliter ab ente; cumque ratio sit eadem in cæteris differentijs, nulla subterfugit transcendentiam entis. *Prob. Antec.* Inprimis aseititas, si sumatur primò intentionaliter, definitur per necessitatem existendi: sed necessitas ista est formaliter ens: ergo. *Prob. Min.*: quia necessitas existendi formaliter importat potentiam seu aptitudinem ad existendum, sicut objectum necessario existens formaliter imbibit esse aptum existere: talis autem potentia seu aptitudo est ipsamet essentia entis. Clariùs: necessitas existendi excludit contingentiam, atque adeo potentiam non existendi, ratione cujus contingentia opponitur necessitati: ergo à fortiori excludit impotentiam existendi. Sed quod impotentiam existendi excludit, est formaliter ens, ut nemo dubitat: ergo necessitas existendi est formaliter ens.

79 Si dicas cum Peynado tr. 2. Log. d. 3. n. 46., quòd necessitas existendi substantivè significata (quo sensu est totus Deus) est formaliter ens; secus verò adjectivè significata. *Contra* est, quòd necessitas illa tunc significatur adjectivè, cum significatur sub conceptu determinationis aut modi determinantis essentialiter ens, ut necessario existat: sed sub conceptu isto necessitas existendi formaliter excludit contingentiam, & impotentiam existendi, cum concipiatur ut essentialis connexio cum existentia: ergo etiam adjectivè significata, formaliter est ens. *Urgetur*: quòd concipitur ut determinatio entis ad existendum necessario, concipitur ut prædicatum reddens existentiam Deo necessariam, & essentialiter debitam. At hoc prædicatum est formaliter ens. *Prob.*: prædicatum reddens existentiam Deo possibilem, est formaliter ens, juxta omnes: ergo à fortiori prædicatum reddens existentiam Deo necessariam, & essentialiter debitam: tum quia hoc multò plus est in linea entis: tum quia per tale prædicatum non minùs, immò magis distat Deus à nihilo & chimæra, quam per possibilitatem seu aptitudinem existendi quę aptitudo propter distantiam à nihilo, & chimæra, formaliter est ens. *Adde*, quòd determinatio entis ad necessario existendum, est essentialiter impotens convenire chimære: ergo essentialiter distinguitur ac separatur ab omni chimæra; eamque proinde excludit essentialiter à suâ quidditate. Hęc autem exclusio, propria est entis, apud omnes. *Item*: debitum existentie chimære, nequit non concipi ut chimæra, id est, ut omninò repugnans, & impossibile, quomodolibet concipiatur: ergo pari ratione debitum existentie entis, nequit non concipi ut ens. Sed necessitas existendi sub prædicto conceptu determinationis, est debitum existentie entis: ergo &c..

80 Deinde, si aseititas accipitur secundò intentionaliter, definitur differentia entis necessarij, vel, si mavis, modus intrinsecus, quo Deus à creaturâ discernitur, vel etiam talitas, contractio, determinatio entis ad Deum: sed hęc prædicata sunt formaliter ens: ergo &c.. *Prob. Min.* 1. ut nuper: quia quolibet ex his prædicatis est essentialiter impotens convenire chimære, ac proinde se ipso discernitur ab omni chimæra, quòd est chimæram excludere,

& esse ens. 1.: quia quolibet concipitur ut formalitas Dei, apta scilicet constituere Deum: sed formalitas concepta ut apta constituere Deum, concipitur ut apta existere, cum Deus existat secundum omnes formalitates suas: ergo concipitur ut ens. *Dices*: Deus existit secundum omnes formalitates realiter sumptas, non verò formaliter. *Contra*: non intendo, ut omnis formalitas Dei, præcisive sumpta, concipiatur actu existens, sed solam ut concipiatur apta existere realiter, sive in statu reali; quòd innegabile videtur, si formalitas concipitur apta constituere Deum: hoc autem sufficit, ut sit formaliter ens: quemadmodum ipsum ens ut sic, nominaliter sumptum, non concipitur ut existens; quia tamen concipitur ut aptum habere existentiam in statu reali, concipitur ut formaliter ens.

81 *Dices* iterum: aseititas, formaliter sumpta, solam est apta ad existentiam realem purè identicè, ratione entis, cujus est modus, aut determinatio, & cui potest realiter identificari. *Contra*: saltem aptitudo ad habendum identicè existentiam realem, est de conceptu formalitatis Dei. At aptitudo ista est formaliter ens. *Prob.*: aptitudo ad habendum identicè existentiam chimericam, est formaliter chimæra: ergo pariter ex adverso, cum ratio sit eadem. Certè aptitudo istiusmodi, ut etiam identificabilitas cum ente reali, repugnat essentialiter omni chimære. Eadem argumenta facile applicari poterunt cuivis differentie, v. g. rationalitati hominis. Hęc enim concipitur ut formalitas apta costituere hominem secundum omnes suas formalitates realiter existentem. Concipitur etiam ut talitas & determinatio entis realis, cum eo identificabilis realiter, vel saltè cum eo essentialiter connexa non minùs, quam modus physicus cum re, cujus est modus; idè quòd juxta Adversarios dif-

ferentia non præcindit ab ente præcisione indifferentie, sed solam præcisione non inclusionis. Hoc autem ipso rationalitas concipitur ut aliena prorsus ab omni chimæra, sive ut chimæra repugnans essentialiter, atque adeo ut ens. Accedit, quòd rationalitas est id, quòd homo distinguitur ab omni non homine: hoc enim est munus proprium differentie ut talis, speciem distinguere ab omni non ipsa, ut Logici norunt: ergo rationalitas, quatenus differentia est, distinguit hominem à chimæra, quia omnis chimæra est non homo. Sed id, quòd homo distinguitur à chimæra, est ens: ergo.

82 Præterea confirmatur veritas sententia 1.: Perseitas v. g., quę est differentia substantie, formaliter excludit suum contradictorium, & positivè quidem, cum ejus contradictorium, videlicet non perseitas, sit negativum: ergo est formaliter ens, adòque transeuntitur formaliter ab ente. *Consequenter* constat: quia, si verum est *Antecedens*, perseitas formaliter excludit à se contradictionis implicantiã, adeoque repugnantiam existendi; & hoc est formaliter opponi chimære, seu est formaliter ens. *Antec.* verò (quòd negat P. Peynado. d. 3. n. 32., quia, inquit, perseitas solam est formaliter ea prædicata, per quę definitur, & non definitur per exclusionem sui contradictorij, sed solam per talitatem, & determinationem entis ad substantiam) probatur efficaciter: perseitas formaliter est id, per quòd definitur: ergo est formaliter prædicatum ipsam discernens ab omni non ipsa, cum hujusmodi prædicatum sit de conceptu omnino definitionis: ergo est formaliter prædicatum ipsam discernens à suo contradictorio, quia nihil magis est non ipsa perseitas. Sed tale prædicatum formaliter excludit contradictorium perseitatis: ergo hęc est formaliter excludens contradictorium suum. *Prob. Min.* subsumpt.: quia prædicatum illud nec iden-

tificatur formaliter cum contradictorio perfectatis, ut est manifestum, nec ab eo formaliter præscindit, alioquin non discerneret perfectatam a suo contradictorio, sicut non discernit lucem a tenebris prædicatum, quod a tenebris formaliter præscindit.

83 *Urgetur* hoc ipsum 1.: hi conceptus, *perfectas*, non *perfectas* (non sumitur infinitanter, ut ajunt, sed pure neganter, particula *non*) contradictorij sunt in sensu formalis; alioquin sine contradictione diceretur de differentiâ substantiæ, *est formaliter perfectas*, non *est formaliter perfectas*: sed conceptus hic, non *perfectas*, formaliter excludit perfectatam, ut est evidens: ergo & hic, *perfectas*, excludit formaliter non perfectatam: nam è duobus contradictorijs nõ magis unum excludit alterum, quam excludatur ab altero. Adde, quod omnis contradictio iater ens & non ens ex necessitate versatur, ut fatetur Peynado loc. cit.: unde, si contradictio versatur inter eos conceptus, formaliter sumptos, alter debet includere formaliter ens, alter non ens. 2.: *perfectas* formaliter excludit à se hos conceptus, *talitas non talitas*, *entis contractio non contractio*: ergo formaliter excludit suorum contradictionem prædicatorum, adedque formaliter est quid possibile, seu ens. *Prob. Antec.*: *perfectas* est formaliter id ipsum, per quod definitur, potius quam non id ipsum; aliter non potius erit, quam non erit, sua ipsius quidditas formalis; nec poterit unquam fixe concipi, quid est formaliter *perfectas*; nam quidquid esse dixeris, non magis concepero esse formaliter illud, quam non illud: cum ergo *perfectas* definiatur per talitatem, & contractionem entis, formaliter est talitas potius, quam non talitas, & entis contractio magis, quam non contractio. Hoc autem stare nequit, si *perfectas* formaliter non excludit a se conceptus illos, in *Antec.* positos; ut patet, tum ex terminis, tum inductione in

alijs similibus; nam, quod non excludit à se conceptum hunc, *homo non homo*, non potius est homo, quam non homo, & sic de alijs. 3.: *perfectas* est formaliter determinatio entis: ergo formaliter opponitur non determinationi entis, ac proinde suo contradictorio. *Consequentia* negatur à Peynado l. c. n. 33. sed eodè jure negari poterit, quod lux formaliter opponatur tenebris, aut homo non homini, aut ens non enti. Sanè determinatio, quo sensu talis est, indifferentiæ opponitur: si ergo talis est in sensu formali, in hoc sensu opponitur indifferentiæ, certè non alio titulo, nisi quia indifferentia est non determinatio.

84 *Confirmatur* 2.: *Perfectas* est formaliter perfectio: ergo est formaliter ens. *Consequentia* est legitima; quia perfectio est bonitas, & hæc, transcendentaliter sumpta, vel est formaliter essentia entis, vel eam supponit in subjecto, cui convenit. *Prob. Antec.*: *perfectas*, formaliter sumpta, est ille titulus, quo solo redditur substantia formaliter perfectior accidenti; non enim redditur perfectior ex titulo entis à differentijs distincti, cum hic titulus accidenti conveniat nullo discrimine: sed nequit substantia ex solo titulo perfectitatis reddi perfectior accidenti, si *perfectas* non est formaliter perfectio: ergo. *Prob. Min.*: quia, si *perfectas* non est perfectio formaliter, nulla perfectio advenit substantiæ titulo *perfectas*: sed substantia nequit evadere accidenti perfectior ex eo solo titulo, quo nulla ipsi perfectio advenit: ergo &c. *Aliter*: si *perfectas* non est formaliter perfectio, eas ex adjectione perfectitatis nullam perfectionem acquirit præter eam, quæ propria est entis abstracti, quatenus communis accidenti: sed quo titulo ens nullam perfectionem acquirit præter communem accidenti, non redditur accidenti perfectius: ergo ex adjectione perfectitatis, vel quatenus fit ens

per

per se, non evadit perfectius accidenti. Hoc ipsum clarius urget in aseitate, ratione cujus redditur formaliter ens à se, id est, Deus, infinite melius & perfectius ens, quam creatura: quomodo enim hoc stare poterit, si per aseitatem nulla perfectio additur enti, sed solam formalitatem præscindens à perfectione & non perfectione? Quæro, vel aseitas perficit ens, vel non? si non perficit, quomodo redditur infinite perfectum? Si perficit; ergo est perfectio: nihil enim redditur perfectum nisi à perfectione, sicut nihil album nisi ab albedine, nihil lucidum nisi à luce.

85 *Dices* cum Quiros & Peynado: *perfectas*, licet non sit formaliter perfectio, est tamen perfectionis majoritas, excessus, aut augmentum, & aseitas est majoritas & melioritas infinita; quod sufficit, ut perfectio entis à perfectitate reddatur major, & ab aseitate infinite major & melior. Sed *contra* 1.: quia satis absurdum apparet, quod aseitas formaliter & ratione sui nõ sit quid melius, estimabilius, & appetibilius, quam abasitas, nec simpliciter perficiat ens. Certè majoritas, & excessus perfectionis, præsertim infinitus, ratione sui est amabilis, & appetibilis, ex terminis ipsis, & communi apprehensione: quo autem sensu est appetibilis, bonitatem habet citra dubium. 2.: quia majoritas perfectionis formaliter excludit perfectionis minoritatem: ergo à fortiori excludit nullitatem perfectionis; quæ nullitas certè non excluditur, nisi à perfectione aliqua. 3.: quia, si majoritas nõ est formaliter perfectio, nullam perfectionem addit enti: sed ens nequit reddi perfectius sine additione perfectionis: ergo. *Prob. Min.* exemplo intensiois physice, quam omnes Adversarij docent necessario fieri per additionem gradus ad gradum, eo scilicet, quod nequeat subjectum reddi v. g. calidius sine additione caloris: eadè autem, aut fortior militat ratio in præ-

sentis, ut patebit consideranti. Et cur Thomistis non licebit pariter dicere, quod major radicatio caloris, tamen non sit formaliter calor, est tamen caloris majoritas?

86 4.: quia urget adhuc argumentum n. 84. Nam, si *perfectas* ita est majoritas perfectionis, ut tamen in se ipsa non sit perfectio, nec perfecta, sequitur, formalia constitutiva substantiæ non esse in se ipsis perfectiora constitutivis accidentis. Formalia enim constitutiva substantiæ sunt *ratio entis*, & *perfectas*, & formalia constitutiva accidentis sunt *ratio entis*, & *inalietas*: ex his ratio entis, ut à differentijs distincta, formaliter est eadem utrobique: *perfectas* autem, si non est formaliter perfecta, non est in se ipsa perfectior inalietate. At id, cujus formalia constitutiva, in se ipsis inspecta, non sunt perfectiora constitutivis alterius, non est formaliter perfectius altero; ut videtur per se evidens. Substantia igitur non erit formaliter perfectior accidenti. *Discutitur* hoc amplius: duo composita metaphysica, quorum unius forma nõ superat formam alterius in perfectione entitativa, nec materia unius materiam alterius, non sunt composita inæqualia in entitativa perfectione; ut patet in compositis physicis, quorum ad instar discurremus in metaphysicis: sed in doctrinâ Contrariorum, *ens per se*, & *ens in alio* (id est, substantia, & accidens) sunt duo composita metaphysica, in quibus nec materia materiam superat, cum eadem ratio entis in utroque sit pro materia, nec forma superat formam in perfectione entitativa, siquidem *perfectas*, & *inalietas*, quæ sunt formæ ipsorum, prout à materia constituntur, non habeant entitativam perfectionem, sed ab eâ præscindunt præcisione non inclusionis: non ergo composita illa sunt inæqualia in perfectione entitativa.

his formis esse perfectiorem altera, non ut quod, sed ut quo. Nam esse perfectiorem ut quo, nihil est aliud, quam esse id, quo constituitur compositam perfectius: sed, si forma non est perfectio nec perfectio ut quod, id est, in se, ac ratione sui, nequit esse id, quo constituitur compositam perfectius, supposita æqualitate vel identitate materiæ; ut directe probant argumenta nunc nunc adducta: ergo &c. Quid repugnantius, quam quod una collectio partium constituat perfectior collectione altera, quando partes utriusque, singularem inter se collata, perfectione sunt pares, vel certe non impares, in se, & ut quod? Perfectio solutione ista poterit eladi principium illud mathematicum, *Æqualia æqualibus addita non faciunt in æqualia*: licebit enim fingere æqualia ut quod, quæ sint inæqualia ut quo, id est, quæ, non obstante æqualitate conveniente ipsis secundum se, apta sint facere seu constituere eam alijs cõpartibus æqualibus composita in equalia. Hinc inferes, inutilia esse quedam exempla, quæ solent obijcere Adversarij. Anima rationalis, inquit, licet non sit corpus, nec corporea ut quod, constituit tamen corpus completum: unitas constituit numerum, & non est numerus: cognitio abstractiva est prædicabilis: ut quo, non ut quod: rationalitas, non est formaliter animal, & sit id, quo constituitur perfectius animal: similiter ergo, licet perfectitas non sit entitas, nec perfectio, formaliter & ut quod, poterit constituere perfectius ens.

88 Sunt, inquam, inutilia. Tum quia pariter adduci poterunt contra principium mathematicum, de quo nuper. Tum quia impugnat etiam qualitatis intensiõne per gradus. Tum quia probant, dari posse reale compositum ex partibus non realibus, aut ens phy- sic constitutum ex paribus non entibus; si pari dicitur numerus constitutus ex paribus unitatibus, quarum nulla est nume-

rus. Probant etiam, fieri posse, ut constitutivum entis habeat in se & sibi prædicatum directe oppositum enti; sicut anima humana in se est *spiritus*, & cognitio abstractiva est *singularis* in se & sibi, quæ sunt prædicata directe opposita corpori, & *universali*: unde poterit aliqua formalitas esse ens ut quo, & chimæra ut quod. Non itaque volumus generatim, ut cuilibet parti conveniat denominatione totius, nec ut recipiuntur semper quod, & quo; id enim est evidenter falsum. Volumus tantum, ut prædicata transcendentalia, seu generalissima, videlicet *ens*, *bonum*, &c., non possint convenire toti, nisi conveniant partibus; quia per se notum est, non posse constitui ens ex non entibus, nec reale quid ex non realitatibus, & ob rationem eandem nec ex præscindentibus à realitate, & entitate. In his prædicatis fundatur aptitudo constituendi quamlibet denominationem positivam; id eo quod ipsorum quod & quo necessario recipiuntur in partibus, quia istud quo fundari debet in illo quod.

89 Confirmatur denique vera sententia: Prædicatum aliquod admit- tendum est formaliter transcendens omnes differentias: ergo hujusmodi esse debet ens commune: tum quia nullam aliud potiori jure transcendentiã postulat: tum quia in quolibet alio sic transcendenti manifestè infringuntur argu- menta, quæ transcendentiã entis impugnant. Prob. Antec.: quia saltem prædicatum differentie, vel talitatis, aut contractionis, formaliter imbitur in omnibus differentijs; cum omnes definiantur per talitatem &c.. Negant aliqui, posse abstrahi rationem communẽ talitatis à differentijs omnibus. Sed immerito: quia omnes differentie sunt similes in esse talitatis, id est, in munere determinandi & contrahendi rationem aliquam communem: neque ulla est differentia, de qua non propriè verificetur cõceptus talitatis, qui ex se nul-

lam in particulari designat, nec est definibilis per aseitatem, aut rationalitatem, &c.: quare cõceptus iste verè communis est, & abstractus eodem titulo, quo cõceptus ens.

90 Negant alij, quod ratio talitatis ut sic transcendat unquam differentias suas; quia non contrahitur ad differentias entis, nisi per ulteriores talitates, quas non transcendit. Perfectitas v. g. resolubilis est, inquit, in duos cõceptus, quorum alter est talitas in communi, alter est ulterior talitas, seu contractio talitatis ut sic, à qua non transcenditur. Si objicias, ab hac ulteriore talitate & similibus alijs posse iterum abstrahi rationem talitatis communem. Dicunt, posse quidem abstrahi novam rationem talitatis, sed quæ sit diversa formaliter a præcedenti, & cui etiam respondeat ulterior alia talitas & contractio, quam formaliter non transcendat: & sic in infinitum. Sed verò, quantumvis infinitas talitatum talitates singas, de omnibus verificari debet esse talitates & determinationes alicujus prædicati communis: hic ergo cõceptus, talitas alicujus prædicati communis, omnes formaliter transcendit. Nec obstat, quod referantur ad diversa prædicata communia. Nam hoc etiam accidit differentijs specificis animalis & arboris; à quibus tamen abstrahi potest communis ratio differentie specificæ. Adde, quod hic cõceptus, formalitas præscindibilis ab ente & non ente, vel hic, formalitas intrascindibilis ab ente, vel etiã hic, formalitas præscindibilis & intrascindibilis à ratione communi, quam connotat, est cõceptus necessario transcendens differentias omnes cogitabiles, si vera est Adversariorum doctrina; ut consideranti liquidum erit.

CAP. V.

Contrarijs argumentis occurritur.

91 Objic. 1.: perfectitas v. g. non definitur per ens in recto: er-

go non transcenditur formaliter ab ente. Prob. Antec. 1.: quia perfectitas definitur, talitas entis, vel determinatio entis ad substantiam: ubi solum ponitur ens de obliquo, vel ut connotatum, quâ ratione ponitur Deus in definitione creaturæ ut talis. 2.: quia perfectitas definitur ut formalitas adjacens & superveniens entis: ergo non definitur per ens in recto, neque illud includit; alioqui conciperetur ut adjacens & superveniens sibi met ipsi. Confirm. 1.: vel perfectitas definitur solum per ens, vel etiam per aliud ab ente? Si dicatur primum: ergo perfectitas non differet formaliter ab inalienitate, nam hæc etiam definienda erit solum per ens. Si secundum: ergo perfectitas includit prædicatum, quod formaliter sit aliud ab ente, adeoque ab ente non transcendatur. Confirm. 2.: saltem ens sub cõceptu ens non est adæquata definitio perfectitatis: alioquin ens & perfectitas converterentur, sicut homo & animal rationale: ens ergo non est tota perfectitatis essentia, sed pars essentię ut summum: datur ergo in perfectitate aliquid essentiale præter ens.

92 Ad object. neg. Antec.: quia perfectitas definitur, mediatè saltem, per ens in recto, cum definitur per prædicata, quæ sunt formaliter ens, etiam quando definitur, talitas entis, vel determinatio entis &c.; nam talitas vel determinatio ista necessario concipitur apta existere, & chimæra repugnans, ut satis ostendimus. Ad 1. prob.: nihil refert, quod in eâ definitione fiat mentio entis in obliquo, si aliunde probatur ens inclusum formaliter in cõceptu recti: talis quippe mentio, licet non probet, non impedit inclusionem formalem. Pures sanè cõceptus contineant in recto id ipsum, quod ex modo significandi connotant, aut de obliquo important: ut patet in his, natura caloris, essentia perfectitatis, quidditas entis, inrensifica possibilitas entis, aptitudo rei ad existendum. Ad

93 Ad 2. prob.: perfectas non definitur, neque concipitur ut adjacentes & superveniens enti, tanquam differentia proprie talis, vel tanquam forma subiecto addita cum distinctione mutuâ, ut cum eo compositionem faciat; sed solum tanquam quid ab ente distinctum non mutuò, contrahensque, ac limitans indifferentiam entis ut sic, ubique compositio metaphysicâ. Quâquam proprie loquendo perfectas non est *adjacens* enti (licet concipiatur inter adjacentis, vel per speciem adjacentis formæ, sicut Angelus per speciem juvenis); quia nomen istud proprium est formæ non includentis in sua quidditate subiectum, cui accidit. Potest tamen proprie dici *superaddita* vel *superveniens* entis, quia non includitur formaliter in conceptu entis, licet ipsa in conceptu suo includat ens. Hinc perfectas non supervenit sibi metipsum: quia ens, cui supervenit, non est ipsa, licet ipsa sit ens. Cum autem D. Thomas ait, quod *enti nihil addi potest*, subiungit explicationem gratiâ, *per modum, quo differentia additur generi.*

94 Ad 1. confirm.: perfectas non definitur solum per ens sub nudo conceptu *ens*: proinde definitur etiam per aliud ab ente alienat: non mutuâ, id est, alienate, quæ ita includit ens, ut in ente non includatur; qualiter homo sub conceptu *homo* est aliud ab animal. Hæc autem alienitas non impedit transcendentiâ, ut patet eodem exemplo. Ad 2. confirm. concedo *Antec.*: quia solum intendimus, ut ens pertineat ad definitionem perfectas, sicuti pertinet juxta omnes ad definitionem substantiæ, licet eam se solo non explicet. Distinguo tamen *Consequ.*: ens non est tota essentia perfectas, nec tota essentia perfectas est ens, *negosita* ut nihilominus tota perfectas essentia sit ens, *conc.* *Cõsõ.* quoad 1. partem: sed absolute *negosita* quoad secundam; quia ens non est pars essentia perfectas, cum non illi rel-

pondeat alia comparis; nec perfectas sit resolvable in duos conceptus mutuò distinctos. *Dices:* ergo ens non est aliquid perfectas. *Dist.*: non est aliquid perfectas actu, *conc.* (aliter non esset abstractum à perfectate); aptitudine, seu potestativè, ut ajuat, quatenus de perfectate prædicari potest in quid, *neg.* *Consequ.* Quodsi perfecta universalitas salvetur in actuali prædicatione, prædicabitur ens de perfectate, non ut tota essentia, nec ut pars essentia, sed ut id, cui tota subiecti essentia identificatur. Loquor de ente sub conceptu *ens* nam sub conceptu *perfectas*, qui verè est entis conceptus, ens utique est tota essentia perfectas.

Defenditur distinctio rationis non mutua.

95 Nupera solutio, quæ postmodum ad alia quodque proderit argumenta, nititur præcisione ac distinctione rationis non mutuâ: vi cuius ens præscinditur ac ratio distinguitur à perfectate (idem intellige de reliquis differentiis), cum tamen perfectas non invicem præscindatur, nec ratione distinguitur ab ente, sed cum eo potius identificetur formaliter. Hæc doctrina reipsâ præcipuus cardo est hujus controversiæ, seu defensionis sententiæ nostræ. Nec recurrendum cum Thomistis ad mutuam inclusionem formalem, quasi ens pro implicito importet differentias, sicut ab ipsis importatur: hoc enim supponit, ens à differentiis non præscindi nisi penes explicitum; quod satis in superioribus impugnatum est. Sed contra distinctionem rationis non mutuam opponitur 1. paritas distinctionis realis, quæ nequit non esse reciproca. 2., quod falleret alioqui regulæ Conversionis dialecticæ, dum proceditur in sensu formali: malè quippe argueretur sic, *Omnis differentia est formaliter ens, ergo aliud quod ens est formaliter differentia; idem quod accideret in alijs conversionibus.*

Fallit

Falleret etiam principium illud, *Quæ sunt ea sem uni tertio*. Nam perfectas & aptitudo existendi formaliter identificaretur cum ente formaliter uno; nec tamen aptitudo existendi esset formaliter perfectas.

96 3., quod identitas perfectas cum ente vel est adæquata, vel inadæquata. Si adæquata; tota perfectas erit tota essentia entis; atque ita non poterit ens distingui à perfectate, nisi distinguatur à tota essentia sua. Si verò inadæquata; perfectas se habebit ad ens, vel ut pars ad totum, vel ut totum ad partem; & utrovis modo nequit non mutua esse tam identitas, quam distinctio, ut patebit consideranti. 4., quod, si ens à perfectate distinguitur, illam excludet ab essentia sua; ergo perfectas erit exclusâ ab essentia entis; non enim datur excludens sine excluso: non ergo poterit identificari formaliter cum essentia entis; nisi absurdè dicatur identificata cum eo, à quo excluditur: nec poterit ens includi formaliter in perfectate, nisi ponatur inclusum in eo ipso, quod à se excludit, & extra quod est. Hæc tamen non urgent, si rectè intelligatur distinctio rationis (idem sonat distinctio formalis apud negantes formalem Scoticam), prout à nobis explicata est in Logic. tr. 2. disp. 1., præsertim cap. 8.

97 Distinctio rationis non est nisi inter objecta ut cognita certis cognitionibus, immò in cognitionibus ipsis consistit, non quibuslibet, sed talibus, ut altera non pertineat ad explicationem alterius, nec utraque communem explicationem habeat singulis adæquatam. Hinc provenit, quod objectum unius, ut tale, denominetur *definibile independentè* ab objecto alterius ut tali, id est, ut cognito per alteram: & hoc est ab eo distingui formaliter, seu per rationem. Quodsi cognitiones possint eo modo comparari vicissim, erunt distinctio rationis mutua, deno-

minabuntque objecta mutuò distincta formaliter. Tales sunt hi conceptus, *animal*, *rationalè*: quia enim objectum cognitum cognitione, *animal*, potest definiri juxta meritum hujus cognitionis, non dicendo esse rationale sub hoc nomine, nec sub alio prorsus æquivalentis; & hoc etiam vicissim accidit objecto cognito cognitione, *rationalè*, quod similiter definiri potest juxta meritum hujus cognitionis, non dicendo esse animal; idcirco animal & rationale formaliter distinguuntur mutuò. Si verò cognitiones non ita comparentur vicissim, sed potius cognitio A. quoad sui explicationem pendeat à cognitione B., quæ tamen non sic pendeat ab A., nec sit totalis explicatio ejus; erunt distinctio rationis non mutua, consequenter que non mutua identitas formalis; & objectum A. denominabitur formaliter identificatum cum objecto B., simulque objectum B. denominabitur formaliter distinctum ab objecto A. Sic se habent hæ cognitiones, *homo*, *animal*: nam, quia objectum nequit definiri juxta meritum cognitionis, *homo*, nisi dicatur esse animal; potest tamè definiri objectum juxta meritum cognitionis, *animal*, non dicendo esse hominem; idcirco inter hominem & animal datur distinctio rationis non mutua.

98 Quod autem distinctio hujusmodi non repugnet, constat 1. ex hoc ipso exemplo animalis & hominis (cujus vindicias vide supra n. 18. & 19., vide item exemplum ex doctrinâ Thomisticâ sumptum n. 20.), & similibus alijs, à nemine repudiandis. Contra 2. quia nulla sequitur contradictio ex eo, quod una cognitio quoad sui explicationem pendeat ab altera, & non vice versa; non enim ideo affirmatur & negatur idem de eodem; sed affirmatur dependentia de cognitione unâ, & negatur de alterâ: & quamvis objectum utriusque sit realiter idem, tamen de-

F

97

nominationes formaliter distincti, & formaliter indistincti seu identificati (quæ utique extrinsecæ sunt, ex dictis n. 72.), non præstantur ab eadem cognitione, sed à diversis, saltem secundum rectum formæ denominantis.

99 Et hinc solvuntur facile difficultates oppositæ n. 95. & 96. Ad 1. negatur paritas: quia rationis distinctio, quantumvis propria dicatur in linea rationis, absolute impropria est, & metaphysica, ut in Logicâ vidimus; ideòque in eâ reperiri non debet quidquid convenit distinctioni reali. Quare, sicut ineptè argueres, nullum esse appetitum innatum non vitalem, paritate appetitûs eliciti, qui semper & necessario vitalis est; ita in præsentî. Adde, quòd realis distinctio explicatur per negationem realis unitatis extremorû; quæ negatio nequit non esse mutua, sicut negatio unionis realis. At rationis distinctio explicatur per independentiã animi ab altero quoad definitionem: independentia autem ex terminis non debet esse mutua; ut obvia exempla demonstrant.

100 Ad 2. negatur sequela. Et ad exemplum inibi adductum dicimus, conversionem valere, si subiectum convertentis, nempe *aliquid ens*, idem sonet, ac *aliquid ex particularibus entibus*, ut revera sonat communi usu. Si tamen id *aliquid ens*, idem sonet, ac *aliquid cognitum solâ expressione ens*, non valet conversio; quia prædicatum conversè non ponitur pro subiecto convertentis, prout exigunt regulæ conversionis. Illa enim conversâ, *Omnis differentia est formaliter ens*, reddit hanc sensum, *Omnis differentia, ut talis, est definibilis per ens*; ubi prædicatum est hoc, *definibile per ens*: quòd prædicatum non recurrit cum subiecto illo, *aliquid cognitum solâ expressione ens*: substantia enim sub conceptu *substantiæ*, non est cognita per solam expressionem *ens*, cum tamen sic definibilis per eas. Ut ergo conversio

recta sit, debet propositio conversâ prius exponi, ut nuper; ac deinde convertens ita formari, *Aliquod definibile per ens, est formaliter differentia*. Exemplum habes in conversione hæc, *Omnis homo est formaliter animal, ergo aliquod animal est formaliter homo*; quæ utique valet, si id *aliquid animal* idem significet, ut solet, ac *aliqua ex speciebus animalis*; secus verò, si perinde sonet, ac *aliquid cognitum per solam expressionem animalis*; quia sic non recurrit cum prædicato conversè, ut ex hujus expositione patebit. Poterit tamen conversâ semel exposita legitimè converti sic, *ergo aliquod definibile per animal, est formaliter homo*. Nec novum est, quòd aliquæ propositiones non possint converti, nisi prius exponantur, aut resolvantur; ut in Summalis notari solet.

101 Hinc inferes, veram esse propositionem hanc, *Nullum animal est formaliter homo*, seu *animal rationale*, si id *nullum animal* idem sonet, ac *nullum obiectum ut cognitum per solam expressionem animalis*. Unde in sensu isto non concludit hic syllogismus, licet videatur in Celarem formatus: *Nullum animal est formaliter animal rationale; sed omnis homo est formaliter animal rationale. Ergo nullus homo est formaliter animal rationale*. Habet enim ipsa quatuor terminos; siquidè subiectum Majoris, idem sonat, ac cognitum per solam expressionem animalis; & prædicatum Minoris, idem significat, ac *definibile per animal*, cum Minor reddat hanc sensum, *Omnis homo, ut talis, est definibilis per animal*: sic autè proculdubio sunt duo termini; quia potest aliquid esse definibile per animal, tamen non sic cognitum per solam expressionem animalis; ut patet in homine cognito per expressionem *homo*. Quapropter in eo syllogismo, concessis Præmissis, neganda est Conclusio. Idque ipsum fieri debet ab omnibus in hoc alio: *Nullum animal est formaliter rationale* (sumo id *nullum ani-*

mal in sensu dicto); sed omnis homo est formaliter animal; ergo nullus homo est formaliter rationalis. Hæc facile applicabis ad ens & perfectitatem. Quòd autem in objectione addebatur de principio, *Quæ sunt eadem uni tertio &c.*, nullius est ponderis: nam hæc principium loquitur de tertio, quòd sit unum realiter; nec potest aptari ad tertium intentionaliter unum; cum certissimum sit, hominem & equum sub proprijs conceptibus non identificari inter se, quamvis sub ipsâ uterque sit animal, quòd est unum intentionaliter.

102 Ad 3. eligimus primum extremum; dicimusque, identitatem perfectitatis cum ente esse adæquatâ, sed non mutuam: tota enim perfectitas ita est tota essentia entis, ut tamen tota essentia entis non sit perfectitas tota, nec actualis pars perfectitatis. Unde identitas formalis penes perfectitatem est adæquata, penes ens nulla: distinctio è converso, penes perfectitatem nulla, penes ens adæquata. Nec ideò sequitur, ens distingui ab essentiâ suâ, dum à perfectitate distinguitur; sed solum distingui ab eo, quòd est essentia entis non mutuo, ac proinde ab eo, à quo distinguitur tota essentia entis. Juxta hanc doctrinam intelligendum, quòd supra dicebamus n. 20., non implicare, quòd A. sit formaliter B., nec tamen sit tota essentia, nec pars essentia B., videlicet per identitatem mutuam. Quamquam illud poterit intelligi quasi dictum ad hominem, propter exemplum inibi præmissum ex doctrinâ Thomisticâ. Nunc solutio data explicatur exemplo sæpius inculcando. Nam totus homo sub conceptu *homo* (sub quo nullam habet formalitatem distinctionem) formaliter identificatur cum animali; totus, inquam; nam, quo sensu non habet partes, nequit identificari nisi totus. Et tamè animal ut sic, nec est formaliter totus homo, nec illum includit, nec est actualis pars ejus, nec præscinditur ab es-

sentia suâ, dum ab homine præscinditur.

103 Ad 4. concedo Antec., & primam Consequ., sumptâ exclusionepro indefinibilitate, seu pro independentiâ quoad definitionem. Sed nego 2. consequ.: quia perfectitas ita est exclusivâ, ut non sit excludens; potestque sine ullo absurdo identificari formaliter cum eo, à quo formaliter excluditur: quia hoc nihil est aliud, quam perfectitatem dependere quoad definitionem ab eo, quòd non vicissim dependet ab ipsâ. Repete exemplum hominis & animalis. Quo etiam exemplo convincitur non esse absurdum, quòd ens sit formaliter inclusum in eo, quòd à se formaliter excludit, & extra quòd est formaliter hoc enim verificatur pariter de animalî respectu hominis. *Inclusio* in præsentî non significat inclusionem locati in loco, nec partis in toto; sed tantum sonat attinentiam entis ad definitionem perfectitatis: *exclusio* verò sonat independentiam entis, quoad sui definitionem, à perfectitate. Hæc autem independentia cum attinentiâ illâ non pugnat. Sæpè tamen *inclusio formalis* sumitur pro continentia implicitâ unius in alio: & hoc sensu ens respectu perfectitatis est *inclusum* & *excludens* per diversos conceptus: *inclusum* per conceptum *perfectitas*, *excludens* per conceptum *ens*. Nec verbum *includere* denotat hic inadæquationem aliquam inter includens & inclusum; sed tantum identificationem intimam; qualiter ens dicitur includere suam essentiam, & perfectitas includere suam quidditatem, & sic de alijs.

Reliquæ objectiones, & solutiones.

104 *Objic. 2.*: Substantia formaliter differt ab accidenti: sed non differt in ratione formali entis: ergo differt in aliquâ formalitate, quæ non sit ens; quæ formalitas nequit alia esse, nisi perfectitas. Concessa *Major*, *diff. Minor*:

non differt in ratione formali entis, ut cognitâ sub conceptu *ens, conc.*; ut cognitâ sub conceptu *perfectas, neg. Min.*, & *Consequ.*. Dû loquimur in sensu formali, substantia & accidens supponuntur cognita proprijs conceptibus, hinc nimirum quasi specificis, *substantia, accidens*, vel his quasi differentialibus, *perfectas, inalienas*. Utrique autem verè sunt conceptus entis, non solùm quia ens attingunt ex parte objecti, sed etiam quia non propriè ab ente præscindant ex parte actûs; nam ex parte actûs continèt implicitè rationem formalem entis, id est, rationem entis, qualis apparet sub conceptu *ens*; sunt enim definiabiles per conceptum istum, licèt nõ fiat cum ipso convertibiles. Differre igitur per tales conceptus, verè est differre in ratione formali entis, non ut explicitè representatâ per conceptum *ens*, sed ut implicitè cognitâ ex parte actûs per conceptus proprios substantiæ & accidentis. Nulla est autem repugnâtiâ in eo, quòd purè convenient duo in aliquâ ratione formali ut explicitè cognitâ per conceptum A, & in eadem simul differant ut implicitè cognitâ per conceptus B. & C., non convertibiles cum A., sed minus amplos. Sic differentię omnes inter se convenient & differunt formaliter in ratione *talitatis*, ex dictis ad finem cap. præced.

105 Sed *replies* 1.: substantia non differt formaliter ab accidenti per illud prædicatum, cujus tota ratio formalis convenit accidenti; sed, si perfectas nihil habet, quod non sit formaliter ens, tota ratio formalis perfectas accidenti convenit, estque de conceptu formali accidentis: ergo substantia non differt formaliter ab accidenti per perfectatem. *Prob. Min.*: quia tota ratio formalis perfectas erit ratio entis; & hæc tota convenit accidenti. Vel *aliter*: admissâ transcendentia, nulla ratio formalis invenitur in substantia, quæ non sit formalis ratio en-

tis: sed tota formalis ratio entis convenit accidenti: nulla ergo ratio formalis in substantia invenitur, quæ non conveniat accidenti; à quo proinde nullo ex capite formaliter differet substantia. *Resp.* Poterit hic etiam aptari doctrinam præced. Sed expeditius ad 1. syllogismum, concessâ *Maj.*, *neg. Min.*, quin obstat probatio: nam ex eo, quòd tota formalis ratio perfectas sit ratio entis, & hæc tota (intensivè scilicet) conveniat accidenti, sitque de conceptu ejus formali, non sequitur, convenire accidenti totam rationem formalem perfectas, nisi hujus identitas cum ratione entis sit mutua: si enim tota ratio entis nõ est vicissim tota ratio perfectas, poterit utique illa convenire accidenti, cui non convenit ista; poteritque illa sine istâ esse de conceptu formali accidentis. Quòd autem identitas non sit mutua, satis constat ex dictis. Unde ad alterum syllogismum, concessis præmissis, *neg. consequ.*. Vel, si mavis, *dist. Maj.*: nulla ratio formalis &c., quæ non sit formalis ratio entis per identitatem mutuam, *neg.*, per non mutuam, *conc. Maj.*, & *Min.*, & *neg. Consequ.*.

106 Instantiam habes contra Adversarios, si compares differentias inter se duas: in neutrà enim invenitur aliquid, quòd non sit formaliter talitas, seu ratio talitatis; quæ ratio convenit pariter alteri. Item, si hominem & equum inter se compares sub conceptibus specificis, *homo, equus* (hi conceptus nullam faciunt aut supponunt actualem formalitatum distinctionem): tota enim formalis ratio hominis sub conceptu specifico est ratio animalis; & hæc tota convenit equo. Ex doctrinâ datâ negari debet propositio hæc, *Ratio entis est formalis ratio accidentis*, aut *inalienas*: & generatim neganda est omnis propositio, in qua ratio aliqua inferior prædicatur formaliter de ratione communi; quia, licet ratio com-

mu-

munis prædicatur formaliter de inferioribus, non tamen è converso, propter identitatem non mutuam. Nec idè sonat, quòd ratio entis sit de conceptu formali perfectas, vel de ratione formali substantiæ, & quòd sit formalis ratio substantiæ, vel perfectas: ad primû enim sufficit, quòd ratio entis pertinet ad perfectas definitionem per modum conceptûs superioris & inconvertibilis: ad secundam verò requiritur, quòd sit explicatio totalis, & cum perfectate convertibilis, sicut *animal rationale* cum homine.

107 Hæc, licet perfectas ex parte sui non minùs identificetur cum ente, quam homo cum animali rationali, solâque ab ente differat penès explicatum; attamen ens ex parte sui minùs cû perfectate identificatur, quam animal rationale cum homine, immò nullatenùs identificatur formaliter, nec differt solùm penès explicatum, sed omninò distinguitur ut conceptus perfectè præcisus, & non includens formaliter perfectatem. Hinc etiam substantia & accidens non differunt solùm penès diversas expressions ejusdem rationis formalis; sed verè differunt penès rationes formales inter se diversas; quæ quidem formaliter identificantur cum eadem ratione formali entis, nec ab eâ differunt ex parte sui, nisi penès explicatum; sed quia illa eadem ratio entis non identificatur vicissim cû ipsis, permittit eas inter se formaliter diversas esse. Hinc insuper falso dixeris, de conceptu essentiali rationis communis esse omne illud, quòd formaliter est ipsa ratio communis: nisi addideris, *per identitatem mutuam*: nam alioquin homo & equus sub proprijs conceptibus essent de conceptu essentiali animalis ut sic. Hinc demùm solves plures alias propositiones, & formulas arguendis, quas omnes percurrere insuitu est. Oportet etiam quædam huc spectantia relevere supra cap. 2., & cap. 3., à n. 52.

Repl. 2.: substantia, formaliter sumpta, vel est ens præcisè, id est, tantummodò, vel est ens & aliquid aliud. Si dicatur primum; substantia non differet formaliter ab accidenti, quòd pariter erit ens præcisè. Si secundum; jam in substantia dabitur prædicatum ab ente distinctum, adeoque non transcensum formaliter ab ente. *Verùm* hoc instantiam habet in substantia realiter sumpta; quo sensu, si est ens tantummodò, non differet realiter ab accidenti; si est ens & aliquid aliud, jam aliquid erit in substantia, quòd realiter non sit ens. Itaque substantia in sensu formali est ens præcisè, si tò præcisè excludat omne aliud, de quo non prædicetur formaliter ens; non tamen est ens præcisè, si hoc adverbio excludatur etiam omne aliud, quòd non prædicetur formaliter de ente: substantia quippe non solùm est ens, sed etiam aliud, quòd non formaliter prædicatur de ente, licèt ens de ipso prædicetur formaliter. Brevius: substantia est ens, & aliquid aliud alicetate non mutuâ; nõ tamen alicetate mutuâ.

Repl. 3.: si nihil est in substantia & accidenti, quòd non sit formaliter ens, substantia erit accidenti similis in omni formalitate, adeoque summè similis, vel non minus, quam homo homini; nulla enim similitudo major, quam quæ omnes comprehendit formalitates. *Hoc* etiam instatur in sensu reali; in quo pariter substantia erit summè similis accidenti, utpotè similis secundum se totam, cû nihil habeat, quòd non sit realiter ens. Itaque *nego* sequelam: quia similitudo non reditur summa ex eo, quòd omnem formalitatem utrumque comprehendat, sed ex eo, quòd fundet conceptus utriusque à summo genere usque ad speciem atomam inclusivè. Similitudo autem inter substantiam & accidens ita invenitur in omni formalitate, ut tamen omnis formalitas utriusque nõ fundet nisi

qua-

46
conceptum communem plusquam genericum.

110 *Insuper*: substantia in sensu formali non est purè similis accidenti: ergo aliquid habet, in quo sit similis, & aliquid, in quo sit dissimilis. *Premissa* instantia in sensu reali, *dist. Consequ.* quoad 2. partem: aliquid, in quo sit dissimilis purè, *neg.*; in quo sit dissimilis non purè, *conc. Consequ.* Nulla est possibilis dissimilitudo pura inter formalitates positivas, cum saltem convenire debeant in eo quod sint apte existere, & constituere aliquid reale; sicut juxta Adversarios, in eo quod sint entia *ut quo*, vel talitates, & determinationes entis. Quare substantia in eo ipso, in quo est accidenti dissimilis dissimilitudine, quâ utrumque non sit ens per se, formaliter est eidem similis similitudine, quâ utrumque verè sit ens. Vide dicta in Logica circa distinctionem formalem ex natura rei. *Insuper* iterum: potest concipi convenientia pura substantiæ & accidentis, ut contingit per conceptum *ens*: ergo & poterit concipi eorundem disconvenientia seu dissimilitudo pura. *Conc. Antec.* de convenientiâ sumptâ præ unitate rationis. Sed *neg. Consequ.*: quia, licet substantia & accidentis sub conceptu *ens* definiri possint independenter à conceptibus propriis, quibus differunt; sub nullo tamen conceptu proprio definiri valent independenter à convenientiâ, quam exprimit conceptus *ens*. Unde concedenda est propositio hæc, *Substantia nihil continet formaliter, in quo non conveniat cum accidenti, dummodo verbum, conveniat, significet similitudinem non puram.*

111 *Objic.* 3.: si perfectus est formaliter ens, erit tota quidditas substantiæ: non ergo erit substantiæ differentia; nec erit contractio seu determinatio entis ad substantiam, consequenterque nec ens erit contrahibile seu determinabile ad inferiora per ul-

lum conceptum superadditum, sed contrahetur & determinabitur per se ipsū. Item, substantia ineptè definitur per *ens per se*, sicut ineptè definiretur homo per *animal rationale*; si rationale formaliter esset animal. Insuper, nihil aliud significabit *ens per se*, nisi *ens & ens*. Ad *objec.* *conc. Antec.*: quia perfectus, & substantia solum differunt penes modum significandi, quo imitantur abstractum & concretum, absque propriâ distinctione rationis; non aliter, ac *ens & entitas*, aut *aptum existere & aptitudo existendi*. Unde concedo pariter, quod perfectitas non est differentia propriè dicta: quia respectu entis nulla est differentia propriè talis, ut jam supra monuimus n. 70., utque monet Angelic. Doctor q. 1. de verit. ar. 1., & sæpe alias. Cum autem ait Aristoteles, quod ea, quæ inter se conveniunt, differentiis differunt, loquitur de convenientibus in genere propriè tali, vel differentias accipit in sensu lato pro quibusvis conceptibus diversitatem exprimentibus. Hoc sensu maximè differunt substantia & accidentis; quia differunt se totis, perque suos conceptus adæquatos; ideoque dicuntur *primò diversa*.

112 Præterea concedo, quod perfectitas non est contractio seu determinatio entis, si hoc nomine significetur forma, vel modus ab ente condistinctus. Si tamen eo nomine significetur conceptus verè limitans amplitudinem entis, à quo transcenditur, perfectitas utique determinatio est, & contractio entis. Et hinc neganda est, quod ens non sit contrahibile seu determinabile per conceptum superadditum: conceptus enim perfectitatis, ut jam supra notavimus, dici debet enti superadditus, utpotè non inclusus formaliter in conceptu entis. Porrò bifariam contrahi possunt prædicata communia: 1. per conceptus inferiorum inadæquatos & propriè differentiales: 2. per conceptus específicos, sive adæquatos essentia inferiorum.

rum. Utroque modo contrahuntur prædicata generica: nam animal v. g. non solum contrahitur per conceptum *rationalis*, sed etiam per conceptum *homo*; contrahi enim est limitari quoad universalitatem, & determinari ut sit potius hujus speciei, quam alterius. Prædicata verò transcendencia non nisi secundo modo contrahuntur, scilicet per conceptus inferiorum adæquatos, & quasi específicos, cujusmodi est hic, *substantia*, vel qui non minus adæquatus est, *perfectus* (idem puta de conceptu *rationalitas*, & similibus; qui, licet sint inadæquati respectu aliarum specierum, dici possunt adæquati, vel quasi específicos, considerando differentias generum ut quædam inferiora entis, cui directè subjiciuntur quasi (species ejus): verè enim conceptus *substantia* limitat ac determinat eas, tum per inclusionem implicitam, tum per expressionem identitatis in actuali prædicatione.

113 Nec ideo ens contrahitur per se ipsum absque ullâ propriâ distinctione rationis: contrahitur enim per aliquid, à quo ipsum ens formaliter distinguitur, licet illud non ita distinguitur ab ente. Nec item inepta est definitio substantiæ per *ens per se*, dummodò non afferatur ut definitio stricta, sed ut descriptio continens expressionem convenientiæ & diversitatis substantiæ ab accidenti: substantia quippe non est definibilis strictè, seu per genus & differentiam, cum non sit propriè species, sed genus supremum. Similiter non esset inepta in genere descriptionis definitio hominis per *animal rationale*, si rationale formaliter esset animal: quia tamen homo propriè est species, deberet tunc strictè definiri per alia prædicata mutuo distincta. Denique falsum est, quod *ens per se* non aliud significet, quam *ens & ens*: significat enim ens tale, ens determinatum, ens substantiale. Dices: illud *tale, determinatum, substantiale*, non significat aliquid præter

ens. *Dist.*: si *ly præter* denotet distinctionem seu alienam mutuatam, *conc.*; si solum denotet non mutuatam, *neg.* Alienitas autem istiusmodi non denotatur per *ens & ens*.

114 Ex dictis colliges, in substantiâ non dari compositionem metaphysicam ex conceptu communi, & differentiali: quia omnis compositio requirit partes mutuo distinctas, quales in substantiâ concipi nequeunt; cum perfectitas non sit formaliter pars, sed tota quidditas substantiæ. Quare conceptus, *substantia*, simplex est, non solum actualiter, sed etiam virtualiter, aut fundamentaliter: quia non est res solubilis, nec explicabilis per conceptus vere duos: non enim sit dealitas, aut numerus, ex conceptibus non mutuo distinctis. Loquor de conceptibus objectivis secundam definibilitatem denominativè acceptam à formalibus. Colliges insuper, conceptum entis non esse potentialem per modum subjecti expectantis formam aut actum propriè talem: non enim perfectitas, aliæve differentia, comparatur ad ens, ut actus metaphysicus ad subjectum; sed solum ut conceptus inferior ad superiorem, à quo transcenditur; eo fere modo, quo conceptus *homo*, ad conceptum *animal*. Si tamen potentialitas significet tantum indifferentiam, seu determinabilitatem, potentialis est conceptus entis; ipsique respondet suum determinativum, & contractivum, seu limitativum, cum solâ distinctione & alienate non mutua, ut explicatum est.

115 *Objic.* 4.: prædicata generica non transcendunt formaliter differentias, ut in Logica tenet communis sententia cum Aristotele, & D. Thomâ: ergo nec ens transcendit formaliter differentias. *Prob. Consequ.*: quia in ente militat argumenta, quibus probari solet intranscendencia generum. In hac etiam intranscendencia instatur prædicationes à nobis adductæ

pro transcendentia entis. Nam rugibilitas v. g. licet excludat non animal, & repugnet omni non animali, & non viventi, licet perficiat animal, & sit animal ut quos non ideo est animal, aut vivens, formaliter, & ut quod: ergo pariter, licet perfectas chimæram excludat, & repugnet omni chimæram, licet perficiat ens, & sit ens ut quos non ideo erit formaliter ens in recto. Ad object., concesso Antec., neg. Consequ.. Ad prob. fateor, in presenti militare plura, quæ à multis pro intranscendentia generum afferuntur. Sed hoc nihil ad nos, qui ab ijs argumentis consulto abstinuimus in Logica, solumque probavimus intranscendentiam generum ex suppositione, ab omnibus admittens, quod in homine & quavis alia specie detur compositio metaphysica, & differentia proprie talis, quæ sit prædicabile quoddam à specie diversum quæ suppositionem omnino rejicimus in inferioribus entis ut talibus.

116 Instantia subjuncta non prodest Adversarijs; apud quos termini sunt formaliter synonymi, *ens*, *etiam existere*, *distinctum à suo contrario*, *serio*, *oppositum nihilò & chimæra*, ut adnotat P. Peynado cit. disp. 3. n. 14., simul notans, quæstionem equè procedere de attributis entis, scilicet de ratione *veri*, *boni*, &c.. Si ergo probetur, perfectitatem immediate ac ratione sui excludere contradictionem, seu chimæram opponi, & esse bonitatem aliquam seu perfectionem entis (ut à nobis abundè probatum est); negari nequit ab Adversarijs, quod perfectitas est formaliter ens, quidquid sit de allegato rugibilitatis exemplo. Ad illud tamen dici potest, quod rugibilitas excludit non animal, & ipsi repugnat, non immediate & formaliter, quasi contradictorium non animalis, sed mediatè & connexivè, quatenus connectitur cum non animalis contradictorio, quod est animal: quemadmodum unio vel ubicatio hu-

mana excludit non hominem, & repugnat non hominis non quod ipsa sit homo; sed quia connectitur essentialiter cum homine.

117 At hæc doctrina locum non habet in presenti: nequit enim aleitas v. g. connecti cum ente, aut esse necessitas existendi, quin sit immediate opposita chimæra: quia nihil immediatius chimæra repugnat, quam existendi necessitas, vel connexio cum aptitudine ad existendum. Sed adverte, quod, si non animal sumatur infinita-ter, & in sensu formali, rugibilitas non excludit omne non animal; alioquin excluderet se, cum ipsa sit in sensu formali non animal, idest, aliquid, quod non est formaliter animal. Porro, ex eo quod rugibilitas perficiat animal, non sequitur, ipsam esse animal; quia forma perficiens non debet ex terminis esse subiectum, quod perficit. Sequitur tamen, rugibilitatem esse perfectionem animalis; quia non perficit nisi perfectio. Pariter ergo, si perfectitas perficit ens, debet esse perfectio; & si est perfectio, est bonitas; si bonitas, entitas aut ens. Unde ratione materiæ legitime arguitur à munere perficiendi ad inclusionem formalem entis: ideoque nolunt Adversarij, ut perfectitas sit perfectio, sed tantum majoritas perfectionis.

118 Ad extremum observo, quod perfectitas v. g. ab ente transcendentur etiam penes explicitum. Hoc difficulter explicabunt, qui præcisionem objectivam ponunt inter explicitum, & implicitum. Sed in nostris principijs ratio est facilis: quia perfectitas sub hac ipsa expressione distinctibilis est per conceptum *ens*: & hoc est ab ente transcendentur penes explicitum. Dices: perfectitas, quo sensu non est ens, non transcendentur formaliter ab ente: sed penes explicitum non est ens, siquidem ab ente distinguitur distinctione expliciti ab implicito: ergo. *Dist. Maj.*: si sensus ille, quo perfectitas non est ens, sit aut

esset proprius in linea formali, concesso si sit improprius, ut reverà est, neg. *Maj.*. Tum, concessa *Min.*, neg. *Consequ.*. Quia perfectitatem penes explicitum non esse ens, vel distingui ab ente, nihil est aliud, quam expressionem perfectitas non esse expressionem *ens*: hoc autem non sufficit ad reddendum objecta proprie distincta in sensu formali, nisi addatur indefinititas unius per alterum sub iisdem expressionibus; quæ in presenti non additur ex parte perfectitatis, ut constat ex dictis. Observo rursus, alia quædam à nonnullis objici, quæ supponunt objectivam præcisionem entis à differentijs. In ijs verò negandum est suppositum: ut etiam quod ignoret objective differentias, qui præcisè concipit ens: non enim ignorat eas, nisi formaliter, idest, non eas cognoscit sub proprijs conceptibus, sed tantum sub conceptu communi; quo tamen verè attinguntur ex parte objecti.

CAP. VI.

De Attributis Entis: ubi de principio individuationis.

119 ATTRIBUTA entis appellantur prædicata quædam cum ente convertibilia, nec minus transcendentia, quam ipsum ens commune; quæ tamen proprios conceptus habent non synonymos cum entis conceptu, sed in eo quodammodo fundatos. Notari solent barbæ dictio-*ne Reubau*, quæ, præter litteram E, denotantem *Ens*, continet initiales horum quinque nominum, *Res*, *Verum*, *Bonum*, *Aliquid*, *Unum*. Sunt, qui existiment, per hæc significari totidem attributa entis. Sed communis sententia è numero attributorum expungit *Res*, & *Aliquid*: quia *res* & *ens* censentur synonyma, dum utrumque sumitur quoad significatum abstractissimum; ideoque prædicatio hæc, *Ens est res*, accipitur ut nugatoria, vel iden-

tica: similiter cum ente synonymum est *aliquid*, dum substantivè ac transcendentur sumitur: idem quippe sonat, ac *quod non est nihil*. Si tamè *aliquid* pro eodem accipias, ac *aliquid aliquid*, quasi significet alietatem seu distinctionem ab omni non ipso, erit quidem attributum entis, sed inclusum in attributo unitatis. Ex illis ergo quinque nominibus tria dantaxat, nempe *verum*, *bonum*, *unum*, significant totidem entis attributa, propter aliqualem distinctionem ab ente.

120 Sed quæres, qualis aut quanta sit hæc distinctio? Constat inter omnes, non esse distinctionem strictè realem, sed potius attributa ista realiter identificari cum ente. Scotistæ tamen hæc intrudunt suam distinctionem formalem, quæ sit actualis ante opus mentis: volantque, attributa entis non solum ab eo distingui mutua distinctione rationis, quæ transcendentiam formalem utrimque impediat, verum etiam esse realitates entis superadditas, & ab eo distinctas ex natura rei. Quis scilicet hæc attributa sunt proprietates aut passionis entis, utique reales, & positivæ: tales autem non essent, nisi reipsa, & independenter à præcisione intellectus, fluerent aut emanarent ab ente, adeoque ab eo distinguerentur ex natura rei ut realitates superadditæ. Sed hæc distinctio Scotica rejicitur à Thomistis, & Nostris, cum aliis generatim, tum speciatim in præsentiarum. Quia inter ens & ejus attributa (saltem quoad rectum, quidquid sit de connotato, vel obliquo) ne propria quidem aut perfecta distinctio rationis admitti possit. Eo enim ipso, quod sint prædicata realia & positiva, per se repugnant omni chimæra, & à se penitus excludunt contradictionem, & nihilum, adeoque in se ipsis includunt formaliter ens. Ipsa quoque formaliter includuntur in ente, quantumvis abstracto. Nam ens, ut præcisum ab omni prædi-

cato, à quo præcindi potest, est intelligibile, siquidem intelligitur de factum intelligibilitas autem est veritas transcendentalis, vel saltem eam supponit, juxta omnes: ens igitur in illa præcisione veritatem includit, adeoque & reliqua attributa, cum in omnibus eadem sit ratio.

121 Itaque ens, & attributa ejus, quatenus intrinseca, seu realiter identificata, mutuo se se transcendunt formaliter, nec aliter distinguuntur etiam per rationem, nisi penes implicitum & explicitum cum aliqua diversitate in connotatis; sicut dici solet de attributis Divinis, tam inter se, tum cum essentia comparatis. Habent autem connotata diversa: nam conceptus entis connotat existentiam quasi terminum aptitudinis; conceptus autem attributorum connotant alia, ut mox dicam. Hinc inferes, hujusmodi attributa non esse proprie & stricte proprietates aut *passiones entis*, nec physicas, nec metaphysicas: passio enim debet à subjecto distingui, definirique per illud, non in recto, sed in obliquo positum: hæc verò attributa defini debent per ens in recto, & ab eo ne per rationem quidem distinguuntur, nisi improprie. Vocantur tamen *passiones entis* in sensu lato, vel improprio, alludente scilicet ad ordinem aut modum concipiendi nostrum: prius enim regulariter concipimus, objectum esse ens, quam illi attribuamus nomen *veri*, &c.; ideoque conceptus veri explicitus, in conceptu entis quodammodo fundatur aut radicatur more passionis; estque per illum demonstrabilis quasi à priori, prioritate nimirum quasi causa formalis quoad nos, qualem habet prædicatum formaliter transcendens respectu transcensu, quando concipitur instar fundamenti respectu ejusdem. Nec est eadem ratio, ut *animal rationale* dicatur passio hominis: quia, licet ab eo differat penes explicitum; non tamen differt pe-

nes connotata, nec supponit notioerem aliam explicationem essentia humanæ; ideoque se habet respectu hominis, sicut respectu entis *aptum existere*.

122 Observa tamen, quod, si distinctio penes implicitum & explicitum non sit *impropria*, sed *imperfecta* in linea rationis, ut plures volunt, attributa entis non improprie dicentur passiones aut proprietates entis metaphysicæ. Immo, si nomen passionis, aut proprietatis, extendatur ad extrinsecas denominationes, quæ perpetuo exiguntur ab intrinseco, poterit etiam in sensu reali convenire attributis entis; ut attingam n. 125. Absolutè verò concedendum, has passiones esse reales quantum ad significatū primæ intentionis; quia conceptus *verum* v. g. significat aliquid reale, totam nempe realitatem entis; & in hoc sensu verè dicitur, quod Metaphysica demonstrat de subjecto suo passiones reales. Attamen negandum, reales esse quantum ad munus proprietatis, aut passionis intrinsecæ: quia munus hoc importat distinctionem & emanationem à subjecto, quæ in presenti non datur realiter extra animam, sed est opus rationis improprie vel imperfectè præscindentis, ideoque non nisi per nomina secundæ intentionis significatur. Dices: ergo non poterit Metaphysica demonstrare passiones reales de subjecto suo; quia demonstratio tria requirit inter se distincta, nempe subjectum, medium, & passionem. *Neg. Consequ.* quia ad demonstrandum sufficit distinctio penes implicitum & explicitum inter subjectum & passionem, sicut sufficit inter passionem & medium, v. g. cum demonstratur, ens esse unum, quia est indivisum.

123 Quæres insuper, an præter *verum*, *bonum*, & *unum*, sint alia quasi passiones aut attributa entis in communi? Respondetur communiter, non alias esse passiones simplices: quæ

de

de re videri potest P. Suar. disp. 3. Met. s. 2. n. 11. & seq. Alias nihilominus passiones addunt Scotistæ, quas vocant *complexas*, aut *disjunctas*, quia significantur termino complexo cum disjunctione: hujusmodi esse dicunt *necessarium vel contingens, idem vel diversum*, &c.; quia quodlibet ex his complexis convertitur cum ente; valet enim, *est ens, ergo necessarium vel contingens, & e converso*. Verum hoc est confundere divisiones cum passionibus: eodem quippe jure dici poterit, quod *rationalis vel irrationale* est passio animalis, *sensibile vel insensibile* passio viventis, & sic de alijs; cum in omni adæquatâ divisione decur convertentia inter divisum & omnia membra disjunctam accepta. Nec obstat, quod apud Aristotelem *par & impar* dicatur passio numeri, ut etiam *rectum, & curvum* passio linear: hinc enim solum sequitur, nomen passionis interdum usurpari pro quocunque convertibili, sed in sensu nimis lato & improprio. His igitur passionibus ommissis, tria tantum attributa entis prædicta nunc breviter explicabimus.

De Veritate transcendentali.

124 Veritas alia est *formalis*, quæ consistit in conformitate actus intellectus cum objecto, sive in eo quod cognitio repræsentet & enuntiet objectum, sicuti est. De hac egimus in Logica tract. 5. d. 2. Alia est *transcendentalis*, sic appellata, quia omni enti conveit, & ipsi quodque cognitio ni falsæ, seu destitute veritate formalis: unde dicitur passio vel attributum entis in communi. Hanc aliqui explicant per discretionem vel segregationem entis realis ab omni ente ficto, vel purè apparenti: sic enim dicitur *verum aurum*, quod non est fucatum, *verus homo*, qui non est pictus, *verus amicus*, qui non est simulatus, *verus Deus*, qui non est simulatus a Dijs commentitijs, aut

metaphoricè talibus. Hæc acceptio consueta quidem est, & vulgaris; sed non explicat proprietatem aliquam entis, saltem ab unitate distinctam. Si enim idem sonat, ens esse verum, ac esse ens verè tale, non ficte, nec purè apparenter; verum nihil addet, etiam de connotato, supra ens reale, de quo nunc loquimur: nam *ens reale*, & *ens verè tale*, synonyma sunt, sicut *causæ, & gladius*. Si dicas, addere negationem fictionis, aut imitationis fallacis: in primis ea negatio satis videtur exprimi per *tò reale*: ac deinde, siquid speciale sonat, revocanda est ad attributum unitatis, de quo postea. Similiter impugandi sunt alij, qui veritatem explicant per conformitatem rei ad sua principia intrinseca: & nomine principiorum intelligunt prædicata essentialia, vel solidam naturam uniuscujusque. Quæ profectò explicatio nihil explicat: in eâ namque perinde sonat, *ens est verum*, ac *ens habet essentiam seu naturam entis*.

125 Communis ergo sententia veritatem transcendentalem explicat per conformitatem entis cum intellectu cognoscente vel potente cognoscere ipsum ens reale, sicuti est. Quare, ut veritas formalis explicatur per conformitatem actus cum objecto, sic transcendentalis per conformitatem objecti realis cum actu intellectus enuntiantis, ipsum esse quod est: hoc tamen discrimine (ut vitetur circulus), quod formalis consistit in conformitate actuali cognitionis, cui proinde est partim extrinseca, cum constituat ex actu & objecto; transcendentalis verò fita est in conformitate objecti aptitudinali, hoc est, in aptitudinè objecto intrinsecâ terminandæ & verificandæ cognitionem, quæ realitas ejus enuntietur: unde pro eodem accipi solent transcendentalis veritas, & intelligibilitas entis realis. Sed notandum, quod tam *intelligibile*, quam

verum, potest accipi ut denominatio derivata in objectum ab intellectu vel cognitione possibili: atque ita pro formali non est passio vel attributum intrinsecum entis, cum sit denominatio extrinseca, licet essentialiter exacti: nisi forte quis velit *passionem*, aut *proprietas* appellare quidquid necessarium sequitur essentiam subjecti, & illam perpetuo comitatur, tamen non sit penitus intrinsecum: sic enim passio entis erit illa denominatio, immod & actualis conformitas objecti cum cognitione Divina, seu denominatio *cogniti* per ipsam: cum omne ens essentialiter connectatur cum Divina scientia, ut existente. Atque hoc sensu loqui putandi sunt Authores, cum interdum ajunt, *passiones* aut attributa *veri*, & *boni*, aliquid rationis addere supra ens: solent enim denominationes extrinsecae vocari entia rationis, nempe fundamentaliter, aut occasionaliter, relatu ad nostrum concipiendi modum.

126 Ceterum accipiendo *passiones* entis ut penitus intrinsecas, sola intelligibilitas fundamentalis, aut aptitudinalis, est veritas, de qua loquimur. Illa vero, licet exigit intellectum sui esse possibilem, non constituitur per eam, sed tantum connotat quasi terminum exigentem, dum cognoscitur sub proprio conceptu *veritatis*, quemadmodum Omnipotentia sub conceptu proprio connotat creaturas posibles. Sed quæres, an transcendentialis veritas conformitatem dicat ad omnem intellectum possibilem? an ad solum Divinum? Sunt qui velint, ut ea veritas solum importet conformitatem objecti cum Divinis ideis: quod quidem sustineri potest in veritate restricta ad ens creatum: secus tamen in veritate propria entis ut sic, prout comprehendit etiam increatum: non enim Deus habet ideam sui, cum idea sit exemplar operis faciendi. Alij præse-

runt conformitatem cum cognitione Divina, præcendendo à ratione ideæ. Communior opinio mavult conformitatem cum cognitione tam creatâ, quam increatâ. In qua opinione consequenter dicendum est, quodlibet ens immediate connecti essentialiter, non solum cum Divino intellectu, sed etiam cum non repugnantia omnis intellectus creati, cujus cognitionem terminare ac verificare potest; adeo ut, si repugnaret intellectus creatus, nullum ens esset verum, nec ens; deficeretque proinde possibilitas omnis entis, non formaliter, seu per locum intrinsecum, ut ajunt, sed arguitivè, seu per locum extrinsecum; quo sensu deficeret Omnipotentia, si creatura per impossibile repugnaret, ut in *Physicâ* explicatum est.

127 Sed *objicitur* si omne ens connectitur cum intellectu creato ut possibili, dabitur etiam in rebus omnibus falsitas transcendentalis; quia omne ens erit essentialiter aptum terminare ac falsificare cognitionem, quâ dicatur esse quod non est, aut non esse quod est; cum hujusmodi cognitionis sit capax intellectus creatus circa ens quodlibet. *Resp.* Non evitatur hæc objectio negatâ connectione illâ, nisi negetur etiam connectio Dei cum possiblem: si enim Deus connectitur cum possibilitate cognitionis creature negantis, Deum esse, erit essentialiter aptus eam reddere falsam; ac proinde transcendentalem falsitatem habebit, si valet objectio. Itaque *neg. sequel.* quia talis objectio non est falsitas, sed est ipsa transcendentalis veritas, vel in eâ includitur: per eandem enim objecti aptitudinè, per quam verificatur cognitio dicens, ens esse quod est, falsificatur cognitio id negans, aut opposita dicens. Falsitas ergo debet accipi ut opposita veritati, sive ut ejus exclusio; adeoque sumenda est per ordinem ad illam eandem cognitionem, quam

quam veritas connotat; quo sensu solum non ens, aut ens chimericum, est transcendentaliter falsum, idest, transcendentalis veritatis expertis. *Dicitur* etiam ens chimericum potest verificari cognitione dicentem, ipsum esse quod est, hanc v. g., *chimæra est impossibilis. Resp.* De objecto & verificativo cognitionis istius, & similibus, dicemus disp. ult. Interim dici poterit, quod transcendentalis veritas non definitur per ordinem ad cognitionem, quæ de quolibet objecto dicat, esse quod est, sed quæ hoc dicat de ente, seu de objecto reali: & in aptitudine propria entis, ut talem sui cognitionem verificet (quâvis non attingatur explicitè aptitudo ipsa), stat veritas, qua de loquimur.

De Bonitate transcendentali.

128 De bonitate seu bono in communi, & ejus speciebus, non nihil diximus in *Animast. disp. 7. cap. 3.* Plura videri poterunt apud *Exim. Doctorem disp. 10. Met. Bonum* satis frequenter idem sonat, ac *perfectum*, & *bonitas* idem, ac *perfectio*. Sed *perfectum* potest bifariam accipi: 1. pro integro & consummato in omni perfectione sibi debita, etiam integrali, vel accidentali; & hoc sensu non est transcendens: 2. pro habente integritatem essentialem, seu cui nihil deest, ut realem essentiam habeat; & hoc sensu transcendens est, & cum ente reali convertitur. Sic tamen non concipitur ut proprietas entis, sed ut ipsamet entis quidditas. Bonum igitur, ut aliquid supra ens addat ex modo concipiendi, debet concipi sub ratione *convenientis* alicui. Sed sub hac etiam ratione potest bifariam concipi: 1. ut convenientis sibi, idest, ut sibi commodum, vel ut secum ipso bene concordans & coherens; sub qua ratione dicitur *bonum absolutum*: 2. ut convenientis

alteri, idest, ut commodum aut decess, aut aliquo titulo consentaneum, respectu alterius; & sub hac ratione vocatur *bonum respectivum*. Priori modo citra dubium cum ente convertitur, & repugnat chimæra: quia omnis essentia realis secum coheret, & bene sibi constat; cum omnis chimæra, utpote contradictionem involvens, incoherentiam habeat essentialem. Hoc tamè sensu videtur etiam bonitas concipi ut quidditas entis potius, quam ut proprietas, vel quasi proprietas ejus.

129 Posteriori modo recipitur etiam bonum cum ente, ut inductione probat *Exim. Doct.* *disp. cit. lect. 3.*: quia nullum est ens, quod respectu alicujus alterius non sit commodum, aut decess, aut consentaneum, aut aliquo titulo ad ipsum pertinens: & saltem respectu voluntatis Divinæ, vel creature, in omni ente invenitur convenientia respectiva; non quidem solius commoditatis, quæ fundat amorem concupiscentiæ; sed alicujus decess, vel consentaneitatis ratione similitudinis, &c., quam convenientiam supponit etiam ille amor, qui benevolentia dicitur, vel quo amatur objectum quia in se bonum, ex dictis in *Animast. disp. 7. n. 61. & seqq.* Atque hoc sensu bonum dici potest proprietas entis; quia sub proprio conceptu superaddit enti respectum seu relationem (scilicet transcendentalem, aut secundum *dici*) convenientiæ ad appetitum rationalem, cujus possibilitatem essentialiter connotat. Hinc passim pro eodem accipitur *bonum*, & *appetibile*, seu *amabile*; quæ nomina explicari debent juxta dicta in *simili n. 129. & 126.* Duo hic observant, quod non omnis convenientia respectu voluntatis, vel qualiscunque appetibilis, est bonitas transcendentalis, sed illa tantum, quæ in essentia reali fundatur. 2., quod malum transcendens, idest, oppositum bono transcendenti,

& exclusivum ejus, solum invenitur in non entibus, aut chimæris: unde, si datur malitia moralis in positivo consistens (quod sub lite est), illa solum excludet bonum honestum, non verò bonum transcendenter sumptum, cum sit aliquid ens appetibile a voluntate creatura utroque delectabilis.

De Unitate transcendentali.

130 Unitas dici solet prima passio entis: sed quia non facile primatus iste probabitur, seclusa distinctione & emanatione proprie tali, parum refert, an ante, vel post veritatem explicetur. Unitas opponitur multitudini: & utraque potest esse vel quantitativa, vel transcendentalis. Quantitativa unitas, aut multitudo, est, quæ physice quantitatis indivisionem, aut divisionem importat; & *prædicamentalis* etiam appellatur, quia determinatè pertinet ad prædicamentum quantitatis. Transcendentalis verò est, quæ in omni entium genere inveniri potest titulo indivisionis, aut divisionis. Eadem duplex acceptio convenit numero, qui supra multitudinem solum addit actum animæ recensentis ordine plures unitates; ac proinde alius est numerus quantitativus, aut sensibilis, qui nempe resultat ex divisione continui, diciturque species quantitatis; alius verò transcendens, seu locum habens in entibus etiam spiritualibus, ut cum dicimus *tres* Angelos, *tres* animas racionales, &c.. Vid. D. Thom. q. 9. de pot. ar. 5. ad 8..

131 Unitas ergo ex communi apprehensione, & ex Aristor. ac D. Thoma 3. Metaph. c. 11., & sæpe alias, indivisionem significat, sicut multitudo divisionem; nec aliud sonat *unum*, quam *aliquid indivisum*, sicut non aliud *plura*, seu *multa*, quam *entia inter se divisa*. Sic autem reciprocatur unum cum ente: nam quod est aliquid indivisum, est ens; & quod est divisum, non est ens,

sed entia. Nec obstat, quòd Aristoteles posuerit quasi species entis, unum, & multa. Nam vel fecit partitionem analogam in unum per se, & unum per accidens, aut improprium, qualiter etiam multitudo dicitur una, v. g. unus acervus lapidum: vel partitus est ens in unum simplex, & unum compositum, quod significavit nomine *multa*, quia plures includit partes inter se distinctas, licet non divisas: utrumque tamen est proprie unum, quia utrumque importat indivisionem actualem, quæ sufficit ad proprium conceptum unitatis; quamvis negari non debeat, quòd unitas simpliciter, qualis est in naturâ Angelica v. g., perfectior sit, quam unitas compositionis, quæ datur v. g. in naturâ humanâ.

132 Porro unitas dicitur passio entis, quia, licet entitatem includat, negationem divisionis saper addit: quæ tamen negatio solum est talis nomine tenus, quia scilicet explicatur negativo termino, *indiviso*: nam, cum divisio sit negatio, divisio reipsa erit quid positivum; non enim videtur ex parte objecti dari posse negatio negationis, nisi in positivo consistens. Sic immortalitas, aut incorruptibilitas, licet termino negativo explicetur, quia tamen ex parte objecti est negatio vel exclusio mortis, aut corruptionis, in negatione consistentis, reipsa est positiva perfectio. Additio ergo unitatis supra ens, intelligi debet quoad explicum ratione connotati diversi, quatenus unitas sub proprio conceptu connotat divisionem ut terminum exclusum, sive ut terminum oppositionis, sicut immortalitas connotat mortem ut terminum repugantiæ. Hæc explicatio multis placet, videturque planior, & facilior, quam quæ traditur à P. Suar. cum alijs pluribus, indivisionem statuendo in negatione objectivâ multitudinis acceptæ secundum positivum.

Sed

133 Sed quæres, quam divisionem excludat unitas transcendentalis? *Resp.* Excludit divisionem entis in se ipso; ideoque unum communiter definitur *indivisum in se*: addi solet, & *divisum seu distinctum à quolibet alio*; quæ tamen additio necessaria non creditur ad unitatem definiendam; quia divisio, seu distinctio, quam exprimit, in illâ indivisione fundatur, velut sequela ipsius. Unitas igitur est divisio entis in se; quæ divisio potest adhuc accipi bifariam: 1., ut excludens divisionem entis in plura se, sive in plura talia, quale ipsum est: 2., ut excludens divisionem entis in partes sui constitutivas. Priori sensu potius est divisio à se, quam in se, meliusque vocabitur identitas, quam unitas: & utcumque vocetur, non sufficit ad conceptum unius propriæ talis; nam etiam acervus tritici est indivisus in plura se, cum tamen non sit proprie unum: quamquam negari nequit, quòd talis divisio in unitatis conceptu includitur. Sumenda est ergo potissimè indivisio in se posteriori sensu: sic enim convenit omni & soli enti proprie uni, etiam realiter simplici, vel indivisibili, cum hoc maxime excludat à se divisionem partium, siquidem partibus non constat.

134 Ut hucusque dicta melius intelligas, observa sequentia. 1.: unum & multitudo non opponuntur ut ens & chimæra, sed ut ens & entia: nec unitas excludit à rerum naturâ multitudinem quamlibet, cum potius omnis multitudo ex unitatibus constituitur; sed excludit solum multitudinem in ipso ente uno, vel intra ipsum, quæ scilicet resultare concipiatur ex divisione partium ejus, aut etiam ex divisione ipsius in plura se. 2.: ad multitudinem unitati transcendentali oppositâ non sufficit distinctio partium: alioquin homo non esset unus, nec ulli composito conveniret unitas. Solent

quidem partes actu distinctæ vocari *plures*, etiam cum sunt actu indivisæ: hæc tamen pluralitas, quæ in sola distinctione fundatur, non est multitudo, quæ de loquimur; quia non pugnat cum unitate ut sic (licet pugnet cum unitate simplicitatis), siquidem coherere potest cum indivisione actuali. Quæ igitur unitati ut transcendenti opponitur, est multitudo resultans ex divisione, non verò resultans duntaxat ex distinctis; quamvis utraque vocari soleat multitudo transcendentalis, quantum nō limitatur ad prædicamentum quantitatis, sed in quovis entium genere dari potest.

135 3.: divisio, quam excludit unitas proprie dicta, non est mera negatio seu carentia unionis physice, vel simpliciter, sed importat insuper carentiam proportionis partium (siquæ sint) ut uniantur *per se*, id est, non *per accidens*: si enim carentia ista non excludatur, tamen detur indivisio sumpta pro conjunctione intimâ, etiam indivisibili, vel pro physica unionem partium, non dabitur in composito unitas transcendentalis; quippe quæ, juxta commune placitum, solum est propria entis, quod est unum *per se*; nec extenditur ad unum *per accidens*, quia hoc potius est plura, quam unum. Id quod facile percipitur in uno per aggregationem, quod maxime dicitur unum *per accidens*, v. g. in acervo tritici: si tamen sermo sit de uno *per accidens*, quod ex subiecto & accidenti physice unito resultat, hoc parum abest ab unitate proprie dictâ. Quæ autem proportio requiratur in partibus ad constituendum unum *per se*, diximus tract. 1. Physic. d. 2. c. 4. n. 13.. Ex hac 3. observatione colliges, quòd unitas hominis, & cujusvis compositi *per se* unius, non consistit in solâ unionem physice, sed in eâ simul cum certâ proportionem partium intrinsecâ & entitativâ; ac proinde totam compositi

fiti

si unitatem recipiã importat.

De principio individuationis.

136 Unitas transcendentalis dividi solet in formalem, & individua-
lem. Formalis, ut nunc sumitur, non
est mera unitas rationis, sed est realis
unitas, quatenus importat distinctio-
nera rei ab omni aliã diversã speciei,
vel generis; soletque vocari etiam es-
sentialis, quia comitatur essentiam in
actu abstractionis, quando mente pre-
scinditur à singularitate. Individualis
verò, est realis unitas, quatenus dis-
tinctionem importat ab omni aliã re
singulari, tam simili, quàm diversa;
vel quatenus rem constituit incapacem
divisionis aut multiplicationis in plura
ejusdem nominis & essentia cum cau-
sa: in hoc enim res individua differt a
communis & universali. Sicut igitur uni-
tates ista reales, licet non realiter, sed
sola ratione inter se distinguuntur, ut
in Logica dictum est. Individualis uni-
tas vocatur etiam *singularis*, & *numeri-
ca*, quia constituit *singulare*, & *unum
numeros*; quæ duo nomina idem sonant,
teste Aristot. 3. Metaph. t. 14., & D.
Thoma Opusc. 16. contra Averr. c.
ult.; ubi monet, non dici aliquid unum
numero, quia sit unum de numero, sed
quia in unum erando non dividitur; &
propterea quamlibet substantiam se-
paratam, qualis est Angelus, esse unum
numero. Idcirco formalitas illa, quæ
ultimã constituit individuum in esse
realis, vocatur indiscriminatim *indivi-
duatio*, *singularitas*, *differentia nume-
rica*, atque etiam *hæcitas*, quia per
illam res est hæc. Aliud tamen est dis-
tingui *numero*, aliud *solo numero*, vel
purè numerice; hoc enim solum dicitur
de contentis sub eadem specie atomã.

137 Jam, dum quaeritur prin-
cipium individuationis, non est sermo
de principio causali extrinseco, vide-
licet de causã efficiente, finali, &c.:
uero quippe dubitat, quã individua-

tio causetur ab ijs principijs, à quibus
oritur aut à priori pendet individu-
productio, cum hæc terminari debeat
ad singulare. Sermo est igitur de prin-
cipio intrinseco seu formali, pertinente
scilicet ad intrinsecam & ultimam
individui constitutionem, vel ex parte
rei fundante formalitatem illam, quæ
individuat dicitur, & quæ à nobis ra-
tione distinguitur ab essentiã seu natu-
rã specificã in rebus creatis. Quo sensu
potest una individuatio comparari cum
alijs, tum extra, tum intra speciem
suam: ut si de individuatione Petri qua-
ratur, cur sit potius hæcitas humana,
quàm equina? & rursus, cur sit Petrei-
tas potius, quàm Pauleitas, aut alia
sola numero distincta intra speciem
hominis? Sub priore comparatione ra-
dix illius proculdubio est natura spe-
cifica. Quare solum sub comparatione
posteriore superest dubium.

138 In quo dubio Thomistæ
dicunt 1., in substantijs spiritualib.,
nullum habentibus ordinem ad mate-
riam, nempe in Angelis, principium
individuationis esse immaterialitatem
specificam, quæ reddit impossibiles
intra eandem speciem omnes hæciti-
tates præter unam, adeoque postulat
& radicatur ex conceptu specifico indi-
viduationem unicam, quam habet: pu-
tant enim Thomistæ, etiam divinitas
repugnare plures Angelos ejusdẽ spe-
ciei, eo quod materia sit unica radix
multiplicationis purè numericæ. Hinc
dicunt 2., in materialibus substantijs
principium individuationis esse mate-
riam: quia tales substantia, cum ex cõ-
ceptu specifico indifferentes sint ad
plura individua, per materiam deter-
minari debent ad unum præ alio. *Di-
cunt 3.*, substantiales formas, inclusa
etiam animã rationali, per materiam
individuari, vel per ordinem ad mate-
riam, ab eadem rationem. Dumque
his assertis objicitur, quod materia cõ-
ceptum etiam habet communem, suã
que

quæ indiget individuatione: item, quod
ea lem materia individua potest succes-
sivè constituere duos homines, & suc-
cessivè recipere formas ejusdem spe-
ciei, præsertim animas rationales: Res-
pondent Thomistæ, se loqui de mate-
ria individua, & signata; negantque
fieri posse, ut eadem signata materia
possit constituere duos homines, aut
duas recipere formas ejusdem speciei.
Quid autem sit *materia signata*, non
omnes uno modo explicant. Alij vol-
unt esse materiam ut quantitatem affec-
tam: alij, materiam ut receptivam qua-
titatis: alij, ut radicantem ejusdem:
alij, ut sigillatam per accidentia com-
positi corrupti, vel etiam ut substantiam
actioni agentis ad novam formam: alij
quantitatem intelligunt nudam, alij
certis vestitam qualitatibus, aut circũ-
stantijs, loci etiam, & temporis: &
alij aliter loquuntur. Denique *dicunt
4.*, accidentia omnia individuari per
subjectum, ideoque repugnare omni-
nò, quod accidentia duo, purè nume-
ricè distincta, respiciant idem subjec-
tum, vel in eodem recipiantur.

139 Verum tota hæc doctri-
na vehementer displicet Scotistis, &
Nostris; fusè que, ac solidè impugna-
tur ab Exim. Doctore disp. 5. Met.
Nunc breviter impugnari possunt qua-
tuor ista Thomistarum asserta. Impug-
natur *primum*: quia in Gabriele An-
gelo v. g. nullem est prædicatum, quo
repugnet coexistere alijs ejusdem spe-
ciei; sicut nullum est, quo excludat
coexistentiam cum alijs ejusdem gene-
ris proximi. Recursus ad immateriali-
tatem, est petitio principij. Cur enim
Angelica immaterialitas non admittat
multiplicationem purè numericam, si-
cut admittit specificam? Cur non utro-
que titulo differat ab immaterialitate
Divinã? Cur Omnipotentia Dei, pro-
ductã unã perfectione finita & limita-
tã, sic exhauriatur, ut nequeat aliam
omnino similem producere? Adde,

quod juxta Thomistas omne accidens,
quantumvis immateriale, multiplicari
potest intra eandem speciem: idem er-
go de omni substantiã creatã existi-
mandum: nam, sicut omne accidens
limitatur à receptibilitate in subjecto,
etiam spirituali, quod analogice ma-
teria vocatur à Thomistis; ita omnis
creata substantia limitari poterit à re-
ceptivitate seu potentia recipiendi ac-
cidentia, vel certè à quidditate ipsã
creaturæ.

140 Quapropter gratis dicitur,
materiam esse radicem unicam
multiplicationis purè numericæ; nisi
nomine *materie* intelligatur potentia-
litas & perfectibilitas ab alio, quæ vo-
cari solet *materia metaphysica*, vel *ana-
logica*: quæ quidem materia transcen-
dit creaturas omnes, quia nulla est ac-
tus purus, adeoque nulla non aliquo-
modò potentialis, & perfectibilis ab
alio, vel tamquam à formã, vel tam-
quam à subjecto, & saltem omnes pos-
sunt ad nutum Dei suum esse accipere,
& amittere. Atque hoc sensu intelligi
potest Aristoteles 12. Metaph. t. 45.,
dum ait, quod *quæcunque sunt numero
multa, materiam habent*; & inde infert,
primum Movens non posse esse nisi
unum numero, quia materię est expertus.
Dum autem ait 5. Met. t. 12., *ea esse
unum numero, quorum materia est una*,
nomine *materie* intelligit individua-
tionem, aut individuum, ut bene ad-
vertit Scotus: quia enim individuum
in ordine prædicamentali est prima ba-
sis, primumque subjectum de nullo
alio prædicabile, sicut materia in or-
dine physico primum subjectum est in
nullo alio receptibile; idcirco Aristote-
les interdum individuationem ex hac
analogiã vocat materiam; sicut ex ana-
logiã oppositã quidditatem rei abstrac-
tam appellat formam. Sic v. g. l. 1. de
Cœl. t. 92. monet, aliud esse *hoc Cœ-
lum*, aliud *Cœlum simpliciter*, id est,
quidditative conceptum; Atque hoc est,

inquit, ut species & forma; illud ut cum materia mistum: ubi non loquitur de materia & formâ physicis; nam ex his constituitur Cœlâ tam in specie, quam in individuo. Similiter interpretandi sunt alij textus Philosophi, quorum aliqui referri quoque poterunt ad individuationem sensibilem, seu quoad nos.

141 Impugnatur secundum: quia tam materia, quam forma, ex conceptu suo indifferens est ad plura individua, ideoque utraque includitur in conceptu hominis ut sic: quare igitur altera præ alterâ erit principium individuationis determinatæ? Certè in Petro, si materia est hæc, etiam forma est hæc: ergo ratione utriusque Petrus erit hic homo. Atque ita expressè docet D. Thomas 1. p. q. 29. ar. 4. dicens, *has carnes, & hæc ossa, & hanc animam, esse principia individuantiâ hominem*. Si dicas, formam esse hanc ratione materia: quæro, unde materia est hæc? Si ratione sui, cur non & forma? Sanè titulus primi subjecti nihil refert; cum etiam materia ut sic, sive ut pertinens ad essentiam hominis in communi, sit primum subjectum, nec tamen sit hæc. Si recurras ad quantitatem, quâ materia reddatur signata: in primis quantitas juxta Thomistâs in toto composito recipitur, nec minùs formam, quam materiam afficit: ergo utramque immedia e signatam reddet: idemque dicendum de quovis accidenti. Deinde quantitas ipsa unde est hæc? Si recurras ad situm, de hoc eadem questio erit. Si quantitas individuatur per seipsam, undenam illi hoc privilegium præ materiâ & formâ substantiali?

142 Præterea nec quantitas, nec aliud accidens, potest esse principium intrinsecum & constitutivum individui substantialis. Tum quia *substantia individuatur per se ipsum*, juxta D. Thomam 1. p. q. 29. ar. 5. &, ut

ipse ait q. 10. de pot. ar. 3. loquens de constitutione personæ, quod individua substantiæ nomen est, *Substantia per accidens constitui non potest*. Tum quia individuum est unum per se, juxta omnes; & prædicamentum substantiæ purum est, seu cum cæteris impermixtum, à primâ substantiâ, idest, individua, usque ad supremum genus. Tum quia sequeretur alioqui, non eandem esse materiam geniti, & corrupti, siquidem in omni generatione mutatur quantitas juxta Thomistâs. Si propterea dicas, materiam intrinsecè individuari per ordinem ad quantitatem, qui ordo cum materiâ identificatur: contra est, quod ordo iste in omnibus materiis invenitur, & quidem ad quantitatem eandem; quælibet enim materia receptiva est quantitatis cujuslibet, maxime apud Thomistâs, qui quantitatem cum formâ variari docent: non ergo materia ex eo præcisè ordine redditur hæc potius, quam illa.

143 Impugnatur tertium: quia rationalis anima in primis non individuatur intrinsecè per materiam; alioquin anima separatè non essent singulares, nec plures numero. Deinde nec per ordinem ad materiam; quia communis est animabus omnibus ordo ad materiam quamlibet, ut ex nutritione patet; nam decursu vitæ materiam præhabitam amittit anima quævis, & novam informat alimenti multiplicis; potest que etiam alterius anime materiam informare, ut apud barbaros, qui humana carne vescuntur, accidit. Nec prodest recursus ad materiam primigeniam: tum quia hæc etiam decursu vitæ amittitur, & cum alia commutatur, juxta D. Thomam tum quia absurdum est, vel saltem nullâ ratione fundatum, quod non possit Deus in eandem materiam primigeniam, loco anime A., infundere animam B., vel aliam toto numero distinctam. Hæc impugnatio militat etiam in formis materialibus: quam-

quàmvis enim materialis forma nequeat naturaliter separari à materiâ, cui semel unitur (excipe animam bruti perfecti, quæ si est indivisibilis, ut Thomistæ volunt, paulatim materiam mutat, sicut anima hominis); attamen potuit eadem primò uniri materiæ alteri, & in materiâ ejus potuit alia forma numero distincta recipi.

144 Impugnatur denique quantum assertum. 1.: quia in eadem materiâ & quantitate aëris successivè recipitur lux multiplex à Sole producta cum solâ distinctione numericâ; pariterque in ipsdem oculis multiplex visio ejusdem objecti, v. g. cum quis per intervalla Solem aspiciat; non enim reproducitur semel corrupta lux, aut visio, ut Thomistis in confesso est: ergo nec subjectum, nec ordo ad subjectum, singularizat aut distinguit numero accidentia; cum hæc non possint numericè distingui per id, in quo conveniunt. Si recurras ad subjectum ut connotans distinctas actiones aut productiones talium accidentium: de actionibus ipsis quæram, unde hauriant distinctionem numericam; siquidem subjectum earum idem est in exemplis adductis, & in alijs facile cuique parabilibus. Diversitas autem instantis aut temporis nihil juvat: tum quia est circumstantia nimis extrinseca: tum quia nec lux, nec actio a ligatur ex se tali tempore, vel momento; alioquin, eo transacto, non posset etiam divinitus conservari: tum quia de tempore iplo, quatenus importat motum realem, quæram pariter, unde reddatur individuum.

145 2.: quia possunt etiam recipi simul in eodem subjecto nonnulla accidentia purè numericè distincta, v. g. plures species intellectuales, quarum singulæ singulos homines aut afinos repræsentent. Dicunt Thomistæ, posse quidem simul existere species hujusmodi, at non in actu completo, sed in ac-

tu incompleto, idest, non in actu operandi, vel in actu primo proximo ad operandum, sed tantum in actu primo remoto. Sed nihil proficiunt: quia species illæ, in eadem memoriâ servatæ, etiam si non operentur, nec excitentur, verè existunt in rerum naturâ, & physicè informant subjectum: verè igitur sunt individua; nihil enim, nisi singulare, realiter existit, aut physicè informat: sunt etiam in illo actu incompleto, seu remoto, verè inter se distinctæ, & non nisi numericè, cum nullo ex capite differant specificè. Habent igitur individuationem & distinctionem numericam non hautiam à subjecto, utpotè omnibus communi. 3.: quia saltem quantitas non individuatur per subjectum, nisi joculari circulo velis, materiam individuari per quantitatem, & hanc per materiam: idem ergo dicendum de qualitatibus; quæ certè non magis indigent subjecto, nec magis ad illud ordinantur.

146 Fundamenta doct in Thomistâ vix ulla sunt, præter auctoritatem Aristotelis, & D. Thomæ. Sed, quid sibi velit Aristoteles, dictum est supra. D. Thomas, quoties ait, individuationem, & distinctionem purè numericam sumi à materiâ quantâ, vel signatâ, non immeritò exponitur de individuatione ac distinctione sensibili, seu quoad nos, ut sensu discernentes ac numerantes individua similia. Constat hæc expositio ex eod. Angel. Doctore Opusc. 32. de naturâ mater. & dimens. intermin. c. 3., cujus verba satis perspicua refert P. Suar. cit. disp. 5. l. 3. n. 33., & alia consuevè videri possunt in Opusc. 29. de princip. individuationem. Fatemur autem, individuationem, aut distinctionem individuum similia, prout nobis sensibilem, provenire à materiâ quantâ, & quidem signatâ per qualitates, immò & per circumstantias temporis, loci, & alias, quas expriment versus

illi, *Forma, figura, locus, &c.*, de quibus in Logica. Individuatio sic accepta vocari potest *externa, & physica*, idest, physico more cognoscibilis, quia Physica scientia non abstrahit à materia sensibili: accepta verò ut in presenti controversia, vocari debet *interna, & entitativa*. Hinc D. Thomas 1. p. q. 3. ar. 3., & q. 9. de pot. ar. 1., & sæpe alias planè docet, individuum substantiæ includere accidentia, seu ex ijs constitui in esse individui; cum tamen alibi generatim asserat, substantiam individuari per se ipsam, nec posse constitui per accidentia; ut vidimus n. 14. utque duo asserta non aliter conciliari posse videntur, nisi ut primum loquatur de individuatione externâ & sensibili, secundum de internâ & entitativâ, de qua nunc loquimur.

147. Quædam nihilominus à ratione objiciunt Adversarij. 1., quòd unitas ac distinctio numerica vocatur *materialis, & specifica formalis*: ergo illa sumenda est à materia, hæc à forma. 2., quòd individui propria est incommunicabilitas, & hæc in rebus corporeis provenire nequit nisi à materia, quæ sola est irreceptibilis titulo primi subjecti. 3., quòd Gabriel Angelus v.g. non habet unde limitato modo participet naturam specificam, quia omnis limitatio provenit à materia, vel subjecto: illam ergo illimitatè continet, idest, tam extensivè, quam intensivè, ita ut non sinat eam extendi ad alia individua. 4., quòd experientia constat, non posse in eodem subjecto recipi simul plures formas ejusdem speciei, substantiales, aut accidentales; idèdque simile non agit in simile. Hæc tamen debilia sunt. Ad 1.: unitas & distinctio numerica vocatur *materialis*; tum quia de materiali se habet in consideratione Scientiarum, quæ de universalibus agunt; tum quia constituit individuum, quòd ex n. 140. quamdam analogiam habet cum materia physica. Passim dicitur,

quòd genus à materiâ sumitur, differentia verò à forma: nec tamen genus deficit in Angelis, ubi non est materia prima. Quæ à Thomistis, quomodo sumi possit ab eodem principio convenientia generica, & distinctio numerica?

148. Ad 2.: individuum solum est incommunicabile tamquam superius inferiori, seu tamquam prædicabile de multis, in hoc enim differt ab universalis: posse autem communicari alteri per unionem physicam, non est contra rationem individui; sic enim singularis materia communicatur formæ, singularis anima corpori, singularis quantitas materiæ, singularis humanitas primo subjecti physici propria est individui quæ talis: nam materia in communi non est individua; cum tamen conceptum habeat primi subjecti, quæ est ejus essentia. Ad 3.: Gabriel Angelus satis limitatur à suâ potentia ac finitudine, creaturæ propriæ, ne totam contineat suæ speciei extensionem possibilem, seu ne repugnet coexistentiæ cum alijs specie similibus: falsumque est, quòd omnis limitatio à materiâ proveniat, nisi de materiâ analogicâ sit sermo. Dices: natura Angelica est forma, vel actus in nullâ potentia receptibilis: ergo non habet unde limitetur; nam *Unumquodque limitatur per suum oppositum*, ut ajunt, & oppositum actus est potentia. Verùm hoc absurde probat, naturam Angelicam esse actum purum instar Divinæ, siquidem limitativo caret. Sicut ergo juxta omnes per suam potentialitatem limitatur, ne sit actus purus; ita & juxta nos, ne sit essentialiter unica, seu numericè immultiplicabilis.

149. Ad 4.: impossibilitas formarum substantialium in eod. subjecto non oritur ex individuatione vel distinctione purè numericâ; nam æquæ militat in formis specie diversis.

Unde

Unde autem oritur, vide in Physic. tr. 1. d. 5. c. 4.. De accidentibus factor, non quilibet specie similia posse naturaliter recipi simul in eodem subjecto: possunt tamen recipi successivè, saltem interposita privatione, vel accidenti alio diverso; ut patet exemplo lucis, vel etiam aquæ, dum ex frigida fit calida, & iterum frigescit novo utique frigore. Atque hoc sufficit ad probandum, accidentia non individuari per subjectum; alioqui distinguerentur numero sine distinctione principij individuantis. Possunt item aliqua solo numero distincta naturaliter inhaerere simul eidem subjecto, ut patet exemplo specierum intentionalium. Cur autem non omnia, ratio petenda est, non ex distinctione numericâ, sed ex superfluitate, quam odit natura, vel ex incapacitate subjecti.

150. Optima regula videtur, quam tradit Exim. Doctor cit. disp. 5. f. 8. n. 14. & seqq.: ut scilicet illa accidentia specie similia possint esse simul in eodem subjecto, quæ intra lineam individualem inter se differunt munere, vel habitudine ad terminum; cujusmodi sunt species intentionales, & actus animæ respicientes objecta solo numero distincta, quamvis enim convenient specificè, plus tamen inter se differunt, quam duæ species aut cognitiones ejusdem objecti, quia intrinsicè respiciunt objecta distincta, nec potest cognitio solius Petri terminari ad Paulum, &c.: illa verò accidentia nequeant simul esse, quæ præter entitativam distinctionem nihil habent nõ commune cæteris ejusdem speciei; cujusmodi sunt duæ quantitates, aut duo calores homogenei. Quod in nostris principijs de heterogeneitate graduum intentionis facile intelligitur. In alijs dici poterit, qualitates intensionales homogeneas conjungi posse naturaliter in eodem subjecto, donec intensionem compleant ut ostendit non verò deinceps,

propter naturalem incapacitatem subjecti, vel inutilitatem ad naturæ fines.

151. Rejctis Thomistarum placitis, dicendum est, unumquodque realiter individuari per suam ipsius entitatem adæquatè sumptam: & principium individuationis intrinsicè seu formale, si accipiatur pro ultimo predicato metaphysicè constitucione rei individua, esse hæccitatem uniuscujusque realiter identitativam cum ipso, & solâ ratione distinctam à naturâ specificâ: si verò accipiatur pro fundamento reali & interno, ex quo ab intellectu sumitur hæccitas, esse totam rei entitatem. Id ipsum patet de principio distinctionis numericæ; quippe quæ vel includitur in unitate individuali, vel ex eâ necessariò resultat. Si ergo quæras, cur Petrus sit hic homo? resp., quia habet hanc animam, hanc materiam, & hanc unionem. Si quæras, cur anima sit hæc potius, quam altera ejusdem speciei? non alia est ratio intrinseca, nisi quia secum identificat suam entitatem, & non aliam: ratio verò extrinseca est voluntas & potentia Dei, qui potuit & voluit hanc animam præ alijs hæc & nunc producere. Idem intellige de materiâ, de unionem, de albedine, de Angelo, &c. Dices: ergo idè erit principium intrinsicè individuationis, & specificacionis. *Dist. Consequ.*: idem erit formaliter, seu ratione nostrâ, neg.; idem erit realiter, *conc. Consequ.*: nam Petrus per eandem realiter entitatem, per quam distinguitur numericè à Paulo, distinguitur specificè ab equo.

152. Sæpe quidem entitas rei secum identificat respectum aut ordinem ad materiam, vel ad subjectum, ut evenit in quavis formâ substantiali, vel accidentali: sed ordo iste non ex eo præcisè individuatur formam, quòd respiciat subjectum individuum; tum quia nulla forma, exceptis modalibus, ex se respicit magis subjectum A., quam

B. ; cum quia potest idem subjectum respici a pluribus formis numero distinctis, etiam modalibus; nam respectu ejusdem corporis, & ejusdem animæ, possibiles sunt plures uniones solo numero distinctæ. Ut igitur ordo ad subjectum individuet formam, debet ipsemet esse per suam entitatem individuus: atque hoc pacto anima Petri v.g. verè individuatur per ordinem ad materiam; non quòd respiciat materiam A. præ alijs; sed quia respicit materiam quamlibet ordine hoc individuo, qui est entitas ejusdem animæ: quòd pariter de accidentibus dictum esto. Accidentis tamen dicitur individuari per subjectum (idest, per ordinem ad subjectum), substantia verò (scilicet completa) per se ipsam; quia substantia, sicut entitatem, ita & unitatem habet per se, vel ad se; cum omne accidens secundum totam entitatem suam intrinsecè ordinetur ad subjectum, quocumque in gradu concipiatur, seu generico, seu specifico, seu individuali.

153 Quod attinet ad multiplicationem purè numericam intra eandem speciem, vel ad possibilitatè ejus absolutam, radix illius extrinseca

est Omnipotentia Dei; radix autem intrinseca, sumpta pro capacitate seu non repugnantia unius individui ad coexistendum alijs specie similibus, est materia metaphysica vel analogica, prout à nobis explicata est n. 140. Nec D. Thomas, dum ait, repugnare plures Angelos ejusdem speciei, fortasse aliud intendit, quàm ut repugnent in ordine ad causas naturales à Deo distinctas: verè etenim repugnat, & contradictionem implicat, quòd ab ijs causis oriatur multiplicatio purè numerica substantiarum, quæ nec materiam habent, nec ordinem ad materiam. Denique, si quæras, cur ex infinitis individuis in qualibet specie possibilibus producat hinc & nunc à causis secundis hoc potius, quàm illud? non alia ratio est, nisi voluntas Authòris naturæ, qui concursus præparat ad individuum A., non ad B., &c.: nam de cætero, nec virtus agentis, nec potentia passivi, nec ipsa ultima dispositio connexionem habet cum productione ignis A. potius, quàm B., & sic de alijs. Quomodò autè non hinc ledatur creaturæ libertas, nec Deo tribuatur actus peccati, vide in Physic. tr. 2. d. 8. c. 6. n. 26. & sequ..

DISPUTATIO II.

DE POSSIBILITATE, ET EXISTENTIA entis creati.

Ab ente in communi progredimur ad ens creatum, quod idem sonat, ac habens realem essentiam finitam, ac dependentem à primâ Causâ. Constat ex sæpe dictis *essentiæ* nomine significari prædicata illa, per quæ res definitur, v. g. in homine animal rationale. Quæ essentia, prout est communis omni enti creato, quo tantum habet examine digna, videlicet possibilitatem, & existentiam. Potest enim considerari, tum ut possibilis, idest, ut apta seu non repugnans existere, vel ut non implicans contradictionem in suis prædicatis; tum ut existens, idest, ut actu posita extra causas; & sub utraque inspectione dubium est, an aliquid addat ultra prædicata quid-

dicativa? vel in quo sita sit ejus possibilitas? in quo existentia? Sed notandum, quòd non idem sonat rem esse possibilem, ac esse purè possibilem: nam to purè excludit actualem existentiam, seu addit carentiam existentie exercitæ; non enim dicitur purè possibile, nisi quod ita potest existere, ut tamen actu non existat; & tunc etiam dicitur esse in statu possibilitatis, qui proinde status carentiam existentie involvit, & à statu existentia distinguitur realiter negativè, tamquam non ens ab ente. Rem ergo esse possibilem, præcise sonat posse existere, seu contradictionem excludere, non removendo existentiam, sed ab eâ præcindendo, saltem penes explicitum. Hoc sensu possibile duo involvit, saltem ex modo significanti: alterum est subjectum, quod suscipit denominationem *possibilis*, quòdque vocari solet possibile ut quòd, vel in re, vel materialiter aut subjective acceptum, vel etiam *substratum possibilitatis*; & hoc nemo dubitat quin identificetur cum essentia rei: alterum est possibilitas in abstracto, idest, forma, vel quasi forma tribuens denominationem *possibilis*. Sed hæc possibilitas adhuc esse potest vel radicalis, vel formalis. Possibilitas creaturarum radicalis, vel, quòd idem sonat, causalis, activa, illativa, sine dubio consistit in Omnipotentia Dei, præsertim si connectitur cum possibilibus: eademque vocari solet *possibilis extrinseca*; quia terminus ab illa trahit extrinsecam denominationem *producibilis*, sicut color extrinsecè denominatur *visibilis* à potentia visivâ. Possibilitas formalis, quæ solet etiam appellari passiva, & intrinseca, est immediata ratio, quæ redditur essentia creaturæ in se potens existere, seu contradictionem excludens. De hac nobis loquendum est in præsentiarum.

C A P. I.

In quo consistat possibilitas entis creati?

Sensus quæstionis est, quid ipsa sit, vel cum quo physice identificetur illa immediata ratio, quæ redditur creatura in se potens existere? *Prima sententia* tenet, possibilitatem consistere in quodam esse quidditativo, necessario, & indefectibili, quòd sit actuale, non actualitate existentie, sed actualitate essentie, sitque proinde ab æterno verum ens reale, actualiter distinctum à Deo, & discretum à nihilo: & in hoc ipso esse collocat hæc opinio essentia creaturæ, cui per productionem in tempore additur existentia. Ita post Henricum sentiunt ex Thomistis Capreolus, & Nazarius, relati à Martinez de Prado 1. p. Met. contro. 7. n. 2., quibus consentit Godoy tr. 2. de Scient. Dei §. 3. & 4.: item Basilus Legio., & aliqui Nostris, citati à P. Quiros disp. 108. f. 2..

2 *Secunda* tribuit creaturis ab æterno quoddam esse, actualiter à Deo distinctum, non tamen reale simpliciter, sed *diminutum*, mediumque inter eas reale, & rationis; & cum eo identificat possibilitatè & essentiam creaturæ, quatenus hæc verificat propositiones æternæ veritatis, seu quatenus terminat cogitationem Dei necessariam. Ita Scotista Poncius pro se referens Scotum, & omnes ejus discipulos: quos tamè à tali opinione vindicat Mastrius ejusdem Familie Scriptor disp. 8. Met. q. 1., præcipue verò Scotum, quem jam antea PP. Suar. & Vazqu. satis vindicaverant. *Tertia* non videtur agnoscere possibilitatem rebus intrinsecam: nam possibilitatem creaturæ non solum radicalem aut illativam, sed immediatam & formalem cum prædicatis Divinis identificat, præsertim cum omnipotentia, & intellectu seu scientia simpliciter intelligentiæ; similiterque de chimæra impossibilitate cenet. Ita etiam P. Antonio Perez P. Casp. de Ribades.

deveniunt varijs in locis, quem sequuntur aliqui Recentiores: & hanc etiam sententiam tenent, & alijs Thomistis attribuit Collegium S. Thom. Complut.

3. Quarta demum, & communis in omni Scholâ sententia formalem possibilitatem rerum creatarum, aut creabilium, identificat cum rebus ipsis, seu cum essentiâ ipsarum: quam essentiâ, atque adeo possibilitatem, asserit nihil fuisse ab æterno, nec esse absolute aliquid aut ens priusquam a Deo in tempore produceretur, & actu existat. Hæc sententia mihi verissima est. Et imprimis, quod essentiæ rerum ab æterno non fiat penitus nihil, sed actuale aliquid extra Deum, ut agebat prima sententia, planè alienissimum est a doctrina Doctoris Angelici, qui q. 3. de pot. ar. 5. ad 2. sic ait: *Ex hoc ipso, quod quiddam esse tribuitur, non solum esse, sed ipsa quidditas creari dicitur; qui ante quam esse habeat, nihil est, nisi forte in intellectu creaturæ, ubi non est creatura, sed creatrix essentia.* Et 1. p. q. 61. ar. 2. asserit, fide Catholicâ certum esse, quod *solus Deus est ab æterno*, subdens: *sic enim Deus creaturas produxit, quod eas ex nihilo fecit, id est, postquam nihil fuerat: & ne putaretur loqui de nihilo, non essentiæ, sed existentie, antea q. 47. ar. 1. distictè dixerat, idem esse nihil, quod nullum eis; atque ita creationem esse ex non ente, quod est nihil.* Contra vero non videtur id esse alienum à doctrinâ VVidessii, cujus inter errores numerat VValdensis l. 1. doct. fid. c. 8., quod dixerit, creaturas ab æterno habere aliquod esse reale distinctum ab esse Dei. Quidquid de hoc sit,

4. Impugnatur efficaciter prima sententia. Nam illud esse actuale quidditativum, & æternum, nec potest esse à seipso, nec à Deo factum. Non à se ipso: tum quia ex doctrinâ SS. Patrum, quos citat P. Suar. d. 31. Met. l. 2., *Quidquid à Deo factum non*

est, vel Deus est, vel nihil est: & juxta D. Thomam Opusc. 27. de æternitate Mundi, Quod aliquid præter Deum potuerit semper fuisse, ab eo non factum, error abominabilis est, non solum in fide, sed etiam apud Philosophos. Tum quia illud ens actuale foret infinitum, & Deus alter; nam ex ætate probant omnes infinitatem Dei. Nec dicas, eam ætatem deprimi ac limitari ex alijs capitibus, ne ad infinitatem assurgat. Nam id ipsum dicit atheus de ætate Dei, vel de ætate ætomorum quoad existentiam. Deinde nec potest esse à Deo factum. 1.: quia fide certum est, Deum non ab æterno, sed in tempore cepisse operari ad extra. 2.: quia jam essentia creaturæ fuisset ab æterno existens, cum omnis effectio terminetur ad existentiam. 3.: quia nec factam esset à Deo liberè, siquidem juxta Adversarios metaphysicè necessarium est & impedibile quoad illâ actualitatem essentialem; nec aliunde necessario, cum & fide & ratione certum sit, Deum nihil efficere sine libertate, seu ex necessitate naturæ.

5. Accedit, quod aliqui Deus non fecisset Mundum ex nihilo, sed ex aliquo, nimirum ex actuali rerum essentia, quæ tota æternitate præcessit creationem rerum ipsarum. Nec posset Deus rem ullam redigere in purum nihilum; cum semper ex ea superesse debeat aliquid esse actuale, à nihilo discretum, & à Deo indestructibile. Posset etiam creatura gloriari, quod habeat aliquid non acceptum à Deo, vel ab ejus liberâ voluntate non pendens: & ad illud Apostoli 1. Cor. 4., *Quid habes, quod non accepisti?* poterit quisque respondere, Totam utique habeo essentiam meam, quæ independenter à creatione & voluntate Dei ab æterno est ens actuale, adeoque aliquid actu verum, bonum, &c.. Accedit insuper, quod immeritò negabitur, illam possibilitatem & essentiam actualem

sem ab æterno existere: quid enim est existentia, nisi actualitas, per quam res à nihilo discernitur, & actu est ens?

6. His impugnationibus subvertitur etiam secunda sententia. Nam de illo esse diminuto similiter queri potest, an sit à se, vel à Deo? & si à Deo, an liberè, vel necessariò? Item, eo posito, nullam rem poterit Deus ex nihilo facere, nullam penitus annihilare. Item de tali esse posset creatura gloriari, quasi non accepto, saltem gratis, &c.. Quod autem illud sit quasi medium inter ens reale, & rationis, videtur planè inconceptibile. Quis enim concipiat aliquid esse actuale in rebus positum independentem à nostris præcisionibus, quod nec implicet, nec non implicet contradictionem? vel quod participet de potentia & impotentia existendi? Sanè, si tale sit, non potius erit possibilitas, quàm impossibilitas creaturæ; nec sufficiet ad terminandum & verificandum propositiones æternæ veritatis circa rerum essentias, hanc v. g., *Homo est animal rationale, vel est ens reale*, quæ certè non affirmat aliquid medium inter ens reale, & rationis. Dum igitur Scotus ait, creaturas ab æterno habere in intellectu vel ab intellectu Divino esse diminutum, aut secundum quid, nullum intelligit esse actuale à Deo distinctum, sed solam denominationem cogniti; quæ denominatio, prout est actualis ab æterno, solam importat cogitationem Divinam; & hæc, licet in se simpliciter existat, propriè que sit cognitio objecti creati, tamen respectu illius non appellatur existentia, nisi secundum quid, id est, impropriè, nempe cum addito intentionalis, quod est additum diminuens; ideòque objectum, dum existit in cognitione duntaxat, dicitur existens diminutè, vel habens esse diminutum. Vid. Mastr. loc. cit.

7. Ex dictis sequitur, quod, si possibilitas formalis identificatur

cum essentiâ creaturæ, non est actuale aliquid ab æterno. Quod autem identificetur reipsâ, probatur breviter, si utique impugnatur tertia sententia. 1. auctoritate & argumento D. Thomæ, qui 1. p. q. 25. art. 3., præter possibile respectivè, seu denominativè à potentia Dei, agnoscit possibile absolute per intrinsicam habitudinem, seu convenientiam prædicatorum: idque probat; quia dabitur alioqui circulatio in manifestatione Omnipotentie, cum Deus dicitur esse omnipotens, quia potest omnia possible: *Hoc enim (inquit) non erit aliud, quam dicere, quod Deus est omnipotens, quia potest omnia, quæ potest: relinquatur igitur (subdit), quod Deus dicatur omnipotens, quia potest omnia possible absolute; quæ est alter modus dicendi possibile.* Non inficiatur D. Thomas, nec nos inficiamur, quod Omnipotentia est possibilitas illativa ratione connexionis cum possiblebus, aut etiam forma extrinseca, verè denominans creaturas possible: sed præter hanc, aliam insuper asserimus cum D. Thomâ possibilitatem penitus iatrinsecam, per quam res ex propria essentiâ, præciso quovis alio, verè possible dicantur, & fiat. Perfectò idem est in creaturâ possible, & producibilità: sed in creaturâ, præter extrinsecam in potentia causæ consistentem, invenitur producibilità intrinseca, & passiva, nempe aptitudo terminandi productionem, penitus identificata cum ejus essentiâ, tum quia producibilità ista respondet virtuti activæ tanquam terminus; tum quia creaturâ per suam essentiam est ens ab alio, quod idem sonat, ac ens causabile, vel aptum causariergo &c..

8. 2.: quia homo v. g. secum identificat quod est de formali conceptu entis, ut est certum: sed de formali conceptu entis est aptitudo ad existendum, cum per eam definiatur ens; & aptitudo ista est ipsa possibilitas,

tas, ut patet ex terminis, & ex eo quod nequit altera concipi, nec inveniri sine altera: ergo &c. 3.: quia rem esse possibilem est non implicare contradictionem, seu non involvere in suo conceptu objectivo prædicata opposita, ut omnibus in confesso est: sed homo per suam essentiam, præciso quovis alio, habet non implicare contradictionem, seu non consistere prædicatis oppositis; cum per eam habeat sua prædicata, & non alia, quæ prædicata se ipsis excludunt contradictionem aut oppositionem inter se, utpote identificata realiter, adeoque summè inter se convenientia: ergo &c.

4.: quia homo secum identificat aliquid, per quod ab omni chimæra discernitur, seu ab omni objecto impossibili, vel non possibili, quæ tali: ergo secum identificat veram possibilitatem. Patet *Consequ.*; quia sola possibilitas discernit subjectum ab omni non possibili, sicut sola albedo ab omni non albo, sola humanitas ab omni non homine, sola entitas ab omni non ente, & sic de alijs. *Antecedens* verò prorsus videtur evidens; cum homo proculdubio secum identificet aliquid impotens convenire objecto ulli non possibili: secum nempe identificat entitatem realem, adeoque aptitudinem existendi: connexionem item cum Deo, seu cum Omnipotentia ut productivâ hominis (alioquin essentia creaturæ ex se non esset ens ab alio, nec à Deo dependens, aut exigens dependere, sed esset potius ex se indifferens ad eventum, in quo Deus repugnaret; quod est planè absurdum); quæ connectio est essentialis determinatio hominis ut sit possibilis, & nulli chimære convenire potest. Prædicatum autem identificatum cum homine, & impotens convenire ulli chimære, sine dubio discernit hominem ab omni chimæra, sicut rationalitas ab omni bruto.

Confirm. : saltem homo

præ chimæra identificat secum capacitatem, ut extrinsece denominetur *possibilis* ab Omnipotentia; si enim ex se nihil habet, quo reddatur idoneum hujus denominationis subjectum magis, quam chimæra, cur illi præcipit denominationem istam? Sanè denominatio *possibilis* non est ad placitum, nec pro Dei arbitrio variabilis quoad subjectum, sed est essentialia omnino, & immutabilis: petit ergo specialem indolem in subjecto suo præ non suo, idest, in homine præ chimæra, utique necessariam, & immutabilem, quæ certè satis distinguit ac discernit hominem ab omni chimæra: petit, inquam, hanc indolem in subjecto suo specificativè sumpto, & ut adequatè distincto ab Omnipotentia: nam alioqui, si sumas hinc complexum Omnipotentia & hominis, inde complexum Omnipotentia & hircocerivi, nihil speciale invenies in uno præ altero: cur ergo in primo invenis denominationem *possibilis* pro homine, & in secundo denominationem *impossibilis* pro hircocerivo? *Aliter*: Vel constitutiva utriusque denominationis sunt diversa, vel non? Si non; quomodo constituant denominationes diversas? vel quomodo in his est diversitas sine diversitate forme, nec subjecti? Si ob hæc primum optes: ergo, cum eadem utrobique sit forma, scilicet Omnipotentia, ponenda est diversitas in subjectis, ut ab Omnipotentia condistinctis, quæ proinde ratione sui discernuntur invicem. Adde, quod nulla forma continet effectus formales oppositos, nisi respectu diversorum, nempe subjectorum diversitatem aliunde habentium: nulli autem sunt formales effectus magis oppositi, quam denominationes *possibilis*, & *impossibilis*. Præ oculis habenda est hæc diversitas, capacitas, aut indoles intrinseca, qua homo præ chimæra redditur aptus denominari *possibilis* ab attributis Dei necessarijs: est

etc.

etenim veri nominis possibilitas, utpotè satis discernens hominem ab omni non possibili: & quomodolibet appelletur, in eâ instantur argumenta omnia contraria.

11. Quæ hucusque dedimus, ad eâ clara sunt, ut Adversarij tandem fateantur, cum creaturâ identificari possibilitatem aliquam: sed hanc vocant *secundariam*; illam verò, quæ in attributis Dei necessarijs consistit, *primariam*. Verùm hoc est reipsâ concedere quod intendimus, nimirum præter possibilitatem illativam, cum Deo identificatam (vocetur hæc, si lubet, *primaria*, vel ob prioritatem radicis propriam, vel ob primatum & eminentiam perfectionis), dari aliam creaturæ intimam, & in earum essentia consistentem. Hæc autem sola propriè erit *possibilitas formalis*: tum quia sola ipsa est immediata ratio, cur creatura discernitur à chimæra: tum quia sola pertinet in recto ad conceptum formalem creaturæ: tum quia *primaria* illa potius est *radicalis*, aut *illativa*; solumque impropiè dicitur *formalis*, quatenus est forma extrinsecè denominans *possibilia*. Nec licet negare, quod *secundaria* ista sit *possibilitas propriè dicta*, siquidem verè ac propriè discernit subjectum ab omni non possibili, ut ostendimus. *Dices* (& hæc tandem redit Adversariorum conatus): *secundaria* ista non est ea *possibilitas*, qua homo v. g., etiam antequam existat, immò ab æterno, redditur propriè & simpliciter *possibilis*, & quæ per modum objecti verificat propositionem æternæ veritatis, aut cognitionem Dei necessariam de possibilitate hominis: nam ad hæc munera non sufficit *possibilitas* subjectivè contingens, qualis est quæ cum homine identificatur; sed requiritur *possibilitas* subjectivè necessaria, immutabilis, & æterna.

12. Hoc tamen impugnatur

1.: quia *possibilitas* intrinseca hominis verè necessaria est eâ necessitate, quæ significatur nomine, *possibile*, propriè dicto: idem quippe sonat *possibile*, ac *quod, si existaret, non implicaret contradictionem*: ubi ad summum significatur conditionata necessitas excludendi contradictionem, nempe sub conditione quod subjectum existat, vel pro casu existentia. At sub conditione hæc subjectivè necessaria est *possibilitas* intrinseca: nam homo, ex suppositione quod existat, necessariò est ens reale, atque adeò non implicans contradictionem. *Confirm.*: non magis requiritur necessitas in verificativo propositionis necessaria, quam in termino connexionis metaphysicæ, antecedentis, necessaria, & æternæ sed *possibilitas* identificata cum homine, quam *secundariam* vocas, est terminus connexionis istiusmodi, cum sit terminus illius *possibilitatis* necessaria & æternæ, quam dicis *primariam*, & quæ sine dubio connectitur metaphysicè & antecedenter cum suo termino: ergo & poterit esse verificativum &c.

2.: quia ab æterno verè asseritur, non solum *possibilitas* in abstracto, sed etiam in concreto, idest, effectus formalis, seu denominationis *possibilis*, siquidem veritas hujus actus, *Homo est possibilis*, æterna est, & necessaria: sed tale concretum, seu denominatio, constituitur per subjectum absolute contingens, scilicet per creaturam ipsam: ergo & constitui poterit per formam, seu *possibilitatem*, absolute contingentem, & a creaturâ *indivisam*; non enim minus essentialiter importat subjectum, quam formam. 3.: quia tam necessaria & æterna est hæc denominatio, *aptum reddi possibile ab omnipotentia*, quam illa, *possibile per omnipotentiam*, vel per aliquid Divinum; ista enim sine illâ stare non potest; & ab æterno Deus

necessario cognoscit, quod homo præchimæra habet ex se speciale aliquid, quo sit intrinsece capax denominari possibilis ab omnipotentia, ut ostendimus u. 10. At nihilominus tam forma, quam subjectum illius denominationis, aptum reddi &c., identificatur cum creatura, estque proinde in existendo contingens: idem ergo de ipsâ denominatione possibilis dici poterit.

14 4.: quia hæc propositiones, *Homo identificatur secum ipso, est animal, est ens finitum, item, Mendacium est malum*, & similes alię, sunt etiam æternæ veritatis: & tamen verificationem earum ex parte objecti non est aliquid Divinum (majoris claritatis gratia suppono, possibilia cognosci à Deo, non solum in Omnipotentia, tanquam in medio connexo, verum etiam immediatè in se ipsis, ut Adversarij concedunt, nominatim P. Ribadeneyra disp. 9. de Scient. cap. 1.), sed est aliquid in homine ipso vel mendacio consistens, nempe identitas secum ipso, animalitas, finitudo, malitia. Si forte neges, per hæc verificari propositiones illas; infero: ergo, sicut hic actus, *Mendacium est malum* (idem puta de reliquis), non verificatur per malitiam formalem, sed per aliquid Divinum, quod certè nequit esse malitia formalis; ita & hic, *Mendacium est possibile*, non verificabitur per formalem possibilitatem, sed per Divinum aliquid ab eâ distinctum: ergo ex munere verificandi talem actum male colligis, quod possibilitas formalis consistit in aliquo Divino.

15 5.: quia propositio quęque verificatur per id, quod enuntiat, juxta illud Aristotelis ubique receptum, *Ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa*, ubi nomine res intelligitur objectum enuntiatum: sed propositio hæc, *Homo est possibilis*, vel saltem hæc non minus gter-

na & necessaria, *Homo est capax denominari possibilis*, enuntiat aliquid identificatum cum homine: ergo per hoc ipsum verificatur. Sane propositiones hæc, *Homo existit excludendo contradictionem*, *Homo, si existat, contradictionem excludet*, idem objectum habent; solum que differunt in modo tendendis; non aliter ac istæ, *Homo currit se movendo*, *Homo, si currat, movebitur*: sed prior absoluta verificatur ex parte objecti per aliquid identificatum cum homine: ergo & posterior conditionalis. Sed conditionalis illa reddit eundem sensum, ac ista, *Homo est possibilis*, ut passim Doctores asserunt, nec Adversarij dissentent: ergo &c.

Liberatur obiter à trivis quibusdam communis explicatio possibilitatis.

16 Quamvis communiter approbetur definitio vel explicatio possibilitatis per exclusionem contradictionis, seu per hoc, quod non sequerentur duo contradictoria pro casu existentie subjecti; non desunt tamen, quibus illa displiceat, quasi conveniens alijs à definito, videlicet chimæris. Unde obijciunt. 1.: hic objectivus conceptus, *Petrus verus & realis*, qui non sit *Petrus verus & realis*, chimæricus est: nec tamen, si existeret, inferret duo contradictoria; constitueretur enim ex Petro vero & reali, de cuius conceptu est excludere contradictionem. Idem sit argumentum in objecto hoc, *chimæra possibilis*, quod est etiam chimæricum: & tamen, si existeret, non sequerentur duo contradictoria, siquidem in hoc stat conceptus possibilitatis, quem conceptum participaret illa chimæra. 2.: bene arguitur sic: Chimæra involvit duo contradictoria, ergo non existit. Cùm igitur consequentia teneat ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis, rectè arguetur sic: Chimæra existit, ergo non

involvit duo contradictoria. At hoc ipso vera erit propositio hæc, *Si chimæra existeret, non involveret duo contradictoria*. 3.: si existerent simul duo contradictoria, existeret chimæra: sed tunc non existerent duo contradictoria simul: ergo, si chimæra existeret, non sequerentur &c. *Prob. Min.*: quia, si existerent simul duo contradictoria, neutrum existeret; nam, cùm unumquodque sit defectus alterius, utrumque deficeret; non ergo existerent ambo simul.

17 Hæc, & alia similia, mera sunt sophismata. ad 1.: ille conceptus ita constitueretur ex Petro vero & reali, ut simul constitueretur ex non ipso, vel ex caritã ejusdem in esse veri & reals; jam ergo expressè ponitur ex contradictorijs conflatus. Excludere præcisè contradictionem, est quidem de conceptu veri Petri præcisè talis; secus tamen de conceptu Petri sic veri, ut simul sit non verus: nam de conceptu hujus est excludere simul & non excludere contradictionem; ubi reflexa est contradictio. Item, conceptus ille, *chimæra possibilis*, idem valet, ac iste, *involvens simul & non involvens contradictionem*; ex quo certè contradictoria sequuntur, saltem reflexa, nempe *involvere & non involvere* &c. Participaret quidem conceptum possibilitatis, sed simul non participaret: ac proinde, si existeret, esset id, ex quo duo contradictoria non sequerentur & sequerentur: ipsum autem non sequi & sequi, quoddam est par contradictoriorum. Sic, si existeret conceptus hic, *homo irrationalis*, vel hic, *equus rationalis*, conceptum rationalitatis participaret & non participaret; ideòque simul esset & non esset rationalis. Et sicut hinc non debet improbari definitio hominis per conceptum animalis rationalis, quasi conveniens alijs à definito, nempe chimæris hujusmodi; ita &c.

lacio; mala posterior. Nec ea regula, *Ab opposito consequentis* &c., loquitur de opposito consequentis expressè chimærico: nam ex hoc sæpè non magis sequitur oppositum antecedentis, quam antecedens ipsum; quia tunc maximè locum habet vulgatam illud, *Ex impossibili sequitur quodlibet*. Unde, licet bene sic arguas, Homo non homo est chimæra, ergo non existit; perperam tamen sic, Homo non homo existit, ergo non est chimæra. Dices: si ex impossibili sequitur quodlibet, nec magis unum, quam alterum; ergo ex hypothese impossibili, quod chimæra existeret, non magis sequeretur duo contradictoria, quam non sequerentur: ergo chimæra non magis erit impossibilis, quam possibilis. *Neg. 2. consequ.*: quia, ut jam advertimus, ipsum sequi & non sequi duo contradictoria ex illa hypothese, par contradictoriorum est. Possibilitas autem explicatur per non sequi duo vlla contradictoria, etiam reflexa, ac proinde per non sequi, divinum, ac junctum à sequi. *Ad 1. neg. Min.*, vel *dist.*: tunc non existerent, & simul existerent (ut tu ipse supponis), *conc.*; non existerent præcisè, *neg. Min.*, & *Consequ.* Ad *prob.*: deficeret quidem utrumque, sed simul existerent defectus formales utriusque: nam defectus isti sunt contradictoria ipsa, ut supponit objectio.

19 *Instabis*: his reflexionibus præcluditur via probandi ex conceptu possibilitatis, rem ullam esse possibilem. Si enim probes, hominem v. g. possibilem esse, quia, si existat, non sequerentur duo contradictoria: distinguet Adversarius sic: non sequentur, & simul sequentur, *conc.*; non sequentur præcisè *neg.* Sed vero, sicut de hoc objecto chimærico, *animal rationale brutum*, jure negamus esse hominem, quia sic ponitur rationale, ut simul sit non rationale; nec ideò præcluditur

via probandi ex conceptu rationalitatis, Petrum esse hominem, quasi pariter liceat reponere, quod Petrus sic est rationalis, ut simul non sit rationalis: ita censendum in presenti, ob rationem prorsus eandem. Dum agitur de objecto ex terminis chimerico, iure merito distiinctionibus utimur illiulmodi, utpotè non confictis ad libitum, sed ex proprio conceptu, propriaque notione terminorum eratis. Et quid mirum, si talis objecti possibilitas nullà viâ probari possit? At, cum sermo est de objecto clarè vel dubitè possibili, distiinctiones illæ, nisi valde prius argumento firmentur, rejiciendæ omnino, vel contemnendæ sunt, tamquam formæ syllogisticæ mera ludibria.

20 Demùm, si quæras, an ex parte hypothesis assumatur existentia vera & realis, cum dicitur, quod homo, si existeret, non implicaret contradictionem? Videtur affirmandum; alioqui non daretur vera connectio conditionis cum conditionato. Nec ideo erit negatio, perinde ac si dicatur, si verè existeret, verè existeret: non enim existere, & non implicare, sunt termini synonymi. Sic non ineptè dicitur, si existat homo, existet animal rationale. Immo & affirmandum videtur, dum asseritur implicantiæ chimeræ sub hypothesis existentia: ut idem valeat, si chimæ existeret, implicaret &c., ac, si chimæ realem haberet existentiam, simul eam haberet & non haberet. Nec obstat, quod illa sit conditionalis illativa. Nam, licet existentia realis secundum se non inferat implicantiæ contradictionis; inferat tamen ut applicata subiecto chimerico. Sic vera rationalitas, ut applicata bruto, inferat implicantiæ sui esse cum suo non esse.

CAP. II.

Illationes ex dictis: & aliquot difficultatum explicatio.

21 **E**X hucusque dictis inferuntur sequentia. 1.: dum sermo est de possibilitate formali, abstractum possibilitas non differt à concreto possibile, nec à subiecto, nisi ex modo significandi, seu voce tenus; eodem modo, quo inter se differunt entitas & ens, aut entitas & idem, aut etiam aptitudo & aptum ad denominationem possibilis. 2.: cum terminus possibile significet idem, ac non implicans contradictionem, si existat, vel quando-cunque existat, determinat in prædicatione verbum seu copulam est ad significationem conditionatam: unde propositio hæc, Homo est possibilis (idem valet, Homo potest, est potest, est aptus existere), licet sono absoluta, sensu conditionalis est, cum sit exponibilis per hanc, Homo, si existeret, non implicaret contradictionem. Et quia hoc sensu vera est illa propositio, quocunque in tempore proferatur, & etiam si ab æterno; idcirco verbum est in eâ dicitur ampliari ad omnia tempora, vel absolvi à tempore, idest, non alligari tempori presenti, seu determinato. 3.: similiter intelligendæ sunt aliæ propositiones, quas vocant æternæ veritatis, quæ scilicet enuntiant essentialia rerum, vel sumuntur ut principia immobilia, v. g. Homo est animal rationale, Duo & tria sunt quinque, Totum est majus sua parte. Reddunt enim sensum hypotheticum, hunc scilicet, Homo, si existat, vel quocunque existat, erit animal rationale; & sic de alijs. Vid. P. Svar. disp. 3. Met. sect. 12. à n. 38.. Ratio est: quia, si propositiones illæ redderent sensum absolutum, accipiendo verbum est per statum, vel non esset necessariæ & ab æterno veræ, vel essentia creaturæ necessariò & ab æterno fuisset aliquid actuale; quod falsum esse ostendimus contra 1. sententiam.

22 **Objic.**: in sensu hypothetico vera est etiam hæc, Homo existit, vel, Homo est, subaudiendo nimirum,

si existat: erit igitur propositio æternæ ac necessariæ veritatis. Concedo Consequ., si conditio illa, in antec. posita, subaudiatur. Id tamen non fiet, nisi recedendo ab usu communi: quia verbum existit, ut etiam verbum est in propositione de secundo adjacentem, juxta communem usum accipitur absolute, seu per statum. Contra verò, dum additur prædicatum essentialia, communis usus & sensus accipit verbum est per alienationem aut ampliationem ad tempus, quod esset sub hypothesi existentia subiecti. Hoc fateri debet Adversarij, si comparentur inter se duæ istæ propositiones, Existentia creature est actualitas limitata, Existentia creature existit, vel actu est: prima enim est scientifica, necessaria, & æternæ veritatis; secus verò secunda; cum tamen in objecto conveniant, solùmque differant in modo tendendi, seu accipiendi verbum est. Nec dici potest, quod prima verificatur per actualitatem essentialiam, aut diminutam, quæ sit ab æterno; siquidem illa juxta tuos Auctores distinguitur realiter ab existentia: nec item per attributa Dei; quia nihil Divinum enuntiat, ut ex terminis constat.

23 **Observandum** hic, quod nulla formalis veritas propositionis, seu cognitionis, de facto est æterna, nisi in intellectu Divino, ut admonet D. Thomas 1. p. q. 10. ar. 3. ad 3., & q. 16. art. 7.. Unde, cum aliqua propositio nostra dicitur æternæ veritatis, debet hoc intelligi vel præsuppositivè, quatenus ea propositio supponit cognitionem Dei necessariam de eodem objecto, vel etiam ampliativè, tum quatenus in eâ verbum est ampliatur hypotheticè ad omne tempus, tum quatenus ipsa, in quocunque tempore proferatur, vera est, & si ab æterno extitisset, etiam ab æterno vera fuisset. Veritas autem objectiva, id est, intrinseca rebus creatis, enuntiabilibus,

nulla est æterna, nec absolute necessaria, vel immutabilis, ut item admonet D. Thomas q. 1. de verit. ar. 5., qui rursus ibid. ar. 6. ad 6. disertè asserit, quod veritas rei solùm est immutabilis quantum ad essentialia rei manente re, hoc est, ex suppositione, vel sub conditione, quod res maneat, aut existat.

24 **4.:** cum possibilitas intrinseca identificetur cum essentialia rei (consequenter etiam cum existentia, quia hæc realiter non distinguitur ab essentialia, ut postea dicemus), ab æterno, vel antequam res existat, non existit ista possibilitas, adeoque nec denominatio formaliter possibilis. Idcirco D. Thomas 1. p. q. 9. ar. 2., Omnes creature, inquit, antequam essent, non erant possibles esse per aliquam potentiam creatam, cum nullum creatum sit æternum; sed per solam potentiam Divinam, in quantum Deus poterat eas in esse producere. Quare, loquendo de possibilitate intrinseca (quam planè agnoscit ipse D. Thomas 1. p. q. 25. ar. 3.), & sumendo verbum est per statum, ita ut significet actualitatem essendi de presenti exercitam, verè dicitur de Petro non existente, non est possibilis, sicut verè dicitur eodem sensu, non est homo, nec animal, vel etiam, non est Petrus; quia nimirum à se ipso distinguitur negativè, hoc est, non identificatur actualiter secum ipso, cum actualiter non existat ipse, nec sua identitas, &c..

25 **Non est tamen concedenda** propositio illa, Petrus non est possibilis, nisi proferens expressè declararet, se tali sensu loqui. Nam alioqui simpliciter falsa est, & opposita, Petrus est possibilis, simpliciter vera, etiam ante existentiam, tum quia referri potest ad possibilitatem extrinsecam, seu radicalem; tum quia, licet referatur ad formalem, verbum est cum prædicato possibilis reddit sententiam hypotheticam, juxta

juxta proprietatem locutionis communi usu determinatam. Quod quidem valet, etiam si dicatur, *nunc*, vel *ex nunc*, *absolutè*, & *necessariò Petrus est possibilis*: semper enim ex usu communi reddi potest ac debet hic sensus, *Si Petrus nunc existeret* (loquere, si vis, de nunc eternitatis), *nunc*, vel *ex nunc excluderet contradictionem absolutè ac necessariò*. Possunt nihilominus hæc syncategoremata referri ad necessitatem præsentem, & exponi hoc sensu, *nunc*, vel *ex nunc absolutè necessarium est*, vel *absolutè datur necessitas*, ut *si Petrus existat, contradictionem excludat*: atque ita verificatur quidem per attributa Dei, sed non cadunt supra formalem possibilitatem. Possunt item ad veritatem affirmationis referri sensu reflexo, hoc scilicet, *nunc*, vel *ex nunc absolutè & necessariò verum est*, (id est, *verè affirmatur*), quod, *si Petrus existeret, contradictionem excluderet*: sic autem verificatur per affirmationem possibilitatis, & ab æterno per cognitionem Divinam.

26 Porro, ut affirmatio, seu cognitio judicativa, sit absolutè ac in præsentem vera, non requiritur existentia præsens objecti (nisi hoc eventiat ut præsens); quia, licet veritas formalis consistat in conformitate iudicii cum objecto, vel, ut loquitur D. Thomas, in æquatione & commensuratione intellectus & rei, ac proinde constituitur per actum, & objectum, ut in Logica ostendimus; attamen proprius sensus hujus nominis, *veritas*, vel denominationis, *verum*, quatenus est propria iudicii, non requirit semper coexistentiam utriusque constitutivi; sed actum quidem requirit præsentem; objectum verò non nisi pro tempore, pro quo enuntiat: quare, si enuntiatio est de præterito, vel de futuro, absoluto, vel conditionato, sufficit veritati objectum, quod fuit, vel quod erit, vel quod esset: ut

ficit, inquam, ut jam nunc in iudicio præsentem detur *veritas* proprie dicta; quia proprietas hujus nominis non aliud requirit. In hac æquatione vel commensuratione intellectus ac rei (inquit D. Thomas q. 1. de verit. ar. 5.) non requiritur quòd *utrumque extremorum sit in actu*: & exemplum subjicit S. Doctor in hac propos., *Antichristus nascetur*.

27 Plures certè sunt denominationes, quæ dicuntur simpliciter existere de præsentem, quamvis non omnia ipsarum constitutiva sint præsentia. Sic enim (cum omittam entia proprie successiva, ut sunt *hora*, *dies*, *mensis*, &c., quæ simpliciter præsentia dicuntur ratione unius partis, aut puncti) octogenarius homo dicitur nunc *senex*, vinum *vetus*, domus *antiqua*; licet senectus, vetustas, antiquitas per annos præteritos constituantur. Sic etiã homo nunc vivens dicitur nunc temporaliter *prior* Antichristo, & *posterior* Adamo; cum tamen hæ denominationes constituantur per terminos, aut eorum ætates, non existentes nunc. Sic item essentia creaturæ possibilis, & nunquam exitura, dicitur ab æterno proprie & simpliciter *cognita* per cognitionem Divinam, *possibilis* per Omnipotentiam ut formam extrinsecam, & *terminans* connexionem metaphysicam attributorum Dei, quibuscumque identificatur possibilitas juxta Contrarios & tamen denominationes aut effectus formales istiusmodi constituuntur per subjectum, quod non est ab æterno, cum sit essentia ipsa creaturæ. Si disputes cum Authoribus primæ & secundæ sententiæ, exemplum ponito in existentia, v. g. alterius Mundi, quæ pariter denominatur ab æterno *cognita*, *possibilis*, & *terminans* connexionem. Quòd ergo denominationes (quando non sunt penitus intrinsecæ) exigant, vel non exigant constitutiva omnia simul præsentia, pendet ex varia ipsa-

ipsum indole, variorum sensu, & præteritate nominum.

28 Unde concedendam est, quòd hic actus, *si Petrus existeret, non implicaret contradictionem*, in Divino intellectu existit ab æterno *verus*, & *ut verus*: quia reduplicatio, ut, vim suam accommodat indoli denominationis, cui apponitur; adeoque solum denotat existentiam absolutam actus; objecti verò positionem purè conditionatam, id est, quæ reverà esset, si purificaretur conditio. Hic iterum valet exempla nuper. Nam etiam verè dicimus, quòd homo nunc existit *ut senex*, & *ut prior*, aut *posterior* alijs: item, quòd ab æterno existit cognitio, non utcumque, sed *ut denominans* cognitam creaturam, & possibilitas extrinseca *ut constituens* creaturam in esse possibilis, aut in esse terminantis connexionem æternam. Dices: implicat existere actum *verum*, ut *verum*, quando non existit verificativum ejus. Resp.: non magis hoc implicat, quàm quòd existat constitutum, aut denominatio, aut effectus formalis, quando non omnia constitutiva ejus existunt: quid igitur ad exempla nuper adducta?

29 Item, non magis id implicat, quàm quòd existat actus ut *verus* in eo loco, ubi non existit ejus verificativum: & tamen, cum hic dico, *Papa existit Romæ*, verè in hoc loco existit actus iste ut *verus*, at ejus verificativum non nisi Romæ. Similiter, cum video lapidem, physice existit intra me *verus*, & ut *verus*, hic actus, *Lapis est*: nec tamen verificativum ejus physice existit intra me, vel in intellectu meo. Nec dicas, verificari hæc actus per Divinum decretum de positione talium objectorum, quod ratione immensitatis est ubique. Nam in primis, quòd per tale decretum immediate verificetur cognitio nostra de præsentem, etiam intuitiva, nihil dicens de objecto Divino; videtur placitum nimis exo-

ticum, & a communi sensu penitus alienum. Deinde, vel verificativum eorum actuum est id, quod enuntiant, vel non? Si primum dicas: ergo, cum solum eventiat Romanam præsentiam Papæ, & existentiam lapidis extra me, quæ certè non existunt in eodem loco vel subjecto, ubi est actuum veritas; manet instantia in suo robore. Si secundum: ergo nec actus enuntians Petrum esse possibilem, verificabitur per id, quod enuntiat: ergo, quàmvis ab æterno existat ut *verus*, suoque verificativo conjunctus, non ideò possibilitas Petri debet existere ab æterno.

30 Itaque propositio hæc, *Dari nequit veritas præsens*, aut *actus ut verus, sine verificativo præsentem*, distinguatur sic: Si verificativum sit aliud ab objecto actus, *transiatis*; si non sit aliud, *subdist.*: si actus enuntiet objectum ut nunc præsens, *con.*; si enuntiet ut præteritum, aut futurum absolutè, vel conditionatè, *neg.*: tunc enim sufficit verificativum, quod fuit, vel erit, vel esset præsens. Si probes ex eo, quòd nequit actu existere constitutum, nisi actu existant constitutiva omnia; iterum *dist.*: si constitutum ex indole propria exigat similitudinem constitutivorum, *con.*; si non exigat (ut in exemplis supra datis); *neg.*. Et hujus indolis est *veritas* actus, aut denominatio *veri*; quippe quæ in hac non exigentia similitudinis imitatur quodammodo totum successivum, licet in alijs ab eo differat. Loquor semper de verificativo, quod ex parte objecti se tenet, & objectivum appellatur: ipse tamen actus, cum veritatem constituat principaliter & in recto, dici potest verificativum subjectivum; & sine hoc certum est veritatem existere non posse.

31 Denique observandum, quòd in cognitione Dei necessaria de possibilitate Petri v. g. distinguere possumus, ex modo nostro concipiendi, quatuor tendentias judicativas. 1. *Fieri potest*,

potest, ut Petrus existat. 2., Necessarium est, vel datur necessitas ab aeterno presentis, ut, si Petrus existat, non implicet contradictionem. 3., Verum est, quod, si Petrus existeret, contradictionem excluderet. 4., Si Petrus existeret, excluderet contradictionem. Ex his prima verificatur immediate per Omnipotentiam: secunda, per Omnipotentiam & alia Dei attributa necessaria cum possibilitibus connexa: tertia, per ipsam cognitionem Divinam, quam reflexe affirmat, & etiam de obliquo per objectum ejus, quod esset: quarta, quæ sola directè & immediatè affirmat possibilitatem formalem, verificatur immediatè per essentiam Petri. Atque huic ultimæ sensu correspondet cognitio nostra dicens, *Petrus est possibilis, vel, potest existere*, dum loquimur de possibilitate formali, seu de potentia intrinsecâ (si de radicali seu extrinsecâ sit sermo, sensus erit juxta 1. tendentiam, *Fieri potest &c.*): sensu, inquam, correspondet, non verbis, aut expressionibus; quia non est purandum, cognitionem Divinam quasi formari verbo de presenti, *est*, aut *potest*, ipsum alienando, vel ampliando; affirmat enim possibilitatem intrinsecam modo conditionali simplicissimo, quem non meliùs explicare possumus, quàm per terminos 4. tendentiæ. Si adhuc quæras, an, aut unde verificetur propositio hæc, *Non repugnat Petro existere*, prolata in sensu penitus absoluto? Respondendum cap. sequ.

CAP. III.

Contrarijs argumentis satisficit.

132 **O**bjic. 1. modus loquendi Veteribus etiã usitatus, quod possibilitas creaturæ dicitur necessaria, indefectibilis, indestructibilis à Deo, & aeterna: quæ attributa convenire nequeunt essentia, nec existentia creaturæ. *R. s. p.* Ipse

attributis passim donatur etiam apud Veteres essentia creaturarum: ideòque Scientiæ, quia de rerum essentia distrahendo ab existentia, dicuntur esse de necessarijs, incorruptilibus, & æternis: & ideò etiam nominus hæc propositio, *Homo est animal rationale*, quàm hæc, *Homo est possibilis*, dicitur esse veritatis æternæ & immutabilis. Explicent ergo Authores 3. sententiæ locutiones hujusmodi circa essentiam, ut nos pariter easdem explicemus circa possibilitatem. Contra 1. & 2. sentent. instantiam habes n. 22. Præterea, non solum possibilitas in abstracto, sed ipsa quòque denominatio *possibilis*, ut conveniens tum essentiæ, tum existentia creaturæ, dicitur aeterna, & indefectibilis; cum tamen per essentiam & existentiam ipsam constituitur. Vid. n. 37. Item, illa capacitas aut idoneitas intrinsecâ, per quam essentia vel existentia hominis redditur subjectum idoneum denominationis *possibilis*, aeterna est, & à Deo indestructibilis; cum tamen indistincta sit ab ipsâ hominis essentia & existentia. Vid. n. 19.

33 Dum ergo dicitur, quod possibilitas creaturæ est necessaria, est aeterna &c., si verbum est sumatur per statum, locutio referenda est ad possibilitatem extrinsecam seu illativam, alioqui falsa erit, & omnino neganda, ex n. 24.: si verò tò est sumatur per ampliationem, aut alienationem à sono absoluto ad sensum conditionatum, ut re ipsâ sumatur frequentissimè; locutio vera est etiam relatu ad possibilitatem intrinsecam seu formalem; quia solum significat, exclusionem contradictionis in creatura necessariam fore, si poneretur existentia, & ita quidem, ut nec à Deo sub eâ hypotheti possit impediri; fore item aeternam, si existentia poneretur ab aeterno, ut potuit, saltem in creaturâ permaente. In hoc autem sensu eadem attributa conveniunt

nunt assentiæ & existentia creaturæ. Solum est discrimen inter possibilitatem & existentiam quoad usum nominum: quia per nomen, *possibile*, vel *possibilitas*, juxta communem usum denotatur sensus hypotheticus, licet non exprimitur; secus verò per nomē, *existens*, vel *existentia*, quod potius importat sensum absolutum, nisi aliud expressè declaratur, vel nisi de existentia prædicetur sua ipsius quidditas. Vid. n. 22.

34 Hinc, licet simpliciter concedatur propositio ista, *Possibilitas est necessaria*; tamen simpliciter neganda est hæc, *Existentia est necessaria*; quia, tametsi loquantur de subjecto eodem, sensum præ se ferunt diversum, vel diversam acceptionem verbi *est*, juxta communem usum, cui standum est in concedendo vel negando simpliciter. Quare potius debet simpliciter concedi, quod existentia creaturæ contingens est, & defectibilis. Dum que objicitur, quod necessarium identificari nequit cum contingenti: concede, si talia sint in eodem sensu, id est, si utrumque absolute, vel utrumque hypotheticè: nega verò, si alterum sit necessarium hypotheticè tantum, & alterum contingens absolute tantum: nihil enim est absolute contingens, quod non sit necessarium sub hypothesi, vel ex suppositione, juxta illud, *Omne, quod est, ex suppositione quod sit, necesse est esse.*

35 Unde colliges, nihil verificari de possibilitate formali, quod non verificetur etiam de existentia, & e converso, dummodò utraque sumatur in eodem sensu. Et, cum dicitur Deum esse liber circa existentia rerum, non circa possibilitatem; vel connecti metaphysicè cum possibilitate creaturæ, non cum existentia; vel cognoscere possibile per scientiam simplicis intelligentiæ; res verò existentes non nisi per scientiam visionis: nulla dicitur

tatur entitativa distinctio inter possibilitatem & existentiam; sed sola innuitur diversitas acceptionis objecti ejusdem, nunc in sensu hypothetico, nunc in absoluto; quæ diversitas juxta communem usum latè intelligitur per nomina ipsa *possibilitatis*, & *existentia*, nisi alia exprimitur intentio loquentis. Eadem igitur existentia hominis est libera Deo quoad exercitium essendi absolute, & non est Deo libera quoad exercitium excludendi contradictionem quocumque sit: non quod hæc exercitia inter se distinguantur entitative: sed quia una & eadem entitas hominis apta est terminare actum Divinæ libertatis absolute decernentem, ut homo sit, simulque non est apta terminare alium Divinæ libertatis actum conditionaliter decernentem, ut, si homo sit, contradictionem excludat: ex quo solum sequitur, quod eadem entitas est apta & non apta respectu diversorum actuum, quorum alter est possibilis, alter impossibilis libertati Divinæ.

36 Similiter, Deum connecti metaphysicè cum possibilitate hominis, non cum existentia, nihil est aliud, quàm Deum metaphysicè connecti cum entitate hominis per connexionem, quæ habet modum inferendi conditionalis, & non connecti cum eadem entitate per connexionem, quæ habeat modum inferendi absolute; quæ posterior connectio est Deo impossibilis. Denique, nihil Deus cognoscit per scientiam visionis, quod non cognoscat per scientiam simplicis intelligentiæ, quamvis hæc ad plura objecta extendatur: sed quia scientia ista diversum habent tendendi modum, altera scilicet absolute, altera hypotheticum: idcirco altera contingens est, altera necessaria, non obitante identitate objecti, quippe quod simul est absolute contingens, & conditionaliter necessarium, ut vidimus. Quamquam conditionalitas (ut

hoc obicit moneam) non nisi fundametaliter se tenet ex parte objectis formaliter autem consistit in modo, quo tendit actus, & quem explicat particula *si*; quemadmodum disjunctio, quam explicat particula *vel*, consistit formaliter in modo tendendi. Totam hanc doctrinam ut Adversarij persuadeas, inculca instantias n. 32., illam præsertim, quæ sumitur ex idoneitate intrinsecâ existentie, ut denominetur *possibilis*: talis quippe idoneitas non est Deo libera, sed terminat connexionem Dei metaphysicam, & cognoscitur per scientiam simplicis intelligentiæ; cum tamen sit indistincta penitus ab existentia ipsâ.

37 *Replc.* causa efficiens actione suâ tribuit effectum existentiam, & non tribuit possibilitatem. Item, possibilitas effectus præsupponitur ad agendum, & quidem ut constitutiva potentie proximæ: non sic autem præsupponitur existentia. *Resp.* Prior propositio complexa potest & solet concedi simpliciter: quia prima categorica sumitur communiter in sensu absoluto, secunda in hypothetico, ex dictis n. 33.: & mens ita loquentium est, quod actio causæ efficientis ultimo determinat effectum, ut absolute sit, non tamen ut ex suppositione quod sit, contradictionem excludat; ad hoc enim effectus per se ipsum, vel per suppositionem ipsam essentialiter determinatur; & actio, quæ sub tali suppositione, vel hypothese tenderet ad talem finem, foret essentialiter inutilis, sicut actio, quæ determinaret Petrum, ut ex suppositione quod sit homo, sit animal rationale. De cætero, tum possibilitas, quam existentia, per actionem tribuitur absolute, & non tribuitur conditionate: id est, utraque terminat actionem determinantem modo absoluto, & utraque non terminat actionem aliam essentialiter inutilem & impossibilem, quæ determinaret modo hypo-

thetico nunc explicato. Quare tota distinctio se tenet ex parte actionum, quæ connotantur. Ad alteram propositionem objectam negari debet, quod subjective & positive præsupponatur ad agendum possibilitas formalis, (illativa, consistens in potentia causæ, utique præsupponitur); solum enim præsupponitur objective, & negative, quatenus in verificando propositione hæc, *Si effectus existeret, excluderet contradictionem*, non dependet ab actione ut præsentem. Negandum etiam, quod sit constitutiva potentie proximæ, vel actus primi proximi ad agendum quævis enim impossibilitas, si daretur, foret impedimentum ipsi actui, hæc tamen satis excluditur per possibilitatem illativam, quæ se tenet ex parte actus primi.

38 *Replc.* iterum: homo, nunquam extituras, ab æterno non solum est possibilis conditionate, sed etiam absolute; non enim tantum esset possibilis, sed est possibilis; nec tantum posset, sed potest existere: non ergo solum daretur ab æterno, sed absolute datur possibilitas hominis. Sed verò, cur non inferat, dari quoque absolute ab æterno existentiam hominis, ex quâ ut ex subjecto constituitur denominatio *possibilis*? Vel cur non idè inferat de passiva idoneitate hominis, ut præ *chimæra* reddatur ab æterno possibilis ab attributis Dei necessarijs? ad hoc enim non tantum esset, sed est idoneus ab æterno; nec tantum posset, sed potest reddi possibilis, si quidem absolute reddatur, ut contendis. Itaque ad *replc.* concedo totum, si sermo sit de possibilitate illativa, & extrinsecus denominante. Si verò sit sermo de immediata, & formali, *dist.* *Antec.*: non solum est possibilis conditionate, conditione per se imbibita, in termino *possibilis*, *neg.*; conditione alia huic termino extraneâ, *conc.* *Antec.*, & etiam quod talis homo est ab-

solute possibilis; si tò absolute removeat conditiones extraneas, & accipiatur in sensu exposito n. 23.. Concedo pariter, quod homo ille juxta communem loquendi modum non solum esset, sed est possibilis, nec solum posset, sed potest existere; quia verba *est*, & *potest*, vel referuntur ad denominationem extrinsecam, & potentiam causæ, vel non accipiuntur per statum. Nego tamen simpliciter *Consequ.* de possibilitate formali, quia præfert positionem ejus exercitam ab æterno.

39 *Objic.* 2.: non existente Petro, datur de præsentem verificativum hujus propositionis, *Petrus est possibilis*, etiam loquendo de possibilitate formali: ergo datur de præsentem formalis possibilitas Petri. *Prob.* *Antec.*: quia de præsentem vera est illa propositio: ergo de præsentem datur ejus veritas, sive hoc, quod est, *ipsum esse verum*: sed in hoc includitur verificativum ipsius: ergo &c.. *Confirm.* 1.: de præsentem datur aliquid, quod non daretur de præsentem, si propositio illa de præsentem esset falsa: sed istud aliquid nequit esse aliud, quam verificativum ejus: ergo &c.. *Confirm.* 2.: de præsentem non datur falsitas illius propositionis: ergo de præsentem datur carentia falsitatis, vel hujus, quod est, *ipsum esse falsam*: sed carentia ista est existentia verificativi, nimirum possibilitatis Petri: ergo &c.. Hæc obiectio (quam, sicut & alias hujus questionis, à nostris Authoribus inventa, avide arripiant Thomistæ contra determinativum Scientie mediæ) perspicue innuitur ex n. 10. in hac propositione, *Petrus præ chimæra est esse aptus reddi possibilis ab attributis Dei necessarijs*, vel, *est subjectum ex se idoneum ad denominationem possibilis*. Item ex n. 17. in hac, *Hic homo est senex*, vel, *est posterior Adamo, & prior Antichristo*. Item in hac, *Papa existit Romæ*, *Salvanticæ prolata*. Vid. n. 17..

40 Deinde facile solvitur ex dictis à n. 26. ad 30., negando *Antec.*. Et in probatione, si tò de præsentem referatur ad modum enuntiandi, quo scilicet enuncietur objectum ut præsens, & verbum est sumatur per statum, *neg.* *Antec.*; sic enim falsa est illa propositio, *Petrus est possibilis*: si verò idem valeat, ac in præsentem, solumque denotet, propositionem illam, prout ita exponibilem, *si Petrus existeret, contradictionem excluderet*, in præsentem esse veram (quo sensu videtur Obiectio loqui), *conc.* *Antec.*. Tum *dist.* *Consequ.*: de præsentem datur ejus veritas, &c., sumpto ly *datur* juxta indolem & naturam subjecti, *conc.*; aliter, *neg.*; & concessa *Min.* subsumpta, *neg.* *ultim.* *Consequ.*. Dum sermo est de propositione conditionali, dari veritatem ejus, vel dari hoc, quod est, *ipsum esse verum*, est dari de præsentem adum enuntiantem objectum, sicuti esset, vel sicuti reipsâ daretur purificata conditione: quare veritas ista, vel istud, *esse verum*, est subiectum quoddam natura sua constitutum ex actu, qui est, & ex objecto, quod esset: ac proprie, ut tale subjectum de præsentem detur juxta naturam suam, non debet in præsentem dari quidquid in eo constitutive includitur, sed sufficit quod actus detur de præsentem, & quod objectum reipsâ daretur purificata conditione. Unde propositio reflexe dicens de conditionali directa, *de præsentem est vera*, vel, *de præsentem datur ejus veritas*, est æquivalenter complexa, & ita exponibilis, *de præsentem existit actus, & objectum daretur sub hypothesi, sub qua enuntiatur*.

41 Ad 1. *Confirm.*: si loquamur de propositione illâ ut à Divino intellectu habitâ, concessâ *Majore*, ut jacet, *neg.* *Min.*: quia de præsentem datur, non solum in alijs Dei attributis, sed etiam in eo ipso actu veritas radicalis, seu connectio metaphysica cum ob-

objecto, & cum veritate formalis quæ connexio non daretur pro casu falsitatis, & est aliud quid à verificativo actûs objectivo. Si autem loquamur de propositione intellectûs creati, quæ non connectatur intrinsicè cum objecto, vel si *Major* reformetur hoc pacto, *De presenti datur aliquid à propositione distinctum, & ex parte objecti se tenens, quod non daretur &c.*; sic *neg. Maj.*: quia, licet de presenti datur, ipsam esse veram, quod non daretur pro casu falsitatis; hoc tamen non importat constitutivè aliquid præsens ab actu distinctum; sed importat actum præsentem, & addit objectum, non quod jam sit, sed quod sub hypothese esset sicut enuntiatur. Exemplo sit actus iste, *Petrus est posterior Adamo*, qui de presenti verus est, quamvis non datur de presenti aliquid ex parte objecti verificativi se tenens, quod non daretur de presenti, si nunc esset falsus: foret enim falsus absque intrinsicè rerum præsentium mutatione, dammodo Adamus non existisset ante Petrum.

42. *Ad 2. Confirm.*, admissio Enthymemate, *neg. Min. sublumpt.*: tum quia, loquendo de propositione Divinâ, carentia falsitatis ejus consistere potest in existentia propositionis ipsius, quæ essentialitè à se excludit falsitatem: tum quia, licet carentia falsitatis sumatur pro carentia objecti falsificativi, carentia ista, quatenus data de presenti, ac per statum, non est existentia verificativi, nimirum possibilitatis Petri, sed est pura negatio, vel purum non esse falsificativi. *Dices*: falsificativum illius actûs est aut esset impossibilitatis Petri: sed carentia hujus impossibilitatis est possibilitas: ergo &c. *Dist. Min.*: carentia hujus impossibilitatis, formaliter excludens eam à Petro ex hypothese, vel pro casu existentie Petri, *conc.*; formaliter excludens eam à statu existentie absolute & independentè à casibus, aut condi-

tionibus, *neg. Min. & Consequ.*: quamvis enim possibilitas Petri non actua existat, ejus tamen impossibilitas absolute non est, nec existit in rerum natura; adeoque formaliter excluditur à statu existentie per carentiam sui purè negativam, absolute ac de presenti datam (si carentie sic dari possunt), vel per suum non esse absolute. Sic, licet essentia hominis pro casu existentie sit carentia identitatis sui cum non-homine, tamen independentè à casibus, & ab essentia hominis de presenti positâ, nunc & semper datur absoluta carentia identitatis hominis cum non-homine, idest, nunquam datur identitas ista in statu existentie. Exemplum etiam habes in carentia ineptitudinis intrinsicè hominis, ut ab Omnipotentia denominetur *possibilis*.

43. *Dices* iterum: quo tempore non datur propositionis falsitas, datur veritas. Hoc absolute *nego*: quia, si propositio non existat, tum temporis nec datur falsitas, nec veritas ejus. Immo, licet existat actus, & simul datur carentia falsitatis consistens in carentia objecti falsificativi, non eo ipso dari debet tunc per statum veritas, qua parte includit objectum verificativum: si enim propositio non loquatur de tali tempore presenti, nec est vera, nec falsa relatè ad objectum prout hoc tempore positum, aut non positum: sicut hæc, *Homo existit*, nec vera est, nec falsa circa lapidem; quia de lapide non loquitur: & ob eandem rationem hæc, *Petrus comedit heri*, nec vera, nec falsa est relatè ad comestionem hodiernâ. Cum ergo propositio hypothetica, de qua disputamus, non loquatur de tempore, quod est, sed quod esset positâ conditione, poterit nunc non esse falsa per statum, quia idèò datur per statum veritas ejus secundum obliquum: tamen dicatur simpliciter dari nunc veritas hujusmodi, quia veritas actûs hypothetici, simpliciter dicta, non im-

per-

portat omnia sui constitutiva per statum; sicut nec falsitas, huic veritati opposita, per statum importat constitutiva omnia, cum pariter constituenda sit ex falsificativo, quod esset.

44. Hinc actus hypotheticus præsens non eximitur à falsitate oppositâ sui veritati per carentiam falsificativi præcisè ut datam de presentis potest enim, nisi aliud obstat, cum tali carentia ut nunc datâ stare falsitas constituta per falsificativum, quod esset: eximitur ergo per illam carentiam ut ex hypothese dandam, sive ut resultantem ex purificatione conditionis. Si fortè inferas: ergo nihil datur de presenti, quo talis actus eximatur à falsitate hujusmodi. *Dist. Consequ.*: si loquaris de actu Divino, *neg.*; nam hic falsitas eximitur per suam veritatem radicalem: si de humano, qui non sit radicaliter verus, *conc. Consequ.* ex n. 41., ubi soluta est eadem difficultas cum solâ differentiâ terminorum. Ob rationem consimilem potest stare veritas actûs hypothetici cum carentia verificativi ut absolute ac de presenti datâ; quia non pugnat cum tali carentia utcumque, sed ut supponente purificationem. Certè non magis repugnat ex terminis, quod veritas actûs conjungatur cum carentia verificativi, quam quod connexio metaphysica conjungatur cum carentia termini: & tamen connexio metaphysica Omnipotentie cum idoneitate passivâ hominis, ut reddatur possibilis, vel cum resultantia malitiæ peccati sub conditione quod homo cum advertentia prohibitionis liberè mentiatur, ab æterno conjungitur cum carentia termini.

45. *Objic.* 3.: de presenti, absolute, ac per statum deficit verificativum hujus actûs, *Petrus non est possibilis* (sit sermo de Petro nunquam extituro): ergo de presenti, absolute, ac per statum adest verificativum hujus contradicentis, *Petrus est possibilis*, quod

est possibilitas Petri. Consequentia patet: tum quia nequit eodem sentu & tempore deficere verificativum utriusque actûs contradictorii, cum debeat alteruter esse verus: tum quia verificativum prioris negans esset defectus possibilitatis; deficere autem hunc defectum, est adeste possibilitatem ipsam, in quâ consistit verificativum posterioris affirmantis. Antecedens verò non minus est perspicuum: tum quia sicut alioqui verus ejusmodi actus: tum quia verificativum ejus est chimæra; & omnis chimæra deficit de presenti, absolute, ac per statum. *Confirm. 1.*: formalis defectus possibilitatis, idest, *non-possibilitas*, absolute ac de presenti non datur; alioqui verè diceretur, *Petrus absolute non est possibilis*: ergo contradictorium ejus absolute ac de presenti datur; nam quo sentu non datur unum contradictorium, datur alterum. Ac contradictorium illius defectus est possibilitas formalis. *Confirm. 2.*: Petrus non est nunc absolute impossibilis: ergo est nunc absolute possibilis; quo enim modo non est impossibilis, est possibilis. Vel *aliter*: nunc deficit absolute, & independentè à conditionibus, impossibilitas Petri: ergo eodem pacto existit possibilitas ejusdem; alioqui simul deficerent absolute duo contradictoria. *Confirm. 3.*: absolute repugnat Petrum esse chimæram: ergo absolute datur repugnantia identitatis Petri cum chimæra. At hæc repugnantia est ipsamet formalis possibilitas Petri.

46. Hæc *objectio*, quæ repetitio est præcedentis sub alijs terminis, non difficulter solvitur ex dictis. In primis illa propositio, *Petrus non est possibilis*, negare potest possibilitatem extrinsecam, seu radicalem; atque ita ex ejus falsitate solum sequitur, quod existit Omnipotentia. Deinde potest negare possibilitatem intrinsicam per statum; & hoc sensu omnino vera est non

non existente Petro, ut notavimus n. 24. nec ejus verificativum deficit, quia verificatur per carentiam, seu non existentiam Petri. Denique, si accipiatur, ut assollet, in sensu hypothetico, & æquivalet huic, *Si Petrus existat, implicabit, seu, non excludit contradictionem*; sic ad objectum, concessio *Antec.*, *neg. Consequ.*: quia verificativum actus negantis est aut esset contradictio prædicatorum Petri pro casu existentia, supponens videlicet existentiam, & illi coexistens, aut conjuncta; quæ contradictio utique deficit de præsentia, quando deficit existentia Petri; non enim datur contradictio conjuncta cum existentia, quando non datur existentia. At non idem sequitur, de præsentia dari verificativum actus affirmantis in eodem sensu hypothetico: quia verificativum hoc est exclusio contradictionis pro casu existentia Petri, ac proinde conjuncta cum tali existentia; ex eo autem, quod non datur de præsentia contradictio conjuncta cum existentia Petri, non sequitur dari de præsentia exclusionem contradictionis cum eadem existentia conjunctam; quando enim existentia non datur, nec contradictio, nec exclusio contradictionis cum eâ conjungitur. Sic, ex eo quod non datur nunc Antichristi carentia conjuncta cum existentia Adami, non sequitur dari nunc existentiam Antichristi cum Adami existentia conjunctam.

47 Ad 1. probationem *Consequ.*: non potest quidem simul deficere verificativum utriusque actus contradictorii, pro tempore vel casu, pro quo enuntiatur objectum: potest tamen pro alio tempore, aliove casu, pro quo non enuntiatur. Objectum autem illorum actuum, quatenus hypotheticè significantium, non enuntiatur pro tempore absolute præsentia, nec pro casu non existentia Petri: unde neuter actus est verus, nec falsus, relatè ad tale tempus, talève casum: nec prior

ille, *Petrus non est possibilis*, falsificatur per defectum verificativi præcise ut nunc datum, sed ut conditionatè dandum, videlicet pro tempore vel casu existentia Petri, si hæc poneretur. Relege dicta n. 43. & 44. Ad 2. *prob.*: verificativum actus negantis, hypotheticè sumpti, non est defectus possibilitatis ut nunc absolute datus, & independens ab hypothese existentia Petri; nam defectus iste non deficit, sed datur de præsentia, cum idem sit, ac defectus existentia per statum; nec illa propositio esset falsa, sed contingenter vera, si de hoc defectu loqueretur. Illud ergo verificativum consistit, aut consisteret in defectu possibilitatis (id est, in contradictione prædicatorum) ut posito ex suppositione existentia, adeoque ut conjuncto cum existentia Petri: deficere autem nunc talem defectum, non est adesse nunc possibilitatem ut verificativam actus affirmantis; sicut deficere nunc defectura Antichristi ut conjunctum cum existentia Adami, non est adesse nunc Antichristum ut eum Adami existentia conjunctum.

48 Ad 1. *Confirm. dist. Antec.*: de præsentia non datur formalis defectus possibilitatis, absolute, sive independens à suppositione existentia, *neg.* (nam hic defectus, non existente Petro, datur de præsentia; verèque dicitur, *Petrus absolute non est possibilis*, sumptè est per statum); formalis defectus possibilitatis, ut supponens existentia Petri, & cum eâ conjunctus, *concl. Antec.*. Sed *dist. Consequ.*: de præsentia datur contradictorium ejus absolutum, quo nimirum excludatur absolute à rerum natura, *transcens* contradictorium ejus conditionatum, quod nempe solum ipsi opponitur ex suppositione, *neg. Consequ.*: & hoc tantum secundo modo formalis possibilitas contradictorie opponitur non possibilitati. Si quæras, quodnam sit contradictorium istius defectus absolutum? Inprimis *suf-*

sufficere posset carentia existentia Petri; per hanc enim carentiam satis excluditur defectus possibilitatis ut cum existentia Petri conjunctus. Deinde, quoniam defectus iste, sic acceptus, chimæra est, & omnis chimæra necessariè & pro omni tempore deficit, seu non datur in rerum natura, contradictorium ejus in hoc sensu poterit esse pura carentia, seu purum non esse formale talis chimære, ut jam diximus n. 42.: quæ carentia quoad suum esse negativum necessaria erit, eo sensu, quo necessaria dicitur carentia hircocervi.

49 Porro dictum illud, *Quo sensu non datur unum contradictorium, datur alterum*, à multis negatur absolute: quia ex eo crudè sumpto plura sequuntur falsa, & absurda. V.g. quod, si non datur existentia hominis independenter à voluntate Dei, dabitur carentia hominis independenter à voluntate Dei: si Dei existentia non datur contingenter, dabitur contingenter carentia Dei: si non datur Petrus existens in sensu composito chimære, dabitur carentia Petri existens in eodem sensu composito: si non datur hodiè formalis defectus existentia mee prout durans heri, dabitur hodiè existentia mea prout heri durans: si non datur carentia hominis caudata, dabitur homo caudatus. Fieri ergo potest, ut unum ex contradictoriis non detur cum aliquo modo, vel additamento, quia idèo detur alterum cum eodem additamento, vel modo. Præterea falsè supponitur, dari contradictoria rerum objectiva, id est, carentias, aut defectus formales, habentes quoddam esse negativum independenter à fictione intellectus: carentias enim istiusmodi rejiciemus disp. ult. Modò tamen vulgarem hunc loquendi morem permittimus: & juxta illum assignavimus n. 42. & 48. contradictorium absolutum defectus chimærici possibilitatis, quod

nempe dari debet omni tempore, quod non datur ille defectus.

50 Ad 2. *confirm.*, concessio *Antec.*, *neg. Consequ.*, loquendo de possibilitate formali Petri non existentis, & accipiendò verbum *est* per statum. Sicut enim Petrus, dum non existit, non est absolute irrationalis, nec immortalis, nec immobilis, nec cæcus, nec indoctus, quin idèo absolute ac per statum sit rationalis, aut mortalis, aut mobilis, aut videns, aut doctus; ita &c.. Ad verè affirmandum absolute ac de præsentia prædicatum aliquod, requiritur constantia subiecti: non autem ad verè negandum. Nec verum est, quod Petrus eo modo est possibilis, quo non est impossibilis, nisi addatur, ex suppositione quod existat: sicut non nisi cum hoc addito verum est, quod eo modo est mortalis, aut mobilis, quo non est immortalis, aut immobilis. Nec prædicata *impossibilis*, & *possibilis*, sunt contradictoria independenter à suppositione, sed solum contraria; cum possint ambo simul deficere non existente subiecto; ut patet iisdem exemplis.

51 Hinc ad alteram *Confirmationis* formam, concessio etiam *Antec.*, *neg. Consequ.* cum ratione subjuncta. Non enim possibilitas & impossibilitas contradictorie opponuntur independenter à conditione, tanquam res, & pura negatio ejus, vel tanquam purum non esse, & esse rei. Nam possibilitas, licet explicetur per *non implicantiam* contradictionis, reipsa conceptus est positivus, seu positiva contradictionis exclusio, utpotè consistens in convenientia vel identitate prædicatorum rei: impossibilitas autem, cum sit contradictorium simultas, non est conceptus merè negativus, sed mixtus ex negativo & positivo, id est, ex esse & non esse simul datis. Dicuntur tamen contradictorie opponi pro casu existentia subiecti, quia pro casu isto nequeunt simul adesse, nec simul ab-

esse: qualiter opponuntur, existente Petro, rationalitas & irrationalitas ejus, aut mortalitas & immortalitas: vel qualiter opponuntur in Petro hi duo conceptus, *esse album, esse simul & non esse album*; qui pro casu receptionis albedinis nequeunt verè negari simul, nec affirmari; quamvis absolute possint ambo simul deficere, ideò que absolute solùm habeant oppositionem contrariam.

52 *At 3. Confirm. dist. Antec.*: absolute repugnat &c., repugnantia extrinsecã, seu rationali, *conc.*; repugnantia intrinsecã, seu formali, *subdist.*: si cõ absolute referatur ad calum existentis Petri, *conc.*; si a casu ubi præscindat, *neg. Antec.*, & pariter *Consequ.*, si loquatur de repugnantia formali, dum non existit Petrus. Sicut hæc propositio, *Petrus est absolute possibilis*, potest juxta communem intelligentiam hoc sensu exponi, *Petrus, quandocunque existat, absolute excludit contradictionem*; ita & hæc (quæ idem significat), *absolute repugnat Petrum esse chimeram*, exponi poterit hoc pacto, *Petrus, quandocunque existat, absolute repugnat identitati sui cum chimera*. Sic autem exposita, vera est; secus verò, si denotet, absolute ac de presenti dari repugnantiam intrinsecam Petri, ut sit chimera. Petrus enim per id repugnat intrinsece identitati cum chimera, per quod est ens reale, atque adeò per suam essentiam & existentiam; quæ certe non datur absolute, cum Petrus non existit.

53 Poteris etiam, si lubet, aliter distinguere *Antec.*, sic nimirum: absolute repugnat Petrum esse chimeram, repugnantia merè negativa (consistente scilicet in carentia necessaria identitatis Petri cum chimera, quam carentiam respectu chimerae cujuslibet admittimus n. 48.), *transfert*; repugnantia positivã, quæ sola est possibilitas Petri, *neg. Antec.*, & sub ead. distinctione *Consequ.* Denique memine-

ris, totam hæc objectionem cum probationibus & confirmationibus evidenter initiari ex n. 10. in capacitate vel idoneitate intrinseca Petri, ut sit subjectum denominationis *possibilis*. Pariter enim deficit absolute ac de presenti verificativum hujus actus, *Petrus non est subjectum ex se aptum denominari possibile*; dabitur ergo de presenti verificativum actus contradicentis. Item inveniens applicando reliquas arguendi formulas ad aptitudinem, aut ineptitudinem, ut Petrus præ chimera denominationem subeat *possibilis*, aut *impossibilis*.

54 *Objic. 4.*: impossibilitas chimerae non identificatur cum chimera: ergo nec possibilitas Petri cum Petro. *Prob. Antec.*: impossibilitas chimerae est possibilis: sed nihil possibile identificatur cum chimera: ergo &c. *Prob. Maj. 1.*: quia possibilitas chimerae est impossibilis: ergo impossibilitas ipsius est possibilis. 2.: quia possibile est chimera esse impossibile, immò hoc est penitus necessarium. 3.: quia, si chimerae impossibilitas esset impossibilis, chimera ipsa foret possibilis: sicut Petrus verè possibilis est, quia impossibilitas ejus est chimera: & generatim possibile est id, cujus impossibilitas est impossibilis. Hoc etiam argumentum instantiam habet in passiva incapacitate chimerae, ut accipiat denominationem *possibilis* ab attributis Dei necessariis. Nam talis incapacitas non identificabitur cum chimera, sed erit possibilis: tum quia capacitas chimerae ad illam denominationem est impossibilis: tum quia possibile, immò necessarium est chimera esse ita incapacem: tum quia, si talis incapacitas impossibilis esset, chimera esset possibilis, ut patet eodem exemplo Petri &c..

55 Pro responsione notandum, quòd etiam impossibilitas chimerae, alia est extrinseca, seu illativa, con-

consistens in Omnipotentia & alijs attributis Divinis; & de hac ulterò concedimus quidquid objectio intendit: alia vero est intrinseca, sive formalis, & immediata, consistens in essentia chimerae, id est, in similitudine duplicis contradictorii, sive in contradictione prædicatorum simultaneã, qua nimirum conjungantur esse & non esse, vel alia prædicata saltem virtualiter contradictoria: negari enim haud potest, quòd talis conjunctio, vel similitudo, rationi sui est impotens existere, sicut est incapax denominari *possibilis* ab aliquo Divino. De hac ergo immediatã impossibilitate loquendo, *neg. Antec. objectionis*. Ad *prob. neg. Maj.*, qui obstat adjunctæ probationes. *At 1. cõcesso Antec.*, *neg. Consequ.*: & præter instantiam nuperam, immò sic: Exclusio contradictionis in chimera est impossibilis (alioqui posset chimera excludere contradictionem): ergo contradictio prædicatorum in chimera est possibilis. En consequentiam eodem jure deductam, & tamen ab omnibus chimerae sit possibilis. Idem autem sonat in chimerae possibilitas, & exclusio contradictionis; idemque est impossibilitas, & contradictio prædicatorum. Impossibilis ergo est in chimera tam impossibilitas, quàm possibilitas; altera, quia est contradictio, vel conjunctio contradictoriorum; altera, quia est exclusio contradictionis à contradictione. Neque id mirum esse debet in subiecto chimerae, seu contradictionibus scattente.

56 *Ad 2.*: modalis illa, *possibile est*, vel, *necessarium est* &c., potest absolute concedi; quia communiter accipitur in sensu illativo, in hoc scilicet, *possibile ac necessarium est aliquid, ex quo inferitur chimera esse impossibilem*, vel, *possibile ac necessarium est conexio extrinseca cum impossibilitate chimerae*; quo sensu verificatur per Om-

nipotentiam. Si tamen significet, hoc objectum, *chimera esse impossibilem*, habere in se ipso possibilitatem, aut necessitatem aliquam positivam, vel tali objecto convenire immediate prædicatum *possibilis*, aut *necessarius*; neganda est: sicut eodem sensu negari debet hæc illi æquivalens, *possibile ac necessarium est in chimera conjungi duo contradictorias*; in hoc enim conjungi stat essentia ipsa chimerae, quæ certe non est necessaria, nec possibilis. Dices: chimerae convenit saltem necessitas non excludendi, vel necessitas implicandi contradictionem, si existat; ideòque propositio hæc, *Si chimera existeret, implicaret contradictionem*, est necessariò vera. *Resp.*: hæc est necessitas pure negativa, quæ idem valet, ac non possibilitas existendi, vel excludendi contradictionem, si existeret; quæ non possibilitas minime fundatur in prædicato vere reali (sicut in Deo non possibilitas mentendi fundatur in attributo veracitatis); sed in contradictione prædicatorum. Nec alia necessitas ex parte objecti requiritur, ut propositio illa sit necessariò vera.

57 *Ad 3.* nego sequelam. Et pronuntiatum illud, *Possibile est id, cujus impossibilitas est impossibilis*, distinguo: cum sermo est de objecto, cujus conceptus essentialis est distinctus à contradictione prædicatorum (ut evenit in Petro, & quovis alio ente reali), *conc.*; cum de objecto, cujus conceptus essentialis in contradictione ipsa consistit (ut accidit in chimera), *neg.*: tunc enim id, cujus impossibilitas est impossibilis, est id, cujus essentia est impossibilis, cum impossibilitas sit essentia ejus. Quæro abs te, an conjunctio contradictoriorum in chimera sit impossibilis? Si neges: ergo non erit impossibilis essentia chimerae, quæ in tali conjunctione consistit. Si affirmes: ergo chimera erit possibilis; sicut possibilis est Petrus, quia in eo impossibilis est conjunctio contradictoriorum.

58 Ad extremum observanda sunt consuetaria quaedam ex dictis. 1. : essentia, existentia, & possibilitas formalis creaturarum, ab aeterno distinguuntur à Deo, non tamquam ens ab ente, sed tamquam id, quod non est, ab eo, quod est, distinctione scilicet negativâ ex parte creaturarum. 2. : ab aeterno possibilitas, aut essentia Petri non fuit acta, exercitè, ac positivè diversa à possibilitate, vel essentiâ leonis; nec tamen fuit eadem; sed fuit distincta negativè, id est, non identificata: quod omnes dicere tenentur in existentij Petri, & leonis. Immo nec possibilitas Petri ab aeterno distincta fuit actualiter positivè à chimera, sed negativè tantum, quatenus non fuit chimera; vel etiam conditionaliter positivè, quatenus si Petrus ab aeterno existeret, ab aeterno distingueretur positivè à chimera. Si hinc inferas: ergo Petrus ab aeterno non fuit potius possibilis, quam impossibilis. Neganda est simpliciter Consequentia, propter dicta n. 27. & 38. Si tamen de possibilitate intrinseca loquaris, & verbum *fuit* accipias exercitè, vel sine ampliatione, quâ per se denotat ac petit prædicatum *possibilis*, concedo *Consequ.*: nam hoc sensu nec homo ab aeterno fuit potius rationalis, quam irrationalis, nec existentia humana fuit potius actus essendi hominis, quam hircocervi, cum neutrum reddiderit existentem.

59 3. : carentia existentiae Petri est etiam carentia essentiae & possibilitatis formalis in sensu absoluto, seu non hypothetico: quo sensu, quoties verificatur Petrum non existere, verificatur etiam non esse hominem, nec intrinsece ac formaliter possibilem: quamquam hoc posterius, ut sæpe notavimus, communiter non profertur in eo sensu. 4. : præter carentiam existentiae, quæ dici potest contradictorium possibilitatis absolutum, aliud contradictorium conditionalium correspondet

possibilitati hypothetice sumpta (id est, ex suppositione existentiae), videlicet impossibilitas; quæ tamen ex n. 51. non est pura carentia, sed conceptus mixtus ex positivo & negativo. 5. : similiter impossibilitas dno habet contradictoria: alterum, quo excluditur à Petro hypothetice, nempe sub hypothese existentiae Petri; & hoc est ipsa Petri possibilitas: alterum, quo absolute ac semper excluditur à statu existentis; & hoc est pura carentia necessaria; ut cujus independentur ab existentia Petri verificari potest absolute ac per statum propositionis hæc, *Petrus non est impossibilis*, vel hæc, *Non repugnat Petrum existere*, si nempe idem sonent, ac, *Non existit impossibilitas Petri*, *Non datur repugnantia Petri ad existendum*.

60 Addo, propositiones istas posse verificari, seclusâ carentiâ necessariâ, per existentiam & carentiam absolutam Petri vage sumptas. Cum enim impossibilitas Petri sit constitutum quoddam ex esse & non esse simul positum, satis excluditur sive per purum esse, sive per purum non esse Petri: generatim quippe constitutum simultaneum excluditur per contradictorium cujuslibet constitutivi, sicut homo per carentiam unionis. Aliud verò, licet tam existentia, quam carentia Petri, determinatè sit contingens, vagè tamen necessaria est alterutra; quia nequit utraque simul deficere. *Dices*: necessitas vaga, ut Petrus vel purè existat, vel purè non existat, est ipsa possibilitas Petri; nec tamen cum eo identificatur. *Resp.*: necessitas ista, quatenus formaliter vaga, consistit in cognitione Dei necessariâ; quia, sicut conditionalitas, ita & vaguitas, referenda est ad modum tendendi actus intentionalis: sumpta verò fundamentaliter & objective, consistit in essentia entis realis; quæ, cum non sit chimera, necessariò falsificat hanc propositionem, *Petrus simul est & non est*, adeoque necessariò verificat hanc,

Petrus vel est, vel non est. Addo præterea, multò expeditius argumenta contraria solvi negando carentias, seu puras negationes objectivas, sicuti respsâ negari debent. Quare, cum dicitur, deficientè re dari contradictorium ejus, negadum est suppositum: & cum quæritur, non existente Petro, veritativum hujus actus, *Petrus absolute non est impossibilis*, vel, *absolute non habet repugnantiam existendi*, respondendum, illud consistere in ipsâ repugnantia vel impossibilitate Petri, quæ absolute non datur, nec dari potest. Vid. Disp. ultim.

CAP. IV.

Utrum existentia realiter distinguatur ab essentia in ente creato?

61 **E**ssentia rei est complexio sive identitas prædicatorum, per quæ res definitur: existentia verò est actualitas, per quam essentia ipsa est actu ens, & actu aliquid in rerum naturâ, seu per quam verificatur propositio de secundo adjacente, *Essentia est*: unde *existentia* idem sonat, ac *esse rei*, qua voce fere semper utuntur Veteres. Dicitur etiam munus existentie creatæ, quæ ponere formaliter extra causas; quia rem constituit actu distinctam à causis suis: *formaliter*, inquam; nam *vialiter* ponitur effectus extra causas per causalitatem, sive actionem, quæ tamen non est existentia effectus, nisi cum addito *vialis*. Existentiam creaturæ præcedit status possibilitatis: qui status, præter potentiam causæ, nempe Dei, non importat positivum aliquid præsens, sed solum carentiam rei, non esse rei, nihil rei, etiâ quâdum ad essentiam, seu quidditatem; quia, ut aiebat D. Thomas supra n. 3., *Quidditas, antequam esse habeat, nihil est, nisi fortè in intellectu creatis, ubi non est creatura, sed creatrix essentia*. In hoc statu res dicitur purè possibilis, id

est, ita potens esse aliquid, ut de præfenti nihil sit: *potens*, inquam, per potentiam Creatoris, quæ sola est præfens in eoratu; non enim possibilitas intrinseca, sicut nec essentia creaturæ, antequam existat, statum habet ratione sui, aut est in se aliquid, ex dictis quælibet præced. Relege verba D. Thomæ supra n. 24.

62 Hoc ipsum significat, rem esse in potentia tantum, aut esse in pura potentia objectivâ: idem quippe valet, ac rem esse in potentia causæ, & non in se. Ubi notandum, quod potentia causæ, quia pro objecto respicit effectum, dicitur ipsius effectus *potentia objectiva*, sicut representatio cognitionis dici solet esse *objectivum* sui termini. Potest insuper accipi bifariam potentia objectiva: 1. pro intrinseca possibilitate rei, quatenus objectâ intellectui per cognitionem hypotheticam, *si res existeret, non implicaret &c.*: 2. pro non repugnantia mere negativâ, seu pro mere non esse repugnantia rei ad existendum; verè etenim creatura in sensu purè negativo dicitur non repugnans absolute, antequam existat; eo quod absolute non datur, nec dari potest repugnantia ejus, utpotè chimerica. Sed utroque isto sensu potentia objectiva cum addito *pura*, importat carentiam seu nihil rei pro tali statu.

63 Hinc vides, statum possibilitatis, & statum existentie, adeo inter se opponi, ut alter importet rem, alter nihil rei. Vides etiam, cur essentia actualis, vel, quod idem sonat, essentia existens, dicatur distinguî à se ipsâ ut purè possibili, tamquam ens à non ente, vel tamquam aliquid à nihilo: videlicet, quia ipsa, ut purè possibilis, non est in se ens, nec aliquid; immò, nec est illa ipsa, quæ postea sit actualis; quia non exercet identitatem cum ipsa; ideoque à se aquali distinguitur negativè. Quæstio igitur in præfenti non est, an existentia distinguatur ab essen-

essentiâ ut purè possibili, vel prout in statu possibilitatis, vel prout in potentia tantum, aut in potentia purè obiectivâ? De hoc enim dubium esse non potest; nisi forrè apud eos, qui rerum essentis tribuunt actualitatem aliquam ab æterne. Solum itaque dubium est, an existentia realiter distinguatur ab essentiâ actuali, & extra causas positâ, quæ verè jam est, & quando essentia ut in Angelo v. g. jam producta & physicè existente deunt entitates duæ realiter distincte, quæ omni altera sit essentia, quæ denominatur existens ut quod, altera existentia, quæ sic denominatur? Vel alijs terminis, an essentia, quæ existit, distinguatur realiter ab existentia, quæ existit? vel etiam, an in re physicè existente realiter distinguatur, quod est, & quo est?

64. Hoc sensu partem affirmantem amplectuntur universi Thomistæ; quorum aliqui essentiam ab existentia distinguunt tantquam rem à modo, qualiter corpus distinguitur à præsentia locali; plerique tamen apud Marcinez de Prado 1. p. Met. contr. 7. n. 75. distinctionem afferunt utriusque realem, seu rei à re. Partem verò negantem defendunt Sententiæ omnes cû Scoto apud Maffr. d. 8. Met. q. 2. ar. 2. (quamquam hi suam intrudunt distinctionem formalem ex naturâ rei), Nominales item omnes, & Nostriferè omnes cum P. Suar. disp. 31. Met. per totam. Pars ista negans, quæ mihi vera est, probatur sic. Essentia per se formaliter existit, per quod est actu ens, & actu aliquid; sed per se ipsam, non per aliud à se distinctum, est actu ens, & actu aliquid; ergo per se ipsam, non per existentiam à se distinctam, formaliter existit. Consequentia est legitima, & Adjor omninò certa: tum quia idem sonat ens actu, & existens, maximè apud D. Thomam: tum quia in propos. ista, Homo est actu ens, continetur hæc, Homo est; non enim ens actu est

prædicatum distrahens aut alienas vim copulæ, seu verbi.

65. *Prob. ergo Min.*: essentia, quæ existit, per se actu ens, & actu aliquid, per quod discernitur à purè possibili, definitque esse in potentia tantum, aut in statu possibilitatis; nam ens in actu, & ens in potentia tantum, immediatè opponuntur; nec status possibilitatis in creaturâ definit formaliter, nisi per statum existentie: sed essentia, quæ existit, per se ipsam discernitur à purè possibili, definitque esse in potentia tantum: ergo &c. *Prob. Min.*: essentia creaturæ, quæ existit, per se ipsam discernitur à potentia Divinâ, ut patet: item per se ipsam definit esse nihil, & discernitur à nihilo sui, alioqui non discerneret per se ipsam à non ipsa: sed hoc est formaliter discerni à purè possibili, definireque esse in potentia tantum, siquidem ex prænotatis n. 61. & 62. pura possibilitas, & status entis in potentia tantum, constituitur ex nihilo quidditatis creaturæ conjuncto cum Divinâ potentia: ergo, &c.

66. *Urgetur 1.*: essentia Angeli per se existit, per quod est formaliter extra causas, nimirum extra Deum; jam enim eo ipso non est in potentia tantum, adeoque est ens in actu: sed hoc habet formaliter per se ipsam: ergo. *Prob. Min.*: essentiam Angeli esse extra Deum, est esse aliquid à Deo distinctum, seu esse aliud à Deo; nam quædiu est tantum intra potentiam Dei, non est aliud à Deo, sed est Deus ipse: at essentia illa formaliter per se ipsam est aliud à Deo, cùm Angelus à Deo distinguatur essentialiter: ergo formaliter per se ipsam est extra Deum. Vel aliter: quidditas Angeli, quando existit, per se ipsam est essentia creaturæ, & non est essentia creatrix. Quid evidentius? Talis ergo quidditas per se ipsam excludit statum, in quo non habet esse: nam creaturæ quidditas, ante-

quàm esse habeat, non est creatura, sed creatrix essentia, ut dicitur apud D. Thomam, allegatus n. 61.. Atqui status, in quo quidditas non habet esse, non excluditur formaliter, nisi per esse quidditatis ipsius: ergo talis quidditas per se ipsam est suam esse.

67. *Urgetur 2.*: essentia hominis existentis, per se ipsam est verè & proprie animal rationale, cùm sit per se ipsam verè & proprie quidditas hominis: ergo per se ipsam est verè & proprie res, aliquid, ens, cùm hæc prædicata in animali rationali formaliter includantur: ergo per se ipsam formaliter excludit statum, in quo non sit verè & proprie talia prædicata. Sed hic est status non existentie: hunc ergo statum (qui certè non excluditur, nisi per existentiam) excludit formaliter per se ipsam essentia hominis. *Prob. Min. subsumpt.*: quia essentia creaturæ, quando non existit, non est verè & proprie res, aut ens, aut aliquid; alioquin ab æterno esset prædicata ista verè & proprie, ac proinde Deus non creasset Mundum ex nihilo, sed ex verâ re, ex vero ente, ex aliquo proprie tali. *Urgetur 3.*: essentia creaturæ, quæ existit, per se ipsam est bona bonitate transcendentali, cùm hæc bonitas cum reliquis attributis entis includatur in omni essentia reali: ergo per se ipsam existit, seu est suum esse. *Prob. Consequ.* ex D. Thomâ sæpè docente, quod bonitas fundatur in esse, nominatim 1. p. q. 5. ar. 1., ubi dicit, rationem boni consistere in appetibili, & perfecto, & addit: *in tantum est autem perfectum unumquodque, in quantum est actu: unde manifestum est, quod in tantum est aliquid bonum, in quantum est ens* (id est, existens, aut esse habens); *esse enim, inquit, est actualitas omnis rei.*

Consulantur responsiones varie.

68. *Respondet 1.*: essentia

creaturæ existentis per se ipsam discernitur à nihilo essentis, non tamen à nihilo existentis. *Contra*: vel status puræ possibilitatis claudit nihil essentis? vel non? Si primum dicas: ergo talis essentia eo ipso, quo discernitur à nihilo sui, discernitur à se ut purè possibili, atque adeo à se ut non existente, quod est formaliter existere. Si secundum: ergo creatura, ante quàm existat, ac proinde ab æterno, excludit nihil essentis realis: ergo ab æterno est verè & proprie res, ens, aliquid, cùm hæc sint prædicata, quibus excluditur tale nihil, & essentia realis constituitur. Hoc autem sequuntur absurda omnia, quæ supra expendimus cap. 1. à n. 1. ad 6.. Sequitur etiam contra D. Thomam allegatum n. 61., quod creaturæ quidditas, priusquàm existat, non ita est nihil, ut non sit aliquid ab essentiâ creatrix distinctum; erit enim vere aliquid essentis realis finitæ. Quæro abs te, vel esse realem essentiam convenit actualiter quidditati non existentis? vel solum possibiliter? Si actualiter; palam incidit in 1. sententiam refutatam cap. 1.. Si solum possibiliter; hoc stat cum nihilo essentis: quemadmodum existere pure possibiliter, coheret cum nihilo existentis; creatura enim, antequàm existat, possibiliter existit. Ratio: quia esse aliquid purè possibiliter, est nondum esse aliquid, sed fieri posse, ut aliquid sit.

69. *Respondet 2.*: essentia creaturæ existentis, per se ipsam est ens nominaliter, non verbaliter: ens autem nominaliter sumptum præscindit ab existentia. Sed, præterquam quod hæc diversitas acceptionis non habet locum in alijs transcendentibus, ut sunt *res, aliquid, bonum, &c.*: *Contra 1.*: ens nominale, licet utriusque præscindat per rationem ab existentia, non ab eâ præscindit realiter, seu per subjectivam indifferetiam realem ad esse & non esse, nec ita ut ve-

re et propriè dicatur de essentia pro statu non existentia. Patet hoc: cum quia, si ens nominale hoc modo præscinderet ab existentia, non verificaretur de Deo, nec de existentia ipsa creaturæ. Tum quia, si creatura pro statu non existentia esset ens nominale, si mal esset reliqua prædicata, quæ continentur in dictione *Reubau*, cum omnia sint synonyma vel attributa entis nominaliter sumpti: foret igitur ab æterno, & citra liberum influxum Dei, verè & propriè res, aliquid, bonum, &c.; & sequerentur absurda num. præced. : nam hic etiam quæram, an creatura sit ab æterno talis actualiter? an purè possibiliter? Hinc ratio entis nominalis includit existentiam, vel saltem cum eâ connectitur essentialiter, siquidem sine illâ stare non potest. Si ergo essentia creaturæ secum identificat ens nominale (quod negari nequit, nisi negetur eam esse realem essentiam), identificat secum existentiam, vel saltem essentialem connexionem cum existentia; quæ connexio in principijs Thomisticis non minus est difficilis, quàm identitas; quia sufficit, ut existentia non sit contingens respectu essentia, & ut essentia conjungi nequeat cum contradictorio existentia, sed hanc essentialiter secum asserat, adeoque essentialiter discernatur à purè possibili.

79 *Contra 2.*: ens nominale idem sonat, ac *aptum existere* aptitudine intrinsecâ: sed creatura in statu non existentia non habet intrinsecam aptitudinem existendi; si enim haberet, per illam esset possibilis in eo statu; atque ita falsò dixisset D. Thomas 1. p. q. 2. ar. 1., quòd *Omnes creatura, antequam essent, non erant possibiles esse per aliquam potentiam creatam, sed per solam potentiam Divinam*: ergo creatura in statu non existentia non est ens nominale. Si ergo per se ipsam, quando existit, est ens nominale, per se ip-

sam est incompossibilis cum statu non existentia, quòd est existere per se ipsam. Perfectò ens nominale non est nullum ens: ergo non datur extra Deum in eo statu, in quo nullum ens datur præter Deum. Talis est autem status non existentia præcedens creationem & existentiam rerum: nam juxta D. Thomam citatum supra n. 3., creatio est *ex non ente, quòd est nihil, & idem est nihil, quòd nullum est*. Hinc idem Angelic. Doctor q. 21. de verit. ar. 2., *Impossibile est, inquit, quòd sit aliquid ens, quòd non habeat esse*: & 1. p. q. 5. ar. 3. probat, *omne ens, in quantum est ens, esse bonum, quia omne ens, in quantum est ens, est in actu*; ubi certè comprehendit ens nominale, cujus attributum est bonitas. Cum igitur essentia creaturæ secum identificet ens nominale in quantum ens, secum identificat esse in actu.

71 *Respond. 3.* cum pluribus modernis Thomistis, quos sequitur M. Froylanus l. 1. Physic. q. 3. art. 1. §. 4. : essentia creaturæ, dum producitur, habet duplex esse actuale & exercitum: alterum completum, & in factò esse; & hoc est existentia, quæ apud Froyl. l. c. §. 1. definitur, *actus ultimus entis, quo res completè ponitur extra causas: alterum incompletum, viale, & in fieri, quòd scilicet essentia pro priori ad existentiam jam est actualis actualitate exercitâ essentia, quam actualitatem non habebat in statu possibilitatis; adhuc tamen essentia, sic actualis, est in viâ ad existentiam, & nondum complete terminat actionem productivam, quia hæc ad existentiam etiam terminatur. Per hoc igitur esse viale, quòd ab essentia non distinguitur, verificari potest, essentiam per se ipsam discerni à purè possibili, & à nihilo sui, esseque verè & propriè aliquid, & ens nominale. Sed *contra 1.*: creatura secundum illud esse viale jam incipit discerni à purè possibili, vel ab eo, quòd*

est

est in potentia tantum: ergo secundum illud simpliciter existit: nam, ut ait D. Thomas 1. p. q. 5. ar. 1. ad 1., *Secundum hoc simpliciter aliquid dicitur ens, secundum quòd primò discernitur ab eo, quòd est in potentia tantum*: ubi nomine entis si simpliciter intelligit ens existens, ut evidenter constabit legenti contextum ejus loci.

72 *Contra 1.*: nihil aliud ante modernos istos intellectum est nomine existentia, vel esse, quàm actualitas, quæ res formaliter constituitur extra causas, quæ terminat actionem creatoris, quæ desinit esse nihil, & est aliquid, quæ essentia jam est actualis, & non merè possibilis. At hæc omnia verificatur de illo esse actuale & exercitò, quòd essentia conceditur ante existentiam superadditam. Sanè, si posito illo esse actuale adhuc expectatur ulterior actus, ut res existat, eodem jure dici poterit, expectari tres alios naturæ ordine subsecutos, ad quos omnes terminari debet productio rei, ut sit completè terminata: idèque rem esse in viâ ad existendum, donec adveniat ultimus: via enim ex terminis potest esse brevis, aut longa, nec magis exigit passus duos, quàm tres, aut quatuor: quare solus quartus (qui solus erit *Actus ultimus entis* &c.) rem denominabit existentem; alij verò intermediij denominabunt *magis ac magis appropinquante* ad existendum.

73 *Contra 2.*: illud esse actuale & exercitum essentia realiter identificatur cum essentia ipsa, ut Adversarij fatentur; & alioqui redibit ex integro nostrum argumentum à n. 64.. At in eo militat ratio, quæ Thomistæ probat distinctionem essentia ab existentia, nempe quòd esse creaturæ sit contingens, seu contingenter prædicatur de creaturâ, nec verificetur nisi quando res subest actioni causæ efficientis. Dices ex Froyl. l. c. §. 3., illud esse actuale essentia prædicari contin-

genter, non ratione sui, sed ratione connotati existentiæ; connotat enim actionem agentis, siæ quæ non denominat. Esto: sed cur non idem dicitur de existentia? Quia, inquis, existentia in suo conceptu formali non connotat aliquid extrinsecum. Sed hoc nihil est dictu: nam, licet existentia ut sic, sive ut abstrahit à creatâ & increatâ, non connotet actionem agentis, sicut nec illam connotat actualitas essentia ut sic; attamen existentia creata (de quâ solâ nunc agitur) proculdubio connotat actionem causæ, cum ex conceptu suo sit existentia entis ab alio: vel cedo, quare actionem connotet actualitas essentia, quam asseris? Nulla perfectò est umbra disparitatis. Mitto quæ alibi non semel dixi cõtra doctrinam Connotatorum, quam hic supponit Froylanus. Denique istud esse viale impugnari potest ex D. Thomæ 2. cont. Gent. c. 19. dicente: *Inter esse, & non esse, quæ sunt quasi extrema creationis, non potest esse aliquid in medio*. Item ex eod. S. Doctore Opusc. 29. de princip. individ. sic agente: *Non sunt in animâ duo actus, scilicet sua essentia, quæ est sua potentialitas, & esse suum*. Ac, si vera dicitur, erunt in animâ duo actus exerciti, alter essentialis, alter existentialis.

74 *Respond. 4.* ex Collegio S. Th. Complut.: essentia creaturæ distinguitur à nihilo & à purè possibile per se ipsam existentem, sed ita, ut essentia sit ratio distinguendi, existentia verò sit conditio, à qua in nullo signo præscindit essentia actualis, quia non præcedit eam prioritate in quo, sed a quo. Verum hæc responsio confutata est in Physicâ, ubi de existentia materiæ primæ: & nunc iterum impugnatur. 1.: quia ratio distinguendi essentiam à nihilo, & ab ente in potentia, seu purè possibili, est ipsamet ratio existendi: si ergo existentia, quam superaddis, non est ratio distinguendi

essentiam à nihilo, & à purè possibili, non erit ratio existendi, sed ut summum conditio ad existendum, sicut creatio, vel actio productiva. *Probo Antec.*: quia ratio distinguendi à nihilo, & ab ente in potentia, est ratio constituendi essentiam propriè aliquid, & ens in actu, cum aliquid immediatè opponatur nihilo, & ens in actu enti in potentia: ratio autem constituendi propriè aliquid, & ens in actu, est ratio existendi; ut patet ex communi notionè, & ex D. Thoma 1. p. q. 5. ar. 1. ad 1., ubi pro eodem accipit ens simpliciter, & ens in actu, & subdit: *Per suam esse substantiale dicitur unumquodque ens simpliciter.* Profectò essentia hominis non indiget conditione superaddita (præter actionem productivam), ut identificetur simpliciter secum ipsa, proindeque ut sit propriè & simpliciter animal rationale: sed quo sensu est simpliciter animal rationale, est ens simpliciter, & eo ipso est existens: ergo &c.

75 2.: quia nihil contingens, seu contingenter superveniens essentia, potest esse necessaria conditio, ut talis essentia distinguatur à non ipsa, vel à nihilo sui, vel ab essentia creatrice, cum distinctio ista sit essentialissima; & alioqui posset albedo esse conditio necessaria, ut homo essentialiter distinguatur à non homine, vel à Deo: sed existentia, quam altruis, per te contingens est, seu contingenter supervenit essentia: ergo nequit esse conditio necessaria, ut essentia distinguatur à nihilo sui, vel à se ipsa ut in potentia causè, quod est distinguere ab essentia creatrice. 3.: quia, si ratio distinguendi essentiam à purè possibili, requirit conditionem aliquam à se distinctam, hæc poterit esse actio productiva; quæ, utpotè incompossibilis cum statu possibilitatis, sufficientissima conditio est, ut illa ratio distinguendi exercentur. 4.: quia, cum existentia per te sit effectus essentia: ut

causæ materialis, debet essentia in signo causæ ab eâ præscindere, adeoque illam præcedere prioritate in quo, prout hæc prioritas explicatur a Collegio S. Th.: est enim essentia juxta Thomistas ex se indifferens ad existentiam; & omnis causæ ex se indifferens ad effectum, ab eo præscindit pro signo priori, ut inductione patet. Salsè debet admitti præscitio non inclusionis: nam, si existentia includitur in signo prioris causæ materialis, prior erit se ipsa: poteritque similiter fingi, quod possit aliquid suam efficiere primam existentiam; quia, licet causæ efficiens debeat existere pro priori ad effectum, poterit intelligi præexistens per existentiam ipsam, quam efficit.

76 Ultimo respondeb. ex Aguilera l. 1. Phisic. q. 14. n. 45. & seqq.: essentia creaturæ existentis non distinguitur per se ipsam, nec essentialiter, à nihilo & purè possibili, nec est essentialiter aliquid, quando existit, sed accidentaliter; quia talis essentia contingens est, quod sit aliquid, aut nihil, sicut homini quod sit albus, aut niger: quare, sicut homo albus non nisi accidentaliter distinguitur à se ipso ut antea niger, quia secundum se non est albus, nec niger; ita in præsentia censendum; quia essentia creaturæ secundum se nec est aliquid, nec nihil, nec est in actu, nec in potentia, sed est indifferens ad utrumque. *Verùm* hoc, loquendo de indifferentiâ reali & subjectivâ, quæ scilicet importet realem distinctionem subjecti ab aliquo & nihilo (qui est sensus questionis præsentis), videtur effugium omnium miserimum. Nam, si homo non est essentialiter aliquid, non erit essentialiter animal rationale, cum hæc juxta omnes transcendatur à prædicatis contentis in *Rebau*, quæ sunt res, ens, aliquid, &c.. Rogo te, quid concipis, quando concipis essentiam hominis secundum se? si quidem nec aliquid, nec

nihil concipis ex parte objecti. Est nè illud objectum aliqua realitas ergo est aliquid. Nulla est realitas? ergo nulla est essentia: ergo nihil est.

77 Dices hominem essentialiter esse aliquid, prout aliquid opponitur enti rationis, aut chimæ, non verò prout aliquid opponitur nihilo existentia. *Contrà*: in primis hoc est recurrere ad distinctionem entis in nominaliter, & verbaliter sumptum; quæ recursus jam impugnavimus à n. 69.. Deinde, vel in statu possibilitatis cum nihilo existentia datur nihil essentia? vel non? Si datur: ergo eadem ratione, qua homo est indifferens ad aliquid & nihil existentia, indifferens erit ad aliquid & nihil essentia, nimirum quia potest jam esse aliquid, jam nihil: erit ergo subjectivè indifferens, ut sit vel non sit animal rationale, ita ut hoc accidentaliter prædicetur de homine, sicut esse album, aut nigrum. Si non datur: ergo incidis in responsionem jam impugnatam n. 68.: tenèrisque concedere, quod essentia hominis ab æterno excludit nihil essentia realis & humanæ, quod in statu possibilitatis est propriè aliquid reale à Deo distinctum, & chimæ oppositum independentem à creatione, & à liberâ voluntate Dei, quod potest gloriari de verâ realitate animalis rationalis à Deo non acceptâ secundum se, &c.. Adde, quod falsò dixisset S. Thomas, quidditatem creaturæ, antequam existat, nihil esse, si hoc nihil non est nihil essentia, sed alicujus additi contingentis; non aliter ac falsò diceretur, quod homo nihil est, antequam sit albus, vel quando habet nihil albe linis. Denique, ut alia omitteam, vel homo secundum se in sensu reali est aliquid chimæ oppositum actualiter? vel possibiliter? Si primum: ergo secundum se est in actu. Si secundum: ergo secundum se est in potentia. Si neutrum: ergo secundum se nec actualiter opponitur chimæ, nec potest opponi.

Indicantur aliæ probationes nostræ sententia.

78 *Probatur 2. sententia* nostra. Essentia creaturæ immediatè per se ipsam, non mediatè per existentiam superadditam, terminat actionem agentis: ergo per se ipsam existit, non expectatà existentia distinctâ. Patet *Antec.*: tum quia essentia creaturæ immediatè ac ratione sui est ens ab alio, ens participatum, ens acceptum à Deo: nec dici potest ens à Deo acceptum mediâ existentia superadditâ, cum hæc non causet essentiam, sed potiùs ab eâ causetur juxta Contrarios: quare, sicut aer non accipit à Sole substantiam suam mediâ luce, quia lux non est causa substantia ærissita &c.. Tum exemplo humanitatis Christi D., quæ suam productionem terminat, & non per existentiam superadditam: nulla enim ipsi superadditur existentia, juxta Thomistas, præter existentiam Verbi Divini; & hæc certè non terminat productionem humanitatis. Nec recurras ad unionem hypostaticam. Nam si huic superadditur existentia creata, cur non & humanitatis? Si sola Divina superadditur; jam unio non affert superadditam existentiam, ad quam productio terminetur. Tum exemplo materiæ primæ; cujus creatio non terminatur ad existentiam formæ (quæ sola superadditur juxta Thomistas); alioquin existentia formæ simul esset creata, &educta.

79 *Jam prob. Consequ.*: quia res per id existit, per quod terminat actionem agentis; cum id sufficiat, ut res sit producta, seu extra causas posita, & ut sit ens actu; non enim actio terminari potest ad nihil, nec ad purè possibile. *Dices*: licet essentia terminet actionem pro priori ad existentiam distinctam, non idè est extra omnem causam, quia non est extra causam for-

malem essendi, quæ est existentia superaddita. *Contra*: causa ista formalis gratis a te requiritur, & cõtra D. Thomam, qui q. 6. de pot. ar. 6. ad 4. nullam agnoscit causam formalem essendi, præter formam in rebus compositis, & addit: *Si ergo sit aliqua substantia creata, quæ sit forma tantum* (cujusmodi est essentia Angelus, de quo ibi loquitur), *potest habere principium essendi efficiens, non formale*. Sufficit ergo, quod Angelus intelligatur extra causam efficientem, ut eo ipso intelligatur existens. Quod etiam pertinet illud D. Thomæ 1. 2. q. 44. ar. 1. ad 3., *Unicuique competit habere causam agentem, secundum quod habet esse*.

80 *Probatur 3.*: essentia creaturæ, juxta Thomistas, est causa materialis, & subjectum sustentativum existentie superadditæ: ergo intelligitur existens pro priori ad talem existentiam, quæ proinde superflua est. *Prob. Consequ.* ex dictis in Physicâ circa existentiam materiæ primæ, ubi ostendimus, causam materiale non posse causare, nisi præsupponatur existens pro priori ad effectum. Sanè pro priori ad talem existentiam debet essentia supponi proximè potens illam recipere, & eidem realiter uniri: debet ergo supponi jam producta, & à nihilo distincta; nisi velis, ut existentia possit realiter uniri nihilo, vel in eo physice recipi. Recursus ad esse vitæ, vel essentialiale, præclusus est a n. 71. ut etiam a n. 74. recursus ad existentiam ipsam receptibilem, quæ per modum conditionis intelligatur in signo priori ad se. Nulla profecto forma constituit susceptivum tantum, sed aliunde constitutam supponit, & ab eo, qui tali, ad quæ distinguitur; ut constat inductione perpetua.

81 *Probatur 4.*: existentia, quam ab essentia creaturæ distinguunt Thomistæ, suam habet essentiam realem, eam ut ipse ipsos veritates, &

quidditative definibilis, idè quæ à Thomistis passim definitur, *Actualitas ultima essendi*, vel, *Actus ultimus in lineâ entis*: sed hæc essentia non existit per existentiam a se distinctam; alioquin ibitur in infinitum, cum hæc ulterior existentia suam etiam essentiam habere debeat, in qua essentia rursus formabitur argumentum: idem ergo dicendum de qualibet essentia creaturæ. *Prob. Consequ.*: quia in essentia existentie manifestè infringuntur argumenta, quæ Thomistæ sumunt ex contingentiâ existendi, vel ex indifferentiâ essentia ut sit jam purè possibilis, jam existens. *Dices 1.*: existentia non existit propriè, & ut quod, sed est id, quod aliud existit, seu est ultima ratio essendi; quæ proinde non indiget existentia ulteriore, sicut unionis non datur unio, nec actionis actio. Sed in primis, cum existentia verè sit entitas positiva, propriè producta, & extra causas posita, proprièque à nihilo distincta, quid illi deest, ut propriè existat? Deinde, quidquid sit de termino, ut quod, saltem essentia existentie sine ulteriore actualitate existit ut quod, & est exercitium existendi respectu hominis v. g.; cum tamen ipsa contingenter exerceat minus hoc; non enim semper existit ut quod actualiter, sed ante productionem merè possibiliter, sive in potentia tantum. Eadem ergo contingentiâ & indifferentiâ militat in essentia existente ut quod, & existente ut quod; ac proinde vel utraque, vel neutra distingui debet ab acta exercitio existendi. Si eadè esset indifferentia in actione, vel in actione, quæ est in extrinsecis, vel in effectu, ideret utique unionis unio, & actionis actio: unde retorqueretur exemplum.

82 *Dices 2.*: existentia non est indifferentis, ut sit quandoque in actu, quandoque in potentia; quia, cum ipsa sit actus essentialiter, si aliquando in potentia esset, foret tunc actus in

potentiâ, quod in terminis implicat: quare nequit esse ratione sui potens non existere ut quod; si enim non existeret ut quod, foret existentia non existentia, quæ perinde implicat, ac homo non homo. Tota ergo indifferentia, potentialitas, & possibilitas essendi & non essendi, se tenet ex parte illius essentia, quæ existit ut quod. Hæc doctrina mirificè ostendit, quas in angustias adigatur sententia Thomistica. *Contra 1.*: existentia creaturæ ratione sui est perfectio contingens, seu defectibilis; aliter non esset perfectio limitata: ergo ratione sui est potens deficere, adeoque non existere ut quod; non enim ita existit, cum deficiat.

83 *Contra 2.*: priusquam homo producat, existentia ejus non existit ut quod; non enim datur existens ut quod, sine existente ut quod, ut est evidens: tunc ergo existentia hominis non est in actu exercitio existendi ut quod. Aliunde verè est in potentia ad hunc actum, cum verè constitatur in Divinâ potentia, & non repugnet per se ipsam ita existere: jam igitur potest esse quandoque in actu, quandoque in potentia. *Contra 3.*: Deus cognoscit existentiam creaturæ per scientiam simplicis intelligentia; alioqui, dum ex directione hujus scientia decernit existentiam rerum, decerneret incognitum: sed per hanc scientiam non cognoscit existentiam ut absolutè positam in actu exercitio (aliter scientia ista nullatenus differret à scientia visionis): cognoscit ergo existentiam illam ut possibilem, utique possibilitate ipsius propriâ: nem, cum sit vera entitas, verèque à Deo producibilis absque ulla suorum contradictione prædicatorum, quomodo non ad ipsam pertinet possibilitas?

84 Demum probari potest nostra sententia ex Aristotele 2. de Anima t. 37. dicente: *Vobis autem viventibus est esse, quorum causa & principium*

est anima: ubi manifestè loquitur de vivere substantiali, quod anima formaliter præstat. Consonat D. Thomas ibi lect. 7. lit. d. dicens: Anima viventibus est causa essendi: per animam enim vivunt, & ipsum vivere est esse eorum. Atqui vivere est essentia viventium, ut nemo dubitat: ergo in viventibus (adeoque in reliquis creaturis) idem est essentia, & esse. Audiatur insuper D. Thomas Opusc. 29. de princip. individ., ubi sic ait: Non sunt in anima duo actus, scilicet sua essentia, qua est sua potentialitas, & esse suum: sed esse suum est sua actualitas, ratione cujus ipsa essentia anime esse foret dux entitates, proculdubio essent in anima duo actus; nam essentia anime per se ipsam est actus, cum definiatur, Actus corporis physici organici &c.: non ergo essentia & esse sunt entitates duæ. Rursus, anima est actus corporis ratione actualitatis sibi essentialis, cum per suam essentiam habeat actuare corpus, ut ex ejus definitione constat: si ergo esse, vel existentia est actualitas illa, ratione cujus essentia anime est actus corporis, ut ait D. Thomas; existentia est actualitas essentialis anime.

85 Præterea, juxta Thomistas anima unitor corpori pro priori ad existentiam ab ipsis additam; nam, ut ait M. Prado cit. controv. 7. n. 103., *prius intelligitur unio forme ad materiã, quam intelligatur ipsum esse*: jam ergo pro priori ad existentiam superadditã, anima intelligitur actuare corpus, & esse actus corporis; idem quippe est animam uniri corpori, & illud actuare, nisi absurde velis, ut unio illa non sit actus ad potentiam, sed potentia unius ad eam: ergo anima, priusquam intelligatur illud esse thomisticum, jam intelligitur habere suum esse, siquidem ratione istius est actus corporis, auctore D. Thomã. Ulterius, anima per suam essentiam est actus substantialis; actus

actus enim, & forma, sunt synonyma: existentia quoque substantiæ est actus substantialis, ut bene Thomistæ cum Doctore Angelico apud Prado l. c. u. 37. ; & existentia substantiæ absolute non est actus purè modalis, sed absoluta, & absoluta forma, juxta communem Thomistarum sententiam. Si ergo essentia & existentia realiter distinguuntur, erunt in uno homine existente duo simul actus ejusdem ordinis, nempe substantialis. At *Duos actus ejusdem ordinis impossibile est aliquid unum participare simul*; ut eisdem verbis ait D. Thomas cit. Opusc. 29..

86 Huc etiam faciunt, quæ Thomistæ cum D. Thomâ ponderant contra formam corporeitatis ab animâ distinctam in viventibus. Facit etiam decantatum illud, *Ex duobus entibus in actu fieri nequit unum per se*; ut & illud, *Quidquid advenit enti substantialiter completè, constituit unum per accidens*: materia enim animæ unita pro priori ad existentiam superadditam, jam est ens in actu, & substantialiter completum: non ergo poterit cum novo actu existentiam constituere unum per se, quale est animal existens. Denique videtur omnino absurdum, quod in homine detur aliqua substantialis forma, quæ superveniat animæ rationali, immo quæ sit rationali animâ perfectior, & nobilior; nam esse rei est quid inter omnia perfectissimum, utpotè actualitas omnium actuum, & perfectio omnium perfectionum, juxta D. Thomam q. 7. de pot. ar. 2. ad 9., & sæpe alias; ideòque à plerisque Thomistis apud Prado cit. controv. 7. ar. 6. existentia dicitur simpliciter & absolute perfectior, quam essentia.

87 Propter testimonia D. Thomæ, tum proximè, tum superius allata, quæ nostræ sententiæ manifestè favent, egrè adducor, ut credam, Angelicum Doctorem nobis in præsentem adversari. Faverit quidem

modo loquendi multis in locis adverbis parci; dum sæpè inculcat, quod solus Deus est suum esse, quod essentia in creaturis est aliud ab esse, quod comparatur ad esse suum ut potentia ad actum, quod in omni creaturâ datur compositio ex essentiâ & esse. Nullibi tamen utitur (quod sciam) adverbio *realiter*, aut nomine *distinctionis realis*, vel *compositionis realis*. Ut autem propositiones ejusmodi verificentur, sufficit distinctio rationis. Sic enim sæpè invenies apud S. Thomam (v. g. q. 1. de verit. ar. 1., & 1. p. q. 3. ar. 5.), quod differentia est aliud a genere, seu natura extranea & superaddita generi, quod se habet ad genus ut actus ad potentiam, quod compositio ex genere & differentia propria est creaturæ, & à Deo prorsus aliena. Nec tamen inde inferre licet, genus & differentiam realiter distingui juxta D. Thomam. Adde, quod S. Doctor interdum vocabulo *esse* videtur comprehendere subsistentiam.

C A P. V.

Diluuntur argumenta contraria.

88 **O**bjic. 1. : essentia hominis est necessaria, existentia vero contingens; ideòque propositio ista, *Homo est animal rationale*, est æternæ veritatis; hæc autem, *Homo existit*, est contingenter vera: non ergo possunt essentia & existentia hominis identificari. Hæc *objeçtio* soluta manet suprâ n. 21. & 22., & latius n. 33. & seqq., si modò quæ de possibilitate diximus, ad essentiam applices. Nunc instatur apertè in existentia comparatâ cum suâ ipsius quidditate, seu cum prædicatis, per quæ definitur: talis enim quidditas non minùs est necessaria, quam essentia hominis: & hæc propositio, *Existentia est actualitas essendi*, vel, ut Thomistice more loquar, *est actus ultimus entis*, aut etiam,

DISP. II. DE POSSIBILITAT. ET EXIST. ENTIS CREATI.

est aliud realiter ab essentiâ hominis, veritatis est æternæ ac necessariæ; nec tamen enuntiat objectum distinctum ab objecto illius contingenter veræ, *Existentiâ hominis actualiter exercetur*, vel, *est extra causas*, vel, *existit ut quo*. Instatur etiam in illo esse viali, & essentiali, quod Thomistæ agnoscunt priori ad existentiam superadditam, quod quæ, licet ab essentiâ indistinctum, nonnisi contingenter illi convenit, cum non verificetur, nisi quâdo essentia jam terminat actionem agentis.

89 Deinde respondeo breviter, tam essentiam, quam existentiam, esse contingenter absolute, & necessariam hypothetice, vel ex suppositione: & quia propositio enuntiat essentiam, usu communi sumitur in sensu hypothetico (hic solus est sensus scientificus circa res creatas, quia scientiæ non curant, an res sint, sed quid sint, quandocumque fiat), enuntians verò existentiam accipitur in sensu absoluto; ideò alteram esse veritatis æternæ, alteram temporalis & contingentiæ. Si tamen utraq; sumatur in eodem sensu, nullum erit discrimen. Quare hæc propositio, *Existentiâ contingenter convenit essentiâ hominis*, distinguenda sic: eo sensu, quo essentia contingenter convenit sibi ipsi, *conç.*; alio sensu, *neg.*. Vel etiam sic: contingenter convenit, contingentiâ importante intrinsecam defectibilitatem ipsius essentiæ, *conç.* (essentia ipsa verè est defectibilis, verèque deficit ratione sui, cum non existit, quia tunc nihil essentia datur); contingentiâ denotante defectibilitatem existentie, permanente essentia, *neg.*: ipsi enim Thomistæ communiter dicunt apud Prado cit. controv. 7. n. 70. & seqq., etiam divinitus fieri non posse, ut essentia permaneat sine existentia, vel e converso. Similiter accipienda prop. hæc, *Creaturæ accidit existere*, vel, *accidentaliter advenit exist-*

entia; neganda quæ, si denotet, creaturæ vel ejus essentiæ jam productæ supervenire existentiam more accidentis, aut more formæ defectibilis permanente subjecto; concedenda verò, si æquivaleat huic, *Contingenter evenit creaturam existere*, quæ idem sonat, ac illa, *Contingenter datur essentia creaturæ*.

90 **O**bjic. 2., & replic.: essentia creaturæ, v. g. hominis, indifferens est, ut habeat, vel non habeat existentiam; non enim necessariò existit: sed non est indifferens ad semetipsam: ergo ipsa non est sua existentia. *Confirmatur* hoc multifariâ. 1.: homo nunquam fuit in potentia ad sua prædicata essentialia: sed fuit in potentia ad existentiam: ergo hæc distinguitur à prædicatis &c.. Item, homo per suam essentiam est possibiliter existens; & non est possibiliter homo; alioquin ita esset homo, sicut est albus. 2.: essentia creaturæ distinguitur à non esse: ergo & ab esse; cum ad utrumque sit indifferens. Certe nihil indifferens ad actum, & non actum, identificatur eum actui; ut patet exemplo intellectus comparati ad actum cognoscendi. 3.: si creatura per se ipsam non esset, necessariò non esset: ergo, si per se ipsam esset, necessariò esset. 4.: essentia creaturæ potest conjungi cum contradictorio existentie, & subsistentie negatione concipi: sed non potest concipi tab negatione sui, neque eum suo contradictorio conjungi, nisi evadat chimærica: ergo &c.. 5.: Deus nullum prædicatum essentialè auferre potest ab homine: sed potest ab eo existentiam auferre: ergo &c.. 6.: quæ realiter separantur, realiter distinguuntur: sed essentia creaturæ realiter separatur ab existentia sua; ut acciatur, non solum in quavis essentia purè possibili, sed etiam in actuali essentia humanitatis Christi, quæ sine propria existentia existit per esse Di-

vini Verbi, juxta D. Thomam 3. p. q. 17. an. 2., immò juxta 6. Synodum in Epist. Sophronij dicentis, *Humanitas Christi in Verbo, & non in se habuit existentiam unam*: ergo &c.

91 Hæc etiam *objectio* cum suis confirmationibus patitur instantias n. 88, illam præsertim, quæ sumitur ex quidditate ipsius existentie, ut facile patebit applicanti. Ut directe solvatur, notandum est, quòd essentia creaturæ non habet ad *esse* & *non esse* indifferentiam physicam subjectivam, & positivam, qualis namque convenit materiæ primæ, vel cuilibet subjecto, quòd idem in se realiter manet sub utroque extremo, scilicet sub formâ, & ejus negatione: nam essentia creaturæ sub *non esse* nõ manet eadem realiter in se, sed potius nihil est in se realiter. Habet igitur indifferentiam logicam, & objectivam, ut sit, vel non sit: *logicam*, quatenus potest verificari successivè duas propos. contradictorias, *Essentia est, Essentia non est: objectivam*, quatenus essentia hominis v. g., sive absolute sit, sive absolute non sit, eodem modo obijcitur cognitioni scientificæ, *Homo est animal rationale*; quæ propositio, cum reddat sensum hypotheticum, nempe, *si homo non est, animal rationale est*, vel, quòd idem sonat, *si homo existit, habet existentiam identificatam cum animali rationali*, non requirit ad sui veritatem (tameñ non excludat), quòd essentia hominis absolute sit; ut latè diximus cap. 2. & 3.. Habet insuper essentia illa, quando existit, indifferentiam sumptam pro intrinsecâ defectibilitate subjecti existentis, nempe ipsius existentie, quatenus non repugnat deficere in semetipsâ: & hæc dici potest *indifferentia negativa*. Habet denique *indifferentiam extrinsecam* ratione causæ, quatenus ab indifferentiâ Omnipotentis, ut producat, vel non producat essentiam creaturæ, essentia hæc

extrinsecè denominatur indifferentis, sit, vel non sit. Totâ hæc doctrina admittenda est Adversarijs in essentia seu quidditate illius existentie, quam ab essentia hominis distinguunt.

92 Hinc *ad object. dist. Maj.*: indifferentis est, indifferentia logica, & objectiva, vel etiam, negativa, & extrinsecâ, *conc.* (hoc sufficit, ut essentia hominis non necessariò existat); indifferentia physicâ subjectivâ, & positivâ, *neg. Maj.*. Similiter *dist. Min.*: nam priore indifferentie modo etiam est indifferentis essentia ad semetipsam; cum fieri possit, ut ipsa nihil sit in se. Unde *neg. Consequ.*: quia, sicut ex indifferentia logica, extrinsecâ, &c., non inferitur distinctio essentia à se ipsâ, ita nec distinctio ab existentia. *Ad 1. Confirm. dist. Maj.*: in potentia physicâ & subjectivâ (qualem habet homo existens, ut intelligat, amet, &c.), *conc.*; in potentia objectivâ (qualem explicuimus initio questionis), *neg. Maj.*: & similiter distinctâ *Min.*, *neg. Consequ.*. Si homo, antequam existat, non est in potentia ad sua prædicata essentialia; ergo est in actu animal rationale, adeoque habet actualem essentiam ab æterno, ut agebat prima illa sententia, quam rejecimus cap. 1., & quam rejiciunt acriter Thomistæ, qui tamen in præsentia videntur in eam incidere. Homo igitur, quo sensu est possibiliter existens, est etiam possibiliter homo; non tamen quo sensu est possibiliter albus; nam homo non albus, etiamsi existat, est albus possibiliter per potentiam physicam subjectivam, ut recipiat albedinem.

93 *Ad 2. dist. Antec.*: essentia creaturæ distinguitur à *non esse*, quando est, *conc.*; quando non est, *neg. Antec.*; nam de ipsâmet essentia verificatur non esse. Tum *dist. Consequ.*: distinguitur ab *esse*, quando est, *neg.*; quando non est, *subdist.*: distinguitur tamquam non ens ab ente, *conc.*; tamquam

quâ mens ab ente, *neg. Consequ.*. Ratio distinctionum patet ex dictis. Si tamen per *non esse* velis intelligere carèctiam seu negationem objectivam, essentia non existens à tali *non esse* distinguitur purè negativè, idest, cum eo non identificatur; quia pro illo statu cum in se nullo modo sit, cum nullo extremo identificatur, seu negativo, seu positivo. Quòd additur de indifferenti ad actum, & non actum, verum est, quando indifferentia est physica & subjectiva; non ita verò, quando solum est logica, & objectiva. *Ad 3.*: creaturam per se ipsam non esse, potest intelligi bifariam. 1., ut idem sonet, ac nihil habere sui ipsius, quando non existit: atque ita *neg. Antec.* 2., ut significet, in conceptu creaturæ involvi non esse pro calu existentie, sicut involvitur in conceptu chimæ: quo sensu *conc. Antec.*; quia, dato illo conceptu, si creatura esset, simul esset & non esset; & hoc est repugnantiam habere ad existendum, adeoque necessariò non esse. At *neg. Consequ.*; quia ex eo quòd creatura, si esset, per seipsam esset, non sequitur repugnantia ipsius ad non esse; cum enim creatura, dum est, sit essentialiter defectibilis, fieri potest, ut desinat esse id ipsum, quòd est.

94 *Ad 4. neg. Maj.*: quia propriè significat, posse dari simul ex parte objecti essentiam & cõtradicitorium existentie, vel posse verè concipi tamquam duo extrema simul data: quòd est omninò falsum, cum reverà non detur essentia, quando non datur existentia. Solum ergo essentia & non-existentia possunt dari simul in intellectu, altera ut absolute concepta, altera ut concepta hypotheticè, quando scilicet adest cognitio hæc, *Creatura non existit, cujus sensus est, Modò non datur illud objectum, quòd, si existeret, esset essentia creaturæ*. Si hoc, & nihil aliud sonet, essentiam concipi sub negatione

existentie, *conc. Maj.*: sed *neg. Min.* quia similiter concipitur essentia sub negatione sui, sub nihilo seu contradictorio suo; quoties enim datur nihil existentie, datur nihil essentie: nec ideo evadit essentia chimærica; quia nõ concipitur ut absolute conjuncta, nec ut hypotheticè conjungenda cum suo non-esse, vel cum nihilo sui. *Ad 5. dist. Maj.*: Deus nullum prædicatum &c., manente homine, seu nõ destructo, *conc.*; homine destructo, seu nõ manente, *neg. Maj.* (tunc enim Deus auferret homini, non unum tantummodò prædicatum essentialia, sed omnia penitus): eodemque modo distinctâ *Min.*, *neg. Consequ.*. Cùm dicitur, essentias rerum esse invariabiles, nec posse a Deo inverti, vel mutari, sensus est, non posse rem manere, seu existere, quin eo ipso habeat talem essentiam, qualem ejus definitio explicat. Ceterum, existentia cessante, essentia ipsa funditè evertitur, atque ita mutatur, ut quæ erat aliquid, jam sit nihil. Vide supra n. 23. expressam pro responsione ista doctrinam D. Thomæ.

95 *Ad 6. neg. Min.*, quæ male probatur. Nam imprimis essentia purè possibilis non est essentia creaturæ separata ab existentia, cum de præsentia non sit essentia creaturæ; sicut ignis extinctus non est ignis separatus ab igne accenso, cum non sit ignis. Essentia ergo creaturæ, sic accepta, nihil est, nisi in potentia causæ, vel in intellectu sive ideâ Creatoris, ubi non est creatura, sed creatrix essentia. Deinde, quòd humanitas Christi non habeat existentiam propriam, negandum omninò est cum omnibus Theologis præter Thomistis, & cum ipso etiam D. Thomæ q. unic. de Verb. Incarn. ar. 4. Vid. P. Suar. cum tom. 1. in 3. p. disp. 36., tum disp. 31. Met. sect. 12. à n. 15.. Nec D. Thomas in allegato loco 3. p. adèd clarè loquitur, ut censeri debeat sententiam, quam antea docuerat, re-

tractasse. Sophronius autem in 6. Synodo rectè dicit, quòd humanitas non in se, sed in Verbo existit; quia licet propriam habeat existentiam, est tamen in Verbo ut in supposito. Profectò accidens non existit in se, sed in subiecto; nec tamen per existentiam subiecti existit, sed per propriam, ut Thomistæ communiter agnoscunt apud Prædicatorum cit. controv. 7. n. 83. & seqq.

96 *Objic. 3.*: creatura non existit per essentiam: ergo per aliquid ab essentia distinctum. *Prob. Antec.*: tum quia solus Deus existit per essentiam: tum quia, si homo per essentiam existeret, foret essentialiter existens, sicut est essentialiter animal; unde non posset non existerè, sicut non potest non esse animal. *Confirm. 1.*: existentia non ponitur in metaphysicâ, nec in physicâ definitione hominis: ergo est extra essentiam ejus. *Confirm. 2.*: si creatura nõ involvit compositionem ex essentia & esse, omninò simplex erit in esse entis: ergo Deus non erit creaturâ simplicior; quod est absurdum. *In primis* quæro à Thomistis, an existentia superaddita existat per essentiam? & an creatura per essentiam habeat esse viabile vel essentialiter exercitum, quo præit existentiam? Deinde *ad object. dist. Antec.*: si tò per essentiam excludat existere defectibiliter, & per participationem (ut reipsâ excludit juxta communem loquendi ritum), *conc.*; si solum excludat existere formaliter per aliud ab essentia, seu per formam superadditam, *neg. Antec.*, & *Consequ.*

97 *Ad prob.*: solus Deus existit per essentiam in primo sensu nunc explicato, quia solus existit à se, necessariò, & indefectibiliter; sicut solus in eod. sensu dicitur ens per essentiam, verus, & bonus per essentiam; cum tamen certum sit, essentiam creaturæ secum identificare prædicata omnia transcendentia, cujusmodi sunt ens, verum, bonum, &c.. Dicitur etiam

non raro, quòd solus Deus est suum esse: sed tunc per esse comprehenditur etiam substantia, vel significatur sufficientia essendi cum omnimodâ independentiâ, & a seitate. Quamvis autem homo existat per aliquid ab essentia distinctum, non idè dicitur essentialiter existens, licet dicatur essentialiter animal: quia tò essentialiter excludit contingentiam; & adjunctum prædicato existens necessitatem sonat absolutam; adjunctum verò prædicato animal, necessitatem solum conditionatam. Vide supra n. 21. & 22.. Si tamen utrobique servetur idem sensus, vel absolutus, vel conditionalis, homo non magis erit essentialiter animal, quàm existens; verisimumque est, quòd homo potest non esse animal absolutè, sicut potest non absolutè existerè.

98 *Ad 1. confirm. dist. Antec.*: existentia non ponitur &c., explicitè, *conc.*; implicitè, *neg. Antec.*, & *Consequ.*, loquendo de existentia in communi: hæc enim includitur in ente reali ut sic, & cum ipso transcendit prædicata omnia positiva, in quibus proinde continetur implicitè, sicut ens. Sanè D. Thomas 1. p. q. 50. ar. 5., ut explicet, quomodo naturæ Angelicæ conveniat esse, utitur exemplo circuli, cui secundum se ipsum convenit rotunditas. At rotunditas proculdubio perit in definitionem circuli. Dici quoque poterit, quòd in definitione hominis implicitè ponitur existentia, non ut absolutè ac de præsentia data, sed ut danda ex hypothesi, vel pro casu, quo datur homo; vel, quod in idem recidit, non ut absolutè affirmabilis, sed ut affirmabilis hypotheticè: nec alio sensu ponitur animal, vel substantia in definitione hominis. Si quæras, an existentia ut absolutè affirmabilis distinguatur ab existentia ut affirmabili hypotheticè? *Resp.*: distinguitur extrinsecè penes diversam cognitionis tendentiâ, quam connotat: intrinsecè verò non dis-

distinguitur, quando est: sed quando non est, distinguitur negativè, idest, non identificatur actualiter, quia nihil est: & hoc sufficit tunc ad veritatem hujus propositionis negativæ, *Existentia hypotheticè affirmabilis non est affirmabilis absolute.* Id ipsum intellige de essentia, si compareretur similiter secum ipsa. *Ad 2. confirm. neg. consequ.*: quia creatura semper admittit compositionem aliquâ realem, scilicet ex natura & substantiâ, vel ex substantia & accidenti.

99 *Objic. 4.*: existentia creaturæ debet esse receptibilis in essentia: ergo debet ab essentia distingui. *Prob. Antec.*: quia sequeretur alioquin, existentiam creaturæ esse actum purum, & illimitatum; talis quippe est actus irreceptus, cum actus non nisi à potentia receptivâ limitari queat. *Inso.*: essentia Angeli ratione sui est actus; tum quia passim à D. Thomâ & reliquis appellatur forma; tum quia non est pura potentia substantialis, cum hic sit conceptus materiæ primæ, maxime apud Thomistam; tum quia, juxta plures eorum, secum identificat actualitatem essentialem, qua redditur proximè receptiva existentia: debet ergo essentia Angeli esse receptibilis in subiecto, ne sit actus purus & illimitatus. Dices, eam essentiam limitari à potentia receptivâ sui esse, quæ secum identificat. Bene. Non ergo generatim verum est, quod Thomistæ inculcant, actum irreceptum, seu irreceptibilem, omninò esse purum, & infinitum: sed hoc ut summum verificabitur de actu, qui nec sit receptibilis in subiecto, nec receptivus alterius actus, aut formæ; receptivitas enim, cum sit perfectibilitas, & potentialitas, aliena est ab actu puro, ut nemo dubitat. At existentia creaturæ in nostris principijs semper est aut receptibilis, aut receptiva: receptibilis, si propria est formæ substantialis, vel accidentalis: receptiva, si propria est materiæ primæ, vel Angeli, vel animalis

vis substantiæ non receptæ in subiecto; quia quælibet recipere potest accidens aliquod naturale, vel supernaturale, saltem præsentiam in loco, vel etiam modum relationis thomisticum, quo reddatur alteri similis, aut dissimilis, &c..

100 *Repl. 1.*: existentia nequit esse receptiva ulterioris actus, quia, ut ait D. Thomâ q. ult. de Anim. ar. 6. ad 2., *ipsum esse est actus ultimus, qui participabilis est ab omnibus, ipsum autem nihil participat.* si ergo existentia non recipitur in subiecto, nullo ex capite limitabitur: accedit, quòd existentia nequit esse in potentia ad aliud, cum potius omnia sint in potentia ad existendum. *Resp.*: existentia non est receptiva ulterioris actus discernentis rem à nihilo & chimeræ; quia ipsa discretionem hanc perficit; & quicumque actus advenit subiecto existenti, non eò tendit, ut illud à nihilo discernat. Quare non incongruè vocari potest *actus ultimus in lineâ entis*, scilicet creati, & præcisè quatenus à nihilo & chimerâ discreti: res enim, prout est virtualiter in potentia causæ, jam à chimerâ & nihilo discernitur in actu primo; prout est vitaliter in actione agentis, discernitur in actu secundo, & quasi medio; prout jam formaliter existit, discernitur in actu ultimo, qui actus nihil participat, idest, nihil ultra desiderat, aut expectat pro munere isto discernendi à chimerâ & nihilo, tametsi plures alias perfectiones de lineâ entis, substantiali, vel accidentali, participare & recipere possit.

101 Hoc tantum sensu nomen *actus ultimi* admittimus. De cætero, potius existentia est actus primus, seu prima rerum actualitas, cui superveniunt reliquæ omnes physicæ additæ subiecto. Unde D. Thomâ q. 1. de pot. ar. 7. ait: *ipsum esse est effectus primus, & intimior omnibus alijs effectibus*; & 1. p. q. 8. ar. 1., *Effectus primus est*

est illud, quod est magis intimum cuilibet, & quod profusius omnibus inest. Porro, quod omnia fiat in potentia ad existendam, verissimum est, dummodo intelligatur de potentia objectivâ, & de rebus nondum productis, & ad existendum per existentiam cujusque propriam: sed hoc non prohibet, ne una existentia sit in potentia physicè receptivâ respectu alterius, non ut per illam existat, aut discernatur à nihilo, sed ut ab eâ physicè perficiatur in aliquo genere, cum ipsaque constituat compositum aliquod. Sic existentia animæ rationalis verè in potentia est ad existentiam Gratiæ, ut per eam formaliter sanctificetur, & ut ex utràque resultet concretum sanctum.

102 *Repl. 2.*: circulum committimus in explicando limitationem creaturæ: nam apud nos ideò substantia est limitata, quia receptiva est accidentium; & ideò est receptiva, quia est limitata. *Insto*: apud vos ideò essentia creaturæ est limitata, quia est receptiva sui esse; & ideò sic receptiva est, quia est limitata; si enim illimitata foret, non reciperet suum esse, ut constat: ergo & vos circulum committitis. Nos in presenti admittimus cum Thomistis, radicem limitationis esse potentialitatem, quæ sine dubio datur, ubicunque datur vel receptibilitas, vel receptivitas; addimusque, alterutram istarum dari reipsâ in omni creaturâ independentem à distinctione inter essentiam & existentiam. Quodnam hinc circuli vestigium? Cum autem dicitur, Ideò creatura est limitata, quia receptiva, & ideò receptiva, quia limitata; non indicatur stricta causalitas, sed mutua convertibilitas, aut formalis identitas utriusque conceptus: quo sensu dici solet, Ideò Deus est actus purus, quia nullatenus potentialis est, & ideò nullatenus potentialis, quia est actus purus.

103 Alia præterea radix aut

ratio limitationis assignari potest in existentia creaturæ, nimirum quod sit actus receptus, non in alio, sed ab alio, per causalitatem scilicet, qua omnis creatura suam esse recipit seu accipit à Deo: repugnat enim, actum, sic receptum, aut receptibilem, esse illimitatum. *Dicitur*: ipsa causalitas vel causalitas supponit limitationem creaturæ; quæ nõ esset causalitas, nisi esset ens limitatum. *Verum* hac ratione licebit dicere, quod animal rationale supponit essentiam hominis, quia Petrus non esset animal rationale, nisi esset homo. Causalitas ergo non supponit, sed infert, aut imbibit limitationem, sicut aetas infinitudinem: nihilque est in creaturâ prius conceptu ipso creaturæ, qui est conceptus entis ab alio, vel, quod idem sonat, entis causalitas. *Dices* iterum: hac viâ defendi poterit possibilitas substantiæ creatæ, quæ secum identificet formam sanctificantem, aut actum intelligendi; non enim ideò desinet esse limitata, dummodo sit ab alio recepta. *Sed* ex te quero, num possibilitas & limitatio illius substantiæ defendi possit viâ thomistica distinctionis essentiæ ab existentia, dicendo scilicet, talem substantiam fore limitatam, dummodo secum non identificaret suum esse? Quidquid dixeris, tibi dictum esto: non enim hic locus est quaestiones illas examinandi, quæ ex alijs principijs non huc spectantibus decidi solent.

104 *Dices* insuper: si creatura recipit à Deo existentiam, debet ab eâ distingui: tum quia nihil recipit se, sicut nihil recipitur in se: tum quia beneficium distingui debet à recipiente. *Sed* iterum ex te quero, num creatura recipiat à Deo essentiam ut distinctam ab omni formâ superadditâ? Si affirmes: ergo creatura distingui debet ab essentia sua, siquid valet tuum argumentum. Si neges: ergo Angelus v. g. non habet essentiam realem ab alio,

alio, sed à se; nec tenetur benefactori Deo gratias agere, quod sit substantia, spiritus, intellectivus, volitivus, &c.; unde multa respondere poterit interroganti, *Quid habes, quod non accepisti?* Itaque vere a Deo, recipit seu accipit creatura, non solum quod habet per unionem, sed etiam quod per identitatem habet; quia sic recipere, nihil aliud sonat, quam beneficio Dei esse id, quod est. Beneficium autem, seu donum collatum, non magis à recipiente, quam à conferente distingui debet: & tamen Verbum Divinum te ipsum nobis coarctat & confert ut beneficium maximum. Recole hymnum ad Laud. in festo Corporis Christi.

105 *Objic. 5.*: quod secum identificat actum primum, & ultimum de linea entis, est infinitum in linea entis: tum quia complectitur eo ipso totam entis lineam: tum quia ea est regula generalis in linea qualibet; ideoque non potest aliquid identificare secum actum primum & ultimum de linea intelligendi, quin evadat in hac ipsâ linea infinitum. Sed, si essentia non distinguitur ab existentia, creatura secum identificat actum primum, & ultimum de linea entis; nam in linea essendi actus primus est actualitas essentialis, & actus ultimus est existentia: creatura igitur infinita erit in linea entis. *Inprimis* insto in existentia superadditâ, quæ, cum identificet secum essentiam suam, & existentiam, per quam existit ut quo, identificabit actum primum & ultimum de linea entis. *Deinde* falsum est, quod existentia sit actus ultimus in sensu Thomistico, nimirum per comparisonem ad alium actum essentialem; alioqui falsò dixisset D. Thomas, cap. præced. allegatus, quod non sunt in animo duo actus, scilicet sua essentia, & esse suum.

106 Solum ergo existentia creaturæ dici potest actus ultimus per comparisonem ad virtutem causæ, &

actionem agentis, ut explicatum est n. 100.: ultimus, inquam, non in linea entis quâ late patet (sic enim linea hæc amplectitur omnem perfectionem possibilem), sed solum in linea entis finiti quatenus discreti à nihilo & chimerâ, ita ut ab his ultimò discernatur unumquodque ens per existentiam suam, utique limitatam in perfectione entitativa. Nulla autem infinitudo sequitur ex idéitate creaturæ cum actu sic ultimo. Nec item infinitudo sequeretur ex idéitate subjecti intellectivi cum ultimo actu de linea intelligendi, si hoc nomine significetur qualiscunque intellectio, v. g. claritatis ut quatuor; quâvis aliunde repugnet hæc identitas in substantia creata, eo quod intellectio tunc esset & non esset actus vitalis; de quo in Anima. disp. 1. n. 23.. Et generatim nullâ in linea sequitur infinitudo subjecti (quidquid sit de repugnantia ex alijs capitibus) ex eo præcisè quod secum identificet actum, nisi quando actus ita est ultimus, ut attingat ultimum, id est, summum perfectionis gradum in ea linea. Unde autem probas, existentiam hominis v. g. esse actum hoc modo ultimum in linea entis?

107 *Objic. 6.*: existentia in communi non habet differentias, per quas multiplicetur: nequit ergo in creaturis multiplicari, nisi per ordinem ad subjectum, in quo recipitur. *Prob. Antec.*: si aliquas haberet differentias, hæc forent illæ ipsæ, quæ diversificant essentias, nempe rationale, rugibile, &c.: sed istæ nequeunt esse differentia respectu existentia in communi: ergo. *Prob. Min.*: quia rationale v. g. indifferens est ad existentiam; & nulla differentia est indifferens ad rationem communem, quam contrahit. *Confirm.*: quia, si existentia contrahi posset per differentias, conciperetur in potentia respectu ipsarum: non ergo conciperetur ut actualitas ultima. *Ad object. neg.*

Antec. nam existentia eadem differentias habet, quas ens ut sic, in quo respiciatur includitur. Ad *prob. neg. Min.*, quæ malè probatur: non enim rationale indifferens est ad existentiam, nisi logicè, & objectivè, aut etiam negativè, & extrinsecè; quo sensu indifferens est ad omnem rationem communem, quæ contrahitur, immò ad seipsum. Vid. n. 91. & sequ. Ad *confirm.*: cum agitur de ratione communi, præsertim transcendente, tò in potentia præcise sonat prædicabilitatem superioris de inferiori; quæ prædicabilitas negari nequit existentia in communi, cum proculdubio sit ratio superior ad existentiam humanam, lapideam, &c., sive distinguatur ab essentia, sive non. Cum hoc tamen cohæret quòd concipiatur ut actualitas ultima, idest, ut non indiga ulterioris actus realiter superadditi ad discernendam ens à nihilo. Simile argumentum, & multò urgentius invenies in Logica solum circa rationem communem individui.

108 Pro alijs difficultatibus solvendis adverte sequentia. 1.: essentie transitus de statu possibilitatis ad statum existentia non est transitus physicus, aut physica mutatio requirens commune subjectum, quod in se idem sit sub utroque statu: sed est transitus mere logicus, in eo consistens, quòd essentia, quam potest Deus producere, verificet successive duas propositiones contradictorias, *Essentia non est, Essentia est*; qui transitus non requirit subjectum in se idem pro utroque tempore, sed potius importat antea nihil subjecti, postea subjectum. Similiter intellige transitum essentia de non esse ad esse, vel e converso; qui non est successio unius forme ad aliam contrariam, nec forme ad privationem, sed unius contradictorii ad aliud, idest, subjecti ad non subjectum, aut vice versa. Quare, cum dicitur, essentiam ex nihilo fieri aliquid, ne putes, essen-

tiam fuisse jam essentiam sub nihilo; sed intellige, fieri essentiam postquam non fuit essentia: nec existimes, nihilitatem fieri aliquid, sed excludi per aliquid; nam tò ex nihilo idem valet, ac postquam nihil fuerat, ut admonet D. Thomas 1. p. q. 61. ar. 2. Hæc omnia suadenda sunt Adversarijs exemplo existentia superaddita, cujus quidditas pariter transit de nihilo ad aliquid, &c.

109 2.: verè dicimus nihilominus, quòd eadem essentia creaturæ, quæ modo existit, erat antea possibilis; non enim existit extra Deum, nisi quod ante existentiam fuit possibile. Sed hoc idè verum est, quia intelligitur juxta indolem termini *possibilis*, quo ampliatur aut alienatur verbum *erat*, vel nomen *eadem*, & accipitur cum addito in potentia *cause*, vel in *cognitione Divina*: ille namque terminus, quatenus denotat statum priorè statu existentia, significat possibilitatem extrinsecam, idest, potentiam causæ; vel si etiam ad intrinsecam referatur, significat veritatem cognitionis hypotheticæ circa illam, quæ veritas tunc absolute datur, licet objectum non sit præsens, ex n. 26. & seqq. Quare propositio hæc, *Eadem essentia creaturæ, quæ nunc existit, erat antea possibilis*, non denotat identitatem intrinsecam antea præsentem, sed reddit hunc sensum, *In Deo erat potentia faciendi, ut essentia creaturæ esset eadem, quæ nunc est*, vel etiam hunc, *Verè Deus cognoscebat, essentiam creaturæ, si existeret, eandem fore, quæ modo est*. Idem tenentur Adversarij dicere de quidditate existentia superaddita.

110 3.: ad veritatem propositionis negativæ non requiritur positiva distinctio subjecti ad prædicato: sufficit distinctio negativa, consistens in mero defectu identitatis exercita, eo quòd subjectum nihil sit. Unde, quòd verè dicatur, *Essentia Antichristi non*

existit, nil prolest Adversarijs: pariter enim verè dicitur nunc in sensu absoluto & exercito, *Essentia Antichristi non est essentia*, atque etiam, *Existentia Antichristi non existit ut quo*. Verè quòque dicitur Antichristus objectivè indifferens, ut sit homo & non homo, non in sensu composito, sed in diviso, idest, ut jam sit homo, jam non sit homo, sed nihil.

111 4.: aliqua distinctio rationis admittenda est inter essentiam, & existentiam creaturæ; nam saltem distinguuntur penes implicitum & explicitum, cum non sint termini synonymi. Neganda tamen stricta distinctio rationis ratiocinatæ, si essentia & existentia in eodem sensu accipiantur. Essentia etenim actualis nequit sine actuali existentia concipi; nec essentia purè possibilis, aut in potentia, sine existentia purè possibili, sive in potentia; nec essentia præscindens à statibus entis in actu, & in potentia tantum, sine existentia pariter ab his statibus præscindente; essentia quippe concepta hypotheticè ut *aliquid reale, si detur* (quo pacto dicitur à statibus præscindere), formaliter est existentia hypotheticè sumpta ut *aliquid reale, si detur*. Huc facit exemplum rotunditatis & circuli, ex D. Thomà sumptum n. 98. Quòd si comparatio fiat inter essentiam sic hypotheticè conceptam, & existentiam ut exercitam, idest, ut absolute conceptam aut assertam; dabitur inter eas quædam distinctio rationis ratiocinatæ, non quæ diversas importet definibilitates, sed quæ solam importet illationem non mutuam ratione diversitatis actuum intellectus in modo tendendi circa idem objectum. Quamvis enim hi v.g. conceptus, *Quod est animal rationale, si actu est, Quod actu est animal rationale*, respiciant objectum omninò idem, non tamen se se mutuo inferunt quoad verificationem, cum prior verificetur de homine ab

æterno, secus verò posterior: unde prior quodammodo latius patet, scilicet latitudine temporis, aut verificationis, non objecti.

112 Ab his ergo conceptibus formalibus (quorum priori, juxta communem usum, correspondet nomen *essentia*, posteriori nomen *existentia hominis*, nisi aliud explicetur) derivatur denominativè in objectum quædam specialis distinctio rationis, quædam scilicet apparentia vel imitatio distinctionis illius, quæ realiter datur inter potentiam & actum, vel inter subjectum & accidens: quia essentia sub conceptu hypothetico redditur extrinsecè indifferens, ut de ipsa verè affirmetur, aut negetur existentia sub conceptu absoluto; & hæc prædicatio, *Essentia, quæ est animal rationale, si actu est, jam actu est animal rationale* (cui re ipsa æquivaleret hæc, *Essentia hominis existit*), non nisi accidentaliter seu contingenter verificatur, instar illius, quæ prædicat reale accidens de subjecto. Indifferentia igitur istiusmodi est quædam potentialitas essentia, quæ dum verificat prædicationem illam absolutam, concipitur quasi actuari per existentiam, & cum eâ facere compositionem quamdam umbratilem more subjecti cum accidenti. Sed hoc totum est opus rationis, & objecto extrinsecum, tamen fundatum in illâ negativâ vel purè objectivâ indifferentiâ creaturæ ad existendum, de qua n. 91. Quia verò tale fundamentum non datur in Deo, à quo procul abest contingentia & indifferentia omnis in existendo; idcirco in essentia Divina nullatenus potest cum fundamento concipi potentialitas, aut compositio cum existentia.

113 Ex dictis inferes, quo sensu ens nominaliter sumptum præscindat ab existentia. Præscindit in primis tamquam explicitum ab implicito. Præscindit etiam ab existentia ut exercita, sive ut absolute affirmabili (quo pacto

pacto existentia idem sonat, ac ens participialiter sumptum), præcisione independentiæ sive inconvertibilitatis in prædicando, qualiter essentiam præcendi ac distingui diximus ab existentia per diversos concipiendi modos: nam ens nominale revera est ens conceptu hypotheticè, sic nimirum, *Quod, si actu est, intrinsecè aptum est existere*

realiter, vel, existere sine contradictione. Cæterum ab existentia ut hypotheticè concepta non præcendit propriè & strictè, sed eam formaliter includit non minus, quam essentiam realem. Totam doctrinam à n. 111. datam facile confirmabis exemplo existentia comparatæ cum suâ ipsius quidditate.

DISPUTATIO III.

DE SUBSTANTIA, ET ACCIDENTI.

ENS creatum dividitur in substantiam, & accidens: ubi nomen *substantia* sumitur coarctatum ad substantiam finitam, ne latius pateat quam divisum; si enim a limitatione præcendat, Deo propriè convenit. Sumitur item, non prout generatim sonat essentiam rei cujuslibet, quo sensu essentia etiam accidentis vocatur substantia ejus; sed prout significat ens contrapositum accidenti physico. Divisio hæc immediatior est immediatione universalitatis, quam divisio entis creati per decem prædicamenta; quia plura ex his convenient in ratione accidentis: quamquam alio sensu immediata dicitur divisio entis in decem genera, nimirum per exclusionem generis immediatioris, aut superioris; non enim accidens ut sic censetur propriè genus, vel quia est transcendens, vel quia est aliter analogum. Divisio tamen ista prædicamentalis (quam in Logica dedimus, & ibi summatim explicuimus) materiam præsentis Disputationi præbebit, quantum ad ea membra, quæ nondum in hujus Operis decursu explicata sunt ex professio.

CAP. I.

De substantia in communi.

Substantia nomen derivat tum à subsistendo, tum à substando accidentibus: sed, quantum ad rem significatam, passim definitur seu describitur, *Ens per se*; & ex adverso *Accidens, Ens in alio*. Superest tamen non levis difficultas circa sensum particulæ *per se*; quæ, si excludat esse in alio tamquam in subjecto, à quo forma pendet in fieri & conservari (hanc dependentiam denotare videtur particula *in alio*), convenit quidem sub-

stantiæ completæ, nec nõ materiæ primæ, & animæ rationali; at non convenit omni substantiæ: nam anima equi, & quævis alia substantialis forma corporea, item unio humana, & modus subsistentiæ, cum verè substantiæ sint, nihilominus à subjecto sustentantur & pendent non minus, quam formæ accidentales. Hac de causâ non parùm dissident Authores in assignando substantiæ conceptum, completis & incompletis omnibus communem.

2 Missis alijs explanationibus, amplectenda nobis est, quam jam alibi non semel indicavimus, quæ nimirum illud *per se* pro eodem accipit,

ad propter se; atque proinde, substantiam in communi sic esse describendam, *Ens propter se existens, vel, Aptum existere propter se*, ita ut tò propter se excludat existere naturâ suâ ultimâ seu principaliter propter aliud ab ipso adæquatè distinctum ut intrinsecè perficiendum, aut afficiendum. Quare id erit substantia, quod ita existit, ut naturâ suâ non sit ultimò propter subjectum, quo innitatur, vel propter aliud, cui toti debeat physicè uniri, tamquam subjecto adæquatè distincto. Ex adverso accidens est *Ens in alio*, id est, *propter aliud*, ita ut ex intentione naturæ sit ultimâ seu principaliter propter subjectum adæquatè distinctum, quod intrinsecè afficiat, seu cui physicè uniri debeat. Hæc substantiæ explicatio quoad sensum & ferè quoad verba traditur à P. Oviedo, & approbatur ab alijs.

3 Ea verò convenit in primis omni substantiæ. De increata nequit esse dubium; nec de creata omnino completa, cujusmodi est Angelus, aut homo, seu persona humana. Incompletam autem, sive partialem, nullam novimus præter materiam primam, formam substantialem, unionem ipsarum informativam, & continuativam (adde unionem hypostaticam in Christo D.), subsistentiam, & integram naturam relatè ad suppositum: & omnes istæ, licet verè sint propter suppositum, quod principaliter & ultimâ intenditur à natura; ramen non in eo sunt ut formæ in subjecto, sed ut partes in toto, à quo proinde non distinguuntur adæquatè non ergo existunt propter aliud adæquatè distinctum, sed verè propter se. Est quidem immediatè materia prima propter formam, unio propter extrema, & subsistentiæ modus propter naturam; at non principaliter, aut ultimâ: quia natura ultimò intendit suppositum ut ex his partibus constitutum, & prop-

ter illud inibit ordinem partium inter se. Intendit, inquam, ultimò: quia suppositum, etiam creatum, in se sistit, nec ordinatur ad aliud intrinsecè perficiendum; licet possit esse propter aliud ut finem extrinsecum, qualiter creaturæ sunt propter Deum, & elementa propter mista.

4 Deinde convenit eadem explicatio soli substantiæ. Quia nullum est accidens, quod non sit principaliter propter aliud adæquatè distinctum, tamquam finem cui, ab ipso afficiendum per unionem physicam: nam omne accidens suapte naturâ in stirutum est, ut cedat in bonum, vel in malum subjecti, cui physicè unitur, aut uniri debet; ut ex communi apprehensione constat, & inductione suaderi potest, etiam in accidentibus supernaturalibus, ut in gratia, & visione beatifica. *Dices*: forma artificialis, cum verè sit accidens, non intenditur propter materiam domi v. g., sed propter se, vel propter domum in esse compositi artificialis. *Dist.*: non intenditur ab arte, vel artiifice, *cont.*: non intenditur à natura, *neg.*: nam forma artificialis consistit in quadam figurâ vel præsentia lapidum, lignorum, &c., quæ est modus à natura institutus immediatè propter quantitatem, & mediatè propter substantiam corpoream.

5 *Dices* insuper: sicut anima equina est propter equum, ita dici poterit albedinem esse propter album, quod est concretum non adæquatè ab ipsâ distinctum. *Resp.*: est quidem albedo propter album, sumptum quoad rectum, vel quoad subjectum; non tamen sumptum in esse concreti, seu denominationis ex subjecto & formâ constitutæ; nam tota constitutio concreti, & resultantia denominationis *albi*, non propter se intenditur à natura, sed in gratiam subjecti. Si rationem petas; nulla videtur esse præter naturam ipsam rerum, nobis cognitam ex

Communi sensu Philosophorum. Veteres quippe, naturæ lumine ducti, nihil per se ac propter se esse censuerunt, nisi vel res simplices, nullum dicentes ordinem ad subjectum, & primam in se radicem operationum habentes; vel res compositas ex primo subjecto, & primo actu, sumpto nomine *primi actus* pro forma, quæ esset prima radix effectiva operationû compositi. Quare cæteros omnes actus, & consequenter denominationes ex ijs resultantes, pro comperto habuerunt, non propter se, sed propter subjectum existere. Christiani verò, qui ex principijs Fidei colligimus, suppositum propter se existere, & addere aliquid supra naturam integram, sive simplicem, sive compositam ex primo subjecto & primo actu, computamus insuper subsistentiam inter constitutiva rerum propter se intentarum. Quid igitur ordinem dicit ad subjectum, & aliunde à subsistentiâ & à primo actu & ejus unione distinguitur, non est censendum existere propter se, nec propter concretum, quod constituit. Quod autem ille ordo, illaque distinctio inveniatur in albedine, in calore, in quantitate, &c., colligendum est ex peculiaribus indicijs, quæ non debent in definitione-substantiæ vel accidentis exhiberi; sicut non exhibentur in definitione hominis indicia, unde colligitur, in equo, in leone, &c., non inveniri potentiam ratiocinandi.

6 Ex dictis inferes, perfectitatem substantiæ, prout à substantijs completis & incompletis omnibus abstractæ, importare quidem independentiam à subjecto, at non a qualicumque, sed à subjecto, cujus gratiâ existat, vel propter quod sit. Atque ita sunt intelligendi Aristoteles, S. Thomas, & alij Veteres, dum indistinctè dicunt, aut supponunt, substantiam esse *per se*, quia non dependet

à subjecto. Possunt etiam intelligi de substantiâ prædicamentali, id est, de substantiâ completâ, quæ sola in linea rectâ prædicamenti ponitur, & quæ verè independens est ab omni subjecto, in quo sit, licet non excludat subjectum, ex quo tamquam ex parte sui constituatur. Ubi notandum, quòd substantiæ perfectas interdum sumitur à D. Thomâ (v. g. 1. contr. Gent. c. 25.) purè negative, pro negatione scilicet effendi in subjectos; idèdque negat S. Doctor, perfectitatem esse de intrinsecâ ratione substantiæ. Sed modò positivè sumitur ab omnibus, pro fundamento scilicet illius negationis, seu pro independentiâ positivâ rei à subjecto. Colliges insuper, inalienatam accidentis, quæ vocatur etiam *inhærentia*, & *inbessio*, ex adverso importare dependentiam formæ à subjecto, non qualemcuraque, sed quæ respiciat subjectum, ut intrinsecum finem *cui*, vel ut id, propter quod tota forma est.

7 Jam circa substantiam in universali *queritur* 1., an conceptus habeat communem substantiæ creatæ, & increatæ? & si habet, an univocum? Ad 1. partem affirmativè respondeo, dummodò *substantiis* non sumatur à munere substandi, sed à munere subsistendi, vel per se existendi. Et imprimis conceptus substantiæ completæ, seu non ordinabilis ad aliquod totum physicè constituendum, propriè convenit, non solum Angelo, sed etiam Deo; quia nomen *completis* non necessariò compositionem sonat, sed tantum perfectionem non indigam complementi: nec est, cur talis perfectio nequeat perfectè præcendi ab eo, quòd sit composita, vel simplex, finita, vel infinita. Deinde conceptus substantiæ, ut abstractus à completâ & incompletâ, solumque dicens perfectitatem, vel propter perfectitatem n. 2. explicatam, verificatur etiam propriè de Deo;

Deo; quia, licet non excludat incompletionem, non idèd formaliter illam includit: quare in eo militant eadem argumenta, quæ pro conceptu entis dedimus disp. 1. c. 1. Ad alteram verò quæst. partem dicendum est, conceptum istum, quatenus Deo & creaturæ communem, esse univocum analogum, vel univocum logicè, analogum metaphysicè, propter dicta de conceptu entis d. 1. c. 3.

8 *Quer. 2.*, an ratio substantiæ transcendat formaliter omnes differentias aut formalitates inferiorum? *Resp. 1.*: ratio ista formaliter est transcendens respectu Deis quia saltem implicitè includitur in aëitate, & in omnibus attributis Divinis, propter infinitam perfectionem ipsorum. Et hinc provenit in conceptibus Deo & creaturæ communibus, analogia metaphysica, quæ convenientiam genericam excludit. *Resp. 2.*: ratio substantiæ prædicamentalis, id est, finitæ ac physicè completæ, non transcendit formaliter differentias inferiorum: est enim propriè genus; & genera non includuntur formaliter in differentijs, ut ex Logicâ suppono.

9 *Resp. 3.*: ratio substantiæ abstractus à completâ & incompletâ, prout explicata est n. 2., vocari solet *transcendens*, ut discernatur à prædicamentali per majorem universalitatem, quia prædicatur etiam de quolibet constitutivo reali, seu parte physica substantiæ. Quòd tamen transcendat formaliter differentias metaphysicas, v. g. rationale hominis, dubium est, & apud me problema. Pars affirmativa suaderi potest. Tum quia rationali differentialiter sumpto convenire videtur definitio substantiæ, n. 2. tradita. Tum quia rationale per modum formæ constituit totum metaphysicum substantiale, nempe speciem humanâ: nequit autem substantia constitui nisi ex substantijs, maxime quantum ad

formam. Pars negativa potest etiam suaderi. Tum quia non videntur hic urgere quæ pro transcendentia entis adduximus disp. 1. c. 1. Tum quia, si rationale formaliter est substantia, erit substantia physicè completas importat enim sine dubio completionem physicam, alioqui non purè formaliter, sed realiter inadæquate distingueretur a genere, & à specie, sicut anima distinguitur ab homine: si autem est substantia physicè completa, jam includet formaliter supremum genus substantiæ prædicamentalis, & consequenter cætera intermedia. Quæstionem hæc, quia fufus discutere non vacat, in medio relinquo.

10 *Quer. 3.*, an Deus contineatur in prædicamento substantiæ? Respondet negativè communis sententia, & meritò. Quia in hoc prædicamento, prout ab Aristotele constitutum est, solum collocantur directè genera, species, & individua sub his contenta; indirectè verò, seu ad latera, differentij divisivæ generum, & constitutive specierum; ac demùm reductivè, partes, aut constitutiva physica substantiæ. Deus autem nec est pars substantiæ, nec differentia, nec genus, nec species ulli subjecta generi, cum nec ens, nec substantia sit genus respectu Deis; proinde nec est individuum sub aliqua specie prædicabili, vel sub jicibili contentum. Accedit, quòd Aristoteles ait, proprium esse substantiæ prædicamentalis subitare accidentibus. *Dices*: substantia prædicamentalis est substantia physicè completa: ratio autem substantiæ completæ Deo propriè convenit. Item: ad hoc prædicamentum spectat prima substantia; quòd nomen Deo convenit maxime. *Resp. 2.* non omnis completa substantia est prædicamentalis, sed ea tantum, quæ finita est, ut quæ sola potest gradus genericos & específicos admittre, sola que *substat accidentibus*. Nec Deus est pri-

ma substantia in sensu prædicamentali Aristotelico: cum enim Aristoteles substantiam dividit in primam, & secundam, nomine *primæ substantiæ* intelligit individuum substantiale sub specie & genere contentum, non autem individuum, quod sit incausatum, & primum principium substantiarum omnium, quo sensu Deus solus est prima substantia.

De proprietatibus Substantiæ.

11 *Quer. 4.*, quot sint proprietates substantiæ? *Resp.* Sex enumerat Aristoteles pro substantia prædicamentali. Quas ut intelligas, recolere oportet ex Logica tr. 4. de Prædicam. c. 2. divisionem substantiæ in primam, & secundam: quam divisionem accuratè ducit & explicat P. Suar. d. 33. Met. l. 2. Prima substantia dicitur substantia individua omnino physice completa in ordine eatis per se, v. g. Petrus: substantiæ secundæ vocantur genera & species hujus prædicamenti sub intentione universalitatis. Prima ergo substantiæ proprietates est *non esse in subiecto*, nimirum in quo physice sustentetur. Hæc proprietates quatenus conveniat, cum peculiariter substantiis completis, necnon materiæ primæ, & animæ rationali, tum generatim substantiis omnibus, etiam incompletis, jam explicatum est a n. 1. ad 6. Nunc advertendum, quod, si sonet independentiam positivam, solam est proprietates ex modo significandi, & concipiendi, quatenus independentiam a subiecto quodammodo resultare concipimus ex eo quod substantia sit ad se, vel propter se: quamvis forte non detur dicta ratio rationis, nisi penes implicitum & explicitum.

12 *Secunda* proprietates est *univoce predicari*. Hæc non convenit primis substantiis, sed tantum secundis: nec in his est proprietates realis (nisi

purè fundamentaliter accipiatur), sed intencionalis, & a cognitione proveniens: nec est proprietates substantiæ quædam modus, sed tantum secundum etiam accidenti conveniat, v. g. coloris respectu albedinis & nigredinis. Si quæras, an substantia creata, ut abstracta à totali & partiali, sit univoca? *Resp.* Est analogia secundum conceptum independentiæ ab omni subiecto: quia, licet aliquomodo conveniat substantiis omnibus, etiam partialibus, de quibusdam non verificatur nisi cum additò *ut quo*, seu *constitutivè*. At secundum conceptum independentiæ à subiecto ut ultimato intento (qua ratione distinguitur ab omni accidente), est logice univoca: qua conceptus iste sine ulla improprietas verificatur de quolibet substantia partiali: poterit tamen dici metaphysice analogæ propter attributionem partem ad totum, saltem si transcendat formaliter differentias.

13 *Tertia*, significare *hoc aliquid*, id est, esse conceptibilem per modum individui per se itantis, & demonstrabilis, habentisque rationem oppositi. Hæc proprietates solius est primæ substantiæ: nam secundæ, ut Aristoteles admonet, magis significat *quid quid*, quam *hoc aliquid*; vel quia constituitur in esse *secundè* per abstractionem accidentalem, vel quia requirit existere nisi communicata individuo per identitatem, sicut qualitas existere non potest nisi communicata subiecto per unionem. Dicitur tamen substantia etiam secundum quodam modo significat *hoc aliquid*, quatenus generis, & species concipiatur ut per se frans, & substantiarum importatio gradu proportionatam, ut ostendit P. Suar. d. 34. Met. l. 8.

14 *Quarta*, non suscipere magis & minus, videlicet in intentione graduati per additionem physicam gradus ad gradum. Proprietates hæc omni substan-

stantiæ convenit, licet non soli, cum etiam conveniat quantitati. Admittit tamè substantia corporea magis & minus in extensione entitativa per additionem & subtractionem partium, quæ secum trahunt quantitatis augmentum; ut patet in nutritione viventium. Datur etiam intra genus substantiæ, habitum ratione diversorum entium, magis & minus secundum essentialem perfectionem, quæ vocari solet intentio virtualis. Unde Angelus est substantia intensivè major seu melior, quam lapis: forma juxta Aristotel. est magis substantia, quam materia: & Deus maxime omnium substantia est.

15 *Quinta*, non habere contrarium. Nomine contrariorum intelligit Aristoteles formas, quæ sub uno genere maxime distant, ideòque se invicem expellant ab eodem subiecto; cujusmodi sunt calor & frigus, aut albedo & nigredo. Hæc sensu omnis completa substantia contrario caret, cum non sit in subiecto: non tamen illi soli convenit ista proprietates, sed etiam materiæ primæ, quantitativi, & qualitatibus haud paucis. In formis substantiabilibus contrarietatem agnoscut aliqui: & reverà non facile apparet, cur anima & forma cadaveris non dicantur inter se contrariæ, ut etiam formæ ignis & aquæ. Fortitan Aristoteles, dum contrarietatem definit per formarum pugnam circa idem subiectum, nomine *subiecti* non intelligit materiam primam, sed ens in actu physico.

16 *Sexta*, posse suscipere contraria, nimirum successivè, qualiter idem homo jam frigidus est, jam calidus, jam insipiens, jam sapiens. Hæc est proprietates fere omnis substantiæ completæ, quam in creatis novimus; nam etiam Angelus est susceptivus amoris & odij circa idem objectum. Si tamen Coelum sit penitus inextinguibile, ut volunt plures, non erit obnoxium contrariis qualitativis. Et talem non

apparet repugnantia corporis completi, quod nequeat suscipere contraria. Quare non extenditur hæc proprietates ad omnem substantiam possibilem. Nec item limitatur ad solam substantiam; cum etiam inveniat in quantitate, & in potentis animæ accidentalibus, quæ juxta Thomam suscipiunt assensum & dissentium, amorem & odium. Inter substantias incompletas convenit maxime materiæ primæ, necnon animæ rationalis; cæteris verò convenit saltem *ut quo*, quatenus ex ijs constituitur suppositum, cujus est præcipuè & *ut quod* accidentia suscipere, & contraria pati. Denique addi potest ex mente Philosophi septima proprietates, *substantiare accidentibus*; quæ est omnium communissima, & convenit omni substantiæ creatæ; tum ex dictis in *Animast. dist. 4. c. 3.* tum quia saltem nulla est possibile substantia creata, quæ non sit susceptiva propriæ ubicationis. Non tamen est proprietates solius substantiæ; cum possint alia alijs accidentia substantiare, licet non per modum primi subiecti nullo alio indigentis.

Indicantur Substantiæ divisiones variae & explicatur quidditas Modi.

17 *Quer. 5.*, quæ sint divisiones Substantiæ? *Resp.* Substantia creata dividitur 1. in completam, & incompletam. Divisio hæc solet accipi, tum metaphysicè, tum physicè. Si metaphysicè accipiatur, nomine *substantiæ completæ* veniunt individuum, species, & genera directè posita in prædicamento substantiæ: nomen verò *substantiæ incompletæ* tribuitur differentiis collateralibus. Hæc tamen sensu videtur divisio nimis analogica, vel impropria. Tum quia differentia fortasse non transcenduntur formaliter à ratione communi substantiæ, propter dicta n. 9.: quod si verum est, non poterunt appellari substantiæ, nisi *ut quo*, seu *con-*

17. *17.* Tum quia gradus genericus, in-
mò & specificus, aliquod expectat cõ-
plementum, quo cum constituat totũ
substantialia metaphysicum, videlicet
differentiam specificam, & individua-
lem: non ergo est propriè substantia
completa in lineã metaphysicã, nisi so-
lum individuum, seu prima substantia.
Quapropter species & genera non vi-
dentur alio titulo vocari substantiã cõ-
pletã in sensu metaphysico, seu logi-
co, nisi quia concipiuntur per modum
totius, vel insit per se stantium, nec
expressè connotant subjectum, in quo
logicè sint. Differentiã verò ided vo-
cantur substantiã incompletã, quia &
substantiã sunt, saltem *ut quo*, & aliunde
conciipiuntur insit adjacentium, ex-
pressè connotando genus, quod con-
trahunt & afficiunt quasi subjectum.
Propriè igitur accipiendã est illa divi-
sio de completionẽ & incompletionẽ
physicã, seu reali.

18. *18.* Quo sensu vocatur incom-
pleta, quæcumque substantia partialis,
quæ scilicet ordinatur ad aliquod totũ
substantialia constituendam. Varias ejus
species enumeravimus n. 17. Vocatur
completa, quæ nullum desiderat sui ordi-
nis complementum, quãvis ulter-
rius compleri seu perfici possit in ordi-
ne accidentali. Quodsi nihil ei desit
in esse principij radicalis activi & passi-
vi naturalium motuum aut proprietatũ,
dicitur completa in esse naturã:
si verò nihil ultra expectet in toto ordi-
ne per se existentis, dicitur completa
in esse suppositi, seu completa sim-
plicitè, quæ sola directè ponitur in
prædicamento substantiã. Completa in
esse naturã, alia est simplex, ut in An-
gelo; alia composita, ut in homine: &
in hac distingui potest completio dup-
lex; altera essentialis, quæ omnes
importat partes necessarias, ut verifi-
cetur definitio speciei; altera integra-
lis, quæ partes omnes continuativè
importat, quibus natura in-

diget, ut sic perfecta substantialiter in
specie suã; cujusmodi completio non
videtur ad rectam lineam prædicamenti
necessaria; homo quippe digito muti-
lus simpliciter continet gradus omnes
substantiã prædicamentalis. Completa
in esse suppositi, nequit esse omninò
simplex in creatis; quia semper debet
ex naturã & substantiã realiter com-
poni. Vid. P. Suarez. d. 34. Met. s. 3.

19. *19.* Dividitur 2. in viventem,
& inanimam, seu vitã carentem. Hęc
divisio explicata est in Animam. d. 1.
c. 1.. Dividitur 3. in spiritualem, &
corpoream. Hęc quòque divisio (quæ
est etiam accidenti communis) expli-
cata manet in Animam. d. 2. c. 1.. Di-
viditur 4. in absolutã, & modalem.
Postulat divisio ista (quæ pariter com-
munis est accidenti), ut explicetur quid-
ditas modi, vel quatenus differat mo-
dalis entitas à re absolutã. Omnis qua-
litas appellatur noznumquã modus
substantiã, teste D. Thomã 1. 2. q. 49.
ar. 2.. Solet etiam vocari modus gene-
ratim limitatõ uniuscujusque rei finitè
pro mensurã sibi præfixã, juxta illud
D. Augustini l. 4. de Genes. ad litt. c.
3., *Modus est, quem mensura præfigit*:
quo etiam sensu idem Augustinus lib. de
Natur. boa. c. 3. tria requirit ad boni-
tatem rei creatæ, *speciem, ordinem, &
modum*, idest, debitam commensura-
tionem ad sua principia, ut explicat D.
Thomas 1. p. q. 5. ar. 5.. Modus item
interdum supponitur metaphysicè, seu lo-
gicè, pro quovis conceptu objectivo
contrahente ac determinante amplio-
rem alium ratione distinctum: sic enim
differentia dici solet modus generis: &
peculiariter modi vocantur conceptus
virtualiter simplices nõ mutuò distincti
à conceptu communi, v. g. aseitã &
abalietã respectu entis; unde passim
dicitur, quòd ens contrahitur ad Deum
& creaturam, & ad suprema genera,
non per differentias, sed per modos.
Scotistã conditiones alias requirunt ad

modos hæc metaphysicos, quos in-
trinsecos vocant. Vide supra disp. 1.
n. 69.

20. *20.* Sub nullã ex hīs notioni-
bus accipitur *modus* in præsentia, sed
prout hoc nomen significat entitatem
essentialiter addictam alteri realiter dis-
tinctè, cujus indifferentiam determi-
nat. Talis entitas, quæ propriè dicitur
modus physicus, communiter creditur
esse ubicatio seu præsentia localis, unio
inter animam & corpus, inhzrentia
accidentis in subjecto, actio, passio,
&c.. Argumenta, quæ in Physicã de-
dimus pro unione modalis ab extremis
distinctã, facillè aptari poterunt ad alios
hujus indolis modos. Nec verò dubita-
ri posse videtur, quin sessio Petri v. g.
sit in primis aliqua realitas; non enim
est nihil, aut mente fictum, Petrum
sedere: sit deinde à Petro distincta; nam
alioqui non posset Petrus existere nisi
sedens: sit denique essentialiter addicta
Petro, seu ab ipso inseparabilis ex con-
ceptu suo; cum sit Petro ultima deter-
minatio & exercitium sedendi, nec
possit mente concipi sessio Petri exis-
tens non existente Petro. Hanc ergo,
& similes alias ultimas determinatio-
nes rerum ex se indifferentium, ut ali-
quod munus obeant, aliquamvè subeant
denominationem realem, modos phy-
sicos appellamus. Sunt qui distent, eos
fuisse Veteribus ignotos, & à Moder-
nis inventos, aut confictos. Sed quòd
illos in rebus agnovit Subtilis Doc-
tor Scotus, ex varijs ejus locis osten-
dit Maffrius disp. 2. Met. q. 6. ar. 1..
Illos quòque agnoverunt Durandus, &
Ægidius, apud P. Suarez. disp. 7. Met.
s. 1. n. 18.. Immo & illos planè sup-
ponunt Aristoteles, & D. Thomas,
dum loquuntur de situ, de motu, de
actione & passione, &c..

21. *21.* Conceptum quidditati-
vum modi physici non uno modo ex-
plicant Authores. Quorum varijs expli-
cationibus omisis, hæc videtur satis

idonea, *Realis & ultima determinatio
condistinctè à se indifferentia ad aliquam
denominationem rei existentis propriam.*
Hinc oritur, quòd modus sit etiam
divinitus inseparabilis à re modificatã:
repugnat enim ex terminis actualis &
ultima determinatio non actu determi-
nans; & repugnat pariter actu determi-
nans sine re actualiter determinatã, ac
proinde actualiter existente, si deter-
minatio est ad denominationem rei
existentis propriam. Sed, ut magis in-
noteat natura modi, oportet obser-
vare sequentia. 1. : modus necessariò
connotat indifferentiam, quam deter-
minet; alioqui non erit modus, licet
sit entitas impotens existere sine alterã.
Unde in Divinis Filius non est modus
Patris, licet ab eo inseparabilis, quia
nullam in Patre connotat indifferentiã.
Neque creatura, quæ à Deo produci-
tur per distinctam actionem, est modus
Dei, licet sit impotens sine Deo existe-
re; quia non determinat indifferentiam
Dei ad agendum, sed determinatam
supponit per actionem. Sufficit autem
ex parte rei determinabilis indifferentia
obedientialis, per quam possit deter-
minatione carere saltem divinitus. Un-
de accidens inest subjecto per inhzren-
tiã modum; quia potest divinitus non
inhzrere, ut in Eucharistiã. Sufficit
item indifferentia ad hanc vel illam de-
terminationem certi generis, tamen
connectatur vagè cum aliquã, ut acci-
dens in indifferentiã rei ad præsentiam
localem.

22. *22.* : cum modus sit deter-
minatio ultima in suo genere, vel mu-
nere, debet esse determinans absolutè,
non conditionatè duntaxat. Unde, si
dentur entitates duæ talis indolis, ut
utraque possit seorsum existere sine al-
terã, nequeant tamen ambæ simul exis-
tere nisi unitæ (quo in eventu non est
opus unione intermediã); neutra erit
modalis unio alterius: quia, licet una-
quæque sit determinatio ad unendum,

non tamen determinat absolute, sed conditionate, sub conditione scilicet quod existat altera: proinde neutra est ultima determinatio, cum unaquaeque sit ex se indifferens, & expectet alteram, ut compleatur in esse determinantis. Hac ratione, quamvis dux albedines se invicem determinent ad denominationem *similis* extra modum relationis superadditum, non ideo altera est modus alterius. Ex hoc etiam ultimae determinationis muere provenit, quod in eodem genere dari nequeat modus modi, v. g. unio unionis, aut actio actionis: nam praeter quam quod sequeretur processus in infinitum, modus reflexus supponeret in modo directo indifferentiam aliquam ad suum magis praestandum; quam indifferentiam non patitur conceptus ultimae determinationis. Potest tamen in diverso genere dari modus modificae enim uniones informativae partium hominis integralium ununtur inter se per unionem continuativam: & unio corporis & animae Christi D. per unionem hypostaticam unitur Verbo. Ex eodem conceptu provenit, quod modus connectatur essentialiter cum re individua: si enim esset indifferens ad res numero distinctas, indigeret ulteriore determinatione ad unam praeg alijs.

23. 3.: modus, quidquid aliqui dicant, non debet semper esse determinatio rei ad aliud extremum ab ipso distinctum: quamvis enim saepe veritetur inter extrema duo, non hoc habet ex communi conceptu modi. Unde poterit esse determinatio rei ad seipsum, vel ad denominationem ex ipso resultantem; ut accidit in substantia, & in ubicatione, quae potest conservari sine loco extrinseco. 4. non debet modus intrinsece uniri rei, qua modificat, nisi ex muere specialis sit intrinseco. Patet hoc in actione transiente, quae non recipitur in agente,

cum tamen vere sit modus ejus, utpote determinatio ultima virtutis causae ad agendum: immo potest actio, saltem divinitus, loco distare ab agente. Hinc dari potest modus extrinseco, seu rem extrinsece denominans, qui solum est a re inseparabilis in existendo, quatenus impotens est in rem naturae existere, non existente re modificata. Unde actio Dei externa sine absurdo vocari potest, & vocatur a P. Oviedo contr. 4. Met. punct. 6. n. 2., modus Dei extrinseco; non quatenus modus sonat limitationem, & mensuram connotat, juxta notionem datam n. 19. sed praecise quatenus significat ultimam determinationem ad agendum, nihil mutationis Deo asserentem, sed extrinsece tantum denominantem. Potest etiam, & solet idem modus esse intrinseco uni rei, & extrinseco alteri: sic enim actio transiens intrinseca est termino, & agenti extrinseca. Dicitur ergo poterit cognitio dici modus extrinseco objecti, cum illud ultimo determinet, ut sit cognitum. Resp.: poterit quidem ita dici cognitio creata, si connectatur essentialiter cum existentia objecti de presenti: secus tamen, si connexionem istam careat; quia tunc non determinat ad denominationem rei existentis propriam, sed ad eam, quae de se convenire potest rei non existentis. Cognitio autem Divina nullatenus est modus objecti creati; tum quia sine illo existit ab aeterno; tum quia objectum non est indifferens, ut cognoscatur a Deo.

24. 5.: non omnis modus est pure modus, id est, eam tantum perfectionem habens, quam explicat nudus conceptus ultimae determinationis ad tale munus, v. g. ad agendum, ad uniendum, ad locandum; sed potest dari modus secum insuper identificans perfectiones alias, quae non inferuntur ex conceptu isto, sed ex alijs indijs colliguntur. Sic, si Angelus, ut multi vo-

luat,

lunt, secum identificat creationem sui, est modus extrinseco Omnipotentiae, ut bene inferit P. Oviedo. loc. cit.: sed non est pure modus; quia simul identificat perfectiones alias naturae Angelicæ, quae non inferuntur ex nudo conceptu determinationis ultimae ad creatum. Aliud exemplum habes in actu intelligendi, de quo diximus in Animal. disp. 8. n. 29. & sequ. Dicitur ergo potest identificari modus cum re absoluta. Dist.: cum re absoluta, cujus est modus, neg.; cujus non est modus, subdist.: si to absoluta dicat exclusionem modalitatis, neg.; si solum dicat perfectionem specificam a modalitate praescindibilem, vel idoneam ad alia munera praeter hoc quod est ultimo determinare indifferentiam alterius, conc. Consequ.

25. Hinc inferes, quod passim dicitur, modus esse tenuis entitatis, intelligendum esse de modis pure talibus; cujusmodi sunt actiones distinctae a causa & effectu, ubicationes seu praesentiae locales, uniones inter extrema penitus absoluta, &c. Hi quippe vix aliquid perfectionis addunt rei modificabilis; & aliunde perfectionem eorum extenuat dependentia essentialis ab alio ente creato, & impotentia existendi seorsum, adeo ut ne divinitus quidem conservari possint, quin alicui subjecto intrinsece inhaerent, vel adhaerent. Haec tamen tenuitas intelligenda est respectivè ad res ejusdem ordinis; ita ut modi substantiales sint substantiae tenuissimae, & modi accidentales accidentia debilissima; quamvis fieri possit, ut substantialis modus perfectione superet accidentis absolutum. Praecipue vero intelligenda est tenuitas respectivè ad rem determinabilem per talem modum, dummodo sit modus naturalis: si enim supernaturalis sit, poterit nonnumquam esse perfectior ente modificato; ut patet in unione hypostatica, qua parte modi-

ficat & unit Verbo unionem essentialem humanitatis. Tota ista doctrina procedit, ut aiebam, in modis pure talibus: nam, qui perfectiones alias identice participant, non debent esse tenuis entitatis; praesertim si tantum sint modi extrinseco respectu Dei, nec pendeant essentialiter ab alio ente creato, sicuti non penderet Angelus a creatione sui indistinctus. Sicut ergo, cum anima vegetativa dicitur imperfectissima in genere animae, hoc intelligitur de pure vegetativa; ita in praesenti.

26. Non omnia hucusque dicta super naturam modi probantur omnibus. Multi enim conditiones quasdam vel demunt, vel addunt, juxta varias, quas fabricant, definitiones modi. Vix tamen potest esse dissidium, nisi de voce. Sed adhuc adversus nostram explicationem objicies: causa necessaria jam applicata per Divinum decretum ad producendum effectum in individuo, nullam habet indifferentiam ad talem effectum: & tamen illi superadditur modus actionis: non ergo modus necessario connotat indifferentiam, quam determinet. Resp.: causa illa indifferentiam habet ex se, ut suppono (alioquin non indigebit actione distincta); & per Divinum decretum non determinatur omnino independenter ab actione. Nam decretum eatenus determinat, quatenus vult efficaciter actionem talis causae in talem effectum: non enim sufficit velle existentiam ignis A., & ignis B., ut alter ab altero producat, cum possint ambo produci ab alijs causis: quare, cum Deus vult, ut A causet B., vult aliquid aliud praeter entitates utriusque, quod nihil esse potest nisi actio. Haec igitur est formalis & ultima determinatio indifferentiae causae; quia non supponit illam per decretum determinatam ultimo, sed radicaliter duntaxat, nimirum ex vi certae spei, seu juris frustrabilis ad actionem pro posteriori addendam. Accedit, quod Deus

P

in

in ratione volentis efficaciter actionē, completur de obliquo per actionē ipsam, ut plures Theologi opinantur.

CAP. II.

De Subsistentiā.

27. **Q**UID sit suppositum; quid significetur nomine *subsistentiæ*, *suppositivitatē*, aut *personalitatis*; unde sit cognita distinctio ejus a naturā in creatis; qualiter definiiri possit subsistentia; quod munus, quemvè formalem effectum habeat; & alia quædam huc spectantia; satis pro Philosophis explicuimus in *Physic. tract. 1. cap. ult.*: cuius doctrina capitis habenda est præ oculis in præsentia. Nunc quæstiones aliquot discutiamus; sed breviter, nec pro dignitate: quia res hæc maximam partem pendet ex principijs Theologicis; ideoque à Theologis fusè tractatur. *Quæritur ergo 1.* utrum creata subsistentia in positivo consistat? an in negativo? Hoc postterius docuit Scotus, quem sequuntur plerique Scotistarum, & à Nostris aliqui. Collocat opinio ista subsistentiam, quæ est veluti forma suppositi, in duplici negatione, scilicet unionis actualis, & aptitudinalis ad extraneum suppositum: id est, in eo, quod natura substantialis nec actualiter unita sit extraneo supposito, nec apta sit uniri naturaliter; quamvis per potentiam obedientialem sit unibilis. Immo, loquendo de naturā integrā, seu totali, subsistentia, juxta hos Autores non superaddit naturæ nisi negationem actualis unionis: negatio enim unionis aptitudinalis re ipsā est positiva naturæ incapacitas, ut naturaliter uniatu supposito extraneo, quam incapacitatem non amittit natura, licet privetur propria subsistentiā, ut patet in humanitate Christi.

28. Contraria opinio, quod

METAPHYSICÆ.

scilicet subsistentiā in positivo consistat, multo communior est, & defenditur à Thomistis omnibus, & à plerisque Nostris cura P. Suar. d. 34. Met. s. 2. immò, & à nonnullis Scotistis, qui rem hanc apud Scotum problematicā esse dicunt. *Probatu* r. 1.: quia Concilia post longam discussionem contra Nestorium & sequaces definiunt, non esse in Christo subsistentiam creatam, & Verbum sic assumpsisse humanitatem, seu naturam hominis, ut non assumpsit hominem, seu personam humanam. Hæc autè definitio redditur nugatoria, si creata subsistentia in negativo consistit. Sensus enim illius erit, quod in Christo, facta unione humanitatis ad Verbum, non est carentia hujus unionis; & quod Verbum ita sibi univit naturam humanam, ut non simul univerit unionis carentiam. Quæ veritas, utpotè per se nota, & æ nemine nisi delirante negabilis, non erat tanto examine digna. *Vides*: Concilia ideo personalitatem creatam à Christo excludunt, ut unionem physicam stabiliant contra Nestorium non admittentem nisi unionem moralem, quæ cum dualitate personarum coherere poterat. *Sed* hæc solutio, licet non inepta, non penitus enervat argumentum. Nam saltem Concilia persuadere nituntur, legitimum esse argumentationem hæc: Non datur in Christo creata personalitas, ergo datur unio physica humanitatis ad Verbum: aut e converso. At sepervacaneus omnino esset Conciliorum labor, si argumentatio illa redderet hunc sententiam: Non datur in Christo carentia unionis physica, ergo datur unio physica: vel vice versa.

29. *Urgetur*: Concilia & Patres directè docent, non fuisse à Verbo assumptam personalitatem creatam; ergo supponunt, hæc de re cum aliquo veritatis colore dubitari posse. At, si personalitas creata in negativo consisteret, nemini dubium esset, non pot-

tuisse illam à Verbo assumi. Quis enim tam fatuus, ut carentiam unionis putet unibilem? *Confirmatur*: subsistentia Verbi per unionem supplet in humanitate manus creatæ subsistentiæ; ut ex Patribus doceat Theologi. Nequit autem per unionem suppleri manus carentiæ unionis, cum utriusque munera sint contradictoria: neque ullus effectus formalis cogitari poterit à Divinā subsistentiā præstitus, qui sit aliquomodo similis maneri carentiæ unionis; quantoquidem hujus carentiæ munus unicum est reddere humanitatem non unitam Supposito Divino. Ubi notandum, quod, licet Scotus docuerit, posse à creato supposito hypoteticè assumi naturam extraneam, hoc tamen non docuit nisi juxta sententiam de positivo, sibi probabilem, ut cum alijs Scotistis explicat Mästius disp. 11. Met. q. 4.: nam juxta sententiam de negativo, videtur evidens, id fieri non posse; ut ostendit P. Suar. cit. s. 2. n. 11. Quare subsistentia creata, juxta Scotistas, solum addit naturæ carentiam unionis ad personam Divinam.

30. *Prob. 2.*: Divinæ personalitates, etiam prout formaliter aut virtualiter à naturā distinctæ, in positivo consistunt, ut nemo dubitat: ergo pariter de creatā personalitate censendum. *Prob. Consequ.*: quia creata personalitas est aliqualis participatio & imitatio Divinæ; nemo quippe dixerit, nomen *personæ* merè equivocum esse respectu Divinæ, & creatæ: participatio autem & imitatio prædicati positivi, cum aliquam importet similitudinem, salvari nequit in merā negatione: nam inter positivum & purè negativum nulla intervenit similitudo. Poterit quidem participatio in alijs deficere: sed nisi conveniat saltem in esse positivo, nulla erit. Sic, licet sapientia creata non debeat in omnibus imitari Divinam, quia tamen ali-

qua est participatio ejus, debet in positivo consistere: quod etiam patet inductione per ceteras perfectiones creatas, quæ sunt participationes Divinarum.

31. *Prob. 3.*: humanitas dependet specialiter à Verbo præ alijs Divinis personis, tamquam à supposito terminante dependentiam ejus. Sic loquitur Scotus, & loquuntur omnes. At dependentia hæc in sententiā, quam modò rejicimus, explicari nequit. Nam in primis uniri, seu communicari, ex terminis non est dependere; cum etiā Verbum communicetur humanitati, & animæ rationalis corpori, à quo non dependet. Deinde specialis illa dependentia non est à priori, seu tamquam à causā: quia Verbum non est humanitatis causā formalis, nec materialis, nec efficiens nisi per efficientiam totæ Trinitati communem. Nec item est à posteriori, vel à concomitanti, nimirum tamquam à termino indigentis: non enim humanitas indiget unione ad Verbum, nec alio termino, qui per unionem istam suppleatur: nam carentia unionis nequit suppleri per suum contradictorium: & aliunde carentia ista non est propriè terminus indigentis naturæ, cum potius sit non indigentia, seu non dependentia natura ab alio termino præter naturam ipsam.

32. In sententiā nostrā non difficulter explicatur hæc dependentia. Natura enim indiget subsistentiā tamquam termino, sine quo esse non potest; ideoque dicitur à subsistentiā sive à supposito sustentari (vel potius à semetipsā, quando in se subsistit, quia ipsa sibi parat & ab intrinseco radicat sustentaculum hoc); non quod subsistentia generat munus subjecti; sed quia verè naturam fulcit, & in suo genere roborat adhesionem sui, ut illa possit stare, se que in suo esse sustinere: unde subsistentia dici potest intrinsecum nature fulcrum ipsarum scipionis, aut baculi naturalis (ut

mechanicè loquar), sine quo natura vacillaret, seu non stare in esse. Cùm igitur Verbum humanitati unicum succiat ipsam, & in esse sustineat, suppleto eminenter quidquid futuræ seu roboris proveniret à subsistentiâ creatâ; idè dicitur sustentare humanitatem, & ejus dependentiam terminare.

33 *Prob. 4.*: suppositum, quod est totum ex naturâ & subsistentiâ constitutum, est unum per se, ut omnes agnoscunt; idèdque nemo dubitat, quin natura humana cum subsistentiâ Verbi unum per se constituat, nempe Christum. At hoc stare nequit, subsistentiâ in negativo positâ. Si enim ex entibus diversor. predicamentorum, vel ex substantiâ & accidente, resultare non potest unum per se, quanto minùs ex ente & non ente, vel ex positivo & negativo? Suppositum ergo (idest, Angelus, homo, leo, &c.) erit unum per accidens, non minùs, quàm concretum hoc, *air tenebrosus*, vel, *homo cæcus*: unde non poterit ad predicamentum substantiæ, imò neque ad ullum aliud pertinere in esse concreti. Rogo te: vel nomine, *suppositum*, significatur quæ principaliter, sive in recto, natura & negatio? vel natura in recto, negatio in obliquo? vel negatio in recto, natura in obliquo, seu de connotato? Si primum dicas: evidens est, etiam Adversarijs, eo nomine non significari unum per se. Si secundum: ergo verè dicitur, *Humanitas est homo*, vel, *est suppositum*; sicut verè dicitur, *Aër est tenebrosus*: & præterea non vitatur unum per accidens; siquidem *suppositum*, vel *homo*, idem sonabit, ac *humanitas non unita personæ Divinæ*; quod concretum non magis est per se unum, quàm hoc, *air non unitus luci*. Si tertium: ergo Angelus, aut homo, simpliciter dicitur, erit ens negativum, & inter non entia computabitur, sicuti computatur privatio, licet nomine *privationis* connotetur, vel de obliquo sig-

nificetur positivum aliquid, nempe capacitas subiecti ad formam.

34 *Ubjic. 1.*: dummodò intelligatur natura humana non unita supposito extraneo, intelligitur non existens in alio: ergo, præciso quovis addito, intelligitur in se existere, seu sistere in se, quod est subsistere. *Ubjic. 2.*: si subsistentia in positivo consistit, erit substantialis perfectio connaturaliter debita naturæ. Hinc autem plura sequuntur absurda. *Sequitur 1.*, quòd Verbum non assumptit omnem rem, quam in humanâ naturâ plantavit, contra Damascenum lib. 3. c. 6.. Immo non plenè verificabitur illud Apostoli de Christo, *in similitudinem hominum factus*, & *Debit per omnia fratribus similari*: non enim Christus esset similis nobis in omni substantiali perfectione naturæ humanæ. *Sequitur 2.*, quòd illa perfectio esset substantialis, ut supponitur; & aliunde substantialis non esset, sed accidentalis: tum quia superveniret substantiæ completæ, sive in actu physico; nec esset actus primus, sed secundus: tum quia daretur alioqui duplex forma substantialis in homine. *Sequitur 3.*, quòd natura non est tota essentia & substantia suppositi. *Sequitur 4.*, quòd humanitas in Christo violenta erit, utpotè carens perfectione sibi naturaliter debita: unde innatè resistet unioni hypostaticæ. *Sequitur 5.*, quòd illa perfectio erit assumptibilis à Verbo: cum possit Deus de qualibet re creatâ facere quod voluerit: si autem est assumptibilis, potuit stare cū unitate hypostaticâ dualitas personarum, contra doctrinam Concilior. & Patrum.

35 *Resp. ad 1. neg. Consequi* quia, sicut non esse frigidum non est formaliter esse calidum, & non esse alibi non est formaliter esse hic, sed illative tantùm; ita non existere in alio non est formaliter in se existere, vel sistere, sed illative solum, eo quòd sit quasi ef-

fectus secundarius positivæ formæ, per quam natura redditur in se sistens. Hinc, si natura præcendatur à tali formâ, licet concipiatur existens, non intelligitur sistens in alio, nec in se, nisi radicaliter: quemadmodum, si res præcendatur à positiva ubicatione, non intelligitur sistens in hoc, nec in alio loco. Adde, quòd subsistere non est in se sistere utcumque, sed incommunicabiliter; ab omnibus enim dicitur incommunicabilitas esse de ratione subsistentis: mera autem carentia unionis ad alterum, licet sit incommunicatio, non est incommunicabilitas; nam hæc sonat positivam repugnantiam ad communicationem. Sic mortis carentia non est immortalitas, neque carentia motûs est immobilitas.

36 *Ad 2.*: subsistentia est quidem substantialis perfectio debita naturæ, non ut illam constituat in esse naturæ (idest, in esse principij quo radicalis, activi, & passivi, motûs & quietis), sed ut illam compleat in esse personæ, vel suppositi (idest, in esse per se existentis incommunicabiliter): ex quo non sequuntur absurda illa quinque nobis objecta. *Non 1.*: quia Damascenus loquitur de omni re pertinente ad veritatem naturæ humanæ, vel ad constitutionem ejus in esse naturæ. De cætero, quòd personalitas non fuerit assumpta, definitum est ab Ecclesia, quæ tatis eo ipso indicavit, illam esse positivam aliquam entitatem: non enim opus fuisset Concilia cogere ad definiendam, quòd Verbum non sibi unitum carentiam unionis. Apostolus autem plane loquitur de similitudine secundum naturam humanam: evidens enim est, Christum non esse nobis similem secundum personalitatem, sive hæc in nobis positiva sit, sive negativa.

37 *Non 2.*: quia retorquetur contra Adversarios in unione hypostaticâ; quæ non erit substantialis, nec

unum per se constituet, siquidem advenit naturæ ita completa in esse substantiæ, ut ad nullam perfectionem sui generis ordinetur. Quomodò ex duabus substantijs omnino completis, cujusmodi sunt Verbum, & humanitas (si hæc nullam incompletiōem habet in genere substantiæ) resultare poterit unum per se? In nostrâ sententiâ, licet humanitas completa sit in esse naturæ, non est completa penitus in esse substantiæ: unde subsistentia non debet esse accidentalis; quia non supponit ens in actu penitus completum in suo genere. Nec dici debet simpliciter actus primus, aut secundus, ut nec simpliciter forma substantialis: quia mera est modificatio naturæ; & nomen *actus*, aut *formæ*, non tribuitur modis purè talibus, ut patet in unione corporis, & animæ; sicut nec puræ actioni tribuitur nomen *causæ*, vel *effectus*.

38 *Non 3.*: quia nomine *essentiæ* & *substantiæ suppositi* intelligitur id, quod in supposito est radicale principium operationum, vel quod formaliter significatur per definitionem ejus specificam, v. g. in homine animalitas & rationalitas: quo pacto natura est tota essentia suppositi. Si tamen *essentiæ* nomen extendatur ad omnia constitutiva intrinseca, negari nequit ab Adversarijs, quòd essentia suppositi includat aliud à naturâ, seu positivum, seu negativum; alioqui darentur in Christo constitutiva omnia personæ creatæ. *Non 4.*: quia, cum personalitas Verbi eminenter & utiliore modo præstet humanitati quidquid perfectionis, futuræ, seu roboris eidem præstaret subsistentia connaturalis, nequit humanitas violenta esse, nec innatè resistere unioni ad Verbum, licet eam non exigat: sicut pauper a divite petens nummum aureum, non idèd resistet largienti aureum, tamen de illo non cogit. Vide dicta tract. 1. Physic. d. 1. c. 2. p. 27. & 28. *Non 5.*: quia ex ipsa

dem principijs, nempe Fidei, unde novimus, creatam substantiam aliquid addere naturæ, novimus etiam illam esse à Verbo inassumptibilem; alioqui non rectè Concilia intulissent ex unione hypostaticâ exclusionem personalitatis creatæ. Nec ad potentiam Dei pertinet elevare creatam entitatem ad aliquid ejus conceptui essentiali repugnans; ut jam in Physicâ notavimus circa elevationem cujuslibet ad quodlibet. Est autem substantia ex conceptu suo incommunicabilis ad extraneum suppositum; & hæc ex terminis tam non est assumptibilis, seu communicabilis, quam incorruptibilis non est corruptibilis, nec immaterialitas materialis.

Quæstiones aliq.

39 *Queritur 2.*, sitne substantia modus, an res? Communis & vera sententia, quam tenet P. Suar. cit. disp. 34. f. 4. n. 33; dicit esse modum. Tum quia non major, quam modalis, distinctio ac perfectio requiritur in substantiâ, ut salventur omnia ejus munera, & naturæ separabilitas ab ipsâ. Tum quia, si esset absoluta entitas, foret propriè & simpliciter forma substantialis, animæ rationali superveniens in homine; daretur que in omni composito, præter formam specificam, ulterior alia non subordinata. Tum quia deberet talis entitas esse immediatè operativa; nam substantialis actus absolutus, qui omnino sit infocundus, communiter consetur repugnare; si autem immediatè operativa esset, jam non foret aliquid præter naturam; quæ ipsi conveniret definitio naturæ Aristotelica.

40 *Dices*: formalis effectus substantiæ non dicit ex se modalem alligationem formæ vel quasi formæ denominantis; ut patet in mysterio Incarnationis. Fateor, si effectus iste præscindatur à substantiâ creatâ &

Divinâ: nego tamen, si ad creatam limitetur: hac enim ratione, sicut dicit imperfectionem & incomplectionem formæ denominantis, ita & modalitatem. *Dices* insuper: substantia ex conceptu suo est independentia: non ergo potest essentialiter dependere à naturâ, prout exigit ratio modi. *Diss.* *Antec.*: est independentia naturæ a supposito extraneo, *concl.*: est independentia sui ipsius à naturâ, *neg. Antec.*, & *Consequ.* Ex hac doctrinâ colliges, quòd natura creata nec divinitus potest subsistere seu terminari per alienam substantiam creatam, adeoque nec hypostaticè assumi à creato supposito extraneo: modus enim est essentialiter impotens tribuere suum effectum formalem alteri rei, cujus non est modus; ut patet exemplo actionis, ubi actionis, unionis. Contra verò Divina substantia, cum non sit modus, terminare potest naturam aliam præter Divinam.

41 *Quer.* 3., an substantia & existentia naturæ idem sint? Quæstio hæc maxime locum habet inter Thomistas, essentiam ab existentia distinguentes; quorum alij negant, alij affirmant, & hi rectius procedunt juxta sua principia, ut ostendit P. Suar. disp. cit. f. 4. Nobis negandum est incunctanter: quia substantia distinguitur à natura, existentia non. *Dices*: existentia substantiæ est *per se existentia*; quo nomine donari solet substantia. *Resp.*: solet quidem, quatenus *per se existentia* idem sonat, ac *perfectas existentia*: sed in substantiâ duplex est perfectas: altera, quæ excludit dependentiam à subjecto, quam explicuimus cap. præced. & hæc identificatur cum existentia & essentiâ substantiæ; altera, quæ excludit dependentiam à supposito extraneo; & hæc ab existentia naturæ substantialis distinguitur, solaque propriè dicitur substantia. Sic in accidente absoluto duplex est inalienitas: altera

tum ipso identificata, quæ est ordo intrinsecus ad subjectum sustentationis, in quo, & propter quod sit: altera ab eo distincta, quæ est actualis inhaerentia in subjecto.

42 *Quer.* 4., an possit natura existens privari divinitus omni substantia propria & aliena? Negandum videtur cum P. Suar. disp. cit. f. 6. n. 27: quia videtur inconceptibile, quòd natura existens nec positivè existat in se, nec in alio, adeoque nec se ipsam positivè sustentet, nec ab alio sustentetur. Novum non est, quòd inter positivos modos aut terminos oppositos aliquis exigatur essentialiter: unde eòmuniter creditur impossibile, quòd quantitas extensa nullam habeat figuram, & quòd res existens omni careat præsentia locali. Dixi *postmodò*: quia præcisivè potest natura concipi non existens in se, nec in alio, nimirum pro signo prioris ad substantiam; ut etiam accidit in ipsdem exemplis. Hinc etiam dicendum videtur cum sententiâ satis communi, quòd quantitas in Eucharistiâ, quia non sustentatur à subjecto, necessariò accipit quamdam perfectitatem, quæ se quodammodò sustentet; quæ perfectitas modus est positivus; & quamvis non sit propriè substantia (hujus enim incapax est accidens), est aliqua imitatio ejus analogæ; ideòque passim dicitur, quòd accidens in Eucharistiâ conservatur insar per se stantis, aut substantiæ.

43 *Quer.* 5., an natura in sensu composito propriæ substantiæ possit terminari per Divinam? Jam diximus n. 38; creatam substantiam esse inassumptibilem à Divino supposito. Nunc addimus, ab eâ reddi naturam in sensu composito inassumptibilem etiam divinitus. Ratio est: tum quia substantia creata reddit naturam incommunicabilem extraneo supposito, juxta omnes: at non præcisè naturaliter; sic enim natura ipsa est in-

communicabilis ex se. Tum quia non posset aliqui rectè colligi ex unione hypostaticâ defectus substantiæ creatæ: non enim esset novum miraculum, quòd humanitas unita Verbo retineret substantiam sibi connaturalem; sicut non est, quòd retineat proprietates accidentales. Poterit tamen divinitus natura terminari simul pluribus substantiis proprijs; quamvis naturaliter non possit titulo superfluitatis. Hinc formalis effectus creatæ substantiæ proprius (de quo jam nonnihil diximus in Physicâ) sic explicari potest: naturam jam in esse talis constitutam plenè fulcire in genere substantiæ, reddereque sustentatam, & ultimò terminatam incommunicabiliter, excludendo omnium essentialiter communicationem ejus ad suppositum Divinum.

44 *Quer.* 6., quas habeat causas creata substantia? Multa sentiunt, eam produci per eandem actionem, qua natura producit, adeoque ab eodem agente. Unde passim dicitur, quòd creatio & generatio terminatur ad esse subsistens, seu ad rem subsistatam, & quòd substantia concitatur, aut comproducit. Sed ad veritatem locutionum hujusmodi sufficit, quòd natura creata, vel genita, connectatur intrinse cum substantiâ, debeatque statim à primò instanti subsistere; ut ostendit P. Suar. cit. loc. 6. Et probabilius est, quòd ibi tenet & late propugnat idem Exim. Doctores, substantiam immediatè produci à natura ipsâ per emanationem: non enim est cur natura negetur hac virtus respectu modi sibi connaturalis, inaccessi, & inseparabilis, quem perfectione superat. Debet etiam natura dici materialis causa substantiæ; quia hæc per eductionem efficitur dependenter à naturâ ipsâ, ut à subjecto. Nec substantia excludit communicationem sui ad naturam, sed sui & naturæ ad extraneum suppositum. Nec

item substantia proprie inheret more accidentis; quia ultimè ordinatur ad suppositum non adæquatè ab ipsa distinctum. Verè tamen à naturâ sustentatur ut à subjecto, simulque sustentatur ut terminus. Sic scipio, quo vestigia firmat ægrotus, sustentatur ab eo, quem sustentat. Quamquam proprie loquendo substantia non sustentat naturam nisi ut quo: potius enim natura se sustentat ope substantiæ, quam ipsa sibi comparat aut parit ab intrinseco.

45 *Quæst. 7.* an, aut quatenus substantia concurrat ad operationes suppositi? De hoc satis diximus in Physicâ cit. cap. ult. tr. 1., & tr. 2. d. 3. c. 2.. Vide plura apud P. Suar. disp. cit. sect. 7.. *Quæst. ultimò*, an substantia naturæ compositæ sit composita? Sunt, qui simplicem velint, tum essentialiter, tum integraliter. Sed utroque modo esse compositam juxta conditionem naturæ, quam modificat, multis ac validis argumentis ostendit P. Suar. sect. 5, disp. cit., quæ in præsentia resumere non vacat. Quædam tamen sunt advertenda. 1., quod substantia naturæ humanæ v. g. componitur ex tribus modis; quorum duo, respondentes materiæ & animæ, se habent ut actus & potentia; & tertius, uniioni respondens, est nexus utriusque, 2., quod singuli ex his modis, seorsim accepti, non merentur nomen *substantiæ*, nisi cum addito *partiali*, expresso, vel subaudito; substantia enim, simpliciter dicta, idem sonat, ac personalitas, vel suppositivitas, idest, ultimus naturæ terminus, qui nullam expectat complementum de genere substantiæ, Quia tamen ij modi, seorsim sumpti, habent aliquod substantiæ munus, scilicet illam naturæ partem, cui respondent, reddere incommunicabilem alieno supposito, ad cuius constitutionem ex se non ordinatur; idcirco suam quilibet partem nominat partialiter substantem,

dammოდө supponat independentiam ejus à subjecto. Unde rationalis anima, tam intrâ, quam extrâ corpus, dicitur subsistens; atque etiam materia.

46 3., quod, si pars naturæ dependeat à subjecto, modus ex eâ resultans non tribuit ipsi denominationem partialiter subsistentis, nec dicitur substantia partialis, sed tantummodo complementum aut constitutivum substantiæ: quia denominatio subsistentis, etiam partialiter, ex usu communi supponit independentiam rei ab omni subjecto, Unde nec unio, nec forma materialis dicitur partialiter subsistens, quamvis radice modum exclusivum unionis ad extraneum suppositum, & constitutivum substantiæ totius compositi. Id quod multum pendet ex usu loquendi. 4., quod partes totius integralis, aut continui, præsertim homogeneæ, vel quæ non habent eandem formam indivisibilem (ut habent partes humani corporis), verè subsistunt singulæ substantiæ propria: quia non uniuntur more naturæ ad suppositum, sed more partium naturam unam integrantium. Non tamen dicuntur, stante uniione, plura substantia, nisi partialiter, adeoque nec plura supposita, sed unum suppositum, v. g. unus ignis, vel aqua una. Si verò dividantur gartz, vel scintillæ, statim evadunt plura supposita (non sic materia & forma, quæ, licet separantur, manent essentialiter incompleta), sicut evadunt plures aquæ, vel ignes: quia tunc in singulis necessariò resultant, ut communiter creditur, puncta terminantia, seu moduli quidam uniioni continuativæ oppositi, per quos rerum materialium substantia completur in ratione totalis. In hoc quoque legem fert magnâ ex parte consuetudo loquendi: ex qua sæpè sufficit divisio artificialis, vel imaginaria, vel extrinseca, ut stante uniione continuativâ dicantur plura maria,

plura

plures terræ, vel plures montes.

CAP. III.

De conceptu Accidentis, ejusque divisione predicamentali.

47 **A**CCIDENS interdum sonat quidquid fortuitò evenit. Interdum sumitur pro ente per accidens, idest, non per se uno. Non ita sumitur in præsentia, sed generatim pro forma, vel quasi formâ, quæ tribuit denominationem aliquomodo contingentem, & superadditam subjecto, cui aliquatenus inesse concipitur. Hoc sensu dividitur accidens in logicum, predicamentale, & physicum. Accidens logicum, seu predicabile, dicitur quod extra corruptionem subjecti potest adesse, vel abesse; saltem logicè, seu metaphysicè, ita scilicet, ut concipiatur integra ratio subjecti cum aliqua indifferentiâ respectu formæ talis in particulari. Unde differentia predicatur de genere, & individuatio de specie, ut accidens logicum. Dicitur *predicamentale*, quod non predicatur de primâ substantiâ in quid, idest, quidditative, & essentialiter, licet non semper entitative distinguatur ab omni substantiâ. Dicitur *physicum*, quod entitatem habet ab omni substantiâ realiter distinctam: & hoc solum proprie & strictè est accidens; cuius conceptum dedimus cap. 1. simul cum conceptu substantiæ.

48 Hujus divisionis membra distinguuntur penes latitudinem majorem & minorem: omne quippe accidens predicamentale dici potest logicum, seu predicabile; sed non è converso: & omne physicum est predicamentale; sed non convertibiliter, ut mox dicam. Accidens metaphysicum vocari solet quod est accidens logicum cum solâ distinctione rationis à subjecto. Non est autem divisio univoca, sive in membra univocè convenientia in ef-

se accidentis, saltem primò intentionaliter (quamvis fortè univocè convenienter secundò intentionaliter, sive in esse quinti Predicabilis, de quo in Logicâ): quia propria ratio accidentis importat inhærentiam; & hæc non proprie invenitur in ijs, quæ sunt entitative substantiæ, vel extrinsecè denominant subjectum; cuiusmodi sunt plura accidentia logica, vel predicamentalia. His ergo tribuitur nomen accidentis per analogiam proportionalitatis improprie, quatenus concipiuntur extra essentiam subjecti, & perinde præstant denominationes suas, ac si subjecto inessent, vel inhærent.

49 Sed *quæres*, quæ inhærentia sit de conceptu accidentis proprie dicti? *Resp.* Inhærentia potest 1. accipi pro dependentiâ formæ in fieri, & conservari, à subjecto educationis, seu generate manus causæ materialis. Quo sensu nec soli accidenti convenit, nec omnino. Non soli: quia convenit etiam materiali formæ substantiali, v. g. animæ equi. Non omni: quia dari potest accidens modale non habens materiale causam, seu non eductum è subjecto, v. g. modus creationis, quo quantitas panis in Eucharistiâ conservatur. Convenit tamen inhærentia ista, tum omnibus accidentibus absolutis, tum modalibus plerisque, vel ferè omnibus. Sed cum hoc discrimine: quod accidenti absoluto convenit essentialiter inhærentia aptitudinalis, non verò actualis; quia hæc, licet naturaliter debita sit, est divinitus auferibilis non destructâ essentiâ accidentis, ut accidit in Eucharistiâ: at accidenti modalis, cui convenit actualis inhærentia, essentialiter convenit (saltem si non distinguatur ab educatione sui); quia est essentialiter inseparabile à subjecto, ex quo educitur. Potest 2. accipi strictius inhærentia pro dependentiâ formæ à subjecto educationis, propter quod principaliter forma existit. Arque hoc sensu

su propria est solius accidentis, & ad eius essentiam pertinet vel sumpta in actu, vel in aptitudine, sive in exigentia, juxta discrimen modo notatum: non tamen est propria omnis omnino accidentis; quia non omne modale accidens educitur, ut nuper aiebam.

§ 0 Potest ergo 3. accipi inherētia pro *dependentiā formæ à subjecto*, propter quod principaliter forma fit, & in quo fit cum impotentia intrinsecā existendi seorsum. Et hac ratione convenit inherētia soli & omni accidenti propriè dicto, sive absoluto, sive modalis: quia sub his terminis præscindit à subjecto educationis, vel informationis, vel puræ adhesionis, nec non ab eo quod dependentia, & impotentia intrinseca existendi seorsum, proveniat à causalitate materiali, vel ab alio capite, videlicet à conceptu modalitatis intrinsecæ, quæ importat intimam affixionem vel adhesionem ad subjectum: præscindit etiam ab eo quod illa dependentia sit naturalis, vel essentialis, idest, vel infrustrabilis naturaliter solum, vel etiam divinitus. Dices: dependentia, quæ non fundatur in receptione seu passione formæ in subjecto, non est propriè inherētia, sed adherētia, vel adhesio; nec est dependentia à subjecto propriè tali, sed à termino intrinseco. At omne accidens debet propriè inherere, respicereque subjectum propriè dictum, & prioritatem naturæ præsuppositum. & esp. Inherētia strictè sumpta dicit quidem receptionem in subjecto passivè causante: sed, sicut ab omnibus aliquomodo limitatur hæc significatio, ut sit propria solius accidentis, discernaturque à receptione formæ substantialis: ita potest & debet aliunde ampliari quodammodo, ut omni conveniat accidenti.

§ 1 Sanè, posita communi sententia, quod actio transiens non distinguitur realiter à passione, adeo-

que non recipitur in agente, actio nō actio, quatenus formaliter differens à passione, diversumque constitueas prædicamentum, nulli subjecto inheret passivè causanti; nam quatenus passio inheret, non est formaliter actio, sed passio; & aliunde non inheret agenti, nec à suo termino passivè causari potest, ut est evidens: & tamen actio sic accepta (saltem dum est productio accidentis) veram habet entitatem accidentis physici, licet respectu agentis solum dicatur accidens logicum: habet, inquam, entitatem accidentis physici, non aliâ ratione, nisi quia tota existit propter suum terminum, in quo est per adhesionem intimam cum impotentia existendi seorsum. Idem ergo dicimus de creatione accidentis realiter sumptæ, cui terminus est pro subjecto, in quos non enim terminus dicitur esse in actione, sed è converso. Potest autem terminus ad actionem comparari ut subjectum, non solum adhesionis, sed etiam informationis, quod propriè subjectum est, & ut vidimus tr. 1. Physic. d. 2. c. 2., non requirit ex conceptu suo prioritatem naturæ, seu causalitatis, sed adsumum prioritatem logicam, vel in subsistendi consequentiâ, respectu formæ hujus individui.

§ 2 Itaque, quod se habet de formali ad conceptum accidentis ut sic, est dependentia, sive impotentia existendi sine subjecto, sub terminis num. 50. propositis; quæ serè in omnibus accidentibus importat causalitatem passivam, inde traxit nomen *inherētia*, vel *inhesionis*: sed hoc nomen (ut in alijs plurimis accidit) extenditur sine improprietas ad aliquid aliud præter id, à quo impositum est. Quod amplius confirmari potest exemplo gratiæ habitualis: quæ in opinione multorum non educitur, sed creatur, adeoque non pendet à subjecto ut passivè causante; nec tamen in hac ipsa opinione

tionem definit propriè inherere. Hinc vulgata definitio accidentis, *Ens in alio*, necnon periphrasis illa, *Accidentis esse est inesse*, sic intelligi debent, ut tō in alio, & tō inesse, denotent in omni accidenti absoluto, & in omni modalis educibili, dependentiam à subjecto passivè causante, vel actualem, vel aptitudinalem, aut exactivam, juxta num. 49., vel etiam ab utraque præscindentem, si sermo sit de ratione communi accidentis educibilis: denotent verò præcise dependentiam, seu necessitatem existendi intra subjectum (explicatam n. 50.), dum applicatur ad conceptum accidentis ut sic.

§ 3 Variæ sunt divisiones accidentis. Nam 1. accidens ut sic dividi potest in absolutum, & modale: 2. in spirituale, & materiale: 3. in naturale, & supernaturale. Quorum differentias membrorum suppono satis notatas ex dictis, tum in hac Disp., tum sæpe alijs. Dividi potest 4. in completum, & incompletum. Nullum accidens physicum est completum ens; quia semper ex primario conceptu ordinatur ad compositionem cum subjecto. Contrà verò substantia, etiam creata, dummodo sit completa in suo genere, dicitur simpliciter ens completum: quia, licet exigit subsistere accidentibus, non hoc habet ex conceptu quidditativo, seu primario, sed ex secundo, vel ex proprietate metaphysicâ. Nihilominus accidens, licet non sit completum ens, dicitur completum accidens, quādo in suo genere vel specie perfectum est, & consummatum, v. g. calor ut octo, vel quantitas hominis: dicitur verò incompletum, quando per se ordinatur ad constitutionem accidentis completi; v. g. in qualitate singuli gradus intensiōis, aut in quantitate unionis continuativæ, dici possunt accidentia physice incompleta. Physicè, inquam: nam metaphysicè dicitur completum accidens, quod in prædica-

mento ponitur ut genus, species, aut individuum; incompletum autem, quod concipitur ut differentia. Relege dicta cap. 1. de simili divisione substantiæ.

Divisio Accidentis in prædicamenta novem.

§ 4 In famosissimâ entis creati divisione per Categorias aut Prædicamenta decem, quam à Philosophis Aristotele vetustioribus progenitam adoptavit Aristoteles ipse, ac deinceps ceteri Sapientes in omni sæculo susceperunt: in hac, inquam, celeberrimâ partitione primum prædicamentum est Substantia; reliqua novem sunt accidentia; quæ præinde totidem sunt membra divisionis aptabilis accidenti ut sic sunt autem Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Passio, Ubi, Situs, Quando, & Habere seu Habitus. Ubi notandum, quod prædicamentum interdum sumitur pro totâ serie vel ordine prædicatorum essentialium à supremo aliquo genere gradatim usque ad individuum; cujus ordinis typum, quantum ad Substantiam, dedimus in Logic. tract. 4.: interdum accipitur pro solo genere supremo in unaquaque serie, vel categoriâ. Notandum etiam, quod, cum Aristoteles accidentium prædicamenta designavit nominibus concretis, nempe *quantum, quale, &c.*, nomina hæc sumptis penes significatū formale, qua ratione idem significant, ac abstracta, *quantitas, qualitas, &c.* De cetero totum complexum ex subjecto & formâ accidentalibus, utpotè unum per accidens, non censetur ens unius prædicamenti, sed duorum: quia ens in prædicamento locabile debet esse aliquomodo unum per se; de quo postea sermo redibit.

§ 5 Quo sensu divisio hæc entis in decem genera sit immediata, jam diximus in limine Disput., latiusque explicat P. Suar. disp. 39. Met. l. 1.

Quod autem valde congrua sit, & sufficientis, aut adæquata, supponendum est potius, quam disputandum, in obsequium totius antiquitatis. Nec immorandum tricis multis, ac varijs, quibus eam aliqui lacessunt, & quarum plures proponit & subtiliter solvit P. Suar. disp. cit. s. 2.. Nam, ut exemplo utar P. Oviedo, sicut non licet anni divisionem in menses duodecim pro libitu invertere contra vetustissimum & communem usum, eo prætextu, quod non incongruè dividi posset annus in breviores menses 24., aut in 6. longiores; ita &c.. Varias congruentiæ & sufficientiæ rationes ab Authoribus excogitatas expendit P. Suar. cit. sect. 2.. Satis apta videtur, quæ prædicamentorum numerum desumit ex numero questionum sive interrogationum, quæ fieri possunt de primâ substantiâ (id est, de individuo per se subsistente) secundum esse reale, seu primò intentionale. Quæri enim potest de quovis individuo vel supposito, quid est? quantum est? quale est? ad quid refertur? numquid agit? numquid patitur? quo in loco est? quo fit? quo tempore? quo indumento vel ornatu? Nec facile dabitur quæstio alia, quæ nõ commode ad aliquam ex his 10. reducatur. Quæ igitur prædicata respondent primæ quæstioni, pertinent ad prædicamentum substantiæ, ut esse hominem, aut arborem: quæ respondent secundæ, ad prædicamentum quantitatis, ut esse bicubitum, aut tricubitum: quæ tertiæ, ad prædicamentum qualitatis, ut esse album, aut calidum: & sic de reliquis.

56 Post hæc inquirens, an accidentia, eo ipso quod spectant ad prædicamenta diversa, debeant inter se realiter distingui? vel generalius, an distinctio prædicamentorum inter se (inclusâ etiam substantiâ) debeat esse realis? Negat communis sententia Nostrorum cum Exim. Doctore cit. sect. 2..

n. 21., ubi plures citat antiquos, etiam Thomistas, ut Capreolum, & alios, qui sufficere censent distinctionem rationis ex diverso modo concipiendi & prædicandi. *Prob. inductione.* Nam *relatio* realiter non distinguitur à rebus aliorum prædicamentorum, ut in Logicâ ostendimus. *Actio & passio* realiter identificantur; possuntque nonnunquam substantiales esse, quando nempe non distinguuntur ab unione formæ substantialis. *Quando*, seu duratio, non distinguitur à substantiâ rei & tempore extrinseco, quod tempus non distinguitur à motu, & hic indistinctus est ab actione & passione. *Situs* realiter distingui nequit ab *ubi* circumscriptivo corporis. *Habitus*, aut indumentum, substantiam importat; non enim sola forma artificialis hominem vestit; & hæc ipsa forma non distinguitur à figurâ, quæ est species qualitatis, aut ubi-cationis.

57 Idcirco hanc sententiam docet, aut supponit Aristoteles ipse; tum quoties actionem cum passione realiter identificat, quod non semel præstat, ut in Physicâ vidimus; tum in lib. Prædicament., ubi quædam ponit in prædicamento ad aliquid, seu relationis, quæ deinde collocat in prædicamento qualitatis, & rationem reddit cap. de Qual. in fine, dicens: *Si contingat, idem ipsum & quale, & ad aliquid esse, nihil est inconveniens in utrisque hoc generibus enumerari.* Eamdem sententiam tenet expressè D. Thomas, non solum Opusc. 48. (quod inter incerta computatur), sed etiam 11. Met. lect. 9. in fine, ubi post assertam actionis cum passione identitatem, sibi objicit, quod actio & passio sunt prædicamenta diversa: *Sed sciendum* (inquit), *quod prædicamenta diversificantur secundum diversos modos prædicandi.* Unde *idem, secundum quod diversimodè de diversis prædicatur, ad diversa prædicamenta pertinet.* Subdit exemplum de loco,

loco, qui penes diversas considerationes attinet ad prædicamenta duo: atque ita concludit: *Similiter motus, secundum quod prædicatur de subjecto, in quo est, constituit prædicamentum passionis: secundum autem quod prædicatur de eo, à quo est, constituit prædicamentum actionis.* Hinc vides, à mente Aristotelis & D. Thomæ descendere plures Thomistas, quos citatos sequuntur Carmelitæ Complut. disp. 14. Log. n. 49., dum volunt, omnia prædicamenta necessariò inter se distingui realiter, vel modaliter ante opus mentis.

58 Sed objic. 1.: prædicamenta juxta Aristotel., sunt primò diversa, in nullo conveniunt, nec inter se miscentur: sunt item entia realia, habentque proinde diversas essentias reales, quæ uni & eidem rei convenire non possunt. 2.: plus est differre genere, quam specie, vel numero: sed quæ specie, vel numero differunt, realiter distinguuntur: ergo à fortiori, quæ genere differunt, immò in nullo genere conveniunt. 3.: si sufficit distinctio rationis ad prædicamenta multiplicanda, multò plura, quam decem, numerari poterunt. *Resp. ad 1.:* prædicamenta sunt primò diversa in eo genere distinctionis, quod participant; ita ut quæ participant distinctionem realem, sint primò diversa realiter; quæ verò solam distinctionem formalem, seu rationis, sint primò diversa formaliter; quia, cum ab his prout formaliter distinctis nequeat abstrahi communis ratio generica, verò in nullo conveniunt, id est, in nullo genere propriè dicto, sed se totis differunt (vide supra disp. 1. n. 25.) per conceptus formaliter impermixtos. Sunt item realia, verèque habent essentias diversas, & reales, sed non realiter diversas. Sic in homine animal & rationale sunt prædicata diversa, & realia, sed non sunt diversa realiter; quia distinctio & diversi-

tas est opus rationis. Sic etiam verum & bonum in esse objecti specificativè potentiarum, sunt objecta: alia valde diversa juxta Thomistas, & essentias habent utique adèò diversas, ut inde hauriant realem distinctionem, realemque diversitatem oppidò magnam potentia intellectiva & volitiva: nec tamen objecta illa realiter, sed solâ ratione distinguuntur.

59 *Ad 2. neg. Min.* quantum ad distinctionem speciem in subjectâ materiâ. Nam Aristoteles easdem res ponit sub diversis speciebus qualitatis. Et D. Thomas 1. 2. q. 49. art. 2. ad 1. qualitates passibiles, & figuras, quæ pertinent ad species tertiam & quartam, ait ad primam pertinere quatenus convenientes sunt naturæ subjecti. Distinctio purè numerica sub eadem specie atonà necessariò est realis, vel certè nequit esse rationis cum fundamento: non enim ab intellectu fieri potest, nisi per conceptus omninò similes; & hi non faciunt distinctionem rationis, nisi ratiocinantis. At distinctio numerica, non purè talis, sed conjuncta cum specificâ, & generica, datur etiam inter extrema per rationem distincta, v. g. inter actionem & passionem individuas. *Ad 3.:* non quævis distinctio rationis sufficit ad multiplicanda prædicamenta; sed ea tantam, quæ sumitur ex comparatione vel habitudine ad connotata realiter diversa, & insuper fundat diversas quæstiones circa primam substantiam.

60 Notandum tamen, quod prædicamentorum divisio, licet ex se non inferat distinctionem realem, non eam excludit: nam saltem quatuor prædicamenta, nempe substantia, quantitas, qualitas, & ubi, semper sunt inter se realiter distincta. Verum hæc distinctio non ex mera diversitate prædicamentali, sed ex alijs indicijs colligitur, alijsque probatur argumentis. No-

tantum insuper, quod accidentium prædicamenta omnia realem distinctionem important, saltem inæqualem, respectu illius substantiæ, vel subjecti, quod accidentaliter denominant, seu de quo prædicantur ut accidentia; quamvis interdum in se ipsis entitatem habeant substantialem. V. g. relatio coexistentiæ, qua Petrus denominatur coexistens Paulo, consistit in existentibus substantialibus utriusque; adeoque verè est entitativè substantia: sed tamen, quatenus relativè denominat Petrum, aliquid de obliquo importat à Petro distinctum, nempe existentiam Pauli, ratione cujus denominatio evadit Petro contingens, & accidentaria. Atque hinc provenit, quòd illa coexistentia, quatenus de subjecto prædicatur more relationis, sit extræssentialis, nec attineat ad prædicamentum substantiæ; quia non prædicatur in *quid*, nec per eam respondetur ad quæstionem, *quid est?*

61 Rursus inquires, an verum sit, quod passim ex Aristotele dicitur, prædicamenta esse suprema genera, id est, nullum superius habentia genus omnibus aut pluribus commune? Quòd substantia & accidens in nullo genere convenient, constat ex dictis disp. 1. n. 53. & 54. circa conceptum eorum ut sic, quæ pariter valent circa conceptum entis creati, seu finiti, quod transcendit etiam differentias omnes substantiæ, & accidentis. Sed quantum ad 9. accidentium genera, si omnia ponantur entitativè distincta ab omni substantiâ, ægrè probabitur, quòd accidens ut sic non sit genus omnibus commune; quia non facile apparet, quare non sit univocum, & intrascendens. In nostris principijs facile removeretur univocatio, ex dictis n. 48. Difficile tamen est, quòd accidens physicum, prout abstractum à quantitate & qualitate, non sit propriè genus; est enim univo-

cum; & aliunde formalis inclusio ejus in differentijs non est probatu facilis. Ideò plures incunctanter asserunt, propriè genus esse. Immo Scotistæ volunt, ut ens commune, saltem finitum, sit propriè genus ad omnia prædicamenta, & ut hæc dicantur genera suprema, non absolutè, sed unumquodque in suo ordine, vel categoriâ. Dicendum nihilominus cum communi, quòd *accidens physicum* ut sic non est genus ad quantitatem & qualitatem; vel quia fortassis transcendit formaliter differentias; vel quia non est significabile conceptu simplici, seu termino incompleto, sed cõsato ex duobus seorsum analogis. Vid. P. Suar. cit. disp. 39. l. 3.

CAP. IV.

DE QUANTITATE.

62 DE prædicamento substantiæ satis jam diximus. Nunc aliqua dicenda sunt de prædicamentis accidentium: & in primis de quantitate, quæ propriè vel antonomastice sumitur pro mole corporeâ, vi cujus unum corpus dicitur majus aut minus alio, atque ita locum occupat, ut non sinat aliud corpus inibi simul esse: quamquam metaphoricè dicitur etiam in rebus incorporeis *quantitas virtutis*, & *quantitas perfectionis*, qua videlicet res una redditur activior aliâ, vel perfectione major, id est, melior, juxta illud Augustini, *In his, quæ non mole magna sunt, idem est majus esse, quod melius esse*. Igitur de quantitate molis dubitatur 1., an sit accidens entitativum? sive an realiter distinguatur à substantiâ corporis? Negarunt Nominales, quorum sententiam amplectuntur Atomistæ omnes cum Cartesianis. Sed affirmat sententia receptissima cum Aristotele, D. Thomâ, & Scotto, quos citat & sequitur P. Suar. disp. 40. Met. sect. 2. Potissima

probatio sumitur ex Eucharistiæ mysterio; ubi, deficiente substantiâ panis, remanet ejus quantitas, quæ & recipit accidentia reliqua (ne alioqui sine causâ multiplicentur miracula suprâ modum, ut arguebamus tract. de Generat. d. 2. n. 90.), & ea reddit cum alijs corporibus impenetrabilia, sive incompossibilia in eodem loco.

63 *Dices* 1. cum Nominativè: singulæ qualitates secum identificant suam quantitatem, sicut substantia suam: & in Eucharistiâ manet quantitas qualitatum, non substantiæ. *Contra*: vel quantitas qualitatum impedit penetrationem cum quantitate substantiæ? vel non? Si impedit; quomodo penetrabatur antea cum substantiâ panis? Si non impedit; quomodo in Eucharistiâ lapidem aut panem alium ardet à loco? *Dices* 2.: impenetrabilitas ibi provenit ab ubicatione seu locali præsentia panis, quæ est accidens absolutum, & sine substantiâ remanet. *Contra*: localis præsentia est modus juxta communè doctrinam, adeoque essentialiter inseparabilis ab eâ re, quam modificat. Quis concipiat, absente pane, dari posse realem præsentiam panis? Præterea, si præsentia panis est accidens absolutum, redditque qualitates extensas, & impenetrabiles, quid illi deest ut sit quantitas? *Dices* 3.: nulla est in eis accidentibus impenetrabilitas intrinseca: sed penetrationem impedit Deus ad occultandum sensibus mysterium. *Contra*: solutio hæc ansam præbet ad negandum accidentia omnia entitativè distincta à substantiâ: ideòque illam avidè arripiunt Atomistæ, ut in Eucharistiâ pro vero colore, sapore, & alijs, quæ vocamus accidentia panis, meras substituunt apparentias, vel actiones Dei solius, quas ipsi vocant *actiones objectivas*. Vid. Dissert. prælimin. ad Physicam n. 32. Hæc autem sequela, vel *ansæ* hujus absurditas, ad eam solu-

tionem rejiciendam sufficit. Adde, quòd simili responsione posset quis impunè defendere, substantiam creatam requiri essentialiter ad comedendum, ambulandum, &c., vel ad habendum verum colorem, figuram, &c., dicendo scilicet, hæc omnia solum apparenter existere, vel existisse in humanitate Christi.

64 *Obje.*: non sunt multiplicanda entia sine necessitate: nulla est autem in præsentia necessitas; cum possit substantia corporea per se ipsam præstare quæcumque munera quantitati adscribuntur. *Resp.*: Solo lumine naturali fortè non est hic demonstrabilis necessitas. Urgent tamen principia Fidei. Quibus addi possunt argumenta philosophica non contemnenda. V. g. quòd, si quantitas identificaretur cum materiâ, deberet etiam identificari cum formâ corporeâ, ut Adversarij concedunt. Hinc autem sequeretur, quòd materia & forma nõ possent penetrari, sicuti non possunt duæ materiæ. Sequeretur etiam contra evidentiam sensus, quòd minus quantitatis haberet homo, quam alia corpora æqualis dimensionis ac densitatis; solum quippe haberet quantitatem materiæ, non formæ, cum rationalis anima nullam secum identificet emanitatem. Addi potest, quòd materia prima, sicut & omnis substantia creata, physicè radicare debet proprietatem aliquam permanentem: & nulla est alia, nisi quantitas.

65 Quod attinet essentiam quantitatis, eam sic describit Aristoteles 5. Metaph. c. 13.: *Quantum est, quod est divisibile in ea, quæ insunt, quorum utrumque, vel unumquodque, unum quid est hoc aliquid aptum est esse*. Nominine quantum significat Aristoteles accidens ipsum, de quo loquimur; quòd quidem ratione sui est divisibile in ea, quæ sibi inest insunt, &c.; ideòque non solum vocatur quantitas, sed quantum.

um. Sunt quedam formæ, quæ non modo subiecta, sed se ipsas quoque denominant: nam productio producitur, unio unitur, & localis præsentia est præsens. Sensus autem propositæ descriptionis, ut communiter exponitur, est, quantitatem esse accidens, quod per naturalem morum, sive actionem agentis naturalis (puta sectionem, vel scissionem) dividi potest immediate ac per se in partes, quas in se continet unione integrali copulatas, ita ut post divisionem unaquæque pars apta sit existere seorsum per modum totius: cuiusmodi est quantitas aquæ, ligni, lapidis, &c.. Hæc tamen descriptio non exhibet priusmodum conceptum quantitatis, ut omnes agnoscunt: nam divisibilitas per motum physicum, supponit extensionem & impenetrabilitatem. Idcirco ulterius inquiritur essentialis conceptus, vel effectus formalis primarius quantitatis, in quo ceteri radicentur. Constat, formalem effectum quantitatis esse *quantum*, sicut albedinis *album*, & caloris *calidum*. Sed istius *quanti* desideratur clarior & quidditativa notio.

66 Varia sunt munera quantitatis. Nam 1. extendit suas & subiecti partes in ordine ad locum, ita ut unaquæque suam occupet partem loci, nec sit in loco alterius. 2. est apta dividi modo physico in partes integrales juxta auperam descriptionem, redditque subiectum similiter divisibile. 3. habet esse mensuram, activè, & passivè, quatenus apta est ut ejus comparatione vel applicatione metiamur alterius quanti magnitudinem, & ut ipsam mensuremus per quantitatem alteram. 4. est proximum & immediatum subiectum qualitatam. 5. est impenetrabilis cum aliâ quantitate, reddique subiectum impenetrabile cum alio quanto, idest, impossibile naturaliter in eodem loco. Ex his munera

is, primum non est essentialis quantitati; quia potest hæc sine illo existere, saltem divinitus, ut accidit in Eucharistiâ, ubi Christi corpus quantitatem habet sine locali extensione partium: & hinc nec essentialis est secundum, nec tertium; quia utrumque supponit extensionem localem. De quarto nemo dubitat, quin sit minus quoddam secundarium. De quinto dicemus postea.

67 Thomistæ munus aliud, & primum quidem, agnoscunt in quantitate, videlicet *extensionem partium in ordine ad se*, vel, quod apud ipsos idem sonat, *in ordine ad totum*, vel *in toto*: quæ extensio in eo consistit, quod quantitas partes integrales habeat unitas, non secundum se totas, sed secundum extremitates, idemque contingat substantiæ ratione quantitatis. Volunt igitur, ut essentialis quantitatis consistat in hac extensione suarum partium: & ut ejus effectus formalis primarius sit, quod substantia extensionem habeat in ordine ad se. Dux tamen sunt Thomistarum sententiæ super hoc effectum formalem, apud Collegium S. Thom. Complut. q. 8. Logic. art. 4. Prima est, quod substantia formaliter habet à quantitate, non solum unionem suarum partium, sed etiam distinctionem entitativam; aded ut in substantiâ materiali, præcisâ vel seclusâ quantitate, nullæ sint partes, sed mera entitas simplex & indivisibilis. Imò juxta plures Thomistas materialis substantia etiam sub quantitate non habet partes substantialiter distinctas, sed solum denominativè à partibus quantitatis, quamvis dicatur habere partes substantiales, quia res denominata est substantia: proinde volunt, ut tota entitas substantiæ re ipsâ sit sub totâ quantitate, & tota sub qualibet parte quantitatis, quemadmodum anima rationalis tota est in toto corpore, & tota in pede, &c.. Secunda est, quod substantia materialis ex se

habet partes realiter distinctas: accipit tamen formaliter à quantitate unionem integram suarum partium penes extremitates; quæ unio est extensio in ordine ad se, & cum quantitate identificatur.

Relatæ sententiæ rejiciuntur.

68 Prima sententia ex modo relatis, quam tenent cum antiquioribus Thomistis non pauci moderni, efficaciter impugnatur à nostris Authoribus cum P. Suar. cit. disp. 40. l. 4., & à pluribus etiam Thomistis modernis, præsertim à Collegio S. Th. Complut., idest, M. Bayonâ, loc. cit. §. 2. & 3.. Et in primis, quod tota substantia materiæ hominis v. g., sit in pede, & in qualibet aliâ corporis parte, nullatenus defendi posse videtur. Tum quia potest Deus (ut Adversarij concedunt) annihilare materiam pedis manente reliquo corpore: tunc autem, si materia illa est eadem, quæ totius corporis, tota erit annihilata, simulque tota existens, adedque tota simul erit & non erit: non aliter ac, si annihilaretur anima pedis humani manente animâ reliqui corporis, eadem anima simul esset & non esset. Tum quia potest etiam materia pedis loco separari à materiâ capitis, & seorsum existere: separabilitas autem apud omnes est signum evidens distinctionis realis entitativæ, cum implicet rem à se ipsâ separari, & existere sine se: nec separatio distinctionem hanc facit, sed supponit; alioquin ex separatione animæ rationalis à corpore, vel quantitatis à materiâ, vel unius partis quantitatis ab aliâ, non colligeretur præsupposita distinctio realis. Tum quia materia hominis non minus erit simplex & indivisibilis, quam anima rationalis, nec hæc minus composita, quam illa: neutra quippe habebit distinctionem partium entitativè, & utraque habebit denominativè, cum utraque recipiat partes quan-

titatis, quæ juxta Thomistas recipitur in toto composito. Hinc etiam vanè dicent Thomistæ, quod anima equi est indivisibilis præ animâ colubri, vel præ formâ ignis; siquidem in neutrà partes erunt, nisi denominativè à quantitate, quæ pariter in utràque recipitur. Mitto aliâ, quæ facile cuivis occurrent.

69 Deinde, quod materialis substantia, licet non sit tota sub qualibet parte quantitatis, tamen entitativam partium distinctionem habeat, non ex se, sed formaliter à quantitate, rejicitur 1.: quia duæ partes aquæ v. g. distinguuntur substantialiter, cum possit altera substantialiter annihilari, dum altera substantialiter existit: ergo non distinguuntur formaliter per quantitatem; per hanc enim quidquid habetur, accidentaliter habetur. 2.: quia partes illæ sic distinguuntur, ut una realiter non sit alia. Hoc autem per se ipsas habent, non per aliquid superadditum: nam unumquodque per se ipsum est id, quod est, & non est aliud à se ipso. Quid certius, quam quod res quælibet se ipsâ distinguitur ab omni non ipsâ? & quod secum identificat suam unitatem transcendentem, & singularitatem, cujus formalis effectus est rem distinguere à qualibet aliâ? Si desideras in re clarâ testimonium D. Thomæ, non pauca invenies. Lege in Specimen q. 9. de pot. art. 7. c., ubi *Distinctio*, inquit, *in hoc attenditur, quod una res non est alia, quod quidem non habent ex aliquo superaddito.*

70 3.: quia, si Deus conservaret materiam sine quantitate (quod fieri posse fatentur Adversarij, nec probabiliter negaretur, siquidem quantitas, quæ non magis cum materiâ connectitur, quam è converso, sine materiâ conservatur in Eucharistiâ), materia partes adhuc haberet realiter distinctas: ergo earum distinctio non provenit formaliter à quantitate. Prob.

Antec. : quia, si non haberet, tunc materia pedis, quæ antea realiter distinguebatur à materia capitis, cum hac ipsa realiter identificaretur: talis ergo materia esset id, quod non erat; adeoque non esset ipsamet; vel simul esset ipsa & non ipsa. Fac auferri quantitatem ab aquis omnibus, etiam divisis, quæ in Mundo sunt. Tunc juxta sententiam istam (mirum dictu!) tota substantia omnium aquarum erit una & eadem entitas realiter simplex. Sed quæro, num sit eadem, ac antea? Si neges; destruis hypothesim, quod scilicet substantia illa, quæ modo existit, à quantitate separetur. Si affirmes: quomodo ergo nunc non est id, quod erat, nimirum individuum multiplex cum mutua independentia in existendo: quomodo substantia maris, cum antea non haberet identitatem cum substantia fluminis, nunc habet? quomodo nunc secum identificat novum prædicatum simpliciter. realis, quo antea caruit, & quod est proprium immaterialis substantiæ?

71 *Dices*: habet partes saltem in potentia. *Contrà*: habere partes in potentia, per se nihil est aliud, quam nullam actu habere distinctionem partium, posse tamen illam accipere à quantitate: verè igitur est actu simplex, secumque denuò identificat actualem, qua caruit, simplicitatem. Et hinc evadet perfectum atque rotundum Universale à parte rei; siquidem erit actualiter una simplex natura, continens plures in potentia, seu potens multiplicari realiter in plura individua ejusdem nominis & essentia, quorum comparatione non est totum actuale, sed potestativum: unde nihil differet ab idea Platonis. Denique, si semel admittitur, quod plura individua, vel plures partes substantiæ materialis, ex se indifferentiam habent, ut vel realiter distinguantur, vel identificentur, utque fiat vel una simplex entitas, vel entita-

tes realiter plures; nihil erit firmum in distinctione rerum; & qui dixerit, posse omnes Angelos identificari realiter, si deficiat ipsis quoddam accidens inominatum, vel posse Gabrielis naturam, tamen actu simplicem, in partes dividi beneficio cujusdam accidentis nobis ignoti, nullo principio metaphysico poterit convinci.

72 Jam secunda sententia, quam tenent Prado, Aguirre, Bayona, Palanco, & plerique Recentiores Thomistæ, rejicitur: quia partes integrantes unam substantiam ununtur substantialiter, seu per unionem substantialem: ergo earum unio non consistit in quantitate, nec ab hac provenit formaliter. *Prob. Antec.*: substantia, ut integraliter composita, est unum per se, vel, quod idem sonat, unum simpliciter in genere substantiæ: sed tale unum constitui nequit ex partibus accidentaliter unitis, seu per unionem accidentalem: ergo &c. *Major* est D. Thomæ 1. 2. q. 17. art. 4. c., dicens: *Quæcumque sunt unum secundum substantiam, sunt unum simpliciter, & multa secundum quid: sicut totum in genere substantia compositum ex suis partibus vel integralibus, vel essentialibus, est unum simpliciter in genere substantiæ: nam totum est ens, & substantia simpliciter; partes verò sunt entia, & substantia in toto.* Patet etiam ex communi sensu: quis enim dubitet, hominem, aut equum, ut ex suis membris integratum, esse unum per se? *Minor* verò est innegabilis: nam unum per se unitate compositionis, constituitur ex compositione vel unionem ipsa, ut est evidens: nequit autem ex substantia & accidente constitui unum per se in genere substantiæ, ut etiam est certum: & alioqui prædicamenta non forent impermissa; sed res unius prædicamenti posset constitui ex attrinente ad aliud formaliter ut tali.

73 2.: quia, si unio integralis,

is, vel, quod idem est, unio continuativa, in quantitate consistit, impossibile erit materiam sine quantitate concipere, vel non constitutam per quantitatem. Nam, si materia ratione sui partes habet realiter distinctas, ut Authores isti cõcedunt, tot habet partes, quot quantitas, ut est clarum: ergo stante continuo Aristotelico, quod Thomistæ omnes amplectuntur, materia partes habet in infinitum divisibiles, ita ut nunquam possit fieri neque concipi divisio perveniens ad indivisibilia; talis quippe divisio solam cadit in continuum Zenonicum: sicut ergo impossibile est quantitatem, quantumvis modicam, concipere non constantem partibus continuativè unitis, in quas dividi possit; ita & materiam. Quare, si materiæ partes, pro ut unitæ, quantitatem includunt, inconcepribilis erit materia non includens constitutive quantitatem. Urgetur: potest à Deo conservari materia sine quantitate, ut fateatur Contrarij. Vel ergo aliquæ partes materiæ tunc essent inter se unitæ? vel nullæ? Si primum dicas: ergo possunt continuativè uniri sine quantitate. Si secundam: ergo tunc partes omnes essent redactæ in atomos, vel in mera indivisibilia substantiæ; nam si adhuc essent divisibiles, continerent utique particulas inter se unitas: ergo materia in lineâ integrali primordialiter componitur ex meris indivisibilibus: ergo etiam quantitas; nam uni atomus materiæ non correspondet nisi atomus quantitatis.

74 3.: quia anima rationalis materiam informat pro priori ad quantitatem, juxta Thomistas, nequit autem informare partes materiæ non inter se unitas; idèque statim ac præcitur digitus, desinit illum informare. Item: posset Deus animam conservare unitam materiæ sine quantitate; quo in eventu partes materiæ, si non retineant unionem integram, essent possi-

tivè seu privativè divisæ, ac proinde forent plures materiæ numero distinctæ. At juxta Thomistas eadem forma substantialis nequit etiam divinitus informare simul plures materias. *Dices* ex Bayonâ, seu Collegio S. Th. Complut.: partes materiæ antecederent ad quantitatem, licet non sint inter se unitæ immediatè, ununtur mediatè, sive in tertio; quia omnes ununtur uni & eidem existentia, quæ ad eas comparatur ut actus ad potentiam. *Contrà*: anima unitur materiæ pro priori ad existentiam juxta Thomistas, ut notavimus disp. præced. n. 85.; & in eorum principijs necesse est ut materia prius recipiat formam, quam existentiam, siquidem hanc non recipit, nec ejus est capax, nisi mediante formâ: jam ergo anima pro priori ad existentiam informat partes materiæ non unitas nec inter se immediatè, nec in tertio. Præterea, in existentia urget eadem difficultas: quomodo scilicet existentia, una cum sit, potest informare vel actuare partes materiæ non unitas? Si idèd potest, quia illas unit exorcitè secum ipsâ, licet non inter se; idem poterit anima rationalis, sine recursum ad existentiam superadditam.

75 Pro primâ sententiâ objicitur D. Thomas, qui quodlibet. 9. ar. 6. sic ait: *Diversitas partium non potest intelligi in materia non intellectâ divisione, nec divisio non intellectâ dimensione; quia subtractâ quantitate, substantia remanet indivisibilis, ut dicitur in 1. Physic.* Simile quid habet 1. p. q. 50. ar. 2., & 4. cont. Gent. c. 65. Immo videtur S. Doctor planè docere quod in illâ sententiâ durius est: nam 3. p. q. 76. ar. 3. *Manifestum est, inquit, quod natura substantiæ tota est sub qualibet parte dimensionum, sub quibus continetur: sicut sub qualibet parte aeris est tota natura aeris, & sub qualibet parte panis est tota natura panis.* Et hinc infert, Christi corpus, quia in Eucharistiâ est ad modum sub-

stantia, totum esse sub qualibet parte specierum panis. *Resp.* D. Thomas in primo loco solum vult, ut materia, remotâ quantitate, maneat indivisibilis per sectionem, aliumvè motum physicum; quia motus hujusmodi non exercetur nisi circa materiam quantam: proinde solum negat, posse intelligi sine dimensione partes materię sectiles, aut motu physico dissolubiles. Vel, ut alij exponunt, loquitur D. Thomas de quantitate, non formaliter sumptâ, sed radicaliter, idest, de ordine ad quantitatem; qui ordo cum materiâ identificatur, & eam constituit in esse corporis, ut alibi diximus; adeoque, si mente removeatur, non potest in materiâ intelligi divisibilitas, aut distinctio partium; quia substantia incorporata non est divisibilis.

76 In altero loco ex 3. p. sumit S. Doctor naturam substantię, non in individuo, sed in specie, nimirum prout illa subest cõceptui specifico, vel definitioni essentiali: quo sensu passim dicimus, quod tota species humana intensive salvatur in quolibet individuo, & tota definitio substantię homogeneę verificatur de qualibet ejus parte integrali, v. g. tota definitio aque de guttâ qualibet, & tota definitio panis de quavis micâ. Patet hic sensus ex eo, quod Angelic. Doctor idem asserit de partibus divisis: nam post verba nobis objecta continuo subdit: *Et hoc indifferenter, sive sint dimensiones actu divise (sicut eum aer dividitur, vel panis secatur), vel etiam sint actu indivise, divisibiles verò potentia.* Numquid potuit D. Thomę in mentem venire, quod pane in duo frustra diviso, quorum alterum in Europâ maneat, alterum deportetur in Indiã, eadem physica & individua substantia panis utrobique sit, non aliter ac idem individuum Christi corpus existit sub quolibet hostię divisę frustulo? An non poterit altera panis portio comedi, vel in cor-

pus Christi converti, manente alterâ? Erit nẽ tunc eadem individua substantia simul existens & destructa? Itaque in exemplis non queritur omnimoda similitudo, sed proportio quædam: nec D. Thomas illâ comparatione aliud intendit, quàm ut totum individuum Christi corpus existat sub qualibet parte specierum, sicut tota substantię species existit sub qualibet parte dimensionum.

77 Pro secundâ sententiâ obijcitur etiam D. Thomas non semel dicens, de ratione quantitatis esse ordinem partium in toto; qui ordo in unionem partium integrali consistit. *Objicitur* item, quod compositio partium integralium, cum non sit ex actu & potentia, non est substantialis; ac proinde consistit in aliquo accidenti, quod non est aliud, nisi quantitas. *Confirm.* quia, si talis compositio substantialis esset, intelligeretur in materiâ pro priori ad formam: unde prima compositio non esset ex actu & potentia, contra Aristot. 8. Metaph. t. 8.. *Resp. ad 1.* ordo partium in toto, qui formaliter provenit à quantitate, non est ordo unionis partium substantię (licet cum eo connectatur, eumque supponat, sicut quantitas supponit subiectum suum): sed est exigentia habendi talem ordinem præsentię in loco, qualis est ordo unionis partium in corpore humano v. g.; ut scilicet præsentiam capitis immediatè sequatur præsentia colli, hanc præsentia pectoris, &c.. Exigentiam istam habet in se quantitas ratione suarum partium, & unionis earum; & in genere causę formalis eadem communicat substantię, partes suas substantialiter unicis præhabenti.

78 *Ad 2.*: non omnis compositio substantialis debet esse ex actu & potentia, sed ea tantum, ex quâ resultat natura physica essentialiter composita. Nec talis compositio debet esse prima, nisi primatu dignitatis, aut ordine

dine intentionis: cum enim materia suam essentiam habeat pro priori ad formam, & aliunde nequeat intelligi, juxta principia Aristotelica, sine continuitate partium, quæ est compositio integralis; necesse est, ut compositio ista præcedat in materiâ compositionem cum formâ.

79 *Replic.*: eo ipso, quod substantię partes uniantur solum penes extremitates, jam habent extensionem: jam sunt aliæ extra alias: jam resistunt penetrationi; quia extremitas est id, quo una pars arceat aliam à suo loco. *Resp.*: habent extensionem entitativam, in eo stantem, quod una pars non sit alia, nec ambæ uniantur se totis; non tamen extensionem quantitativâ; quia nõ excludunt penetrationem mutuam. Sunt etiam aliæ extra alias, si tò extra significet non esse identificatas, nec unitas secundum se totas; secus verò, si denotet immediatam exigentiam occupandi loca distincta. Quod penetrationi resistant, falsum est; ut etiam quod una extremitas substantię, seclusâ quantitate, arceat aliam à loco suo; hoc enim per se convenit extremitatibus quantitatis, & ab hac in substantiam refunditur. Generatim non est confundenda penetratio, vel impenetratio, cum unionem, vel carentiã unionis: possunt enim duo corpora penetrari sine unionem, & integraliter uniri sine penetrationem.

Vera sententia.

80 Dicendum igitur cum cõmuni sententiã Nostrorum, conceptum primarium quãtitatis in eo stare, quod sit *accidens absolutum naturaliter impenetrabile cum alio ejusdem rationis.* Unde præcipuus ejus effectus formæ erit *reddere subiectum naturaliter impenetrabile cum alio quanto.* Sic re ipsâ sentit Exim. Doctor cit. disp. 40. s. 4. n. 15. & seqq.. Hęc explicatio præsciudit à possibilitate vel repugnantia quantita-

tis indivisibilis; potestque convenire puncto vel atomo, si admittatur compositio continui Zenonica. Si tamen supponatur cum Aristotele, omnem quantitatem esse divisibilem, seu consistere partibus (ita vulgò supponitur, idèdque nõ dicitur quactum, nisi quod partes habet occupantes spatium divisibile); poterit quantitas definiri per extensionem radicalem, sic nimirum: *Accidens absolutum naturali necessitate exigens extensionem suarum partium in loco* (ita scilicet, ut singulę suam occupent distinctum locum), & eandem necessitatem subiecto & ejus partibus communicans in genere causę formalis. Verum hæc radicalis extensio, vel extensionis necessitas, est ipsa impenetrabilitas: quia nihil aliud est exigere partium extensionem, quam ipsarum penetrationi resistere. Divisibilitas autem, seu constitutio ex partibus, licet sit de essentiã quantitatis, non est proprius ejus character; quia per se convenit etiam substantię materiali, & qualitatibus plerisque.

81 Jam, quod conceptus iste sit præponendus, verè que essentialis (saltem quoad nos, qui plerumque rei essentialiam explicare nescimus, nisi per proprietatem aliquam præcipuam, ex qua ceteræ quasi dimanent), probatur facile. Tum quia, cum propria ratio quantitatis, ejusvè primarius effectus formalis, non consistat in distinctione partium substantię, nec in extensione in ordine ad se, prout hæc explicatur à Thomistis, nec in actuali extensione secundum locum, vel in alio ex muneribus n. 66. recensitis; superest, ut consistat in prædictâ extensione radicali, vel repugnantia penetrationis. Tum quia hæc repugnantia est quasi radix aliarum proprietatum, aut effectuum: ex eâ namque sequitur ac veluti dimanat actualis extensio in loco, ex qua subsequitur ratio menturę, & divisibilitas per motum physicum. Tum quia quod

primò de quantitate concipimus, est tribuere substantiæ mole corpoream, qualis non convenit Spiritui: quæ moles non melius explicari potest, quam per exigentiam occupandi ac replendi spatium, ita ut inde trudat ac pellat molem similem, vel non sinat in idem spatium ingredi sine recessu & expulsiōe sui: hæc autem exigentia est, quam nomine *impenetrabilitatis* intelligimus. Ad id nomen hoc, licet negativum sono tenens, significatu est positivum, sicut hæc, *immortalitas, incorruptibilitas, immaterialitas*: significat enim vim reitendi positivam.

82 *Objic. 1.*: definitio nostra explicat idem per idem, nimirum quantitatem per vim pellendi quantitatem similem. *Resp.*: non fit in definitione mentio quantitatis in recto, sed in obliquo, vel additamento: nam in recto ponitur *impenetrabile*, quod non est synonymum cum *quanto*. Nec modus iste definiendi reprobandus est in primis generibus, quæ non habent definitionem strictam. *Objic. 2.*: impenetrabilitas est separabilis à quantitate: de facto enim quantitas corporis Christi penetratur cum quantitate panis in Eucharistiâ. *Resp.*: non est de conceptu quantitatis impenetrabilitas in ordine ad potentiam Dei absolutam, sed solum impenetrabilitas naturalis, id est, impenetrationis exigentia non superabilis per vires nature: quæ impenetrabilitas non aufertur, nec divinitus auferri potest manente quantitate; verè que remanet in corpore Christi, tamen si penetrato divinitus cum quantitate panis. Sic ipsa panis quantitas, licet separaretur divinitus, non desinit esse naturaliter inseparabilis à subjecto. Sic demones, & animæ damnatæ, licet de facto comburantur igne corporeo, verè sunt naturaliter incombustibiles. Sic summus calor, si divinitus conjungeretur cum frigore, maneret adhuc inconjungibilis naturaliter. Ubi notan-

dum, quòd quantitas communicata subjecto, sicut facit actu quantum, ita & actu impenetrabile, id est, actu habens exigentiam impenetrationis: non tamen facit impenetratum actu, sed aptitudine, vel exigentiâ; quia denominatio *impenetrati* formaliter immediatè provenit à carentiâ penetrationis, & à quantitate comparatur per modum effectus secundarij divinitus impeditibilis. Notandum insuper, quòd impenetrabilitas non supponit extensionem actualem in loco, sed potius eam infert in subjecto extensibili.

83 *Objic. 3.*: una ubicatio, seu præsentia localis, est etiam impenetrabilis cum aliâ: nec tamen est quantitas. *Resp.*: In primis ubicatio non est accidens absolutum, sed modale. Deinde repugnantia duarum ubicationum distantium, ut sint in eodem spatio, non tam est impenetrabilitas, quam immobilitas titulo affixionis essentialis ad spacia distincta; si enim ubicatio Salmanticensis posset aliò moveri saltem divinitus, sine novo miraculo penetrabilis esset cum ubicatione Romanâ. Denique, si comparatio fiat inter duas ubicationes numero distinctas ejusdem corporis in eodem spatio, illæ non possunt naturaliter conjungi titulo superfluitatis: si tamen contra exigentiam subjecti existerent in eodem tempore, sine alio miraculo penetrarentur, immò non possent non penetrari. Contrà, duæ quantitates, divinitus positæ in eodem subjecto, violentæ forent duplici titulo, nempe superfluitatis, & coarctationis ad eandem locum, nisi malis, ut bilocationem subjecti exigerent. Hinc etiam duæ gradus albedinis homogenei in eodem loco esse nequeunt solo titulo superfluitatis in eodem subjecto: si tamen sine subjecto existerent, non ultra repugnarent penetrationi, sicut repugnant duæ quantitatis partes sine subjecto existentes in Eucharistiâ.

84 *Objic. 4.*: substantia mate-

rialis, v. g. equi, per se ac ratione sui exigit habere partes integrantes non inter se confusas: ergo & non penetratas. *Dist. Antec.*: non inter se confusas per unionem, vel carentiam debitæ unionis, & conc.; non inter se confusas per defectum extensionis in loco, *subdist.*: per se exigit remote ac mediate, quatenus exigit quantitatem, *conc.*: proxime & immediate, *neg. Antec.*, & *Consequ.* Exemplum habes in substantiâ lapidis, quæ per se exigit descendere in centrum, sed non nisi remote ac mediate, nimirum quatenus exigit gravitatem, in qua consistit immediata exigentia centri, seu proxima vis cadendi. Hanc inferes, quòd materię partibus à quantitate separatis non deberetur extensio localis, nec penetratio: sed posset utraque ipsis convenire pro libitu Dei citra novum miraculum. Non aliter ac lapis, gravitate privatus, non deberet descendere, nec ascendere, nec esse deorsum, nec sursum: sed posset ubilibet esse sine violentia nova. Quare, si tota substantia Oceani divinitus privaretur quantitate, posset absque ulteriore miraculo vel reduci ad punctum spatij, vel retinere præsentiam suarum partium substantialium in eodem spatio divisibili, quod nunc occupat; nec tunc resisteret penetrationi sui cum alijs corporibus.

85 *Dices*: si tunc substantia retineret extensionem suarum partium, haberet trinam dimensionem, possetque esse mensura, & mensurabilis, posset item esse alteri æqualis aut inæqualis, aliaque habere, quæ sine quantitate repugnant. *Resp.*: Nihil horum sequeretur propriè loquendo, seu prout ista peculiariter dicuntur de quantitate. Nam, sicut non omnis numerus est quantitas discretiva: ita non omnis extensio in longum, latum, aut profundum, est quantitas continua, seu dimensio quantitativa, sed ea tantum, quæ molem importat ita occupantem spatium, ut non

compatiatur imbi similem aliam. Item, sicut numerus hominum quantitate carentium, esset mensurabilis unitate, verè que par aut impar; nec tamen ejus mensura & mensurabilitas, sicuti nec paritas aut imparitas, spectaret ad quantitatem discretam: ita extensio substantiæ quantitate nudatæ, posset à Deo vel Angelo per aliam mensurari, vel in mensuram alterius assumi, atque etiam esse æqualis aut inæqualis alteri: nec tamen esset propria quantitatis cõtinaæ, quia non importaret molem impenetrabilem. Non tamen posset substantia in eo statu quidquam pati ab agente physico: quia nec impulsus, nec alia qualitas materialis in substantiâ recipitur nisi mediâ quantitate. Nec homo quantitate nudatus posset vulnerari quia partes ejus non dividerentur gladio, sed cum illo existerent in eodem loco: nec posset ambulare, aut sentire: quia potentia locomotiva, & reliquæ materiales cum quantitate deficerent: immò nec posset naturaliter intelligere: quia non posset imaginari ex defectu potentie imaginativæ.

86 *Dices* insuper: extensio localis est effectus formalis quantitatis, saltem secundarij, qui nequit non supponere primarium. *Insto*: substantiâ lapidis moveri deorsum, vel quiescere in centro, sive in loco inferiori, est formalis effectus gravitatis, saltem secundarij, qui primarium supponit: ergo lapis, ablata gravitate, non posset à Deo moveri deorsum, nec in centro conservari: quod est planè falsum. Item carentia odij circa objectum A., est effectus formalis secundarij amoris circa idem objectum: ergo non poterit voluntas carere odio, nisi habeat amorè. Itaque localis extensio partium substantiæ non provenit à quantitate per modum effectus secundarij, nisi quando est naturaliter necessaria, seu quando resultat ex naturali repugnantia penetrationis partium. De vetero posset ideam

effectus, specificativè sumptus, ab alijs causis provenire, tamen non supponat primarium. Nec semper ab eadem causâ provenire debet effectus formalis, & necessitas ejus, ut objicit Bayona. Nam lapidè moveri deorsùm, provenit formaliter à motu: sed necessariò sic moveri, provenit à gravitate. Ignem esse calidum, provenit formaliter à calore: sed esse necessariò calidum, provenit à formâ ignis. Denominatio amantis Deum, provenit Angelo formaliter ab amore: sed necessitas amandi, à visione beatificâ.

87 Hic observandum, quòd in substantiali còposito unica est quantitas, eaque immediate recepta in materiâ, cujus est proprietas (vid. tract. de Gener. disp. 2. cap. 5.): unde forma substantialis, & qualitates non afferunt quantitatem distinctam; idèque naturaliter penetrantur cum materiâ; cujus tamen quantitate rediuntur quantè, seu quantificatè, quatenus redduntur necessariò extensâ, & impenetrabiles cum alio quovis distinctam quantitatem habente: cum enim partes formæ, & qualitatè, uniantur intimè cum partibus materiæ, & quantitatè, necesse est ut earum extensionem sequantur, & impenetrationem. Quia tamen hoc non habent ratione sui, sed ratione subjecti, non dicuntur quantè per se, sed per accidens, aut per aliud. Sola anima rationalis à quantitate subjecti non quantificatur secundum entitatem suam, sed tantùm secundum partes unionis, & præsentiam in loco: quia nec est capax extensionis partium, cum sit entitas simplex; nec redditur simpliciter impenetrabilis, etiam pro unionis statu; cum possit simul esse sub quantitatibus distinctis (licet cum omninò divisè penetrari nequeat per accidens); eadem quippe anima, quæ penetratur cum quantitate capitis, penetratur simul cum quantitate pedis.

CAP. V.

De speciebus, & proprietatibus quantitatis.

88 QUANTITAS ab Aristotele dividitur in continuam, & discretam. Continua est, cujus partes communi termino copulantur, id est, unione physica, ex qua resultat totum integrale; quæ unio vocatur communis terminus per allusionem ad puncta vel indivisibilia copulantia, quæ in continuo agnoscunt plerique Aristotelici. Discreta est, cujus partes non copulantur termino communi. Continua subdividitur in permanentem, & successivam: quæ partitio potest etiam convenire discretæ. Permanentem est, cujus partes simul tempore existunt; ut in homine, in equo, in tabulâ. Hujus quantitatis numerantur species quatuor, nempe linea, superficies, solidum, sive corpus, & locus, scilicet extrinsecus: quarum specierum notiones in Physicâ dedimus. Successiva est, cujus partes continuo fluxu prætereunt. Ad hanc pertinet tempus, necnon multiplex alia species motus successivi, non tantùm localis, sed etiam alterationis, accretionis, &c.. Quantitas discreta subdividitur in numerum, & orationem. Numerus est multitudo mensurabilis unitate, id est, per unitatem aliquoties acceptam cognoscibilis: cujus species sunt binarius, ternarius, &c.. Oratio hic sumitur pro quavis articulata voce, cujus syllabas sicut longas aut breves dicimus, ita & quantas. Dividitur etiam generatim quantitas in eam, quæ positionem habet (id est, situm, vel, ut alij explicant, unionem partium permanentem), & eam, quæ positionem caret. Ad prius membrum sola pertinet quantitas continua permanentem: ad posterius, continua successiva, & discreta omnis.

Sed

89 Sed observandum, quòd non omnes hucusque enumeratæ, sunt propriè species quantitatis. Nam locus est quædam superficies, cui nihil addit præter extrinsecam commensurationem sive adæquationem cum locato; quæ commensuratio in extensione actuali consistit, estque reciproca locati ad locum. Motus non est quantus per se, sed per accidens, seu ratione alterius, scilicet spatij, aut mobilis, aut termini. Idem putandum de tempore reali, quòd in motu Cœli vel Solis consistit. Hæc fusè probat, & ad mentem Aristotelis explicat P. Suarez cit. disp. 40. à sect. 7. usque ad 9.; cujus in fine concludit, nullam esse propriè ac per se quantitatem, nisi permanentem. Et verò successiva eatenus constitueret diversam quantitatis speciem, quatenus partes ejus essent impenetrabiles temporaliter, id est, impotentes existere in eodem tempore. At hæc impenetrabilitas (licet fortè inveniatur in partibus alicujus motus, & præsertim in partibus durationis continuæ, si hæc distinguitur modaliter à re durante) non est propriè quantitas: tum quia non reddit motum impenetrabilem cum alio ejusdem rationis; nam motus aut duratio Petri potest coexistere motui aut durationi Pauli: tum quia invenitur etiam in rebus spiritualibus, ut in motu locali vel duratione Angeli. Denique, quòd oratio non fit in sensu philosophico (quidquid sit de poetico) species quantitatis propriè diversa à motu, vel à numero, probat P. Suarez 41. l. 3., & consentiunt omnes.

De quantitate discreta.

90 Dubium superest, an quantitas discreta, quæ est numerus, sit propriè species quantitatis? Et his tota devolvitur ad realem & physicam existentiam numeri per modum unitis per se. Si enim numerus independentem ab

intellectu sit ens propriè & per se unum; erit propriè una quantitas specie differens à continuâ, utpotè involvens in conceptu suo divisionem partium, quam continua excludit. Si verò numerus ante opus mentis non sit ens per se unum, sed mera multitudo quantitatum inter se divisarum, quæ possunt ab intellectu numerari; non afferret propriè novam quantitatis speciem, sed à parte rei solum erit individuum multiplex intra speciem quantitatis continuæ. Sermo est tantùm de numero prædicamentali, qui scilicet ex pluribus quantis constituitur, v. g. ex pluribus equis, vel qui ex divisione quantitatis continuæ resultat, v. g. cum aqua una realiter dividitur in plures aquas. Numerum enim transcendentem, qui scilicet ex entibus cujusvis generis formatur, v. g. ex pluribus Angelis, aut animabus separatis, nemo dicit esse propriè & per se unum.

91 Sunt, qui velint, ut nomen quantitatis discretæ conveniat omni numero: sed Aristoteles & D. Thomas hoc nomen attribuunt soli prædicamentali, seu quantitativo; atque hunc solum vocant propriè numerum, nempe quatenus propriè distinguitur contra communiter, non contra metaphoricè (non enim Angelorum chori sunt impropriè novem, nec animæ Apostolorum impropriè duodecim), eo ferè modo, quo nomen vegetabilis propriè applicatur ad plantam, & nomen animalis ad brutum. Volunt alij, ut numero transcendentali sufficiat distinctio realis entitatum sine divisione, seu carentiâ unionis. Sed, quàmvis hoc pertineat ad modum loquendi, standum est communi Doctorum; qui entia realiter distincta, quàmvis physicè uniantur ut partes constituentes totum per se unum, v. g. in homine corpus & anima, sicut non appellant simpliciter plura, sed secundum quid, ita negant ex ijs constitui simpliciter numerum.

rum entium in eo status; numerus enim simpliciter importat pluralitatem seu multitudinem propriè dictam, de cuius conceptu est divisio actualis.

92. Quòd igitur quantitas discreta, seu numerus prædicamentalis, a parte rei, & independentè ab actu animæ, sit unum per se, non quidem unitate conjunctionis partium (cùm possit binarius consistere duobus lapidibus, quorum alter sit in America, alter in Europâ), sed unitate ordinis, quoniam partes numeri coordinantur sub altima unitate, tamquam sub formâ dante speciem numero, qualis est in quinario unitas quinta, in senario sexta, & sic de alijs: hæc, inquam, doctrina est perchara Thomistis. Qui, licet in Physicâ, ubi agitur de existentia materiæ primæ, acriter impugnent reincidentiam unius per se ex duobus entibus in actu, tamen substantialem incompletis; tamen in præsentem unum per se formant ex pluribus entibus in actu completissimo, v. g. denarium ex 10. hominibus, vel ex 10. equis, vel ex 10. insulis, quatenus quantitatem habentibus: quia scilicet (ut ait Bayona cit. q. 3. n. 160.), quamvis singulæ ex his unitatibus sint entia completa in genere quantitatis continuæ, non ita in genere discretæ. Quasi verò non possit eandem viâ defendi, quòd numerus Angelorum, vel etiam unus eorum chorus, aut una hierarchia, est unum per se: quia videlicet, quamvis Angeli singuli sint entia completa in esse entis indivisi, non ita in esse entis discreti, vel in esse chori, vel in esse hierarchiæ.

93. Hujus doctrinæ fundamentum est 1. auctoritas Aristotelis, qui quantitatem dividit in continuam, & discretam, tamquam in duas species hujus prædicamenti: in nullo autem prædicamento ponitur unum per accidens. 2. auctoritas D. Thomæ, non semel agentis, numerum esse simpliciter

aut per se unum: nominatim verò 8. Met. lect. 3., ubi, *Est*, inquit, *per se unum numerus, in quantum ultima unitas dat numero speciem & unitatem; sicut etiam in rebus compositis ex materia & forma, per formam est aliquid unum, & unitatem & speciem sortitur.* 3., quòd numerus est objectum Scientiæ realis, nempe Arithmeticæ; adeoque debet esse reale ens, & per se unum; quia de uno per accidens, nec est demonstratio, nec scientia. Alia quædam à ratione argumenta superaddit Bayona, ut probet, numerum esse realiter unum per se; quæ, siquid valent, idem evincunt de numero transcendentali, vel de concreto quantum, aut calidum, prout substantiam & accidens includente.

94. Sed pro dubij hujus resolutione notandum, quòd *unum per se* potest accipi vel propriè & strictè, vel impropriè seu amplè. Priori modo solum dicitur unum per se, cui convenit transcendentalis unitas propriè dicta, illa scilicet, quæ indivisionem importat, opponiturque multitudini seu divisioni partium, ut constat ex dictis disp. 1. n. 130. & seqq. Posteriori modo latissimè funditur *unum per se*, diciturque de quovis toto, cujus partes aliquantulum ordinantur vel inter se, vel sub uno, vel ad unum, etiam ipsi extrinsecum; sive ordinatio sit naturalis, sive artificialis, sive moralis, sive intentionalis. Lege Aristotelem 5. Metaph. à t. 8., & D. Thomam ibi lect. 7. & 8.; ubi animal vertes, inter una per se numerari, præter alia exempla, unum lignorum fascem vinculo colligatum, unum populum ex multis hominibus constitutum, & genus unum ex multis speciebus; eodemque sensu vinum, oleum, & liquores omnes vocari unum, quia omnes resolvi possunt in aquam; multos etiam unius agri possessores animum dici, quia possident unum.

95. Dico igitur 1. numerus à parte

parte rei non est propriè unum per se, ita ut ipsi conveniat ratio unius, quæ est attributum entis. Prob. quia numerus est propriè multitudo, cùm per eam in rebo definitur: multitudo autem, & ratio unius transcendentis, proculdubio opponantur, & nequeunt eidem convenire; nisi velis, ut idem sit divisum simul & indivisum. *Multitudo* (inquit Aristoteles 10. Metaph. t. 21.) *quasi genus est numeri; est enim numerus multitudo uno mensurabilis.* Ubi D. Thomas lect. 8. lit. h. admonet, quòd *pluralitas sive multitudo absoluta, quæ opponitur uni, quòd convertitur cum ente, est quasi genus numeri*; item, quòd hujusmodi multitudo significat entia divisas unum verò, quod cum ente convertitur, simpliciter dicitur ens indivisum; item, quòd idem pluralitas dicitur quasi genus, quia, sicut unum transcendens non est propriè genus, ita nec pluralitas ei opposita. Hinc manifestè constat, numerum apud Aristotel. & D. Thomam non ita esse unum per se, ut propriè de ipso prædicari possit unum transcendens. Et verò quis credat, ex duobus quantis, v. g. lapidibus, inter se loco remotissimis, nullâ re vel modo superaddito, constitui speciem entis propriè indivisi? Certè binarius animarum separatarum nõ est in hoc sensu per se unum, ut fatentur omnes: non minor autem est inconnexio inter lapides, quam inter animas, nec major unio vel ordo numerabilitatis.

96. Dico 2. : quantitas discreta, seu numerus, non est propriè species quantitatis à continua diversa. Hæc assertio sequitur ex præcedenti, ut prænotavimus n. 90. Et planè colligitur ex Aristot. 10. Metaph. t. 5., ubi, *Numerus*, inquit, *pluralitas unitatum est; & ex D. Thomâ ibi lect. 2. lit. g. sic asente: Unitas differt ab unitatibus ut singulariter prolatum ab his, quæ pluraliter profertur: & similis ratio est de numero ad unitatem; quia numerus nihil*

aliud est, quàm pluralitas unitatum. Unum de nihil aliud est dicere, unitatem esse mensuram numeri, quàm unitatem esse mensuram unitatum. Hinc habes, quòd unitas & numerus, vel (quod idem est) quantitas continua & discreta, solum differunt ut singulare & plurale ejusdem nominis, id est, sicut quantitas & quantitates; ubi certè non est differentia specifica; nisi velis, ut homo & homines specie differant, vel anima una & plures animæ. Accedit, quòd quantitas discreta nec addit novam impenetrabilitatem, ut fatentur Contrarij; nec novam extensionem quantitativam: quia divisio, seu carentia unionis, aut etiam numerabilitas, cùm detur pariter in entibus incorporeis, non est extensio de genere quantitatis.

97. Dico 3. : in sensu amplo vel improprio, actuali tamen, numerus prout importans aut connotans actum intellectûs (saltem possibilem), recensentem unitates tot, & non plures, est unum per se; & in eodem sensu est nova species quantitatis. Patet hoc ex dictis n. 94. : quia numerus sic acceptus aliquem habet partium ordinem, scilicet vel numerationis actualis, vel numerabilitatis, seu numerationis apertitudinalis. Neque aliud probant argumenta pro Thomistis adducta n. 93. Nam in primis, non quidquid Aristoteles in prædicamento posuit, est unum per se propriè dictum. Verus enim, quæ homo undique vestitur, ad prædicamentum decimum spectat: nec tamen propriè dici potest ens per se unum, præsertim si constet, ut plerumque solet, partibus non inter se contactis, ut tunica, sagulo, pallio, galero, &c. Sanctas etiam, & palmitudo, numerantur inter species prædicamenti qualitatis; cùm tamen neutra sit propriè unum per se. Quantitas ergo discreta ponitur ab Aristot. species alia quantitatis per quamdam analogiam: quia licet in esse numeri communi utriusque

pitur & nominatur ut una; & sic accepta, dicitur magna vel parva, major aut minor, æqualis aut inæqualis alteri, potestque minui vel augeri, & humano more mensurari: quæ omnia & propria sunt quantitatis ut sic, & aliter conveniunt discretæ, ac continuæ, propter diversum totalitatis modum; non enim numero convenit mensurabilitas v. g. per extensionem in loco, sed per supputationem partium visurarum. Hæc tamen non sufficere, ut numerus sit propriè unum per se, vel nova species entis propriè dicta, ex eo constat, quòd omnia conveniunt pariter numero rerum spiritualium, ut cõsideranti liquidum erit.

98 Deinde D. Thomas non nisi lato sensu numerum vocat unum per se, cum planè supponat, numerum in ratione unius constitui per actum intellectûs; ut patet ex illis verbis, *In quantum ultima unitas dat numero speciem, & unitatem*: nulla quippe unitas est ultima in ternario lapidum v. g. nisi prout ab intellectu recensetur ultimo loco. Nec jvat dicere cum Bayonâ q. cit. n. 165., quòd à parte rei datur in ternario ultima unitas, non quæ determinatè & absolutè sit ultima, sed quæ talis sit *vagè, disjunctim, sive conditionatè*, quatenus aliqua debet concludere ceteras, & *quælibet* (inquit hic Author), *ex suppositione quod numerando incipimus ab alijs duabus, erit ultima determinatè*. Non, inquam, hoc jvat; sed potius destruit Thomistarum assertum. Si enim nulla unitas ternarij est determinatè ultima, nisi ex suppositione quòd à nobis numeretur post alias; ergo ante suppositionem hanc non datur numerus in specie ternarij constitutus. *Prob. Consequ.*: quia nulla forma indeterminata in esse formæ, dat speciem determinatam, qualis est in genere numeri species ternarij: at ante suppositionem illam, sicet omnis unitas est indeterminata in esse ultimæ, ita & in

esse formæ; quia non est forma dans speciem numero, nisi prout est ultima. Accedit, quòd unitas tertia, tamen si numerata post duas, non erit ultima, si addatur alia; nec tunc resultabit ternarius, sed quaternarius: ergo in esse ultimæ constituitur per negationem ulterioris. Sed hæc negatio non consistit in exclusionè ulterioris unitatis à statu existentis (alioqui non daretur hodiè ternarius lapidum in Mundo); nec in locali distantia, quæ nihil refert ad numerum: ergo consistit in acta intellectûs recensente tot unitates, & non plures.

99 Denique tertiū argumentum n. 93. solvendum est omnibus. Nam exercitus est unum per accidens, sicut etiam civitas, aut Respublica; cum tamen de his objectis dentur scientia Militaris, & scientia Civilis, aut Politica. Medicina pro objecto respicit sanitatem, quæ, cum confurgat ex temperamento variorum humorum, & qualitatum, nequit propriè dici unum per se. Præterea circa ens artificiale sunt Artes varis, quæ possunt scientificè tradi, v. g. Architectonica, vel Pictoria. Quomodo autem poterit unū per se dici secundum proprietatem philosophicam, aut picta imago, varijs constans coloribus, quantitate, figura, & carentia redundantia? aut ampla domus, tot constituta partibus supposito distinctis, purè contigujs, & inter se diversis tum naturaliter, cum artificialiter? Quid Thomistis solemnius, quàm quòd unum per se resultare nequit ex rebus diversorum predicamentor., præsertim ex substantiâ & accidenti? Non nè materia & forma domi sunt substantia & accidens? Non nè substantia ignis ordinatur magis ad quantitatem, vel ad calorem, quàm ligna & lapides ad formam artificialem? Cur ergo ex his unum per se resultabit magis, quàm ex substantiâ ignis & calore, vel quantitate?

100 Fatendum est ergo, quod passim dicitur, Scientiam non esse de ente per accidens, vel de uno per accidens, referendam esse, cum ad entia casualia, tum ad ea, quæ sunt una per aggregationem sine ullo ordine partium, cujusmodi est acervus lapidum; hæc enim sunt, quæ maximè dicuntur entia & una per accidens, & extremè distant ab uno per se. Alia verò una per accidens, quorum partes aliquem habent ordinem, vel naturalem, vel artificialem, aut moralem, possunt esse objecta Scientiarum, & Artium, quando in suo esse composito aliquid habent scitu dignum, aut hominum utilitati deserviens: & hæc ipsa vocatur interdum *una per se*, vel ab ipso Aristotele; non quòd eis propriè & simpliciter conveniat transcendentalis unitas; sed quia per se intenduntur ab aliquâ Scientiâ, vel Arte; necnon quia media sunt inter unam per se propriè dictam, & unum per aggregationem; & quæ medium tenent inter duo extrema, solent alterius nomine donari per comparisonem ad alterum. Vid. P. Suar. disp. 4. Met. s. 4. n. 14. Sanè de numero rerum spiritualium (quem Thomistæ fatentur esse unum per accidens) verificatur omnes proportionales & proprietates, quas Arithmetica de numeris demonstrat; nec quidquam refert ad demonstrationes arithmeticas quòd numerus sit ex unitatibus quantitativis, vel incorporeis: nihil ergo detrahatur huic Scientiæ, tamen si numerus quantitativus dicatur esse unum per accidens in rigore physico, vel metaphysico.

101 Numerus itaque, complete sumptus, pro materiali continet unitates à parte rei existentes: sed pro formali constituitur ex acta intellectûs, recensente unitates tot, & non plures: à quo acta reales unitates per denominationem extrinsecam redduntur ordinatæ, & redactæ in numerum. Nec ideo numerus est ens rationis (nisi hoc no-

mine comprehendatur quælibet extrinseca denominatio ab actu intellectûs; non enim importat cognitionem fingentem, sed ordinatè recensentem unitates reales à primâ usque ad ultimam. Hoc patet in ternario Angelorum, quem immeritò dixeris ens rationis. Quare objectum Arithmeticæ verè est ens reale, tum physicum quoad unitates, tum intentionale quoad actualem ordinem ipsarum. Observa tamen, quòd cognitio non constituit numerum per modum partis, aut novæ unitatis, sed per modum formæ artificialis, quæ non dicitur pars, sed ordo partium; ut patet in formâ domi, statuq; exercitus, &c. Cum autem ultima unitas dicitur forma numeri, debet hoc accipi eo sensu lato & improprio, quo caput dicitur forma statuq; tegumentum forma domus, & predicatum forma propositionis: & ita quidem, ut unitas constituat in esse ultimæ per actum animæ, prius numerantem alias, & in eâ listentem: idcirco enim pro varietate istius actûs diversa redditur in esse formæ, scilicet jam quinta, jam sexta, &c., cum negatione ulterioris; unde & potest speciem dare numeris diversis.

102 Observa insuper, quòd qui primò numerat unitates, non supponit aut invenit numerum, nisi aptitudinalem: numerare quippe idem est, ac redigere in numerum, seu dare unitatibus actualem ordinem & formam numeri. Solùm ergo numerum formatum invenit cognitio reflexa, quæ numerationem supponit. Repete exemplum numeri transcendentalis. Observa denique, quòd, licet passim dicatur, unum per accidens non posse unicâ definitione definiti, quia non habet essentiam unam, debet hoc intelligi de unicâ definitione naturam physicam singularum partium explicante; secus verò de unicâ declarante, quid resulset ex cunctis partibus tali modo & ordine collectis, maximè si partes in esse collec-

collectionis habeant essentiam usualiter unam, unoque nomine significatam. Sic nequit unica definitio explicare, quid sint physice lapides, ligna, clavi, & alia constitutiva domus; bene tamen, quid resulet ex ijs omnibus ordine architectonico collectis in unum usuale, cui nomen est *domus*. Idem patet in definitione reipublicæ, civitatis, exercitus, atque etiam numeri transcendentalis. Cujus numeri exemplo facile inflabis & solves quidquid contra doctrinam huculque traditam objiciatur.

De proprietatibus Quantitatis, & ejus coordinatione prædicamentali.

103 Inter proprietates quantitatis numerari possunt 11, qui alias vocantur effectus (secundarij): videlicet actualis partium extensio in loco, & actualis earundem impenetratio cum alio quanto: proxima item divisibilitas per motum physicum: & ratio mensuræ, cum activè, cum passivè sumpta, prout nempe sonat aptitudinem quantitatis extensæ, ut assumatur in mensuram alterius, & ut mensuretur per alteram. His addi potest passiva capacitas recipiendi qualitates. Præterea tres alie proprietates ab Aristotele numerantur. 1. non habere contrarium, id est, non posse à subjecto expelli per aliam formam positivam, quæ munus oppositum habeat circa idem subjectum. 2. non suscipere magis & minus, videlicet intensivè: quia impenetrabilitas in ordine ad totas naturæ vires, quæ est de conceptu quantitatis, non potest intensivè crescere. 3. esse æqualem, aut inæqualem, nempe in aptitudine, quantenus una quantitas, etiam si sola existere supponatur, ex se apta est coexistere alteri, quæ plus, aut minus, aut tantumdem extensionis habeat. Non tamen omnes istæ sunt proprietates quarto modo: possunt enim ferè omnes in

rebus alijs præter quantitatem inveniri: quamquam earum nomina, præsertim *extensionis*, *mensuræ*, & *æqualitatis*, primam impositionem habent à rebus quantis.

104 Quod attinet ad coordinationem prædicamentalem, quantitas, ut abstracta à continuâ & discretâ, potest dici genus supremum; quia, licet non sit univocum in rigore logico, vel metaphysico, tamen usualiter aut mathematicè sumitur ut univocum. Tû dividi poterit in continuam, & discretam, ut in primas species subalternas, quarum altera subdividatur in lineam, superficiem, & corpus; altera in omnes species numerorum: atque ita per utramlibet facile poterit formari ferè sicut arbor instar illius, quam pro substantiæ prædicamento dedimus in Logicâ. Si tamen genus accipias pro prædicabili strictè univoco, sub se continente species propriè dictas, in præsens sola quantitas indivisa, & permanens, erit genus supremum; quod non alias sub se species continebit, præter lineam, superficiem, & corpus, quæ censentur physice species atomæ, licet mathematicè subdividantur in alias. Nec absurdum est, quod sub aliquo supremo genere immediatè contineantur species atomæ, ut notat P. Suar. cit. disp. 40. s. 4. n. 8.: nihil enim inde sequitur contra conceptum generis; quod tunc erit supremum negativè, seu per negationem superioris.

105 Dicitur linea, superficies, & corpus, in sententiâ Zenonis non sunt quantitatis species physice diversæ: immò & in continuo Aristotelico aliqui negant dari realiter lineas, aut superficies, verè indivisibiles quoad latitudinem, aut profunditatem; volûtque proinde tres illas species solum esse diversas acceptiones mathematicas ejusdem quantitatis: nec Aristotelici, qui lineas & superficies reales agnoscunt, facile salvant diversitatem specie-

rum;

rum; cum extensio lineæ includatur in superficie, & hujus in corpore. Resp. Communis Peripateticorum sententia cum Aristotele agnoscit in continuo reales lineas & superficies; & satis aptè declarat diversitatem specificam trium dimensionum, longitudinis, latitudinis, & profunditatis; ut videre licet apud P. Suar. cit. disp. 40. s. 5. & 6..

106 Si tamen aliter sentire lubeat, poteris speciem quantitatis propriè dictæ variare bifariam. 1., si possibilem dicas quantitatem entitativè indivisibilem, non solum more puncti Zenonici (quod cum sit primordium rei divisibilis, dici potest divisibile ut quo), sed etiam more accidentis integri, quod, licet in se simplex, verè tamen sit materiale (perinde ac anima equina in sententiâ Thomisticâ), debeatque inhærere subjecto divisibili, & spatium extensum occupare impene-trabiliter. 2., & facilius, si possibilem aut existentem adituras quantitatem nõ intrinsecè aptam recipere qualitates corruptivas compositivales enim quantitas specie differet à vulgari & nota in sublunariis, & admitti debet in corpore cœlesti, si Cœlum est ab intrinsecò incorruptibile.

C A P. VI.

Nonnulla de reliquis prædicamentis.

107 DE qualitate sat multa diximus varijs in locis hujus Operis. Nondum tamen communem ejus conceptum ex propria sententiâ dedimus. Aristoteles in cap. de Qual. sic illam declaravit: *Qualitatem dico, qua quales quidam dicuntur.* Quibus verbis qualitatem explicuit per effectum formalem, seu denominationem, quam præstat: solet autem effectus formalis quoad nos esse notior, quàm forma in abstracto; sicut novior est homo, quàm anima ra-

tionalis. Quia tamen parum in claritate differunt *qualitas* & *quale*, quemadmodum *quantitas* & *quantum*, aut *albedo* & *album*; idcirco à Philosophis quaeritur clarior alia notio qualitatis: nec omnes in una conveniunt; sed quas alij probant, alij rejiciunt. Mihi quidem satis apta videtur hæc, *Accidens physicum & absolutum, quod sequitur formam potius, quàm materiam.* Ubi per tõ absolutum non excluditur omnis modalitas, sed quæ sit purè talis juxta explanationem puri modi supra datam n. 24.. Nomine autem *formæ* intelligitur ætus substantialis, præscindens ab informativo, & absoluto, atque ita comprehenditur natura Angelica, quæ vocari solet forma separata, & subsistens. Verbum *sequitur* non est coarctandum ad radicationem, vel ad naturale debitum: sed ampliandum ad imitationem aut cognitionem aliquam, vi cujus natura qualitates imitetur, suscipiat, aut referat naturam formæ potius, quàm materiam.

108 Hoc sensu explicatio ista qualitatem in primis discernit à quantitate. Nam quantitas cognata est materię potius, quàm formæ: tum quia immediatè à materiâ radicitur ut proprietates ejus: tum quia est immediatè receptiva qualitatum omnium materialium; cumque aliunde non sit activa, nisi fortè per naturalem resultantiam aut emanationem (quod etiam convenit materię), dici potest in ordine accidentali primum subjectum, & pura potentia passiva, sicut materia in ordine substantiali. Hinc in proverbium abiit philosophicum, quod *quantitas sequitur materiam, qualitas formam*: de quo D. Thomas q. 9. de pot. ar. 7., & in 1. Physic. lect. 5., & alijs in locis. Deinde qualitatem discernit à reliquis prædicamentis: quia reliqua, vel non sunt accidentia physica, vel sunt purè modalia. Aliunde nulla est qualitas, quæ non majorem cum formâ,

quàm

quàm cum materiâ, cognationem habeat; vel quia specialiter à formâ radicatur, & illius indolem refert more proprietatis; vel quia ex se instituta est, ut formam perficiat, ornet, aut in operando adjuvet (quod etiam de Gratiâ & habitibus infusus veriticator); vel quia virtutem habet activam instar formæ; vel saltem quia participat rationem actus, non participando rationem potestatis receptivæ. Denique nulla qualitas est purus modus: nam figura, quæ inter qualitatis species numeratur ab Aristotele, non est propriè qualitas, sed analogicè, quatenus determinata figura, præsertim in viventibus, magis debetur corpori ratione formæ, quam ratione materiæ.

109 Divisio qualitatis potest esse multiplex. Nam alia est qualitas naturalis, alia supernaturalis: alia materialis, alia spiritalis: alia vitalis, alia non vitalis: alia propria, alia communis: alia connaturalis aut commoda, alia præternaturalis aut noxia: alia intentionis capax, alia non: alia contrarium habens, alia non habens. Inter corporeas, alia est cœlestis, alia sublunaris: & inter sublunares, alia est prima, alia secunda: quæ species, sicut & præcedentes, varias habent subdivisiones, vel jam alibi datas, vel vulgo notas. Aristoteles pro disputandum commoda qualitatem divisit in quatuor species bimembres, aut binomias, singulas scilicet duplici nomine donatas. Quarum in primâ posuit *habitudinem*, & *dispositionem*: in secundâ *potentiam*, & *impotentiam*: in tertiâ *passivum*, & *passibilem qualitatem*: in quartâ *figuram*, & *formam*. P. Suarez. disp. 47. Met. fere per totam, doctè & accuratè discutit sufficientiam ac rectitudinem hujus divisionis, & membra singula. Cujus divisionis unica vel præcipua utilitas est, ut locutiones Veterum intelligantur.

110 *Habitus* non hinc sumitur

pro indumento corporis; sic enim spectat ad prædicamentum docimum: nec item pro qualibet dispositione vel modo se habet; sic enim ad omnem qualitatem extenditur, immò ad omnem accidens. Sumitur ergo restrictivè, & designatur, *Qualitas difficile mobilis à subiecto*. Multa quoque significare potest *dispositio*: nam generatim, juxta Aristotel. 5. Metaph. c. 19., est *ordo habentis partes*: qui ordo partium, ut explicat ipse Aristotel., potest esse, aut *secundum locum*, aut *secundum virtutem seu potestatem*, aut *secundum formam*. Ordo partium *secundum locum* idem sonat, ac *fitus*, qui speciale prædicamentum constituit. Ordo partium *secundum formam* accipitur pro accidentali coordinatione partiâ corporis inter se juxta exigentiam formæ; cujusmodi est figura naturalis, & organizatio debita. Ordo partium *secundum virtutem seu potestatem* sumitur pro affectione congruâ substantiæ secundum varias ejus virtutes aut potentias, vel aliquam earum; quæ virtutes, licet sint à substantiâ indistinctæ, nec inter se distinguantur, nisi per rationem, aut per connotata, dicuntur *partes virtuales*. Hoc sensu *dispositio* dici potest de quovis genere accidentium: sed in præsentî restrictè definitur, *Qualitas facile mobilis à subiecto*.

111 *Potentia* generatim sonat capacitatem, aptitudinem, seu non repugnantiam ad minus aliquod. Sed modo sumitur pro virtute activâ naturali & accidentali, non qualicunque, sed expeditâ, & validâ; soletque definirî, *Qualitas, quæ natura subiectum habilitat ad operandum*, non utcumque, sed promptè, ac validè. *Impotentia* non est hinc accipiendâ pro merâ carentiâ vel privatione potentie, sed pro impedimento vel difficultate positivâ operandi; cujusmodi est hebetudo ingenij, aut virium corporis imbecillitas; unde à multis definitur, *Qualitas*

sub-

subiectum impediens aut retardans ab operando. Magis tamen ad inentem Aristotelis sumitur ab alijs pro virtute accidentali verè operativa, debili tamen, aut tardâ, vel facile impediibili, ne operetur: unde ingenium tardum, aut visus hebes, in hac specie qualitatis ponitur, non præcisè quia importat impedimentum acuminis, sed quia virtutem retinet ad operationem aliqualem.

112 *Passio* propriè significat receptionem formæ in subiecto sustentationis, aut inhesionis: & sic accepta, solum habet peculiare prædicamentum; intra quod speciali proprietate vocatur *passio*, quæ sensibilem alterationem importat, præsertim dum est incommoda subiecto. Modò tamen hoc nomen tribuitur qualitati, quæ per alterationem sensibilem ita causatur, ut parùm duret; cujusmodi est pallor ex metu, aut rubor ex verecundia: ideòque passio in præsentî definitur, *Qualitas per alterationem sensibilem causata, & cito transiens*. Illa verò qualitas, quæ per motum alterationis ita causatur, ut sit stabilis ac diuturna, vel etiam quæ passionem causat in sensibus, vocatur ab Aristotele *passibilis* aut *passiva qualitas*.

113 *Figura* hinc sumitur, non pro actuali positione partium in loco (hec vocatur *figura sitialis*, & pertinet ad prædicamentum *fitus*), sed pro modo quantitatis continuæ, quatenus terminatæ, seu quatenus extremitatem habentis non unitam alteri quantitati: qui modus pro sui varietate præstat corpori, ut sit rotundum, vel triangulare, vel quadratum, &c.. Plerique volunt, ut modus iste sit in re distinctus ab extremitate seu terminatione quantitatis, & ex eâ resultet: quod tamen non omnibus placet: immò aliqui terminationem collocant, non in positivo, sed in carentiâ ulterioris unitatis. Quidquid de hoc sit, figura non

includit solam terminationem, aut modum ejus, aut carentiam ulterioris continuitatis, sed importat insuper unionem continuativam partium, quibus talis quantitas constituitur.

114 *Forma*, quoad præsens attinet, idem est, ac externa corporis species: & communiter censetur non distingui à figurâ, nisi penes diversam acceptionem. Idem quippe modus vocatur figura, dum mathematico more accipitur cum abstractione à materiâ sensibili, vel ab exigentiâ physicâ subiecti: forma verò, dum accipitur more physico sub ordine ad naturam substantialem corporis, præsertim in viventibus. Plures tamen volunt, ut forma sit figura, non utcumque sumpta, sed prout coloribus ornata; sic enim oris pulchritudo, seu decor, latinè forma dicitur. Alij dicunt, formam esse figuram, non quæ est modus quantitatis, sed quæ resultat ex terminatione colorum in superficie.

115 Jam quæstionis est, an sit necessaria distinctio realis inter hujus Aristotelicæ divisionis membra, vel species? In primis fere omnes consentiunt, per duo nomina, quibus proponitur unaquæque species, non necessariò significari qualitates intrinsicè diversas (nisi fortè quoad intensivum); sed posse unam & eandem utriusque nomini respondere pro solâ varietate accidentariâ circumstantiarum. Sic in primâ specie, idem habitus virtutis, dum incipit adquiri, dicitur dispositio, quia in eo itatu est facile mobilis à subiecto; dum verò intensus est, vocatur simpliciter habitus. In secundâ, eadem virtus locomotiva, vel visiva, redli potest, accedente vel recedente morbo, jam tardâ & imbecillis, jam expeditâ & vegeta; poteritque promæ vocari jam impotentia, jam potentia. In tertiâ, calor aut rubor ex alteratione subitâ proveiens, & cito transiens, non est specie diversus à permanente. In quar-

142

DISPUTATIONES

METAPHYSICÆ.

tâ, jam diximus, figuram & formam ex communi sententiâ non distingui, nisi penes acceptiones admodum extrinsecas.

116 Deinde, quantum ad species quatuor inter se collatas, vel potius quantum ad tres priores (nâ quarta non nisi analogicè meretur nomen qualitatis), communis etiam sententia est, sufficere distinctionem rationis, ut qualitas realiter una secundum varias formalitates, aut reduplicaciones, ad species diversas atineat. Id quod planè supponunt Aristoteles & D. Thomas apud P. Suar. cit. disp. 42. s. 4. n. 2. Et stando notionibus, quas de speciebus istis dedimus ex communi sensu, res est perspicua: potest enim v.g. idem calor ad primam speciem spectare, quatenus difficilè mobilis à subiecto: ad secundam, quatenus est virtus operativa: ad tertiam, quatenus est terminus alterationis, aut motus.

117 Nihilominus P. Suarez sect. 4. & 5. censet, species istas ita explicari posse, ut qualitates, quæ ad unam pertinent, realiter & essentialiter differant ab adjacentibus ad aliam. Omnis enim qualitas respectu substantiæ per se primò spectat vel ad lineam operandi, vel ad lineam essendi. Quæ ad priorem lineam spectat, vel est operatio actualis (quando hæc simul habet rationem qualitatis, ut cognitio, & amor), vel est principium proximum operationis. Si principium est, vel est prima virtus accidentalis ad aliquod genus operatiuum; atque ita proprie dicitur *potentia*, constituitque secundam speciem qualitatis: vel est virtus superaddita, quæ potentiam determinat, faciliat, aut adiuuat ad operandum; atque ita proprie vocatur *habitus*, & constituit primam speciem; ad quam etiam sub nomine *dispositio* pertinet operatio ipsa, quando est qualitas. Quæ verò spectat ad lineam essendi, vel est modus consequens quanti-

tatem; atque ita constituit speciem quartam: vel est absoluta entitas; atque ita proprie vocatur *passibilis* aut *passiva qualitas*, tertiamque speciem sibi vindicat. Dicitur autem spectare ad lineam essendi omnis illa qualitas, quæ licet vim habeat operandi, non tamen per se primò instituta est ut operetur, quasi hoc sit primarium ejus munus, sed ut substantiam conservet, perficiat, aut ornet, vel generatim ut per illam bene vel male se habeat substantia in suo esse. Unde tertia species latissimè patet, complectiturque qualitates innumeras.

118 Ex hac doctrinâ, quæ satis est congrua, & rationalis, sequuntur, famosas illas quatuor species, si metaphysico magis, quam vulgari modo definiantur, esse inter se realiter & essentialiter impermixtas. Nam ad primam solum pertinent actus, & habitus (etiam infusi) potentiarum vitalium, necnon species intentionales, quæ nomine *habitus* comprehendi solent: nec istæ qualitates possunt revocari ad secundam, cum non sint potentia, sed vel actus, vel virtutes superadditæ, supponentesque primam virtutem accidentalem ad idem genus operationum: nec item ad tertiam, cum per se primò, vel ex primario munere spectent ad lineam operandi. Ad secundam pertinent potentia vitales, & si quæ sunt in rebus inanimatis per se primò institutæ propter operationem, ut gravitas, & levitas. De primis qualitatibus, præsertim de calore, dubitari potest: sed P. Suar. negat eas esse propter operationem per se primò. Has verò potentias intrinsecè diversas esse ab actibus, & habitibus, atque etiam à qualitatibus non sic adjacentibus ad lineam operandi, nemo negaverit. Ad tertiam denique pertinet qualitates elementares, colores, odores, & ceteræ omnes, quæ in entitate absoluta consistunt, & non sunt vitales actus, nec

po-

potentiæ, nec habitus, ideoque non possunt ad primam, nec ad secundam revocari. Færor tamen, nonnullas esse in tota hac doctrinâ difficultates. Et ipse P. Suar. s. 4. n. 24. fatetur, communem illum opinandi modum, de quo n. 116., dialecticè loquendo sustineri posse.

119

De prædicamento ad aliquid, seu relationis, jam satis in Logicâ differunt tract. 4. à cap. 3., ubi varia relationum genera & species dedimus, quibus poterit prædicamentalis arbor efformari. Ibi quoque monimus, transcendentelem relationem non spectare proprie ad hoc prædicamentum; quia transcendit prædicamenta omnia sub proprijs conceptibus: nullum quippe est, quod non saltem imbibat formaliter conceptum entis creati, qui conceptus impræscindibilis est ab ordine transcendentali ad primam Causam: omne item accidens essentialiter ordinatur ad subiectum, & omnis substantia incompleta ad suum cõplementum. Specialiter verò in hoc sensu relativa dicuntur illa entia, quæ ex proprio conceptu specifico expressè important ordinem ad aliud, per que talem ordinem definiuntur, & specificantur: cujusmodi sunt potentia accidentales animæ, habitus, & actus cognoscendi & appetendi, omnes item entitates purè modales, & relationes Divinæ Trinitatis. Cætera entia, quorum conceptus specificus non ita præfert ordinem ad aliud, dicuntur absoluta. Atque ita intelligi debet conclusa divisio Entis ut sic in absolutum, & relativum, ut membra importet realiter distincta: si enim intelligatur de relativo prædicamentali, & erit incongrua pro ente in communi, & non erit in membra distincta realiter, sed solum per rationem in nostris principijs.

120

De actione, & passione, quæ duo alia prædicamenta constituent, de que varijs earum speciebus, dic-

tum est in Physicâ tract. 7. disp. 1. Aliqui a prædicamento actionis excludunt actionem creativam: aliqui, actionem substantialem, idest, terminatam immediate ad substantiam: non pauci, actionem immanentem: nonnulli, actionem etiam instantaneam, seu non successivam. Et similiter à prædicamento passionis per eisdem excluditur passio substantialis, immanens, & instantanea. Hæc vix possunt firmâ ratione vel stabiliri, vel impugnari. Creatio fortasse latuit Aristotelem, qui cum cæteris Philosophis ethnicis ubique supponit incõcussum sine limitatione proloquium illud, *Ex nihilo nihil fit*. Si tamen consistit in modo distincto à causa & effectu, non est cur à prædicamento excludatur: idemque a fortiori dicendum de quavis eductione, vel passionis, quæ sit purè modalis. Nec obstat, quòd actio aliqua, vel passio, sit modus intrinsecè substantialis: quia nõ omne accidens prædicamentale debet esse realiter distinctum ab omni substantia. Immanens tamen actio vel passio de lineâ operationis intentionalis, cum non sit purus modus, puræ actio, vel pura passio, sed vera qualitas respectu ejusdem subiecti, congruenter excluditur ab his prædicamentis, & in categoria qualitatis includitur. Notandum, quòd omnis passio immanet passio; dicitur tamen transiens, quando passum ab agente distinguitur; quia tunc non immanet agenti, sed actionem transeuntem sequitur.

121

De ubi, & quando, seu de loco, & tempore, quibus duo alia constituentur prædicamenta, dictum est etiam in Physicâ tract. 3. disp. 2. Nunc de formâ denominationum prædicamenti ubi (per quam scilicet res denominatur locata, vel ubicata, seu præsent hic aut alibi), quaeritur, utrum sit locus intrinsecus, idest, ubicatio? an locus extrinsecus, idest, ultima superficies concava corporis continentis: Hoc

T 2

pos.

posterius colligi videtur ex usitato respondendi modo ad questionem, *Ubi est?* Quærenti enim, ubi est Petrus? respondetur communiter per locum extrinsecum; nec solum per immediatum aut proprium, v. g. per immediatam superficiem aeris ambientis; sed frequentius per mediatum sive commune, dicendo scilicet, esse in agro, in foro, vel domi, Salmantica, in Hispania, in Europa. Id quod moris est etiam circa substantias immateriales, quæ non sunt propriè in loco juxta notionem loci Aristotelicam. Nam quærenti, ubi est Angelus? reponitur, in Cælo: ubi diabolus? in Inferno.

122 Nihilominus forma saltem præcipua semper est modus intrinsecus ubicationis seu præsentia rei. Nam Petrum esse domi, perinde sonat, ac habere præsentiam suam intra ambitum domi. Quare dicendum, in denominationibus hujus prædicamenti, morali modo acceptis, seu prout usitatus in commercio humano, formam in recto esse ubicationem rei, connotando vel importando in obliquo locum extrinsecum: quod sufficit, ut denominatio dicatur extrinseca, id est, non penitus intrinseca. Si tamen quærat formam simpliciter necessariam, & se sola sufficiens in sensu metaphysico ad denominationes prædicamenti *ubi*, talis forma est sola ubicatio, seu modalis præsentia rei: quia sine illa nequit res esse alicubi: & cum illa, etiamsi desit locus extrinsecus (ut de facto desit pro superficie convexa ultimæ Sphæræ), verè denominabitur *ubicata*, seu *alicubi existens*: quæ denominatio, cum sit realis, nec ad aliud prædicamentum attineat, propriè spectat ad *ubi*.

123 Similis quæstio est circa formam denominationum prædicamenti *quando*; & ferè similiter decidenda. Cum enim res dicitur *durare*, vel *durasse hodie*, aut *heri*, aut *anno superiori*, &c., forma hujus denominationis est dura-

tio dicens in recto existentiam intrinsecam rei, & in obliquo tempus extrinsecum reale, successivè coexistens eidem rei. Sed, si deficeret omne tempus reale permanente re, adhuc maneret forma sufficiens ad denominationem *durantis*, vel *aliquando existentis*, verè attinentem ad hoc prædicamentum; videlicet existentia rei prout connotans vel de obliquo importans certum aliquod tempus imaginarium: quod quidem tempus (si duratio non est modus existentia rei superadditus) debet aliquomodo ingredi talem denominationem, ut illa evadat contingens magis aut aliter, quam mera denominatio *existentis*; hæc enim non pertinet ad speciale prædicamentum.

124 Notandum hic, duo ista prædicamenta extendi etiam ad ubicationes & durationes Angelicas. Unde tam ubicatio, quam duratio, dividi poterit in spiritualem, & materialem: vel, quod ferè in idem recidit, ubicatio in definitivam, & circumscriptivam; duratio in ævum, & durationem rei corruptibilis. Et utraque sub utrovis membro subdividi potest in varias species, vel pro diversitate subjecti, vel pro varietate distantia à punctis fixis aut determinatis loci vel temporis. Utrique autem soleat attribui generatim duæ proprietates. 1. non suscipere magis & minus, nempe secundum intentionem. 2. non habere contrarium, contrarietate nimirum strictè sumptâ pro summâ sub eo lem genere distantia formarum in eodem subjecto inlociabilium: nam in sensu lato, vel minus proprio, datur contrarietas seu repugnantia conjunctionis inter durationes hesternam & hodiernam, & inter ubicationes superam & inferam, idè que motus lursum & deorsum dicuntur contrarij, eo quod in terminos contrarios tendant.

125 *Situs*, quatenus habet categoriam specialem, est *Positio*, seu *Dis-*

Dispositio partium corporis in loco; ex qua dispositione dicitur totum corpus habere figuram situalem, quam explicamus per denominationes *stantis*, *sedentis*, *cubantis*, & similes. Positio ista realiter indistincta est ab ubicatione circumscriptivâ: pertinet tamen ad prædicamentum diversum propter distinctionem rationis, & in eâ fundatum usum loquendi. Distinctio rationis in eo consistit, quod ubicatio, quatenus attinet ad prædicamentum *ubi*, consideratur ut præstans rem esse *hic*, vel *ibi*, cum certa distantia vel propinquitate ad polos Mundi, vel ad alia loca; quatenus verò spectat ad prædicamentum *situs*, consideratur solum ut tribuens corpori figuram situalem. Usus autem communis habet, ut loquamur de ubicatione, seu loco, sine mentione situs: pariterque, ut loquamur de situ, tam in genere, quam in specie, cum præcisione ab *hic*, & *ibi*, & à distantia vel propinquitate corporis ad certa loca. Idcirco, qui sedens vehitur navi, vel equo, licet mutet locum, non dicitur mutare situm: & qui pedibus immotus, jam incurvatur, jam erigitur, licet situm mutet, non censetur mutare locum. Idcirco etiam diversæ reputantur quæstiones, *ubi est?* & *quo situ est?* nec eodem modo respondetur utri-que.

126 Latius tamen patet *ubi*, quam *situs*. nam hic solum convenit corporibus, præsertim heterogeneis, tum naturalibus, tum artificialibus, ut statui, vel domui; maxime verò convenit viventibus. Species hujus prædicamenti sunt statio, sessio, genuflexio, cubatio, & aliæ plures hujusmodi; quæ possunt accipi ut subalternæ, quia sunt variabiles multifariam; diversa enim statio est cum vel sine inclinatione corporis; diversa sessio in pavimento & sedili; diversa genuflexio utroque poplite vel uno tantum; & sic de alijs: unde facile confluet quædam arbor,

aut arbutula prædicamentalis. Proprietates *situs* dicuntur, non admittere magis & minus, & carere contrariis: quatum explicatio est eadem, ac in *ubi*.

127 Superest *Habere*, seu *Habitum*, quod est ultimum prædicamentum. Et hic sumitur, non secundum omnem significatum verbi, *Habeo*, quod latissime patet; sed tantum prout idem sonat, ac *indui*, vel *ornari per aliquid adjacens corporis*; cujusmodi sunt vestes, aut arma tegentia, ut lorica, galca, &c.. Potest denominatio prædicamenti hujus proponi bifariam: 1. sic, *habens vestem*: 2. sic, *vestitum*. Priori modo forma denominans est exercitium habendi, seu actualis habitio & quasi unio vestis cum corpore; quo sensu dixit Aristoteles 7. Metaph. c. 20. *habitum esse medium inter eum, qui vestem habet, & vestem, quæ habetur*. Posteriori modo forma est vestis ipsa, quæ more formæ extrinsecæ mediâ sui adjacentiâ, velut unione quâdam, corpus denominat vestitum. Sic, dum corpus denominatur *habens animam*, forma denominans est habitio sive unio: dum verò dicitur *animatum*, forma est anima ipsa. Porro habitio vel adjacentia vestis nihil est aliud, quam duplex ubicatio contigua, altera vestis, altera corporis; quæ, licet sub munere locandi pertineat ad prædicamentum *ubi*, sub munere tamen induendi, vel quasi uniuendi vestem ad corpus, pertinet ad categoriam *habitum*.

128 Subjectum maxime proprium denominationum istiusmodi, solus est homo; quia solus ex indigentia & naturæ instinctu vestibus utitur. Potest tamen subjecti munus extendi ad animalia, quatenus industria hominis vestiuntur, aut armantur; item ad statuas more humano vestitas: item ad tæpla, & domos, quæ solent etiam tapetibus & aulæis ornari. Immo solent hæc revocari denominationes *decurati*,
decurati

dealbati, & similes, quæ proveniunt ab una substantiâ alteri accidentaliter superinductâ per modum ornamenti. Hinc poterit *habitus*, aut *ornatus*, multifariam dividi ratione subjecti, vel materiæ, ex qua. Poterit etiam dividi ratione finis in arma, & vestes; & sub utroque membro facile assignabuntur species variæ ratione figuræ, vel artificialij, vel diversitatis partium corporis, quibus inserviunt; sic enim inter se differunt *calceus*, *thorax*, *pileus*, &c.;

possuntque accipi ut species totales, tñ ob inconnexionem, cum quia totus homo simpliciter denominatur à singulis, cum nempe dicitur *pileatus*, aut *calceatus*, &c.. Unde nullo negotio formabitur arbor, si libuerit. Proprietates hujus prædicamenti dicitur, *faciunt magis & minus*, per quamdam scilicet intentionem impropriam seu metaphoricam, quatenus potest esse idem corpus, vel eadem pars corporis, magis ac magis vestiri per additionem vestis supra vestem.

DISP. IV. ET ULT.

DE OPPOSITIS ENTI REALI.

OPPOSITA enti reali ut sic, censentur carentia entis, & ens rationis non solum quia non participant veram rationem entis, id est, veram aptitudinem existendi realiter; sed etiam quia ex propriis conceptibus, si quos habeat, quamdam præferunt habitudinem contradictionis aut contrarietatis ad conceptum entis. De his agere debet ex proprio munere, tametsi secundario, Metaphysicæ; eo ferè titulo, quo Logica de sophismatibus, moralis Philosophia de vitijs, Medicina de morbis. Et est quidem eorum tractatio perdifficilis; quia objecta ista, cum vix intelligibilia sint, egrè ab intellectu tractari se sinunt: sed non minus est necessaria; quia sine his Entium umbris vix potest mens humana rerum imagines veris coloribus exprimere.

CAP. I.

Carentia notio, & divisio multiplex.

NOMEN *carentia* idem sonat, ac *non esse rei*, sive res sit possibilis, sive chimerica. Sic tenebræ dicuntur carentia lucis, quia non aliud sonat tenebras esse, quam lucem non esse. Cùmque contradictio versetur inter esse & non esse, carentia censetur contradictorium existentia. Alia est autem carentia *virtualis*, aut *illativa*; alia *formalis*, sive *immediata*. Virtualis carentia est quæli-

bet entitas positiva impossibilis cū alterâ, præsertim si essentialiter inferat defectum ejus, ut odium respectu amoris. Formalis verò est merum non esse, merusque defectus rei positivæ. De solâ formali nunc agimus: eam que in præsentia cap. accipiemus juxta communem loquendi morem, quâ objectam in se conceptibile, quod aliquomodo sit in rebus. An verè ita sit, discutiemus cap. sequ.

Potest carentia dividi multifariam. Nam 1., alia est possibilis, alia impossibilis. Sola carentia Dei, & singulorum attributorum, aut Personarum ejus, est impossibilis absolute: nul-

lius

lius enim creaturæ carentia est absolute impossibilis, sed ex suppositione duntaxat, v. g. carentia effectus ex suppositione actionis, carentia identitatis inter animal & rationale ex suppositione existentia hominis, & sic de alijs. Carentia tamen impossibilis, fortasse non est mera carentia, sed multum quid ex esse & non esse rei. 2., alia est contingens, ut carentia absoluta cuiuslibet rei creabilis: alia necessaria, ut carentia cuiuslibet rei chimericæ, vel etiam veræ formæ in ordine ad subjectum incapax, v. g. carentia coloris in Angelo. 3., alia est absoluta, alia respectiva. Voco absolutam, quæ simpliciter excludit rem à statu existentia: respectivam, quæ rem excludit ab aliquo subjecto, vel etiam a loco determinato. Sic, mortuo homine, non datur absolute carentia animæ rationalis, cum hæc simpliciter existat: datur tamen respectu cadaveris, in quo verificatur non esse animam.

Sed celebris & præcipua carentia divisio est in *negationem*, & *privationem*, quibus terminis nihil in Scholâ frequentius. Negatio non hæc sumitur pro actu intellectus negativo, sed pro immediato defectu rei ex parte objecti. Quo sensu *negatio*, & *carentia* synonyma sunt, & æque dicuntur de quolibet *non esse*. Contraponitur tamen privationi *negatio* cum addito *pura*, vel expresso, vel tacite subauditio: quemadmodum vegetativum cum addito *purè* contraponitur sensitivo. Privatio igitur est carentia formæ in subjecto apto ad habendam formam: negatio verò est carentia formæ in subjecto ad formam non apto. Sic in homine carentia visus, aut auditus, est privatio: sed in lapide est pura negatio: unde lapis non dicitur cæcus, aut surdus, quia hæc sunt nomina privationis; sed purè non videas, aut non audis, tam actu, quam potentia. Notandum tamen, quod si privatio requirit

existentiam subjecti, non enim homo, priusquam existat, dicitur cæcus (nisi forte cum addito *possibilitè*), quia nondum habet capacitatem videndi, cum nihil habeat. Contra verò negatio non indiget subjecto existente, nec positivè inepto, sed contenta est non apto, sive tale sit ex positivâ ineptitudine, sive tantum ex defectu existentia. Idcirco *non videns* prædicatur vere de subjecto purè possibili, immò & de chimerico, saltem si non infinitaxer, ut ajunt, sed pure neganter sumatur particula *non*.

Quin etiam potest negatio accipi quasi per se subsistens sine ordine ad subjectum; ut cùm dicimus, ab æterno dari negationem Angeli, vel hominis: qualis acceptio locum non habet in privatione. Unde, cùm negatio definitur aut discernitur per incapacitatem subjecti, sermo est de negatione quatenus ad subjectum aliquod comparata. Si queras, an privatio in esse talis constituitur per capacitatem subjecti? Videtur affirmandum; quia, si mente secludas ad præcisas capacitatem istam, non manet privatio in esse privationis, nec apparet a negatione differens. Constituitur ergo in obliquo per subjectum, sed in recto per carentiam formæ; quod sufficit, ut ejus conceptus absolute dicatur, non positivus, sed negativus: sicut è contrario conceptus pulchritudinis, aut sanitatis, non censetur absolute negativus, sed positivus, licet in obliquo constituitur per carentiam redundantia. Si tamen carentia attribuitur aliquod esse a parte rei, differre poterunt negatio & privatio ejusdem formæ per intrinsicum ordinem ad subjecta diversa; sicut per hunc ordinem realiter inter se distinguuntur & separantur, licet sint remotiones ejusdem formæ: videtur enim, quando privatio visus non datur in homine, datur ejusdem visus negatio in lapide.

Atque

Atque hanc diversitatem supponere videntur alig discrepantiæ notari solita inter privationem, & negationem. *Primo* enim privatio potest admittre magis & minus circa idem subiectum, quatenus potest esse jam totalis, jam partialis carentia formæ latitudinem habentis intensivam, aut extensivam, v. g. privatio frigoris, quæ minor est in aqua tepida, quàm in eadem fervida. Non sic accidit in negatione pura; quippe quæ respectu ejusdem subiecti nequit augeri, vel minui. *Secundo* privatio strictè sumpta semper est contingens, seu nunquam potest esse necessaria, cum supponat potentiam in subiecto ad formam oppositam. Negatio verò necessaria esse potest, & à subiecto essentialiter exigi, vel fundari. *Tertio* privatio nequit esse, nisi formæ possibilis, & circa subiectum reale. At negatio potest esse, tum formæ chimericæ, tum circa subiectum pure fictum. *Quarto* negatio potest concipi extra subiectum, ex n. 4. Sæpius privatio inconceptibilis est sine connotatione subiecti. *Quinto* inter negationem & oppositam formam non datur medium respectu subiecti cuiuslibet; est, de quocunque non prædicatur forma, prædicatur negatio, & e converso, dummodo negatio præscindat à capacitate & incapacitate subiecti: quodlibet enim debet esse vel videns, vel non videns v. g.. At inter privationem & formam oppositam, licet non datur medium respectu subiecti capacis & actu existentis, datur tamen respectu aliorum; nam lapsus v. g. nec est videns, nec cæcus. *Sexto* demùm privatio potest esse principium generationis, seu corporis in fieri, modo explicato in Physicâ; secus verò pura negatio.

Privationis acceptio multiplex.

6 Cum privationis mentio sit frequentissima in Philosophiâ, & Theo-

logiâ, præ oculis habere oportet acceptiones ejus admodum varias, ut Auctores intelligantur. 1. igitur Aristoteles è duobus contrarijs positivis illud, quod imperfectius est, privationem vocat. Unde ad mentem Philolophi D. Thomas in 9. Metaph. lect. 2., *Omnium, inquit, contrariorum unum est sicut perfectum, alterum vero sicut imperfectum & privatio alterius. Nigrum enim est privatio albi, & frigidum est privatio calidi.* Similiter in 8. Metaph. lect. 4. formam acetii vocat cum Aristotele privationem vini. 2. nomina privativa interdum dicuntur de subiecto, non tam ex eo quod non habeat formam, quàm quia præve aut turpiter habet; ut cum humana facies dicitur decolor, aut deformis: interdum, quia parum habet de formâ; ut cum dicitur quis indocilis, inops, aut nullus: interdum, quia non facile, vel non bene munera exercet formæ; ut cum dicitur mutus, aut elinguis, qui nec facile, nec bene loquitur. 3. privatio nonnunquam appellatur negatio formæ ex se receptibilis, sed non in subiecto talis generis; ut cum lapidem dicimus rem emortuam, aut arbores à naturâ privati vi sensitivâ. 4. quando subiectum non est formæ incapax secundum genus proximum, licet sit incapax secundum speciem, solet etiam dici formâ privatum. Sic talpam dicunt privatam visu. Imò nonnunquam privationis nomine donatur quævis negatio, dum concipitur ut subiecto adjacent. Unde negatio divisionis in ente ut uno, dicitur esse per modum privationis.

7 5. privatio plerùmque sumitur, ut supra n. 3., pro carentiâ formæ in subiecto positive apto, sive aptitudo sit proxima, sive remota, vel impedita. 6. magis strictè sumitur prout connotans circumstantias temporis, loci, & alias, in quibus forma debita est subiecto. Hinc infans non dicitur privatus usu rationis ante septennium, neque

que catellus ante nonum diem dicitur cæcus. Generatim verò tum maxime censetur privatio propriè dicta, præsertim in moralibus, cum supponit, non solum capacitatem, sed etiam debitum formæ in subiecto, vel cum ipsa est indebita: & reputatur moraliter major, quò magis vel privatio ipsa indebita est, vel forma debita. 7. denique sumitur adhuc strictius ut connotans violentiam extrinseci agentis in ablatione formæ. Has omnes & alias minoris momenti acceptiones tradit ex Aristotele D. Thomas in lib. 5. Metaph. lect. 20., in lib. 9. lect. 1., & in lib. 10. lect. 6. Sed priores quatuor sunt impropre; quia vel in recto important aliquod positivum, vel magis negationem denotant, quàm privationem. Quinta in sensu physico propria & usitata est: sexta & septima prævalent in sensu morali.

De regressu à privatione ad habitum.

8 Vulgare axioma est, desumptum ex Aristot. 8. Metaph. c. 5., & alijs in locis, quod à privatione ad habitum non est regressus; ubi nomine habitus venit forma quælibet amissibilis. Loquitur de regressu immediato, quin prius transeat subiectum ad aliam formam specie diversam, præter eam, quæ privationem induxit: & generatim verum est de reditu naturali ad eandem numero formam semel corruptam; quia reproductio non est possibilis naturaliter. De reditu autem immediato ad formam ejusdem speciei, non est verum in qualitatibus contrarium habentibus, ut ipse Aristot. advertit; nam falsissimum accidit regressus hujusmodi ad calorem, aut frigus: nec item in qualitatibus, quæ fiunt sine mutatione corruptivâ; ut sunt actus animæ, & species visuales, atque etiam lux, ad quam à tenebris immediate regreditur aer: nec demùm in omnibus formis substantialibus; fortassis enim possunt im-

mediate transmutari vicissim aer & aqua, vel ignis & carbo. Solum itaque verum est in quibusdam formis, quæ certa exigunt principia non jam amplius applicabilia, nisi post varias transformationes materie; sic enim naturæ aliter non est regressus à morte ad vitam, ab omnimodâ cœcitate ad visum, à calvitie ad comam, &c.. Mitto quasdam alias quæstiunculas de carentijs, quæ resolvi poterunt ex dicendis capsequ.

CAP. II.

De constitutivo carentiæ.

9 Quamvis omnes consentiant, carentiæ nomine significari *non ens*, vel *non esse rei*, de hoc tamen *non esse* dubitatur, in quo consistat. Et sermo est de carentiâ, prout hæc in rebus datur independenter à fictione intellectus, vel ab ente rationis. Sermo item est de carentiâ formali & immediatâ, non de virtuali, radicali, aut illativâ. Fuere, qui carentiam constituerent per actum intellectus negantis existentiam rei. Sed hæc opinio communiter deseritur: tum quia, nemine cogitante, verè à parte rei lux non est, cum deficit: tum quia tali actui correspondet etiam sua carentia, sive non esse; quod nequit consistere in alio actu reflexo, nisi procedatur in infinitum. Triplex ergo est sententia celebris. *Prima* carentiam identificat cum aliquo positivo impediente existentiam rei negatæ, maxime cum decreto Dei nolentis rem existere. Ita PP. Antonius Perez, Monachus, Cardinal. Pallavicinus, Gasp. de Ribadeneyra, & alij apud P. Quiros disp. 107. l. 1.. *Secunda* constituit carentiam per nihilum, seu non ens; sed huic non enti, vel huic nihilo tribuit quoddam esse negativum (aliqui *abusivum* appellant), quod suis prædicatis intrinsicis consistet, quod suo modo reperitur à parte rei

citra fictionem intellectus, quod in rebus ponatur & auferatur, ablata vel posita existentia rei, quod verè distinguitur à re, quam removet, quod in se terminet cognitionem, sitque conceptibile proprio conceptu, tamen per speciem, non propriam, sed entis oppositi, eo quod tota vel primaria quidditas ejus sit *remotio* existentie positivæ; ac demùm quod sit proprium verificativum propositionis negantis existentiam rei. Pro hac sententiâ plurimos refert P. Compton disp. 18. Log. l. 2.: & ea quidem, si consuetus loquendi modus accipiatur ut sonat, cõmunissima est, & antiquissima. *Tertia* negat, ullum dari constitutum carentie, aut ipsi competere ullum esse verè datum ex parte objecti, etiam negativum, aut abusivum, quod sit conditum ab eâ re, quæ definit existere. Hanc sententiam communiter amplectuntur nostri Recentiores, eamque inter alios illustrant PP. Quiros, tum loc. cit., tum disp. 46. l. 2., & Joan. Ulloa in Prolegom. Scholast. disp. 7. c. 5. & seqq.

Impugnatur prima sententia.

10 Quod carentia, saltem contingens, non consistat in aliquo positivo creato (quidquid aliqui dixerint), ultrò fatentur plerique Authores primæ sententiæ: probaturque faciles quia in subiecto rei carentia permanere potest destructo quolibet ente creato, & si carentiæ sunt aliquomodo rerum omnium possibilium carentiæ de facto erant ante Mundum conditum. Recurrunt itaque Authores illi ad decretum Divinum efficaciter volens existentiam rei. Qui recursum impugnat 1.: quia decretum seu volitio Divina de existentia lucis v. g., non est formalis existentia lucis, sed illativa tantum, ut nemo dubitat: ergo nec Divina volitio est formalis non existentia, seu carentia lucis, sed illativa solum. *Prob. Consequ.*

Tum quia non magis volitio lucem tollit, quam volitio ponit: ergo vel utraque, vel neutra id præstat formaliter. Tum quia tam non meminit alicujus Divini propositio, *lux non est*, quam, *lux est*: ergo, sicut posterior non verificatur immediate per Divinum aliquid, ita nec prior. Et alioqui negativa illa verificativum haberet infinite perfectius, quam affirmativa: cumque veritas formalis constituitur ex actu & objecto, veritas negativæ foret infinite perfectior in esse entis.

11 2.: quia, si volitio Dei est carentia lucis, sequitur, plus existentie realis esse in carentiâ lucis, quam in luce existente: unde magis ac melius existeret realiter non ens, quam ens: quod nihil alienius à communi sensu. 3.: quia formalis carentia, si dabilis est in rebus, excluditur immediate per existentiam rei, quæ est ejus contradictoriâ objectivum: at Divina volitio de luce, non excluditur immediate per lucem; cum immediatius excludatur per omissionem sui, vel per volitionem oppositam. 4.: quia, si volitio est carentia, quodcumque non datur volitio rei, dabitur res. Unde, cum homo peccat omittendo liberè actum præceptum (sive omisio sit pura, sive non pura), dabitur actus ipse præceptus: nulla enim tunc illius volitio in Deo est. 5.: quia, posita carentiâ in decreto, ex hypothese si quod in Deo deficeret omne decretum liberum circa Mundum, vel quod in Deo esset pura omisio libera (cujus possibilitas sub lite est apud Theologos), immediate ac per locum intrinsecum sequeretur, Mundum existere: cum talis hypothese formalis auferat carentiam Mundi. Sequelæ autem absurditas per se patet. Quomodo enim immediate sequetur existentia Mundi ex eo, quod nihil Deus decernat circa Mundum?

Impugnatur secunda.

12 Sententia, quæ carentiis tribuit

but aliquod esse negativum in se conceptibile, verè que distinctum ex parte objecti ab omni positivo, varijs argumentis impugnari solet efficaciter. 1.: quia illud esse carentiæ, quantumvis appellatur negativum, remotivum, aut abusivum, reverâ positivum erit: siquidem est verè positum à parte rei; verè que incipit ac desinit ex libertate primæ Cause: verè item habet prædicata intrinseca de ipso affirmabilia, nimirum dari realiter extra Deum, excludere ac remove re suam contradictoriam, identificari secum ipso, distingui ab omni non ipso, &c. Perfectio hujusmodi enti negativo conveniunt quidditas & attributa entis realis, & creati. Nam istud ens chimæra opponitur, & contradictionem à se excludit, estque jam in potentia, jam in actu, adeoque jam possibile, jam existens, & quidem cum abalietate, seu dependentiâ essentiali à primo Ente. Habet etiam unitatem, bonitatem, & veritatem. Nam unius rei una est carentia, in se indivisa, distinctaque à carentiis aliarum rerum: carentia item sæpe censetur bona, seu commoda, & optabilis, imò sæpe reputatur melior & optabilior, quam pecunia, v. g. carentia doloris acerbissimi: est etiam vera, seu verè cognoscibilis, licet non sine ordine ad rem positam, quod pariter accidit relativis: & quamvis ipsa nequeat producere speciem sui, poterit cognosci per speciem propriam à Deo infusam, quo modo res corporea per speciem propriam cognoscitur ab Angelo.

13 Denique carentia dividi poterit in tot genera & species, in quot ens reale dividitur. Nam alia est *per se*, id est, extra subiectum, alia est *in alio*, sive in subiecto; unde alia erit instar substantiæ, alia instar accidentis: cumque carentiæ dicantur inter se differre pro varietate rerum, quas excludunt, facile poterunt in decem prædicamenta distribui, & in unoquoque suos gra-

dus habere metaphysicos. *Dices*, hæc omnia convenire carentiis improprie, & abusive. Rectè quidem, si carentiæ non habeant illud esse à te adstructum. Sed tamen habeant, quid proprietatis hæc desideras? Nonne carentia lucis proprie est opposita chimæra, seu proprie non repugnans, nec in se involvens contradictionem? Non ne verè est possibilis, cum adest lux, verè que datur à parte rei, quando lux abest? Quis est proprie existere, nisi dari actualiter extra causas id, quod antea erat in potentia, sive in statu possibilitatis? Certè carentia causas habet: nam calor causat privationem frigoris, & nova forma privationem veteris; & carentia lucis non minus, quam lux ipsa, supponit primam Causam, & decreto Dei libero indiget.

14 Nec juvat, quod aliqui dicunt, esse carentiæ ideò non esse positivum, quia in remotione consistit, neque habet alium conceptum, præter quam removendi, nec potest expressè intelligi, nisi ut removens. Non, inquam, juvat: nam etiam esse judicij negativi consistit in remotione prædicati à subiecto, & esse nolitionis amandi in remotione amoris; nec potest expressè intelligi simplicitas, immortalitas, immaterialitas, immensitas, impeccabilitas, nisi ut removens: & tamen hi sunt conceptus entis positivi. Quòd carentia non alium conceptum habeat, nisi remotionis, falsum est ex n. 12.: habet enim alia prædicata verè affirmabilia. Si tantum velis, ut omnia ejus prædicata identificentur cum remotione, nihil proficis: nam etiam omnia prædicata simplicitatis identificantur cum remotione partium; & sic de alijs exemplis modo propositis. Adde, quod, qua viâ defenditur, carentias esse tantum entis negativa, vel abusive, tamen verè datur in rebus distinctæ ab entibus oppositis; eadem defendi poterit hoc ipsum de frigore, de nigredine, de dis-

sensu, de odio, de nolitione, de formâ cadaveris, & alijs, quorum munus est removere aliquid perfectius.

15 2.: quia ex hac sententiâ sequitur, dari actualiter ab æterno carentias infinitas, verè inter se distinctas, adeoque verè constituentes multitudinem, liquidem carentia Petri non est carentia Pauli, & sic de alijs. At in hoc infinito categorematico carentiarum militat eadem absurda, quæ in Physicâ expendimus contra infinitum in actu rerum creabilium. Imò infinitum carentiarum multò est absurdius; cum sit inimpeabile à Deo. Poterit quidem Deus quamlibet carentiam in particulari tollere: at efficere non poterit, quin aliæ infinitæ maneant: quia nequit producere tot creaturas, quin infinitæ super sint producibiles, & improductæ. Unde nunquam poterit Deus exterminare, vel abigere penitus infinitas hæcæ veluti mulcas nigricantes: & velit nolit, intuebitur ab æterno actualiter dari extra se ipsum infinita objecta contingencia. Siquid simile accideret circa existentiam creaturarum, multum absurdè derogaret independentiæ, dominio, & perfectioni Dei. Magis autem dedecere Deum videtur necessitas coexistendi carentijs, utpotè habentibus ignobilius esse; quemadmodum absurdus esset, quòd teneretur Deus coexistere vermiculo, quam quòd Angelo.

16 3.: quia sequitur etiam, quòd esse negativum carentiæ cujuslibet immensum erit; quia erit ubique, sive in omni loco, etiam imaginario: cum enim verè sit à parte rei v. g. carentia Petri nondum producti, alicubi est; & nulla ratio est, quare sit potius hic, quam ibi; cum in omni loco verificetur Petrum non esse. Volunt aliqui, ut cujusque rei tot sint carentiæ, quot loca, in quibus res esse potest, & non est. Sed hoc plerisque Authoribus secundæ sententiæ merito displicet: quia unius rei

sicut unum est esse, ita & unum non esse, unum que formale contradictorium. Et alioqui simul tempore dari possent existentia & carentia ejusdem rei, altera hic, altera ibi; posset que res coexistere suo contradictorio, imò & contradictorijs infinitis, cum infinitæ sint partes spatij imaginarij, in quibus non est, & esse potest. Dices: quando res in uno loco existit, non datur in alio carentia rei, sed solius ubicationis. *Contrâ*: saltem quando Petrus nunquam est, ejus carentia cum non sit nullibi, nec magis hic, quam alibi, erit immensa. *Contrâ* iterum: quando Petrus est hic, non solum datur hic ubicatio ejus, sed etiam entitas: ergo quando non est hic, non solum hic datur carentia ubicationis, sed etiam entitatis: non enim minus significatur Petri carentia per non esse hic, quam ejus entitas per esse hic. Similiter impugnandi sunt, qui, ne carentias unius rei multiplicent, per solas unionum carentias constituunt privationes formæ, quæ simul dantur in pluribus subjectis ejusdem formæ receptivis.

17 4.: quia carentia necessaria, v. g. negatio chimeræ, vel negatio rationalitatis in equo, non habet aliquod esse negativum, ab omni positivo distinctum: ergo ideam censendum de carentiâ contingente, v. g. lucis. *Consequentia* videtur legitima: quia utrobique militat totum vel præcipuum ad veritæ partis argumentum, nempe quòd verè à parte rei non est lux, & seculo esse negativo, nequit assignari verificativum hujus actûs, *lux non existit*: pariter enim rationalitas in equo deficit à parte rei, & æque non apparet verificativum hujus actûs, *non datur in equo rationalitas*, saltem si non existat equus. *Antecedens* verò conceditur à multis Adversarijs: & contra plures alios probatur 1.: quia, si admititur illud esse, dabuntur actualiter extra Deum infinita objecta necessaria, indestructibilia, &

& independentia penitus à libertate Dei, simulque immensa & æterna; videlicet carentiæ omnium chimærarum sine fine à nobis cogitabilium, & in unaquaque et cetera negationes infinitorum entium, à quibus distinguitur. Sequela videtur planè absurda: si enim ea prædicata, quia solius Dei propria, repugnant positivis entibus creatis, quantum magis negativis aut abusivis, omnis perfectionis expertibus? Numquid poterunt entia ista evadere Deo similia, quam entia positiva? *Prob. 2.:* quia, si ponitur in equo distincta negatio rationalitatis, ponenda erit alia negatio hujus negationis, cum ab eâ distinguatur equus nõ minus, quam ab homine: cumque distinguatur pariter à reflexâ illâ negatione, oportebit addere tertiam aliam, & sic in infinitum. 3.: quia in negationibus ipsis, etiâ contingentibus, dabuntur infinitæ negationes negationum prorsus necessariæ: nam de negatione lucis verè negantur, & necessariò quidem, negationes omnes cæterorum entium; ut cum dicitur, *Negatio lucis non est negatio lapidis*, & sic de alijs.

Tertia sententia eligitur, & probatur.

18 Dicendum ergo est, carentias à parte rei non esse, non consistere, nullam habere conceptum objectivum sibi proprium, nullamque positivam aut negativam quidditatem verè distinctam à rebus negatis, de qua possit prædicatum ullum affirmari; & cum dicimus dari carentiam lucis, locutionem esse de falso supposito, nisi omnino æquivalcat huic, *non datur lux*. Hæc sententia commendari solet pulchris Magni Augustini verbis lib. de Vita beatâ c. 31, ubi sic loquitur: *Nescio, quomodo dicamus, Habet egestatem: tale est enim, ac si locum aliquem, qui lumine careat, dicamus habere tenebras: quod nihil aliud est, quam lumen non habere*. non enim tenebræ quasi veniunt, aut recedunt; sed carere lumine, hoc ipsum est tenebrosum esse; ut carere veste, hoc est esse nudum: non enim veste accedente, veluti aliqua res mobilis, nuditas fugit. Quamobrem, ut quod volo explicem, sicut possum, ita dicitur, Habet egestatem, quasi dicitur, Habet non habere.

19 Quibus verbis Doctorum Aquila planè denegat tenebris & alijs carentijs esse quodcumque, etiam negativum: nam hoc esse, juxta suos Authores, utique venit, & recedit, sicut esse lucis, saltem cum addito quasi: verèque habetur ab aere non habente lucem. Docet etiam, hanc locutionem, *Habet tenebras*, non aliter esse veram, nisi quatenus idem significat, ac, *Non habet lumen*. Denique planè indicat, ex communi usu non posse nos loqui de egestate, nisi tamquam de objecto verè habito, vel dato in rebus; locutione tamen non minus impropria philosophicè, quam si dicamus, *Habetur non habere*, vel, *Datur non dari*. Idem sentire videntur plerique Authores præsecunda sententiâ citari soliti, præsertim antiquiores, qui de re istâ non expresso disputarunt: communiter enim adinonent, de carentijs nihil proprie dici affirmando, sed solum negando, & si aliquid de illis affirmetur, jam eo ipso fingi ens rationis. Vide nominatum P. Suar. disp. 54. Met. l. 3. n. 4., & l. 5. n. 6.. Si autem carentiæ haberent aliquod esse, saltem negativum, multa de ipsis affirmari possent citra fictionem; ut constat ex dictis.

20 Præterea probatur hæc sententia 1. impugnatione cæterarum. 2.: quia non debet tribui carentijs illud esse, quod non est necessarium ad verificandum, rem deficere, seu verè & realiter non existeret: sed ad hoc non est necessarium ullam esse carentiæ à re negatâ distinctam, etiam negativam: ergo &c.. Major est certa. *Prob. Min.*: quia idem sonat, *lux non existit*.

realiter, ac, *nihil lucis existit realiter*. ut autem hoc posterius verificetur, non opus est per tō *nihil lucis* significari quoddam nihilum, habens ex parte objecti esse negativum à luce condistinctum; foret enim absdubiō propositio illa penitus falsa, si de nihilo isto loqueretur, sicut & hæc, *nihil lucet*, vel, *nihil cantat*, & similes alia.

21 Porro carentia est purum nihil, ut concedunt Authores secundæ sententiæ: quare non aliud significari debet voce, *carentia*, quam voce, *nihil*. At per vocem *nihil* communi usu loquēdi non significatur istud esse abusivum; ut patet in his locutionibus, *Nihil est Deo majus*, aut melius, *Nihil refert voluntati Dei efficaci*, *Nihil nos cogit ad peccandum*, *Nihil est Sole clarius*, & innumeris alijs hujuscemodi, sine dubio verisimilis: quæ omnes forent sine dubio falsissimæ, si vox *nihil* haberet significatum à Contrarijs intentum: redderent quippe sensum affirmativum omninō falsum, hunc scilicet, *Obiectum habens esse abusivum, ab omni positivo distinctum, est Deo melius, &c.* Hæc igitur omnes sunt propositiones negativæ; & in ipsis tō *nihil* idem valet, ac *non aliquid*, *non ulla res*, *nullum* vel *non ullam ens*; ita ut negatio afficiat copulam, & prædicatum removeat ab omni re positivâ, quæ sola ex parte subjecti significatur. Idem ergo censendum de vocibus, *carentia*, *privatio*, *tenebra*, *cæcitas*, &c., quod scilicet (nisi denotent entia rationis) non significant alium esse abusivum ex parte objecti datum, sed solum rem positivam, à qua per negationem imbitam removeatur existentia realis. Unde locutio hæc, *Datur carentia lucis*, vel hæc, *Homo est cæcus*, sensu est negativa, idemque valet, ac, *Non datur lux*, vel, *Homo non habet visum*: & è contrario, *Non datur carentia lucis*, affirmativa est; & sic de alijs.

22

Explicatur hoc ampliùs.

Idem planè significant hæc duæ propositiones, *Angelus ab æterno est nihil*, *Ab æterno datur carentia Angelis*; sed prior non est affirmativa, nec significat nihilum ex parte objecti se tenens, & contradictoriè oppositum existentia Angelis; ergo nec posterior. *Prob. Min.*: quia foret alioqui propositio illa penitus falsa, & implicatoria, utpotè asserens identitatem Angeli cum tali nihilo, acque ad eò unius contradictorijs cū altero. Numquid Angelus poterit esse indifferens, ut identificetur divisivè cum duobus contradictorijs? *Dices*: ea propositio reddit sensum denominativum, significatque nihilum iustar formæ denominantis Angelum. *Contræ*: nequit tale nihilum comparari ad Angelum ut formam, nisi quatenus illum denominat *exclusum*: ac, quod ita denominet, non sufficit ut verè dicatur, *Angelus est nihil*; nisi velis, ut eodem titulo possit verè dici, *Calor est frigus*, *Albedo est nigredo*, *Amor est odium*. Adde, quod etiam in sensu isto, qua veritate dicitur, *Angelus ab æterno verè est nihil*, eadem pariter per conversionem em diceretur, *Aliquod nihilum ab æterno verè est Angelus*.

23

Probatur: si carentia lucis habet aliquod esse à luce distinctum, illud erit objectum verificativum hujus actus, *lux non existit*: sed hoc est falsum: ergo. Major est Contrariorum, qui non aliud pro tali actu verificativum agnoscunt. *Prob. Min.*: propositiones contradictoriæ omninō conveniunt in objecto; sunt enim affirmatio & negatio ejusdem de eodem & secundum idem, ut notum est Dialecticis: sed affirmatio, *lux existit*, non habet pro objecto illud esse carentie; ergo &c.. *Urgetur*: cognitio, *lux non est*, vel attingit carentiam illam purè apprehensivè, vel judicativè. Si priore modo; non poterit per eam carentiam verificari, cum nulla cognitio verificetur per objectum, quod nec affirmat,

nec

nec negat, saltem implicite. Si posteriore; interrogo, num talem carentiam attingat affirmando? an potius negando? Si hoc secundum eligas; falsa erit illa cognitio, deficiente luce. Si primum; non erit judicium purè negativum, sed partim negativum lucis, partim affirmativum carentia, nimirum æquivalens huic judicio complexo, *lux non est, & carentia lucis est*. At hoc abhorret penitus à communi sensu; probatque, pariter complexum esse judicium oppositum, *lux est*; vel certe nullum esse judicium negativum purè simplex, aut categoricum: probat etiam contra Adversarios, verificativum illius actus non esse carentiam solam, sed simul cum luce, cum hæc sit pars objecti judicati.

24

Ex dictis inferes, non esse querendum constitutum carentia, cum nullum sit. Unde questionem istæ, quid sit carentia? in quo consistat? per quid constituatur? proprie loquendo ineptæ sunt, vel implicantes, aut falsi suppositi: non secus ac si queratur, quid sit nihil? quodnam ens sit nullum ens? in quo consistat non consistere? per quid constituatur non constituit? Fateor, ob penuriam vocum, & consuetudinem, vix aut ne vix quidem posse nos loqui de nihilo, nisi tanquam de aliquo, nec sermonem instituere de carentiâ, nisi tanquam de objecto quodam negativo, seu remotivo existentia rei, cui objecto per affirmationem tribuantur nomen quoddam. Unde provenit, quod extra præsentem controversiam passim loquantur omnes, immò & apprehendant, aut cogitent, juxta secundam sententiam n. 9. relatum: quem morem nos etiam in decursu totius Operis imitati sumus. Sed in præsentem, cum res ad rigorem metaphysicum exigatur, oblectandum difficultati verborum, ut veritas, quoad fieri possit, elucescat. Hic, si usquam aliâs, oportet sentire cum paucis, licet opus sit loqui cum multis.

25 Doctrina tradita comprehendit pariter carentias necessarias, v. g. carentiam hirco cervi, vel negationem identitatis hominis cum equo. Hæc quippe nec sunt entia negativæ, nisi velis, ut entia ista sint æterna, immensa, & indelectibilia: nec consistunt formaliter in entibus positivis (saltem si objecta chimerica distinguuntur ab omni possibili); quamvis enim homo per se ipsum excludat identitatem suam cum equo, ideoque dici possit virtualis carentia hujus identitatis; tamen independenter ab existentia hominis verificatur hæc propositio, *Non datur identitas hominis cum equo*, cui sensu æquivalet hæc, *Datur carentia identitatis &c.* Similiter, quamvis Omnipotentia Dei per se excludat existentiam omnium chimerarum; hæc tamen propositio, *Non existit chimæra*, non verificatur immediate & formaliter per Deum: & si per impossibile deficeret Deus, non ideo per locum istum in eum sequeretur, hirco cervum existere.

CAP. III.

Nonnullæ difficultates enodantur.

26 **P** Ræcipua in præsentem difficultas est in explicando, quodnam sit objectum verificativum actus negantis existentia rei. Nam objectum verificans actum hunc v. g., *lux non existit*, non est lux; alioquin, posita luce, verus esset actus, siquidem poneretur verificativum ejus: deinde non est aliud objectum positivum, nisi ad primam sententiam n. 9. recurratur: superest ergo, ut sit objectum negativum, in quo consistat carentia lucis. *Resp.* Actus negativus, ut verificetur, non potest verificativum, quod sit, sed potius quod non sit: non enim enunciat suam objectum esse, sed potius non esse. Hinc actus ille verificatur per lucem, non quando lux ponitur in re,

bus,

bas, sed quando non ponitur: falsum. que est, quod, posita luce, ponatur verificativum talis actus; quia lux, eo ipso quod posita sit, desinit esse verificativum, & fit falsificativum actus negantis lucem esse positam. Certè negari nequit, lucem esse objectum, saltem partiale, judicativè cognitum per illum actum; alioquin actus contradictorius non esseat judicium opposita ejusdem de eodem: sed quicquid judicativè noscitur, pertinet ad verificativum actus: ergo lux est illius actus verificativum, saltem partiale, utique dum in re non est; nam, dum est, actum illum falsificat, ut est evidens. Quia ergo tu ratione tribueris luci munus verificativi partialis, tribuam ego munus verificativi totalis.

27 Claritatis gratiâ non inepte distinguunt aliqui duplex genus verificativi, alterum *in sensu positivo*, alterum *in sensu negativo*. Verificativum in sensu positivo est objectum, quo dato actus est verus, quo non dato est falsus; & hujus tantum verificativi est capax actus affirmans. Verificativum in sensu negativo est, quo dato actus est falsus, quo non dato est verus: & hujus tantum modo capax est actus negans; idèoque, dum queritur verificativum ejus in re datum, negandum est suppositum; quia talis actus iaverificabilis est per objectum, quod in re datur. Lux igitur sola verificat hunc actum, *lux non est*; sed verificat juxta indolem ejus, adeoque non nisi in sensu negativo. Quare, si *objicias*: veritas actus constituitur per actum & objectum: ergo existente actu negante, simulque luce, existunt omnia constitutiva veritatis actus negantis, qui proinde verus evadet. *Dist. Anteced.*: veritas actus affirmantis, *conc.*; actus negantis, *subdist.*: constituitur per objectum in sensu negativo, *conc.* in sensu positivo, *neg. Antec.*, & suppositum *Consequenti*, quod scilicet veritas actus ne-

gantis habere possit omnia constitutiva existentia; hoc enim esset constitui per omnia in sensu positivo. Si hoc modo constitueretur ea veritas, nunquam posset plene constitui, etiam in sententiâ contrariâ: constituitur enim per lucem, cum hæc sit partiale saltem verificativum actus negantis, ut nuper aiebam: nunquam autem constitui potest per lucem existentem.

28 Sed *reptic. 1.*: veritatem constitui per lucem in sensu negativo, re vera est non constitui per lucem. *Dist.*: non constitui per lucem, quæ sit, *conc.*; per lucem, quæ non sit, *neg.* Si inferas: ergo veritas illa constituitur per lucem, quæ non est lux. Iterum *dist.*: quæ non est lux exercitè, *conc.*; quæ non est lux signatè, *neg.* nam juxta omnes, quicquid sit de carentiâ, per actum negativum significatur vera lux, tamen si exercitè nihil sit, de verâ quippe luce dicitur non existere, vel esse nihil. Est quidem valde impropria constitutio ista negativa, sed non possumus aliter explicare conceptum veritatis in actu negante. Hinc habes, quo sensu idem sit verificativum istorum actuum, *lux existit, lux non existit*. Est etenim idè signatè; quia eandem lucem, & existentiam eandem judicative significat uterque actus; aliter non sibi contradicerent: sed non est idem exercitè, nisi negativè, quatenus non est exercitè distinctum; lux enim, quando non existit, nihil est, nihilque habet exercitè, atque adeo nec distinctionem, nec identitatem habet exercitè secum ipsâ: proinde dici potest negativè distincta, quatenus non est eadem; & negativè eadem, quatenus non est distincta. Hinc etiam colliges, quod verificativum & falsificativum actus negans, est idem signatè, sed non exercitè; quia lux non existens, quæ verificat actum, non est eadem exercitè cum luce existente, quæ actum falsificat, sed est negativè distincta.

Rg.

29 *Reptic. 1.*: hic actus, *lux non est*, repræsentat lucem non esse: hoc ergo *non esse lucem*, est objectum repræsentabile, seu concepitibile: cumque non sit lux, nec ens positivum, erit ens negativum contradictorium luci. *Dist. Antec.*: repræsentat lucem non esse, ita ut id non ex parte objecti se teneat, quasi actus ille pro objecto respiciat negationem aliquam, *neg.*; ita ut se teneat ex parte modi representandi, *conc. Antec.*, & *neg. Consequ.* Sicut in actibus conditionatis, copulativis, & disjunctivis, aut vagis, particulis *si, &, vel*, non repræsentant ex parte objecti conditionalitatem, copulationem, disjunctionem, aut vaguitatem aliquam, sed indicant solum peculiarem repræsentandi modum; ita sentiendum de particula *non* in negativis. Quare actus ille solum repræsentat pro objecto lucem, sed habet modum tendendi remotivum seu dissensivum existentie ejus. *Instabis*: repræsentatio variatur per *non*: ergo & objectum variari debet. *Neg. Consequ.*: quia, sicut in his actibus, *si Sol lucet, dies est, Sol lucet & dies est*, variatur repræsentatio sine variatione objecti: & sicut per hoc judicium, *homo est animal*, non aliud objectum repræsentatur, quam per hanc apprehensionem, *identitas hominis cum animali*; & tamen repræsentatur longe aliter, nimirum jam modo judicativo, jam modo apprehensivo: ita &c.. Quemadmodum igitur discrimen judicij ab apprehensione non debet ex objecto desumi; sic nec discrimen judicij negativi ab affirmativo.

30 Sed adhuc *instabis*: actus ille, *lux non est*, existente luce, est falsus, adeoque difformis objecto repræsentativo: nequit autem esse objecto difformis repræsentativo, sive in repræsentando, nisi repræsentet aliquid præter lucem, sive a luce alienum: nam alioqui tunc potius erit conformis objecto, si quidem repræsentat præcise id ipsum, quod tunc est in re. *Resp.* Ut

repræsentatio judicatur sic luci difformis, non debet repræsentare aliquid a luce distinctum: sat est, quod lucem repræsentet modo indebito, qui non correspondeat merito seu statui lucis; modo scilicet assensivo, quando lux non existit, & modo dissensivo, quando existit lux. Hic modus (qui non melius explicari potest, quam per formalem effectum *assentientis*, aut *dissentientis*, quem præstat intellectui) pertinet formaliter ad conformitatem ac difformitatem repræsentativam, sive in repræsentando; quia est impræcise indibilis a repræsentatione propria judicij: unde non est comparandus cum vitalitate, spiritualitate, & alijs prædicatis, quibus gaudet judicium in esse entis. Luce igitur existente, cognitio illa, *lux non est*, redditur objecto difformis: quia, licet repræsentet præcise id ipsum, quod in re est, repræsentat modo tunc indebito, nempe dissensivo; quando enim objectum est in statu existentie, modus ipsi assensivus correspondet. Sanè lux est objectum, saltem partiale, cognitionis illius, ex n. 26.: nec tamen, quando existit lux, cum ea conformatur talis cognitio; alioqui vera erit, qua parte lucem judicativè attingit.

31 Altera difficultas est, quod, luce deficiente, verè a parte rei & independentè ab intellectu non est lux: ergo verè a parte rei datur non esse lucis, defectus lucis, nihil lucis. Si autem datur, necesse est habeat aliquod esse, saltem negativum, aut abusivum, luci oppositum. Concesso *Antec.*, *neg. Consequ.*, si locutio illa reddat sensum affirmativum, quasi *non esse, defectus, aut nihil*, sit subjectum, de quo affirmativè prædicetur verbum *datur*: ut enim verè a parte rei non sit lux, sat est quod lux amittat suum esse reale; nec debet in ejus locum substitui aliud objectum, quod appelleretur *nihil, defectus*, aut *non esse lucis*: alioqui cum tali nihilo identificaretur lux, quandoquidem verè

tunc dicimus, *lux est nihil*: ipsam quodque nihilum verè esset iplendidum, quia tunc dicitur verissimè, *nihil lucis splendet*. Locutiones ergo istæ, ut verè sint, & ab ente rationis immunes, debent accipi sensu negativo, ita ut idem valeat, *nihil lucis datur*, ac, *non datur aliquid lucis*, & sic de alijs. Idem puta de nonnullis sacræ Paginæ locutionibus, ut, *Tenebræ erant super faciem abyssi*, *Erat cæcus à nativitate*, &c.: tunc enim exponendæ sic, *Lux non erat super faciem abyssi*, *Erat homo, qui à nativitate non videbat*, vel, *qui erat positivè impeditus ad videndum*.

32 *Replic. 1.*: intellectus non facit, sed invenit, & cognoscit defectum lucis. *Resp.*: si defectus concipiatur ut objectum à luce distinctum, ab intellectu sit, quia est ens rationis: si verò invenire, & cognoscere lucis defectum, idem sonet, ac non invenire lucem à parte rei, & lucem cognoscere remotivè, vera est illa forma loquendi. Hinc propositio ista, *verè contingit à parte rei lucem deficere*, solùm est vera hoc sensu, *non verè contingit à parte rei lucem existere*, seu *permanere*. Si enim significet, contingere à parte rei objectum, quod in se sit *lucem deficere*, falsa omninò erit: quia tenebræ non sunt objectum veniens, aut recedens, ut supra nos docuit Augustinus n. 18. *Replic. 2.*: cum lux sit indifferens, ut existat, vel non existat à parte rei, aliquid assignandum est, quo lux determinetur formaliter, ut non existat potius, quàm existat. *Nego* assertum: quia, ut lux non existat, sufficit non dari aliquid eam formaliter determinans ad existendam, seu non dari existentiam ejus.

33 *Replic. 3.*: hic terminus, *lux non existens*, non significat lucem tantùm; alioqui verificaretur de luce existente, non minùs, quàm terminus, *lux existens*. Hoc facile solvitur ex dictis n. 29. & sequ. Uterque terminus

significat lucem tantùm, sed alter assertive, alter remotive, cum idem valeat, ac, *lux que non existit*: & idcirco potest alter sine altero verificari de luce existente. Sic hi termini, *Petrus & Paulus*, *Petrus vel Paulus*, idem habent objectum: & tamen verè dicitur de hoc homine, *est Petrus vel Paulus*, falso autem, *est Petrus & Paulus*. *Replic. 4.*: non est idem à parte rei lucem existere, ac non existere: sunt ergo duo objecta distincta. Concesso *Antec. neg. Consequ.*: quia lucem non existere, non est objectum ullum à parte rei, adeoque nec est idem cum objecto aliquo, nec ab eo distinctum. Unde respicienda est quorundam opinio dicentiam, carentiam identificari cum re, cuius existentia removeretur, v. g. carentiam lucis cum luce non existente. Falso quippe supponit opinio ista, carentiam, vel rem non existentem, esse objectum habens identitatem aliquam, cum potius nihil sit, id est, nullum objectum à parte rei, adeoque nec identitatis, nec distinctionis particeps, quia nullius objecti propriè loquendo nulla est identitas, nulla distinctio. Usurarium admitti potest hujusmodi locutio in se à negativo valde improprio: ita ut carquentia lucis dicatur identificari negativè cum luce, id est, non distingui, & similiter distingui negativè, id est, non identificari.

34 Ut alia præcaveas, *observa 1.*, non dari contradictoria objectiva, hoc est, objecta duo, quorum alterum sit *esse rei*, alterum *non esse*, quantumvis de his passim, quasi ex parte objecti divisive datis, loquantur Authores claritatis gratia, vel ut morem veritatis apprehensioni vulgari. Solùm ergo datur contradictio intentionalis, & spiram inter duos actus intellectus, quorum alter affirmet, alter neget idem, de eodem. Verum est tamen, quòd nulla res potest simul esse & non esse: non quòd hæc sint duo extrema; sed quia ne-

nequit eadem existentia simul dari & non dari. Si *queras*, per quid excludatur lux à parte rei, cum deficit? *Resp.*: excluditur illativè per Divinam notationem existentie lucis: formaliter verò non excluditur in sensu positivo, quasi ponatur aliquid à parte rei, per quòd lux excludatur: solùm excluditur in sensu negativo, quatenus non ponitur, vel non conservatur existentia lucis. *Observa 2.*, cum dicitur, à parte rei discrimen esse inter tenebras, & silentium (idem puta de alijs carentijs, aut privationibus), supponi fallum, nisi tantummodo significetur, quòd lux & vox inter se differunt, potest que altera deficere sine altera.

35 *Observa 3.*, quo sensu intelligendæ sint locutiones varie in Scholâ tritissimæ, cum de carentijs incidit sermo. Revocandæ nimirum omnes ad sensum negativum, ut veræ sint, & à fictione liberæ. V. g., cum dicimus, Deum velle carentiam peccati, aut odio habere omissionem actus præcepti, aut hominem à Deo diligere, quia non peccat: sensus est, quòd Deus nolitionem habet existentie peccati, quòd amat existentiam actus præcepti, quòd cognitio negans, hominem peccare, Deum movet, ut hominem diligat. Ne putes, in Deo esse amorem, aut odium, directè terminatum ad carentias: hæc quippe, cum nihil sint, non sunt amabiles, nec odibiles; immò nec in se cognoscibiles, quasi à rebus distinctæ: non enim aliud est cognosci carentiam, quàm cognosci rem per actum dissentientem existentie ipsius. Poteris quidem apprehendere carentias, ut entia negativa quodammodo existentia: sed tunc non concipies carentias verè tales, sed mera entia rationis.

36 Similiter, dum carentia creaturæ dicitur esse contingens, aut pura omisio libera esse possibilis: sensus est, quòd existentia creaturæ non est necessaria, sed defectibilis, & quòd

libertas ad amandum potest stare, quamvis non eliciat amorem, nec aliam actum impossibilem. Item, cum audis, hoc aut illud totum conditui per carentiam aliquam, v. g. corpus in fieri per privationem formæ, aut libertatem per carentiam impedimenti inaufertibilis: constitutionem istam accipe in sensu negativo (sicut de veritate actus negantis dictum est n. 27. : ita scilicet, ut conceptus corporis in fieri significet formam in materia, cum assensivè pro instanti generationis, tum dissensivè pro instanti antecedentis; & conceptus libertatis non solùm denotet assensivè principia positiva, sed etiam dissensivè impedimenta inaufertibilia. Præterea, dum carentiæ dicuntur cognosci per species entium: sensus est, quòd per species entium realium elicimus cognitiones negantes existentiam ipsorum. Denique, dum privationem à purâ negatione distinguimus; hæc tantum volumus, ut per negationis conceptum purè negetur forma, sed per conceptum privationis simul asseratur subiecti capacitas.

37 Tandem *observa*, non esse admittendum, quòd aliqui volunt, carentiam distingui ab existentia rei, non entitativè, sed predicativè; quasi possit altera sine altera verè predicari, vel nonnullis subiecti predicatis. Doctrina ista supponit, inter extrema entitativè identificata dari posse distinctionem virtuales intrinsecam, vel formalem ex natura rei; quòd, saltem pro rebus creatis, alibi rejecimus. Supponit etiam, carentiam esse à parte rei objectum aliquod prædicabile, ac subiectibile; cum tamen, ut hæstenus ostendimus, nihil omninò sit, id est, non ullum sit objectum in re datum. Solùm ergo admitti potest inter carentiam & existentiam distinctio negativa, ex n. 28. & 33. Representatur quidem ens reale per hunc terminum, *carentia entis*: sed representatur quatenus non est actus,

actu, ac proinde quatenus non est in re objectum ullum.

CAP. IV.

De Ente rationis. Ubi, an distinguatur ab omni possibili?

NON hic agitur de ente rationis *subjectivo*, seu *effectivo*, ac *denominativo* (de quibus in *Logic. tract. 1. d. 2. c. 4.*), sed solum de *pure objectivo*. Hoc definitur communiter, *Quod habet esse objectivè tantum in intellectu*: id est, objectum ab intellectu cognitum, quod nec realiter existit, nec potest existere aut produci realiter. Omne ens, dum cognoscitur, habet esse objectivè in intellectu; nam cognitio, seu verbum mentis, vocatur *intentionalis existentia objecti*, vel *esse objectivum sui termini*: sed ens rationis in eo differt ab ente reali, quòd habeat hanc existentiam intentionalem tantum; nullam verò intrinsecam & realem habeat, nec habere possit.

39 Dividitur ens rationis in *chimericum*, & *non chimericum*; vel alijs terminis idem significantibus, in *fundatum*, & *non fundatum*, aut *prohibitum*, & *non prohibitum*, aut *rationis ratiocinantis*, & *rationis ratiocinate*. Si *chimericum* idem sonet, ac *impossibile*, ut frequenter assolet; omne ens rationis est *chimericum*; quia nullum est aptum existere realiter, adeoque nullum est possibile. Sed nunc peculiariter appellatur *chimericum*, quòd sine fundamento fingitur ab intellectu, v. g. *hirco-cervus*, aut lapis rationalis: appellatur verò non *chimericum*, quòd cum aliquo fundamento, motivo, vel occasione fingitur, v. g. universale à parte rei, vel esse negativum carentiæ. Non tamen quodlibet fundamentum sufficit ad ens rationis fundatum, seu non *chimericum*: sed requiritur aliqua ratio saltem apparenter suadens, illud in

re dari, adeoque intellectum afficiens; ut illud iudicet existens, aut possibile. Unde poterit idem ens rationis esse fundatum respectu unius intellectus, & non respectu alterius, v. g. identitatis lucis cum substantia.

40 Dividitur insuper ens rationis in *negationem*, *privationem*, & *relationem*. Tunc negatio, aut privatio (sumpta pro mero nihilo, seu non esse rei) evadit ens rationis, quando concipitur ut in se habeas entitatem aliquam positivam (vel etiam, in nostris principijs, negativam, aut abusivam), pro ente contradictorio subrogatam; ut, si concipiatur nullitas tamquam positiva corporis affectio, vel obscuritas tamquam atra quædam aeris tinctura luci succedens. Relatio verò tunc fit ens rationis, quando fingitur relatio realis ubi dari non potest, ut inter extrema realiter identificata. Nonnulli putant, hanc divisionem esse adæquatam enti rationis ut sic; alij, non nisi enti rationis fundato: alij, soli enti rationis logicali, sive in materia *Logicæ* confecto; quia censent, præter negationes, & privationes, esse fictitio præditas, fingi posse cum fundamento, non solum relationem rationis, sed etiam substantiam rationis, quæ sit ratio, &c. Vid. P. Peinado tr. 4. *Logic. d. 1. l. 2.*

41 Super ente rationis discutari solent quæstiones varieg. Sed priusquam ad alias procedamus, discutienda est omnium potissimum, qua inquiritur, Utrum ens rationis sit objectum distinctum ab omni ente possibili? *Afirmat prima sententia*, in omni Scholâ communis, cuius Authores dabit P. Peinado cit. tract. 4. d. 1. l. 2. *Negat verò sententia altera*, satis probabilis, quam tenent PP. Hericæy Anton. Pérez, Lynce, Jo. Bapt. de Benedictis, Gasp. de Ribadeneira, & alij, quos citat & sequitur P. Jo. Ulloa in *Prolegom. Schol. disp. 6. cap. 3.* Horum Authorum mens est, nullum

objectum cognosci posse ab intellectu, quòd non sit ens realiter, seu possibile: reale tamen ens, vel aggregatum entium, cognosci posse cognitione distorta, inordinata, & essentialiter falsa; & prout ita cognitum, vocari ens rationis; & impossibile, non impossibilitate entitatis, sed veritatis, aut verificationis, quatenus ex tali objecto, talique actu nulla potest constitui veritas formalis. Unde hirco-cervus v. g., quatenus chimæra est, in hac sententiâ constituitur ex hirco & cervo realibus, & insuper ex cognitione inverificabili, qua ipsi asringitur identitas realis: proinde *ens rationis, impossibile, chimeræ*, & hujusmodi nomina, sunt termini secundæ intentionis, sicut *universale, genus, individuum vagum*, &c.; significant enim ens reale ut inverificabiliter cognitum. Utraque sententia multis armatur argumentis; ex quibus præcipua tantum, & urgentiora proponam.

Argumenta sententiæ affirmantis.

42 *Arguitur 1.* ex definitione entis rationis communiter admissâ. Ens rationis est, *quòd habet esse objectivè tantum in intellectu*: ergo distinguitur ab omni ente; quòd, præter esse cognitum, habet aut habere potest aliud esse, realem nimirum existentiam. Sed omne possibile habet aut habere potest existentiam realem, cum idem sonet *possibile*, ac *potest existere realiter*: ergo ens rationis distinguitur ab omni possibili. Quare sententia opposita non videtur differre ab opinione *Mirandolani*, *Valesij*, & aliorum, quos citat & sequitur *Caramuel* in *Metalog. lib. 2. princip. 3.*, rotunde negantium entia rationis: complexum enim, sive aggregatum ex objecto reali & cognitione inverificabili, reipsa est reale ens omni ex parte, cum nihil includat non aptum realiter existere.

Arg. 2. Hæc propositio,

Alter Deus est impossibilis, de aliquo subiecto vere affirmat impossibilitatem: sed nequit illam vere affirmare de ullo ente possibili: ergo respicit pro subiecto aliquid ab omni possibili distinctum. Si dicas, eam propositionem æquivalere hæc, *Cognitio negans, Deum esse unicum, nequit esse vera*. Hoc imprimis est contra communem apprehensionem. Ac deinde impugnatur quia saltem veritas àtus negans unitatem Dei, distinguitur ab omni possibili; alioquin jam actus ille posset verus evadere: sed veritas ista potest cognosci, & à te cognoscitur, cum dicas illum actum non posse verum esse, quòd periade sonat, ac ejus veritatè esse impossibilem: jam ergo aliquid objectum ab omni possibili distinctum potest cognosci; quòd ruit tæ sententiæ fundamentum.

44 *Confirm.* cognitio objecti distincti ab omni possibili, vel distinguitur ab omni possibili, vel non. Si primum optes: ergo, cum illa cognitio à te cognoscatur (siquidem negas eam esse possibilem), jam aliquid ab omni possibili distinctum cognosci potest. Si secundum: ergo talis cognitio identificatur cum cognitione possibili: nõ enim aliud apparet genus entis realis, quo cum identificetur: erigitur illa cognitio verè possibilis, ut nunc intenditur. *Urgetur*: hoc iudicium, *Objectum distinctum ab omni possibili non potest cognosci*, necessario est falsum: ergo sententia opposita falso nititur fundamento. *Prob. Antec.*: quis per tale iudicium necessario cognoscitur subiectum ejus objectivum, sive sit verè distinctum ab omni possibili, sive indistinctum; nequit enim affirmari aut negari quiddam de subiecto prorsus incognito: ergo tale iudicium necessario seipsum falsificat, siquidem de subiecto actualiter cognito negat posse cognosci.

45 *Arg. 3.* Hic actus, *Homo est equus*, vel, *Homo & equus identifican-*

tur, affirmat, atque ad eum cognoscit identitatem aliquam: sed non identitatem in se possibilem: ergo distinctam ab omni possibili. *Prob. Min.*: quia cognoscit & affirmat identitatem ut propriam hominis & equi inter se, non ut alienam, sive ut atinentem ad alia extrema, quorum nulla mentio est in tali actu: identitas autem propria hominis & equi non est in se possibilis. Nec licet recurrere ad identitatem ut sic. Tum quia ille actus eodem modo tendit, ac iste, *Homo est animal*, ubi determinatè cognoscitur identitas propria hominis & animalis. Tum quia saltem in eo actu datur aliqua expressio, qua significatur identitas ut conveniens & applicata his extremis: cognoscitur ergo convenientia, & applicatio identitatis ad talia extrema, quæ tamen non est possibilis. Si dicas, applicationem spectare ad modum tendendi, non ad objectum. *Contra* est 1., quod idem erit dicendum de quovis actu affirmativo, v. g. de hoc, *Deus est sanctus*, quo proinde non cognoscitur applicatio objectiva sanctitatis ad Deum. 2., quod ille actus, *Homo est equus*, non representabit objectum aliter ac est in se, nec erit falsus, si quidem nihil representat, quod non sit in rebus, nihil scilicet distinctum ab homine, equo, & identitate alibi repertâ, quæ omnia in rebus utique sunt.

46 *Arg. 4.* Ex sententiâ negante varia sequuntur incommoda. Sequitur 1., rejiciendum esse communem conceptum entis chimericæ, sive impossibilis, nempe, *Quod, si existeret, contradictionem implicaret*, vel, *simul esset & non esset*. Tale quippe non est objectum nominis *chimera*, si nihil est aliud, quàm ens reale ut cognitum actu inverificabili. Sequitur 2., nihil esse propriè impossibile, si quidem nihil mente concipitur, quod non possit existere realiter, atque ad eum quod non sit verè & propriè possibile. Vel, si ali-

quod objectum est propriè impossibile, & aliunde nullum est objectum ab omni possibili distinctum, verè dicitur, *Aliquid indistinctum à possibili est propriè impossibile*. Sequitur 3., quod, sicut impossibile significat cognitionem essentialiter falsam, vel objectum reale ut per illam cognitum; ita possibile significabit cognitionem essentialiter veram, vel objectum reale ut cognitum cognitione istâ: possibile igitur erit terminus secundè intentionis, nec rebus conveniet in statu reali. Sequitur 4., quod Deus non connectetur cum possibilibus. Falsum quippe erit, quod, si Petrus fieret impossibile, deficeret Deus: nam Petrum fieri impossibilem, nihil est aliud in sententiâ contrariâ, quàm Petrum cognosci cognitione inverificabili, hac v. g., *Petrus non est homo*: ex hoc autem certè non sequitur, Deum deficere.

Argumenta sententiæ negantis,

47 *Arguitur 1.* Ens rationis non distinguitur ab omni cognoscibili; alioqui non posset cognosci, nec habere esse objectivè in intellectu: sed omne cognoscibile est ens possibile, seu reale, cum cognoscibilitas sit passivitate realis, ut potè recurrens cum veritate transcendentali: ergo ens rationis non distinguitur ab omni ente possibili. Communis responsio est, quod ens rationis non habet cognoscibilitatem passivam & intrinsecam, quæ sola est transcendentalis veritas, & passivitas realis: habet tamen cognoscibilitatem extrinsecam, à qua redditur extrinsecè cognoscibile, & quæ nihil est aliud, quàm potentia intellectus ut sibi objiciat ens rationis, vel possibilitas cognitionis ad ipsam terminatæ.

48 Sed impugnatur 1.: quia repugnat potentia cognoscendi objectum ex se incognoscibile; sicuti repugnat potètia videndi objectum ex se invisibile, aut potètia producendi effectum

aut ex se improducibilem. Sane potètiæ cognoscitivæ respondere debet passiva capacitas in termino: alioqui poterit eadem via defendi, quod intellectus potentiam habet cognoscendi objectum distinctum ab omni possibili & impossibili. Adde, quod intellectus, cognoscendo ens rationis, extraheretur à sua ratione formali *sub qua*, cum tendat sub ratione veri transcendentalis. 2.: quia ens rationis suscipit denominationem seu effectum formalem cognitivæ: ergo est subiectum capax hujus denominationis; nulla quippe forma tribuere potest effectum suum formale subiecto incapaci. Vel ergo ista capacitas est intrinseca enti rationis; vel est ipsi extrinseca, consistensque in potètiâ intellectus ad cognoscendum. Si primum dicas: ergo ens rationis intrinsecam habet cognoscibilitatem, quæ nihil aliud est, quàm intrinseca & passiva capacitas ut sic *cognitivæ*. Si secundum: ergo solus intellectus, non verò ens rationis, suscipiet denominationem cognitivæ; nam denominatio cadit supra capacitatem subiecti & capacitas, quoad præterit actinet, non invenitur in ente rationis, sed in solo intellectu.

49 *Arg. 2.* Hic actus, *homo identificatus cum equo*, non concipit ex parte objecti hominem, aut equum, distinctum à verò & reali. *Prob.*: eundem concipit hominem, & equum, ac iste, *homo est equus*: sed iste concipit verum hominem, & verum equum: ergo. *Major* collat: quia per nullum actum magis expresse concipitur homo ut identificatus cum equo, quam per judicium affirmans, hominem esse equum. *Minor* etiam patet ex actu contradictorio, *homo non est equus*; qui actus de ipidem loquitur subiecto & predicato (aliter non contradiceret affirmanti); & sine dubio loquitur de homine & equo realibus. *Dices*: per eos actus concipiuntur quidem homo & equus verè reales, sed hanc concipi-

unt identitatis utriusque non verà, & id hæc pro formali consistit ens rationis. *Sed* in primis hoc videtur esse contra communè sententiam Adversariorum, passim agentium, per ejusmodi actus concipi hominem impossibilem, & chimericum, adeoque distinctum à verò homine. Deinde, vel concipitur identitas verà & realis ex parte objecti, vel falsà & ficticiâ. Si verà: ergo nisi concipitur non reale. Si falsà: ergo ille actus affirmativus reddat hunc sententiam, *homo est equus identitate, non verà, sed falsà*; quò sensu verisimilè dicitur, hominem esse equum; sicut verè dicitur, idolum esse Deum, significando identitatem falsam, vel Deitatem fictam.

50 *Respondetis*, identitatem esse in se falsam, sed significari ut veram & realem, ideoque falsò affirmari per illum actum. *Contra*: si per nomen, *dies*, significaretur ex parte objecti nox, verè diceretur absque Sole, *dies est*: ergo, si per verbum, *est*, vel per nomen, *vera identitas*, ex parte objecti significatur identitas falsà (quæ non minus distat à verà & reali, quàm nox à die); verè diceretur, *homo est equus*, vel, *habet veram identitatem cum equo*. Quàmvis ergo identitas affirmetur ut vera nomine tenus, affirmatio tamen non erit falsà, quia sensum reddet ironicum. Similiter impugnabere, si dicas, identitatem esse realem, sed ejus applicationem ad talia extrema fictam esse. Nam hoc dato, sensus illius actus erit, hominem esse equum per identitatem realem falso applicatam, quod utique verum erit, perinde ac hypocritam esse sanctum per falsam applicationem veræ sanctitatis. Idem, si dicas, actum illum idè esse falsum, quia significat, fictam identitatem verè ac de facto dari. Nam per te verba ista, *identitas hominis cum equo verè ac de facto datur*, non habent pro objecto verum dari, sed falsum, & chimericum: ergo reipsâ æquivalent hujusmodi, *identitas hominis cum equo falsè ac de facto datur*.

51 *Arg. 3.* Impossibilitas, seu repugnantia intrinseca hircocervi non distinguitur ab hirco & cervo realibus: ergo nec ab his distinguitur essentia hircocervi; quippe quæ debet esse sua ipsius impossibilitas, sicut essentia entis realis sua ipsius possibilitas est. *Prob. Antec.* quia repugnantia hircocervi consistit in repugnantia hirci ut sit cervus, sive in necessaria distinctione utriusque; hæc enim repugnantia vel distinctione præcisâ, non est unde repugnet hircocervus, sed ejus impossibilitas in intellectu deficit per locum intrinsecum; quemadmodum in intellectu deficit formaliter impossibilitas animalis rationalis, eo ipso quòd non concipitur repugnantia animalis ut sit rationale, vel necessaria utriusque distinctio. Atqui repugnantia hirci ut sit cervus, vel distinctio necessaria utriusque, non distinguitur ab hirco & cervo realibus, cum hi per suas essentias se se invicem excludant, & necessariò distinguantur: ergo &c. Hinc tota impossibilitas hircocervi est realis impossibilitas hirci cum cervo: & propositio ista, *hircocervus est impossibilis*, reddat hunc sensum, *neesse est hircum non esse cervum*, ubi nil concipitur non reale.

52 *Arg. 4.* Hic objectivus conceptus, *Petrus coexistens suo carentiæ*, est ens rationis, & expressè chimericum, utpotè conjungens expressè duo contradictoria. At, quòd non involvat aliquid ab omni possibili distinctum, probatur sic. Idò involveret, quia, ut ponderat P. Peynado, involvit Petrum, non verum, sed à vero & reali distinctum; id enim involvit, quòd is rebus esset, si talis coexistentia poneretur in rebus; quo in eventu daretur Petrus coexistens, adeoque potens coexistere suæ carentiæ, qui certè distinctus est à Petro vero & possibili. Sed falsum est, quòd ille conceptus non involvat Petrum verum & reale. *Prob. hoc 1.* quia conceptus ille involvit Petrum

contradictorie oppositum suæ carentiæ (aliter non involveret duo contradictoria, nec esset chimericum), adèdque impotentem eidem carentiæ coexistere: talis ergo Petrus non est aliud verò & realis nam, si foret aliud, esset potens coexistere carentiæ suæ, ut ais. 2: quia is conceptus continet objectum hujus affirmationis, *Petrus est coexistens suæ carentiæ*. Hæc autem pro objecto habet Petrum realem: tum quia hæc ipsum respicit contradictoria negatio, *Petrus non est coexistens*, &c. tam quia, si affirmatio illa respicit Petrum in se chimericum, vera erit; nam de tali Petro in suis principiis vere dicitur simul esse & non esse, quòd est coexistere suæ carentiæ; sicut verè dicitur de eodem, *Petrus est chimerica*.

53 *Arg. 5.* Essentia cujuslibet chimære, ut passim dicitur, consistit in conjunctione contradictoriorum, sive in tali objecto, quòd si poneretur in rebus, simul esset & non esset: & quia repugnat in rebus conjungi esse cum non esse, ideo repugnat essentia chimære. Sed tale objectum nihil includit præter esse & non esse, verè talia: ergo nihil includit ab omni possibili distinctum. *Prob. Mia.* Inprimis includit esse & non esse, verè talia. Tum quia solum esse verum, non autem falsum & umbratile, contradictorie pugnat cum non esse: & essentia chimære debet includere contradictoria verè inter se pugnantia; nam alioqui non verè, sed falsè repugnaret ipsamet. Tum quia talia includit esse & non esse, quia significat illud principium, *Impossibile est idem simul esse & non esse*: quòd idem significat, ac illud, *Quotlibet est, vel non est*; ubi certè non est forma, nisi de vero esse, verèque non esse. Deinde non includit objectum aliud ab his extremis: nam conjunctio vel simultas utriusque (de qua solâ dubitari potest) non distinguitur ab extremis ipsis; quia est id, cui repugnant extrema; & hæc non re-

pugnant nisi sibi met ipsis invicem. Vel, si distinguitur, debet esse simultas vera & realis; quia essentialis repugnantia chimære in eo stat, quòd vera & realis simultas convenire nequeat extremis contradictorijs. Adde, quòd, si ea simultas est tertium objectum ab extremis distinctum, & in se chimericum, constituenda erit ex alijs contradictorijs, nimè cum ex alijs esse & non esse: de his autem eodem argumento probabitur, quòd nequeunt non esse verè talia.

CAP. V. ET ULTIM.

Quid tandem sentiendum de ente rationis?

54 **S**uper distinctione entis rationis ab omni possibili idem videtur ferendum esse judicium, ac super negativo esse carentiæ. Assertiva sententia valde communis est, & usu receptissima, non solum apud suos patronos, sed etiam apud omnes extra præsentem controversiam. Omnes enim (quod & nos fecimus) in alijs quæstionibus, ubi nihil interest quid verè sit ens rationis, juxta sententiam illam incunctanter loquuntur, quoties mentio incidit de ente ficto, & impossibili, seu chimerico: quia nimirum ad ita loquendum invitat apprehensio, vel imaginatio, fundata in sonitu verborum, & in consuetudine distinguendi res fictas à veris, v. g. fictum aurum à solido, vel simultam virtutem à genuinâ. Est item ea sententia intrinsecè probabilis, & autoritate prævalens, videturque de mente D. Thomæ varijs in locis. Nihilominus sententia negans, dum res hæc ad rigorem expenditur Scholasticum, videtur à ratione probabilior: nec autoritate destituitur: nam præter Authores supra relatos, eam tenuere Nominales, & fortassis etiam alij Veteres, qui quæstionem hanc non ex professo disputarunt. Im-

mò satis aperte favet eidem S. Thomas 1. p. q. 25. ar. 3., dum ait: *Id quod contradictionem implicat, verbum esse non potest; quia nullus intellectus potest illud concipere*. Favet etiam Scotus in 5. dist. 3. q. unic., ubi negat inveniri posse aliquod intelligibile, vel quantumcumque ens, quòd sit ex se formaliter impossibile.

55 Sed, ut hæc sententia probè intelligatur, & propugnetur, notanda sunt sequentia. 1.: non ex verborum sonitu pendendum est objectum intellectus. Nam hæc verba, *Objectum distinctum ab omni possibili & impossibili*, vel, *distinctum ab omni cognoscibili tam intrinsecè, quam extrinsecè*, licet videantur significare objectum sic distinctum, verè non significant, ut fatentur omnes; nec intellectus potest illud concipere, aut de illo habere conceptum ultimum; sed, ijs auditis, vel concipit verba tantum, vel objectum verè indistinctum ab omni &c. Idem Adversarij dicunt de verbis hæc, *vera & realis identitas hominis cum equo*, vel, *homo verè & realiter ac sine ulla fictione identificatur cum equo*: fatentur enim, quòd, licet verba sonent identitatem veram & realem, seu nullo modo fictam, nihilominus intellectus, quantumvis nitatur eam concipere, non concipit, sed sibi potius objicit identitatem chimericam. Pariter ergo dici poterit, quòd, licet verba sonare videantur aliquid in se distinctum ab omni possibili, verè nihil tale objicitur intellectui, nec potest objici.

56 2.: communiter admonent Adversarij, quòd non omnis propositio necessariò falsa efficit ens rationis, nec objectum respicit ab omni possibili distinctum: nam propositio negativa, contradicens assertivè nihil fingenti, cum ab eâ non differat in objecto, nihil concipit nisi reale, v. g. hæc, *Deus non existit*, vel hæc, *homo non est rationalis*. Hinc autem inter alia sequi-

tur, quod, si propositiones de impossibili commodè reduci possunt ad sensum verè affirmantium, vel falsè negantium de objecto reali, non opus est assignare illis objectum à reali distinctum. Sic (ut plures ex Adversarijs fatentur), quia hæc propositio, *datur vebreg*, commodè reducitur ad hunc sensum, *non datur lux*, non debet objectum respicere distinctum à luce. At, quod propositiones de impossibili, plerumque saltem, ad eum sensum facilè reducuntur, patet in his v. g., *repugnat bircocervus*, *alter Deus est impossibilis*, *mendacium Dei est possibile*. quæ commodè explicantur sic, *bircus necessariò distinguitur à cervo*, *neesse est Deum esse unicam*, *non est neesse Deum semper esse veracem*; quæ ultima, tametsi falsa, nihil attingit à reali distinctum, ut in ejus contradictoriâ cernitur.

57 3.: non est idem fingere, ac cognoscere objectum in se chimericum. Nam quisquis falsò asserit, aut negat, dicitur fingere; & objectum, quod tunc enuntiat, dicitur fictum; nec tamen eo ipso est aliquid in se impossibile. Constat hoc, tum in propositione contingenter falsa, *Petrus currit*, quæ nihil attingit à possibili distinctum, ut ferè omnes docent: tum in contradicente affirmativæ necessariò veræ de objecto reali, v. g., *Deus non existit*, quæ ex num. præced. nihil respicit nisi reale, cum tamen sit fictio enormis.

58 4.: objectum reale, prout subsians cognitioni essentialiter diffonens, seu necessariò falsæ, dici potest ab omni possibili distinctum cum addito *apparenter*: quia, prout ita cognitum, apparet reflexe insipienti quasi habens prædicata pugnancia. V. g. objectum hujus actûs, *Deus non existit*, re ipsâ non est aliud à Deo vero: sed tamen reflectenti supra hunc actum, quod dicitur, objectum ejus apparet quasi Deus non existens, atque adeo quasi

Verum hæc apparen-

tia consistit in modo inordinato ac distorto cognitionis directæ: & objectum hujus apprehensionis reflexæ, *Deus non existens*, re ipsâ idem est, ac istius, *Deus cui non falsè negatur existentia*. 5.: ad essentiam entis rationis pertinet cognitio necessariè falsa; quæ proinde solum facit ens rationis in genere causæ formalis: nec prima intentio formalis cognoscit, sed constituit entia rationis; sicut de Universalibus dictum est in Logicâ.

Solvuntur argumenta prima sententia

59 Jam ad argumenta, quæ à n. 41. adduximus, non difficilè poterit responderi. Ad 1.: vulgata illa definitio debet intelligi cum addito *apparenter*: ut scilicet ens rationis, sicut est objectum apparenter distinctum ab omni possibili (sensu nuper expolito), ita sit apparenter incapax aliter esse, quàm objectivè in intellectu. Potest etiam sic intelligi, ut ens rationis, quantum tale, non possit existere per esse reale & intrinsecum, sed tantum per extrinsecum & intentionale, consistens in conceptu essentialiter errante; quod esse, licet reale sit in se, vel sibi, tamen respectu objecti dicitur esse *purè objectivum*. Sic dicimus, repugnare Universale à parte rei, vel, quod idem sonat, Universale habens in ratione talis existentiam realem, sive aliud esse, quàm intentionale, quod est esse objectivum: nec ideò Universale constituitur per aliquid ab omni reali distinctum, sed per objectum physicum, & cognitionem præcisivam. Non tamen Universale dicitur apud nos ens rationis fictum; quia cognitio præcisiva non est fictio, sed sola cognitio errans. Hinc patet, non negari à nobis entia rationis: sicut non negantur Universalia ab ijs, qui non illa constituunt per aliam formam, quàm per cognitionem in se realem.

60 Ad 2.: illa propositio: *Alter*

ter

ter Deus est impossibilis, ut aliquid significet, & vera sic debet exponi hoc sensu, *Deus necessariò est unicus*: sicut hæc, *tenebræ recedant*, ut aliquid significet, exponenda est sic, *Lux adest*; alioqui nihil significabit. Illa igitur propositio de nullo subiecto affirmat impossibilitatem, sed de aliquo necessitatem, nempe de Deo unico. Cum autem dicimus, quod actus negans unitatem Dei, vel quilibet alius necessariò falsus, nequit esse verus, non concipimus veritatem aliquam in se impossibilem, sed solum necessariam falsitatem eorum actuum, vel necessariam ipsorum distinctionem ab omni actu vero. Similiter (ut ad *Conferm.* respondeam), cum dicimus, *impossibilem esse cognitionem objecti distincti ab omni possibili*, non concipimus cognitionem in se talem: sed istius dicti sensus est, omnem cognitionem possibilem, & à nobis conceptibilem, pro objecto respicere ens in se reale.

61 Negandum etiam est, quod in intellectu detur iudicium ultimum iuxta sonitum locutionis illius, *Objectum distinctum ab omni possibili non potest cognosci*: solum enim per verba ista significamus iudicium huiusmodi, *Omne cognoscibile identificatur cum ente possibili*. Quæro abs te, an habeatur in mente iudicium ultimum omnino respondens his verbis, *Objectum incognoscibile tam intrinsecè, quàm extrinsecè, non potest cognosci*, vel his, *Objectum distinctum ab omni reali & ficto est incognoscibile*? Si dicas, haberi quidem, sed esse falsum, quia negat cognosci posse id, quod à iudicio ipso exercitè cognoscitur ex parte subiecti, quod que proinde non est distinctum ab omni cognoscibili, nec ab omni reali & ficto. Infero: ergo, licet ex parte subiecti detur hæc expressio, *distinctum ab omni reali & ficto*, vel, *ab omni cognoscibili*, non ideò tali expressioni respondet objectum ita in se distinctum, sed longe aliud:

idem ergo mihi licebit dicere de hac expressione, *objectum distinctum ab omni possibili*. Præterea, tu ipse negas, per hoc iudicium, *Incognoscibile est incognoscibile*, cognoscere ipsâ id, quod verba sonant: ergo cognoscis id, de quo negas cognosci; alioqui jam hoc negabis de subiecto prorsus incognito.

62 Ad 3.: verba, quæ affirmare videntur identitatem inter extrema essentialiter distincta, nihil significant, nisi revocentur ad sensum negativum distinctionis; ita ut illa propositio, *homo est equus*, idem significet, ac ista, *homo non distinguitur ab equo*, quæ non significat objectum à reali distinctum, nec nec ejus contradictoria. Contra verò propositio negativa identitatis inter talia extrema, revocanda est ad affirmativam distinctionis. Nec ideò similiter philosophandum de ijs, quæ sonant identitatem inter extrema realiter distincta: nam propositionibus istis, secusâ expositione, correspondet objectum aliquod; secus illis. Sic ex, quæ sonant tenebras, revocari debent ad significativas lucis; sed non è converso. Sanè propositio hæc, *homo verè & realiter est equus*, eodem modo significare videtur identitatem realem, ac ista, *homo verè & realiter est animal*; & tamen prior, iuxta Adversarios, non habet pro objecto identitatem realem, sed chimericam. Sicut ergo Adversarij adscribunt priori assertioni objectum penitus alienum à sonitu verborum; ita nos eidem, ut sonat, adscribimus objectum nullum. Re verà facilius creditu est, quod illa expressio, *verè & realiter est*, nihil ibi significet, quàm quod significet idem, ac ista, *fictio & chimericè est*. Hæc solutio brevior & expeditior est eâ, quæ recurrit ad identitatem realem alibi repertam, & in *Argumento* 3. impugnatur.

63 Ad 4.: non urgent quatuor illa incommoda. Non primum: quia ille conceptus entis chimerici, utpotè or-

ius à sententiâ contrariâ, videtur consequenter improbandus, si a. l. normina rigoris Scholastici examinetur. Vel admitti poterit, tamquam conceptus reflexus veri entis prout cognitio actu essentialiter falso, quo sub actu apparenter habet prædicata pugnantia; ut supra diximus. Quod si nomine *chimera* significare vel s. objectum in se implicans contradictionem; esto: sed numquam illud mente concipies, iudice D. Thomâ, supra relato n. 54. *Non secundum*: quia, sicut potest aliquid esse Universale, quamvis non distinguatur ab omni singulari; & sicut potest aliquid esse individuum vagum, impotens sic existere à parte rei, quamvis non distinguatur ab omni individuo determinato: ita poterit aliquid, esse impossibile, quamvis non distinguatur ab omni possibili. Hæc autem propositio, *aliquod possibile est impossibile*, falsa est, si denotet, ut solet, aliquid possibile in se habere cur denominetur impossibile; quo etiam sensu falsa est hæc, *animal à parte rei existens est genus*: verum tamen erit, si tantum denotet, aliquid possibile denominari extrinsecè impossibile per cognitionem errantem: sicut verum est, animal realiter existens extrinsecè denominari genus per cognitionem præscindentem.

64. *Non tertium*: quia independentè ab operatione præviâ intellectus invenimus in rebus objectum huius nominis possibile; secus autem objectum nominis impossibile, quod juxta omnes ante operationem intellectus nusquam est, nec objectum est significabile. Non ergo mirum, quod alter præ altero sit terminus secundæ intentionis; & in hoc ita inter se comparentur, sicut *singulare & universale* inter se. *Non quartum*: quia hypothesi impossibile, quibus declarari solet connectio Dei cum possibilibus, supponunt sententiam de ente rationis hinc impugnatam, quæ, ut jam advertimus, extra-

præsentem controversiam passim admittitur. Si tamen rigori Scholastico standum sit, hypothesi illa nihil significant, nisi quod existentia Dei necessario inferat falsitatem huius propositionis, *Petrus non est possibilis*, & similia. Quædam alia, quæ objici solent, argumenta non difficulter solves, ex dictis supra cap. 3..

Reliqua Dubia super ente rationis breviter deciduntur.

65. *Dubitatur 1.*, per quam operationem intellectus fiat ens rationis? *Resp.* Ens rationis, in sententiâ non distinguente illud ab omni possibili, solum sit propriè & formaliter per iudicium (sive extra, sive intra discursum); quia solum sit per actum necessariè falsum; & falsitas non nisi cognitioni judicativæ propriè convenit. Hæc verò apprehensiones, *hirucoceros*, *chimera*, *impossibile*, similesque aliæ, sunt reflexæ; nec faciunt, sed factum supponunt ens rationis; sicut hæc, *genus*, *species*, *prædicabile*, &c., non faciunt, sed supponunt Universalia directa. Nec obstat, quod per eas ens rationis habeat esse objectivè in intellectu: nam vulgata definitio entis rationis loquitur (ut plerique sentire videntur) de esse objectivo directo, non de reflexo. Aliæ apprehensiones dissonæ, quæ videntur directæ, ut, *homo irrationalis*, *substantia supernaturalis*, & similes, vel sunt etiam reflexæ; vel si directæ, non sunt ultimata; vel si ultimata, tualiter sunt, & iudicia virtualia, quæ proinde virtualiter aut inchoativè faciunt entia rationis.

66. At in sententiâ distinguente rationis ens ab omni possibili, poterit illud fieri per quamlibet intellectus operationem (saltem directam), etiam purè apprehensivam; aut judicativam omnino veram, dummodo ex parte subjecti vel prædicati contineat expres-

sionem objecti repugnantis; ut si dicas, *repugnat alter Deus*, vel, *homo non est impossibilis*. Ratio: quia quicumque actus directè attingit objectum in se repugnans, dat illi esse objectivè in intellectu; & hoc est facere ens rationis. *Dices*: non sic ens rationis, nisi fingendo: cognitio autem vera non fingit. *Sed contra* est, cum quod gratis additur hoc requisitum, cuius non meminit definitio entis rationis; tum quod etiam *fingere* interdum sumitur pro *formare*.

67. *Dubit. 2.*, an aliæ potentia intentionales, præter intellectum, faciant entia rationis? *Resp.* Stando definitioni vulgatæ, negandum est: quia ens rationis non fit, nisi accipiendo *esse objectivè in intellectu*; & illud *esse* non nisi ab intellectu potest accipere. Negandum etiam, si verum sit quod probabilius duximus, ens rationis solum fieri per iudicium falsum. Potest tamen voluntas pro objecto respicere bonum aliquod in se impossibile, consequenterque illi tribuere *esse volitum*, aut *amatum*, quod est esse objectivum, licet non intellectuale. An autem hoc sufficiat, ut voluntas dicatur facere ens rationis? *Quæstio* est de nomine: in qua si aliteras, & à communi definitione discedes, & immeritò illud ens vocabis *rationis*, cum sit *voluntatis*. Quod attinet potentias materiales, istæ nec habent iudicia falsa, cum non propriè iudicent; nec attingunt nisi objecta realia sensibilia: proinde nullo modo faciunt entia rationis. Nec obstat, quod externi sensus dicantur interdum falli: non enim ideò attingunt aliquid fictum, aut non existens, ut in *Animasticâ* explicuimus. Nec item obstat, quod imaginatio sibi proponat montem aureum, & similia spectra: non enim tunc attingit nisi accidentia externa, qualiter in picturâ sociari solent: vel si aliquid amplius attingitur, & iudicium intervenit, jam adest operatio intellectus.

68. *Dubit. 3.*, an fiat eas rationis, quoties intellectus cognoscit objectum per species alienas? *Resp.* Negandum incunctanter: nam alioqui, cum in hac vitâ non nisi per alienas species cognoscamus Deum, vel non cognosceremus Deum verum, sed ejus loco spectrum in se impossibile; vel non nisi cognitiones falsas de Deo haberemus. Qualiter habeatur cognitio per alienas species, vide in *Animasticâ* disp. 6. n. 43. Nunc advertendum, quod abstractiva cognitio, per alienas species habita, nonnunquam dicitur representare objectum *aliter ac est in se*, vel *non prout est in se*. Hac tamen locutione solum significatur imperfectio & obscuritas cognitionis; minimè verò, quod talis cognitio tribuat objecto, quod non est, vel neget, quod est. Cum enim Deum cognoscimus per species rerum materialium, non illum mente apprehendimus ut in se materialem, sive identificatum cum materialitate, sed tantum ut analogicè similem ijs rebus secundum prædicata nullam præsententiam imperfectam.

69. *Dubit. 4.*, an Deus faciat entia rationis? *Resp.* Certum est, a Deo cognosci entia rationis prout à nobis facta; cum nulla nostra fictio, seu cognitio fingens, Deum latere possit. Proinde certum est etiam, ab intellectu Divinò formaliter præstari entia rationis aliquod esse objectivum, seu esse cognitum: quod tamen, quia reflexum est, vel mediatum, inductum que super aliud esse objectivum à nobis præstitum eidem objecto, non censetur facere ens rationis juxta sensum definitionis ejus, ut jam supra notavimus. Certum est item, nullam Dei cognitionem obnoxiam esse falsitati. Quare, si ens rationis fieri nequit, nisi per iudicia falsa de objecto reali, ut nobis visum est probabilius; certissimum est, à Deo fieri non posse. Superest dubium, an, admittâ istius entis distinctionem ab-

omni possibili, Divina cognitio possit illud facere? Negant plurimi; vel quia putant, Deum non cognoscere huiusmodi entia immediate, sive independenter à cognitione nostrâ; vel quia, licet ea immediate cognoscat, nihil de ipsis falsò iudicat, ac proinde non fingit. Affirmant tamen alij plurimi; quia censent, à Deo immediate cognosci quævis irapossibilia, non solum in cog-

nitione nostrâ, sed etiam in se ipsis, adeoque irmediate accipere à Divino intellectu esse objectivum; & aliunde existimant, ad facturam entis rationis non requiri iudicium falsum, vel conceptum distortum. Quæstionem hanc, quia parùm nostrâ interest, non amplius discutimus. Vide, si lubet, P. Peynad. tract. 4. Logic. disp. 2. s. 3.

Et hæc ultimò gradum sistit tripertita nostra Philosophia: quæ tamen ut ad gloriam Divinissimæ Trinitatis sub auspicijs Augustissimæ Virginis Deiparæ, Sanctissimi Parentis Ignatij de Loyola, Magni Indiarum Apostoli Francisci Xaverij, Cherubici Ludovici Gonzagæ Scholarum Societatis nostræ Protectoris, omniumque Principum Cœlestis Aulæ, tendat indefinenter opto.

F I N I S.

I N D E X

TITULORUM, QUOS HOC OPUS COMPLECTITUR.

TRACTATUS	
DE GENERATIONE,	
& Corruptione.	
DISP. 1. De Generatione, & Augmentatione.	
Cap. 1. Explicatur Generatio substantialis in communi. pag. 1.	
Quædam super Conversione notantur. 2.	
Generatio est actio ab alteratione distincta. 4.	
De termino generationis. 5.	
Cap. 2. De Generatione Viventium. ibi.	
Variæ quæstiunculæ deciduntur. 6.	
Cap. 3. De Augmentatione ubi de nutritione viventium. 12.	
De Nutritione viventium. 16.	
De termino magnitudinis, & parvitat. 21.	
Cap. 4. De Raritate, & Densitate. 22.	
§. 1. Prima, & secunda sententia. 23.	
§. 2. Tertia sententia. 26.	
§. 3. Quarta sententia. 29.	
§. 4. Quid verisimilius videatur? Ubi de vi elasticâ non nihil. 31.	
DISP. 2. DE CORRUPTIONE.	
Cap. 1. Definitor corruptio: & nonnulla dubiola resolvuntur. 34.	
Cap. 2. Utrum res semel existens possit deficere defectu absoluto? an respectivo tantum? 37.	
Objectiones propositæ, & soluta.	40.
Illationes aliquot.	45.
Cap. 3. Utrum res semel corrupta reproduci possit? 46.	
Cap. 4. Utrum in corruptione substantiali fiat resolutio usque ad materiam primam? 52.	
Objectionibus occurritur. 56.	
Cap. 5. Quodnam sit subjectum accidentium, quæ in substantiali composito existunt? 58.	
Solvuntur Argumenta contraria. 61.	
Cap. 6. Utrum quantitas sit subjectum proximam qualitatum corporearum? 65.	
DISP. 3. DE ALTERATIONE.	
Cap. 1. Explicato breviter Alterationis conceptu, de qualitatis intensione differitur. 67.	
§. 1. Duæ sententiæ rejiciuntur. 68.	
§. 2. Sententia Thomistarum, eoque variæ explicationes impugnantur. 70.	
§. 3. Vera sententia probatur, & defenditur. 73.	
Cap. 2. Sintne Gradus intensiōis homogenei? an heterogenei? 80.	
Cap. 3. Examantur argumenta contraria. 87.	
Cap. 4. Variæ quæstiunculæ huc spectantes deciduntur. 95.	
De intensione qualitatis per reflexionem. 99.	
De intensione per Antiperistasisin. 101.	
Cap. 5. De resilienciâ, & reactione	102.

qualitatum, nec non de successione, & continuitate alterationis.	102.
Unde proveniat successio alterationis?	108.
An alteratio successiva sit continua?	111.

SYNOPSIS

TRACTATUM DE MUNDO, <i>de Cælo, de Elementis, & Mixtis.</i>	
Cap. 1. De Mundo.	113.
Cap. 2. De Cælo.	116.
Si Cælum est omnino incorruptibile naturaliter, materia cælestis specie distinguitur à subluinari.	117.
Objectiones solutz.	119.
Alia Quæstia de Cælo, & corporibus cælestibus attinguntur.	122.
Cap. 3. De Elementis.	126.
Formæ Elementorum per educationem fuerunt productæ in ortu Mundi.	127.
Argumenta contraria diluuntur.	130.
Quæstia reliqua de Elementis.	133.
De primis Qualitatibus, earumque distributione inter Elementa.	134.
De Regionibus Elementorum.	136.
De Gravitate, & Levitate Corporum elementarium.	137.
Cap. 4. De Mixtis.	139.
Nonnulla de Lapidibus, Metallis, aliisque Fossilibus perstringuntur.	142.
Cap. 5. De Meteoris.	145.
De Nube, Fulmine, Fulgure, & Tonitru.	146.
De Pluvia, Grandine, Nive, Glacie, Rore, & Nebulâ.	148.
De Ventis.	149.
De Cometis.	151.

De reliquis Meteoris lucidis, & ignitis.	152.
De Origine Fluviorum, & Fontium.	154.
De maris salitudine, de maris etiam motu, præsertim de æstu reciproco.	155.
De terræ motu, de thermis, & aquis mineralibus.	158.

INDEX ANIMASTICUS.

DISP. I. QUID, ET QUOTU- plex sit Vita, & Anima?	
Cap. 1. De quidditate, seu conceptu Vitæ.	161.
Definitio Thomistica insufficientis.	162.
Aptior definitio Viventis.	164.
Definitio vitæ in actu secundo.	166.
Confectarium de motu locali.	167.
Conceptus viventis in communi an sit univocus?	170.
Cap. 2. Solvuntur objectiones variaz. Ubi quotuplex sit Vivens, & Vita?	ibi.
Indicantur varia genera viventium, & actionum vitalium.	173.
Cap. 3. Quid, & quotuplex sit Anima?	176.
Duplex quæstio resolvitur.	179.
Cap. 4. Repellitur quorundam conatus contra veri nominis animam in brutis, & plantis.	183.
DISP. II. DE SUBSTANTIA, & informatione Animæ rationalis.	
Cap. 1. Probatur Animæ rationalis Spiritualitas, indivisibilitas, & immortalitas.	196.

Rationalis Anima est substantia spiritualis.	197.
Non nihil de conceptu corporis & Spiritus generatim.	200.
Anima rationalis est indivisibilis.	203.
Rationalis Anima est immortalis.	205.
Cap. 2. An, & quatenus Anima rationalis informet corpus?	208.
Anima rationalis verè est forma corporis.	ibi.
Anima rationalis existit in omni parte corporis organici.	210.
Recensentur partes corporis, quæ informantur animâ, seu animantur.	212.
Cap. 3. Utrum sanguis anime- tur?	213.
Argumenta pro animatione sanguinis diluuntur.	219.
Cap. 4. Utrum rationales animæ de facto sint omnes æqualis perfectionis entitativæ?	223.
Objectiones repullæ.	226.
Cap. 5. Utrum inter Animas ejusdem speciei atomæ dari possit inæqualitas perfectionis entitativæ?	230.
Argumenta contraria.	232.
Cap. 6. Utrum cum specificâ distinctione Animarum stare possit æqualitas perfectionis entitativæ?	236.
Solvuntur objectiones.	238.
Cap. 7. De Animâ rationali separatâ.	242.
Disp. 3. DE DIVISIBILITATE Animæ materialis.	248.
Cap. 1. Eligitur, & probatur vera sententia.	249.

Cap. 2. Dissolvuntur argumenta contraria.	254.
Cap. 3. Utrum partes animæ divisibilis sint homogeneæ? an heterogeneæ?	261.
Cap. 4. Respondetur argumentis contrarijs.	268.
Corollarium De heterogeneitate unionis humanæ.	276.
DISP. 4. DE POTENTIJS Animæ in communi.	277.
Cap. 1. Anima per substantiam suam immediate influit in actus vitales.	278.
Cap. 2. Fundamenta contraria diruuntur.	284.
Confectarium De Potentiarum distinctione formali ex naturâ rei.	294.
Cap. 3. Dantur potentiaz accidentales, adjuvantes Animam ad vitales actus producendos.	296.
Cap. 4. Argumenta contraria, & solutiones.	301.
Cap. 5. Plures aliæ quæstiones circa potentias animæ deciduntur.	306.
De potentiâ receptivâ operationum vitalium, præsertim sensationum.	309.
Cap. 6. De distinctione, & specificatione potentiarum.	314.
Corollarium de specificatione actuum per objecta.	320.
DISP. 5. DE POTENTIJS materialibus Animæ.	
Cap. 1. De potentiâ vegetativâ.	322.
Non nihil de alimento, ac de fame, & siti.	325.
De motu cordis, circulatione san-	

guinis, & respiratione.	326.
Cap. 2. Quod sentire non in solo consistat motu locali, contra Corpulculares ostenditur.	331.
De phantasmatibus memoriae infervientibus commentum incredibile.	337.
Cap. 3. De sensibus externis.	340.
De visu.	ibid.
De Objecto Visus.	343.
De Auditu.	348.
De Olfactu.	350.
De Gustu.	351.
De Tactu.	ibid.
Quæ dicantur sensibilia per accidens? & quæ communia.	353.
Cap. 4. De Sensu interno, & Appetitu.	355.
De Appetitu sensitivo.	362.
Cap. 5. Quæstiones variæ de Sensibus deciduntur.	368.
Possitne sensus percipere objectum spirituale?	377.
DISP. 6. DE SPECIEBUS, ET Habitibus.	
Cap. 1. Relatis sententijs, argumenta varia contra species impressas proponuntur.	381.
Cap. 2. Probatur necessitas specierum, tum in sensibus, tum in Intellectu.	384.
Probatio specierum in sensibus externis singulatim.	389.
Item in sensu interno, & in Intellectu.	394.
Cap. 3. Solvantur argumenta Capituli 1. simulque variæ de Speciebus quæstiones resolvuntur.	396.
De specierum excitatione, & corruptione.	398.

Species ad sensum spectantes quatenus sint sensibiles, & divisibiles?	402.
De speciei visualis diffusionem per medium.	408.
An Species sit objecti representatio formalis?	409.
De causis specierum in sensu interno, & Intellectu.	411.
Cap. 4. Quid sit, & quibus potentijs conveniat Habitus acquisitus?	414.
Cap. 5. Variæ super habitu quæstiones breviter deciduntur.	425.

DISP. 7. DE POTENTIJS Spiritualibus. Animæ.

Cap. 1. De objecto Intellectus: ubi quæstiones variæ deciduntur.	432.
Cap. 2. De Intellectu agente, & possibili: de dependentia Intellectus à Phantasia: ac de Memoria intellectiva.	442.
Cap. 3. De Objecto Voluntatis: ubi nonnulla Dubia resolvuntur.	448.
Cap. 4. An, & quatenus Voluntas à prævia cognitione dependeat in operando?	453.
Cap. 5. Qualis cognitio necessaria sit ad volendum? Ubi an Voluntas sit Intellectu perfectior?	458.
Sit ne Voluntas potentia nobilior Intellectu?	469.

DISP. 8. DE ACTIBUS Intellectus.

Cap. 1. In quo consistat Intellectio?	470.
Cap. 2. Contrarijs argumentis occurrunt.	478.
Illa.	

Illationes aliquot: & ulterior veræ sententiæ confirmatio ex actu voluntaris.	487.
Cap. 3. De Verbo mentis.	488.
Cap. 4. De triplici operatione Intellectus.	494.
De Apprehensione.	495.
De iudicio.	497.
De oppositione assensus & dissensus in eodem intellectu circa idem objectum.	501.
De Discursu.	503.
Cap. 5. De varijs speciebus aut proprietatibus Intellectionis.	508.
Cap. 6. An Scientia, Fides, & Opinio conjungi possint in eodem Intellectu circa idem objectum?	516.
An possit doctrina eadem extendi ad simplicem actum?	520.

DISP. 9. DE ACTIBUS Voluntatis.

Cap. 1. Quid sit Libertas propria Voluntatis?	523.
Cap. 2. An libertas sit intrinseca & essentialis actibus voluntatis.	530.
Quæstio incidens, An actio essentialiter pendeat à prævijs conditionibus in individuo?	533.
Reductio ad quæstionem intermissam.	536.
Cap. 3. Dilatio argumentorum adversæ partis.	539.
Cap. 4. An sit possibilis pura omisio libera?	549.
Cap. 5. Argumenta sententiæ negantis diluuntur.	553.
Cap. ultim. Reversentur actuum voluntatis divisiones variæ: &	

nonnullæ quæstiones breviter deciduntur.	562.
De Intentione, & Electione.	564.
De actu imperante, & imperato.	568.

INDEX METAPHYSICUS.

DISP. 1. DE ENTE REALI in communi, & attributis eius.

Cap. 1. Utrum ratio Entis à suis omnibus inferioribus præscindî possit?	2.
Cap. 2. Fundamenta contraria diruuntur.	9.
Cap. 3. Utrum Ens commune sit univocum? an analogum?	15.
Duplici assertionem Quæstio resolvitur.	17.
Qualis analogia conveniat entibus?	22.
Argumenta quædam contra doctrinam traditam dissolvuntur.	24.
Corollaria.	28.
Cap. 4. Utrum Ens transcendat formaliter omnes differentias?	30.
§. 1. Explicato sensu quæstionis referuntur sententiæ.	ibi.
§. 2. Vera sententia eligitur, & probatur.	33.
Cap. 5. Contrarijs argumentis occurrunt.	39.
Defenditur distinctio rationis non mutua.	40.
Reliquæ objectiones, & solutiones.	43.
Cap. 6. De Attributis Entis: ubi de principio individuationis.	49.
De Veritate transcendentali.	51.
De Bonitate transcendentali.	53.

De Unitate transcendentali.	54.	Cap. 4. De Quantitate.	128.
De principio individuationis.	56.	Relate sententiæ rejiciuntur.	129.
DISP. 2. DE POSSIBILITATE,		Vera sententia.	133.
<i>& Existentiæ entis creati.</i>	62.	Cap. 5. De speciebus, & proprietatibus quantitate.	136.
Cap. 1. In quo consistat possibilitas entis creati?	63.	De quantitate discretâ.	137.
Liberatur obiter à tricis quibusdam communis explicatio possibilitatis.	68.	De proprietatibus Quantitatis, & ejus coordinatione prædicamentali.	142.
Cap. 2. Illationes ex dictis: & aliquot difficultatum explicatio.	70.	Cap. 6. Nonnulla de reliquis prædicamentis.	143.
Cap. 3. Contrarijs argumentis satisficit.	74.	DISP. 4. DE OPPOSITIS	
Cap. 4. Utrum Existentiæ realiter distinguatur ab essentiâ in Ente creato?	85.	<i>Enti reali.</i>	
Confutantur responsiones variaz.	87.	Cap. 1. Carentiæ notio, & divisio multiplex.	146.
Indicantur aliæ probationes nostræ sententiæ.	91.	Privationis acceptio multiplex.	148.
Cap. 5. Diluuntur argumenta contraria.	94.	De regressu a privatione ad habitum.	149.
DISP. 3. DE SUBSTANTIA, ET		Cap. 2. De constitutivo carentiæ.	ibi.
<i>Accidenti.</i>		Impugnatur prima sententia.	150.
Cap. 1. De substantiâ in communi.	104.	Impugnatur secunda.	ibi.
De proprietatibus substantiæ.	108.	Tertia sententia eligitur, & probatur.	153.
Indicantur substantiæ divisiones variaz: & explicatur quidditas Modi.	109.	Cap. 3. Nonnullæ difficultates enodantur.	155.
Cap. 2. De substantiâ.	114.	Cap. 4. De Ente rationis. Ubi, an distinguatur ab omni possibili?	160.
Quæstiones aliæ.	118.	Argumenta sententiæ affirmantis.	161.
Cap. 3. De conceptu Accidentis, ejusque divisione prædicamentali.	121.	Argumenta sententiæ negantis.	162.
Divisio Accidentis in prædicamenta novem.	123.	Cap. 5. & ultim. Quid tandem sentiendû de Ente rationis?	165.
		Solvuntur argumenta primæ sententiæ.	166.
		Reliqua Dubia super ente rationis breviter deciduntur.	168.

